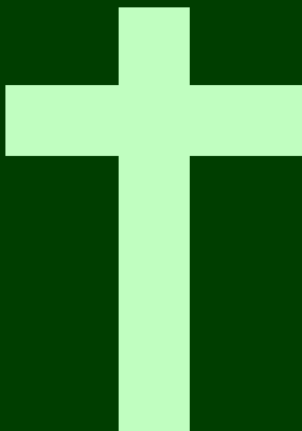

Dilou-nelma
Tobisifelemi

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

Diilon-nelma Tobisĩfelenni

New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Cerma)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

All rights reserved.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
5ffe1c98-1ba9-54d8-8f4c-03a7c12fba11

Contents

Matie sebe	1
Marke sebe	55
Like sebe	87
Nsaa sebe	141
Yesu papuorbiemba maacemma	179
Ɔromutaamba sebe	228
Korëntitaamba sebedielāno	251
Korëntitaamba sebehāalīno	273
Galasitaamba sebe	287
Efesitaamba sebe	295
Filiputaamba sebe	302
Kolōsitaamba sebe	308
Tesaloniketaamba sebedielāno	313
Tesaloniketaamba sebehāalīno	318
Timote sebedielāno	321
Timote sebehāalīno	328
Tite sebe	333
Filemō sebe	336
Ebire ba sebe	338
Sake sebe	356
Pier sebedielāno	362
Pier sebehāalīno	369
Nsaa sebedielāno	373
Nsaa sebehāalīno	379
Nsaa sebesielīno	380
Yuda sebe	381
Ampigāama	383

Matien nyɛgān Yesu maama man Nelmuoamma

Matie waa Yesu *hāalābilonjo (9.9; 10.3). U nyɛgān u sɛbe-i a vii *Yuifubaa. U taa u taara u pigān-ba wuɔ nuharungu si dii, Diilon un pāa nunɔŋu-i aa saan *Kor̄kortienjo man, u yaa Yesu-i. Aa Diilon un waan maman *Tobisicɔlɔnnin-sɛbe-i-na, u yaa juɔ ji ce-ma hiere.

Yesun huon duma, Matie duon u sɛbe-i baa ku yaa-i aa suonu-kuɔ baa u *batɛmu-i ka cor baa *Sitānin juɔ tuɔ taara u guɔl u gbeini-i duma *hɛkuraanɔ-na (sap. 1-4).

Ku huonɔ-na, u dii u nunɔŋu-i Yesun cie u maacemma-i duma *Galile-i-na: U waan Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i, aa sire jaamba-i, aa donya *jinabaa-ba-i nuɔmba yunni-na. U cie gberɛ-weima bɔi (sap. 5-18). U siire kusuon-nu'i a kɔ *Yerusalemu-i-na ba ka ta ba ko-yo. Ban fiɛ ko-yo, Diilonjo siire-yuɔ u temma-i (sap. 19-28).

Yesu waan nelma bɔi a kɔ *Diilon-nellentesinni kungu-na.

Matie huonu u sɛbe-i sɔmma ndii: Baman hūyāa Diilon-maama-i ban saaya ba ta ba wuɔ duma (sap. 5-7). Yesun puɔraa u *hāalābiemba-i ba ka wan *Diilon-baanɔ maama-i kusuon-nu (sap. 10). Gbāncini man pigān Diilon-nellentesinni-i (sap. 13). Diilon-dūn-baaman saaya ba bel ba-naa duma (sap. 18), baa miwaanjo tɛmman-maama-i (sap. 24-25).

Yesu bincɔmban cuu ba-naa duma (Like 3.23-38)

¹ Yesu-Kirsa bincɔmban cuu ba-naa duma ku yaa daaku: Yesu-Kirsa hilaa *Davidi hāayɛlmba-na. Davidi fuɔ u hel *Abiramu hāayɛlmba-na.

² Abiramu sire da *Isaki.

Isaki sire da *Yakɔbu.

Yakɔbu sire da *Yuda a naara bisālmba namba.

³ Yuda sire da Peresi baa Sera. Bisālɔn daaba nyu-i ba taa ba bɔi-yo Tamar.

Peresi sire da Esirɔmu.

Esirɔmu sire da Aramu.

⁴ Aramu sire da Aminadabu.

Aminadabu sire da Naacɔnjo.

Naacɔnjo sire da Salmɔ.

⁵ Salmɔ sire da Bosi. Bosi nyu-i ba taa ba bɔi-yo Araabu.

Bosi sire da Obedi. Obedi nyu-i ba taa ba bɔi-yo Uruti.

Obedi sire da Yese.

⁶ Yese sire da Davidi. Davidi fanjo yaa juɔ ce nellentienjo-i.

Fuɔ sire da *Salomɔ. Salomɔ nyu-i, Uri cieno'i waa.

⁷ Salomɔ sire da Orobamu.

Orobamu sire da Abiya.

Abiya sire da Asa.

⁸ Asa sire da Yosafa.

Yosafa sire da Yoramu.

Yoramu sire da Osiyasi.

⁹ Osiyasi sire da Yotamu.

Yotamu sire da Akasi.

Akasi sire da Esekiyasi.

¹⁰ Esekiyasi sire da Manase.

Manase sire da Amɔ.

Amɔ sire da Yosiyasi.

¹¹ Yosiyasi sire da Yekoniya a naara bisɔlmba namba.

Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i ban bilaa *Isirahel-baamba-i kɔ baa-ba *Babiloni-i-na.

¹² Ban kɔa Babiloni-i-na, Yekoniya wuɔ ka da Salatiel.

Salatiel sire da Sorobabel.

¹³ Sorobabel sire da Abiyudi.

Abiyudi sire da Elakimu.

Elakimu sire da Asɔr.

¹⁴ Asɔr sire da Sadɔki.

Sadɔki sire da Akimu.

Akimu sire da Eludi.

¹⁵ Eludi sire da Elasar.

Elasar sire da Matɔ.

Matɔ sire da Yakɔbu.

¹⁶ Yakɔbu sire da Yosefu. Yosefu sire biɛ ciɛŋɔ.

U ciɛŋɔ-i ba taa ba bi-yo Maari.

Maari faŋɔ yaa huɔŋ Yesu maŋ ban biŋ-yoŋ *Kirsai-i.

¹⁷ Kuu dii ŋaa a doŋ Abiramu-i-na a ji hi Davidi-i, tonaamba cɔncieluo ba naa-i dii. Aa a doŋ Davidi-i-na a ji hi ban bilaa *Isirahel-baamba-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, tonaamba cɔncieluo ba bi naa-i dii. A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, ji hi Kirsai homma-i, tonaamba cɔncieluo ba bi naa-i tiraa ba ye dii hɔlma-na.

Yesu-Kirsai homma-i

(Like 2.1-7)

¹⁸ Yesu-Kirsai huɔŋ homma maŋ, ma yaa daama: U nyu-i, Maari-i, Yosefu yaa naa bel-o u dɔŋŋɔ. Huɔŋgu naŋgu juɔ hi, *Diilon-Ƴal diɛ ce kusɔŋgu yiera Maari-i-na. A ne da Yosefu saa naa hi suɔ-yo ciɛŋɔ yogo. ¹⁹ Yosefu waa nelfefeiŋɔ. Uŋ daa kusɔŋgu yieraaya u dɔŋŋɔ-na dumaanɔ-na, u sa taara u dii senserre yuɔ; wuɔ tuɔ taara u hiel u gboluɔŋgu-i u maama-na molo baa suɔ. ²⁰ Uŋ diyaa mafamma-i u huɔŋga-na, Itienɔ *dɔrɔpɔurbilonɔ naŋ wuɔ carra-yuɔ dɔnsaan-nu a wan baa-yo wuɔ: «Yosefu, *Davidi haayɛlɛŋ nuɔ, *Diilon-Ƴalle yaa ciɛ kusɔŋ daaku yiera Maari-i-na; baa kɔalɔ, biɛ-yo. ²¹ U ka hoŋ naacombilonɔ. Duɔ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu; ku yungu yaa wuɔ koŋkortienɔ. U yaa ka kor u nellen-tobimba-i ba ambabalma-na.»

²² Itien uŋ ciɛ u *pɔrɔurbilonɔ wan maman, ma'i sa ciɛŋ daama-i wei? Pɔrɔurbilonɔ waan-ma wuɔ:

²³ «*Bilonɔnyuro ka ce kusɔŋgu*

a hoŋ naacombilonɔ.

*Ba ka ta ba bi-yo Emaniel.»**

Ku yungu yaa wuɔ Diilonɔ dii baa-ye.

²⁴ Yosefu juɔ sire duɔfɔmmu-na, wuɔ ce Itienɔ dɔrɔpɔurbilonɔ uŋ waan maman baa-yo aa u dɔŋŋɔ kɔal jo ji tɛna baa-yo. ²⁵ Maariŋ kɔalɔa jo, u juɔ bɔrɔ dumaa Yosefu saa suɔ-yo ciɛŋɔ. Uŋ buɔra, Yosefu wuɔ haa bilonɔ yerre-i Yesu.

2

Hiriemba namba taara Yesu terienɔgu-i

* 1:23 Isayi (Esaie) 7.14

1 Yesu huɔŋ Betelɛmu, dii *Yude mara nuɔ. Huɔŋgu fanɔŋu-na, *Erɔdi yaa waa *Yude yunɔŋu-na. Un huɔŋ, hiriemba namba waa bapagunɔŋu-na; baa sire a jo *Yerusalemu-i-na ² a ji ta ba yuure u kunɔŋu-i wuu: «*Yuifu ba nellentienɔ man huɔŋ fɛlemma-i uu dii hie? I daa u mɛle-i bapagunɔŋu-na ku'i cie i sire tie jo die ji jaal-o.»

3 Erɔdin juɔ nel daama-i, u huɔŋ kaa pɔŋ cu ka hel baa Yerusalemutaamba-i hiere. ⁴ Wuɔ bi *Diilɔjigantaamba yuntaamba man waa nelle-na hiere baa *anjɔnamma pigantaamba-i a ji yuu-ba wuu: «Diilɔŋ un paa nunɔŋu-i wuu u ka saan *Konkortienɔ* man, u saaya u hon terien haku-i nuɔ-i?» ⁵ Baa cira: «U saaya u hon Betelɛmu dii Yude mara nuɔ. *Diilɔpɔpuɔrbilɔŋ nyegaaŋ ma yaa-i wuu:

*6 Betelɛmutaŋ namaa,
baa na ta na ne wuu si Yude nilɛŋa-na hiere
namaa nelle yaa huɔŋ-nu de!
Uman ka waa *Israhel-baamba yun-nu,
uman ka ta mi baamba yaan-na tuɔ ne-ba,
u ka hon namaa nelle yaa nuɔ-i.»†*

⁷ Erɔdin juɔ suɔ *Kirs manhommun-terienɔŋu-i, wuu cuo bi hirien daaba-i a ji yuu-ba suɔ mɛl daaden duɔŋ ta di hel huɔŋgu man nuɔ-i. ⁸ Un juɔ yuu ba piiye tunu-yuu, wuu cira: «Kaaŋ Betelɛmu-i-na na ka yuure u kunɔŋu-i jeje na ne; da na ka da-yo, na jo na ji tunu muɔŋo-i mi bi ka ka jaal-o.»

⁹ Erɔdin piiye baa-ba ti, baa sire ta ta ba ka Betelɛmu-i-na. Ba'a ba ne, tiraa da mɛl daade-i ba yaanɔŋa-na di wuu di ka. Baa ta ba nyaanu-die. Din kaa hi bilon un waa terienɔŋu man nuɔ-i, die yiera ku yudɔɔ-i-na. ¹⁰ Ba hon muɔ gbuu pɔŋ fɛ. ¹¹ Baa har suu ka da bilon-o-i baa u nyu-i. Baa duna jaal-o aa naa fir ba conɔgorni-i hiel sɛne ha-yo baa wusunɔŋo a naara *miir-namma.

¹² Ban juɔ'a ba bir, Diilɔŋ wuu piiye baa-ba dansaan-nu wuu ba baa ka Erɔdi terienɔŋu-na ka tunu-yuu. Baa pɔŋ bie ba den humelle.

Yosefuba-ba gbara ka Esipi

¹³ Hirien ban taa, Itienɔ *dɔpɔpuɔrbilɔŋ wuu carra Yosefu-i dansaan-nu a wan baa-yo wuu: «Yosefu, *Erɔdi ka sire wuu u taara naacombilɔŋo-i ko-yo. Sire ŋ gbar baa-yo baa nyunɔ-i hiere na ka tɛna Esipi. Da mi saa ji cira na jo, molo baa jo.» ¹⁴ Yosefu wuu bi sire isunɔŋu fanɔŋu-na a bie naacombilɔŋo-i baa u nyu-i huɔ ŋ ha-mi! Esipi. ¹⁵ U kaa ka tɛna kusunɔŋ-nu'i Erɔdi ji tuɔ ku. Itien un cie u *pɔpuɔrbilɔŋo wan nelma man, ma'i sa juɔŋ daama-i wei? Pɔpuɔrbilɔŋo waan-ma wuu:
«Mi cie mi bɛŋo hel Esipi-i-na.»‡

Erɔdin cie karaŋgu man baa Betelɛmutaamba-i

¹⁶ *Erɔdin juɔ niya naa, wuu suɔ wuu hirien daaba taalaa-yo aa cor ba den. U huɔŋ kaa gbuu pɔŋ du. Wuɔ cira ba wuɔra ko naacombiamba man saa cor biena hai yogo Betelɛmu-i-na hiere baa nilɛŋa man u kotanni-na. Hiriemba naa pigaaŋ-yo huɔŋgu fanɔŋu yaa-i wuu mɛle duɔŋ ta di hel. ¹⁷ *Diilɔŋ un puɔraa *Seremi wan man, ma'i saa ce daama-i wei? Seremi waan-ma wuu:

*18 «I nu molo kaal Arama-i-na;
kutenɔ kaal kuliŋ-kaalunɔŋu.
Araŋel yaa kaalaŋ wuu ba kuɔ u bisalmba.
U sa nu gbɛnyemma.*

* 2:4 Ban gbɛŋ Yuifu ba nellentienɔ man, baa Konkortienɔ-i, neldunɔŋ yaa-i bande-i-na. † 2:6 Mise (Miché) 5.1 ‡ 2:15 Ose (Osée) 11.1

U bisalmba taa aa yaŋ-yo.»§

Yosefubaa-ba siire ka tɛna Nasarɛti

¹⁹ *Erɔdɪŋ juɔ ku, Itienjo *dɔrɔpɔwɔrbilɔŋo nanj wuɔ carra Yosefu-i dɔnsɔan-nu dii Esipi-i-na ²⁰ a wanj baa-yo wuɔ: «Bamanj taa ba taara ba ko naacom-bilɔŋo-i ba kuu. Sire ŋ biɛ-yo baa nyuŋo-i na bir na kɔ *Isirahɛl-na.» ²¹ Yosefu wuɔ bi sire a biɛ naacom-bilɔŋo-i baa u nyu-i ba bir kɔ Isirahɛl-na. ²² Erɔdi biɛŋo nanjo waa, ba taa ba bi-yo Arkelɔsi. Yosefuŋ kɔa, wuɔ nu-ma wuɔ tuonj uŋ kuu, u yaa ciɛ nellentienjo-i *Yude-i-na. Kor maa ta ma da Yosefu-i u saa siɛ duɔ kɔ ka tɛna terienju-na. Diilonj wuɔ piiye baa-yo dɔnsɔan-nu wuɔ u kɔ u ka tɛna *Galile mara nuɔ. ²³ Wuɔ kɔ ka tɛna Galile nelle nande-na ba bi-de Nasarɛti. *Diilɔpɔwɔrbiemba waan-ma wuɔ: «*Ba ka ta ba bi *Konjortienjo-i Nasarɛtiyenjo*», ma bi ciɛ.

3

Nsaa-Batisei andaangju-i

(Marke 1.1-8; Like 3.1-18; Nsaa 1.19-28)

¹ Ku huonju-na, *Nsaa-Batisei wuɔ ji sire tuɔ wanj Diilonj-nelma-i baa nuɔmba-i dii *Yude *hɛkuraangju-na. U taa u piiye wuɔ: ² «Naanaj na cilɔbalaŋo-i, *Diilonj-baangju piyaa ti!» ³ Diilonjo puɔraa *Isayi wanj Nsaa fuo maama yaa wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraangju-na wuɔ:

«Migaan Itienjo humienja-i

*Caaŋ-yaŋ na viinu-yɛi.»**

⁴ Jonjgoroŋo manj waa Nsaa nuonju-na, baa sɔwɔ-yo baa nyɔgɔmekuɔsɪnni aa u taa u pɛyɛ u negelle-i baa caanuj-kpɔŋkpaanju. U taa u wuɔ dɔngbermba baa sɔllu. ⁵ Yerusalemutaamba-i baa Yudetaamba-i hiere ka hel baa bamanj waa *Yurdɛ nuoraangju kɔtɔnni-na hiere ba taa ba kɔ u wulaa ⁶ ba kɔ ba wanj ba cɔlmuo-i baa-yo aa u tuɔ *batiseŋ-ba Yurdɛ nuoraangju-na.

⁷ Nsaaŋ juɔ da *Fariɛɛbaa-ba-i baa *Sadusɛbaa-ba kɔɔl ba-naa ba jo u wulaa wuɔ u batiseŋ-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nelbalaan namaa temma-i daana-i! Hai juɔ tɔnu-nɛi wuɔ da na batiseŋ Diilonjo siɛ ka gɔŋ baa-na? ⁸ Yaan aa na ta na ce kumanj faa, ku yaa ka pigaaŋ wuɔ na naana na cilɔbalaŋo-i kelkel. ⁹ Baa na da nɛi sɪ *Abiramunj yɛŋ na bɪncɔiŋo Diilonjo siɛ ka gɔŋ baa-na. Mi tɔnu-nɛi: Nanj fiɛ da tɔmpɛŋa manj daaya-i, Diilonjo gbɔa bir-a ce-ya Abiramunj hɔayɛlmba namaa fuonju-na. ¹⁰ Maale nunju saaraa jɪna. Tibiiŋju manj da ku saa manj biefɛfɛiŋa, ku jɪŋ aa senu. ¹¹ Muɔmi batiseŋ-na baa humma yonj da mi pigaaŋ wuɔ na naana na cilɔbalaŋo-i; ŋga molo ka jo mi huonju-na. Kutienjo fɔŋgɔ jɪnya mei wuonjo-i. Mei saa pira u nataaŋju-i. Fuɔ ka batiseŋ-na baa *Diilonj-Yalle baa daamu. ¹² Kɔkɔruɔŋju dii u nanjana. U ka pe u dimma-i. Duɔ ji pe-ma ti hiere torre-na, u ka kɔɔl belle-i dii-de inɔŋgɔ-na aa senu fuoru-i baa daamu. Daamu fammu sa dɪŋ dede.»

Yesu batiseŋma-i

(Marke 1.9-11; Like 3.21-22)

¹³ Nsaa uŋ taa u *batiseŋ nuɔmba-i huonju-na, Yesu wuɔ sire *Galile-i-na a kɔ *Yurdɛ-i-na u duɔ ka batiseŋ-yo. ¹⁴ Nsaa wuɔ ka muo jɔŋ wuɔ fuo siɛ ce-ma. Aa naa tuɔ piiye baa-yo wuɔ: «Nuɔnɛi saaya ŋ batiseŋ muɔ, nuɔ da ŋ bir yaŋ aa jo wuɔ mei ji batiseŋ-ni, mi batiseŋ-ni nɛ?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Diilonj un' a ma ce dumaa, yanj i ce-ma dumɛi. Yanj aa η ce-ma ŋaa miŋ waan- ma dumaa.» Nsāa wuɔ naa wuɔ hūu-ma.

¹⁶ Banj juɔ batiseŋ Yesu-i tɪ aa u hel hūmma-na, dɔɔ wuɔ puur. Wuɔ u ne da *Diilonj-Yalle hilaa konjhuruŋ temma jo ji diire-yuɔ. ¹⁷ Baa nu molo piye dɔɔ-i-na wuɔ: «Mi Bieŋo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dɔlnu-mie. U yaa fieŋ mi huonja-i.»

4

Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i

(Marke 1.12-13; Like 4.1-13)

¹ Ku huonju-na, *Diilonj-Yalle kā baa Yesu-i *hɛkuraanġu-na *Sitāni duɔ ka guɔl u gbeini-i. ² Uŋ kāa, wuɔ ce bāan-yinni komuŋa hāi baa isuoyinni komuŋa hāi u saa dii kuuwuonġu u nuŋgu-na. Yiŋ daaniŋ juɔ cor, nyulmu sire cuɔl-o. ³ Sitāni wuɔ jo ji wanj baa-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonj-Bieŋo yaa nuŋo-i kelkel, ce tāmpleŋ daaya bir niwuoni i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Niiwuoni-i yonj, ni sie gbāa ce nelieŋ nuɔ η ba. Nj saaya η bi ta η nu Diilonj nuŋ-āndaanġu-i hiere naara.»**

⁵ Uŋ piye dumaanġo-na, Sitāni wuɔ kā baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔɔ-i-na ⁶ aa naa cira: «Da kuɔ Diilonj-Bieŋo yaa nuŋo-i kelkel, tie η diire i ne! Ma sɪ ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Diilonj ka ce *dɔɔɔpuɔrbiemba tūu-ni ba nammu-na η baa ji tistj η fɛɛ† kɛ?»*

⁷ Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Baa dāŋ Itieŋo-i Diilonj-o η ne.»*‡

⁸ Sitāni wuɔ tiraā kā baa-yo tānuŋgu nanġu dɔɔ-i-na, ku maama saa fa baa jajaatamma-i, ka pigāan-yo nileiŋa-i hiere baa a huoya-niini-i ⁹ aa naa cira: «Da η dūuna jaal-mi, niŋ daa nileiŋa maŋ daaya-i hiere mi ka hā-ni baa-ya.»

¹⁰ Uŋ waan mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Sitāni, kā η filieŋ η halaŋ! Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Nj saaya η ta η dūuna η jaal Itieŋo-i Diilonj yaa-i, aa ta η cāa u yaa u diei yonj.»*§

¹¹ Sitāni wuɔ naa u ta aa yanj-yo. Uŋ taa, dɔɔɔpuɔrbiemba namba jo ji ta ba kāyā-yuɔ.

Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na

(Marke 1.14-15; Like 4.14-15)

¹² Huonġu nangu juɔ hi, baa bel Nsāa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ nu-ma aa bir kā *Galile-i-na. ¹³ Uŋ kāa, u saa ka tɛna Nasareti-i-na, wuɔ kā ka tɛna Kafarnamu, dii dalaŋga caanġu-na. Terienġu fanġu-i, Sabulɔ hɛma, fuɔ baa Nefutali. ¹⁴ Diilonj un puɔraa *Isayi wanj maman, ma' i sɪ daama-i wei? ¹⁵ Isayi waan- ma wuɔ:

*«Sabulɔ hɛma-na, Nefutali nelle-na,
dii dalaŋga caanġu-na,
kā ka hel dii *Yurdɛ nuoraanġu bomborma-na,
a biɛ Galile-i hiere, *nieramba nelle-i,
bamaŋ waa hiere kukulma-na, cecerma hilaa-bei.*

¹⁶ *Bamaŋ waa kukulmaŋ-nelle-na kuliinġu nammu-na, bāanġu paa-bei.»**

* **4:4** Anjɪnamma tiyemman-sɛbe (Deutéronome) 8.3 † **4:6** Gbelieŋman-nalāanġu (Psaume) 91.11-12

‡ **4:7** Anjɪnamma tiyemman-sɛbe (Deutéronome) 6.16 § **4:10** Anjɪnamma tiyemman-sɛbe

(Deutéronome) 6.13 * **4:16** Isayi (Ésaïe) 8. 23-9.1

¹⁷ Yesuŋ k̄aa dumaŋo-na, wuɔ doŋ tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naanaŋ na cilɔbabaŋo-i, *Diiloŋ-bāaŋgu piyaa tɪ!»

Yesu biɛ gbosobaa-ba namba
(Marke 1.16-20; Like 5.1-11)

¹⁸ Yiinŋu naŋgu-na, Yesu wuɔ ji tuɔ cor a da gbosobaa-ba namba naŋ juɔŋo *Galile dalaŋga-na. Ba waa ba h̄ai; nelieŋo baa u h̄aaŋo. Ba bɪ mɔŋo-i Simɔ, u yerre nande yaa Piɛ; aa bɪ h̄aaŋo-i Andere. ¹⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilien-gbosobaa namaa.» ²⁰ Baa bi p̄aŋ nanna ba j̄naamba-i aa cu Yesu huon-nu. ²¹ Ba'a ba k̄a yaaŋga-na, a tiraa da naacolŋo naŋo baa u h̄aaŋo a naara ba to. Ba bɪ tuonŋo-i Sebede aa bɪ bɛpomɔŋo-i Sake aa h̄aaŋo-i Ns̄aa. Ba waa beŋ-na ta ba miḡaaŋ ba j̄naamba. Yesu wuɔ bɪ bɛpuɔmba-i. ²² Bafaŋ baa tiraa nanna ba beŋo-i baa ba to-i aa cu u huon-nu.

Yesu waan Diiloŋ-nelma-i aa sire jaamba

²³ Yesu taa u wuura *Galile-i-na hiere u waŋ Diiloŋ-nelma-i *Diilonelh̄aalādūnni-na, aa tuɔ waŋ *Diiloŋ-bāaŋgu *Neldɔdɔlma-i, aa bi tuɔ sire jaamba-i ba s̄inni-na hiere u k̄a. ²⁴ Siiritaamba-i hiere baa nu u maama-i ka saa. Baa ta ba jo baa jaamba-i ba s̄inni-na hiere ba jo ba h̄a u tuɔ sire-bei. *J̄nabaa-baŋ waa bamaŋ nuɔ-i ba waa, kurmɔrɔntaamba waa, ka hel baa murgubaa-ba-i hiere. Yesu wuɔ sire-bei kp̄emmu! ²⁵ Nuŋ baa sire k̄uɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ; Galiletaamba waa, a naara banamba naa hel Dekapol jo, banamba *Yerusalɛmu, banamba *Yude, banamba hel *Yurdɛ b̄apagūŋu-na jo.

5

Bamaŋ yunni-i dɔlaa
(Like 6.20-23)

¹ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ k̄uɔl̄aa ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ dumaŋo-na, wuɔ k̄a ka nyugūŋ t̄anungu naŋgu-na t̄ɛna. U *h̄aal̄abien baa jo ji cil̄l̄a-yuɔ. ² Wuɔ doŋ tuɔ piye baa-ba wuɔ:

³ «Bamaŋ kaalaŋ baa Diiloŋo-i, ba yunni dɔlaa;

*Diiloŋ-nelle-i bafamba diele-i.

⁴ Bamaŋ dii kaaluŋgu-na, ba yunni dɔlaa;

Diiloŋo ka hur ba nyinyɔlma-i.

⁵ H̄ɔh̄inantaamba yunni dɔlaa;

h̄ɛma ka ce ba maama.

⁶ Bamaŋ kuuyeŋ kuuviinŋgu cemma-i, ba yunni dɔlaa;

ma ka dɔl-ba.

⁷ Hujarrey yey bamaŋ nuɔ-i, ba yunni dɔlaa;

Diiloŋo ka bi ce hujarre bei.

⁸ Bamaŋ h̄ammu-i kuɔŋ, ba yunni dɔlaa;

ba ka da Diiloŋo-i.

⁹ Bamaŋ fiɛŋ ba munt̄ɛnammu-i, ba yunni dɔlaa;

Diiloŋo ka tuɔ bɪ ba yaa u bis̄almba-i.

¹⁰ Baŋ ceŋ bamaŋ kp̄anc̄ɔlḡuɔ ba viis̄inni maama-na, ba yunni dɔlaa;

Diiloŋ-nelle-i bafamba diele-i.

¹¹ «Da ba ta ba tuora-nei, aa ta ba ce-na s̄ulma, aa haa balaanŋu s̄inni-i hiere nei mei maama-na, na yunni dɔlaa. ¹² Taa na gbu na nyɛ aa na fɛ na h̄ammu-i; Diiloŋo ka p̄a-na boi d̄ɔrɔ-i-na. Na saa da, *Diilop̄uɔr̄biemba maŋ siire namaa yaanŋa-na, ba cie-ba s̄ulma dumei.»

*Namei damma, namei cecerma**(Marke 9.50; Marke 4.21; Like 14.34-35)*

¹³ «Namei dii damma-i hlema-na. Nga danj da ma ji saara, ma gbaa tiraa ce nie ce kpɛnne? Ma sie gbaa fa weima; ba bie ka konna fuorenj.

¹⁴ «Namei fitmbaa namaa hlema-na. Na saa da, nelle manj da di waa tanunj dorɔ, di sa fuo. ¹⁵ Na suyaa wuɔ ba sa celiej fitnuɔ-i aa bie binjɔngu cureyɔ. Ba haa-yo dorɔ terienju ce hiere da gbaa. ¹⁶ Fitnuɔnj cej gbagbaama-i dumaa, namaa na saaya na ta na ce gbagbaama-i dumɛi nuɔmba holma-na; ku yaa ba ka da na maacenfafamma-i aa ta ba kaal na To-i dorɔ-i-na.»

Yesu saa jo baa u denj hūmelle

¹⁷ Ku huongu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na da nie si *Moisi-i baa *Diilorɔpuɔrbiemanj nyegaañ mamaj ha-na wuɔ na ta na ce, mi juɔ da mi ji gbuonu ma yaa-i, ma'i si. Mi juɔ da mi ji pigaañ-na nelma famma belle yaa-i. ¹⁸ Yaanj mi waj ninsoŋo-i baa-na: Dorɔ-i baa hlema-i da ni gbāñ waa tɪ, nelma diei sie gbāa gbuo nel daama-na. Halle cekūɔ, ma sie gbāa gbuo, fuɔ miwaanjo tɪmma. ¹⁹ Terienju fanju-na, halle nelma manj yuraanu yanj nel daama-na, umanj duɔ saa wuɔ ma hūmelle-i, aa tiraa ce banamba ce fuɔ temma-i, u yaa ka waa huongu-na *Diilonj-nelle-na. Nga umanj duɔ wuɔ ma hūmelle-i, aa ce banamba ce fuɔ temma-i, kutienjo ka ce nelbuɔ Diilonj-nelle-na. ²⁰ Mi tūnu-nɛi: Da na saa vii yanj *anjnamma pigāataamba-i baa *Fariŋɛbaa-ba-i, na cɛraa na suur Diilonj-nelle-na.»

*Yesuj waanj mamaj a ká hɔdulle-na**(Marke 11.25; Like 12.57-59)*

²¹ «Nanj siire, na nuɔ wuɔ ma waanj baa i binɔumba-i wuɔ molo saa saaya u ko u nanoljo.* Da nj ko nj nanoljo-i ba saaya ba bi-ni fāamaanj ba terien-nu. ²² Nga ma minj ka wanj mamaj baa-na ma yaa daama: Nuɔni manj da nj nyɔ nj nuonju baa nj nanoljo-i, ba saaya ba bi-ni fāamaanj ba terien-nu. Umanj duɔ tuora u nanoljo-i wuɔ mimilājo, ba ka bi kutienjo-i fāamaanj ba terien-nu. Umanj duɔ bi gbɛ u nanoljo-i wuɔ nelsɔɔinjo, ba ka caa kutienjo-i. ²³ A ce dumaanjo-na, da nj fie ká baa binjɔngu da nj ka pā-ku hā Diilonjo-i, aa ka ne da weima dii nuɔ baa molonj holma-na, ²⁴ yanj ku binjɔngu-i dii mumbuolmunj-terienju caanju-na aa nj jo na ji nunu na-naa baa kutienjo-i igēna aa nj suɔ nj ká nj ka pā-ku nj hā Diilonjo-i.

²⁵ «Molonj cɛmɛl da dii waa-nie aa wuɔ u ka bi-ni, gbāñ baa-yo; baa yanj āndaanju hi fāamaambaa-ba-i. Da ku hi-ba, ba ka hā fɔñgōtaamba-i baa-ni, fɔñgōtaamba bel-ni ka dii-ni kaso. ²⁶ Mi wanj ninsoŋo-i baa-ni: Da ba dii-ni kaso-i-na, da nj saa ji pā nj cɛmelle tɪ hiere, nj cɛraa nj da munjhelmu.»

*Yesuj waanj mamaj a ká cakūngu-na**(Matie 18.8-9; Marke 9.43,47-48)*

²⁷ «Nanj siire, na nuɔ ba ciera wuɔ nj saa saaya nj ce *fuocesinni.† ²⁸ Nga ma minj ka wanj mamaj baa-na ma yaa daama: Nuɔni manj da nj ne molonj cienjo-i baa yufelle nande, kuu dii njaa nj gaala baa-yo tɪ nj huonja-na. ²⁹ Terienju fanju-na, da nj da nj nadiyufelle dii-ni kuubabalaanju cemma-na, hiel-de nj fara nj nanna dii daalei. Da nj suur yufeduɔla nuɔ Diilonj-nelle-na, ku boyaa ba da ba ka caa-ni baa nj yufienja-i a hai-i-na. ³⁰ Da nj da nj nadienanga dii-ni kuubabalaanju cemma-na, kar-ka nj fara nj nanna dii daalei. Da nj suur

* **5:21** Helmanj-scbe (Exode) 20.13; Anjlnamma tiyemmanj-scbe (Deutéronome) 5.17 † **5:27** Helmanj-scbe (Exode) 20.14; Anjlnamma tiyemmanj-scbe (Deutéronome) 5.18.

nagãduola nuò Diilonj-nelle-na, ku bəyaa ba da ba ka caa-ni baa η nammu-i mu hã-i-na.»

Yesuj waaj mamaj a ka ansorre bəramma-na

(Matie 19.7-9; Marke 10.11-12; Like 16.18)

³¹ «Naj siire, na nuò ba ciəra wuò: «Uman duò nanna u ciəŋo-i, u saaya u nyegēŋ sebe hã-yo. Sebe manj pigāŋj wuò ba ansorre buəra.»[‡] ³² Nga ma minj ka waj mamaj baa-na ma yaa daama: Ciəŋo manj duò u sa wuəra u ce bəmba, aa u bəb nanna-yuò, kuu dii ŋaa u diyaa-yo *fuocesinni-na. Aa da ba bi nanna ciəŋo manj aa η biə-yo, η saa wuò Diilonj-hümelle; η ciə fuocesinni-i dumaanjo-na.»

Yesuj waaj mamaj a ka Diilonj-yerre btmma-na

³³ «Naj siire, na nuò wuò ma waaj baa na bincuəmba-i wuò: «Da η pã nunju aa bɪ Diilonjo yerre-i wuò η ka ce mamaj, ce-ma; baa waj-ma.»[§] ³⁴ Nga ma minj ka waj mamaj baa-na ma yaa daama: Molo baa tiraa u ce weima aa u bɪ Diilonjo yerre-i u nunju-na gbula. Molo baa hiel u niele dərɔ-i-na; Diilonj-muntienammu. ³⁵ Molo baa bi hiel u niele hɛma-na; Diilonj gbeiniŋ-munjnammu. Molo baa bi cira fuò baa *Yerusalemu; Itienjo nelle yaa difande-i. ³⁶ Molo sie gbāa ce halle kuəŋgu diei pusūŋ u yunju-na, u sie bi gbāa ce ku biil; terienju fanju-na, molo baa bi cira fuò baa u yunju. ³⁷ Da ba yuu-na mamaj, da kuə ma yaa-i, na cira: «Uu, ma yaa-i.» Da kuə ma'i sɪ, na cira: «E'e, ma'i sɪ.» Baa na cira: «Muò baa Diilonjo mi saa ce daama-i!» *Sitāninelma-i mafamma-i.»

Yesuj waaj mamaj a ka sɔlaanju maama-na

(Like 6.29-30)

³⁸ «Naj siire, na nuò ba ciəra uman duò muonu u nanolj yufelle, ba bi muonu kutienjo diele-i ku sɔlaanju. Uman duò ka u nanolj nyilāanju, ba bi ka u kūŋgu-i ku sɔlaanju.* ³⁹ Nga ma minj ka waj mamaj baa-na, ma yaa daama: Unaj nuò η baa ji ce η nanoljo-i kuubabalaanju wuò η suu sɔlaanju. Uman duò caa η nadietūŋgu-i, bir daaku-i η hã-yo. ⁴⁰ Uman duò u ka bɪ-ni fəŋgɔtaanj-terien-nu a hūu η jonjoryelle-i, hã-yo baa-yo baa η jonjorbuə-i hiere. ⁴¹ Fəŋgɔtienjo manj duò haa conjoruŋgu hã-ni wuò η tūu saanj-yo cɛlle, saanj-yo η maa baa-yo. ⁴² Uman duò cārā η wulaa, hã-yo. Uman duò jo wuò η hor-o, baa balanj-yo.»

Taa na dɔl baa na bigaaraamba-i

(Like 6.27-28,32-36)

⁴³ «Naj siire, na nuò ba ciəra wuò: «Ŋ saaya η ta η dɔl baa η nanuəmba-i[†] aa bigāŋj η bigaarāamba-i.» ⁴⁴ Nga ma minj ka waj mamaj baa-na, ma yaa daama: Taa na dɔl baa na bigaarāamba-i, taa na cārā Diilonjo-i na hã bamanj ciəŋ-nanj kpāncɔlgūo-i, ⁴⁵ ku yaa na ka waa na To-i dərɔ-i-na u bəŋ namaa kelkel. U yaa hielaanj bāanju-i u hã nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere aa bi tuò dāa u hã nelfafaamba-i baa nelbabalaamba-i hiere. ⁴⁶ Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yonj, yuj haku-i dii-kuo? Halle nelbabalaamba[‡] gbā

[‡] 5:31 Anjnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 24.1 § 5:33 Niəŋ Bulmanj-sebe-i-na (Lévitique) 19.12; Kámmanj-sebe-i-na (Nombres) 30.3; Anjnamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 23.22-24.

* 5:38 Niəŋ Helmanj-sebe-i-na (Exode) 21.23-25; Bulmanj-sebe-i-na (Lévitique) 24.19-20; Anjnamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 19.21. † 5:43 Bulmanj-sebe (Lévitique) 19.18 ‡ 5:46 Nelbabalaamba: Ma nyegāŋj girekimma-na wuò: «Halle *nampohūutaamba gbā ba dɔl baa ba dɔdɔltaamba-i.» Bafamba ta ba kəŋ nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Niəŋ anfirnumma-na.

ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ⁴⁷ Da na ta na fiɛlnu na jaal na sɔsuɔtaamba yon, hai moloŋo-i siɛ gbáa ce kufanɔŋu-i? Bamanɔ sa suyaan Diiloŋo-i ba sa ce-ku dii wei, aa ji da baa namaa? ⁴⁸ Yaan aa na ta na ce kumanɔ faa, ŋaa na To manɔ dɔrɔ-i-na un ceŋ dumaa.»

6

Ba há moloŋo-i bɛŋkɔŋgu-i niɛ?

¹ Ku huonɔŋu-na Yesu wuɔ cira: «Baa na ta na wuɔ na Diiloŋ-húmelle-i wuɔ nuɔmba da-na; da na ce mafamma-i, na To-i dɔrɔ-i-na u siɛ ka pá-na. ² Da ŋ da bɛŋkɔŋgu da ŋ há sɔntienɔ-i, baa ce ŋaa yetaarataamban ceŋ dumaa *Diilonelháaládúnni-na baa nellenɔ-huonɔŋa-na; ba taara nuɔmba da-ba aa cira bafamba faa. Mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: Bamanɔ ciɛŋ kufanɔŋu-i, ba daa ba maacemma sullan-i tɛ. ³ Ŋga da ŋ'a ŋ há moloŋo-i bɛŋkɔŋgu-i, há-yo aa ŋ baa yan halle ŋ jɛkɛkɛpelɛŋ suɔ, ⁴ ku yaa ma siɛ hel bomborma-na. Ninɔ ciɛ kumanɔ, ŋ To-i Diilo fɔ daa-ku, u ka pá-ni ku sɔlaŋgu.»

Diiloŋ un saaya u cɔrá dumaa

⁵ «Da na'a na cɔrá Diiloŋo-i baa na ta na ce ŋaa yetaarataamban ceŋ dumaa. Yetaarataan da ba'a ba cɔrá Diiloŋo-i *Diilonelháaládúnni-na, halle baa nellenɔ-huonɔŋa-na, ba sire yiɛra ba gbeiniŋ nuɔmba da ba da-ba. Mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: Bamanɔ ciɛŋ kufanɔŋu-i, ba daa ba maacemma sullan-i tɛ. ⁶ Da ŋ'a ŋ cɔrá Diiloŋo-i, suur dún-nu aa ŋ bɛŋ-ku ŋ fɛɛɛŋ nuɔ, ŋ To dii terienɔŋu fanɔŋu-na, cɔrá-yuɔ. Ninɔ fuyaa ta ŋ ce kumanɔ u daa-ni, u ka pá-ni.

⁷ «Da na ta na cɔrá Diiloŋo-i, baa na ta na piye pirri ŋaa bamanɔ sa suyaan Diiloŋo-i ban ceŋ dumaa. Bafamba daa niɛ sɛl da ba piiye agaga ku yaa Diiloŋo ka nu ba nunɔŋu-i. ⁸ Baa na suur ba nallu-na. Na saa da, namaanɔ-i, aa na suɔ da na puur na nunni-i da na cɔrá, na To suyaa kumanɔ maama-i dii-nei tɛ.»

(Like 11.2-4)

⁹ «Taa na cɔrá Diiloŋo-i dumandɛ:

«I To nuɔni manɔ dii dɔrɔ-i-na,
yan nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diiloŋ nuɔŋo-i.

¹⁰ Pa ŋ báanɔŋu-i yiɛ.

Ŋ huonɔŋan ceŋ dumaa dɔrɔ-i-na, yan ka ta ka ce dumɛi hlɛma-na.

¹¹ Há-ye nyunɔŋo ku niwuoni-i i wuɔ.

¹² Ce jande yiɛ ŋaa miɛ in ceŋ jande-i dumaa bamanɔ cɔláan-yeŋ.

¹³ Baa yan weiima gbáa táal-e dii-ye kuubabalaanɔŋu cemma-na. Húu-ye
*Bigáarɔŋo nyisɛnni-na.

[Fɔŋgúɔ dii baa nuɔnei hɔnni-na hiere baa himma-i aa ŋ tiraa waa bɔi.]

¹⁴ «Na saa da, moloŋ duɔ cɔl-ni aa ŋ yan ma tɛ, nuɔ da ŋ bi cɔl ŋ To-i dɔrɔ-i-na, u ka bi yan ma tɛ. ¹⁵ Ŋga namaa da na'a na siɛ yan banamba maama tɛ, na To ce niɛ aa yan namaa maama tɛ u huonɔŋa-na?»

Yesun waan mamanɔ a ká sɔŋgu yanɔŋa-na

¹⁶ «Da na dii sɔŋgu-i, baa na váa na yammu-i ŋaa yetaarataamban ceŋ dumaa. Yetaarataan da ba dii sɔŋgu-i, ba váa ba yammu-i nuɔmba da ba suɔ wuɔ bafamba diyaa sɔŋgu. Mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: Bamanɔ ciɛŋ kufanɔŋu-i, ba daa ba maacemma sullan-i tɛ. ¹⁷ Ŋga da ŋ dii sɔŋgu-i, saar ŋ yaanɔŋa-i da welewele aa ŋ migáan ŋ yukusɔnni-i fafamma, ¹⁸ ku yaa molo siɛ suɔ wuɔ ŋ diyaa sɔŋgu. Ŋga ŋ To manɔ fuyaa, u yaa ka suɔ u diei yon. U da mamanɔ fuyaa hiere. U ka pá-ni.»

Yesuŋ waanŋ maaŋ a ka weistnni yanŋa-na
(Like 12.33-34)

¹⁹ «Baa na ta na gbagbarra miwaanŋ daayo weistnni huonŋ-nu. Na saa da, nyeiŋo dii, gbɛllɔ bi dii a naara cuobaa-ba bi dii ta ba kanu dɔnni-i. ²⁰ Yaanŋ aa na ta na taara dɔr-niini yaa-i. Nyeiŋo si dii terienŋu-na duɔ ji wuo-ni, gbɛllɔ si dii, cuobaa-ba bi si dii. ²¹ Na saa da, nelienŋ nuɔ da ŋ tiera kusuɔŋ-nu, ŋ huɔŋga dii kusuɔŋ-nu'i.»

Yufelle-i baa fitnuɔ-i kuuduɔŋgu yaa-i
(Like 11.34-36)

²² «Neliɛŋ nuɔ ŋ yufienŋa yaa ŋ fɛɛɛŋ kerre fitnuɔ-i. Ŋ yufienŋ da a fa, ŋ waa cecerma-na. ²³ Ŋga ŋ yufienŋ da a saa fa, ŋ waa kukulma-na. Kumaŋ cienŋ cecerma-i ku hã nuɔ, da ku dɛŋ aa yanŋ-ni, ŋ ce nie ŋ sie waa kukulberre-na?»

Diilonŋo-i baa gbeinŋa-i nanŋ par bige-i?
(Like 16.13)

²⁴ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Neliɛ sie gbãa tuɔ cãa nuɔmba hãi. Ŋ ka da u bigãanŋ u diei aa dɔl u diei; u ka waa baa u diei aa cɛina u diei. Ku yaa ŋaa namaa kɔŋgu-i, na sie gbãa ta na kuye Diilonŋo-i aa bi ta na kuye gbeinŋa-i terduɔŋgu fanŋu-na.

(Like 12.22-31)

²⁵ «Baa na ta na tie holle baa na niwuoninŋ-kɔŋgu-i baa na niidiinŋ-kɔŋgu-i. Neliɛŋ nuɔ ŋ yunŋu saa buɔ niwuoni-na wei? Aa ŋ kɔɔma saa buɔ niidiini-na wei? ²⁶ Niɛŋ huriimba-i dɔrɔ-i-na, ba sa guona, aa inɔŋgɔbaa-ba si baa-ba, ŋga na To-i dɔrɔ-i-na u hã ba ta ba wuo. Namaa saa buɔ huriimba-na titirre wei? ²⁷ Namaanŋo-na, hai moloŋo-i baa u hɔculle-i u gbãa naara kunaŋgu u yinni-na? ²⁸ Mafammaŋ yaraa-na, bige-i cie na hɔmmu ta mu cu baa na niidiinŋ-kɔŋgu-i? Na sa ne hɛŋguŋ purŋ fafamma dumaa wei? Ku sa bi ce maacemma, ku sa bi sũ jonŋorbaa. ²⁹ Mi tũnu-nei: *Salomɔ-i baa u weistnni-i hiere u saa ji dii kompanŋa manŋ faa yii baa pũlma-i dede. ³⁰ Hɛŋgu manŋ hɛŋgu, Diilonŋo duɔ diiya-kuɔ fafamma nyunŋo-i-na diyanŋ daama temma-i, aa bisnuɔ dãamu waa da mu caa-ku, namaa namanŋ nelbilienŋ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na nanŋa-i Diilonŋo-na ku haama. ³¹ Baa na ta na cira: «I ka wuo bige-i? I ka nyɔŋ bige-i? I ka dii bige-i?» ³² Bamaŋ sa suyaanŋ Diilonŋo-i, ba yaa gbagbaraayanŋ nifanni huonŋ-nu. Ŋga namaa To-i dɔrɔ-i-na, u suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³³ Yaanŋ *Diilonŋ-nelle maama yaa yu na hɔmmu-i igɛna aa na ta na ce u huɔŋga-i, na ka da u hãa-na baa daani-i hiere naara. ³⁴ Yaanŋ bisɛŋ ku maama-i na hã bisɛŋ ku yiinŋu baa-ma. Yiinŋu yiinŋu, baa ku yunŋ-maama.»

7

Yesuŋ waanŋ maaŋ a ka cãlma yanŋa-na
(Like 6.37-38,41-42)

¹ «Baa na ta na cãl banamba-i ku yaa Diilonŋo sie ka cãl-na. ² Nanŋ cãl nuɔmba-i dumaa, Diilonŋo bi ka cãl-na dumɛi. Aa nanŋ finŋ baa kekerienŋu manŋ na hã nuɔmba-i ba ka bi fi baa ku yaa-i hã namaanŋo-i. ³ Nanŋ cie nie da hũyaŋo-i unanŋ yufelle-na, aa daabolma manŋ nanŋ yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴ Daabolma-i nanŋ yufelle-na jũnnu dumande-i, ŋ bir gbɛ ŋ nabentienŋo-i wuɔ: «Yanŋ mi hiel hũyaŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni!» ⁵ Angbãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna ku yaa ŋ ka ta ŋ da dei a gbãa hiel hũyaŋo-i ŋ nabentienŋo yufelle-na.

⁶ «Baa na ta na hã juoraamba-i Diilon-ɓimɓimni-i. Da na hã-ba baa-ni, ba gbãa sire pu baa-na. Baa na ta na nanna na niibilenni-i permba hɔlma-na, ba ka flɛna-niɛ muonu-niɛ hã-na.»

Yesuŋ waan mamaj a kã Diilocrãlle-na
(Like 11.9-13)

⁷ «Cãarãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayan! Na ka da. Bɛŋ! Ba ka siɛ-na. ⁸ Uman duɔ tuɔ cãrã, ba hã u yaa-i, umanj duɔ tuɔ taara, u yaa daan, aa umanj duɔ tuɔ bɩ, ba siɛ kufanɟu tienjo yaa-i. ⁹ Namaanjo-na, hai moloŋ biɛŋjo-i duɔ cãrã *buruo u wulaa, u yan-ɔo aa biɛ tãmpɛlle hã-ɔo? ¹⁰ Ni ma'i sɩ, duɔ cãrã teterienjo, u yan-ɔo aa bel jienjo hã-ɔo? ¹¹ Namaa namanj balaan, da na ta na suɔ-ma na hã na bisãlmba-i ɓimɓifafanni, ku ce niɛ aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamanj cãarãŋ ɓimɓifafanni-i u wulaa, u siɛ hã-ba baa-ni?»

¹² «Da na ta na taara ba ta ba ce kumanj ba hã-na, taa na ce ku temma na hã banamba-i. *Moisi-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba'a i tie ce ku yaa-i.»

Hũmɛyelle baa hũmbuɔ
(Like 13.24)

¹³ «Suuriinj baa dumelle manj wullu-diele yaa-i, baa na suur baa dimanj gbaa-diele-i, difande kã dãamu-na. Hũmelle manj bi kãan dãamu-na dii bi dii gbaa dumei. Nuɔmba bɔi cor baa di yaa-i. ¹⁴ Nɔga hũmelle manj kãan Diilon-nelle-na, di wuɔsaŋgu jan, aa di dumelle tiraa waa wullu. Nuɔmba bɔi sa biɛ difande-i.»

Ba suɔ nelfɛɛiŋjo-i u ciluɔ yaa nuɔ-i
(Like 6.43-44)

¹⁵ «Coikartaamba manj wuɔ bafamba *Diilopɔpuɔrbiemba, bilaan na fɛrɛ bɛi. Da ŋ da-ba, ŋ cira nelfafaamba, ŋga ba hɔmmu sa suɔ aa donj ŋaa maamunaamba. ¹⁶ Da na da ba ciluɔ-i, na ka pãn suɔ-ba. Namaa daa ba yagal musiɛŋa kaapugammu-na wɛi? Aa ba sa bi biɛra hãlɛiŋa caaterren-ɟun-nu. ¹⁷ Tibifafaanɟu manj biefɛɛiŋa, aa tibibabalaanɟu manj biebabaleiŋa. ¹⁸ Tibifafaanɟu siɛ gbãa manj biebabaleiŋa, aa tibibabalaanɟu siɛ bi gbãa manj biefɛɛiŋa. ¹⁹ Tibiiŋgu manj da ku saa manj biefɛɛiŋa ba ka jũŋ-ku aa sɛnu-kuo. ²⁰ Terienɟu fanɟu-na, coikartaamba manj wuɔ bafamba Diilopɔpuɔrbiemba, na ka bi suɔ-ba ba ciluɔ yaa nuɔ-i.»

A bɩ mi yerre-i aa ce mi huɔŋga-i kuuduɔŋgu sɩ
(Like 13.25-27)

²¹ «Baa na da niɛ sɩ bamanj hilaan ba bɩ-mi yinni manj jonj «Itie, Itie», ba'i ka suur *Diilon-nelle-na dɛ! Ba'i sɩ. Bamanj cɛŋ mi To manj dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba'i ka suur. ²² Gɛŋgeryiin da ku ji hi, nuɔmba bɔi ka cira: «Itie, i saa tie ce Diilopɔpuɔrunɟu-i nanj yerre yaa nuɔ-i wɛi? I taa i gbuuse nuɔŋɛi aa tie donya *jɩnabaa-ba-i. I ciɛ gbɛrɛ-wɛiima-i baa nanj yerre yaa-i.» ²³ Da ba wanj mafamma-i, mi ka gbɛ-ba miɛ: «Kãan na halan mi caan-nu; mi sa suɔ-na! Na hieronjo-i ãmbabalmanciraan namaa.»»

Jaagɔciraamba hai maama
(Like 6.47-49)

²⁴ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Umanj duɔ nu mi nelma-i aa ce-ma, kutienjo-i mi gbãa saa-ɔo baa cɛcɛmuntienjo manj maa u dũŋgu-i tãmpɛllen. ²⁵ Diilonj unj juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire mu siremma-i dũŋ daaku saa sagalla. ²⁶ Nɔga umanj duɔ nu mi nelma-i aa u saa ce-ma, kutienjo saa baa

mimilɔŋo maŋ maa u dɔŋgu-i hiɛmugaaŋ-nu. ²⁷ Diilonɔŋ uŋ juɔ tã, kanni gbar, fafalmu sire, ku pãŋ cii hiere bɛŋkɔŋgu saa tɛ!»

²⁸ Yesuŋ juɔ piye tɛ, u nel maa cu nuɔmba hɔmmu-i. ²⁹ U taa u piye baa bibesɛnni u yanɔ *ãnjɛnamma pigãataamba-i.

8

Yesu siire wontorŋo naŋo

(Marke 1.40-45; Like 5.12-16)

¹ Yesuŋ juɔ piye tɛ, wuɔ hiire tãnungu-na tuɔ kã. Nuɔŋ baa sire cu u huɔŋ-nu. ² *Wontorŋo naŋ wuɔ jo ji dũuna u yaanɔga-na aa naa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, ku siɛ yar-ni.»

³ Yesu wuɔ haa u nanɔga-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ma ta!» Naacolŋo jarma pãŋ ta-yuɔ terduɔŋgu faŋgu-na. ⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa tũnu nelieŋo baa-ma dɛ! Mamanɔ dii, kã *Diilɔjigãntieŋo wulaa u ka ne-ni aa ŋ pã niikonni maŋ dii pãmma ŋ hã-yo ŋaa *Moisij nyegãan-ma duma *ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-niɛ.»

Yesu siire sorosi ba yuntieŋo naŋo maacembilonɔ-i

(Like 7.1-10)

⁵ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã Kafarnamu. Uŋ kaa tuɔ suur nelle-na, *Oromɛ ba sorosi ba yuntieŋo naŋ wuɔ kã u wulaa ⁶ ka cira: «Itie, mi maacembilonɔ naŋo gaala dii ciŋgu-na u sa gbãa sire, kuu dii-yuɔ kpelle! Jande, kãyã-miɛ!»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi ka kã ka sire-yuɔ.»

⁸ Sorosi ba yuntieŋo cira: «Itie, nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur meɪ temmanɔ-temma dumelle-na. Nɔga yan aa ŋ warɔ nelma diei yonɔ, mi maacembilonɔ ka sire. ⁹ N saa da, ma miŋ yeŋ terieŋgu maŋ nuɔ-i, nuɔmba dii mi yuŋ-nu; aa meɪ bi dii bananɔ yuŋ-nu. Da mi gbɛ umanɔ miɛ: «Kã!» ŋ da u kãa. Da mi bi cira: «Jo!» ŋ da u juɔ. Da mi bi gbɛ mi maacembilonɔ-i miɛ: «Ce daama!» ŋ da u ciɛ-ma.»

¹⁰ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolŋ uŋ juɔ piye tɛ, Yesu wuɔ warɔ baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaanɔ mi warɔ ninsoŋo-i baa-na: *Isirahel-baamba-na, mi saa da umanɔ haa u nanɔga-i miɛ *nieryieŋ daayo temma-i! ¹¹ Mi tũnu-nei: Nieraamba bɔi ka hel bãpaguŋgu-na baa bãsuuruŋgu-na a ka tɛna baa *Abiramubaa-ba-i† dii *Diilonɔ-nelle-na ta ba gbu ba ce ba hãanɔgu-i. ¹² Aa bamanɔ naa saaya ba suur, ba nyaa bafamba-i hiel-ba fuoreŋ dii kukulmana. Kaaluŋgu siɛ waa dɛi terieŋgu-na!»

¹³ Uŋ piye dumaanɔ-na, wuɔ bir warɔ baa sorosi ba yuntieŋo-i wuɔ: «Bir ŋ kũŋ, niŋ haa ŋ nanɔga-i miɛ ma ka dɔl-ni.» Uŋ taa u warɔ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, maacembilonɔ wuɔ sire dii ciŋgu-na.

Yesu siire jaamba bɔi

(Marke 1.29-34; Like 4.38-41)

¹⁴ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ ta kã Pier dumelle-na kã ka da Pier cura‡ si dii hɛnni. U kũma gbuu huol da pãmpãmpãŋ, u galla. ¹⁵ Yesu wuɔ bel u nanɔga-i, fafal muɔ pãŋ da-yuɔ terduɔŋgu faŋgu-na. Wuɔ sire a tuɔ ce u nersɛnni-i.

¹⁶ Bãanɔŋ juɔ suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, baa fũnuŋ jo baa *jina ba nuɔmba-i ji hã Yesu-i. Wuɔ donya jɛnabaa daaba-i baa u nuŋ-ãndaanɔgu aa naa bi sire

* **8:4** Buolman-sebɛ (Lévitique) 14.2-32 † **8:11** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuɔ... a ka tɛna baa *Abiramu baa *Isaki baa *Yakɔbu dii *Diilonɔ-nelle-na. ‡ **8:14** Curanɔ waa cieŋo a saanu baa mamanɔ nyegãan girekimma-na.

jaamba maŋ waa hiere. ¹⁷ Diilonŋ unŋ puɔraa *Isayi waŋ mamanŋ, ma'i si daama-i wei? Isayi waanŋ-ma wuɔ:

«U hɔyaa i mulɛma-i ce-ma u maama.

U siire-yie i jarma-na.»^S

Nuɔmba namba taara da ba ta ba nyaanu Yesu-i

(Like 9.57-62)

¹⁸ Yesuŋ daa nuɔmbaŋ yuu-yuɔ dumaanŋo-na, wuɔ waŋ baa u *haalabiemba-i wuɔ ba jaal ka dalanŋa bomborma namma-na.

¹⁹ *Anjɪnamma pigaatienŋo naŋ wuɔ pie a waŋ baa-yo wuɔ: «Haalatie, mi ka ta mi nyaanu-nie nin kan terni maŋ nuɔ-i hiere.»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi jɛ, ne! Muncammu dii baa buɔraamba-i aa kamma dii baa huriimba-i. Nga terienŋu si baa *Molon-Bienŋo-i u duɔ tuɔ cinnu u yungu-i.»

²¹ U haalabilonŋo naŋ wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ ti, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

²² Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Jo i ta aa ŋ yaŋ, kuomba ka fuure ba nakuomba-i.»

Yesu yieraaya fafalbuɔ nanŋo

(Marke 4.35-41; Like 8.22-25)

²³ Yesuŋ piye dumaanŋo-na, wuɔ ka ka suur benŋo-na baa u *haalabiemba-i ta ba karnu dalanŋa-i. ²⁴ Ba'a ba hi yaanŋa-i Yesu wuɔ duɔfɪŋ. Fafalmu naŋ temma sire suuye-bei dii dalanŋa-na, ta mu pe humma-i mu dii benŋo-na.

²⁵ Haalabienŋo baa cira «Itie, sire ŋ kor-e! I yii die ku!»

²⁶ Yesu wuɔ sire aa naa cira: «Korŋ hama-i temma-i dumaanŋo-na? Na saa haa na nanŋa-i Diilonŋo-na ku haama.» Aa naa nuola fafalmu-i baa humma-i nie ka ka ciire. ²⁷ Kuɔ cu haalabiemba hɔmmu-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Neliŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii nie aa duɔ nuola fafalmu-i baa humma-i ni ka ka ciire ni temma-i?»

Yesu siire pepetaamba hai

(Marke 5.1-20; Like 8.26-39)

²⁸ Yesubaa-banŋo karaanu ka bomborre maŋ nuɔ-i, ba bi nelle fande-i Gadara. Pepetaamba namba waa Gadara-i-na, ba waa ba hai. Ba taa ba cɔ cincuoŋ-na. Baa naa silaa balanŋ cor, a ce molo saa tuɔ sie u cor baa humelle fande-i. *Jinabaa-ba'i naa cie-ba dumaanŋo-na. Banŋ juɔ da Yesu-i, baa sire ta ba jara-yuɔ ²⁹ aa ta ba kaasŋ wuɔ: «Diilonŋ-Bie, i cie-ni nie? Nŋ juɔ da ŋ ji haa kakalle-i yie a ne da ku yiinŋu saa hi yogo.»

³⁰ Persalle nande waa ba yaanŋa-na ta di wuora. ³¹ Jinabaa baa ta ba cara Yesu-i wuɔ: «Da ŋ'a ŋ ka nyaa-ye, jande yaŋ i hel ka suur perŋ daaba-na.»

³² Yesu wuɔ cira: «Hilaanŋ na ka!» Baa hel ka suur permba-na. Perŋ baa panŋ ta ba gbar ba hiire ba ka ba tie ba suur dalanŋa-na ba kunu.

³³ Nuɔmba waa ta ba ceŋ perŋ daaba-i. Banŋ gbaraa ka kunu hiere dumaanŋo-na, kutaanŋ baa gbar ka waŋ-ma cinggu-na. Pepetaanŋ daaba maama yaa waa ba nunni-na. ³⁴ Nuonŋ baa hel hiere da ba ji ne Yesu-i. Banŋ juɔ ji da-yo, baa cara-yuɔ wuɔ u ce jande aa u ta u halanŋ ba terienŋu-na.

9

Yesu siire murgu nanŋo

(Marke 2.1-12; Like 5.17-26)

¹ Baŋ birii Yesu-i dumaanɔ-na, wuɔ biɛ beŋo-i a karnu ká ba nelle-na. * ² Baa jo baa murgu naŋo-i kuugallaŋ-nu ji há-yo wuɔ u sire-yuɔ. Wuɔ ne da ba haa ba naŋga-i yuɔ cor, wuɔ gbɛ ba jɛiŋo-i wuɔ: «Mi jɛ, baa tie holle. N ɔmbabalma hurii hiere.» ³ Uŋ piiye dumaanɔ-na, * ɔnjɛnna ma pigáataamba namba ta ba piiye ba huɔŋ-na wuɔ: «Naacolŋ daa u tuora Diilonɔ-i de!»

⁴ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na jɔguɔŋ nelbabalaŋ daama temma-i na hɔmmu-na? ⁵ Namaa wulaa, a hur u ɔmbabalma-i, baa a ce u sire tuɔ wuɔ-i, ma hái-i-na hama-i ce fɛu yan? ⁶ Mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonɔ háa *Molon-Bieŋo-i ku fɔŋgɔ-i u tuɔ hur nelbiliemba ɔmbabalma-i.» Aa naa gbɛ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ biɛ ŋ kuugallaŋgu-i ŋ kɔŋ.» ⁷ Naacolŋ wuɔ bi sire ba yufelle-na a biɛ u kuugallaŋgu-i tuɔ wuɔ u kɔŋ. ⁸ Korma bir yan aa bel nuɔmba-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-i bibieŋo! Hiŋ daama temma-i u háa nelbiliemba baa-ma.»

Matie ciɛ Yesu haalabilonɔ
(Marke 2.13-17; Like 5.27-32)

⁹ Yesuŋ hilaa terieŋgu-na, wuɔ u cor da *nampohúutieŋo naŋo tɛnaana u maacemman-dúŋgu-na. Ba taa ba bí-yo Matie. Yesu wuɔ cira: «Matie, sire i ta.» Matie wuɔ bi sire cu u huon-nu.

¹⁰ Yiinɔgu naŋgu-na, Yesu wuɔ ji waa baa u *háalábiemba-i Matie dumelle-na ba ta ba wuo niiwuoni. Nampohúutaamba bɔi waa a naara ɔmbabalmanciraamba namba. ¹¹ *Farisɛbaa-ba daa mafamma-i ce nie? Baa ta ba piiye baa Yesu háalábiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na háalátieŋo tuɔ wuo niiwuoni-i baa nelbabalaŋ daaba temma-i?»

¹² Yesu wuɔ nu baŋ piiyen; wuɔ wanŋ baa-ba wuɔ: «Da ŋ waa hínni, ŋ ka ce bige-i perruntien terieŋ-nu? ¹³ Diilonɔ ciera: *Taa na ce hujarre na-naa nuɔ, ku yaa dɔlaa-miŋ ku yan na niikonni-i.*† Káanŋ na ka taara nelma famma yunɔgu-i. Na saa da, muɔmi saa jo nelfafaanŋ maa-na, mi juɔ nelbabalaŋŋ maa-na.»

Kuucɔlaanɔgu saa saaya ku guɔl baa kuufɛlieŋgu-i
(Marke 2.18-22; Like 5.33-39)

¹⁴ Ku huonɔgu-na, *Nsáa-Batisi *háalábieŋ baa jo Yesu wulaa ji cira: «Háalátie, mieŋo-i baa *Farisɛbaa-ba-i i hinu i dii súnɔgu, bige-i ciɛ naŋ háalábiemba sa dii?»

¹⁵ Yesu wuɔ cira: «Ŋ jɛŋ duɔ tuɔ já cieŋo, ŋ gbáa ká ka váa ŋ yaanɔga-i tɛna wei? Ku yaa ŋaa bafamba kúnɔgu-i: Da mi saa ji waa ba hɔlma-na yiinɔgu maŋ nuɔ-i, ba ka suɔ dii súnɔgu-i.» ¹⁶ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafɛleŋga a nar jonɔrcɔlɔŋo. Da ŋ ce-ma, jonɔrcɔlɔŋo migáanŋ tuɔ taalnu u ká. ¹⁷ Aa ba sa bi dii duvɛnfɛleŋo cirkpɔcɔlɔŋ-na. Umanŋ duɔ ce-ma, cirkpuɔ ka muonu aa duvɛŋo tiraa kúnna. Nɔga da ŋ'a ŋ dii duvɛnfɛleŋo-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirkpɔfɛleŋ-na, ni yaa gbɛ baa ni-naa.»

Yesu yiɛraaya cieŋo naŋ tamma aa sire bikulonɔ naŋo
(Marke 5.21-43; Like 8.40-56)

¹⁸ Nelma saa ji tɛ Yesu nunɔgu-na, ba'a ba ne da *Yuifu ba yuntieŋo naŋo juɔ ji dúuna u yaanɔga-na aa naa cira: «Mi bilonɔ jarma yaraa-yo, ŋga jo i ta ŋ ka haa ŋ naŋga-i yuɔ u ka sire.» ¹⁹ Yesu wuɔ sire baa u *háalábiemba-i ba ta ta ba ká baa naacolŋo-i.

²⁰ A ne da cieŋo naŋo waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kúnna ku bieŋ cinciɛluo baa a hái waa belle fande-na. Wuɔ piɛ Yesu huon-yanɔga a yiɛya

* 9:1 Ba waa tɛna Kafarnamu. Nieŋ 4.13. † 9:13 Ose (Osée) 6.6

u jonḡoruo tūḡu-i. ²¹ U taa u piye u huon-na wuo: «Da mi gbāḡ hi yiya u jonḡoruo-i yon, mi kuraa.» ²² Uḡ yiyaaya-yuo dumaanjo-na, Yesu wuo miel da-yo, wuo cira: «Mi bilo, baa tie holle, ninḡ haa ḡ nanḡa-i mie, ḡ kuraa.» Terduonḡu fanḡu-na, cieḡo tārḡ maa pāḡ yiera.

²³ Baḡ kaa hi Yuifu ba yuntienjo cīḡu-i, baa da niimarnintaamba, aa da nuamba haa ba nammu-i ba yunninḡ ta ba kaal terni-na hiere. ²⁴ Yesu wuo waḡ baa-ba wuo: «Biriinḡ na kūḡ, bilonjo saa ku, u duofūḡ.» Baa bir yanḡ aa ta ba cōmuonḡ-yo. ²⁵ Baa hiel nuamba-i kulonḡ uḡ waa dūḡu maḡ nu-i aa Yesu wuo suur. Uḡ suurii, wuo bel bilonjo nanḡ-na, wuo bi sire. ²⁶ Nelma fanḡ maa pāḡ gbuo terienḡu fanḡu-i hiere.

Yesu puurii yiriemba hai yufienja

²⁷ Yesuḡ juo hel tuo kūḡ, yiriemba namba cu u huon-nu. Ba waa ba hāi; ta ba fara ba piye baa-yo wuo: «*Davidi hāayēḡ nu, jande ce hujarre-yie aa ḡ puur i yufienja-i.» ²⁸ Uḡ kaa hi cīḡu-i, baa jo ji yiera u caanḡu-na. Wuo yuu-ba wuo: «Na hūyāa-ma wuo mi gbāa puur na yufienja-i wei?»

Baa cira: «Itie, i hūyāa-ma.»

²⁹ Yesu wuo yiya ba yufienja-i aa naa cira: «Ma ce ḡaa nanḡ hūyāa-ma dumaa!» ³⁰ Ba yufienḡ aa bi pāḡ puur. Yesu wuo waḡ-ma kuola-mei baa-ba wuo ba baa yanḡ ma hel. ³¹ Baḡ taa, ba saa gbāa fiinanḡ-mei, baa wuora gbuo nelle-i hiere baa-ma.

Yesu cie bobo nanjo gbāa tuo piye

³² Yirienḡ daabanḡ birii ta ba hel, baa jo baa bobo nanjo Yesu wulaa. *Jina'i naa cie-yo dumaanjo-na. ³³ Yesu wuo donya jina daayo-i naacolḡo-na. Naacolḡ wuo pāḡ donḡ tuo piye. Ku ce nuamba-i gbere. Baa ta ba piye wuo: «Inḡ siire, i saa da daama temma-i dede *Isirahel-na!»

³⁴ *Fariḡbaa-ban'a ba ka waḡ mamanḡ, baa bir yanḡ aa ta ba piye wuo: «Jina ba yuntienjo[‡] yaa hāa-yo himma famma-i u tuo donya jinabaa-ba-i nuamba-na.»

Nuamba hujarre bilaa Yesu-i

³⁵ Yesu taa u wuora nilēinḡa-na hiere u waḡ Diilon-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na aa tuo waḡ *Diilon-bāanḡu *Neldodolma-i aa bi tuo sire jaamba-i ba sinni-na hiere u kā. ³⁶ Nuamba naa muliḡ aa ba kūoma naa tiraa kara ḡaa tūlma maḡ tienjo si-bei. Yesuḡ daa-ba dumaanjo-na, ba hujarre gbuo bel-o. ³⁷ Wuo waḡ baa u *hāalābiemba-i wuo: «Dīmma dii bōi a ne da ma kartaamba saa ciinu. ³⁸ Cāarḡ suontienjo-i u puor nuamba namba naara.»

10

Yesu haa u haalabiemba-i himma (Marke 3.13-19; Like 6.12-16)

¹ Uḡ waan mafamma-i, wuo bī u *hāalābien cīcieluo ba hāi baamba-i a hā-ba himma ba da ba gbāa ta ba donya *jinabaa-ba-i aa ta ba sire jaamba-i ba sinni-na hiere. ² U hāalābiemba famba yaa u *pōpuorbiemba-i. Ba yireinḡa yaa daaya: Dielā-wuonjo yaa Simo, baa u hāanjo-i Andere. Simo yerre nande yaa Pieḡ. A naara Sebede beḡmba-i ba hāi-i-na: Sake baa Nsāa-i. ³ A naara Filipu baa Batelemi. Toma baa Matie. Matie waa *nampohūtienjo. A naara Sake maḡ Alfe biḡjo-i, baa Tade. ⁴ A naara Simo maḡ taa u kuye u nelle maama-i, baa *Yuda-Isikaro. U yaa juo hel Yesu huonḡu-na.

[‡] 9:34 Ba bī *Sitāni yaa *jina ba yuntienjo-i. Nieḡ 12.22-28.

Yesu puɔraa u pɔpuɔrbiemba-i
(Marke 6.7-13; Like 9.1-6)

⁵ Yesuŋ hāa u *pɔpuɔrbiemba-i himma-i, wuɔ puɔr-ba aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Mi saa cira na kā *niɛraaŋ wulaa, mi saa bi cira na kā *Samari. ⁶ Kāaŋ *Isirahel-baamba yaa wulaa-i. Ba baala ŋaa tūlmba. ⁷ Da na hi terienŋu terienŋu, na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilonŋ-bāaŋgu piyaa tɪ. ⁸ Taa na sire jaamba-i baa bikuomba-i baa *wontuɔrmba-i. Taa na donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na. Na daa ku fɔŋgūɔ-i gbāŋgbāŋ, taa na bi ce na hā nuɔmba-i gbāŋgbāŋ. ⁹ Da na'a na ta, molo baa biɛ gbeiŋa, ¹⁰ molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ jonŋoruo naŋo a naara uŋ diyaa umaŋ, molo baa biɛ naatenni, molo baa bi biɛ būɔle. Maacembilonŋo saaya baa u yerrenŋ kalaanŋu.

¹¹ «Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, na taara hartiefefeŋo baa na fere igēna. Da na da hartienŋo, na tɛna baa u yaa-i a ji hi na tamma-i nelle fanda-na. ¹² Da na suur dumelle maŋ nuɔ-i, na cira: «Tlyāaŋ dei!» ¹³ Da ba siɛ na har dumelle fanda-na, Diilo yaŋ na jaaluŋgu kāyā di taamba-i; ŋga da ba saa siɛ na har-bei, Diilo yaŋ ba tɛ ba temma-i. ¹⁴ Da na kā terienŋu maŋ nuɔ-i aa ba'a ba sa taara ba da na yufelle, na pir na nallu-i na ta aa naa yaŋ-ba. ¹⁵ Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Bamaŋ da ba ce mafamma-i, Diilonŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiiŋgu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaamba-na, ku ka balanŋ yaŋ Sodɔmutaamba kūŋgu-i baa Gomɔrtaamba kūŋgu-i.»*

Multema maŋ dii Diilonŋ-maacemma-na
(Marke 13.9-13; Like 21.12-19)

¹⁶ «Na saa da, miŋ puɔraa-na dumande-i, kuu dii ŋaa mi ciɛŋ tūlmba ka dii-ba maamunaamba-na. Terienŋu fangu-na, taa na suɔ na ferɛŋ belma, aa na baa yaŋ ba da cālmuɔ haa-nei. ¹⁷ Yaanŋ mi gboya-nei jɪna: Ba ka bɪ-na fāamaambaa-ba wulaa ka ger-na. Ba ka muo-na *Diilonelhaalādūnni-na. ¹⁸ Ba ka kā baa-na fɔŋgōtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Na ka hi-ba kusuoŋ-nu'i baa *niɛraamba-i hiere a piye naŋ suonŋ kumaŋ mei kūŋgu-na. ¹⁹ Da ba ji bel-na da ba ka yuu-na, baa na tie holle wuɔ na siɛ ka suɔ naŋ ka waŋ mamaŋ; yaanŋ mafamma-i na hā Diilonŋo, u kaa pigāaŋ-na baa-ma terduoŋgu fangu-na. ²⁰ Ku saa ce ŋaa nelma famma-i namaa kusūnniŋ-maama'i kaa waa de! Na To yaa kaa ce u *Yalle dii-ma na hommu-na na waŋ-ma.

²¹ «Banamba ka bel ba ferɛŋ hāmba hā-ba wuɔ ba ko-ba, banamba ba ferɛŋ mɔlbaa, banamba ba bisalmba, banamba bi sire pu baa ba bɪncuomba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ²² Nuɔmba-i hiere ba ka bigāaŋ-na mei maama-na. Ŋga umaŋ duɔ nyaar ka hi ku bālma-i, kutienŋo ka kor. ²³ Da ba donya-nei nel daade-na, na gbar na kā daade-na. Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Molonŋ-Bieŋo ka bir jo ji da na saa hi *Isirahel nileiŋa-i hiere.

²⁴ «Na saa da, *hāalābilonŋo sa maar u hāalātienŋo-i, aa maacembilonŋo sa bi maar u yuntienŋo-i. ²⁵ Hāalābilonŋo jɔguuŋ u ce u hāalātienŋo temma aa maacembilonŋo jɔguuŋ u ce u yuntienŋo temma. Da ba gbɛ dumellentienŋo-i wuɔ *Belsebul† ba ka tuora u dumellenŋ-baamba-i ka hi hie?»

Umaŋ saaya kaalamma
(Like 12.2-9)

* **10:15** Sodɔmutaamba kūŋgu-i baa Gomɔrtaamba kūŋgu-i: Nieŋ Miwaanŋo jɪnammaŋ-sebe-i-na (Genɛse) 18-19. † **10:25** *Sitāni yerre nande yaa *Belsebul. Nieŋ 12.24-28.

²⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Terienɣu fanɣu-na, baa na ta na káalá nuɔmba-i. Mamanɣ fuyaa hiere, ma ka hel. ²⁷ Da mi fuo wanɣ mamanɣ baa-na, hilaanɣ na muonu-mɛi na gbuo terni-i hiere. ²⁸ Baa na ta na káalá bamanɣ gbáa ko-na aa ba sie gbáa ce bɛŋkúnɣu na yaleiŋa-na. Umanɣ dii káalámma, u yaa ŋaa Diilonɔ-i; u yaa gbáa caa-na baa na yaleiŋa-i hiere. ²⁹ Tigáláamba hái suluu saa cor warbelle diei; a ne da na To duɔ saa hũu-ma, u diei sie gbáa par diire. ³⁰ Halle na yukuɔsɛnni manɣ daani-i, Diilonɔ káan-mi hiere. ³¹ Terienɣu fanɣu-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigáláamba-na titirre.

³² «Umanɣ duɔ yiɛra-mɛi nuɔmba yaanɣa-na wuɔ mɛi wuonɔ, muɔmi ka bi yiɛra-mɛi mi To manɣ dɔrɔ-i-na u yaanɣa-na wuɔ kutienɔ-i mɛi bi wuonɔ. ³³ Ŋga umanɣ duɔ cɛina-miɛ nuɔmba yaanɣa-na, muɔmi ka bi cɛina kutienɔ-i mi To manɣ dɔrɔ-i-na u yaanɣa-na.»

Yesu saa jo baa yaafɛlle
(Like 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Baa na ta na ne wuɔ sɛ mi juɔ baa yaafɛlle hɛma-na; mi saa jo baa yaafɛlle, mi juɔ baa berru. ³⁵ Mi juɔ da mi ji gbo bɛpuɔmba-i baa ba tobaa-ba-i, aa gbo biemba-i baa ba nyubaa-ba-i, aa bi gbo caamba-i baa ba hũɔbaa-ba-i. ³⁶ Nanɣ fɛrɛŋ dũŋ-baamba ka bigáan-ni.*

³⁷ «Umanɣ duɔ dɔl u bɛncuɔmba-i yanɣ muɔnɔ-i, kutienɔ sie gbáa cu mi huonɣ-nu. Umanɣ duɔ bi dɔl u bisálmba-i yanɣ muɔnɔ-i, kutienɔ sie gbáa cu mi huonɣ-nu. ³⁸ Aa umanɣ duɔ u sa sie mulɛma-i baa kuliŋgu-i, u sie gbáa cu mi huonɣ-nu. ³⁹ Umanɣ duɔ tuɔ kaal baa u yunɣu yonɣ, kutienɔ ka kɔsuonɣ u fɛrɛ. Ŋga umanɣ duɔ tuɔ kɔsuonɣ u fɛrɛ mɛi maama-na, u ka da cicɛlma manɣ sa tɛŋ dede-i.»

Anfafamma pɔ ma tienɔ-i
(Marke 9.41)

⁴⁰ «Umanɣ duɔ suɔ na belma, kutienɔ suyaa mɛi belma yaa-i. A ne da umanɣ duɔ suɔ muɔmi belma, u suyaa mi pɔpuɔrtienɔ belma yaa-i. ⁴¹ Umanɣ duɔ ne *Diilonɔpuɔrbilonɔ maacemma-i aa bel-o fafamma, Diilonɣ unɣ ka pɔ u pɔpuɔrbilonɔ-i dumaa, u ka bi pɔ kutienɔ-i dumɛi. Umanɣ duɔ bel nelviinɔ-i fafamma wuɔ nelviinɔ, Diilonɔ ka pɔ kutienɔ-i a saa baa nelviinɔ-i. ⁴² Umanɣ duɔ ne mi *háalábilonɔ-i baa u yornumma-i aa há-yo hũŋkolɔ-i yonɣ u nyonɣ, mi wanɣ ninsonɔ-i baa-na, u sie naa u daluɔ-i Diilonɔ wulaa.»

11

Nsáa-Batise puɔraa ba jo Yesu wulaa
(Like 7.18-23)

¹ Yesuŋ juɔ piye tɛ baa u *háalábienɣ cɛncieluo ba hái baamba-i, wuɔ sire suur nilɛiŋa-na tuɔ wuɔra u wanɣ Diilonɣ-nelma-i. ² Nsáa wuɔ tɛ dii kaso-i-na aa naa nu *Kirsanɣ ceŋ mamanɣ hiere. Wuɔ puɔr u háalábiemba-i wuɔ ba ka yuu-yo ³ kerɛ *Konkorktienɔ manɣ saaya u jo, u yaa ufanɔ-i wei sisɔ uu dii huonɣ-nu? Baa ká ka hi Yesu-i baa-ma. ⁴ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Káanɣ na ka tũnu Nsáa-i baa nanɣ nunɣ mamanɣ baa nanɣ danɣ mamanɣ; ⁵ Yiriemba yufienɣ puurii, murgubaa-ba wuɔ, *wontuɔrmba jarma taa-bɛi, tugbentaamba tũnni puurii, bikuomba siire aa sũntaamba nuɔ *Neldɔdɔlma.* ⁶ Umanɣ gbeini-i da ni saa ji guɔl mi huonɣu-na, kutienɔ yunɣu dɔlaa.»

Nsáa-Batise sɛnni-i
(Like 7.24-35)

7 Nsāa pəpuərbiembraŋ taa, Yesu wuə tuə taara u pigāaŋ nuəmba-i Nsāa sīnni-i. Wuə yuu-ba wuə: «Na kāa ka ne bige-i hīeŋgu-na? Fafalmuŋ sagallaŋ hīeŋgu-i dumaa, na kāa ka ne ku yaa wei? 8 Namaa kāa ka ne bige-i? Na kāa ka ne umaŋ diyaan bīmbīfafanni wei? Ma sī bamaŋ diyaan bīmbīfafanni-i baa dii tēna fīŋgōtaamba dūnniŋ kē? 9 Nga namaa kāa ka ne bige-i? Ma sī na kāa ka ne *Diilopəpuərbilōŋo'i kē? Aa naacolŋo faŋo-i, mi tūnu-nei: U maaraa Diilopəpuərbilōŋo-i. 10 Ma nyegāaŋ Diilōŋ-nelma-na wuə:

*«Mi ka puər mi pəpuərbilōŋo wuəya ta ŋ yaar-
na
ka cāa ŋ hūmelle-i†,*

ba gbē Nsāa yaa-i. 11 Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: *Nsāa-Batīsi temma saa hi hoŋ yogo caaŋ-biembra-na. A ne da umaŋ sī dii baa yuŋgu *Diilōŋ-nelle-na, u maaraa Nsāa-i. 12 A doŋ dii Nsāa-Batīsi bāaŋ-nu, ji hi baa nyuŋgo, nelbabalaamba cīnaana *Diilōŋ-nellentesīnni-i aa ta ba taara ba hūu u nelle-i ce-de ba diele.‡ 13 Diilopəpuərbiemba-i hiere ka hel baa *Moisi-i ba siire piiye Diilōŋ-nellentesīnni maama a ji hi Nsāa-Batīsi bāaŋgu-i. 14 Na saaya na suə wuə baŋ waan *Eli maŋ maama-i wuə u ka jo, u yaa juə Nsāa-i. 15 Umaŋ duə u ka nu, u nu!»

16 Aa naa cira: «Mi gbāa saa fiefie ku nuəmba-i baa haba-i? Mi gbāa saa-ba baa bisālmba maŋ tēnaana ponsanatigerreŋ. Banamba ta ba waŋ baa banamba-i wuə:

17 †I huliŋ tulammu hā-na, na saa nyēŋ.
I hāl kuliŋ-neini hā-na, na saa kaal.»

18 Nsāa juə, u sa dii dibelle u nuŋgu-na, u sa nyōŋ kolma, na cira wuə *jīna dii u yuŋgu-na. 19 *Moloŋ-Bieŋ uŋ wuə aa tuə nyōŋ, na sire ta na piiye wuə: «Naacolŋ daa fuə bi yii baa niwuoni yaa-i yōŋ baa konyolle! Aa tiraa sire bel jīeru baa *nampohūutaamba baa nelbabalaamba.» Nga Diilōŋ-nelma fafaŋgu da u maacemma'i nuə-i.»

Sulma haraa nileiŋa naŋa-na

(Like 10.13-15)

20 Yesuŋ ciē gbere-weima bōi nileiŋa maŋ nuə-i, a taan baa sa hūu-ma nanna ba ciləbabaŋo-i. Yesu wuə doŋ tuə waŋ baa-ba wuə: 21 «Korasitaan namaaŋo-i, sulma haraa-nei! Betisadataan namaaŋo-i, sulma haraa-nei! Gbere maŋ ciē namaa hōlma-na, kuə uu naa ce Tiir nelle yaa nuə-i baa Sidō nelle-na, dii yiinaa baa naa kūnna cuoŋgu ba ferēŋ nuə aa dii buər ba joŋgorbaa a pigāaŋ wuə ba naana ba ciləbabaŋo-i! 22 Terieŋgu faŋgu-na, mi tūnu-nei: Diilōŋ duə ji tuə yuu nuəmba-i, uŋ ka haa kumaŋ nei, ku ka balan yaŋ Tiirtaamba kūŋgu-i baa Sidōtaamba kūŋgu-i hiere.§ 23 Kafarnamutaan namaaŋo-i, na daa niē sī na kaa da Diilōŋo-i wei? Na tāal na ferē, na ta na ká dāamu-na. Gbere maŋ ciē namaa nelle-na*, kuə uu naa ce Sodōmu yaa nuə-i, nyuŋgo daayo-na, nelle fande naa waa yogo.† 24 Terieŋgu faŋgu-na, mi tūnu-nei, kumaŋ ka haa-nei gēŋgeryiŋgu-na, Sodōmu kūŋgu ka waa hāaŋo.»

(Like 10.21-22)

† 11:10 Malaki (Malachie) 3.1 ‡ 11:12 Girekimma-na terieŋ daaku gbāa bi nu nuŋ daama-i: Dii Nsāa-Batīsi bāaŋ-nu ji hi baa nyuŋgo *Diilōŋ-nelle kpakpaa di humelle-i di hiel-de. Aa nuəmba gbāaŋ kpelle da ba suur-die. § 11:22 Kumaŋ haa Tiirtaamba-na baa Sidōtaamba-na: Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 23.1-18; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 26; Yowel sebe-i-na (Joël) 4.4-8; Amosi sebe-i-na (Amos) 1.9-10.

* 11:23 Nieŋ 8.5-17; 9.1-8; na ka da gbere-weima nama. † 11:23 Sodōmu: Nieŋ u kūŋgu-i Miwaanjo jīnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28.

²⁵ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ cira: «Baba, nuɔɛi Yuntien nuɔ dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere. Ninj fuyaa η huonḡa-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebesuɔtaamba-na aa cɛr pigāan bisambiamba-i baa-ka, η jaaluḡu bɔi.

²⁶ Ninsoḡo, η ciei η huonḡa yaa dumaanḡo-na, Baba.»

²⁷ Aa naa wan baa nuɔmba-i wuɔ: «Mi To birii weiima-i hiere hā-mi. Da ma hel Tuonḡo-na, molo sa suɔ Bepolḡo-i, aa da ma bi hel Bepolḡo-na baa un taaran u pigāan baman baa-yo, molo sa suɔ Tuonḡo-i.»

Fiisaanḡu dii Yesu huonḡu-na

²⁸ Yesuḡ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa naman tūyāa conḡorni ta ni ko-na, juon mi ji har-na na fiisa. ²⁹ Mi huonḡa sa don, aa mi sa tɛtɛn mi fɛrɛ. Juon mi ji haa mi conḡoruonḡu-i hā-na na cu mi huon-nu ku yaa na ka da fiisaanḡu. ³⁰ Mi conḡoruonḡu si dii yonduo, mi tusalle dii fiefiefie.»

12

Yitɛnanḡu maama-i

(Marke 2.23-28; Like 6.1-5)

¹ Yibienja fanja-na, *yitɛnanḡu nanḡu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. A ne da nyulmu waa u *hāalābiemba-na. Baa don ta ba kar bile-i ba wuo. ² *Fariɛbaa-ba daa mafamma-i ce nie? Baa sire ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Ne η hāalābiemba-i, kuman saa saaya ku ce yitɛnanḡu-na ba ce ku yaa-i!»

³ Yesu wuɔ cira: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kuman, ma sɪ na kalaan-ku ke? ⁴ Davidi suurii Diilon-dunḡu-na a bie Diilon-buruo-i ba wuo baa u nuɔmba-i.* A ne da a saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, da kuɔ *Diilɔjigāntien nuɔ sɪ, η siɛ gbāa wuo buruo fanḡo-i. ⁵ Ma sɪ na bi kalaan *anḡnamma-i ke? Wuɔ nelie saa saaya u ce maacemma yitɛnanḡu-na, ηga Diilɔjigāntaamba ce maacemma-i *Diilodubuɔ-i-na aa molo sa kān-ku wuɔ cālmuo. ⁶ A ne da bande-i-na, kuanḡu dii kuman maaraa Diilodubuɔ-i. ⁷ Diilonḡo ciera wuɔ: *Taa na ce hujarre na-naa nuɔ ku yaa dɔlaan-miḡ ku yan na niikonni-i.*† Kuɔ na taa na suɔ nel daama yunḡu-i, naa naa saa ta na cāl nuɔmba-i na yun-nu. ⁸ A tira naara kufanḡu-i: *Molon-Bieḡo yaa yitɛnanḡu tienḡo-i.»

Yesu siire nagaduɔla nanḡo

(Marke 3.1-6; Like 6.6-11)

⁹ Yesuḡ juɔ piye baa *Fariɛbaa-ba-i tɪ, wuɔ ta kā *Diilonelhāalādunḡu-na. ¹⁰ Naacolḡo nanḡo waa ba hɔlma-na, u nanḡa diei naa minan. Fariɛbaa baa ta ba taara antaalāmna da ba haa Yesu-i-na, a ce dumaanḡo-na baa yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, η gbāa sire jeiḡo *yitɛnanḡu-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Namaanḡo-na, uman duɔ waa baa tūmaanḡo diei yon u kūdunḡu-na aa tūmaanḡo daayo par suur fuon-nu yitɛnanḡu-na, kutienḡo ka yan-yo dii fuonḡu-na wuɔ yitɛnanḡu wei? ¹² Nelbilonḡo-i baa tūmaanḡo-i, hai bɔyaa? Terienḡu fanḡu-na, ānfamma gbāa ce yitɛnanḡu-na, weiima si dii.» ¹³ Aa naa wan baa naacolḡo daayo-i wuɔ: «Fara η nanḡa-i.» Naacolḡo wuɔ bi fara u nanḡa-i, kaa firnu kananḡa temma-i. ¹⁴ Fariɛbaa baa pān hel ka ta ba da ba-naa Yesu komman-kunḡu-na.

Yesu yaa Itienḡo caaranḡo-i

* **12:4** Nienj Samiel sebedielanḡo-na (1 Samuel) 21.2-7. † **12:7** Ose (Osée) 6.6

15 Yesuŋ juɔ suɔ wuɔ ba taara ba ko-yo, wuɔ ta halan terienɔ-*na*. Nuɔŋ baa kuɔl ba-naa ta ba nyaanu-yuɔ. Jaamba waa ba hɔlma-*na*. Wuɔ sire-bei hiere
 16 aa naa wan-*ma* kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yan molo suɔ wuɔ u yaa siire-
 bei. 17 Diilonɔŋ un puɔraa *Isayi wan maman, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan-
 ma wuɔ:

«Diilonɔŋ ciɛra wuɔ:

18 *Mi hielaa mi cɛarɔŋo yaa daayo.*

U maama sa suɔ aa dolnu-miɛ.

U yaa fɛɛŋ mi huɔŋga-i.

*Mi ka hɔ-yo mi *Yalle-i.*

U yaa ka pigaaŋ nuɔmba-i nileiŋa-na hiere baa hɔmeville-i.

19 *U siɛ gaŋ baa moloŋo.*

U sa jo duɔ ji hohuola baa moloŋo.

Molo siɛ nu u piye hɔŋgbɛsenniŋ.

20 *U siɛ perien terre man kaanu tɪ,
 aa u siɛ dɪŋ daamu man kusiriye tɪ.*

U ka waa ma yaa nuɔ-i fuɔ nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba ji huɔ viistnni maama-i.

21 *Nuɔmba-i hiere ba ka haa ba nanɔga-i yuɔ.»*‡

Yesu hilaa baa u himma-i hie?

(Marke 3.22-30; Like 11.14-23)

22 Ku huonɔŋ-*na*, baa ji jo baa bobo-yironɔŋo nanɔ-i Yesu wulaa. *Jɪnabaa-
 ba'i naa ciɛ-yo dumaanɔ-*na*. Yesu wuɔ puur u yufienɔ-i aa naa ce u tuɔ gbɔ u
 piye. 23 Kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku biyaa ŋaa
 *Davidi hɔayɛlɔŋo yaa-i?» 24 *Farisɛbaa-ban juɔ nu-*ma*, baa gbɛ-ku dumaa
 wuɔ: «Jɪna ba yuntienɔ-i *BɛlsebulŒ yaa hɔa naacolɔŋ daayo-i himma-i u tuɔ
 donya jɪnabaa-ba-i.»

25 Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduɔlɛŋ-baan na-
 maanɔ-i na sa gbo, yiinɔŋu dii baa yiinɔŋu na nelle ka muonu. Da na bi waa
 ciinɔŋu-*na* sisɔ dumelle-*na* aa na sa taara na da na-naa, na dumelle ka muonu.

26 *Sitɔni duɔ tuɔ donya fuɔ fɛɛŋ baamba-i, ma sɪ kuu dii ŋaa u gɔŋ baa u fɛɛ
 ke? Dumaanɔ-*na*, u fɔŋgɔ ce nie aa cɔ u wulaa? 27 Na gbɛ-ku dumaa wuɔ
 Bɛlsebul yaa hɔa muɔ himma-i mi ta mi donya jɪnabaa-ba-i, namaa nuɔmba
 fuɔ, hai moloŋo-i hɔa bafamba-i himma-i ba ta ba donya-bei? Na saa da,
 namaa fɛɛŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. 28 Muɔ fuɔ, *Diilonɔŋ-Yalle yaa hɔa-
 mi himma-i mi ta mi donya jɪnabaa-ba-i. Ku yaa pigaaŋ wuɔ *Diilonɔŋ-baangɔ
 paa-nei tɪ.

29 «Hai moloŋo-i gbɔa suur u nabienɔŋ dɔŋgu-*na* a biɛra u bɪmbɪnni-i hel baa-
 ni aa u nabienɔŋ yan-yo dumaa? Ŋga kutien duɔ bel u nabienɔŋo-i vaa-yo igɛna,
 u gbɔa suur biɛra u bɪmbɪnni-i hiere ta baa-ni.

30 «Uman duɔ uu si dii baa-mi, kuu dii ŋaa kutienɔŋ bigaaŋ-mi; aa uman duɔ
 u sa tigiin baa-mi, kuu dii ŋaa u pisalla.

31 «Mi tɪnu-nei: Nelbilibaanɔŋ cɔl Diilonɔŋo-i aa ta ba haa tuosɪnni man yuɔ
 hiere, u gbɔa ce jande bei aa yan ma tɪ. Ŋga uman duɔ tuora u *Yalle-i,
 jande cɛraa u ce-yuɔ hɛɛna-*na*, jande cɛraa u ce-yuɔ dɔrɔ-i-*na*. 32 Uman duɔ
 wan andababalaanɔŋu hɔ *Molon-Bienɔŋo-i, ma gbɔa tɪ. Ŋga uman duɔ piye
 andaparaanɔŋu hɔ Diilonɔŋ-Yalle-i, ma siɛ tɪ nyunɔŋo, ma siɛ tɪ bisɪnuɔ.

33 «Tibifafaanɔŋu yaa maan biefɛɛŋa-i. Tibibabalaanɔŋu man biebabalɛiŋa.
 Ba suɔ tibiinɔŋu-i ku bienɔŋ yaa nuɔ-i. 34 Nelbabalaan namaa temma-i daana-i!

Nan balaan, nelfafamma ce nie aa hel na nunni-na? Neliɛn nuɔ ɲ huɔŋgan yuu baa maman, ma yaa hilaan ɲ nunɠu-na. ³⁵ Nelfefɛɪn u ɔnfafamma hel u hɔfafanɠa'i nuɔ-i. Aa nelbabalan u maacembabalamma hel u hɔbabalanɠa'i nuɔ-i. ³⁶ Mi tɔnu-nei: Gɛŋgeryiɪŋgu-na, baman waan ɔndasɔsɔnni-hiere, Diilonɔ ka gɔn baa-ba. ³⁷ Diilonɔ ka ne nan ferɛn nun-ɔndaanɠu yaa-i aa cira ɲ cɔlɔa siso ɲ saa cɔl.»

Nuɔmba ciɛra Yesu ce himma ba ne
(Marke 8.11-12; Like 11.29-32)

³⁸ Yesuɲ juɔ piye tɪ, *ɔnjɪnamma pigɔataamba namba-i baa *Farisɛbaa-ba namba cira: «Hɔalɔtie, i taara ɲ ce himma i ne.»

³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fiefɛ ku nuɔmba saa fa, ba jɛnaamba sa ku! Ba gbɛ-ku duma wuɔ mi ce himma ba ne. Biɲkɔŋgu sa ce dii hɔ-na. *Yonasɪn ciɛ maman, na ka saanu baa-na. ⁴⁰ Yonasɪn ciɛ yinni sɛi-i dumaa teterienɔ kusɔŋgu-na*, *Molon-Bienɔ ka bi ce yinni sɛi-i dumei hɛma-na. ⁴¹ Ninivetaamba nuɔ Yonasi nunɠu-i aa nanna ba cilɔbabalanɔ-i†, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, molonɔ dii uman maaraa Yonasi-i aa na yagar wuɔ na sɛ nu u nunɠu-i! Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cɔlɔa cemma. ⁴² Gɛŋgeryiɪŋgu-na, Seba nellentienɔ‡ ka da nunɠu fiefɛ ku nuɔn namaanɔ-na. Fuɔ siire termaan daaku-na a karnu nilɛɪna-i hiere ji nu *Salomɔ nelma-i, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, molonɔ dii uman maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nunɠu-i!»

Jɪna duɔ bir jo u sa fa
(Like 11.24-26)

⁴³ Ku huonɠu-na, Yesu wuɔ cira: «*Jɪna duɔ waa molonɔ-na aa ji hel, u kɔ ka tuɔ wuɔra u biɲ hɛn-nu duɔ taara muntɛnammu. ⁴⁴ Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kɔ mi muntercɔlmmu-na.» Aa bi bir. Duɔ kɔ ka da biɲkɔŋgu si dii kutienɔ huɔŋga-na, aa u gbuu migɔan-ka da welewele aa tigiɪn-ka, ⁴⁵ u bir ka bi u najɪnabaa niehɔi, baman balaan yan ufanɔ-i ba jo ji suur tɛna-kei. Da ba suur tɛna dumaanɔ-na, ku migɔan balan kutienɔ-na a yan diɛlɔ-kɔŋgu-i. Mafamma temma yaa ka da fiefɛ ku nuɔmba-i; ba saa fa.»

Yesu baamba juɔ da ba ji ne-yo
(Marke 3.31-35; Like 8.19-21)

⁴⁶ Yesuɲ waa tuɔ piye baa nuɔmba-i, u nyu wuɔ jo baa u hɔmba-i da ba ji ne-yo. Ban juɔ ji da u piye, baa yiera gɔŋgɔɔŋ-nu. ⁴⁷ Naacolɔ nan wuɔ da-ba aa naa piɛ wan baa Yesu-i wuɔ: «ɲ nyu-i baa ɲ hɔmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii yiera gɔŋgɔɔŋgu-na ta ba cie-ni.»

⁴⁸ Yesu wuɔ gbɛ naacolɔ-i wuɔ: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hɔmba-i wei?» ⁴⁹ Aa naa wuɔra pigɔan u *hɔalɔbiemba-i baa u nanɠa aa cira: «Mi nyu-i baa mi hɔmba yaa daaba. ⁵⁰ Baman ciɛn mi To man dɔrɔ-i-na u huɔŋga-i, ba yaa mi hɔmba-i, ba yaa mi tɔɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

13

Fumanarɔnɔ nan maama
(Marke 4.1-9; Like 8.4-8)

¹ Yinduonɠu fanɠu-na, Yesu wuɔ sire hel kɔ ka tɛna dalanɠa nunɠu-na. ² Nuɔmba jo ji yu-yuɔ. Wuɔ bel nyugɔn beɲo nanɔ-na tɛna aa nuɔmba

* **12:40** Nien Yonasi sebe-i-na (Jonas) 2.1. † **12:41** Yonasi (Jonas) 3.5-10 ‡ **12:42** Nellentien daayo waa cicienɔ a saanu baa maman nyegɔan girekimma-na.

waa bomborma-na. ³ Uŋ tɛnaana, wuɔ biɛ gbãɛini tuɔ nan̄ baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nan̄o kãa ka nan̄ fuma u suon̄gu-na. ⁴ Fuma nan̄o kã ka diire hũmellen̄-huɔŋ-na, huriimba jo ji wuo ufaŋo-i. ⁵ Unan̄o kã ka diire tãmpellen̄-terien̄-nu. Hĩɛma saa waa bɔi terien̄gu-na; a ce u pa yan̄ unan̄o-i. ⁶ Uŋ paa, u kaasinni saa gbãa suur kã yaan̄-na. Bãan̄gun̄ juɔ don̄ ta ku jo, wuɔ kuol hiere kpɛmmu! ⁷ Unan̄o kã ka diire hĩɛŋ-nu. Hĩɛŋgu tu suuye-yuɔ. ⁸ Uman̄ diiriye suon̄-huɔŋga-na munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unan̄o bien̄a komuɔŋa da-a-ndii, unan̄o bien̄a komuɔŋa sa-a-siei, unan̄o komuɔŋa baa cɪncielbaa.»

⁹ Yesuŋ waan̄ mafamma-i wuɔ cira: «Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

Kuman̄ ciɛ Yesu tuɔ nan̄ gbãɛini-i

(Marke 4.10-12; Like 8.9-10)

¹⁰ Yesuŋ juɔ nan̄ tĩ, u *hãalãbiemba piɛ u caan̄-nu ka cira: «Itie, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ nan̄ gbãɛini baa nuɔmba-i?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilon̄o ciɛ baa namaan̄o-i. U *nellentesinni maama man̄ fuyaa, u pigãan̄ namaan̄o-i baa-ma, a ne da banamba sa suɔ kunan̄gu meĩ. ¹² Uman̄ duɔ tuɔ suɔ yiɛŋgu, kunan̄gu ka ta ku naara u sɔsuɔmun̄gu-i; ŋga uman̄ duɔ u sa suɔ bĩŋkũŋgu, cɛlle-kũŋgu man̄ uŋ suɔ-kun̄, ku ka kor-yuɔ. ¹³ Na saa da, kuman̄ ciɛ mi ta mi nan̄ gbãɛini-i baa-ba, yufien̄a dii baa-ba, ŋga ba sa da baa-ya. Tũnni dii baa-ba, ŋga ba sa nu baa-ni. Ba sa suɔ nelman̄ kãŋ yan̄ga man̄ nuɔ-i. ¹⁴ Diilon̄ uŋ puɔraa *Isayi wan̄ man̄, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waan̄-ma wuɔ: «Diilon̄o ciera wuɔ:

«Na ka ta na nu nelma-i,

ŋga na siɛ ta na suɔ ma yaan̄ga-i.

Na ka ta na ne colcol, ŋga na siɛ ta na da bĩŋkũŋgu.

¹⁵ *Hama-i nuɔ-i?*

Bande ku nuɔmba nyaaya ba ferɛ cor;

ba suunu ba tũnni-i

aa suuye ba yufien̄a-i.

Ba sa taara ba da bĩŋkũŋgu.

Ba sa taara ba nu weiima.

*Ba sa bi taara ba suɔnu kunan̄gu aa jo mi wulaa mi ji kor-ba.»**

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Namaa fuɔ, na yunni dɔlaa; na da baa na yufien̄a-i aa ta na nu baa na tũnni-i. ¹⁷ Mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: *Diilon̄opuɔrbiemba bɔi baa nelviimba bɔi taa ba taara ba da nan̄ dan̄ kuman̄, aa nu nan̄ nun̄ man̄, ŋga ba saa da ma diei, ba saa bi nu ma diei.»

Yesu firiinu fũmanarãŋo gbãnalãan̄gu-i

(Marke 4.13-20; Like 8.11-15)

¹⁸ Yesuŋ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «Karaan̄ na tũnni-i na nu fũmanarãŋo gbãnalãan̄gu yun̄gu-i: ¹⁹ Nuɔmba nan̄ hɔmmu dii ŋaa hũmellen̄-huɔŋga; da ba nu *Diilon̄-bãan̄gu maama-i ba sa bel-ma nammu hãi, ba yan̄ *Bigãarãŋo jo ji hiel-ma aa yan̄-ba. ²⁰ Banan̄ hɔmmu dii ŋaa tãmpellen̄-terien̄gu; da ba nu Diilon̄-nelma-i ma pãŋ dɔlnu-bei ba hũu-ma. ²¹ Ŋga ma siɛ gbãa nan̄ kaasinni. A ce dumaan̄o-na weiŋ da ma da kutaamba-i, sisɔ da ba ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jina. ²² Banan̄ hɔmmu dii ŋaa hĩɛŋ-terien̄gu; da ba nu Diilon̄-nelma-i ba yan̄ ãnjɔguɔma-i baa gbein̄-maama jo ji suuye-mei; a ce ma sa da belle ba wulaa. ²³ A ne da banan̄ hɔmmu dii ŋaa hĩɛfafamma; da ba nu Diilon̄-nelma-i ba suɔ ma yun̄gu-i aa wuɔ ma hũmelle-i diŋ saaya di wuɔ

* 13:15 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

dumaa. Kufanɔ ŋaamba yaa dii ŋaa fuma maɔ gbuu sire kpatalla; unanɔ biena komuɔŋa da-a-ndii, unanɔ biena komuɔŋa sa-a-siei, unanɔ komuɔŋa baa cɔncielbaa.»

Suontienɔ nanɔ baa u bigaarɔŋo

²⁴ Yesu wuɔ tiraa nanɔ gbɔnalɔanɔŋu nanɔŋu baa-ba wuɔ: «*Diilonɔ-nellentesinni dii ŋaa moloŋo maɔ siire ka duu dimma u suonɔŋu-na aa jo ji tɛna. ²⁵ Isuonɔŋu nanɔŋu-na, u bigaarɔŋo nanɔŋo yan nuɔmba duɔfun aa sire ka nanɔ hɛbienɔ dimma hɔlma-na. ²⁶ Dimman juɔ ta ma honɔ huonɔŋu-na, suontienɔ maacembiemba da hɛŋ daaku-i. ²⁷ Ba jo ji ta ba yuu suontienɔ-i wuɔ: ‹Yuntie, ma si ŋ duu dimma'i ma kula suonɔŋu-na ke, hɛŋɔŋu maama nie?›

²⁸ «Suontienɔ gbɛ-ba wuɔ: ‹Unanɔ si, mi bigaarɔŋo nanɔ'i cie mafamma-i.›

«Maacembiemba cira: ‹I kɔ ka for-ku nanna wei?›

²⁹ «Suontienɔ gbɛ-ba wuɔ: ‹Yaan-kun, baa na for-ku; da na'a na for-ku, na ka for baa dimma namma. ³⁰ Yaan ni vaa hiere. Dinɔ da ma ji hi karma, mi ka ce ba for ku yaa igɛna a tigiin-ku caa-ku aa suɔ kar mi dimma-i dii-ma inonɔŋo-na ha-mi.›»

Diilonɔ-nellentesinni dii ŋaa mutardi-belle

(Marke 4.30-32; Like 13.18-19)

³¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ tiraa nanɔ gbɔnalɔanɔŋu nanɔŋu baa-ba wuɔ: «*Diilonɔ-nellentesinni dii ŋaa mutardi-belle maɔ banɔ duu-de. ³² Mutardi-belle yaa yuraanu yan hiere, ŋa da di pa, di sire maar niifielu-i hiere a ce tibiinɔŋu huriimba ta ba jo ba se kamma ku.»

Diilonɔ-nellentesinni dii ŋaa konsiini

³³ Aa naa tiraa cira: «*Diilonɔ-nellentesinni dii ŋaa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du burjumu-i kolloyufienɔ siei baa-ni, ni sire-muɔ hiere.»

Kumanɔ cie Yesu tuɔ nanɔ gbaneini-i?

(Marke 4.33-34)

³⁴ Yesu waanɔ nel daama-i hiere baa nuɔmba-i gbaneininɔ; duɔ puur duɔ piye gbɔnalɔanɔŋu, a puur duɔ piye gbɔnalɔanɔŋu. ³⁵ *Diilonɔpuɔrbilonɔ unɔŋ waanɔ maman ma'i si daama-i wei? Diilonɔpuɔrbilonɔŋo waanɔ-ma wuɔ: «Diilonɔŋo ciera wuɔ:

‹Mi ji ta mi piye baa-ba gbaneininɔ.

Mamanɔ naa fuɔ dii miwaanɔŋo domma-na,

mi ka wanɔ-ma baa-ba.›†

Yesu firnu suontienɔ-i baa u bigaarɔŋo-i ba gbanaɔanɔŋu-i

³⁶ Yesunɔ juɔ piye ti, wuɔ yan nuɔmba-i aa naa ta kunɔ. U *haalabiemba ka u wulaa ka cira: «Ninɔ naanɔ gbɔnalɔanɔŋu maɔ wuɔ suontienɔ nanɔ duu dimma aa u bigaarɔŋo ka ka nanɔ hɛbienɔ dimma hɔlma-na, ŋ sa firnu-kuɔ baa-ye i suɔ ku yunɔŋu-i wei?›»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «*Molonɔ-Bienɔ yaa suontienɔ-i; u yaa duu dimma-i. ³⁸ U suonɔŋu yaa miwaanɔŋo-i. Dimma yaa bamanɔ cuu Diilonɔŋo huonɔŋu-na aa hɛbienɔ yaa bamanɔ cuu *Bigaarɔŋo huonɔŋu-na. ³⁹ Suontienɔ bigaarɔŋo yaa *Sitani-i. U yaa kaa ka nanɔ hɛbienɔ-i dimma hɔlma-na. Dikara-huonɔŋu yaa miwaanɔŋo timmanɔ-huonɔŋu-i aa dikartaamba yaa *dɔrɔpuɔrbiemba-i. ⁴⁰ Banɔ kaal hɛŋɔŋu-i ba caa-ku dumaa, miwaanɔŋo timma-na, ku ka waa dumei. ⁴¹ Yiinɔŋu fanɔŋu-na, Molonɔ-Bienɔ ka ce u dɔrɔpuɔrbiemba jo ji bel bamanɔ guɔlaanɔ nuɔmba gbeini-i baa bamanɔ cienɔ ambabalma-i hiere a hiel-ba u nelle-na ⁴² ka

† 13:35 Gbelieman-nalaanɔŋu (Psaume) 78.2

caa-ba dāngbɔguɔŋgu-na. Kaalunɔ siɛ ji waa dɛi. ⁴³ Nga bamanɔ wuɔyaan Diilon-ɥumelle-i, ba ka waa huɔŋgu fanɔgu-na ba To nelle-na ta ba gbu ba caa ŋaa bāansɛniɛŋgu. Umanɔ duɔ u ka nu, u nul!»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa sɛnɛ

⁴⁴ «*Diilon-nellentesinni dii ŋaa sɛnɛ manɔ fuyaa suɔŋgu nanɔgu-na, naacolɔŋo nanɔ kɔ ka paya-yuɔ. U huɔnga gbuu fɛ, u migaanɔ fuo-yo aa kɔ ka suor u nagāŋ-niini-i hiere a jo ji s̄aa suɔŋgu fanɔgu-i.»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa niibilienɔ

⁴⁵ «*Diilon-nellentesinni tiraa ni ye ŋaa torgoceronɔ manɔ taaraayanɔ niibile-fafanni duɔ s̄aa. ⁴⁶ U juɔ da sukpepellun-kunɔgu nanɔgu-i, u kɔ ka suor u nagāŋ-niini-i hiere a s̄aa-ku.»

Diilon-nellentesinni dii ŋaa juɔŋo

⁴⁷ «*Diilon-nellentesinni tiraa ni ye ŋaa tetebeljuɔŋo. Da ba nanɔ juɔŋo-i, duɔ hi teterienɔ teterienɔ, u bel. ⁴⁸ Da ba fa-ba hel baa-ba hūmma-na, ba kɔ ka tɛna fiɛ baafafaamba-i aa nanna baababalaamba-i. ⁴⁹ Miwaanɔ tɛmma ka waa dumɛi: *Dɔŋpɔpuɔrbiemba ka jo ji fiɛ nelbabalaamba-i hiel-ba nelfafaamba-na ⁵⁰ ka dii-ba dāngbɔguɔŋgu-na. Kaalunɔ siɛ ji waa dɛi.»

⁵¹ Yesuɔ waanɔ mafamma-i, wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Minɔ waanɔ mananɔ, na nuɔ-ma hiere wei?»

Baa cira: «Ūu, i nuɔ-ma.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «*Āŋɔnamma pigāatienɔ manɔ duɔ hūu-ma hāalā Diilon-nellentesinni kunɔgu-i, uu dii ŋaa dumellentienɔ manɔ hielaanɔ bimbifɛlenni-i baa niicɔlanni-i u muntierammu-na u hā nuɔmba-i.»

Nasaretitaamba ctinaana Yesu-i

(Marke 6.1-6; Like 4.16-30)

⁵³ Yesuɔ juɔ nanɔ gbānɛini-i tɛ, wuɔ ta terienɔgu fanɔgu-na ⁵⁴ a kɔ ba nelle-na‡. Unɔ kaa, wuɔ kɔ ba *Diilonelhāalādunɔgu-na ka tuɔ wanɔ Diilon-nelma-i baa-ba. Kuɔ cu ba hōmmu-i. Baa ta ba piie wuɔ: «Fuo kaa hel baa nelnul daade-i hie? U ciɛ niɛ tuɔ gbā u ce hinɔ daama temma-i? ⁵⁵ Ma s̄i fananɔ biɛŋo yaa ke? Maari biɛŋo'i s̄i wei? Fuo hāanɔ nanɔ yaa banɔ bɔŋ-yonɔ Sake-i, unanɔ-i Yosɛfu, unanɔ-i Simɔ aa unanɔ-i *Yuda. ⁵⁶ U tūɔbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na. Fuo kaa hel baa hinɔ daama-i hie?»

⁵⁷ Kunɔ ciɛ dumaanɔ-na, ba saa gbāa hūu Yesu nelma-i. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kāŋ *Diilopɔpuɔrbilonɔ-i terni-na hiere; nga u nellen-baamba-i baa u dūŋ-baamba sa kāŋ-yo.» ⁵⁸ Bar'a ba saa hūu u nelma-i dumaanɔ-na, u saa ce gberɛ-weima bɔi terienɔgu-na.

14

Nsāa-Batisiŋ kuu kuliŋgu manɔ

(Marke 6.14-29; Like 9.7-9)

¹ Yibienɔ fanɔna-na, fāmaanɔ manɔ waa *Galile yunɔgu-na, wuɔ nu ba piie Yesu maama-i. Ba taa ba bi-yo *Erodi-Antipasi. ² Wuɔ gbɛ u maacembiemba-i wuɔ: «Naacolɔŋ daayo-i mi suyaa miɛ *Nsāa-Batisi yaa birii jo. U hilaa kuon-nelle-na jo, ku'i ciɛ u hi hinɔ daama temma-i.» ³ A ne da Erodi fuɔ fɛɛ yaa naa ciɛ ba bel Nsāa-i vaa-yo aa dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi fanɔ waa u mɔlɔ ciɛŋo aa u hūu-yo mɔlɔŋo wulaa. Ba taa ba bɔ mɔlɔŋo-i Filipu. ⁴ Unɔ hūyāa-yo dumaanɔ-na, Nsāa wuɔ wanɔ-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiŋo s̄i.

‡ 13:54 Ba nelle yaa Nasareti. Niɛŋ Like 4.16.

5 Erɔdi wuɔ tuɔ taara u ko-yo. Nɔa nuɔmba-i hiere baa naa suɔ wuɔ Ns̄aa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ. Erɔdi duɔ ne terienɔu fanɔu-i, korma da-yo baa nuɔmba-i.

6 Yiinɔu nanɔu-na, Erɔdi wuɔ ji tuɔ ce u homman-yiinɔu ponsaanɔu-i aa naa bi u jɛnaamba-i. Erodidiyadi bilon wuɔ nyenɔ Erɔdi jɛnaamba yaanɔa-na ponsaanɔ daaku-na; kuɔ fɛnuɔn dɔlnu Erɔdi. 7 Wuɔ pɔ nungu baa bilonɔ-i wuɔ fuɔ baa Diilonɔ, kerɛ un taaran kumanɔ, u wan-ma, u ka hɔ-yo baa-ku. 8 Bilonɔ nyu wuɔ gbo-yo wuɔ u cira u taara Ns̄aa-Batise yunɔu. Bilon wuɔ bi cira: «Mi taara n kar Ns̄aa-Batise yunɔu-i a dii-ku tasaan-na jo baa-ku ji hɔ-mi bande.» 9 Fɛamaanɔ yaan kaa pɔn bir ka den birma; nɔa u ka ce-ma nie? U yaa pɔa nunɔu-i baa-yo nuɔmba-na. Wuɔ naa wuɔ cira: «Weiima sɩ.» 10 Aa naa puɔr ba kɔ ka kar Ns̄aa-Batise yunɔu-i dii kaso-i-na 11 a dii-ku tasaan-na ji hɔ bilonɔ-i baa-ku. Bilon wuɔ hɛu-ku hɔ nyunɔ-i baa-ku. 12 Ns̄aa *hɔalɔbienɔ baa kɔ ka biɛ u bomborre-i ka fuure-diɛ aa naa kɔ ka tɛnu Yesu-i baa-ma.

Yesu hɔa nelpunɔu nanɔu wuo ye

(Marke 6.30-44; Like 9.10-17; Ns̄aa 6.1-14)

13 Yesun nuɔ nel daama-i, wuɔ biɛ benɔ ta tuɔ kɔ u den. Nuɔn baa yagar nua aa naa hel nileinɔa-na a bella nuoraanɔu nunɔu-i ta ba nyaanu-yuɔ. 14 Un kaa hi, wuɔ huɔl, wuɔ u ne da nelpunɔu nanɔu temma u yaanɔa-na. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ don tuɔ sire jaamba man waa baa-ba.

15 Bɔanɔun juɔ hir huɔnɔu-na, u *hɔalɔbiemba piɛ kɔ u wulaa ka cira: «Bɔanɔu tɩ tɩ, aa ii dii hɩnɩ-nu, n sa ce nuɔmba bɔɔ kɔ nileinɔa man kɔtɔnni-na ka taara niwuoni sɔa wuo wei?»

16 Yesu wuɔ cira: «Yunɔu si dii ba da ba kɔ; namei saaya na hɔ-ba niwuoni-i ba wuo.»

17 U hɔalɔbienɔ baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye bande-i-na yon baa titiraamba hɔi.»

18 Yesu wuɔ cira: «Juɔn baa-ni na ji hɔ-mi.»

19 Baa jo baa-ni, wuɔ ce nuɔmba tɩna hɩnɩ-nu, aa naa biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hɔi baanɔ daaba-i a ciir u yunɔu-i dɔɔ-i-na a jaal Diilonɔ-i aa naa bɔlnu buruo-i a hɔ u hɔalɔbiemba calnu-yuɔ hɔ nuɔmba-i. 20 Nuɔn baa wuo nie yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufienɔ cɩncieluo a hɔi. 21 Baman naa waa, ba gbɔa yu nuɔmba neifienɔ hɔi nuɔsiba ndii temma. Caamba nunɔu sɩ baa bisɔlmba-i.

Yesu wuɔyaa hɔmma dɔɔ

(Marke 6.45-52; Ns̄aa 6.16-21)

22 Ban bi wuyaa niwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hɔalɔbiemba biɛ benɔ-i ta u yaan-na ta ba karnu ba kɔ bomborre nande-na aa fuɔ wuɔ tɩna duɔ ce nuɔmba bɔɔ kɔn ba cɩnnɩ. 23 Nuɔmban juɔ bɔɔ hiere, wuɔ kɔ ka nyugunɔ tanunɔu-na tuɔ cɔrɔ Diilonɔ-i. Bɔanɔun fiɛ ji tɩ, wuɔ tɩna dii u da-u-dieɩ tuɔ cɔrɔ Diilonɔ-i. 24 A ne da huɔnɔu fanɔu-na, u hɔalɔbiemba naa maa baa benɔ-i. Fafalmu nanɔu temma sire ta mu jɔrɔ-bei. Hɩn maa ta ma sagalla benɔ-i baa-ba. 25 Cɩcɩnjɔale-na, Yesu wuɔ sire a tuɔ wuɔ hɔmma dɔɔ-i-na u kɔ ba wulaa. 26 Ban juɔ'a ba ne da u wuɔ u jo hɔmma dɔɔ-i-na, ba huleinɔa gbuu pɔn caar wuɔ sɩ isuɔtienɔ. Baa don ta ba kaasɩnɩ.

27 Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmei!»

28 Piɛr wuɔ cira: «Itie, da kuɔ nuɔnei kelkel, ce mi wuɔ hɔmma dɔɔ-i-na kɔ nɩ wulaa.»

29 Yesu wuɔ cira: «Jo!» Pier wuɔ hel beŋo-na tuɔ wuɔ hūmma dɔrɔ-i-na u jārā-yuɔ. 30 Uŋ juɔ jɔguɔŋ fafalmu maama-i, u holle pāŋ caar, wuɔ doŋ tuɔ nyierā hūmma-na. Uŋ nyierāŋ dumaanjo-na, wuɔ tuɔ kaasŋ wuɔ: «Itie, kor-mi o! Kor-mi!» 31 Yesu wuɔ fara u nanŋa-i a bel-o aa naa cira: «Ŋ saa haa ŋ nanŋa-i miɛ ku haama ku'i cie. Bige-i cie ŋ ce ŋ hōmmu-i mu hāi?»

32 Uŋ bilaa u nanŋa-i dumaanjo-na, baa kā ka suur beŋo-na, fafal muɔ bi pāŋ yiera. 33 Bamaŋ waa beŋo-na, baa jo ji dūuna Yesu yaanŋa-na aa naa cira: «Coima saa fa, nuɔnei Diilonŋ-Bieŋ nuɔŋo-i kelkel!»

Yesu siire jaamba Genesareti-i-na
(Marke 6.53-56)

34 Fafalmuŋ yieraaya, Yesubaa baa perienŋ karnu kā Genesareti. 35 Genesaretiamaŋ daa Yesu-i, baa suɔ-yo aa naa wuɔra tūnu ba-naa ka hel baa kɔtɔnniŋ-niɛŋa-i hiere. Nuɔŋ baa hel jo baa ba jaamba-i hiere 36 ji ta ba cārā-yuɔ wuɔ u ce jande aa u yaŋ ba yiɛya u joŋgoruo tūŋgu yaa yonŋ. Ku waa umaŋ duɔ yiɛya u joŋgoruo tūŋgu-i, kutienjo pāŋ sire da yeryer.

15

Bīncuɔŋ-hūmelle maama
(Marke 7.1-13)

1 Ku huonŋu-na, *Fariŋsebaa-ba namba-i baa *ānjŋamma pigāataamba namba sire *Yerusalemu-i-na a kā Yesu wulaa 2 ka yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie ŋ *hāalābiemba sa wuɔ bīncuɔŋ-hūmelle-i? Da ba'a ba wuo niwuoni-i ba sa saara ba nammu-i?»

3 Yesu wuɔ cira: «Bige-i bi cie namaa na yaŋ Diilonjo uŋ waanŋ mamaŋ aa ta na ce na bīncuɔŋ-maama? 4 Diilonjo ciera: *«Ta ŋ dii ŋ bīncuɔmba nuŋgu-i.»** Aa tira cira: *«Umaŋ duɔ waŋ āndaparaanŋu hā u to-i sisɔ u nyu-i, kutienjo saaya komma.»*† 5 Nga namaa birii cira wuɔ umaŋ duɔ waŋ baa u bīncuɔŋo-i wuɔ: «Mīŋ ŋa naa da kumaŋ da mi kāyā-niɛ, mi pāa-ku hā Diilonjo.» Kerɛ umaŋ duɔ ce mafamma-i aa u saa ji feŋ da bīŋkūŋgu hā u bīncuɔŋo-i weiima sl. 6 Terienŋu faŋgu-na, na huraa Diilonŋ-nelma-i baa na bīncuɔŋ-maama. 7 Huhurmantaanŋ namaa temma-i daana-i; *Isayinŋ fii-na baa kumaŋ, na yuu-ku. Isayi waanŋ-ma wuɔ: «Diilonjo ciera wuɔ:

8 «*Nel daade taamba kāŋ-mi ba nuŋ-nu yonŋ.*

Mi maama si dii ba hōmmu-na.

9 *Baŋ pigāaŋ nuɔmba-i hūmelle maŋ, bafamba diele.*

A ce dumaanjo-na, yuŋgu si dii ba Diilojaale-na.»‡

Kumaŋ gbāa guɔla neliɛŋ nuɔŋo-i
(Marke 7.14-23)

10 Yesuŋ piye mafamma-i, wuɔ bī nuɔmba-i a ji cira: «Karaan na tūnni-i fafamma na nu mi nelma-i: 11 Kumaŋ suuriŋ neliɛŋ nuɔ ŋ nuŋgu-na, ku sie gbāa guɔla-niɛ Diilonŋ-hūmelle-na. Kumaŋ hilaanŋ, ku yaa gbāa guɔla-niɛ.»

12 U *hāalābiemba piɛ u caanŋ-nu ka cira: «Ŋ saa suɔ wuɔ ŋ nelma jaanŋ *Fariŋsebaa-ba-i wei?»

13 Yesu wuɔ cira: «Mi To maŋ dɔrɔ-i-na, uŋ'a u saa sū tibinni maŋ hiere, ni ka fuur halaŋ. 14 Yaanŋ-baŋ, baa dii ŋaa yiriemba maŋ bilaa ba nayirienŋ nammu. Na suyaa kerre yironŋ duɔ bel u nayironŋ nanŋa, ba ka par suur fuonŋ-nu ba hāi-i-na hiere.»

* 15:4 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.12; Anjŋammaŋ-sebe 5.16 † 15:4 Helmaŋ-sebe (Exode) 21.17

‡ 15:9 Isayi (Ésaïe) 29.13

15 Piɛr wuɔ cira: «Nin wan nelma man daama-i i saa suɔ ma yaanga-i; firnumei baa-ye.»

16 Yesu wuɔ cira: «Bisɔlmba'i namaanjo-i yogo wei? 17 Namaa saa suɔ wuɔ kumanj suuriinj neliɛn nuɔ ɲ nunngu-na ku kɔ ɲ kusɔn-nu aa cor ka ce biniɛnɲa wei? 18 A ne da neliɛn nuɔ nin wan mamanj ɲ nunngu-na, ma hel ɲ huɔnga'i nuɔ-i; ma yaa gbɔa guɔla-niɛ Diilonj-hɔmelle-na. 19 Anjɔgbabalamma hel neliɛn nuɔ ɲ huɔnga'i nuɔ-i: ɲ huɔnga'i diyaan-ninj nelkolle-na, *fuocesinni-na, biɲwosinni-na, cuosinni-na, coikarre-na, baa yebiɛnande-na. 20 Daama temma yaa guɔlaayanj neliɛn nuɔjo-i. Nja a wuɔ niwuoni-i ɲ saa saara nammu-i, kufanngu sie gbɔa guɔla-niɛ.»

Nerciɛno nanjo haa u nanja Yesu-i-na
(Marke 7.24-30)

21 Ku huɔnguna, Yesu wuɔ ta terienngu fanngu-na a kɔ Fenisi mara nuɔ. § 22 A ne da nerciɛno* nanjo waa terienngu fanngu-na. Yesunj kɔa, ciɛn daa wuɔ cu u huɔn-nu tuɔ fara u piye baa-yo wuɔ: «Itie, *Davidi hɔayɛlnj nuɔ, jande ce hujarre-miɛ! *ɲna nanjo dii mi bilonjo yungu-na, kuu si dii-yuɔ dei.» 23 Yesu saa seɲ sɔnunngu yuɔ. U *hɔalɔbiemba piɛ u caan-nu ka cira: «Itie, ɲ sa bir ciɛn daayo-i i huɔnguna wei? ɲ saa da unj ceɲ ijieni-i u nyaanu-yiɛ wei?»

24 Yesu wuɔ cira: «Diilonjo puɔraa-mi *Isirahel-baamba yaa wulaa-i yonj, baa dii nja tɔlmba man baala.»

25 Ciɛn daa wuɔ jo ji dɔuna u yaanga-na aa naa cira: «Itie, jande suuye-miɛ!»

26 Yesu wuɔ cira: «Da ɲ biɛ bisɔlmba niwuoni-i hɔ juoraamba baa-ni ku saa fa.»

27 Ciɛn wuɔ cira: «Itie, ɲ waanjinsoɲo, nja ma sɔ juoroɲo tienj duɔ wuɔ niwuoni-i aa nimanj diire, juoroɲo wuɔ-ni ke?»

28 Unj waan mafamma-i Yesu wuɔ cira: «Ciɛn nuɔ, ɲ haa ɲ nanja-i mie kelkel! Nin taaranj kumanj, Diilo ka hɔ-ni baa-ku.»

Terduɔngun fangu-na, bilonj wuɔ bi panj da u fere.

Yesu siire jaamba bɔi

29 Yesu wuɔ ta terienngu fangu-na a kɔ *Galile dalanja-na ka nyugunjanunngu nanngu-na tɛna. 30 Nuɔn baa kɔɔl ba-naa ta ba kɔ u wulaa baa ba jaamba-i: Cisɛduɔlbaa-ba waa, yiriemba waa, murgubaa-ba waa, bobobaa-ba waa a naara jaamba namba. Ba saa waa dei. Umanj duɔ jo baa u wuɔjo, u jo ji jɔna-yuɔ Yesu caanngu-na. Yesu wuɔ siire-bei hiere kpɛmmu! 31 Bobobaa-ba piye, murgubaa-ba siire ta ba wuɔ, cisɛduɔlbaa-ba wuɔ fafamma, yiriemba yufienja puuri. Kuɔ ce nuɔmba-i gbɛɛ. Baa ta ba gbɛliɛn *Isirahel-baamba Diilonjo-i.

Nuɔmba neifienja hai wuyaa buruo niehai yar-ba
(Marke 8.1-10)

32 Yesunj waa dalanja-na, yiingun nanngu-na, wuɔ bi u *hɔalɔbiemba-i a tuo piye baa-ba wuɔ: «Nuɔn daaba hujarre ko-mi; ba yinni siei yaa de-i baa-mi ba saa da biɲkɔngun wuɔ. Da mi ce ba ta baa nyulmu-i, ku kaa nuɔl-ba hɔmelle-na.»

33 U hɔalɔbiemba yuu-yo wuɔ: «ɪ ka da niwuoni-i hie hɛn daaku-na diɛ hɔ nelpun daaku da ku wuɔ ye?»

§ 15:21 Ku birii a saanu baa cerma; ni ma'i sɔ ma nyegɔan girekimma-na wuɔ «Tiir baa Sidɔ mara». Nileinfa fanja dii Fenisi huɔn-na. * 15:22 Ciɛn daayo biɲcuɔmba taa ba hel Kanaa; ku kaalaaya girekimma-na. Ku pigɔan wuɔ ba saa waa *Yuifubaa.

³⁴ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehāi baa tetebiemba namba.»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ nuɔmba-i wuɔ ba tɛna hɛma-na ³⁶ aa naa biɛ buruo niehāi daayo-i baa tetebien daaba-i a jaal Diiloŋo-i aa naa bɔlnu-niɛ hā u hāalābiemba calnu-niɛ hā nuɔmba-i. ³⁷ Nuɔmba-i hiere baa wuo niɛ yar-ba. Baa gbura ni boini-i a dii segeyufien niehāi. ³⁸ Bamaŋ naa waa, ba gbāa yu nuɔmba neifienja hāi temma. Caamba nuŋgu sɪ baa bisāmba-i. ³⁹ Baŋ juɔ wuo tɪ, Yesu wuɔ ce ba bɔrɔ kɔŋ ba cɪnniŋ aa fuɔ wuɔ kā ka biɛ beŋo tuɔ kā Magadā.

16

Yesu suɔraɔya

(Marke 8.11-13; Like 12.54-56)

¹ Ku huonŋu-na, *Fariśɛbaa-ba namba-i baa *Sadusɛbaa-ba namba siire kā Yesu wulaa wuɔ ba ka piye cure-yuɔ. Baŋ kāa, baa cira: «Hāalātie, ce himma namma i ne, mamaŋ pigāaŋ wuɔ ŋ juɔ Diiloŋ-jomma.»

² Yesu wuɔ cira: «Bāaŋ da ku ta ku suur huonŋu maŋ nuɔ-i, da na ne diiloŋo yaanŋa-i da-ka dāa, na cira: «Diiloŋo siɛ dāa, terienŋu ka fa.» ³ Aa da na sire cucuuyunŋu-na a da diiloŋo yaanŋa saa fa, na cira: «Diiloŋo ka dāa nyunŋo-i-na.» Na ciɛ niɛ ta na suɔ diiloŋo yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i-na ma yunŋu-i? ⁴ Fiefiɛ ku nuɔmba saa fa, ba jēnaamba sa ku. Ba gbɛ-ku dumaa wuɔ mi ce himma ba ne. Bɪŋkɔŋgu sa ce dii hā-na. *Yonasi maama ka saanu baa-na.»

Uŋ waan mafamma-i, wuɔ ta aa naa yan-ba.

Yesu gbuɔya u haalabiemba-i

(Marke 8.14-21)

⁵ Yesubaa-baŋ taa terienŋu-na, baa kā ka biɛ beŋo ta ba karnu ba kā dalanŋa yienŋu nanŋu-na. A ne da baŋ'a ba ta, ma saa tɛnu u *hāalābiemba biɛ *buruo.

⁶ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Jande, bilaan na fere *Fariśɛ ba siini-na baa *Sadusɛ ba bi niini-na.»

⁷ U hāalābien baa doŋ ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Iŋ'a i saa biɛ buruo ku'i ciɛ u tuɔ piye de-i-na.»

⁸ Yesu wuɔ suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ cira: «Na saa haa na nanŋa-i miɛ ku haama. Na bilaa-ma niɛ aa cira nanŋ'a na saa biɛ buruo ku'i ciɛ mi ta mi piye de-i-na? ⁹ Na saa suɔ ku yaanŋa-i yogo wei? Nan calaanu buruo u ndii maŋ hā nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii ba wuo u yar-ba,* u maama karaanu-nei wei? Aa nanŋ biyaa segeyufien maŋ ta ku yiinŋu-na, a maama karaanu-nei wei? ¹⁰ A naara buruo niehāi maŋ nanŋ calaanu-yuɔ hā nuɔmba neifienja hāi ba wuo u yar-ba,† mafamma karaanu-nei wei? A tiraa naara segeyufienja maŋ nanŋ biyaa-ya ta kufanŋu yiinŋu-na a maama karaanu-nei wei? ¹¹ Naa naa gbɛ na suɔ wuɔ miŋ ciɛra na bel na fere Fariśɛ ba siini-na baa Sadusɛ ba niini-na, mi sa waŋ bur-maama!» ¹² Terienŋu fanŋu-na, u hāalābiemba suɔ suɔ wuɔ u saa cira ba bel ba fere siiniŋ-kerreŋ, ŋga wuɔ ba bel ba fere Fariśɛ ba nelma'i nuɔ-i baa Sadusɛ ba maama-na.

Yesu stnni yaa hani-i?

(Marke 8.27-30; Like 9.18-21)

¹³ Yesubaa baa kāa kuanŋu-i Sesare maŋ Filipu wuonŋo-na. Yesu wuɔ ka yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Nuɔŋ ba'a hai moloŋo-i *Moloŋ-Bienŋo-i?»

* 16:9 Nieŋ 14.15-21. † 16:10 Nieŋ 15.32-38.

14 U h̄aalabiɛŋ baa cira: «Banamba ciera nuɔnɛi *Ns̄aa-Batise-i; banan̄ ba'a nuɔnɛi *Eli-i; banan̄ ba'a *Seremi; banan̄ ba'a *Diilopɔpuɔrbilon̄o nan̄ nuɔ.»

15 Yesu wuɔ cira: «Aa namaa fuɔ, na'a hai molon̄ muɔmɛi?»

16 Simɔ-Pier wuɔ cira: «Diilon̄ un̄ p̄aa nuŋgu-i aa saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u yaa nuɔŋo-i. Cicēlmantien̄o Bieŋo yaa nuɔŋo-i.»

17 Yesu wuɔ cira: «Pier, Ns̄aa bieŋ nuɔ, nan̄ yun̄gu dɔlaa, nin̄ waan̄ maman̄ daama-i nan̄ kusun̄-maama s̄i, mi To man̄ dɔrɔ-i-na, u yaa diyaa-ma η nuŋgu-na.» 18 Aa naa cira: «Pier, η yerre yun̄gu yaa wuɔ t̄amp̄elle. Mi t̄unu-nie: Mi ka fu mi d̄un̄gu-i t̄amp̄elle fande yaa nuɔ-i. *Sit̄ani yufelle kuɔ, u sie gb̄aa ce-ku b̄in̄k̄un̄gu. 19 Mi ka h̄a-ni *Diilon̄-nelle dien̄a-i: Da η c̄ina kuman̄ h̄iema-na bande-i-na, ba ka c̄ina ku b̄in̄k̄un̄gu-i dɔrɔ-i-na; da η bi sie kuman̄ h̄iema-na bande-i-na, ba ka bi sie ku b̄in̄k̄un̄gu-i dɔrɔ-i-na.» 20 Aa naa wan̄-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ ba baa yan̄ ma hel wuɔ Diilon̄ un̄ saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄ u yaa ufan̄o-i.

*Yesu kaal u mul̄ɛma-i baa u h̄aalabiɛmba-i
(Marke 8.31-9.1; Like 9.22-27)*

21 A don̄ huɔŋgu fan̄gu-na, Yesu wuɔ don̄ tuɔ piye u piḡaan̄ u *h̄aalabiɛmba-i wuɔ: «Da ku fie ce nie nie, fuɔ mi k̄a *Yerusalemu-i-na. Da mi k̄a, nelle b̄inc̄uɔmba-i baa *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i a naara *an̄j̄namma piḡaataamba ka ce-mi s̄ulma aa ko-mi. Nga da ba ko-mi, mi ka ce yinni h̄ai yon̄ h̄iema-na, sielin̄-yiingu-i, mi ka sire hel jo.» 22 Un̄ waan̄ mafamma-i, Pier wuɔ bi-yo ba k̄a ba den̄ ka tuɔ wan̄ baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta η piye duma, ku saa fa. Diilo baa jo baa-ma, Diilo sie h̄tu-ma ma ce.»

23 Yesu wuɔ ne-yo da fie aa naa cira: «*Sit̄ani, k̄a η halan̄ mi caan̄-nu! N̄ taara η guɔl mi gbeini-i wuɔ nie? N̄ kusun̄-maama-i Diilon̄-maama s̄i, nelbilien̄-maama.»

24 Ku huon̄gu-na, Yesu wuɔ gb̄ɛ u h̄aalabiɛmba-i wuɔ: «Uman̄ duɔ tuɔ taara u cu mi huon̄-nu, kutien̄o saaya u c̄ina u fere, aa u bi saaya u sie mul̄ɛma-i baa kuliingu-i. 25 Uman̄ duɔ tuɔ kaal baa u yun̄gu yon̄, kutien̄o ka k̄ɔsuɔŋ u fere; nga uman̄ duɔ tuɔ k̄ɔsuɔŋ u fere mɛi maama-na, kutien̄o ka da cicēlma man̄ sa t̄ien̄ dede-i. 26 Nelien̄ nuɔ da η da η yufien̄-niini-i hiere miwaan̄o-na aa ka caa, yun̄ haku-i dii-kuɔ? Nelien̄ nuɔ η gb̄aa s̄aa η yun̄gu-i baa bige-i Diilon̄o wulaa? 27 *Molon̄-Bieŋo ka jo baa u To f̄on̄ḡuɔ-i baa u *dɔrɔpuɔrbiɛmba-i. Duɔ jo, u ka p̄a nuɔmba-i ba maacemma sullu-i. 28 Yaan̄ mi wan̄ nin̄son̄o-i baa-na: Banamba dii na h̄olma-na bande-i-na, ba sie hi ku, ba ka da Molon̄-Bieŋo juɔ u f̄on̄ḡotes̄innin̄-jomma-i.»

17

*Yesu birii u den̄ birma
(Marke 9.2-13; Like 9.28-36)*

1 Yesun̄ waan̄ mafamma-i, yinni niediei ku huon̄gu-na, wuɔ ce fuɔ baa Pier baa Sake a naara Sake h̄aan̄o-i Ns̄aa, ba k̄a ba den̄ ka nyugun̄ t̄anujaataama nan̄o-na. 2 Ba'a ba ne da Yesu birii u den̄ birma: U yaanga caa dumaa ka fereŋ n̄uɔ ηaa b̄aan̄gu, u jon̄gorbaa-ba bir baapiɛlmba ta ba caa da muiumu. 3 Ba'a ba tiraa ne da *Moisi-i baa *Eli-i ba caraaya-bei ta ba piye baa Yesu-i. 4 Pier wuɔ gb̄ɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, i jomma faa bande-i-na dɛ! Da η sie, η yan̄ mi ce gbuganni siei: ku diei nan̄ k̄un̄gu, ku diei Moisi k̄un̄gu, aa ku diei k̄un̄gu

nanɣu-i Eli kũŋgu.» ⁵ Nelma saa ji tɪ u nunɣu-na, nyaasɪnni nanni jo ji cɪnnu-bei. Ba'a ba ne da, molo piye ni huɔŋga-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, u maama sa suɔ aa dɔlnu-mie. U yaa fiɛŋ mi huɔŋga-i. Taa na nu u nunɣu-i!»

⁶ Molon daa uŋ piye, *hɛalɛbiemba kũɔma pɔŋ ta ma nyɛŋ; baa dũuna hiere nisɪŋ ba yunni-i hɛma-na. ⁷ Yesu wuɔ piɛ a wuɔra haa u nanɣa-i bei aa naa cira: «Baa na kɛalɛ; siireŋ!» ⁸ Ba ciirri ba yunni-i ku yaa nuɔ-i, a da Yesu yaa u diei yon.

⁹ Baŋ juɔ ta ba hiere tɔnunɣu-na, Yesu wuɔ wanɣ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ *Molon-Biɛŋ duɔ saa sire hel kuomba hɔlma-na, ba baa wanɣ nel daama-i baa moloŋo.

¹⁰ U hɛalɛbiɛŋ baa cira: «Ma sɪ *ɔnɣɪnamma pigɛataamba ciɛra wuɔ Eli yaa saaya u bir jo igɛna aa Diilon uŋ paa nunɣu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo manɣ, u suɔ jo kɛ?»*

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima, Eli naa saaya u jo ji migɛan weima-i hiere, ¹² ŋga mi tũnu-nɛi: Eli juɔ tɪ. Uŋ juɔ, ba saa suɔ wuɔ u yaa-i, ba ce ba bɛanɣu-i yuɔ. Ba ka bi ce ba bɛanɣu-i Molon-Biɛŋo-na dumɛi.» ¹³ Terieŋgu fanɣu-na, u hɛalɛbiemba suɔ suɔ wuɔ u gbɛ *Nsɛa-Batisei yaa dumaanɣo-na.

Yesu duɔnya jɪna naacombilonɔ naŋo-na

(Marke 9.14-29; Like 9.37-43)

¹⁴ Baŋ hiiriye tɔnunɣu-na ka hi nuɔmba terieŋgu-i, naacolɔŋo nanɣ wuɔ piɛ ka dũuna Yesu yaanɣa-na aa naa cira: ¹⁵ «Itie, jande ce hujarre mi biɛŋo-na aa ŋ sire-yuɔ; kurmɔrɔŋo dii-yuɔ, ku si dii-yuɔ dei. Da ku sire-yuɔ de-i-na, kuniɛ u cii suur dɛamu-na, kuniɛ u cii suur hũmma-na. ¹⁶ Mi juɔ baa-yo ŋ *hɛalɛbiemba wulaa, ŋga u maama yaraa-ba.»

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanɣo-i na sa hũu nelieŋ maama, na saa fa! Na daa nie sɪ mi ka tɛna baa-na gbula wei? Namaa ji hũu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juɔŋ baa naacombilonɔ-i bande.» ¹⁸ Baa jo baa naacombilonɔ-i. *Jɪna'i naa ciɛ-yo dumaanɣo-na. Yesu wuɔ nuola jɪna-i wuɔ u cor u hel naacombilonɔ-na. Jɪna wuɔ bi hel. Naacombilonɔ wuɔ da u fɛɛ.

¹⁹ Jɪnanɣ hilaa, hɛalɛbiemba piɛ ba kula a yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ mie i saa gbɛa donya-yuɔ?»

²⁰ Yesu wuɔ cira: «Na saa haa na nanɣa-i mie ku haama ku'i ciɛ. Yaanɣ mi wanɣ ninsoŋo-i baa-na: Halle da na fiɛ haa na niele-i mie yon, weima sie gbɛa yar-na cemma: Na gbɛa gbɛ tɔnunɣ daaku-i wuɔ ku sire kɛ dii daalei, aa ma bi ce.» [²¹ Aa naa cira: «Jɪna daayo temma-i, da na saa dii sũŋgu aa cɛrɛ Diilonɔ-i na sie gbɛa donya-yuɔ.»]

Yesu tirii u kuliŋgu maama-i

(Marke 9.30-32; Like 9.43-45)

²² Yiŋgu nanɣu-na, Yesu-i baa u *hɛalɛbiemba waa ta ba wuɔra *Galile huɔŋga-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yiŋgu dii baa yiŋgu, ba ka bel *Molon-Biɛŋo-i hɛ nuɔmba-i baa-yo ²³ ba ko-yo. ŋga da ba ko-yo, u ka ce yinni hɛi yon hɛma-na, sieliŋ-yiŋgu-i u ka sire hel jo.» U hɛalɛbiemba nuɔ mafamma-i ce nie? Baa gbuu pɔŋ vɛa ba yammu-i.

Nampo kũŋgu

²⁴ Baŋ kaa hi Kafarnamu-i, bamanɣ hũyɛanɣ *Diilodubuɔ nampo-i, baa piɛ yuu Pier wuɔ: «Na hɛalɛtieŋo pɔ Diilodubuɔ nampo-i wei?»

* 17:10 Malaki (Malachie) 3.23

²⁵ Pɛr wuɔ cira: «U sa pã-yo wuɔ bige-i cie?»

Piɛrɲ juɔ jo ji tuɔ suur, Yesu wuɔ sɛɲ-yo cira: «Pɛr, nanɲ wulaa haba-i pãan nampo-i ba hã fõngõtaamba-i hɛma-na bande-i-na? Ba bisãlmba'i pãan-yonɲ waa niɛraamba'i pãan-yonɲ?»

²⁶ Pɛr wuɔ cira: «Niɛraamba'i pãan-yonɲ.»

Yesu wuɔ cira: «Kuu dii ŋaa ba bisãlmba nunɲu si dii nampo pãmma-na; dumei sɪ wɛi? ²⁷ Ŋga, mi sa taara i guɔla Diilodubuɔ yaataamba hõmmu-i. Kã nuoraanɲu-na ŋ ka dii halle. Da ŋ ka bel teterienɲo manɲ diɛlã-wuonɲo-i, ŋ gbaar u nunɲu-i, ŋ ka da warbelle nande, ŋ hiel-de ŋ ka pã mei nampo-i baa nanɲ bi wuonɲo-i hiere; di ka gbɛ.»

18

Hai moloŋo-i nelbuɔ-i Diilonɲ-nelle-na?

(Marke 9.33-37,42-48; Like 9.46-48; 17.1-2)

¹ Huonɲu fangu-na, Yesu *hãalãbieɲ baa piɛ u caan-nu ka cira: «Itie, hai nelbuɔ-i *Diilonɲ-nelle-na?» ² Yesu wuɔ bi bisãmbilonɲ nanɲo a ji yiɛra-yuɔ ba hõlma-na ³ aa naa cira: «Yaan mi wanɲ ninsonɲo-i baa-na: Da ŋ da na saa bir ce bisãmbienɲ temma, na cɛraa na suur Diilonɲ-nelle-na. ⁴ Umanɲ duɔ hiire u fɛɛ a ce u fɛɛ cɛkũɔ bisãmbilonɲ daayo temma-i, kufangu tienɲo yaa nelbuɔ-i Diilonɲ-nelle-na. ⁵ Na saa da, umanɲ duɔ ne muonɲo-i aa bel bisãmbilonɲ daayo temma-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa mei fɛɛ yaa-i.

⁶ «Bisãmbiamba manɲ haa ba nanɲa miɛ daaba-i hiere, umanɲ duɔ guɔl unanɲ gbeini bei Diilonɲ-hũmelle-na, sũlma haraa kutienɲo-na! Kuɔ baa na to namelle u nuonɲu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraan-nu u ciire, kuu naa buɔ-yuɔ.

⁷ «Sũlma haraa nelbiliamba-na; ba sɛ gbãa naa kuubabalaanɲu muncemmu-i, ŋga umanɲ duɔ dii u nanolɲo-i ku cemma-na, sũlma haraa kutienɲo-na.

⁸ «Da ŋ da ŋ nanɲa dii-ni kuubabalaanɲu cemma-na, sisɔ ŋ gboluonɲu, kar-ku ŋ nanna dii daalei. Da ŋ suur Diilonɲ-nelle-na ba nanɲa diei, sisɔ baa gboluonɲu diei, ku bɔyaa ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hãi-i-na, sisɔ baa ŋ gbeini-i ni hãi-i-na.

⁹ «Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaanɲu cemma-na, hiel-de ŋ fara ŋ nanna dii daalei! Da ŋ suur Diilonɲ-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba ka caa-ni baa ŋ yufienɲa-i a hãi-i-na.»

Diilonɲo sa siɛya u bisãlmba-i

(Like 15.3-7)

¹⁰ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ cira: «Niɛɲ, taa na kãɲ bisãlɲ daaba-i hiere, baa na yanɲ u diei. Mi tũnu-nei: *Dɔrɔpɔuɔrbiamba manɲ niɛyanɲ-bei, baa dii baa mi To-i dɔrɔ-i-na bãanɲu-i baa isuanɲu-i. [¹¹ *Molonɲ-Bienɲo juɔ duɔ ji taara bamanɲ baala a kor-ba.]» ¹² Aa naa cira: «Namaa wulaa, tũlmba komuonɲa ndii da ba waa baa umanɲ, aa u diei balla-bei, kutienɲo sɛ yanɲ komuonɲa naa baa cɪncieluo nennaa manɲ tɪyãa ba ta ba wuora* aa kã ka taara u diei-wuonɲ daayo-i wei? ¹³ Mi wanɲ ninsonɲo-i baa-na: Duɔ ka da-yo, u huonɲa ka gbuu fɛ. A ne da komuonɲa naa baa cɪncieluo nennaa manɲ tɪyãa ba saa balla, bafamba kũnɲu saa gbãa fɛ u huonɲa-i fɛɲ daama temma-i. ¹⁴ Ku yaa ŋaa na To manɲ dɔrɔ-i-na u kũnɲu-i; u sa taara u diei balla bisãmbienɲ daaba-na.»

* **18:12** Ma nyegãan girekimma-na wuɔ: «Kutienɲo sɛ yanɲ komuonɲa naa baa cɪncieluo nennaa manɲ tɪyãa dii tãnɲunɲu-na.» Bafamba hɛma-i hiere tãnni.

Nelmanj saaya ma ta ma fiɛlnu dumaa

¹⁵ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ cira: «ŋ natobin duɔ cāl, kā u wulaa ŋ ka pigāan-jo uŋ cālāa kusuɔŋ-nu; na hā-na-hāi. Duɔ hūu-ma wuɔ u cālāa, na cor baa na horre-i. ¹⁶ Duɔ saa hūu-ma, ŋ yan-yo aa ŋ taara nelduɔŋo ŋ naara ŋ fɛɛ, sisɔ nuɔmba hāi na kā u wulaa na ka fiɛlnu-mei ŋaa Diilonj-nelmanj waan- ma dumaa wuɔ: «*Siertaamba hāi sisɔ ba siei da ba da nelma manj nuɔ-i, ma ka fiɛlnu.*»[†] ¹⁷ Duɔ saa ka hūu bafamba maama-i, kā ŋ ka hi Diilonj-dūŋ-baamba-i baa-ma. Duɔ saa nu Diilonj-dūŋ-baamba nunju-i, baa tiraa ŋ ta ŋ kāŋ-yo na horre-na; ta ŋ kāŋ-yo baa *nieraaamba sisɔ ŋ ta ŋ kāŋ-yo baa nelbabalaamba.[‡]

¹⁸ «Mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Da na cīna bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu hīema-na bande-i-na, ba ka cīna-kuɔ dɔɔ-i-na. Da na bi sie bīŋkūŋgu bīŋkūŋgu hīema-na bande-i-na, ba ka sie-ku dɔɔ-i-na. ¹⁹ Aa mi tūnu-nei: Na hɔlma-na, bamanj da ba nunu ba-naa hīema-na bande-i-na aa cārā bīŋkūŋgu mi To-i dɔɔ-i-na u wulaa, u ka hā-ba baa ku bīŋkūŋgu-i. ²⁰ Na saa da, nuɔmba hāi sisɔ nuɔmba siei da ba tigiŋj ba-naa mei yerre-na, mi dii ba hɔlma-na.»

Diilonjo taara i tie ce jande i-naa nuɔ

²¹ Yesuŋ waan mafamma-i, Pier wuɔ piɛ yuu-yo wuɔ: «Itie, molonj duɔ tuɔ cāl-mi aa mi ta mi yanj ma ta ma tɪ, da ku ji hi niel hade-i mi saaya mi pɛ? Da ku ji hi niehāi wei?»

²² Yesu wuɔ cira: «Mi sie cira niehāi yonj dɛ! Ŋga mi ka cira da ku hi komuɔŋa siei baa cīncieluo a tir sɔmma niehāi.»

²³ Aa naa cira: «Na saa da, *Diilonj-nellentesinni dii ŋaa nellentienjo manj taaraayanj duɔ yuu u cɛmiɛŋa-i u maacembiemba wulaa. ²⁴ U ce ba ta ba bī-ba ba hā-yo u tuɔ yuu-ba. Ku juɔ hi unajo-i u cɛmelle waa gbɛɛ-diele. ²⁵ U saa naa waa duɔ gbāa pā-de. Nellentienjo cira: «Da ma waa dumaanjo-na, suoraan-jonj baa u cienjo-i baa u bisāimba-i a naara u nagāŋ-niini-i hiere na suu u cɛmelle-i.»

²⁶ «Naacoljo kā ka dūuna nellentienjo yaanŋa-na aa cira: «Jande, ne Diilonjo-i aa ŋ fɛ ŋ huɔŋga-i, mi ka gbāŋ kpelle suu-de.» ²⁷ Uŋ piiye dumaanjo-na, u hujarre ko nellentienjo-i, u cira u yanj u baa tiraa u pā bīŋkūŋgu aa u sire u kā.

²⁸ «Maacembilonj daa u bi hilaa ku yaa nuɔ-i a suu baa u nabentienjo nanjo. Ba ce maacemba-i baa ba-naa. U cɛmelle waa u nabentienjo fanjo-na. Di saa bi waa bɔi. * U pāŋ nyɔŋ u nuhɔɛŋ-na aa cira: «Jo baa mi gbeŋa-i!» ²⁹ U nabentienjo dūuna u yaanŋa-na aa cira: «Jande, ne Diilonjo-i aa ŋ fɛ ŋ huɔŋga-i mi ka gbāŋ kpelle suu-de.» ³⁰ Naacolj wuɔ ma sa tɪ. Aa ce ba bel-o dii-yo kaso wuɔ duɔ saa suu cɛmɛl daade-i u sa da hel. ³¹ Ku saa dɔlnu u nabaamba-i. Baa kā ka tūnu nellentienjo-i baa-ma. ³² Nellentienj wuɔ ce ba bī u jo. Uŋ juɔ, nellentienj wuɔ cira: «Nelbabalanj nuɔ nanj temma-i daani-i, ma sɪ nanj cārā-muɔ mei ce nanj yanj mei gbeŋa-i kɛ? ³³ Ma miŋj cɛ hujarre-i nuɔ-na dumaa, nanj saa waa ŋ ce hujarre-i ŋ nabentienjo-na dumɛi wei?» ³⁴ U huɔŋganj

[†] **18:16** Anjlnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 19.15 [‡] **18:17** Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: «... ta ŋ kāŋ-yo baa *nieraaamba sisɔ *nampohūutaamba.» Bafamba taa ba kāŋ nieraamba-i baa nampohūutaamba-i nelbabalaamba. Nieŋ Anfirnumma-na. **§ 18:24** Cɛmelle manj waa-yuɔ bi d gbāa pā gonjuonaamba neifeŋa ndii a ka hi bienj cīncieluo a ndii a saa baa gbeŋj nunju manj bɛ girekimma-na. * **18:28** Girekimma-na ba ciera u cɛmelle waa «deniebaa komuɔŋa ndii». A ne da ba taa ba pā gonjuonaanjo-i denie diei bāduɔŋgu-na. A ce dumaanjo-na caamba siei baa yinni cīnciel maacemmanj-sullu'i waa-yuɔ.

guɔlaaya baa-yo cor dumaŋo-na, wuɔ pɔŋ saan-yo u ka tuɔ ce pɔrtɔmma duɔ suu u cɛmɛlle-i.»

³⁵ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Namaa da na saa bi ta na ce hujarre na-naa nuɔ, mi To maŋ dɔrɔ-i-na u bi ka ce-na dumɛi.»

19

Bige-i gbɔa biɛna ɔnsorre-i?

(Marke 10.1-12)

¹ Yesuŋ juɔ waŋ nel daama-i ti baa nuɔmba-i *Galile-i-na, wuɔ ta kɔ *Yude ka waa dii *Yurdɛ bomborma namma-na. ² Nuɔŋ baa sire kɔl ba-naa kɔ u wulaa baa ba jaamba-i. Wuɔ sire-bei hɔ-ba.

³ *Fariɛbaa-ba nan baa ta ba ne wuɔ sɪ ba ka gbɔa piiye cure-yuɔ. Baa piɛ u caan-nu a yuu-yo wuɔ: «A saa baa miɛ Diilon-ɔ-hɔmɛlle-i, da ku dɔl-niŋ ŋ gbɔa nanna ŋ ciɛŋo-i wei?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Namaa saa kalaŋ mamaŋ nyɛgɛaŋ Diilon-nelma-na wei? Ma sɪ ma waan Diilon-nelma-na wuɔ Diilon uŋ'a u jina miwaanjo-i *u maa biɛŋo baa ciɛŋo*» ⁵ aa cira: *«A ce dumaŋo-na biɛiɛŋo ka yan u bɪncuɔmba-i aa waa baa u ciɛŋo ba gbonu ce kuuduɔŋgu.»* [†] ⁶ Da ba waa dumaŋo-na, ba sa tiraa kɔŋ-ba nuamba hɔi, ba kɔŋ-ba ŋaa nelduɔŋo. Terienɔŋu fanɔŋu-na, Diilon duɔ gbonu kumaŋ, nelbilo saa saaya u bɔrɔ-kuɔ.»

⁷ Fariɛbaa baa yuu-yo wuɔ: «Maŋ yeŋ dumaŋo-na, bige-i ciɛ *Moisi wuɔ umar duɔ nanna u ciɛŋo-i u nyɛgɛŋ sebɛ hɔ-yo a pigaaŋ wuɔ ba ɔnsorre buɔra?»[‡]

⁸ Yesu wuɔ cira: «Diilon uŋ taa u ma miwaanjo-i u saa naa dii mafamma-i u huɔŋga-na, ŋga Moisi daa na tɔnni sa nu, ku'i ciɛ u hɔ-na hɔmɛlle-i wuɔ na ta na nanna na caamba-i. ⁹ ŋga mi tɔnu-nei: Uman ciɛŋo-i duɔ u sa ce bɛmba fuɔ aa u nanna-yuɔ aa jɔ unanjo, kutienjo saa wuɔ Diilon-ɔ-hɔmɛlle; u ciɛ *fuocɛɪnni'i dumaŋo-na.»

¹⁰ Uŋ waan mafamma-i, u *hɔalɔbiɛmba cira: «Da kuɔ maa dii dumɛi, ba'a ŋ biɛ ciɛŋo-i tiŋgu wei? Ŋ sa yan aa tɛ serŋ nuɔ bɔlbɔl wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diilon duɔ hɔ bamaŋ ku fɔŋgɔ-i ba'i gbɔa hɔu nel daama-i, da ma'i sɪ nuɔmba-i hiere ba maahɔuma sɪ. ¹² Na saa da, banamba huɔŋ baa ba sersɪnni-i, banamba nelbiliɛmba'i diyaa-ba niɛ, banamba Diilon-maama'i diyaa-ba niɛ. Uman duɔ u ka gbɔa hɔu-ma u hɔu-ma.»

Yesu caara Diilonjo-i ha bisambiɛmba namba

(Marke 10.13-16; Like 18.15-17)

¹³ Ku huonɔŋu-na, baa jo baa bisambiɛmba namba-i Yesu wulaa wuɔ ji haa u nammu-i bei aa carɔ Diilonjo-i hɔ-ba. *Hɔalɔbiɛŋ baa sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba. ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Yaan bisɔlmba ta ba jo mi wulaa, baa na ta na cie-ba. Na saa da, bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilon-nelle dii bafamba diele.» ¹⁵ Aa naa haa u nammu-i bei aa carɔ Diilonjo-i hɔ-ba. Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ta halan terienɔŋu-na.

Weiŋo nan maama

(Marke 10.17-31; Like 18.18-30)

¹⁶ Ban taa dumaŋo-na, naacolŋo nan wuɔ piɛ tuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hɔalɔtie, mi saaya mi ce ɔnfafaŋ hama-i da mi gbɔa da ciɛɪma maŋ sa tɛŋ dede-i?»

* **19:4** Miwaanjo jɪnamman-sebɛ (Genɛsɛ) 1.27

† **19:5** Miwaanjo jɪnamman-sebɛ (Genɛsɛ) 2.24

‡ **19:7** Anjɪnamma tiyemman-sebɛ 24.1

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ɲ ta ɲ yuu-mi baa ʔnfafammaɲ-maama? Nelduɔɲo diei dii umaɲ faa; u yaa Diilonɔ-i. Da ɲ ta ɲ taara ɲ da cicɛlma maɲ sa tɛɲ dede-i, ɲ saaya ɲ ta ɲ wuɔ ur'a i tɛ wuɔ hũmierja maɲ.»

¹⁸ Naacolɲ wuɔ cira: «A yaa haya-i?»

Yesu wuɔ cira: «*Baa ko nelieɲo, baa ce *fuocesɩnni, baa cuo, baa kar coima ɲ haa molo-na, ¹⁹ ta ɲ dii ɲ to-i baa ɲ nyu-i ba nunɲu-i, ta ɲ dɔl ɲ nanolɔ-i ɲaa niɲ dɔl ɲ fɛrɛ duma.*»[§]

²⁰ Naacolɲ wuɔ cira: «Mafamma-i daama-i hiere mi cie-ma. Mi saaya mi tiraa ce hama-i naara?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Da ɲ ta ɲ taara ɲ gbuo-ma ma tuole-na hiere, kã ɲ ka suor ɲ nagãɲ-niini-i hiere aa ɲ cal gbeɲja faɲa-i ɲ hã sũntaamba baa-ya, ku yaa ɲ ka ce weɲɲ nuɔ dɔrɔ-i-na; aa ɲ jo ɲ ji ta ɲ nyaanu-mie.» ²² Naacolɲ daayo naa silaa waa weɲɲo cor. Yesuɲ juɔ waɲ mafamma-i, wuɔ pãɲ vãa u yaanɲa-i aa naa ta.

²³ Yesu wuɔ tuɔ piye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yaan mi waɲ ninsoɲo-i baa-na: Kumaɲ ka ce weɲɲo duɔ gbãa suur *Diilonɲ-nelle-na kuu dii kpelle.

²⁴ Na suyaa wuɔ kumaɲ ka ce nyɔgɔmɛ duɔ gbãa cor misɛɛɛ-fuonɲu-na kuu dii kpelle de! Nga mi tũnu-nei: Kumaɲ ka ce weɲɲo duɔ gbãa suur Diilonɲ-nelle-na, kufanɲu dii kpelle yan.»

²⁵ Uɲ waɲ mafamma-i, u hãalãbiemba hɔɲ muɔ gbuu cu da kullu! Baa ta ba piye wuɔ: «Dumaanɔ-na, hai moloɲo-i ka gbãa suur Diilonɲ-nelle-na?»

²⁶ Yesu wuɔ ne-ba aa naa cira: «Nelbiliemba wulaa ma sie gbãa ce, ɲga weima sa yar Diilonɲo-i.»

²⁷ Terienɲu fanɲu-na, Pier wuɔ cira: «Itie, ne, mie maɲ yaan i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie i ka da bige-i kuɔ?»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waɲ ninsoɲo-i baa-na: Bĩmbɲɲ da ni ji bir hiere niifɛɛnni, *Molon-Bieɲo ka tɛna u fɔɲgɔtesɩnni-na aa namaa namaɲ nyaanuɲ-mie cĩncieluo baa na hãi, na ka bi tɛna fɔɲgɔtesɩnni-na ta na fiɛlɲu *Isirahel dũnni cĩncieluo ni hãi niini yuɲ-maama-i. ²⁹ Aa umaɲ duɔ ta aa yan u dumelle-i, u hãmba-i, u mɔlbaa-ba-i, u tũɔbaa-ba-i, u to-i, u nyu-i, u bisãlmba-i, u sonni-i mei maama-na, ur taa aa yan nimaɲ, u ka da ni temma sɔmma komuɔɲa ndii. Aa u ka tiraa da cicɛlma maɲ sa tɛɲ dede-i. ³⁰ Na saa da, bamaɲ taa yaanɲa fiefie-i-na, ba boi ka bir waa huonɲ-nu, aa bamaɲ dii huonɲu-na fiefie-i-na, ba boi ka ta yaanɲa.»

20

Suontienɔ naɲo baa u maacenciraamba

¹ Ku huonɲu-na, Yesu wuɔ cira: «*Diilonɲ-bãanɲu dii ɲaa suontienɔ maɲ siire naar taara maacenciraamba ba da ba ka guona u suonɲu-na. ² Uɲ daa maacenciraamba-i ba waɲ ma saa wuɔ u pã-ba *deniebaa-ba* da-ba-diei bãduɔɲu-na aa ce ba kã suonɲu-na.

³ «Bãanɲuɲ juɔ boɲ, u kã nellenɲ-huonɲa-na ka tiraa da banamba wuɔra ba bɲɲ ba sa ce bɲɲkũɲu. ⁴ U gbɛ-ba wuɔ: «Kãan mi suonɲu-na, mi ka pã-na, mi sie du-na.» ⁵ Bafanɲ baa bi ta kã.

§ 19:19 Helmaɲ-scbe (Exode) 20.12-16; Anɲɲamma tiyemman-scbe (Deutéronome) 5.16-20; Buolmaɲ-scbe (Lévitique) 19.18 * 20:2 Ba taa ba pã gonɲuonɲo-i denie diei bãduɔɲu-na.

«Bāaŋguŋ juɔ huol, u tiraa hel da banamba-i, u tiraa ce bafamba kā. Bātaruŋgu-na, maaduɔma. ⁶U juɔ tiraa hel bāaŋ-yufellen kāŋ suurma huɔŋgu-na, a tiraa da banamba-i, u yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie na tɛna nan bāaŋgu-i na saa ce bɪŋkūŋgu?»

⁷ «Baa cira: «I saa da maacemma ku'i cie.»

«Suontien wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ma waa dumaŋo-na, kāaŋ mɛi suonŋu-na.»

⁸ «Bāaŋguŋ juɔ tɪ huɔŋgu-na, suontien wuɔ wan baa u suon-tayaana-i wuɔ: «Bɪ maacenciraamba-i ŋ pā-ba. N don baa bamaŋ juɔ huonŋu'i nuɔ-i ŋ ka bāl baa dɛlā-baamba-i.» ⁹ Bamaŋ juɔ bāaŋguŋ kāŋ suurma-i huonŋu-na, ba bɪ bafamba jo, ji hā-ba deniebaa-ba da-ba-diei ba yunnin. ¹⁰ Kun juɔ hi dɛlā-baamba-i, bafamba da niɛ sɪ ba ka da maar bamaŋ juɔ huonŋu-na; ba hā-ba kuuduonŋu yaa baa-ba; deniebaa-ba da-ba-diei. ¹¹ Baa sire ta ba waana baa suontieno-i ¹² wuɔ: «Bamaŋ juɔ huonŋu-na ba saa da ce bɪŋkūŋgu aa bāaŋgu tɪ aa ŋ bel diilonŋo-i pā-ba kuuduonŋu baa miɛ maŋ juɔ dii cucuuyun-nu, bāaŋgu ye-ye nan bāaŋgu!»

¹³ «Suontien wuɔ gbɛ unano-i wuɔ: «Mi jɛ, mi saa du-ni. Ma sɪ i naa saa-ma wuɔ dānambāaŋgu-na mi pā-ni denie u diei kɛ? ¹⁴ N gbein'a'i si a nunŋu-na wei? Biɛ-ya ŋ kā. Muɔmɛi ciɛra mi ka hā uman juɔ huonŋu-na kuuduonŋu baa uman juɔ yaanŋa-i, nan nunŋu dii-kuɔ wei? ¹⁵ Mɛi gbein'a-i, mi baa ce kuman dalaanu-miɛ baa-ya wei? Siɔ min cie ɔnfafamba-i ma'i jaa-ni?»

¹⁶ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «Na saa da, bamaŋ dii huonŋu-na, ba ka ta yaanŋa, aa bamaŋ dii yaanŋa-na, ba bir tɛ huon-nu.»

Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i

(Marke 10.32-34; Like 18.31-34)

¹⁷ Yesuŋ juɔ biɛ hūmelle-i tuɔ kā *Yerusalemu-i-na, wuɔ bɪ u *hāalābien cɪncieluo ba hāi baamba-i ba den j waŋ baa-ba wuɔ: ¹⁸ «Na daa in kāŋ Yerusalemu-i-na kɛ. Die kā, ba ka bel *Molon-Bienŋo-i a hā *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *anjinamma pigāataamba-i baa-yo. Da ba hā-ba baa-yo, bafamba ka cira u saaya komma ¹⁹ aa bel-o hā *niɛraamba-i baa-yo ba nyeyo sūlma aa muo-yo aa gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. Nŋa da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon hɛma-na aa sielin-yiŋgu-i u ka sire hel jo.»

Nelbu saaya u ce u fɛɛ maacembilonŋo

(Marke 10.35-45; Like 22.25-27)

²⁰ Ku huonŋu-na, Sebede ciɛŋ wuɔ piɛ Yesu caaŋ-nu baa u bɛpuɔmba-i ba hāi-i-na† ka dūuna duɔ cārā. ²¹ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i?»

Wuɔ cira: «Mi taara da ŋ ji da ŋ nellenteslnni-i, ŋ yan mi bɛpuɔŋ daaba-i ba hāi-i-na unano tɛna ŋ nadienŋa-na unano-i ŋ nanyuonŋu-na.»

²² Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nan cārāŋ kuman dɛ! Yaahuolo maŋ ka haa-miɛ, namaa ka siɛ u temma haa-nei wei?»

Bisālŋ daa baa cira: «Ūu, i ka siɛ u haa-yiɛ.»

²³ Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo man ka haa-miɛ, u ka haa-nei ninsoŋo, nŋa mɛi siɛ gbāa pā nunŋu wuɔ melŋo'i ka tɛna mi nadienŋa-na aa melŋo'i ka tɛna mi nanyuonŋu-na. Mi To un tigiŋ muntɛnammu fammu-i tuɔ cie bamaŋ, ba yaa ka da-mu.»

²⁴ U *hāalābien cɪnciel-baamba nambaŋ juɔ nu nel daama-i, ba hɔŋ muɔ pāŋ guɔla baa ba hāi-baaŋ daaba-i. ²⁵ Yesu wuɔ bɪ-ba hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ fāamaambaa-ba ce hālmaŋgu baa ba

† 20:20 Sebede bɛpuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsāa. Niɛŋ 4.2.

fāmaansinni-i aa nelbõmbõmbaa-ba ta ba haa fõngũ-i nuõmba-na. ²⁶ N̄ga ku saa saaya ku waa dumaan̄o-na namaa na wulaa. Uman̄ duõ tuõ taara u ce nelbuõ-i na hõlma-na, kutien̄o saaya u ce u fere na maacembilon̄o, ²⁷ aa uman̄ duõ tuõ taara yaan̄ga-i, u saaya u ce u fere na k̄orien̄o. ²⁸ Na saa da, *Molon̄-Bien̄o juõ jomma famma yaa-i h̄ema-na duõ ji c̄aa nuõmba-i, aa p̄a u fere duõ s̄aa nuõmba b̄oi yunni, u saa jo ba da ba ji c̄aa-yo.»

*Yesu puurii yiriemba nan̄ yufien̄a
(Marke 10.46-52; Like 18.35-43)*

²⁹ Ban̄ siire Yeriko-i-na, nelp̄ungu nan̄ temma cu Yesu huon̄-nu. ³⁰ Yiriemba namba waa t̄ena h̄umelle t̄ungu-na, baa t̄unu-bei wuõ Yesu yaa curaan̄. Ba waa ba h̄ai. Baa p̄an̄ don̄ ta ba piye da gbagaga wuõ: «Itie, *Davidi h̄ayẽln̄ nuõ, jande ce hujarre yie!» ³¹ Nuõn̄ baa ta ba nuola-bei wuõ ba budii. Baa miḡaan̄ ta ba kaasln̄ ba naara wuõ: «Itie, Davidi h̄ayẽln̄ nuõ, jande ce hujarre yie!»

³² Yesu wuõ yiera aa naa yuu-ba wuõ: «Na taara mi ce bige-i h̄a-na?»

³³ Baa cira: «Itie, i taara n̄ puur i yufien̄a-i.» ³⁴ Ban̄ piye dumaan̄o-na, ba hujarre ko Yesu-i, wuõ wuõra yieya ba yufien̄a-i. Terduõn̄gu fan̄gu-na, aa p̄an̄ puur. An̄ puurii dumaan̄o-na, baa cu u huon̄-nu.

21

*Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(Marke 11.1-11; Like 19.29-40; Nsaa 12.12-19)*

¹ Yesubaa-ban̄ kaa pie *Yerusalemu-i, a saanu baa Betifage-i, dii *Olivitibinni-t̄anun̄gu hõlma-na, Yesu wuõ wan̄ baa u *h̄aalãbiemba h̄ai wuõ: ² «K̄aan̄ nelle man̄ i yaan̄ga-na daade-i, na ka da ba vaa kakũncien̄o nan̄o baa u bilon̄o. Na fir-ba na jo baa-ba. ³ Uman̄ duõ yuu-na, na cira: «Itien̄o'i puõraaye.» Da na wan̄ mafamma-i, ba ka yan̄ na ta baa-ba.» ⁴ *Diilopõpuõrbilon̄ un̄ waan̄ maman̄ ma'i sa cien̄ daama-i wei? Diilopõpuõrbilon̄o waan̄-ma wuõ:

⁵ «Waan̄ baa *Sinyõtaamba-i wuõ:
*Nien̄, na nellentien̄o'i juõn̄ daayo na wulaa,
uu dii h̄õhn̄antien̄o.*

*U nyuḡaan̄ t̄ena kakũnyun̄-na, baa kakũmbilon̄-na.**

⁶ H̄aalãbien̄ baa k̄a ku yaa nuõ-i, ka bi da-ma n̄aa Yesun̄ waan̄-ma dumaa. ⁷ Baa jo baa kakũmuõ-i baa u bilon̄o-i. Ban̄ juõ baa-ba, baa hiel ba jongorbaa-ba-i haa ba honni-na aa Yesu wuõ nyuḡun̄ t̄ena. ⁸ Nuõmba man̄ waa hiere, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei h̄umelle-na Yesu tuõ wuõ ba dõõ. Ban̄ baa kar fielu ta ba j̄ina. ⁹ Baman̄ naa waa u yaan̄ga-na baa u huon̄gu-na hiere, baa ta ba piye da gbagaga wuõ:

«*Davidi h̄ayẽln̄o temma si dii!
Itien̄ un̄ saan̄ uman̄ u jo, Diilo baa-yo!
Dõrwuon̄o temma si dii!»[†]

¹⁰ Yesun̄ k̄aa ka suur Yerusalemu-i-na, nelle-i hiere diẽ sire yiera di gbeiniñ. Da ba cor kusun̄-nu, nuõmba ta ba yuu wuõ: «Hai molon̄o-i?» ¹¹ Baa ta ba siẽ-ba wuõ: «Yesu man̄ Diilopõpuõrbilon̄o yaa-i. U hilaa Nasareti, dii *Galile.»

*Yesu duõnya torgociraamba-i Diilodubuõ-i-na
(Marke 11.15-19; Like 19.45-48; Nsaa 2.13-22)*

* **21:5** Sakari (Zacharie) 9.9. Nellentien̄o man̄ duõ nyuḡun̄ kakũmuõ-i-na ku piḡaan̄ wuõ u hiiriye u fere. † **21:9** Gbelieman̄-nalãan̄gu (Psaume) 118.25-26

12 Yesuŋ kaa *Yerusalemu-i-na, wuɔ kã ka suur *Diilodubuɔ-i-na a donya niisuornintaamba-i baa niisãanintaamba-i hiere hiel-ba. Aa naa kã ka tisiŋ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa se bamaŋ suoraan nɔnsɔr ba hurimba-i ba titienja-i nanna. 13 Uŋ cie mafamma-i, wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ: *«Ba ka ta ba bɪ mi dũngu-i Diilojaaldũngu»*‡, ma sɪnni nie namaa ce-ku cuo ba terienɡu?»

14 Yesuŋ suurii Diilodubuɔ-i-na, yiriemba namba-i baa ciseduɔlbaa-ba namba kã u wulaa u ka sire-bei. 15 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjnamma pigãataambaŋ daa uŋ ceŋ gbεε-weima-i, aa bisãlmba maŋ waa baa-yo ba ta ba piye gbagaga Diilodubuɔ-i-na, ku saa dɔlno-bei. Bisãlŋ daaba taa ba piye wuɔ: «*Davidi hãayɛlŋo temma si dii.» 16 Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa ãnjnamma pigãataaŋ baa ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ nuɔ bisãlmbaŋ waŋ mamaŋ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Mi nuɔ.» Aa naa cira: «Diilon-nelmaŋ piye terienɡu maŋ nuɔ-i wuɔ: *«Ŋ cie halle bisãlmba-i baa tontobaa-ba tuɔlno nuɔnɛi»*§ namaa saa kalaŋ terienɡu fanɡu-i dede wei?» 17 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ ta kã Betani aa naa yaŋ-ba. U kaa cɔ kusuɔŋ-nu'i.

*Yesu cie yensãanɡu nanɡu kuol
(Marke 11.12-14,20-24)*

18 Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ sire cucuuyunɡu-na tuɔ jo neller-huɔŋɡa-na, a ne da nyulmu waa-yuɔ. 19 U juɔ hi hɔlma namaa-i a da *yensãanɡu nanɡu-i hũmelle tũngu-na. Wuɔ pie kã ka da fiegbãŋgbãŋlãndu. Wuɔ gbɛ yensãanɡu-i wuɔ: «Ma bãlãa nyungo, nan cɛraa ŋ ji maŋ bienja!» Terduɔŋɡu fanɡu-na, yensãanɡu pãŋ kuol. 20 Kuɔ cu u *hãalãbiemba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku cie ceŋ hama-i aa yensãan daaku kuol hɔdɔmma dumandɛ-i-na?»

21 Yesu wuɔ cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na saa ce na hɔmmu-i mu hãi, aa haa na nanɡa-i mie, miŋ cie kumaŋ daaku-i na gbãa ce ku temma. Halle na gbãa gbɛ tãnuŋ daaku-i wuɔ: «Juur ŋ halan bande-i-na ŋ ka suur nuoraanɡu-na», ŋ da ma bi cie. 22 Da na cãrã bɪŋkũŋɡu bɪŋkũŋɡu Diilonjo wulaa, aa haa na nanɡa-i yuɔ, na ka da ku bɪŋkũŋɡu-i.»

*Hai hãa Yesu-i hũmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(Marke 11.27-33; Like 20.1-8)*

23 Yesuŋ juɔ ji hi, wuɔ suur *Diilodubuɔ-i-na doŋ tuɔ waŋ Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i. *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɔŋ baa pie yuu-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i, hai moloŋo-i hãa-ni hũmelle-i ŋ ta ŋ ce-ku?»

24 Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei. Da na sie-mi, mi ka pigãan-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i. 25 Hai moloŋo-i puɔraa Nsãa jo ji tuɔ *batiseŋ nuɔmba-i? Diilonjo'i puɔraa-yo waa nelbilibemba'i puɔraa-yo?» Baa doŋ ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonjo'i puɔraa-yo, u ka cira: «Nan suyaa-ma dumaanjo-na bige-i cie na saa hũu u nelma-i?» 26 Die bi hɔr-ma cira: «Nelbilibemba'i puɔraa-yo», bamaŋ dii bande-i-na hiere ba suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilopɔurbilono, ba sie yaŋ-ye.» 27 Baa naa baa cira: «I saa suɔ umaŋ puɔraa-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmi sie bi pigãan-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce kumaŋ daaku-i.»

Bɛpuɔmba hai maama

28 Ku huonɔŋu-na Yesu wuɔ cira: «Niɛŋ, naacolɔŋo nanɔ waa baa bɛpuɔmba hɛi. Yiinɔŋu nanɔŋu-na, wuɔ ji gbɛ mɔɔŋo-i wuɔ: <Sire ŋ kɛ suonɔŋu-na.>

29 «Naacombilonɔŋ wuɔ: <Mi sɛ kɛ.⟩ Aa ji jɔguonɔŋ aa ta kɛ.

30 «Tuonɔŋ wuɔ kɛ ka ce maaduɔma baa hɛanɔ-i. Hɛanɔŋ wuɔ: <Baba, wɛima sɪ, mi ka kɛ.⟩ Aa u saa ji kɛ.»

31 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba hɛi-i-na, hai moloŋo-i nuɔ tuonɔŋo nuɔŋu-i?»

Baa cira: «Diɛlɛ-wuonɔŋo yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Mi wanɔŋ ninsonɔŋo-i baa-na: *Nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba ka suur yaanɔŋa nei *Diilonɔŋ-nelle-na. 32 Na saa da, Nsɛa juɔ ji pigaaŋ-na hũmeviile-i na yagar na saa hũu u nelma-i, nga nampohũutaamba-i baa saasorbaa-ba hũyaa-ma. Mafammaŋ fiɛ ce na da-ma, ku saa jaŋ-na na nanna na cilɔbabalaŋo-i aa hũu Nsɛa nelma-i.»

Suontienɔŋo nanɔ baa u maacembiemba

(Marke 12.1-12; Like 20.9-19)

33 Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ cira: «Yaanɔŋ mi tiraa nanɔ gbɛnalɛanɔŋu nanɔŋu baa-na: Naacolɔŋo nanɔ diyaa *ɛɛɛɛɛ-suonɔŋu aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hɪŋ fuonɔŋu ba da ba ta ba kɛmal ɛɛɛɛɛ-i aa ce felge ba ta ba nyugũŋ ba niya suonɔŋu-i. Uŋ ciɛ mafamma-i, u biɛ maacenciraamba jɪna-kuɔ aa ta kɛ nelle.

34 «ɛɛɛɛɛŋ juɔ hi karma, u puɔɔ u maacembiemba sɛi maacenciraamba wulaa wuɔ ba ji hũu fuɔ yufelle-i ka hɛ-yo. 35 Maacembiembanɔŋ juɔ, maacenciraamba bel diilonɔŋo-i a muo unanɔŋo-i aa ko ba hɛi-baamba-i. Ba naanɔŋ unanɔŋo-i baa tɛmpɛlɛiŋa'i ko-yo. 36 Suontienɔŋo tiraa puɔɔ maacembiemba namba. Bafamba maaraa diɛlɛ-baamba-i. Banɔŋ juɔ, maacenciraamba tiraa ce-ba ŋaa banɔŋ ciɛ diɛlɛ-baamba-i dumaa. 37 Suontienɔŋo naa u puɔɔ u biɛŋo yaa wuɔ u jo u fɛɛ ba wulaa. U taa u ne wuɔ sɪ bɛpolɔŋ duɔ jo, ba ka kɛŋ-yo.

38 «Banɔŋ juɔ'a ba ne da bɛpolɔŋo-i, ba piye baa ba-naa wuɔ: <Ciiluwuotienɔŋo yaa juonɔŋ daayo! Yaanɔŋ i ko-yo aa cilunɔŋu ce miɛ kũŋɔŋ! 39 Ba siire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonɔŋo-i hel baa-yo suonɔŋu-na ka ko-yo.>

40 Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienɔŋ duɔ jo, u ka ce maacenciraanɔŋ daaba-i niɛ?»

41 Baa cira: «Kartaanɔŋ daaba-i! Duɔ jo, u ka ko-ba hiere aa hɛ banamba baa suonɔŋu-i. Bafamba ka ta ba hɛ-yo u yufelle-i ku huonɔŋ-nu.»

42 Yesu wuɔ cira: «Na saa kalaŋ nel daama-i Diilonɔŋ-nelma-na wei? Ma nyegaaŋ wuɔ:

Ɖũmarɛambaŋ ɛtinaana kpɛŋkpara manɔ,

u yaa juɔ bella dũŋgu-i.

Itienɔŋo yaa wuɔ ma ce dumaanɔŋo-na.

*Miɛ fuɔ ku ciɛ nerma i wulaa.**

43 «Ku'i ciɛ mi ta mi tũnu-nei miɛ: Ba ka hũu *Diilonɔŋ-nelle-i na wulaa a hɛ *niɛraamba manɔ nuonɔŋ Diilonɔŋo nuɔŋu-i baa-de. [44 Nɔŋa miŋ waanɔŋ kpɛŋkpara manɔ maama-i, umanɔŋ duɔ par diire nanɔ u fɛɛɛ yuɔ, u ka kara u fɛɛɛ; duɔ bi par nanɔŋ umanɔŋ, u ka putɛnu kutienɔŋo-i.]»

45 Yesuŋ nanɔŋ gbɛnɛini manɔ daani-i, *Diilɔŋigantaamba yuntaamba-i baa *Farisɛbaa baa pɛŋ suɔ wuɔ u gbɛ ba yaa-i. 46 Baa ta ba taara ba bel-o. Nɔŋa nuɔmba naa suɔ wuɔ *Diilɔŋɔpuɔrbilonɔŋ, a ce dumaanɔŋo-na Diilɔŋigantaamba yuntaamba-i baa Farisɛbaa-ba taa ba kɛalɛ-bɛi.

* 21:42 Gbeliemanɔŋ-nalɛanɔŋu (Psaume) 118.22-23

22

*Nellentienjo nanjo baa u jēnaamba**(Like 14.15-24)*

¹ Yesu wuɔ cor baa u gbānēini-i wuɔ: ² «*Diilonj-nellentesīnni dii ŋaa nellentienjo man jāan cienjo duɔ hā u biɛno aa bī nuɔmba bɔi. ³ Niiwuoniŋ-huɔŋgun juɔ hi, u puɔr u maacembiemba-i wuɔ ba ka wan baa nuɔmba jo. Maacembiemba kā, nuɔmba ka yagar wuɔ ba sie jo. ⁴ Nellentienjo tiraa puɔr u maacembiemba namba ba wulaa wuɔ: «Kāan na ka wan baa-ba wuɔ mei ciɛra mi hīyāa bɔi aa ko mi balyunni-i baa fombayaamba-i, kɛrɛ ba jo, niiwuoni biɛ tī.» ⁵ Pɔpuɔrbiemban kāa, nuɔmba saa gbuu suɔ dii wuɔ ba wan weima, ba bɔrɔ hiere kā ba munkāmmu: Banamba kā sonnīn, banamba kā torguon-nu. ⁶ Banamba bir yan aa bel nellentienjo maacembiemba-i muo-ba da dei aa ko-ba. ⁷ Nellentienjo huɔŋ kaa pān guɔla. Wuɔ ce u sorosibiaa-ba kā ka ko kutaamba-i aa caa ba nelle-i.

⁸ «Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ wan baa u maacembiemba-i wuɔ: «Niiwuoni biɛ tī, ŋga min ŋa naa bī baman, ni saa naa waa bafamba niini. ⁹ Kāan hūŋgbesenni-na, da na ka da nelienjo nelienjo, na ce u jo.» ¹⁰ Maacembiemba taa ku yaa nuɔ-i kā hūŋgbesenni-na ka bī nelbabalaamba-i baa nelfafaamba-i hiere ji dii nellentienjo dūŋgu yu. ¹¹ Nellentienjo suur wuɔ u ka ne-ba, kā ka da naacolŋo nanjo diyaa jonjorgbāŋgbālāŋo tīɛna, a ne da ba hāa-ba jonjorbba ma yerren. ¹² Wuɔ yuu-yo wuɔ: «Mi jīɛ, nan ciɛ nie suur bande-i baa jonjorgbāŋgbālāŋo-i?» Naacolŋo saa da weima wan. ¹³ Nellentienj wuɔ wan baa u maacembiemba-i wuɔ: «Bilaan naacolŋ daayo-i na vaa u nammu-i baa u gbēini-i aa na teten-yo na nanna-yu fuoren dii kukulma-na. Duɔ tīɛ dii terienju-na, kaalunju sie gbuu waa dei.» ¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Na saa da, ba bīɛ nuɔmba bɔi, ŋga ban fiɛlaa baman ba saa ciinu.»

*Nampo saaya u pa hā jamatigi-i wɛi?**(Marke 12.13-17; Like 20.20-26)*

¹⁵ Yesuŋ piye dumaŋo-na, *Fariɛɛbaa baa kā ka da ba-naa ban ka ce dumaa cure-yuɔ bel-o fuɔ fɛɛŋ nun-āndaanju-na. ¹⁶ Ban juɔ nunu ba-naa tī, baa puɔr ba *hāalābiemba-i u wulaa baa *Erɔdi baamba namba. Baa kā ka gbɛ-yo wuɔ: «Hāalātie, i suyaa wuɔ ŋ wan ninsoŋo yaa-i; ŋ gbu ŋ pigāan nuɔmba-i baa Diilonj-hūmelle yaa kelkel, ŋ sa kāalā nelienjo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce ciɛluɔ.» ¹⁷ Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saa baa mie hūmelle-i, ku saaya i tīɛ pā nampo-i i hā *Oromɛ ba *jamatigi-i wɛi?»

¹⁸ Yesu wuɔ suɔ ba kusūŋ-maama-i; wuɔ cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na taara na cure muɔmei wɛi? ¹⁹ Nan pān nampo-i baa warbienja man, hāa-min di diei mi ne.» Baa hā-yo warbelle nande. ²⁰⁻²¹ Wuɔ hūu-de ne aa naa yuu-ba wuɔ: «Ba ciɛ hai yunju-i warbel daade-na?»

Baa cira: «Ba ciɛ Oromɛ ba jamatigi yunju.»

Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba nyegāan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegāan Oromɛ ba jamatigi yerre.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Kuman da ku waa jamatigi kūŋgu-i, pāan-kun na hā jamatigi-i baa-ku, aa kuman da ku bi waa Diilonj-kūŋgu-i na bi pā-ku na hā Diilonj-o-i baa-ku.»

²² Nel daama cu ba hōmmu-i, baa naa baa ta aa naa yan-yo.

*Kuomba siremman-kūŋgu-i**(Marke 12.18-27; Like 20.27-40)*

23 *Saduslebaa-ba wulaa kuomba sie sire. Yinduɔŋgu faŋgu-na, banamba pie Yesu-i a yuu-yo wuɔ: 24 «Hāalatie, *Moisi ciera wuɔ umaŋ duɔ saa da bilonjo baa u cieŋo-i aa ku, u hāaŋo saaya u bie cieŋo-i a hon bilonjo hā kulonjo-i. * 25 A ne da i hōlma-na, naacombiemba namba waa niehāi ba nyu wulaa. Mōljo sire jā cieŋo, u saa da bilonjo baa-yo aa ku. Umaŋ cuu-yo u bie cieŋo-i 26 u saa da bilonjo baa-yo. Sieliŋ-wuonjo-i maaduɔma. Ba cie dumei ka ku gbuo hiere niehāi-i-na molo saa ji da bilonjo baa cieŋ daayo-i. 27 Ku huonju-na, cie fuɔ fere u suɔ tuɔ nyaanu-bei. 28 Ba hieronjo-na, ban diyaa-yo ba cieŋo cor, kuonj da ba ji sire yiŋgu maŋ nuɔ-i, u ka ce hai wuonjo-i?»

29 Yesu wuɔ cira: «Na piera! Na saa suɔ Diilonj-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i. 30 Na saa da, kuonj da ba ji sire, cadiile sie ji waa, ba ka waa ŋaa *dɔrɔpɔurbiemba.» 31 Aa naa cira: «Kumaŋ ŋaa kuomba siremmaŋ-kūŋgu-i, na saa kalaŋ Diilonj-nelma-i wei? 32 U ciera wuɔ: ‹*Abiramu Diilonjo yaa muɔŋo-i, *Isaki Diilonjo yaa muɔŋo-i, *Yakɔbu Diilonjo yaa muɔŋo-i.† Ku pigāaŋ wuɔ Diilonjo-i cicēlmantaan-juonjo; bikuonj-wuonjo sɪ.» 33 Bamaŋ waa terienju-na nu nel daama-i maa gbuu suurnu-bei.

*Nelma maŋ dii yunju Diilonj-nelma-na
(Marke 12.28-34; Like 10.25-28)*

34 *Farislebaa-baŋ juɔ nu-ma wuɔ Yesu piiye yar *Saduslebaa-ba-i, baa ne ba-naa kā u wulaa 35 da ba ka piiye cure-yuɔ. *Anjŋamma pigāatienjo nanjo waa ba hōlma-na, wuɔ bie āndaanju-i wuɔ: 36 «Hāalatie, Diilonj un' a i tie wuɔ hūmienja maŋ, hade-i yunju?»

37 Yesu wuɔ cira: «*Ny saaya ŋ dɔl Itienjo-i Diilonjo-i baa ŋ huɔŋga-i hiere, baa ŋ kusunju-i hiere, baa ŋ anjɔguɔma-i hiere.*‡ 38 Hūmelle fande yaa yunju aa tiraa maar anaŋa-i hiere. 39 Hāalŋ-diele maŋ nyaanu di-naa baa difande-i di yaa daade: *Ny saaya ŋ dɔl ŋ nanoljo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fere duma.*§ 40 *Moisi hūmienja-i hiere a yunju dii hūmien daaya'i nuɔ-i a hāi-i-na baa *Diilopɔurbiemba nelma-i hiere.»

*Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?
(Marke 12.35-37; Like 20.41-44)*

41 *Farislebaa-baŋ tigiŋ ba-naa dumaanjo-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: 42 «Naaa na'a Diilonj un' pāa nunju-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo maŋ, u ka hon dūŋ haku-i nuɔ-i?»

Baa cira: «*Davidi dūŋ-nu, u ka waa *Davidi hāayēljo.»

43 Yesu wuɔ cira: «A ma ce nie *Diilonj-Yalle ce Davidi bi-yo u Tienjo? Ma sɪ Davidi fuɔ fere ciera wuɔ:

44 *Itienjo gble mi Tienjo-i wuɔ:*

«Jo ŋ ji tlena mi caaŋ-nu

*aa ŋ yan mi mal ŋ bigaarāamba-i hā ŋ ce ŋ bāanju-i bei.»**

45 Diilonj un' pāa nunju-i aa saan Konkortienjo maŋ, Davidi fuɔ fere duɔ tuɔ bi-yo u Tienjo, u ce nie aa ce u hāayēljo yonj?» 46 Un' piiye dumaanjo-na, molo saa da nelma duɔ sie-yo. A bāl dii yiŋgu faŋgu-na, ba saa ji tiraa da holle yuu-yo baa nelma.

* 22:24 Anjŋamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 25.5-6 † 22:32 Helmaŋ-sebe (Exode) 3.6

‡ 22:37 Anjŋamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 6.5 § 22:39 Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 19.18

* 22:44 Gbeliemaŋ-nalāanju 110.1

23

Baa na suur anjŋnamma pigāataamba kuuceŋgu-na
(Marke 12.38-39; Like 11.43,46; 20.45-46)

¹ Ku huonjgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa nuɔmba-i baa u *hāalābiemba-i wuɔ: ² «*Moisiŋ'a i tie wuɔ hūmienja maŋ, *anjŋnamma pigāataamba-i baa *Fariŋsɛbaa-ba yaa saaya ba ta ba pigāaŋ nuomba-i a wuosaanju-i. ³ A ce dumaanjo-na, da ba waŋ mamaŋ baa-na, na ce-ma; ŋga baa na suur bafamba kuuceŋgu-na. Baŋ waŋ mamaŋ ba sa ce-ma. ⁴ Da ba ce ba haa conjorni-i hā nuomba ta ba kpekpelle aa yagar wuɔ ba sie kāyā-bɛi ba migāaŋ tūu. ⁵ Ba ce ba wɛima-i hiere ba taara yerre baa-ma. Na saa da, bafamba kuɔlbaa-ba* maar banamba baamba-i. Aa baŋ naŋ komprammu maŋ, bafamba muumu comienja dii pōmpōr banamba waanja-na. ⁶ Da ba kā källe maŋ nuɔ-i, sisɔ *Diilonelhāalādūŋgu maŋ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaan-na. ⁷ Aa da ba waa nuomba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba aa ta ba bɪ-ba hāalātaamba. ⁸ Jande, namaanjo-i, baa na yaŋ ba ta ba bɪ-na hāalātaan namaa. Namei baaduŋ namaa aa na hāalātienjo dii u diei yonj. ⁹ Mi baa da na bɛ moloŋo hɛma-na wuɔ na to. Na To dii u diei yonj, u yaa dɔrɔ-i-na. ¹⁰ Na baa bi ce ba ta ba bɪ-na yuntaan namaa. Na yuntienjo dii u diei yonj, u yaa *Kirs-a-i. ¹¹ Umanj na yunju-na, u saaya u ce u fɛrɛ na maacembilonjo. ¹² Na saa da, umanj duɔ tuɔ tetɛŋ u fɛrɛ, ba ka hiire-yuɔ, ŋga umanj duɔ tuɔ hiire u fɛrɛ, ba ka tetɛŋ-yo.»

Sulma haraa huhurmantaamba-na
(Marke 12.40; Like 11.39-52; 20.45-47)

¹³ Yesuŋ waan mafamma-i wuɔ cira: «*Anjŋnamma pigāataan namaanjo-i baa *Fariŋsɛbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Na suu *Diilon-nelle hūmelle-i, namaa fɛrɛ-i na sie suur, bamaŋ taaraayanj da ba suur na suu-de bei.

[¹⁴ «Anjŋnamma pigāataan namaanjo-i baa Fariŋsɛbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na bel diilonjo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i a wuo-ni, aa da na'a na cārā Diilonjo-i, na cārā-yuɔ da agaga wuɔ ba cira namaa faa. Kumaŋ ka haa-nei, ku ka balan cor.]

¹⁵ «Anjŋnamma pigāataan namaanjo-i baa Fariŋsɛbaa namaanjo-i, huhurmantaan namaa; sūlma haraa-nei! Da na ce na wuɔra gbuo terni-i hiere a taara nuomba-i dii-ba na hūmelle-na. Ŋga umanj duɔ gbāŋ suur tɪ, na bir-on na birma a ce u bir balan yaŋ namaa fɛrɛ-i titirre.

¹⁶ «Namaa yirii aa bi cira na pigāaŋ banamba hūmelle. Sūlma haraa-nei! Na gbɛ-ku dumaa wuɔ moloŋ duɔ pā nunju aa bɪ *Diilodubuɔ yerre-i, duɔ fiɛ'a u saa ji gbāa ce-ma, wɛima sɪ. Ŋga umanj duɔ cira: «Muɔ baa sɛnɛ maŋ Diilodubuɔ-i-na mi ka ce daama-i.» Da ku fiɛ balan niɛ niɛ, u saaya u ce-ma. ¹⁷ Mimiɛl namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Diilodubuɔ-i baa sɛnɛ-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Sɛnɛ uŋ yeŋ Diilodubuɔ-i-na ku'i saa ce-yo Diilon-wuonjo wɛi?

¹⁸ «Da na bi ce na ta na piye wuɔ moloŋ duɔ pā nunju aa bɪ mumbuolmunj-terienju yerre-i, duɔ fiɛ'a u saa ji gbāa ce-ma, wɛima sɪ, ŋga umanj duɔ cira: «Muɔ baa tāmmanj-kūŋgu maŋ mumbuolmunj-terienju dɔrɔ-i-na mi ka ce daama-i, da ku fiɛ gbāŋ niɛ niɛ, u saaya u ce-ma. ¹⁹ Mimiɛl namaa temma-i

* **23:5** *Yufubaa-ba taa ba ce Diilonj-nelma-i ba pūu kuɔlbaa baa-ma. Da ba'a ba jaal Diilonjo-i ba bɛ kuɔlbaa-ba famba-i a vaa-ba: unajo ba napuonj-na, unajo ba yaadamma-na. Ba ce mafamma-i wuɔ Diilonj uŋ hāa-ba *anjŋnamma maŋ, ma maama baa karaanu-bɛi.

daana-! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Mumbuolmuŋ-terienɟu-i baa tãmmaŋ-kũŋgu-i haku-i bɔyaa haku-i nuɔ-i? Tãmmaŋ-kũŋguŋ yɛŋ mumbuolmuŋ-terienɟu dɔrɔ-i-na, ku'i saa ce-ku Diilonɟ-kũŋgu wɛi?

²⁰ «Umanɟ duɔ pã nuŋgu aa bɪ mumbuolmuŋ-terienɟu yerre-i, kuu dii ŋaa u bɛ baa nimanɟ dii ku dɔrɔ-i-na hiere. ²¹ Umanɟ duɔ pã nuŋgu aa bɪ Diilodubuɔ yerre-i, kuu dii ŋaa u bɛ baa ku tienɟo-i hiere. ²² Umanɟ duɔ pã nuŋgu aa hiel u niele dɔrɔ-i-na, kuu dii ŋaa kutienɟo bɛ Diilonɟo yerre-i baa u muntɛnammu-i hiere.

²³ «Ånjɪnamma pigãataaŋ namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhur-mantaanɟ namaa; sũlma haraa-nei! Da na ce na dii Diilonɟo *yufelle-i ka cor baa niifiɛlu-i du sɪnni-na hiere, a ne da kumanɟ yunɟu *ãnjɪnamma-na na sa ce-ku: Na sa ce kumanɟ vii, na sɛ bi tiraa ce kumanɟ faa, na sa wu Diilonɟ-hũmelle-i. Naa naa saaya na yu nyɔlma baa ma yaa igɛna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ. ²⁴ Namaa yirii aa bi cira na pigãaŋ banamba hũmelle. Da na ce na seŋ hũmma-i wuɔ na sa taara na nyɔŋ baa kilekilebaa, a ne da nanɟ nyɔŋ baa nimanɟ ni saa baa nyɔgɔmɛbaa-ba-i.

²⁵ «Ånjɪnamma pigãataaŋ namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhur-mantaanɟ namaa; sũlma haraa-nei! Naa dii ŋaa nɛliɛŋo manɟ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migãaŋ na kũma yaa da welewele aa yaŋ na hɔmmu yu baa cuosɪnni baa nenemuŋgu. ²⁶ Mimiel namaa temma-i daana-i! Na yunni kuu aa yaŋ-na. Saaraanɟ kalni hɔmmu yaa igɛna, na ka da ni honni bi kuɔŋ.

²⁷ «Ånjɪnamma pigãataaŋ namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhur-mantaanɟ namaa; sũlma haraa-nei! Naa dii ŋaa cɪncuɔŋa manɟ banɟ puu-ya baa pilammu a ta a ne da fafamma, a ne da a hɔmmu yuu baa kokonni baa hũlãbabaalaanɟu. ²⁸ Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i. Nuɔŋ da ba da-na, ba cira: «Bamanɟ wuɔyaaŋ Diilonɟ-hũmelle-i fafamma ba yaa daaba-i.» A ne da na hɔmmu yuu baa huhurma baa balaanɟu.

²⁹ «Ånjɪnamma pigãataaŋ namaaŋo-i baa Farisɛbaa namaaŋo-i, huhur-mantaanɟ namaa; sũlma haraa-nei! Na siire ta na ma *Diilopɔpuɔrbiemba cɪncuɔŋa-i aa ta na tuɔlɪnu bamanɟ siire wuɔ Diilonɟ-hũmelle-i fafamma aa ku ba waanɟa-i ³⁰ aa ta na piiye wuɔ: «Kuɔ ii naa waa i bɪncuɔmba bãanɟu-na, ii naa saa cu ba huonɟ-nu Diilopɔpuɔrbiemba komma-na.» ³¹ Terienɟu fanɟu-na, na pigãaŋ wuɔ bamanɟ kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i namaa bɪncuɔmba. ³² Ku faa! Gbãanɟ na cor baa na bɪncuɔmba maacemma-i na ka bãl-ma. ³³ Nelbabalaanɟ namaa temma-i daana-i! Diilonɟo ce nie aa u sɛ ka caa namaa? ³⁴ Nɛŋ, mi ka saanɟ Diilopɔpuɔrbiemba hã-na, baa nelnurãamba a naara ånjɪnamma pigãataamba nãmba. Da ba kã, na ka ko banamba bɛi, aa ghu banamba dɛnniŋ aa muo banamba na *Diilonelhaalãdũnni-na. Na ka nyaa ba huonɟ-nu nɛliɛŋa-na hiere ce-ba kpãncɔlgũ. ³⁵ Terienɟu fanɟu-na, banɟ fiɛŋ bamanɟ ko-ba hiere a donɟ Abɛl-na a ji hi Barasi bienɟo-i Sakari-i, nanɟ kuɔ umanɟ mumbuolmuŋ-terienɟu hɔlma-na baa Diilodubuɔ-i, Diilonɟo ka haa-ma hã namei baa-ma hiere. ³⁶ Yaan mi wanɟ ninsoŋo-i baa-na: Diilonɟo ka haa nuɔŋ daaba kuliŋgu maama-i hiere hã fiɛfiɛ ku nuɔŋ namei baa-ma.»

Yesu kũma sɛŋ baa Yerusalemutaamba-i

(Like 13.34-35)

³⁷ Ku huonɟu-na, Yesu wuɔ cira: «E Yerusalemutaanɟ namaa! Namei kuɔŋ *Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilonɟ duɔ saanɟ umanɟ hã-na, na bel diilonɟo-i nanɟ kutienɟo-i baa tãmpɛliŋa ko-yo. Mei ciɛ ji gbɛ; mi na'a mi tigiŋ-nã ŋaa kũnanɟ uŋ tigiŋ u biemba-i dumaa aa pũl-bɛi. Nɟa na saa hũu-ma. ³⁸ Kuŋ hii terienɟu

maŋ fiɛfiɛ-i-na, Diilonjo ka yaŋ na nelle-i hã-na. ³⁹ Aa mi tũnu-nɛi, da na saa ji ta na cira: *«Itienj unj saanj umanj u jo, Diilo baa-yo»*† na siɛ tiraa da mi yufelle.»

24

Maman ka da nelbiliemba-i aa miwaanjo suɔ duɔ tl

(Marke 13.1-13; Like 21.5-19)

¹ Yesuŋ juɔ hel *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ta, u *hãalãbiemba kã u wulaa ka ta ba piye baa-yo wuɔ u ne Diilodubuɔ-i keɛɛ u mamma faa. ² Yesu wuɔ cira: «Yaaj mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Naŋ daa dũngu maŋ daaku-i, yiinggu dii baa yiinggu ku ka fara hiere hɛma-na!»

³ Unj kaa hi *Olivi-tibinni tánungu-i, wuɔ tɛna. U hãalãbiemba piɛ kã u wulaa ba kula, a ka yuu-yo wuɔ: «Itie, niŋ waaj nelma maŋ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suɔ ŋ jommaŋ-huɔŋgu-i baa miwaanjo tĩmmaŋ-huɔŋgu-i?»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Baa na yaŋ moloŋo ji pira-nɛi. ⁵ Nuɔmba bɔi ka jo ji biɛ mi yerre-i ce-de ba diele. Umanj duɔ jo, u ka cira Diilonj unj saanj *Konjortienjo maŋ, u yaa ufaŋo-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁶ Na ka da berru ce terni-na hiere. Nɔga da na ji ta na da-ma, baa na tie holle, mafamma saaya ma ce, ŋga miwaanjo tĩmma'i siɛ pãŋ waa huɔŋgu fangu-na. ⁷ Nuɔmba kaa ta ba gãŋ siyaabaa siyaabaa, baa nileiŋa nileiŋa. Nyulmu kaa ta mu suur aa hɛma kaa ta ma sagalla terni nanni-na. ⁸ Nifanni-i daani-i hiere hãaŋo. Ku domma'i dumaŋo-na.

⁹ «Ba kaa bel-na ce-na sũlma aa ko-na. Ba ka bigãaŋ-na nileiŋa-na hiere meɪ maama-na. ¹⁰ Huɔŋgu fangu-na, nuɔmba bɔi kaa nanna Diilonj-hũmelle-i. Ba kaa hel ba-naa honniŋ aa bigãaŋ ba-naa. ¹¹ Nuɔmba bɔi ka jo ji ta ba tãal nuɔmba-i wuɔ bafamba *Diilopɔpuarbiemba. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ¹² Ambabalma kaa ta yaaŋga nuɔmba-na a ce ba bɔi siɛ tiraa ta ba ce nelnyulmu-i. ¹³ Nɔga umanj duɔ nyaar ka hi ku bãlma-i, kutienjo ka kor. ¹⁴ *Diilonj-bãangu *Neldɔdɔlma ka wuɔra waŋ terni-na hiere nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba suɔ-ma aa fiɛfiɛ-i-na miwaanjo tĩmma suɔ da ma hi.»

(Marke 13.14-23; Like 21.20-24)

¹⁵ «Nuɔni maŋ da ŋ kalaŋ terienj daaku-i, ŋ gbãŋ kpelle ŋ suɔ ku yungu-i. Diilonj unj puɔraa Daniel waŋ Terbiɛnatiɛŋo maŋ maama-i,* da na ji da u juɔ ji tɛna *Diilodubuɔ-i-na, ¹⁶ bamaŋ da ba waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kã tãnniŋ. ¹⁷ Umanj duɔ ji waa u dũngu dɔrɔ-i-na, u hiire u tuɔ gbar, u baa cira u suur biɛ bĩŋkũŋgu. ¹⁸ Umanj duɔ ji waa suonj-nu, u baa cira u jo clĩŋ-nu ji biɛ waaj-jonjgoro.

¹⁹ «Kusũntaamba-i baa biantaamba-i sũlma haraa-bei yinni fanni-na. ²⁰ Taa na cãrã Diilonjo-i ku baa ji ce waaj-huɔŋgu aa ku baa ji waa *yitɛnanju. ²¹ Diilonj unj jɛna miwaanjo-i ji hi baa nyungo, yaahuolo maŋ temma-i saa da nelbiliemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa yaahuolo daayo temma sa ji tiraa da-ba dede. ²² Kuɔ Diilonjo saa naa hiel kunangu yin daani-na, molo naa saa kor. Nɔga u yufellenj hilaa bamaŋ nuɔ-i, u ka ne ba yaa-i aa parra yin daani-i.

²³⁻²⁴ «Coikartaamba ka ta ba jo. Umanj duɔ jo, u ka cira Diilonj unj saanj *Konjortienjo maŋ, u yaa ufaŋo-i. Banaŋ ba'a bafamba *Diilopɔpuarbiemba. Ba ka ce nelma bɔi baa himma bɔi da ba gbãŋ pira halle Diilonjo yufellenj

† 23:39 Gbeliemaŋ-nalãangu (Psaume) 118.26

* 24:15 Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11

hilaa bamaŋ nuɔ-i. A ce dumaŋo-na, umaŋ duɔ ji gbɛ-na wuɔ Diilon uŋ saaŋ Koŋkortieŋo maŋ, uu dii bande, siɔ uu dii daalei, baa na huu-ma; u taal-na.
 25 Muɔ fuɔ, mei gbuoya-nei jina.

26 «Terienŋu faŋgu-na, molonŋ duɔ ji gbɛ-na wuɔ: «*Kirsa juɔ; uu dii hienŋu-na, baa na kã; u taal-na. Da ba bi gbɛ-na wuɔ: «Nienŋ, uu dii fuo bande», ba taal-na; baa na huu-ma. 27 Diilon uŋ nyiesiŋ dumaa nuɔmba da-yo a doŋ baŋpaŋgu-na ka juŋ baasuuruŋgu-na, *Molon-Bieŋ duɔ jo, ba ka da-yo dumɛi.
 28 Biŋkukuliin da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiin kusuɔŋ-nu'i.»

(*Marke 13.24-31; Like 21.25-33*)

29 «Yaahuolo daa duɔ tuɔ bãl, *baaŋgu ka bir cure, ceinŋo ka ce da bintuu. Mœŋa ka par diire, aa bimbinni maŋ dii dɔrɔ-i-na hiere ni ka hel ni fonni-na.* † 30 Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i *Molon-Bieŋo danyuɔ ka carra dɔrɔ-i-na. Duɔ carra, nuɔmba-i hiere hɛma-na ba ka haa ba nammu-i ba yunninŋ ta ba gbu ba kaal. Da ba'a ba ne, ba ka da u hiire u jo baa duherru. Ba ka da u yuntessiŋni-i baa u bɔbɔima-i.
 31 Huɔŋgu faŋgu-na, na ka da ba buu yerre maŋ bambaale diele-i. Da ba bu-de terienŋu maŋ nuɔ-i, u ka ce u *dɔrɔpuɔrbiemba wuɔra terni-na hiere a tigiin u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i ba waa terduɔŋ-nu.

32 «Na saa da *yensãaŋgu-i wei? Da na ji da ku caa fielu-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na bi suɔ kerre ifelle hii tɩ. 33 Kuuduɔŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duɔŋ ta ma ce huɔŋgu maŋ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ Molon-Bieŋo jomma piyaa. 34 Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuɔmba namba aa ba suɔ ku. 35 Dɔrɔ-i baa hɛma-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(*Marke 13.32-37; Like 17.26-30,34-36*)

36 «Ŋga kumaŋ ŋaa yiinŋu faŋgu fere-i, baa huɔŋgu-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dɔrɔpuɔrbiemba famba fere-i dɔrɔ-i-na baa Beɔpolŋ fuɔ fere-i ba sa suɔ-ku. U To yaa suyaan-kun u diei yoŋ. 37 Kumaŋ cie *Nowe baãŋgu-na, *Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ku temma ka ce. 38 Nowe baãŋgu-na, aa diilobuɔ suɔ duɔ dãa, nuɔmba naa gonya niwuoni baa kolma baa cejãlle a ji hi yiinŋu maŋ Noweŋ suurii begubuɔ-i-na. 39 Ba saa suɔ wuɔ weima jo dii. Ba juɔ'a ba ne da diilopepetieŋo naŋo-i duɔŋ tuɔ dãa. Hũmma wuo-ba hiere kpẽmmu!‡ Molon-Bieŋ duɔ ji'a u jo, ku ka tugol nuɔmba-i dumɛi. 40 Nuɔmba hãi gbãa waa ta ba guona, ba biɛ u diei ta, aa yaŋ unanŋo-i. 41 Caamba hãi gbãa waa ta ba sɔrɔŋ, ba biɛ u diei ta, aa yaŋ unanŋo-i. 42 Terienŋu faŋgu-na, baa na gonya duɔfũmmu, na saa suɔ na Tienŋo jommaŋ-yiinŋu-i. 43 Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-nie huɔŋgu maŋ nuɔ-i isuɔŋgu-na, ŋ ka tɛna cie-yo, ŋ sie yaŋ u ji kanu ŋ dũŋgu-i. 44 Terienŋu faŋgu-na, na saaya na tigiin na fere. Nanŋ'a na saa tɛna baa-ma wuɔ Molon-Bieŋo ka jo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u bi jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i.»

Maacembiemba hãi maama
 (Like 12.41-48)

45 «Da ŋ nu wuɔ maacembilonŋo maŋ vii aa tuɔ cɛ, u yaa umaŋ u yuntienŋo kãa nelle aa haa-yo u namaacembiemba namba yuŋ-nu u tuɔ hã-ba niwuoni-i fafamma. 46 U yuntienŋ duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i fafamma, fuɔ yuŋgu dɔlaa. 47 Mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Yuntienŋo ka haa-yo u nagãŋ-niini yuŋ-nu hiere. 48 Ŋga da ku waa maacembilobabalaŋo, u ka tuɔ jɔguɔŋ wuɔ u yuntienŋo sie jo fiɛfiɛ, 49 aa doŋ tuɔ muo u nabaamba-i, aa tɛ tuɔ wuo aa

† 24:29 Nienŋ Isayi sebe-i-na (Esaie) 13.10 baa 34.4. ‡ 24:39 Miwaanŋo jɩnammaŋ-sebe (Genèse) 6-7

tuɔ wuɔra u nyɔŋ kolma baa konyɔrɔamba. ⁵⁰ Uŋ'a u saa tɛna baa yiingɔ man maama-i, baa huɔŋgu man maama-i, u yuntienjo jo huɔŋgu fanɔ'u nuɔ-i. ⁵¹ Duɔ jo ji da-yo dumaanjo-na, ban ka haa kuman huhurmantaamba-na, u ka haa ku yaa yuɔ. Kaalunɔu sie gbuu waa dei.»

25

Nyɔnyuriimba nan maama

¹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ nan gbɔnalɔan daaku-i baa-ba wuɔ: «*Diilon-nelle suurman-kunɔu ka waa ŋaa biemba cɔncieluo nan kunɔu: Ba siire isuɔŋgu nanɔu-na a bie ba fitɔmbaa-ba-i wuɔ ba ka jara dɔrbiɛŋo. ² Ba hɔlma-na, ba ndii cɛ aa ba ndii baamba namba sa cɛ. ³ Baman sa caan ba biyaa ba fitɔmbaa-ba-i aa ba saa bie namma bel ba nan-na. ⁴ Baman caan, bafamba bie ba baamba-a a ba namma bel ba nan-na wuɔ ba sa suɔ weiɔman maa-na. ⁵ Ban ka, dɔrbiɛŋo jomma ka ce panna, ba kor duɔfɔŋ hiere.

⁶ «Isuɔhollen juɔ hi, ba nu molo piiye da gbagaga wuɔ: <Dɔrbiɛŋo'i juɔŋ daayo! Hilaan na jara-yuɔ!> ⁷ Ba sire ku yaa nuɔ-i ba hieronjo-i, ta ba migaan ba fitɔmbaa-ba-i. ⁸ Baman saa bie namma-i, ba ta ba piiye baa baman biyaa wuɔ: <I namma tɛ, i fitɔmbaa-ba ce da ba din; na sa ha-ye manamma wei?> ⁹ Baman biyaa namma-i ba cira: <Mie in biyaa manan, ma sie gbɛ i calnumei. Kuman boyaa, kaan na ka saa manamma na jo.> ¹⁰ Ba sire ku yaa nuɔ-i da ba ka saa. Ban taa, dɔrbiɛŋo jo. Ba ndii baamba suur baa-yo kallen-dunɔu-na aa ba gbonu-kuɔ. ¹¹ Daaban kaa jo, ba jo ji ta ba muo dunɔu-i wuɔ ba hɔl-ku ba suur. ¹² Dɔrbiɛŋo gbɛ-ba wuɔ: <Mi sa suɔ namaanjo-i, mi sie fuo-ma nei!>

¹³ Yesu wuɔ miel gbɛ u *haalabiemba-i wuɔ: «Terienɔu fanɔu-na, baa na gonya duɔfumu. Na sa suɔ *Molon-Bienjo jomman-yiingɔ ka feŋ bi u jomman-huɔŋgu.»

Ba sa biera japunɔu hɛŋ-nu gbɔnɔban

(Like 19.11-27)

¹⁴ «*Diilon-nelle kunɔu ka waa ŋaa naacolno man wuɔ u ka nelle aa bi u maacemiemba-i a ji ha-ba u gbeina-i. ¹⁵ U ha unanjo-i tamabaa-ba* ndii, aa ha unanjo-i ba hai, aa ha sielin-wuonjo-i u diei. U nie ba fongobaa-ban hii ba ce manan aa ha-ba saanu baa ku yaa-i, aa ta. ¹⁶ Uman daa tamabaa-ba ndii-i, u pan ka ka don tuɔ bibirre u nanga baa u waana-i ji da u gbeinyunjo temma. ¹⁷ Uman daa tamabaa-ba hai maaduoma; fuɔ-i a bi ji da u gbeinyunjo temma. ¹⁸ Uman daa u diei u bir yan aa ka ka hin fuonɔu fuo u wuonjo-i.

¹⁹ «Ba yuntien un taa dumaanjo-na, u kaa vaaya. Un juɔ jo, u bi-ba ji tuɔ yuu-ba. ²⁰ Un na naa ha unan tamabaa-ba ndii-i, u pie pigaan-yo tamabaa-ba ndii daayo-i aa cira: <Yuntie, nin na naa ha-mi tamabaa-ba ndii man, mi tira da ba temma naara-bei; ba yaa daaba.>

²¹ «U yuntienjo gbɛ-yo wuɔ: <Ku faa, maacembiloviiyon nuɔ. Nin suyaa cekoo kunɔu belma, mi ka ha-ni bambale kunɔu. Jo n ji ta n ce n baangu-i baa-mi.>

²² «Un na naa ha unan tamabaa-ba hai, u pie aa cira: <Yuntie, nin na naa ha-mi tamabaa-ba hai man, mi daa ba hai nan naara-bei, ba yaa daaba.>

²³ «U yuntienjo gbɛ-yo wuɔ: <Ku faa, maacembiloviiyon nuɔ. Nin suyaa cekoo kunɔu belma, mi ka ha-ni bambale kunɔu. Jo n ji ta n ce n baangu-i baa-mi.>

* 25:15 Bafamba tama diei gbaa pa gonuonano-i bien cɔncieluo baa a ndii.

24 «Uŋ ŋa naa hã uman̄ u diei, u piɛ aa cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ nan̄ kũŋgu dii kpelle, nuɔ da ŋ saa kũ suon̄gu man̄, ŋ kar kufan̄gu ðimma yaa-i; da ŋ saa duu ðimma man̄, ŋ kar ma yaa-i. 25 Mei kaalãayã aa kã ka hĩŋ fun̄gu fuo ŋ gbein̄a-i, a yaa daaya.»

26 «U yuntien̄o gbɛ-yo wuo: «Maacembilobabalan̄ nuɔ nan̄ temma-i daani-i, yentien̄ nuɔni man̄ daani-i, nii naa suɔ wuo da mi saa kũ suon̄gu man̄, mi kar kufan̄gu ðimma yaa-i; aa da mi saa duu ðimma man̄, mi kar ma yaa-i, 27 bige-i ciɛ ŋ saa kã ka jĩna mi gbein̄a-i gbeindũŋ-nu? Min̄ juɔ de-i-na mii naa saa jo ji da a huonaana mi hũu-ya wei?» 28 Aa naa cira: «Hũyãan̄ tãma man̄ u wulaa na hã uman̄ daa tãmabaa cĩncieluo-i baa-yo! 29 Uman̄ duɔ da, kunan̄gu ka naara u kũŋgu-i a ce ku yure baa-yo, ŋga uman̄ duɔ saa da, cɛlle kũŋgu man̄ dii baa-yo, ku hũu. 30 Aa maacembilon̄o fan̄o-i daayo-i, u siɛ bi gbãa ci muonu can̄ga, hielaan̄-yon̄ fuoren̄ dii kukulma-na. Duɔ tĩɛ dii terien̄gu-na, kaalun̄gu siɛ gbuu waa ðei.»»

Da ŋ duu kuman̄, ŋ ji kar ku yaa-i

31 Yesun̄ waan̄ mafamma-i, wuo cira: «*Molon̄-Bien̄ duɔ ji jo u fõŋgõstesĩnnin̄-jomma-i baa *dɔrpɔurbiemba-i u ka tĩna u fõŋgõtesĩnni-na. 32 Nuɔmba-i nilɛin̄a-na hiere ba ka tigiin̄ u yaan̄ga-na u fiɛl nelfafaamba-i hiel-ba nelbabalaamba-na ŋaa ãncĩnan̄ un̄ fiɛl tũlmba-i dumaa hiel-ba yɛrmba-na 33 a jĩna tũlmba-i u nadien̄-na aa yɛrmba-i u nanyuon̄-nu.

34 «Baman̄ da ba ji waa u nadien̄ga-na ba yaa nelfafaamba-i; u ka gbɛ-ba wuo: «Juon̄, mi To ciɛ baa namaan̄o-i. *Diilon̄-nelle migãan̄ dii miwaan̄o jĩnamman̄-huon̄gu ta di ciɛ-na, juon̄ na ji ta na ce na bãan̄gu-i ðiɛ. 35 Na saa da, nyulmu taa mu ko muɔ, na hã-mi niwuoni mi wuo. Hũŋkuɔsĩnni waa-miɛ, na hã-mi hũmma mi nyon̄. Mi kãa na wulaa, na hũu-ma mi har-nei. 36 Mi waa bebelle, na hã-mi nyarkpãtãnni mi cĩnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi jan̄, na kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na kã ka jaal-mi.»

37 «Duɔ wan̄ mafamma-i, nelfafaamba ka bir yuu-yo wuo: «Itie, i daa-ni nyulmu-na yaku-i aa i hã ŋ wuo? Yiin̄ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsĩnni waa-niɛ aa i hã-ni hũmma-i ŋ nyon̄? 38 Yiin̄ haku-i ŋ juɔ i wulaa i hũu-ma ŋ har-yiɛ? Aa yiin̄ haku-i i daa-ni bebelle i hã-ni nyarkpãtãnni-i ŋ cĩnnu ŋ kũɔma-i? 39 N̄ taa ŋ jan̄ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i i kã ka ne-ni?»

40 «U ka gbɛ-ba wuo: «Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Nan̄ taa na ce-ma na hã mi baamba-i baa ba hãasĩmma-i, kuu dii ŋaa na taa na ce-ma na hã muɔmei.»

41 «Ku huon̄gu-na, u ka bir wan̄ baa baman̄ dii u nanyuon̄gu-na wuo: «Halaan̄ mi caan̄-nu, Diilon̄o gãan̄ baa namaa fuɔ! Dãŋgbaguon̄gu man̄ diyaa ta ku ciɛ *Sitãni-i baa u pɔpɔurbiemba-i, taa na kã ku yaa nuɔ-i! 42 Na saa da, nyulmu taa mu ko-muɔ, na saa hã-mi niwuoni mi wuo. Hũŋkuɔsĩnni waa-miɛ, na saa hã-mi hũmma mi nyon̄. 43 Mi kãa na wulaa, na saa hũu-ma mi har-nei. Mi waa bebelle, na saa hã-mi nyarkpãtãnni mi cĩnnu mi kũɔma-i. Mi taa mi jan̄, na saa kã ka ne-mi. Mi waa kaso-i-na, na saa kã ka jaal-mi.»

44 «Duɔ wan̄ mafamma-i, ba ka cira: «Itie, i daa nyulmu taa mu ko-ni yaku-i aa i yagar wuo i siɛ hã ŋ wuo? Yiin̄ haku-i nuɔ-i hũŋkuɔsĩnni-i waa-niɛ aa i balan̄-ni hũmma-i? Yiin̄ haku-i nuɔ-i ŋ juɔ i wulaa aa i saa hũu-ma ŋ har-yiɛ? Aa yiin̄ haku-i nuɔ-i i daa-ni bebelle i saa hã-ni nyarkpãtãnni-i ŋ cĩnnu ŋ kũɔma-i? N̄ taa ŋ jan̄ yaku-i aa ŋ waa kaso-i-na yaku-i aa i saa kã ka ne-ni?»

45 «U ka gbɛ-ba wuo: «Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Nan̄ ŋa naa ta na yagar ma cemma da na hã mi baamba-i baa ba hãasĩmma-i, kuu dii ŋaa na

taa na yagar da na ce-ma hã muɔmɛi.› ⁴⁶ Terienɗu fanɗu-na, bafamba ka ta ba kã dãamuɗ-nellen aa nelfafaamba ta ba kã Diilon-nellen.»

26

Ba saa Yesu belman-maama-i

(Marke 14.1-2; Like 22.1-2; Nsaa 11.47-53)

¹ Yesuɗ juɔ waɗ nel daama-i hiere tɪ, wuɔ waɗ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ:

² «Ma sɪ na suyaa wuɔ yinni hãi tɪyãa aa *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɗu da ku hi ke? Da ku hi, ba ka bel *Molon-Bieɗo-i a hã ba gbu-yo *daaɗ-nu ko-yo.»

³ Yibienɗa faɗa-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɗ baa tigiɗ ba-naa *Diilojigãntaamba yuntienɗo dumelle-na, ba taa ba bɪ-yo Kayifu,

⁴ a saa-ma baɗ ka ce dumaa bel Yesu-i ko-yo. ⁵ Ba taa ba piiye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaanɗu yinni-na ni ma'i sɪ ku ka du.»

Cieɗo naɗo kũna natikolo-hũmma Yesu yunɗu-na

(Marke 14.3-9; Nsaa 12.1-8)

⁶ Huɗɗu fanɗu-na, Yesu waa Betani, *jardãaman waa Simɔ man nuɔ-i u dumelle-na. ⁷ Cieɗo naɗ wuɔ kã u wulaa baa sukpekpelluɗ-natikolo naɗo *alabati-kamoelen. Yesubaa-ba waa ta ba wuɔ niiwuoni. Wuɔ kã ka kũnna-yu Yesu yunɗu-na. ⁸ *Hãalãbiemban daa kufanɗu-i, ba hɔmmu gbuu pãɗ guɗa. Baa ta ba piiye wuɔ: «Bige-i cie u bɪna natikolofɛɪɗ daayo-i? ⁹ Uu naa gbãa suor-o a da gbeibuɔ a calnu hã sũntaamba-i do!»

¹⁰ Yesu wuɔ suɔ baa-ba; wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na piiye na guɗa cieɗo huɗɗa-i? Uɗ cie kumanɗ miɛ daaku-i, ku faa. ¹¹ Na saa da, sũntaamba dii baa-na bãangu-i baa isuɗɗu-i, nga muɔmi sie tɪɛna baa-na gbula. ¹² U kũna natikolo daayo-i miɛ tuɔ cie mi kuliɗ-yiɗɗu yaa-i. ¹³ Mi waɗ ninsoɗo-i baa-na: *Neldɔdɔl daama da ma waɗ terienɗu terienɗu hɛɛma-na bande-i-na, cieɗ daa uɗ cie mamanɗ daama-i, ma ka bi waɗ nuɔmba suɔ-ma.»

Yuda suuraa Yesu-i

(Marke 14.10-11; Like 22.3-6)

¹⁴ Ku huɗɗu-na, Yesu *hãalãbiɗ cɪncieluo ba hãi baamba-na, baɗ bɪɗ umanɗ *Yuda-Isikaro-i, fuɔ wuɔ sire kã *Diilojigãntaamba yuntaamba wulaa ¹⁵ ka yuu-ba wuɔ: «Da mi kãyã-nei na bel Yesu-i, na ka hã-mi bige-i?» Baa kãɗ bafamba warbiɗ komorre baa cɪncieluo a hã-yo. ¹⁶ A doɗ huɗɗu fanɗu-na, Yuda wuɔ doɗ tuɔ ne uɗ ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɗu tigiima-i

(Marke 14.12-16; Like 22.7-13)

¹⁷ *Baɗ'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i u ponsaanɗu yiɗɛlãɗɗu-na, Yesu *hãalãbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ɗ taara i ce *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɗu niiwuoni-i hie a hã-ni?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Kãaɗ nellen-huɗɗa-na mɛɗɗ daayo wulaa, na ka waɗ baa-yo wuɔ: «Hãalãtɪɗ wuɔ ku hii u wulaa tɪ, u ka ce kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɗu-i naɗ terienɗ-nu'i baa u hãalãbiemba-i.»»

¹⁹ Hãalãbiemba ta kã nellen-huɗɗa-na ɗaa Yesuɗ bi waan-ma dumaa ka ce kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɗu niiwuoni-i.

Kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɗu niiwuoni wuoma-i

(Marke 14.17-21; Like 22.14; Nsaa 13.21-30)

20 Bãanɔŋ juɔ suur huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Yesu-i baa u *hãalãbiɛŋ cɪncieluo ba hã baamba kã ka tɛna ta ba wuo niwuoni-i. 21 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Na hɔlma-na unaa ka hel mi huɔŋ-nu.»

22 Ba yammu pãŋ vãa hiere; baa doŋ ta ba yuu-yo, wulawula wuɔ: «Itie, muɔmɛi wɛi?»

23 Yesu wuɔ cira: «Uman wuyaaŋ baa-mi kaladuɔŋgu-na u yaa ka hel mi huɔŋ-nu. 24 *Molon-Bieŋo ka ku ŋaa maŋ nyegãan Diilon-nelma-na dumaa; ŋga uman ka hã-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa-yuɔ! Bɔlbɔl uu naa baa hoŋ.»

25 *Yuda wuɔ suuye u yufieŋa-i aa naa cira: «Hãalãtie, muɔmɛi wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Ij suɔ-ma ŋ yaŋ muɔ.»

(*Marke 14.22-25; Like 22.15-20; Kor. dte. 11.23-25*)

26 Baŋ waa ta ba wuo niwuoni-i, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilonjo-i aa bũlnu-yuɔ hã u hãalãbiɛmba-i aa cira: «Hũyãan mi kũɔma yaa-i daama na wuo.»

27 Ku huɔŋgu-na, wuɔ biɛ duvɛŋo ciin-na, aa jaal Diilonjo-i aa hã-ba baa-yo aa cira: «Nyuoŋ hiere, 28 mi tãmma yaa-i, *tobisinnin-tãmma yaa-i. Ma ka kũnna pir nuɔmba boi ãmbabalma. 29 Mi tũnu-nei: Da ma hel fiefie-i-na, ni mi To nellen sl, mi sie tiraa nyɔŋ duvɛŋo baa-na.»

30 Ku huɔŋgu-na, baa hãl ñeini gbɛlieŋ Diilonjo-i aa sire ta ba kã *Olivitibinni-tãnuŋgu-na.

Yesu gboya Pier wuɔ u ka cɪna-yuɔ

(*Marke 14.27-31; Like 22.31-34; Nsãa 13.36-38*)

31 Baŋ kãŋ hũmelle-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hãalãbiɛmba-i wuɔ: «Maman nyegãan Diilon-nelma-na wuɔ:

ƆMi ka ko anctinaŋo-i

*aa yaŋ tulmba pisalla hiere.**

ma yaa ka da-mi isuɔŋ daaku-na. Na ka nanna-miɛ na hieroŋo-i hiere. 32 Ŋga da mi sire, mi ka kã ka cie-na *Galile-i-na.»

33 Pier wuɔ cira: «Banaŋ da ba fie nanna-niɛ hiere, muɔ fuɔ, mi cɛraa mi nanna-niɛ gbula.»

34 Yesu wuɔ cira: «Pier, mi waŋ ninsoŋo-i baa-ni: Isuɔŋ daaku-na, kɔhɔldɛlãŋo sie hi bu, ŋ ka cɪna-miɛ da i siei wuɔ nan sa suɔ-mi.»

35 Pier wuɔ dii u ŋga-i dãamu-na wuɔ da ba fie'a ba hã-i-na, fuɔ cɛraa u cira u sa suɔ-yo. Hãalãbiɛmba namba-i hiere baa bi waŋ maaduɔma.

Yesubaa-ba hii Getisemane

(*Marke 14.32-42; Like 22.39-46; Nsãa 18.1*)

36 Yesubaa-ba kaa hi terieŋgu nanɔŋu-i ba bɪ-ku Getisemane. Yesu wuɔ gbɛ u *hãalãbiɛmba-i wuɔ: «Tɛnaanan bande aa mi kã dii daalei ka cãrã Diilonjo-i aa bir jo.» 37 Aa naa kã baa Pier baa Sebede bepuɔmba-i ba hã-i-na.† Uŋ kãa terieŋgu-na, u huɔŋga doŋ ta ka guɔla aa korma tiraa ta ma da-yo. 38 Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi huɔŋga si dii huɔŋga, tɛnaanan bande-i-na na cie-mi; baa na duɔfũŋ.» 39 Aa kã yaan-na celle ka dũuna niŋŋ u yunɔŋu-i hɛma-na aa cira: «Baba, da ŋ'a ŋ ka gbãa, hiel-muɔ yaahuolo daayo-na. Ŋga baa cira ŋ fer-muɔ, ce-ma niŋ taaran ma ce dumaa.»

40 Ku huɔŋgu-na, wuɔ bir jo u hãalãbiɛmba siei baan daaba wulaa, a jo ji da ba kuraa duɔfũŋ. Wuɔ piŋ-ba aa naa tuɔ piye baa Pier wuɔ: «Halle na saa gbãa tɛna da huɔŋgu celle baa-mi! 41 Baa na duɔfũŋ, taa na cãrã Diilonjo-i weima

* 26:31 Sakari (Zacharie) 13.7 † 26:37 Sebede bepuɔŋ daaba-i ba gbɛ Sake baa Nsãa. Nieŋ 4.2.

baa gb̄aa t̄aal-na dii-na kuubabalaan̄gu cemma-na. Anfafamma cemman̄-maama dii nelbilon̄o huon̄ga-na, n̄ga ku f̄on̄ḡūo yaa si dii-yūo.»

⁴² Ūn waan̄ mafamma-i, wūo bir ta ka c̄ar̄a Diilon̄o-i. Ūn waan̄ maman̄ gboluon̄gu fan̄gu-na, u ciera: «Baba, da kūo yaahuolo daayo saaya u da-mi, weima s̄i, ma ce nin̄ taaran̄ ma ce dumaa.» ⁴³ Aa naa bir jo u h̄aal̄abiembra wulaa jo ji da dūof̄ummu kuure-b̄ei. ⁴⁴ Wūo bir ta ka tiraa c̄ar̄a Diilon̄o-i baa āndadūn̄ daaku yaa-i. Ku ce i sīei. ⁴⁵ Ūn jūo kufan̄gu-i, wūo jo ji gb̄e u h̄aal̄abiembra-i wūo: «Na saa ye dumaa dūof̄ummu-na w̄ei? Ku piyaa. Ba ka h̄ā āmbabalmanciraamba-i baa *Molon̄-Bien̄o-i. ⁴⁶ Siiren̄ i ta! Uman̄ ka h̄ā-ba baa-mi u'i jūon̄ daayo, u saa maa!»

Yesu belma hii

(Marke 14.43-50; Like 22.47-53; Nsaa 18.2-12)

⁴⁷ Nelma saa t̄i Yesu nun̄gu-na; ba'a ba ne da ban̄ b̄in̄ uman̄ *Yuda-i u *h̄aal̄abien̄ c̄incieluo ba h̄āi baamba-na, u jūo ji tūo yīera baa nelp̄ungu nan̄gu u huon̄gu-na. Banamba waa baa jiḡammu, banamba b̄ɛn̄ja. *Diilodubun̄o jiḡantaamba yuntaamba-i baa nelle b̄inc̄ūomba yaa pūraa-ba. ⁴⁸ A ne da ban̄'a ba jo, Yuda naa gboya-b̄ei wūo: «Da mi ka p̄ur̄a uman̄ da mi jaal-o, u yaa-i; na bel-o.»

⁴⁹ Ban̄ k̄aa ka hi, Yuda wūo p̄an̄ pīe Yesu caan̄-nu aa cira: «H̄aal̄atie, jaalun̄gu yaa-i!» Aa k̄a ka p̄ur̄a-yūo.

⁵⁰ Yesu wūo cira: «Mi j̄l̄e, nin̄ jūo maman̄ nūo-i ce-ma.»

Baman̄ jūo baa Yuda-i baa p̄an̄ pīe bel Yesu-i. ⁵¹ Baman̄ waa baa Yesu-i, unan̄ wūo fa u jiḡan̄ga-i hiel-ka a jafun̄ *Diilodubun̄o jiḡantaamba yuntien̄o maacem-bilon̄o t̄un̄gu-i a kar-ku.

⁵² Yesu wūo cira: «Dii ŋ jiḡan̄ga-i ka foguon̄gu-na. Ŋ saa da, uman̄ dūo tūo ce berru-i baa jiḡan̄ga, jiḡan̄ga'i ji wuyaan̄-yon̄. ⁵³ Ŋ daa nīe s̄i mi sīe gb̄aa muo mi natīen̄a mi To-i-na w̄ei? Aa da ŋ bi da mi muyaa mi natīen̄a yūo, hoi huon̄gu-i baa huon̄gu-i, un̄ ka saan̄ *d̄or̄p̄ūor̄biembra man̄ ba ji kāȳa-mie, ba ka cor p̄un̄ni c̄incieluo baa ni h̄āi. ⁵⁴ Ŋga da ba jo, maman̄ nyeḡaan̄ Diilon̄-nelma-na ma ka ce nīe aa gb̄aa ce? Diilon̄ wūo ma ce d̄e'i nūo-i.»

⁵⁵ Aa naa wan̄ baa nūomba-i wūo: «Na hilaa baa jiḡammu baa b̄ɛn̄ja da na ji bel-mi ŋaa cuoyuo mūo. Yinni man̄ jon̄ mi wan̄ Diilon̄-nelma-i baa nūomba-i *Diilodubun̄o-i-na, bige-i cīe na saa bel-mi terien̄gu-na? ⁵⁶ Ŋga *Diilodubun̄o-i man̄ waan̄ maman̄ Diilon̄-nelma-na, ma saaya ma ce, ku'i cīe.» H̄aal̄abiembra gbar hiere aa nanna-yūo.

Ba k̄aa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Marke 14.53-65; Like 22.54-55,63-71; Nsaa 18.12-14,19-23)

⁵⁷ Ban̄ bilaa Yesu-i, baa k̄a baa-yo Kayifu terien̄-nu. U yaa waa *Diilodubun̄o jiḡantaamba yuntien̄o-i. *An̄jnamma piḡataamba-i baa nelle b̄inc̄ūomba waa tigiin̄ kusun̄-nu'i. ⁵⁸ Ban̄ k̄an̄ baa Yesu-i, Pier wūo yan̄ ba maa aa sūo cu ba huon̄gu-nu. Ban̄ k̄aa hi Diilodubun̄o jiḡantaamba yuntien̄o c̄in̄gu-i, wūo suur t̄len̄a baa maacembiembra-i dūo ne kun̄ ka cor dumaa.

⁵⁹ Diilodubun̄o jiḡantaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara ānt̄aal̄amma da ba haa Yesu-i-na da ba gb̄aa ko-yo, ⁶⁰ ŋga ma saa d̄al̄-ba. Nūomba b̄oi jūo ji kar coima haa-yūo. Ku huon̄gu-na, banamba sire ba h̄āi ⁶¹ ta ba piye wūo: «U ciera wūo fūo gb̄aa muonu *Diilodubun̄o-i aa ma-yo yinni sīei.»

⁶² Diilodubun̄o jiḡantaamba yuntien̄ wūo sire yīera aa naa cira: «Naacol̄n̄ nūo, ban̄ c̄al̄-nin̄ nan̄'a nīe?» ⁶³ Yesu saa seŋ s̄un̄un̄gu yūo. Diilodubun̄o jiḡantaamba yuntien̄

wuɔ cira: «Diilonɔj uɲ p̄aa nuɲgu-i wuɔ u ka saanɔj *Konɔkortienɔ manɔj, u yaa nuɔŋo-i wɛi? Nuɔnei Diilonɔj-Bienɔ nuɔŋo-i wɛi? Da kuɔ nuɔnei, hiel ɲ niele-i Cɪcɛlmantienɔ-na aa ɲ sie-ma i ne.»

⁶⁴ Yesu wuɔ cira: «Muɔmei. Aa mi gbar-ma baa-na: A donɔj fiefie daayo-na, na ka da *Molonɔj-Bienɔ tɛnaana Itienɔ caanɔgu-na, na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na tuɔ jo baa duherru.»[‡]

⁶⁵ Terienɔgu fanɔgu-na, Diilojigāntaamba yuntienɔ huɔɲ kaa p̄anɔ guɔla. Wuɔ p̄anɔ fa fuɔ fɛrɛɲ jonɔgorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «U tuoraaya Diilonɔj-o! Ii si dii die ka tiraa yuu molonɔj; ma cɛ mie fɛrɛ-i i yufellen!» ⁶⁶ Aa naa yuu nuɔmba-i wuɔ: «Uɲ tuoraaya Diilonɔj-o, namaa na'a nie?»

Nuɔɲ baa cira: «U cālāa, u saaya komma.» ⁶⁷ Aa naa ta ba tu taalni u yaanɔga-na aa ta ba dudul-o. Banamba ta ba caa u tūnni-i. ⁶⁸ Da ba muo-yo, ba cira: «Da kuɔ Diilonɔj uɲ saanɔj *Konɔkortienɔ manɔj u yaa nuɔŋo-i, suɔ umanɔj muyaa-ni i ne!»

Piɛr cɪnaana Yesu-i

(Marke 14.66-72; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Banɔj taa ba muo Yesu-i huɔɲgu-na, Piɛr waa tɛna dumellenɔ-huɔɲga-na. Maacembilonɔj[§] nanɔj piɛ k̄a u wulaa ka cira: «Ma si nuɔ ɲ bi waa baa Galiletaanɔj Yesu daayo-i kɛ?» ⁷⁰ Piɛr wuɔ hel-kuɔ nuɔmba yaanɔga-na hiere. U birii yuu cɪɲo-i wuɔ: «ɲ taara ɲ wanɔ wuɔ nie?» ⁷¹ Aa naa sire ta tuɔ k̄a fondumelle-na. Cɪɲo nanɔj tiraa da-yo aa tuɔ piye baa bamanɔj terienɔgu-na wuɔ: «Naacolɔj daa u waa baa Nasaretitaanɔj Yesu-i.»

⁷² Piɛr wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonɔj, mi sa suɔ naacolɔj daayo-i.»

⁷³ Kuɔ ku ce cɛlle, bamanɔj waa, baa piɛ Piɛr caanɔ-nu ka cira: «Coima saa fa, unanɔj-o nuɔŋo-i. Da ɲ ta ɲ piye, ba p̄anɔ suɔ niɲ hilaa kusuwɔɲ-nu.»

⁷⁴ Piɛr wuɔ p̄anɔ cira: «Muɔ baa Diilonɔj, mi sa suɔ naacolɔj daayo-i! Aa da kuɔ mi kar coima, Diilo baa yan-mi!» Uɲ taa u wanɔ mafamma-i huɔɲgu manɔj nuɔ-i, k̄ah̄aldɛlānɔ donɔj tuɔ bu. ⁷⁵ Yesuɲ ɲa naa wanɔ mamanɔj baa-yo wuɔ: «K̄ah̄aldɛlānɔ sie hi bu, ɲ ka cɪna-mie da i siei wuɔ nanɔj sa suɔ-mi», maa p̄anɔ tɛnu-yuɔ. Wuɔ hel gbuu p̄anɔ tuɔ kaal.

27

Ba k̄aa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Marke 15.1; Like 23.1; Nsaa 18.28)

¹ Ku cuo kaala-i-na k̄anɔk̄anɔk̄anɔ, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i hiere baa nelle bɪncuɔmba wanɔ-ma aa yiɛra-mɛi wuɔ ba ko Yesu-i. ² Aa bel-o vaa-yo k̄a baa-yo ka h̄a *Pilati-i baa-yo, u yaa waa *Yude yunɔgu-na.

Yuda kuɔ u fɛrɛ

(Pɔpuɔr. 1.16-20)

³ *Yudanɔj juɔ da ba'a ba ko Yesu-i, a ne da u yaa suuraa-yo baa-ba, kuɔ ce-yo bɪɲk̄unɔgu. Banɔj h̄aa-yo komorre baa cɪncieluo* manɔj, wuɔ bie-ya bir k̄a baa-ya ba wulaa ⁴ ka cira: «Mi saa ce maacenfafamma; mi bilaa diilonɔj-o h̄a-na nelienɔj manɔj saa ce bɪɲk̄unɔgu na da na ko-yo.»

Baa bir gbɛ-yo wuɔ: «Maas̄ump̄le! Ma s̄ulma dii ɲaa nuɔnei.» ⁵ Yuda wuɔ nanna gbeɲa-i *Diilodubuɔ-i-na aa ta ka nuɲ u fɛrɛ.

[‡] 26:64 Gbelicmanɔj-nalāanɔgu (Psaume) 110.1; Daniel (Daniel) 7.13 § 26:69 Maacembilonɔj daayo waa cɪcɪɲo a saanu baa mamanɔj nyegānɔj girekimma-na. * 27:3 Nieɲ 26.15.

6 *Diiløjigāntaamba yuntaamba biɛra gbeɲa-i aa naa cira: «Gbeɲ daaya-i tāmman-gbeɲa, a saa baa miɛ hūmelle-i, i siɛ gbāa dii-ya Diilon-waanja-na.»
 7 Baa saa-ma, aa kā ka sāa bitomarāno suonju-i baa-ya, wuɔ ba ce terienju-i ta ba fuure niraamba kuɔ. 8 Ku'i ciɛ na da a ji hi baa nyunjo, ba bɪ suonju fanju-i «tāmman-suonju.» 9 *Diilon uɲ puɔraa *Seremi wan maman, ma'i saa ce daama-i wɛi? Seremi waan-ya wuɔ:
 «Ba biyaa komorre baa cɪncieluo daayo-i.
 *Israhel-baamba naa kar u sullu-i dumɛi.
 10 Ba biyaa-ya a dii-ya bitomarāno suonju-na
 ɲaa Itien uɲ ɲa na'a mi ce-ma dumaa.»†

Pilati tɛnaana Yesu andaangu-na

(Marke 15.2-15; Like 23.3-5,13-25; Nsaa 18.29-40; 19.4-16)

11 Ban kaa baa Yesu-i *Pilati wulaa, wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentienjo yaa nuɔŋo-i wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» 12 *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɔmba don ta ba cāl-o. Wuɔ fiinan u sa wan wɛima. 13 Pilati wuɔ cira: «Ban cāl-nin ɲ sa nu wɛi?» 14 Yesu saa ji sen sūnungu yuɔ. Kuɔ bir yan aa cu u huɔŋa-i.

15 Belle belle, Yuifu ba *korsinni tɪmman-ponsaan da kuɔ hi, Pilati ce ba pigāan kasobilonjo diei u nanna-yuɔ. 16 A ne da naacolŋo nanjo waa huɔŋu fanju-na kaso-i-na, u yerre naa silaa du cor. Ba taa ba bi-yo Yesu-Barabasi. 17 Pilati wuɔ yuu nuɔmba-i wuɔ: «Yesu-Barabasi-i, baa Yesu man ban bɪŋ-yo *Kirs-a-i, na taara mi nanna hai?» 18 Pilati wuɔ suyaa wuɔ nenemungu'i ciɛ ba bel Yesu-i ka hā-yo baa-yo.

19 Uɲ waa tuɔ ger āndaan daaku-i, u ciɛŋo puɔr ba ka tūnu-yuɔ wuɔ u baa dii u nunju Yesu āndaangu-na, u saa ce bɪŋkūngu, kɛrɛ isuɔŋu man curaa u mulāan fuɔ dānsāanju-na.

20 Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa nelle bɪncuɔŋ baa gbo nuɔmba ta ba piiye wuɔ ba taara ba nanna Barabasi yaa-i aa ko Yesu-i. 21 Pilati wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara mi nanna hai ba hā-i-na?»

Baa cira: «I taara ɲ nanna Barabasi yaa-i!»

22 Pilati wuɔ cira: «Aa Yesu man ban bɪŋ-yonj *Kirs-a-i mi ce ufanjo-i niɛ?»

Baa cira: «U saaya u gbu *daan-nul!»

23 Pilati wuɔ cira: «U guɔlaaya bige-i aa na'a mi gbu-yo?»

Baa migāan dii kunaanju naara wuɔ: «U saaya u gbu daan-nul! U saaya u gbu daan-nul!»

24 Pilatin juɔ da ijieni maara ni kā, wuɔ ne da fuɔ jān vakulonj-juuru. Wuɔ biɛ hūmma a saar u nammu-i nuɔmba yaanŋa-na aa naa cira: «Da na ko naacolŋ daayo-i, na da-na-diei, mi nunju sɪ.»

25 Baa siɛ hiere wuɔ: «I hūyāa-ma! Die ko-yo, miɛ yun-yaama-i baa i bisāmba!» 26 Pilati wuɔ nanna Barabasi-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa hā-ba baa-yo wuɔ ba ka gbu-yo daangu-na.

Sorosibaa-ban haa kuman Yesu-i-na

(Marke 15.16-32; Like 23.11,26-43; Nsaa 19.2-3,17-22)

27 *Pilatin hāa-ba Yesu-i, u sorosibaa-ba hūu-yo suur baa-yo cɪŋ-huɔŋa-na aa bɪ ba nabaamba-i hiere ba jo. 28 Ban ciɛ mafamma-i, baa hiel u jonjorbaa-ba-i aa dii jonjorbuɔ nanjo hā-yo. Jonjorbuɔ fanjo waa dāa-wuɔŋo. 29 Aa ce

† 27:10 Sakari (Zacharie) 11.12-13; Seremi (Jérémie) 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

huɔni sũ nyantuoluo a dii u yunɔu-na aa hã-yo gboruonɔu u nadienɔa-na u bella. Banɔ cɛ mafamma-i, baa ta ba dũuna u yaanɔa-na ba jaal-o. Ba taa ba nye-yo'i dumaanɔ-na. Umanɔ duɔ dũuna wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!»

³⁰ Ba taa ba tu taalni wuɔ aa hũu gboruonɔu-i u nanɔa-na ta ba muo-yo baa-ku u yun-nu. ³¹ Banɔ gbuu ji nye-yo ye huɔnɔa-na, baa hiel jonɔgorbuɔ-i aa bir dii fuɔ fɛɛɛnɔ bɛmbɛnni yaa hã-yo aa kã baa-yo da ba ka gbu-yo *daanɔu-na.

³² Banɔ n'ã ba hel nellen-huɔnɔa-na, baa suu baa Sɛɛniyiɛnɔ nanɔ, ba bɛ-yo Simɔ. Baa guor u tũu daanɔu-i. ³³ Ba kaa hi terienɔu manɔ banɔ bɛn-kunɔ «Gɔlgota-i» ku yunɔu yaa wuɔ yukoluon-terienɔu. ³⁴ Baa guɔl gbegege kũnɔu nanɔu baa duvɛnɔ a hã Yesu-i wuɔ u nyɔn. Yesu wuɔ dãa ne aa naa cira u sɛ nyɔn.

³⁵ Banɔ juɔ gbu Yesu-i daanɔu-na tɛ, baa ful tienɔa a cal u jonɔgorbaa-ba-i ³⁶ aa naa tɛna ta ba niya-yuɔ. ³⁷ Banɔ gbuu-yo yunɔu manɔ nuɔ-i, baa nyɛɛn-ku jɛna u yudɔɔ-i-na wuɔ: «Umanɔ daayo-i Yesu, Yuifu ba nellentienɔ yaa-i.» ³⁸ Baa bi gbuu cuobaa-ba hã baa-yo; unanɔ-i u nadienɔa-na unanɔ-i u nanyuɔnɔu-na.

³⁹ Hũncortaamba ta ba misɛrrã ba yunni-i aa ta ba tuora-yuɔ. ⁴⁰ Ba taa ba piye wuɔ: «Nuɔni manɔ ciera nanɔ gbãa muonu *Diilodubuɔ-i aa ma-yo yinni sɛi hɔlma-na, kor n fɛɛ i ne! Da kuɔ Diilon-Bienɔ yaa nuɔnɔ-i, hiire daanɔu-na i ne!» ⁴¹ Halle *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjɛnamma pigãntaamba-i a naara nelle bɛncuɔmba taa ba bi nye-yo aa ta ba piye wuɔ: ⁴² «U kuraa banamba-i, nɔa u yaa daayo u sɛ gbãa kor u fɛɛ! Da kuɔ u yaa-i *Isirahɛl-baamba nellentienɔ-i u hiire fɛfɛ daanɔu-na i ne ku yaa i ka hũma-wa. ⁴³ Ma sɛ u haa u nanɔa-i Diilonɔ'i nuɔ-i aa cira fuɔ Diilon-Bienɔ ke? Da kuɔ Diilonɔ dɔl-o, u kor-o i ne!» ⁴⁴ Banɔ nã nanɔ gbuu cuobaa-ba manɔ baa-yo, baa bi kã ba ta ba tuora-yuɔ hiere.

Yesu kuliɔnɔu-i

(Marke 15.33-41; Like 23.44-49; Nsaa 19.25-30)

⁴⁵ Bãanɔnɔ juɔ hi yuhuɔnɔa-i huɔnɔu manɔ nuɔ-i, ba'a ba ne da terienɔu cuure hiere. Ku tɛyãa dumɛi fuɔ bãanɔnɔu ji tɛɛɛnɔ. ⁴⁶ Bãanɔnɔ juɔ tɛɛɛnɔ, Yesu wuɔ kaasɛnɔ da gbagaga wuɔ: «Eli, Eli, lama sabatani?» Ku yunɔu yaa wuɔ: Diilo, Diilo, bige-i cɛ n nanna-mɛ? ⁴⁷ Bamanɔ waa, banamba ta ba piye wuɔ: «U bl *Eli!» ⁴⁸ Unanɔ pãn gbar ka bɛ kãnsaarma namma a nyiɛ-ma niisaarnɔn aa ful-ma gboruon-nu a kã baa-ma Yesu nũnɔu-na wuɔ u mɔsũnya. ⁴⁹ Banamba bir yan aa gbɛ-yo wuɔ: «Yan i ne sɛ Eli ka jo ji kor-ol!» ⁵⁰ Yesu wuɔ tiraa kaasɛnɔ da gbagaga aa bi pãn hũu u fɛɛɛ.

⁵¹ Hɔduɔnɔu fanɔu-na, kompanɔa manɔ naa karnu *Diilodubuɔ-i kaa pãn taalnu sɔmma hã; a donɔ dɔɔ-i-na ji hel cicaara-i-na. Hɛnɔ maa sagalla; tãn niɛ wuɔra muo hiere, ⁵² cɛncuɔn aa puur. Bamanɔ waa Diilon-baamba-i aa ku, ba fɔnɔũ baa sire. ⁵³ Yesunɔ juɔ sire, baa hel ba cɛncuɔnɔa-na a suur *Yerusalemu-i-na. Banɔ suurii, nuɔmba bɔi daa-ba.

⁵⁴ Sorosibaa-ba manɔ taa ba niya Yesu-i baa ba yuntienɔ-i, banɔ juɔ da hɛma sagalaaya a naara mananɔ taa ma ce hiere, korma gbuu bel-ba. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolnɔ daayo waa Diilon-Bienɔ kelkel!»

⁵⁵ Caamba bɔi waa yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne. Ba yaa naa nyaanu Yesu-i a hel *Galile-i-na ji ta ba kãyã-yuɔ. ⁵⁶ Maari manɔ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba, baa u duonɔ-i Sake ba nyu-i[§] a naara Sebede cɛnɔ-i.

† 27:46 Gbelɛmanɔ-nalãanɔu (Psaume) 22.2 § 27:56 Sake ba nyu-i: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãan gɛɛkimma-na wuɔ: Sake baa Yosefu ba nyu.

*Yesu fuuremma-i**(Marke 15.42-47; Like 23.50-56; Nsaa 19.38-42)*

⁵⁷ Bãangun̄ juo hir huongu man̄ nuo-i, wein̄o nan̄o jo. Ba taa ba bl-yo Yosefu; u taa u hel Arimate. Fuo bi waa Yesu huongu-na. ⁵⁸ Un̄ juo, wuo kã *Pilati wulaa ka carã kulono-i. Pilati wuo hã-yo baa-yo. ⁵⁹ Yosefu wuo kã ka haro a fnya-yuo baa kompafelenga ⁶⁰ aa kã ka fuure-yuo fuo feren̄ cncorren̄. Wuo cie ba hñ-de fefemma; di waa tãmpellen̄. Un̄ fuuriye-yuo, wuo bũmal tãmpẽkãnkarr̄e nande-i a suuye di nun̄gu-i aa ta. ⁶¹ Maari man̄ ta u hel Magidala-i-na wuo tlena cncorre yaanga-na baa u duono-i hiere.

⁶² Yesun̄ kuu yingun̄ man̄ nuo-i*, *Yuifubaa-ba taa ba tigiin̄ ba *yitlen̄angu-i yingun̄ fan̄gu'i nuo-i. Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba kũal ba-naa kã Pilati wulaa baa *Fariisẽbaa-ba-i. ⁶³ Ban̄ kãa ka hi, baa cira: «Yuntia, coikartien̄ daayo naa cira wuo da ba ku-yo, u ka ce yinni hãi yon̄ hẽma-na aa sielin̄-yingun̄-i u sire hel jo. ⁶⁴ Ku'i cie i tie jo ñ wulaa yie ñ hã-ye nuamba ba ka ta ba niya u cncorre-i yin̄ daani-i ni siei-i-na, ni ma'i s̄i u *haalãbiemba gbãa kã ka hiel-o ka fuo-yo aa tãal nuamba-i wuo u siire. Da ba ce mafamma-i ma ka balan̄ yan̄ kulon̄ un̄ cie maman̄.»

⁶⁵ Pilati wuo cira: «Sorosibaa-ba yaa-i. Nan̄ taaran̄ ba ka niya-die dumaa, kãan̄ baa-ba ba ka niya-die.»

⁶⁶ Baa ta ku yaa nuo-i baa sorosibaa-ba-i kã cncorre terien̄gu-na. Ban̄ kãa ka hi, ban̄ ña naa bũmal tãmpelle man̄ suuye cncorre nun̄gu-i, baa tiela-die aa ce sorosibaa-ba tlena ta ba niya-die.

28*Yesu siire hel kuomba hõlma-na**(Marke 16.1-8; Like 24.1-12; Nsaa 20.1-2)*

¹ *Yitlen̄anguñ juo cor; ku cuo kaala waa jumaansi. Maari man̄ taa u hel Magidala-i-na, baa u duono-i, baa naar sire ta ba kã da ba ka ne cncorre-i. ² Ba'a ba ne da hẽma sagalaaya hõduongu baa fõngũo! Itien̄o *dõrpõuõrbilon̄o nan̄o hiire jo ji bũmal tãmpelle-i halan̄-de aa bel nyugũñ tlena di dõõ. ³ U taa u caa ñaa diilon̄ duõ nyies̄ñ un̄ caa dumaa, aa u jon̄gorbaa-ba pus̄ñ ñaa cẽikoñõ. ⁴ Korma gbuu da sorosibaa-ba man̄ taa ba niya cncorre-i fuo ba kũõma ta ma nyen̄; baa galla ñaa bikuomba. ⁵ Dõrpõuõrbilon̄ wuo tuõ piiye baa caan̄ daaba-i wuo: «Baa na yan̄ korma da-na. Mi suyaa mie ban̄ gbuu Yesu man̄ *daangu-na ko-yo, na taara u yaa-i. ⁶ Uu si dii bande-i-na, u siire hel ñaa un̄ ña naa wan̄-ma baa-na dumaa. Juon̄ na ji da, ba ña naa galla-yuo terien̄gu man̄ nuo-i ku yaa daaku. ⁷ Biriin̄ na kũñ donduo na ka tũnu u *haalãbiemba-i wuo u siire hel kuomba hõlma-na. U taa duõ ka cie-na dii *Galile, na ka da-yo kusuõñ-nu'i. Ma yaa waa mi da mi wan̄-ma baa-na.»

⁸ Caan̄ daaba saa tiraa yiera, baa pãñ gũunu ta ba gbar ba kũñ da ba ka wan̄ ban̄ kaa da maman̄ baa hãalãbiemba-i. Korma'i daama, hõfelle-i daade.

⁹ Ba'a ba ne da hai molono-i juon̄ daayo-i ba yaanga-na? Yesu fuo fere yaa-i. Wuõ cira: «Mi jaalaa-na!» Baa pie kã ka dũna u yaanga-na aa pũrã u gbeini-i.

¹⁰ Wuõ gbẽ-ba wuo: «Baa na yan̄ korma da-na. Kãan̄ na ka wan̄ baa mi baamba-i wuo ba ka da-mi Galile-i-na.»

¹¹ Caan̄ daaban̄ curaa ta ba kũñ, sorosibaa-ba man̄ taa ba niya cncorre-i, banamba sire kã nellen̄-huõnga-na ka tũnu *Diilojigãntaamba yuntaamba-i

* 27:62 Yesun̄ kuu yingun̄ man̄ nuo-i ku waa jumayingun̄.

baa mamaŋ curaa hiere. ¹² Diiløjigāntaamba yuntaamba tigiŋ ba-naa baa nelle bīncuɔmba-i a waŋ ma saa, aa naa hā sorosibaa-ba-i gbeibuɔ ¹³ aa gbē-ba wuɔ: «Wuɔraayaŋ na waŋ baa nuɔmba-i, wuɔ namaa gaala ta na duɔfūŋ isuɔŋgu-na, u hāalābiemba jo ji hiel-o ta baa-yo na saa suɔ ku huɔŋgu.» ¹⁴ Aa naa cira: «*Pilati duɔ fie nu-ma, i ka suɔ iŋ ka waŋ mamaŋ baa-yo u baa gāŋ baa-na.» ¹⁵ Sorosibaa-ba hūu gbein̄a-i dii ba jufanniŋ aa bi wuɔra ce baŋ'a ba ce kumaŋ. A ji hi baa nyuŋgo, da ŋ cor terien̄gu terien̄gu, nelma famma yaa dii *Yuifubaa-ba nunni-na ba ta ba waŋ-ma.

Yesu caraaya u hāalābiemba-i

(Marke 16.14-18; Like 24.36-49; Nsaa 20.19-23; Pɔpuɔr. 1.6-8)

¹⁶ Yibien̄a faŋa-na, *hāalābien̄ cīncieluo u diei maŋ tlyāa, baa sire kā Yesuŋ ŋa na'a ba ta ba jā ba-naa tānuŋgu maŋ nuɔ-i dii *Galile-i-na. ¹⁷ Baŋ ka'a ba ne da-yo, baa dūuna hiere. Ban̄aŋ hɔmmu saa hūu-ma. ¹⁸ Yesu wuɔ piɛ ba caaŋ-nu aa naa cira: «Diiloŋo hāa-mi dɔrfɔŋgūo-i baa hīɛmaŋ-wuɔŋo-i hiere. ¹⁹ Terien̄gu faŋgu-na, kāaŋ nil̄ein̄a-na hiere na ka gbāŋ baa nuɔmba cu mi huɔŋ-nu. U maŋ duɔ hūu-ma, na *batisen̄-yo Tuɔŋo-i baa u Biɛŋo-i a naara u *Yalle yerre-na. ²⁰ Miŋ ciɛra na ta na ce mamaŋ hiere, na bi hāalā-bɛi ma cemma-i ba ta ba ce-ma. Niɛŋ, mi ka waa baa-na yinni maŋ joŋ a ji hi miwaan̄o tīm̄ma.»

Marken nyegāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Marke nyegāan u sebe-i a vii *niēraamba baa-yo, u saa nyegēn-yo hā *Yuifubaa. Sebe domma-na, u waan-ma wuō Yesu-i Diilon-Bieŋo. Nga wuō Yesu saa tuō taara nuōmba gbāana suō u sīnni-i a ce u taa u hinu u bī u fere «*Molon-Bieŋo». U juō ku yaa aa sire, ku suō kaala dei wuō Diilon-Bieŋo.

*Nsāa-Batisin tigiin nuōmba-i dumaa hā Yesu-i, Marke duōn u sebe-i baa ma yaa-i, aa suonu-mei baa Yesu batisemman-kūngu-i, ka cor baa *Sitānīn taa u taara u guōl u gbeini-i dumaa *hēkuraangu-na. Uŋ hilaa mafamma-na, u waŋ-ma kaala-mei wuō bīŋkūngu sa yii baa Yesu-i: Duō bī uman wuō u nyaanu-yuō kutienjo sie gbāa yagar; duō cira jeiŋo man sire, u bi sire; duō donya *jīna man u bi ta; duō pir āmbabalma man, ma bi halan (sap. 1.1-8.30). Yesuŋ gbuōya u *hāalābiemba-i baa u kuliin-maama-i kusuōn-nu, u nunŋu hii-ma (sap. 8.31-10.52).

U piraan u sebe-i baa Yesu kuliin-maama yaa-i. U suurma-i *Yerusalemu-i-na, nuōn ban jaarā-yuō fafamma dumaa, Yuifu ba yuntaamban bigāan-yo dumaa, ban gbuu-yo *daangu-na dumaa ko-yo, aa Diilon uŋ siire-yuō dumaa, u nunŋu hii-ma hiere (sap. 11-16).

Nsāa uŋ tigiin Yesu jomma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Like 3.1-18; Nsāa 1.19-28)

1 Yesu *Kīrsa *Neldōdōlma duōn bande yaa nuō-i. U yaa Diilon-Bieŋo-i.

2 Ma duōn ŋaa man bi nyegāan dumaa *Isayi* sebe-i-na wuō: «Diilonjo ciera: *Mi ka puōr mi papuōrbilonjo ta ŋ yaan-na ka caa ŋ hūmelle-i.*†

3 U ka kā ka tuō hohuola baa nuōmba-i *hēkuraangu-na wuō:

«Migāan Itienjo hūmienja-i.

Caan-yaŋ na viinu-yei.»‡

4 Pōpuōrbilonjo faŋo yaa juō jo Nsāa-i, a ji kā ka waa hēkuraangu-na tuo piye baa nuōmba-i wuō: «Naanan na cilōbabaŋo-i aa na jo na ji *batiŋeŋ, ku yaa Diilonjo ka hur na āmbabalma-i.» 5 Yudetaamba-i hiere ka hel baa Yerusalemutaamba-i ba taa ba kā u wulaa ba kā ba waŋ ba cālmuo-i baa-yo aa u tuō batiŋeŋ-ba *Yurdē nuoraangu-na.

6 Nsāan taa u dii joŋgoruo man, baa sūō-yo baa nyōgōmekuōsīnni, aa tuo pēyē u negelle-i baa caanun-kpāŋkpaangu. U taa u wuo dūŋgermba, baa sōllu. 7 U taa u piye baa nuōmba-i wuō: «Molo ka jo mi huonŋu-na. Kutienjo fōŋgūō jīenya mei wuonjo-i, mei saa piera u nataangu-i. 8 Muōmi batiŋeŋ-na baa hūmma yoŋ, ŋga fuō duō jo, u ka batiŋeŋ-na baa *Diilon-Yalle.»

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-4.11; Like 3.21-22; 4.1-13)

9 Nsāa uŋ waa *Yurdē-i-na tuō *batiŋeŋ nuōmba-i, Yesu wuō hel Nasareti-i-na, dii *Galile mara-i-na a kā u wulaa u ka batiŋeŋ-yo. 10 Uŋ baatiŋeŋ aa u tuo hel hūmma-na, wuō u ne da dōrō puurii aa *Diilon-Yalle hel koŋhurun temma

* 1:2 Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuō *Diilopuōrbilonjo. † 1:2 Malaki (Malachie) 3.1 ‡ 1:3 Isayi (Ésaïe) 40.3

jo ji diire-yuɔ. ¹¹ Baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa nuɔŋo-i, ŋ maama sa suɔ aa dɔlnu-mie; nuɔnei fiɛŋ mi huɔŋga-i.»

¹² Diilonɔ-yalle pɔŋ ce Yesu ta kɔ *hɛkuraan-nu. ¹³ Uŋ kɔa, *Sitani wuɔ ka tuɔ tɔal-o duɔ guɔl u gbeini-i. U ciɛ yinni komuɔŋa hɔi bɪmbaamba hɔlma-na. *Dɔrɔpɔurbiemba taa ba kɔyɔ-yuɔ.

Yesu blɛ nuɔmba naa cu u huɔŋ-nu
(*Matie 4.12-22; Like 4.14-15; 5.1-11*)

¹⁴ Huɔŋgu nanɔu juɔ hi, baa bel Nsɔa-i dii-yo kaso. Yesu wuɔ sire kɔ *Galile-i-na ka tuɔ wanɔ *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. ¹⁵ U taa u piye wuɔ: «Ku hii, *Diilonɔ-baanɔu piyaa. Naananɔ na cilɔbabalanɔ-i aa na siɛ Neldɔdɔlma-i.»

¹⁶ Yiinɔu nanɔu-na, wuɔ ji bella Galile dalanɔa nunɔu-i tuɔ wuɔ u kɔa, a ka da gbosobaa-ba namba nanɔu jɔŋo; nelieŋo baa u hɔanɔ. Ba bɪ mlɔŋo-i Simɔ aa bɪ hɔanɔ-i Andere. ¹⁷ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Juɔŋ i ta, mi ka ce-na nelbilieŋ-gbosobaa namaa.» ¹⁸ Baa bi pɔŋ nanna ba jɔnaamba-i aa cu u huɔŋ-nu. ¹⁹ Ba'a ba kɔ yaanɔa-na, a da naacolɔŋo nanɔ-i ba bɪ-yo Sebede, u tɛnaana baa u bɛpuɔmba hɔi beŋo nanɔ-na ta ba migaanɔ ba jɔnaamba. Ba bɪ bepolɔ-i Sake, aa bɪ hɔanɔ-i Nsɔa. ²⁰ Yesu wuɔ bɪ-ba. Baa yanɔ tuonɔ-i beŋo-na baa maacembiemba waa, aa sire cu u huɔŋ-nu.

Yesu duɔnya jɪna nanɔ
(*Like 4.31-37*)

²¹ Ku huɔŋgu-na, Yesubaa-ba ji kɔ Kafarnamu. *Yitɛnanɔgunɔ juɔ hi, Yesu wuɔ kɔ *Diilonelhaalɔdunɔu-na ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i u pigaanɔ nuɔmba-i.

²² U taa u piye baa bibesɪnni u yanɔ *anɔŋnamma pigaaataamba-i; a ce dumaanɔ-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. ²³ Naacolɔŋo nanɔ waa ba hɔlma-na, *jɪna waa u yunɔu-na. Wuɔ kaasɪŋ wuɔ: ²⁴ «Nasaretitaanɔ Yesu, i ciɛ-ni nie? N juɔ da ŋ ji kɔsuɔŋ-ye wuɔ bige-i ciɛ? Mi suɔ-ni; Diilonɔ-nolɔŋo yaa nuɔŋo-i.»

²⁵ Yesu wuɔ nuola-yuɔ wuɔ: «Suuye ŋ nunɔu-i aa ŋ cor hel naacolɔŋo-na.» ²⁶ Jɪna wuɔ gbuu sagalla naacolɔŋo-i aa naa kaasɪŋ da gbagaga aa suɔ hel-yuɔ. ²⁷ Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbɛɛ, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i dumandɛ-i? Naacolɔŋ daayo hii dɛ! Anfɛleŋo-i daayo-i. Halle baa jɪnabaa-ba-i hiere ba nu u nunɔu-i.» ²⁸ Kunɔ ciɛ dumaanɔ-na, Yesu yer diɛ pɔŋ gbuo *Galile-i hiere.

Yesu siire jaamba bɔi
(*Matie 8.14-17; Like 4.38-41*)

²⁹ Ku huɔŋgu-na, Yesu wuɔ hel *Diilonelhaalɔdunɔu-na, fuɔ baa Sake baa Nsɔa, a kɔ Simɔ ba \$ dumellenɔ. ³⁰ Simɔ cura saa waa hɪnni; u kɔma naa gbuu huol da pɔmpɔmpɔŋ, u galla. Ba himma-i, baa tɪnu Yesu-i wuɔ ciɛŋ daayo si dii hɪnni. ³¹ Yesu wuɔ kɔ ka bel u nanɔ-na u sire; terduɔŋu fanɔu-na, fafal muɔ pɔŋ da-yuɔ. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersɪnni-i.

³² Baanɔgunɔ juɔ suur huɔŋgu manɔ nuɔ-i, nuɔmba kɔ baa jaamba-i baa jɪna ba nuɔmba-i hiere Yesu wulaa. ³³ Nuɔmba-i hiere nelle-na baa hel kɔ ka yu dumelle yaanɔa-i. ³⁴ Yesu wuɔ sire jaamba bɔi ba jarma-na, aa bi donya *jɪnabaa bɔi hiel-ba nuɔmba-na. Jɪnabaa-ba taa ba suɔ Yesu-i, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ yanɔ ba ta ba da ba piye.

Yesu wuɔra Galile-i-na u wanɔ Diilonɔ-nelma-i
(*Like 4.42-44*)

§ 1:29 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛganɔ girekimma-na wuɔ: Ba kɔa Simɔ baa Andere ba dumellenɔ.

³⁵ Ku cwo kaala-i-na, Yesu wuɔ naar sire cicānjāale-na kā hīeŋ-nu ka tuɔ cārā Diilonjo-i. ³⁶ Simɔ-i baa u nabentaamban juɔ sire naa-yo, baa hel ta ba taara-yuɔ. ³⁷ Ban kaa da-yo, baa cira: «Itie, nuɔmba-i hiere ba taara-nie.»

³⁸ Yesu gbē-ba wuɔ: «Yaan i ta i halan bande-i-na mi bi ka wan Diilon-nelma-i nileinjan man dii kotōnni-na; mi jomman-yunju yaa kufangu-i.» ³⁹ Ba taa ku'i nuɔ-i a wuɔra gbuo *Galile *Diilonelhaalādūnni-i hiere u tuɔ wan Diilon-nelma-i aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i nuɔmba-na.

Yesu siire wontorŋo nanjo
(*Matie 8.1-4; Like 5.12-16*)

⁴⁰ Yiingu nanju-na, *wontorŋo nanjo kaa ka dūuna Yesu caangu-na aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-mie, ku sie yar-ni.» ⁴¹ U hujarre gbuu bel Yesu-i. Wuɔ haa u nanja-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta-nie.» ⁴² Naacolŋo jarma pān ta-yuɔ terduɔŋgu fangu-na. ⁴³ Yesu wuɔ hā-yo hūmelle-i aa naa wan-ma kuola-mei baa-yo wuɔ: ⁴⁴ «Baa tūnu nelieŋo baa-ma de! Yan aa ŋ kā *Diiloljigāntieŋo wulaa u ka ne-ni, aa ŋ pā niikonni man dii pāmma ŋ hā-yo u migāan ŋ yun-maama-i ŋaa *Moisinj nyegāan-ma dumaa*, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ ŋ jarma taa-nie.» ⁴⁵ Naacolŋo taa ku yaa nuɔ-i, u saa ka gbāa flinan, wuɔ wuɔra wan-ma baa nuɔmba-i hiere. A ce dumaanjo-na, Yesu wuɔ kā ka tlena u denj dii hīeŋ-nu u sa sie suur nileinjan-na. Uŋ fie ce mafamma-i, nuɔmba ta ba hel terni-na hiere ba kā u wulaa.

2

Yesu siire murgu nanjo
(*Matie 9.1-8; Like 5.17-26*)

¹ Yesuŋ siire *wontorŋ daayo-i, ku saa da yinni wuɔ bir kā Kafarnamu-i-na. Nuɔmban juɔ nu-ma wuɔ u juɔ, ² baa kā ka suur yu uŋ waa dūngu man nuɔ-i ka hel baa gōngūŋgu-i hiere, halle gboluon-munjīnammu saa waa. Yesu wuɔ donj tuɔ wan Diilon-nelma-i baa-ba. ³ Ba juɔ'a ba ne da nuɔmba naa tūyāa murgu nanjo-i ta ba jo baa-yo Yesu wulaa. ⁴ Ban juɔ ji da nuɔmba yuu dūngu-i dumaanjo-na, ba saa da munsuurmu. Baa nyugūŋ dūngu dōrɔ-i-na, a ne Yesuŋ waa hōlma man nuɔ-i aa kaasŋ dūngu-i a dii jeiŋo-i baa u kuugallangu-i hiere. ⁵ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nanja-i yuɔ cor. Wuɔ gbē ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi jle, ŋ āmbabalma hurii hiere.» ⁶ *Anjīnamma pigāataamba namba waa tlena terienju-na. Ba nuɔ mafamma-i ce nie? Baa donj ta ba jōguŋ wuɔ: ⁷ «Bige-i cie naacolŋ daayo tuɔ tuora Diilonjo-i tuoran daama temma-i? Da ma hel Diilonjo-na, hai gbāa hur u nanolŋ āmbabalma?» ⁸ Yesu wuɔ pān suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na jōguŋ nel daama temma-i na hōmmu-na? ⁹ A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire bie u kuugallangu-i tuɔ wuɔ-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fēu yan? ¹⁰ Ŋga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diilonjo hāa *Molon-Bieŋo-i ku fōŋgūo-i u tuɔ hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Aa naa gbē murgu daayo-i wuɔ: ¹¹ «Sire ŋ bie ŋ kuugallangu-i ŋ kūŋ, muɔmei waan-ma dumaa.» ¹² Naacolŋ wuɔ bi pān sire nuɔmba yufelle-na a bie u kuugallangu-i ta tuɔ kūŋ. Kuɔ ce nuɔmba-i hiere gbere, baa ta ba gbēlien Diilonjo-i aa ta ba piiye wuɔ: «In huɔŋ, i saa da nel daama temma dede.»

Yesu ble Levi
(*Matie 9.9-13; Like 5.27-32*)

* 1:44 Nienj Buolman-sebc-i-na (Lévitique) 14.2-32.

¹³ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Galile dalannga-na. Nuɔmba kũɔl ba-naa kã u wulaa. Wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigãan-ba. ¹⁴ Wuɔ u cor a da Alfe bierjo man *nampohũutienjo-i, u tlenaana u maacemanj-dũnggu-na. Ba taa ba bĩ-yo Levi. Yesu wuɔ cira: «Levi, sire i ta!» Levi wuɔ bi sire cu u huon-nu.

¹⁵ Nuɔmba bwi taa ba nyaanu Yesu-i. Yiinggu nanngu-na, wuɔ ji kã Levi wulaa ba ka ta ba wuo niwuoni baa u *hãalãbiemba-i. Nampohũutaamba waa bwi a naara ãmbabalmanciraamba namba. ¹⁶ *Anjinamma pigãataamba man waa *Farišebaa-ba-i, ba daa mafamma-i ce niɛ? Baa ta ba piye baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Bige-i ciɛ na hãalãtienjo tuɔ wuo niwuoni-i baa nelbabalaan daaba temma-i?» ¹⁷ Yesu wuɔ nu ban piyerj; wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Da ŋ waa hinni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-nu? Mi saa jo nelfafaan maa-na, nga mi juo nelbabalaan maa-na.»

Kuucɔlaanngu saa saaya ku guɔl baa kuufelienngu-i
(*Matie 9.14-17; Like 5.33-39*)

¹⁸ Yiinggu nanngu-na, *Nsãa-Batisei *hãalãbiemba-i baa *Farišebaa-ba naa dii sũnggu. Baa jo ji yuu Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ Nsãa hãalãbiemba-i baa Farišebaa-ba ta ba dii sũnggu aa nan hãalãbiemba sa dii?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa daa dɔrbiɛjo jãnaamba gbãa dii sũnggu a ne da dɔrbiɛjo dii ba hɔlma-na wei? Na suyaa wuɔ ma sie gbãa ce! ²⁰ Nga yiinggu dii baa yiinggu, ba ka bel dɔrbiɛjo-i ta baa-yo. Kufangu yiinggu'i nuɔ-i ban ka dii sũnggu-i.» ²¹ Aa naa cira: «Ba sa taalnu kompafelenga a nar jonjorɔɔlɔjo. Da ŋ ce-ma, kompafelenga ka taalnu jonjorɔɔlɔjo-i naara. ²² Aa ba sa bi dii duvɛnfelɛjo-i cirkpɔɔɔlɔj-na. Uman duɔ ce-ma, cirkpɔɔ ka muonu aa duvɛjo tiraa kũnna. Duvɛnfelɛjo gbɛ baa cirkpɔɔfelaamba.»

Yitlenanngu maama-i
(*Matie 12.1-8; Like 6.1-5*)

²³ *Yitlenanngu nanngu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni-i ba cor. U *hãalãbiemba ta ba kar bile-i ba wuo ba kã. ²⁴ *Farišebaa-ba ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ hãalãbiemba ta ba ce kumanj saa saaya cemma yitlenanngu-na?»

²⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Nyulmu nan bilaa *Davidi-i baa u nuɔmba-i wuɔ ce kumanj, ma sɪ na kalaan-ku Diilon-nelma-na keɛ?» ²⁶ U suurii Diilon-dũnggu-na Abiyataarj waa *Diilojigãntaamba yuntienjo-i huonngu man nuɔ-i, a bie Diilon-buruo-i wuo-yo. A ne da a saa baa mie Diilon-hũmelle-i, baman si dii *Diilojigãntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo fanjo-i. Nga Davidi suurii bie-yo wuo, aa bi hã u nuɔmba wuo.»

²⁷ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Ku saa ce ŋaa Diilonjo hiela nelbilonjo-i a hã yitlenanngu de! Nga u hiela yitlenanngu yaa hã nelbilonjo. ²⁸ A ce dumaanjo-na, *Molon-Bierjo yaa yitlenanngu tienjo-i.»

3

Yesu siire nagaduɔla nanjo
(*Matie 12.9-14; Like 6.6-11*)

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ ji bir kã *Diilonelhãalãdũnggu-na. Naacoljo nanjo waa ba holma-na u nanja naa minan. ² *Farišebaa-ba tlena ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire naacolj daayo-i *yitlenanngu-na ba ka da ãntãalãmma haa-yuɔ. ³ Yesu wuɔ gbɛ naacoljo-i wuɔ: «Sire ŋ ji yiɛra nuɔmba yaannga-na.» Naacolj

* 2:25 Nienj Samiel sebedelãjo-na (1 Samuel) 21.2-7.

wuo sire kã ka yiera. ⁴ Yesu wuo yuu-ba wuo: «A saa baa mie Diilon-ñumelle-i, bige-i faa cemma yitienanngu-na? Anfafamma'i faa cemma waa ambabalma? Da ñ da molo yii duo ku, ku saaya ñ kor kutienjo-i waa ku saaya ñ yan ñ ku?» Ba saa sen sununngu yuo. ⁵ Ba hodor die du Yesu huonja-i, wuo wuora ne ba yammu-i aa naa gbẽ naacoljo-i wuo: «Fara ñ nanja-i.» Naacoljo wuo bi fara u nanja-i, kaa bir ka temma-i. ⁶ Farisɛbaa-ba pañ hel ka ta ba da ba-naa baa *Erɔdi baamba-i Yesu komman-kunju-na.

Nuamba kũlãa ba-naa jo Yesu wulaa

⁷ Ku huonju-na, Yesu wuo ji ta baa u *hãalãbiemba-i a kã Galile dalanja-na. Nuamba kũl ba-naa cu ba huon-nyu. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, ⁸ banamba *Yerusalemu, banamba Idume, banamba karnu *Yurdẽ-i jo, banamba hel nilɛiña man Tiir baa Sidõ-i a kotõnni-na. Baa nuo Yesu maama-i ku'i ciɛ ba kũl ba-naa ta ba jo u wulaa dumaanjo-na. ⁹ Ban juo ji yu-yuo dumaanjo-na, wuo wan baa u hãalãbiemba-i wuo ba ne benjo nanjo hã-yo, jaamba baa ji tistɛ-yo nanna. ¹⁰ U taa u sire-bɛi bõmbõñ a ce ba ta ba nii-yuo hierɛ da ba yieya-yuo. ¹¹ *Jinabaa-ban waa baman nuo-i, da ba da Yesu-i ba kã ka dũuna u yaanja-na aa piye da gbagaga wuo: «Diilon-Bienjo yaa nuonjo-i kelkel!» ¹² Da ba wan mafamma-i, Yesu sɛl u yufienja-i a wan baa-ba wuo ba baa wan u sɛnni-i baa molo.

Yesu fiɛlãa pɔpuorbiemba

(Matie 10.1-4; Like 6.12-16)

¹³ Ku huonju-na, Yesu wuo kã ka nyugũñ tãnunngu nanju-na aa naa bi u yufellen-nuamba kã u wulaa. ¹⁴ Ban kãa, wuo hiel nuamba cɛncieluo ba hãi bɛi a ce-ba u *pɔpuorbiemba. U hielaa-ba ba da ba waa u caan-nyu u tuo puor-ba baa *Neldɔdɔlma-i ¹⁵ aa duo hã-ba himma ba ta ba donya *jinabaa-ba-i nuamba-na.

¹⁶ Uñ hielaa nuamba cɛncieluo ba hãi man, ba yireiña yaa daaya: Simo, Yesu taa u bi Simo fanjo-i Pier, ¹⁷ baa Sebede bɛmba-i ba hãi-i-na Sake-i a naara Nsãa-i, Yesu taa u bi-ba wuo «Buwaneɾjesi», ku yunju yaa diilon-naarman-bɛmba, ¹⁸ baa Andere, baa Filipu, baa Batelemi, baa Matie, baa Toma, baa Alfe bienjo-i Sake, baa Tade, baa Simo man taa u kuye u nelle maama-i ¹⁹ a naara *Yuda-Isikaro man juo hel Yesu huonju-na.

Yesu hilaa baa u himma-i hie?

(Matie 12.22-32; Like 11.14-23; 12.10)

²⁰ Ku huonju-na, Yesu wuo ta kũñ baa u *hãalãbiemba-i. Ban kaa hi, nuamba tiraa kã ka yu-bɛi a ce halle ba sa da ba fere wuo niwuoni-i. ²¹ U nyu-i baa u hãmban nuo mafamma-i, baa ta ba piye wuo u yunju si dii; aa sire wuo ba ka bel-o kũñ baa-yo.

²² A ne da *anjnamma pigãataamba namba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Bafan baa ta ba piye wuo: «*Jina ba yuntienjo-i *Belsebul* yaa dii u yunju-na. U yaa hãa-yo himma-i u tuo gbã u donya jinabaa-ba-i nuamba-na.» ²³ Ban piyen dumaanjo-na, Yesu wuo bi ba jo ji tuo piye baa-ba wuo†: «Namaa daa *Sitani sɛ tuo donya fuo ferɛñ-baamba-i wɛi? ²⁴ Nelle man di nuamba bigãan ba-naa, yiingu dii baa yiingu, nelle fande ka muonu. ²⁵ Aa da na bi da dumelle man di nuamba sa dɔl ba-naa, yiingu dii baa yiingu dumelle fande ka muonu. ²⁶ Sitani duo bir tuo gãñ baa fuo ferɛñ-baamba-i, da ba gãñ bɔro hierɛ, u fõngũo

* **3:22** *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. † **3:23** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuo:... ba jo ji tuo nan gbãncin daani-i baa-ba wuo...

ce nie aa cɔ u wulaa? ²⁷ Hai moloŋo-i gbāa suur u nabieŋ dūngu-na a biera u bimbinni-i hel baa-ni aa u nabieŋo yaŋ-yo dumaa? Nga kutieŋ duɔ bel u nabieŋo-i vaa-yo igēna, u gbāa suur biera u bimbinni-i hiere ta baa-ni.»

²⁸ Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Nelbiliembanŋ cie āmbabalma maŋ cor hiere, halle baa banŋ waŋ āndaparni maŋ ba hā Diiloŋo-i, Diiloŋo gbāa ce jande bei aa yaŋ ma tī. ²⁹ Nga umanŋ duɔ tuora *Diiloŋ-Yalle-i, kutieŋo cālāa boi cor; jande sie gbāa ce-yuɔ.»

³⁰ Banŋ taa ba piye wuɔ jina dii Yesu yuŋgu-na, ku'i cie u tuɔ waŋ mafamma-i baa-ba.

Yesu nyu-i baa u hamba kaa u wulaa

(Matie 12.46-50; Like 8.19-21)

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu nyu-i baa u hamba jo u wulaa dii unŋ waa kusuonŋ-nu a ji yiera fuoreŋ aa puɔr wuɔ ba bī-yo hā-ba. ³² Nuɔmba waa boi tēna cīlā Yesu-i. Ba jo ji gbē-yo wuɔ: «itie, ŋ nyu-i baa ŋ hamba-i [a naara ŋ tūɔbaa-ba] dii yiera fuore-na ta ba cie-ni.»

³³ Yesu wuɔ cira: «Na suɔ mi nyu-i baa mi hamba-i wēi?» ³⁴ Aa wuɔra ne nuɔmba yammu-i aa cira: «Mi nyu-i baa mi hamba yaa mi yaanŋa-na daaba-i. ³⁵ Na saa da, bamanŋ cieŋ Diiloŋo huonŋa-i, ba yaa mi hamba-i, ba yaa mi tūɔbaa-ba-i, ba yaa mi nyubaa-ba-i.»

4

Nuɔmbanŋ bel Diiloŋ-nelma-i dumaa

(Matie 13.1-23; Like 8.4-15)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji bir kā Galile dalanŋa-na ka tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i. Nuɔmba kūl ba-naa kā u wulaa. Wuɔ bel nyugūŋ tēna beŋo nanŋo-na dii hūmma-na aa nuɔmba waa yiera nungu-na. ² U piye nelma boi baa-ba gbāneiniŋ. Unŋ'a u donŋ, u gbīe nuɔmba-i wuɔ: «Karaanŋ na tūnni-i dei na nu: ³ Naacolŋo nanŋo kāa ka nanŋ fūma u suonŋu-na. ⁴ Fūma nanŋo kā ka diire hūmellen-huonŋ-na. Huriimba jo ji wuo-yo. ⁵ Unanŋo kā ka diire tāmpellen-terieŋ-nu. Hīema si dii boi terieŋu-na, a ce u pa yaŋ unanŋo-i. ⁶ Unŋ paa dumaanŋo-na, u kaasinni saa gbāa suur kā yaanŋ-na. Bāanŋuŋ juɔ ta ku jo huonŋu-na, u kuol hiere kpēmму! ⁷ Unanŋo kā ka diire hīeŋ-nu. Hīeŋu tu suuye-yuɔ a ce u saa gbāa dii belle. ⁸ Umanŋ diiriye suonŋ-huonŋa-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla: unanŋo bieŋ komuonŋa baa cīncielbaa, unanŋo bieŋ komuonŋa sa-a-sieŋ, unanŋo bieŋ komuonŋa da-a-ndii.» ⁹ Unŋ waanŋ mafamma-i, u cira: «Umanŋ duɔ u ka nu, u nu!»

¹⁰ Bamanŋ taa ba nyaanu-yuɔ koko baa u *hāalābieŋ cīncieluo ba hāi baamba-i, banŋ juɔ waa ba kula-i baa-yo, baa ta ba piye wuɔ ba saa suɔ u gbāneini yaanŋa-i baa ni huonŋu-i. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Diiloŋo cie baa namaanŋo-i. U *nellentesinni maama maŋ fuyaa, u pigāanŋ namaanŋo-i baa-ma, ŋga ma piye baa banamba-i gbāneiniŋ,

*12 a ce da ba ne-ma, ba sie da ma terieŋu-i,
da ba nu-ma, ba sie suɔ ma yuŋgu-i.*

Kuɔ maa naa kaala ba wulaa, baa naa cu Diiloŋo huonŋ-nu

*aa banŋ calāa-yo baa mamāŋ hiere, uu naa hiel-ma u huonŋa-na.»**

¹³ Unŋ waanŋ mafamma-i, wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «Nanŋ'a na saa suɔ gbānalāanŋ daaku yuŋgu-i, na ka ce nie gbāa suɔ ninanni yunni-i? ¹⁴ Fūma yaa Diiloŋ-nelma-i. ¹⁵ Bananŋ hōmmu dii ŋaa hūmellen-huonŋa, da ba nu Diiloŋ-nelma-i

* 4:12 Isayi (Ésaie) 6.9-10

ma sa co; ba yan *Sitāni jo ji hiel-ma aa yan-ba. ¹⁶ Banan hōmmu dii ḡaa tāmpellen-terienḡu, da ba nu Diilon-nelma-i, ma pān dōlnu-bei ba hūu-ma. ¹⁷ ḡaa ma sie gbāa nan kaasīnni. Weiḡ da ma da kutaamba-i, sisō da ba ji ta ba huol ba yammu-i ma maama-na, ba har jīna. ¹⁸ Banan hōmmu dii ḡaa hīen-terienḡu; ¹⁹ da ba nu Diilon-nelma-i, ba yan ānjōḡuoma-i baa gbēiḡ-maama-i a naara ba kusūḡ-maama jo ji suye-mei a ce dumaano-na ma sie gbāa dii belle. ²⁰ A ne da banan hōmmu dii ḡaa munterfafammū; da ba nu Diilon-nelma-i, ba jārā-mei hūu-ma nammū hāi a wuō ma hūmelle-i diḡ saaya di wuō dumaa. Kufanḡu taamba yaa dii ḡaa fūma man diyaa biēḡ komuōḡa baa cīncielbaa-ba-i, komuōḡa sa-a-siei-i a naara komuōḡa da-a-ndii-i.»

Fitḡ-gbānalāanḡu

(Like 8.16-18)

²¹ Yesu wuō tiraa yuu-ba wuō: «Namaanō-na, hai moloḡo-i duō celien fitḡnu-i u ce blḡkūḡu cure-yuō? Sisō u dii-yo muḡallammūḡ-tuolenḡ? Ma sī da na celien-yo, na haa-yo dōrō kē? ²² Na saa da, ku weiḡma si dii maman sie ji hel, aa ku nelma si dii maman sie ji nu. ²³ Uman duō u ka nu, u nu!»

²⁴ Yesuḡ waan mafamma-i, wuō cira: «Nan nuḡ nelma man, taa na ne-ma torro. Niḡ fiḡ baa kekerienḡu man ḡ hā banamba-i, ba ka fi baa ku yaa a bi hā nuōḡo-i aa naara kunanḡu kuō. ²⁵ Kun yēḡ baa uman, ba ka hā-yo naara, aa uman kuu sī baa-yo, cellē kūḡu man dii baa-yo, ba ka hūu-ku aa yan-yo.»

Diilon-nellentesīnni dii nie?

(Matie 13.31-32; Like 13.18-19)

²⁶ Yesu wuō tiraa cira: «*Diilon-nellentesīnni dii ḡaa nelienḡo baa u dīmma. U duu-ma, ²⁷ aa kā ka tuō ce u deḡ-maama. Dīmman pan dumaa baa man vāa dumaa, u sa suō kunanḡu kuō. ²⁸ Hīema yaa ciēḡ dīmma pa ma ferē, aa ce ma vāa a ji dii bienḡa. ²⁹ Da ma ji vāa hi karma-i, u jo ji kar-ma.»

³⁰ Aa tiraa cira: «I ka nan gbānalāan haku-i a pigāan Diilon-nellentesīnnin yēḡ dumaa? I gbāa saa-ni baa bige-i? ³¹ I gbāa saa-ni baa mutardi-belle, di yaa yuraanu yan. ³² ḡaa da ḡ duu-de, di sire pa a hiel negemmu a maar niifielu-i hiere, huriimba gbāa jo ji se kamma muō.»

³³ Yesu naan gbāeinḡ daani temma bōi a pigāan nuōmba-i Diilon-nelma-i a saa baa ba nelnulle-i. ³⁴ Yesu saa tuō wan Diilon-nelma-i aa u saa dii gbānalāanḡu hōlma-na. Duō puur duō piye, gbānalāanḡu, a puur duō piye, gbānalāanḡu. ḡaa da ba ji waa ba kula-i baa u *hāalābiemba-i u suō firnu-nie hiere baa-ba.

Yesu yieraaya fafalmu

(Matie 8.23-27; Like 8.22-25)

³⁵ Bāanḡuḡ juō hir huōḡu man nuō-i, Yesu wuō tē dii beḡo-na aa gbē u *hāalābiemba-i wuō: «Yaan i karnu i kā bombor damaalei!» ³⁶ U hāalābienḡ baa yan nuōmba-i terienḡu fanḡu-na aa naa suur baa Yesu-i uḡ waa beḡo man nuō-i a ta ba karnu ba kā. Benni nanni bi waa terienḡu-na, nuōmba nan baa biē nifanni-i a cu ba huōḡ-nu. ³⁷ Ba'a ba ne da fafalmu nan temma siire ta mu pe hūmma-i mu dii beḡo-na. Hoi huōḡu-i baa huōḡu-i beḡ wuō tuō yii duō yu. ³⁸ Yesu waa galla beḡo huōḡ-yanḡa-na a kuo u yunḡu-i yukuodaan-nu tuō duōfūḡ. U hāalābiemba pīḡ-yo aa cira: «Hāalātie, i tie yii diē ku, aa nan waa galla ta ḡ duōfūḡ ḡaa weiḡma si dii.»

³⁹ Yesu wuō yiiye sire nuola fafalmu-i aa wan baa hūmma-i wuō ma ciire. Terduōḡu fanḡu-na, nie kā ka ciire. ⁴⁰ Wuō gbē u hāalābiemba-i wuō: «Bige-i

korda-kūngu fuo? Ku ce ŋaa na saa haa na nanŋa-i Diilonjo-na wei?» ⁴¹ Ba kūo maa pān ta ma nyen, baa ta ba yuu ba-naa wuo: «Neliŋ hayo-i temma-i dumandε-i? Fuo dii nie aa duo nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kā ka ciire ni temma-i?»

5

Yesu duonya jɪnabaa naacoljo nanjo-na
(*Matie 8.28-34; Like 8.26-39*)

¹ Yesubaa-baŋ taa ba karnu dalanŋa-i ba kā bomborre maŋ nuo-i, ba bi nelle fande-i Geresa. ² Baŋ kaa hi huol, Yesu wuo u ne da naacoljo nanjo hilaa cɪncuɔŋa-na tuo jārā-yuo. Naacoljo faŋo-i *jɪna waa u yunŋu-na. ³ U taa u cɔ cɪncuɔŋa yaa nuo-i. Ku bibie saa waa umaŋ gbāa bella-yuo u tɛna terduŋgu-na. Da ba fie vaa-yo baa jolŋobaa u kar-ba. ⁴ Nuomba cie u maama yar-ba. U waa da ba ce ba bel-o dii kollu u gbeini-na aa vaa u nammu-i baa jolŋobaa wuo u baa kā terienŋu. Da ba vaa-yo, u kar jolŋobaa-ba-i aa kara kollu-i hiel-du u gbeini-na aa sire ta. ⁵ U waa da ŋ saa da-yo cɪncuɔŋa-na, ŋ ka da-yo tānni-na. Bāanŋu-i baa isuŋgu-i uu dii tuo wuora u biŋ yaa-i u kaasɪŋ aa tuo ce tāmpɛŋa-i u posol u fere.

⁶ Uŋ juo fara da Yesu-i, wuo gbar jo ji dūuna u yaanŋa-na ⁷ aa naa piiye da gbagaga wuo: «Yesu, Dɔrwuonjo Biɛŋ nuo, mi cie-ni nie? Jande, baa ce hodorre baa-mi; ne Diilonjo-i aa ŋ yan-mi.» ⁸ Yesu wuo nuolaaya jɪna-i wuo u cor helyuo ku'i cie wuo tuo piiye dumaŋo-na. ⁹ Yesu wuo yuu-yo wuo: «Ba bi-ni nie?»

Wuo cira: «I ciinu, ba bi-mi Sälle.» ¹⁰ Aa gbuu tuo cārā Yesu-i wuo u ce jande aa u baa donya-bei hiel-ba nelle-na.

¹¹ A ne da persälle nande waa ta di wuora tānunŋu-na. ¹² Jɪnabaa baa gbɛ Yesu-i wuo: «Jande, ŋ sa yan i hel ka suur pɛrŋ daaba-na wei?» ¹³ Yesu wuo hā-ba hūmelle-i. Baa hel naacoljo-na ka suur pɛrmba-na. Pɛrŋ daaba naa yu pɛrmba neifelle-i. Baa pān ta ba gbar ba hiire ba kā ba suur dalanŋa-na ba kunu.

¹⁴ Nuomba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juo da ba gbaraa ka kunu hiere dumaŋo-na, baa pisällā baa gbarunŋu; banamba kā nellen-huonŋa-na, banamba kā sonni-na ka tūnu nuomba-i. Nuomba hel da ba ji ne. ¹⁵ Baŋ juo ji hi da naacolj daayo diyaa bɪmbɪnni tɛna da welewele Yesu caanŋu-na, korma pān ta ma da-ba. ¹⁶ Bamaŋ waa da maŋ cie duma hie, baa suur ma yaanŋa-na waŋ-ma. ¹⁷ Nuon baa cārā Yesu-i wuo u ce jande aa u ta u halan ba terienŋu-na. ¹⁸ Yesu wuo kā ka tuo nyugūŋ beŋo-na duo bir. Uŋ duonya jɪnabaa-ba-i naacoljo maŋ nuo-i, wuo cārā-yuo wuo u yan u kā baa-yo. ¹⁹ Yesu wuo waŋ baa-yo wuo: «Yan aa ŋ kūŋ ŋ ka tūnu ŋ baamba-i Itien uŋ cie hujarre nie aa ce baa-ni duma.» ²⁰ Naacolj wuo ta ka tuo wuora Dekapol-na u waŋ Yesuŋ cie kumaŋ yuo hiere. Uamaŋ duo nu nel daama-i, ma ce-yo gbere.

Yesu yieraaya cieŋo nanj tamma aa sire bikulonjo nanjo
(*Matie 9.18-26; Like 8.40-56*)

²¹ Yesubaa-baŋ birii karnu dalanŋa-i kā bomborre nande-na, nuomba kūo ba-naa kā u wulaa dii hūmma nunŋu-na. ²² *Diilonelhaalādunŋu yuntienjo nanjo-i ba taa ba bi-yo Yarusi; wuo kā ka dūuna Yesu caanŋu-na ²³ aa naa cira: «Itie, mi bilonjo ka ku mi wulaa, jande kā ŋ ka haa ŋ nammu-i yuo ŋ kor-o ŋ hā-mi.» ²⁴ Yesu wuo kā ba ta. Nuon baa sire hiere ta ba kā baa-ba. Ba nogol Yesu-i terni-na hiere duma.

²⁵ Cieŋo nanjo waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kūnna ku bien cɪncieluo baa a hāi waa belle fande-na. ²⁶ U cie perrumbaa-ba-i ji gbɛ. U gbeina ji ti

hiere aa ku migāan ta ku hor-yuɔ ku kã. Pɛrru bɔi mulāan-yo. ²⁷ Uŋ juɔ nu Yesu maama-i, wuɔ suur nuɔmba hɔlma-na a cor u huon-yanŋa ka yiɛya u jonŋoruo-i. ²⁸ U taa u piiye u huon-na wuɔ: «Da mi gbān hi u jonŋoruo-i yiɛya-yuɔ yon, mi kuraa.» ²⁹ U tãn maa pãn yiɛra. Terduŋgu fanŋu-na, wuɔ pãn suɔ wuɔ fafalmu daa-yuɔ. ³⁰ Hɔduŋgu fanŋu-na, Yesu wuɔ suɔ wuɔ fɔŋgũɔ nanŋo hilaa fuɔ-i-na. Wuɔ miel yuu nuɔmba-i wuɔ: «Hai moloŋo-i yiɛyaaya-miɛ?» ³¹ U *hãalãbiɛn baa cira: «Itie, nuɔmba yuu ta ba nogol-ni terni-na hiere ŋ bir ta ŋ yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i yiɛyaaya-miɛ?»» ³² Yesu wuɔ yan-ba aa tuɔ wuɔra u nira nuɔmba-na uman yiɛyaaya-yuɔ. ³³ Ciɛŋ daa uŋ suyaa wuɔ fafalmu daa-yuɔ, kuɔ ce-yo kũnyelle. Wuɔ piɛ dũuna Yesu caanŋu-na aa naa wan ma yanŋa-i hiere baa-yo; u saa fuo ma diei. ³⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi bilo, nin haa ŋ nanŋa-i miɛ, ŋ kuraa. Kã ŋ kã fiɛi; ŋ cɛraa ŋ ji nunu janŋ daama-i.»

³⁵ Yesuŋ taa u wan mafamma-i huonŋu man nuɔ-i, nuɔŋ baa hel Diilonelhãalãdũŋgu yuntienŋo cĩŋgu-na ji ta ba piiye baa-yo wuɔ: «Baa yan hãalãtienŋo mulɛŋ u fɛɛɛ, ŋ bilonŋo jarma yaraa-yo.» ³⁶ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ wan baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Haa ŋ nanŋa-i miɛ yon.» ³⁷ Aa naa bir nuɔmba-i hiere aa yan Piɛr, baa Sake a naara Sake hãanŋo-i Nsãa ba yaa cu u huon-nu yon.

³⁸ Banŋ kaa hi cĩŋgu-i, baa da nuɔmba haa ba nammu-i ba yunnin ta ba kaal hiere. ³⁹ Yesu wuɔ suur aa naa gbɛ-ba wuɔ: «Bige-i maacemma-i na wulaa dumaanŋo-i? Bilonŋo saa ku, u duɔfũŋ.» ⁴⁰ Baa bir yan aa ta ba cɔmuon-yo. Wuɔ ce ba hel hiere aa naa ce fuɔ baa bilonŋo bĩncuɔmba-i a naara u hãalãbiɛmba'i suur bilonŋon waa dũŋgu man nuɔ-i.

⁴¹ Banŋ suurii, wuɔ bel bilonŋo nan-na aa naa cira: «Talita kumi.» Ku yunŋu yaa wuɔ: Bilo, sire, muɔmei waan-ma duma! ⁴² Terduŋgu fanŋu-na, bilonŋo wuɔ pãn sire tuɔ wuɔ. Kuɔ ce-ba gbɛɛ. Bilonŋo daa u waa baa biɛn cĩncieluo a hãi. ⁴³ Yesu wuɔ wan-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa wan nel daama-i baa moloŋo. Aa naa cira ba hã bilonŋo-i bĩŋkũŋgu u wuɔ.

6

Nasarɛtitaamba cĩnaana Yesu-i (Matie 13.53-58; Like 4.16-30)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ sire terienŋ daaku-na baa u *hãalãbiɛmba-i a kã ba nelle-na*. ² *Yitɛnanŋun juɔ hi, wuɔ kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka tuɔ wan Diilon-nelma-i. U nelma taa ma ce nuɔmba-i gbɛɛɛ, a ne da ba saa waa dei baa yuliŋgu-i. Baa ta ba piiye wuɔ: «Fuɔ hilaa baa nel daama-i hie? Fuɔ kaa da nelnul daade-i hie baa hin daama-i? ³ Ma sɪ Maari biɛnŋo man fãnanŋo-i, u yaa kɛ? Fuɔ hãanŋo nanŋo yaa Sake-i, baa Yose-i, baa *Yuda-i a naara Simo-i. Halle u tũbaa-ba dii baa-ye tɛnamma-na.» Kuŋ ciɛ dumaanŋo-na ba saa gbãa hũu Yesu nelma-i. ⁴ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ba kãŋ *Diilopɔpuɔrbilonŋo-i terni-na hiere; ŋga u nellen-baamba-i baa u dũŋ-baamba sa kãŋ-yo.» ⁵ Kuŋ ciɛ dumaanŋo-na, Yesu saa gbãa ce gbɛɛ-weima terienŋu-na. Uŋ ciɛ kuman, ku yaa ŋaa a haa u nammu-i jaamba namba-na a sire-bei ba jarma-na. ⁶ U nellen-baambaŋ'a ba saa hũu u nelma-i kuɔ ce-yo gbɛɛɛ.

Yesu puɔraa u haalabiɛmba-i (Matie 10.5-15; Like 9.1-6)

Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji ta baa u *hãalãbiɛmba-i tuɔ wuɔra nilɛiŋa man Nasarɛti kɔtɔnni-na u wan Diilon-nelma-i baa nuɔmba-i. ⁷ Yiinŋu nanŋu-na,

* **6.1** Ba nelle yaa Nasarɛti. Niɛŋ Like 4.16.

wuɔ ji bɪ u h̄aal̄abien̄ c̄ncieluo ba h̄ai baamba-i a puɔr-ba ba h̄a-ba-h̄ai aa h̄a-ba himma ba ta ba gb̄a ba donya *j̄inabaa-ba-i, ⁸ aa naa gboya-bei wuɔ ba tamma-na, molo baa biɛ b̄in̄k̄ungu: Molo baa biɛ niuwuoni, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ gbein̄a; kerɛ ba biɛ gborni yon̄. ⁹ Wuɔ ba dii naatenni aa molo baa biɛ jon̄gorbaa-ba h̄ai. ¹⁰ U taa u bi piye wuɔ: «Da na har dumelle man̄ nuɔ-i, na t̄ena dumelle fande-na fuɔ na tamma. ¹¹ Da ba ka cira ba sa taara ba da na yufelle terien̄gu man̄ nuɔ-i, na pir na nallu-i na ta, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.»

¹² H̄aal̄abiembra taa ku yaa nuɔ-i ka ta ba wan̄ Diilon̄-nelma-i baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalan̄o-i. ¹³ Ba bi hii donya j̄inabaa b̄oi nuɔmba-na aa hure namma jaamba b̄oi-na sire-bei ba jarma-na.

*Ns̄aa-Batisin̄ kuu kuliin̄gu man̄
(Matie 14.1-12; Like 9.7-9)*

¹⁴⁻¹⁵ Huɔn̄gu fan̄gu-na, Yesu yer die wuɔra gbuo terni-i hiere. Banan̄ ba'a *Ns̄aa-Bat̄isi'i siire hel kuomba h̄olma-na jo, ku'i ciɛ u hi hin̄ daama temma-i. Banan̄ ba'a *Eli yaa siire jo. Banan̄ ba'a ȳinataan̄ *Diilopɔpuɔrbilon̄o nan̄o-i juɔ. *Erɔdi wuɔ nu-ma. U yaa waa *Galile yun̄gu-na. ¹⁶ Wuɔ cira: «Ns̄aa yaa-i! N̄ sie suɔ wuɔ mi ciɛ ba kar u yun̄gu-i, n̄ga u'i siire jo daayo.» ¹⁷ Ninsie ninsie, fuɔ fere yaa naa ciɛ ba bel Ns̄aa-i dii-yo kaso Erodiyadi maa-na. Erodiyadi fan̄o-i u mal̄o c̄ien̄o'i waa aa wuɔ h̄uu-yo mal̄n̄o wulaa dii-yo. Ba taa ba b̄i mal̄n̄o-i Filipu.

¹⁸ Un̄ h̄ȳaa u mal̄o c̄ien̄o-i, Ns̄aa wuɔ wan̄-ma baa-yo wuɔ fuɔ uudiin̄o s̄l. ¹⁹ Ciɛn̄ wuɔ p̄an̄ c̄ɔ Ns̄aa-i aa naa tuɔ taara-yuɔ baa komma. Nga ma saa naa waa ma gb̄aa ce. ²⁰ A haa hama-i nuɔ-i? Erɔdi taa u k̄aal̄ Ns̄aa-i. Uu naa suɔ wuɔ nelviin̄o aa tiraa suɔ wuɔ Diilon̄-noln̄o, a ce dumaan̄o-na u saa tuɔ sieya-yuɔ. Ns̄aa nelma taa ma surnu-yuɔ ma cor. Nga u waa duɔ tuɔ piye, Erɔdi holle p̄an̄ caar.

²¹ Erodiyadi maaman̄'a ma ka fa dumaan̄o-na, Erɔdi ji tuɔ ce u homman̄-yiin̄gu ponsaan̄gu aa b̄i u kuoyataamba-i, baa sorosi ba yuntaamba-i, baa Galile yuntaamba-i hiere. ²² Erodiyadi bilon̄ wuɔ nyɛn̄ nyɛmun̄gu nan̄ temma, kuɔ gbuu d̄olnu Erɔdi-i baa baman̄ waa hiere. Erɔdi wuɔ yuu-yo wuɔ: «ŋ taara bige-i mi h̄a-ni baa-ku?» ²³ Aa naa cira: «Muɔ baa Diilon̄o, nin̄ taaran̄ kuman̄ mi ka h̄a-ni baa-ku. Halle da n̄ fiɛ cira mi cal mi nelle-i s̄omma h̄ai, a h̄a-ni s̄omma diei, mi ka ce-ma.»

²⁴ Bilon̄ wuɔ hel nuɔmba-na ka yuu nyun̄o-i. Nyun̄ wuɔ cira: «K̄a n̄ ka cira n̄ taara Ns̄aa-Bat̄isi yun̄gu.» ²⁵ Bilon̄o ḡunu baa gbarun̄gu k̄a nellentien̄o wulaa ka cira: «Mi taara n̄ kar Ns̄aa-Bat̄isi yun̄gu-i dii-ku tasaan̄-na h̄a-mi fiɛfiɛ!» ²⁶ Nellentien̄o yaan̄ kaa p̄an̄ bir ka den̄ birma. Nga u ka ce-ma nie, u yaa p̄aa nun̄gu-i baa-yo nuɔmba-na. ²⁷ Wuɔ naa wuɔ bi p̄an̄ puɔr sorosiyien̄o nan̄o-i wuɔ u k̄a ka kar Ns̄aa-Bat̄isi yun̄gu-i ji h̄a-yo baa-ku. Sorosiyien̄ wuɔ b̄i ta k̄a kasod̄un̄gu-na ka kar Ns̄aa yun̄gu-i ²⁸ a dii-ku tasaan̄-na jo baa-ku ji h̄a bilon̄o-i baa-ku. Bilon̄ wuɔ h̄uu-ku ka h̄a nyun̄o-i baa-ku. ²⁹ Ns̄aa *h̄aal̄abiembra juɔ nu-ma wuɔ ba karaa ba yuntien̄o yun̄gu-i, baa k̄a ka biɛ u bomborre-i ka fuure-die.

*Yesu h̄aa nelp̄un̄gu nan̄gu wuo ye
(Matie 14.13-21; Like 9.10-17; Ns̄aa 6.1-14)*

³⁰ Yesu *p̄opuɔrbiembra kaa bir jo, baa jo ji t̄inu Yesu-i baa ban̄ kaa ce mam̄an̄ hiere. ³¹ A ne da nuɔmba b̄oi taa ba jo u wulaa, a ce halle fuɔ baa u *h̄aal̄abiembra-i ba sa da ba fere ba wuo niuwuoni-i yere. Yesu wuɔ gb̄e u

hāalābiemba-i wuɔ: «Yaaj i kā hɛŋ-nu na ka fiisa cɛllɛ.» ³² Baa sire ku yaa nuɔ-i a biɛ beŋo-i ta ta ba kā.

³³ Baŋ taa dumaanjo-na, nuɔmba boi daa-ba aa suɔ baŋ kɔŋ kusuɔŋ-nu. Baa hel terni-na hiere a gbar ta yaanŋa bei. ³⁴ Yesuŋ huɔlaa hūmma-na, wuɔ u ne da nelpūŋgu naŋ temma u yaanŋa-na; ba ne ŋaa tūlmba maŋ tienjo sɪ bei. Ba hujarre gbuu bel-o. Wuɔ pāŋ doŋ tuɔ waŋ Diiloŋ-nelma-i baa-ba. U piye baa-ba vaaya.

³⁵ Bāanŋuŋ juɔ ta ku hir huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u hāalābiemba piɛ u caaŋ-nu a waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, ŋ suyaa wuɔ ii dii hɛŋ-nu de? Bāanŋuŋ hir ku kā ³⁶ ŋ sa yaŋ nuɔmba kā nilɛŋa maŋ kɔtɔnni-na ka taara niwuoni sāa wuɔ wɛi?»

³⁷ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hā-ba niwuoni-i ba wuɔ.»

Baa cira: «Itie, diɛ fiɛ sāa niwuoni-i *deniebaa nuɔsɔ, ni siɛ gbɛ!»

³⁸ Yesu wuɔ cira: «Kāaŋ na ka ne, *buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa kā ka ne aa jo ji cira: «Buruo u ndii a naara titiraamba hāi.»

³⁹ Yesu wuɔ cira ba ce nuɔmba calnu tɛna hɛbinaanŋu-na. ⁴⁰ Nuɔŋ baa tɛna. Banamba komuɔŋa da-a-ndii, banamba komuɔŋa hā-a-hāi baa cɪncielbaa.

⁴¹ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hāi baan daaba-i a ciir u yuŋgu-i dɔɔ-i-na aa jaal Diiloŋo-i aa bŭlnu-yuɔ hā u hāalābiemba calnu-yuɔ a hā nuɔmba-i. Aa bi calnu titiraamba-i hā-ba hiere. ⁴² Nuɔŋ baa wuo ye hiere. ⁴³ Baa gbura ni boini-i a dii-ni segeyufien cɪncieluo baa a hāi.

⁴⁴ Nuɔmba maŋ waa, bibɛmba-i yon, ba kā nuɔmba neifienja hāi nuɔsiba ndii temma nuɔ.

Yesu wuɔyaa hūmma dɔɔ

(Matie 14.22-33; Nsaa 6.16-21)

⁴⁵ Baŋ bi wuyaa niwuoni-i, Yesu wuɔ guor u *hāalābiemba biɛ beŋo-i ta u yaan-na ta ba kā Betisada yaŋga aa fuɔ wuɔ tɛna duɔ ce nuɔmba bɔɔ kŭŋ ba cɪnniŋ. ⁴⁶ Nuɔmbaŋ juɔ bɔɔ hiere, wuɔ kā ka nyugŭŋ tɔnŋuŋu-na tuɔ cārā Diiloŋo-i.

⁴⁷⁻⁴⁸ Bāanŋuŋ juɔ suur, Yesu yaa waa yon bomborma-na. A ne da fafalmu taa mu jārā u hāalābiemba-i. Wuɔ fara da ba ce sŭlma-i dii hūmma holle-na baa beŋo-i. Cuo kaalman-caanŋu-na, wuɔ sire tuɔ wuɔ hūmma dɔɔ-i-na u kā ba wulaa. Uŋ kaa hi, wuɔ ce ŋaa u ciɛl-ba duɔ cor. ⁴⁹ Hāalābiɛŋ ba'a ba ne da hai moloŋo-i wuɔyaan hūmma dɔɔ-i-na daayo-i! Baa doŋ ta ba kaasɪŋ wuɔ sɪ isuɔtienjo. ⁵⁰ Baŋ daa-yo, ba huleiŋa caaraa. Yesu wuɔ cira: «Baa na tie holle, muɔmɛi!» ⁵¹ Aa kā ka bel beŋo-i suur. Fafal muɔ bi pāŋ yiera. Hāalābiɛŋ baa kar da hāmmu! ⁵² Niwuoniŋ-kŭŋgu maŋ fiɛ ce cor, ba saa suɔ ku yaanŋa-i. Nelma famma yaraa-ba suɔma.

Yesu siire jaamba Genesarɛti-i-na

(Matie 14.34-36)

⁵³ Fafalmuŋ yieraaya, Yesubaa-ba perien karnu kā Genesarɛti. ⁵⁴ Baŋ hii bi huɔl, nuɔmba pāŋ suɔ Yesu-i ⁵⁵ aa gbagbarra tŭnu ba-naa terni-na hiere. Da ba nu wuɔ u dii kusuɔŋ-nu, ba biɛ ba jaamba-i ba niigallanni-na gbar kā u wulaa.

⁵⁶ Yesu waa duɔ cor terienŋu terienŋu, nuɔmba biɛ ba jaamba-i ka jɪna ponsanatigerre-na aa cārā-yuɔ wuɔ u yaŋ ba yieya-yuɔ; da ku fiɛ'a u jonŋoruo tŭŋgu, ku ka saanu. Ninsie ninsie, ku waa jeiŋo maŋ duɔ yieya-yuɔ fafalmu pāŋ da-yuɔ.

7

Bñcuõŋ-hümelle saa saaya di gbuonu Diilonŋ-hümelle-i
(Matie 15.1-9)

¹ Yiinŋu nanŋu-na, *Fariŋeŋbaa-ba-i baa *añŋnamma pigáataamba man naa hila *Yerusalemu-i-na jo, baa küläa ba-naa ká Yesu wulaa. ² Ba'a ba ne da Yesu *háalábiemba namba wuo niwuoni-i a ne da ba saa saara ba nammu-i a saanu baa *Yuifu ba bñcuõŋ-hümelle-i. ³ A ne da Fariŋeŋbaa-ba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ba sa puona baa ba bñcuõŋ-maama-i: Ba sa sie wuo niwuoni-i ni ba saa saara ba nammu-i. ⁴ Aa da ba hel sanŋa-na küŋ, ba ce hümma'i igëna aa suõ wuo niwuoni-i. Ba bñcuõŋ-maama'i saa waa mafamma-i yonŋ: Hñŋkaacimmuŋ-saarma waa ma den, bñnammuŋ-saarma waa, bitonniŋ-saarma bi waa.

⁵ Baŋ daa ba wuo niwuoni-i dumaanŋo-na, baa yuu Yesu-i wuo: «Bige-i cie ŋ háalábiemba sa wuo bñcuõŋ-hümelle-i? Ku cie nie ba saa saara ba nammu-i aa ta ba wuo niwuoni-i?»

⁶ Yesu wuo cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, *Isayinŋ fii-na baa kumanŋ, na yuu-ku. Isayi waanŋ-ma wuo: «Diilonŋo ciera wuo:

«Nel daade taamba kãŋ-mi ba nuŋ-nu yonŋ.

Mi maama si dii ba hõmmu-na.

⁷ Baŋ pigáanŋ nuõmba-i hümelle manŋ, bafamba diele.

*A ce dumaanŋo-na yunŋu si dii ba Diilojaale-na.»**

⁸ Yesu wuo cira: «Na birii yanŋ Diilonŋ unŋ waanŋ mamanŋ aa vaa na ferẽ baa na bñcuõŋ-maama ta na ce. ⁹ Maa namaa cá! Na yagaraa Diilonŋo nunŋu-i aa bir bel na bñcuõŋ-maama yaa nammu hái. ¹⁰ Ma sí *Moisi waanŋ-ma wuo na ta na dii na bñcuõmba nunni-i ke? Aa tiraa cira uman duõ wanŋ ándaparaanŋu há u to, sisõ u nyu, kutieno saaya baa komma. ¹¹ Nga namaa birii cira wuo uman duõ wanŋ baa u bñcuõŋo-i wuo: «Minŋ ŋa naa da kumanŋ da mi kãŋã-nie ku cie «kõrbã»; ku yunŋu yaa wuo mi pãa-ku há Diilonŋo.» Wuo kefe uman duõ ce mafamma-i aa u saa ji fie da bñŋkũŋgu há u bñcuõŋo-i weima sí. ¹² Terienŋu fanŋu-na, na ce nuõmba ta ba yanŋ ba bñcuõmba-i ba sa kãŋã-bei. ¹³ Na birii bie na bñcuõŋ-maama yaa-i a dii-ma Diilonŋ-nelma funŋu-na ta na háalã na-na baa-ma. Na cie ma temma boi cor tã a ne da ma saa fa.»

Kumanŋ gbãa guõla nelieŋ nuõŋo-i
(Matie 15.10-20)

¹⁴ Ku huõŋu-na, Yesu wuo tiraa bí nuõmba-i ji tuõ piiye baa-ba wuo: «Karaanŋ na túnni-i fafamma na nu mi nelma-i. ¹⁵ Kumanŋ suuriinŋ nelieŋ nuõ ŋ nunŋu-na, ku sie gbãa guõla-nie Diilonŋ-hümelle-na; kumanŋ hilaanŋ, ku yaa gbãa guõla-nie. [¹⁶ Umanŋ duõ u ka nu, u nu!]»

¹⁷ Unŋ juõ hel nuõmba hõlma-na küŋ cñŋu-na, u *háalábiemba cira u firnu nel daama-i pigáanŋ-ba. ¹⁸ Wuo cira: «Bisãlmba'i namaanŋo-i wei? Namaa saa suõ wuo kumanŋ suuriinŋ nelieŋ nuõ ŋ nunŋu-na ku sie gbãa guõla-nie wei? ¹⁹ Kumanŋ suuriinŋ ŋ nunŋu-na ku sa kã ŋ huõŋ-na, ku kã ŋ kusũŋ-nu ka ce biniẽŋa a hel.» Terienŋu fanŋu-na, Yesu taara duõ pigáanŋ wuo niwuoni-i hiere ni gbãa wuo. ²⁰ Aa naa tiraa cira: «Mamanŋ dii nelieŋ nuõ ŋ huõŋa-na, ma yaa gbãa guõla-nie Diilonŋ-hümelle-na. ²¹ Anjõgobabalamma hel nelieŋ nuõ ŋ huõŋga'i nuõ-i: Nñ huõŋga'i diyaanŋ-ninŋ hñwosĩnni-na, cuosĩnni-na, nelkollena, ²² *fuocesĩnni-na, cãncayaa-i-na, bñdorre-na, nuõŋ-taalma-na,

* 7:7 Isayi (Êsaie) 29.13

kakarkuonɔ-na, nenemuŋgu-na, yebiɛnande-na, bombolma-na, anyagarma-na. ²³ Nelbabaɗ daama-i hiere ma hel neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋga'i nuɔ-i. Ma yaa guɔlaayan-niɛ Diilonɔ-hümelle-na.»

Nieryiɛŋo naŋo haa u naŋga Yesu-i-na
(Matie 15.21-28)

²⁴ Ku huonɔŋgu-na, Yesu wuɔ ji ta halaŋ terienɔŋgu-na a ká Tiir. Uŋ káa, wuɔ suur dūŋgu naŋgu-na duɔ fuo nuɔmba baa da-yo. Nɔga u saa gbáa. ²⁵ Ciɛŋo naŋ wuɔ nuɔ u maama nelle fande-na, a ne da *jina waa u bilonɔ-na. Yesu bi himma-i, ciɛŋ daa wuɔ jo ji dūuna u yaanɔga-na ²⁶ a cārā-yuɔ wuɔ u donya jina daayo-i u bilonɔ-na. Ciɛŋ daa u waa *nieryiɛŋo. U taa u hel Fenisi maŋ dii Siiri mara-i-na. ²⁷ Yesu wuɔ cira: «Da ŋ biɛ bisálmba niiwuoni-i há juoraamba baa-ni ku saa fa. Yar da ba wuo ye, ŋ suɔ ŋ biɛ boini-i ŋ há juoraamba-i.»

²⁸ Ciɛŋ wuɔ cira: «Itie, ma sí bisálmbaŋ wuo aa jubienɔ maŋ ta a diire híɛma-na, juoraamba biɛra-yɛi ba wuo kɛ?» ²⁹ Uŋ waanɔ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Niŋ suyaa mafamma-i waŋ-ma, bir ŋ kūŋ, jina taa halaŋ ŋ bilonɔ-na.» ³⁰ Ciɛŋo birii ku yaa nuɔ-i kūŋ, ká ka da bilonɔ gaala u muŋgallammu-na: jina taa.

Yesu ciɛ bobo naŋo tuɔ piye

³¹ Ku huonɔŋgu-na, Yesu wuɔ sire Tiir-na a hel Sidɔ aa bir hiire ká ka karnu Dekapol nileiŋa-i ká ka hel Galile dalanɔga-na. ³² Baa jo baa bobo naŋo-i a ji cārā-yuɔ wuɔ u haa u naŋga-i yuɔ a firnu u jumelle-i aa puur u túnni-i. ³³ Yesu wuɔ bel-o hel baa-yo nuɔmba-na. Baŋ hilaa, wuɔ dii u niɛŋa-i naacolɔŋo túnni-na aa ce u taalunɔŋgu-i hure u jumelle-na. ³⁴ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ciir u yunɔŋgu-i aa fiisa da fūɔ aa cira: «Efata!» Ku yunɔŋgu yaa wuɔ: Puur! ³⁵ Terduonɔŋgu faŋgu-na, naacolɔŋo túŋ niɛ pāŋ puur aa u jumel die bi pāŋ firnu u tuɔ piye da welewele ŋaa u'i sí. ³⁶⁻³⁷ Kuɔ fūnuŋ cu nuɔmba hōmmu-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolɔŋ daa u maacemma faa cor! U puur tugbentaamba túnni-i aa tuɔ ce bobobaa-ba ta ba gbá ba piye.» Yesu wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ ba baa yar ma hel. Duɔ waŋ mafamma-i, ku ce ŋaa u kaa namma dii dáamu-na.

8

Nuɔmba neifiɛŋa hái wuyaa buruo niehái yar-ba
(Matie 15.32-39)

¹ Yibienɔ faŋa-na, nuɔmba tiraa kúɔɔ ba-naa ka tigiinɔ Yesu caanɔŋgu-na. A ne da niiwuoni saa waa baa-ba. Yesu wuɔ bí u *háalábiemba-i ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: ² «Nuɔŋ daaba hujarre gbu di ko-mi; ba yinni siei yaa de-i baa-mi ba saa da biŋkūŋgu wuɔ. ³ Banamba hilaa termaan-nu jo, da mi yar ba bir baa nyulmu-i ku kaa nuɔɔ-ba hümelle-na.»

⁴ U háalábiemba cira: «Itie, i ka da niiwuoni-i hie híɛŋ daaku-na die ji há nelpūŋ daaku temma da ku wuo ye?»

⁵ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «*Buruo u niɛ dii baa-na?»

Baa cira: «Buruo niehái.» ⁶ Yesu wuɔ ce nuɔmba tlena híɛma-na aa naa biɛ buruo niehái daayo-i a jaal Diilonɔ-i aa búlnu-yuɔ há u háalábiemba-i wuɔ ba calnu-yuɔ há-ba. U háalábiemba húu-yo bi calnu-yuɔ. ⁷ Tetebiemba namba bi waa, wuɔ tiraa biɛ bafamba-i a jaal Diilonɔ-i aa há u háalábiemba-i baa-ba wuɔ ba calnu-bei há nuɔmba-i.

8 Nuamba manj waa hiere, baa wuo ye. Baa gbura ni boini-i dii-ni segeyufienj niehái. 9 A ne da nuamba manj waa, ba gbáa yu nuamba neifienja hái temma.

Banj juo wuo tl, Yesu wuo há-ba hümelle-i wuo ba kúnj ba cinninj 10 aa fuo baa u haalábiemba-i baa bie beño-i ta ba ká Dalmanuta.

*Nuamba ciera Yesu ce himma ba ne
(Matie 16.1-12)*

11 Yesubaa-banj káa Dalmanuta-i-na, *Farisíe-baa-ba namba jo ji ta ba fanu ba-naa baa-yo. Baa ji cira wuo da kuó Diilonjo'i puóraa-yo, u ce himma ba ne. Ba taa ba wanj mafamma-i wuo sí ba ka gbáa cure-yuo. 12 Yesu wuo fiisa da fúo aa naa cira: «Bige-i cie fiefie ku nuonj namaaño-i na'a mi ce himma pigáañ-na ku yaa na ka suw wuo Diilonjo'i puóraa-mi? Mi wanj ninsonjo-i baa-na, blñkúnju sa ce dii pigáañ-na!» 13 Aa naa pánj ta baa u *haalábiemba-i ka suur beño-na ta ba karnu ba ká dalanj yaieñgu nanju-na.

14 A ne da ma saa naa tlenu u haalábiemba bie *buruo. Buruo diei waa baa-ba yonj beño huonja-na. 15 Yesu wuo tuo piye baa-ba wuo: «Jande, bilaanj na feré Farisíe ba siini-na baa *Eródi bi niini-na.» 16 Haalábiemba donj ta ba piye ba-naa nuó wuo: «Na saa da, in'á i saa bie niwuoni ku'i cie u tuo piye de-i-na.» 17 Yesu wuo suó baa-ba. Wuo yuu-ba wuo: «Bige-i cie na ta na piye wuo mi daa na saa bie niwuoni ku'i cie mi ta mi piye de-i-na? Ku ce ñaa a ji hi baa nyunjo, minj wanj nelma manj na saa hi ta na da ma terienju-i wei? 18 Na sa da baa na yufienja-i wei? Aa na sa nu baa na túnni-i wei? Ma karaanu-nci wei? 19 Minj buláanu buruo u ndii-i a há nuamba neifienja hái nuósiba ndii-i, na bieraaya boini-i segeyufienja nie ta?» Baa cira: «Segeyufienj cncieluo a hái.»

20 Wuo cira: «Aa minj buláanu buruo niehá i há nuamba neifienja hái ba wuo, segeyufienja nie juo tie?»

Baa cira: «Segeyufienj niehá juo tie.»

21 Yesu wuo cira: «Ji hi baa nyunjo na saa hi suó ku yaanja-i yogo wei?»

Yesu puurii yironjo nanjo yufienja-i

22 Yesubaa-banj kaa hi Betisada-i, baa jo baa yironjo nanjo ji há-yo wuo u ce jande aa u haa u nanja-i yuo a puur u yufienja-i. 23 Yesu wuo bel yironj daa u nan-na ba hel nellen-huonja-na a ká ba denj. Banj kaa hi, wuo ce taalunja a hure naacoljo yufienja-na aa ce u nammu-i cuye-yei ku ce celle aa suó halanj-mu. Unj halaanj-mu, wuo yuu-yo wuo: «ŋ da wei?» 24 Naacolj wuo ne aa naa cira: «Mi da nuamba-i nga mi sa da-ba dei; mi da-ba ñaa tibinni aa ta ni wuo.»

25 Yesu wuo tiraa bir cu u nammu-i naacoljo yufienja-na. Unj juo halanj-mu kufanj-i, naacolj wuo pánj tuo da fafamma. 26 U yufienj anj puurii, Yesu wuo wanj baa-yo wuo: «Ta ŋ kúnj cijn-nu, baa tiraa ŋ suur nellen-huonja-na.»

Yesu sinni yaa hani-i?

(Matie 16.13-20; Like 9.18-21)

27 Ku huonju-na, Yesu-i baa u *haalábiemba ji ta ba ká nilcinja manj dii Sesare manj Filipu wuonjo-i u kotónni-na. Banj kánj hümelle-na, Yesu wuo yuu-ba wuo: «Nuamba ciera hai moloño-i muonjo-i?»

28 U haalábiemba cira: «Banamba ciera wuo nuónei *Nsáa-Batise-i, bananj ba'a nuónei *Eli-i, bananj ba'a *Diilopopuórbilonjo nanjo-i nuonjo-i.»

29 Yesu wuo bir yuu-ba wuo: «Aa namaa fuo, na'a hai moloño-i muonjo-i?»

Pier wuo cira: «Diilonj unj páa nunju-i aa saanj *Konkortienj manj, u yaa nuonjo-i.» 30 Yesu wuo wanj-ma kuola-meí baa-ba wuo ba baa yanj ma hel molo nu-ma.

Yesu kaal u mullema-i
(*Matie 16.21-28; Like 9.22-27*)

³¹ A donj huonju fanju-na, Yesu wuɔ donj tuɔ piiye u pigaan u *haalabiemba-i wuɔ *Molon-Bienjo ka mulleɲ da dei! Nelle bincuamba-i, baa *Diilojigantaamba yuntaamba-i, a naara *anjnamma pigataamba ka ciina-yuɔ aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hai hlema-na, sieliŋ-yiingu-i u ka sire hel jo. ³² Yesu wuɔ waan nel daama-i kaala-mei baa-ba. Pier wuɔ bi-yo ba ka ba den ka tuɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, baa ta ŋ piiye dumaa, ku saa fa.» ³³ Yesu wuɔ miel ne u haalabiemba-i aa naa gbɛ Pier wuɔ: «*Sitani, ka ŋ halan mi caan-nu! Ŋ kusunj-maama-i Diilonj-maama si, nelbilienj-maama.»

³⁴ Ku huonju-na, wuɔ bi nuamba-i baa u haalabiemba-i ji tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Nuoni man da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-mie, ŋ saaya ŋ ciina ŋ fere, aa ŋ saaya ŋ sie mullema-i baa kuliingu-i. ³⁵ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yunju yon, u ka kosuon u fere, nga amanj duɔ tuɔ kosuon u fere mei maama-na baa *Neldadalma maama-na, kutienjo ka da cicelma manj sie ji ti dede. ³⁶ Neliŋ nuɔ, da ŋ da ŋ yufien-niini-i hiere miwaanjo-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuɔ? ³⁷ Neliŋ nuɔ, ŋ gbaa saa ŋ yunju-i baa bige-i Diilonjo wulaa? ³⁸ Na saa da, fiɛfiɛ ku nuamba saa fa, ba jenaamba sa ku. Umanj duɔ tuɔ ce senserre bei u sa taara ba suɔ wuɔ mei wuonjo, u sa bi taara u wan mi maama-i baa-ba, Molon-Bienjo duɔ ji jo baa u To fonjuɔ-i baa *dorpɔpuorbiemba-i, u ka bi ce senserre baa kutienjo maama-i.»

9

¹ Aa naa cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Banamba dii na holma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon-baanju-i aa suɔ da ba ku. Diilonjo ka ce u baanju-i baa fonjuɔ.»

Yesu birii u denj birma
(*Matie 17.1-13; Like 9.28-36*)

² Yesunj waan mafamma-i, yinni niediei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Sake a naara Nsaa ba ka ba denj ka nyugun tanujaataama nanjo-na. Ba'a ba ne da Yesu birii u denj birma. ³ U jonjorbaa-ba birii baapielmba ta ba caa da kpoikpoi; halle molo sie gbaa ce bɛnkungu pusunj dumaanjo-na. ⁴ *Haalabien ba'a ba tiraa ne, a da *Eli baa *Moisi ba caraaya-bei ta ba piiye baa Yesu-i. ⁵ Pier wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Haalatie, i jomma faa bande-i-na de! Ŋ sa yan i ce gbuganni siei wei? Ku diei nanj kungu, ku diei Moisi kungu, aa ku diei kungu nanju-i Eli kungu.» ⁶ Korma'i naa bilaa Pierbaa-ba-i a ce u tuɔ piiye dumaa u yun-nu u sa suɔ un wan manan. ⁷ Duherru nandu jo ji cinnu-bei. Baa nu molo piiye du huonja-na wuɔ: «Mi Bienjo yaa daayo-i; u maama sa suɔ aa dolnu-mie, ta na nu u nunju-i.» ⁸ Haalabiemba wuora ne terni-na hiere ba saa da molonjo baa Yesu-i.

⁹ Ban juɔ ta ba hiire tanungu-na, Yesu wuɔ wanj-ma kuola-mei baa-ba wuɔ *Molon-Bienj duɔ saa sire hel kuomba holma-na, ba baa wanj nel daama-i baa molonjo! ¹⁰ Haalabiemba sie aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «A sire hel kuomba holma-na, ku yunju yaa wuɔ nie?»

¹¹ Ban kaa hi yaanga-i, baa yuu Yesu-i wuɔ: «Ma si *anjnamma pigataamba ciera wuɔ Eli saaya u bir jo igena aa Diilonj un paa nunju-i wuɔ u ka saan *Konjortienjo manj u suɔ jo ke?»*

¹² Yesu wuɔ cira: «Ba saa kar coima; Eli saaya u jo igena ji migaan weima-i hiere. Nga bige-i cie Diilonj-nelma cira wuɔ: «Molon-Bienjo ka mulleɲ da dei aa

* 9:11 Malaki (Malachie) 3.23

ba sie ta ba kãñ-yo? 13 Mi tũnu-nei: Eli juo tl. Un juo, nuomba cie ba bãangu-i yuo. Diilon-nelmañ waan-ma dumaa, ba bi cie-ma dumei.»

*Yesu duonya jina naacombilonjo nano-na
(Matie 17.14-21; Like 9.37-43)*

14 Yesubaa-bañ hiiriye ka hi u *hãalãbiemba namba terienju-i, baa da nuomba juo ji yu ba caangu-na, aa da *ãñjnamma pigãataamba namba juo ba ji ta ba fanu ba-naa baa-ba. 15 Nuomba juo'a ba ne da Yesu jo, ku ce-ba gberẽ, baa gbar jãrã-yuo ka ta ba jaal-o.

16 Yesun juo ji hi, wuo yuu u hãalãbiemba-i wuo: «Na fanu na-naa baa-ba nel hama-i nuo-i?» 17 Naacolho nano tle dii nuomba-na aa cira: «Hãalãtie, *jina nano dii mi biẽjo yungu-na a ce-yo bobo. Mi juo baa u yaa-i ñ wulaa. 18 Duo sire-yuo terienju terienju, u mal-o. Duo mal-o, sãmpugaaru ta du hel u nunju-na, aa ñ da u wuo u nyieni-i aa kuola da girri. Mi waan baa ñ hãalãbiemba-i mie ba donya-yuo, ba saa gbãa.»

19 Yesu wuo gbẽ-ba wuo: «Fiefie ku nuon namaano-i, na sa hũu nelien maama. Na daa nie si mi ka tlena baa-na gbula wei? Namaa ji hũu mei maama-i yaku-i?» Aa naa cira: «Juon baa naacombilonjo-i.» 20 Baa ta ta ba kã baa-yo da ba ka hã-yo. Jnan kaa cira u ne da Yesu-i, wuo pãñ bel naacombilonjo-i gbuu sagalla-yuo. Naacombilon wuo hel cii tuo bũmallã aa sãmpugaaru ta du hel u nunju-na.

21 Yesu wuo yuu tuonjo-i wuo: «Jina daayo dii-yuo ku bãangu cuo wei?»

Tuon wuo cira: «Uu dii-yuo dii u bisãnsinnin. 22 Duo ce u ce u suur dãamu-na sisõ hũmma-na duo ko-yo hã-mi. Da ñ'a ñ ka gbãa, jande ne Diilonjo-i aa ñ kayã-yie.»

23 Yesu wuo cira: «Bige-i cie ñ'a da mie mi ka gbãa? Uman duo haa u nanãa-i Diilonjo-na, weima-i hiere ma gbãa ce hã kutienjo-i.»

24 Yesun waan mafamma-i, naacombilonjo to wuo pãñ cira: «Mi haa mi nanãa-i Diilonjo-na ñga kãyã-mie ni mei si kuu dii kpelle.»

25 Bañ tĩyãa kufangu-na, nuon baa ta ba jo ba naara. Yesun daa ba kũlãa ba-naa ta ba jo dumaano-na, wuo cira: «Jina nuõ, ma'a ñ'a ñ gbãñ ce nuomba-i bobobaa baa tugbentaamba? Cor ñ hel naacombilonjo-na, mi sa taara mi tiraa da-ni yuo gbula.» 26 Jina wuo kaasin da gbagaga aa naa gbuu sagalla naacombilonjo-i aa suo hel-yuo. Naacombilon wuo galla ñaa u kuu. Nuomba man waa hiere baa da nie si u kuu. 27 Yesu wuo bel u nan-na sire-yuo u yiera u gbainin.

28 Yesun juo kũñ baa u hãalãbiemba-i ba ka waa ba kula-i, baa yuu-yo wuo: «Hãalãtie, bige-i cie mie i saa gbãa donya jina daayo-i?»

29 Yesu wuo cira: «Jina daayo temma-i Diilocarãlle'i gbãa donya-yuo yon.»

*Yesu tirii u kulinju maama-i
(Matie 17.22-23; Like 9.43-45)*

30-31 Ku huonju-na, Yesu-i baa u *hãalãbiemba sire terienju-na a suur *Galile huonãa-na ta ba karnu ba kã. Yesu taa u piiye Diilon-nelma-i u pigãan u hãalãbiemba-i a ce dumaano-na u saa tuo taara molo suo ba saangu. U taa u piiye baa-ba wuo: «Ba ka bel *Molon-Bienjo-i hã nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hã yon hĩema-na, sielinj-yiinju-i u ka sire hel jo.» 32 Hãalãbiemba saa suo u nelma yaanga-i; ñga ba sie bi sie yuu-yo.

*Hai molojo-i nelbuo-i haalabiemba-na?
(Matie 18.1-5; Like 9.46-48)*

³³ Yesubaa-bañ kaa hi Kafarnamu-i a suur ba dũngu-na, Yesu wuɔ yuu u *hāalābiemba-i wuɔ: «Ŋ jon hūmelle-na, na taa na fanu na-naa nel hama-i nuɔ-i?» ³⁴ A ne da hūmelle-na, ba taa ba fanu ba-naa da ba suɔ umañ nelbuɔ-i ba hɔlma-na. Yesuñ yuu-ba dumaanjo-na, ba flinañ ba saa wañ weima. ³⁵ Yesu wuɔ bir tɛna aa bɪ-ba cɪncieluo ba hāi-i-na hiere a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Na halma-na umañ duɔ tuɔ taara u waa na yaanjo-na, kutienjo saaya u jina u fere na hieronjo huon-nu aa tiraa ce u fere na maacembilonjo.»

³⁶ Uñ waan mafamma-i, wuɔ bel bisāmbilonjo nanjo-i jo baa-yo ba hɔlma-na. Uñ juɔ baa-yo, wuɔ tũu-yo aa cira: ³⁷ «Uman duɔ bel bisāmbilonjo daayo temma-i fafamma mei maama-na, kuu dii ŋaa u bilaa mei fere yaa-i, aa umañ duɔ bel muonjo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienjo bilaa umañ puɔraa-mi.»

Uman duɔ saa bigaan-ye, uu dii baa-ye
(Like 9.49-50)

³⁸ Ku huonngu-na, Nsāa wuɔ cira: «Hāalātie, i daa naacoljo nanjo gbuuse-nie aa tuɔ donya *jinabaa-ba-i, mie ne da u sa nyaanu-nie baa mieñjo-i i ce u yan.»

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo. Na saa da, molo sie gbāa gbuuse-mie a ce gberε-weima aa tiraa bir bɪ mi yebabalande-i terduonjo fanngu-na. ⁴⁰ Uman duɔ saa bigaan-ye, uu dii baa-ye. ⁴¹ Aa umañ duɔ ne muonjo-i aa hā-na hūmma-i na nyon wuɔ *Kirsaa baan namaa, da ku fie waa ciyufelle yon, coima saa fa, kutienjo sie naa u daluɔ-i Diilonjo wulaa.»

Kunanngu bɔyaa kunan-na
(Matie 18.6-9; Like 17.1-2)

⁴² «Bisālmba man hūyāa mei maama-i, umañ duɔ guɔl unañ gbeini bei Diilon-hūmelle-na, sūlma haraa kutienjo-na. Kumañ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonngu-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu, kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ.

⁴³ Da ŋ da ŋ nannga dii-ni kuubabalaanngu cemna-na, kar-ka ŋ nanna. Da ŋ suur Diilon-nelle-na baa nannga diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ nammu-i mu hāi-i-na. [⁴⁴ Jlamba man wuyaan nuomba-i terienngu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dñ.] ⁴⁵ Da ŋ da ŋ gboluonngu dii-ni kuubabalaanngu cemna-na, kar-ku ŋ nanna. Da ŋ suur Diilon-nelle-na baa gboluonngu diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ gbeini-i ni hāi-i-na. [⁴⁶ Jlamba man wuyaan nuomba-i terienngu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dñ.] ⁴⁷ Da ŋ da ŋ yufelle dii-ni kuubabalaanngu cemna-na, hiel-de ŋ nanna. Da ŋ suur *Diilon-nelle-na baa yufelle diei, ku bɔyaa ba da ba ka caa-ni baa ŋ yufienja-i a hāi-i-na. ⁴⁸ Jlamba man wuyaan nuomba-i terienngu-na ba sa ku, aa ku dāamu sa dñ.

⁴⁹ «Na saa da, dāamu ka dii dāmma ye hiere.

⁵⁰ «Dāmma-i bɪŋkūfafaanngu; ŋga da ma ji saara, namaa gbāa ce-ma nie ma tiraa ce kpēnne? Diyaan dāmma na fereñ nuɔ aa na bel na-naa fafamma.»

10

Ansorre bɔɔmmañ-kũngu-i
(Matie 19.1-12; Like 16.18)

¹ Ku huonngu-na, Yesubaa-ba sire terienngu-na a kā *Yude, kā ka waa dii *Yurdē bomborna namma-na. Nuomba tiraa kũl ba-naa kā u wulaa. Wuɔ donj tuɔ piye Diilon-nelma-i u pigāan-ba ŋaa uñ cemmanj dumaa koko.

² *Fariśtebaa-ba namba ta ba taara ba cure-yuɔ baa nelma-i, baa pie a yuu-yo wuɔ: «A saa baa mie Diilon-hūmelle-i, nelien nuɔ ŋ gbāa nanna ŋ cienjo-i wei?»

³ Yesu wuɔ bir yuu-ba wuɔ: «*Moisi hāa-na hama-i wuɔ na ta na ce?»

⁴ Baa cira: «Moisi hāa-ye hūmelle-i wuɔ i gbāa tiε nanna i caamba-i; n̄ga da n̄'a n̄ nanna-yuɔ n̄ nyεgēn̄ sebe n̄ hā-yo igēna umān̄ pigāan̄ wuɔ na ānsorre buɔra.»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Moisi daa na tūnni sa nu ku'i cie u nyεgēn̄ mafamma-i hā-na. ⁶ Da ma'i sī Diilon̄ un̄'a u j̄na miwaan̄o-i u maa biεn̄o baa ciεn̄o. ⁷ A ce dumaan̄o-na, bibiεn̄o ka yan̄ u b̄ncuɔmba-i aa waa baa u ciεn̄o ⁸ ba gbonu ce kuuduɔn̄gu.» ^{*} Da ba waa dumaan̄o-na, ba sa tiraa k̄an̄-ba nuɔmba hāi, ba k̄an̄-ba n̄aa nelduɔn̄o. ⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, Diilon̄ duɔ gbonu kuman̄, nelbilo saa saaya u b̄ɔɔ-kuɔ.»

¹⁰ Ban̄ juɔ k̄ūn̄ c̄in̄gu-na, u *hāalābiemba tiraa sire nel daama-i ta ba yuu-yo. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Uman̄ duɔ nanna u ciεn̄o-i aa j̄ā unan̄o, kutien̄o cie *fuoces̄inni, u cālāa c̄ed̄elān̄o-i. ¹² Ciεn̄o man̄ duɔ bi hel u b̄ɔɔ wulaa aa k̄a ka son̄ yan̄ga nan̄ga, ciεn̄o fan̄o cie fuoces̄inni'i dumaan̄o-na.»

Yesu cāara Diilon̄o-i hā bisāmbiamba namba

(Matie 19.13-15; Like 18.15-17)

¹³ Ku huon̄gu-na, baa jo baa bisāmbiamba namba-i Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilon̄o-i hā-ba. U *hāalābiemba sire ta ba nuola baman̄ juɔ baa-ba. ¹⁴ Ku saa d̄olnu Yesu-i, wuɔ tuɔ piie baa-ba wuɔ: «Yaan̄ bisālmba ta ba jo mi wulaa, baa na cie-ba. Baman̄ dii bafamba temma-i, *Diilon̄-nelle dii bafamba diele-i. ¹⁵ Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Uman̄ duɔ u saa sie *Diilon̄-nellentes̄inni-i n̄aa bisālān̄o, kutien̄o sie gbāa suur *Diilon̄-nelle-na.» ¹⁶ Ku huon̄gu-na, wuɔ tūu bisāl̄n̄ daaba-i aa haa u nammu-i bei aa cārā Diilon̄o-i hā-ba.

Weīn̄o nan̄ maama

(Matie 19.16-30; Like 18.18-30)

¹⁷ Ku huon̄gu-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba sire biε hūmelle-i ta ba k̄a. Naacol̄n̄o nan̄o gbar jo ji dūna Yesu yaan̄ga-na aa cira: «Hāalātiefefei, mi saaya mi ce bige-i da mi gbāa da cicēlma man̄ sa t̄ien̄ dede-i?»

¹⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie n̄ ta n̄ b̄i-mi nelfefei n̄ man̄? Da ma hel Diilon̄o-na, nelfefei n̄o dii wei? ¹⁹ Diilon̄ un̄'a i tiε wuɔ hūmien̄a muɔ, ma sī n̄ suo-ya ke? *Baa ko nel̄iεn̄o, baa ce *fuoces̄inni-i, baa cuo, baa kar coima n̄ haa molon̄-na, baa du molon̄o, ta n̄ dii n̄ to-i baa n̄ nyu-i ba nun̄gu-i.*»^{*}

²⁰ Naacol̄n̄ wuɔ cira: «Hāalātie, mi duɔn̄ dii mi bisāns̄inn̄in̄ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²¹ Un̄ piie dumaan̄o-na, u maama gbuu p̄an̄ d̄olnu Yesu-i; wuɔ ne-yo aa naa cira: «Ma t̄iyāa ma diei: K̄ā n̄ ka suor n̄ nagān̄-niini-i hiere aa n̄ cal gbei n̄a fan̄a-i n̄ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa n̄ ka ce wei n̄ nuɔ d̄ɔɔ-i-na. Da n̄ ce mafamma-i, n̄ jo n̄ ji ta n̄ nyaanu-miε.» ²² Naacol̄n̄ daayo naa silaa waa wei n̄o cor. Yesun̄ juɔ wan̄ mafamma-i, wuɔ p̄an̄ vāa u yaan̄ga-i aa ta. ²³ Un̄ taa, Yesu wuɔ wuɔra ne u hāalābiemba-i aa cira: «Kuman̄ ka ce wei n̄o duɔ gbāa suur *Diilon̄-nelle-na kuu dii kpelle.»

²⁴ Nel daama cu u hāalābiemba h̄ommu-i. Yesu wuɔ tiraa tir-ma wuɔ: «Mi j̄ēnaan̄ namaa, Diilon̄-nelle suurma dii kpelle d̄e! ²⁵ Na suyaa wuɔ nyɔḡōme duɔ gbāa cor mis̄ēne-fuon̄gu-na kuu dii kpelle d̄e! N̄ga wei n̄o duɔ gbāa suur Diilon̄-nelle-na kufan̄gu dii kpelle yan̄.»

²⁶ Nel daama migāan̄ cu u hāalābiemba h̄ommu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Dumaan̄o-na, hāi molon̄o-i ka gbāa kor?»

* **10:8** Miwaan̄o j̄lnaman̄-scbe (Genèse) 2.24 † **10:19** Helman̄-scbe (Exode) 20.12-17

27 Yesu wuɔ ne-ba aa cira: «Nelbiliemba wulaa ma sie gb̃aa ce, nga weima sa yar Diiloŋo-i.»

28 P̃ier wuɔ cira: «H̃aal̃atie, aa mie mañ naana i weima-i hiere aa tie nyaanu-nie fuɔ?»

29 Yesu wuɔ cira: «Mi war̃ ninsoŋo-i baa-na: Umañ duɔ ta aa yar u dumelle-i, u h̃amba-i, u mɔlbaa-ba-i, u t̃uɔbaa-ba-i, u nyu-i, u to-i, u bis̃almba-i, sisɔ u sonni-i mei maama-na baa *Neldɔdɔlma maama-na, 30 kutier̃ uñ ka da nimañ h̃lema-na bande-i-na, ni ka maar uñ taa aa yar nimañ sɔmma komuɔŋa ndii. U ka da dumier̃a-i, h̃amba-i, mɔl̃aamba-i, nyunaamba-i, bis̃almba-i, sonni-i, aa bi da mul̃lema-i naara. Aa bis̃inuɔ-i-na, u ka da cic̃elma mañ sa t̃ier̃ dede-i. 31 Na saa da, bamañ taa yaañga fiefie-i-na, ba bɔi ka bir waa huoñ-nu, aa bamañ dii huoñgu-na fiefie-i-na, ba bɔi ka ta yaañga.»

*Mamañ dii ta ma cie Yesu-i Yerusalemu-i-na
(Matie 20.17-19; Like 18.31-34)*

32 Ku huoñgu-na, Yesubaa-ba ji sire ta ba k̃a *Yerusalemu. Yesu wuɔ ta nuɔmba yaañ-na hiere. Bañ k̃añ dumaaño-na, korma doñ ta ma da u *h̃aal̃abiemba-i baa bamañ naa cuu ba huoñ-nu hiere. Yesu wuɔ bi u h̃aal̃abier̃ c̃incieluo ba h̃ai baamba-i ba der̃ ka tuɔ piye baa-ba wuɔ: 33 «Na daa iñ k̃añ Yerusalemu-na ke? Die k̃a, ba ka bel *Moloñ-Bier̃o-i h̃a *Diilɔjig̃antaamba yuntaamba-i baa *añj̃inamma pig̃aataamba-i baa-yo. Da ba h̃a-ba baa-yo, ba ka cira wuɔ u saaya komma aa bir-o h̃a *nieraamba-i baa-yo 34 ba nỹe-yo s̃ulma aa tu taalni yuɔ aa muo-yo aa suɔ ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni h̃ai h̃lema-na, sieliñ-yiiñgu-i u ka sire hel jo.»

*Sebede b̃embañ muyaa ba natier̃a Yesu-i-na
(Matie 20.20-28)*

35 Ku huoñgu-na, Sebede b̃emba mañ waa baa Yesu-i, ba taa ba bi unaño-i Sake aa bi unaño-i Ns̃aa, baa pie Yesu caañ-nu ka cira: «H̃aal̃atie, i juɔ die ji c̃ar̃a b̃iñk̃uñgu nañgu ŋ wulaa, jande baa yagar.»

36 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na'a mi ce bige-i h̃a-na?»

37 Baa cira: «I taara da ŋ ji waa ŋ f̃oñg̃uɔ-i-na, ŋ yar̃ mier̃o-i, u diei t̃le na ŋ nadier̃yañga-na aa u diei bi t̃le na ŋ nanyuɔyañga-na.»

38 Yesu wuɔ cira: «Na saa suɔ nañ c̃ar̃añ kumañ de! Yaahuolo mañ ka haa-mie na ka sie u temma haa-nei wei? Na ka sie mul̃ter̃ mei temma-i wei?»

39 Baa cira: «Ūu, i ka sie.»

Yesu wuɔ cira: «Yaahuolo mañ ka haa-mie, baa mul̃lema mañ ka bi haa-mie, ni ka bi haa-nei ninsoŋo. 40 Nga mei sie gb̃aa p̃a nuñgu wuɔ mel̃ho'i ka t̃le na mi nadier̃yañga-na aa mel̃ho'i ka t̃le na mi nanyuɔŋgu-na. Munt̃le nammu fammuñ tigiiñ ta mu cie bamañ, ba yaa ka da-mu.»

41 Ba nah̃aal̃abier̃ c̃incieluo baambañ juɔ nu nel daama-i, ba h̃ommu p̃añ du baa-ba. 42 Yesu wuɔ bi-ba hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ f̃aamaambaa-ba ce h̃almañgu baa ba f̃aamaans̃inni-i aa nelb̃omb̃ombaa-ba ta ba haa f̃oñg̃uɔ-i nuɔmba-na. 43 Nga ku saa saaya ku waa dumaa namaa na wulaa. Umañ duɔ tuɔ taara u waa nelbuɔ-i na h̃olma-na, kutier̃o saaya u ce u f̃ere na maacembiloñ; 44 aa umañ duɔ tuɔ taara yaañga-i, kutier̃o saaya u ce u f̃ere na korier̃o. 45 Na saa da, *Moloñ-Bier̃o juɔ kufañgu jomma yaa-i h̃lema-na duɔ ji c̃aa nuɔmba-i aa p̃a u f̃ere duɔ s̃aa ba bɔi yunni; u saa jo ba da ba ji c̃aa-yo.»

Yesu puurii Bartime yufienja-i
(*Matie 20.29-34; Like 18.35-43*)

⁴⁶ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ kã ka hi Yeriko. A ne da nelpɔŋu naŋ temma taa ku nyaanu-yuɔ a naara u *hãalãbiemba-i. Baŋ juɔ ta ba hel Yeriko-i-na da ba ta, yironjo naŋo waa tiena hũmelle tũŋgu-na tuɔ cãrã. Ba taa ba bi-yo Bartime aa bi u to-i Time. ⁴⁷ Yironjo daa uŋ nuɔ nuɔmba piiye ba cor, wuɔ yuu. Baa cira wuɔ Nasaretitaan Yesu yaa curaan. Wuɔ pãŋ sire tuɔ fara u bi da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hãayẽlɛ nuɔ, jande ce hujarre miɛ!» ⁴⁸ Uŋ faran u bi dumaanjo-na, nuɔmba boi baa yan aa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u budii. Wuɔ migãan dui kunaanjo naara wuɔ: «Davidi hãayẽlɛ nuɔ, jande ce hujarre miɛ!» ⁴⁹ Yesu wuɔ yiera aa naa cira: «Biɛŋ u jo.»

Baa cira: «U bi-ni, fẽ ɛ huonɔŋa-i aa ɛ sire ɛ kã.» ⁵⁰ Yironjo wuɔ pãŋ nanna u jonɔgoruo-i aa tie sire ta tuɔ kã. ⁵¹ Uŋ kaa hi, Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «ɛ taara mi ce bige-i hã-ni?»

Wuɔ cira: «Hãalãtie, mi taara ɛ puur mi yufienja-i.»

⁵² Yesu wuɔ cira: «Kã! Niŋ haa ɛ nanɔga-i miɛ, ɛ kuraa.» Terduonɔŋu fanɔŋu-na, naacolɔŋo yufienja pãŋ puur. Wuɔ cu Yesu huonɔŋu-nu ba ta ba kã.

11

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na
(*Matie 21.1-11; Like 19.28-40; Nsaa 12.12-19*)

¹ Yesubaa-ban kaa ta ba pie *Yerusalemu-i, a saanu baa nilɛina nanja hɔlma-i, dii *Olivi-tibinni-tãnunɔŋu-na, ba bi dinande-i Betifage aa bi dinande-i Betani. Yesu wuɔ wan baa u *hãalãbiemba hã wuɔ: ² «Kãan nelle man i yaanɔga-na daade-i, na suurma-i, na ka da ba vaa kakũmbilonjo nanjo, molo saa nyugũŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³ Uman duɔ yuu-na, na cira: «Tiejo yaa wuɔ i ji fir-o ka hã-yo; wuɔ u ka bir jo baa-yo fiɛɛ.»

⁴ Baa kã ka bi da ba vaa kakũmbilonjo nanjo-i dumelle nande yaanɔga-na; hũmelle tũŋgu-na. Baa ture ta ba fir-o. ⁵ Nuɔmba waa, banamba ta ba piiye baa-ba wuɔ: «Haba-i daaba-i! Na ce bige-i dumaanjo-na?» ⁶ Yesuŋ waan man baa-ba, baa bi wan ma yaa-i baa-ba. Baŋ piiye dumaanjo-na, baa yan ba ta baa-yo.

⁷ Baŋ kãa baa-yo, baa hiel ba jonɔgorbaa-ba-i haa u huonɔŋu-na aa Yesu wuɔ nyugũŋ tiena-yuɔ. ⁸ Nuɔmba fõŋgũɔ baa hiel ba jonɔgorbaa-ba-i fara-bei hũmelle-na Yesu tuɔ wuɔ ba dɔɔ u kã. Banamba kar fielu ta ba jina. ⁹ Baman waa u yaanɔga-na baa u huonɔŋu-na hierɛ baa ta ba piiye da gbagaga wuɔ: «Diilonjo temma si dii.

*Itien uŋ saan uman jo, Diilo baa-yo!**

¹⁰ I bincinjo-i *Davidi fõŋgũɔ temma yaa juɔŋ!

Diilo migãan-yo hã-ye.

Dɔrwuonjo temma si dii!»

¹¹ Yesuŋ kaa suur Yerusalemu-i-na, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka wuɔra ne kuman cien hierɛ. Bãanɔŋu naa ti ti, wuɔ ta baa u hãalãbieŋ cinciɛluo ba hã baamba-i a kã Betani.

Yesu ciɛ yensanɔŋu nanɔŋu kuol
(*Matie 21.18-19*)

¹² Ku cuo kaala-i-na, Yesubaa-ba sire Betani-i-na ta ba kã *Yerusalemu-i-na, a ne da nyulmu waa Yesu-i-na. ¹³ Ba kaa hi hɔlma namma-i, wuɔ

* 11:9 Gbelieman-nalãanɔŋu (Psaume) 118.25-26

da *yensāngu nanju fielu gbu caa da fafamma ḡaa ku maan, a ne da ku mamman-huṅgu'i saa waa huṅgu fanju-na. Yesu wuṅ haar duṅ ka ne sī u ka da biena kuṅ. Uṅ kaa piē, wuṅ da fiēgbāngbānlāndu yonj du kula. ¹⁴ Wuṅ gbē yensāngu-i u *hāalābiemba yufelle-na wuṅ: «Ma hālāa nyungo; nanj cēraa ṅ ji manj biena hā molo wuṅ.»

Yesu duṅnya torgociraamba-i hiel-ba Diilodubuṅ-i-na

(Matie 21.12-17; Like 19.45-48; Nsaa 2.13-22)

¹⁵ Yesubaa-ban kaa hi *Yerusalemu-i, wuṅ kā *Diilodubuṅ-i-na ka donya niisuornintaamba-i baa niisānintaamba-i hiere hiel-ba. Aa kā ka tišṅ gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna, aa sē bamanj suoraan nōnsōr ba huriimba-i ba titier-a-i nanna, ¹⁶ aa cie-ba wuṅ molo baa suur baa kuusuorngu Diilodubuṅ dumelle-na. ¹⁷ Uṅ cie mafamma-i, wuṅ biē Diilon-nelma-i tuṅ piye u pigāan-ba wuṅ: «Ma nyeḡāan Diilon-nelma-na wuṅ: *«Ba ka ta ba bī mi dūngu-i nileṅa-i hiere a Diilojaaldūngu.»*[†] Ma sīnni niē namaa ce-ku cuo ba terienju?» ¹⁸ Nel daama kā ka hi *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *ānjnamma pigāataamba-i. Baa pān ta ba taara-yuṅ baa komma. A ne da u nelma taa ma suurnu nuṅmba-i ma cor, a ce dumaanjo-na ba taa ba kāalā-yuṅ. ¹⁹ Bāanḡuṅ juṅ suur huṅgu manj nuṅ-i, Yesu-i baa u *hāalābien baa hel nellen-huṅga-na.

A haa ṅ nanḡa-i Diilonjo-na ku fa weima

(Matie 21.20-22)

²⁰ Ku cuo kaala-i-na, Yesu-i baa u *hāalābiemba naar sire biē hūmelle-i. Ban kaa hi *yensāngu terienju-i, ba'a ba ne da ku kuolaa baa ku yungu-i hiere. ²¹ Mamanj cie cor hiere ba kāmma-na *Yerusalemu-i-na, maa tēnu Piē. Wuṅ tuṅ piye baa Yesu-i wuṅ: «Hāalātie, ne, niṅ waasaan yensāngu manj, ku kuolaa hiere.»

²² Yesu wuṅ gbē-ba wuṅ: «Haan na nanḡa-i Diilonjo-na. ²³ Yaan mi wan ninsoṅo-i baa-na: Da na haa na nanḡa-i Diilonjo-na, na gbāa gbē tānun daaku-i wuṅ: «Juur ṅ halan bande-i-na ṅ ka suur nuoraanḡu-na», aa ma bi ce. Nga nanj waanj maman, da na saa hūu-ma wuṅ ma gbāa ce, ma siē bi ce. ²⁴ Ku'i cie mi ta mi piye baa-na mic: Da na ta na cārā kumanj Diilonjo wulaa, na saaya na hūu-ma wuṅ na daa ku bīṅkūngu-i tī. Da na hūu-ma, ku yaa Diilonjo ka hā-na baa-ku. ²⁵ Aa da ṅ'a ṅ cārā Diilonjo-i, a ji ne da molo cālāa-ni, ce kutienjo-i jande aa ṅ hiel-ma ṅ huṅga-na, ku yaa nuṅ niṅ cie maman, na To manj dōrō-i-na u ka bi ce-ni jande aa hiel-ma u huṅga-na. [²⁶ Nga da na'a na sa hiel nuṅmaama-i na ḡmmu-na, na To manj dōrō-i-na, u siē bi hiel namaa maama-i u huṅga-na.]»

Hai hāa Yesu-i hūmelle-i u tuṅ ce u maacemma-i?

(Matie 21.23-27; Like 20.1-8)

²⁷ Yesubaa-ban kaa hi *Yerusalemu-i, baa kā *Diilodubuṅ-i-na. Yesu wuṅ tuṅ wuara u bīṅ dumellen-huṅga-na. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjnamma pigāataamba-i a naara nelle bīncuṅmba sire jo u wulaa ²⁸ ji yuu-yo wuṅ: «Niṅ ceṅ mamanj daama-i, hai moloṅo-i hāa-ni hūmelle-i ṅ ta ṅ ce-ma?»

²⁹ Yesu wuṅ cira: «Mi ka bi yuu-na baa nelma diei, da na siē-mi, mi ka pigāan-na umanj hāa-mi hūmelle-i.» ³⁰ Aa naa yuu-ba wuṅ: «Hai moloṅo-i naa puōr Nsāa jo ji tuṅ *batiṅ nuṅmba-i? Diilonjo'i naa puōr-o waa nelbiliemba'i naa puōr-o?» ³¹ Baa donj ta ba piye baa ba-naa wuṅ: «Diē cira Diilonjo'i

[†] 11:17 Isayi (Ésaie) 56.7

puɔraa-yo, u ka cira: «Naj suyaa-ma dumaanjo-na bige-i cie na saa hũu u nelma-i?» ³² I sie bi sie cira nelbiliemba'i puɔraa-yo.» Nuɔmba-i hiere baa suyaa wuɔ Nsaa waa *Diilopɔpuɔrbilonjo, da η da ba ciɛra nelbiliemba'i puɔraa-yo, maacemma haraa-bei. ³³ Baa naa ba cira: «I saa suɔ molonjo man naa puɔr-o.»

Yesu wuɔ bi cira: «Muɔ mi sie bi pigāan-*na* uman hāa-mi hũmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ mamān daama-i.»

12

Suontienjo nanjo baa u maacenciraamba (*Matie 21.33-46; Like 20.9-19*)

¹ Ku huonju-na, Yesu wuɔ bie gbāɛini tuɔ nanj baa-ba wuɔ: «Naacolno nanjo diyaa *ereɛɛ-suonju aa kalla-kuɔ. Uŋ kalaaya-kuɔ, u hĩn fuonju ba da ba ta ba kāmāl ereɛɛ-i, aa ce felge ba ta ba nyugũn ba niya suonju-i. Uŋ cie mafamma-i, u bie maacenciraamba jĩna-kuɔ aa ta kã nelle.

² «Tibibienja karmān juɔ hi, wuɔ puɔr u maacembilonjo nanjo-i maacenciraamba wulaa, wuɔ u ji hũu fuɔ yufelle-i ka hā-yo. ³ Maacembilonj uŋ juɔ, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o ba saa hā-yo bĩnkũngu. ⁴ U tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa. Baa muo ufanjo-i kaasĩnya-yuɔ aa naa tuora-yuɔ. ⁵ U tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa. Baa ko ufanjo-i. Ba muyaa ba fõngũɔ aa ko ba fõngũɔ. ⁶ Maacembiemba ji tĩ suontienjo wulaa aa ku tĩɛ u bɛduɔla yaa-i. U cira: «Fiefie fuɔ, mi ka puɔr mi bɛduɔla yaa ba wulaa. Fuɔ duɔ kã, ba ka kãŋ-yo.» Aa ce bepõlno sire ta. ⁷ Maacenciraambaŋ juɔ'a ba ne da bepõlno jo, baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienjo yaa juonj daayo, yaan duɔ jo i ko-yo aa ciilunju ce mie kũngu.» ⁸ Ba siire ku yaa nuɔ-i, naacombilonj uŋ hii, a bel-o ko-yo, aa hel baa-yo suonju-na ka nanna.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Namaa wulaa, suontienj daa u ka ce bige-i fiefie-i-na? U ka jo ji ko maacenciraan daaba-i aa hã banamba baa suonju-i. ¹⁰ Na saa kalan nel daama-i Diilonj-nelma-na wei wuɔ:

Dũmaraambaŋ ctĩnaana kpankpara man,
u yaa juɔ bella dũngu-i.

¹¹ *Ku cie nerma mie i wulaa.*

Itienjo yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na. »*

¹² *Yuifu ba yuntaamba pān suɔ wuɔ Yesu naan gbānalāan daaku-i hã ba yaa-i. Baa ta ba taara ba bel-o. A ne da ba taa ba kālāl nuɔmba-i, baa naa ba yanjo-yo aa ta.

Nampo saaya u pã hã jamatigi-i wei? (*Matie 22.15-22; Like 20.20-26*)

¹³ Ku huonju-na, baa ji puɔr *Farisɛbaa-ba namba-i baa *Erɔdi baamba namba-i Yesu wulaa, wuɔ ba ka gbān baa-yo bel-o fuɔ ferɛŋ nuŋ-āndaangu-na.

¹⁴ Baŋ kãa, baa cira: «Hāalätie, i suyaa wuɔ η wan ninsonjo yaa-i, η sa kālāl nelienjo baa η ninsonjo-i, η sa bi ce cieluɔ. N gbu η pigāan nuɔmba-i Diilonj-hũmelle yaa kelkel.» Aa naa yuu-yo wuɔ: «A saanu baa mie hũmelle-i, ku saaya i tie pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jamatigi-i wei?»

¹⁵ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Na taara na cure muɔmei wei? Hāa-miŋ warbelle mi ne.» ¹⁶ Baa hā-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba cie hai yunju-i die?»

Baa cira: «Ba cie Oromɛ ba jamatigi yunju.»

* **12:11** Gbelieman-nalāangu (Psaume) 118.22-23

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyegāan hai yerre-i diɛ?»

Baa cira: «Ba nyegāan Oromɛ ba jāmatigi yerre'i diɛ.»

17 Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ da ku waa jāmatigi kūngu-i, pāan-kun na hā jāmatigi-i baa-ku, aa kumaŋ da ku bi waa Diilon-ŋ-kūngu-i, na bi pā-ku na hā Diilon-ŋ-i baa-ku.» U kūŋ kuɔ cu ba hōmmu-i.

Kuomba siremmaŋ-kūngu-i

(Matie 22.23-33; Like 20.27-40)

18 *Sadusɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Banaŋ baa kā ka gbɛ Yesu-i wuɔ: 19 «Hāalätie, *Moisi nyegāan nelma namma hā-ye wuɔ: «*Umaŋ duɔ saa da bilon-ŋ baa u ciɛŋo-i aa ku aa yan-ŋo, u hāan-ŋo saaya u biɛ-yo a hon bilon-ŋo hā kulon-ŋo-i.*»[†] 20 A ne da naacombiamba namba waa niehāi ba nyu wulaa. Mōŋo sire jā ciɛŋo, u saa da bilon-ŋo baa-yo aa ku. 21 Umaŋ cuu-yo, u biɛ ciɛŋo-i u saa da bisāmba baa-yo, fuɔ u ku aa yan-ŋo. Sielin-wuon-ŋo-i maaduoma. 22 Ba kuu dumei ka gbuo hiere unaa saa ji da bilon-ŋo baa ciɛŋ daayo-i. Ku huon-ŋu-na, ciɛ fuɔ fɛɛɛ suɔ tuɔ nyaanu-bɛi. 23 Ba hieron-ŋo-na ban diyaa-yo ba ciɛŋo cor, kuon da ba ji sire, u ka ce hai wuon-ŋo-i?»

24 Yesu wuɔ cira: «Na piera. Aa na suyaa kumaŋ ciɛ na pira wɛi? Na saa suɔ Diilon-nelma-i, aa na saa bi suɔ u himma-i ku'i ciɛ. 25 Na saa da, kuon da ba ji sire, cadiile siɛ waa. Ba ka waa ŋaa *dɔrɔpɔuɔrbiemba. 26 Kumaŋ ŋaa kuomba siremmaŋ-kūngu-i, Moisiŋ piye dāamu nan bilaa perfielu‡ maŋ du maama-i Diilon-nelma-na terien-ŋu maŋ nuɔ-i, na saa kalaŋ ku terien-ŋu-i wɛi? Ma nyegāan terien-ŋu-na wuɔ: Diilon-ŋo gbɛ Moisi-i wuɔ: «**Abiramu Diilon-ŋo yaa muon-ŋo-i. *Isaki Diilon-ŋo yaa muon-ŋo-i. *Yakabu Diilon-ŋo yaa muon-ŋo-i.*»[§] 27 Ku pigāan wuɔ Diilon-ŋo-i ciɛlmantaan-wuon-ŋo, bikuon-wuon-ŋo sɪ. Na piera bɔi.»

Nelma maŋ dii yun-ŋu Diilon-nelma-na

(Matie 22.34-40; Like 10.25-28)

28 *Anjɪnamma pigāatien-ŋo nan un daa Yesu suyaa *Sadusɛbaa-ba siɛma, wuɔ piɛ u caan-nu a yuu-yo wuɔ: «Diilon un ciera i tie wuɔ hūmien-ŋa maŋ hiere, hade-i yun-ŋu?»

29 Yesu wuɔ cira: «Hūmelle maŋ yun-ŋu, di yaa daade: «**Isirahel-baan namaa, karaan na tunni-i! Diilon-ŋo yaa Itien-ŋo-i u diei yon.*» 30 *Ŋ saaya ŋ dɔl Itien-ŋo-i Diilon-ŋo-i baa ŋ huon-ŋa-i hiere, baa ŋ kusun-ŋu-i hiere, baa ŋ anjɔgɔma-i hiere, baa ŋ fɔŋgɔ-i hiere.*»^{*} 31 Maman cuu mafamma-i ma yaa daama: «*Ŋ saaya ŋ dɔl ŋ nanon-ŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛɛ duma.*»[†] Diilon un'a i tie wuɔ hūmien-ŋa maŋ hiere, a hāi-waan daaya yaa yun-ŋu.»

32 Anjɪnamma pigāatien wuɔ cira: «Hāalätie, ŋ waan ninson-ŋo, Diilon-ŋo dii u diei yon, unan-ŋo si dii yan-ŋa nanga. 33 Terien-ŋu fan-ŋu-na, ku saaya nelien-ŋo nelien-ŋo, u dɔl-o baa u huon-ŋa-i hiere, baa u anjɔgɔma-i hiere, baa u fɔŋgɔ-i hiere; aa u saaya u dɔl u nanon-ŋo-i ŋaa un dɔl u fɛɛɛ duma. Kufan-ŋu bɔyaa tammaŋ-niini pamma-na.» 34 Yesu wuɔ ne da u siyaa-yo baa cɛɛm-ŋu. Wuɔ cira: «ŋ saa maa baa *Diilon-nelle-i.» A hel mafamma-na, molo saa tiraa siɛ yuu-yo baa wɛima.

Konkortien-ŋo bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-46; Like 20.41-44)

† 12:19 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 25.5-6 ‡ 12:26 Helman-sebe (Exode) 3.2-6

§ 12:26 Helman-sebe (Exode) 3.2,6 * 12:30 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.4-5

† 12:31 Buolman-sebe (Lévitique) 19.18

³⁵ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ biɛ Diilonḡ-nelma-i tuɔ piye u pigāan nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na aa ji yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i aa saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ, *anḡnamma pigāataamba ta ba piye wuɔ u ka waa *Davidi hāayɛlnḡo? Ba taara ba wanḡ wuɔ nie dumaanḡo-na? ³⁶ Ma sɪ Davidi fuo fɛɛ-i, *Diilonḡ-Yalle ciɛ u nyɛgɛnḡ-ma wuɔ:

Itienḡo gbɛ mi Tienḡo-i wuɔ:

«Jo nḡ ji tɛna mi caanḡ-nu

aa nḡ yanḡ mi mal nḡ bigāarāamba-i hā nḡ ce nḡ bāanḡu-i bei.»‡

³⁷ «Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i aa saanḡ Konḡkortienḡo manḡ, Davidi fuɔ fɛɛɛ bɪ-yo u Tienḡo, u ce nie aa ce u hāayɛlnḡo yonḡ?»

Yesu firiiye anḡnamma pigāataamba-i

(Matie 23.1-36; Like 20.45-47)

Nuɔmba bɔi waa ta ba nu Yesu tuɔ piye. U nelma taa ma dɔlnu-bei ma cor. ³⁸ Wuɔ tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Bilaanḡ na fɛɛɛ, baa na ta na ce *anḡnamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonḡorbɔmbɔmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba.

³⁹ Da ba suur *Diilonelhaalādunḡu-na, sisɔ da ba kā källe manḡ nuɔ-i, ba taara ba tɛna yaanḡ-na. ⁴⁰ Da ba ce ba bel diilonḡo-i a hūu bikulcaamba nagān-niini-i wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonḡo-i ba cārā-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanḡ ka haa-bei, ku ka balanḡ cor.»

Bikulcienḡo nanḡo maama

(Like 21.1-4)

⁴¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ kā ka tɛna kekerienḡu caanḡu-na *Diilodubuɔ-i-na tuɔ ne nuɔmba ta ba dii ba gbeiḡa-i ba hā Diilonḡo-i. Waamba bɔi taa ba kā ba dii gbeibɔmbɔmbaa. ⁴² Bikulcesuntienḡo nanḡo jo ji dii tāmabienḡa hāi. ⁴³ Yesu wuɔ bɪ u *hāalābiemba-i a tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Yaanḡ mi wanḡ ninsoḡo-i baa-na: Ciɛnḡ daa unḡ diyaa kumanḡ, ku maaraa banambanḡ diyaa kumanḡ hierɛ. ⁴⁴ Bafamba paraa dii aa yanḡ boluonḡu; nḡa ciɛnḡ daa unḡ diyaa kumanḡ, ku yaa waa u yunḡu-na yonḡ; kunanḡu si dii yanḡa nanḡa.»

13

Mamanḡ ka da nelbiliemba-i aa miwaanḡo suɔ duɔ tɪ

(Matie 24.1-2; Like 21.5-6)

¹ Yesunḡ juɔ tuɔ hel *Diilodubuɔ-i-na, u *hāalābilonḡo nanḡo tuɔ piye baa-yo wuɔ: «Hāalātie, ne dubuɔ daayo temma-i! Ne banḡ maa-yo baa tāmplienḡa manḡ! A faa cor!»

² Yesu wuɔ cira: «nḡ daa dūnḡu manḡ daaku-i ke? Yiinḡu dii baa yiinḡu ku ka fara hierɛ hɛma-na!»

(Matie 24.3-14; Like 21.7-19)

³ Banḡ kaa hi *Olivi-tibinni-tānunḡu-i, Yesu wuɔ tɛna bir u yaanḡa-i *Diilodubuɔ-i-na. A ne da huonḡu fanḡu-na, Pier baa Sake baa Nsāa, a naara Andere, ba yaa waa baa-yo yonḡ. Baa yuu-yo wuɔ: ⁴ «Hāalātie, ninḡ waanḡ nelma manḡ daama-i, ma ka ce yaku-i? Aa i ka ce nie suɔ ma cemmanḡ-huonḡu-i?»

⁵ Yesu wuɔ cira: «Gbāanḡ molo baa ji pira-nei. ⁶ Nuɔmba bɔi ka jo ji bie mi yerre-i ce-de bafamba diele. Umanḡ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonḡ unḡ pāa nunḡu-i wuɔ u ka saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ, u yaa ufanḡo-i. Ba ka pira nuɔmba bɔi. ⁷ Da na ji da berru ce terni-na hierɛ, baa na tie holle. Mafamma saaya ma ce, nḡa miwaanḡo tɪmma'i sie pānḡ waa huonḡu fanḡu-na. ⁸ Nuɔmba kaa ta

ba gān siyaabaa siyaabaa, baa nileiṅa nileiṅa. Hiema kaa ta ma wuora ma sagalla. Nyulmu kaa bi waa. Nifanni-i daani-i hiere hāaṅo. Ku domma'i dumaṅo-na.

⁹ «Namaṅo-i, mi ka gbuaya-nei jina. Ba ka bi-na fāamaambaa-ba wulaa. Ba ka muo-na *Diilonelhāalādūnni-na. Ba ka kā baa-na fōṅḡōtaamba wulaa, baa nellentaamba wulaa mei maama-na. Huṅgu faṅgu'i nuo-i na ka da na fere piiye mi maama-i baa-ba. ¹⁰ Aa miwaanjo suṅ duṅ tī, nuomba-i nileiṅa-na hiere ba saaya ba nu *Neldədalma-i ka saa. ¹¹ Da ba ji bel-na ta ba kā baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa na tie holle wuṅ na sie ka suṅ naṅ ka waṅ mamarj. Da na ka hi, mamarj da ma ka par hā-na, na waṅ ma yaa-i. Ma sie ji hel namaa hōmmu-na, ma kaa hel *Diilonj-Yalle huṅj-na.»

¹² «Banamba kaa bel ba fereṅ hāmba-i a hā ba ko-ba, banamba ba fereṅ mōlbaa, banamba ba bisāmba, banamba bi sire pu baa ba bīncuomba-i aa ce ba bel-ba ko-ba. ¹³ Nuomba-i hiere ba kaa bigāaṅ-na mei maama-na. Nga umarj duṅ nyaar ji hi ku bālma-i, kutienjo ka kor.»

(*Matie 24.15-28; Like 21.7-19*)

¹⁴ «Nuoni marj da ṅ kalan terienj daaku-i, ṅ gbān kpelle ṅ suṅ ku yuṅgu-i. Da na ji da Terbiēnatieṅo juṅ ji tlena terienḡu marj u saa saaya u tlena-kuṅ*, namaa mamarj da na ji waa *Yude-i-na, na ta na gbar na kā tānniṅ. ¹⁵ Umarj duṅ ji waa u dūṅgu dōrō-i-na, u hiire u tuṅ gbar; u baa cira u suur biē bīṅkūṅgu dūṅgu-na. ¹⁶ Umarj duṅ ji waa suonj-nu, u baa cira u jo cūṅ-nu ji biē waan-jōṅgoruo. ¹⁷ Kusūntaamba-i baa bientaamba-i, sūlma haraa-bei yinni fanni-na. ¹⁸ Taa na cārā Diilonj-o-i ku baa ji ce waan-huṅgu. ¹⁹ Diilonj uṅ jlena miwaanjo-i ji hi baa nyuṅgo, yaahuolo marj temma-i saa da nelbiiemba-i, u'i ka da-ba yinni fanni-na. Aa da ma hel ufaṅo-na, u temma sa ji da-ba. ²⁰ Kuṅ Itienjo saa naa hiel kunanḡu yin daani-na, molo naa saa kor. Nga u yufellen hilaa bamarj nuṅ-i, u nie ba yaa-i aa hiel kunanḡu nie.»

²¹⁻²² «Na saa da, coikartaamba ka ta ba jo; umarj duṅ jo, wuṅ Diilonj uṅ pāa nuṅgu-i wuṅ u ka saanḡ *Konkortienjo marj, u yaa ufaṅo-i, banamba ka cira bafamba *Diilopapuorbiemba. Ba ka ce nelma bōi baa gbere-weima bōi da ba pira halle Diilonj yufellen hilaa bamarj nuṅ-i. A ce dumaṅo-na, umarj duṅ ji gbē-na wuṅ Diilonj uṅ pāa nuṅgu-i wuṅ u ka saanḡ Konkortienjo marj uu dii bande, sisṅ uu dii daalei, baa na hūu-ma, u taal-na. ²³ Terienḡu faṅgu-na, bilaarj na fere, mi gbuoya-nei jina.»

(*Matie 24.29-31; Like 21.25-28*)

²⁴ «Yaahuolo daa duṅ tuṅ bāl, *baanḡu ka bir cure, ceinjo ka ce da bintuu.* ²⁵ *Mōṅja ka par diire, bīmbtṅni marj dōrō-i-na hiere ni ka halanḡ ni fonni-na.* †

²⁶ «Huṅgu faṅgu'i nuṅ-i ba ka da *Molon-Bienjo jo duherru-na. Ba ka da u yuntesinni-i baa u bōbōima-i. ²⁷ Duṅ jo, u yufellen hilaa bamarj nuṅ-i, u ka ce *dōrpapuorbiemba wuora terni-na hiere baa hiema-na hiere a tigiinḡ-ba terduṅ-nu.»

(*Matie 24.32-35; Like 21.29-33*)

²⁸ «Na saa da *yensāanḡu-i, da na ji da ku caa fielu-i, na bi suṅ kerre ifelle hii. ²⁹ Kuuduṅgu yaa-i, da na bi ji da mamarj daama ce, na saaya na suṅ wuṅ *Molon-Bienjo jomma piyaa. ³⁰ Mi waṅ ninsoṅo-i baa-na, nel daama ka ce hi fiefiē ku nuomba namba aa ba suṅ ku. ³¹ Dōrō-i baa hiema-i ni ka gbuo, nga mei nelma sa ji gbuo dede.»

(*Matie 24.36-44*)

* 13:14 Daniel (Daniel) 9.27; 11.31; 12.11 † 13:25 Nienj Isayi sebe-i-na (Esaie) 13.10; 34.4.

³² «ŋga kumanj ŋaa yiingu fanju fere-i, siso huɔngu fanju fere-i, molo sa suɔ-ku. Halle *dɔrpɔpuɔrbiemba famba fere-i dɔrɔ-i-na baa Bepolŋ fuɔ fere-i, ba sa suɔ-ku. Tuɔŋo yaa suyaŋ-kunj u diei yonj. ³³ Nan'a na sa suɔ yiingu-i, baa na duɔfɔn. ³⁴ Mi gb̄aa saa-ku baa naacolŋo nanj maama. U taa u k̄a nelle. Un'a u ta, u dii u dumelle weima-i hiere u maacembiemba nan-na; nelieŋo nelieŋo baa u maacemma. Unj cie mafamma-i, u wanj baa umanj taa u niya fondumelle-i wuɔ: «Baa duɔfɔn!» ³⁵ Terienju fanju-na, baa na bi duɔfɔn, na sa suɔ dumellentienj unj ka jo huɔngu manj nuɔ-i: U ka jo d̄anamb̄aŋ-nu wa, isuɔhollenj wa, k̄oh̄laamba-na wa, cucuyunj-nu wa, na sa suɔ. ³⁶ Duɔ fie jo huɔngu huɔngu, na baa yanj u jo ji da na duɔfɔn. ³⁷ Minj waanj mamanj daama-i baa-na, mi bi wanj maaduɔma famma yaa-i baa nuɔmba-i hiere wuɔ ba baa duɔfɔn.»

14

Ba saa Yesu belmanj-maama-i
(*Matie 26.1-5; Like 22.1-2; Nsaa 11.45-53*)

¹ *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i, baa *anj̄lnamma piḡaataamba taa ba taara nelma da ba cure Yesu-i gb̄aa bel-o ko-yo. *K̄ors̄inni t̄immanj-ponsaanju-i, baa *ban'a ba sa dii siini-i *buruo manj nuɔ-i u k̄unjunj juɔ t̄ie yinni h̄ai aa da na ni hi, ² baa ta ba ba piye wuɔ: «I saa saaya i bel-o ponsaanju h̄alma-na ni ma'i s̄i ku ka du.»

Cieŋo nanjo k̄l̄ona natikolo Yesu yunju-na
(*Matie 26.6-13; Nsaa 12.1-8*)

³ Yibienja fanja-na Yesu waa Betani baa u *h̄aal̄abiemba-i tuɔ wuo niwuoni *jard̄aamanj waa Simɔ manj nuɔ-i u dumelle-na. Cieŋo nanjo jo baa natikolo nanjo *alabati-kamoelenj. Natikolo fanjo cie baa *naar-yɔmma ma kula. U sulu waa kpelle. Unj juɔ, wuɔ kaya kamoele nunju-i aa k̄inna natikolo-i Yesu yunju-na. ⁴ Nuɔmba manj waa, banamba h̄ommu p̄anj du baa cieŋ daayo-i. Baa ta ba piye wuɔ: «Bige-i cie u b̄iena natikolof̄eŋiŋ daayo-i temma-i?» ⁵ Uu naa gb̄aa suor-o *deniebaa nuɔs̄uɔ komuɔŋa ndii a k̄aȳa s̄untaamba-i.» Aa ta ba waana. ⁶ Yesu wuɔ gb̄e-ba wuɔ: «Yaanj cieŋo fiisa! Bige-i cie na ta na guɔla u huɔnga-i? Unj cie kumanj mie daaku-i, ku faa. ⁷ S̄untaamba-i dii baa-na b̄aangu-i baa isuɔngu-i; na gb̄aa k̄aȳa-bei huɔngu manj d̄olaanu-nei. Ŋga muɔmi si dii baa-na gbula. ⁸ Cieŋ daayo cie u kuusaanunju yaa-i: U k̄l̄ona natikolo-i mie tuɔ cie mi kuliinj-yiingu yaa-i. ⁹ Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: *Neld̄ɔd̄olma da ma wanj terienju terienju h̄l̄ema-na bande-i-na, cieŋ daa unj cie mamanj daama-i, ba ka bi ta ba wanj-ma nuɔmba ta ba suɔ-ma.»

Yuda suuraa Yesu-i
(*Matie 26.14-16; Like 22.3-6*)

¹⁰ Yesu *h̄aal̄abienj c̄ncieluo ba h̄ai baamba-na, ba nanj b̄inj umanj *Yuda-Isikaro-i, wuɔ ta ka wanj baa *Diilojiḡantaamba yuntaamba-i wuɔ fuɔ gb̄aa k̄aȳa-bei ba bel Yesu-i. ¹¹ Kuɔ gbuu silaa d̄olnu-bei. Baa p̄a nunju baa-yo wuɔ duɔ gb̄aa ce-ma, ba ka h̄a-yo gbeinja. Yuda wuɔ donj tuɔ taara unj ka ce dumaa ba bel Yesu-i.

Yesu ce k̄ors̄inni t̄immanj-ponsaanju-i baa u h̄aal̄abiemba
(*Matie 26.17-25; Like 22.7-14,21-23; Nsaa 13.21-30*)

¹² *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo manj nuɔ-i u ponsaanju yid̄l̄el̄angu-na, banj konj *k̄ors̄inni t̄immanj-ponsaanju niikonni-i yiingu manj nuɔ-i, Yesu

*håalåbiemba yuu-yo wuo: «Håalåtie, η taara i ka ce kørslinni tímman-ponsaanġu niuwuoni-i terien haku-i nuo-i a hæ-ni?» ¹³ Yesu wuo waŋ baa ba hæi wuo: «Kåan nellen-huonġa-na na ka da naacolġo nanġo tũyåa hũmman-bũnanġa, na suu u huon-nu. ¹⁴ Duo ka suur dumelle man nuo-i, na suur baa-yo. Da na suur, na waŋ baa dumellentienġo-i wuo hæalåtien wuo u pigåan-na dũngu man uŋ ka hæ-yo baa-ku u wuo kørslinni tímman-ponsaanġu niuwuoni-i baa u hæalåbiemba-i. ¹⁵ U ka pigåan-na dubuo nanġo dorõ-i-na. U tigiin tĩ; bĩmbĩnni-i dii-yuo. Na ce niuwuoni-i kusuon-nu'i i ka wuo.» ¹⁶ Håalåbiemba ta. Baŋ kåa ka hi, ba bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce niuwuoni-i.

¹⁷ Båanġuŋ juo suur, Yesu wuo jo baa u hæalåbien cĩncieluo ba hæi baamba-i. ¹⁸ Baŋ juo tĩna ta ba wuo niuwuoni-i, Yesu wuo cira: «Yaan mi waŋ ninsonġo-i baa-na: Na hõlma-na, unaa ka hel mi huon-nu; kutienġo-i dii tuo wuo baa-mi bande-i-na.» ¹⁹ Ba yammu pån våa. Baa ta ba yuu-yo ba da-ba-diei. Uman duo puur wuo: «Håalåtie, muamei wei?»

²⁰ Yesu wuo cira: «Kutienġo dii hæalåbien cĩncieluo ba hæi baan namaa hõlma yaa nuo-i; kutienġo wuo baa-mi kaladuon-nu. ²¹ *Molon-Bienġo ka ku ŋaa Diilon-nelmaŋ waan-ma dumaa, nuharunġu si dii-mei. Ŋga uman ka hæ-ba baa-yo ba ko-yo, sũlma haraa kutienġo-na; bõlbõl uu naa baa honġ.»

(*Matie 26.26-30; Like 22.15-20; Kor. dte. 11.23-25*)

²² Baŋ waa ta ba wuo niuwuoni-i, Yesu wuo ji biẽ *buruo, aa jaal Diilonġo-i aa bũlnu-yuo hæ-ba aa cira: «Hũyåan, mi kũõma yaa daama.» ²³ Ku huonġu-na, u biẽ duvẽġo ciin-na aa jaal Diilonġo-i aa hæ-ba baa-yo ba nyon hierẽ. ²⁴ Baŋ juo nyon tĩ, wuo cira: «Mi tåmma yaa-i; tobisiflennin-tåmma yaa-i. Ma ka kũnna nuomba boi maa-na.» ²⁵ Aa cira: «Yaan mi waŋ ninsonġo-i baa-na: Ni *Diilon-nellen sĩ, mi sie tiraa nyon duvẽġo.» ²⁶ Ku huonġu-na, baa hål neini gbeliẽġ Diilonġo-i aa sire ta kå *Olivi-tibinni-tånunġu-na.

Yesu gboya Pier wuo u ka cĩna-yuo

(*Matie 26.31-35; Like 22.31-34; Nsaa 13.36-38*)

²⁷ Yesubaa-baŋ kåa *Olivi-tibinni-tånunġu-na, Yesu wuo tuo piye baa u *håalåbiemba-i wuo: «Ma nyegåan Diilon-nelma-na wuo: *«Mi ka ko ancĩnanġo-i aa yan tũlmba pisalla.»*» Yesu wuo cira: «Terienġu fanġu-na, namaa na ka nanna-mie hierẽ. ²⁸ Ŋga da mi ji sire, mi ka kå ka cie-na *Galile-i-na.»

²⁹ Pier wuo cira: «Banamba da ba fie nanna-nie, muo fuo mi ceraa mi nanna-nie.»

³⁰ Yesu wuo cira: «Pier, mi waŋ ninsonġo-i baa-ni, nyunġo daayo-na, isuoduon daaku-na, kõhõldielånġo sie hi tir bu, η ka cĩna-mie da i siei wuo nan sa suõ-mĩ.»

³¹ Pier wuo dii u nanġa-i dåamu-na wuo da ba fie'a ba ka ko-ba ba hæi-i-na, fuo ceraa u cira u sa suõ-yo. Banamba bi waŋ maaduõma.

Yesubaa-ba kåa Getisemane

(*Matie 26.36-46; Like 22.39-46*)

³² Ku huonġu-na, Yesubaa-ba sire kå terienġu nanġu-na ba bĩ-ku Getisemane. Baŋ kåa, Yesu wuo waŋ baa u *håalåbiemba-i wuo: «Tĩnaananġo bande mi ka carå Diilonġo-i aa jo.» ³³ Uŋ'a u ta, wuo ta baa Pier, baa Sake a naara Nsåa. Baŋ kån hũmelle-na, u holle donġ ta di tie, korma ta ma da-yo. ³⁴ Wuo waŋ baa-ba wuo: «Mi huonġa si dii huonġa; tĩnaananġo bande na cie-mi. Baa na duõfũŋ!» ³⁵ Aa kå yaan-na celle ka dũna tuo carå Diilonġo-i wuo duo sie u baa yan yaahuolo daayo haa-yuo. ³⁶ Uŋ waan maman ma yaa daama, u

ciera: «Baba, weiima si dii mamarj gbāa yar-ni cemma, jande maaya yaahuolo daayo-i muo-na; nga baa fer-muo, ce-ma ninj taaranj ma ce dumaa.»

³⁷ Ku huonju-na, wuo sire duo ji ne Pierbaa-ba-i; a jo ji da ba kuraa duofun. Wuɔ cira: «Simɔ, ɲ duofun wei? Halle ɲ saa gbāa tlena da huonju celle, ɲ yan duofummu nuɔl-ni. ³⁸ Baa na duofun, taa na cārā Diilonjo-i weiima baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaanju cemma-na. Anfafamma cemmaj-maama dii nelbilonjo huonja-na, nga ku fongūo yaa si dii-yuo.» ³⁹ Uɲ waan mafamma-i, wuo tiraa bir ta ka cārā Diilonjo-i baa nelduɔɲ daama yaa-i.

⁴⁰ Uɲ kaa cārā tī aa bir jo hāalābiemba wulaa, wuo jo ji da duofummu yirii-ba. Ba saa suɔ banj ka wanj mamarj baa-yo. ⁴¹ Wuɔ tiraa bir ta. Uɲ kaa bir tuo jo sielinj-jomma-i, wuo jo ji gbē-ba wuo: «Na saa duofun ye dumaa wei? Ku hii. Ba ka hā āmbabalmanciraamba baa *Molon-Bienjo-i. ⁴² Siirenj i ta, umanj ka hā-ba baa-mi u'i juonj daayo.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Like 22.47-53; Nsaa 18.3-12)

⁴³ Nelma saa ji tī Yesu nunju-na, ba'a ba ne da *Yuda juɔ ji tuo yiɛra baa nelpunju nanju u huonju-na. Yuda nunju waa baa u *hāalābienj cinciɛluo ba hāi baamba-i. Bamanj waa baa-yo, banamba waa baa jigāmmu, banamba bɔɛɲa. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *anjɲamma pigāataamba-i, a naara nelle bɲcuamba yaa naa puɔraa-ba.

⁴⁴ A ne da banj'a ba jo, Yuda gbuɔya-bei wuo: «Da mi ka pūrā umanj jaal-o, u yaa-i, na bel-o fafamma na kā baa-yo.» ⁴⁵ Banj juɔ ji hi, wuo pie Yesu caan-nu aa naa cira: «Hāalātie» aa pūrā-yuo jaal-o. ⁴⁶ Bamanj waa u huonju-na baa bi pāɲ pie bel Yesu-i. ⁴⁷ Hāalābilonjo nanj wuo pāɲ fa u jigāɲga-i hiel-ka a jafunj *Diilojigāntaamba yuntienjo maacembilonjo tūngu-i a yer-ku. ⁴⁸ Yesu wuo cira: «Na hilaa baa jigāmmu baa bɔɛɲa da na ji bel-mi ɲaa cuoyuo muɔ. ⁴⁹ Ma sɪ i da i-naa yinni manj jonj *Diilodubuɔ-i-na kɛ? Mi kā mi wanj Diilonj-nelma-i mi pigāan nuamba-i kusuɔɲ-nu'i. Bige-i cie na saa sie bel-mi? Nja mamarj nyegāan Diilonj-nelma-na, ma saaya ma ce ku'i cie.» ⁵⁰ Hāalābiemba gbar hiere aa yanj-yo.

⁵¹ Banj bilaa Yesu-i ta ba kā baa-yo, naacombilonjo nanjo cu ba huon-nu. Naacombilonjo fanj wuo naanj kompanja yonj u kūɔma-na. Bamanj bilaa Yesu-i, baa kā nii-yuo da ba bel-o. ⁵² Wuɔ nanna kompanja-i hā-ba aa gbar tāmporuonju.

Ba kāa baa Yesu-i Yuifu ba nellentaamba wulaa

(Matie 26.57-68; Like 22.54-55,63-71; Nsaa 18.13-14,19-24)

⁵³ Banj bilaa Yesu-i, baa kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntienjo cinguna. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bɲcuamba-i, a naara *anjɲamma pigāataamba-i, baa jānu ba-naa terienju-na. ⁵⁴ A ne da banj taa ba kā baa Yesu-i, Pier wuo yanj ba maa aa suɔ cu ba huon-nu kā ka suur baa-ba Diilojigāntaamba yuntienjo cinguna. Uɲ suuri, wuo kā ka tuo yiraanj dāamu baa bamanj nieyanj dumelle-i. ⁵⁵ Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *nellentaamba-i, baa ta ba taara āntāalamma da ba haa Yesu-i-na da ba gbāa ko-yo, nga ma saa dɔl-ba. ⁵⁶ Nuamba bɔi taa ba kar coima-i ba haa-yuo, nga ba nelma taa ma hel ma-naa honninj. ⁵⁷ Bamanj baa sire baa coinj daama-i ta ba piye wuo: ⁵⁸ «I nuɔ u ciera wuo: «Nelbiliemanj maa *Diilodubuɔ manj daayo-i, mi ka muonu-yuo aa ma uufelenjo yinni siei hɔlma-na; ufanjo sie waa nelbilienj uumanjo.» ⁵⁹ Halle banj fiɛ wanj mafamma-i, ma saa ce kuuduonju. ⁶⁰ Diilojigāntaamba yuntienj wuo sire yiɛra nuamba-na

aa naa cira: «Naacolŋ nuɔ, baŋ cāl-niŋ naŋ'a niε?» ⁶¹ Yesu saa seŋ sūnuŋgu yuɔ. Wuɔ cira: «Diilon ŋŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konŋkortieŋo maŋ, u yaa nuɔŋo-i wei? In tuɔlnuŋ Diilonŋo maŋ, fuɔ bieŋo'i nuɔŋo-i wei?»

⁶² Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» Aa naa cira: «Yiingu dii baa yiingu na ka da *Molon-Bieŋo tlenaana Itieŋo caanŋu-na. Na ka da u hilaa dɔrɔ-i-na duherru suuye-yaa u tuɔ jo.» ⁶³ Ŋŋ waan mafamma-i, Diilojigāntaamba yuntieŋo huŋŋ kaa pāŋ du; wuɔ fa fuɔ feŋeŋ jonŋorbaa-ba-i taalnu-bei aa naa cira: «Ii si dii die ka tiraa yuu molonŋo! ⁶⁴ Ŋŋ tuoraaya Diilonŋo-i namaa na'a niε?» Baa sire hiere wuɔ u cālāa, keŋe u saa baa kuliingu. ⁶⁵ Banamba pāŋ ta ba tu taalni yuɔ, aa naa vaa u yufieŋa-i aa ta ba dudul-o. Da ba dudul-o, ba yuu-yo wuɔ: «ŋ suyaa uman muyaa-ni wei? Bi kutieŋo yerre-i i ne!» Bamaŋ naa niεyan dumelle-i, baa bel-o ta ba caa u tūnni-i.

Pier cinaana Yesu-i

(Matie 26.69-75; Like 22.56-62; Nsaa 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Baŋ taa ba ce Yesu-i kpāncɔlgūɔ faŋo-i, Pier waa yogo hieŋma-na[†] dumelleŋ-huɔŋga-na. *Diilojigāntaamba yuntieŋo maacembilonŋo[‡] naŋo jo ⁶⁷ ji da u yiraan dāamu-i. Wuɔ ne-yo da kelkelkel aa cira: «Ma si nuɔ ŋ waa baa Nasaretitaanŋ Yesu-i ke?»

⁶⁸ Pier wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, mei saa suɔ ŋ nelma yaanŋa-i; ŋ taara ŋ waŋ wuɔ niε?» Ŋŋ waan mafamma-i, wuɔ pāŋ hel ka yiera fondumelle-na. [Kɔhɔldieŋŋ wuɔ donŋ tuɔ bu.]

⁶⁹ Ŋŋ kaa ka yiera fondumelle-na, maacembilonŋ daayo daa-yo. Wuɔ tuɔ piye baa bamaŋ waa dumelle-na wuɔ: «Unaŋo yaa yieraaya daayo-i.» ⁷⁰ Pier wuɔ tiraa ju-ma wuɔ coima. Cɛle, bamaŋ waa, baa gbε-yo wuɔ: «Ma si Galileyieŋ nuɔ ke? N ju-ma gbāŋgbāŋ, unaŋo'i nuɔŋo-i.»

⁷¹ Pier wuɔ cira: «Muɔ baa Diilonŋo mi sa suɔ naacolŋ daayo-i! Aa da kuɔ mi karaa coima, Diilonŋo baa yaŋ-mi!» ⁷² Ŋŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, kɔhɔldieŋŋ wuɔ donŋ tuɔ bu hāalŋ-bumma-i. Yesuŋ ŋa naa waŋ mamaŋ baa-yo wuɔ: «Kɔhɔldieŋŋo sie hi tir bu, ŋ ka cina-mie da i siei wuɔ naŋ sa suɔ-mi» nelma famma pāŋ tleŋu-yuɔ. Wuɔ pāŋ naŋ yunŋu tuɔ kaal.

15

Ba kaa baa Yesu-i Pilati wulaa

(Matie 27.1-2,11-14; Like 23.1-5; Nsaa 18.28-38)

¹ Ku cuo kaala-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba naar tigiŋ ba-naa, baa nelle bincuɔmba-i, a naara *aŋŋnamma pigāataamba-i. Kuu dii ŋaa *Yuifu ba *nellentaamba yaa naa naaraa tigiŋ ba-naa, a da ba-naa, aa bel Yesu-i vaa-yo kaa baa-yo ka hā *Pilati-i baa-yo. ² Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Yuifu ba nellentieŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.» ³ Diilojigāntaamba yuntaamba donŋ ta ba cāl-o baa nelma bɔi.

⁴ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Baŋ cāl-niŋ balbalbal naŋ'a niε?» ⁵ Yesu saa ji seŋ sūnuŋgu yuɔ. Kuɔ bir yaŋ aa cu Pilati huɔŋga-i.

Pilati haa-ba Yesu-i wuɔ ba ka ko-yo

(Matie 27.15-26; Like 23.13-25; Nsaa 18.39-19.16)

⁶ Belle belle, *korsinni tɔmanŋ-ponsaanŋ da kuɔ hi, *Pilati nanna kasobilonŋo diei. Nuumba yaa pigāanŋ ba yufelleŋ-nolŋo u nanna-yuɔ. ⁷ Naacolŋo naŋo waa kaso-i-na, ba taa ba bi-yo Barabasi. U waa baa bubɔlaamba namba.

[†] 14:66 Ba waa baa Yesu-i sanŋānsɔ-dɔrɔ. [‡] 14:66 Maacembilonŋ daayo waa cicieŋo a saanu baa mamaŋ nyεgānŋ girekimma-na.

Ijieni nan̄ niε ciε nelle-na bafamba hi ko nelien̄o, baa bel-ba ka suuye-bei.
⁸ Nuamba sire kā Pilati wulaa dii u cinḡu-na ka ta ba cārā-yuō wuō u hā-ba kasobilon̄o-i n̄aa un̄ jo u hā-ba dumaa koko. ⁹ Pilati wuō yuu-ba wuō: «Na taara mi nanna *Yuifu ba nellentien̄o yaa wei?» ¹⁰ Fuō fεεε wuō suyaa wuō nenemun̄gu'i ciε *Diilojigāntaamba yuntaamba bel Yesu-i ka hā-yo. ¹¹ Pilatin̄ yuu dumaaon̄o-na, Diilojigāntaamba yuntaamba gbo nuamba-i wuō ba cira u nanna Barabasi. ¹² Pilati wuō tiraa yuu nuamba-i wuō: «Na'a mi ce nan̄ bl̄n̄ uman̄ Yuifu ba nellentien̄o-i niε?»

¹³ Baa kaas̄n̄ hiere wuō: «Gbu-yo *daan̄-nu!»

¹⁴ Pilati wuō yuu-ba wuō: «U guōlaaya bige-i?»

Baa migāan̄ ta ba kaas̄n̄ bōmbōn̄ wuō: «Gbu-yo *daan̄-nu! Gbu-yo daan̄-nu!»

¹⁵ Pilati wuō hiel Barabasi-i kaso-i-na duō fε ba hōmmu-i aa naa ce ba muo Yesu-i da dei aa suō hā-ba baa-yo wuō ba ka gbu-yo daan̄gu-na.

Sorosibaa-ban̄ ciε karaan̄gu man̄ baa Yesu-i

(Matie 27.27-31; Nsaa 19.2-3)

¹⁶ *Pilatin̄ hāa-ba Yesu-i, sorosibaa baa hūu-yo suur baa-yo c̄in̄-huōn̄ga-na aa naa b̄i ba nabaamba jo hiere. ¹⁷ Ban̄ juō, baa biε jon̄gorbuō nan̄o dii hā-yo. Jon̄goruo fan̄o waa dāa-wuon̄o, aa naa ce huōni sū nyantuoluo dii u yun̄gu-na. ¹⁸ Ban̄ ciε mafamma-i, baa ta ba nyε-yo aa cira ba jaal-o. Uman̄ duō puur wuō: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni!» ¹⁹ Aa ta ba muo u yun̄gu-i baa gboruon̄gu aa ta ba tu taalni yuō, aa naa ta ba cor ba dūuna u yaan̄ga-na. ²⁰ Ban̄ juō nyε-yo ye huōn̄gu man̄ nuō-i, baa hiel ba jon̄gorbuō-i u nuon̄gu-na aa bir dii fuō fεrēn̄ b̄imb̄inni-i hā-yo aa hel baa-yo da ba ka gbu-yo *daan̄gu-na.

Yesu gbumman̄-huōn̄gu hii

(Matie 27.32-44; Like 23.26-43; Nsaa 19.17-27)

²¹ Sorosibaa-ban̄ hilaa baa Yesu-i ta ba kā da ba ka gbu-yo, baa suu baa Sireniyen̄o nan̄o hilaa suon̄-nu tuō jo. Ba taa ba bl̄-yo Simō. U bεmba waa ba hāi; ba taa ba b̄i unan̄o-i Alesāndire aa b̄i unan̄o-i Urufusi. Ban̄ taa ba kā baa *daan̄gu man̄ da ba ka gbu Yesu-i, baa bel u yaa-i a haa-ku hā-yo. ²² Ban̄ kāa baa Yesu-i terien̄gu man̄ nuō-i, ba bl̄-ku Gōlgota, ku yun̄gu yaa wuō yukoluon̄-terien̄gu. ²³ Ban̄ hii, baa guōl *miir baa dūv̄ēn̄o a hā-yo wuō u nyōn̄. Wuō yagar wuō u siε nyōn̄. ²⁴ Baa gbu-yo daan̄gu-na aa naa ful tien̄a a cal u jon̄gorbaa-ba-i. ²⁵ Ban̄ gbuu Yesu-i huōn̄gu man̄ nuō-i, hāan̄gu naa bon̄ t̄i. ²⁶ Ban̄ gbuu-yo yun̄gu man̄ nuō-i, baa nyeḡēn̄-ku j̄lna u yud̄rō-i-na wuō: «*Yuifu ba nellentien̄o.» ²⁷ Baa bi gbuu cuobaa-ba hāi baa-yo. Unan̄o-i u nadien̄ga-na, unan̄o-i u nanyuon̄gu-na. [²⁸ Maman̄ nyegāan̄ Diilon̄-nelma-na wuō: «Ba diyaa-yo baa nelbabalaamba*», ma'i saa ce daama-i wei?]

²⁹ Hūncortaamba ta ba mis̄rrā ba yunni-i aa ta ba tuora-yuō. Ba taa ba piye wuō: «Hai daayo-i! Nan̄ saa cira wuō nan̄ ka muonu *Diilodubuō-i aa ma-yo yinni siεi wei?» ³⁰ Kor ŋ fεε i ne! Hiire daan̄gu-na i ne!
³¹ *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ān̄j̄namma pigāataamba taa ba bi nyε-yo aa ta ba piye baa ba-naa wuō: «U kuraa banamba-i, ŋga u yaa daayo u siε gbāa kor u fεε. ³² Da kuō u yaa-i *Kon̄kortien̄o-i Diilon̄ un̄ saan̄-yo, da kuō u yaa-i *Isirahel-baamba nellentien̄o-i, u hiire fiεfiε daan̄gu-na i ne, ku yaa i ka hūu u maama-i.» Ban̄ ŋa nan̄ gbuu baman̄ baa-yo, baa kā ba ta ba tuora-yuō hiere.

* 15:28 Isayi (Ésaie) 53.12

Yesu kuliingju-i

(Matie 27.45-56; Like 23.44-49; Nsaa 19.28-30)

³³ Baaŋguŋ juo hi yuhuonŋa-i, ba'a ba ne da terienŋu cuure hiere. Ku tlyaa dumei fuo baaŋgu ji terenŋ. ³⁴ Kun juo terenŋ, Yesu wuo kaasŋ da gbagaga wuo: «*Eloyi, Eloyi, lama sabatani?*» Ku yungu yaa wuo: Diilo, Diilo, bige-i cie ŋ nanna-mis? ³⁵ Bamaŋ waa, banaŋ baa ta ba piye wuo: «*Nienŋ, u bi *Eli.*» ³⁶ Unanŋ wuo gbar ka ka nyie kansaarma namma-i niisaarŋiŋ aa to-ma gboruon-nu a ha-yo wuo u masunya hŋŋ, aa naa cira: «*Yaan mi ha u masunya, aa i ne si Eli ka jo ji har-o *daanŋu-na.*» ³⁷ Yesu wuo tiraa kaasŋ da gbagaga, aa bi paŋ hu u fere.

³⁸ Kompanŋa maŋ naa karaanu *Diilodubu-o-i, kaa paŋ taalnu somma hai; a donŋ dor-o-i-na ji hel cicaara-i-na. ³⁹ Sorosi ba yuntienŋo naŋo waa yiera Yesu caanŋu-na. Unŋ juo da u kuu kuliin daaku-i, wuo cira: «*Naacolŋ daayo waa Diilonŋ-Bienŋ kelkel.*»

⁴⁰ Caamba namba bi waa yiera yargaa ta ba fara ba ne. Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na u waa baa-ba baa u duonŋo-i Sake bisalaanŋo-i ba nyu-i†. A naara Salome bi waa. ⁴¹ Ba yaa naa cuu Yesu huon-nu ta ba kay-a-yu uŋ waa *Galile-i-na. Caamba namba naa bi nyaa u huon-nu jo *Yerusalemu-i-na. Caamba faŋ baa ciinu.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Like 23.50-56; Nsaa 19.38-42)

⁴² Yesuŋ huyaa u fere huonŋu maŋ nu-o-i, baaŋgu naa ta ku ka suurma-na. Aa ba *yitŋenanŋu waa ŋaa bisŋ ku temma, a ce dumaanŋo-na ba waa gbagbarramma-na. ⁴³ Naacolŋo naŋ wuo donŋ holle ka *Pilati wulaa ka cara kulonŋo-i. Ba taa ba bi-yo Yosefu, u taa u hel Arimate. U waa nelbuo *Yuifu ba *nellentaamba holma-na. U taa u niya *Diilonŋ-baanŋu domma-i. ⁴⁴ Pilatiŋ nuo wuo Yesu kuu, ku ce-yo gberere. Fuo wulaa u kuu donduo. Wuo ce ba bi sorosi ba yuntienŋo-i a ji yuu-yo da ku u kuu yiinaa. ⁴⁵ Sorosi ba yuntienŋ wuo suur ma yaanŋa-na a wan-ma baa-yo. Wuo suo ha Yosefu-i humelle-i wuo u ka har-o. ⁴⁶ Yosefu wuo ka ka saa kompanŋa-i aa ka ka har-o *daanŋu-na a finya-yu aa ka baa-yo ka fuure-yu cincorre nande-na baa naa hŋŋ-de tãmpellenŋ.

Baŋ kaa nanna ti, wuo buŋmal tãmpelle nande-i a suuye cincorre nuŋgu-i. ⁴⁷ Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na baa u duonŋo-i Yose ba nyu-i, baa yiera ne baŋ gaala Yesu-i kusuon-nu.

16

Yesu siire hel kuomba holma-na

(Matie 28.1-8; Like 24.1-12; Nsaa 20.1-10)

¹ *Yitŋenanŋuŋ juo cor, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, baa u duonŋo-i Sake ba nyu-i, a naara Salome-i, baa saa natikolo wuo ba ka konna Yesu-i-na. ² Ku cuo kaala-i-na*, baa naar bie humelle-i ta ba ka cincorre-na. ³ Baŋ kaŋ, baa ta ba piye wuo: «*I kaa da hai u buŋmal tãmpelle-i halan-de cincorre nuŋgu-na ha-ye?*»

⁴ Baŋ kaa piere, baa fara da tãmpelle buŋmalaa halanŋ. A ne da di maama saa naa fa baa boboima-i. ⁵ Baa ka ka suur cincorre-na. Ba'a ba ne da naacolonŋo naŋo tŋnaana ba nadieyanŋa-na baa jonŋorpilaŋo. Korma paŋ ta ma da-ba. ⁶ Naacolonŋ daa wuo tuo piye baa-ba wuo: «*Baa na yanŋ korma da-na, mi suyaa*

† **15:40** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegaaŋ girekimma-na wuo: Sake bisalaanŋo-i baa Yose ba nyu-i. * **16:2** Ku cuo kaala waa jumaansi.

miε banj gbuu Nasarεtitaanj Yesu manj *daanngu-na ko-yo, na taara u yaa-i. Uu si dii bande-i-na, u siire hel kuomba hɔlma-na. Niεnj, baa naa galla-yuɔ bande yaa nuɔ-i. ⁷ Kāan na ka tūnu u *hāalābiemba-i baa Piεr, wuɔ u taa duɔ ka cie-na *Galile; na ka da-yo kusuɔnj-nu'i nja u nj nja naa wanj-ma baa-na dumaa.» ⁸ Caan daaba kūɔma gbuu ta ma nyεnj; baa hel baa gbarunngu ta. Banj taa dumaanjo-na, ba saa ka gbāa wanj weima baa moloŋo korma nammu-na.

Yesu caraaya Maari-i

(Matie 28.9-10; Nsaa 20.11-18)

[⁹ Yesun naaraa sire jumaansi cucuuyunngu-na, u caraaya Magidalataan Maari yaa igēna. Wuɔ duɔnya *jinabaa niehāi fuɔ-i-na. ¹⁰ U yaa kāa ka tūnu Yesu wuɔrataamba-i. U kāa ka da-ba kuliinj-kaalunngu-na yogo. ¹¹ Wuɔ cira: «Yesu siire, mi daa-yo nuɔ baa mi yufelle!» U wuɔrataamba saa hūu-ma wuɔ ninsoŋo.

Yesu caraaya u hāalabiemba-i

(Matie 28.16-20; Like 24.13-49; Nsaa 20.19-23)

¹² Ku huonngu-na, Yesu *hāalābiemba hāi baamba namba ji ta ba kā neyelle nande-na; Yesu wuɔ bir u deŋ birma carra-bei. ¹³ Hāalābien daaba bir ka wanj-ma baa ba nabaamba-i. Ba saa tiraa hūu bafamba maama-i.

¹⁴ Kufangun curaa, Yesu fuɔ fεε wuɔ yanj u hāalābiemba manj tiyāa cīncieluo baa u diei wuonjo-i ba tlena ta ba wuɔ niwuoni aa u carra-bei tuɔ wanj baa-ba wuɔ: «Bige-i cie miŋ siire ba da-mi aa jo ji wanj-ma baa-na na saa hūu-ma?» ¹⁵ Aa naa cira: «Kāanj nilēinj-a-na hiere na ka wanj *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i hiere. ¹⁶ Umanj duɔ hūu-ma aa *batiseŋ, u kuraa. Nja umanj duɔ saa hūu-ma, kutieŋo ka caa. ¹⁷ Bamanj da ba hūu-ma, banj ka ta ba suɔ-ba dumaa ku yaa daaku: Ba ka ta ba gbuuse-miε aa ta ba donya *jinabaa-ba-i, ba ka ta ba piye nelfεemma-na; ¹⁸ da ba fiε bel jleŋo-i, u siε gbāa ce-ba bīŋkūŋgu, aa da ba fiε nyɔnj puɔsɔnɔ-i, u siε gbāa ce-ba weima. Ba ka ta ba haa ba nammu-i jaamba-na aa ta ba cārā Diilonjo-i ba sire-bei.»

Yesu tamma-i duɔ kā dɔrɔ-i-na

(Like 24.50-53; Pɔpuɔr. 1.9-11)

¹⁹ Itieŋo-i Yesun juɔ piye baa-ba tɪ, wuɔ nyugūŋj ka tlena Diilonjo caan-nu. ²⁰ Uŋj taa dumaanjo-na, u *hāalābiemba ta ka ta ba wuɔra terni-na hiere ba wanj *Neldɔdɔlma-i. Itieŋj wuɔ tuɔ kāyā-bei ba maacemma-na aa bi tuɔ kāyā-bei ba ta ba ce gbεrε-weima ba pigāanj nuɔmba-i ba da ba suɔ wuɔ banj wanj mamanj ninsoŋo.]

Liketj nyegān Jesu maama manj Nelmuoyamma

Like nunju saa waa Jesu *pəpuərbiemba-na, ŋga fuə wuəraaya baa Pol ba ta ba wanj Diilonj-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyegān Jesu pəpuərbiemba maacemma sebe-i. Yesunj siire ce mamanj hiere, u wuəraaya yuure ma yaanġa-i aa suə nyegēn-ma. U sebe-i-na, u pigān wuə Jesu yaa *Korjkortienjo-i. U juo duə ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *nieraaamba-i hiere āmbabalma nammu-na. U waanj Jesu nelnyulmuŋ-kūŋgu-i bəi u sebe-i-na. Wuə nuəmba maama dālnu Jesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sūntaamba-i hiere.

U duənj u sebe-i baa *Nsāa-Batiji hommanj-kūŋgu ka cor baa Jesu hommanj-kūŋgu (sap. 1–2). Ku huongu-na, u piye Nsāa-Batijiŋ *baatiseŋ Jesu-i dumaa baa *Sitāniŋ taa u taara u guə u gbeini-i dumaa *hlekuraanġu-na (sap. 3.1–4.13). Kufanġu huongu-na, u suə dii u nunġu-i Jesu nunj-āndaanġu-na baa u āncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14–9.50). Yesunj taa dumaa Galile-i-na kā *Yerusalemu-i-na, u nunġu hii-ku. U waanj nelma bəi u sebe-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51–19.27).

U piraanġu u sebe-i baa mamanj daa Jesu-i Yerusalemu-i-na. Wuə ba gbuu-yo *daan-nu ko-yo, Diilonjo yan-ba aa sire-yuə. Kufanġu huongu yaa nuə-i unj nyugān kā Tuonjo wulaa (sap. 19–24).

Like piye unj nyegān u sebe-i yunġu manj nuə-i

¹ Tofil, mi ninsontienj nuə, Yesunj siire ce nelma manj i həlma-na, nuəmba bəi duənj ta ba nyegēn-ma. ² Bamanj waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, banj waanj-ma baa-ye dumaa, nuəmba bi nyegān-ma dumei. ³ Ku'i cie, mei fere-i, mi bi sire wuəra yuure-meī fafamma a ne manj cie dumaa. Miŋ juə suə ma yaanġa-i, mi da ku saaya mi gbura-meī nyegēn-ma hā-ni ⁴ ŋ da ŋ suə wuə banj waanj mamanj baa-ni u maama-na coima sl.

Dərpəpuərbilonjo caraaya Sakari-i

⁵ *Erədiŋ waa nellentesinni-na huənjgu manj nuə-i *Yude-i-na, *Diilonjigāntienjo nanjo waa Abiya baamba-na, ba taa ba bl-yo Sakari. U cieŋjo waa *Aarə hāayēlŋjo; ba taa ba bl-yo Elisabeti. ⁶ Sakari-i baa u cieŋjo-i baa naa vii baa Diilonjo-i. Ba taa ba nu u nunġu-i aa ta ba wuə u hūmelle-i fafamma. ⁷ Ŋga Elisabeti waa cənyciŋjo, a ce ba ji vāa ba hāi-i-na hiere ba saa da bilonjo baa ba-naa.

⁸ Yiinġu nanġu-na, Sakari wuə suur *Diilodubuə-i-na tuə ce u maacemma-i, bafamba yiinġu'i waa. ⁹ Ku waa da ku bibirre hi bamanj, ba hiel nelduə suur ka ce mamanj dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusūnaŋjo-i. ¹⁰ Nuənj baa yiera gōŋgūənjgu-na ta ba cārā Diilonjo-i. ¹¹ Sakari juə'a u ne da Itienjo *dərəpəpuərbilonjo nanjo-i u caan-nu. Dərpəpuərbilonjo waa yiera wusūnanj-igānġa nadien-na. ¹² Sakari holle gbuu pān caar, u kūoma ta ma nyen. ¹³ Dərpəpuərbilonjo cira: «Sakari, baa yanj korma da-ni. Niŋ cārānj kumanj Diilonj wulaa, u ka hā-ni baa-ku. N cieŋjo ka ce kusūŋgu, a hoŋ naacombilonjo. Duə hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Nsāa. ¹⁴ U homma ka dālnu-nie aa fē ŋ huəŋġa-i ŋjaa bige-i! Ku ka bi dālnu nuəmba bəi. ¹⁵ U ka waa nelbuə Diilonjo wulaa. U sie ji tuə nyənj kolma manj gbāa bel nelienjo. *Diilonj-Yalle ka yu u

huɔŋga-i aa u suɔ duɔ hoŋ. ¹⁶ U ka ce *Isirahel-baamba bɔi bir jo ba Tienjo-i Diilonjo wulaa. ¹⁷ U ka ce Diilonjo maacemma-i baa *Eli huɔŋga temma, baa u himma bi temma a dii bisalmba-i baa ba bɪncuamba-i ba-naa nuɔ. Baman sa nuɔŋ Diilonjo nunɔŋu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiŋ nuɔmba hɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienjo jomma-i.»*

¹⁸ Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi ciɛŋo-i i vɔa tɪ, de-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ŋ waŋ ninsoŋ?»

¹⁹ Dɔrpɔpuɔrbilonj wuɔ cira: «Ba bɪ-mi Gabiryɛl. Mii dii baa Diilonjo-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji tɪnu-niɛ baa neldɔdɔl daama-i. ²⁰ Nɔga niŋ'a ŋ saa hɪu mi nelma-i, ŋ ka ce bobo nuɔ, ŋ siɛ gbɔa ta ŋ piye a ji hi maŋ ka ce yiŋgu maŋ nuɔ-i. Miŋ waan-ma baa-ni dumaa, ma yiŋ da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

²¹ Kuŋ ciɛ dumaŋo-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔŋga-na. A ne da nuɔmba taa ba ciɛ u helma-i gɔŋgɔŋgu-na. Uŋ vaaya dumaŋo-na, kuɔ cu ba hɔmmu-i. ²² Uŋ juɔ hel, u saa gbɔa duɔ puur u nunɔŋu-i piye baa-ba; wuɔ naa u tuɔ piye baa u nammu. Baa pɔŋ suɔ wuɔ bɪŋkɪŋgu ciɛ-yo dii dɪŋ-huɔŋga-na.

²³ Uŋ juɔ bɔl u maacemma-i, wuɔ kɪŋ. ²⁴ Yinni saa da, kusɔŋgu yiɛra u ciɛŋo-na. Wuɔ ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuɔ piye u huɔŋ-na wuɔ: ²⁵ «Diilonjo niɛ mi yaan-na; senserre maŋ taa di da-mi baa nuɔmba-i, u hurii-de.»

Dɔrpɔpuɔrbilonjo caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huɔŋgu-na, Diilonj wuɔ puɔr *dɔrpɔpuɔrbilonjo-i† *Galile nelle nande-na ba bɪ-de Nasareti, ²⁷ bilonyɔnyuroŋo nanjo wulaa ba bɪ-yo Maari. Baa naa bel-o dɔrruŋ tɪ. U dɔrŋo-i ba taa ba bɪ-yo Yosefu. U waa jɔmatigi *Davidi hɔayɛlŋo.

²⁸ Dɔrpɔpuɔrbilonjo kɔ ka suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbunj fɛ ŋ huɔŋga-i; Itienjo ciɛ baa-ni. U kuɔnu u huɔŋga-i baa-ni cor.» ²⁹ Nel daama cu Maari huɔŋga-i, u tuɔ piye u huɔŋ-na wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumande-i?»

³⁰ Dɔrpɔpuɔrbilonjo gbɛ-yo wuɔ: «Diilonjo ciɛ baa-ni, baa yanj korma da-ni. ³¹ N ka ce kusɔŋgu a hoŋ naacombilonjo. Da ŋ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Yesu. ³² U ka waa nelbuɔ, ba ka ta ba bɪ-yo Dɔrwuɔŋo Biɛŋo. Diilonjo ka ce-yo fɔŋgɔtienjo u haayiɛŋo-i Davidi temma. ³³ U ka tɛna *Isirahel-baamba yun-nu gbula, aa u fɔŋgɔ sa ji tɪ dede.»

³⁴ Maari wuɔ cira: «Muɔmi sa bi suɔ bibienjo yogo, ma ka ce niɛ gbɔa ce?»

³⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonjo gbɛ-yo wuɔ: «*Diilonj-Yalle ka jo ŋ wulaa, Dɔrwuɔŋo ka hɔ-ni ku fɔŋgɔ-i. Ku'i ciɛ miɛ niŋ ka hoŋ naacombilonjo maŋ, ba ka ta ba bɪ-yo Diilonj-Biɛŋo. ³⁶ N daa na horoŋo-i Elisabeti-i ke! Naacombilonj-kusɔŋgu yiɛraaya-yuɔ; ŋ siɛ suɔ wuɔ u yaanɔa cɔa. Baŋ taa ba gbɛ uman wuɔ cenyɛiŋo, u caamba niediei yaa dɛi kuŋ yaraa-yo. ³⁷ Weima sa yar Diilonjo-i.»

³⁸ Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienjo nanj-na, u yanj ma ce ŋaa niŋ waan-ma dumaa.» Uŋ waan mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilonjo bir ta.

Maari kaa Elisabeti terien-nu

³⁹ Yibienja faŋa-na, Maari wuɔ sire gbɔana kɔ *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa tɔnniŋ. ⁴⁰ Uŋ kaa hi dii u gboluɔŋgu-i Sakari dumɛlle-na a jaal Elisabeti-i, ⁴¹ bilonjo pɔŋ sagalla Elisabeti kusɔŋgu-na. *Diilonj-Yalle pɔŋ yu Elisabeti huɔŋga-i. ⁴² U tuɔ piye baa Maari-i da

* 1:17 Malaki (Malachie) 3.23-24 † 1:26 Dɔrpɔpuɔrbilonj daayo-i ba bɪ-yo Gabiryɛl, niɛŋ 1.19.

gbagaga wuɔ: «Diilonjo cie baa-ni a yan caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonjo manj ŋ kusungu-na.» ⁴³ Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har mei temma-i mi wulaa? ⁴⁴ Minj nuɔ ŋ jaalunju-i, ku gbuu dalnu bilonjo-i mi kusungu-na; u sagalla. ⁴⁵ Itienj un puɔraa ba ji warj mamarj baa-ni, ninj hũyaa-ma wuɔ ma ka ce, nanj yunju dɔlaa.»

⁴⁶ Maari wuɔ bi pɔnj donj tuɔ hɔl wuɔ:
«Mei gbu mi jaal Itienjo yaa mi huɔŋga-na.

⁴⁷ Diilonjo manj kuraan-minj,
mi huɔŋga gbuu fɛ baa-yo da hɔninni!

⁴⁸ U nie u maacembilonjo yaan-na.

Coima saa fa, a donj fiefie-i-na, nuɔmbarj sirenj ba jo dumaa, ba ka cira mi yunju dɔlaa.

⁴⁹ Itienjo cie baa-mi cor.
U fafaanju temma si dii.

⁵⁰ Bamanj kaaalaaɔan-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba banj sirenj ba cu ba-naa dumaa.

⁵¹ U cie bemma;
u duɔnya bombolmantaamba-i.

⁵² U hũyaa fɔŋgũ-i fɔŋgɔtaamba wulaa
aa ce nawalaamba da yunju.

⁵³ Nyulmunj waa bamanj nuɔ-i, u haa ba wuo ye,
aa bir waamba-i u saa hɔ-ba bɔŋkũŋgu.

⁵⁴ U juɔ ji kɔyɔ *Isirahel-baamba-i.
U juɔ ji kor u caaraamba-i.

U saa yanj u anfafamma cemma-i

⁵⁵ *Abiramu-i-na baa u huonj-baamba-na.

Uu naa pɔ nunju fanju yaa baa i bɔncuɔmba-i.»

⁵⁶ Maarinj kaa Elisabeti terienju-na, u cie caamba siei temma aa suɔ bir kũŋ.

Nsaa homma-i

⁵⁷ Elisabeti kusunjuŋ juɔ vaa, wuɔ bɔrɔ naacombilonjo. ⁵⁸ U caantaamba-i baa u huraaamba nu-ma wuɔ u buɔra. Kuɔ gbuu dalnu-bei wuɔ Diilonjo friinu u huɔŋga-i baa-yo. ⁵⁹ Yinni niehɔi cor, niisie-i-yiingu-na, ba *jɔ bilonjo-i‡ aa haa tuonjo yerre yaa yuɔ wuɔ Sakari. ⁶⁰ Nyunjo yagar aa cira: «I ka tie bi-yo Nsaa.»

⁶¹ Baa cira: «Ba bi nanj dũŋ-wuonj hayo-i dumaanjo-na?» ⁶² Aa yuu tuonjo-i bobomma-na unj taaranj u haa yerre manj u bienjo-na. ⁶³ Tuonj wuɔ ce ba hɔ-yo yilaanju. Unj hũyaa yilaanju-i wuɔ nyegɛŋ wuɔ: «U yerre yaa Nsaa.» Kuɔ cu ba hɔmmu-i hiere. ⁶⁴ Terduonju fanju-na, u jumelle pɔnj firnu, wuɔ donj tuɔ piiye aa tuɔ gbɛlienj Diilonjo-i. ⁶⁵ Korma pɔnj bel ba nellenj-baamba-i baa-yo. Yibienja fanja-na, nelma famma yaa waa *Yude nileinja fanja-na hiere. ⁶⁶ Diilonjo naa silaa ce baa naacombilonj daayo-i cor, a ce umanj duɔ nu nel daama-i, kutienjo tuɔ yuu u fere wuɔ: «Aa naacombilonj daayo duɔ ji waa nie?»

Diilonjo diyaa nalaaŋgu Sakari nunju-na

⁶⁷ Terduonju fanju-na, *Diilonj-Yalle pɔnj yu Sakari huɔŋga-i. Diilonj wuɔ dii nel daama-i u nunju-na u tuɔ hɔl-ma nalaaŋgu wuɔ:

⁶⁸ «Itienjo gbɛ baa jaalunju.

*Isirahel-baamba Diilonjo temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

⁶⁹ U haa-ye ninsoŋ-konj kortienjo.

U hielaa-yo *Davidi háayēlmba-na.

U hielaa-yo u cáarāño dūñ-nu há-ye.

⁷⁰ Wuó cié u *pəpuərbiemba wan ma yaa dii ku huəŋgu-na

⁷¹ wuó u ka hūu-ye i bigāarāmba nammu-na.

⁷² Diilonjo firiinu u huəŋga-i baa i bīncuəmba-i.

Uñ pāa nungu man u *tobisīnni-na, ku maama saa karaanu-yuó.

⁷³ U pāa nungu fanġu yaa baa i bīncuəŋo-i *Abiramu-i

⁷⁴ wuó u ka hūu-ye i bigāarāmba nyisēnni-na

aa ce i tié cáa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.

⁷⁵ I ka waa nelfafaŋ mié baa nelviin mié yinni man jon a ji hi i kuliinġu.»

⁷⁶ Aa gbē bəpolno-i wuó:

«Mi bié, nuó fuó, ŋ ka ta yaanġa Itienjo-na

ka cáa u hūmelle-i,§

a ce dumaanjo-na ba ka ta ba bī-ni Dərwuəŋo pəpuərbiilon nuó.

⁷⁷ N ka ce u baamba suó wuó

Diilonjo ka hur ba ámbabalma-i a kor-ba.

⁷⁸ Mié Diilonjo faa aa u tiraa waa hujantienjo.

U ka pa báfeliēŋu yié.

Ku ka waa ŋaa báansēniēŋu.

⁷⁹ U ka pa-ku há baman dii kukulma-na.

U ka pa-ku há baman dii kuliin-hūmelle-na.

Báfeliēŋu fanġu ka dii-ye yaafēllen-hūmelle-na.»*

⁸⁰ Naacombilon wuó tuó vāa u jo, kunan kuó bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa tēna hēŋ-nu. Huəŋgu nanġu juó hi, u donġ tuó wan Diilon-nelma-i baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i

(Matie 1.18-25)

¹ Maari kusūŋuñ juó vāa, kuó saanu baa *Orome ba *jāmatigi wuó ba kán nuómba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bī-yo Ogisi. ² Nuókal daade temma saa ce dede. Huəŋgu fanġu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yunġu-na. ³ Nelieŋo nelieŋo, u saaya u ká u nehollen ka nyegēŋ u yerre-i. ⁴⁻⁵ Yosefu waa *Davidi háayēlŋo. U waa tēna Nasarēti, dii *Galile huəŋ-na. Fuó wuó sire terienġu-na tuó ká u tonelle-na duó ka nyegēŋ u yerre-i baa u dərŋo-i Maari-i. Ba bī ba nelle-i Betelemu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huəŋ-na. ⁶ Bañ káa, Maari kusūŋuñ ka bel-o dii terienġu-na ⁷ u horj u bilodielāno-i naacombilonjo. Ba saa naa da muncəmmu niraan-dūŋu-na. Wuó ce nyarkpātānni fīnya bilonjo-i aa galla-yuó kūnan-na.

⁸ Nelle kotuəŋu-na, āncīnaamba namba waa ta ba cə ba túlmba caan-nu ba niya-bei. ⁹ Ba juó'a ba ne da Itienjo *dərpəpuərbiilonjo nanjo-i ba yaanġa-na; u caraaya-bei baa cecerma nan temma; ba huleiŋa pāñ caar. ¹⁰ Dərpəpuərbiilonjo gbē-ba wuó: «Baa na yanġ korma da-na, mi juó baa neldəđəlma da mi ji tūnu-nei. Ma ka fē nuómba həmmu-i hiere: ¹¹ Isuəŋ daaku-na, na konkortienjo huəŋ Davidi ba nelle-na. Diilon uñ pāa nunġu-i wuó u ka saanġ *Konkortienjo man u yaa-i, aa u yaa Itienjo-i. ¹² Nanġ ka suó-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fīnya bilosielāno nanjo baa nyarkpātānni aa galla-yuó kūnan-na; u yaa-i.» ¹³ Ba'a ba ne, a da

dərpəpuərbiemba namba juo ji naara daayo-i, ba ta ba hāl ba tuəlnu Diilonjo-i. Ba maama saa waa dei baa yuliŋgu-i. Ba taa ba hāl wuo:

¹⁴ «Diilonjo gbɛ baa tuəlnumma dii dəɔ-i-na, aa uŋ dɔlaa nelbilibiamba-i, yaafelle waa hɛma-na.»

¹⁵ Dərpəpuərbiemban juo hāl tɪ, ba ta nyugūŋ dəɔ. Ban taa, ānciinaamba cira: «Yaaj i ká nellen-huəŋga-na i ka ne Diilonj un puəraa ba ji wanj manj baa-ye manj cie dumaa.» ¹⁶ Baa sire gbāana ká ka da Maari-i baa Yosefu-i baa bilosielāŋo-i kūnaŋo-na. ¹⁷ Ban daa bilonjo-i, baa doŋj ta ba piiey dərpəpuərbilonj un waanj mamaj u kūŋgu-na. ¹⁸ Umanj duə nu-ma, ku ce-yo gberɛ. ¹⁹ Maari wuo bella nel daama-i hiere u huəŋ-na tuə jəguəŋ-ma; u saa yanj ma diei karaanu-yuə. ²⁰ Ku huəŋgu-na, ānciinaamba bir gūunu. Dərpəpuərbilonj un waanj ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hāl nɛini ba gbɛliɛŋ Diilonjo-i ba kūŋ.

Yesu yerre haama-i

²¹ Bilonj un juo da yinni niisɛi-i, baa *jā-yo* aa haa u yerre-i Yesu†. *Dərpəpuərbilonjo naa pigāan Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūŋgu suə da ku yiɛra-yuə.

Yesu pamma-i da ba hā Diilonjo-i

²² Naacombilonj u bincuəmba yuŋ-maama migāamanj-yiŋguŋ juo hi ŋaa manj waanj dumaa *Moisi *āŋjɪnamma-na‡, baa bi ká baa naacombilonjo-i *Diilodubuo-i-na dii *Yerusalemu-i-na da ba ka pā-yo hā Diilonjo-i ²³ ŋaa manj bi nyɛgāanj dumaa Diilonj-nelma-na wuo: «Naacombilodielāŋo saaya u pā hā Diilonjo.» § ²⁴ Baa naa bi saaya ba pā niikonni a saa baa āŋjɪnaduəŋ daama-i: koŋhuriimba hāi sisə nɔnsɔɔ ba huriimba hāi.

²⁵ A ne da bincəŋjo nanjo waa Yerusalemu-i-na, ba taa ba bi-yo Siminyo. U taa u nu Diilonjo nuŋgu-i aa tiraa vii baa-yo. Umanj naa saaya u jo ji kor *Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Diilonj-Yalle waa-yuə. ²⁶ Dii naa tūnu-yuə wuo Itienj unj ka saanj *Koŋkortienjo manj, u ka da-yo baa u yufelle aa suə ku. ²⁷ Diilonj-Yallenj waa-yuə dumaanjo-na, wuo ká Diilodubuo-i-na. Ban káa baa Yesu-i da ba ka pā-yo hā Diilonjo-i ŋaa manj nyɛgāanj dumaa āŋjɪnamma-na, ²⁸ Siminyo wuo hūu-yo tūu-yo aa naa cira:

²⁹ «Itie, fiefie fuə, niŋ waanj mamaj ma cie.

Ŋ cāarāŋo huəŋga fie; ŋ gbāa hūu-yo dumaa.

³⁰ Mi daa Koŋkortienjo-i baa mi yufelle.

³¹ Niŋ saanj umanj hā nelbilibiamba-i hiere, mi daa-yo.

³² U yaa *nieraamba fitnuə-i.

U yaa ka ce ba suə ŋ saanjo.

Aa ce ŋ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

³³ Kuə cu naacombilonjo bincuəmba həmmu-i. ³⁴ Siminyo wuo cārā Diilonjo-i hā-ba aa naa gbɛ nyuŋo-i wuo: «Ŋ biɛŋo jomma ka kəsuaŋ nuəmba bəi *Isirahel-na aa bi kor nuəmba bəi. U ka pigāan Diilonjo sɪnni-i, ŋga nuəmba ka bigāan-yo. ³⁵ A ce dumaanjo-na, u ka puure nuəmba bəi kusūŋ-maama. Aa nuə fuə, ciɛŋ nuə, āŋjɔguəma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilopəpuərbilonjo nanjo bi waa ba taa ba bi-yo Ani. Aser dūŋ-wuoŋo'i waa. Ba taa ba bi u to-i Faniel. Uu naa gbuu vāa ce cicəŋjo. Uŋ siire u bilosɪnni-na aa naacoljo manj jā-yo, naacoljo cie biɛŋ niehāi baa-yo aa ku

* **2:21** Buolmanj-sebe (Lévitique) 12.3 † **2:21** Nicj Like 1.31. ‡ **2:22** Nicj Buolmanj-sebe-i-na (Lévitique) 12.3-8. § **2:23** Helmanj-sebe (Exode) 13.2,12

aa yan-yo. ³⁷ U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sɔŋgu-i aa tuɔ cārā Diilonjo-i bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i. A ne da u bienj komuɔŋa naa baa a naa'i waa belle fande-na. ³⁸ Fuɔ wuɔ bi jo huɔŋgu fanju-na ji da naacombilonjo-i. Wuɔ jaal Diilonjo-i aa naa tuɔ piiye u maama baa bamanj taa ba niya Yerusalemu kormanj-yiinju-i.

³⁹ Mamanj nyesgān ānjɔnamma-na, Yesu bɛncuɔmban kaa ce-ma tɪ, baa bir kā Nasarɛti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacombilonj wuɔ tuɔ vāa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diilonjo naa firnu u huɔŋga-i baa-yo.

Ba kāa baa Yesu-i ponsaanj-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bɛncuɔmba taa ba kā ba ce *kɔrsɪnni tɪmmanj-ponsaanju-i *Yerusalemu-i-na. ⁴² Yesuŋ juɔ da bienj cɪncieluo a hāi, baa kā baa-yo. ⁴³ Ponsaanjuŋ kaa bāl, baa gɪunu. Yesu wuɔ yan-ba aa tɛna dii Yerusalemu-i-na ba saa suɔ. ⁴⁴ Nuɔmba naa maara cor hūmelle-na. Banj naa-yo, ba da niɛ sɪ uu dii nuɔmba hɔlma-na. Ba wuɔ yiffiinju, molonj yufelle saa haa-yuɔ. Ba donj ta ba taara-yuɔ nuɔmba-na ⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kā Yerusalemu-i-na. ⁴⁶ Yinni hāi cor, sielinj-yiinju-i, ba kā ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u tɛnaana *ānjɔnamma pigāataamba hɔlma-na tuɔ yuu-ba ba ta ba piiye u tuɔ nu. ⁴⁷ Bamanj waa hiere, u maama cu ba hɔmmu-i. ⁴⁸ U bɛncuɔmban kaa da-yo dumaanjo-na, kuɔ ce-ba gbɛɛ. Nyuŋ wuɔ cira: «Naacombilo, ŋ cie bige-i yie dumandɛ-i-na? Nj cie i huleinja fūnuŋ caar i sire tɛ taara-niɛ.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie na ta na taara-miɛ? Na saa suɔ wuɔ mi saaya mi waa mi To dūŋgu-na wɛi?»

⁵⁰ Ba saa suɔ u nelma yuŋgu-i. ⁵¹ Wuɔ naa wuɔ sire ba ta Nasarɛti-i-na. U taa u nu u bɛncuɔmba nuŋgu-i. Mamanj cie cor hiere, nyuŋo saa yan ma diei karaanu-yuɔ.

⁵² Yesu wuɔ tuɔ vāa u jo aa kunanju bi ta ku naara u nelnullɛ-i. U maama taa ma dɔlnu Diilonjo-i aa bi ta ma dɔlnu nuɔmba-i.

3

Nsaaŋ cie u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsaa 1.19-28)

¹ *Orome ba *jamatigi manj ba nanj bɪŋ-yonj Tiber, uŋ daa bienj cɪncieluo baa a ndii-i belle manj nuɔ-i fɔŋgūo-i-na, belle fande-na *Pōse-Pilati yaa waa *Yude yuŋgu-na aa *Erɔdi waa *Galile yuŋ-nu, u mɔlɔ-i Filipu fuɔ waa Iture yuŋ-nu baa Tirakoniti bi yuŋ-nu, Lisaniyasi fuɔ waa Abileni yuŋ-nu. ² Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i. Belle fande'i nuɔ-i Diilonj uŋ caraaya Sakari bienjo-i Nsāa-i *hɪɛkuraanju-na a piiye baa-yo. ³ Uŋ piiye baa-yo dumaanjo-na, wuɔ tuɔ wuɔra nileinja manj *Yurdɛ kɔtɔnni-na u wanj baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbalaanjo-i aa ba *batiseŋ ku yaa Diilonjo ka hur ba āmbabalma-i. ⁴ Diilonj uŋ puɔraa *Isayi wanj mamanj, ma'i sɪ daama-i wɛi? Isayi waanj-ma wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hɪɛkuraanju-na wuɔ:

Migaan Itienjo hūmienja-i.

Cāan-jan na viinu-yɛi.

⁵ *Diyaanuj fonni-!*

Tānnij yerj terni manj nuɔ-i baa tāntūnni-i, na herra-niɛ na saanu-niɛ.

*Hämienjaj mieläa terni manj nuõ-i, na viinu-yei,
aa amanj cuolaanu, na diinu-yei.*

6 Nuõmba-i hiere ba ka da Diilonj uj ka kor-ba dumaa.»*

7 Nuõmba bai taa ba jo Nsää tuõ batisen-ba. Wuõ tuõ wanj baa-ba wuõ: «Nelbabalaan namaa temma-i daana-i, hai juõ tñnu-nei wuõ da na batisen Diilonjo sie ka gånj baa-na? **8** Taa na ce kumanj faa, ku yaa ka pigään wuõ na naana na cilobabalaanjo-i kelkel. Baa na ta na ne wuõ sl *Abiramunj yej na bñncõijnjo Diilonjo sie ka gånj baa-na! Mi tñnu-nei, nanj fie da tämplenja manj daaya-i, Diilonjo gbäa bir-a ce-ya Abiramu häayëlmba namaa fuonjuna†. **9** Maale nunju saaraa jina. Tibiinju manj da ku saa manj biefefeiñja, ku jññ aa senu.»

10 Nuõñ baa ta ba yuu-yo wuõ: «Kufanju terienju-na, i saaya i ce bige-i?»

11 Wuõ gbē-ba wuõ: «Jonjorbaa-ba häi da ba waa baa nuõni manj, umanj saa da bñnkñnju ñ hä-yo u diel, aa niuwuonj da ni bi waa baa nuõni manj, umanj saa da duõ wuõ ñ hä-yo.»

12 *Nampohüutaamba namba naa bi jo u duõ ji batisen-ba, bafanj baa yuu-yo wuõ: «Häälätie, mie i saaya i ce bige-i?»

13 Wuõ gbē bafamba-i wuõ: «Nuõmbanj saaya ba ta ba pä kumanj ba hä-na, baa na ta na hüu na cor kufanju-l.»

14 Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuõ: «Aa mie fuõ, i saaya i ce bige-i?»

Wuõ gbē bafamba-i wuõ: «Baa na ta na du nuõmba-i na hüu ba gbeinja-i. Taa na yii baa na cufalunju yaa yonj.»

15 Diilonj uj päa nunju-i wuõ u ka saanj *Konjortienjo manj, nuõmba taa ba niya u jomma-i. Banj juõ da Nsää-i ba da nie sl u yaa-i. **16** Nsää wuõ gbē-ba wuõ: «Muõmi batisen-na baa hümma yonj, ñga unaa jo dii, u fññgõ jlenya meñ wuonjo-i, meñ saa piera u nataañju-i. Fuõ ka batisen-na baa *Diilonj-Yalle baa däämu. **17** Kõkõruonju dii u nanja-na. U ka pe u dñmma-i. Duõ ji pe-ma tl hiere torre-na, u ka küõl belle-i dii-de inõñgõ-na aa senu fuoru-i baa däämu. Däämu fammu sa dññ dede.»

18 Nsää taa u dii nelma bai nuõmba tñnni-na, a ce dumaanjo-na u taa u wanj *Neldõdõlma-i baa-ba. **19** Erõdi wuõ hüyää u mälõ cienjo a dii-yo. Ba taa ba bl cienjo-i Erodidiadi. Aa na tiraa ce weima bõi ma saa fa. U yaa waa nellentienjo-i Galile-i-na. Nsää wuõ fulnu-yuõ wuõ u maacemma saa fa.

20 Wuõ ce baa bel Nsää-i dii-yo kaso, a migäänj tuõ naara kunanju u cälmuõ-i-na.

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

21 Nuõmba-i hiere ba kää ka *batisen. Banj taa ba batisen huõnju-na, Yesu wuõ bi kã ba ka batisen-yo. Banj baatisen-yo tl, wuõ tuõ cãrã Diilonjo-i. Dõrõ wuõ puur. **22** *Diilonj-Yalle hel konjhurunj temma jo ji diire-yuõ. Baa nu molo piyye dõrõ-i-na wuõ: «Mi Biõnjo yaa nuõnjo-i, ñ maama sa suõ aa dõlnu-mie; nuõnei fienj mi huõnja-i.»‡

Yesu bñncuõmbanj cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku

(Matie 1.1-17)

23 Yesunj duõñ u maacemma-i huõnju manj nuõ-i, u waa baa bienj komorre baa cñnciel temma. Nuõmba taa ba jõguõñj wuõ Yosefu bienjo.

Yosefu to-i ba taa ba bl-yo Eli.

* **3:6** Isayi (Ésaïe) 40.3-5 † **3:8** Nienj Nsää sebe-i-na 8.33-39. ‡ **3:22** Gbeliemanj-naläänju (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaïe) 42.1

- 24 Eli to-i ba taa ba bi-yo Mata.
 Mata to-i ba taa ba bi-yo Levi.
 Levi to-i ba taa ba bi-yo Melki.
 Melki to-i ba taa ba bi-yo Yanai.
 Yanai to-i ba taa ba bi bi-yo Yosefu.
- 25 Yosefu faṇo to-i ba taa ba bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi to-i ba taa ba bi-yo Aməsi.
 Aməsi to-i ba taa ba bi-yo Nahəmu.
 Nahəmu to-i ba taa ba bi-yo Əsili.
 Əsili to-i ba taa ba bi-yo Nagai.
- 26 Nagai to-i ba taa ba bi-yo Maatḥo.
 Maatḥ to-i ba taa ba bi bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi faṇo to-i ba taa ba bi-yo Semie.
 Semie to-i ba taa ba bi-yo Yoseki.
 Yoseki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.
- 27 Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.
- 28 Neri to-i ba taa ba bi bi-yo Melki.
 Melki faṇo to-i ba taa ba bi-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.
- 29 Er to-i ba taa ba bi bi-yo Yesu.
 Yesu faṇo to-i ba taa ba bi-yo Elieser.
 Elieser to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi bi-yo Mata.
 Mata faṇo to-i ba taa ba bi bi-yo Levi.
- 30 Levi faṇo to-i ba taa ba bi-yo Siminyo.
 Siminyo to-i ba taa ba bi-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi bi-yo Yosefu.
 Yosefu faṇo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.
- 31 Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.
 Natamu to yaa *Davidi.
- 32 Davidi to yaa Yese.
 Yese to yaa Yobedi.
 Yobedi to yaa Bosi.
 Bosi to yaa Sala.
 Sala to yaa Nasō.
- 33 Nasō to yaa Aminadabu.
 Aminadabu to yaa Adime.
 Adime to yaa Arni.
 Arni to yaa Esirəmu.
 Esirəmu to yaa Perəsi.
 Perəsi to yaa *Yuda.
- 34 Yuda faṇo to yaa *Yakəbu.

Yakəbu to yaa *Isaki.
Isaki to yaa *Abiramu.
Abiramu to yaa Tera.
Tera to yaa Nahər.

³⁵ Nahər to yaa Seruge.
Seruge to yaa Erehu.
Erehu to yaa Pelegi.
Pelegi to yaa Eber.
Eber to yaa Sala.

³⁶ Sala faŋo to yaa Kanamu.
Kanamu to yaa Arpasadi.
Arpasadi to yaa Səmu.
Səmu to yaa *Nowe.
Nowe to yaa Lemeki.

³⁷ Lemeki to yaa Matusalemu.
Matusalemu to yaa Enəki.
Enəki to yaa Yerədi.
Yerədi to yaa Maleleyəl.
Maleleyəl to yaa Kenamu.

³⁸ Kenamu to yaa Enəsi.
Enəsi to yaa Seti.
Seti to yaa Adāma.

Diilon uŋ hiela miwaanjo-i u maa Adāma faŋo yaa jina.

4

Sitāni taara duw guɔl Yesu gbeini-i (Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)

¹ *Diilon-ɔ-yalle naa yu Yesu huɔŋga-i. Uŋ hilaa *Yurdē-i-na, die kā baa-yo *hɛkuraanɔŋu-na. ² Uŋ kāa terienɔŋu-na, *Sitāni wuɔ nyaanu-yuɔ duw ka guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuɔŋa hāi baa-yo tāalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii kuuwuɔŋu u nuŋgu-na. Ku huɔŋgu-na, nyulmu sire cuɔl-o. ³ Sitāni wuɔ gbē-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilon-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛl daade bir kuuwuɔŋu i ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: *«Niiwuoni-i yon, ni sie gbaa ce nelieŋ nuɔ ŋ ba.»*» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, Sitāni nyugūŋ baa-yo dɔɔ a ka pigāan-yo nileiŋa-i hiere hɛma-na da hɔlhɔlhɔl ⁶ aa cira: «Niŋ daa nileiŋa maŋ daaya-i hiere baa a huɔya-niini-i, mei waanɔ; da miɛ mi ka ce kumaŋ baa-ya mi ce. ⁷ Da ŋ dūna jaal-mi, mi ka hā-ni baa-ya.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: *«Ŋ saaya ŋ ta ŋ dūna ŋ jaal Itieŋo-i Diilonjo yaa-i; aa ŋ ta ŋ caa u yaa u diei yon.»*†

⁹ Sitāni wuɔ hiire baa-yo a kā baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dɔɔ-i-na aa cira: «Da kuɔ Diilon-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire hɛma-na i ne. Ma sɪ ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ:

¹⁰ *«Diilonjo ka ce u *dɔɔɔpuɔɔɔbiemba ta ba niya-niɛ.»*

¹¹ Aa tiraa cira:

*«Ba ka tūu-ni ba nammu-na
ŋ baa ka tistŋ ŋ fɛɛ terienɔŋu.»*‡

* **4:4** Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 8.3 † **4:8** Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.13 ‡ **4:11** Gbeliemān-nalāanɔŋu (Psaume) 91.11-12

12 Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegān Diilonj-nelma-na wuɔ: *«Baa dān Itienjo-i Diilonjo-i η ne.»*»

13 Sitāni wuɔ ce ji gbɛ; u saa ji gbāa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yan-yo tuɔ cie huɔngu nanɔu.

Yesuɔ duɔn u maacemma-i dumaa Galile-i-na

(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)

14 *Sitāniɔ juɔ ta aa yan Yesu-i, wuɔ bir kā *Galile-i-na baa *Diilonj-Yalle fōngū-i. Uη kāa, baa fūnuɔ ta ba gbɛliɛn-yo terni-na hiere. 15 U taa u wan Diilonj-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na. Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

16 Yiingu nanɔu-na, wuɔ ji kā Nasareti-i-na. U vāa kusuɔn-nu'i. *Yitfenanɔun juɔ hi, wuɔ kā *Diilonelhāalādūngu-na. U taa u kā koko. Diilonj-nelmaɔ juɔ hi kalamma, wuɔ sire duɔ kalaɔ. 17 Baa hā-yo *Diilopɔpuɔrbilonjo-i *Isayi sebɛ yaa wuɔ u kalaɔ. Wuɔ puur terienɔu maɔn uη nyegān wuɔ:

18 «Itienjo *Yalle dii mi yungu-na.

Na saa da, u hielaa-mi

*mi da mi wan *Neldadɔlma-i baa sūntaamba-i.*

U puɔraa-mi

mi da mi wan baa kɔraamba-i wuɔ kɔrsīni tle,

aa wan baa yiriemba-i wuɔ ba yufienɔ ka puur,

aa bamaɔ dii pɔrtɔmma-na wuɔ pɔrtɔmma tle,

19 *aa wan baa-ba wuɔ Diilonjo ka firmu u huɔnga-i baa nuɔmba-i fiefte-i-na.»**

20 Uη kalaan tɔ, wuɔ suuye sebɛ-i aa hā Diilonelhāalādūngu maacenceroɔjo-i baa-yo aa tɛna. Nuɔmba-i hiere baa dīn-yuɔ ta ba ne-yo. 21 Wuɔ cira: «Miɔn kalaan nelma maɔ daama-i, ma cie nyungo daayo'i nuɔ-i.» 22 Nuɔmba kar da hāmmu! Wuɔ cor tuɔ piye. U nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor. Ba hāmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Yosefu biɛnjo'i sɔ wei?»

23 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, na ka naɔn gbānalāan daaku-i baa-mi wuɔ: «Perruntie, sire η fɛɛ i ne! Aa na ka cira: «I nuɔ niɔn cie mamaɔn hiere Kafarnamu-i-na, ce ma temma naɔn fɛɛɔn nelle-na i ne.»»

24 Aa tiraa gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi wan ninsoɔjo-i baa-na: Diilopɔpuɔrbilonjo-i, u nellen-baamba sa kān-yo. 25 Yaan mi tūnu-nei, *Eli bāanɔu-na, bikulcaamba bɔi waa *Isirahel-na, Diilonj wuɔ ce bienɔa siei baa caamba niediei u saa dāa. Nyul muɔ suur nelle-na†. 26 Nga Diilonj wuɔ yan bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛnjo naɔn wulaa Sarɛputa, dii Sidō‡. 27 Aa Diilopɔpuɔrbilonjo-i Elise bāanɔu-na, *wontuɔrmba bɔi waa Isirahel-na, nɔa Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaan bafamba-i aa sire uman naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo Naama§.»

28 Baɔn juɔ nu mafamma-i, ba hāmmu pān guɔla hiere. 29 Ba nelle waa tānuɔn-nu. Baa sire tisɔn-yo hiel-o Diilonelhāalādūngu-na, a hel baa-yo nellen-huɔnga-na, a nyugūɔn baa-yo tānuɔnɔu dɔrɔ-i-na wuɔ ba ka sɛ-yo nanna. 30 Yesu wuɔ yan-ba aa yegɛl hel ba hɔlma-na ta.

Yesuɔ siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na

(Marke 1.21-28)

§ 4:12 Anjinamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.16 * 4:19 Isayi (Ésaïe) 61.1-2 † 4:25 Jamatigi ba sebɛdɛlāno (1 Rois) 17.1 ‡ 4:26 Jamatigi ba sebɛdɛlāno (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jamatigi ba sebɛhāallɔ (2 Rois) 5.1-14

³¹ Yesuŋ hilaa Nasareti-i-na, wuɔ ta kã Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uŋ kãa, wuɔ kã *Diilonelhaalädünġu-na *yitienanġu-na ka tuɔ wan Diilon-nelma-i. ³² U taa u piye baa bibeslnni u yan *anjnamma pigãataamba-i; a ce dumaŋo-na, u nelma taa ma suurnu nuamba-i ma cor. ³³ Naacolŋo naŋo waa ba hãlma-na, *jina waa u yunġu-na. Wuɔ kaasŋ da gbagaga wuɔ: ³⁴ «Nasaretitaan Yesu! I ciẽ-ni nie? N juɔ da ŋ ji kosuŋ-ye wuɔ bige-i ciẽ? Mi suɔ-ni, Diilon-nolŋo yaa nuŋo-i.»

³⁵ Yesu wuɔ cira: «Suuye ŋ nuŋgu-i aa ŋ cor ŋ hel naacolŋo-na.» Jina wuɔ mal naacolŋo-i nuamba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaanġu yuɔ. ³⁶ Kuɔ ce nuamba-i gbere, baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daayo hii de! Baa jnabaa-ba-i hiere u donya-bei baa u nuŋ-ãndaanġu.» ³⁷ Kuŋ ciẽ dumaŋo-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

³⁸ Uŋ hilaa *Diilonelhaalädünġu-na, wuɔ kã Simɔ ciŋ-nu. Simɔ cura sa waa hlnni; u kũma naa gbuu huol da pãmpãpãŋ, u galla. Ba carã Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ. ³⁹ U kã ka ture ciẽŋo yudɔɔ-i-na, a nuola jarma-i. Ciẽŋo pãŋ da u fere terduŋġu fanġu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nerslnni-i.

⁴⁰ Bãanġuŋ juɔ ta ku suur huŋġu man nuɔ-i, jaamban waa baa baman hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ tuɔ haa u nammu-i bei u sire-bei. ⁴¹ Jaan daaba hãlma-na, *jnabaa-ba waa nuamba bɔi-na. Duɔ donya uman baamba-i, ba ta ba kaasŋ wuɔ: «Diilon-Bieŋo yaa nuŋo-i kelkel!» Jnabaa-ba naa suɔ wuɔ Diilon uŋ pãa nuŋgu-i aa saan *Konkortieno man, u yaa Yesu-i; a ce dumaŋo-na Yesu tuɔ nuola-bei, u sa yan ba da piye.

(Marke 1.35-39)

⁴² Cuon juɔ kaal, u sire kã hleŋ-nu. Nuamba taara-yuɔ ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuɔ u baa da ta aa yan-ba. ⁴³ Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Mi saaya mi wuɔra wan *Diilon-bãanġu *Neldɔdɔlma-i nileiŋa naŋa-na hiere; Diilonŋo puɔraa-mi baa ma yaa.» ⁴⁴ Aa naa ta tuɔ wuɔra *Yude *Diilonelhaalädünni-na u wan Diilon-nelma-i.

5

Gbere-tetebelle

¹ Yiinġu nanġu-na, Yesu kãa Genesareti dalaŋga-na. Nuamba kũl ba-naa kã u wulaa da ba ka nu Diilon-nelma-i. ² Wuɔ da benni nanni-i ni hãi hũmma nuŋgu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jɔnaamba-i. ³ Wuɔ kã ka suur kunanġu-na, Simɔ kũnġu'i waa aa ce u forra-kuɔ celle konkondaanġu-na. Uŋ furaaya-kuɔ, Yesu wuɔ tlen a doŋ tuɔ wan Diilon-nelma-i u pigãan nuamba-i.

⁴ Uŋ juɔ piye ti, wuɔ gbẽ Simɔ-i wuɔ: «Kã pututu terienġu-na, na ka nan na jɔnaamba-i.»

⁵ Simɔ wuɔ cira: «Hãalãtie, i naan juŋo-i cɔ i saa da binġuŋu bel, nga niŋ waan-ma deŋ, mi sie yagar ŋ nuŋgu-i.» Aa naa ta. ⁶ Ban kãa ka nan ba jɔnaamba-i, baa bel titiraamba-i jɔnaamba yu ta ba yii da ba kar. ⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bi ba jo baa ba beŋo-i a ji kãyã-bei ba jul titiraamba-i. Ban julii-ba, benni-i ni hãi-i-na nie yu ta ni yii da ni nyierã hũmma-na. ⁸ Simɔ-Pierŋ daa mafamma-i, wuɔ kã ka dũuna Yesu caanġu-na aa naa cira: «Itie, muŋo-i ãmbabalmanceron muɔ, baa pie-mi.» ⁹ Titiraan daaba ciinumma diyaa korma yuɔ baa baman waa baa-yo hiere beŋo-na. ¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuamba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bi unanŋo-i Sake aa bi unanŋo-i Nsãa. Yesu wuɔ wan baa Simɔ-i wuɔ: «Baa yan

korma da-ni, a donj nyunjo, η ka yanj tetebelle-i aa ta η dii nuamba-i Diilonj-hūnuj-nu.» ¹¹ Yesuj waan mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yanj-ni aa cu u huonj-nu.

Yesu siire wontorjo nanjo

(*Matie 8.1-4; Marke 1.40-45*)

¹² Yiingu nanju-na, Yesu kaa nelle nande-na. *Wontorjo nanjo da-yo aa pie ka dūna u caanj-nu aa cira: «Itie, da η ta η taara mi jarma ta-mie, mi suyaa mie ku sie yar-ni.» ¹³ Yesu wuō haa u nanja-i yuō aa naa cira: «Mi taara η jarma ta.» Naacoljo jarma pānj ta yuō terduōnggu fanju-na. ¹⁴ Yesu wuō wanjma kuola-mei baa-yo wuō u baa yanj ma hel; aa u kā *Diilojigāntienjo wulaa u ka ne-yo, aa u pā niikonni manj dii pamma u hā-yo u migāanj u yunj-maama-i ηaa *Moisij nyegāanj-ma dumaa*. Ku yaa nuamba ka suō wuō u jarma taa-yuō kelkel.

¹⁵ Kufanjunj cie, Yesu yerre migāanj ta di du di kā. Nuamba boi taa ba jānu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cārā-yuō u tuō sire-bei ba jarma-na.

¹⁶ Nga huōnggu nanj-nu duō ce, u yanj-ba aa ta kā u denj ka cārā Diilonjo-i aa bir jo.

Yesu siire murgu nanjo

(*Matie 9.1-8; Marke 2.1-12*)

¹⁷ Yiingu nanju-na, Yesu taa u wanj Diilonj-nelma-i u pigāanj nuamba-i. A ne da *Farišēbaa-ba namba waa tēna ba hōlma-na, baa *anjīnamma pigāataamba namba. Banamba taa ba hel *Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienjo fōngūō waa baa-yo u tuō sire jaamba-i. ¹⁸ Balamba namba tūu murgu nanjo-i kuugallanj-nu jo baa-yo, wuō ba ji suur jīna-yuō Yesu caanj-nu. ¹⁹ A ne da nuamba naa yu dūngū-i, ba saa suō banj ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugūnj dūngū dōro-i-na, aa kaasīnj-ku dii-yo baa u kuugallanj-u nuamba hōlma-na jīna-yuō Yesu caanj-nu. ²⁰ Yesu wuō ne da ba haa ba nanja-i yuō cor, wuō gbē ba jēinjo-i wuō: «Mi jīe, η āmbabalma hurii hiere.» ²¹ Anjīnamma pigāataamba-i baa Farišēbaa-ba donj ta ba piije wuō: «Hai molojo-i daayo-i aa u tuō tuora Diilonjo-i? Da ma hel Diilonjo-na, hai molojo-i gbāa hur u nanoljo āmbabalma-i?»

²² Yesu wuō suō baa-ba, wuō gbē-ba wuō: «Bige-i cie na ta na jōguōnj nel daama temma-i na hōmmu-na? ²³ A hur u āmbabalma-i, baa a ce u sire a tuō wuō-i, ma hāi-i-na, namaa daa hama-i ce fēu yanj? ²⁴ Nga mi ka sire naacolj daayo-i ku yaa na ka suō wuō Diilonjo hāa *Moloj-Biejo-i ku fōngūō-i hēmana u tuō hur nelbiliemba āmbabalma-i.» Uj waan mafamma-i, wuō gbē murgu-i wuō: «Sire η bie η kuugallanj-u η kūnj, muōmei waanj-ma dumaa.»

²⁵ Naacoljo bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallanj-u tuō gbeliēnj Diilonjo-i u kūnj. ²⁶ Maa ce-ba hiere gbere; baa ta ba piije wuō: «Diilonjo-i bibiējol!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piije wuō: «I daa gbere-weima nyunjo-i-na.»

Yesu bīe Levi-i

(*Matie 9.9-13; Marke 2.13-17*)

²⁷ Yesuj hilaa terienju-na, wuō da *nampohūtienjo nanjo tēnaana u maacemmanj-dūngū-na, ba taa ba bī-yo Levi. Wuō wanj baa-yo wuō: «Levi, sire i ta.» ²⁸ Levi bi pānj nanna u maacemma-i aa sire cu u huonj-nu.

²⁹ Ku huōnggu-na, Levi wuō ce kalle u dumelle-na Yesu yerrenj aa bī u jo ba ji ta ba wuo niuwuoni-i. Nuamba bōi waa baa-ba. Nampohūtaamba waa

* 5:14 Nienj Buolmanj-scbe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

ba hólma-na. ³⁰ *Farisíεbaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *anjñamma pigáataamba-i? Kuó gbuu jaŋ-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piye baa Yesu *háalábiemba-i wuó: «Bige-i ciε na ta na wuo aa ta na nyóŋ baa nelbabalaan daaba temma-i?»

³¹ Yesu wuó gbē-ba wuó: «Da ŋ waa hínni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-nu? ³² Mi saa jo nelfafaan maa-na, ŋga mi juó nelbabalaan maa-na ba da ba nanna ba cilábalanjo-i.»

Yesu piye sūŋgu maama

(Matie 9.14-17; Marke 2.18-22)

³³ Baŋ waa mafamma-na, *Farisíεbaa-ba namba yuu-yo wuó: «*Nsāa-Batisi *háalábiemba dii sūŋgu-i aa ta ba cārā Diilonjo-i, miε baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i ciε nanj baamba sa dii?»

³⁴ Yesu wuó siε-ba baa gbānalāanŋu wuó: «Neliε gbāa tuó já ciεŋo aa na ce u jēnaamba dii sūŋgu ku yiinŋu-na dōrbiεŋo yufelle-na wεi? ³⁵ Ŋga yiinŋu dii baa yiinŋu, ba ka bel dōrbiεŋo-i ta baa-yo. Kufanŋu yinni'i nuó-i baŋ ka dii sūŋgu-i.»

³⁶ Aa naa tiraa nanj gbānalāanŋu nanŋu baa-ba wuó: «Ba sa taal jonŋorfeleŋo-i a nar uucólŋo. Da ŋ ce-ma, jonŋorfeleŋo kompanga siε biε baa uucólŋo kaanŋa-i, u yaa daayo u taalaa tí. ³⁷ Ba sa bi dii duvēnfēleŋo-i cirkpōcólŋ-na. Umanŋ duó ce-ma, cirkpū ka muonu aa duvēŋo ka kūnna.

³⁸ Ŋga da ŋ'a ŋ dii duvēnfēleŋo-i, ŋ saaya ŋ dii-yo cirkpōfeleŋ-na. ³⁹ Na saa da, umanŋ duó tuó nyóŋ duvēncólŋo-i uufēleŋo sa dólnu-yuó a ce dumaanjo-na u sa taara-yuó.»

6

Yitlenanŋu maama

(Matie 12.1-8; Marke 2.23-28)

¹ *Yitlenanŋu nanŋu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *háalábiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natiεŋa-na ba wuo. ² *Farisíεbaa-ba namba ta ba wanj baa-ba wuó: «Bige-i ciε na ta na ce kumanŋ saa saaya cemma yitlenanŋu-na?»

³ Yesu wuó gbē-ba wuó: «Nyulmu nanj bilaa *Davidi-i wuó ce kumanŋ baa u nuómba-i*, ma sí na kalaan-ku kε? ⁴ U nanj suurii Diilon-dūŋgu-na dumaa a biε Diilon-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miε Diilon-hūmelle-i, bamanŋ si dii *Diiløjigāntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faŋo-i.» ⁵ Uŋ waan mafamma-i, wuó cira: «*Molon-Biεŋo yaa yitlenanŋu tienjo-i.»

Yesu siire nagaduwa nanŋo

(Matie 12.9-14; Marke 3.1-6)

⁶ *Yitlenanŋu bi nanŋu-na, Yesu wuó suurii *Diilonelhāalādūŋgu-na tuó wanj Diilon-nelma-i. A ne da naacolŋo nanŋo waa ba hólma-na, u nadienanŋa naa minanŋ. ⁷ *Anjñamma pigáataamba-i baa *Farisíεbaa-ba ká ka tēna ta ba ne Yesu-i wuó duó sire jεiŋo yitlenanŋu-na ba da āntāalāmma haa-yuó. ⁸ Yesu wuó suó baa-ba. Wuó gbē naacolŋo-i wuó: «Sire ŋ jo ŋ ji yiεra nuómba yaanŋa-na.» Naacolŋ wuó sire jo ji yiεra. ⁹ Yesu wuó cira: «Yaan mi yuu-na nelma diei: A saa baa miε Diilon-hūmelle-i, bige-i faa cemma yitlenanŋu-na? Anfafamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da ŋ da molo yii duó ku, ku saaya ŋ kor-o waa ku saaya ŋ yanj u ku?» ¹⁰ Aa naa wuóra ne ba yammu-i hiere aa wanj baa

* 6:3 Nicŋ Samiel scheidelāŋo-na (1 Samuel) 21.2-7.

naacolŋo-i wuɔ: «Fara ŋ nanŋa-i.» Naacolŋ wuɔ bi fara u nanŋa-i, kaa bir ka temma-i. ¹¹ Ba hɔmmu gbuu pɔŋ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «I ka ce Yesu daayo-i niɛ?»

Yesu fiɛlaa u pɔpuɔrbiemba-i

(*Matie 10.1-4; Marke 3.13-19*)

¹² Yibienɔ fanga-na, Yesu wuɔ kɔ tɔnɔŋu nanŋu-na ka cɔrɔ Diilonŋo-i cɔ u yufienŋ-na. ¹³ Cuonŋ juɔ kaal, wuɔ bi u *hɔalɔbiemba-i a fiɛl cɔncieluo ba hɔi bei, a tuɔ bi-ba *pɔpuɔrbiemba. ¹⁴ Uŋ fiɛlaa baman ba yireŋa yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bi Simɔ fanŋo yaa Pier-i,) baa u hɔanŋo-i Andere, baa Sake, baa Nsɔa, baa Filipu, baa Batelemi, ¹⁵ a naara Matie, baa Toma, baa Alfe biɛŋo-i Sake, baa Simɔ manŋ taa u kuye u nelle maama-i, ¹⁶ a naara Sake biɛŋo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro manŋ juɔ hel Yesu huonŋu-na.

Jaamba bɔi juɔ Yesu ji sire-bei

(*Matie 4.23-25*)

¹⁷ Yesuŋ juɔ fiɛl u *pɔpuɔrbiemba-i ti, wuɔ hiere baa-ba tɔnɔŋu-na ka yiera baa-ba kpaŋkpataaŋu nanŋu-na. U *hɔalɔbiemba namba waa terienŋu fanŋu-na, baa sa waa dei baa yuliŋgu-i a naara nelpuŋgu nanŋu. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidɔ dii dɔmmanŋ-nuoraŋgu caaŋ-nu. ¹⁸ Baa juɔ da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duɔ sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jɔnabaa-ba-i u hiel-ba nuɔmba yunni-na. ¹⁹ Fɔŋgɔɔ nanŋo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanŋo-na, baa ta ba taara ba yieya-yuɔ hiere.

Yesu gboya u hɔalɔbiemba-i

(*Matie 5.1-12*)

²⁰ Nuɔmbanŋ nii Yesu-i-na da ba yieya-yuɔ, wuɔ wuɔra ne u *hɔalɔbiemba-i aa naa cira:

«Sɔntaanŋ namaanŋo-i, na yunni dɔlaa;

*Diilonŋ-nelle-i namaa diele-i.

²¹ Nyulmunŋ yen namaa namanŋ nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; niwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa namanŋ kaalaanŋ fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; na kaa waa nyɛmbɔnniŋ.

²² Nuɔŋ da ba bigaŋ-na,

da ba nanna-nei,

da ba ta ba tuora-nei,

sisɔ da ba ta ba biɛna na yireŋa-i *Molon-Bieŋo maama-na, na yunni dɔlaa.

²³ Taa na gbu na nye yiŋgu fanŋu-na, aa na ta na muora na gbugbanni-i; Diilonŋo kaa pɔ-na bɔi dɔrɔ-i-na. Na saa da, ba bɔncuɔmba ciɛ karaanŋu fanŋu temma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i.

²⁴ Nga waanŋ namaanŋo-i, sɔlma haraa-nei;

na ciɛ na bɔanŋu-i ti.

²⁵ Niiwuoniŋ haaya baa namaa namanŋ fiɛfiɛ-i-na, sɔlma haraa-nei;

na kaa waa nyulmu-na.

Namaa namanŋ dii nyɛmbɔnni-na fiɛfiɛ-i-na, sɔlma haraa-nei;

na kaa waa kuliŋ-kaaluŋ-nu.

²⁶ Nuɔmba-i hiere da ba ta ba bi na yefafalle,

ŋaa ba bɔncuɔmba nanŋ biŋ coikartaamba manŋ naa ciɛ ba fere Diilopɔpuɔrbiemba

ba yefafalle-i duma, sɔlma haraa-nei.»

Taa na dɔl na bigaarāamba-i
(Matie 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Namaa namaŋ karaa na tūnni-i ta na nu mi nelma-i, yaan mi tūnu-ŋei: Taa na dɔl na bigaarāamba-i, taa na ce ānfafamma bamaŋ diyaan lungu ŋei. ²⁸ Uman duɔ haa u nubabalaanɔ nuɔni man man nuɔ-i, baa waasa kutienɔ-na, yan aa ŋ ta ŋ jɔguon kuufafaanɔ baa-yo. Taa na cārā Diilonɔ-i na hā bamaŋ cien-naŋ kuujaŋgu-i. ²⁹ Uman duɔ caa ŋ tūŋ daaku-i, bir daaku-i ŋ hā-yo. Uman duɔ biɛ ŋ jonɔrbuɔ-i, baa cie-yo ŋ jonɔryelle-na. ³⁰ Uman duɔ cārā ŋ wulaa, hā-yo. Aa uman duɔ biɛ bɪŋkūŋgu ŋ wulaa, baa yuu-yo ku maama. ³¹ Nan taaran nuɔmba ta ba ce kumaŋ ba hā-na, taa na ce ku temma na bi hā-ba. ³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon, na jaalunɔ sɪ Diilonɔ wulaa. Na saa da, halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilonɔ-hūmelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i. ³³ Da na ta na bi ce ānfafamma-i bamaŋ cien ānfafamma-i ŋei yon, na jaalunɔ sɪ Diilonɔ wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilonɔ-hūmelle-i ba ce kufaŋgu-i. ³⁴ Aa da na ta na dii cēmienɔ-i nan suyaa wuɔ bamaŋ ka gbāa suu-ya, na jaalunɔ sɪ Diilonɔ wulaa. Halle bamaŋ sa wuɔyaan Diilonɔ-hūmelle-i, da ba suɔ wuɔ uman ka gbāa suu cēmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i. ³⁵ Nga, taa na dɔl na bigaarāamba-i, taa na ce ānfafamma bei, taa na hā aa na baa ta na cie ku sɔlaanɔ huonɔgu-na. Ku yaa Diilonɔ ka pā-na bɔi. Aa na ka waa Dɔrwuonɔ beŋ namaa. U yaa faa. U faa baa nuɔmba-i hiere ka hel baa bamaŋ sa suyaan ānfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere. ³⁶ Na saaya na waa hujantaan namaa, ŋaa na Ton yen yen hujantienɔ dumaa.»

Yesuŋ waan mamaŋ a kā cālmuo yanɔga-na
(Matie 7.1-5)

³⁷ «Baa na ta na cāl na-naa, ku yaa Diilonɔ siɛ ka cāl-na. Baa na ta na haa cālmuo-cāŋkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diilonɔ siɛ ka haa cālmuo-cāŋkuɔle ŋei. Uman duɔ cāl nuɔni man, ce jandɛ aa ŋ yan-yo, ku yaa nuɔ da ŋ bi cāl Diilonɔ-i u ka ce jandɛ aa yan-ni. ³⁸ Niŋ fiŋ baa kekerienɔ man ŋ hā nuɔmba-i, ba ka fi baa ku yaa hā-ni, terienɔ faŋgu-na, yan ŋ nanɔga ta ka fara, ku yaa ba ka fi nan kūŋgu-i aa fɛl-ku ku yu kūnna hā-ni.»

³⁹ Yesu wuɔ nan gbānalāanɔ baa-ba wuɔ: «Namaa daa yiro gbāa hel u nayiron nagāŋ-na ba kā terienɔ aa ba siɛ ka par suur fuon-nu wei? ⁴⁰ *Hāalābilonɔ sa suɔ u yan ŋ hāalātienɔ-i, ŋga hāalābilonɔ man duɔ hāalā ka hi u fuonɔgu-i, u ka tuɔ suɔ ŋaa u hāalātien un suɔ dumaa.

⁴¹ «Nan cie niɛ da hūyāŋo-i unan yufellen aa daabolma-i nan yufelle-na ŋ saa da-ma? ⁴² Daabolma-i nan feren yufelle-na jūnnu dumandɛ-i ŋ bir ŋ gbɛ ŋ nabentienɔ-i wuɔ: «Yan mi hiel hūyāŋo-i ŋ yufelle-na hā-ni.» Anɔgbāŋbāama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igēna, ku yaa ŋ ka ta ŋ da dɛi a gbāa hiel hūyāŋo man ŋ nabentienɔ yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Tibifafaanɔ sa man biebabaleiŋa, tibibabalaanɔ sa bi man biefefeiŋa. ⁴⁴ Ba suɔ tibinni-i ni biena'i nuɔ-i. Ba sa yagal musienɔ kaapugammu-na, aa ba sa bi biera hālēiŋa caaterren-yun-nu. ⁴⁵ Nelien nuɔ ŋ huonɔgan yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaan ŋ nunɔgu-na. Nelfefeinɔ-i u ānfafamma hel u hafafaŋga'i nuɔ-i aa nelbabalaŋo-i u maacembabalamma hel u hɔbabalaŋga'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hāi maama
(Matie 7.24-27)

46 «Bige-i cie na ta na bi-mi «Itie, Itie», aa da mi wan maman baa-na, na sie ce-ma? 47 Uman duo jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigaan-na kutien un saa baa uman: 48 U saa baa nelieno man wuo u ma dūngu, aa hin ka hi tāmpelle-i jina ku tuole-i. Ku tuolen jina fafamma aa u ma-ku, diilonon juo tā, kanni gbar, hūmma būn ka nan-ku, ma saa gbāa naara-ku. 49 Nga uman juon u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa uman wuo u ma dūngu aa u saa hin jina ku tuole-i aa ma-ku. Diilonon juo tā, hūmma būn ka nan-ku, ku pan cii hiere, binjūngu saa tie.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntieno nano maacembilonoi

(Matie 8.5-13)

1 Yesun juo piye u nelma-i ti baa nuomba-i, wuo ta ka Kafarnamu. 2 *Orome ba sorosi ba yuntieno nano waa nelle fande-na, u maacembilonon nano maama waa kpelle yuo. Maacembilonon daayo tuo jan. U jarma waa kpelle.

3 Yesun juo, sorosi ba yuntienon daayo nu-ma. Wuo puor *Yuifu ba bincuomba namba-i u wulaa, wuo ba ka carā-yuo u ji sire u maacembilonon-i hā-yo.

4 Bincunon daaba ka ka ta ba carā Yesu-i aa ta ba piye wuo: «Naacoln daayo saaya kāyamma. 5 Yuifubaa mie i maama dōnu-yuo; n saa da, u i maa i *Diilonelhāalādūngu-i hā-ye.»

6 Yesu wuo ta tuo kā baa-ba sorosi ba yuntienon cingun-na. Ban kaa pie cingun-i, ba suu baa sorosi ba yuntienon tiraa puor u jnaamba namba Yesu wulaa. Baa wan baa Yesu-i wuo: «Itie, i jien wuo i ji wan baa-ni, wuo n baa mulien n fere; kere nu n saa saaya n suur fuo temma dumelle-na 7 ku i cie n da u saa sie jo u fere n wulaa. Nga da n sie, n wan nelma diei, u maacembilonon ka sire. 8 Wuo fuo fere-i nuomba dii u yun-nu, aa fuo bi waa banan yun-nu. Duo gbē uman wuo: «Kā n ka ce daaku!» N da kutienon kāa. Duo bi gbē uman wuo: «Jo bande!» N da kutienon bi juo. Duo bi tiraa gbē u maacembilonon-i wuo: «Ce daama!» N da u cie-ma.»

9 Yesu wuo kar da hāmmu! Naacoln un juo piye ti, Yesu wuo bir u yaanga-i nuomba-na aa naa cira: «Yaan mi tūnu-nei; *Israhel-na hiere, mi saa da uman haa u nannga-i mie naacoln daayo temma-i.» 10 Sorosi ba yuntienon pōpuorbien baa bir ta ba kūn. Ban kaa hi cingun-i, baa da maacembilonon daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulcieno nano bieno kuu Yesu sire-yuo

11 Ku huongun-na, Yesu wuo ta tuo kā nelle nande-na, ba bi-de Nayine. U *hāalābiemba waa baa-yo a naara nelpūngu nanu. 12 Ban kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tūyāa bikulonon nano ta ba kā da ba ka fuure. U waa naacombilonon, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yan-ba. Nuomba bōi taa ba kā u fuuremma-na. 13 Yesun daa nyunon-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuo wan baa-yo wuo: «Cien nu, budii; baa kaal.» 14 Aa naa pie ka haa u nannga-i kulonon-na. Baman naa tūyāa-yo baa yiera. Wuo wan baa-yo wuo: «Naacombilo, sire!» 15 Wuo bi yiye sire tēna, aa don tuo piye. Yesu wuo gbē nyunon-i wuo: «Biē n biēno yaa-i.» 16 Korma pan bel-ba hiere terienon fangu-na. Baa ta ba gbēlien Diilonon-i aa ta ba piye wuo: «*Diilopopuorbilobuo hilaa-yie. Diilonon juo ji kāyā u nuomba-i.» 17 Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nilēin man u kōtōnni-na.

Nsaa-Batise puora u hāalabiemba-i Yesu wulaa
(Matie 11.2-6)

18 Yesuŋ cie mamanj hiere, Nsāa *hāalābiemba kā ka tūnu-yuō baa-ma.
 19 Wuō bir puōr ba hāi Yesu wulaa wuō ba ka yuu-yo keεε *Konkortienjo manj saaya u jo, u yaa ufaŋo-i wei sisō uu dii huonj-nu? 20 Baa kā ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsāa-Batisi puuraa-ye η wulaa, wuō i ji yuu-ni keεε Konkortienjo manj saaya u jo, u yaa nuōŋo-i wei sisō uu dii huonj-nu?» 21 A ne da huōŋu fanjuna, Yesu waa tuō sire jaamba bōi ba jarma-na aa tuō donya *jīnabaa-ba-i nuamba yunni-na aa bi tuō puur yiriemba yufienja-i. 22 Wuō wanj baa-ba wuō: «Kāan na ka tūnu Nsāa-i baa nanj daa kumanj, baa nanj nuō mamanj: *Yiriemba yufienja puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuō*, *wontuōrmba jarma taa bei, *tugbentaamba tūnni puurii, bikuomba siire aa sūntaamba nuō* *Neldōdōlma-i.*» 23 Umanj gbeini-i da ni saa ji guōl mi huōŋu-na kutienjo yunju dōlāa.»

Nsāa-Batisi sīnni-i (Matie 11.7-19)

24 Nsāa pōpuōrbienj banj taa, Yesu wuō tuō taara u pigāan nuōmba-i baa Nsāa sīnni-i, wuō yuu-ba wuō: «Na kāa ka ne bige-i *hīekuraanju-na? Fafal-munj sagallan hīenju-i dumaa na kāa ka ne ku yaa wei? 25 Namaa kāa ka ne bige-i? Na kāa ka ne umanj diyaa bimbifafanni wei? Ma sī bamanj diyaaŋ bimbifafanni-i aa ta ba ce ba bāanju-i baa dii jāmātiŋi ba dūnniŋ ke? 26 Nga namaa kāa ka ne bige-i? Ma sī na kāa ka ne *Diilopōpuōrbilōŋo'i ke? Aa naacolŋo faŋo-i, mi tūnu-nei, u maaraa Diilopōpuōrbiemba-i. 27 Mamanj nyegāan Diilōŋ-nelma-na wuō: «*Mi ka puōr mi pōpuōrbilōŋo wuōya ta η yaan-na ka caa η humelle-i*†, ba gbē Nsāa yaa-i. 28 Yaan mi tūnu-nei, Nsāa temma saa hi hoŋ caan-biemba-na yogo, a ne da umanj si dii baa yunju *Diilōŋ-nelle-na u maaraa Nsāa-i. 29 Nuōmba-i hiere ka hel baa *nampohūutaamba-i ba nuō Nsāa nelma-i aa suō wuō Diilōŋo maacemma vii, ba ce Nsāa *batisen-ba. 30 Nga *Fariśēbaa-ba-i baa *ānjīnamma pigāataamba yagaraa wuō Nsāa baa batisen-ba. A ce dumaanjo-na, Diilōŋ unj taa u taara u ce kumanj hā-ba, ba cīnaana-kuō.»

31 Yesu wuō tiraa cira: «Mi gbāa saa fiēfiē ku nuōmba-i baa haba-i? 32 Mi gbāa saa-ba baa bisālmba manj tēnaana ponsanatigerrenj. Banamba ta ba wanj baa banamba-i wuō:

⟨I hulii tulammu hā-na, na saa nyenj,
 i hāl kuliŋ-neini hā-na, na saa kaal.⟩

33 *Nsāa-Batisin juō aa u sa dii dībelle u nunju-na, u sa nyōŋ kolma, na cira wuō *jīna dii u yunju-na. 34 *Molon-Bienj unj wuō aa tuō nyōŋ, na tiraa sire ta na piye wuō: «Naacolŋ daa fuō bi yii baa niwuoni yaa yonj baa konyōlle, aa tiraa sire bel jīeru baa nampohūutaamba baa nelbabalaamba.» 35 Nga bamanj siyaa Diilōŋo nelma-i ba suyaa wuō ma faa.»

Yesu kaa Simō cīŋ-nu

36 *Fariśeyienjo nanjo waa, ba taa ba bī-yo Simō. Yiingu nanju-na, wuō ji bī Yesu-i wuō ba ka wuo niwuoni u terienju-na. Yesu wuō kā ba ka ta ba wuō. 37 A ne da saasorciēŋo nanjo waa nelle fande-na. Wuō nu-ma wuō Yesu dii Simō terienju-na ba ta ba wuō niwuoni. Wuō kā baa natikolo-hūmma *alabati-kamoelenj 38 ka yiera saanu baa Yesu gbeini-i tuō kaal. Unj kaal dumaanjo-na, nyinyōlma ta ma kūnna Yesu gbeini-na. Wuō ce u yukuośīnni-i a hurre-niē aa pūrā-niē nammu hāi aa ce natikolo-hūŋ daame-i a kūnna-niē.

* 7:22 Nienj Isayi sebe-i-na (Esaie) 35.5-6; 61.1. † 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

³⁹ Simo daa mafamma-i ce bige-i, u paŋ tuo piye u huon-na wuo: «Kuo naacolŋ daayo waa *Diilopɔpuorbilono ninsoŋo, cieŋo maŋ yiyaayan-yuo daayo-i u naa suɔ wuo cefefeiŋo sl.»

⁴⁰ Yesu wuo cira: «Simo, nelma dii mi da mi waŋ-ma baa-ni.»

Simo wuo: «Haalatie, waŋ-ma.»

⁴¹ Yesu wuo cira: «Naacolŋo nano cemelle waa nuomba hai nu; difla-wuonŋo-i neifier-komuonja hai baa cincielluo, haalŋ-wuonŋo-i neifiera ndii.

⁴² Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yaŋ-ya. Ba hai-i-na, cemellentierŋo maama ka dolnu hai yaŋ?»

⁴³ Simo wuo cira: «Mei huon-na, uman gbeina-i waa boi u maama ka dolnu u yaa yaŋ.»

Yesu wuo cira: «ŋ waan ninsoŋo.» ⁴⁴ Aa naa bir u yaanga-i cieŋo-na, aa gbē Simo-i wuo: «ŋ daa cieŋ daayo-i ke? Min diyaa mi gboluonŋu-i ŋ dumelle-na, ŋ saa hā-mi hūmma mi saara mi gbeini-i. Nga fuo kaalaa kūnna u nyinyolma-i mi gbeini-na a saara-nie hā-mi, aa hurre-nie baa u yukuosinni-i. ⁴⁵ N saa jārā-mie pūrā-mie, nga fuo-i, dii uŋ suurii ŋ dumelle-na ji hi baa fiefie, u saa yaŋ mi gbeini pūrāmma-i. ⁴⁶ N saa hure namma mi yunŋu-na, nga cieŋ daayo kūna natikolo-hūmma mi gbeini-na. ⁴⁷ Ku'i cie mi ta mi tū-nin mie: Mi maaman dolaanu-yuo dolnumma maŋ daama-i, ku pigāan wuo u ambabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Nga uman ambabalma-i da ma saa hur boi, mi maama sa dolnu kutierŋo-i boi.» ⁴⁸ Aa naa waŋ baa cieŋo-i wuo: «ŋ ambabalma hurii.» ⁴⁹ Bamaŋ waa juwuoterienŋu-na baa dorŋ ta ba jɔguon wuo: «Naacolŋ daa fuo hilaa hie aa tuo gbā u hur ambabalma-i?» ⁵⁰ Yesu wuo waŋ baa cieŋo-i wuo: «Nin haa ŋ nanŋa-i mie ŋ kuraa, kā fiei.»

8

Caamba namba taa ba kya Yesu-i baa u haalabiemba-i

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuo ji sire tuo wuora nileina-na hiere u waŋ *Diilon-bāangu *Neldodolma-i u kā. U *haalabierŋ cincielluo ba hai baamba waa baa-yo ² a naara caamba namba. Wuo duonya *jinabaa halan-ba caamba famba yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bi unano-i Maari. Fuo taa u hel Magidala. Jinabaa niehai naa hilaa fuo-i-na. ³ Aa bi unano-i Sani. Fuo bolw waa *Erōdi dumelle maacemiemba yuntierŋo nano, ba taa ba bi-yo Kusa. Aa ta ba bi unano-i Susani a naara capungu nanŋu. Ba taa ba ce ba nagān-niini-i ba kāyā Yesu-i baa u haalabiemba-i.

Nuomban bel Diilon-nelma-i dumaa

(Matie 13.1-23; Marke 4.1-20)

⁴ Nuomba taa ba hel nileina-na hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiiŋgu nanŋu-na, wuo nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuo: ⁵ «Naacolŋo nano kāa ka nan fūma u suonŋu-na. Unano kā ka diire hūmellen-huon-na. Nuomba ta ba cor ba fiēna-yuo; huriimba jo ji wuo-yo hiere. ⁶ Unano kā ka diire tāmpellen-terien-nu a pa, kpekelma ce u ku. ⁷ Unano kā ka diire hien-nu; hienŋu tu suuye-yuo. ⁸ Uman diiriye suon-huonŋa-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesuŋ waan mafamma-i, u piye da gbagaga wuo: «Uman duo u ka nu, u nu!»

⁹ U *haalabiemba yuu-yo wuo: «Gbānalāan daaku yunŋu yaa wuo nie?»

¹⁰ U cira: «Diilonŋo cie baa namaano-i. U *nellentesinni maama maŋ fuyaa, u pigāan namaano-i baa-ma. Nga ma piye baa banamba-i gbāneinin; a ce dumaano-na, da ba ne-ma, ba sie da ma terienŋu-i,

*aa da ba nu-ma, ba sie suɔ ma yunɔgu-i.**»

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāanɔ yunɔgu yaa daaku: Diilonɔ-nelma yaa fūma-i, aa nuamba hɔmmu yaa u mundiiremму-i. ¹² Nuamba nan hɔmmu dii ŋaa hūmellen-huɔŋga, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba yan *Sitāni jo ji hiel-ma ba hɔmmu-na, a ce dumaanɔ-na ba sie da hūu-ma aa kor. ¹³ Banan hɔmmu dii ŋaa tãmpellen-terienɔgu, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ma gbuu dɔlnu-bɛi; ba hūu-ma. Ŋga ma sie gbāa nan kaasinni. Da ku ji huol, ba har jina. ¹⁴ Banan hɔmmu dii ŋaa hien-terienɔgu, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba yan anjɔɔma-i baa gbein-maama-i a naara ba kusun-maama jo ji suuye-mɛi. A ce dumaanɔ-na ma sie gbāa dii belle ba wulaa. ¹⁵ Banan hɔmmu dii ŋaa hiefafamma, da ba nu Diilonɔ-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hɔfafanɔga aa nyaar ta ba wuɔ ma hūmelle-i din saaya di wuɔ duma.»

Fittɔ-ɡbānalāanɔ

(Marke 4.21-25)

¹⁶ Yesu wuɔ tiraa nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Ba sa celien fitnuɔ-i aa ce binɔkunɔ cure-yuɔ. Da ba celien-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ŋ da dūn-huɔŋga ciɛ gbāa hierɛ. ¹⁷ Ku weima si dii mamanɔ sie ji hel bomborma-na, aa ku nelma si dii mamanɔ sie ji nu. ¹⁸ Kunɔ yan baa umanɔ, ba ka hā-yo naara, aa uman kuu sɔi baa-yo, cɛlle künɔgu man un haa u nanɔa-i kuɔ, ba ka hūu-ku aa yan-yo. Terienɔgu fanɔgu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hamba juɔ u wulaa

(Matie 12.46-50; Marke 3.31-35)

¹⁹ Yesun waa tuɔ wan Diilonɔ-nelma-i, u nyu-i baa u hamba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuamba yuu, ba saa gbāa da ba piɛ u caan-nu. ²⁰ Baa wan ba Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hamba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gɔŋgũɔŋgu-na.»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Baman nuɔŋ Diilonɔ-nelma-i aa ce-ma, ba yaa mɛi nyubaa-ba-i, ba yaa mɛi hamba-i.»

Yesu yieraaya fafalmu

(Matie 8.23-27; Marke 4.35-41)

²² Yiinɔ nanɔgu-na, Yesu wuɔ ji bel nyugun beno nanɔ-na baa u *hāalābiemba-i aa naa cira: «Yaan i karnu dalaŋga-i i kã bombor damaalei-i.» Baa bi ta ta ba karnu ba kã. ²³ Ba'a ba kã yaanɔga-na, Yesu wuɔ duɔfun. Ba kaa hi hɔlma namma-i, fafalmu nan temma sire suuye-bɛi. Hūmma donɔ ta ma suur beno-na. Baa ta ba yii da ba kunu. ²⁴ Hāalābiemba ta ba kaasɔn wuɔ: «Hāalātie, sire, i yii die ku!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hūmma-i niɛ kã ka ciire. ²⁵ Kuɔ cu ba hɔmmu-i, ba kũɔŋ maa ta ma nyɛn. Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Namaa na'a na haa na nanɔa-i miɛ hie?» Baa ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Nelien hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hūmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

Yesu duɔnya jinabaa naacolɔŋo nanɔ-na

(Matie 8.28-34; Marke 5.1-20)

²⁶ Yesubaa-ban karaanu ka hi Geresa-i dii Galile dalaŋga bomborma namma-na, baa huɔl. ²⁷ *Jina ba nolɔŋo nanɔ waa nelle fande-na, u bāanɔgu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u bin tãmporuonɔgu aa tuɔ kã u cɔ cɔncuɔŋ-na. Yesubaa-ban huɔlaa u da-ba, u ta tuɔ jārā-bɛi. ²⁸ Un juɔ hi, u kaasɔn aa dūuna Yesu caanɔgu-na aa piye da gbagaga wuɔ: «Dɔrwuonɔ Biɛn nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorɛ baa-mi.»

* 8:10 Isayi (Ésaie) 6.9

²⁹ Yesu wuɔ nuolaaya jɪnabaa-ba-i wuɔ ba hel-yuɔ ku'i cie wuɔ tuɔ piiye dumaanjo-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yiingu man nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa jɔlgɔbaa jɪna. Nga da ba fie vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa suur hɪeŋ-nu. ³⁰ Jɪnabaa daaba naa ciinu cor u yungu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bɪ-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «Ba bɪ-mi Salle.»

³¹ Jɪnabaa-ba bir yan aa ta ba cārā Yesu-i wuɔ u baa donya-bei ba ká yaahuol-terienju-na.

³² A ne da persälle nande waa ta di wuora tánungu-na. Jɪnabaa-ba cārā Yesu-i wuɔ u yan ba ka suur permba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ hā-ba hümelle-i. ³³ Baa hel naacoljo-na a ká ka suur permba-na. Permba pāŋ ta ba gbar ba hiire, ba ká ba kunu dalanga-na. ³⁴ Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanjo-na, baa pisállā baa gbarungu; banamba ká nellen-huɔŋga-na, banamba ká sonni-na ka waŋ-ma. ³⁵ Nuɔmba hel da ba ji ne. Baŋ juɔ ji hi, baa da naacolj daayo diyaa bɪmbinni tɪna da welewele Yesu caangu-na. Korma pāŋ ta ma da-ba. ³⁶ Bamaŋ waa da baŋ duɔnya jɪnabaa daaba-i dumaa naacoljo-na, baa ta ba piiye ba tūnu banamba-i. ³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cārā Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halan ba terienju-na. Wuɔ ká ka nyugūŋ beŋo-na duɔ bir. ³⁸ Uŋ duɔnya jɪnabaa-ba-i naacoljo man nuɔ-i, wuɔ cārā-yuɔ wuɔ u yan u ká baa-yo. Yesu wuɔ cira: ³⁹ «Yan aa ŋ kūŋ ŋ ka tūnu nuɔmba-i Diilonj uŋ cie kumanj niɛ.» Naacolj wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u waŋ Yesuŋ cie kumanj yuɔ hiere.

Yesu yieraaya cieŋo nanj tamma aa sire bikulono nanjo

(Matie 9.18-26; Marke 5.21-43)

⁴⁰ Yesuŋ hilaa Geresa-i-na jo, nuɔmba kúɔl ba-naa ká ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hiere. ⁴¹ Naacoljo nanjo waa, ba taa ba bɪ-yo Yarusi. U waa *Diilonelhāaládungu yuntienjo. Wuɔ jo ji dūuna Yesu caangu-na a tuɔ cārā-yuɔ wuɔ u ká u dumelle-na ⁴² kere u biloduɔla yii baa u yungu. Bilono bien cɪncieluo baa a hāi waa belle fande-na. Yesu wuɔ ta ba ta ba ká. Nuɔmba fūnunj yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hiere. ⁴³ Cieŋo nanjo bi waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kúnna. Ku bien cɪncieluo baa a hāi waa belle fande-na. U cie perru-i ji gbē. U gbeija tiraa tɪ aa tamma saa yiera. ⁴⁴ Cieŋ daayo pie Yesu huon-yanŋa a yieya u jonjoruo tūŋgu-i. Uŋ yieyaaya jonjoruo-i terienju man nuɔ-i, tamma pāŋ yiera. ⁴⁵ Yesu wuɔ suɔ wuɔ molo yieyaaya-yuɔ. Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo-i yieyaaya-mie?»

Wulawula wuɔ fuɔ sɪ, wulawula wuɔ fuɔ sɪ. Pier wuɔ cira: «Hāalátie, molo saa yieya-nie, nuɔmba yaa yuu ta ba tisɪŋ-ni.»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Molo yieyaaya-mie. Mi daa kunangu paraaya-mie ku'i cie mi suɔ.»

⁴⁷ Cieŋ daa uŋ daa Yesu suyaa dumaanjo-na, u kúɔma donj ta ma nyen. Wuɔ pie dūuna u yaanga-na, aa naa piiye nuɔmba-i hiere ba yufelle-na kumanj cie u yieya-yuɔ. Aa fafalmunj daa-yuɔ terduɔŋgu fanju-na dumaa, wuɔ tiraa waŋ mafamma-i. ⁴⁸ Yesu wuɔ gbē-yo wuɔ: «Mi bilo, niŋ haa ŋ nanŋa-i mie, ŋ kuraa. Ká ŋ ká fie.»

⁴⁹ Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu man nuɔ-i, moloŋ wuɔ hel Diilonelhāaládungu yuntienjo cɪŋgu-na ji waŋ baa-yo wuɔ: «Baa yan hāalátienjo mulɛŋ u fere, ŋ bilono jarma yaraa-yo.» ⁵⁰ Yesu wuɔ nu-ma. Wuɔ waŋ baa Yarusi-i wuɔ: «Baa tie holle. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i mie, ŋ bilono ka sire.» Uŋ waanj mafamma-i, baa cor ta ba ká. ⁵¹ Baŋ kaa hi cɪŋgu-i, u saa sie molo suur baa-yo dūŋgu-na. U cie fuɔ baa Pier baa Nsāa baa Sake a naara bilono to-i baa

u nyu-i ba'i suur baa-yo yon. ⁵² Nuɔmba-i hiere ba waa kaaluŋ-nu. Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Baa na kaal, u saa ku, u duɔfɔŋ.» ⁵³ Baa bir yan aa ta ba cɔmuɔŋ-yo. Bafamba wulaa ma tɛ. ⁵⁴ Yesu wuɔ bel bilonɔ nanŋa-i, aa naa piye da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!» ⁵⁵ Bilon wuɔ puur u yufienŋa-i aa pɔŋ yiye sire. Yesu wuɔ cira ba hɔ-yo bɪŋkɔŋgu u wuɔ. ⁵⁶ Kuɔ ce u bɪncuɔmba-i gberɛ. Yesu wuɔ wanŋ baa-ba wuɔ ba baa yan ma hel.

9

Yesu puɔraa u hɔalabiemba-i (*Matie 10.5-15; Marke 6.7-13*)

¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ tigiŋ u *hɔalɔbienŋ cɪncieluo ba hɔi baamba-i a hɔ-ba himma baa fɔŋgɔ ba da ba gbɔa ta ba donya *jɪnabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i. ² Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra wanŋ *Diilonŋ-bɔanŋu maama-i aa sire jaamba-i. ³ Aa naa wanŋ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biɛ bɔɔle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niwuoni, molo baa biɛ gbeŋa, molo baa biɛ jonŋorbaa-ba hɔi. ⁴ Da na kɔ terienŋu terienŋu, aa ba ka hɔ-na dɔŋgu wuɔ na ta na cɔ, na tɛ dɔŋgu fanŋu-na fuɔ na tamma. ⁵ Nŋa da na kɔ da na ka har bamanŋ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.» ⁶ U hɔalɔbiemba ta ta ba wuɔra nilɛŋa-na hiere ba wanŋ *Neldɔdɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kɔ.

Erɔdi huonŋa cuu (*Matie 14.1-12; Marke 6.14-29*)

⁷ Mamanŋ ciɛŋ hiere, *Erɔdi manŋ waa *Galile yunŋu-na wuɔ nu-ma. Uŋ nuɔ-ma, u huonŋ kaa cu. Banamba taa ba piye wuɔ *Nsɔa-Batise yaa siire kuonŋ-nelle-na a jo. ⁸ Bananŋ ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Bananŋ ba'a yiinataanŋ *Diilopɔpuɔrbilonŋo nanŋo'i siire kuonŋ-nelle-na jo. ⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi ciɛ ba kar Nsɔa yunŋu-i, hai moloŋo-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

Yesu hɔa nelpunŋu nanŋu wuo ye (*Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsɔa 6.1-14*)

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiembanŋ kaa bir jo, baa jo ji tɔnu-yuɔ baa banŋ kaa ce mamanŋ hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellenŋ-huonŋa-na kɔ ba denŋ, dii nelle nande caanŋu-na ba bi-de Betisada. ¹¹ Banŋ fiɛ ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huonŋ-nu. Banŋ kaa hi, Yesu wuɔ hɔ-ba muntɛnammu aa biɛ *Diilonŋ-nellesinni maama-i wanŋ baa-ba aa bi sire jaamba manŋ waa ba hɔlma-na.

¹² Bɔanŋunŋ juɔ donŋ ta ku hir huonŋu manŋ nuɔ-i, u *hɔalɔbienŋ cɪncieluo ba hɔi baamba kɔ u wulaa ka cira: «Itie, inŋ yenŋ hɔŋgu-na dumande-i aa bɔanŋu ta ku suur, ŋ sa ce nuɔmba bɔrɔ kɔ nilɛŋa manŋ kɔtɔnni-na ka taara niwuoni wuɔ, baa muncɔmmu wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hɔ-ba niwuoni-i ba wuɔ.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yonŋ baa titiraamba hɔi. Da ŋ bi'a miɛmi ka sɔa ji hɔ nelpunŋ daaku-i hiere ŋ wanŋ-ma.» ¹⁴ A ne da bɛmba manŋ waa, ba yuu nuɔmba neifienŋa hɔi nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuɔ cira: «Ciɛŋ ba tɛna nuɔmba komuɔŋa hɔ-a-hɔi baa cɪncielbaa.» ¹⁵ U hɔalɔbiemba ce nuɔmba tɛna. ¹⁶ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titiraamba hɔi baanŋ daaba-i a ciir u yunŋu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonŋo-i. Uŋ jaalaa Diilonŋo-i, wuɔ bɔlnu-niɛ hɔ u hɔalɔbiemba calnu-niɛ hɔ nuɔmba-i. ¹⁷ Nuɔmba wuɔ hiere niɛ yar-ba. Hɔalɔbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufienŋ cɪncieluo baa a hɔi a ta baa-ni.

*Yesu stnni yaa hani-i?**(Matie 16.13-28; Marke 8.27-9.1)*

¹⁸ Yiinngu nanngu-na, Yesu kaa u denj ka tuɔ cārā Diilono-i. U *hāalābiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba wanj wuɔ nie mei kūngu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciera wuɔ nuɔnei *Nsāa-Batishi-i, bananj ba'a nuɔnei *Eli-i, bananj ba'a yinataanj *Diilopɔpuɔrbilonjo nanjo'i birii jo nuɔno-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmei?»

Pier wuɔ cira: «Diilonoj unj pāa nunngu-i wuɔ u ka saanj *Konjortienjo manj, u yaa nuɔno-i.»

²¹ Yesu wuɔ wanj-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yanj molo nu-ma.

²² Aa naa cira: «*Moloŋ-Bienjo saaya u gbuu mulienj. Nelle bīncuɔmba-i baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i a naara *anjīnamma pigāataamba ka cīna-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonj hīema-na, sieliŋ-yiinngu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa wanj baa-ba wuɔ: «Nuɔni manj da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-mie, ŋ saaya ŋ cīna ŋ fere aa ŋ jo i ta. Aa ŋ saaya ŋ ta ŋ sie muliema-i baa kuliingu-i yinni manj jonj. ²⁴ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yunngu yonj, kutienjo ka kɔsuɔŋ u fere; ŋga umanj duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere mei maama-na, kutienjo ka da cīcēma manj sie ji tī dede. ²⁵ Da ŋ da ŋ yufien-niini-i hiere hīema-na aa ka caa, yunj haku-i dii-kuɔ? ²⁶ Umanj duɔ tuɔ ce senserre u sa taara ba suɔ wuɔ u cuu mi huonj-nu, aa bi tuɔ ce senserre baa mi nelma wamma-i, Moloŋ-Bienj duɔ ka bir jo baa u fōŋgū-i, baa u To wuonjo-i a naara u To u dɔrɔpɔpuɔrbiemba wuonjo-i, u ka bi ce senserre baa kutienjo maama-i. ²⁷ Yaanj mi wanj ninsonjo-i baa-na: Banamba dii na hōlma-na bande-i-na, ba ka da *Diilonoj-bāanngu-i baa ba yufelle aa suɔ ku.»

*Yesu birii u denj birma**(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)*

²⁸ Yesunj waanj mafamma-i, yinni niisiei temma cor, wuɔ ce fuɔ baa Pier, baa Nsāa a naara Sake ba kā tānunngu nanngu-na da ba ka cārā Diilono-i. ²⁹ Unj kaa tuɔ cārā Diilono-i u yaannga fūnunj bir ka denj birma aa u jonjorbaa-ba bir baapielmba ta ba ghu ba caa da muimui. ³⁰ Wuɔ u ne da nuɔmba hāi juɔ ji ta ba piye baa-yo: *Moisi baa *Eli. ³¹ Dɔrcecerma namma'i naa dii-ba huɔŋga ba ta ba piye baa Yesu-i unj ka ku kuliingu manj *Yerusalemu-i-na a perienj u maacemma-i bāl-ma. ³² Ŋ sie suɔ wuɔ Pierbaa-ba naa kor duɔfūnj bir ba nammu-i ba honniŋ, ŋga ba yagar sire da ceceer daama diyaa Yesu-i huɔŋga baa muɔŋ daaba-i ba hāi-i-na u caan-nu. ³³ Nuɔŋ daabanj juɔ ta ba ta, Pier wuɔ wanj baa Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na de! Ŋ sa yanj i ce gbuganni siei wei? Ku diei nanj kūngu, ku diei Moisi kūngu, aa ku diei kūngu nanngu-i Eli kūngu.» U taa u piye dumaa u yunj-nu, u sa suɔ unj wanj mamanj. ³⁴ Unj taa u wanj mafamma-i huɔŋgu manj nuɔ-i, duherru nandu jo ji cīnnu-bei. Korma ta ma da-ba. ³⁵ Ba'a ba ne, da molo piye duherru-na wuɔ: «Mi Bienjo yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nunngu-i*.» ³⁶ Moloŋ daa unj juɔ piye tī, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yonj; ba saa da moloŋo baa-yo. Kunj cie dumaanjo-na, ba fiinanj nel daama-na, ba saa wanj-ma baa moloŋo huɔŋgu fanngu-na.

*Yesu duɔnya jina naacombilonjo nanjo-na**(Matie 17.14-18; Marke 9.14-27)*

* 9:35 Isayi (Ésaïe) 42.1; Like 3.22

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire t̄anungu-na baa u *h̄aal̄abiemba-i. Nelp̄ungu nan̄gu jo u wulaa. ³⁸ Naacol̄ɔ naɔ̄o waa ba h̄olma-na. Wuɔ piye da gb̄agaga wuɔ: «H̄aal̄atie, jande, ne mi biɛɔ̄-i, u yaa u diei yon̄ mi wulaa. ³⁹ *J̄ina dii u yungu-na. Duɔ sire-yuɔ dumand̄-i, u tugol kaas̄ɔ̄. Duɔ kaas̄ɔ̄, j̄ina mal-o u tuɔ t̄ar̄a aa s̄ampugaaru ta du hel u nun̄gu-na. Duɔ sire-yuɔ, u mull̄ɛɔ̄-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ. ⁴⁰ Mi c̄aar̄a ɔ̄ h̄aal̄abiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gb̄aa.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «F̄iɛfiɛ ku nuɔ̄ɔ̄ namaɔ̄o-i na sa h̄u u nel̄iɛɔ̄ maama; na saa fa. Na daa niɛ s̄i mi ka t̄ɛna baa-na gbula a tiera na nonni-i wei?» Aa naa gb̄ɛ naacol̄ɔ-i wuɔ: «Jo baa ɔ̄ biɛɔ̄-i bande.» ⁴² Naacombilon̄ uɔ̄ kaa tuɔ piɛ Yesu-i, j̄ina wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ cii p̄aɔ̄ tuɔ t̄ar̄a. Yesu wuɔ nuola j̄ina-i wuɔ u cor hel naacombilon̄-na. U bi siremma yaa dumaɔ̄o-na u jarma-na. Wuɔ h̄a u to-i baa-yo. ⁴³ Nuɔ̄mba maɔ̄ waa hiere kuɔ ce-ba gb̄ɛɛ. Wulawula wuɔ Diilon̄o hii, wulawula wuɔ Diilon̄o hii.

Yesu tirii u kuliɔ̄gu maama-i

(Matie 17.22-23; Marke 9.30-32)

Yesu āncem̄aɔ̄ taa ma ce nuɔ̄mba-i hiere gb̄ɛɛ dumaɔ̄o-na, wuɔ waɔ̄ baa u *h̄aal̄abiemba-i wuɔ: ⁴⁴ «Karaaɔ̄ na t̄unni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Molon̄-Biɛɔ̄-i h̄a nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.» ⁴⁵ U h̄aal̄abiemba saa suɔ u nelma yaan̄ga-i; ma yungu naa fuo-bei, ba saa gb̄aa da ba suɔ-ma. Ba sie bi sie da ba yuu-yo.

Hayo-i nelbuɔ-i haalabiemba-na?

(Matie 18.1-5; Marke 9.33-37)

⁴⁶ Ku huon̄gu-na, Yesu *h̄aal̄abiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ umaɔ̄ nelbuɔ-i ba h̄olma-na. ⁴⁷ Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ biɛ bis̄ambilon̄o naɔ̄o j̄ina u caan̄gu-na aa naa waɔ̄ baa-ba wuɔ: ⁴⁸ «Umaɔ̄ duɔ ne muɔ̄ɔ̄-i aa bel bis̄ambilon̄o daayo-i fafamma, kuu dii ɔ̄aa kutien̄o bilaa m̄ei f̄ɛɛ yaa-i; aa umaɔ̄ duɔ bel muɔ̄ɔ̄-i fafamma, kuu dii ɔ̄aa u bilaa umaɔ̄ puɔ̄raa-mi. Na saa da, umaɔ̄ duɔ ce u f̄ɛɛ cek̄uɔ na h̄olma-na hiere, u yaa-i nelbuɔ-i.»

⁴⁹ Ns̄aa wuɔ waɔ̄ baa-yo wuɔ: «H̄aal̄atie, i daa naacol̄ɔ naɔ̄o taa u b̄i ɔ̄ yerre-i aa tuɔ donya *j̄inabaa-ba-i. Miɛ ne da u sa nyaanu-niɛ baa miɛɔ̄-i, i ce u yaɔ̄.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Baa na cie-yo, umaɔ̄ duɔ saa biḡaaɔ̄-na, kutien̄o dii baa-na.»

Yesu kamma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diilon̄o uɔ̄ ɔ̄ naa saaya u h̄u Yesu-i yinni maɔ̄ nuɔ̄-i, niɔ̄ juɔ ta ni piɛ, wuɔ sire wuɔ fuɔ fuɔ k̄a *Yerusalemu-i-na. ⁵² Aa naa puɔ̄r nuɔ̄mba ta u yaan̄-na. Kutaambaɔ̄ kaa hi *Samari nelle nande-i, baa yiɛra wuɔ ba tigiɔ̄ cie-yo. ⁵³ N̄ga bar̄ waa da ba cor k̄a Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa h̄u-ma u duɔ har ba nelle-na. ⁵⁴ Baɔ̄ juɔ hi da-ma dumaɔ̄o-na, Sake-i baa Ns̄aa-i baa cira: «Itie, ɔ̄ sa yaɔ̄ i ce Diilon̄o naar ko-ba wei?» ⁵⁵ Yesu wuɔ bir nuola-bei.† ⁵⁶ Aa ba cor ta ba k̄a nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i niɛ?

(Matie 8.19-22)

⁵⁷ Baɔ̄ k̄aɔ̄ h̄umelle-na, naacol̄ɔ naɔ̄o gb̄ɛ Yesu-i wuɔ: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-niɛ niɔ̄ k̄aɔ̄ terni maɔ̄ nuɔ̄-i hiere.»

† 9:55 Banamba naaraaya wuɔ: «Na saa suɔ wuɔ na balaan̄ cor wei? *Molon̄-Biɛɔ̄ saa jo duɔ ji ko nuɔ̄mba, ɔ̄a u juɔ duɔ ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

⁵⁸ Yesu gbē-yo wuɔ: «Muncɔmmu dii baa būrāamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; ŋga terienḡu si dii baa *Molon-Bieŋo-i u duɔ tuɔ cɪnnu u yunḡu-i.»

⁵⁹ Aa naa miel waŋ baa unanjo-i wuɔ: «Jo i ta».

Naacolŋo gbē-yo wuɔ: «Yaŋ mi to duɔ ku mi fuure-yuɔ tɪ, mi ka suɔ jo i ji tie wuɔra.»

⁶⁰ Yesu wuɔ gbē-yo wuɔ: «Yaŋ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuɔŋo-i ŋ kã ŋ ka ta ŋ wuɔra ŋ waŋ *Diilon-bāanḡu maama-i baa nuɔmba-i.»

⁶¹ Unanḡ wuɔ tuɔ piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mei ka ta mi nyaanu-nie, ŋga yaŋ mi ka cārã hūmelle-i cɪnḡu-na igēna.»

⁶² Yesu wuɔ cira: «ŋ saa da, umanḡ duɔ tuɔ kũ baa niimba-i aa tuɔ miel u ne u huonḡu-na, kutienjo sie gbāa guona Diilonḡ-suonḡu-na.»

10

Yesu puɔraa nuɔmba komuɔŋa siei baa cɪncieluo ba hãi

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ tiraa hiel nuɔmba komuɔŋa siei baa cɪncieluo ba hãi a puɔr-ba ba hã-ba-hãi nileiŋa-na hiere baa terni maŋ uŋ ŋa naa saaya u kã-nie, ba da ba ta u yaan-na. ² Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Dĩmma dii bɔi ŋga ma kartaamba saa ciinu. Cāarāŋ suontienjo-i u puɔr nuɔmba namba naara.» ³ Aa naa cira: «Miŋ puɔraa-na dumandē-i, kuu dii ŋaa mi cieŋ tũlmba ka dii-ba maamunaamba-na. ⁴ Da na'a na ta, molo baa bie gbeiŋa, molo baa bie buɔra, molo baa bi bie naatenni. Aa da na ta na kã, molo baa ka yiera hūmelle-na wuɔ u jaal moloŋo. ⁵ Da na ka suur cɪnḡu maŋ nuɔ-i, mamanḡ dii cemma igēna ma yaa daama, na cira: «Tiyāan dei.» ⁶ Da kuɔ yaafellentienjo dii cɪnḡu fanḡu-na, na jaalunḡu ka hi-yo, da ma'i sɪ ku ka bir jo na wulaa. ⁷ Da ba jārã-nei fafamma terienḡu maŋ nuɔ-i, na har na tɪna kusuɔŋ-nu'i. Da ba hã-na kumanḡ, na hũu na wuɔ. Da ba bi hã-na kuunyɔŋgu maŋ, na hũu na nyɔŋ. Maacembiloŋo saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i. ⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hã-na kumanḡ, na hũu na wuɔ fiei. ⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilon-bāanḡu piyaa-ba tɪ. ¹⁰ Ŋga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hã-na muntɪenammu, na kã nellenḡ-huɔŋga-na na ka cira: ¹¹ «I pirii i nallu-i na nelle-na, ŋga mamanḡ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilon-bāanḡu piyaa tɪ.» ¹² Mi tũnu-nei, bamanḡ da ba saa ka hã-na muntɪenammu, Diilonḡ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinḡu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumanḡ kutaamba-na, ku ka balanḡ yaŋ Sodɔmutaamba kũnḡu-i*.»

(Matie 11.20-24)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaan namaanjo-i, sũlma haraa-nei! Betisadataan namaanjo-i, sũlma haraa-nei! Gberɛ-weima maŋ cie namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa nileiŋa fanja taamba naa kũna cuonḡu ba fɛɛŋ nuɔ aa dii buɔrbaa jonḡor ba temma a pigāan wuɔ ba naana ba cilɔbabaŋo-i. ¹⁴ Terienḡu fanḡu-na, Diilonḡ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinḡu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumanḡ nei, ku ka balanḡ yaŋ Tiirtaamba kũnḡu-i baa Sidɔtaamba kũnḡu-i hiere. ¹⁵ Kafarnamutaan namaanjo-i, na daa nie sɪ namei ka maar nuɔmba-i hiere wei? Na tãal na fɛɛɛ; namei ka waa ba hieronjo-i hiere ba huonḡu-nu.»

¹⁶ Aa naa waŋ baa uŋ hielaa bamanḡ duɔ puɔr-ba wuɔ: «Da na kã, umanḡ duɔ ka nu na nunni-i, kutienjo nuɔ mei nunḡu yaa-i; umanḡ duɔ ka cɪna-nei, u

* **10:12** Sodɔmutaamba kũnḡu-i: Nieŋ Miwaanjo jɪnamman-scbe-i-na (Genɛse) 19.24-28.

clinaana muom̄ei. A ne da umañ duo clina muoŋo-i, u clinaana umañ puoŋaa-mi.»

17 *Pɔpuorbiembanj kãa aa jo, ba jo ji ta ba nyɛ da musɛmusɛ aa ta ba piye baa Yesu-i wuo: «Itie, halle baa *jinabaa-ba-i hiere, die piye baa-ba aa bi ŋ yerre-i ba nu i nunni-i.»

18 Yesu wuo cira: «Mi daa *Sitani hilaa doro-i-na jo ji diire ŋaa diilonj-nyiesimma. 19 Nieŋ, mi hãa-na himma-i ninsoŋo na ta na gbã na fena jenaamba-i baa namɛimba-i, aa ta na gbã na yar bigaarãŋo-i; a ce dumaanjo-na biŋkũngu sie gbãa ce kuubabalaanjo nei. 20 Na saa da! Kumaŋ saaya ku fɛ na hommu-i ku'i si wuo *jinabaa-ba nu na nunni-i, ŋga ku yaa daaku: Na saaya na suo wuo na yireŋa nyegãan dii doro-i-na.»

Yesu huŋga fle

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

21 Terduoŋu fanjo-na, *Diilonj-Yalle pãŋ ce Yesu huŋga fɛ. Wuo cira: «Baba, nuonei Yuntiej nuo doro-i-na baa hɛma-na hiere. Niŋ fuyaa ŋ huŋga-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebesuotaamba-na, aa cɛr pigãan bisãmbiamba-i baa-ka, ŋ jaaluŋgu boi. Ninsoŋo, ŋ cie ŋ huŋga yaa dumaanjo-na Baba.»

22 Aa naa cira: «Mi To birii weima-i hiere hã-mi. Da ma hel Tuonjo-na, molo sa suo Bepoljo-i, aa da ma bi hel Bepoljo-na baa uŋ taaraŋ u pigãan bamaŋ baa-yo, molo sa suo Tuonjo-i.» 23 Aa naa bir fulnu u *haalãbiemba-i ba kula wuo: «Nan dan kumaŋ daaku-i, bamaŋ daan-kunj ba yunni dolaa. 24 Yaan mi tũnu-nei, *Diilopɔpuorbiemba boi baa fɛŋgãtaamba boi taa ba taara ba da nan dan kumaŋ, aa nu nan nuŋ mamaŋ, ŋga ba saa ji gbãa†.»

Samariyeŋo nano maama

25 *Anjinamma pigãatienjo nano sire yiera aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duo cure-yuo wuo: «Hãalãtie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

26 Yesu wuo yuu-yo wuo: «Ba nyegãan wuo nie *anjɛnamma-na?»

27 Naacolj wuo cira: «Ba ciera wuo: *Ŋ saaya ŋ dol Itieno-i Diilonjo-i baa ŋ huŋga-i hiere, baa ŋ kusũŋu-i hiere, baa ŋ fɛŋgã-i hiere, baa ŋ anjoguoma-i hiere, aa ŋ bi dol ŋ nanoljo-i ŋaa niŋ dol ŋ fɛre duma.*»‡

28 Yesu wuo cira: «Ma yaanjo yaa-i. Da ŋ ta ŋ ce mafamma-i, ŋ ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i.» § 29 Nga anjinamma pigãatienjo tuo taara u pigãan Yesu-i wuo u nelma saa kã hɛŋ-nu. U bir yuu-yo wuo: «Mi nanoljo yaa hai?»

30 Yesu wuo sie-yo baa nel daama-i wuo: «Naacoljo nano hilaa *Yerusalemu-i-na a tuo hiere u kã Yeriko. Uŋ kaŋ hũmelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo hũu u bimbinni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Baŋ muyaa-yo dumaanjo-na, ba nanna-yuo aa ta. 31 *Diilojigãtienjo nano tuo jo ji da-yo, u ciel cor aa yanjo. 32 *Levitiyeŋo nano jo ji ce maaduoma. 33 *Samariyeŋo nano jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo. 34 U yiera. Duvɛ waa baa-yo, u ce duvɛŋ daayo-i a saar u pãnni-i aa hure namma nie aa vaaya-nie. Uŋ cie mafamma-i, kakũmuo waa baa-yo; u tɛtɛŋ-yo haa-yo u kakũmuo-i-na a kã baa-yo niraan-munharmu nammu-na ka migãan belo fafamma. 35 Ku duo kaala-i-na, u hiel warbienja *hã terientienjo-i, wuo u hũu

† 10:24 Nieŋ Pier die. 1.10-12. ‡ 10:27 Anjinamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 § 10:28 Nieŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 18.5. * 10:35 Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegãan girekimma-na wuo: «Wuo hiel *deniebaa-ba hã hã terientienjo-i.»

u tuɔ bel jeɪŋo-i, kere fuɔ cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuɔ waanɔa u tuɔ bel-o, duɔ ji jo, u ka pã-ya hã-yo.»

³⁶ Yesu wuɔ yuu añjɩnamma pigãatienjo-i wuɔ: «Nanɔ huɔŋga-na, balanɔ daaba-i ba sie-i-na, hayo-i nie jeɪŋ daayo-i wuɔ u nanolɔŋ?»

³⁷ Anjɩnamma pigãatienɔ wuɔ cira: «Umanɔ cie hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»
Yesu wuɔ cira: «Kã ŋ ka ta ŋ ce dumɛi!»

Neliɔŋŋ saaya u par maman

³⁸ Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na baa u *hãalãbiemba-i, ba kã ka hi nelle nande-i. Cieŋŋ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa. ³⁹ U hãanɔ waa, ba taa ba bi-yo Maari. Maari wuɔ kã ka tɛna Yesu caanɔu-na tuɔ nu u tuɔ piiye. ⁴⁰ A ne da huɔŋgu fanɔu-na, Marti yaanɔa naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hãanɔŋ yaan mi ta mi gonyaa mi da-mi-diei nanɔ daa ku biyaa wei? N sa wan baa-anɔ u jo ji kãyã-mie wei?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hãa, ŋ huɔŋga yuu baa nelma boi, ku'i cie ŋ yaanɔa huol huolɔŋ daama temma-i. ⁴² Neliɔŋ nuɔ ŋ saaya ŋ ne weima diei par. Dan'a ŋ par, ŋ ne mamanɔ faa. Maariŋ paraa mamanɔ, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hũu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigãanɔ u hãalabiemba-i banɔ cãranɔ Diilonjo-i dumaa (Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiinɔŋ nangu-na, Yesu waa terienɔŋ nangu-na tuɔ cãrã Diilonjo-i. Uŋ juo cãrã tɩ, u *hãalãbilonjo nanɔ wan baa-yo wuɔ: «Itie, hãalã-yie i tie cãrã Diilonjo-i ŋaa Nsãa uŋ hãalãayã u hãalãbiemba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cãrã Diilonjo-i, cieranɔ:

ɩ To nuɔ,

yanɔ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diilonɔ nuɔŋo-i.

Pa ŋ bãanɔu-i yie.

³ Ta ŋ hã-ye niiwuoni-i yinni manɔŋ.

⁴ Umanɔ duɔ cãl miɔŋo-i i ce-yo jande.

Die bi cãl-ni ŋ ce-ye jande;

ŋ baa gãŋ baa-ye.

Baa yanɔ weima gbãa taal-e dii-ye kuubabalaanɔ cemma-na.»

⁵ Uŋ waanɔ mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanjo-na, umanɔ duɔ sire kã u jɛŋŋ nanɔ wulaa isuɔhollen ka tuɔ muo dũŋgu-i yuɔ, wuɔ u sire hã-yo niiwuoni,

⁶ kere u jɛŋŋ nanɔ haraa-yuɔ, u saa da kuuwuonɔŋ duɔ hã-yo. ⁷ U jɛŋŋ tɛ dii dũŋgu-na aa cira: «Baa mulɛŋ-muɔ; mi gaala tɩ baa mi bisãlmba-i aa dũŋgu tiraa gbonu, mi sie gbãa sire da mi bie niiwuoni hã-ni.» ⁸ Yaan mi tũnu-nei, naacolɔŋ duɔ cor tuɔ muo dũŋgu-i, u jɛŋ duɔ fie'a u saa ne ba jɛsɩnni-i aa sire, uŋ muo u huol u yaan-na u ka sire hã-yo uŋ taaranɔ nimanɔ hiere.

⁹ «Yaan mi tũnu-nei: Cãarãŋ! Ba ka hã-na. Taaraayan! Na ka da. Bɛŋ! Ba ka sie-na. ¹⁰ Umanɔ cãarãŋ ba hã u yaa-i, umanɔ taaraayan u yaa daanɔ, aa umanɔ bɛŋ ba sie u yaa-i.

¹¹ «Namaanjo-na, hai molonɔ bienjo-i duɔ cãrã teterienjo u wulaa, u yanɔ-yo aa bel jɛŋŋ hã-yo? ¹² Sisɔ duɔ cãrã cumelle, u yanɔ-yo aa bel namienjo hã-yo? ¹³ Namaa namanɔ balaanɔ, da na ta na suɔ-ma na hã na bisãlmba-i bɩmbɩfafanni, ku ce nie aa na To-i dɔrɔ-i-na, bamanɔ cãarãŋ u *Yalle-i u sie hã-ba baa-de?»

*Yesu hilaa baa u himma-i hie?**(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)*

¹⁴ Yiingu nanju-na, Yesu waa tuɔ donya *jina nanjo-i naacolŋo nanjo-na. Jina wuɔ ciɛ naacolŋo-i bobo. Uŋ juɔ hel, naacolŋo donj tuɔ piye, kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i. ¹⁵ Banamba ta ba piye wuɔ: «Jina ba yuntienjo-i *Belsebul* yaa haa-yo himma-i u tuɔ donya jɪnabaa-ba-i.» ¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuɔ, baa cira wuɔ da kuɔ Diilonjo puɔraa u yaa-i, u ce bɪŋkũngu pigaaŋ-ba ba ne. ¹⁷ Yesu wuɔ suɔ ba huɔya-maama-i, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Da ŋ da neduɔlen-baan namaano-i na sa gbo, yiingu dii baa yiingu, na nelle ka muonu. ¹⁸ Namaa nanj ciɛra wuɔ Belsebul haa-mi himma-i mi ta mi donya jɪnabaa-ba-i haa, *Sitani duɔ tuɔ gɔŋ baa fuɔ fɛɛɛŋ baamba-i, u fɔŋgũɔ ce niɛ aa cɔ u wulaa? ¹⁹ Sitani duɔ hɔ-muɔ himma-i mi ta mi donya jɪnabaa-ba-i, namaa baamba fuɔ, hai moloŋo-i haa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa fɛɛɛŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i. ²⁰ Muɔ fuɔ, Weimantienjo yaa haa-mi himma-i mi ta mi donya jɪnabaa-ba-i. Ku yaa pigaaŋ wuɔ *Diilon-baangu paa-nei ti.

²¹ «Fɔŋgɔtienjo man jɪna kuumuonju u caaŋ-nu tuɔ niya u dumelle-i, cuoyuo sa siɛ suur-yuɔ. ²² Nga uman fɔŋgũɔ-i jɪnya fuɔ wuonjo-i duɔ jo, uŋ haa u nanja u kuumuonju man nuɔ-i, u hũu-ku aa biɛra u bɪmbɪnni-i hiere calnu-niɛ hɔ nuɔmba.

²³ «Uman duɔ uu si dii baa-mi, kutienjo bigaaŋ-mi, aa uman duɔ u sa tigiin baa-mi, u pisalla.»

(Matie 12.43-45)

²⁴ «*Jina duɔ hel moloŋo-na, u kɔ ka tuɔ wuɔra u bɪŋ hɪɛŋ-nu duɔ taara muntɛnammu. Duɔ saa ka da, u cira: «Mi ka bir kɔ mi muntercɔlɔmmu-na.» ²⁵ Aa bi bir. Duɔ kɔ ka da kutienjo gbuu migaaŋ u huɔŋga-i da welewele aa tigiin-ka, ²⁶ u bir ka bɪ u najɪnabaa niehɔi, baman balaan yan ufaŋo-i, ba jo ji suur tɛna-kei. Da ba jo ji waa dumaano-na, ku migaaŋ balan kutienjo-na a yan dɛla-kũngu-i.»

²⁷ Yesuŋ taa u wan mafamma-i, ciɛŋo nanjo piye da gbagaga nuɔmba-na wuɔ: «Ciɛŋo man huɔŋ-ni aa fiɛ-ni u yungu dɔlaa!» ²⁸ Yesu wuɔ yan aa gbɛ-yo wuɔ: «Cira, baman nuɔŋ Diilon-nelma-i aa wuɔ ma hũmelle-i ba yunni dɔlaa.»

*Nuɔmba ciɛra Yesu ce bɪŋkũngu ba ne**(Matie 12.38-42)*

²⁹ Nuɔmban gbuu ji ta ba ciinu huɔŋgu man nuɔ-i Yesu caaŋgu-na, wuɔ cira: «Fifiɛ ku nuɔŋ namaano-i na saa fa; na ciɛra mi ce bɪŋkũngu hɔ na ne. Nga bɪŋkũngu sa ce dii hɔ-na, maman daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na. ³⁰ Yonasiŋ waa kuman Ninivetaamba wulaa†, *Moloŋ-Biɛŋo ka waa kufanju temma yaa-i namaa na wulaa. ³¹ Gɛŋgeriyiingu-na, Seba nellentienjo ka da nunju fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaano-na. Fuɔ siire termaan daaku-na a karnu nilɛiŋa-i hiere duɔ ji nu *Salomɔ nelma-i‡, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nunju-i. ³² Ninivetaamba nuɔ Yonasi nunju-i aa nanna ba cilɔbalaŋo-i§, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii uman maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuɔ na siɛ nu u nunju-i. Terienju fanju-na, Diilon duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na calaa cemma.»

*Fittŋ-gbɔnalaanju**(Matie 5.15; 6.22-23)*

* **11:15** *Sitani yerre nande yaa *Belsebul. † **11:30** Yonasi (Jonas) 3.3-5 ‡ **11:31** Jamatigi ba sebedɛlaŋo (1 Rois) 10.1-10 § **11:32** Yonasi (Jonas) 3.5-10

³³ «Molo sa celien fitnuo-i aa fuo-yo, sisə aa ce bñjkũngu cure-yuo. Da ñ celien-yo, ñ haa-yo dərɔ dũñ-huɔŋga ce cerre hiere. ³⁴ Neliɛn nuɔ ñ yufienja yaa nan fereñ kerre fitnuo-i. Ñ yufien da a fa, ñ waa cecerma-na; ñga ñ yufien da a saa fa, ñ waa kukulma-na. ³⁵ Terienju fanju-na, gbãñ fitnuo man dii baa-ni u baa ji dñj aa yan-ni. ³⁶ Da ñ waa hiere cecerma-na, ñ bñjkũngu diei si dii kukulma-na, ñ ka waa ñaa ñ suurii fitñ-dũñ-nu.»

*Yesu haa cǎlmuɔ Farisɛbaa-ba-na
(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)*

³⁷ Yesuñ juɔ piye tñ, *Farisɛyienjo nanjo bi-yo wuɔ ba ka wuo niwuoni u ciñgu-na. Yesu wuɔ ká ba ka ta ba wuo. ³⁸ Uñ ña u saa saara u nammu-i aa suɔ duɔ wuo niwuoni-i, kuɔ ce Farisɛyien daayo-i gbere. ³⁹ Yesu wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Farisɛbaa namaaño-i, naa dii ñaa neliɛño man saaraa kalni honni-i aa yan ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migãan na kũɔma yaa da welewele aa na hɔmmu yu baa cuosñni baa balaanju. ⁴⁰ Mimiɛl namaa temma-i daana-i, umanj cie huonju-i u'i saa ce huɔŋga-i wei? ⁴¹ Firiinuj na hɔmmu-i baa sũntaamba-i ñ ka da na birii nuɔfafaan namaa.

⁴² «Farisɛbaa namaaño-i, sũlma haraa-nei; da na ce na dii Diilonjo *yufelle-i ka cor baa niifielu-i du sñni-na hiere aa na siɛ bi ce kumanj vii, na siɛ bi tiraa dɔl Diilonjo-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igɛna aa suɔ haa manamma-i ma dɔrɔ.

⁴³ «Farisɛbaa namaaño-i, sũlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhãaládũngu-na, na taara na tɛna yaan-na. Na taara da na waa nuɔmba-na, ba ta ba piɛ ba jaal-na. ⁴⁴ Sũlma haraa-nei; naa dii ñaa cĩncuɔña man gbuyaanu, nuɔmba saa suɔ wuɔ munterbabalammu, ba ta ba wuɔ ba cor a dɔrɔ.»

⁴⁵ *Anjñamma pigãatienjo nanjo gbɛ-yo wuɔ: «Hãalãtie, da ñ ta ñ piye dɛ-i-na, ma sñ ñ bi tuora mie fere-i ke?»

⁴⁶ Yesu wuɔ cira: «Anjñamma pigãataan namaaño-i, sũlma bi haraa-nei; da na ce na bie conjorni man neliɛ siɛ gbãa tũu-ni a hã nuɔmba-i wuɔ ba tũu, aa na siɛ bi bel ba tũu. ⁴⁷ Sũlma haraa-nei; na bĩncuɔmban kuɔ *Diilopɔpuɔrbiemba man, na siire ta na ma ba cĩncuɔña-i. ⁴⁸ Nan cie mafamma-i, kuu dii ñaa na pigãan wuɔ na bĩncuɔmban cie kumanj ku faa. Bafamba kuɔ Diilopɔpuɔrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cĩncuɔña-i.

⁴⁹ Ku'i cie Diilonj uñ suɔ weima-i hiere, u wan-ma gbar-ma wuɔ: «Mi ka saan mi pɔpuɔrbiemba namba hã-ba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpãncɔlgũ.» ⁵⁰ Diilopɔpuɔrbiemba man ban kuɔ-ba a donj dii miwaanjo domma-na, Diilonjo kaa yuu fiefie ku nuɔñ namaaño-i kumanj cie na ko-ba.

⁵¹ Yaan mi tũnu-nei, ban kuɔ Abel* aa ko bamanj cu-yo hiere a ji hi Sakari† man ban kuɔ-yo mumbuolmunj-terienju hɔlma-na baa *Diilodubuɔ-i, ba kaa yuu-na kumanj cie na ko-ba.

⁵² «Anjñamma pigãataan namaaño-i, sũlma haraa-nei! Nan fuyaa mamanj gbãa ce nuɔmba suɔ Diilonjo-i; naa dii ñaa neliɛño man gbuɔnu dũngu aa fuo diele-i. Fuɔ siɛ suur aa bamanj taaraayan ba suur u siɛ bi yan ba da suur.»

⁵³ Yesuñ juɔ hel juwuoterienju-na, anjñamma pigãataamba-i baa Farisɛbaa-ba jo ji yu-yuɔ ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma bɔi ⁵⁴ wuɔ sɪ u ka piye cǎl ba da antaalamma haa-yuo.

* 11:51 Miwaanjo jñammanj-sebe (Genèse) 4.8 † 11:51 Ancɔlɔmmanj-sebehãallñjo (2 Chroniques) 24.20-22

12

Uman saaya kaalamma
(Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piye baa *Farisɛbaa-ba-i, nuɔŋ baa kɔl ba-naa jo ji yu-yuɔ. Wuɔ wan baa u *hāalābiemba-i wuɔ: «Bilaan na ferɛ Farisɛ ba dawɔruɔ-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yan ba ji celien-na baa-yo. ² Nelma man fuyaa hiere, ma ka hel. ³ Da na fie fuo wan manan, ma ka nu.

⁴ «Mi jēnaan namaa, yaan mi tūnu-nei, baa na ta na kālā uman gbāa ko-na yon aa u sie gbāa ce kunganu nei. ⁵ Mi ka pigāan-na nan saaya na ta na kālā uman. Na saaya na ta na kālā Diilonjo yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbāa diini dāamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na kālā u yaa-i. ⁶ Na saa da, ba sa suor tigālāamba ndii warbieŋa hai yon wei? A ne da u diei maama sa karaanu Diilonjo-i. ⁷ Halle na yukuɔsɩnni man daani-i, Diilonjo kaaŋ-ni hiere. Teriengu fanju-na, baa na ta na tie holle; na bɔyaa tigālāamba-na titirre.

⁸ «Mi tūnu-nei: Uman duɔ yiera-mei nuɔmba yaanŋa-na wuɔ mei wuonjo, *Molon-Bieŋo kaa yiera-mei *dɔrpɔpuɔrbiemba yaanŋa-na wuɔ kutienjo-i fuɔ bi wuonjo. ⁹ Ŋga uman duɔ cɩna-mie nuɔmba yaanŋa-na, Molon-Bieŋo kaa bi cɩna kutienjo-i dɔrpɔpuɔrbiemba yaanŋa-na. ¹⁰ Uman duɔ wan noparaan-āndaanŋu baa Molon-Bieŋo-i, jande gbāa ce kutienjo-na, ŋga uman duɔ wan noparaan-āndaanŋu baa *Diilon-Yalle-i, jande cɛraa u ce kutienjo-na. ¹¹ Da ba bɩ-na yinŋu yinŋu *Diilonelhāalādūnni-na, sisɔ yaataamba wulaa, sisɔ fāamaan ba terien-nu; baa na yan na hōmmu cu wuɔ na sie ka suɔ nan ka wan manan a kor. ¹² Da na ka hi, Diilon-Yalle ka pigāan-na nan saaya na wan manan.»

Weinjo man milaan u gbānalāanŋu

¹³ Yesuŋ taa u piye, naacolŋo nanjo tɛ dii nuɔmba-na aa gbɛ-yo wuɔ: «Hāalātie, wan baa mi mɔlɔ-i u yan i calnu i to ciilunŋu-i.»

¹⁴ Yesu wuɔ cira: «Mi jɛ, hai juɔ haa-mi gɛŋgertie muɔ na yunŋu-na, sisɔ caltie muɔ, mi da mi cal namaa ciilunŋu?» ¹⁵ Aa naa wan baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Bilaan na ferɛ, baa na yan gbein-maama yu na hōmmu-i ji cor. Na suyaa wuɔ nelien nuɔ da ŋ fie waa wein nuɔ nie nie, ŋ weisɩnni sie gbāa haa kunganu ŋ yinni-na.» ¹⁶ Aa naa nan gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Belle nande-na, weinjo nanjo dɩmma naa gbuu ce. ¹⁷ U tuɔ piye u huon-na wuɔ: «Mundiimu sɩ baa-mi, mi ka ce dɩŋ daama-i nie?» ¹⁸ Aa ji cira: «Mi suyaa min ka ce kuman. Mi ka muonu mi inɔŋgɔbaa-ba-i aa ma bōmbōŋ-baamba a dii-ma baa mi nagāŋ-niini-i hiere. ¹⁹ Da mi gbāa ce mafamma-i, mi dɩmman ciinu, mi ka tɛna ta mi wuɔ yon aa ta mi nyan, aa bi ta mi ce mi bāanŋu-i. Mi ka ce bierŋa bɔi, mi sie guona.» ²⁰ Diilonjo gbɛ-yo wuɔ: «Ŋ milāan ŋ sa cɛ, isuon daaku-na ŋ ka ku. Da ŋ ku, nin daa dɩmma man daama-i ma ka ce hai maama-i?»

²¹ Yesu wuɔ cira: «Kuuduonŋu yaa baa baman gbaraan ba nyaanu miwaan daayo weisɩnni-i aa yan Diilon-niini-i.»

Hocugbanŋbālande
(Matie 6.25-34)

²² Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ gbɛ u *hāalābiemba-i wuɔ: «Da mi ta mi piye baa-na wuɔ na baa tie holle baa na niwuonin-kunŋu-i, baa na niidiinin-kunŋu-i; ²³ kuu dii ŋaa nelien nuɔ ŋ yunŋu bɔyaa niwuoni-na aa ŋ kōoma bɔyaa niidiini-na. ²⁴ Nien huriimba-i! Ba sa guona, aa inɔŋgɔbaa-ba bi sɩ baa-ba, ŋga Diilonjo hā ba ta ba wuɔ. Na saa buɔ huriimba-na titirre wei?»

²⁵ Namaaŋo-na, hai moloŋo-i baa u hɔculle-i hiere u gbāa naara kuaŋgu u yinni-na? ²⁶ Ku fɔŋgūo ŋ'a uu si dii-nei na da na ce maayilemma famma-i, bige-i cie na hɔmmu ta mu cu baa na niwuoniŋ-kūŋgu-i baa na niidiiniŋ-kūŋgu-i? ²⁷ Nieiŋ pūlmaŋ puŋ ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sū joŋgorbaa. Mi tūnu-nei, halle *Salomɔ-i baa u weisinni-i hiere, u saa ji dii kompaŋa maŋ faa yaŋ pūlma-i dede. ²⁸ Hiŋgu maŋ hŋeŋgu, Diilon duɔ diyaa-kuɔ fafamma nyuŋgo-i-na diyaŋ daama temma-i, aa bisinuɔ dāamu waa da mu caa-ku; namaa namaŋ nelbilieŋ namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na naŋga-i Diilonɔ-na ku haama. ²⁹ Baa na yaŋ na hɔmmu ta mu cu baa na niwuoniŋ-kūŋgu-i. Baa na ta na hel na jɔguoŋ-ma. ³⁰ Bamaŋ sa suyaŋ Diilonɔ-i, ba yaa gbagbaraayaŋ nifanni huon-nu. Namaa To suyaa wuɔ ni maama dii-nei. ³¹ Yaŋ u maama yaa yu na hɔmmu-i igēna, na ka da u hāa-na baa daani-i naara.

³² «Celle-baŋ namaa namaŋ nuɔ mi babimuɔ-i, baa na yaŋ korma da-na. Ku dɔlaanu na To-i u hā-na u nelle-i. ³³ Suoraŋ na nagāŋ-niini-i aa na hā sūntaamba baa gbeiŋa faŋa-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ŋaa na tieraaaya gbeibuɔ jina *Diilon-nelle-na. Gbeiŋa faŋa sa ji tɪ dede, a sa bi ji kā terieŋgu. Molo si dii duɔ ji biɛ-ya na wulaa terieŋgu-na, nyɛi bi si dii duɔ ji wuo-ya. ³⁴ Neliɛŋ nuɔ niŋ tieraaaya kusuoŋ-nu ŋ huɔŋga dii kusuoŋ-nu'i.»

Baa na gonya duɔfumu

³⁵ «Tigiŋ na fɛɛɛ, baa na yaŋ na fitmbaa-ba dŋ. ³⁶ Na saaya na waa ŋaa maacambiema maŋ ba yuntieŋo kaa bilohiyalle aa ba tɛna ta ba cie u jomma-i wuo duɔ jo ba hl dumelle-i hā-yo. ³⁷ Ba yuntieŋ duɔ jo ji da ba saa kor duɔfūŋ, ba yunni dɔlaa. Mi tūnu-nei, ŋ da ba yuntieŋo biyaa maacemmaŋ-joŋgoruo dii, aa ce ba tɛna u hā-ba niwuoni ba wuo. ³⁸ Duɔ fɛ jo isuɔhollen, sisɔ cuo kaalmaŋ-caaŋ-nu, a jo ji da ba saa duɔfūŋ, ba yunni ka dɔl. ³⁹ Na saa da, da ŋ suɔ cuoyuo uŋ ka suur-nie huɔŋgu maŋ nuɔ-i, ŋ siɛ yaŋ u ji kanu ŋ dūŋgu-i. ⁴⁰ Namaa fɛɛɛ-i nan'a na saa tɛna baa-ma wuɔ *Molon-Bieŋo ka jo huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na tigiŋ na fɛɛɛ.»

⁴¹ Pier yuu-yo wuɔ: «Itie, gbānalāaŋ daaku vii *hāalābieŋ mie yon wei, sisɔ ku vii nuɔmba-i hiere?»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Da ŋ nu wuɔ maacembiloŋo maŋ vii, aa tuɔ cɛ, u yaa umaŋ u yuntieŋo kaa nelle aa ce u tuɔ ne u dumelle-i aa tuɔ hā u namaacambiema namba-i niwuoni-i fafamma. ⁴³ U yuntieŋ duɔ ka bir jo ji da u cie u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa, fuɔ yungu dɔlaa. ⁴⁴ Mi tūnu-nei, u yuntieŋo ka haa-yo u nagāŋ-niini yuŋ-nu hiere. ⁴⁵ Nga duɔ da nie sɪ u yuntieŋo siɛ bir jo fiɛfiɛ, aa doŋ tuɔ muo u namaacambiema-i, ku bɛmba-i baa ku caamba-i hiere, tuɔ wuo aa tuɔ nyɔŋ u ye; ⁴⁶ uŋ ŋ'a u saa tɛna baa yiŋgu maŋ maama-i, baa huɔŋgu maŋ maama-i, u yuntieŋo jo huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i. Duɔ jo ji da-yo dumaŋo-na, uŋ ka haa kumaŋ yuo, u'i ka suɔ-ku. U ka ce-yo ŋaa bamaŋ sa nuɔŋ Diilon-nuŋgu-i baŋ ceŋ-baŋ dumaa.

⁴⁷ «Maacembiloŋo maŋ suyaa u yuntieŋoŋ taaraŋ kumaŋ, aa u saa taara u ce-ku, fuɔ temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuɔ. ⁴⁸ Nga maacembiloŋo maŋ sa suyaŋ u yuntieŋoŋ taaraŋ kumaŋ, duɔ ce mamaŋ saaya ba muo-yo, ba sa muo fuɔ temma-i bɔi. Da ba hā nuɔni maŋ bɔi, ba ka yuu-ni bɔi, da ba hā nuɔni maŋ bɔi ŋ tiera, ba ka yuu-ni cor nuŋgu faŋgu-i.»

*Yesu saa jo baa yaafɛlle**(Matie 10.34-36)*

⁴⁹ «Muɔmi juɔ baa dāamu'i hɛma-na. Mi taara dāan daamu ta mu caa.
⁵⁰ Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huɔŋga siɛ gbāa tɛna terduɔŋ-nu.

⁵¹ «Na daa niɛ sɪ mi juɔ baa yaafɛlle'i hɛma-na wei? Coima, mi juɔ baa bɔrɔmma. ⁵² Nuɔmba ka don ta ba gāŋ dūnni dūnni. Bamaŋ da ba waa ba ndii ba dūŋgu-na, ba siɛi ka ta ba gāŋ baa ba hāi aa ba hāi bi ta ba gāŋ baa ba siɛi. ⁵³ Tonaamba ka ta ba gāŋ baa bɛpuɔmba-i; bɛpuɔmba bi ta ba gāŋ baa tonaamba-i. Nyunaamba ka ta ba gāŋ baa ba biemba-i; biemba bi ta ba gāŋ baa nyunaamba-i. Hūyāamba ka ta ba gāŋ baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gāŋ baa hūyāamba-i*.»

(Matie 16.2-3)

⁵⁴ Yesu wuɔ tiraa waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Da na da diilonjo biilii, na cira: <U ka dāa, aa ma bi ce. ⁵⁵ Aa da na da fafalmu kā bāpagūŋgu-na, na cira: <Babāanŋu ka waa, aa ma bi ce. ⁵⁶ Huhurmantaan namaa temma-i daana-i, na ciɛ niɛ ta na suɔ diilonjo yammu-i na bɔrɔ-muɔ aa na sa suɔ mamaŋ ciɛŋ fiɛfiɛ-i ma yuŋgu-i? ⁵⁷ Bige-i ciɛ na sa suɔ-ma ce kuman faa cemma? ⁵⁸ Molon cɛmɛl da di waa-niɛ, aa kutieŋo bi-ni, da na ta na kā hūmelle-na, gbāŋ baa-yo ŋ cārā-yuɔ. Ni ma'i sɪ, duɔ kā baa-ni fāamaambaa-ba wulaa, ba ka hā kpāŋkpānintaamba baa-ni ba dii-ni kaso. ⁵⁹ Mi tūnu-nei, da ba dii-ni kaso-ina, da ŋ saa ji pā ŋ cɛmelle tɪ hierɛ, ŋ cɛraa ŋ da munhelmu.»

13*Yesu wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbalaŋo-i*

¹ *Pilati wuɔ puɔraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuɔ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuŋ waa tuɔ waŋ nel daama-i, nuɔmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo. ² Yesu wuɔ cira: «Na daa niɛ sɪ Galiletaan daaban kuu kuliŋgu maŋ, ku pigāan wuɔ ba yaa balaan waŋ Galiletaamba-i hierɛ wei? ³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.» ⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cɪncieluo niisiɛi maŋ Siloe dujaataama naŋ cii haa-bei ko-ba, na daa niɛ sɪ ba yaa balaan waŋ Yerusalemutaamba-i hierɛ wei? ⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolŋo nano diyaa *ɛrɛsɛ-suonŋu, aa sū *yensāanŋu kuɔ. Yiŋgu naŋgu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ. ⁷ U waŋ baa u maacembilonjo-i wuɔ: <Bieŋa siɛi yaa de-i tibiŋ daaku sa maŋ. Jā-ku ŋ nanna! Ku tɪyāa ta ku bōnɔŋ hɛma-i gbāŋgbāŋ.»

⁸ Maacembilonjo gbɛ-yo wuɔ: <Yaŋ ku conu bende-i-na; mi ka hɪŋ ku yuŋgu-i aa dii hūŋgu ne ⁹ sɪ ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jā-ku nanna.»

Yesu siire ciɛŋo nano yitɛnanŋu-na

¹⁰ *Yitɛnanŋu naŋgu-na, Yesu kāa *Diilonelhaalādūŋgu naŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i u pigāan nuɔmba-i. ¹¹ A ne da ciɛŋo nano waa baa-ba dūŋgu-na, *jina waa u yuŋgu-na a ce-yo jeŋjo. Uŋ gaala jarma-na, ku bien cɪncieluo baa niisiɛi waa belle fande-na. U saa gbāa tuɔ ciir u wuɔ. ¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bɪ u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, ŋ jarma ta-a-niɛ.» ¹³ Aa naa bi

* 12:53 Mise (Michée) 7.6

haa u nammu-i yuo. Cien wuo bi pan ciir yiera derre! Un ciirii yiera dumaango-na, wuo tuo gbelien Diilonjo-i.

¹⁴ Yesu sira jeijo-i yifenanngu-na, ku saa dolnu Diilonelhaaladungu yun-tienjo-i, wuo tuo wan baa nuamba-i wuo: «Maacemman-yinni dii yinni niediei saaholma-na* ; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuo-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i cie na sire jo yifenanngu-na?»

¹⁵ Yesu wuo cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i! Namaango-na, niintaamba-i baa kakuntaamba-i, da ku waa yifenanngu-i ba sa ka baa-ba ba ka nyon humma wei? ¹⁶ Aa cienjo man daayo-i, ma si *Abiramu haayeljo nanjo-i ke? *Sitaniy cie-yo jeijo ku bien cinclueluo baa niisiei yaa de-i. Min daa-yo, mii naa yan-yo baa u jarma-i wuo yifenanngu wei?»

¹⁷ Yesu bigaaramba waa nuamba holma-na. Un piye dumaango-na, senserre gbuu da-ba. A ne da un taa u ce himma man, ma taa ma dolnu nuamba-i hiere.

Diilon-baangu don tenten

(*Matie 13.31-33; Marke 4.30-32*)

¹⁸ Ku huongu-na, Yesu wuo cira: «Mi gbaa saa *Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ¹⁹ Mi gbaa saa-ni baa mutardi-belle†. Da u duu-de, di sire pa ce tibiinggu, huriimba ta ba jo ba se kamma ku negemmu-na.»

²⁰ Aa tiraa cira: «Mi gbaa saa Diilon-nellentesinni-i baa bige-i? ²¹ Mi gbaa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du farni-jummu-i kolloyufienja siei baa-ni; ni sire ce jummu nyura.»

Humelle man kaan Diilon-nelle-na

(*Matie 7.13-14,21-23*)

²² Yesu wuo cor tuo suur nileinja-na hiere u wan Diilon-nelma-i u ka *Yerusalemu-i-na. ²³ Naacoljo nan wuo yuu-yo wuo: «Itie, ku ce naa nuamba man ka suur Diilon-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuo cira: ²⁴ «Gbään kpelle na suur baa dumelle man wullu diele yaa-i. Mi tunu-nei, nuamba boi ka cira ba suur baa-de, nga ba sie gbaa.

²⁵ Dumellentien duo ji sire a gbonu dungu-i aa yan namaa naman gonguon-gu-na, na ka don ta na muo dungu-i aa ta na piye baa-yo wuo: «Itie, jande hl dungu-i i suur!» U ka cira u sa suo-na.

²⁶ «Kufanngu huongu-na, na ka don ta na piye baa-yo wuo: «I saa tie wuo aa tie nyon baa nuonei wei? Nuonei saa ta u wura u wan Diilon-nelma-i u pigaan-ye nileinja-na wei?»

²⁷ «U ka bir wan baa-na wuo: «Kaan na halar mi caan-nu, mi sa suo-na, na hieronjo-i hiere ambabalmanciraan namaa.» ²⁸ Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakabu-i a naara *Diiloparu-riemba-i hiere *Diilon-nelle-na, aa ba cie namaango-i wuo na sie da suur; na hummu ka gbuu guala na ta na kaal. ²⁹ Nuamba ka hel terni-na hiere a jo u kalle-na ji ta ba wuo aa ta ba nyon.

³⁰ Huongu fanju-na, baman dii huongu-na fiefie-i-na, banamba ka ta yaan-na, aa baman dii yaanga-na, banamba ka bir tie huon-nu.»

(*Matie 23.37-39*)

³¹ Yesu taa u wan mafamma-i huongu man nuo-i, *Farisibaa-ba namba pie u caan-nu a wan baa-yo wuo: «*Erudi taara duo ko-ni, ta bande-i-na u ka yanga nanga!»

* **13:14** Helman-scbe (Exode) 20.9-10; Anjinamma tiyemman-scbe 5.13-14 † **13:19** Mutardi-belle dii cekuo naa sorhabelle.

³² Yesu wuɔ cira: «Kāan na ka wan baa jumelleŋo faŋo-i wuɔ nyunŋo-i baa bisɩnuɔ-i mi donya *jɩnabaa aa sire jaamba; daakunŋu-i, mi bāl mi maacemma-i. ³³ Nga nyunŋo-i baa bisɩnuɔ-i baa daakunŋu-i, mi saaya mi cor baa mi hūmelle-i ta mi kā *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilɔŋo saa saaya u ku yanŋa nanŋa.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuɔŋ Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilon duɔ saan uman hā-na, na nan kutienŋo-i baa tãmpɛlɛiŋa ko-yo. Mei cie ji gbɛ. Mi na'a mi tigiin-na ŋaa kũnanŋon tigiin u biemba-i dumaa aa pũl-bɛi, ŋga na saa hūu-ma. ³⁵ Diilonŋo ka yan na nelle-i hā-na. Aa mi tũnu-nei, da na saa ji ta na cira: «Itien un saan uman u jo, Diilo baa-yo» na sie tiraa da mi yufelle.»

14

Farisɛ ba yuntienŋo nanŋo cie kalle aa bɩ Yesu-i

¹ *Yitɛnanŋu nanŋu-na, Yesu kaa *Farisɛ ba yuntienŋo nanŋo dumelle-na ba da ba ka wuo niwuoni. Nuumba bir ka yan aa ta ba ne Yesu-i wuɔ sɩ u ka ce cāl. ² A ne da naacolŋo nanŋo waa u yaanŋa-na, kũnyurãmmaŋ-jarma waa-yuɔ. ³ Wuɔ yuu *ãnjɩnamma pigãataamba-i baa Farisɛbaa-ba-i wuɔ: «A saa baa mie Diilon-hūmelle-i, da ŋ sire jeiŋo yitɛnanŋu-na ku faa waa ku saa fa?» ⁴ Ba saa seŋ sũnuŋu yuɔ. Wuɔ bel naacolŋo-i a sire-yuɔ u jarma-na, aa naa ce u kũŋ.

⁵ Naacolŋ un taa, wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Namaanŋo-na, uman bieŋo-i duɔ par suur hũnfuon-nu yitɛnanŋu-na, kutienŋo yan-yo dii wuɔ yitɛnanŋu wei? Da ku fie waa u niinŋo, u yan-yo dii hũnfuonŋu-na wuɔ yitɛnanŋu-na wei?» ⁶ Ba saa da mumpiiyemmu.

⁷ Ban bie baman kalle-na, Yesu wuɔ ne da uman duɔ jo, u tuɔ taara u tɛna yaan-na. Wuɔ wan baa-ba wuɔ: ⁸ «Molon duɔ bɩ-ni u kalle-na, da ŋ kā, baa wuɔya ŋ ka tɛna yaanŋa-na. Un bie baman, kunie sɩ unaa maara nuɔŋo-i ŋ sa suɔ. ⁹ Da ŋ kā ka tɛna yaanŋa-na, kãllentienŋo duɔ ka jo ji cira ŋ sire ka tɛna huon-nu aa hã unanŋo teterre fande-i, ŋ yaanŋa ka ce wullu. ¹⁰ Da ba bɩ-ni, da ŋ kā, tɛna huon-nu. Ku yaa uman bie-na duɔ ka jo ji da-ni huonŋu-na, u ka cira: «Mi jɛ, sire ŋ ji tɛna yaan-na.» Kufanŋu huonŋu-na, u ka ce-ni boi nuɔmba-na. ¹¹ Uman duɔ tuɔ tetɛn u fere, ba ka hiire-yuɔ, ŋga uman duɔ tuɔ hiire u fere, ba ka tetɛn-yo.»

¹² Mafammaŋ curaa, wuɔ wan baa uman taa u ce kalle-i wuɔ: «Da ŋ ta ŋ ce kalle-i, ku saa saaya ŋ bɩ ŋ jɛnaamba yon, baa ŋ hãmba, baa ŋ huraaamba, baa ŋ caantaamba man waamba-i. Da ŋ bɩ ba yaa yon, yiinŋu dii baa yiinŋu, bafamba ka bi ce aa bɩ-ni. Nin cie ãnfafamma man bɛi, ma sɔlaanŋu ka suu yiinŋu fanŋu-na. ¹³ Da ŋ'a ŋ ce kalle-i, ŋ saaya ŋ bɩ baa sũntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i. ¹⁴ Bafamba sie gbãa pã ŋ babimũɔ sullu-i hã-ni. Diilonŋo'i kaa pã-ni un ŋ ka sire nelviimba-i yiinŋu man nuɔ-i. A ce dumaanŋo-na ŋ yunŋu ka dɔl.»

¹⁵ Naacolŋo nanŋo waa tuɔ wuo baa-ba, un juɔ nu nel daama-i, wuɔ gbɛ Yesu-i wuɔ: «Jaa baman ka da wuo niwuoni-i *Diilon-nelle-na ba yunni ka dɔl dumɛi!»

¹⁶ Yesu wuɔ nan gbãnalãan daaku-i baa-yo wuɔ: «Naacolŋo nanŋo taa u ce kalle aa tũnu nuɔmba boi. ¹⁷ Niwuonin-huonŋun juɔ hi, u puɔr u maacembilonŋo-i wuɔ u ka bɩ-ba. ¹⁸ Maacembilon duɔ kā ka bɩ uman, kutienŋo gbɛ-yo wuɔ u sie gbãa kā. Diɛlã-wuonŋo gbɛ-yo wuɔ: «Mi sãa suonŋu, mi saaya mi kā

ka ne-ku. Ká η ka wan̄ baa η yuntienjo-i wuɔ u ce jande mi sie gbãa hi baa-na.»
¹⁹ U cor kã unanjo wulaa, fuɔ ka gbɛ-yo wuɔ: «Mi sãa niikũrãamba duɔŋa ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-ba ne. Ká η ka wan̄ baa η yuntienjo-i wuɔ u ce jande kɛɛ mi sie gbãa hi baa-na.»
²⁰ U cor kã unanjo wulaa, fuɔ ka tiraa gbɛ-yo wuɔ: «Mi jãa cienjo felemma mi sie gbãa hi baa-na.»

²¹ «Maacembilonjo bir kã ka tũnu u yuntienjo-i baa-ma. U yuntienjo huɔŋga pãŋ guɔla, u wan̄ baa-yo wuɔ: «Baa tiena; bir η kã nellen-huɔŋga-na η ka bĩ sũntaamba-i baa nagãduɔlbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.»
²² Maacembilonjo bir ta. Uŋ kãa aa bir jo kufan̄gu-i, u jo ji wan̄ baa u yuntienjo-i wuɔ: «Mi bĩe nuɔmba jo, ŋga muntfenammu tyãa yogo.»
²³ U yuntienjo tiraa wan̄ baa-yo wuɔ: «Bir η kã sonniŋ-hũmienja-na η ka gbãŋ baa nuɔmba-i ba jo ji yu mi dũŋgu-i.»
²⁴ Yaan̄ mi tũnu-nei, miŋ bĩe baman̄ d̄elũɔ-i-na, ba sie da wuo mi niwuoni-i.»»

N̄ saaya η ce bige-i iḡɛna aa suɔ cu Yesu huon̄-nu?

(Matie 10.37-38)

²⁵ Nuɔmba boi baa cuu Yesu huon̄-nu ta ba kã *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ: ²⁶ «Nuɔni man̄ da η ta η nyaanu-mie, η saaya η ce-mi bɔlbɔl η to-i-na, baa η nyu-i-na, baa η cienjo-na, baa η bisãlmba-na, baa η hãmba-na, baa η mɔlbaa-ba-na, baa η tũbaa-ba-na, halle baa nan̄ fɛɛ-i-na. Ni ma'i s̄i, η sie gbãa cu mi huon̄-nu.»
²⁷ Aa nuɔni man̄ da η'a η sa sie mullɛna-i baa kuliŋgu-i, η sie gbãa cu mi huon̄-nu.
²⁸ Na holma-na, uman̄ duɔ cira u ma dubuɔ, ma s̄i u tiena iḡɛna a ne dũŋguŋ ka yu dumaa, aa ne da kuɔ gbeiŋa man̄ dii baa-yo a ka gbãa baal-ku.
²⁹ Ni ma'i s̄i, duɔ j̄na ku tuole-i, aa u saa ji gbãa baal-ku, nuɔmba ka ta ba nyɛ-yo
³⁰ aa ta ba piye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlnu naacolj daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.»
³¹ Kuuduɔŋgu yaa-i baa nellentienjo man̄ dii baa sorosibaa neifienja ndii. Duɔ da berru baa u nanellentienjo man̄ dii baa sorosibaa neifienj-c̄ncieluo, u saaya u tiena iḡɛna a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifienja ndii ka gbãa ce berru-i baa sorosibaa neifienj-c̄ncieluo-i.
³² Duɔ da u sie gbãa, η da u diyaa nuɔmba ka cãrã-yuɔ; u sie yan̄ u ji jo ji diire-yuɔ.
³³ Maman̄ dii, uman̄ duɔ saa ne u nagãŋ-niini-i aa yan̄-ni, kutienjo sie gbãa cu mi huon̄-nu.

³⁴ «Dãmma-i bĩŋkũfafaan̄gu, ŋga da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce nie ce kp̄ɛnnɛ? ³⁵ Ma sie bi gbãa ce hũɔŋgu, ma sie bi tiraa gbãa fa manamma ba bĩe ka kũnna fuorenj. Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i fleŋ Diilonjo huɔŋga-i?

(Matie 18.12-14)

¹ *Nampohũutaamba-i baa ãmbabalmanciraamba taa ba kã Yesu wulaa ba kã ba nu u nelma-i. ² *Fariisɛbaa-ba-i baa *ãŋjnamma pigãataamba ta ba waana wuɔ u cie nie yan̄ nelbabalaamba ta ba piɛ-yo aa tiraa tuɔ sie u wuo niwuoni-i baa-ba?

³ Yesu wuɔ nan̄ gbãnalãan̄ daaku-i baa-ba wuɔ: ⁴ «Namaanjo-na, tũlmba komuɔŋa ndii da ba waa baa uman̄, aa u diei balla-bei, kutienjo sie yan̄ komuɔŋa naa baa c̄ncieluo nenna baamba ta ba wuora aa kã ka taara uman̄ baala wei? ⁵ Duɔ ka da-yo, u huɔŋga ka gbuu fɛ u tũ-yo kũŋ baa-yo ⁶ ka bĩ u j̄naamba-i baa u caantaamba-i a wan̄ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tũmaanjo-i, yaan̄ na hõmmu fɛ mei kaan̄ga temma-i.»»

7 Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, kuŋ fɛŋ Diilonɔ huɔŋga-i dumaa dɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔŋa naa baa cɪncieluo nennaa man saa nanna ba cilɔbabalaŋo-i wuɔ sɪ bafamba vii, ba sie gbāa fɛ-ka dumaanɔ-na.»

8 Aa naa tiraa cira: «Neifienɔ-cɪncieluo duɔ waa baa cieŋo man, aa neifelle balla dūŋ-huɔŋga-na u wulaa, u sie celienɔ fitnuɔ aa pir dūŋgu-i hiere a taara-die wei? 9 Duɔ da-de, u huɔŋga ka gbuu fɛ u bɪ u jɛnaamba-i baa u caantaamba-i a wan baa-ba wuɔ: «Mi daa mi warbelle-i, yaan na hɔmmu fɛ mei kaanɔa temma-i.» 10 Yaan mi tūnu-nei, āmbabalmanceronɔ diei duɔ nanna u cilɔbabalaŋo-i, *dɔrɔpuɔrbiemba waa hɔfelle fande temma yaa nuɔ-i dɔrɔ-i-na.»

Naacolɔŋo nanɔ bieŋo gbaraa aa ka bir jo

11 Yesu wuɔ tiraa cira: «Naacolɔŋo nanɔ waa baa bepuɔmba hāi. 12 Yiingu nanɔ-na, bisālāanɔ gbɛ tuonɔ-i wuɔ: «Baba, mie in saaya i da kuman ŋ nagāŋ-niini-na, hā muɔ baa mi kūŋgu-i fiefie.» Tuonɔ cal u nagāŋ-niini-i hā-ba. 13 Yinni saa da, hāanɔ suor fuɔ niini-i aa bie gbeinɔa fanɔ-i kā hɛŋ-nu baa-ya, kā ka biɛna-yei hiere kakarkuonɔ-na. 14 U gbeinɔa kaa tɪ huɔŋgu man nuɔ-i, nyulmu nanɔ temma suur nelle fande-na a ce u sa da niuwuoni u wuɔ. 15 A ne da naacolɔŋo nanɔ waa nelle fande-na tuɔ heŋ pɛrmba, naacombilonɔ kā u wulaa wuɔ u ka taara maacemna. Naacolɔŋo bie-yo u tuɔ ceŋ u pɛrmba-i. 16 Nyulmunɔ gbu mu ko-yo dumaanɔ-na, u tuɔ nenu pɛrmba niuwuoni-i. Nga hai ka hā fuɔ baa-ni? 17 U gbuu ji tɛna jɔguɔŋ da suu, aa cira: «Maacembiemba man dii baa mi to-i hiere, niuwuoni sa tɪ-bei, aa muɔmei daami ta mi ku nyulmu-na. 18 Mi ka sire bir kā mi to wulaa ka wan baa-yo wuɔ mi calāa Diilonɔ-i aa tiraa cal fuɔ fɛɛ-i. 19 U baa tiraa u tuɔ kan-mi u bieŋ muɔ, u yan aa u bel-mi ŋaa u maacembilonɔ muɔ.» 20 Aa sire ta.

«Uŋ kaa tuɔ pie cɪŋgu-i, tuonɔ fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jārā-yu kā ka gbuu pūrā-yu u fɛɛŋ nuɔ. 21 Bepolɔŋo gbɛ-yo wuɔ: «Baba, mi calāa Diilonɔ-i aa tiraa cal nanɔ fɛɛ-i, baa tiraa ŋ ta ŋ bɪ-mi ŋ bieŋ muɔ.» 22 Tuonɔ fara bɪ u maacembiemba-i a wan baa-ba wuɔ: «Gbaraanɔ na ka bie jonɔgoruo man faa yan dūŋgu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hā-yo. 23 Aa inɔ muyaa balyunɔ man, na kā na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaanɔ. 24 Mi taa mi kan mi bieŋ daayo-i baa bikuomba, ŋga mi daa-yo nyunɔgo-i cicɛlma; u naa balla, mi daa-yo.» Ponsaanɔ yaa bi duɔŋ dumaanɔ-na.

25 «A ne da huɔŋgu fanɔ-na, bepomɔlɔŋo waa dii suonɔ-nu. Uŋ juɔ tuɔ jo ji pie cɪŋgu-i, u nu niimarni du, baa kaasɪŋgu. 26 U bɪ maacembilonɔ diei a yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie cɪŋgu-na?»

27 «Maacembilonɔ cira: «N hāanɔ yaa birii jo. Uŋ juɔ hɪnni ŋ to ji da-yo, u huɔŋga gbuu fɛ. U ce i bel balyunɔ man inɔ muyaa-ku ko-ku hā-yo.» 28 Mɔlɔŋo huɔŋga pāŋ du. U cɪna wuɔ u sie suur cɪŋgu-na.

«Ba kā ka tūnu tuonɔ-i. U hel jo ji tuɔ cārā-yu. 29 Naacombilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Baba, mei dii ŋ caanɔ-na ta mi cāa-ni ku daa bieŋa bɔi. Mi saa yagar ŋ nun-āndaanɔ-i dede. ŋga yinduonɔ ŋ saa ji bel-ku a cira yolonɔ wuɔ: «Hūu ŋ ka ko ŋ wuo baa ŋ jɛnaamba-i.» 30 Aa ŋ bieŋo man daayo-i, fuɔ man kaa ka biɛna ŋ nagāŋ-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, ŋ ce ba bel balyunɔ ko hā-yo.»

31 «Tuonɔ gbɛ-yo wuɔ: «Nuɔ ŋ dii baa muɔŋo-i bāanɔ-i baa isuonɔ-gu-i, mei nagāŋ-niini-i hai niini-i? Nanɔ niini sɪ wei? 32 N hāanɔ-i, mi taa mi kan-yo baa

bikuomba, nga mi daa-yo nyungo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yan aa η kūnna η huonga-i aa i ce ponsaanḡu-i.»

16

Cēcēmuntienjo nanj maama

¹ Ku huongu-na, Yesu wan baa u *hāalābiemba-i wuō: «Weiŋo nanjo waa, kombiyie waa baa-yo. Baa ji tūnu-yuō wuō kombiyien daayo blēna u nagān-niini-i. ² Wuō bl-yo ji wan baa-yo wuō: «Niŋ cen maman hierē mi nuō-ma. A bāl nyungo, η siē tiraa gbāa waa mi kombiyien nuō. Ce aa η tagaaya niŋ daa kuman η pigāan-mi.» ³ Kombiyienjo tēna tuō jōguōŋ wuō: «Mi yuntienjo wuō u nanna-miē maacemma-na. Duō nanna-miē, mi ka ce niē? Mi siē bi gbāa kū, aa da miē mi ta mi wuōra mi cārā, senserre ka ta di da-mi.» ⁴ Aa ji cira: «Ahāa! Mi suyaa miŋ ka ce kuman da ba nanna-miē nuōmba baa bi nanna-miē.» ⁵ U yuntienjo cēmienan waa baman nuō-i hierē, u tuō bl-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Dielā-wuonjo juō, u yuu-yo wuō: «Nj saaya η pā niē hā mi yuntienjo-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pā namma gbongboyufien komuōŋa ndii.»

«Kombiyienjo wan baa-yo wuō: «Nj cēmellen nyegāan sebe man nuō-i, u yaa daayo. Tēna donduo η nyegēŋ gbongboyufien komuōŋa hāi baa cīncieluo.»

⁷ Aa bl unano jo. Uŋ juō, u yuu ufaŋo-i wuō: «Nuō η saaya η pā niē?»

«U cira: «Mi saaya mi pā dīmma buōrbaa komuōŋa ndii.»

«Kombiyienjo wan baa-yo wuō: «Nj cēmellen nyegāan sebe man nuō-i, u yaa daayo. Nyegēŋ buōrbaa komuōŋa naa.» ⁸ Uŋ ciē baa u yuntienjo cēmientaamba-i cemma man daama-i, u yuntien uŋ juō nu-ma, u gbēlien-yo wuō u cē u cor.»

Yesu wuō cira: «Na saa da, baman sa wuōyaan Diilon- hūmelle-i ba suō ba suuye ba-naa ba yan baman wuōyaan-deŋ. ⁹ Mi tūnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbēiŋa-i. Terienḡu fanḡu-na, gbēiŋa man dii baa-na hēma-na bande-i-na, ciēŋ-yan na bel jēnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiŋḡu man nuō-i, ba hā-na muntēnammu Diilonjo caanḡu-na. ¹⁰ Uman duō suō blŋkūcekūma belma, kutienjo ka suō blŋkūbuō belma. Uman duō cāl blŋkūcekūma belma, kutienjo ka cāl blŋkūbuō belma. ¹¹ Da na cāl miwaan daayo gbēiŋa belma, hai ka siē hā namaa ninsoŋ-blŋkūŋḡu na tiera? ¹² Da η cāl molon blŋkūŋḡu belma, Diilon uŋ ŋa na'a u hā nuō kuman, u ka ce niē aa hā-ni baa-ku? ¹³ Na suyaa wuō maacembilonjo diei siē gbāa cāa nuōmba hāi. Nj ka da u bigāan u diei aa dōl u diei, u ka waa baa u diei aa cīna u diei. Ku yaa ŋka da namaa kūŋḡu-i, na siē gbāa ta na kuye Diilonjo-i aa bi ta na kuye gbēiŋa-i terduōŋḡu fanḡu-na.»

¹⁴ Gbēiŋa taa a dōlnu *Fariŋēbaa-ba-i a cor. Yesuŋ waan nel daama-i, baa bir yan aa ta ba nyē-yo. ¹⁵ Wuō wan baa-ba wuō: «Namaanjo-i, da na da nuōmba-i na ce na ferē nelviŋ namaa, nga Diilonjo suō na hōmmu-i. Nelbilieman kaal kuman, Diilo sa hiel u yufelle kuō. ¹⁶ Yiinaa-i-na, nuōmba taa ba nu *Moisi ānjīnamma yaa-i baa *Diilopōpuōrbiemba nelma-i aa ta ba ce ba wēima-i. Ba ciē kufanḡu-i a ji hi Nsāa bāanḡu-i. A doŋ Nsāa bāanḡu-na, ba duōŋ ta ba nu *Diilon-nelle maama-i. A ce dumaanjo-na, nuōmba-i hierē ba gbāŋ kpelle da ba suur-diē.

¹⁷ «Dōrō-i baa hēma-i ni gbuonumma dii fēu yan ānjīnamma nelbelle diei gbuonumma-i.

¹⁸ «Na saa da; uman duō nanna u ciēŋo-i aa jā unano, kutienjo ciē *fuocesīnni-i dumaanjo-na; aa da ba nanna ciēŋo man aa η biē-yo, η bi ciē fuocesīnni-i dumaanjo-na.»

Weinjo baa sũntienjo

19 «Weinjo nanjo waa tuɔ gbu u diiya u fɛrɛ. U taa u ce u b̃aangɔ-i aa bi tuɔ wuo niwuofafanni yaa yinni man jon. 20 A ne da sũntienjo nanjo waa tuɔ galla u dumelle yaanga-na, ba taa ba bl-yo Lasaar. Panni'i naa gbuyaa u kũma-i hierɛ. 21 Weinjo duɔ wuo aa juuru man diire hĩema-na, Lasaar tuɔ nenu-duɔ, nga u siɛ bi da-du. Juoraamba tiraa waa hie ta ba nallã u panni-i? 22 Un juɔ ku, *dɔrɔpɔurbiemba biɛ-yo kã baa-yo *Abiramu caan-nu dii ninsɔŋ-nelle-na. Ku huonɔŋu-na, weinjo bi ji ku, ba fuure-yuɔ. 23 U kã ka tuɔ gbu u ce sũlma-i dãamu-na. U juɔ ciir u yunɔŋu-i ku yaa nuɔ-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caanɔŋu-na. 24 U fara tuɔ piye da gbagaga wuo: «Abiramu, mi to nuɔ, mi mulɛŋ mi cor dãan daamu-na, jande, ce hujarre miɛ aa ŋ puɔr Lasaar ka dii u niele-i hũmma-na a ji dii mi nuɔŋu-na mi nuhõlle fɛrɛ.»

25 «Abiramu gbɛ-yo wuo: «Mi biɛ, ma sɪ ŋ suyaa wuo nin waa miwaanjo-na, ŋ waa ŋ fɛrɛŋ nuɔ aa Lasaar waa sũlma-na kɛ? Fiefiɛ-i-na, uu dii fiisaan-nu bande-i-na aa nuɔ ŋ cɛr waa sũlma-na. 26 Da mi fiɛ hũu-ma, fobãmbãale dii i hõlma-na. Molo siɛ gbãa hel bande-i-na a karnu kã namaa terienɔŋu-na, aa molo siɛ bi gbãa hel namaa terienɔŋu-na a karnu jo bande-i-na.»

27 «Weinjo gbɛ-yo wuo: «Da ma waa dumaanjo-na, yan aa ŋ puɔr-o miɛ ciɔŋgu-na 28 u ka piye tũnu mi hãmba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien daaku-na.»

29 «Abiramu gbɛ-yo wuo: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilɔpɔurbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

30 «Weinjo cira: «Abiramu, mi to nuɔ, mafamma siɛ gbɛ baa-ba. Nga molon duɔ hel kuon-nelle-na a ka piye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbabalanjo-i.»

31 «Abiramu gbɛ-yo wuo: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilɔpɔurbiemba maama-i, molo duɔ fiɛ hel kuon-nelle-na kã, u kãa gbãŋgbãŋ.»»

17*Ban gaan haalabiemba-i baa nelma man*

(*Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42*)

1 Ku huonɔŋu-na, Yesu wuo wan baa u *haalabiemba-i wuo: «Nuɔmba siɛ gbãa naa kuubabalaanɔŋu muncemmu-i, nga uman duɔ dii u nanoljo-i kuubabalaanɔŋu cemma-na, sũlma haraa kutienjo-na. 2 Kumari ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonɔŋu-na aa sɛ-yo dii-yo nuoraan-nu kuu naa ce balbal yuɔ. 3 Terienɔŋu fanɔŋu-na, bilaan na fɛrɛ.»

«ŋ natobin duɔ cãl-ni, ŋ piye baa-yo da yambaa. Duɔ siɛ u cãlmuɔ-i, ŋ yan ma tĩ. 4 Duɔ fiɛ cãl-ni ku yu niehãi yinduonɔŋu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cãrã-niɛ, baa gãŋ baa-yo.»

5 Yesu *pɔpɔurbiɛŋ baa wan baa-yo wuo: «Itie, in haa i nanɔŋa-i niɛ duma, kãyã-yiɛ kunanɔŋu naara-kuɔ.»

6 Yesu wuo gbɛ-ba wuo: «Halle da ku fiɛ waa na haa na niele'i miɛ yon, na gbãa gbɛ tibiin daaku-i wuo ku fuur ka sũ ku fɛrɛ nuoraanɔŋu-na, aa ma bi ce.»

7 Aa naa cira: «Namaanjo-na, uman duɔ biɛ maacembilonjo jĩna u suonɔŋu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ cɛŋ u muɔru, duɔ hel hĩenɔŋu-na jo, kutienjo ka gbɛ-yo wuo u tĩna donduo wuo niwuoni-i wei? 8 Ma sɪ u bir gbɛ-yo wuo: «Ce mei niwuoni-i aa ŋ hor ŋ niidiini-i aa ŋ biɛ ŋ hã mi wuo igɛna. Da mi wuo tĩ, nuɔ ŋ ka suɔ wuo.» Ma sa ce dumɛi wei? 9 Maacembilon duɔ ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o tiŋgu wei? 10 Ku yaa ŋaa namaa kũŋgu-i. Ban hãa-na

maman, da na ce-ma, na saaya na cira: «Miɛŋo-i maacembien miɛ yon, i cie i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cɪncieluo

¹¹ Yesuŋ taa u kā *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor.
¹² U kaa tuɔ suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jārā-yuɔ. Ba waa wontuɔrmba cɪncieluo. Baŋ juɔ piɛ, baa yiera aa naa ta ba fara* ba piye baa-yo wuɔ: ¹³ «Hāalātie, jande, ce huarre yiɛ.»

¹⁴ Yesu wuɔ fara waŋ baa-ba wuɔ: «Kāaŋ *Diilojigāntaamba ka ne-na.»[†]
Baa ta ta ba kā. Baŋ kāŋ hūmelle-na, ba jarŋ maa ta-bei. ¹⁵ Unaj wuɔ bir tuɔ gbɛliɛŋ Diiloŋo-i da gbagaga u jo. ¹⁶ Uŋ juɔ hi Yesu caaŋgu-na, wuɔ dūuna jaal-o. A ne da u waa *nieryiɛŋo; u taa u hel Samari. ¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Ba siire cɪncieluo-i-na hiere, ŋga nenna baamba curaa hie? ¹⁸ Bige-i cie ba saa suɔ-ma bir jo ji jaal Diiloŋo-i ŋaa nieryiɛŋ daa uŋ birii ji jaal-o dumaa?» ¹⁹ Aa naa gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ kā! Nin haŋ ŋ naŋga-i miɛ ŋ kuraa.»

Molon-Bieŋ uŋ ka bir jo dumaa

(Matie 24.23-28,37-41)

²⁰ Yiingu naŋgu-na, *Fariŋɛbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diiloŋ-bāaŋgu ka doŋ yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diiloŋ-bāaŋgu sa ji doŋ domma naŋ temma ba da-ku baa ba yufelle, ²¹ aa cira: «Ku yaa bande ku yaŋga; ku yaa dɛ ku yaŋga.» Na saaya na yuɔ Diiloŋ-bāaŋgu duɔŋ tɪ na hɔlma-na.»

²² Aa naa waŋ baa *hāalābiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Molon-Bieŋo kūɔma kaa bel-na, ŋga na siɛ da-yo halle yinduɔŋgu. ²³ Nuɔmba kaa ta ba tāal-na wuɔ ba daa-yo yaŋga naŋga. Banamba ka gbɛ-na wuɔ: «Uu dii daalei», banaj ba'a: «Uu dii terieŋ daaku-na.» Da ba pigāaŋ-na terieŋgu maŋ, baa na kā; ba tāal-na. ²⁴ Diiloŋ uŋ nyiesiŋ dumaa ba da-yo terni-na hiere, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumei terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigāaŋ molonjo baa-yo. ²⁵ Ŋga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiefiɛ ku nuɔmba ka ciina-yuɔ aa ce-yo sūlma.

²⁶ «Mamaŋ taa ma ce *Nowe bāaŋgu-na, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ²⁷ Nowe bāaŋgu-na, nuɔmba naa gonya niiwuoni baa kolma baa cejalle. Ba tɪyāa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu maŋ Noweŋ suurii begubuɔ-i-na aa yaŋ diilopepetieŋo dāa hɔr-ba hiere.[‡] ²⁸ Mamaŋ taa ma bi ce Loti bāaŋgu-na, ma temma ka ce. Loti bāaŋgu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya wuolalle baa nyolle, suorunŋu baa sāamunŋu, kulle baa jaaguɔ. ²⁹ Ŋga yiingu maŋ Lotiŋ hilaa Sodomu-i-na, Diiloŋ wuɔ kūnna dāŋgbɔguɔŋgu naŋ temma a kukul nuɔmba-i hiere.[§] ³⁰ Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce. ³¹ Duɔ jo yiingu maŋ nuɔ-i, umaj duɔ ji waa gōŋgūɔŋ-nu, u baa cira u suur dūŋ-nu a biera u bimbinni-i; umaj duɔ bi waa hɛŋ-nu, u baa bi cira u bir kūŋ. ³² Mamaŋ daa Loti cieŋo-i ma sɪ ma tɪyāanu-nei ke? ³³ Umanj duɔ tuɔ kaal baa u yunŋu yon, kutieŋo ka kɔsuɔŋ u fere; ŋga umanj duɔ tuɔ kɔsuɔŋ u fere, kutieŋo ka kor u fere. ³⁴ Mi tūnu-nei, yiingu faŋgu-na, nuɔmba hāi gbāa waa galla mungalladuomu-na, ba bie u diei ta aa yaŋ unaj-o-i. ³⁵ Caamba hāi gbāa waa ta ba sɔrɔŋ, ba bie u diei ta aa yaŋ unaj-o-i. [³⁶ Nuɔmba hāi gbāa waa ta ba guona, ba bie u diei ta aa yaŋ unaj-o-i.]»

* 17:12 Buolmanj-sebe (Lévitique) 13.45-46 † 17:14 Buolmanj-sebe (Lévitique) 14.2-3 ‡ 17:27

Miwaanjo jɪnammanj-sebe (Genèse) 6.9-7.24 § 17:29 Miwaanjo jɪnammanj-sebe (Genèse) 18.20-19.25

* 17:32 Miwaanjo jɪnammanj-sebe (Genèse) 19.26

³⁷ Hāalābijeŋ baa yuu-yo wuɔ: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Bɪŋkūkuliinj da ku waa kusuɔŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiinj kusuɔŋ-nu'i.»

18

Cacāratie sa mulɛŋ

¹ Ku huonɔŋu-na, Yesu wuɔ nanj gbānalāan daaku-i baa u *hāalābiemba-i duɔ pigāan-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cārā Diilonɔŋo-i yinni manj jonj; ba baa yanj ba kūma seŋ. U gbɛ-ba wuɔ: ² «Gēŋgertieŋo nanjo waa nelle nande-na, u saa tuɔ kālā Diilonɔŋo-i aa u saa bi tuɔ kāŋ moloŋo. ³ A ne da, bikulcieŋo nanjo bi waa nelle fande-na. Bikulcieŋ daayo ji da weima baa moloŋo nanjo; u kā ka bɪ kutieŋo-i gēŋgertieŋo wulaa. ⁴ Duɔ kā, gēŋgertieŋo sie ne u yaan-na. Cieŋo sie bi bir. Yiinɔŋu nanɔŋu-na, gēŋgertieŋo ji cira: «Mi suyaa mie mi sa kālā Diilonɔŋo-i aa mi sa bi kāŋ nelieŋo. ⁵ Nga cieŋ daa uŋ jo u mulɛŋ-mi yinni manj jonj dumandɛ-i-na, mi ka ce ba āndaanɔŋu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i sɪ u ka tuɔ jo u huol mi yaan-na.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ geŋgertiebabalanj daa uŋ waanj mamaj ke? ⁷ Aa Diilonɔŋo manj Diilonɔŋo, ku ce nie aa u yufellenj hilaa bamanj nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāanɔŋu-i baa isuɔŋu-i u sie ne ba yaan-na? ⁸ Mi tūnu-nei: U sie dure aa ce-ma. *Molon-Bieŋ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba nanɔŋa yuɔ wei?»

Ba sa cārā Diilonɔŋo-i baa bombolma

⁹ Nuɔmba namba taa ba ne ba fɛɛ wuɔ ba vii, a ce dumaanɔŋo-na, ba taa ba ne wuɔ ba bɔyaa banamba-na. Yesu wuɔ nanj gbānalāan daaku-i hā-ba wuɔ: ¹⁰ «*Fariŋŋeŋeŋo nanjo-i baa *nampohūtieŋo nanjo-i ba kāa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārā Diilonɔŋo-i. ¹¹ Fariŋŋeŋeŋ wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaanɔŋu ŋaa banambanj ceŋ duma: Mi sa cuo, mi huonɔŋa saa balanj baa nelieŋo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ŋaa nampohūtieŋo manj yieraaya duɔlei u temma. ¹² Mi dii sūŋu-i i hāi saaholma-na, aa da mi da bɪŋkūŋu bɪŋkūŋu, mi hiel ŋ *yufelle-i hā-ni.»

¹³ «Nampohūtieŋ wuɔ yiera dii huonɔŋ-nu, u saa sie duɔ ciir u yaanɔŋa-i, aa tuɔ muo u pāmpɪnanɔŋa-i aa cira: «Diilo, mi suyaa mie mi ciluɔ saa fa, jande, baa gān baa-mi.»

¹⁴ Yesu wuɔ wanj baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaanj mi tūnu-nei, balanj daaba-i ba hāi-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diilonɔŋo hurii nampohūtieŋo āmbabalma-i aa yanj Fariŋŋeŋeŋo maama-i. Na saa da, umanj duɔ tuɔ tetɛŋ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ; ŋga umanj duɔ tuɔ hiire u fɛɛ, ba ka tetɛŋ-yo.»

Yesu caara Diilonɔŋo-i ha bisambiemba namba (Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)

¹⁵ Ku huonɔŋu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilonɔŋo-i hā-ba. U *hāalābiembanj daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola bamanj juɔ baa-ba. ¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaanj bisāmba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Banj juɔ, wuɔ cira: «Bamanj dii bafamba temma-i, *Diilonɔŋ-nelle dii bafamba diele. ¹⁷ Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Umanj duɔ saa sie *Diilonɔŋ-nellentesinɪ-i ŋaa bisālāanɔ, kutieŋo sie gbāa suur *Diilonɔŋ-nelle-na.»

*Weiŋo naŋ maama**(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

¹⁸ *Yuifu ba yuntienŋo naŋ wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛɛi, da mi ta mi taara mi da ciɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

¹⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ ŋ ta ŋ bɪ-mi nelfeɛiŋ muo? Da ma hel Diilonŋo-na, nelfeɛiŋo dii wei? ²⁰ Diilonŋ uŋ'a i tɛ wuɔ hūmieŋa maŋ, ma sɪ ŋ suo-ya ke? Ta ŋ wuɔ a yaa-i: *«Baa ce *fuocesɪnni, baa ko neliŋo, baa cuo, baa kar coima ŋ haa moloŋ-na, aa ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunŋu-i.»* *»

²¹ Naacolŋ wuɔ bir waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Mi duɔŋ dii mi bisānsɪnniŋ ta mi ce mafamma-i hiere.»

²² Uŋ piye dumaanŋo-na, Yesu wuɔ cira: «Ma tɪyāa ma diei: Suor ŋ nagāŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeinŋa faŋa-i ŋ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weiŋ nuɔ dɔrɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miɛ.»

²³ Naacolŋ daayo naa silaa waa weiŋo cor. Yesu juɔ waŋ mafamma-i, wuɔ gbuu pāŋ vāa u yaanŋa-i. ²⁴ Yesu wuɔ cira: «Kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na kuu dii kpelle. ²⁵ Na saa da, kumaŋ ka ce nyɔgōmɛ duɔ gbāa cor misɛnɛ fuonŋu-na kuu dii kpelle de! Nga kumaŋ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilon-nelle-na, kufanŋu dii kpelle yaŋ.»

²⁶ Nuɔŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaanŋo-na, hai moloŋo-i ka gbāa da Diilonŋo-i?»

²⁷ Yesu wuɔ cira: «Mamaŋ da ma yar nuɔmba-i cemma, ma siɛ gbāa yar Diilonŋo-i.»

²⁸ Pier wuɔ cira: «Itie, aa miɛ maŋ yaanŋ i nagāŋ-niini-i hiere aa tɛ nyaanu-niɛ, i ka da bige-i kuɔ?»

²⁹ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaanŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Umanŋ duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u ciɛŋo-i, u hāmba-i, u bɪncuɔmba-i, u bisāmba-i Diilon-maama-na, ³⁰ kutienŋ uŋ ka da kumaŋ hɛma-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa yaŋ kumaŋ. Aa u ka da ciɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i bisɪnuɔ-i-na.»

*Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i**(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)*

³¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ bɪ u *hāalābiɛŋ cɪncieluo ba hāi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuɔ: «Na daa iŋ kāŋ *Yerusalemu-i-na ke? *Diilonŋo-puɔrbiɛmbaŋ nyegāaŋ mamaŋ *Moloŋ-Bieŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i. ³² Ba ka bel-o hā *nieraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sūlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ, ³³ aa muo-yo, aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, sielinŋ-yiŋgu-na, u ka sire hel jo.» ³⁴ Hāalābiɛmba saa suɔ u nelma yaanŋa-i, ma yunŋu naa fuo-bɛi, a ce dumaanŋo-na, ba saa suɔ uŋ taaranŋ u waŋ mamaŋ baa-ba.

*Yesu puurii yironŋo naŋ yufieŋa**(Matie 20.29-34; Marke 10.46-52)*

³⁵ Yesuŋ kaa tuɔ piɛ Yeriko-i, yironŋo naŋo waa tɛna hūmelle tūŋgu-na tuɔ cārā. ³⁶ Uŋ juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

³⁷ Baa cira: «Ma sɪ Nasarɛtitaŋ Yesu'i curaŋ.»

³⁸ Wuɔ pāŋ tuɔ fara u piye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!» ³⁹ Bamaŋ naa taa yaanŋa-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nunŋu-i. Wuɔ migāaŋ tuɔ kaasŋ u naara wuɔ: «Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

* **18:20** Helmaŋ-scbe (Exode) 20.12-16; Anŋɪnamma tiyemmanŋ-scbe 5.16-20

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiera aa naa ce ba jo baa-yo. Ban juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ: ⁴¹ «ŋ taara mi ce bige-i hã-ni?»

Naacolŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufieŋa-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufieŋa-i! Niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ ŋ kuraa.» ⁴³ U yufieŋ aa bi pãŋ puur terduɔŋgu fanŋu-na, wuɔ cu Yesu huonŋ-nu tuɔ gbɛliɛŋ Diilonŋo-i u kã. Nuɔmban daa mafamma-i, ba hieronŋo-i baa bi kã ba ta ba gbɛliɛŋ Diilonŋo-i.

19

Yesu haraa Sase terieŋ-nu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor; ² *nampohũtaamba yuntieŋo nanŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Sase. Sase waa biŋkũntieŋo. ³ Yesuŋ kãa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmban yuu dumaŋo-na, u saa gbãa duɔ hi da Yesu-i. ⁴ Wuɔ gbar ta u yaan-na ka nyugũŋ tibiin-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo. ⁵ Yesuŋ juɔ hi terieŋgu fanŋu-i, wuɔ ciir u yuŋgu-i a wanŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnei nuɔ-i nyuŋgo-i-na.»

⁶ Sase huonŋ kaa pãŋ fɛ, wuɔ hiire da donduo kũŋ baa-yo. ⁷ Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu ciɛ nie jo ji har nelbabaŋ daayo temma wulaa? ⁸ Sase wuɔ sire yiera Yesu yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagãŋ-niini-i sɔmma hãi, a hã sũntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miŋ duu bamanŋ a hũu ba gbeinŋa-i, mi ka hã-ba a temma sɔmma naa.»

⁹ Yesu wuɔ cira: «Naacolŋ daa uŋ bi yeŋ *Abiramu hãayɛlŋo, koŋkoro suurii u dumelle-na nyuŋgo-i-na. ¹⁰ *Molon-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamanŋ baala a kor-ba.»

Ba sa biera japũŋgu hieŋ-nu gbãŋgbãŋ (Matie 25.14-30)

¹¹ Ban kaa ta ba piɛ *Yerusalemu-i, nuonŋ baa da nie sɛ *Diilonŋ-bãanŋu ka pãŋ donŋ huonŋu fanŋu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huonŋu fanŋu-na, u waa tuɔ piiye baa-ba. ¹² Wuɔ nanŋ gbãnalãan daaku-i baa-ba wuɔ: «Nelbuɔ nanŋo kãa nemaale ba da ba ka hã-yo nellentesinni u duɔ ji tɛna u nelle-na. ¹³ Uŋ'a u ta, u bi u maacembiemba cɛncieluo a ji cal gbeinŋa hã-ba, aa wanŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgonŋ baa gbeinŋ daaya-i, mi kã aa jo.» ¹⁴ A ne da u nellenŋ-baamba naa bigãan-yo. Uŋ taa, ba sire puor nuɔmba u huonŋ-nu dii ku yuŋ-terieŋgu-na wuɔ ba ka wanŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesinni-i.

¹⁵ «Naacolŋ uŋ kaa da nellentesinni-i aa bir jo, u ce ba bi u maacembiemba manŋ uŋ ŋa naa cal gbeinŋa-i hã-ba wuɔ ba ta ba torgonŋ, duɔ ji ne banŋ daa kumanŋ. ¹⁶ Diɛlã-wuonŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriye mi nanŋa-i baa niŋ hãa-mi gbeinŋa manŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma cɛncieluo.»

¹⁷ «Nellentieŋo cira: «Ku faa, maacembilofɛfɛinŋ nuɔ; niŋ suyaa cɛlle-kũŋ daaku belma, mi ka haa-ni nileinŋa cɛnciel yuŋ-nu.»

¹⁸ «Hãalŋ-wuonŋo jo ji cira: «Yuntie, mi bibiriye mi nanŋa-i baa niŋ hãa-mi gbeinŋa manŋ, a da gbeinyuŋo temma sɔmma ndii.»

¹⁹ «Nellentieŋo gbɛ-yo wuɔ: «Mi ka bi haa nuonŋo-i nileinŋa ndii yuŋ-nu.»

²⁰ «Siɛliŋ-wuonŋ wuɔ jo ji cira: «Yuntie, ŋ gbeinŋa yaa daaya, mii naa fɛnya-yie baa fɔtɔruɔ jɛna koŋuonŋu. ²¹ Nanŋ huonŋa donŋ ka cor a ce mei sa hɛrã-nie, ku'i

ciε mi fɪnya-yiε jɪna kɔtuŋgu. Da η saa jɪna kumaŋ, η biε ku yaa-i; aa da η saa duu kumaŋ, η kar ku yaa-i.»

²² «Nellentieŋo gbē-yo wuɔ: «Maacembilobalaŋ nuɔ naŋ temma-i daani-i, η piye bel η fεɛ. Niŋ suyaa wuɔ mi huɔŋga doŋ, aa da mi saa jɪna kumaŋ mi biε ku yaa-i, da mi saa duu kumaŋ mi kar ku yaa-i; ²³ bige-i ciε η saa ká ka jɪna mi gbeɪŋ-i gbeɪŋ-dūŋ-nu? Miŋ juɔ de-i-na, mi naa saa jo ji da a huonaana mi hūu-ya wεi?» ²⁴ Nuɔmba waa u caaŋgu-na, u waŋ baa-ba wuɔ: «Hūyáaŋ u gbeɪŋ-a-i na há umaŋ daa gbeinyuŋo-i sɔmma cíncieluo-i.»

²⁵ «Ba cira: «Yuntie, ma sí fuɔ daa gbeinyuŋo temma sɔmma cíncieluo ke!»

²⁶ «U cira: «Yaŋ mi tūnu-nei, umaŋ duɔ da, kuaŋgu ka naara u kúŋgu-i, ŋga umaŋ duɔ saa da, cεlle-kúŋgu maŋ dii, ku hūu.» ²⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, u cira: «Mi bigáaráamba maŋ saa ta ba taara mi waa ba yuŋgu-na, bilaŋ-baŋ na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»»

²⁸ Yesuŋ juɔ piye tɪ, wuɔ ta nuɔmba yaŋ-na ba ta ba ká Yerusalemu-i-na.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsaa 12.12-19)

²⁹ Yesubaa-baŋ kaa ta ba piε Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tánuŋgu caaŋgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *háalábiemba hái wuɔ: ³⁰ «Káaŋ nelle maŋ i yaŋga-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakúmbiloŋo naŋo, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo. ³¹ Umaŋ duɔ yuu-na, na cira Itieŋo yaa ciera na fir-o ka há-yo.»

³² Uŋ puɔraa bamaŋ, baa ká ka bi da kakúmbiloŋo-i ŋaa uŋ waŋ-ma dumaa. ³³ Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciε na ta na fir kakúmbiloŋo-i?»

³⁴ Baa cira: «Itieŋo yaa ciera i fir-o ka há-yo.» ³⁵ Aa naa fir-o ka há Yesu-i baa-yo.

Baŋ káa baa-yo, baa hiel ba joŋgorbaa-ba-i haa u huɔŋgu-na aa ce Yesu nyugūŋ ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na. ³⁶ Nuɔmba maŋ waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bei hɛma-na u tuɔ wuɔ ba dɔɔ u ká. ³⁷ Baŋ kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tánuŋgu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, háalábiemba-i ba kúŋgu-na hiere, ba hɔmmu gbuu fε. Baa doŋ ta ba hál neini da kabakaba ba gbeliŋ Diiloŋo-i wuɔ u ciε gbεɛ-weima boi pigáaŋ-ba. ³⁸ Ba taa ba hál wuɔ:

*«Itieŋ uŋ saŋ nellentieŋo maŋ u jo, Diilo baa-yo!»**

I suuriinu i-naa baa Diiloŋo-i Dɔrwuɔŋo gbɛ baa tuɔlnumma.»

³⁹ A ne da *Fariśɛbaa-ba namba waa ba hɔlma-na. Baŋ juɔ da ba hál neini-i kabakaba dumaŋo-na, baa waŋ baa Yesu-i wuɔ: «ŋ sa waŋ baa η háalábiemba budii wεi?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tūnu-nei, da ba fiε budii, támpɛŋa ka sire ta a hál ba solaaŋgu-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesuŋ kaa piε da nelle-i, wuɔ pāŋ tuɔ kaal ⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaŋ namaa, kuɔ naa naa suɔ kumaŋ ka fε na hɔmmu-i nyuŋgo daayo-na, kuu naa fa. Ŋga ku fuyaa-nei; na siε gbáa suɔ-ku. ⁴³ Yiŋgu dii baa yiŋgu, na bigáaráamba ka jo ji dii-na huɔŋga. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na siε da muŋkormu. ⁴⁴ Diiloŋ uŋ juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hūu-ma, ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba siε yaŋ dūŋgu diei ku gbeiniŋ.»

* 19:38 Gbeliemaŋ-nalaaŋgu (Psaume) 118.26

Yesu donya niisuornintaamba-i Diilodubuo-i-na
(Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsaa 2.13-22)

⁴⁵ Yesuŋ kaa ka suur *Diilodubuo-i-na da niisuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bei ⁴⁶ aa naa tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Ma nyegaaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Mi dɔŋgu ka ce Diilojaaldɔŋgu.*† Ma sinni niε namaa ce-ku *cuo ba terieŋgu*‡?»

⁴⁷ Yesu taa u waŋ Diilon-nelma-i u pigaaŋ nuɔmba-i yinni maŋ joŋ Diilodubuo-i-na. *Diilojigantaamba yuntaambaŋ daa-ma dumaanjo-na, baa *anjinamma pigataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo. ⁴⁸ Nga u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor a ce ba saa suɔ baŋ ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloŋo-i haa Yesu-i humelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?
(Matie 21.23-27; Marke 11.27-33)

¹ Yesuŋ kaa ka tuɔ waŋ *Neldɔdɔlma-i u pigaaŋ nuɔmba-i *Diilodubuo-i-na, yiinŋu nanŋu-na, *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *anjinamma pigataamba-i a naara nelle binɔuɔŋ baa kã ² ka cira: «Naacolŋ nuɔ, hai haa-nuɔ humelle-i ŋ ta ŋ ce nin ceŋ kumaŋ daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei: ⁴ Pigaaŋ-muo umaŋ naa puɔraa Nsaa tuɔ *batiŋ nuɔmba-i; Diilonjo'i naa puɔraa-yo sisɔ nelbiliba'i naa puɔraa-yo?» ⁵ Baa doŋ ta ba piye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilonjo'i naa puɔraa-yo, u ka cira: «*Nanɔ suyaa-ma dumaanjo-na, bige-i cie na saa huu u nelma-i?*» ⁶ Die bi hor-ma cira nelbiliba'i naa puɔraa-yo, bamaŋ dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsaa waa *Diilopɔpuɔrbilonjo; ba ka nan-ye baa tãmpɛɛiŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ umaŋ naa puɔraa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi sie bi pigaaŋ-na umaŋ haa-mi humelle-i mi ta mi ce min ceŋ kumaŋ daaku-i.»

Suontienjo nanjo baa u maacembimba
(Matie 21.33-46; Marke 12.1-12)

⁹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ nanŋ gbãnalãŋ daaku-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naacolŋo nanjo diyaa *εresε-suonŋu* aa bie maacenciraamba jina-kuɔ aa kã nelle duɔ ka vaaya. ¹⁰ Tibibienan juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonjo diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka huu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. Maacembilonjo ta kã. Uŋ kãa, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o; ba saa hã-yo binŋkũŋu. ¹¹ Suontienjo tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa. Ba tiraa bel ufaŋo-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hã-yo binŋkũŋu. ¹² U tiraa puɔr maacembilonjo nanjo ba wulaa ba ce ba siei. Ba muo ufaŋo-i posol-o aa donya-yuɔ. ¹³ Suontienjo cira: «*Mi ka ce niε?*» Aa ji cira: «*Mi ka puɔr mi beɔuɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kã, kunie sɪ ba ka kãŋ-yo.*» Aa ce u biɛŋo ta kã ba wulaa. ¹⁴ Baŋ juɔ'a ba ne da u jo, ba piye baa ba-naa wuɔ: «*Ciiluwuotienjo yaa juɔŋ daayo. Yaan i ko-yo aa ciiluŋgu ce miε kũŋu.*» ¹⁵ Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonjo-i hel baa-yo suonŋu-na ka ko-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Suontienŋ daa u ka ce bige-i? ¹⁶ U ka jo ji ko-ba aa hã banamba baa suonŋu-i.»

Nuɔŋ baa cira: «*Diilo baa jo baa-ma!*» ¹⁷ Baŋ piye dumaanjo-na, Yesu wuɔ cira: «*Mafamma da ma saa ce, baŋ nyegaaŋ nelma maŋ Diilon-nelma-na wuɔ:*

Ɖũmarãamban Ɖĩnaana kpãŋkpara man,
u yaa juo bella dũngu-i†,

nelma famma yungu yaa haku-i? ¹⁸ Nuoni man da ŋ par diire a nan ŋ fere kpãŋkpara daayo-na, ŋ ka kara ŋ fere; duo bi par diire nan nuoni man, u ka putĩenu-nie.» ¹⁹ *Diilojigãntamba yuntaamba-i, baa *ãnjĩnamma pigãataan baa pãŋ su wuo Yesu naan gbãnalãan daaku-i hã ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huõngu fanngu-na, nga ba taa ba kãalã nuõmba-i.

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wei?
(Matie 22.15-22; Marke 12.13-17)

²⁰ A donj huõngu fanngu-na, baa donj ta ba cumanj Yesu-i da ba bel-o. Banj puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kã u wulaa ka ce ba fere nelfafaamba wuo sɩ ba ka gbãa ce u piye cãl ba bel-o hã faamaambaa-ba-i baa-yo. ²¹ Banj kãa, baa cira: «Hãalãtie, i suyaa wuo ŋ wanj ninsoŋo yaa-i, aa ŋ sa kãalã nelieŋo baa ŋ ninsoŋo-i, ŋ sa bi ce cielu, ŋ gbu ŋ pigãan nuõmba-i Diilonj-hũmelle yaa-i kelkel. ²² Nga, a saa baa mie hũmelle-i, ku saaya i tie pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wei?» ²³ Yesu wuo suo baa-ba, wuo gbẽ-ba wuo: ²⁴ «Hãa-minj warbelle mi ne.» Baa hã-yo warbelle-i. Wuo yuu-ba wuo: «Ba cie hai yungu-i die?»

Baa cira: «Ba cie Oromɛ ba jãmatigi yungu.»

Wuo tiraa yuu-ba wuo: «Ba nyegãan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegãan Oromɛ ba jãmatigi yerre-i die.»

²⁵ Yesu wuo cira: «Kumanj da ku waa jãmatigi kũngu, pãan-kunj na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumanj da ku waa Diilonj-kũngu-i, na bi pã-ku na hã Diilonjo-i baa-ku.» ²⁶ Ba saa gbãa cure-yuo bel-o nuõmba yaannga-na. U nel ma bir yanj aa naa cu ba hõmmu-i, baa naa ba par flinamma.

Kuomba siremmanj-kũngu-i
(Matie 22.23-33; Marke 12.18-27)

²⁷ *Sadusiebaa-ba wulaa kuomba sie sire. Bananj baa kã ka gbẽ Yesu-i wuo: ²⁸ «Hãalãtie, *Moisi nyegãan nelma namma hã-ye wuo: «*Umanj duo ku aa yanj u cieŋo-i u saa da bilonjo baa-yo, u haanjo saaya u bie-yo a honj bilonjo hã kuloŋo-i.*»[‡] ²⁹ A ne da naacombiamba namba waa niehã ba nyu wulaa. Mõljo sire jã cieŋo, u saa da bisãlmba baa-yo aa ku. ³⁰ Umanj cuu-yo, u bie cieŋo-i u saa da bisãlmba baa-yo, fuo tiraa ku aa yanj-yo; ³¹ sieŋj-woŋo-i maaduoma. Ba kuu dumɛi niehã-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilonjo baa cieŋ daayo-i. ³² Ku huõngu-na, fuo fere u suo tuo nyaanu-bei. ³³ Ba hieronjo-na, banj diyaa-yo ba cieŋo cor, yiingun man kuonj da ba ji sire, u ka ce hai wuoŋo-i?»

³⁴ Yesu wuo cira: «Miwaanj daayo-na cadiile dii, ³⁵ nga Diilonj unj ka fiel bamanj wuo nelfafaamba a sire-bei hiel-ba kuomba hõlma-na ba da ba tiena u nelle-na, bafamba sie ji ta ba dii caamba. ³⁶ Ba kaa waa gbula njaa *dorpõpuarbiamba; ba sie tiraa gbãa ku. Banj sire hel kuomba hõlma-na ba cie Diilonj-biamba. ³⁷ Moisi bi waanj kuomba siremmanj-kũngu-i unj piye pɛrfielu maama-i kusuoŋ-nu wuo dãamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuo: «**Abiramu Diilonjo, *Isaki Diilonjo, *Yakõbu Diilonjo!*»[§] ³⁸ Diilonjo-i cicẽlmantaan-woŋo, bikuoŋ-woŋo sɩ. Diilonjo wulaa nuõmba-i hiere baa dii cicẽlma.»

³⁹ Unj piye dumaanjo-na, *ãnjĩnamma pigãataamba nanj baa cira: «Hãalãtie, ŋ suyaa piyemma.» ⁴⁰ Aa ba saa sie da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

† 20:17 Gbɛliemanj-nalãanngu (Psaume) 118.22

‡ 20:28 Anjĩnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome)

25.5-6 § 20:37 Helmanj-sebe (Exode) 3.2,6

*Konkortienjo bige-i baa Davidi-i?**(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)*

⁴¹ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonɔŋ uŋ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienjo manɔ, nuɔmba ta ba piye wuɔ u ka waa *Davidi h̄ayɛlɔŋ? Ba taara ba wanɔ wuɔ niɛ dumaanɔ-na? ⁴² Ma s̄l Davidi fuɔ fɛɛɛ waanɔ-ma gbar-ma Gbeliemann̄-neini-na wuɔ:

«Itienjo gb̄ɛ mi Tienjo-i wuɔ:

«Jo ŋ ji t̄ɛna mi caanɔ-nu,

*⁴³ aa ŋ yanɔ mi mal ŋ bigaar̄amba-i h̄a ŋ ce ŋ b̄aanɔngu-i beɛ.»**

⁴⁴ Diilonɔŋ uŋ p̄aa nuŋgu-i aa saanɔ Konkortienjo manɔ, Davidi bi-yo u Tienjo, u ce niɛ aa ce u h̄ayɛlɔŋ yonɔ?»

*Yesu firiyɛ anɔŋnamma pigaaataamba-i**(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)*

⁴⁵ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ wanɔ baa u *h̄aalabiembra-i nuɔmba-na wuɔ: ⁴⁶ «Bilaanɔ na fere, baa na ta na ce *anɔŋnamma pigaaataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonɔgorb̄omb̄omb̄aa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piɛ ba jaal-ba. Da ba k̄a *Diilonelh̄aal̄ad̄unɔ manɔ nuɔ-i, siɔ k̄alle manɔ nuɔ-i, ba taara ba t̄ɛna yaanɔ-na. ⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonɔŋ-i a h̄uu bikulcaamba naḡan̄-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba c̄ar̄a Diilonɔŋ-i, ba c̄ar̄a-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kumanɔ ka haa-bei ku ka balanɔ cor.»

21*Bikulciɛnjo nanɔ ciɛ samma**(Marke 12.41-44)*

¹ Ku huonɔngu-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeinɔ-i kekerienɔngu-na da ba h̄a Diilonɔŋ-i. ² Wuɔ u ne da bikulciɛnjo nanɔ k̄aa ka dii t̄amabienɔ h̄ai. A ne da u waa s̄untienjo. ³ Yesu wuɔ cira: «Yaanɔ mi wanɔ ninsoŋo-i baa-na: Ciɛŋ daayonɔ diyaa kumanɔ, ku maaraa banambanɔ diyaa kumanɔ hiere. ⁴ Bafamba paraa dii aa yanɔ boluonɔgu; ŋga ciɛŋ daa uŋ diyaa kumanɔ, ku yaa waa u yunɔngu-na yonɔ; kunanɔgu si dii yanɔga nanɔga.»

*Mamanɔ ka da nelbiliembra-i aa miwaanɔ suɔ duɔ t̄l**(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)*

⁵ Nuɔmba nanɔ baa yieraaya ta ba piye wuɔ: «*Diilodubuɔ daayo faa cor. Ba maa-yo baa t̄amp̄ɛfɛinɔ, aa banɔ p̄aa bim̄b̄inni manɔ h̄a ba tuɔlɔnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: ⁶ «Nanɔ daa d̄unɔ manɔ daaku-i, yiinɔgu dii baa yiinɔgu, ku ka fara hiere h̄ɛma-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «H̄aal̄atie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce niɛ suɔ huonɔngu fanɔgu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yanɔ molo ji pira-nei. Nuɔmba boi ka ta ba jo. Umanɔ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonɔŋ uŋ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konkortienjo manɔ, u yaa ufanɔ-i, aa tiraa cira, miwaanɔ t̄imma h̄ii. Baa na cu ba huonɔ-nu! Ba t̄aal-na. ⁹ Da na ji ta na da b̄erru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba ciina ba yuntaamba-i, baa na yanɔ korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce iḡɛna, ŋga miwaanɔ t̄imma'i siɛ p̄anɔ waa huonɔgu fanɔgu-na. ¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba ḡanɔ siyaabaa siyaabaa, baa nilɛinɔ nilɛinɔ. ¹¹ H̄ɛma kaa ta ma

* 20:43 Gbeliemann̄-nal̄aanɔgu (Psaume) 110.1

sagalla bōmbōŋ a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bimbinni kaa ta ni hel dōrō-i-na. ¹² Nga, aa mafamma suō da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpāncōlgūō. Ba ka kā baa-na *Diilonelhāalādūnni-na ka ger-na aa dii-na kaso. Nan̄ cuu muōmi huon̄-nu, yiiŋgu dii baa yiiŋgu ba ka bel-na kā baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa fōŋgōtaamba wulaa. ¹³ Huōŋgu fan̄gu'i nuō-i na ka da na fere piye kuman̄ cie na ta na nyaanu-mie. ¹⁴ Baa na tie holle wuō na sie ji suō nan̄ kaa piye maman̄ a kor. ¹⁵ Nan̄ ka wan̄ maman̄, mei fere'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaan̄o-na, da na wan̄-ma, na bigāaraamba sie gbāa da manamma wan̄. ¹⁶ Halle na tobāa-ba-i baa na nyubāa-ba-i, baa na mōlbaa-ba-i, baa na hāmba-i, baa na huraamba-i, a naara na jēnaamba ka dii-na na bigāaraamba nammu-na ba ko banamba nei. ¹⁷ Nuōmba-i hiere ba ka bigāan̄-na mei maama-na. ¹⁸ Nga, halle unan̄ yukuōsibelle diei sie kar diire. ¹⁹ Da na hīrā na kūōma-i na ka da cicēlma man̄ sa tīēŋ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba cīlāayā *Yerusalemu-i huōŋgu man̄ nuō-i, na saaya na suō wuō u muonumma hii tī. ²¹ Baman̄ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kā tānnin̄; baman̄ da ba ji waa Yerusalemu huōŋga-na ba hel; aa baman̄ da ba ji waa hīēŋgu-na, ba baa cira ba suur nelle huōŋ-na. ²² Maman̄ nyegāan̄ hiere Yerusalemu kūŋgu-na Diilon-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuō-i. *Isirahel-baambaŋ cie āmbabalma man̄, ba ka pā ma sullu-i yinni fanni'i nuō-i. ²³ Yiŋ daani ka huol. Kusūntaamba-i baa biantaamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. Diilon̄ ka pigāan̄ Isirahel-baamba-i u jāyāmma-i yinni fanni'i nuō-i. ²⁴ Ba ka ko banamba baa jigāmmu, aa bel banamba a pisallā baa-ba jāmalābaa-ba-na hiere. *Nieraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa sere-yuō ce ba bāan̄gu-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

²⁵ «Bāan̄gu kaa bir ku den̄ birma baa ceŋo-i baa mōŋa-i hiere.* Dāmman̄-nuoraan̄gu sie ji ta ku suō dumma, a ce dumaan̄o-na, nuōmba hōmmu kaa cu baa-ku, korma sie ji waa dei bei. ²⁶ Bimbinni man̄ dii dōrō-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuōmba da ba jōguōŋ ne maman̄ ka da-ba, korma ka ce ba nan̄ yir. ²⁷ Huōŋgu fan̄gu'i nuō-i, ban̄ ka da *Molon̄-Bieŋo hilaa dōrō-i-na baa u fōŋgūō-i duherru suuye-yuō u tuō jo. ²⁸ Mafamma da ma ji don̄ ta ma ce, siireŋ na ta na ne u hūmelle-i, na korman̄-huōŋgu piyaa.» ²⁹ Aa naa wan̄ nel daama-i pigāan̄-ba wuō: «Nieŋ *yensāan̄gu-i baa tibinni nanni-i hiere, ³⁰ da na ji da ni duōŋ ta ni caa fielu-i, na bi suō kerre ifelle hii tī. ³¹ Kuuduōŋgu yaa-i, da na bi ji da maman̄ daama duōŋ ta ma ce, na saaya na suō wuō *Diilon̄-bāan̄gu hii tī. ³² Yaan̄ mi wan̄ ninson̄o-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiefie ku nuōmba namba aa ba suō ku. ³³ Dōrō-i baa hīema-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede. ³⁴ Bilaan̄ na fere, baa na yan̄ na hōmmu yu baa ponsannin̄-maama, baa konyollen̄-maama, baa ānjōguōma. Da na saa bel na fere, yiiŋ daaku ka tugol-na. ³⁵ Ku ka tugol nuōmba-i hiere ŋaa kōllun̄ tugol bīŋwuōŋo duma bel-o. ³⁶ Yaahuolo man̄ juōŋ, vaan̄ na fere baa Diilocārālle-i ku yaa u ka kāyā-nei na hel-yuō. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiēra Molon̄-Bieŋo yaan̄ga-na a piye.»

³⁷ Yesu taa u dii bāan̄gu-i *Diilodubuō-i na u wan̄ Diilon̄-nelma-i u pigāan̄ nuōmba-i, aa tuō kā u cō *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. ³⁸ Cuo duō kaal, nuōmba naar kūōl ba-naa jo Diilodubuō-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

* 21:25 Nieŋ Isayi scbe-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel scbe-i-na (Ézéchiël) 32.7; Yowel scbe-i-na (Joël) 3.3-4.

22

*Yuda suuraa Yesu-i**(Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsaa 11.45-53)*

¹ *Barj'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i u ponsaanɔŋuɔ juɔ ta ku pie, ba bi bi ponsaanɔŋu faŋgu yaa *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔŋu-i, ² *Diilɔjigantaamba yuntaamba-i, baa *aŋjɪnamma pigataan baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ŋa ba taa ba kaalá nuamba-i.

³ Huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i, *Sitániŋ suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nuŋgu waa Yesu *haalábienɔ cɪncieluo ba hái baamba-na.

⁴ Wuɔ sire ká ba ka nunu ba-naa baa Diilɔjigantaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuo niyataamba yuntaamba-i, uŋ ka káyá-bei dumaa ba bel Yesu-i.

⁵ Kuɔ gbuu dɔlnu-bei, baa cira ba ka há-yo gbeɪŋa. ⁶ Yuda wuɔ hũu-ma aa naa tuɔ ne uŋ ka da hafafaanɔ man ba bel Yesu-i nuamba baa suɔ.

*Yesu puɔraa ba da ba ka ce kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔŋu niwuoni-i**(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsaa 13.21-30)*

⁷ *Barj'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i u ponsaanɔŋuɔ juɔ hi, barj konɔ *kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔŋu túlmba-i yiɪŋgu man nuɔ-i, ⁸ Yesu wuɔ waŋ baa Pier-i baa Nsaa-i wuɔ: «Káan na ka ce ponsaanɔŋu niwuoni-i, die ká i ka wuɔ.»

⁹ Baa yuu-yo wuɔ: «I ka ce-ni hie?»

¹⁰ Wuɔ cira: «Da na ka suur nellen-huɔŋga-na, na ka da naacolŋo nanɔ túyáa hũmman-bũnanɔga, na cu u huɔŋ-nu. Duɔ ka suur dumelle man nuɔ-i, na suur baa-yo. ¹¹ Da na suur, na waŋ baa dumellentienɔ-i wuɔ haalátienɔ wuɔ u pigáan-na dũŋgu man uŋ ka há-yo baa-ku u wuɔ kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔŋu niwuoni-i baa u *haalábiemba-i. ¹² U ka pigáan-na dubuo nanɔ dɔrɔ-i-na; bímbínni dii-yuɔ tɪ. Na ce niwuoni-i kusuɔŋ-nu'i.» ¹³ Pierbaa-ba ta. Barj káa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce kɔrsɪnni tɪmman-ponsaanɔŋu niwuoni-i.

(Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. dɛ. 11.23-25)

¹⁴ Niwuoniŋ-huɔŋguɔ juɔ hi, Yesu wuɔ jo ji tɛna baa u *pɔpuɔrbiemba-i. ¹⁵ Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaanɔ daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolo-na. ¹⁶ Yaan mi túnu-nei, da ŋ da yiɛ i da i-naa die tiraa ce ponsaanɔ daaku-i ku siɛ waa bande; ku ka waa *Diilɔŋ-nellenɔ. Kuŋ donyanɔ kumanɔ kuu dii kusuɔŋ-nu'i.» ¹⁷ Uŋ waanɔ mafamma-i, wuɔ biɛ duvɛŋɔ ciɪŋ-na a jaal Diilɔŋɔ-i, aa cira: «Hũyáan na nyɔŋ tɛntɛŋ. ¹⁸ Mi túnu-nei, *Diilɔŋ-báanɔ da ku saa ji donɔ, mi sa ji tiraa dii duvɛŋɔ mi nuŋgu-na.»

¹⁹ Ku huɔŋgu-na, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilɔŋɔ-i aa búlnu-yuɔ há-ba, aa cira: «Mi kũma yaa-i, ma ka ce tãmman-kũŋgu na maama-na. Taa na ce miŋ ciɛ kumanɔ daaku-i mi maama ta ma tɛnu-nei.»

²⁰ Barj juɔ wuɔ niwuoni-i tɪ, wuɔ tiraa biɛ duvɛŋɔ-ciɪŋga-i há-ba aa cira: «Mi tãmma man ka kũnna na maama-na ma yaa daama ciɪŋga-na. Diilɔŋɔ ka bel u *tobisifɛlenni-i baa ma yaa-i. ²¹ Niɛŋ, umanɔ ka hel mi huɔŋ-nu, uu dii tɛna taɔ wuɔ baa-ye bande-i-na. ²² Ba ka ko *Molon-Bienɔ-i ninsoŋo ŋaa Diilɔŋ uŋ'a ma ce dumaa, ŋa umanɔ ka há-ba baa-yo ba ko-yo, súlma haraa kutienɔ-na.»

²³ *Haalábienɔ baa donɔ ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Miɛŋo-na bande-i-na, hai molonɔ-i siɛ ce daama temma-i?»

Haalabiemba-na hai molonɔ-i yuŋgu?

²⁴ Ku huɔŋgu-na, *haalábienɔ baa ta ba taara ba suɔ umanɔ yuŋgu ba hɔlma-na. Kuɔ ce ijieni. ²⁵ Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Nellentaamba haa fɔŋgũɔ-i nuamba-na, fɔŋgɔtaamba ta ba guor nuamba ta ba bi-ba nelfafaamba. ²⁶ Ku

saa saaya ku waa dumaanjo-na namaa na wulaa. Umanj duw waa nelbuo-i na holma-na, kutienjo saaya u ce u fere cekuo, umanj duw waa na yungu-na, kutienjo ce u fere naa maacembilonjo. ²⁷ Yaanj mi yuu-na nelma diei: Nuw baa n maacembilonjo-i hai nelbuo-i? Nuwnei si wei? Nga mei dii na holma-na nja na maacembilonj muo. ²⁸ Minj cie mulfema manj cor hierie, na hlerā na kūma-i a tlena baa-mi. ²⁹ Terienjgu fanju-na, mi To unj hāa-mi fongūo-i dumaa, muomi ka bi hā-na baa-yo dumei, ³⁰ i die ka waa baa i-naa mi nelle-na a tie wuo aa tie nyonj baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dūnni cncieluo ni hāi-niini yun-*nu.*»

Yesu gboya Simo-Pier wuo u ka cina-yuo

(Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsaa 13.36-38)

³¹ Ku huonju-na, Yesu wuo tuo piye baa Simo-i wuo: «Simo, ne! *Sitani caara-nei Diilonjo wulaa duw sagalla-nei ne si u ka gbāa hūu-na mi wulaa. ³² Nja mei caara Diilonjo-i a hā nuwo-i wuo n Diilon-hūmellen-kūngu baa ku. Nj ka nanna-mie nja n ka bir jo. Da n jo, n kāyā n nabaamba-i.»

³³ Pier wuo cira: «Itie, da ba fie dii-ni kaso, n ka bi da ba diyaa muwo-i baa-ni. Halle da ku fie waa kuliingu, mii dii n huon-*nu.*»

³⁴ Yesu wuo cira: «Pier, yanj n fere, muomei tuo-nin, isuduonj daaku-na, koholdelānjo sie hi bu, n ka cina-mie da i siei wuo nanj sa suo-mi.»

³⁵ Ku huonju-na, Yesu wuo wanj baa *hāalābiemba-i hierie wuo: «Mi nanj puwraa-na aa naa cira nelie baa bie gbeina, nelie baa bie buora, nelie baa bie naatenni; binjūngu kaa naa na wulaa wei?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

³⁶ Wuw gbē-ba wuo: «Fiefie ku kūngu-i kuuduonju si: Gbeinj da a waa baa umanj, u bie-ya. Buora duw waa baa umanj, u bie-yo. Aa nuoni manj jigānja si baa-ni, n suor n jonjoruo-i n sāa kananja. ³⁷ Yaanj mi tūnu-nei, mamanj nyegāanj Diilonj-nelma-na wuo: «*Ba ka ce-yo nelbabalanjo*», ba gbē muomei. Ma ka bi ce. Mi maama manj nyegāanj sebe-i-na, ma cemanj-yiingu hii.»

³⁸ Hāalābienj baa cira: «Itie, jigāmmu hāi daa ti.»

Yesu wuo cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliingu pie ku jo

(Matie 26.36-46; Marke 14.32-42)

³⁹ Yesunj wanj mafamma-i, wuw hel ta tuo kā *Hāalābienj baa bi sire cu u huon-*nu.* Ba taa ba kā koko terienjgu fanju-na. U *hāalābienj baa bi sire cu u huon-*nu.*

⁴⁰ Banj kaa hi, wuw gbē-ba wuo: «Cāarānj Diilonjo-i weima baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaangu cemma-na.» ⁴¹ Aa fuw wuw cor kā yaanj-na celle ka dūuna tuo cāra wuo: ⁴² «Baba, da n sie n maaya yaahuolo daayo-i muo-na; nja baa cira n fer muo, ce-ma ninj taaranj ma ce dumaa.» [⁴³ Huonju fanju-na, *dorpōpuwōbilonjo nanj wuo jo ji carra-yuo a dii holle yuo. ⁴⁴ U huonjanj nja na'a ka saa waa huonja dumaaanjo-na, kunanj kuw migāanj naara u Diilocārāle-i. U cufalunj kuw ta ku kūna nja tamma.]

⁴⁵ Unj juw cāra ti, wuw sire jo u hāalābiemba wulaa jo ji da hōculle cie ba kor duofun. ⁴⁶ Wuw cira: «Bige-i cie na ta na duofun? Siirenj na ta na cāra Diilonjo-i binjūngu baa gbāa taal-na dii-na kuubabalaangu cemma-na.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsaa 18.3-11)

⁴⁷ Nelma saa ji ti Yesu nunju-na, ba'a ba ne da nuomba namba jo. Yesu *hāalābienj cncieluo ba hāi baamba-na, banj taa ba bi umanj *Yuda-i, u yaa

* 22:37 Isayi (Ésaie) 53.12

waa nuɔŋ daaba yaanŋa-na. Baŋ juɔ hi, wuɔ piɛ duɔ pūrā Yesu-i jaal-o. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Yuda, ŋ ka jaal *Molon-Bieŋo-i baa jaaluŋ daaku yaa-i a da ŋ pigāŋ-ba baa-yo ba bel-o kɛ?»

⁴⁹ Bamaŋ waa baa Yesu-i baa suɔ suɔ fiɛfiɛ-i-na wuɔ ku huonŋu siɛ fa. Baa yuu Yesu-i wuɔ: «Itie, i biɛ i jigāmmu-i bei wɛi?» ⁵⁰ Unan wuɔ pāŋ biɛ u kaanŋa-i a jafūŋ *Diilojigāntaamba yuntienjo maacembilonjo nanjo nadi-etūŋgu-i a yer-ku. ⁵¹ Yesu wuɔ cira: «Yaanŋ dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kā ka bel naacolŋo tūŋgu-i a nar-ku ku temma-i. ⁵² Uŋ naraa-ku, wuɔ wanŋ baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara bincɔamba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigāmmu baa bɔɛŋa da na ji bel-mi ŋaa cuoyoo muɔ. ⁵³ Ma sɪ yinni maŋ jonŋ i da i-naa Diilodubuɔ-i-na kɛ? Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi terienŋu faŋgu-na? Fiefiɛ yaa namaa huonŋu-i, baa *Sitāni bi huonŋu-i; na gbāa ce kumaŋ dɔlaanu-nɛi.»

Piɛr cɪinaana Yesu-i

(Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsaa 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Baŋ bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kā baa-yo *Diilojigāntaamba yuntienjo cɪiŋgu-na. Piɛr wuɔ yanŋ ba maa aa suɔ cu ba huonŋu-nu. ⁵⁵ Uŋ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraanŋ dāamu gōŋgōŋ-huonŋa-na, wuɔ kā ka tɛna daa-ba. ⁵⁶ Maacembilonjo nanŋ wuɔ ne Piɛr da kelkelkel aa naa cira: «Naacolŋ daayo waa baa Yesu-i.»

⁵⁷ Piɛr wuɔ cira: «Ciɛŋ nuɔ, mɛi sa suɔ-yo.»

⁵⁸ Cɛllɛ, naacolŋo nanjo da-yo, wuɔ cira: «Ma sɪ nuɔ ŋ bi waa baa-ba kɛ?»

Piɛr wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ haanu, muɔ sɪ!»

⁵⁹ Kuɔ vaaya cɛllɛ, unanjo saa hūu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolŋ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

⁶⁰ Piɛr wuɔ cira: «Naacolŋ nuɔ, ŋ wanŋ wuɔ niɛ dumandɛ-i?» Uŋ taa u wanŋ mafamma-i, kōhōldɛlāŋo donŋ tuɔ bu. ⁶¹ Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Uŋ ŋa naa gboya-yuɔ baa nelma maŋ wuɔ isuɔduɔŋ daaku-na, kōhōldɛlāŋo siɛ hi bu, kɛrɛ u ka cɪina-yuɔ da i siɛi wuɔ u sa suɔ-yo† maa pāŋ tɛnu Piɛr-i. ⁶² Wuɔ hel fuorenŋ gbuu pāŋ tuɔ kaal.

Ba kāa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsaa 18.19-24)

⁶³ Baŋ bilaa Yesu-i aa jina nuɔmba maŋ ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo. ⁶⁴ Baa naa vaa u yufienja-i aa ta ba muo-yo. Umanŋ duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai kolonŋo-i muyaa-ni? Bi kutienjo yerre-i i ne!» ⁶⁵ Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

⁶⁶ Cuonŋ juɔ kaal, *Yuifu ba bincɔamba-i, baa *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjɪnamma pigāataaŋ baa jānu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u āndaanŋu-i. ⁶⁷ Baŋ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonŋ uŋ pāa nuŋgu-i wuɔ u ka saanŋ *Konjortienjo maŋ u yaa nuɔŋo-i wanŋ-ma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ wanŋ wuɔ niɛ, na siɛ hūu-ma, ⁶⁸ aa da mi yuu-na baa mamaŋ, na siɛ siɛ-mi. ⁶⁹ Nŋa mamaŋ dii, *Molon-Bieŋo ka kā ka waa Itienjo caanŋ-nu.»‡

⁷⁰ Uŋ waanŋ mafamma-i, ba hieronŋo-i baa cira: «Diilonŋ-Bieŋo yaa nuɔŋo-i wɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.»

† 22:61 Niɛŋ 22.34. ‡ 22:69 Gbeliemaŋ-nalāŋgu (Psaume) 110.1

71 Baa cira: «Ii si dii die ka yuu moloŋo, mie fɛɛɛ-i i nuɔ-ma u nuŋgu-na; wuɔ fuɔ Diilonj-Bieŋo.»

23

Ba kaa baa Yesu-i faamaan ba terieŋ-nu

(*Matie 27.1-2, 11-14; Marke 15.1-5; Nsaa 18.28-38*)

1 Ku huonŋu-na, baa sire hiere a kaa baa Yesu-i *Pilati wulaa. 2 Banj kaa hi, baa gbɛ Pilati-i wuɔ: «I daa naacolŋ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa paa nampo-i a ha *Orome ba *jamatigi-i. Aa cira Diilonj uŋ paa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieŋo man, u yaa ufaŋo-i aa tiraa cira fuɔ nellentieŋo.»

3 Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentieŋo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

4 Pilati wuɔ wanj baa *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mei saa da calmuɔ naacolŋ daayo-na.»

5 Baa yagar aa naa ta ba kaasŋ wuɔ: «U saa fa; nelboronŋo. U duonj baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuɔ *Yude-i hiere baa-ku, fiɛfiɛ-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba fɛɛɛŋ-maama.»

6 Pilatiŋ juɔ nu ba bɛ Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacolŋ daayo-i Galileyieŋo-i wei?»

7 Baa cira: «Ūu, Galileyieŋo.» A ne da huonŋu fanŋu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yunŋu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saan Yesu-i a ha-yo.

8 Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku baanŋu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle ŋga u saa ji da-yo. Pilatiŋ juɔ saan-yo ha-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gberɛ-weima fuɔ ne. 9 Wuɔ yuu-yo baa nelma boi, ŋga Yesu saa ji seŋ sɔnuŋgu yuɔ. 10 A ne da huonŋu fanŋu-na, *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa *anjɔnamma pigataamba waa Erɔdi terieŋgu-na gbuu ta ba kar coikankareɔŋa ba ha-yo. 11 Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nyɛ-yo aa tuora-yuɔ da dei aa dii yuntaan-jonŋoruo ha-yo ku da ku col-o aa bir saan-yo ha Pilati-i baa-yo. 12 Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, ŋga yiŋgu fanŋu-na, baa paŋ bel jɛru.

(*Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsaa 18.39-19.16*)

13 Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bi *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellenj-nuɔmba-i 14 a ji cira: «Namei juɔ baa naacolŋ daayo-i ji ha-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa fɛɛɛ-i na yufellenj, nanj haa mamaj yuɔ mi saa da-ma yuɔ. 15 Na saa da *Erɔdiŋ birii saan-yo ha-mi wei? Fuɔ saa bi da uŋ ciɛ kumanj aa ku hi u kuliŋgu. 16 Mi ka ce ba muo-yo yonj aa nanna-yuɔ.»

[17 Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *korsɔnni tɔmmanj-ponsaanŋu-i, Pilati nanna ba kasobilonŋo diei.] 18 Nuonj baa sire hiere ta ba kaasŋ wuɔ: «Ko naacolŋ daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!» 19 Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce ijieni nanni nellenj-huonŋa-na, aa naa tiraa ko nelieŋo. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na. 20 Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piye baa-ba. 21 Baa yagar aa ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!» 22 Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beyufieŋa siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ cie kumanj aa na'a i ko-yo. Mamanj dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.» 23 Baa yagar aa naa gbuu paŋ ta ba kaasŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daan-nu ko-yo. 24 Banj kaasŋ dumaanŋo-na, Pilati saa gbãa duɔ yagar, wuɔ naa u huɔ-ma. 25 Uŋ huɔyã-ma dumaanŋo-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ man

gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko nelieŋo, aa hã-ba Yesu-i wuɔ ba kã, kuman da ku ka dɔlnuŋ-bei, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliŋ-hūmelle-na

(Matie 27.32-34; Marke 15.21-23)

²⁶ *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biɛ ban̄ ka gbuŋ-yoŋ *daaŋgu man nuɔ-i a haa-ku hã-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Ban̄ kãŋ hūmelle-na, baa suu baa Sireniyeŋo nan̄o hilaɔ suoŋ-nu. Ba bi-yo Simɔ. Baa bel-o haa daaŋgu-i hã-yo, aa ce u cu Yesu huoŋ-nu. ²⁷ Nuɔmba saa waa dei ba huoŋgu-na. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunnŋ ta ba kaal.

²⁸ Yesu wuɔ miɛl tuɔ piye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal meɪ maama-na, taa na kaal namaa feɾeŋ maa-na baa na bisãlmba maa-na.

²⁹ Na saa da, yiŋgu dii baa yiŋgu, ba kaa cira: «Caamba man̄ saa hoŋ da, baa bamaŋ saa fiɛ dede, ba yunni dɔlaa.» ³⁰ Yiŋgu faŋgu-na, nuɔmba kaa ta ba gbɛ tãnni-i wuɔ: «Ciŋ na haa-yie!» aa gbɛ tãnyieŋa-i wuɔ: «Suuyaŋ-yie!» * ³¹ Da ba dii daabiŋaŋgu-i dãamu-na, ba ka ce daakuraŋgu fuɔ nie?»

³² Baa bilaa gburan̄gbotaamba namba ba hãi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbumman̄-huoŋgu hii

(Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsaa 19.17-27)

³³ Tãnyelle nande dii ba bi-de Yukoluoŋgu. Ban̄ kaa hi tãnyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburan̄gbotaan̄ daaba-i ba hãi-i-na. Unan̄o-i u nadien̄-na, unan̄o-i u nanyuoŋ-nu.† ³⁴ Ban̄ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gãŋ baa-ba; ban̄ ceŋ kuman̄ ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jon̄gorbaa-ba-i, ba saa suɔ ban̄ ka hã uman̄ aa yan̄ uman̄. Baa naa ba ful tien̄a calnu-bei.‡ ³⁵ Nuɔŋ baa yiera ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaan̄ baa ta ba piye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u feɾe i ne. Duɔ kor u feɾe, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diiloŋo un̄ pãa nuŋgu-i aa saan̄ *Kon̄kortieŋo man̄ u yaa ufaŋo-i.»

³⁶ Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hã-yo niisaarni wuɔ u nyoŋ,§ ³⁷ aa naa cira: «Da kuɔ nuɔnei Yuifu ba nellentieŋ nuɔŋo-i, kor ŋ feɾe i ne.» ³⁸ Baa nyɛgãan̄ u yudɔɾɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentieŋo yaa daayo.»

³⁹ Ba nan̄ gbuu gburan̄gbotaamba man̄, unan̄ wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Nan̄ saa cira wuɔ Diiloŋo un̄ pãa nuŋgu-i aa saan̄ Kon̄kortieŋo man̄ u yaa nuɔŋo-i wei? Kor ŋ feɾe aa ŋ kor mieŋo-i ke!»

⁴⁰ Ku saa dɔlnu u nawuoŋo-i, wuɔ tuɔ wan̄ baa-yo wuɔ: «Nan̄ sa kãalã Diiloŋo-i de! Ma si ii dii mulɛenduɔma yaa nuɔ-i baa-yo ke? ⁴¹ Ban̄ bilaa mieŋo-i ba ninsoŋo. Miɛ ãntaaramma'i diyaa-ye kuliŋ daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla biŋkingu ba bel-o da ba ko-yo gbãngbãŋ.» ⁴² Aa naa wan̄ baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesiŋni-na, ŋ baa yan̄ mi maama karaanu-ni.»

⁴³ Yesu wuɔ cira: «Mi wan̄ ninsoŋo-i baa-ni: Nyuŋgo daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diiloŋ-nelle-na.»

Yesu kuliŋgu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsaa 19.28-30)

⁴⁴ Bãan̄gun̄ juɔ hi yuhuoŋga-i, ba'a ba ne da terieŋgu cuure hierɛ da biŋtũ. Ku tiyãa dumɛi fuɔ bãan̄gu ji tereŋ. ⁴⁵ Kompan̄ga man̄ nan̄ karaanu

* **23:30** Ose (Osée) 10.8 † **23:33** Nierŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 53.12. ‡ **23:34** Gbelieŋman̄-nalãan̄gu (Psaume) 22.19 § **23:36** Gbelieŋman̄-nalãan̄gu (Psaume) 69.22

*Diilodubu^o-i, kaa pān taalnu ka holle-na sōmma hāi. ⁴⁶ Yesu wu^o kaasŋ da gbagaga wu^o: «Baba, hūu-mi.» Aa bi hūu u fεε. ⁴⁷ Sorosi ba yuntien^o nan un daa mafamma-i, wu^o gbelien Diilon^o-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacoln daayo naa vii.» ⁴⁸ Nuamba man naa kaa ka ta ba ne, ban ju^o da-ku dumaan^o-na, baa bir ta ba misrrā ba yunni-i ba kūn. ⁴⁹ Yesu sōsuotaamba-i baa caamba man naa nyaanu-yu^o a hel *Galile-i-na kā, baa yiera da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(*Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsaa 19.38-42*)

⁵⁰ Naacofefin^o nan^o waa *Yuifu ba *nellentaamba hōlma-na, ba taa ba bi-yo Yosefu. Yosefu naa tu^o kālā Diilon^o-i. ⁵¹ U nabaambar cīe kuman Yesu-i-na, u saa sie dii u nun^o-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilon^o-bān^o domma-i. ⁵² Yesun^o kuu, wu^o kā *Pilati wulaa ka cārā-yu^o. Pilati wu^o hā-yo baa-yo. ⁵³ Wu^o kā ka har-o a flnya-yu^o aa kā ka fuure-yu^o cīncorre nande-na, baa hien^o-de tāmpellen. Baa sa fuure molo^o die dede. ⁵⁴ Yiin^o fangu waa jumayiin^o, Yuifu ba *yiftenan^o naa saaya ku don^o bāsuurungu-na. ⁵⁵ Caamba man naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huon^o-nu ka ne ban naana dumaa. ⁵⁶ Ban kaa nanna tī, baa bir kūn da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kūnna-yu^o. Ban'a ba ce mafamma-i bāl, bān^o suuri tī. Yiftenan^o hii. Baa tīena fiisa ŋaa man nyegāan^o dumaa *anjinamma-na.*

24

Yesu siire hel kuomba hōlma-na

(*Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsaa 20.1-10*)

¹ *Yiftenan^o cuo kaala-i-na,* caan^o daaba naar kā cīncorre-na baa natikolo-i ² kā ka da tāmpelle man ban ŋa naa ce-de suu cīncorre nun^o-i di būmalāa halan. ³ Ba suuri ku yaa-i, ba saa da kulon^o-i. ⁴ Ba hōn mu^o cu, ba'a ba ne da nuamba hāi, ba jon^ogorbaa-ba caa da kpeikpei. ⁵ Kor maa ta ma da-ba, baa nisŋ ba yammu-i. Nuon^o daa baa gbē-ba wu^o: «Bige-i cīe na jo ji ta na taara uman^o dii cicēlma-i bikuon^o hōlma-na? ⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Un^o taa u wan^o mamān baa-na *Galile-i-na, ma tīyāanu-nei wei? ⁷ Ma sī uu naa cira: «Fu^o ba hā nelbabalaamba baa *Molon^o-Biēn^o-i ba gbu-yo *daan^o-nu ko-yo. Da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yon^o hīema-na, sielin^o-yiin^o-i u ka sire hel jo.»[†] Ma saa wan^o wei?»

⁸ Yesu nel maa pān tīenu-bei. ⁹ Baa ta kūn ka tūnu u *hāalābiemba-i ba kūn^o-na hiere. ¹⁰ Caamba man waa da mafamma-i ba yireŋa yaa daaya: Maari man taa u hel Magidala-i-na u waa, a naara u duon^o-i Sake nyu-i, baa Sani, a naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kā ka tūnu Yesu *pōpōrbiemba-i. ¹¹ Ban tūnu-bei, pōpōrbiemba da nie sī ba ce korni; ba saa hūu-ma. ¹² Pier wu^o sire gbar kā cīncorre-na ka gbīna ne, a da kompan^o yaa yon^o hīema-na. U huon^o kaa cu, wu^o naa wu^o bir kūn.

Emawusi hūmelle-na

(*Marke 16.12-13*)

¹³ Yinduon^o fangu-na, baman^o taa ba nyaanu Yesu-i, ba hāi baa sire ta ba kā nelle nande-na, ba bī-de Emawusi. Di hōlma yuu kilobaa cīncieluo u diei

* **23:56** Helman^o-scbe (Exode) 20.10; Anjinamma tiyemman^o-scbe (Deutéronome) 5.14 * **24:1** Ku cuo kaala waa jumaansi. † **24:7** Nien^o 9.22; 17.25; 18.32-33.

temma baa *Yerusalemu-i. ¹⁴ Ba taa ba piiye Yesu maama yaa-i ba ká. ¹⁵ Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu. ¹⁶ Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo. ¹⁷ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na wan wuɔ nie?» Baa yiɛra, ba yammu gbuu vaa hiere. ¹⁸ Unanɔ-i ba taa ba bi-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce nan saa nu mamanɔ cie Yerusalemu-i-na yin daani-na wei?»

¹⁹ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i cie?»

Baa cira: «Mamanɔ daa Nasaretitaan Yesu-i, nan saa nu-ma wei? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbilongo-i, u yaa waa naacolɔŋ daayo-i. Unɔ taa u ce mamanɔ hiere, ma taa ma dɔlnu Diilongo-i aa bi ta ma dɔlnu nelbiliba-i. ²⁰ *Diilojigantaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba haa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daan-nu ko-yo. ²¹ Ii naa haa i nanɔga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Sirahel-baan mieŋo-i. Nɔga ba ku-yo ku yinni siei yaa nyungo-i. ²² Caamba manɔ dii baa-ye, banamba naaraa ká cɛncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hɔmmu-i ²³ wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrɔpuɔrbiemba kaa carra-bei a wan baa-ba wuɔ u siire hel. ²⁴ Ban piiye dumaanɔ-na, i nabaamba namba bi sire ká ka da-ma ŋaa ban waan-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

²⁵ Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Namaanɔ-i, na sa gbuu suɔ ku yungu. Na sa huu nelieŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa wan-ma baa-na wei?»

²⁶ Ba saa wan-ma wuɔ Diilonɔ unɔ paa nunɔ-i wuɔ u ka saanɔ *Konɔkortieŋo manɔ, duɔ jo, u ka ce sɔlma aa suɔ donɔ u yuntesɔnni-i wei?» ²⁷ Ban nyegaaŋ u maama manɔ Diilonɔ-nelma-na, wuɔ suur ma yaanɔga-na tuɔ wan-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi seɛɛbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa ba cor ta ba ká.

²⁸ Ban kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaanɔ-na. ²⁹ Ba saa huu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Baanɔŋ tɛ tɛ, yan aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

³⁰ Ban juɔ cira ba wuɔ niiwuoni-i, wuɔ bie *buruo-i aa jaal Diilonɔ-i, aa bul-on hã-ba. ³¹ Huɔŋgu fanɔu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Ban bi suyaa-yo terieŋgu manɔ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo. ³² Baa ta ba piiye wuɔ: «Unɔ taa u piiye Diilonɔ-seɛɛ maama-i baa-ye hɔmelle-na huɔŋgu manɔ nuɔ-i, i hɔmmu naa gbuu fɛ ŋaa ba kũɔna hũŋhinaŋo muɔ.» ³³ Ba saa tiraa tɛna, baa pãŋ sire bir ká Yerusalemu-i-na ká ka da *hãalãbiemba manɔ tɛyãa cɛncieluo u diei, ba tigiin ba-naa, a naara ba nabaamba namba. ³⁴ Ban kaa ka da bamanɔ, baa cira: «Itieŋo siire ninsoŋo, Simɔ daa-yo.» ³⁵ Bafamanɔ bi daa mamanɔ Emawusi hɔmelle-na, baa bi suur ma yaanɔga-na wan-ma. Aa naa cira: «U juɔ tuɔ calnu buruo yaa i suɔ suɔ-yo.»

Yesu caraaya u haalabiemba-i

(Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsaa 20.19-23; Popuɔr. 1.6-8)

³⁶ *Hãalãbieŋ ban waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuɔ fere-i ba hɔlma-na. Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Tɛyãanɔ dei!» ³⁷ Korma pãŋ ta ma da-ba wuɔ sɔ *ɔina. ³⁸ Yesu wuɔ cira: «Bige-i kormanɔ-kũŋgu fuɔ? Bige-i cie na ta na dii nuharunɔgu mie? ³⁹ Nieŋ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muɔmei mi fere! Juɔŋ na ji yiɛya-mie na ne. ɔina muɔ sɔ. ɔina dii ŋaa fafalumu; kũɔma si dii-yuɔ, kokonni bi si dii-yuɔ, ŋga ni yaa daani muɔmi-na.» ⁴⁰ Unɔ taa u wanɔ mafamma-i, wuɔ tuɔ pigaaŋ-ba u nammu-i baa u gbeini-i. ⁴¹ Ba hɔŋ muɔ gbuu fɛ da yogogo, ŋga ba saa huu-ma wuɔ u yaa-i. Baa yiɛra kar da hãmmu! Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Kuuwuɔŋgu dii baa-na bande-i-na wei?» ⁴² Teterieŋo nanɔ waa boluonɔgu, baa hɛ-ye, baa bie-ye hã-yo. ⁴³ Wuɔ huu-yo wuɔ-yo ba yufelle-na.

⁴⁴ Aa naa waŋ baa-ba wuɔ: «Miŋ taa mi waŋ mamaŋ baa-na i wuɔramma-na, ma'i sɪ daama-i wei? Mi maama maŋ nyegaaŋ *Moisi *anjɪnamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebebaa-ba-na a naara gbeliemaŋ-neini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi cie.» ⁴⁵ Uŋ piye dumaanɔ-na, kuɔ káyá-bei ba suɔ Diilon-nelma yaanɔa-i. ⁴⁶ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cira: «Baŋ nyegaaŋ mamaŋ, ba ciɛra wuɔ: Diilon uŋ paa nuŋgu-i aa saan *Konkortieŋo maŋ, u saaya u ku a ce yinni hãi hɛma-na aa sieliŋ-yiingu-na u sire hel kuomba hɔlma-na ⁴⁷ aa nuɔmba ka nu u maama-i nilɛiŋa-na hiere ka saa. Ba ka doŋ ta ba waŋ-ma *Yerusalɛmu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i, ku yaa Diilonɔ ka ce jande ba ambabalma-na hiere. ⁴⁸ Mamaŋ cie daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra waŋ-ma. ⁴⁹ Terieŋgu fanɔgu-na, mi To uŋ paa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fɔŋgũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saan-yo hã-na. Baa na kã terieŋgu; tɛnaanan na cie u jo igɛna.»‡

Yesu tamma-i duɔ kã dɔɔ-i-na
(Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11)

⁵⁰ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalɛmu-huonɔga-na a kã Betani caan-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔɔ tuɔ cãrã Diilonɔ-i u hã-ba. ⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔɔ. § ⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fɛ da yogogo. ⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã ba jaal Diilonɔ-i.

Nsáan nyεgáan Yesu maama man Nelmuoyamma

Nsáa nunngu waa Yesu *háalábiɛn cɛncieluo ba hái baamba-na. Duɔ tuɔ wan fuɔ fereɲ maama-i, u sa bí u yerre-i; kunie u cira «*háalábilonɔ nanɔ» (18.15), kunie wuɔ «háalábilonɔ man maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yan» (13.23).

Sebe domma-na, u taara u cira wuɔ Yesu yaa Diilonɔ-ándaanɔ-i, nɔa u cie u fere nelienɔ jo híema-na (sap. 1). Ku huonɔgu-na, Nsáa piye gberε-weima niehá maama. Yesu cie gberε-weima famma-i a pigáan u sínni. Aa bi piye Yesuɲ wuɔraaya suu baa nuɔmba man ba maama. Ba suuman káayá nuɔmba-i dumaa baa kutaamba famba fere-i, u nunngu hii-ma. *Yuifu ba yuntaamban cɔɔ Yesu-i dumaa, ban cinaana-yuɔ dumaa wuɔ u'i sí Diilonɔ-konkortienɔ-i, Nsáa nunngu bi hii mafamma-i (sap. 2-12).

Ku huonɔgu-na, ban bilaa Yesu-i isuonɔgu man nuɔ-i, maman cie, u suurii ma yaanɔa-na wan-ma: Yesuɲ diyaa nelma-i dumaa u *pɔpuɔɔbiemba túnni-na, un cáará Diilonɔ-i dumaa (sap. 13-17), baa ban cie u ándaanɔ-i dumaa a ji ta ba ko-yo (sap. 18-19). Sebe periema-na, u waan Yesu siremman-kúnɔgu-i aa wan fuɔ un nyεgáan u sebe-i yunɔgu man nuɔ-i (sap. 20-21).

Nelma cie ma fere nelbilonɔ

¹ Ku domma-na, Nelma naa waa tí. Nelma naa waa baa Diilonɔ, aa maa naa waa Diilonɔ. ² Ku domma-na, Nelma naa waa baa Diilonɔ. ³ Diilonɔ cie ma yaa ce bímbínni-i hiere. Bímbínni man cie hiere, ma nunngu dii ni cemma-na. ⁴ Cícélma waa Nelma yaa nuɔ-i. Aa cícélma famma yaa waa nelbiliemba fitnuɔ-i. ⁵ Fitnuɔ un juɔ, kukulma saa gbáa cie-yo.

⁶ Huonɔgu nanɔgu juɔ hi, Diilonɔ saan molo jo. Ba taa ba bí kutienɔ-i Nsáa. ⁷ U saan-yo wuɔ u ji piye fitnuɔ maama baa nuɔmba-i kuman ka ce ba húu u maama-i. ⁸ Ku saa ce nɔaa Nsáa yaa waa fitnuɔ-i de! Nɔa uu naa jo duɔ ji wan fitnuɔ maama yon baa nelbiliemba-i. ⁹ Nelma yaa waa ninsonɔ-fitnuɔ-i. Ma juɔ híema-na ji kaala nuɔmba yammu-i hiere.

¹⁰ Nelma waa tí miwaanɔ-na. Ma yaa jíena miwaanɔ-i. Nɔa nelbiliemba yagaraa-ma. ¹¹ Ma juɔ ma fereɲ nelle-na, ma nellenɔ-baamba cina-méi. ¹² Nɔa banamba siyaa-ma aa húu ma maama-i. Ma háa kufanɔgu taamba-i ku fɔnɔgú-i ba da ba ce Diilonɔ-bisálmba. ¹³ Diilonɔ-bisálmba famba-i ku saa ce nɔaa u huonɔ-ba nelbilonɔ temma, ku saa bi ce nɔaa ku dɔlaanu moloɔ-i u ce u honɔ-ba, nɔa ku dɔlaanu fuɔ fere yaa u honɔ-ba.

¹⁴ Nelma cie ma fere nelbilonɔ jo ji waa i hólma-na. I daa u fafaanɔgu-i. U waa hujantienɔ aa tiraa waa ninsowaranɔ. Fafaanɔgu fanɔgu-i i To-i háa u Bɛduɔla-i baa-ku. ¹⁵ Nsáa yaa juɔ ji tuɔ wan u maama-i. U taa u piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Mín taa mi gbé uman mie uu dii huonɔ-nu, u yaa daayo-i. Aa méi suɔ da mi hon, uu naa waa tí; a ce dumaaɔna u maaraa muonɔ-i.» ¹⁶ U cie baa-ye cor. Cuobaa-ban kaal, u bi ce baa-ye duméi. ¹⁷ *Moisi yaa juɔ baa *anjɔnamma-i ji há-ye, nɔa hujarre-i baa ninsonɔ-i, Yesu-Kirsa yaa juɔ baa-ni. ¹⁸ Moloɲ yufelle saa háa Diilonɔ-na dede. Nɔa u Bɛduɔla pigáan-ye u sínni-i. U yaa dii tíena baa-yo.

*Nsāa-Batisei āndaanḡu-i**(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Like 3.1-18)*

¹⁹ Nsāa nuḡ-āndaanḡu yaa daaku. Uḡ waa tuḡ *batisei nuḡmba-i, *Yuifu ba yuntaamba maḡ waa *Yerusalemu-i-na, baa puḡ *Diilojigāntaamba namba-i baa *Levitibaa-ba namba-i wuḡ ba ka yaa u sinni-i. Baḡ kāa ka hi, baa cira: «Naacolḡ nuḡ, naḡ hilaa hie?» ²⁰ Nsāa saa fuo ma diei bei; wuḡ cira: «Baa na ta na ne wuḡ sī Diilonḡ uḡ pāa nuḡḡu-i wuḡ u ka saanḡ *Konḡortieḡo maḡ, u yaa juḡ muḡḡo-i, muḡ sl.»

²¹ Baa cira: «Nuḡnei *Eli-i wei?»

Nsāa wuḡ cira: «E'e, muḡ sl.»

Baa cira: «Nuḡnei *Diilopḡpuḡrbilonḡ nuḡḡo-i wei?»

Wuḡ cira: «E'e.»

²² Baa cira: «A naḡ hilaa hie? Nuḡmba'i puḡraa-ye; pigāan-ye ḡ sinni-i i ka tūnu-bei.»

²³ Nsāa wuḡ sie-ba baa *Isayi* āndaanḡ daaku-i wuḡ:

«Muḡmei *hohuolaayanḡ *hēkuraanḡu-na wuḡ:*

«*Siireḡ na cāa Itieḡo hūmelle-i.*»†»

²⁴ *Fariḡēbaa-ba waa pḡpuḡrbienḡ daaba hōlma-na. ²⁵ Baa cira: «ḡ ciera wuḡ Diilonḡ uḡ pāa nuḡḡu-i wuḡ u ka saanḡ Konḡortieḡo maḡ, u'i sl nuḡḡo-i, aa cira Eli'i sl nuḡḡo-i aa tiraa cira Diilopḡpuḡrbilonḡ'o'i bi sl nuḡḡo-i; a ma bilaa nie ḡ ta ḡ batisei nuḡmba-i?»

²⁶ Nsāa wuḡ cira: «Muḡmi batisei-na baa hūmma yonḡ, ḡga moloḡo naḡo dii na hōlma-na, na sa suḡ-yo. ²⁷ Mi juḡ yaanḡa kufanḡu tieḡo-na, ḡga mi saa piera u natāanḡu-i.» ²⁸ Nel daama-i hiere ma ciē Betani. Nsāa taa u batisei nuḡmba-i kusuḡḡ-nu'i, dii *Yurdē bomborma-na.

Yesu yaa Diilonḡ-Tūmbilonḡo-i

²⁹ Ku cuo kaala-i-na, Nsāa wuḡ u ne da Yesu jo u wulaa. Wuḡ cira: «*Diilonḡ-Tūmbilonḡo yaa juḡḡ daayo. U yaa piriinḡ nelbiliemba āmbabalma-i. ³⁰ Mi taa mi gbē u yaa-i miē uu dii huonḡ-nu, ḡga u taa yaanḡa muḡḡo-na, a ce dumaanḡo-na u maaraa-mi. ³¹ Mei saa ta mi suḡ-yo, ḡga mi juḡ ji ta mi *batisei nuḡmba-i hūmma-na da mi ce *Isirahel-baamba suḡ-yo.»

³² Uḡ waanḡ mafamma-i, u cira: «Mi daa *Diilonḡ-Yalle hilaa dḡḡo-i-na konḡhurḡ temma jo ji diire-yuḡ. ³³ Mi saa ta mi suḡ-yo. ḡga umanḡ puḡraa-mi wuḡ mi ji batisei nuḡmba-i hūmma-na, uu naa gbē-mi wuḡ: «Da ḡ ji da mi Yalle hiiriye ji diire umanḡ nuḡ-i, u yaa ka tuḡ batisei nuḡmba-i baa-de.»

³⁴ Mi daa mafamma-i nuḡ baa mi yufelle. Mi sie fuo-ma: Naacolḡ daa u yaa Diilonḡ-Bieḡo-i.»

Bamanḡ cuu Yesu huonḡ-nu dīelū

³⁵ Ku cuo kaala-i-na, Nsāa wuḡ tiraa kā baa u *hāalābiemba hāi terduḡḡu fangu-na. ³⁶ U juḡ'a u ne da Yesu cor. Wuḡ cira: «*Diilonḡ-Tūmbilonḡo yaa kāanḡ daayo!» ³⁷ Hāalābienḡ daabanḡ nuḡ mafamma-i, baa pān ta cu Yesu huonḡ-nu.

³⁸ Yesu wuḡ u miel ne ku yaa nuḡ-i, a da-ba u huonḡu-na. Wuḡ yuu-ba wuḡ: «Kuu dii nie?»

Baa cira: «Arabi, ḡ haraa hie?» (Arabi yunḡu yaa wuḡ hāalātie.)

³⁹ Yesu wuḡ cira: «Juḡḡ i ta, na ka suḡ-ku.» Baa kā baa-yo ka suḡ uḡ haraa kusuḡḡ-nu. Bāanḡu naa tereḡ ḡ, baa pānḡ perienḡ bāanḡu boluonḡu-i baa-yo.

* 1:23 Isayi: Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Isayi yerre-na wuḡ *Diilopḡpuḡrbilonḡ. † 1:23 Isayi (Ésaïe) 40.3

40 Hāalábienj daaba-i ba hāi-i-na, ba taa ba bí unanjo-i Andere, Simo-Pier hāanjo'i waa. 41 Fuo wuo ta kā mōljo yaa wulaa-i igēna ka wanj baa-yo wuo: «Diilonj unj paa nunju-i wuo u ka saanj *Konkortienjo manj, i daa-yo.» (Ba bí u yaa-i *Kirsai-girekimma-na.) 42 Aa naa kā baa Simo-i Yesu wulaa. Yesu wuo ne-yo aa naa cira: «Nsáa biēn nuo, ba bí-ni Simo; i ka tie bí-ni fiefie-i-na Sefasi.» (Sefasi yunju yaa wuo tǎmpēlle.)

43 Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuo cira u kā *Galile. Unj hilaa, wuo suu baa naacoljo nanjo-i ba bí-yo Filipu; wuo gbē-yo wuo: «Filipu, jo i ta!» 44 Filipu taa u hel Betisada. Ba taa ba hel neduole baa Andere-i baa Pier hierē. 45 Ku huonju-na, Filipu wuo bí kā ka da Natanayel; wuo gbē-yo wuo: «*Moisi-i baa *Diilopɔpɔrbienj banj waanj naacoljo manj maama-i ba seɛbaa-ba-na, i daa-yo. Ba bí-yo Yesu, Nasaretitaanj Yosefu biēnjo.»

46 Natanayel wuo cira: «Nin huonj, nj nuo ba'a bɔnkɔfafaangu hilaa Nasareti-i-na dede wei?»

Filipu wuo cira: «Jo i ta nj ka da baa nj yufelle.»

47 Yesun juo'a u ne da Natanayel jo, wuo cira: «*Isirahelyienj kerre yaa daade-i; huhurma diei maa si dii-yuo.»

48 Natanayel wuo yuu-yo wuo: «Nanj suyaa muo hie?»

Yesu wuo cira: «Aa Filipu suo duo bí-ni, mi naa da-ni *yensāangu yunju-na.»

49 Unj waanj mafamma-i, Natanayel wuo cira: «Hāalatie, Diilonj-Bienjo yaa nuonjo-i, *Isirahel-baamba nellentienjo yaa nuonjo-i!»

50 Yesu wuo cira: «Minj ciera mi daa-ni yensāangu yunju-na ku i cie nj hūu mi nelma-i. Yiinju dii baa yiinju, nj ka da mamanj maaraa daama-i.» 51 Aa naa cira: «Mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Yiinju dii baa yiinju na ka da doro puurii aa *dɔrpɔpɔrbiemba ta ba nyugūnj aa ta ba hiire *Molonj-Bienjo yudoro-i-na.»‡

2

Yesu birii hūmma-i kolma

1 Yesun bíe Filipu-i baa Natanayel, yiinju diei cor, hāalɔn-yiinju-na, ba ta ba jā cienjo dii nelle nande-na ba bí-de Kana; dii dii *Galile huonj-na. Yesu nyu waa kalle fande-na 2 a naara Yesu-i baa u *hāalābiemba-i. 3 Huonju nanju juo hi, ba kolma yor. Yesu nyu wuo gbē-yo wuo: «Ba kolma* yuraa.»

4 Yesu wuo cira: «Nnaa, yanj-ma nj hā muo, ku saa hi mi wulaa yogo.»

5 Nyunj wuo wanj baa maacembiemba-i wuo: «Duo wanj mamanj baa-na, na ce-ma.» 6 A ne da bōenja nanja waa terienju-na; baa naa jina-yei ta ba dii hūmma ba saara ba fere a saa baa *Yuifu ba Diilonj-hūmelle-i. A waa bōenj niediei. Di diei gbāa yu litiribaa komuonja ndii temma. 7 Yesu wuo wanj baa maacembiemba-i wuo: «Kāanj na ka hu hūmma na ji dii bōenj daaya yu.» Baa kā ka hu hūmma-i ji dii bōenja yu.

8 Wuo gbē-ba wuo: «Kaanj manamma na ka hā umanj niēn niwuoni-i.» Ba kaa ka hā-yo. 9 Hūmma birii kolma! Wuo hūu nyonj, u saa suo manj hilaa kusonj-nu. Maacembiemba fuo ba suyaa. Wuo bí dɔrbiēno-i 10 a ji tuo piie baa-yo wuo: «Kolma manj dolaanj, ba hā nuamba-i ma yaa-i igēna. Da ba ji nyonj ye, ba suo hā-ba mamanj sa dolaanj. Nuo fuo, nanj bir yanj kondodolma-i ji ta nj hā-ba baa-ma huonj-nu!»

‡ 1:51 Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 28.12.

* 2:3 *Yuifubaa-ba taa ba fe ba kolma-i

baa tibibienja nanja ba bí-ya *eresē. Ba bí ba kolma-i duvenjo.

11 Yesu kaan ce hiŋ daama yaa-i. U cie-ma Kana dii Galile mara nuɔ. U pigāan u fɛɛɛ pigāan daama temma yaa-i u hāalābiemba hūu u maama-i.

12 Uŋ hila terienɗu-na, u kā Kafarnamu ka ce yinni cellɛ. U nyu waa baa-yo baa u hamba-i a naara u hāalābiemba-i.

Yesu duɔnya torgociraamba-i Diilodubuɔ-i-na

(*Matie 21.12-13; Marke 11.15-17; Like 19.45-46*)

13 *Yuifu ba *kɔrsinni timman-ponsaanɗu juɔ ta ku piɛ, Yesu wuɔ kā *Yerusalemu-i-na. 14 Uŋ kaa, wuɔ kā ka da ba suor niimba baa tūimba baa nɔnsɔr ba huriimba *Diilodubuɔ-i-na. Aa da baman huraan gbeɲa-i ba tɛnaana ba taabalebaa-ba canni-na ta ba hor gbeɲa-i. 15 Wuɔ ce iyiemba a pāl comelle a muo-ba hiere donya-bei hiel-ba Diilodubuɔ-i-na baa ba niimba-i baa ba tūimba-i hiere. Aa naa se gbeihortaamba taabalebaa-ba-i nanna baa ba gbeɲa-i. 16 Aa gbɛ baman taa ba suor nɔnsɔr ba huriimba-i wuɔ: «Biyaan na huriimba-i na hiel-ba bande-i-na; baa na ce mi To dūŋgu-i gbeitaara-terienɗu.»

17 Uŋ cie mafamma-i, manan nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Diilo, mi kuye η dūŋgu maama-i. Ma gbu ma ko-mi*»†, nelma faŋ maa tɛnu u *hāalābiemba-i.

18 Yuifubaa baa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka ce hiŋ hama-i pigāan-ye i suɔ wuɔ niŋ cie manan daama-i, ba hāa-ni hūmelle-i aa η suɔ ce-ma?»

19 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muyaanan Diilodubuɔ-i, na ka da mi maa-yo yinni siei hɔlma-na yon.»

20 Baa cira: «Baŋ maa bɪŋkūŋgu man bien komuɔŋa hāi baa niediei, nan'a nan ka ma-ku yinni siei hɔlma-na yon!»

21 Yesuŋ taa u wan Diilodubuɔ man maama-i, u yaa fuɔ fɛɛɛŋ kerre-i. 22 Uŋ juɔ ku aa sire, nelma faŋ maa tɛnu u *hāalābiemba-i; baa pān hūu manan nyegāan hiere Diilon-nelma-na baa Yesuŋ waan manan hiere.

Yesu suɔ nelbiliemba kusūnni-i

23 Yesuŋ kaa *Yerusalemu-i-na, u cie gberɛ-weima bɔi *kɔrsinni timman-ponsaanɗu yinni-na. A ce dumaanɔ-na, nuɔmba man daa gberɛ-wein daama-i, ba fɔŋgūɔ baa hūu u maama-i. 24 Nga Yesu naa konnu-bei, a ce u saa haa u nanɗa bei. 25 Fuɔ fɛɛɛ taa u suɔ nelbilonɔ kusūŋgu-i, u saa waa duɔ ka yuu moloŋo wuɔ melɔo dii niɛ?

3

A hon fɛlemma

1 *Farisleyienɔ nanɔ waa ba taa ba bi-yo Nikodemu; u waa *Yuifu ba yuntienɔ. 2 Isuɔŋgu nanɗu-na, wuɔ sire kā Yesu wulaa ka cira: «Hāalātie, i suyaa yiɛ nuɔŋo-i Diilonɔ'i puɔraa-ni baa u nelma-i; ni ma'i sɪ niŋ ceŋ gberɛ-weima man daama-i, nelgbāŋgbālāan sie gbāa ce-ma.»

3 Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi wan ninsoŋo-i baa-ni: Uman duɔ saa puma hon fɛlemma, kutienɔ yufelle sie gbāa haa *Diilon-nelle-na.»

4 Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nelienɔ man vāa tɪ, u ce nie gbāa puma hon fɛlemma-i? U gbāa bir suur u nyu kusūŋgu-na u tiraa hon-yo wei?»

5 Yesu wuɔ cira: «Yaŋ mi wan ninsoŋo-i baa-ni: Uman duɔ saa hon hūmma-na baa *Diilon-Yalle-na, kutienɔ sie gbāa suur Diilon-nelle-na. 6 Da η hon nelbilon homma-i, nelbilon huɔŋga'i waan-nie, da η bi hon Diilon-Yallen homma-i, Diilon-Yallen huɔŋga'i waan-nie. 7 Miŋ ciɛra na puma hon

† 2:17 Gbeliman-nalāanɗu (Psaume) 69.10

fɛlɛmma-i, baa yan ma cu η huɔŋga-i. ⁸ N saa da, terienɔgu maŋ da ku dɔlɔnu fafalɔmu-i mu sire; da η ji cira η suɔ, η da mu du; η sie suɔ muŋ hilaa kusuɔŋ-nu, η sie bi tira a suɔ muŋ kɔŋ kusuɔŋ-nu. Bamaŋ huɔŋ Diilon-Yalle homma-i baa dii dumei.»

⁹ Nikodemu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Nel daama gbáa ce nie ce?»

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Ŋ sie suɔ wuɔ nelpigáatien nuɔ *Isirahel-na, nel daama cie nie yar-ni suɔma? ¹¹ Yan mi wan ninsoŋo-i baa-ni: In suɔ mamaŋ, i piye ma yaa-i; aa in daa mamaŋ, i wan ma yaa-i aa na sa taara na hũu-ma. ¹² Nelma maŋ cɛŋ hɛma-na bande-i-na, da mi wan-ma na sa hũu-ma, na ka ce nie gbáa hũu dɔr-maama-i mi wulaa? ¹³ Molo saa ká dɔrɔ-i-na dede, da ku saa waa *Molon-Bienjo yaa-i. U yaa hilaa dɔrɔ-i-na jo. ¹⁴ *Moisi nan haa kɔvɛllun-jienjo-i daanɔgu-na dumaa *hɛkuraanɔgu-na, ba ka bi haa Molon-Bienjo-i daanɔgu-na dumei. ¹⁵ Ku yaa bamaŋ hũyáa u maama-i, ba ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i. ¹⁶ Na saa da, nelbiliemba maama gbuu silaa dɔlɔnu Diilonjo-i u naa u há-ba u Bɛduɔla-i wuɔ umaŋ duɔ hũu u maama-i, kutienjo baa ka caa, nga u da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede. ¹⁷ Diilonjo saa saan u Bienjo jo hɛma-na duɔ ji kɔsuɔŋ nelbiliemba-i, nga u saan-yo wuɔ u ji kor-ba. ¹⁸ Umaŋ duɔ hũu Diilon-Bienjo maama-i, ba sa ka yuu kutienjo-i baa weima. Nga umaŋ duɔ saa hũu-ma, kumaŋ cie u saa hũu Diilon-Bɛduɔla maama-i, Diilonjo ka gáŋ baa-yo. ¹⁹ Kumaŋ juɔ baa kufanɔgu-i ku yaa daaku: Fitɛnuɔ juɔ miwaanjo-na, nga nelbiliemba ciluɔŋ balaan dumaanjo-na, ba bir yan aa par kukulma. ²⁰ Nelienjo maŋ duɔ tuɔ ce kuubabalaanɔgu-i, cecerma sa dɔlɔnu-yuɔ. U sa taara u carra wuɔ ba ka da u cilɔbalaanjo-i. ²¹ Nga nelfefeinjo sa fuo; u ce u weima-i hiere cecerma-na wuɔ nuɔmba da un cɛŋ Diilonjo huɔŋga-i dumaa.»

Nsáa taara duɔ yan terienɔgu-i há Yesu

²² Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ ji ká *Yude baa u *háalábiemba-i ka tuɔ *batischen nuɔmba-i. ²³ *Nsáa waa terienɔgu nanɔgu-na bi tuɔ batischen. Ba bi terienɔgu fanɔgu-i Ayinɔ. Kuu dii Salimu caan-nu. Hũmma waa boi terienɔgu-na ku'i cie Nsáa wuɔ ká ka waa terienɔgu-na. ²⁴ Huonɔgu fanɔgu-na, ba saa naa hi dii-yo kaso-i-na yogo.

²⁵ Yiinɔgu nanɔgu-na, u háalábiemba namba ji ta ba fanu baa-naa baa *Yui-fuyienjo nanjo-i nelien nuɔ nin saaya η migáan η fere dumaa a saanu baa Yuifu ba Diilon-hũmelle-i. ²⁶ Baa ká ka gbɛ Nsáa-i wuɔ: «Háalátie, nin wan naacolɔŋ maŋ maama-i baa-ye; umaŋ waa baa-ni dii *Yurdɛ bomborna namma-na, u duɔŋ tuɔ batischen nuɔmba-i, a ce dumaanjo-na nuɔmba-i hiere ba ká fuɔ yaa wulaa-i.»

²⁷ Nsáa wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Diilon duɔ saa há-ni baa kumaŋ, η sie gbáa da-ku. ²⁸ Namaa fere-i mi waan-ma na yufellen mie Diilon un páa nunɔgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo maŋ, u'i sí muɔŋo-i, nga u puɔraa muɔmi da mi jo u yaan-na yon.»

²⁹ Un waan mafamma-i, wuɔ nan gbánaláan daaku-i baa-ba wuɔ: «Na suyaa wuɔ da η ta η já cɛŋo, η huɔŋga gbuu fɛ da yogogo wuɔ η ka da hũnyomma. N jɛŋ duɔ ne da η huɔŋga fle, η bi da fuɔ kaanɔga fle. Muɔ mi dii ηaa dɔrbiɛŋo jɛŋo'i baa-mi; mi huɔŋga fle gbarnu. ³⁰ Ku saaya kunaanɔgu ta ku suur-yuɔ ku naara aa kunaanɔgu cɛr ta ku hel muɔmi-na.

³¹ «Umaŋ hilaa dɔrɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yan-nu. Umaŋ duɔ hon hɛma-na, hɛmaŋ-wuonjo, u wan hɛmaŋ-timma. Umaŋ hilaa dɔrɔ-i-na jo, uu dii nuɔmba-i hiere ba yan-nu. ³² Un daa mamaŋ baa un nuɔ mamaŋ, u wan ma yaa-i, nga molo sa hũu u nelma-i. ³³ Umaŋ duɔ hũu u nelma-i, kutienjo

pigáan wuɔ Diilonjo wan ninsoŋo. ³⁴ Na saa da, Diilonj un puɔraa uman, u yuu kutienjo huɔŋga-i baa u *Yalle-i, a ce dumaanjo-na u wan Diilonj-nelma. ³⁵ Bepoljo maama dɔlnu Tuonjo-i a ce Tuonjo diyaa weima-i hiere u nan-na. ³⁶ Uman duɔ huu Bepoljo maama-i, kutienjo ka da cicɛlma man sa tɛɛn dede-i. Nga uman duɔ saa huu Bepoljo maama-i, u sie da cicɛln daama-i aa Diilonjo tiraa ganj baa-yo.»

4

Yesu caara hɔmma Samaricienjo nanjo wulaa

¹ Nuomban kanj Yesu tuɔ *batischen-ba, ba ka ka tɛnu *Farisɛbaa-ba-i wuɔ Yesu da nuɔmba u batischen u yan Nsáa-i. ² A ne da fuɔ saa tuɔ batischen-ba u fere, u *hálábiemba'i taa ba batischen-ba. ³ Man juɔ waa dumaanjo-na, wuɔ sire *Yude-i-na a bir tuɔ ká *Galile-i-na. ⁴ Uu naa saaya u karnu *Samar-i cor. ⁵ Unj káa ka hi tuɔ karnu, wuɔ ká ka suur nelle nande-na ba bí-de Sikaar. Dii dii Yosefu suonju caan-nu. Suonju fanju-i *Yakɔbu yaa háa Yosefu-i baa-ku.* ⁶ Yakɔbu kɔlenjo waa kusun-nu'i. Yesunj wuɔyaa mulɛn dumaanjo-na, wuɔ tɛna kɔlenj daayo nunju-na tuɔ fiisa. Bãanju naa hi yuhuɔŋga-i tɛ. ⁷ Samaricienjo nanjo jo duɔ ji hu hɔmma. Yesu wuɔ cira: «Cienj nuɔ, ŋ sa há-mi hɔmma namma mi nyonj wei?» ⁸ A ne da u hálábiemba naa ká nellen-huɔŋ-na da ba ka sáa niwuoni.

⁹ Cienjo gbɛ-yo wuɔ: «Ma sí *Yuifuyienj nuɔ kɛ? A bige-i cie ŋ ta ŋ cãrá hɔmma-i *Samariyienj muɔmi wulaa?» Ninsie ninsie, Yuifubaa-ba saa ta ba sie ba ce weima baa Samaritaamba-i.

¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ ŋ taa ŋ suɔ Diilonj-caluo-i aa suɔ uman cãarãnj hɔmma-i ŋ wulaa, nuɔnei naa bir cãrá u wulaa aa uu naa há-ni cicɛlmanj-hɔmma.»

¹¹ Cienj wuɔ cira: «Kɔlenjo-i filofilo dumandɛ-i-na aa kɔlencanja bi sí baa nuɔ, nanj ka da kufanju cicɛlmanj-hɔmma-i hie a há muɔ baa-ma? ¹² I bíncɔinjo-i Yakɔbu yaa birii kɔlenj daayo-i há-ye, fuɔ fere nyuonj u hɔmma-i, u bisálmba sire nyonj-ma baa ba muɔru-i hiere. Nanj ne wuɔ sí nanj maaraa Yakɔbu-i wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Uman duɔ nyonj hɔnj daama-i, hɔnjkuɔsɔnni ka tiraa bir bel-o. ¹⁴ Nga muɔ da mi há uman mi hɔmma-i u nyonj, ma ka ce hɔnfuele kutienjo huɔŋga-na, aa cicɛlma man sa tɛɛn dede ma'i ka ta ma hel hɔnfuele fande-na, a ce dumaanjo-na hɔnjkuɔsɔnni cɛraa ni ji bel-o.»

¹⁵ Cienj wuɔ: «Há muɔ hɔmma famma-i hɔnjkuɔsɔnni baa ji tiraa bel-mi aa mi baa ji tiraa jo bande-i-na wuɔ mi ji hu hɔmma.»

¹⁶ Yesu wuɔ: «Ká ŋ ka bí ŋ bɔlɔ-i na jo.»

¹⁷ Cienj wuɔ: «Bɔlnjo si dii baa-mi.»

Yesu wuɔ: «Ma dɔlãa-ni! ¹⁸ Nj tɛnaana baa bibemba ndii cor tɛ. Aa ninj yenj baa uman fiefie-i-na, ŋ bɔlɔ-i sí. Nj saa kar coima.»

¹⁹ Unj waan mafamma-i, cienj wuɔ: «Ku biyaa nja nuɔnjo-i *Diilopɔpuɔrbilonj nuɔ.» ²⁰ Aa naa cira: «Yan mi yuu-ni nelma diei: Samari-bíncuɔmba siire jaal Diilonjo-i tánunj daaku yaa nuɔ-i, bige-i cie Yuifubaa namaanjo-i na'a Diilojaalterienju dii *Yerusalemu?»

²¹ Yesu wuɔ: «Cienj nuɔ, yan mi wan ninsoŋo-i baa-ni: Yiinju dii baa yiinju na sie ji tiraa ta na jaal i To-i Diilonjo-i tánunj daaku-na, na sie bi ji tiraa ta na jaal-o Yerusalemu-i-na. ²² Samaritaanj namaanjo-i na sa suɔ nanj jaal uman, a ne da Yuifubaa mienjo-i, Konjortienjo hilaa miemei nuɔ-i, a ce dumaanjo-na

* 4:5 Nienj Miwaanjo jlnamanj-sebe (Genèse) 33.19; Yosuwe (Josué) 24.32.

i suɔ in̄ jaal uman̄. ²³ Nga yiingu dii baa yiingu, *Diilon̄-yalle ka ce ninsoŋ-Diilojaaltaamba ta ba jaal i To-i Diilon̄o-i baa huɔŋga diei. Yiingu fan̄gu hii t̄l yere. I To-i Diilon̄o-i taara ba ta ba jaal-o dumɛi. ²⁴ Diilon̄o-i molo sa da-yo; baman̄ jaalaan̄-yon̄ ba saaya ba ta ba jaal-o baa huɔŋga diei, aa ba yan̄ u *Yalle dii-ba h̄melle-na.»

²⁵ Cien̄ wuɔ: «Mi suyaa miɛ Diilon̄ un̄ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ *Kon̄kortien̄o man̄, u ka jo. Ba b̄i u yaa-i *Kirs̄a-i. Duɔ jo, u ka wan̄ ma yaan̄ga-i hiere baa-ye.»

²⁶ Yesu wuɔ: «Nin̄ gb̄en̄ uman̄, u yaa piiyen̄ baa-ni daayo-i.»

²⁷ Un̄ taa u wan̄ mafamma-i, u h̄aal̄abiemba jo ji ta ba yiera.

Ban̄ juɔ ji da u piiye baa cien̄ daayo-i, kuɔ cu ba hammu-i. Nga molo saa sie duɔ yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie ŋ ta ŋ piiye baa cien̄ daayo-i? N̄'a u ce bige-i h̄a-ni?»

²⁸ Cien̄ wuɔ yan̄ u b̄unan̄ga-i aa naa gbar k̄a nellen̄-huɔŋga-na ka tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ: ²⁹ «Juɔŋ i ta na ka da, ma miŋ siire ce maman̄ hiere, naacol̄o nan̄o waan̄-ma baa-mi. Ku biyaa ŋaa Diilon̄ un̄ p̄aa nuŋgu-i wuɔ u ka saan̄ Kon̄kortien̄o man̄, u yaa juɔ.» ³⁰ Nuɔŋ baa hel k̄a Yesu wulaa. ³¹ A ne da huɔŋgu fan̄gu-na, u h̄aal̄abiemba waa ta ba c̄ar̄a-yuɔ wuɔ u wuɔ niwuoni-i. ³² Yesu wuɔ gb̄ɛ-ba wuɔ: «Mi daa niwuoni nanni da mi wuɔ ŋga namaa na sa suɔ niwuoni fanni-i.»

³³ H̄aal̄abien̄ baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Ku ce molo juɔ baa niwuoni ji h̄a-yo wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Uman̄ puɔraa-mi, da mi gb̄aa ce u huɔŋga-i, a ce u maacemma ka b̄al, meɪ niwuoni yaa nifanni-i. ³⁵ Ma s̄l namaa fere-i da na ce na ta na piiye wuɔ ðimma ce caamba naa aa ba suɔ kar-ma ke? Ciiriin̄ na yunni-i na ne; nuɔmba man̄ juɔŋ, baa dii ŋaa ðimma man̄ v̄aa hi karma. ³⁶ Uman̄ karaan̄ ðimma-i u ka da u cufalun̄gu sullu-i aa un̄ karaa ðimma man̄, ma ka k̄a Diilon̄-nellen̄. A ce dumaan̄o-na, uman̄ duun̄ baa uman̄ karaan̄, ba hafelle-i diiduɔle. ³⁷ Da ba cira: «Un̄aŋo-i duun̄ aa un̄aa kar» ba saa kar coima. ³⁸ Suon̄gu man̄ namaa saa k̄u-ku, mi puɔraa na ka ta na ka kufan̄gu ðimma yaa-i. Banamba'i k̄u-ku cufal, aa namaa k̄a ka ta na ka ku ðimma-i.»

³⁹ Cien̄ un̄ t̄ɔnu nuɔmba-i wuɔ un̄ siire ce maman̄ hiere Yesu waan̄-ma baa-yo, ba f̄ɔŋḡuɔ h̄uɔ Yesu maama-i nelle fande-na. ⁴⁰ A ce dumaan̄o-na, ban̄ juɔ ji da-yo, baa c̄ar̄a-yuɔ wuɔ u t̄ɛna baa-ba. Yesu wuɔ t̄ɛna ce yinni h̄ai ⁴¹ a piiye baa-ba u fere.

Un̄ cie mafamma-i, nuɔmba b̄oi tiraa h̄uɔ u maama-i naara. ⁴² Baa ta ba piiye baa cien̄o-i wuɔ: «In̄ nuɔ nan̄ nelma-i aa jo ji nu fuɔ maama-i a suɔ wuɔ u yaa miwaan̄o kon̄kortien̄o-i kelkel, ku yaa k̄aȳa-yie i h̄uɔ u maama-i.»

Yesu siire nelbuɔ nan̄ bieŋo

⁴³ Yesun̄ siire Sikaar-na, wuɔ cor baa u h̄umelle-i tuɔ k̄a *Galile-i-na. ⁴⁴ Fuɔ fere wuɔ waan̄-ma wuɔ: «Ba sa k̄an̄ *Diilop̄op̄uɔrbilon̄o-i u fereŋ nelle-na.»

⁴⁵ Un̄ kaa hi Galile-i, Galiletaan̄ baa gbuu bel-o da fafamma. Ban̄ ŋa naa k̄a *Yerusalemu-i-na *k̄ors̄inni t̄imman̄-ponsaan̄gu-na, ba daa un̄ cie maman̄ hiere, ku'i cie un̄ k̄aa ba terien̄gu-na, ba suɔ u belma.

⁴⁶ Ku huon̄gu-na, wuɔ ji tiraa k̄a Kana-i-na un̄ ŋa nan̄ birii h̄umma-i kolma-i kusuw̄n̄-nu. A ne da f̄aamaan̄o nan̄o bieŋo taa u jan̄. U waa Kafarnamu.

⁴⁷ Tuon̄ un̄ juɔ nu wuɔ Yesu hilaa *Yude-i-na jo Galile-i-na, wuɔ k̄a ka c̄ar̄a-yuɔ wuɔ u ce jande aa u k̄a baa-yo Kafarnamu-i-na ka sire u bieŋo-i h̄a-yo,

kerɛ jarma cɔraanu-yuɔ cor. ⁴⁸ Yesu wuɔ cira: «Ku ce ɲaa da na saa da gbɛrɛ-i baa na yufelle-i na sa hũu-ma wɛi?»

⁴⁹ Naacolɲ wuɔ cira: «Itie, jande baa sɛrɛ. Da ɲ sɛrɛ, mi biɛɲo ka ku.»

⁵⁰ Yesu wuɔ cira: «Bir ɲ kũɲ, ɲ biɛɲo siire.»

Naacolɲ wuɔ bi hũu-ma aa naa bir tuɔ kũɲ. ⁵¹ Uɲ kãɲ hũmelle-na, wuɔ suu baa u maacembiemba jo u wulaa. Wuɔ yuu-ba. Baa cira: «ɲ biɛɲo siire, i taa i kã diɛ ka warɲ ma yaa baa-ni.»

⁵² Wuɔ yuu-ba wuɔ: «U siire yaku-i?»

Baa cira: «U siire cicuɔɲ-nu, bãaɲgu naa ciɛl yuhuɔɲga-na cɛllɛ.» ⁵³ Tuɔɲ wuɔ bi ne da huɔɲgu bi fanɲu'i nuɔ-i Yesu naa gbɛ-yo wuɔ u biɛɲo siire. Kuɲ ciɛ dumaɲo-na, fuɔ baa u dumellɛɲ-baamba-i hiere baa pãɲ hũu Yesu maama-i.

⁵⁴ Yesuɲ hilaa Yude-i-na bir kã Galile-i-na, u gbɛrɛ daayo yaa ciɛ ba ce ba hãi terienɲu fanɲu-na.

5

Yesu siire murgu naɲo

¹ Ku huɔɲgu-na, *Yuifubaa-ba ji ta ba ce ba ponsaangu naɲgu-i *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ kã. ² A ne da Tũɲ-dumelle* caaɲgu-na hũnfunɲu naɲgu dii, ba bi-ku ebiremman-na «Betisata»†. Gbuganni ndii waa ciilã-kuɔ. ³⁻⁴ [*Dɔɲpɔpɔɲɔɲbilɔɲo naɲo waa tuɔ jo u sagalla hũmma-i hũnfunɲo daaku-na. Duɔ sagalla-mɛi, jeɲo maɲ duɔ gbãa suur igɛna, u jarɲ da ma fiɛ kuola niɛ niɛ, fafalmu pãɲ da-yuɔ.] A ce dumaɲo-na, jaamba bɔi waa terienɲu-na ta ba cɔɔ gbugaɲ daani-na [ba ciɛ hũmma sagallamma-i]: Yiriemba waa, cisɛduɔlbaa-ba waa a naara murgubaa-ba bi waa. ⁵ Unarɲo waa ba hɔlma-na, uɲ gaala jarma-na, ku biɛɲ komorre baa cɪncieluo niisiɛi waa belle fande-na. ⁶ Yesuɲ kãa ka da u gaala, aa nu wuɔ u bãaɲgu cuɔ jarma-na, wuɔ yuu-yo wuɔ: «ɲ taara ɲ sire wɛi?»

⁷ Jeɲɲ wuɔ cira: «Hãalãtie, hũɲ da ma sagalla, mi siɛ da molo dii-mi; muɔ da mi namallã da mi ka suur dii huɔɲgu-na, unaa ta yaanɲa miɛ suur. Mi ce-ma niɛ?»

⁸ Yesu wuɔ: «Sire ɲ biɛ ɲ figɪɲgu-i ɲ kũɲ.»

⁹ Terduɔɲgu fanɲu-na, fafalmu pãɲ da naacolɲo-na. Wuɔ sire biɛ u figɪɲgu-i tuɔ kũɲ. A ne da yiɲɲgu fanɲu waa *yitɛnaɲgu. ¹⁰ Yuifu ba yuntaambaɲ daa u tũyãa figɪɲgu-i, baa ta ba warɲ baa-yo wuɔ: «ɲ saa suɔ wuɔ nyuɲgo-i yitɛnaɲgu wɛi? Bige-i ciɛ ɲ sire biɛ figɪɲgu tũu?»

¹¹ Naacolɲ wuɔ: «Umarɲ siire-miɛ u yaa ciɛra mi biɛ mi figɪɲgu-i kũɲ.»

¹² Baa cira: «Hai moloɲo-i ufaɲo-i?»

¹³ Naacolɲo yiɛra bege! U sa suɔ Yesu-i duɔ pigãaɲ-yo. A ne da nuɔmba naa maara cor. Yesu baala ba hɔlma-na.

¹⁴ Ku huɔɲgu-na, Yesu wuɔ ji da naacolɲo-i *Diilodubuɔ-i-na. Wuɔ warɲ baa-yo wuɔ: «Nuɔɲɛi daani yeryer fiɛfiɛ-i-na, da ɲ'a ɲ sa taara wɛima namma da-ni mamaɲ balaan yarɲ diɛlã-maɲ daama-i, baa tiraa ɲ cãl Diilɔɲo-i.»

¹⁵ Naacolɲ wuɔ kã ka warɲ baa Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ naacolɲ daayo yaa naa sire-yuɔ u jarma-na. ¹⁶ Yuifu ba yuntaanɲ baa sire ku yaa nuɔ-i a cɔ Yesu-i wuɔ u ciɛ niɛ sire moloɲo yitɛnaɲgu-na?

* 5:2 Baa naa ma koko dii Yerusalemu-i huɔɲga aa hiel dumieɲa. Dumieɲa fanɲa-i yireɲa waa-yie. Dimanɲ daade-i ba taa ba bi-de Tũɲ-dumelle. † 5:2 «Betisata» yuɲgu yaa wuɔ «hujarɛɲ-dũnni».

17 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi biyaa mi to-maama. Mi To sa nanna yiingu baa u maacemma-i.»

18 Uɲ waan mafamma-i, Yuifu ba yuntaan baa paɲ ta ba taara-yuɔ baa komma, wuɔ u saa kɔɲ yitɛnanɲu-i aa tiraa cira Diilonjo-i fuɔ tohoiɲo; dumaɲo-na, u saa u fere baa Diilonjo-i. 19 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Yaan mi wan ninsoɲo-i baa-na: Bepolɲo sie gbáa da dumaa u tuɔ ce. U ne Tuonjo yaa-i aa tuɔ ce. Tuonj uɲ ceɲ maman, Bepolɲo bi ce ma yaa-i. 20 Bepolɲo maama dɔlnu Tuonjo-i, u yaa pigáan-yonj u maacemma-i u tuɔ ce. U ka pigáan-yo maman maaraa daama-i a ce-na gberɛ. 21 Tuonj uɲ pɲɲ bikuomba-i dumaa ba sire, Bepolɲ duɔ tuɔ taara uman waa u gbeini-na u sire-yuɔ dumei. 22 Aa Tuonjo sa ce moloɲ ándaanɲu, u yaan ándacelle-i há Bepolɲo yaa-i, 23 ku yaa nuɔmba ka ta ba kɔɲ-yo ɲaa ban kɔɲ Tuonjo-i dumaa. Umanj duɔ u sa kɔɲ Bepolɲo-i, kuu dii ɲaa u sa kɔɲ u To man puɔraa-yo.

24 «Yaan mi wan ninsoɲo-i baa-na: Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaɲo-na umanj duɔ nu mi nelma-i aa haa u nanɲa mi To-i-na, kutienjo daa cicɛlma manj sa tɛɲ dede-i tɛ. Ba sie ka yuu-yo baa weima. Kuu dii ɲaa kutienjo kuu tɛ aa sire. 25 Yaan mi tɔnu-nei: Yiingu dii baa yiingu, bikuomba ka nu Diilon-Bienjo piye. Ku yiingu hii tɛ yɛɛ. Umanj duɔ nu u nuɲgu-i, kutienjo ka da cicɛlma manj sie ji tɛ dede. 26 Cicɛlmanj yɛɲ baa Tuonjo-i dumaa u tuɔ há nuɔmba-i baa-ma, u bi háa Bepolɲo-i baa-ma dumei u tuɔ há-ba. 27 Aa u birii ándacelle-i há Bepolɲo yaa baa-de wuɔ u yaa *Molon-Bienjo-i. 28 Baa na yan ma ce-na gberɛ. Na saa da, yiingu dii baa yiingu, bamanj suurii hɛma-na ba ka nu Molon-Bienjo piye. 29 Da ba ji nu u piye, ba ka sire hel cɛncuɔɲa-na. Bamanj taa ba ce ánfafamma-i ba ka ká Diilon-nellen, ɲga bamanj taa ba ce kuubabalaanɲu-i ba ka ká dáamu-na. 30 Mei sie gbáa ce bɲkɔɲgu mi fere. Ban ciera mi ger dumaa, mi ger dumei. Mi sa ce kumanj dolaanu muɔ, umanj puɔraa-mi, mi ce fuɔ kuudɔlnuɲgu-i. Terienɲu fanɲu-na, mi gbáa cira mi suɔ germa.

31 «Kuɔ muɔmei taa mi wan mi maama-i mi fere, yuɲgu naa saa waa mi nelma-na. 32 ɲga unanjo-i waan-manj, aa mi suyaa miɛ u wan ma yaanɲa yaa-i. 33 Ma sí na puɔraa nuɔmba Nsáa wulaa wuɔ ba ka yuure mi sinni-i ke? Ban káa, Nsáa saa ka fuo ninsoɲo-i bei. 34 Uɲ waan mamanj baa-ba mi maama-na, ma sa káya muɔ, ma káya namei. Mi wan mafamma-i da mi kor namei. 35 Nsáa waa ɲaa fitnuɔ na halma-na, na huyáa-ma ce na baaɲgu-i cɛlle yonj baa-yo. 36 A ne da mei maaraa Nsáa-i. Mi Tonj háa-mi maacemma manj mi ta mi ce, ma yaa pigáan mi sinni-i aa ma yaa bi pigáan wuɔ mi To yaa puɔraa-mi. 37 Aa umanj puɔraa-mi, u bi bí mi yefafalle. ɲga na saa nu u yalle-i dede, na saa bi da u yufelle dede. 38 Uɲ puɔraa umanj, nanj'a na saa huu u nelma-i, na ce nie aa gbáa huu fuɔ maama-i? 39 Na suyaa wuɔ cicɛlma manj sa tɛɲ dede ma da Diilon-nelma yaa nuɔ-i, ku'i cie na vaa na fere baa ma kalamma-i. A ne da ma yaa bi piyenj mei maama-i 40 aa na sa taara na cu mi huonj-nu a ji kor.

41 «Mi sa taara nuɔmba dɔl-mi. 42 Mi suɔ-na. Mi suyaa miɛ Diilonjo maama sa dɔlnu-nei. 43 Mi juɔ mi To yerrenj aa na sa taara na da mi yufelle. ɲga moloɲ duɔ jo u ferɛɲ jomma, na sire ta na gbar na nyaanu-yuɔ. 44 Namaa nanj birii yan Diilonjo-i aa ta na taara nelbilibemba'i dɔl-na, na ka ce nie gbáa huu u maama-i? 45 Baa na da nie sí muɔmei kaa cɔl-na mi To terienɲu-na; muɔ sí. Nanj haa na nanɲa-i *Moisi manj nuɔ-i, u yaa ka cálaɲ-nanj. 46 Na saa da, Moisi nyegáan mei maama'i u sebe-i-na. Kuɔ naa naa huu u maama-i, naa naa bi huu mei maama-i. 47 ɲga nanj'a na saa huu uɲ nyegáan mamanj, na ka ce nie gbáa huu mei nelma-i?»

6

Yesu haa nelpūngu nanḡu wuo ye
(*Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Like 9.10-17*)

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuo ká *Galile dalanḡa yienḡu nanḡu-na; ba bi bí dalanḡa fanga-i Tiberiyadi-dalanḡa. ² Uḡ taa u ce himma-i u sire jaamba-i dumaanḡo-na, nuonḡ baa kúul ba-naa ta ba nyaanu-yuo. ³ Wuó ká ka nyugūḡ tánunḡu nanḡu-na tlena baa u *hāalābiemba-i. ⁴ *Yuifu ba *korsinni tmmannḡ-ponsaanḡu naa pie tí. ⁵ Wuó u ne da nelpūḡu nanḡu jo. Wuó yuu Filipu-i wuo: «I ka da niwuoni-i hie die sāa hā nuonḡ daaba-i hiere ba wuo?» ⁶ Uu naa suonḡ saaya u ce kumanḡ, ḡga u taa u yuu duó ne Filipunḡ ka wanḡ mamanḡ.

⁷ Filipu wuo cira: «Da ḡ fiε biε *deniebaa nuosúo a sāa niwuoni-i wuo ḡ cal hā-ba tēntēḡ, ba siε da hiere.»

⁸ U hāalābilonḡo nanḡo waa, Simó-Pier hāanḡo; ba taa ba bí-yo Andere. Fuó wuo cira: ⁹ «*Buruo u ndii dii baa naacombilonḡo nanḡo bande-i-na a naara titiraamba hāi. ḡga nifanni gbāa fa hama-i a hā nelpūḡ daaku temma-i?»

¹⁰ Yesu wuo wanḡ baa-ba wuo: «Ciεḡ ba tlena hiere.» Hólma famma-na, hienḡu waa bói. Nuonḡ baa tlena. Bibemba manḡ waa, ba gbāa yu nuamba neifienḡ hāi nuosiba ndii temma. ¹¹ Yesu wuo biε buruo-i a jaal Diilonḡo-i aa naa calnu-yuo hā-ba. Aa naa bi hā-ba titiraamba-i banḡ taaranḡ dumaa.

¹² Banḡ gbuu ji wuo ye tí huonḡu manḡ nuó-i, wuo wanḡ baa u hāalābiemba-i wuo: «Biεraayanḡ boini manḡ tlyāa, mi sa taara ni blēna.» ¹³ Baa biεra banḡ wuyaa buruo u ndii daayo-i aa boini manḡ tle, niε ye segebaa cncieluo ba hāi.

¹⁴ Nuombanḡ daa gbεε fanḡo-i, baa ta ba piie wuo: «*Diilopopuorbilonḡo manḡ naa saaya u jo hēma-na, u yaa juó daayo-i, nuharunḡu si dii-mei.» ¹⁵ Yesu wuo suó wuo ba ka jo ji bel-o fōḡḡo ce-yo nellentienḡo; wuo ta halanḡ ba caanḡu-na bir ka tlena u da-u-diei dii tánunḡu-na.

Yesu wuo yaa hūmma dōrō
(*Matie 14.22-23; Marke 6.45-52*)

¹⁶ Bāanḡunḡ juó hir huonḡu manḡ nuó-i, Yesu *hāalābienḡ baa hiire ká dalanḡa-na, ¹⁷ ka biε beḡo ta ba karnu ba ká Kafarnamu yanḡa. Bāanḡu ji tí ba sa da Yesu-i. ¹⁸ Fafalpepetienḡo nanḡo sire tuó sagalla hūmma-i dalanḡa-na. ¹⁹ Ba gbaraá kilobaa-ba ndii, sisó niediei temma, ba'a ba ne da Yesu-i ba caanḡ-nu; u wuo hūmma dōrō-i-na u jo. Kor maa pāḡ ta ma da-ba. ²⁰ Yesu wuo cira: «Baa na tie holle, muómēi!» ²¹ Ba'a ba yiεra biε-yo ku yaa nuó-i, a da ba hii banḡ taa ba ká kusuonḡ-nu.

Niiwuoni manḡ hāanḡ nelbiliemba-i ninsonḡ-cicēlma-i

²² Ku cuo kaala-i-na, nuamba manḡ naa tlyāa bomborma namma-na ba saa da Yesu-i. A ne da u *hāalābiembanḡ taa ba ta dēndiεle-na, beḡo diei waa yonḡ hūmma nunḡu-na. Ba biyaa u yaa-i ta. Cuonḡ kaalaa nuamba saa da Yesu-i, baa ta ba yuu ba-naa wuo: «Naacolḡ daayo curaa hie? U saa naa bi suur baa u hāalābiemba-i cicuonḡu-na!» ²³ Ba'a ba ne da benni nanni hilaa Tiberiyadi-i-na jo ji yiεra Yesunḡ ḡa naa jaal Diilonḡo-i aa hā-ba *buruo-i kusuonḡ-nu ku caanḡu-na. ²⁴ Baa ne da Yesu-i baa u hāalābiemba-i molo si dii benaamba famba-na. Baa bel-ba nyugūḡ ta ba karnu ba ká Kafarnamu-i-na da ba ka taara-yuo.

²⁵ Banḡ karaanu ka da-yo, baa cira: «Hāalātie, ḡ juó yaku-i bande-i-na?»

²⁶ Yesu wuo cira: «Yaanḡ mi wanḡ ninsonḡo-i baa-na: Miḡ ceḡ gbεε manḡ, ku saa ce ḡaa na suyaa fuó yunḡu yaa-i aa ta na taara-miε, ḡga miḡ hāa-na

niiwuoni-i na wuo ni yar-na, ku'i cie na ta na taara-miε. ²⁷ Baa na ta na ce maacemma-i na taara niiwuoni man bɛnaanan, taa na ce na taara niiwuoni man sa bɛnaanan aa ta ni ká baa nelieŋo Diilon-nelle-na. *Molon-Bieŋo há nuamba-i ni yaa-i; u To-i Diilonjo haa u dányuo-i u yaa nuo-i duo pigáan wuo u'i háa-yo ku fɔngũ-i.»

²⁸ Baa yuu-yo wuo: «I saaya i tie ce Diilonjo huŋga-i niε?»

²⁹ Yesu wuo cira: «Diilonj unj taaranj kumanj na wulaa, ku yaa daaku: U taara unj puɔraa umanj, na hũu u maama-i.»

³⁰ Baa cira: «Ŋ ka ce gbere hayo-i pigáan-ye i suɔ wuo Diilonjo puɔraa nuɔnei?»

³¹ I bincuɔmbarj waa *hɛkuraanġu-na, Diilonjo naa tuɔ há-ba niiwuoni ba ta ba wuo. Ma nyegáan Diilonj-nelma-na wuo: «*U hielaa niiwuoni dɔɔ-i-na nanna há ba wuo.*» *

³² Yesu wuo cira: «Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Niiwuoni manj hila dɔɔ-i-na *Moisi saa há-na baa-ni. Mi To yaa háanj-nanj ninsoŋ-niiwuoni manj hilaanj dɔɔ-i-na. ³³ Diilonj-niiwuoni yaa nimanj hilaanj dɔɔ-i-na. Ni yaa háanj nuamba-i ninsoŋ-cicɛlma-i.»

³⁴ Unj waanj mafamma-i, baa cira: «I tie, ta ŋ há-ye niiwuoni fanni-i i tie wuo.»

³⁵ Yesu wuo gbɛ-ba wuo: «Muɔmei cicɛlmanj-niiwuoni-i. Umanj duɔ cu mi huonj-nu, nyulmu cɛraa mu bel-o aa umanj duɔ hũu mi nelma-i, hũŋkuɔsɪnni cɛraa ni bel-o. ³⁶ Mi waanj-ma baa-na cor tɪ, aa na tiraa da-ma baa na yufieŋa-i, ŋga na saa hũu-ma. ³⁷ Mi To duɔ há-mi bamanj hiere, ba ka cu mi huonj-nu. Umanj duɔ cu mi huonj-nu, mi sa ji donya-yuo mi fereŋ nuɔ dede. ³⁸ Hama-i nuɔ-i? Mi saa hel dɔɔ-i-na da mi ji ce mi kuudɔlnunġu, mi juɔ da mi ji ce umanj puɔraa-mi u kuudɔlnunġu. ³⁹ A ne da umanj puɔraa-mi u sa taara unj háa-mi bamanj, u diei balla-bɛi. U taara miwaanjo tɪmmanj-yiingui, mi sire kutaamba-i hiel-ba cɪncuɔŋa-na. ⁴⁰ Na saa da, mi To taara umanj duɔ suɔ-mi aa hũu mi nelma-i, kutieŋo da cicɛlma manj sa tieŋ dede-i aa mi sire-yuo miwaanjo tɪmmanj-yiingui-na.»

⁴¹ Yesunj ciera wuo u yaa-i cicɛlmanj-niiwuoni manj hila dɔɔ-i-na, ku saa dɔlnu *Yuifubaa-ba-i. ⁴² Baa ta ba piiye wuo: «Yosefu bieŋ daa u sa suɔ aa cornu! I suɔ u to-i aa suɔ u nyu-i, u bir gbɛ-ye dumaa wuo fuɔ hila dɔɔ.»

⁴³ Yesu wuo cira: «Baa na yanj na hɔmmu guɔla. ⁴⁴ Mi To yaa puɔraa-mi, a ce dumaanjo-na molo sie gbáa cu mi huonj-nu u fere ni u saa dii u nunġu-i. Umanj duɔ cu mi huonj-nu, duɔ fie ku, miwaanjo tɪmmanj-yiingui-na, mi ka sire-yuo. ⁴⁵ *Diilopɔpuɔrbiemba nyegáan nel daama-i wuo:

«Diilonjo ka háala-bɛi hiere baa u nelma-i.» †

Umanj duɔ nu mi To nelma-i aa sie u nunj-ãndaanġu-i, kutieŋo ka cu mi huonj-nu. ⁴⁶ Dumaanjo-na ku saa ce ŋaa molo daa mi To-i dede de! Ma'i sí. Umanj hila Diilonjo wulaa jo, u yaa daa-yo u diei yonj.

⁴⁷ «Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Umanj duɔ hũu mi nelma-i, kutieŋo daa cicɛlma manj sa tieŋ dede-i tɪ. ⁴⁸ Muɔmei cicɛlmanj-niiwuoni-i. ⁴⁹ Na tobaa-ba wuyaa niiwuoni-i hɛkuraanġu-na ŋga ba kuu. ⁵⁰ A ne da niiwuoni manj hilaanj dɔɔ-i-na, umanj duɔ wuo-ni, kutieŋo sa ku. ⁵¹ Muɔmei cicɛlmanj-niiwuoni manj hila dɔɔ-i-na jo. Umanj duɔ wuo-ni, kutieŋo ka da cicɛlma manj sa tieŋ dede-i. Minj ka há nelbiliemba-i niiwuoni manj ba da ba da ninsoŋ-cicɛlma-i, mei fereŋ kuɔma yaa-i.»

* 6:31 Helmanj-sebe (Exode) 16.4,15; Gbeliemanj-nalāanġu (Psaume) 78.24 † 6:45 Isayi (Ésaïe) 54.13

⁵² Uŋ waan mafamma-i, maa gbuu jan Yuifubaa-ba-i, baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Naacolŋ daa wuɔ u há-ye u kũɔma-i i wuo-ma wuoŋ hama-i temma-i?»

⁵³ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Da ŋ da na saa wuo *Molon-Bieŋo kũɔma-i aa nyɔŋ u tãmma-i, na sie da ninsoŋ-cicēlma-i. ⁵⁴ Uman duɔ wuo mi kũɔma-i aa nyɔŋ mi tãmma-i, u daa cicēlma man sa tŋer dede-i tŋ. Duɔ fie ku, miwaanŋ tŋmman-yiingu-na, mi ka sire-yuo. ⁵⁵ Mi kũɔma-i ninsoŋ-niiwuoni aa mi tãmma-i ninsoŋ-kuunyɔŋgu. ⁵⁶ Uman duɔ wuo mi kũɔma-i aa nyɔŋ mi tãmma-i, kutienŋo dii baa-mi aa mi bi waa baa-yo. ⁵⁷ Mi To man puɔraa-mi, cicēlma dii baa u yaa-i. U yaa hãa muɔŋo-i cicēlŋ daama-i; a ce dumaanŋo-na, uman duɔ wuo mi kũɔma-i, mi ka bi hã kutienŋo-i cicēlma famma-i. ⁵⁸ Niiwuoni man hilaa dɔɔ-i-na jo, ni yaa daani. Nii sŋ niiduɔni baa na tobaa-ban wuyaa niman aa ku. Uman duɔ wuo niiwuonŋ daani-i, kutienŋo ka da cicēlma man sa tŋer dede-i.»

⁵⁹ Yesuŋ waan manŋ baa nuɔmba-i Kafarnamu *Diilonelhaaládũŋgu-na ma yaa mafamma-i.

Yesu nelma cie kpelle u haalabiemba wulaa

⁶⁰ Yesuŋ piye dumaanŋo-na, u *haalabiemba fɔŋgũɔ baa cira: «Nel daama cemma dii kpelle cor; hai gbãa sie daama temma-i?» ⁶¹ Yesu wuɔ suɔ wuɔ ku saa dolnu-bei, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nel daama cie kpelle na wulaa wei? ⁶² Aa da na ji da *Molon-Bieŋo nyugũŋ u kã u muntercɔlɔmmu-na, na ka wan wuɔ nie? ⁶³ *Diilonŋ-Yalle yaa hãan nelien nuɔŋo-i cicēlma-i, ni ma'i sŋ nelien nuɔŋo-i baa ŋ yundaanŋu-i ŋ sie gbãa ce bŋŋkũŋgu. Miŋ waan nelma man baa-na, Diilonŋ-Yalle dii ma yaa nuɔ-i baa cicēlma-i hiere. ⁶⁴ Nga banamba dii na hɔlma-na, ba saa hũu-ma.» Ninsie ninsie, Yesu wuɔ suyaa anyagarmantaamba-i dii ku domma-na, aa wuɔ bi suyaa uman ka hel u huonŋ-nu, ku'i cie wuɔ tuɔ wan mafamma-i. ⁶⁵ Uŋ piye dumaanŋo-na, wuɔ cira: «Da na da mi ciera molo sie gbãa cu mi huonŋ-nu ni Diilo saa dii u nuŋgu, ku yunŋu yaa kufanŋu-i.»

⁶⁶ A donŋ yiingu fangu-na, u haalabiemba fɔŋgũɔ bir; ba sa tiraa nyaanu-yuɔ. ⁶⁷ Ban biril, Yesu wuɔ yuu u haalabienŋ cŋcieluo ba hãi baamba-i wuɔ: «Namaa na bi taara na bir mi huonŋ-nu wei?»

⁶⁸ Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, cicēlma man sa tŋer dede-i ma nelma dii baa nuɔnei; i bir nanŋ huonŋgu-na ka nyaanu hai? ⁶⁹ I haa i nanŋga-i nuɔnei nuɔ-i, aa i suyaa wuɔ Diilonŋ un puɔraa u nolŋo man jo, u yaa nuɔŋo-i.»

⁷⁰ Yesu wuɔ cira: «Ma sŋ naa dii cŋcieluo baa na hãi ke? Hai fiela-na? Muɔmei sŋ wei? A ne da Sitãni-nolŋo dii na hɔlma-na.» ⁷¹ U gbē *Yuda yaa dumaanŋo-na. Simɔ-Isikaro bieŋo. U nuŋgu waa Yesu haalabienŋ cŋcieluo ba hãi baamba-na. U yaa juɔ hel Yesu huonŋgu-na.

7

Yesu hamba taara u hel pigãan u fere

¹ Ku huonŋgu-na, Yesu wuɔ cor tuɔ wuɔra *Galile yaa nuɔ-i, u sa taara u kã *Yude-i-na. *Yuifu ba yuntaamba taa ba taara-yuɔ baa komma ku'i cie u saa tuɔ taara u kã. ² A ne da huonŋgu fangu-na Yuifu ba ponsaanŋu man ban bŋŋ-kunŋ *gbuganninŋ-ponsaanŋu-i duu naa pie tŋ. ³ U hamba gbē-yo wuɔ: «ŋ sa ta bande-i-na kã Yude-i-na wei? Da ŋ kã, ŋ *haalabiemba man dii terienŋgu-na ba ka bi da ŋ ancemma-i. ⁴ Nelien nuɔ da ŋ ta ŋ taara ba suɔ-ni, ŋ saaya ŋ hel pigãan ŋ fere. Niŋ cenŋ himma man daama-i, ŋ saaya ŋ hel nuɔmba-i hiere ba da-ni.» ⁵ A ne da bafamba fere-i ba saa naa haa ba nanŋga Yesu-i-na.

6 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Namaa daa ma cemmanj-huɔŋgu hii, ŋga meɪ wulaa ku saa hi yogo. 7 Nelbiliemba siɛ gbáa bigáan namaanjo-i, ŋga ba bigáan muɔŋo-i wuɔ mi ciɛ niɛ ta mi piye wuɔ ba maacemma saa fa?» 8 Aa naa cira: «Taa na ká mi yaan-na ponsaanju-na, muɔmi kámmanj-huɔŋgu saa hi.» 9 U waan ma yaa-i baa-ba aa bir tɛna Galile-i-na.

Yesu nelma ciɛ Yuifubaa-ba-i gberɛ

10 Yesu hámbarj taa ponsaanju-na, wuɔ bi sire nyaa ba huon-nu. Nga u saa yan molo da-yo. 11 Ponsaanjuŋj kaa donj, *Yuifu ba yuntaamba taara-yuɔ ba saa da-yo. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» 12 Fuɔ nelma yaa waa nuɔmba nunni-na. Bananj ba'a nelfefɛiŋo. Bananj ba'a nelfefɛiŋo sɪ, kɛɛ u pira nuɔmba-i. 13 Nga ba taa ba káalá Yuifu ba yuntaamba-i a ce ba sa siɛ piye u maama-i gbagaga.

14 Ponsaanjuŋj juɔ hi ku holle-i, Yesu wuɔ ká *Diilodubuɔ-i-na ka tuɔ wan Diilonj-nelma-i. 15 Kuɔ ce Yuifubaa-ba-i gberɛ. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolj daa u saa bi ce kalanjo, fuɔ ciɛ niɛ tuɔ suɔ Diilonj-nelma-i jeje dumandɛ-i?»

16 Yesu wuɔ cira: «Minj wanj mamanj daama-i meɪ huɔya-maama sɪ, Diilonjo'i puɔraa-mi baa-ma. 17 Umanj duɔ hũu-ma duɔ ce Diilonjo huɔŋga-i, kutienjo ka suɔ wuɔ meɪ nelma sɪ. 18 Umanj duɔ tuɔ wanj fuɔ fɛɛŋj maama-i, ŋ da kutienjo kaal u fɛɛ. Nga umanj duɔ tuɔ taara u ce u pɔpuɔrtienjo ce boi, fuɔ yaa ninsontienjo-i, huhurma sa waa u nelma-na. 19 Ma sɪ *Moisi yaa háa-na *anjɪnamma-i kɛ? A bige-i ciɛ na sa wuɔ ma hũmelle-i? Ma bilaa niɛ na ta na taara na ko-mi?»

20 Nuɔŋ baa cira: «Ŋ yunju siire wei? Hai taaraayanj duɔ ko-ni?»

21 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mi ciɛ nelma diei yonj aa ma ce-na gberɛ. 22 Moisi wuɔ na ta na *já bibemba-i; ŋga ku saa donj fuɔ báan-nu, ku duɔŋ i bɪncuɔŋ-báan-nu. Nga Moisinj waan-ma, da ku fiɛ waa *yitɛnanju-i na já nuɔmba-i. 23 Namaa da na ta na já yitɛnanju-na wuɔ na wuɔ Moisi hũmelle, ku ce niɛ muɔ minj siire nelfifɛiŋo-i yitɛnanju-na, na sire wuɔ hii? 24 Baa na ta na ne nuɔmba yammu aa na ta na piye. Da na da mamanj, na taara ma yaanŋa-i igɛna ku yaa na ka suɔ nanj saaya na wanj mamanj.»

Yesu yaa Konjortienjo-i wei?

25 Yesunj waa tuɔ piye, Yerusalemutaamba namba da-yo. Baa ta ba piye wuɔ: «Banj taaranj naacolj manj da ba ko-yo, u'i sɪ daayo-i wei? 26 U yaa piyenj daayo nuɔmba-na aa ba flinanj aa yan-yo. Ku baa ji waa i yuntaamba daa niɛ sɪ u yaa *Konjortienjo-i? 27 Ba siɛ sie! Naacolj daayo-i i suɔ unj hilaa kusuɔŋ-nu, a ne da Konjortienj duɔ ji jo, molo siɛ suɔ unj hilaa kusuɔŋ-nu.»

28 Huɔŋgu fanju-na, Yesu waa tuɔ wanj Diilonj-nelma-i *Diilodubuɔ-i-na, wuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Ma sɪ na'a na suɔ-mi aa tiraa suɔ mi munjhelmu-i? Na saaya na suɔ wuɔ mi saa jo mi fɛɛŋj jomma; moloŋo-i ciɛ mi jo. Aa kutienjo-i huhurmantienjo sɪ, ŋga na sa suɔ-yo. 29 Muɔ fuɔ, meɪ suɔ-yo. Kumanj ciɛ mi ta mi suɔ-yo, mi hilaa fuɔ terien-nu'i jo, aa u yaa puɔraa-mi.»

30 Yesunj waan mafamma-i, baa pánj ta ba taara ba bel-o. Nga u belmanj-huɔŋgu saa naa hi, a ce molo saa siɛ duɔ haa u nanjga yuɔ. 31 Mafammanj fiɛ ce, nuɔmba boi yagar hũu u nelma-i ba hɔlma-na aa naa ta ba cuo ba piye baa ba-naa wuɔ: «Diilonj unj páa nunju-i wuɔ u ka saanj Konjortienjo manj, duɔ fiɛ ji jo, u ji ce gberɛ hayo-i u maar naacolj daayo wuɔŋo-i?»

Yesu nelma cuu Yuifubaa-ba hɔmmu-i

32 Nuɔmbaŋ cuo ba waŋ Yesu maama-i, *Farisɛbaa-ba ji nu-ma. Baŋ nuɔ-ma, ba sire baa *Diiløjigantaamba yuntaamba-i a puɔr *Diilodubuɔ niyataamba namba wuɔ ba ka bel-o. 33 Yesu wuɔ ka gbɛ-ba wuɔ: «Mi ka tɛna baa-na ce yinni cellɛ aa suɔ bir ká umañ puɔraa-mi u wulaa. 34 Miŋ kãŋ kusuɔŋ-nu, na siɛ gbãa kã, a ce dumaanjo-na, na ka taara-miɛ na siɛ da-mi.»

35 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Wuɔ u kã hie aa cira i siɛ gbãa da-yo? Ku ce Yuifubaa-ba maŋ dii hiɛngu-na u taara duɔ kã ba yaa wulaa-i ka waŋ Diiløj-nelma-i baa *niɛraamba-i wei? 36 Nel hama-i temma-i dumandɛ-i? «Miŋ kãŋ kusuɔŋ-nu namaa na siɛ gbãa kã, a ce dumaanjo-na na ka taara-miɛ na siɛ da-mi?»»

Yesu waŋ Diiløj-Yalle maama

37 *Gbugannin-ponsaanjo tɛmman-yiingu yaa waa yibuɔ-i. Yiingu faŋgun juɔ hi, Yesu wuɔ sire yira aa naa piye da gbagaga baa nuɔmba-i wuɔ: «Hũŋkuɔsɩŋ da ni bel umañ, u jo mi wulaa u ji nyɔŋ hũmma-i. 38 Naa maŋ waan duma Diiløj-nelma-na wuɔ: «Uman duɔ haa u nanja miɛ, ciɛlman-hũmma ka ta ma bũŋ kutienjo huɔŋga-na ŋaa nuoraangu.»* 39 Bamaŋ naa hũyaa Yesu nelma-i, baŋ ŋa naa saaya ba da *Diiløj-Yalle maŋ, Yesu taa u waŋ difande maama yaa dumaanjo-na. Huɔŋgu faŋgu-na, Diiløj sa naa hi pigãan Yesu bɔbɔima-i, a ce dumaanjo-na, molo saa naa hi da Diiløj-Yalle-i yogo.

Nuɔmba saa nunu ba-naa Yesu kũngu-na

40 Yesu piye dumaanjo-na, bamaŋ baa ta ba piye dii nuɔmba hɔlma-na wuɔ: «Coima saa fa, naacolŋ daayo yaa *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i!» 41 Bamaŋ ba'a: «Diiløj uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortienjo maŋ, u yaa-i!» Bamaŋ ba'a: «Diiløj uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan Konkortienjo maŋ, u ce niɛ aa hel *Galile? 42 Diiløj-nelma saa cira wuɔ Konkortienjo ka waa *Davidi haáyɛlŋo wei? Aa tiraa cira wuɔ u ka hoŋ Betelɛmu, Davidi ba nelle-na.» 43 Kun ciɛ dumaanjo-na, ba saa nunu ba-naa Yesu kũngu-na. 44 Bamaŋ baa ta ba taara ba bel-o, ŋga hai ka siɛ haa u nanja yuɔ?

45 *Diilodubuɔ niyataamba bir kã bamaŋ puɔraa-ba ba wulaa.† Baŋ kãa, baa yuu-ba wuɔ: «Ku kaa ce niɛ aa na saa bel-o jo baa-yo?»

46 Baa cira: «Iŋ siire, i saa da molo piye naacolŋ daayo temma-i dede.»

47 *Farisɛbaa baa cira: «Ku ce namaa na bi yaan u pira-nɛi tɛ yaa dɛ-i-na wei? 48 Na nuɔ ba'a i yuntien hayo-i cuu u huon-nu? Sisɔ Farisɛyiɛŋ hayo-i cuu u huon-nu? 49 Bamaŋ cuu u huon-nu, u diei sa suɔ *añŋnamma-i. Niŋ daaba dɛ-i hiere Diiløj gãan baa-ba!»

50 Farisɛyiɛŋo nanjo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bɔ-yo Nikodɛmu; u yaa naa kãa Yesu wulaa isuɔŋgu nanju-na.‡ Fuɔ wuɔ gbɛ-ba wuɔ: 51 «Na suyaa wuɔ a saa baa miɛ añŋnamma-i, die saa yuu moloŋo-i a suɔ uŋ ciɛ kuman, i siɛ gbãa ce-yo bɩŋkũngu dɛ?»

52 Baa cira: «Nuɔ ŋ taara ŋ cu Galiletaamba huon-nu wei? Kã ŋ ka migãan ŋ kalaŋ Diiløj-nelma-i fafamma ŋ ne, ŋ sa ka da *Diilopɔpuɔrbilo nanjo hila Galile-i-na.»

53 [Baŋ juɔ piye tɛ, baa sire bɔrɔ kũŋ ba cɩnnin.]

8

Ba bilaa ciɛŋo nanjo-i baa bibienjo jo baa-yo Yesu wulaa

* 7:38 Niŋ Esekil (Ézéchiel) 47.1; Sakari (Zacharie) 14.8. † 7:45 *Diiløjigantaamba yuntaamba yaa naa puɔraa-ba baa *Farisɛbaa-ba-i. Niŋ 7.32. ‡ 7:50 Niŋ 3.1-2.

1 Nuɔmbaŋ buɔra, Yesu wuɔ ta ká *Olivi-tibinni-tánuŋgu-na. 2 Ku cuo kaala-i-na, wuɔ naar jo *Diilodubuɔ-i-na. Nuɔmba-i hiere baa kúɔl ba-naa jo u wulaa. Wuɔ tɛna tuɔ waŋ Diilon-nelma-i baa-ba. 3 U juɔ'a u ne da *ánjnamma pigáataamba-i baa *Fariɛbaa-ba juɔ ji jina moloŋ ciɛŋo naŋo-i ba yaanŋa-na, wuɔ ba bilaa-yo baa bibiɛŋo. 4 Baŋ jɛna-yuɔ, baa gbɛ Yesu-i wuɔ: «Háalátie, i bilaa ciɛŋ daayo-i baa bibiɛŋo. 5 A ne da ánjnamma-na, *Moisi ciɛra wuɔ i tɛ naŋ caamba famba temma-i baa támpɛlɛiŋa i ko-ba. Nuɔ fuɔ, naŋ'a niɛ?»

6 Ba yuu-yo dumaanŋo-na da ba ne sí u ka piye cál ba bel-o. Yesu wuɔ yaŋ-ba aa naa ture u yuŋgu-i tuɔ nyegɛŋ hɛma-na baa u niele. 7 Baa cor ta ba yuu-yo. Baŋ yuu-yoŋ ba titirre dumaanŋo-na, wuɔ ciir u yuŋgu-i aa naa cira: «Namaanŋo-na, umanɔ duɔ saa ce kuubabalaanŋu dede, kutieŋo doŋ u naŋ-yo mi ne.» 8 Aa naa tiraa ture u yuŋgu-i tuɔ nyegɛŋ hɛma-na. 9 Uŋ piye baa-ba dumaanŋo-na, baa doŋ ta ba ta ba da-ba-diei. Ba bincɔiŋo yaa taa igɛna aa banamba cu. Ba taa dumɛi hiere aa ji yaŋ Yesu yaa yoŋ baa ciɛŋ daayo-i. 10 Yesu wuɔ ciir u yuŋgu-i aa naa cira: «Ciɛŋ nuɔ, ba curaa hie? Molo saa naŋ-ni wei?»

11 Ciɛŋ wuɔ cira: «Háalátie, molo saa naŋ-mi.»

Yesu wuɔ cira: «Áhã! Ká, muɔmi siɛ bi gáŋ baa-ni. Nŋa baa tiraa ŋ ce kuubabalaanŋu.»]

Yesu yaa fitnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na

12 Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ji tiraa tuɔ piye baa nuɔmba-i wuɔ: «Muɔmɛi fitnuɔ-i nelbiliemba hɔlma-na. Umanɔ duɔ cu mi huon-nu, u siɛ waa kukulma-na, u ka da gbagbaama man káan baa-yo Diilon-nelle-na.»

13 *Fariɛbaa baa gbɛ-yo wuɔ: «Nuɔ da ŋ ji ta ŋ waŋ naŋ ferɛŋ maama-i, yuŋgu ce niɛ waa naŋ nelma-na?»

14 Yesu wuɔ cira: «Muɔ mi suyaa mi muŋhelmu-i aa tiraa suɔ mi muŋkammu-i, a ce dumaanŋo-na, da mi fiɛ ta mi waŋ mamarŋ mi kúŋgu-na, mi sa kar coima. A ne da namaanŋo-i, na sa suɔ mi muŋhelmu, na sa suɔ mi muŋkammu. 15 Namaa ne nelma-i nelbilieŋ nemma aa ta na cál nuɔmba-i, a ne da mɛi sa cál nelieŋo. 16 Aa da mi fiɛ cál umanɔ, da ŋ ne-ma, ŋ da-ma ninsoŋo. Hama-i nuɔ-i? Mi sa ce weima-i mi diei; umanɔ puɔraa-mi, uu dii baa-mi. 17 Ma sí ma nyegáan na *ánjnamma-na wuɔ: «Siertaan da ba yu ba hái nelma man nuɔ-i, ninsoŋo.» 18 Terieŋgu fanŋu-na, muɔ baa mi To-i miemei siertaan miɛ mɛi maama-na; u yaa puɔraa-mi.»

19 Fariɛbaa-ba yuu-yo wuɔ: «ŋ to dii hie?»

Yesu wuɔ cira: «Na sa suɔ muɔŋo-i na ka ce niɛ gbáa suɔ mi To-i. Kuɔ na taa na suɔ muɔŋo-i, naa naa gbáa suɔ mi To-i.»

20 Yesu waa *Diilodubuɔ-na tuɔ waŋ Diilon-nelma-i aa tuɔ piye nel daama-i. U waa baŋ dii gbeina-i kusuon-nu ba há Diilonŋo-i. U belman-huonŋuŋ ŋa naa ku saa hi dumaanŋo-na, molo saa haa u nanŋa yuɔ.

Yesu pigáan u stnni-i

21 Yesu wuɔ suonu u ándaanŋu-i baa-ba wuɔ: «Mi ka ta. Aa mi suyaa miɛ na ka taara-miɛ. Na siɛ bi gbáa ká miŋ káŋ kusuon-nu; a ce dumaanŋo-na, na ka ku baa na ámbalalma-i.»

22 *Yuifubaa baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bige-i ciɛ wuɔ i siɛ gbáa ká uŋ káŋ kusuon-nu? U taara duɔ ko u ferɛ wei?»

* 8:17 Anjnamma tiyemman-scbe (Deutéronome) 17.6, 19.15; Kámanŋ-scbe (Nombres) 35.30

23 Yesu wuɔ cira: «Namaa hilaa hɛmanɔ bande aa mɛi hel dɔrɔ. Hɛmanɔ-baamba'i namaanɔ-i aa muɔnɔ-i hɛmanɔ-wuonɔ muɔ sɪ, 24 ku'i ciɛ miɛ na ka ku baa na ɔmbabalma-i. Coima saa fa, da na saa hɛu-ma wuɔ umanɔ dɛi gbula u yaa muɔnɔ-i, na ka ku baa na ɔmbabalma-i.»

25 Baa yuu-yo wuɔ: «Nuɔnɔ-i hai molonɔ nuɔnɛi?»

Yesu wuɔ cira: «Mi pigáan-na mi sɪnni-i dɛi ku domma-na. 26 Na nelma bɔi dɛi mi da mi wanɔ-ma baa-na, na yunɔ-maama bɔi bi dɛi mi da mi fiɛlnu-mɛi. Nga umanɔ puɔraa-mi huhurmantienɔ sɪ. Unɔ pigáan-mi mamanɔ, mi wanɔ ma yaa-i baa nuɔmba-i.»

27 Yesunɔ piye baa-ba, ba saa suɔ wuɔ u gbɛ u To yaa-i. 28 Wuɔ cira: «Da na ji haa *Molonɔ-Bienɔ-i dɔrɔ huonɔ manɔ nuɔ-i, na ka suɔ suɔ wuɔ umanɔ dɛi gbula u yaa muɔnɔ-i. Na ka bi suɔ wuɔ mi sa ce weima mi fɛrɛ. Mi Tonɔ waanɔ mamanɔ baa-mi, mi wanɔ ma yaa-i. 29 Umanɔ puɔraa-mi, mi ce u huonɔga-i; a ce dumaanɔ-na uu dɛi baa-mi; u saa nanna-miɛ mi diei yonɔ.»

30 Yesunɔ piye dumaanɔ-na, nuɔmba bɔi hɛu u nelma-i.

Ninsoɔ sa dɔlnu nelbiliemba-i

31 *Yuifubaa-ba manɔ naa hɛyáa Yesu nelma-i, wuɔ wanɔ baa-ba wuɔ: «Da na bel mi nelma-i nammu hɛi, na ka ce mi *hɛalábienɔ namaa kelkel. 32 Na ka suɔ ninsoɔ-i aa ninsoɔ ka ce na waa na fɛrɛnɔ nuɔ.»

33 Baa cira: «ŋ wanɔ wuɔ niɛ dɛ-i? Mienɔ-i *Abiramunɔ hɛayɛɛɛɛ miɛ, ii dɛi i fɛrɛnɔ nuɔ, i saa ce nelienɔ-kɔrsɪnni dede.»

34 Yesu wuɔ cira: «Yaanɔ mi wanɔ ninsoɔ-i baa-na: Umanɔ duɔ ce ɔmbabalma-i, kutienɔ ciɛ kɔrienɔ ɔmbabalma wulaa. 35 A ne da kɔrienɔ sie gbáa ce dɛnɔgu baa u yuntienɔ-i, nga u yuntienɔ bienɔ yaa gbáa ce dɛnɔgu-i baa u to-i. 36 Terienɔgu fanɔgu-na, Bepolɔ duɔ cira nuɔni manɔ dɛi ŋ fɛrɛnɔ nuɔ, nii dɛi ŋ fɛrɛ nuɔ kelkel. 37 Mi suyaa miɛ Abiramunɔ hɛayɛɛɛɛ namaa, nga na taara na ko-mi wuɔ mi nelma sa dɔlnu-nɛi. 38 Muɔ minɔ daa mamanɔ mi To wulaa, mi wanɔ ma yaa-i. Nga namaanɔ-i, na tonɔ hɛaláayá-nɛi mamanɔ, na ce ma yaa-i.»

39 Baa cira: «Miɛ to yaa Abiramunɔ.»

Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa waa Abiramunɔ bisálɔ namaa kelkel, naa naa ta na ce Abiramunɔ temma-i. 40 Nga na bir yanɔ aa ta na taara na ko-mi a ne da minɔ daa ninsoɔ manɔ mi To wulaa, mi waanɔ u yaa baa-na. Nanɔ cenɔ mamanɔ mafamma-i Abiramunɔ maacemma'i wɛi? 41 Na biyaa na to u maama.»

Baa cira: «Mienɔ-i búɔrɛanɔ miɛ sɪ; i to dɛi u diei yonɔ, u yaa Diilonɔ-i.»

42 Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Muɔmi hilaa Diilonɔ-terienɔ-nu'i jo, aa mi juɔ fuɔ jomma'i. Kuɔ na to yaa naa waa Diilonɔ-i ninsoɔ, muɔmi kɛnɔgu naa ta ku dɔlnu-nɛi. Mi saa jo mi fɛrɛnɔ jomma, u yaa puɔraa-mi. 43 Nanɔ'a na sa nu mi nelma-i ku'i ciɛ minɔ wanɔ mamanɔ baa-na, na sa suɔ ma yunɔgu-i. 44 Na to yaa *Sitáni. Na taara na ce fuɔ kusunɔgu yaa-i. Dɛi ku domma-na, u yii baa nelkolle yaa-i. Unɔ'a u sa wanɔ ninsoɔ-i dumaanɔ-na, u saa sie ninsoɔ-i dede. U yaa coima tienɔ-i, a ce dumaanɔ-na u nelma-i hiere coima. 45 Nga muɔ fuɔ, mɛi wanɔ ninsoɔ yaa-i; ku'i ciɛ ŋ da na saa hɛu mi nelma-i. 46 Namaanɔ-na, hai gbáa da cálnuɔ haa-miɛ? Da kuɔ mi wanɔ ninsoɔ, bige-i ciɛ na ta na cɪna mi nelma-i? 47 Umanɔ duɔ waa Diilonɔ-wuonɔ, ŋ da kutienɔ nu Diilonɔ nelma-i. Nga namaanɔ-i, Diilonɔ-baanɔ namaa sɪ, ku'i ciɛ na sa nu mi nelma-i.»

48 Baa cira: «Diei cira nuɔnɔ-i *Samariyenɔ nuɔ, i saa kar coima; aa *jɪna ka sire ŋ yunɔgu-i dɛi.»

49 Yesu wuɔ cira: «Mi yunɔgu saa sire; mi kán mi To yaa-i aa namaa na yagar wuɔ na sie kán muɔnɔ-i. 50 Mei sa taara mi jɪna mi fɛrɛ dɔrɔ, molonɔ-i dɛi tuɔ ce

mafamma-i, aa kufanɔ tuenjo yaa suyaan neliɛnjo neliɛnjo kumanj gbɛ baa-yo. ⁵¹Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Umanj duɔ tuɔ nu mi nunɔu-i u sa ji suu baa kuliinɔu-i dede.»

⁵²Yesuŋ waan mafamma-i, Yuifubaa-ba gbɛ-yo wuɔ: «Fieɛie fuɔ, nuharunɔu si dii, i suyaa wuɔ nii si dii gbãngbãŋ. Abiramu-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i ba kuu hiere, aa nanj ta ŋ piye wuɔ umanj duɔ tuɔ nu nanj nunɔu-i kutienjo sa ji suu baa kuliinɔu-i dede. ⁵³Da u cɔrnu de! Nanj daa nie sɛ nanj maaraa i to-i Abiramu-i wei? Nɔa fuɔ u kuu, Diilopɔpuɔrbiemba tiraa ku.»

⁵⁴Yesu wuɔ cira: «Kuɔ muɔmei taa mi kaal mi fere, yunɔu naa saa waa-kuɔ. Nɔa mi To yaa kaalaan-minj. Na gbɛ u yaa-i wuɔ namaa Diilonjo ⁵⁵aa na sa bi suɔ-yo. Muɔ fuɔ, meɛi suɔ-yo. Da mi cira mi sa suɔ-yo, mi ka ce coikartien muɔ namaa temma-i. Mi suɔ-yo aa tiraa ta mi nu u nunɔu-i. ⁵⁶Abiramu manj namaa to, unj juɔ suɔ wuɔ u ka hi mi jomman-yiinɔu-i, u huɔŋa gbuu pãŋ fɛ. Unj juɔ da-mi, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i?»

⁵⁷Yuifubaa baa cira: «Nanj saa bi hi da bienj komuɔŋa hãɛ baa cɛncieluo-i yogo aa cira nanj daa Abiramu-i; ŋ daa-yo danj hama-i temma-i?»

⁵⁸Yesu wuɔ cira: «Yaanj mi wanj ninsoŋo-i baa-na: Aa Abiramu suɔ duɔ honj, muɔmi manj dii gbula mi naa waa.»

⁵⁹Unj waan mafamma-i, baa biera tãmpɛlɛɛŋa wuɔ ba nanj-yo. Wuɔ yanj-ba aa naa fuo hel *Diilodubuɔ-i-na ta.

9

Yesu puurii yironjo nanj yufienja

¹Yesuŋ taa ka hi hɔlma namma-i, wuɔ da yironjo nanjo. Kutienjo huɔŋ baa u yirsinni-i. ²U *hãalãbiɛn baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, bige-i yirii naacolŋ daayo-i? Fuɔ fereŋ ãmbabalma'i yirii-yo waa u bɛncuɔŋ-maama'i yirii-yo?»

³Yesu wuɔ cira: «Fuɔ ãmbabalma sɛ, u bɛncuɔŋ-maama bi sɛ. Diilonj unj hii dumaa, u yirii duɔ pigãan nelbilibemba-i ku yaa-i. ⁴Cuo duɔ gbãŋ kaal, i saaya i tie ce mi pɔpuɔrtienjo maacemma-i, ni ma'i sɛ, bãan da ku ti, molo sie gbãa ce bɛŋkũŋu. ⁵Minj yenj nelbilibemba hɔlma-na, muɔmei ba fitnuɔ-i.»

⁶Unj waan mafamma-i, wuɔ tu taalunɔu hɛma-na aa guɔlnu-kuɔ baa hɛma-i a hure yironj daa u yufienja-na ⁷aa naa cira: «Kã ŋ ka saar ŋ yaanga-i Siloe hũnfuonɔu-na.» (Siloe yunɔu yaa wuɔ pɔpuɔrbilonjo.) Naacolŋ wuɔ kã ka saar u yaanga-i, u yufien aa pãŋ puur; wuɔ bir tuɔ kũŋ.

⁸Unj kãa ka hi, u caantaamba-i baa bamanj taa ba suɔ-yo hiere baa piel u maa-na. Baa ta ba piye wuɔ: «Naacolŋ daa u yaa saa tuɔ tɛna u cãrã wei?»

⁹Bananj ba'a u yaa-i, bananj ba'a u'i sɛ kere u nabierenjo. Naacolŋ fuɔ fere wuɔ cira: «Muɔmei mi fere!»

¹⁰Baa yuu-yo wuɔ: «Ŋ cie ŋ yufienja-i nie a puur?»

¹¹Wuɔ cira: «Banj bɛŋ naacolŋo manj Yesu-i, u yaa cie kpɔkpɔtuɔŋgu hure-yei aa cira mi kã Siloe-i-na ka saar-a. Mi kãa ku yaa-i ka saar-a, a pãŋ puur.»

¹²Baa yuu-yo wuɔ: «Naacolŋo fanjo we-i-na?»

Wuɔ cira: «Na fenj muɔ, meɛi suɔ hie?»

Diilonjo gbãa nu nelbabilanjo nunɔu-i wei?

¹³⁻¹⁴Yesuŋ puurii naacolŋ daayo yufienja-i yiinɔu manj nuɔ-i, ku waa *yitɛnanɔu. Naacolŋ unj piye dumaanjo-na, baa bel-o kã baa-yo *Fariɛɛbaa-ba wulaa. ¹⁵Fariɛɛbaa baa bi yuu-yo u yufienjanj cie dumaa puur. Wuɔ cira: «U huure kpɔkpɔtuɔŋgu yei aa cira mi kã ka saar mi yaanga-i. Mi kãa ka saar-ka ku yaa nuɔ-i, mi yufienja puur.»

16 Farisɛbaa-ba namba ta ba piiye wuɔ: «Naacolŋo maŋ ciɛ maacɛŋ daama-i u siɛ gbáa jo Diilonŋ-jomma. Na saa da, u sa káŋ yitɛnanŋu baa u maacemma-i.»

Banaŋ ba'a: «Ámbabalmanceronŋ hayo-i gbáa ce nel daama temma-i?» Kunŋ ciɛ dumaanŋo-na, baa hel ba-naa honniŋ.

17 Farisɛbaa baa yuu naacolŋo-i wuɔ: «Nuɔ fuɔ, nanŋ'a niɛ naacolŋ daayo kúŋgu-na?»

Wuɔ cira: «Mɛi wulaa, *Diilopɔpuɔrbilonŋo.»

18 *Yuifubaa baa sire wuɔ naacolŋ daa u saa naa yir. Baa bí u bíncuɔmba jo. 19-20 Banŋ juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa biɛŋo-i naacolŋ daayo-i wɛi?»

Baa cira: «Ūu, miɛ biɛŋo.»

Yuifubaa ba'a: «U huɔŋ baa yirsɛnni-i wɛi?»

Naacolŋo bíncuɔŋ ba'a: «Ūu, u huɔŋ baa-ni.»

Yuifubaa ba'a: «U yufiɛŋa ciɛ niɛ aa puur fiɛfiɛ-i-na?»

21 U bíncuɔŋ ba'a: «Coima saa fa, i saa suɔ u yufiɛŋaŋ ciɛ dumaa puur, aa i saa bi tiraa suɔ umanŋ puurii-ya.» Aa naa cira: «Yuuŋ fuɔ fɛɛɛ-i, bisáláanŋo sɛ; maŋ ciɛ dumaa, u ka wanŋ-ma baa-na.» 22 Kumaŋ naa ciɛ ba wanŋ mafamma-i, Yuifubaa baa wurii-ba wuɔ umanŋ duɔ cira Diilonŋ unŋ páa nunŋu-i wuɔ u ka saanŋ *Konŋkortienŋo maŋ u yaa Yesu-i, ba nyaa kutienŋo-i *Diilonelhaaládunŋu-na. 23 Kufanŋu korma'i naa ciɛ u bíncuɔmba cira ba yuu fuɔ fɛɛɛ-i bisáláanŋo sɛ.

24 Ku huonŋu-na, Farisɛbaa-ba tiraa ji bí naacolŋo-i ji cira: «Ne Diilonŋo-i aa ŋ wanŋ ninsonŋo-i; naacolŋ daayo-i nelfɛfiɛŋo sɛ, miɛ fɛɛɛ-i i suyaa-ma.»

25 Naacolŋ wuɔ cira: «Mɛi siɛ gbáa cira nelfɛfiɛŋo, mɛi siɛ bi gbáa cira nelfɛfiɛŋo sɛ. Nŋa ma diei maama maŋ mɛiŋ suyaa-ma: U puurii mɛi yufiɛŋa-i.»

26 Baa yuu-yo wuɔ: «U ciɛ-ni niɛ? U puurii ŋ yufiɛŋa-i puur hama-i temma-i?»

27 Naacolŋ wuɔ cira: «Mi waanŋ-ma baa-na, na saa yiera nu-ma. Bige-i ciɛ na'a mi tir-ma? Namaa na bi taara da na ce u *háalábienŋ namaa wɛi?»

28 Baa pánŋ ta ba tuora-yuɔ aa naa cira: «Nuɔnɛi u háalábilonŋ nuɔ! Miɛ fuɔ, *Moisi háalábienŋ miɛ. 29 I suyaa wuɔ Diilonŋo piiye baa Moisi-i, nŋa daayo-i i sa suɔ u munŋhelmu!»

30 Naacolŋ wuɔ cira: «Namaa gbɛɛ! Na sa suɔ u munŋhelmu a ne da u puurii mɛi yufiɛŋa-i! 31 Na suyaa kerre wuɔ Diilonŋo sa nu nelbabalaamba nunni-i dɛ! Umanŋ duɔ tuɔ wuɔ u húmelle-i aa tuɔ ce u huɔŋga-i u nu fuɔ nunŋu yaa-i.

32 Molonŋo maŋ huɔŋ baa yirsɛnni-i, inŋ siire ji hi baa nyunŋo, i saa nu-ma dede wuɔ mɛinŋ daayo puurii kutienŋo yufiɛŋa-i. 33 Kuɔ naacolŋ daa u saa naa jo Diilonŋ-jomma, uu naa saa gbáa ce bíŋkúŋgu.»

34 Baa cira: «Daa u ɔɔrnu dɛ! Nuɔni maŋ huɔŋ baa ámbabalma-i, nuɔnɛi gbáa pigáanŋ miɛŋo-i nelma wɛi?» Aa naa pánŋ nyaa-yo hiel-o Diilonelhaaládunŋu-na.

Yirsɛnni dii ni hai

35 Banŋ duɔnya naacolŋo-i, Yesu wuɔ nu-ma aa ká u wulaa ka yuu-yo wuɔ: «ŋ haa ŋ nanŋa-i *Molonŋ-Bienŋo-na wɛi?»

36 Naacolŋ wuɔ: «Háalátie, u yaa hai? Pigáanŋ-mi baa-yo; mi taara mi húu u maama-i!»

37 Yesu wuɔ: «U yaa ŋ yaanŋa-na; u yaa piiyenŋ baa-ni.»

38 Naacolŋ wuɔ: «Itie, mi húyáa-ma.» Aa naa pánŋ dũuna Yesu yaanŋa-na.

³⁹ Yesu wuɔ cira: «Mi juɔ hlɛma-na da mi ji ce nelma diei. Mi juɔ da mi ji puur yiriemba yufienja-i aa suuye bamanɔ daan ba waanja-i.»

⁴⁰ *Farisɛbaa-ba namba waa u caangu-na, baa cira: «Mie fuɔ i saa yir yogo.»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ naa naa suɔ-ma wuɔ na yirii, ɔmbabalma naa saa waa-nei, nɔga nanɔ ciera namaa saa yir, na ɔmbabalma dii ma temma-i yogo.»

10

Yesu yaa ɔnclinafɛfɛiŋo-i

¹ Banɔ tɛyɔa nelma famma-na, Yesu wuɔ ji nanɔ gbɔnalɔanɔ daaku-i baa-ba wuɔ: «Umanɔ duɔ yanɔ naatuɔngu dumelle-i aa suur yanga nanɔga, coima saa fa, ba bɛ u yaa-i cuoyuo-i. ² Nɔga umanɔ duɔ suur baa dumelle-i, u yaa naatuɔntienɔ-i, u yaa ɔnclinanɔ-i. ³ Tɔlmba suɔ ba tienɔ-i. Duɔ kɔ de-i-na, umanɔ nɛyanɔ naatuɔngu-i u sire puur dumelle-i hɔ-yo, u tuɔ bɛ tɔlmba-i ba yireiŋ-na ba da-ba-diei, ba ta ba hel. ⁴ Banɔ suɔ-yonɔ dumaanɔ-na, duɔ ji bɛ-ba ba hel hiere, u ta ba yaanɔ-na aa ba cu-yo. ⁵ Nɔga da ba'a ba sa suɔ-ni, ba sie sie cu ŋ huonɔ-nu. Banɔ'a ba sa suɔ ŋ yalle-i, da ŋ bɛ-ba, ba bir yanɔ aa ta ba gbar-nie.»

⁶ Yesuŋ naanɔ gbɔnalɔanɔ daaku-i, ba saa suɔ ku yungu-i. ⁷ Wuɔ tiraa cira: «Yaanɔ mi wanɔ ninsonɔ-i baa-na: Muɔmei naatuɔngu dumelle-i. ⁸ Bamanɔ juɔ yaanɔga muɔmi-na hiere, cuobaa; nɔga tɔlmba saa nu ba nunni-i. ⁹ Muɔmei dumelle-i. Umanɔ duɔ suur baa dumelle-i, kutienɔ kuraa. U gbɔa tuɔ suur aa tuɔ hel kunɔ dɔlaanu-yuɔ dumaa, aa u ka tuɔ da u niwuoni-i. ¹⁰ Cuoyuo jommanɔ-yungu yaa a ji ku, siso a ji ko, da ma'i bɛ sɛ a ji guɔla. Nɔga muɔmi juɔ da mi ji kor nelbiliemba-i ba waa ba fɛfɛŋ nuɔ.

¹¹ «Da ŋ nu wuɔ ɔnclinafɛfɛiŋo-i, u yaa muɔŋo-i. Umanɔ ka hɔu-ma ku u tɔlmba maama-na, u yaa ɔnclinafɛfɛiŋo-i. ¹² Da ba bɛ umanɔ u tuɔ cenɔ tɔlmba-i, ba sa bɛ ufanɔ-i ɔnclinanɔ. Tɔlmba-i fuɔ baamba sɛ; u taara gbeinɔ. Fuɔ temma-i, duɔ ji da jara jo, u gbar aa yanɔ u jo ji bel u yufellenɔ-wuonɔ-i ta. ¹³ Fuɔ juɔ duɔ ji taara gbeinɔ; tɔlmba maama ce nie aa waa kpelle u huɔŋga-na? ¹⁴⁻¹⁵ Muɔmei ɔnclinafɛfɛiŋ muɔŋo-i. Muɔ baa mi To-i inɔ suɔ i-naa dumaa, muɔ baa mi tɔlmba-i i bɛ suɔ i-naa dumɛi. Aa mi hɔyɔa-ma da mi ku ba maama-na. ¹⁶ Tɔlmba namba bi dii baa-mi yanga nanɔga. Mi saaya mi kɔ ka nyaa-ba jo baa-ba tɔusɛlle ji ce di diei aa ɔnclinanɔ bi waa u diei. Da mi kɔ, ba ka nu mi nunɔgu-i.

¹⁷ «Minɔ hɔyɔa-ma da mi ku mi tɔlmba maama-na aa da mi sire, ku cie mi maama ta ma dɔlɔnu mi To-i. ¹⁸ Muɔ da mi saa sie, molo sie gbɔa ko-mi. Ku dɔlaanu muɔmei mi pɔ mi fɛfɛ. Ku fɔŋgɔ dii-mie mi da mi ku aa sire. Mi To puɔraa-mi baa ma yaa-i.»

¹⁹ Yesuŋ waanɔ mafamma-i, *Yuifubaa baa tiraa hel ba-naa honninɔ. ²⁰ Ba fɔŋgɔ baa ta ba piye wuɔ: «Naacolɔ daa u yungu si dii! *Jina dii-yuɔ! Baa na ta na nu u nelma-i.» ²¹ Bananɔ ba'a: «Jina duɔ waa moloŋo manɔ nuɔ-i, u sie gbɔa piye dumandɛ-i-na. Namaa daa jina ba nolɔŋo gbɔa puur moloŋ yufienɔ wei?»

Yuifubaa-ba ctinaana Yesu-i

²² Waanɔ-huonɔŋ juɔ hi, *Yuifubaa baa ta ba ce *Diilodubuɔ *migaa-manɔ-ponsaanɔgu-i *Yerusalemu-i-na. ²³ Yesu wuɔ kɔ ka tuɔ wuɔra u binɔ *Salomɔ kukuruunɔgu-na. ²⁴ Yuifubaa baa kɔ ka ctɛlɔ-yuɔ aa naa yuu-yo wuɔ: «ŋ ka kaala ŋ nelma-i baa-ye yaku-i? Da kuɔ Diilonɔ unɔ pɔa nunɔgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konɔkortenɔ manɔ u yaa nuɔŋo-i, wanɔ ninsonɔ-i baa-ye ke!»

25 Yesu wuɔ cira: «Mi waan-*ma* baa-na cor tɪ, ŋga na saa hũu-*ma*. Miŋ ceŋ mamaŋ mi To yerre-na ma yaa pigáaŋ mi sínni-*i*. 26 Ŋga nan'a naa sí mei túlŋ namaa, na saa hũu mi nelma-*i*. 27 Mi suɔ mi túlmba-*i*. Ba nu mi nelma-*i* aa ta ba nyaanu-*miɛ*. 28 Mi há-*ba* cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede. Ba cɛraa ba ku, aa molo síe gbáa hũu-*ba* mi wulaa. 29 Mi To yaa háa-*mi* baa-*ba*, u fɔŋgũ jɛnya nuɔmba-*i* hiere ba wuoŋo-*i*, a ce dumaanɔ-*na*, molo síe gbáa hũu u diei u wulaa. 30 Muɔ baa mi To-*i* kuuduɔŋgu yaa-*i*.»

31 Uŋ piye dumaanɔ-*na*, Yuifubaa baa tiraa biɛra támpɛlɛiŋa da ba nan-*yo*. 32 Wuɔ gbɛ-*ba* wuɔ: «Mi To cɛ mi ce nelfafamma bɔi pigáaŋ-*na*. Miŋ cɛ mamaŋ, na taara na nan-*mi* ko-*mi* hama-*i* yuŋ-*nu*'i jebi?»

33 Yuifubaa ba'a: «Niŋ cɛ nelfafamma maŋ, i saa cira i nan-*ni* mafamma maa-*na*; niŋ wuɔraŋ ŋ biɛna Diilonɔ yerre-*i* wuɔ nuɔ Diilonɔ nuɔ, ku'i cɛ yie i nan-*ni* ko-*ni*.»

34 Yesu wuɔ: «Ma nyegáaŋ na *ánjɪnamma-*na* wuɔ Diilonɔ ciera: «*Na-maanɔ-*i* naa dii ŋaa Diilonɔ.*»* 35 Diilon-*nel*maŋ vii bamaŋ, Diilonɔ ciera wuɔ baa dii ŋaa Diilonɔ. I síe bi gbáa maar Diilon-*ánda*angu-*i*. 36 Uŋ hiɛlaa muɔmi maŋ puɔ-*mi* mi jo hɛma-*na*, bige-*i* cɛ da mi cira Diilon-*Biɛ*ŋ muɔ, na'a mi biɛna Diilonɔ yerre? 37 Da kuɔ mi sa ce mi To maacemma, baa na hũu mi nelma-*i*. 38 Ŋga da kuɔ mi ce ma yaa-*i*, hũyáaŋ-*maŋ*. Da na fiɛ'a na saa haa na nanɔa miɛ, miŋ ceŋ mamaŋ, hũyáaŋ-*maŋ* wuɔ Diilon-*maacemma*; ku yaa na ka suɔ wuɔ mi To dii baa-*mi* aa mi bi waa baa-*yo*.»

39 Uŋ waan mafamma-*i*, Yuifubaa baa tiraa sire wuɔ ba bel-*o*. Wuɔ kor ba wulaa.

40 Ku huonɔ-*na*, Yesu wuɔ bir ká *Yurdɛ bomborre nande-*na*, dii Nsáaŋ taa u *batisen nuɔmba-*i* kusuɔŋ-*nu*, ka tɛna da huonɔ cɛllɛ. 41 Nuɔŋ baa kũɔl ba-naa nyaa u huon-*nu*. Ba taa ba piye wuɔ: «Nsáaŋ siire, u saa ce himma dede. Ŋga uŋ waan mamaŋ hiere naacolŋ daayo kũŋgu-*na*, ninsonɔ.»

42 Nuɔmba bɔi hũyáa Yesu nelma-*i* terienɔ fangu-*na*.

11

*Lasaar kuliŋgu-*i**

1-2 Yesu jɛŋo nanɔ waa Betani-*na* ba taa ba bi-*yo* Lasaar. U túɔbaa-*ba* waa ba hái: Ba taa ba bi unanɔ-*i* Marti aa bi unanɔ-*i* Maari. Maari faŋo yaa naa kũɔna natikolo-hũmma-*i* Itienɔ gbeini-*na* aa naa hurre-*niɛ* baa u yukuɔsínni-*i*.*

Lasaar wuɔ ji cii jarma-*na*. 3 U túɔbaa-*ba* puɔr ba ka waŋ baa Yesu-*i* wuɔ u jɛŋo jaŋ. 4 Baŋ waan-*ma*, Yesu wuɔ cira: «Jaŋ daama saa jo da ma ji ko Lasaar, ŋga ma juɔ da ma ji ce Diilonɔ-*i* bɔi baa u Biɛŋo-*i* hiere.»

5 Lasaar baa u túɔbaa-*ba-*i**, ba maama taa ma dɔlɔu Yesu-*i* ma cor. 6 Baŋ túɔnu-yuɔ wuɔ Lasaar si dii hínni, wuɔ yaŋ yinni hái cor 7 aa naa suɔ gbɛ u *háalábiemba-*i* wuɔ: «I ka bir ká *Yude-*i-*na**.»

8 U háalábiemba cira: «Háalátie, ma sí *Yuifubaa-*ba* taa ba taara ba nan-*ni* baa támpɛlɛiŋa ko-*ni* terienɔ fangu-*na* kɛ? Ku saa bi da yinni yogo aa ŋ'a i bir ká!»

9 Yesu wuɔ nan gbánaláaŋ daaku-*i* baa-*ba* wuɔ: «Ma sí lɛrbaa cíncieluo ba hái dii báanɔ-*na* kɛ? Da ŋ ta ŋ wuɔ báanɔ-*na*, ŋ sa tísŋ ŋ fɛɛ duma, 10 ŋga da ŋ ta ŋ wuɔ isuɔŋgu-*na*, cecɛr maa sí, ŋ sa gbáŋ aa tísŋ ŋ fɛɛ.»

* 10:34 Gbeliemaŋ-naláanɔ (Psaume) 82.6

* 11:1-2 Nsáa 12.3

11 Uḡ waan mafamma-i, wuɔ cira: «I jleŋo-i Lasaar yaa kuraa duɔfūŋ, mi ka ká ka pŋŋ-yo.»

12 U haalábiemba cira: «Da kuɔ u kuraa duɔfūŋ, yan-yo fafalmu ka da-yuɔ.»

13 Yesu taa u taara u wan Lasaar kuliingu maama yaa baa-ba dumaanjo-na, ŋga ba saa suɔ. Bafamba daa nie sí u wan duɔfúgbáŋgbálámmun maama. 14 Ban'a ba saa suɔ Yesu nelma yaanŋa-i dumaanjo-na, wuɔ naa wuɔ wan-ma gbar-ma baa-ba wuɔ Lasaar jarma yaraa-yo. 15 Aa naa cira: «Uḡ'a u saa ku mi caan-nu, ku dolaanu-mie cor. Ku ka káyā-nei na haa na nanŋa-i mie fafamma. Siiren j ka ne kuŋ yen dii dumaa.»

16 U haalábilonjo nanjo waa, ba taa ba b1-yo Toma, Girekibaa ba'a Didimu; ku yunŋu yaa wuɔ plebaa. Fuɔ wuɔ gbē u nahaalábiemba namba-i wuɔ: «Yaan i ká, da ku ka waa kuliingu, i bi ku baa Itienjo-i hiere.»

Yesu yaa cicelma tienjo-i

17 Yesuŋ káa ka hi, wuɔ nu wuɔ ban fuuriiye Lasaar u yinni naa yaa waa yiingu fanŋu-na. 18 Betani-i baa *Yerusalemu-i ku saa yu kilobaa-ba siei, 19 a ce dumaanjo-na, *Yuifubaa bɔi baa hilaa ká da ba ka jaal kuliingu-i.

20 Marti juɔ nu wuɔ Yesu jo dii, wuɔ sire tuɔ járá-yuɔ aa naa yan Maari yaa tlena dumelle-na baa niraamba-i. 21 Uḡ kaa hi, wuɔ gbē Yesu-i wuɔ: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tūɔ naa saa ku. 22 Ŋga mi suyaa mie nin yen terienŋu man nuɔ-i fiefie-i-na, da ŋ cārā kuman Diilonjo wulaa, u ka hā-ni baa-ku.»

23 Yesu wuɔ cira: «Ŋ tūɔ ka sire.»

24 Marti wuɔ cira: «Mi suyaa mie miwaanjo tmmann-yiingu-na, kuon da ba ji ta ba sire, u ka sire.»

25 Yesu wuɔ cira: «Muɔmei siiren kuomba-i aa muɔmei cicelma-i. Uman duɔ haa u nanŋa mie, duɔ fie ku, u ka sire. 26 Aa uman duɔ haa u nanga mie, u ceraa u ku; ku yunŋu yaa wuɔ u daa cicelma man sa tlen dede-i. Ŋ hūyāa mafamma-i wei?»

27 Marti wuɔ: «Itie, mi hūyāa-ma. Mi hūyāa-ma wuɔ *Konkortienjo man naa saaya u jo, u yaa nuɔŋo-i. Nuɔnei Diilon-Bien nuɔŋo-i.»

28 Martiŋ waan mafamma-i, wuɔ ta kūŋ. Uḡ kaa hi, wuɔ cuo b1 Maari-i a wan baa-yo wuɔ: «Haalátienjo juɔ; wuɔ mi ji wan baa-ni ŋ ká u wulaa.»

29 Maariŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ pāŋ sire baa gbarunŋu tuɔ ká Yesu wulaa.

30 Yesu wuɔ sa hi suur nellen-huonŋa-na yogo, Martiŋ káa ka da-yo terienŋu man nuɔ-i, u waa yogo kusuwŋ-nu'i. 31 Yuifubaa-ba man waa ta ba ce jaalunŋu-i, ban juɔ da Maari tāanu hel dumaanjo-na, baa sire cu u huon-nu wuɔ sí u ká tseŋo cŋcorre'i nuɔ-i duɔ ka kaal. 32 Wuɔ ká ka hel Yesu terienŋu-na. Uḡ kaa'a u ne da Yesu-i, wuɔ ká ka dūuna u yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, kuɔ nii naa waa, mi tūɔ naa saa ku.» 33 Aa pāŋ haa u nammu-i u yun-nu. Baman naa káa baa-yo, baa bi ká ba ta ba kaal hiere.

Yesuŋ daa ban kaal dumaanjo-na, u huon kaa pāŋ kūl. 34 Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na fuuriiye-yuɔ hie?»

Baa cira: «Itie, jo i ta i ka pigāan-ni baa terienŋu-i.» 35 Yesu wuɔ pāŋ don tuɔ kaal. 36 Yuifubaa baa ta ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Na saa da, kulonjo maama taa ma dɔlnu-yuɔ de!» 37 Banan baa ta ba piiye wuɔ: «Ma sí u yaa puurii yironjo yufienja-i ke? Bige-i cie u saa cie Lasaar baa ku?»

38 Yesu huonŋan ŋa naa gbuu kūl dumaanjo-na, wuɔ ká ba ká cŋcorre terienŋu-na. Di waa támpēfuon-nu aa ba ce támpēlle suuye di nunŋu-i. Ban kaa hi, 39 wuɔ cira: «Halaan támpēlle-i!»

Marti wuɔ cira: «Itie, u yinni naa yaa de-i uḡ fuuriiye; u ka don tuɔ hūŋ dii.»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Marti, ma sɪ mi waan-ma baa-ni miɛ da ŋ haa ŋ nanŋa miɛ ŋ ka da Diilonŋ unŋ hii dumaa ke?»

⁴¹ Baa halanŋ tãmpɛlle-i. Yesu wuɔ tã u yunŋu-i dɔrɔ aa naa cira: «Baba, ninŋ nuɔ mi nunŋu-i mi jaal-ni boi. ⁴² Mi suyaa miɛ ŋ sa yagar mi nunŋu-i, ŋga bamanŋ dii mi caanŋu-na mi piye ba yaa da ba suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi.» ⁴³ Unŋ waan mafamma-i, wuɔ piye da gbagaga wuɔ: «Lasaar, sire ŋ hel ŋ jo bande!» ⁴⁴ Kulonŋ wuɔ hel jo; u gbeini fiɛnya baa u nammu-i hiere ka hel baa u yunŋu-i. Yesu wuɔ cira: «Firiin-yonŋ aa na yanŋ u kã!»

Ba taara ba ko Yesu-i

(Matie 26.1-5; Marke 14.1-2; Like 22.1-2)

⁴⁵ *Yuifubaa boi baa kãa Maari ba terienŋu-na da ba ka jaal ba tũɔ kuliinŋu-i. Banŋ juɔ da Yesu ciɛ nel daama-i, ba fõŋgũɔ baa hũu u maama-i. ⁴⁶ Bananŋ baa bir yanŋ aa kã ka tũnu *Fariɛbaa-ba-i baa unŋ ciɛ mananŋ. ⁴⁷ Banŋ tũɔnu-bei dumaanŋo-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa Fariɛbaa baa tigiinŋ *nellentaamba-i aa naa cira: «Naacolŋ daa u wuɔra u ce himma boi, i ka ce niɛ? ⁴⁸ Diɛ bi yanŋ u cor tuɔ ce, nuɔmba-i hiere ba ka cu u huonŋ-nu. Da ŋ bi da ba cu u huonŋ-nu, *Oromɛbaa-ba ka jo ji muonu i *Diilodubuɔ-i aa ko-ye hiere.»

⁴⁹ Unanŋo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bi-yo Kayifu. U yaa waa *Diilojigãntaamba yuntienŋo-i belle fande-na. Fuɔ wuɔ cira: «Na sa suɔ ku yaanŋa-i de! ⁵⁰ Na saa suɔ wuɔ nelduɔŋ duɔ ku a kor nelle-i hiere ku boyyaa nelle da di muonu wei?»

⁵¹ Kayifunŋ waan nelma manŋ daama-i fuɔ maawamma sɪ. Unŋ waa Diilojigãntaamba yuntienŋo-i belle fande-na dumaanŋo-na, Diilonŋo yaa diyaa-ma u nunŋu-na, wuɔ Yesu yaa saaya u ku Yuifubaa-ba maama-na ⁵² aa bi ku tigiinŋ Diilonŋ-bisãlmba manŋ dii hienŋu-na a ce-ba kuuduɔŋgu. ⁵³ Yinduɔŋgu fangu-na, Yuifu ba yuntaanŋ baa yiɛra-mei wuɔ fuɔ ba ko Yesu-i. ⁵⁴ Banŋ puu mafamma-i, Yesu wuɔ yanŋ-ba aa tuɔ fuo u hel. Duɔ hel u sa yanŋ ba da-yo. Ku huonŋu-na, wuɔ ji ta baa u *hãalãbiemba-i ka tɛna nelle nande-na ba bi-de Eframun, di saa maa baa hɛkuraanŋu-i.

⁵⁵ *Kɔrsinni timmanŋ-ponsaanŋunŋ juɔ piɛ, *Yuifubaa baa jãnu ba-naa da bãmbãale *Yerusalemu-i-na da ba tigiinŋ ba fɛɛ a saa baa ba Diilonŋ-hũmelle-i aa ponsaanŋu suɔ da ku hi. ⁵⁶ Nuɔmbanŋ juɔ dumaanŋo-na, baa ta ba taara Yesu-i Diilodubuɔ dumelle huɔŋga-na, ba sa da-yo ba da-yo. Baa ta ba piye Yesu: «Na yuu ba'a naacolŋ daayo ka jo ponsaanŋ daaku-na wei?» ⁵⁷ A ne da Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa Fariɛbaa-ba naa wanŋ baa nuɔmba-i wuɔ umanŋ duɔ suɔ unŋ yenŋ kusuɔŋ-nu, kutienŋo pigãanŋ-ba baa-yo ba ka bel-o.

12

Maari kũna natikolo-hũmma Yesu gbeini-na

(Matie 26.6-13; Marke 14.3-9)

¹ *Kɔrsinni timmanŋ-ponsaanŋunŋ juɔ tɛe yinni niedie i aa da ku hi, Yesu wuɔ kã Lasaarbaa-ba wulaa dii Betani-i-na. Lasaar fanŋo yaa naa kuu aa Yesu wuɔ sire-yuɔ. ² Unŋ kãa, baa haa bituonŋu u yerrenŋ. Marti yaa ciɛ niwuoni-i aa bie hã-ba. Lasaar waa baa-ba tuɔ wuɔ. ³ Maari wuɔ bie natikolo nanŋo-i litiri boluonŋu, a kũna Yesu gbeini-na aa ce u yukuɔsinni-i hurre-niɛ. Natikolo fanŋo-i baa ciɛ-yo baa *naar-yomma na kula. U sullu waa kpelle. Wuɔ sire nyaayã dũŋgu-i. ⁴ Yesu *hãalãbilonŋo manŋ ba nanŋ biŋ-yonŋ *Yuda-Isikaro-i, umanŋ juɔ hel Yesu huonŋu-na, wuɔ cira: ⁵ «Natikolo daayo naa gbãa da *deniebaa nuɔsũɔ komuɔŋa ndii. Bige-i ciɛ u saa yanŋ i suor-o a hã sũntaamba

baa gbeɪŋa faŋa-i?»⁶ Ku saa ce ɲaa sũntaamba hujarre waa-yuɔ ku'i ciɛ u tuɔ waŋ mafamma-i de! U taa u waŋ-ma baa u huɔya-maama. U yaa taa u tiera ba gbeɪŋa-i, a ne da u taa u cuo; a ce dumaŋo-na u taa u dii u naŋga-i yei.

⁷ Uŋ waŋ mafamma-i, Yesu wuɔ cira: «Yuda, yaŋ ciɛŋo fiisa! U kũna natikolo daayo-i miɛ tuɔ cie mi kuliŋgu yaa-i. ⁸ Sũntaamba dii baa-na baaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, ɲga muɔmi sie tɛna baa-na gbula.»

Nuɔmba gbagbarra Yesu huon-nu

⁹*Yuifubaa-man juɔ nu wuɔ Yesu juɔ dii Betani-i-na, baa sire kaal ba-naa ká da ba ka ne-yo aa bi ne Lasaar. ¹⁰*Diilojigantaamba yuntaaŋ baa sire wuɔ ba ko Lasaar ¹¹wuɔ u siremma ciɛ Yuifubaa bɔi nanna ba bĩncuɔŋ-hũmelle-i aa hũu Yesu maama-i.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(*Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Like 19.28-40*)

¹² Ku cuo kaala-i-na, nelpũngu maŋ naa juɔ *Yerusalemu-i-na da ba ji ce *kɔrsĩnni tĩmmaŋ-ponsaanɔŋgu-i, baa nu-ma hiere ka saa wuɔ Yesu jo dii. ¹³ Baa sire kar nampurni ta ba ká da ba ka jãrã-yuɔ. Ba taa ba hál wuɔ:

«Diiloŋo temma si dii!

Itieŋ uŋ saan u maŋ jo, Diilo baa-yo!

Diilo baa *Isirahel-baamba nellentieŋo-i!»*

¹⁴ Yesuŋ joŋ hũmelle-na, wuɔ ji da kakũmuɔ naŋo-i, wuɔ bel-o nyugũŋ. Ma bi nyɛgãaŋ dumɛi Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

¹⁵ «*Sinyɔtaan namaa, baa na tie holle.

Nieŋ, na nellentieŋo'i juɔŋ daayo na wulaa.

U nyugãaŋ tɛna kakũmbiloŋ-na.»†

¹⁶ Nel daamaŋ taa ma ce huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u *hãalãbiemba saa naa suɔ ma yaanɔgi-i. Yesuŋ juɔ nyugũŋ ká dɔrɔ-i-na, maa suɔ tɛnu-bei wuɔ *Diilopɔpɔrɔbiemban waŋ mamaŋ u kũŋgu-na, ma yaa taa ma ce-yuɔ dumaanɔ-na.

¹⁷ Bamaŋ waa hiere da uŋ siire Lasaar dumaa, baa ta ba waŋ-ma baa nuɔmba-i. ¹⁸ Nuɔmbaŋ nuɔ gbere daayo maama-i, baa kũl ba-naa ta ba jo u wulaa. ¹⁹ *Fariisɛbaa baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Ma sɪ na daa ke? Nuɔmba-i hiere baa dii u huon-nu; ma maaraa-na na gbãa ce bĩŋkũŋgu!»

Yesu waŋ u kuliŋgu maama

²⁰ Bamaŋ naa juɔ *Yerusalemu-i-na da ba ji jaal Diiloŋo-i ponsaanɔŋgu-na, Girekibaa-ba bi waa-bei. ²¹ Baa ká ka ta ba piye baa Filipu-i wuɔ: «I taara die piye baa Yesu-i.» Filipu waa Yesu *hãalãbiloŋo. U taa u hel Betisada dii *Galile mara nuɔ. ²² Filipu wuɔ ká ka tũnu Andere. Baa sire ba hãi-i-na ka hi Yesu-i baa-ma. ²³ Yesu wuɔ cira: «*Moloŋ-Bieŋo uŋ ka da yerre huɔŋgu maŋ nuɔ-i, ku yaa hii daaku-i.» ²⁴ Aa naa cira: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da ɲ da díbelle saa suur hĩema-na a hɔr, di bi tɛ di diei yaa-i; ɲga da di suur hĩema-na a hɔr, ɲ da di diyaa bieŋa bɔi. ²⁵ U maŋ duɔ tuɔ dɔl u fere, kutieŋo ka kasuɔŋ u fere; ɲga amaŋ duɔ hiel u naŋga u fereŋ nuɔ miwaan daayo-na, kutieŋo ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i. ²⁶ U maŋ duɔ tuɔ taara duɔ ce mi cãaraŋo, kutieŋo saaya u tuɔ nyaanu-mie. Muɔ da mi waa kusuɔŋ-nu, mi cãaraŋo ka bi waa kusuɔŋ-nu'i. Mi To ka ce mi cãaraŋo ce bɔi.

²⁷ «Miŋ yeŋ terieŋgu maŋ nuɔ-i fiefie-i-na, mi huɔŋga si dii huɔŋga. Mi sa suɔ miŋ ka waŋ mamaŋ baa mi To-i. Mi juɔ yaahuolo daayo maama yaa nuɔ-i,

* 12:13 Gbelie maŋ-nalãanɔŋgu (Psaume) 25.26 † 12:15 Sakari (Zacharie) 9.9

mi siɛ bi siɛ cira u kor-mi yuɔ.» ²⁸ Aa naa cira: «Baba, ce ɲ yerre ce bɔi!» Uɲ waan mafamma-i, baa nu molo piye dɔrɔ-i-na wuɔ: «Mi ciɛ mi yerre ce bɔi tɪ, mi ka tiraa ce di ce bɔi.» ²⁹ Baman waa nu moloɲ daa uɲ piye, baa ta ba piye wuɔ: «Diilonɔ'i naaraa!» Banan ba'a: «*Dɔrɔpuɔrɔbilonɔ'i piye baa-yo!»

³⁰ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Moloɲ daa u saa piye mei maa-na, u piye namaa maa-na. ³¹ Fieɛ yaa Diilonɔ ka pigaan nelbiliba-i u jayamma-i. Kuɲ hii teriengu man fieɛ-i, Diilonɔ ka donya miwaan daayo tieno-i. ³² Aa da ba ji haa-mi dɔrɔ, mi ka fa nelbiliba-i hiere piɛ-ba mi caan-nu.»

³³ Yesu waan nel daama-i a pigaan uɲ ka ku kuliingu man. ³⁴ Nuɔɲ baa cira: «*Anjinamma ciera wuɔ Diilonɔ uɲ paa nunɔgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno man, u sa ku dede. Ma da nie nan'a Moloɲ-Bieno gbɛ ba haa-yo dɔrɔ? Ma diei ma hai Moloɲ-Bieno yaa hai moloɲo-i?»

³⁵ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fitnuɔ dɪi baa-na yogo, ɲga u siɛ cɔ. Teriengu fanɔgu-na, wuɔsaangu man dɪi na gbeini-na, siirenɲ na ce-ku, ku yaa na ka hi baa cecerma-i. Na saa da, da ɲ ta ɲ wuɔ kukulma-na ɲ sa suɔ niɲ kaɲ kusuɔɲ-nu. ³⁶ Da na ta na taara na waa cecerma-na, fitnuɔɲ yen baa-na huɔngu man nuɔ-i, haan na nanɲa yuɔ huɔngu fanɔgu'i nuɔ-i.»

Yesuɲ waan mafamma-i, wuɔ hel ba hɔlma-na ka fuo.

Yuifubaa-ba saa hɪu Yesu nelma-i

³⁷ Yesuɲ fie ce gberɛ-weima bɔi *Yuifubaa-ba yufelle-na, molo saa hɪu u nelma-i. ³⁸ Diilonɔ uɲ puɔraa *Isayin wan maman, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi ciera wuɔ:

«Itie, ɲ daa hai moloɲo-i hɪyaa i nelma-i?

ɲ pigaan hai moloɲo-i wuɔ ɲ hii?» §

³⁹ Kumanɲ ciɛ ba siɛ gbɔa hɪu-ma, Isayi bi waan-ma. U ciera wuɔ: «Diilonɔ ciera:

⁴⁰ «Mi ciɛ-ba yiriemba,
a ce ba baa ta ba da baa ba yufien-a-i.

Mi guɔlaa ba anɲɔguɔma-i,

a ce ba baa ta ba suɔ nelma yaanɲa-i.

Ku'i ciɛ ba siɛ gbɔa hɪu mi nelma-i aa jo mi ji sire-bɛi ba jarma-na.»*

⁴¹ Isayi naa fara da Yesu bɔbɔima-i ku'i ciɛ u piye nel daama-i. U waan Yesu maama'i dumaanɔ-na.

⁴² *Yuifu ba yuntaamba famba ferɛ-i, ba fɔɲgɔɔ baa hɪyaa Yesu nelma-i, ɲga baa kaaalɔ *Fariɛɛbaa-ba-i wuɔ da ba wan-ma, ba ka nyaa-ba *Diilonelhaaladɔngu-na. ⁴³ Bafamba wulaa, bɔlbɔl nelbiliba dɔl-ba aa Diilonɔ bigaan-ba.

Yesu jomman-yiɲɲu-gu-i

⁴⁴ Ku huɔngu-na, Yesu wuɔ tuɔ piye baa nuɔmba-i da gbagaga wuɔ: «Umanɲ duɔ hɪu mi nelma-i, kutieno saa hɪu mei nelma, u hɪyaa uman puɔraa-mi u nelma. ⁴⁵ Da ɲ da muɔɲo-i, ɲ daa uman puɔraa-mi. ⁴⁶ Muɔmi dɪi ɲaa fitnuɔ. Mi juɔ hiɛma-na miɛ uman duɔ hɪu mi maama-i, kutieno baa tɛ kukulma-na. ⁴⁷ Mi saa jo da mi ji gan baa nelbiliba-i, mi juɔ da mi ji kor-ba; a ce dumaanɔ-na, umanɲ duɔ nu mi nelma-i aa yagar ma hɪmelle wuɔsaangu-i, mei sa gan baa-yo. ⁴⁸ Umanɲ duɔ ciina-miɛ baa mi nelma-i hiere, kutieno daa muotieno u ferɲ nuɔ tɪ. Miɲ waan nelma man baa-yo, ma'i ka gan baa-yo miwaanɔ tɪmanɲ-yiɲɲu-gu-na. ⁴⁹ Hama-i nuɔ-i? Mi sa wan mei kusɔɲ-maama.

Mi To yaa puɔraa-mi, aa miŋ gbɛ mi waŋ mamaŋ hiere, u pigáaŋ-mi baa-ma u fere. ⁵⁰ Aa mi suyaa miɛ uŋ waan mamaŋ baa-mi, ma yaa diyaan neliɛŋ nuonɔ-i ciɛlman-ɥumelle-na. A ce dumaanɔ-na uŋ waan-ma baa-mi dumaa, mi bi waŋ-ma dumei.»

13

Yesu saaraɣa u haalabiemba gbeini-i

¹ *Kɔrsinni tɪmman-ponsaanɣu waa ŋaa bisɪŋ ku temma. Nyunɣo ku temma-i, Yesu wuɔ suɔ wuɔ u tamman-ɥuonɣu hii tɪ duɔ ká Tuonɔ wulaa. Baman waa baa-yo hɛma-na, ba maama taa ma dɔlnu-yuɔ. U dɔlaa-ba a ji hi u tamma. ² Ku isuonɣu-na, baa tɛna ta ba wuɔ niwuoni-i. A ne da huonɣu fanɣu-na, *Sitáni naa dii-ma tɪ *Yuda huonɣa-na wuɔ u hel Yesu huonɣu-na. Yuda to yaa Simɔ-Isikaro-i. ³ Nga Yesu wuɔ suyaa wuɔ fuɔ fere hila Diilon-terien-nu jo, aa u ka bir ká u wulaa. Aa tiraa suɔ wuɔ u To birii weima-i hiere há-yo. ⁴ Wuɔ sire jukalaanɣu-na a hiel u jonɣoruɔ-i aa biɛ kompanɣa nanɣa pɛyɛ u nɛgelle-i. ⁵ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ biɛ bɪŋkɪŋgu a dii hɪmma tuɔ saara u *haalabiemba gbeini-i aa tuɔ hurre-niɛ baa kompanɣa man u nɛgelle-na. ⁶ Uŋ kaa hi Simɔ-Pier, Simɔ-Pier wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Itie, nanɣ siɛ gbáa saara mei gbeini-i.»

⁷ Yesu wuɔ: «Pier, miŋ ceŋ kuman daaku-i ŋ siɛ gbáa suɔ ku yunɣu-i nyunɣo-i-na, ŋga yiinɣu dii baa yiinɣu ŋ ka suɔ-ku.»

⁸ Pier wuɔ: «Mi siɛ siɛ aa yan nuɔ ŋ saara mi gbeini-i!»

Yesu wuɔ: «Da ŋ saa yan mi saara-niɛ, ŋ suɔ kerre ŋ nunɣu sɪ baa-mi weimana!»

⁹ Simɔ-Pier wuɔ: «Da ma waa dumaanɔ-na, saara-niɛ aa ŋ saara baa mi nammu-i baa mi yunɣu-i hiere.»

¹⁰ Yesu wuɔ: «Uman duɔ ce hɪmma-i u ne welewele hiere, u kuɔŋ, u saara u fere ce niɛ? Mi saa yagar-ma u gbeini. Namaa na kuɔŋ, ŋga na hieronɔ sɪ.»

¹¹ Uu naa suɔ uman ka hel u huonɣu-na ku'i ciɛ wuɔ ba saa kon hiere.

¹² Uŋ juɔ saara ba gbeini-i tɪ, wuɔ biɛ u jonɣoruɔ-i dii, aa ká ka tɛna u muntɛnammu-na aa cira: «Miŋ ciɛ kuman nei daaku-i, na suyaa ku yunɣu-i wei? ¹³ Da na ce na ta na bɪ-mi wuɔ: «Háalátie.» Kuniɛ na'a: «Itie.» Ma dɔlaa-na; na saa kar coima. ¹⁴ Muɔmi man na Tier muɔ baa na haalátien muɔ, da mi saara na gbeini-i, namaa na saaya na bi ta na saara na-naa gbeini. ¹⁵ Mi pigáaŋ-na nelma'i. Taa na ce ku yaa-i na hɔlma-na. ¹⁶ Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Maacembilonɔ sa maar u yuntienɔ-i, aa pɔpuɔrbilonɔ sa maar uman puɔraa-yo. ¹⁷ Da kuɔ na saa naa suɔ-ma, fiɛfiɛ-i-na na suyaa-ma. Da na wuɔ ma hɪmelle-i, na yunni dɔlaa.

¹⁸ «Da na da mi piye de-i-na, mi sa gbɛ na hieronɔ. Mi suɔ miŋ fiɛlaa baman. Nga mamaŋ nyegáan Diilon-nelma-na, ma gbɛ ma ce. Ma nyegáan wuɔ: «Uman taa u wuɔ baa-mi kaladuonɣu-na, u birii tuɔ gan baa-mi.»*

¹⁹ Mi ka wuɔya waŋ-ma baa-na aa ma suɔ da ma ce; ku yaa da ma ji ce, na ka hɪu-ma wuɔ uman dii gbula u yaa muonɔ-i. ²⁰ Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Uman duɔ bel mi pɔpuɔrbilonɔ-i fafamma, kutienɔ bilaa muɔmei; aa uman duɔ bel muonɔ-i fafamma, u bilaa uman puɔraa-mi.»

Yesu firiiye Yuda-i

²¹ Yesuŋ waan mafamma-i, u huonɣa pán kɔɔl. Wuɔ cira: «Mi siɛ fuo-ma nei: Na hɔlma-na, unaa ka hel mi huon-nu.»

* **13:18** Gbeliemán-naláanɣu (Psaume) 41.10

22 *Háalábienj baa bir ta ba ne ba-naa aa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U gbē hai?» 23 Háalábilonj manj maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yanj, u waa tɛna u caanġu-na. 24 Simɔ-Pier wuɔ piye baa-yo baa u nanga, wuɔ u yuu-yo u gbē hai? 25 Háalábilonj wuɔ miel cira: «Itie, ɲ gbē hai molonj-o-i?»

26 Yesu wuɔ cira: «Da mi nafiye *buruo-i há umanj, u yaa-i.» Aa naa búl buruo-i a nafiye há *Yuda-Isikaro. 27 Yudanj hüyáa buruo-i, *Sitáni wuɔ pánj sire-yuɔ. Yesu wuɔ cira: «Yuda, sire ɲ ce ninj saaya ɲ ce mamanj, baa seɛ baama!» 28 Bamanj waa hiere juwuoterienġu-na ba saa suɔ u nelma yaanġa-i. 29 Yudanj taa u tiera ba gbeinj-a, banamba da nie sí Yesu taara u ka sáa banj saaya ba ce ponsaanġu-i baa nimanj, sisɔ wuɔ u ka há sũntaamba-i binjkinġu. 30 Yudanj hüyáa buruo-i dumaanġo-na, wuɔ pánj sire hel. Ku waa isuonġu.

Taa na dɔl na-naa

31 *Yudanj hilaa, Yesu wuɔ cira: «Fiefie-i-na, nuɔmba daa *Molonj-Bienj bɔbɔima-i baa Diilonj maama-i Molonj-Bienj-o-na. 32 [Uɲ cie ba da Diilonj bɔbɔima-i yuɔ,] ku sie vaaya, Diilonj ka bi ce ba da Molonj-Bienj maama-i fuɔ-i-na.» 33 Aa naa cira: «Mi jēnaan namaa, mi yinni saa tiraa tɛ bɔi na hɔlma-na. Na ka taara-mie na sie da-mi. Minj taa mi wanj mamanj baa *Yuifubaa-ba-i, mi wanj-ma baa namei fiefie-i-na: «Minj kánj kusuonj-nu, na sie gbáa ká.» 34 Mi ka há-na nelfelemma aa suɔ ta. Nelfelemma famma yaa daama: Taa na dɔl na-naa. Muɔ minj dɔlaa-na dumaa, taa na dɔl na-naa dumɛi. 35 Da na ta na dɔl na-naa, nuɔmba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuɔ meɪ baan namaa.»

36 Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, ɲ ká hie?»

Yesu wuɔ cira: «Pier, minj kánj kusuonj-nu, ɲ sie gbáa ká baa-mi fiefie-i-na, ɲga ɲ ka ta ɲ jo huonj-nu.»

37 Simɔ-Pier wuɔ cira: «Itie, bige-i dii fiefie-i-na aa ɲ'a mi sie gbáa ká baa-ni? Da mi fie'a mi ka ku nanj maama-na, weɪma sí.»

38 Yesu wuɔ cira: «ɲ ka sie ku meɪ maama-na ninsonj wei? Ne! Yanj mi wanj ninsonj-o-i baa-ni: Kòhòldɛlanj sie hi bu, ɲ ka cina-mie da i siei wuɔ nanj sa suɔ-mi.»

14

Da ɲ da Yesu-i ɲ daa Diilonj yaa-i

1 Ku huonġu-na, Yesu wuɔ cira: «Baa na yanj na hɔmmu cu. Yaanġ aa na haa na nanġa-i Diilonj-o-na baa muɔmi-na. 2 Muntɛnammu bɔi dii mi To dumelle-na. Kuɔ muntɛnammu saa naa waa, mii naa waa hie wuɔ mi ka tigiinj muntɛnammu cie-na? 3 Da mi ká ka tigiinj na muntɛnammu-i tɛ, mi ka bir ji bie-na na ka tɛna mi caanġ-nu.» 4 Aa naa cira: «Minj kánj kusuonj-nu na sa bi yanj ku hümelle-i suɔma.»

5 Toma wuɔ cira: «Itie, i sa suɔ ninj kánj kusuonj-nu, i ce nie gbáa suɔ ku hümelle-i?»

6 Yesu wuɔ: «Muɔmei hümelle-i, muɔmei ninsonj-o-i aa muɔmei cicɛlma-i. Molo sie gbáa ká mi To wulaa ni kutienj saa cor baa muɔ. 7 Da na suɔ muonj-o-i, na ka suɔ mi To-i. ɲga fiefie-i-na, na suyaa-yo aa na daa-yo.»

8 Filipu wuɔ cira: «Itie, da ɲ pigáanġ-ye ɲ To-i i sie tiraa yuu-ni baa weɪma.»

9 Yesu wuɔ: «Filipu, mi báanġu cuɔ baa-na, aa nanj waa yogo nanj sa suɔ-mi! Da ɲ da muonj-o-i, ɲ daa mi To yaa-i; ku ce nie ɲ'a mi pigáanġ-na mi To-i? 10 ɲ saa hũu-ma wuɔ muɔ baa mi To-i kuuduonġu yaa-i wei? Minj wanj nelma manj baa-na, meɪ huɔya-maama sí. Inj yenj kuuduonġu baa mi To-i, u'i cienj u ferɛɲ

maacemma. ¹¹ Da mi cira muo baa mi To-i kuuduonngu yaa-i, na saaya na huuma wuo ninsoŋo. Da kuo coima, na sa ne miŋ ceŋ mamaŋ wei? ¹² Yaari mi waŋ ninsoŋo-i baa-na, miŋ ceŋ mamaŋ daama-i, umari duo haa u nanŋa mie, u gbãa ce ma temma. Aa ji da miŋ kãŋ mi To wulaa de-i-na, kutienŋo gbãa ce mamaŋ maaraa daama-i yere. ¹³ Da na cãrã bĩŋkũŋgu bĩŋkũŋgu, aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na a ce mi To ce boi. ¹⁴ Da na cãrã kumaŋ aa bí mi yerre-i, mi ka ce-ku hã-na.»

Yesu waŋ u hortienŋo maama

¹⁵ «Da kuo mi maama doŋnu-nei, na ka vaa na fere ta na ce miŋ waari mamaŋ baa-na. ¹⁶ Mi ka waŋ baa mi To-i u hã-na kakãyãtienŋo u ji tfe baa-na gbula. ¹⁷ Kakãyãtienŋo faŋo yaa *Diilon-Yalle-i; di yaa ninsontienŋo-i. Nelbiliemba sa da-yo, ba sa bi suo-yo, a ce dumaari-na u sie gbãa jo ba wulaa. Nga un yeri baa namaari-i, na suo-yo aa u ka tfe baa-na gbula. ¹⁸ Mi sie ta aa yaŋ-na yombĩŋ namaa; mi ka bir jo. ¹⁹ Cella, nuamba sie tira ta ba da-mi, nga namaari-i, na ka ta na da-mi. Mi ka tfe gbula aa namaa na ka tfe gbula. ²⁰ Ku yiiri da ku hi, na ka suo wuo muo baa mi To-i kuuduonngu yaa-i, aa namaa baa muoŋo-i kuuduonngu bi yaa-i. ²¹ Umari duo bella mi nelma-i aa tuo ce-ma, mi maama doŋnu u yaa-i. A ne da mi maamaŋ doŋnuŋ umari, kutienŋo maama ka doŋnu mi To-i aa bi doŋnu mei fere-i, aa mi ka pigãari kutienŋo-i mi fere.»

²² *Yuda nari waa a naara *Yuda-Isikaro-i, fuo wuo cira: «Itie, bige-i cie ŋ'a ŋ ka yaŋ nuamba namba-i aa pigãari miemei baa ŋ fere?»

²³ Yesu wuo cira: «Mi maama da ma ta ma doŋnu umari, u ka tuo ce miŋ waari mamaŋ. Duo tuo ce-ma, u maama ka doŋnu mi To-i. Aa u maari da ma doŋnu mi To-i, i ka jo ji har kutienŋo-na. ²⁴ Mi maari da ma'a ma sa doŋnu umari, u sa ce miŋ waari mamaŋ. A ne da miŋ waari mamaŋ baa-na, mei kusũŋ-maama sí, mi To maama. U yaa puwraa-mi. ²⁵ Mii dii baa-na yogo aa waŋ daama-i hieri baa-na. ²⁶ Mi To ka saari Diilon-Yalle jo mei yerren. Di ka kãyã-nei. Di ka jo ji waŋ ma yaanga-i baa-na hieri aa miŋ waari mamaŋ cor hieri, di ka ce ma tfeŋu-nei. ²⁷ Mi fe na hommu-i, aa mi fe-mu mei femma. Mi sa fe-mu ŋaa nelbiliembari feŋ ba-naa hommu dumaa. Baa na yaŋ na hommu cu, baa na bi yaŋ korma ta ma da-na. ²⁸ Ma sí mi waari-ma baa-na mie: «Mi ka ta nga mi ka bir jo ke?» Da kuo mi maama doŋnu-nei, miŋ kãŋ mi To wulaa, ku saaya ku doŋnu-nei. Hama-i nuo-i? Mi To maaraa muoŋo-i. ²⁹ Mi waliya waŋ nel daama-i baa-na ku yaa da ma ji ta ma ce na ka suo wuo mi waari ninsoŋo. ³⁰ Mi waari daayo tienŋo* jo dii mi huon-nu; a ce dumaari-na, mi sie tira da piiye boi baa-na. Nga u sie gbãa ce bĩŋkũŋgu mie. ³¹ Nelbiliemba saaya ba suo wuo mi To maama doŋnu-mie, aa tira suo wuo mi Ton'a mi ce mamaŋ, mi ce ma yaa-i ku'i cie *Bigãariŋo tuo jo. Siiren i halan bande-i-na!»

15

Yesu dii ŋaa eresẽ-tibiiri-kerre

¹ Ku huonngu-na, Yesu wuo ji nari gbãnalãari daaku-i baa u *hãlãbiemba-i wuo: «Muomei *eresẽ-tibiiri-kerre-i aa mi To yaa ku tienŋo-i. ² Mi negemmu mari sa maari hieri, u ka kar-mu nanna aa mumar maari, u ka juãrã-muo a ce mu migãari ta mu mari fafamma. ³ Miŋ waari nelma mari baa-na, ma migãari-na ti. ⁴ Nyaariŋ-mie ŋaa muo miŋ nyaariŋ-nei dumaa. Na suyaa wuo negenŋa mari da ka saa nyaari ka nyu-i-na ka sie gbãa mari de! Kuuduonngu yaa baa namaari-i: Da na saa nyaari muomi-na, na sie gbãa ce bĩŋkũfafaŋgu.

* **14:30** Mi waari daayo tienŋo yaa *Sitãni-i.

⁵ «Muomēi tibiingū-i, aa namei ku negemmu-i. Muo da miē mii si dii, na sie gbāa ce bñkūngu. Uman̄ duo nyaar-miē aa muomi bi nyaar-yuo, kutienjo gbāa ce weima boi. ⁶ Uman̄ duo saa nyaar-miē, ba būul kutienjo-i ka nanna puona ŋaa da ba jā neŋŋa-i ban̄ būul-kan̄ ka nanna dumaa ka kuol ba biē-ka dii-ka dāamu-na caa-ka. ⁷ Ŋga da na nyaar-miē, aa mi nelma waa na hōmmu-na, da na ta na taara kuman̄, na cārā-kuo, na ka da-ku. ⁸ Da na ta na ce maacenfafamma na hā Diilonjo-i, aa cu mi huon̄-nu, ku yaa ciēŋ mi To ce boi. ⁹ Mi Ton̄ dōlaa-mi dumaa, muomi bi dōlaa namaanjo-i dumēi. Tiyāŋ mi caan̄-nu mi ta mi ce baa-na. ¹⁰ Min̄ waan̄ maman̄ baa-na, da na ta na ce-ma, na maama ka ta ma dōlnu-miē ŋaa muo min̄ ceŋ mi To maama-i mi maama ta ma dōlnu-yuo dumaa.»

Yesu haalabiemba birii u jēnaamba

¹¹ Yesun̄ waan̄ mafamma-i, wuo cira: «Mi taara na hōmmu fē da yogogo mēi kaan̄ga temma-i ku'i ciē mi ta mi wan̄ nel daama-i baa-na. ¹² Mi nelma yaa daama: Taa na dōl na-naa ŋaa muomin̄ dōlaa-na dumaa. ¹³ Nelieŋ nuo da ŋ hūu-ma ku ŋ jēnaamba maama-na, nelnyul hamu-i dii ji maar mufammu-i? ¹⁴ Min̄ waan̄ maman̄ baa-na, da na ce-ma, na ka ce mi jēnaan̄ namaa. ¹⁵ Mi sa tiraa mi bī-na maacembieŋ namaa, mi bī-na mi jēnaan̄ namaa. Hama-i nuo-i? Maacembilonjo sa suo u yuntienjo kusungu-i. A ne da namaanjo-i, mi Ton̄ waan̄ maman̄ baa-mi hiere, mi waan̄-ma baa-na. Terieŋgu fan̄gu-na, mi sie gbāa bī-na mi maacembieŋ namaa. ¹⁶ Ku saa ce ŋaa namei fiēlaa muo, muomēi fiēlaa namaa aa puor-na wuo na ka ce maacenfafamma aa na yan̄ na maacemma da belle, ku yaa da na cārā bñkūngu bñkūngu mi To wulaa aa bī mi yerre-i u ka hā-na baa-ku. ¹⁷ Ŋga min̄ taaran̄ kuman̄ na wulaa, ku yaa daaku: Taa na dōl na-naa.»

Nelbiliemba bigaan̄ Diilonjo-i

¹⁸ «Da na da nelbiliemba bigaan̄-na, na saaya na suo wuo ba bigaan̄ muomēi igēna. ¹⁹ Kuo na waa baa-ba, baa naa dōl-na wuo bafamba baan̄ namaa. Ŋga mi fiēlaa namaanjo-i hiel-na ba hōlma-na; bafamba baan̄ namaa sī, ku'i ciē ba bigaan̄-na. ²⁰ Yaan̄ mi nel daama ta ma tēnu-nei: «Maacembilonjo sa maar u yuntienjo-i.* Da ba huol mi yaan̄-na, ba ka bi huol namaa na yaan̄-na. Da ba nu mi nun̄gu-i, ba ka bi nu namaa kungu-i. ²¹ Ba ka ce mafamma-i mēi maana. Ban̄'a ba saa suo uman̄ puōraa-mi, ku'i ciē. ²² Kuo mi saa naa jo ji piye baa-ba, molo naa saa cāl-ba. Ŋga de-i-na, ba sie gbāa da āntaalamma.»

²³ «Uman̄ duo bigaan̄ muonjo-i, kutienjo bi bigaan̄ mi To-i. ²⁴ Min̄ ciē himma man̄ ba daa-ma. Aa ba suyaa wuo molo sie gbāa ce ma temma. Kuo ba saa naa da-ma, molo naa saa cāl-ba. Ŋga ba daa-ma aa cor ta ba bigaan̄-mi baa mi To-i hiere. ²⁵ Na saa da! Maman̄ nyegāan̄ ba *ānjnamma-na, ma'i saa ce daama-i wei? Ma nyegāan̄ wuo: «*Ba bigaan̄-mi gbāngbān̄.*»†

²⁶ «Mi To un̄ ka hā-mi kakāyätienjo man̄ mi saan̄-yo hā-na, u yaa ninson-tienjo-i. Duo jo, u ka piye mi maama-i tūnu nuomba-i. ²⁷ Aa namaa ferē-i, in̄ waa baa i-naa dii ku domma-na, na ka bi ce mi siertaan̄ namaa.

16

Diilon̄-Yallen̄ ka jo ji ce maman̄

¹ «Mi sa taara ku ji nuol-na Diilon̄-hūmelle-na ku'i ciē mi ta mi wan̄ daama-i hiere baa-na. ² Ba ka nyaa-na *Diilon̄elhaalādūnni-na. Aa yiingu dii baa

* 15:20 Nic̄ŋ Matie 10.24; Nsáa 13.16. † 15:25 Gbelieman̄-ncini (Psaumes) 35.19; 69.5

yiingu, bamaŋ ji taa ba ko-na, ba ka da niε sɪ ba cáa Diilonjo'i dumaŋo-na. ³Baŋ'a ba saa suɔ mi To-i baa meɪ fεɛ-i hiere, ku'i ka dii-ba mafamma cemman-na. ⁴Kumaŋ ciε mi wuɔya ta mi waŋ-ma baa-na, mi taara da ma ji ta ma ce, na suɔ wuɔ mi waŋ-ma baa-na cor tɪ. Mii naa waa na caaŋ-nu ku'i ciε mi saa waŋ-ma baa-na dii ku domma-na. ⁵Dε-i-na, mi ta da mi ká umaŋ puɔraa-mi u wulaa, aa molo saa da duɔ yuu-mi wuɔ: «N ká hie?» ⁶Mi suyaa miε minj waŋ mamaŋ baa-na daama-i, ma'i saa dɔlnu-nei. ⁷A ne da mi waŋ ninsoŋo yaa baa-na. Da mi ta, ku ka káyā-nei. Na saa da, da mi saa ta, kakáyātienjo sic gbāa jo. Fuɔ mi ká ka hi aa saŋ-yo há-na. ⁸Duɔ jo, u ka pigāaŋ nelbilibiamba-i wuɔ ba piεra ámbabalma kúnju-na, ba piεra viisɪnni kúnju-na aa pira Diilonjo-berru kúnju-na. ⁹Baŋ'a ba saa hūu meɪ nelma-i, ku'i pigāaŋ ámbabalma-i. ¹⁰Aa minj káŋ mi To wulaa, na sic tiraa da tɪ, ku'i pigāaŋ viisɪnni-i. ¹¹Aa miwaŋ daayo tienjo* yuŋ-maamaŋ fielaanu tɪ, ku'i pigāaŋ Diilonjo-berru-i.

¹²«Nelma boi dii yogo mi da mi waŋ-ma baa-na, ŋga da mi waŋ-ma baa-na fiefiε-i-na, ma ka mulɛŋ-na. ¹³*Diilonjo-yalle da di ji jo, di yaa ninsoŋo tienjo-i, di ka kaala ninsoŋ-belle-i baa-na. Di sa ji waŋ difande kusúŋ-maama. Diŋ nuɔ mamaŋ, di ji waŋ ma yaa-i aa bi tūnu-nei mamaŋ juoŋ. ¹⁴Di ka da mi kusúŋ-maama-i ji piye tūnu-nei, a ce dumaŋo-na di ka ce-mi boi. ¹⁵Mi To maama-i hiere meɪ maama, ku'i ciε na da mi ciεra di ka da mi kusúŋ-maama-i ji piye tūnu-nei.»

Yesu tamma saa dɔlnu u haalabiamba-i

¹⁶Kufanɔ huonɔŋu-na, Yesu wuɔ gbē u *háalábiamba-i wuɔ: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.»

¹⁷U háalábiamba namba ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma'i dumandε-i: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi? Aa tiraa cira u ká u To wulaa. ¹⁸Uŋ gbēŋ celle maŋ, u yuŋgu yaa wuɔ niε? I saa suɔ u nelma yaanɔa-i.»

¹⁹Yesu wuɔ suɔ wuɔ ba taara ba yuu-yo. Wuɔ gbē-ba wuɔ: «Mi waŋ-ma baa-na mie: «Celle na ka naa-mi, aa celle na ka bir da-mi.» Na yuu na-naa ma yaa nuɔ-i wei? ²⁰Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Namaŋo-i na kaa haa na nammu-i na yunninɔ ta na gbu na kaal aa banamba waa ponsaŋ-nu. Na hɔmmu ka guɔla, ŋga na hɔguɔla ka bir ce hɔfɛlle. ²¹Cienjo kusúŋ da ku bel-o, yaanɔa sa waa-yuɔ. ŋga duɔ ji gbāŋ da u yuŋgu-i, bilonjo fε u huonɔga-i a ce u mulɛma karaanu-yuɔ. ²²Ku yaa ŋaa namaa kúnju-i: Na yammu váa fiefiε-i-na, ŋga yiingu dii baa yiingu, mi ka tiraa da-na. Da mi ji'a mi da-na, na hɔmmu ka fε aa molo cεraa u gbāa guɔla-muɔ. ²³Ku yiinɔ da ku hi, na sic yuu-mi baa nelma. Yaŋ mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Da na cárá kumaŋ aa bí mi yerre-i, mi To ka há-na baa-ku. ²⁴Na saa hi cárá bɪŋkúnju yogo aa bí mi yerre-i. Cáaraŋ, na ka da, aa da na da, na hɔmmu ka fε gbarnu.

²⁵«Mi waŋ nel daama-i hiere baa-na gbānɛiniŋ. ŋga yiingu dii baa yiingu, mi sic tiraa ta mi piye baa-na dumaŋo-na. Mi To u maamaŋ yenj dumaa, mi ka bi waŋ-ma baa-na dumei. ²⁶Ku yiingu da ku hi, na ka cárá Diilonjo-i aa bí mi yerre-i. Mi saa cira mi kaa cárá Diilonjo-i há-na dε! Na maama dɔlnu-yuɔ, na gbāa cárá-yuɔ na fεɛ. ²⁷Naŋ dɔlaa muonjo-i aa hūu-ma wuɔ mi hilaa fuɔ terien-nu'i jo, ku'i ciε na maama ta ma dɔlnu-yuɔ. ²⁸Mi hilaa mi To yaa wulaa-i jo hɛma-na. Fiefiε-i-na, mi ka ta hɛma-na bir ká mi To wulaa.»

²⁹Uŋ waŋ mafamma-i, u háalábienj baa cira: «Fiefiε fuɔ, ŋ yaŋ gbānɛini-i aa ta ŋ kaala ŋ nelma-i. ³⁰I suyaa yende-i-na wuɔ ŋ suɔ weima-i hiere. Diε tie

* 16:11 Miwaŋ daayo tienjo yaa *Sitáni-i.

taara die yuu-ni baa maman, η wuɔya suɔ-ma. Terienɔu fanɔu-na, i hũyáa-ma wuɔ η juɔ Diilonɔ-jomma.»

³¹ Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Ma sɪ na'a na hũyáa mi nelma-i fiefie-i-na ke? ³² Nɔa mi tũnu-nei, huɔnɔu nanɔu ka hi, aa ku hii tɪ yeɛ, na ka pisállá; nelienɔ nelienɔ baa u munɔkãmmu aa yanɔ mi tɛ mi diei yonɔ. Nɔa mi sie tɛ mi diei; mi To dii baa-mi. ³³ Nanɔ cuu mi huonɔ-nu, mi taara na hõmmu fɛ ku'i cie mi ta mi wanɔ mafamma-i baa-na. Nelbiliemba ka mulienɔ-na miwaanɔ daayo-na, nɔa vaanɔ na fere, mi guɔlaaya ba fõngũ-i.»

17

Yesu Diilocaralle-i

¹ Yesuɔ juɔ piye tɪ, wuɔ tá u yunɔu-i dõɔ aa naa cira: «Baba, ku hii. Ce η Bieɔ ce bõi, kumanɔ ka ce fuɔ bi ce nuɔ η ce bõi. ² Nɔ haa-yo nelbiliemba yunɔ-nu wuɔ u há u dombũurãamba-i cicɛlma manɔ sa tɛnɔ dede-i. ³ A ne da cicɛlma manɔ sa tɛnɔ dede-i ma yaa a suɔ ninsonɔ-Diilonɔ nuɔnɔ-i aa bi suɔ *Kõnɔkõrtienɔ muɔmi manɔ ninɔ puɔraa-mi. ⁴ Mi cie η ce bõi hɛma-na. Ninɔ nɔa naa há-mi maacemma manɔ, mi cie-ma. ⁵ Baba, minɔ nɔa waa baa-ni aa miwaanɔ suɔ duɔ donɔ, ninɔ nɔa ce mi ce bõi dumaa, ce mi ce bõi dumei fiefie-i-na.

⁶ «Ninɔ fiɛlaa bamanɔ miwaanɔ-na há-mi, mi pigãanɔ-ba η sɪnni-i. Nanɔ baamba'i waa, η bir-ba há muɔ baa-ba. Ba nuɔ η nuɔnɔ-i. ⁷ Ba suyaa fiefie-i-na wuɔ ninɔ háa-mi mananɔ hiere, nanɔ kusũnɔ-maama. ⁸ Ninɔ waanɔ mananɔ baa-mi, mi waanɔ-ma baa-ba. Ba siyaa-ma. Ba suyaa wuɔ mi hilaa nanɔ terienɔ-nu'i jo. Aa ba suyaa wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ⁹ Mi cãrã-nie da mi há-ba. Mi sa cãrã-nie da mi há nelbiliemba-i hiere de! Ninɔ háa-mi bamanɔ, mi cãrã-nie da mi há ba yaa-i; nanɔ baamba-i. ¹⁰ Mei kũnɔu-i nanɔ kũnɔu, aa nanɔ kũnɔu-i mei kũnɔu. Mi bõbõima da ba yaa nuɔ-i. ¹¹ Muɔmi sa tiraa mi ye dii miwaanɔ-na, mi kã nanɔ terienɔ-nu, a ne da bafamba dii-yuɔ yogo. Baba, cãlmuɔ sɪ nuɔni manɔ nuɔ-i, jande, ta η niya-bei η fere baa nanɔ ferienɔ fõngũ; η háa muɔnɔ-i u yaa-i. Ku yaa ba ka waa baaduɔmba nɔa muɔ baa nuɔnɔ-i inɔ yenɔ baaduɔnɔ mie dumaa. ¹² Ninɔ háa-mi fõngũ manɔ, minɔ cie huɔnɔu manɔ baa-ba, mi nieya-bei baa u yaa-i. Mi nieya-bei, u diei sa je! balla mi wulaa, da ku saa waa umanɔ naa saaya u balla nɔa manɔ nyegãanɔ dumaa Diilonɔ-nelma-na.*

¹³ «Fiefie-i-na, mi ka bir kã η wulaa. Mi taara ba hõmmu fɛ gbarnu mei kaanɔa temma-i, ku'i cie mi tɛ hɛma-na aa ta mi wanɔ mafamma-i. ¹⁴ Minɔ waanɔ η nelma-i baa-ba, nelbiliemba bigãanɔ-ba wuɔ ba sa wuɔ hũmeduɔle baa-ba nɔa muɔ. ¹⁵ Ku saa ce nɔa mi cãrã-nie wuɔ η hiel-ba miwaanɔ-na de! Ma'i sɪ. Mi cãrã-nie wuɔ η ta η niya-bei *Bigãaranɔ baa da suur ba hõlma-na. ¹⁶ Ba sa wuɔ hũmeduɔle baa nelbiliemba-i nɔa muɔ. ¹⁷ Nanɔ nelma yaa ninsonɔ-i. Pigãanɔ-ba baa-ma ba suɔ-ma aa ta ba cãa nuɔnei yonɔ. ¹⁸ Ninɔ puɔraa muɔmi-i dumaa miwaanɔ-na, mi bi puɔraa bafamba-i dumei miwaanɔ-na. ¹⁹ Muɔ mi cãa nuɔnei yonɔ ba da ba da ninsonɔ-i aa fulnu nuɔnei ta ba bi cãa-ni.

²⁰ «Mi sa cãrã-nie da mi há bafamba yonɔ de! Bamanɔ ka nu ba nelma-i aa hũu mi maama-i, mi bi cãrã-nie da mi há kutaamba-i. ²¹ Baba, mi cãrã-nie wuɔ η yanɔ ba ce kuuduɔnɔu nɔa muɔ baa nuɔ inɔ yenɔ baaduɔnɔ mie dumaa. Yanɔ i suurnu i-naa, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ nuɔnei puɔraa-mi. ²² Ninɔ cie mi ce bõi dumaa, mi bi cie ba ce bõi dumei, ku yaa ba ka gbãa ce kuuduɔnɔu nɔa muɔ

* **17:12** Nicɔ Nsáa sebe-i-na 13.18 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

baa nuɔ in̄ yɛŋ kuuduɔŋgu duma. ²³ Ku yun̄gu yaa daaku: Mi ka waa baa-ba aa ŋ waa baa-mi, ku yaa ba ka gbáa ce kuuduɔŋgu kelkel. Dumaŋo-na, nuamba ka suɔ wuɔ nuɔnɛi puɔraa-mi aa tiraa suɔ wuɔ ba maama dɔlnu-niɛ ŋaa mɛi maaman̄ dɔlnuŋ-niɛ duma.

²⁴ «Baba, nin̄ dɔlaa-mi duma aa miwaan̄o suɔ duɔ don̄, mi taara nin̄ ciɛ mi ce bɔi duma, da mi waa kusuɔŋ-nu, mi dombúuráamba waa mi caan̄-nu ta ba da-mi. ²⁵ Baba, ŋ faa teu! Nelbiliemba saa suɔ-ni, ŋga mɛi suyaa-ni aa dombúuráamba suyaa wuɔ nuɔnɛi puɔraa-mi. ²⁶ Mi pigáan̄-ba ŋ sɛnni-i, aa mi ka cor ta mi pigáan̄-ba baa-ni, ku yaa nin̄ dɔlaa muɔŋo-i duma, bafamba ka bi dɔl ba-naa dumɛi, aa muɔ baa bafamba-i i gbonu ce baaduɔŋ miɛ.»

18

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Like 22.47-53)

¹ Yesuŋ juɔ cará Diilon̄o-i tɛ, wuɔ hel baa u *hálábiemba-i a jáal Sedurɔ kaan̄gu-i ká bomborma namma-na. Tibinnin̄-suon̄gu nan̄gu waa terien̄gu fan̄gu-na, baa ká ka suur-kuɔ. ² Ba taa ba ká terien̄ daaku-na koko; a ce dumaŋo-na, *Yuda man̄ taa u taara u hel u huon̄gu-na, u taa u suɔ ku saan̄gu. ³ Wuɔ sire nyaa ba huon̄-nu dii tibinnin̄-suon̄gu-na baa sorosibaa-ba-i a naara *Diilodubuɔ niyataamba namba. *Diilojigántaamba yuntaamba-i baa *Fariɛbaa-ba yaa naa háa-yo Diilodubuɔ niyataamba-i. Fitimbaa-ba waa baa-ba a naara jigámmu. ⁴ Yesu wuɔ suyaa man̄ ka da-yo. Ban̄ káa ka hi, wuɔ piɛ yuu-ba wuɔ: «Na taara hai molon̄o-i?»

⁵ Baa cira: «I taara Nasarɛtitaan̄ Yesu.»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmɛi.» Yuda man̄ taa u taara u hel u huon̄gu-na, u waa baa-ba.

⁶ Yesuŋ ciɛra muɔmɛi terien̄gu man̄ nuɔ-i, baa bir baa ba honni ká ka cii da burɔŋ! ⁷ Yesu wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na taara hai?»

Baa cira: «I taara Nasarɛtitaan̄ Yesu.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Mi saa cira muɔmɛi wɛi? Da na'a na taara muɔmɛi, yaan̄ baman̄ daaba ká.» U gbɛ u hálábiemba yaa-i. ⁹ Un̄ ŋa naa wan̄ man̄, ma'i sa ciɛŋ daama-i wɛi? Uu naa cira: «Baba, nin̄ háa-mi baman̄, u diei saa balla mi wulaa.»*

¹⁰ A ne da jigán̄ga waa baa Simɔ-Piɛr; wuɔ fa-ka hiel-ka pán̄ jafún̄ *Diilojigántaamba yuntien̄o maacembilon̄o nadietungu-i a yer-ku. Ba taa ba bí naacoln̄o-i Malkusi. ¹¹ Yesu wuɔ cira: «Piɛr, dii ŋ jigán̄ga-i ka fognon̄gu-na!» Aa naa cira: «Mi To un̄ ciɛra man̄ da-mi, ŋ sa taara ma da-mi wɛi?»

¹² Yesuŋ bi waan̄ mafamma-i, sorosibaa-ba-i baa ba yuntien̄o-i a naara Diilodubuɔ niyataamba ká ka bel-o vaa u nammu-i mu hái-i-na.

¹³ Belle fande-na, Kayifu yaa waa Diilojigántaamba yuntien̄o-i. Ban̄ vaa-yo, baa ká baa-yo Kayifu cura yaa wulaa-i igɛna. Ba taa ba bí-yo Ani. ¹⁴ A ne da Kayifu duon̄o fan̄o yaa naa gbɛ *Yuifu ba yuntaamba-i wuɔ nelduɔŋ duɔ ku a kor nelle-i hiere ku bɔyaa nelle da di muonu.†

Simɔ-Piɛr ctinaana Yesu-i

(Matie 26.69-70; Marke 14.66-68; Like 22.55-57)

¹⁵ Ban̄ bilaa Yesu-i ta ba ká baa-yo, Simɔ-Piɛr baa u nahálábilon̄o nan̄o-i baa cu ba huon̄-nu. *Diilojigántaamba yuntien̄o taa u suɔ Simɔ-Piɛr nabentien̄o-i, a ce dumaŋo-na, ban̄ kaa hi Diilojigántaamba yuntien̄o cingui,

* 18:9 Nien̄ 6.39; 17.12. † 18:14 Nien̄ 11.50.

*háalábilonɔ daa wuɔ ká ka suur baa Yesu-i hiere. ¹⁶ Pier wuɔ yiera fondumelle-na u saa suur. Háalábilonɔ daa wuɔ hel piiye baa ciɛŋo manɔ taa u niya dumelle-i aa naa ce Pier suur. ¹⁷ Ciɛŋ daa wuɔ yuu Pier wuɔ: «Ma sí naacolɔ daa u háalábilonɔ naŋo'i nuɔŋo-i kɛ?»

Pier wuɔ cira: «U háalábilonɔ sí muɔ de!» ¹⁸ Waanɔgu waa; *Diilojigántaamba yuntienɔ maacemiamba-i baa bamanɔ niɛyan-yuɔ baa dii dáamu ta ba yiraanɔ. Pier wuɔ ká ka tuɔ yiraanɔ baa-ba.

(Matie 26.59-66; Marke 14.55-64; Like 22.66-71)

¹⁹ Baŋ káa baa Yesu-i, *Diilojigántaamba yuntienɔ wuɔ yuu-yo a ká u *háalábiemba yanɔa, baa unɔ wuɔranɔ u wanɔ nelma manɔ baa nuamba-i ma yanɔa. ²⁰ Yesu wuɔ cira: «Mamanɔ waa mi wulaa, mi piiye-mɛi nuamba-i hiere ba yufellenɔ. Mi piiye-mɛi *Diilonelháaládúnni-na aa piiye-mɛi *Diilodubuɔ-i-na. *Yuifubaa-ba jánu ba-naa terni fanni'i nuɔ-i. Mi saa fuo ma diei beí. ²¹ Ma ce niɛ ŋ ta ŋ yuu-mi? Minɔ piiye baa bamanɔ, ba suyaa minɔ waanɔ mamanɔ baa-ba; yuu ba yaa-i, ba ka wanɔ ma yaanɔa-i baa-ni.»

²² Yesunɔ piiye dumaanɔ-na, Diilojigántaamba yuntienɔ niyatienɔ nanɔ wuɔ caa u túŋgu-i aa naa cira: «Ŋ piiye baa Diilojigántaamba yuntienɔ yaa de-i-na wei?»

²³ Yesu wuɔ cira: «Da kuɔ mi cáláa piyemma, pigáan-mi minɔ cáláa kusuɔŋ-nu; ŋga da kuɔ mi saa cál piyemma, ŋ muyaa-mi hama-i nuɔ-i?»

²⁴ Aní wuɔ yanɔ-yo baa iyiemba-i aa saanɔ-yo há Kayifu-i baa-yo, u yaa waa Diilojigántaamba yuntienɔ-i.

(Matie 26.71-75; Marke 14.69-72; Like 22.58-62)

²⁵ Baŋ taa baa Yesu-i ta ba ká Kayifu terienɔ-na, Simɔ-Pier wuɔ tɛna dii dáantorre-na. Naacolɔ nanɔ wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ma sí naacolɔ daa u *háalábilonɔ naŋo'i nuɔŋo-i kɛ?»

Pier wuɔ cira: «U háalábilonɔ sí muɔ de!» ²⁶ *Diilojigántaamba yuntienɔ maacembielonɔ naŋo waa, ba kuuduɔŋgu'i baa Pierɔŋ jafáanɔ umanɔ túŋgu-i yerku. Fuɔ wuɔ cira: «Ma sí mɛi daa nuɔ baa naacolɔ daayo-i tibinninɔ-suonɔŋu-na kɛ?» ²⁷ Pier wuɔ tiraa hel-kuɔ wuɔ coima, fuɔ sí. Kəhəldieləŋ wuɔ donɔ tuɔ bu.

Ba káa baa Yesu-i fáamaanɔ ba terienɔ-nu

(Matie 27.1-2,11-31; Marke 15.1-20; Like 23.1-5,13-25)

²⁸ Cuonɔ kaalaa kánkánkán, baa naar hel baa Yesu-i Kayifu terienɔ-na a ká baa-yo ba fáamaanɔ wulaa. Fáamaanɔ fanɔ waa *Oromeyienɔ. Baŋ kaa hi, *Yuifu ba yuntaamba saa sie suur fáamaanɔ dumelle-na; wuɔ da ba suur, ba ka guɔla ba ferɛ a ce ba sie gbáa wuɔ *kərsinni tɛmmanɔ-ponsaanɔŋu niwuoni-i. ²⁹ *Pilati yaa waa fáamaanɔ-i belle fande-na. Wuɔ hel yuu-ba wuɔ: «Na'a naacolɔ daayo ciɛ bige-i?»

³⁰ Baa cira: «Kuɔ u maacemma naa fa, ii naa saa jo baa-yo ji há-ni.»

³¹ Pilati wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Biyaanɔ-yonɔ na ká baa-yo na ka ce u ándaanɔŋu-i namaa cemma.»

Baa cira: «Mie sie gbáa há-ba húmelle-i i ferɛ wuɔ ba ko molonɔ.» ³² Yesunɔ ŋa na'a u ka ku kuliŋgu manɔ, ku'i sa juonɔ daaku-i wei?‡

³³ Pilati wuɔ bir suur u dumelle-na aa bí Yesu-i ji yuu-yo wuɔ: «Nuɔnei Yuifu ba nellentienɔ nuɔŋo-i wei?»

³⁴ Yesu wuɔ cira: «Molonɔ-i waanɔ mi maama baa-ni wei? Sisɔ nanɔ kusunɔ-maama'i?»

‡ 18:32 Nienɔ 12.32-33.

³⁵ Pilati wuɔ cira: «Ne nin feŋ-min! N̄ daa muɔ Yuifuyien muɔ wei? N̄ nellen-baamba'i h̄aa muɔ baa-ni baa *Diilojigantaamba yuntaamba-i, ŋ guɔlaaya bige-i ba wulaa?»

³⁶ Yesu wuɔ cira: «Mei nellentesinni sa hel h̄ema-na bande. Kuɔ ni taa ni hel h̄ema-na bande, bamanj cuu mi huon-nu baa naa gb̄an kpelle a h̄u-mi Yuifubaa-ba nammu-na. Nga mei nellentesinni-i miwaan daayo niini s̄i.»

³⁷ Uŋ waan mafamma-i, Pilati wuɔ cira: «Terienju fanju-na, nellentien nuɔ wei?»

Yesu wuɔ cira: «Nellentien muɔ ŋaa nin waan-ma dumaa. Mi juɔ ji hon h̄ema-na da mi wan ninsoŋo maama. Umanj duɔ cu ninsoŋo huon-nu ŋ da kutienjo nu mi nelma-i.»

³⁸ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ninsoŋo yaa bige-i fuɔ?» Aa naa tiraa hel k̄a Yuifubaa-ba wulaa ka cira: «Mei saa da kumanj cie na'a na ko naacolŋ daayo-i.

³⁹ Nga ma diei dii, kumanj cien koko, belle belle, da na'a na ce na korsinni timman-ponsaanju-i, mi nanna kasobilonjo diei h̄a-na. Na taara bende-i mi nanna Yuifu ba nellentienjo yaa h̄a-na wei?»

⁴⁰ Baa kaasŋ wuɔ: «I sa taara ŋ nanna ufanjo-i! I taara ŋ nanna Barabasi!» A ne da Barabasi fanjo waa cuoyuo.

19

Pilati h̄aa-ba h̄umelle-i wuɔ ba ko Yesu-i

¹ Manj juɔ waa dumaanjo-na, *Pilati wuɔ cira ba jo baa Yesu-i ji muo-yo. ² Sorosibaa baa ce huɔni a s̄u nyantuoluo dii u yunju-na. Aa naa bi dii jonjorbuɔ h̄a-yo ce-yo ŋaa nellentienjo. Jonjorbuɔ fanjo waa d̄aa-wuonjo. ³ Banj cie mafamma-i, baa ta ba pie ba jaal-o. Umanj duɔ pie, wuɔ: «*Yuifu ba nellentie, mi jaalaa-ni.» Aa caa u t̄unju-i.

⁴ Pilati wuɔ tiraa hel wan baa-ba wuɔ: «Mi ka ce ba hel baa-yo jo baa-yo, ku yaa na ka suɔ wuɔ mei saa da kumanj cie na'a na ko-yo.» ⁵ Aa naa bi ce ba hel baa Yesu-i baa huonŋ-nyantuoluo-i u yunju-na a naara jonjorbuɔ-i u nuonju-na. Banj juɔ baa-yo, Pilati wuɔ cira: «U yaa daayo!»

⁶ *Diilojigantaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuɔ niyataan ban ju'a ba ne da Yesu-i, baa p̄an donj ta ba kaasŋ wuɔ: «Gbu-yo *daan-nu! Gbu-yo daan-nu!»

Pilati wuɔ cira: «K̄aan na ka gbu-yo na ferɛ; mei saa da kumanj cie na'a na ko-yo.»

⁷ Yuifubaa baa cira: «U cie u ferɛ Diilon-Bienjo; a ne da a saa baa mie *anjnamma-i, fuɔ temma-i i saa saaya i yan-yo, i gb̄ɛ i ko-yo.»

⁸ Banj waan mafamma-i, Pilati holle p̄an caar. ⁹ Wuɔ bir suur baa Yesu-i ka yuu-yo wuɔ: «Nan hel hie?» Yesu saa sen sununju yuɔ.

¹⁰ Pilati wuɔ cira: «Ŋ fiinaan muɔmei nuɔ-i wei? N̄ saa suɔ wuɔ mi gb̄aa nanna-niɛ, mi gb̄aa bi ce ba gbu-ni *daanju-na wei?»

¹¹ Yesu wuɔ cira: «Kuɔ Diilo saa naa h̄a-ni baa ku f̄onjuɔ-i, nii naa saa gb̄aa ce b̄in̄k̄unju muɔmi-na. Terienju fanju-na, umanj juɔ baa-mi ji h̄a-ni, fuɔ calmuɔ maara nan wuonjo-i.» ¹² Pilatin nuɔ nel daama-i wuɔ p̄an tuɔ taara u nanna Yesu-i. Yuifubaa baa sire ta ba kaasŋ wuɔ: «Da kuɔ nan j̄ienjo s̄i *j̄amatigi-i, nanna-yuɔ! Umanj duɔ ce u ferɛ nellentienjo, j̄amatigi bigaaranjo!»

¹³ Banj piye dumaanjo-na, Pilati wuɔ tiraa hel baa Yesu-i k̄a baa-yo terienju nanju-na ba bi-ku «Gabata» ebiremna-na. F̄amaanjo t̄ena kusuw̄-nu'i u ger. Banj k̄aa, wuɔ t̄ena u teterre-na. ¹⁴ B̄aanju naa hi yuhuw̄ga-i t̄i, aa *korsinni timman-ponsaanju waa ŋaa bisŋ ku temma. Pilati wuɔ gb̄ɛ Yuifubaa-ba-i

wuɔ: «Na nellentienjo yaa daayo!» ¹⁵ U waan mafamma-i ce nie? Baa sire ta ba kaasɩŋ wuɔ: «Ko-yo! Ko-yo! Gbu-yo daan-nu!»

Pilati wuɔ cira: «Na'a mi gbu na nellentienjo yaa daangu-na wei?»

*Diiløjigãntamba yuntaan baa cira: «Da ma hel *Oromɛ ba *jãmatigi-i-na, nellentienjo nanjo si dii baa-ye.» ¹⁶ Pilati wuɔ hã-ba Yesu-i wuɔ ba ka gbu-yo daangu-na.

Ba taa baa Yesu-i da ba ka ko-yo

(Matie 27.32-44; Marke 15.21-32; Like 23.26-43)

¹⁷ *Pilatiŋ hãa-ba hũmelle-i, baa hel baa Yesu-i nellen-huonja-na kã baa-yo ban bɩŋ terienju man ebiremma-na «Gɔlgota-i», ku yunju yaa wuɔ yukoluonju. Ban ka gbuŋ-yon *daangu man nuɔ-i, baa haa-ku hã fuɔ fɛɛɛ yaa tũu-ku. ¹⁸ Ba kãa baa-yo kusuon-nu'i ka gbu-yo, a naara nuɔmba namba ba hã; unanjo-i kɔtuɔŋ daaku-na, unanjo-i kɔtuɔŋ daaku-na.

¹⁹ Pilati wuɔ nyegɛŋ haa Yesu yudɔɔ-i-na wuɔ: «Nasarɛtitaan Yesu, *Yuifu ba nellentienjo.» ²⁰ Ba nan gbuu-yo terienju man nuɔ-i, kuɔ sa maa baa nellen-huonja-i, aa ba nan nyegãan nelma man haa u yudɔɔ-i-na, baa nyegãan-ma ebiremma-na, baa latɛmma-na, baa girekimma-na; a ce dumaanjo-na, Yuifubaa bɔi baa kalan-ma. ²¹ *Diiløjigãntamba yuntaan baa sire kã Pilati wulaa ka cira: «Hur Yuifu ba nellentienjo-i aa ŋ nyegɛŋ wuɔ: «Naacolŋ daayo ciera u yaa Yuifu ba nellentienjo-i.»»

²² Pilati wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Miŋ nyegãan kuman, mi nyegãan ku yaa-i; mi sie gbãa hur-ku aa nyegɛŋ kunganju.»

²³ Sorosibaa-ban gbuu Yesu-i, baa biɛ u niidiini-i calnu-niɛ sɔmma naa; nelduonjo biɛ sɔmma diei. Aa naa bi biɛ u jonjorbuɔ-i. Jonjorbuɔ daayo-i nunjombomu saa waa-yuɔ; kompanga diei duonj dɔɔ-i-na ji hi cicaara-i. ²⁴ Baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Baa na yan i taalnu jonjorbuɔ daayo-i, yaan i ful tienja i ne uman ka da-yo.» Maman nyegãan Diilon-nelma-na ma'i sɩ daama-i wei? Ma nyegãan wuɔ: «Ba calaanu mi niidiini-i ba-naa nuɔ aa ful tienja biɛ mi jonjorbuɔ-l.»*

²⁵ Ban gbuu Yesu-i, u nyu waa u caangu-na baa u nyu hãanjo nanjo, a naara Maari man Kulopasi cienjo-i, baa Maari man ta u hel Magidala-i-na. ²⁶ Yesu wuɔ ne da u nyu-i baa u *hãalãbilonjo man taama-i taa ma dɔlnu-yuɔ ba waa yiera ba-naa canniŋ; wuɔ gbɛ nyunjo-i wuɔ: «Nnaa, ŋ bieŋjo yaa-i.» ²⁷ Aa gbɛ hãalãbilonjo-i wuɔ: «ŋ nyu yaa-i.»

Uŋ piye dumaanjo-na, hãalãbilonj daa u saa bir u huonju nyunjo-na; wuɔ biɛ-yo u ka tɛna fuɔ terienju-nu.

Yesu kuliŋgu-i

(Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Like 23.44-49)

²⁸ Yesuŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ne da manan waa cemma hierɛ ma ciɛ. Wuɔ cira: «Hũŋkuɔsɩnni bilaa-mi.»† U waan ma yaa-i a ce manan nyegãan Diilon-nelma-na ma da ma gbãa ce. ²⁹ Bũnanja nanja waa terienju-na niisaarni'i naa yuu-ka. Sorosibaa baa dii kãsaarma niisaarŋ daani-na aa naa ful-ma *isopeghorunju-nu kã baa-ma Yesu nunju-na. ³⁰ Yesu wuɔ mɔsũnya niisaarŋ daani-i aa naa cira: «Fieɛ fuɔ, weiima tɛɛ.» Aa naa bi nisɩŋ u yunju-i, u tamma yaa dumaanjo-na.

Ba fuɔ Yesu gbugbeinjo-i baa puɔlungu

* **19:24** Gbelieman-nalãanju (Psaume) 22.19 † **19:28** Nien Gbelieman-neini (Psaumes) 69.22 baa 22.16.

³¹ Baŋ gbuu Yesubaa-ba-i yiingɔ maŋ nuɔ-i, ku waa jumayiingɔ. Ku cuo kaala waa *yitɛnanɔŋ; a ce dumaanɔ-na, *Yuifu ba yuntaamba saa ta ba taara yitɛnanɔŋ hi Yesubaa-ba-i dii dɔɔ-i-na. A tiraa naara yitɛnanɔŋ fangɔ waa yibuɔ ba wulaa. Baa ká ka cǎrá *Pilati-i wuɔ u yan ba ka kara ba gbeini-i ku yaa ba ka ku donduo ba har-ba aa yitɛnanɔŋ suɔ da ku hi. ³² Pilati wuɔ há-ba hǔmelle-i. Sorosibaa baa ká. Baŋ ŋa naa gbu bamaŋ baa Yesu-i, baa kara díelá-wuonɔ gbeini-i aa ká ka kara háalɔŋ-wuonɔ niini-i. ³³ Ba birii ku yaa nuɔ-i da ba kara Yesu niini-i, a da u kuu; a ce dumaanɔ-na ba saa karaníe. ³⁴ Sorosiyíeŋo nanɔ yagar fɔ u gbugbeinɔ-i baa u puɔlungu-i. Uŋ fũɔ-yo dumaanɔ-na, tǎŋ maa ta ma hel baa hǔmma.

³⁵ Umanɔ nyegǎan nel daama-i, u daa-ma nuɔ baa u yufelle, u sa kar u huoyasanga. Fuɔ fere suyaa wuɔ u wanɔ ninsonɔ. U taara na hǔu-ma wuɔ ninsonɔ ku'i cie u tuɔ wanɔ-ma baa-na. ³⁶ Diilon-nelmaŋ piye terienɔŋ maŋ nuɔ-i wuɔ: «*Ba sie kanu halle u gboluonɔ diei*»†, ma'i saa ce daama-i wei?

³⁷ Aa ma tiraa piye terienɔŋ nanɔŋ-na wuɔ: «*Ba ka bir ta ba ne baŋ fuɔ uman.*»§

Yesu fuuremma-i

(*Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Like 23.50-56*)

³⁸ Ku huonɔŋ-na, Yosɛfu maŋ taa u hel Arimate-i-na, wuɔ ká ka cǎrá *Pilati-i aa duɔ ka har Yesu-i. Fuɔ bi waa Yesu huonɔŋ-na, ŋga fuɔ taa u kǎalá *Yuifu ba yuntaamba-i, a ce dumaanɔ-na, u taa u fuo u kǔŋgu-i. Pilati wuɔ há-yo hǔmelle-i u ká ka har Yesu-i. ³⁹ Nikodemu maŋ naa káa Yesu wulaa isuonɔŋ nanɔŋ-na, wuɔ ká ka naara-yuɔ. Nikodemu wuɔ guɔlaa *miir-namma baa alowesi*-namma a ká. Ma yoyonɔŋ maa yuu kilobaa komorre baa cínciel temma. ⁴⁰ Baa kǎyá ba-naa ba hái-i-na a tiil kulonɔ-i baa natikolonanɔ daama-i aa fɔnya-yuɔ. Ba migǎan-yo ŋaa Yuifubaa-ban bi migǎan ba kuomba-i dumaa aa suɔ fuure-bɛi.

⁴¹ Ba nanɔ gbuu Yesu-i kusuonɔ-nu, tibinnin-suonɔŋ nanɔŋ waa ku caanɔŋ-na. Tibinnin-suonɔŋ daaku huonɔŋ-na, cíncorfelende waa, baa sa hi fuure moloŋo díe yogo. ⁴² *Yitɛnanɔŋ hii tɛ dumaanɔ-na, baa ká baa Yesu-i kusuonɔ-nu'i ka fuure-yuɔ aa da ba da ba fere tigiin cie yitɛnanɔŋ-i.

20

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na

(*Matie 28.1-8; Marke 16.1-8; Like 24.1-12*)

¹ *Yitɛnanɔŋ cuo kaala-i-na*, Maari maŋ taa u hel Magidala-i-na, wuɔ sire naar cícǎnjǎale-na a ká Yesu cíncorre-na. Támpɛbuɔ nanɔŋ naa suuye di nunɔŋ-i. Uŋ káa ka hi, wuɔ da támpɛl daade búmaláa halan. ² Wuɔ bir gǔunu baa gbarunɔŋ ká ka da Simo-Pier baa *háalábilonɔŋ maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «*Ba hielaa Itierɔ-i cíncorre-na, aa i saa suɔ baŋ diyaa-yo kusuonɔ-nu.*»

³ Pier baa háalábilonɔŋ daayo-i baa sire ta ba gbar ba ká cíncorre terienɔŋ-na. ⁴ Háalábilonɔŋ daa wuɔ gbar ka hi yaanɔ Pier-na. ⁵ Uŋ hii, u saa suur, wuɔ yiera aa naa gblina tuɔ ne. U níe ku yaa-i a da kompabienɔ† yaa yonɔ cíncorre huonɔŋ-na. ⁶ Simo-Pierɔŋ juɔ ji hi, wuɔ cor suur a bi da kompabienɔ

† 19:36 Helmaŋ-sɛbe (Exode) 12.46; Gbelimaŋ-nalǎanɔŋ (Psaume) 34.21 § 19:37 Sakari (Zacharie)

12.10 * 19:39 Alowesi: Tibiingɔ nanɔŋ yerre-i dumaanɔ-na, ba ce natikolo baa-ku. * 20:1 Ku cuo kaala waa jumaansi. † 20:5 Bafamba taa ba fɔnya ba kuomba-i baa kompabienɔ.

jiɛna dumandɛ hiɛma-na. ⁷ Baa naa ce kompaɲga naɲga a fiɲya kulonjo yaɲga-i, wuɔ da kafanɲa fiɛɲ jiɲa ka deɲ. ⁸ Hǎalábilon daayo suɔ suur fiɛfiɛ-i-na. Uɲ suuri ka da-ku dumaɲo-na, wuɔ suɔ hǎu-ma wuɔ Yesu siire ninsoɲo. ⁹ Ninsie ninsie, Diilon-ɲelmaɲ waɲ mamaɲ wuɔ Yesu naa saaya u sire hel kuomba hǎlma-na, u hǎalábiemba saa naa hi suɔ ma yaɲga-i yogo. ¹⁰ Hǎalábienɲ daabanɲ kaa da-ma dumaɲo-na, baa bir kún.

Yesu caraaya Magidalataɲ Maari-i
(*Matie 28.9-10; Marke 16.9-11*)

¹¹ *Hǎalábienɲ daabanɲ taa, Maari wuɔ yiɛra cɛncorre nuɲgu-na tuɔ kaal. Uɲ kaal, wuɔ ji gblina wuɔ fuɔ ne cɛncorre huɲga-i; ¹² a da bige-i daaku-i? *Dɔɲpɔpuɔɲbiemba hǎi baa jonɲorpiɛlmba. Ba tɛnaana banɲ ɲa naa galla Yesu-i kusuɔɲ-nu: Unanjo-i u yunɲuɲ waa kusuɔɲ-nu, unanjo-i u gbeiniɲ waa kusuɔɲ-nu. ¹³ Dɔɲpɔpuɔɲbiemba yuu-yo wuɔ: «Bige-i cɛɛ ɲ ta ɲ kaal?»

Maari wuɔ cira: «Ba hiɛlaa mi Tienjo-i aa mi saa suɔ banɲ diyaa-yo kusuɔɲ-nu.»

¹⁴ Wuɔ u miɛl ne ku yaa-i a da Yesu-i u huɲɲu-na, ɲga u saa suɔ wuɔ u yaa-i;

¹⁵ u daa niɛ sɪ banɲ fuuriye Yesu-i suɲɲu maɲ nuɔ-i kutienjo yaa-i.

Yesu wuɔ cira: «Cɛɛɲ nuɔ, bige-i cɛɛ ɲ ta ɲ kaal? ɲ taara hai moloɲo-i?»

Wuɔ cira: «Naacolɲ nuɔ, da kuɔ nuɔnei biyaa-yo, pigáan-mi niɲ jiɛna-yuɔ kusuɔɲ-nu mi ka biɛ-yo.»

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Maari!»

U miɛlǎa ku yaa-i a suɔ suɔ-yo. Wuɔ piye ebiremma-na wuɔ: «Araabuuni!» Ku yunɲu yaa wuɔ: Hǎalátie.

¹⁷ Yesu wuɔ cira: «Baa bella-miɛ! Mi saa hi nyugún kǎ mi To wulaa yogo. Mamaɲ dii cemba: Kǎ ɲ ka waɲ baa mi baamba-i wuɔ miɛ mi nyugún kǎ mi To wulaa, u yaa namaa bi To. Mi kǎ mi Diilonjo wulaa, u yaa namaa bi Diilonjo.»

¹⁸ Maari wuɔ bi ta ka tǔnu hǎalábiemba-i wuɔ u daa Itienjo-i, aa bi waɲ uɲ puɔraa-yo baa mamaɲ.

Hǎalábiemba daa Yesu yufelle

(*Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Like 24.36-49*)

¹⁹ Yinduɲgu fanɲu dánambáanɲu-na, *hǎalábiemba tigiɲ ba-naa dúnɲu naɲgu-na aa naa gbonu-kuɔ ba fɛɛɲ nuɔ. Ba taa ba kǎalǎ *Yuifu ba yun-taamba-i ku'i cɛɛ baa gbonu-kuɔ ba fɛɛɲ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne da Yesu-i ba hǎlma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tiyáan dɛi!» ²⁰ Uɲ waɲ mafamma-i, wuɔ pigáan-ba u nammu-i baa u gbugbɛiɲo-i. Hǎalábiembanɲ daa-yo, ba hommu gbuu pǎn fɛ da yogogo. ²¹ Yesu wuɔ tiraa cira: «Tiyáan dɛi!» Aa naa cira: «Mi To uɲ puɔraa-mi dumaa, muɔ mi bi puɔɲ-na dumɛi.»

²² Uɲ waɲ mafamma-i, wuɔ hul fafalmu dii-bei aa naa cira: «Mi hǎa-na *Diilon-Yalle yaa-i. ²³ Da na pir bamaɲ ámbabalma-i, ma ka pir, ɲga da na saa pir bamaɲ maama-i, ma ka tɛ ba yunni-na.»

Toma daa Yesu yufelle

²⁴ *Hǎalábiembanɲ daa Yesu-i, Toma maɲ ba naɲ biɲ-yonɲ Piɛbaa-ba-i u saa waa. ²⁵ U nabaamba kǎ ka tǔnu-yuɔ wuɔ ba daa Itienjo-i. Toma wuɔ cira: «Muɔ da mi saa da heɲɲa fonni-i u nammu-na, da mi saa dii mi niele-i fonɲ daani-na, da mi saa dii mi nanga-i u gbugbɛiɲo-na, mi cɛraa mi hǎu-ma.»

²⁶ Yinni niedieɛ cor, niehǎi yiɲɲu-na, hǎalábiemba tiraa tigiɲ ba-naa duduɲɲu fanɲu-na. Toma waa baa-ba kufanɲu-i. Baa gbonu dúnɲu-i ba fɛɛɲ nuɔ. Ba juɔ'a ba ne tiraa da Yesu-i ba hǎlma-na. Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Tiyáan

dei!» ²⁷ Aa naa cira: «Toma, jo baa ŋ niele-i bande. Ne mi nammu-i. Dii ŋ nanŋa-i mi gbugbeinɔ-na ŋ ne. Baa ce ŋ hɔmmu-i mu hāi; hūu-ma wuɔ muɔmei!»

²⁸ Toma wuɔ cira: «Nuɔnei mi Tierŋ nuɔ, nuɔnei mi Diilonŋ nuɔ!»

²⁹ Yesu wuɔ cira: «ŋ daa mi yufelle ku'i ciɛ ŋ hūu-ma; yanŋ mi tūnu-nie: Bamaŋ da ba saa da mi yufelle aa hūu-ma, kutaamba yunni dɔlaa.»

³⁰ Yesu ciɛ gbɛɛ-weima namma u hāalābiemba hɔlma-na aa ma saa wanŋ sebɛ daayo-na. Gbɛɛ-weima famma bi ciinu. ³¹ Nga mamaŋ nyegāan daama-i, ma nyegāan wuɔ na suɔ aa hūu-ma wuɔ Yesu yaa *Kɔŋkortienjo maŋ Diilonŋ uŋ saan-yo, u yaa Diilonŋ-Bienjo-i. Aa da na hūu u nelma-i, na ka da cicɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i.

21

Haalabiemba tiraa da Yesu-i

¹ Ku huonŋu-na, Yesu *hāalābiemba namba tiraa da-yo dii Tiberiyadi dalaŋga-na. Baŋ daa-yo dumaa ku yaa daaku: ² Simɔ-Piɛɛ, baa Toma maŋ ba nanŋ biŋ-yonŋ Piɛbaa-ba-i, ba waa yiinŋu nanŋu-na baa ba-naa, a naara Natanayɛ maŋ taa u hel Kana nelle-na dii *Galile mara-i-na, baa Sebede bɛpuɔmba-i a naara hāalābiemba namba ba hāi. ³ Simɔ-Piɛɛ wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Mei taara da mi ka nanŋ juɔŋo.»

Baa cira: «Miɛ fɛɛɛ-i i ka kã baa-ni.» Ba taa ku yaa-i, ku waa isuonŋu, kã ka suur beŋo-na a nanŋ juɔŋo-i da suu, ba saa da biŋkūŋgu bel.

⁴ Kuŋ juɔ ta ku kaala huonŋu maŋ nuɔ-i, baa da moloŋo nanŋo yiɛraaya bomborma-na; ŋga ba saa suɔ wuɔ Yesu yaa-i. ⁵ Yesu wuɔ cira: «Mi jɛnaaŋ namaa, na daa bel wei?»

Baa cira: «I saa da biŋkūŋgu.»

⁶ Yesu wuɔ cira: «Naaŋ juɔŋo-i na nadiyanŋa-i na ka da.» Baa bi nanŋ juɔŋo-i a bel titiraamba-i juɔŋo yu tuɔ yar-ba famma. ⁷ *Hāalābilonŋo maŋ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i u waa. Fuɔ wuɔ gbɛ Simɔ-Piɛɛ wuɔ: «Itienjo yaa-i!» Simɔ-Piɛɛŋ nuɔ mafamma-i, uu naa hiel u jonŋoruɔ-i, wuɔ pāŋ biɛ-yo dii-yo aa naa tie suur hūmma-na. ⁸ U nabaanŋ baa fa titiraanŋ daaba-i kã baa-ba bomborma-na baa beŋo-i. Ku saa naa gbāa maa dumaa, metiribaa komuɔŋa ndii temma.

⁹ Baŋ huɔlaa, baa da dāamu baa teterienjo mu dɔɔ a naara *buruo. ¹⁰ Yesu wuɔ cira: «Nanŋ bilaa titiraamba maŋ, juɔŋ baa banamba bande.» ¹¹ Simɔ-Piɛɛ wuɔ suur beŋo-na a fa juɔŋo-i hel baa-yo bomborma-na. Uu naa yu baa tetekāŋkareinŋa. Ba waa komuɔŋ-niehāi baa cɪncieluo titiraamba siei juɔŋo-na. Baŋ fiɛ ciinu dumaanŋo-na, juɔŋo saa kar. ¹² Yesu wuɔ cira: «Juɔŋ na ji wuo niwuoni-i.» Hāalābienŋ baa pāŋ suɔ wuɔ Itienjo yaa-i, ŋga hai ka sie yuu-yo? ¹³ Yesu wuɔ piɛ a biɛ buruo-i bɔlnu-yuɔ hã-ba; aa naa bi hã-ba titiraamba-i.

¹⁴ Yesuŋ siire hel kuomba hɔlma-na, u caraaya u hāalābiemba-i i siei yaa dɛ-i.

Yesu yuu Piɛɛ a ka hi u beyufienŋa-i

¹⁵ Baŋ juɔ wuɔ niwuoni-i tɪ, Yesu wuɔ cira: «Simɔ, Nsāa biɛŋ nuɔ, mi maama dɔlnu-nie a yanŋ daaba-i wei?»

Simɔ wuɔ sie wuɔ: «Ūu.» Aa naa cira: «Itie, nanŋ fɛɛɛ ŋ suyaa wuɔ ŋ maama dɔlnu-miɛ.»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombūrāamba-i* dɛi.» ¹⁶ Aa naa tiraa cira: «Simɔ, Nsáa biɛɲ nuɔ, mi maama dɔlnu-niɛ wei?»

Simɔ wuɔ siɛ wuɔ: «Ūu.» Aa naa cira: «Itie, naɲ fɛɛɛ ɲ suyaa wuɔ ɲ maama dɔlnu-miɛ.»

Yesu wuɔ cira: «Ta ɲ ne mi dombūrāamba-i.» ¹⁷ Aa naa tiraa yuu-yo ku yu u bɛyufiɛɲa-i wuɔ: «Simɔ, Nsáa biɛɲ nuɔ, mi maama dɔlnu-niɛ wei?» Simɔ huɔɲ kaa pāɲ du baa Yesu-i, wuɔ u ciɛ niɛ tuɔ yuu-yo i sa-i-siɛi dumaanɔ-na. Wuɔ cira: «Itie, ɲ suɔ nelma-i hiere, aa ɲ suyaa kerre wuɔ ɲ maama dɔlnu-miɛ!»

Yesu wuɔ cira: «Bel mi dombūrāamba-i dɛi.» ¹⁸ Aa naa cira: «Yaɲ mi waɲ ninsoɲo-i baa-ni: Niɲ ɲa naa waa naacolɔɲ nuɔɲo-i, ɲ taa ɲ pɛyɛ ɲ nɛgelle-i ɲ fɛɛɛ, aa teriɛɲgu maɲ dɔlaanu-niɛ ɲ ká kusuɔɲ-nu'i; ɲga da ɲ ji vāa, ɲ ka tɛtɛɲ ɲ nammu-i ba pɛyɛ ɲ nɛgelle-i hā-ni, aa niɲ'a ɲ sa taara ɲ ká kusuɔɲ-nu, ba ká baa-ni kusuɔɲ-nu'i.» ¹⁹ Yesu piiye āndaanɲ daaku-i duɔ pigāanɲ Piɛɲɲ ka ku kuliɲgu maɲ a ce Diilonɔ ce bɔi. Uɲ waanɲ mafamma-i, wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Suur mi nallu-na.»

²⁰ Piɛɲ wuɔ u miɛl ne ku yaa nuɔ-i, a da *hāalābilɔɲo maɲ maama-i taa ma dɔlnu Yesu-i ma yanɲ ba huɔɲgu-na. Hāalābilɔɲo faɲo yaa naa yuu Yesu-i jukalaanɲgu-na wuɔ: «Itie, ɲ'a hai ka hel ɲ huɔɲgu-na?» ²¹ Piɛɲɲ daa-yo dumaanɔ-na, wuɔ cira: «Itie, daa fuɔ, hama-i ka da-yo?»

²² Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ cira u tɛɛ ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i? Nuɔ suur mi nallu-na.» ²³ Nel daa maa sire gbuo terni-i hiere wuɔ hāalābilɔɲ daayo siɛ ku. A ne da Yesu saa waɲ mafamma; u ciɛra: «Da mi fiɛ cira u tɛɛ ji hi mi birma-i ma hii nuɔ baa bige-i?»

²⁴ Hāalābilɔɲo faɲo yaa daa nel daama-i aa nyɛgɛɲ-ma, aa i suyaa wuɔ u saa kar u huɔyasanɲa.

²⁵ Yesu ciɛ nelma bɔi. Diɛ i biɛ-ma ma yuɲ-nu hiere nyɛgɛɲ-ma maɲ ciɛ dumaa, mɛi huɔɲ-na, sɛbɛbaa-ba famba siɛ gbāa suur miwaanɔ-na.

* **21:15** Dombūrāamba-i: Ku birii a saanu baa cerma. Girekima-na ba blɛ-ba tũmbiɛmba. Baman hũyāa Yesu maama-i u taa u hinu u bl-ba u tũmbiɛmba. Niɛɲ sap. 10.

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma seɓe Nelmuoyamma

Like seɓebaa-ba dii ba hã Diilon-nelmaŋ-seɓe-i-na. Yesuŋ siire ce maman hiere, u nyegãan ma yaa-i u seɓeɗelãño-na (Yesu maama maŋ Likerŋ nyegãan-ma). Hãaliŋ-wuonjo yaa daayo-i. Maman ciɛ Yesu huonju-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hãalabiemanj daa *Diilon-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilon-Yallen ciɛ ba da holle-i dumaa a waŋ *Kirsanelma-i aa nuamba bɔi hũu-ma. Diilon-dũŋ-baambaŋ ciɛ sũlma maŋ, u nuŋgu bi hii-ma. Diilon-Yallen bi kãayã-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waan mafamma-i.

Hãalabiemanj duonj dumaa ta ba waŋ Kirsanelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, seɓe daayo duonj baa ku yaa-i (sap. 1-7). Ku huonju-na, maŋ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waŋ (sap. 8-12). Aa perienj baa Pol baa u nabaamba-i baŋ wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waŋ Kirsanelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13-28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma seɓe pigãan wuɔ molo siɛ gbãa fillã Diilon-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduonj-maama sɩ, nuamba-i nilɛiŋa-na hiere ba maama.

Yesu nyugũmma-i duɔ kã Tuonjo wulaa

¹⁻² Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilon-nelma-i aa ce maman hiere a ji hi u nyugũmma-i, mi waan ma yaa-i mi seɓeɗelãño-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel bamanj ce-ba u *pɔpuɔrbiemba, *Diilon-Yalle ciɛ u pigãan-ba ba maacemma-i. ³ Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U ciɛ yinni komuɔŋa hã baa-ba tuɔ carra-bei u piye *Diilon-bãangu maama-i.

⁴ Yiingu nanju-na, ba waa ta ba wuɔ niwuoni, wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waan mamanj baa-na wuɔ mi To pãa-na nuŋgu, ciyaan ma ce igẽna. ⁵ Na saa da, Nsãa *baatisen nuamba-i baa hũmma, ŋa namaanjo-i, ku siɛ da yinni, mi ka batisen-na baa Diilon-Yalle-i.»

⁶ Yiingu nanju-na, baa ji tigiin ba-naa. U pɔpuɔrbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hã *Isirahel-baamba-i baa fõŋgũ-i fiefie dumandɛ wei?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi To uŋ diyaa huonju maŋ baa ma cemma-i, kuu sɩ namaa kuusonju. ⁸ Nga u Yalle da di jo-nei, na ka da fõŋgũ ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa nilɛiŋa nanja-i hiere hẽma-na.»

⁹ Uŋ waan mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugũŋ u kã dɔrɔ, u nyugũŋ u kã dɔrɔ, kã ka balla nyaasinni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiera tã ba yunni-i ta ba ne. Ba juɔ'a ba ne da jongorpielntaamba hã ba caangu-na. ¹¹ Jongorpielntaanj daaba gbẽ-ba wuɔ: «Galiletaanj namaa, bige-i ciɛ na yiera diŋ dɔrɔ-i-na ta na ne dumaanjo-na? Nanj daa Yesuŋ taa dumaa kã dɔrɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛ.»

¹² Ba waa *Olivi-tibinni-tãnuŋ-nu. Ku hɔlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huonja-i. Baa bir gũunu jo Yerusalemu-i-na. ¹³ Baŋ juɔ, baa kã ka nyugũŋ suur dũŋgu nanju-na, ba jo ba tigiin ba-naa kusuon-nu'i koko. Bamanj waa, ba yaa daaba: Pɛɛr, Nsãa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe biɛŋjo waa, Simɔ maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake biɛŋjo-i, ba'i waa dumaanjo-na. ¹⁴ Ba hieronjo-i, baa ta ba tigiin ba-naa kpɛkpɛ ba carã Diilonjo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hãmba-i.

Hai ka suur Yuda fuonḡu-na?

¹⁵ Yiinḡu nanḡu-na, Pier wuɔ ji sire yiɛra Diilonḡ-dūn-baamba hɔlma-na, ba waa nuɔmba komuɔn-niediei temma, aa naa cira: ¹⁶ «Tobiḡ namaa, nelma maḡ nyegāaḡ Diilonḡ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diilonḡ-Yalleḡ cie *Davidi waḡ maman* *Yuda kūnḡu-na, ma cie. Yuda yaa juɔ ce tayaana ba ka bel Yesu-i. ¹⁷ Yuda waa baa-ye i tie ce maacenduɔma. ¹⁸ Uḡ cie maacembabalan daama-i da gbeiḡa maḡ, u sāa suonḡu baa-ya.† U juɔ par diire u yun-nu suonḡu fanḡu-na a muonu u kusūnḡu-i, u purru hel hiere bomborma-na. ¹⁹ Yerusalemutaamba nuɔ nel daama-i hiere ka saa, a ce ba haa suonḡu fanḡu yerre-i ba nelma-na wuɔ «Hakeldama», ku yunḡu yaa wuɔ tāmmanḡ-suonḡu. ²⁰ A ne da ma nyegāaḡ Gbeliemaḡ-nɛini-na wuɔ:

«U dumelle saaya di muonu;

molo baa waa tlena-die.»‡

Aa tiraa nyegēḡ wuɔ:

«Molo saaya u biɛ u maacemma-i.»§

²¹ «Terienḡu fanḡu-na, bamaḡ waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itienḡo-i, ²² a donḡ Nsāa uḡ *baatisenḡ-yo huonḡu maḡ nuɔ-i, a ka hi u nyugūmmaḡ-yiinḡu-i, kutienḡo saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-yiɛ i tie waḡ u siremma kūnḡu-i.»

²³ Uḡ juɔ piiye tɪ, baa hiel nuɔmba hāi da ba fiɛl u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi. ²⁴ Baḡ cie mafamma-i, baa cārā Diilonḡo-i cira: «Itienḡ nuɔ, nuɔnɛi suyaanḡ i hɔmmu-i hiere. Niḡ ka hiel umanḡ ba hāi baanḡ daaba-na, pigāanḡ-ye baa-yo ²⁵ u biɛ maacemma* maḡ Yudaḡ naana-mɛi aa kā u munḡāmmu.» ²⁶ Baḡ juɔ cārā tɪ, baa ful tienḡa a hiel. Tienḡa bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pɔpuɔrbiemba-i. Baa naa tɛ cɪncieluo u diei.

2*Diilonḡ-Yalle jomma-i*

¹ *Pāntekɔti-yiinḡu-na, Diilonḡ-dūn-baamba waa hiere tigiinḡ terduonḡ-nu. ² Ba juɔ'a ba ne da iijeni naḡ temma hilaa dɔrɔ-i-na ḡaa fafalumu, a jo ji yu baḡ waa dūnḡu maḡ nuɔ-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da dāamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Muḡ calaanu haa-bei dumaanḡo-na, *Diilonḡ-Yalle pānḡ yu ba hɔmmu-i a ce ba donḡ ta ba piiye niɛraanḡ-nelma.

⁵ A ne da *Yuifubaa-ba maḡ wuɔyaanḡ ba Diilonḡ-hūmelle-i fafamma, ba fōḡūɔ baa hilaa nileiḡa-na hiere jo *Yerusalemu-i-na yibienḡa faḡa-na. ⁶ Baa tlena ji nu iijenḡ daani-i, baa sire gbar kā ka yu. Bamaḡ waa hiere, nelienḡo nelienḡo u nuɔ Yesu *pɔpuɔrbiemba piiye fuɔ fɛrɛḡ nelma-i. ⁷ Kuɔ cu ba hɔmmu-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Ma sɪ Galiletaamba-i daaba-i hiere ke? ⁸ Ba cie nie ta ba nu i nelma-i hiere ba waḡ-ma baa-ye? ⁹ N sɛ suɔ wuɔ mie maḡ jāanu i-naa bande-i-na, Partitaamba dii-yiɛ, Meditaamba dii, Elamutaamba dii, Mesopotamitaamba dii, bamaḡ hilaa *Yude-i-na baa bi dii, Kapadɔsitaamba dii, Pɔtaamba dii, Asitaamba dii, ¹⁰ Firgitaamba dii, Pānfilitaamba dii, Espitaamba dii, Libitaamba maḡ dii Sirenḡ caanḡu-na baa dii, bamaḡ hilaanḡ

* **1:16** Niɛḡ Gbeliemaḡ-nalāanḡu (Psaume) 41.10. † **1:18** Niɛḡ Matie sebe-i-na 27.3-8. ‡ **1:20**

Gbeliemaḡ-nalāanḡu (Psaume) 69.26 § **1:20** Gbeliemaḡ-nalāanḡu (Psaume) 109.8 * **1:25** Yudaḡ ta u ce maacemma maḡ baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i ba gbɛ ma yaa-i.

*Ɔrəmu-i-na bafamba bi dii, ¹¹ Yuifukireiŋa dii, bamaŋ bi suuri Yuifusinni-na baa bi dii, Kiretitaamba dii, Arabubaa-ba dii, aa i hieroŋo-na, Diilonŋ uŋ cie maacenfafamma maŋ, nelieŋo nelieŋo u nuɔ-ma u ferəŋ nelma-na.» ¹² Kuɔ ce-ba gberɛ, ba sa suɔ baŋ jɔguɔŋ mamaŋ. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?» ¹³ Banaŋ baa bir yaŋ aa ta ba nyɛ pəpuərbiemba-i wuɔ ba nyuɔŋ kolma.

Pier andaangɔ-i

¹⁴ Maŋ juɔ waa dumaŋo-na, Pier wuɔ sire yiera baa u nabaamba-i* aa naa don tuɔ piye da gbagaga wuɔ: «*Yuifubaa namaa, baa namaa namaŋ dii tɛna *Yerusalemu-i-na, mi ka waŋ nelma diei baa-na, karaaŋ na tɔnni-i dei na nu-ma. ¹⁵ Na suyaa wuɔ bāaŋgu saa hi boŋ yogo aa na'a ba nyuɔŋ kolma, ba daa-ma hie? ¹⁶ Na saa da, Diilonŋ uŋ puɔraa Yowel waŋ mamaŋ, ma'i cieŋ. ¹⁷ Yowel waŋ-ma wuɔ:

«Diilonŋo ciɛra wuɔ:

«Miwaanŋo tɔmmaŋ-huɔŋgu-na,

mi ka gbuo nuɔmba-i hiere baa mi *Yalle-i.

Na bisalmba ka ta ba ce mi pəpuɔruŋgu-i.

Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piye baa-ba.

Aa ta mi piye baa bɛncuɔmba-i dansanniŋ.

¹⁸ Coima saa fa, bamaŋ caa-minj hiere,

caamba-i baa bɛmba-i,

mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huɔŋ daaku-na,

ba ka waa mi pəpuərbiemba.

¹⁹ Mi ka ce gberɛ-wɛima dɔrɔ-i-na baa hɛma-na hiere:

Tamma kaa waa, daamu kaa waa, nyaasɔnni kaa bi waa bɔi.

²⁰ Baanŋgu kaa bir cure ŋaa isuɔŋgu

aa cɛiŋo bir ce daa ŋaa tamma.

Mafamma ka ce aa Itieŋo jommaŋ-yiiŋgu suɔ hi.

Yiiŋgu fanŋu temma siɛ ji waa;

ku kaa waa yibuɔ.

²¹ A ce dumaŋo-na, umaŋ duɔ ji tuɔ gbuuse Itieŋo-i, kutieŋo ka kor.»†»

²² Pier wuɔ suonu u andaangɔ-i wuɔ: «*Isirahel-baan namaa, yaŋ mi waŋ nelma diei baa-na: Diilonŋo pigaaŋ-na Nasaretitaanŋ Yesu fɔŋgɔ-i. U cie u ce gberɛ-wɛima bɔi na hɔlma-na. Namaa ferɛ-i na saa yaŋ-ma damma. ²³ Ba bel diilonŋo-i bel-o hã-na. Diilonŋo suɔ wɛima-i hiere; uu naa suɔ wuɔ na siɛ yaŋ-yo. Ma bi cie: Na bilaa-yo a hã bamaŋ sa kaaŋ Diilonŋo-i ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ²⁴ Nɔga hɛma saa naa waa ma gbãa wuo-yo. A ce dumaŋo-na, baŋ kuɔ-yo, Diilonŋo yaŋ-ba aa sire-yuɔ. ²⁵ Na saa da, *Davidi piye u maama wuɔ:

«Mi da Itieŋo-i hɔnni maŋ joŋ mi yaanŋa-na.

U sa taara mi kũɔma nyɛŋ,

ku'i cie u jo ji waa mi caaŋ-nu.

²⁶ Kufanŋu hɔfɛlle yaa yuu mi huɔŋga-i

a ce mi ta mi piye dumandɛ-i-na.

Mi suyaa wuɔ da mi ku, mi ka fiɛa.

²⁷ Diilo, mi suyaa wuɔ ŋ siɛ yaŋ mi tɛ dii kuon-nelle-na.

Ny siɛ siɛ yaŋ naŋ nolŋo hɔr dii hɛma-na.

²⁸ Hũmelle maŋ kaaŋ ŋ wulaa,

* 2:14 Yesu pəpuərbiemba yaa baŋ gbɛŋ-baŋ. † 2:21 Yowel (Joël) 3.1-5a

η piḡaaj-mi baa-de.

Da mi waa η caaŋgu-na

η ka ta η ce baa-mi.»‡

²⁹ Pier wuɔ cor baa u ̄ndaan̄gu-i wuɔ: «Tobij namaa, mi ka waj ninsoŋo-i baa-na i b̄nc̄oŋo-i Davidi k̄uŋgu-na: Davidi kuu ba fuure-yuɔ, a ji hi baa nyuŋgo u c̄nc̄orre dii i h̄lma-na. ³⁰ Davidi waa Diilop̄uor̄bilon̄o. Diilon̄o naa p̄a nuŋgu baa-yo wuɔ duɔ saa ji waa, u j̄matigis̄l̄nni-i, u ka h̄a u h̄aaȳl̄ho naŋo'i baa-ni. ³¹ A ce dumaan̄o-na, Davidi naa t̄ena baa-ma wuɔ *K̄oŋkortien̄o ka ku aa sire. Na saa da u ciera: «Diilon̄o sie yaj u nol̄ho t̄e dii kuon̄-nelle-na» aa «u sie yaj u h̄or dii h̄ema-na.» ³² K̄oŋkortien̄o faŋo yaa Yesu-i. Diilon̄o uŋ siire-yuɔ, miε man̄ daaye-i hiere i daa-ma nuɔ. ³³ Diilon̄o k̄aa baa-yo u ka t̄ena u caaŋ-nu, aa uŋ ŋa naa p̄a nuŋgu man̄ baa-yo wuɔ u ka h̄a-yo u Yalle-i, u h̄aa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Nan̄ dan̄ man̄ daama-i baa nan̄ nuŋ man̄, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fuɔ f̄ere saa k̄a d̄or̄o-i-na, ŋga u piiye Yesu k̄uŋgu-i wuɔ:

Itien̄o gb̄t̄e mi Tien̄o-i wuɔ:

«Jo η ji t̄ena mi caaŋ-nu

35 aa ŋyaj mi mal η biḡaaraamba-i ha η ce η baan̄gu-i bei.»§

³⁶ Terien̄gu faŋgu-na, nuharun̄gu si dii, Isirah̄el-baan̄ namaan̄o-i hiere na saaya na suɔ wuɔ nan̄ gbuu Yesu man̄ *daan̄gu-na, Diilon̄o cie u yaa-i Itien̄o-i aa t̄ira ce-yo K̄oŋkortien̄o.»

³⁷ Ban̄ juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba b̄ŋk̄uŋgu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wuɔ: «Dumaan̄o-na, i saaya i ce bige-i?» ³⁸ Pier wuɔ gb̄ε-ba wuɔ: «Naanan̄ na cil̄obabalan̄o-i aa na jo ba ji *batisen̄-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilon̄o ka hur na ̄mbabalma-i. Mafan̄ da ma ce, Diilon̄o ka h̄a-na u Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diilon̄o p̄aa nuŋgu-i baa namei baa na bis̄al̄mba, wuɔ u ka h̄a-na u Yalle-i. U bi p̄aa-ku baa uŋ ka b̄l baman̄ yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huon̄-nu.»

⁴⁰ Pier waan̄ nelma b̄oi baa-ba a dii sireŋa bei ba da ba h̄u-ma. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Siyaan̄ k̄oŋkoro-i, ku yaa man̄ kaa da fiefie ku nuɔmba-i ma sie ka da-na.» ⁴¹ Yiin̄gu faŋgu-na, nuɔmba b̄oi h̄ȳaa Pier nelma-i aa ce ba batisen̄-ba. Ba yuu nuɔmba neifelle nuɔsiba ndii temma baman̄ naa suurii naara Diilon̄-d̄uŋ-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilon̄-nelma-i Yesu p̄p̄uor̄biemba wulaa. Ba waa ŋaa ced̄uon̄-biemba, ta ba wuo niwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi c̄ar̄ Diilon̄o-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu p̄p̄uor̄biemba taa ba ce gber̄ε-weima b̄oi, a ce dumaan̄o-na korma taa ma da nuɔmba-i baa-ba.

⁴⁴ Diilon̄-d̄uŋ-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huon̄ga baa ba naḡan̄-niini-i. ⁴⁵ Ba waa uman̄ duɔ da kuman̄, u suor-ku aa jo baa gbein̄a-i ba ji cal-a ba-naa nuɔ a saa baa gbein̄-maaman̄ yer̄-bei dumaa. ⁴⁶ Yinni man̄ jon̄ baa dii *Diilodubuɔ-i-na, ba sa nanna yiin̄gu. Ba taa ba wuo niwuoni-i baa ba-naa c̄l̄nni-na. Ba niwuoni wuoma taa ma d̄ol̄ aa ba h̄ommu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba h̄al̄ neini-i ba tuɔl̄nu Diilon̄o-i. Ba maama taa ma d̄ol̄nu nuɔmba-i hiere nelle-na. A yinnin̄ taa ni cor dumaa, Itien̄o taa u kor nuɔmba-i dum̄ei u naara ba k̄alle-na.

3

Murgu naŋo siire

‡ 2:28 Gbelieman̄-nal̄aan̄gu (Psaume) 16.8-11 § 2:35 Gbelieman̄-nal̄aan̄gu (Psaume) 110.1 * 2:37 Pierbaa-ba-i: Ba gb̄ε Pier baa u nap̄p̄uor̄biemba namba yaa-i.

¹ Yiiŋgu nanŋu-na, batarunŋu-na, Piɛr baa Ns̄aa-i ba taa ba k̄a da ba ka c̄ar̄a Diilonŋo-i. ² A ne da naacolŋo nanŋo waa, unŋ siire, u saa gb̄aa wuɔ dede. Yinni manŋ jon, ba biɛ-yo ba k̄a ba j̄na *Diilodubuɔ dumelle nande yaanga-na u tuɔ c̄ar̄a bamanŋ suuriŋ ba wulaa. Dumelle fande-i, ba bi-de wuɔ «Dumɛfafalle». ³ Piɛrbaa-banŋ k̄aa da ba ka suur, wuɔ tuɔ c̄ar̄a ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolŋ wuɔ tuɔ ne-ba wuɔ s̄i ba taara ba h̄e-yo binŋunŋu. ⁶ Piɛr wuɔ cira: «Wabelle s̄i mi yerrenŋ, ŋga kumanŋ dii baa-mi, mi ka h̄a-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaanŋ Yesu-Kirsa yerre-na, sire ŋ ta ŋ wuɔ!» ⁷ Aa k̄a ka bel u nadienanga-i duɔ sire-yuɔ. Naacolŋo gbeinŋ niɛ p̄anŋ firnu. ⁸ Wuɔ wuɔr sire p̄anŋ tuɔ wuɔ. Unŋ siire dumaanŋo-na, wuɔ tuɔ gbelienŋ Diilonŋo-i aa tuɔ tetiera aa k̄a ba ta ba suur baa Piɛrbaa-ba-i Diilodubuɔ-i-na. ⁹ Nuɔmba juɔ'a ba ne da hai molonŋo-i gbelaanŋ Diilonŋo-i u suur daayo-i? ¹⁰ Umanŋ t̄enaananŋ Diilodubuɔ dumelle yaanga-na u c̄ar̄a, u yaa-i. Kuɔ ce-ba gb̄eɛ aa tiraa dii k̄uɔnyelle-bei.

Piɛrŋ waanŋ manŋ Diilodubuɔ-i-na

¹¹ Naacolŋ daa unŋ siire, wuɔ p̄anŋ nyaar̄aa Piɛrbaa-ba-i. Nuɔŋ baa jo ji yu-bei dii *Salomɔ kukuruunŋu-na ta ba ne-ba. ¹² Piɛrŋ daa banŋ nenŋ-banŋ dumaanŋo-na, wuɔ cira: «*Isirahel-baanŋ namaa, baa na yanŋ ku ce-na gb̄eɛ. Baa na ta na ne wuɔ s̄i miemei siire naacolŋ daayo-i baa i f̄er̄enŋ f̄onŋuɔ, sisɔ i wuɔ Diilonŋ-h̄umelle-i fafamma ku'i cie i gb̄aa sire-yuɔ; ku'i s̄i. ¹³ I b̄inc̄uɔmbanŋ siire wuɔ Diilonŋo manŋ h̄umelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara *Yakɔbu-i, banŋ siire wuɔ Diilonŋo manŋ h̄umelle-i, u'i cie u c̄aar̄anŋo ce boi. U c̄aar̄anŋo fanŋo yaa Yesu-i. Na cie ba bel-o ka h̄a *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u nanna-yuɔ, na'a ma sie gb̄aa wuɔ. ¹⁴ Na c̄inaana Diilonŋ-nolŋo-i, na cie ba bel nelviinŋo-i aa ce ba nanna nelkoronŋo-i. ¹⁵ Na cie ba ko cic̄elma tienŋo-i. Ŋga nanŋ fie ko-yo, Diilonŋo siire-yuɔ hiel-o kuomba h̄olma-na, i daa-yo nuɔ. ¹⁶ Inŋ haa i nanŋa-i yuɔ ku'i k̄aaȳa naacolŋ daayo-i; na sa bi yanŋo suɔma. Inŋ haa i nanŋa-i Yesu-i-na, ku'i cie u sire-yuɔ yeryer dumaanŋo-i-na na yufelle-na.

¹⁷ «Tobiŋ namaa, mi suyaa miɛ na saa naa suɔ-ma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere. ¹⁸ Ŋga Diilonŋ unŋ ŋa naa ce u *pɔpuɔrbiemba wuɔya wanŋ manŋ, wuɔ unŋ ka saanŋ *Konŋkortienŋo manŋ, u ka mulienŋ; nelma famma yaa cie.

¹⁹ «Mamanŋ dii cem̄ma fiefie-i-na, naananŋ na cilɔbabaŋanŋo-i aa na bir na jo Diilonŋo wulaa, ku yaa u ka hur na āmbabalma-i. ²⁰ Mafanŋ da ma ce, u ka pa kuffienŋ-b̄aanŋu nei. Aa unŋ ŋa naa hiel Konŋkortienŋo manŋ dii ku dommana, u ka bir saanŋ u jo. Konŋkortienŋo fanŋo yaa Yesu-i. ²¹ Dumand̄e-i-na, uu dii t̄ena dii d̄ar̄o-i-na tuɔ cie miwaanŋo duɔ bibirre ŋaa Diilonŋ unŋ cie u pɔpuɔrbiemba wanŋ-ma dumaa dii ku bembienŋa-na. ²² Na saa da, *Moisi waanŋ Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: «*Diilonŋo ka hiel u *pɔpuɔrbiemba nanŋo m̄ei temma na h̄olma-na. Pɔpuɔrbilonŋo fanŋ duɔ wanŋ manŋ, baa na yagar-ma.* ²³ Umanŋ duɔ saa nu u nunŋu-i, ba ka hiel kutienŋo nunŋu-i Diilonŋo baamba-na aa ba ka ko-yo.» ²⁴ Diilopɔpuɔrbiemba manŋ siire piiye hiere, a donŋ *Samiel-na, ba waanŋ nyunŋo ku yin daani maama-i. ²⁵ Diilonŋ unŋ p̄aa nunŋu manŋ aa ce u pɔpuɔrbiemba wanŋ ku maama-i, u p̄aa-ku baa namei. Aa unŋ p̄aa nunŋu-i baa na b̄inc̄uɔmba-i kusuonŋ-nu aa gb̄ɛ Abiramu-i wuɔ: «*Mi ka ta mi cor baa nanŋ h̄aaȳɛlmba yaa-i mi ce baa d̄anni-i hiere h̄tema-na*»†, na nunŋu dii nup̄alle

* 3:23 Anŋinamma tiyemmanŋ-seb̄e (Deutéronome) 18.15,18,19. † 3:25 Miwaanŋo j̄nammanŋ-seb̄e (Gen̄e) 22.18

fande-na. ²⁶ Ku'i ciε na da Diilonjo ciε u cāarāŋo jo namei wulaa-i igēna duo ji kāyā-nei na nanna na maacembabalamma-i.»

4

Ba bilaa Pierbaa-ba-i

¹ Pier baa Nsāa-i ban waa ta ba piye baa nuomba-i, *Diilojigāntaamba-i baa *Diilodubuɔ sorosibaa-ba yuntienjo-i, a naara *Sadusɛbaa-ba jo ji da-ba.

² Pierbaa-ba taa ba piye baa nuomba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kere yiingu dii baa yiingu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Ban juɔ ji da ba piye dumaanjo-na, ku saa dɔlnu-bei. ³ Baa bel-ba. Bāanɔ naa tɪ tɪ. Baa kā ka dii-ba kaso ba cɔ.

⁴ Ban fiε bel-ba, ban hii piye baa bamanj hiera, ba fōŋgūɔ baa hūu-ma. Bamanj naa hūyāa-ma, ba gbāa yu nuomba neifienja hāi nuosiba ndii temma.

⁵ Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bincuomba-i, a naara *ānjnamma pigāataamba-i, baa jānu ba-naa *Yerusalemu-i-na.

⁶ *Diilojigāntaamba yuntienjo manj ba nanj biŋ-yonj Ani-i, u waa baa u dumellenj-baamba-i hiera, a naara Kayifu, baa Nsāa, baa Alesāndire. ⁷ Ban jānu ba-naa, baa ce ba jo baa Pierbaa-ba-i. Ban juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa baa hiŋ daama-i hie a ji sire naacolj daayo-i? Hai moloŋo-i puɔraa-na?»

⁸ Huɔŋgu fanɔgu-na, *Diilonj-Yalle naa yu Pier huɔŋga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaan namaa, baa bincuoŋ namaa, ⁹ i ciε ānfafamma molo-na aa na bi-ye ji ta na yuu-ye iŋ ciε dumaa sire-yuɔ u murgusinni-na, dumei sɪ wɛi? ¹⁰ Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiera baa *Isirahel-baamba-i: Nanj gbuu Nasarɛtitaan Yesu manj *daanɔgu-na ko-yo aa Diilonjo sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolj daayonj siire yeryer na yufelle-na dumandɛ-i. ¹¹ Ba waan Yesu fuɔ maama yaa Diilonj-nelma-na wuɔ:

Ťampɛlle manj dumaraŋ namaanjo-i nanj cɪnaana-die,

*di yaa juɔ bella dūŋgu-i.»**

¹² Yesu yaa gbāa kor nelbiliemba-i u diei yonj. Da ma hel ufanjo-na, Diilonjo saa hā-ye moloŋo yanja nanga umanj gbāa kor-e.»

¹³ Pierbaa-ban daa holle-i piye dumaa, kuɔ cu āndacetaamba hōmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nelgbāŋgbālāamba; ba sa suɔ seβε. Baa pāŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba. ¹⁴ Da ba ne naacoljo manj siire ba caanɔgu-na, ba sie suɔ banj ka wanj mamanj. ¹⁵ Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gōŋgūɔŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuɔ: ¹⁶ «ɪ ka ce-ba niε? Nuomba-i hiera Yerusalemu-i-na ba suyaa wuɔ ba yaa siire naacolj daayo-i, nuharunɔgu si dii-mei; i sie bi gbāa ju-ma. ¹⁷ Nɔga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiera, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yanj i tiraa nu ba blɛ Yesu yerre-i baa moloŋo. Umanj duɔ bi-de, kumanj da ku waa, u ka da-ku.»

¹⁸ Ban juɔ da ba-naa tɪ, baa bi Pierbaa-ba-i a ji wanj baa-ba wuɔ ba baa yanj ba tiraa nu ba blɛ Yesu yerre-i ba nunn-na, ba baa bi wanj u maama baa moloŋo. ¹⁹ Pierbaa baa gbɛ-ba wuɔ: «Namaa fere-i niε-kunj na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yanj Diilonj-maama-i wɛi? ²⁰ Miε fuɔ, iŋ nuɔ mamanj, aa da mamanj, i sie gbāa flinanj-mei.»

²¹ Ban siire naacoljo-i, kuɔ gbuu dɔlnu nuomba-i, baa ta ba gbɛliεŋ Diilonjo-i, a ce dumaanjo-na āndacetaamba saa da nelma da ba cāl-ba; baa naa ba sɛl ba yufienja yaa piye baa-ba aa nanna-bei ba kā. ²² Ban siire naacoljo manj, u bienja naa cor bienj komuɔŋa hāi.

Diilonj-dūŋ-baamba caara Diilonjo-i

* 4:11 Gbelieman-nalāanɔ (Psaume) 118.22

²³ Barj naana Pier-i baa Nsāa-i, baa ta kā ba nabaamba wulaa. *Diilo-jigantaamba yuntaamba-i baa bl̥ncuɔmbarj waɲj mamaɲ baa-ba hiere, baa tūnu ba nabaamba-i baa-ma. ²⁴ Barj tūɔnu-bɛi dumaɲɔ-na, baa gbonu cārā Diiloɲo-i wuɔ: «Itie, nuɔɛi hielaa dɔrɔ-i baa hl̥ma-i, baa dāmmaɲ-nuoraɲgu-i. Aa bi hiel ni huɔya-niini-i hiere. ²⁵ Nuɔɛi ciɛ ɲ *Yalle dii nel daama-i i bl̥ncuɔɲo-i *Davidi† nuɲgu-na u waɲj-ma wuɔ:

«Bige-i ciɛ nuɔmba sire ta ba pepiena nilɛɲa-na?»

Ba saa suɔ wuɔ barj puu mamaɲ, ma siɛ kā teriɲgu wei?

²⁶ *Fɔɲgɔtaamba siire tɛɛɲyiera,*

aa yuntaamba pūulā Itieɲo-i baa u Yufellen-Nolɲo-i.‡

²⁷ Ninsie ninsie, *Erɔdi-i baa *Pɔse-Pilati-i a naara *niɛraamba-i baa *Isirahɛl-baamba-i hiere, ba tigiɲ ba-naa nel daade\$ yaa nuɔ-i, a pūulā ɲ cārāɲo-i Yesu-i. Ba tigiɲ ba-naa a pūulā ɲ Yufellen-Nolɲo-i. ²⁸ Dumandɛ-i-na, niɲ ɲa naa pu mamaɲ, mamaɲ waa ɲ huɔɲga-na, ba ciɛ ma yaa-i. ²⁹ Fieɛie-i-na, Itie, ɲ daa barj wur ɲ cārāɲɲ miɛɲo-i dumaa. Hā-ye holle i tie gbā i waɲ ɲ nelma-i. ³⁰ Kāyā-yiɛ i tie gbā i sire jaamba-i aa bi tie ce nelma bɔi baa gbɛɛ-weima bɔi ɲ cārāɲo-i Yesu yerre-na.»

³¹ Barj juɔ cārā Diiloɲo-i tī, hl̥ɛɲ maa sagalla barj waa tigiɲ kusuɔɲ-nu. Diiloɲ-Yalle pāɲ yu ba hɔmmu-i hiere. Baa da holle ta ba waɲ Diiloɲ-nelma-i.

Diiloɲ-dūɲ-baambaɲ bilaa ba-naa dumaa

³² Diiloɲ-dūɲ-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hɔlma-na, ɲ siɛ gbāa suɔ wuɔ mɛl kūngu-i daaku-i aa mɛl kūngu-i daaku-i. ³³ Himma naɲ temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba āncemna-na ta ma pigāɲ wuɔ Yesu siire kelkel. Diiloɲo naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniɲ waa baa bamaɲ hiere, baa cīnniɲ bi waa baa bamaɲ, ba taa ba suor-ni ba jo ba hā Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbeɲa-i. Bafaɲ da ba hūya, ba ne ba gbeɲ-maamaɲ jl̥ɛɲya ma-naa dumaa aa bi hɔnu-yei dumei. A ce dumaɲɔ-na sūntie saa waa ba hɔlma-na.

³⁶ Unaɲo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bl̥-yo Yosefu. U waa *Levitiyiɛɲo. U taa u hel Sipire. Pɔpuɔrbiemba taa ba bl̥-yo Barnabasi, ku yuɲgu yaa wuɔ Sireintieɲo. ³⁷ Suoɲgu naɲgu waa baa-yo, wuɔ suor-ku aa naa jo baa ku gbeɲa-i ji hā pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa siɛ huhurma-i

¹ Naacolɲo naɲo waa, ba taa ba bl̥-yo Ananiyasi aa bl̥ u ciɛɲo-i Safira. Teriɲgu naɲgu waa baa-ba, baa suor teriɲ daaku-i ² aa naa saa-ma aa bɔlɲo hiel gbeɲa naɲa aa kā baa a boluoɲgu-i ka hā Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

³ Uɲ kāa, Pier wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i ciɛ ɲ yaɲ *Sitāni taal-ni ɲ hiel kunaɲgu gbeɲa-na aa jo ji ta ɲ kar coima-i baa *Diiloɲ-Yalle-i? ⁴ Teriɲgu-i naɲ kūngu, molo saa cira ɲ suor-ku. Niɲ fie suor-ku, gbeɲa-i naɲ waɲa. Bige-i ciɛ ɲ ce maacɛɲ daama temma-i? Niɲ karaa coima maɲ, ɲ saa kar-ma baa ɲ nanuɔmba, ɲ karaa-ma baa Diiloɲo.»

⁵ Ananiyasiɲ nuɔ nel daama-i, u pāɲ cii, u bi kuliɲgu yaa dumaɲo-na. Uman duɔ nu nel daama-i, u kūɔma pāɲ ta ma nyɛɲ. ⁶ Naacienj baa jo ji bie-yo ka fuure.

† 4:25 Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diiloɲ-cārāɲo.

‡ 4:26 Gbelicmaɲ-nalāɲgu 2.1-2 § 4:27 Ba gbɛ *Yerusalemu.

7 Cienjo saa waa. Bɔlnɔŋ kuu, lɛrbaa-ba siɛi temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Un juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ wɛima ciɛ. 8 Pier yuu-yo wuɔ: «Cienj nuɔ, na suuraa na terienju-i sul daadu'i nuɔ-i wɛi?»

Cienj wuɔ siɛ wuɔ: «Ūu, ku sullu yaa-i.»

9 Pier wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na saa-ma baa ŋ bɔlɔ-i aa da na cure Diilonj-Yalle-i? Ne, bamanj kaa ka fuure ŋ bɔlɔ-i ba yaa bi suuriinj daaba, ba ka bi biɛ nuɔŋo-i ka fuure-niɛ.» 10 Cienj wuɔ pɔŋ cii teriengu fanju-na a ku Pier caangu-na. Naacienj ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa biɛ ufanjo-i bir gūunu ka fuure bɔlnjo caangu-na. 11 Diilonj-dūŋ-baamba kūoma migāan ta ma nyɛŋ ma naara. Umanj duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kūonyelle.

Gberɛkulanjo

12 Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gbɛɛ-wɛima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiinj ba-naa *Salomɔ kukuruunju yaa nuɔ-i. 13 Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa wanj ba yefafalle, ŋga molo saa tuɔ siɛ u piɛ-ba. 14 Caamba-i baa bɛmba manj naa hūyāan Itienjo maama-i baa sa waa dɛi baa yuliinjgu-i. 15 Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gbāŋgbaarbaa, baa figinni a galla ba jaamba-i Pier muncormu-na, wuɔ duɔ tuɔ cor aa u yalle yiɛya umanj, u sire. 16 Niliɛŋa manj *Yerusalemu kotōnni-na hiere, nuɔmba bɔi taa ba hel-yɛi ba jo baa ba jaamba-i pɔpuɔrbiemba wulaa. *Jinabaa-banj bi waa bamanj nuɔ-i, ba taa ba jo baa-ba. Umanj duɔ jo baa u wuonjo, u sire.

Banj haa kumanj Yesu pɔpuɔrbiemba-na

17 Nuɔmbanj jonj pipir Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa dumaanjo-na, ku saa dɔlnu *Diiløjigāntaamba yuntienjo-i baa u kuoyataamba-i *Sadusɛbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemungu 18 aa naa bel pɔpuɔrbiemba-i ka dii-ba kaso. 19 Ku isuwɔŋu-na, Itienjo *dɔrɔpɔurbilɔŋo jo ji hɪl kaso-i a hiel-ba aa naa gbɛ-ba wuɔ: 20 «Kāan *Diilodubuɔ-i-na na ka wanj hūmefɛɛlende maama-i hiere baa nuɔmba-i.»

21 Ku cuo kaala-i-na, pɔpuɔrbienj baa naar kā Diilodubuɔ-i-na ka donj ta ba wanj Diilonj-nelma-i. Diiløjigāntaamba yuntienjo-i baa u kuoyataamba saa suɔ wuɔ ba hɪlaa. Cuonj kaalaa, baa bi bɪncuɔmba-i da ba ji ce āndaanju-i. Banj juɔ, baa puɔr wuɔ ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. 22 Baa kā ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: 23 «I saa ka da moloŋo kaso-i-na. Inj kāa, kaso naa waa bɪŋ u temma-i, aa bamanj niɛyanj-yuɔ ba waa ba munyɛrammu-na hiere dumɛɛŋa yammu-na. I hɪlāa-yo ku yaa nuɔ-i, i saa da moloŋo huɔŋga-na.»

24 Sorosibaa-ba manj niɛyanj Diilodubuɔ-i ba yuntienjo-i, baa *Diiløjigāntaamba yuntaambanj nuɔ nel daama-i, ba hɔŋ wuɔ pɔŋ cu; ba sa suɔ ku huonjuŋ ka jo baa kumanj. 25 Ba'a ba ne da naacolŋo nanjo juɔ ji tuɔ tūnu-bɛi wuɔ: «Nanj bilaa balamba manj ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba wanj Diilonj-nelma-i dii Diilodubuɔ-i-na.» 26 Sorosi ba yuntienj wuɔ pɔŋ sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Banj kāa, ba saa kā baa bubuɔsɪnni, wuɔ sɪ nuamba ka nanj-ba baa tāmpɛɛɛŋa.

Ba ce Yesu pɔpuɔrbiemba āndaanju-i

27 Banj kāa ka bel Yesu *pɔpuɔrbiemba-i jo baa-ba, *Diiløjigāntaamba yuntienj wuɔ yuu-ba wuɔ: 28 «Ma sɪ i waan-ma baa-na kuola-mɛi wuɔ na baa bi naacolŋ daayo yerre-i baa moloŋo kɛ? Ma daa niɛ na yan-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miɛmɛi kuɔ-yo kɛ?»

29 Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I siɛ gbāa maar Diilonjo nunju-i ka ce nelbilienj kūŋju. 30 Nanj gbuu Yesu manj *daanju-na ko-yo, i tobaa-banj siire wuɔ Diilonjo manj hūmelle-i, u siire-yuɔ 31 aa kā baa-yo ka jɪna u caan-nu. U

hāa-yo yuntesinni-i aa ce-yo konkortienjo. U ciε kufanġu-i duo kāyā *Isirahel-baamba da ba nanna ba ciləbalaŋo-i aa u duo hur ba āmbabalma-i. ³² Nel daama-i miε i daa-ma nuo, *Diilonġ-Yalle bi daa-ma. Bamaŋ nuoŋ Diilonġo nunġu-i, u hā-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaambaŋ juo nu nel daama-i, ba hōmmu pāŋ ġuola. Baa pāŋ ta ba taara ba komma. ³⁴ *Fariśleŷienjo naŋo waa baa-ba, ba taa ba bī-yo Gamaliel. U waa *āŋŋamma piġāatienjo. Nuomba taa ba kāŋ-yo nelle-na. Wuo sire yiεra ba hōlma-na aa naa cira: «Ciεŋ ba hel ġōŋġūoŋ-nu.»

³⁵ Baŋ hilaa, wuo gbē nuomba-i wuo: «Isirahel-baan namaa, ĵoġaan na ne igēna aa na suo ce na naŋ taaran na ce kumaŋ balaŋ daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u feε nelbuo. Nuomba sire cu u huon-nu ta ba kā nuomba nuosiba hāi caaŋ-nu. Baŋ juo ko-yo, ba curaa hie? Ba saa piśāllā hierε wei? ³⁷ Fuo kūŋġuŋ curaa, baŋ taa ba kāŋ nuomba-i belle-na, Yuda maŋ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuomba boi cu u huon-nu. Baŋ juo ko ufaŋo-i, bamaŋ naa cu u huon-nu, na daa-ba wei? ³⁸ Fiεfiε-i-na, bamaŋ daaba-i, mi gbāa waŋ mamaŋ: Niεŋ-baŋ aa na yaŋ-ba. Da kuo ba ce nelieŋ-maama, yiŋġu dii baa yiŋġu, ma ka blēna. ³⁹ Ŋga da kuo Diilonġ-maama ninsoŋo, na siε gbāa blēna-mēi. Niεŋ torro, na baa ji ta na ġāŋ baa Diilonġo aa cira na ġāŋ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamalielġ piŷiye dumaano-na, ba kā ka ciire aa naa bī pəpuərbiemba suur. Baŋ suurii, baa bel-ba muo-ba da dei aa naa waŋ baa-ba wuo ba baa tiraŋ yaŋ ba da ba blē Yesu yerre-i baa moloŋo! Baŋ ciε mafamma-i, baa nanna-bei ba ta.

⁴¹ Baŋ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuo gbuu silaa dōlnu-bei wuo Diilonġo ka tuo kāŋ-ba nelfafaamba Yesu huonġu-na. ⁴² Kuŋ ciε dumaano-na, yinni maŋ joŋ, ba waŋ *Neldōdōlma-i *Diilodubuō-i-na baa cinni-na wuo Yesu yaa *Konkortienjo maŋ Diilonġ uŋ saanġ-yo.

6

Yesu pəpuərbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuomba boi taa ba hūu Yesu maama-i huonġ daaku-na, a ce dumaano-na bamaŋ piŷien ġirekimma-i, baa ta ba waana wuo bamaŋ piŷien ebiremma-i, ba cal niuwooni-i yinni maŋ joŋ aa ba sa hā bafamba bikulcaamba-i. ² Yesu *pəpuərbiembaŋ daa ba waana dumaano-na, baa tigiŋ Diilonġ-dūŋ-baamba-i hierε a waŋ baa-ba wuo: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuo i siε gbāa yaŋ Diilonġ-nelma wamma-i aa die ne niuwooniŋ-kūŋġu, ku saa biε dumaano-na. ³ Hielaan nuomba niehāi na hōlma-na. Nuomba famba yefafalle saaya di waa nuomba nunni-na. *Diilonġ-Yalle saaya di yu ba hōmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maaceŋ daama-i hā ba yaa-i ⁴ aa miε i fulnu Diilocārälle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamaŋ waa hierε, baa hūu-ma aa naa sire hiel Etieni. Diilonġ-maama-i baa Diilonġ-Yalle naa yu Etieni huonġa-i. Baŋ hielaa Etieni-i, baa hiel Filipu, baa Purokōr, baa Nikanōr, baa Timō a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyosi, ŋga uu naa suur Yuifusinni-na. ⁶ Baŋ hielaa-ba, baa piġaŋ pəpuərbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilonġo-i hā-ba.

⁷ Diilonġ-nelma taa ma gbuo terni-i ma kā. Yinniŋ cor dumaa, nuomba hūu-ma dumei *Yerusalemu-i-na. *Diiloiġāntaamba maŋ naa hūyāa Yesu maama-i baa sa waa dei.

Ba bilaa Etieni-i

8 Diilonɔ naa silaa ce baa Etiɛni-i: Uu naa h̄a-yo himma u tuɔ ce gb̄ɛɛ-w̄eima b̄ai nelle-na. ⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba k̄ā *Diilonelh̄aalād̄unɔ ŋanɔ-ŋu-na ba k̄ā ba nu Diilon-nelma-i. Ba taa ba b̄l Diilonelh̄aalād̄unɔ ŋanɔ-i «Kufiɛŋ ba d̄unɔ»*. Yuifubaa-ba famba k̄ā ba ta ba fanu ba-naa baa Etiɛni-i Diilon-nelma-na. Ba h̄olma-na, banamba taa ba hel Sireni, banamba Al̄s̄and̄iri, banamba Silisi, banamba *Asi. ¹⁰ *Diilon-ɔyalle naa waa baa Etiɛni a ce ba saa gb̄āa piye yar-o.

¹¹ Kuɔ nuɔlaa-ba, ba bir yaɔŋ aa biɛ nuɔmba gb̄ɛɛŋa-na ba ta ba wuɔra ba waɔ wuɔ: «Naacolɔ daayo u wuɔra u tuɔra *Moisi-i baa Diilonɔ-i; baano sl.» ¹² Ba ciɛ ku yaa-i nuɔmba h̄ommu du baa Etiɛni-i nelle-na. B̄inc̄uɔmba-i baa *añɔn̄amma piḡātaamba-i hiere ba h̄ommu duu baa-yo. Baɔ ciɛ kufanɔ-i, ba k̄ā ka bel-o k̄ā baa-yo *nellentaamba wulaa.

¹³ Baɔ k̄ā baa-yo, ba tiraɔ b̄l coikartaamba namba k̄ā, wuɔ siertaamba. Baa k̄ā ka ta ba kar coima-i ba haa-yuɔ wuɔ: «Naacolɔ daayo sa gbuu piye *Diilodubuɔ yefafalle, halle baa *añɔn̄amma-i hiere. ¹⁴ I daa u wuɔra u piye wuɔ Nasaretitaɔŋ Yesu ka muonu Diilodubuɔ-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» ¹⁵ Bamaɔ waa hiere ḡɛŋḡɛrterienɔŋ-ŋu-na, baa d̄in-yuɔ ta ba ne-yo. U yaanɔŋa taa ka caa ŋaa *d̄ɔrɔpuɔrbilon yaanɔŋa.

7

Etiɛni āndaanɔ-i

¹ Siertaambaɔ juɔ piye t̄l, *Diilojiḡantaamba yuntien wuɔ yuu Etiɛni-i wuɔ: «Baɔ waɔŋ mamaɔŋ ninsoɔŋo wei?» ² Etiɛni wuɔ cira: «Mi nellen-tobin namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka waɔŋ nelma diei baa-na: Na suyaa wuɔ aa i b̄inc̄oɔŋo-i *Abiramu suɔ duɔ sire Mesopotami-i-na ka t̄ena Ar̄ā-i-na, Cagaɔŋ-Diilonɔ naa carra-yuɔ ³ a waɔŋ baa-yo wuɔ u yaɔŋ u huraaamba-i aa u sire ba j̄amalā-i-na, kerɛ u ka piḡaɔŋ-yo j̄amalā ŋano u ka t̄ena. ⁴ Abiramu sire* ka t̄ena Ar̄ā-i-na. Uɔ k̄āa terienɔŋ-ŋu-na, u toɔŋ juɔ ku, Diilonɔ ce u jo ji t̄ena naɔŋ yɛɔŋ j̄amalā maɔ nuɔ-i daayo-i.

⁵ «Uɔ juɔ, Diilonɔ saa h̄a-yo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaan aa p̄a nuɔŋu baa-yo wuɔ: «Mi ka h̄a-ni j̄amalā daayo-i. Da ŋ saa ji waa, ŋ huon-baamba ka biɛ-yo cor.»† A ne da huonɔŋ ŋanɔ-ŋu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i. ⁶ Diilonɔ gb̄ɛ-yo wuɔ: *«Ŋ huon-baamba ka waa juɔma-na, ba ka bel-ba k̄ɔrs̄inni-na j̄amalā ŋano-na gbuu mullɛŋ-ba. Ba ka ce bier nuosiba h̄ai mullɛma. ⁷ Ŋga bamaɔŋ ka bel-ba k̄ɔrs̄inni-na, muɔmei ka p̄a kutaamba-i mi ferɛ. Da mi ji ce mafamma-i, ŋ haayɛlmba ka suɔ sire terienɔŋ-ŋu-na ji t̄ena bande ta ba buol-mi.»‡*

⁸ «Uɔ waan mafamma-i, wuɔ bel *tobis̄inni baa Abiramu-i aa naa ce u *j̄a a d̄anya tobis̄inni fanni-i§. Ku'i ciɛ na da *Isakin juɔ hon, yinni nieh̄ai cor, niis̄ieɛi ȳiɔŋu-na, Abiramu j̄a-yo. Isakin bi siire da *Yak̄abu-i, u bi j̄a-yo. Yak̄abu bi sire ce maaduɔma baa i b̄inc̄uɔmba-i*.

* 6:9 Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i k̄ɔrs̄inni-na a k̄ā baa-ba *ɔromu aa ji nanna-bei. Ku gb̄āa waa Yuifubaa-ba famba haayɛlmba yaa baɔŋ gb̄ɛŋ-baɔŋ bande-i-na. * 7:4 Girekimma-na ba ciera u siire Kalde j̄amalā-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i j̄amalā duɔŋo yaa-i. † 7:5 Nieɔŋ Miwaanɔŋ j̄nammaɔŋ-sc̄ɛ-i-na (Genɛse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ‡ 7:7 Nieɔŋ Miwaanɔŋ j̄nammaɔŋ-sc̄ɛ-i-na (Genɛse) 15.13-14, Helmaɔŋ-sc̄ɛ-i-na (Exode) 3.12. § 7:8 Nieɔŋ Miwaanɔŋ j̄nammaɔŋ-sc̄ɛ-i-na (Genɛse) 17.10-14. * 7:8 Yak̄abu bep̄uɔmba waa c̄inc̄ieluo baa ba h̄ai. Etiɛni b̄lɛ ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba b̄inc̄uɔmba.

⁹ «I bɪncuɔmba sire bigāan ba hāanjo-i Yosefu-i aa bel-o suor-o ba sāa-yo kā baa-yo Esipi. Nga Diilonjo waa baa Yosefu-i. ¹⁰ U hielaa u yunju-i mullemana hiere aa ce-yo nelnurānjo aa tiraa ce u kungu dɔlnu Esipitaan jāmātigi-i. Jāmātigi haa-yo u jāmālā yun-nu baa u dumelle bi yunju-na.

¹¹ «Nylmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jāmālā-i hiere. Kuu naa balan cor, a ce i bɪncuɔmba sa da niwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na. ¹² Yakɔbu ji nu wuo ba suor dɪmma dii Esipi-i-na. U puɔr i bɪncuɔmba kā ka sāa bir kɪŋ.

¹³ «Baŋ juɔ kā hāallŋo-i, Yosefu pigāan-ba u fere wuo fuɔ yaa Yosefu-i. Terienju fanju'i nuɔ-i, jāmātigin suyaa Yosefu baamba-i. ¹⁴ Yosefu wuo ce u mɔlbaa-ba bir kɪŋ ka jo baa tuonjo-i baa u dumellen-baamba-i hiere. Ba kɪŋgana, ba waa nuɔmba komuɔŋa siei baa cɪncieluo nuɔmba ndii. ¹⁵ Yakɔbu kāa kāmama famma yaa-i Esipi-i-na. Diilonj-babimuo waa hi-yo kusuɔŋ-nu'i baa i bɪncuɔmba-i hiere. ¹⁶ Ba waa uman duɔ ku, ba biɛ-yo ka fuure-yuɔ Sisemu. Ba fuuriye-bei Abiramun sāa cɪncorre man Amɔr bisɔlmba wulaa†.

¹⁷ «Diilonj un pāa nunju man baa Abiramui, ku cemmanj-huɔŋgun juɔ ta ku piɛ, miɛ baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸ Jāmātigi nanjo ji nyugun. Jāmātigi fanjo saa tuɔ suɔ Yosefu-i. ¹⁹ Wuɔ funun tuɔ ce karaanjo baa i bɪncuɔmba-i. U waa cɪnjo man duɔ honj u bilonjo-i, u bel diilonjo-i ce u nanna-yuɔ u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huɔŋ huɔŋgu fanju'i nuɔ-i. U maama saa naa fa baa fafaanjo-i. Un huɔŋ, u bɪncuɔmba gbāan fuo-yo ba dɪŋgu-na u ce caamba siei yonj baa-ba. ²¹ Baŋ juɔ suɔ baa-ba aa ce ba biɛ-yo ka nanna, jāmātigi bilonj wuo biɛ-yo ce-yo ŋaa fuɔ bilohoinjo, a fiɛ-yo u ji vaa. ²² Ku ciɛ dumei Moisi suɔ Esipitaamba āncemma-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yunju ka muonu aa weima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Un juɔ da bienj komuɔŋa hāi, wuo kā duɔ ka ne u nellenj-baamba-i‡. ²⁴ Yiingu nanju-na, wuo ji da Esipiyienjo nanjo ce ba wuonjo nanjo-i sɔlma. Wuɔ hɪu naacoljo-i aa naa muo Esipiyienjo-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nellenj-baamba suɔ wuo Diilonjo ciɛ u'i jo duɔ ji kor-ba. Nga ba saa suɔ-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuo da ba baamba namba gān. Wuɔ karnu-bei aa naa tuɔ piye baa-ba wuo: «Bige-i ciɛ na ta na gān, mā sɪ namei kuuduɔŋgu?» ²⁷ Umanj taa u jɪnya u nawuonjo-i wuo se Moisi-i da yer, aa naa cira: «Hai molonjo-i diyaa nanj nunju-i?» ²⁸ Nj taara da ŋ ko-mi ŋaa ninj kuɔ Esipiyienjo-i dumaa cicuɔŋgu-na wei?» ²⁹ Unj piye dumaanjo-na, Moisi saa gbāa duɔ tiraa tɛna; wuo gbar ka tɛna Madiya. U kaa biɛ cɪnjo-i kusuɔŋ-nu'i a honj bisɔlmba hāi baa-yo.

³⁰ «Biej komuɔŋa hāi cor. Yiingu nanju-na, *dɔrɔpuɔrbilonjo nanjo carra Moisi-i dii *hɪskuraangu-na Sinayi tanunju hɔlma-na. Wuɔ u ne da bige-i daaku-i? Dāamu'i caanj tibiyelle nande-i aa dɔrɔpuɔrbilonjo waa dii mu huɔŋga-na. ³¹ Kuɔ cu u huɔŋga-i. Wuɔ ta tuɔ piɛ duɔ ka ne dāamu fammu-i dei. Wuɔ u ne da Itienjo piye baa-yo wuo: ³² «Moisi, ŋ bɪncuɔmba Diilonjo yaa muonjo-i: Abiramui siire wuo mɛi hɪmelle yaa-i, Isaki-i baa Yakɔbu-i hiere maaduɔma.» Moisi kɔma pān ta ma nyɛŋ, a ce u saa tiraa sie duɔ ne terienju fanju yanja-na. ³³ Itienjo gbɛ-yo wuo: «Hiel naatenni-i ŋ gbeini-na; ninj yenj terienju man nuɔ-i daaku-i Diilonj-terienju. ³⁴ Mi baambanj cenj sɔlma manj Esipi-i-na, mi daa-ma; baŋ birenj, mi nuɔ, ku'i ciɛ mi hiire jo miɛ mi ji kor-ba. Jo mi ji puɔr-ni ba wulaa.»§

† 7:16 Nienj Miwaanjo jɪnammanj-sebe-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13.

‡ 7:23 Moisi waa

*Isirahel wuonjo nanjo. § 7:34 Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 3.1-10.

35 «*Isirahel-baambaŋ siε Moisi maŋ wuə u halaŋ, molo saa dii u nuŋgu ba berru-na, Moisi duəŋo faŋo yaa Diilonŋ uŋ ciε dərɔpəpuərbielonŋo jo ji puər-o wuə u ka waa ba yuŋ-nu aa hūu-ba Esipitaamba nyisēnni-na. 36 Moisi yaa ciε himma-i a hiel i bŋncuəmba-i Esipi-i-na. U ciε-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dāmman-nuoradāama-i-na aa tiraa ce-ma h̄lekuraanŋu-na duə gbāa kor-ba. U ciε kufanŋu-i bienŋ komuəŋa hāi.

37 «Moisi duəŋo faŋo yaa gb̄ε Isirahel-baamba-i wuə Diilonŋo ka hiel ba nellenŋ-wuonŋo nanŋo ce-yo u *pəpuərbielonŋo fuə temma hā-ba*. 38 Aa i bŋncuəmbanŋ waa h̄lekuraanŋu-na, u yaa waa ba h̄alma-na baa Diilonŋo-i. Dərɔpəpuərbielonŋo taa u piie baa u yaa-i Sinayi t̄anunŋu-na u tuə k̄a u t̄unu i bŋncuəmba-i. U yaa taa u jo baa cic̄lmanŋ-nelma-i u jo u waŋ-ma baa-ye. 39 I bŋncuəmba bir yanŋ ba sa nu u nuŋgu-i. Ba c̄inaana-yuə aa ta ba taara ba bir k̄a Esipi-i-na.

40 «Baŋ diyaa mafamma-i ba h̄əmmu-na, ba gb̄ε *Aarō-i wuə: *Ce t̄nni ŋ ha-ye, nimaŋ ka k̄ayā-yiε i hi i munŋk̄āmmu-i. Moisi h̄ielaa-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suə uŋ curaa kusuw̄-ny.*»[†] 41 Yibienŋa faŋa-na, baa sire kul nambilonŋo a ce-yo t̄iŋgu ta ba buol. Baŋ kulii nambilonŋo-i, kuə silaa gbuu d̄əlnu-bei ŋaa bige-i! Baa ce ponsaanŋu ma yerrenŋ. 42 Diilonŋ wuə ne-ba aa yanŋ-ba ba ta ba buol m̄əŋa baa c̄eiŋo baa b̄ānŋu ŋaa maŋ nyεḡānŋ dumaŋ Diilopəpuərbiemba sebe-i-na wuə:

*Isirahel-baanŋ namaa,
nanŋ ciε bienŋ komuəŋa hāi maŋ h̄lekuraanŋu-na,
na taa na ko niikonni-i na hā muəm̄ei wei?
Na taa na bi p̄a niip̄anni-i na hā muəm̄ei wei?*

43 *Ma s̄t na birii yanŋ aa kul t̄nni ta na buol?
Na saa t̄tu Mol̄oki[‡]d̄unŋu-i*

*baa Erefa[§]m̄əle-i ta baa-ni wei?
Na ciε k̄əllunŋ-nobimba fama-i ta na buol-ba.*

*Mi ka ce ba k̄a baa-na dii *Babiloni huonŋ-nu.*^{*}*

44 Etiēni wuə cor baa u āndaanŋu-i wuə: «*Tobis̄innij-d̄unŋu waa baa i bŋncuəmba-i h̄lekuraanŋu-na. Diilonŋ-nelma waa ku yaa nuə-i. Moisi ciε-ku ŋaa Diilonŋo pigāanŋ-yo ku cemma-i dumaa. 45 Ku huonŋu-na, i bŋncuəmba huonŋ-baamba ji wuə d̄unŋ daaku ciilunŋu-i. Yosuwe yaa waa ba yaanŋa-na. Diilonŋ wuə k̄ayā-bei ba donya nuəmba maŋ waa hiere j̄amalā daayo-na aa biε d̄unŋ daaku-i ji t̄ena baa-ku. Ku t̄yāa dum̄ei ji hi *Davidi b̄ānŋu-i. 46 Diilonŋo taa u ce baa Davidi-i u cor; Davidi wuə c̄ārā h̄umelle-i u wulaa wuə u yanŋ u ma ninonŋ-d̄unŋu hā-yo *Isirahel-baamba ta ba jo jaal-o kuə.[†] 47 D̄unŋu fanŋu-i, *Salomō'i juə ma-ku hā Diilonŋo-i.[‡] 48 N̄ga D̄ərwuonŋo sa c̄ə d̄unŋ-nu ŋaa Diilopəpuərbielonŋ uŋ waanŋ-ma dumaa wuə: 49 *Itienŋ c̄iera wuə:*

*«D̄əɔ yaa m̄ei f̄ŋŋōt̄est̄innij-teterre-i.
Mi ciε h̄tema-i ta mi haa mi gbeini.
Namaa gbāa ma d̄unŋ haku-i hā muəŋo-i?
Mi munŋiisammunŋ-terienŋu yaa hie h̄tema-na?»*

* 7:37 Anjlnamma tiyemmanŋ-sebe (Deutéronome) 18.15. † 7:40 Helmanŋ-sebe-i-na (Exode) 32.1,23.

‡ 7:43 Mol̄oki: T̄iŋgu nanŋ yerre-i dumaanŋo-na. Isirahel-baamba naa biε t̄iŋgu fanŋu-i Kanaataanŋ wulaa ta ba buol-ku. § 7:43 Erefā: T̄iŋgu nanŋ yerre-i dumaanŋo-na. Baa kulii-ku ŋaa m̄əle ta ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma ta ba bi buol. * 7:43 Amosi (Amos) 5.25-27 † 7:46 Nienŋ Samiēl sebeb̄aalŋŋo-na (2 Samuel) 7.1-16. ‡ 7:47 Nienŋ J̄amatigi ba sebed̄el̄āŋo-na (1 Rois) 6.1-38.

50 *Bimbntni maŋ dii hiere,*
mɛi napərreŋ-niini'i sɪ wɛi?»»S»

51 Etieni wuɔ cira: «ǻnyagarmantaan namaa temma-i daana-i, Diilonɔ bɛ-na ji gbɛ! Na sa siɛ *Diilonɔ-Yalle wulaa. Na biyaa na bɛncuɔŋ-maama.

52 Diilopəpuərbiilonɔ hayo-i siire aa na bɛncuɔmba saa ce-yo sɔlma? Halle baman siire piye Nelviinɔ jomman-kɔŋgu-i, na bɛncuɔmba kuɔ-ba. Fieɛie-i-na Nelviin un juɔ, namaa na hel u huon-nu aa bel-o ko-yo. 53 N siɛ suɔ wuɔ Diilonɔ puɔraa dərɔpəpuərbiemba ji hǻ namei baa u *ǻnjɛnamma-i, na yan aa hɔu-ma nanna.»

Ba naanɔ Etieni-i ko-yo

54 Etienin piye dumaanɔ-na, u piye suur *nellentaamba-na. Baa pǻn pu baa-yo. 55 A ne da *Diilonɔ-Yalle naa yu u huonɔga-i. Wuɔ tǻ u yunɔu-i tuɔ ne dɔrɔ. Wuɔ u ne da Diilonɔ yaanɔga caa da kpoikpoi aa da Yesu yieraaya Diilonɔ caanɔu-na. 56 Uŋ cira: «Niɛŋ, dɔrɔ puurii, aa *Molonɔ-Bienɔ yaa yieraaya daayo Diilonɔ caanɔu-na!» 57 Baa pǻn suunu ba tɔnni-i aa naa ta ba kaasɛŋ, aa kǻ ka yu-yuɔ bel-o.

58 Baŋ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellenɔ-huonɔga-na, kǻ baa-yo kɔtuonɔu ka ta ba naŋ-yo baa tǻmpɛɛiŋa da ba ko-yo. Naacombilonɔ nanɔ waa baa-ba, ba taa ba bɛ-yo Sol. Siertaanɔ baa hielaa ba jonɔgorbaa-ba-i hǻ u yaa tuɔ niya-bei aa kǻ ka ta ba naŋ Etieni-i. 59 Baŋ naŋ-yonɔ dumaanɔ-na, wuɔ ji cira: «Yesu, Itienɔ wuɔ, hɔu-mi.» 60 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ dɔuna aa naa piye da gbagaga wuɔ: «Itie, baa ne baŋ ceŋ kuman.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cii, u kuliŋgu yaa dumaanɔ-i.

8

Solɔ haa kumanɔ Diilonɔ-dɔŋ-baamba-na

1 Etieni kuliŋgu dɔlaanu Sol ŋaa bige-i! Etienin kuu yiinɔu maŋ nuɔ-i, baa sire suye Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisǻllǻ hiere; banamba ta ba kǻ *Yude, banamba *Samari aa naa yan Yesu *pəpuərbiemba yaa yonɔ. 2 Nelfafaamba namba bɛ Etieni-i ka fuure aa ce mamanɔ waa cemma hiere u kuliŋgu-na. 3 Sol wuɔ gbuu faya u fɛrɛ tuɔ ce karaanɔu-i baa Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i: U taa u wuɔra cɛnni-na u bel caamba-i baa bɛmba-i hiere u kǻ u dii-ba kaso.

Diilonɔ-nelma hii Samari-i

4 Diilonɔ-dɔŋ-baamba maŋ gbaraa pisǻllǻ, ba taa ba wuɔra ba wanɔ *Neldɔdɔlma-i nilɛiŋa-na. 5 Filipu wuɔ kǻ ka hel *Samari nelle nande-na, a dɔŋ tuɔ piye *Konkortienɔ maama-i. 6 U bi taa u ce gbɛrɛ-weima ba hɔlma-na. U waa duɔ wanɔ mamanɔ, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaanɔ-na duɔ tuɔ piye, ba kar ba tɔnni-i fafamma ta ba nu. 7 U duɔnya *jinabaa bɔi nuɔmba-na. Duɔ donya umanɔ, u kaasɛŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bɔi baa jaamba bɔi. 8 Kuɔ gbuu fununɔ dɔlnu nuɔmba-i nelle fande-na.

9 A ne da hironɔ nanɔ waa nelle fande-na, ba taa ba bɛ-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samaritaamba-i gbɛrɛ, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ jinɔ u fɛrɛ kpaga. 10 Bɛncuɔmba-i baa bisǻlmba-i hiere, ba taa ba kǻalǻ-yuɔ. Ba taa ba piye wuɔ: «Diilonɔ-himma yaa dii baa naacolɔŋ daayo-i, baŋ bɛŋ mamanɔ <ninsonɔ-himma-i>.» 11 Simɔ naa da yinni baa u himma cemma-i ba hɔlma-na,

ku'i ciε ba ta ba kǎalǎ-yuǒ kǎalǎŋ daama temma-i. ¹² Filipuŋ juǒ kǎ ka waŋ *Diilon-ǂaŋgu maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa ǂemba-i hiere baa hūu Neldǒdǒlŋ daama-i aa naa ce ba *batiseŋ-ba. ¹³ Simǒ fuǒ fere wuǒ bi hūu-ma aa ce ba *batiseŋ-yo. Baŋ baatiseŋ-yo, wuǒ pǎŋ nyaarǎa Filipu-i. Filipu himma bir yaŋ aa ta ma ce fuǒ fere-i gǂere.

¹⁴ Yesu *pəpuərbiemban juǒ nu-ma dii *Yerusalemu-i-na wuǒ Samari-taamba hūyǎa Diilon-nelma-i, baa saŋ Pier-i baa Nsǎa-i ba wulaa. ¹⁵ Pier-i baa Nsǎa-i baŋ kǎa, baa cǎrǎ Diilonjo-i hǎ-ba wuǒ u hǎ-ba u *Yalle-i. ¹⁶ Huǒŋgu faŋgu-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilon-Yalle-i yogo. Baa baatiseŋ-ba yaa yonŋ. ¹⁷ Ku'i ciε Pierbaa-baŋ kǎa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cǎrǎ Diilon hǎ-ba u Yalle-i. ¹⁸ Simǒ daa mafamma-i ce bige-i? Wuǒ hiel gbeŋa duǒ hǎ Pierbaa-ba-i. Aa naa cira: ¹⁹ «Hǎaŋ-muǒ baa hiŋ daama-i; da mi haa mi nammu-i uman nuǒ-i, kutieŋo da Diilon-Yalle-i!» ²⁰ Pier wuǒ cira: «Simǒ, ŋ daa nie sǎ ba sǎa Diilon-caluǒ-i baa gbeŋa wei? Niŋ diyaa mafamma-i ŋ huǒŋga-na, mi waasaŋ-ni baa ŋ gbeŋa-i hiere. ²¹ Ŋ saa koŋ baa Diilonjo-i. Ŋ sie gbǎa da ǂŋkūŋgu bande-i-na. ²² Hiel nel daama-i ŋ huǒŋga-na, ma saa fa, aa ŋ cǎrǎ Itieŋo-i si u ka ce jande nie. ²³ Mi nie da ŋ balaŋ cor, aa da *Sitǎni taa yaŋga nie.»

²⁴ Uŋ piye dumaŋo-na, Simǒ wuǒ gbē-ba wuǒ: «Namaa fere-i, cǎraŋ Itieŋo-i na hǎ-mi, wuǒ naŋ waŋ maman daama-i, u baa yaŋ ma da-mi.»

²⁵ Pierbaa-baŋ juǒ waŋ Itieŋo melma-i tǎ, baa bir kǎ Yerusalemu-i-na. Ba taa ba waŋ Neldǒdǒlma-i Samari niŋeŋa ǂoi-na ba kǎ.

Faamaŋo naŋo hūyǎa Yesu maama-i

²⁶ Yiŋgu naŋgu-na, Itieŋo *dǎrpəpuərbiilonjo ji waŋ baa Filipu-i wuǒ: «Sire ŋ ka ǂie hūmelle maŋ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di kǎ Gasa-i-na. Hūmelle fande-i nuamba sa ǂie-de dumaa.» ²⁷ Filipu wuǒ sire ta, u saa seŋe. Uŋ biyaa hūmelle-i tuǒ kǎ, wuǒ fara da wotortieŋo naŋo kǎ u yaŋga-na. Faamaŋo naŋo'i waa u huǒŋga-na. U taa u hel Etiyopi. Jamatigi* maŋ waa Etiyopi-i na ba ta ba ǂi-yo Kǎndasi, u yaa waa u nagǎŋ-niini yuŋgu-na. Wuǒ juǒ Yerusalemu-i-na ji jaal Diilonjo ²⁸ aa bir tuǒ kūŋ. U taa u kalan *Isayi seǂe-i u kūŋ.

²⁹ *Diilon-Yalle gbē Filipu-i wuǒ: «Gbǎana ŋ ka hi wotortieŋ daayo-i.» ³⁰ Filipu wuǒ gbar ka hi-yo. Uŋ hii, wuǒ da u kalan *Isayi seǂe. Wuǒ yuu-yo wuǒ: «Niŋ kalan maman, ŋ suǒ-ma wei?» ³¹ Naacolŋ wuǒ cira: «Molo duǒ saa hielnu-mei baa-mi, mi sie gbǎa suǒ-ma.» Aa naa ce Filipu nyugūŋ tǎna u caŋgu-na. ³² Uŋ taa u kalan terieŋgu maŋ, ku yaa daaku:

«Ba ciε-yo sūlma

u saa ji puur u nuŋgu-i waŋ weiima ŋaa tūmaŋo.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuǒstni-i wa,

u sa waŋ weiima.

³³ *Ba ciε-yo nelsǒsǒiŋo*

aa hūu ninsoŋo-i u wulaa.

Baŋ kuǒ-yo, u ka ce nie da huǒŋgu molo duǒ ji waŋ ku maama?»†

³⁴ Naacolŋ wuǒ yuu Filipu-i wuǒ: «*Diilopəpuərbiilonjo piye hai maama-i dumandε-i? U piye fuǒ maama waa u piye unan maama?» ³⁵ Filipu wuǒ suur nelma yaŋga-na, a don tuǒ piye Yesu *Neldǒdǒlma-i baa-yo. ³⁶ Baŋ kaa

* **8:27** Jamatigi daayo waa cieno a saanu baa maman nyegǎan girekimma-na. † **8:33** Isayi (Ésaie) 53.7-8a

hi yaanġa-i, baa da hūmma namma. Naacolŋ wuɔ cira: «Hūmma namma yaa daama, ɲ sa *batiŋ-mi wei?» [37 Filipu wuɔ cira: «Da kuɔ ɲ hūyāa Yesu maama-i hŋŋ, mi gbāa batiŋ-ni, wei ma si dii.» Naacolŋ wuɔ cira: «Mi hūyāa ma wuɔ Yesu-Kirsa yaa Diilonŋ-Bieŋo-i.»] 38 Aa naa ce ba yiera. Baŋ yieraaya, baa hiire ba hā-i-na suur hūmma-na, Filipu wuɔ batiŋ-yo. 39 Baŋ hilaa, naacolŋo huɔŋga gbuu fɛ. Wuɔ u ne naa Filipu-i; Diilonŋ-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo bŋŋkūngu; wuɔ cor baa hɔfelle-i tuɔ kūŋ. 40 Filipu juɔ'a u suɔ da u fɛɛ Asɔti. Wuɔ cor tuɔ waŋ Neldɔdɔlma-i niŋeŋa-na hiere u kā. U cie dumei fuɔ ka hi Sesare.

9

Solŋ hūyāa Yesu maama-i dumaa (Pəpuar: 22.5-16; 26.12-18)

1 A ne da huɔŋgu fanġu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itieŋo baamba-i baa u yufelle, wuɔ duɔ hi umaŋ, u ko-yo. Yiŋgu nanġu-na, wuɔ ji sire kā *Diilojigāntaamba yuntieŋo wulaa, 2 wuɔ u ce seɛbaa hā-yo, u kā Damasi *Diilonelhāalādūnni-na, wuɔ ba hā-yo hūmelle-i duɔ da bamaŋ suurii Itieŋo hūmelle-na; caamba-i ka hel baa bamba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. 3 Diilojigāntaamba yuntieŋo ce seɛbaa-ba-i hā u ta.

Uŋ kaa tuɔ piɛ Damasi-i, wuɔ u ne da cecerma naŋ temma hilaa dɔɔ-i-na jo ji dii-yo huɔŋga. 4 Wuɔ pāŋ hel cii. Uŋ cii dumaaŋo-na, wuɔ nu molo piye baa-yo wuɔ: «Sol, bige-i cie ɲ ta ɲ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi?» 5 Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo'i?» Kutieŋ wuɔ cira: «Muɔ Yesu. ɲ ce karaaŋu-i baa muɔmei. 6 Sire ɲ perieŋ ɲ suur nelle-na; mamaŋ dii cemma, da ɲ suur ba ka waŋ-ma baa-ni.»

7 Nuɔmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuɔ moloŋ daayo piye, da ba ne, ba sie da-yo. Baa yiera kar da hāmmu! 8 Sol wuɔ sire. Duɔ puur u yufieŋa-i, u sie da bŋŋkūngu. Baa bel u naŋ-na, a perieŋ suur baa-yo Damasi-i-na. 9 U cie yinni siei aa u yufieŋa suɔ da a puur. Yiŋ daani-i ni siei-i-na, u saa dii bŋŋkūngu u nuŋgu-na.

10 A ne da Itieŋo wuoŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bŋ-yo Ananiyasi. Itieŋ wuɔ carra-yuɔ aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuɔ cira: «Mi siyaa.»

Itieŋ wuɔ cira: 11 «Sire mi puɔr-ni naacolŋo naŋo wulaa, ba bŋ-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumelleŋ, dii hūmelle maŋ baŋ bŋŋ-deŋ Hūmeviile-i di tūŋgu-na. Dumande-i-na, uu dii tuɔ cārā Diilonŋo-i, 12 aa u daa ɲ kāa u wulaa dii dūŋgu-na ka haa ɲ nammu-i yuɔ a cārā Diilonŋo-i u yufieŋa da a puur.»

13 Ananiyasi wuɔ cira: «Itie, nuɔmba bai waan naacolŋ daayo maama baa-mi. Bamaŋ cuu ɲ huonŋu-ni Yerusalemu-i-na, uŋ haa kumaŋ bei, mi nuɔ-ku. 14 Niŋ daa uŋ juɔ bande-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba'i hā-yo hūmelle-i u duɔ ji bel bamaŋ gbuusiŋ ɲ yerre-i.»

15 Itieŋ wuɔ cira: «Yaŋ aa ɲ kā, mi hielaa naacolŋ daayo-i u duɔ pigāaŋ *niɛraamba-i mi sŋnni-i, aa bi pigāaŋ nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahel-baamba-i hiere. 16 Uŋ ka mulleŋ dumaa mi maama-na, mei fɛɛ yaa ka pigāaŋ-yo baa-ku.»

17 Uŋ juɔ piye dumaaŋo-na, Ananiyasi wuɔ sire ta kā Yuda cŋŋgu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itieŋo yaa puɔraa-mi ɲ wulaa wuɔ mi ji puur ɲ yufieŋa-i aa yu ɲ huɔŋga-i baa *Diilonŋ-Yalle-i. Ba bŋ-yo Yesu. Niŋ taa ɲ jo hūmelle-na u yaa caraaya-nie.» 18 Uŋ bi waan mafamma-i, ninanni nanni

yer u yufienja-na ŋaa tetefuoru a diire. U yufienja pāŋ puur. Wuɔ pāŋ sire baa *batisen-jo. ¹⁹ Ku huonɔŋu-na, wuɔ wuo niwuoni-i a da fɔŋgɔ.

Sol yufienjaŋ puurii, wuɔ tɛna Damasi-i-na ce yinni cɛlle baa Yesu baamba-i. ²⁰ Uŋ tɛnaana, wuɔ doŋ tuɔ waŋ Yesu maama-i Diilonelhaalādūnni-na, wuɔ Yesu yaa Diilon-ɓienjo-i. ²¹ Kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bamaŋ taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolŋ daayo'i saa tuɔ huol ba yammu-i wei? Ku baa ji waa u suyaa u fere jo duɔ ji bel-ba ka hā Diiløjigāntaamba yuntaamba yaa baa-ba?» ²² Baŋ fiɛ ba waŋ mafamma-i, Sol kũɔma saa kara; yinniŋ cor duma, kunaŋgu'i suuriŋ-yuɔ ku naara. Duɔ biɛ tagaaya pigāaŋ wuɔ Diilon uŋ saan *Konkortienjo maŋ, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba maŋ Damasi-i-na ba siɛ da nelma waŋ.

²³ Ku huonɔŋu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuɔ ba ko-yo. ²⁴ Baŋ puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i. Sol wuɔ nu-ma wuɔ ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuɔŋgu naŋgu-na, bamaŋ waa u huonɔŋu-na, baa dii-yo sāmbuga nuɔ a hiire-yuɔ jina nelle huon-yaŋga-na.

Sol birii ka Yerusalemu-i-na

²⁶ Baŋ hiiriye Sol jina nelle huonɔŋu-na, wuɔ ta bir kã *Yerusalemu-i-na. Uŋ kãa ka hi, wuɔ kã Diilon-dūŋ-baamba wulaa. Baa bir yaŋ aa ta ba kãalã-yuɔ. Baa sa hū-ma wuɔ u hūya Yesu maama-i ninsoŋo. ²⁷ Barnabasiŋ daa ba kãalã-yuɔ dumaŋŋo-na, wuɔ kã baa-yo Yesu *pəpuərbiemba wulaa. Baŋ kãa, Itien uŋ caraaya-yuɔ dumaa Damasi hūmelle-na a piye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaŋga-na hiere a waŋ-ma baa-ba, aa uŋ bi daa holle-i dumaa a waŋ Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratienjo: U taa u wuora baa-ba Yerusalemu huɔŋga-na u waŋ Itienjo maama-i. Uu naa fɛ u huɔŋga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba maŋ piyeŋ girekimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diilon-dūŋ-baambaŋ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saan-yo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, Diilon-dūŋ-baamba waa ba fereŋ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samari-i-na hiere. Kunaŋgu taa ku naara ba Diilon-hūmellen-kūŋgu-na. Ba taa ba siɛ Itienjo wulaa aa *Diilon-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kã.

Ene siire u jarma-na

³² Pier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u waŋ Diilon-nelma-i. Yiingu naŋgu-na, wuɔ ji kã Lida duɔ ka ne Diilon-dūŋ-baamba maŋ waa terienɔŋu-na. ³³ A ne da murgu naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bl-yo Ene. U bien niisiei waa belle fande-na u sa gbāa sire. ³⁴ Pier wuɔ kã ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-nie! Sire ŋ plŋ ŋ figiŋgu-i ŋ jina.» Ene wuɔ bi pāŋ yiye sire. ³⁵ Uŋ siire dumaŋŋo-na Lidataamba da-yo, baa pāŋ hūu Itienjo maama-i baa Sarštaamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

³⁶ Diilon-dūŋ-wuonjo naŋo waa Yope-i-na, ba taa ba bl-yo Tabita, Girekibaa ba'a Dorkasi. Ku yuŋgu yaa wuɔ yarɔŋo. U waa cienjo. Uu naa firnu u naŋga-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kãyã sūntaamba-i. ³⁷ Pierŋ waa yibienja maŋ nuɔ-i

* **9:24** Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nuɔmba bɔi taa ba ma kokobaa ba clilaa ba nileiŋa-i aa hiel dumienja. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigaarāamba baa gbāa tugol-ba. Dumienja yammu-na, ba taa ba jina nuɔmba ta ba niya-yei.

Lida-i-na, Dərəkasi wuə cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuə hümma-i aa bie-yo ka galla-yuə dūngu nanḡu-na. Dūngu fanḡu waa dərɔ. ³⁸Lida-i baa Yope-i ni saa gbāa da həlma baa ni-naa, a ce dumaanjo-na, Diilonḡ-dūḡ-baamba naa nu-ma Yope-i-na wuə Pier juə ji waa dii Lida-i-na. Baa puər nuəm̄ba hāi u wulaa wuə ba ka cārā-yuə u jo donduo.

³⁹Pəpuərbiemban̄ kāa ka hi, baa wan̄ ma yaanḡa-i baa Pier. Pier saa tiraa t̄ena; wuə kā ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Ban̄ juə ji hi, baa nyugūḡ baa Pier kulon̄ uḡ waa dūngu man̄ nuə-i. Bikulcaamba sire baa kaalungu-i jo ji ta ba pigāan̄ Pier kulon̄ uḡ waa baa-ba aa nye jonḡorbaa-ba man̄ hā-ba. ⁴⁰Pier wuə ce nuəm̄ba hel hiere dūngu-na aa wuə dūna cārā Diilonḡ-i. Uḡ juə cārā t̄i, wuə bir u yaanḡa-i kulonḡ-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulon̄ wuə puur u yufien̄a-i. Uḡ puurii u yufien̄a-i da-yo, wuə sire t̄ena. ⁴¹Pier wuə bel u nan̄-na u sire u gbeinin̄. Uḡ siire, wuə b̄i Diilonḡ-dūḡ-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigāan̄-ba baa-yo. ⁴²Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanjo-na, Yopetaamba f̄ḡḡū baa hūu Itien̄o maama-i. ⁴³Pier wuə t̄ena Yope-i-na da huḡḡu. U nan̄ haraa naacolḡo man̄ nuə-i, ba b̄i-yo Sim̄, u waa jeruo.

10

Kərnei h̄tyaa Yesu maama-i

¹*Orom̄e ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba b̄i-ba *Itali-taan̄-sorosibaa. Ba yuntien̄o nan̄o waa, ba taa ba b̄i-yo Kərnei. ²U taa u wuə *Yuifu ba Diilonḡ-h̄melle-i fafamma baa u dumellen̄-baamba-i. U taa u kālā Diilonḡ-i. U taa u kāyā sūntaamba-i aa bi tuə cārā Diilonḡ-i bāanḡu-i baa isuḡḡu-i.

³Batarunḡu nanḡu-na, wuə t̄ena u dūngu-na a ji da *dər̄pəpuərbiilonḡo nan̄o suurii-yuə ka cira: «Kərnei!» ⁴Kərnei k̄ūma p̄an̄ don̄ ta ma nyen̄. Wuə d̄iḡ dər̄pəpuərbiilonḡo-na tuə ne aa yuu-yo wuə: «Kuu dii niē?»

Dər̄pəpuərbiilonḡo cira: «Diilonḡo'i puəraa-mi ḡ wulaa; niḡ cārāḡ-yuə aa bi tiraa ta ḡ kāyā sūntaamba-i ku dōlaanu-yuə. ⁵Ku'i cie wuə mi ji wan̄ baa-ni ḡ puər nuəm̄ba Yope-i-na, ba ka b̄i naacolḡo nan̄o jo; ba b̄i-yo Sim̄. U yerre nande yaa Pier. ⁶Uḡ haraa uman̄ nuə-i, ba bi b̄i-yo Sim̄; jeruo. U c̄iḡḡu dii dāmman̄-nuoraanḡu nuḡ-nu.»

⁷Dər̄pəpuərbiilonḡo juə piye t̄i aa ta, Kərnei wuə b̄i u maacembiemba hāi baa u sorosiyen̄o nan̄o. Sorosiyen̄o fan̄o taa u bi wuə Yuifu ba Diilonḡ-h̄melle-i fafamma. ⁸Ban̄ juə, u bie piye maman̄ cie hiere t̄nu-b̄ei, aa puər-ba Yope-i-na Pier wulaa.

⁹Ku cuo kaala-i-na, Pier fuə saa bi suə wuə ba puəraa nuəm̄ba ta ba jo dii u wulaa. Bāanḡuḡ juə hi yuhuḡḡa-i, u nyugūḡ dūngu nanḡu dərɔ-i-na duə jaal Diilonḡ-i. A ne da huḡḡo fanḡu-na, Kərnei pəpuərbiemba naa pie nelle-i t̄i.

¹⁰Nyulmu ji bel Pier dii dərɔ-i-na, u ce ba ta ba ce niwuoni da ba hā-yo. Wuə u ne dərɔ-i-na, a da bige-i daaku-i? ¹¹Dərɔ puurii aa b̄iḡkūḡḡu nanḡu ta ku hiire ku jo. Ku waa ḡaa kompanḡa, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na hiere. ¹²B̄im̄baamba-i ba s̄inni-na hiere ba waa: H̄l̄en̄-baamba-i, baa huriimba-i a naara baab̄ūlāamba waa hiere. ¹³Kan̄ juə saanu baa Pier, wuə nu molo piye wuə: «Pier, sire ḡ bel ḡ ko ḡ wu!»

¹⁴Pier wuə cira: «Mi siē wuə; niwuoni man̄ nyaa-ye, niwuoni man̄ saa fa hiere, miḡ siire mi saa wuo-ni dede.»

¹⁵Molon̄ daa wuə cira: «Diilonḡ duə migāan̄ kuman̄, nuə baa ce-ku kuuba-balaanḡu.» ¹⁶Ku tirii ce i sei aa kompanḡa bir nyugūḡ dərɔ-i-na.

17 K̄rnei p̄p̄ūrbiemban k̄a ka hi Yope-i, baa yuure ba pigān̄-ba Sim̄o dumelle-i. A ne da hūŋgu fan̄gu-na, Pier waa tūo j̄oŋūŋ nel daama-i u sa da yaan̄ga mei. P̄p̄ūrbiemban k̄a ka hi fondumelle-i, 18 ba fara ta ba yuu wūo: «Ban̄ bl̄ŋ Sim̄o man̄ Pier, u haraa bande yaa nūo-i wei?»

19 *Diilon̄-Yalle gb̄e Pier wūo: «Sire, nūomba namba jūo ji ta ba yuu ŋ maama, baa dii nūomba sīe. 20 Hiire ŋ k̄a na k̄a, mūomei pūraa-ba ŋ wulaa, baa ce ŋ h̄ommu-i mu h̄ai.»

21 Pier wūo hiire jo ji cira: «Mūomei Pier. Ku faa wei?»

22 Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntien̄o nan̄o'i pūraa-ye ŋ wulaa, ba bl̄-yo K̄rnei. Naacol̄o daayo-i nelfēfēŋo aa u k̄aal̄a Diilon̄o-i. Yuifubaa-ba-i hiere ba bl̄ u yefafalle. Diilon̄o pūraa d̄r̄p̄ūrbiilon̄o nan̄o ji wan̄ baa-yo wūo u ce ŋ k̄a u wulaa kēe nelma dii ŋ da ŋ ka piye baa-yo.» 23 Pier wūo ce ba suur nȳoŋ h̄umma-i aa naa c̄o yiin̄gu fan̄gu-na. Ku cuo kaala-i-na, wūo sire baa-ba ba ta ba k̄a Sesare-i-na. Diilon̄-d̄ŋ-baamba man̄ waa Yope-i-na, banan̄ baa sire k̄a baa-ba.

24 Pierbaa-ba wūoyaa yififiin̄gu diei. Ku cuo kaala-i-na, ba sūo hi Sesare-i. Ba k̄aa ka da K̄rnei tigiin̄ u d̄ŋ-baamba-i baa u j̄enakpekpelmba-i tūo cie-ba. 25 Pierŋ k̄a ka tūo suur, K̄rnei wūo sire j̄ar̄a-yūo k̄a ka d̄uuna dūo jaal-o. 26 Pier wūo cira: «Baa ce dumaa, Diilon̄ mūo s̄i, sire!» Aa naa bel u sire. 27 Uŋ siire, baa ta ba piye ba suur. Pier suurii ku yaa-i, a da nūomba t̄enaana da b̄amb̄aale. 28 Wūo jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa wūo a saanu baa *Yuifubaa mie Diilon̄-h̄umelle-i, Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba pie *nieraa-ba-i, ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumien̄a-na. Nga ma min̄ yer̄ terien̄gu man̄ nūo-i nyun̄go-i-na, Diilon̄o pigān̄-mi wūo mi baa ta mi ne moloŋo wūo u balaan̄. 29 Ku'i cie na da nan̄ bl̄e-mi, mi saa ce mi h̄ommu-i mu h̄ai, mi sire ta jo. De-i-na mi taara mi sūo, ku faa na bl̄-mi wei?»

30 K̄rnei wūo cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa de-i, b̄aŋgu naa bi don̄ ta ku ter̄eŋ fiēfie ku bi temma yaa de-i. Mi suur mi d̄ŋgu-na ta mi jaal Diilon̄o-i. Mi jūo'a mi ne da naacol̄o nan̄o-i mi yaan̄ga-na, u j̄on̄gorbaa-ba carra ŋaa dūolen̄o.

31 Naacol̄o gb̄e-mi wūo: «K̄rnei, nin̄ c̄ar̄an̄ kuman̄ Diilon̄o wulaa u ka h̄a-ni baa-ku. Aa nin̄ k̄aȳan̄ s̄untaamba-i u daa-ni. 32 Pūo nūomba Yope-i-na, ba ka bl̄ naacol̄o nan̄o jo, ba bl̄-yo Sim̄o. U yerre nande yaa Pier. Uŋ haraa naacol̄o man̄ nūo-i, ba bi bl̄-yo Sim̄o; jeruo. U c̄iŋgu dii d̄amman̄-nuoraan̄gu nuŋ-nu.» 33 Min̄ nūo mafamma-i mi saa sēre; mi p̄an̄ pūo mie ba ka bl̄-ni. Nin̄ h̄uȳaa-ma jo, ku faa. Itien̄ uŋ h̄a-ni maman̄ ŋ da ŋ ji wan̄ baa-ye, i tigiin̄ i-naa die nu ma yaa-i.»

Pierŋ andaan̄gu-i

34 Pier wūo bie andaan̄gu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mei suyaa mie Diilon̄o sa ce cielūo. 35 Da ŋ fie ta ŋ hel hie, aa ta ŋ k̄an̄-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviin̄gu, ŋ maama ta ma d̄l̄nu-yūo. 36 U pūraa ba ka wan̄ *Neldad̄lma-i baa *Isirahel-baamba-i, wūo Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nūo baa-yo, kēre u yaa nūomba-i hiere ba Tien̄o-i. 37 N̄s̄aan̄ waaŋ Diilon̄-nelma-i aa *batisen̄ nūomba-i aa kuman̄ ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku dūoŋ *Galile yaa nūo-i. 38 Diilon̄ uŋ hielaa Nasaretitaan̄ Yesu-i dumaa aa h̄a-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diilon̄o waa baa-yo, a ce dūo cor terien̄gu terien̄gu, u k̄aȳa nūomba-i aa donya *jinabaa-ba-i nūomba-na. 39 Uŋ cie maman̄ *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba nil̄ein̄a nan̄a-na hiere i daa-ma nūo. Ba yan̄ aa bel-o gbu-yo *daan̄-nu ko-yo. 40 Ban̄ fie ko-ro, u cie yinni h̄ai yon̄ h̄ema-na, sīlin̄-yiin̄gu-i, Diilon̄o sire-yūo aa ce u wūo carra nūomba-i. 41 Nūomba hiero saa da-yo. Diilon̄ uŋ hielaa mie man̄ ku domma-na wūo siertaan̄ mie, miemei daa-yo. I wuyaa baa

i-naa, aa nyəŋ baa i-naa. ⁴² U puəraa-ye wuə i waŋ Neldəɔɔlma-i baa Isirahel-baamba-i, aa waŋ baa-ba wuə Diilonjo haa u yaa-i gēŋgertienjo-i nuəmba-i hiere ba yuŋgu-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba siire waŋ u maama cor, wuə nuəni maŋ da ŋ hūu u maama-i, ŋ əmbabalma hur halaŋ.»

Nieraamba daa Diilonj-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji tɪ Pier nungu-na, Diilonj wuə saan u *Yalle-i Kərneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba maŋ naa hilaa jo baa Pier, kuə ce-ba gbere wuə *nieraamba bi daa *Diilonj-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraan baŋ daa Diilonj-Yalle-i, baa donj ta ba piye nelfelemma-na aa ta ba hāl neini ba tuəlnu Diilonjo-i. Pier wuə cira: ⁴⁷ «Ba daa Diilonj-Yalle-i miε bi temma-i, hai gbāa cie-ba wuə ba siε da *batisen.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batisen-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kərneibaa baa cārā-yuə wuə u tɛna ce yinni cɛllɛ baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cal Pier

¹ *Nieraambaŋ hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbiemba-i baa Diilonj-dūŋ-baamba maŋ waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Pierŋ juə bir ká *Yerusalemu-i-na, Diilonj-dūŋ-baamba maŋ waa *Yuifubaa-ba-i, baa ta ba waŋ baa-yo ³ wuə u cie niε suur *nieraamba dūnni-na, aa tiraa wuə niwuoni-i baa-ba? ⁴ Maŋ cie dumaa hiere, Pier wuə suur ma yaanŋa-na a waŋ-ma baa-ba wuə: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cārā Diilonjo-i, mi juə'a mi ne da bɪŋkūŋgu nanŋu hilaa dərɔ-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompanŋa, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na. Kaŋ juə saanu baa-mi, ka yiera. ⁶ Mi ne ka huəŋga-na da suu a da bɪmbaamba-i ba sɪnni-na hiere: Hɛŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabuulāamba waa hiere. ⁷ Miŋ daa-ba dumaanjo-na, mi nu molo piye baa-mi wuə: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!» ⁸ Miε: «Molonj nuə, mɛi siε wuo. Niiwuoni maŋ nyaa-ye baa nimanj saa fa hiere, miŋ siire mi saa dii ku diei mi nunŋu-na dede.» ⁹ Molonj daa u tɛ dii dərɔ-i-na aa cira: «Diilonj duə migāan kumanj, nuə baa ce-ku kuubabalaanŋu.» ¹⁰ Ku tirii ce i siεi aa kompanŋa bir nyugūŋ baa bɪmbaamba-i hiere dərɔ-i-na.

¹¹ «Kaŋ bi birii nyugūŋ, miε mi ne da nuəmba siεi juə ji ta ba suur miŋ haraa dumelle maŋ nuə-i, wuə ba hilaa Sesare. Ba puəraa-ba muəmɛi wulaa-i. ¹² *Diilonj-Yalle gbɛ-mi wuə: «Baa ce ŋ həmmu-i mu hāi, sire na ká.» Nanj daa nuəmba niediei maŋ daaba-i, ba yaa saan-mi i ká Kərnei terienŋu-na. ¹³ Inj kāa, u biε piye pigāan-ye, wuə u tɛnaana u dūŋgu-na, a ji da *dərɔpəpuərbilonjo nanjo caraaya-yuə a waŋ baa-yo wuə u puər ba ka bi-mi Yope-i-na ¹⁴ mi ka waŋ nelma namma baa-yo, kɛrɛ nelma famma ka kor-o baa u dumellenj-baamba-i hiere. ¹⁵ Miŋ kāa ka hi donj ta mi piye, ku saa vaaya, Diilonj-Yalle suur ba həmmu-na ŋaa diŋ bi suurii miεŋo-na dumaa dii ku damma-na. ¹⁶ Itienj uŋ waan nelma maŋ, wuə Nsāa *baatisen-ye baa hūmma, ŋga yiiŋgu dii baa yiiŋgu Diilonjo ka batisen-ye baa u *Yalle-i; nelma famma pāŋ tɛnu-miε. ¹⁷ Miε inj hūyāa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilonjo hā-ye kumanj, u bi hāa bafamba-i kuuduəŋgu faŋgu yaa-i. Muəmi naa gbāa cie Diilonjo-i wuə u baa hā-ba wɛi?»

¹⁸ Pierŋ juə piye dumaanjo-na, ba həmmu suə ciire. Baa ta ba piye wuə: «Diilonjo-i bibienjo! U bi kāayā nieraamba da ba nanna ba ciləbalaanjo-i aa duə kor-ba.»

Antiyəsi Diilonj-dūŋ-baamba maama

19 Ban kuɔ Etieni-i aa pisalla* Diilon-dun-baamba man, banamba ka ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyosi. Baa naa fulnu *Yuifubaa-ba yaa yon ta ba wan Yesu maama-i baa-ba. 20 Sipiretaamba namba waa ba holma-na baa Sirenitaamba namba. Ban kaa hi Antiyosi-i, baa bi piye-mei baa *nieraamba-i. 21 Itienjo taa u kay-a-bei, a ce dumaano-na, nuamba bai baa huya Diilon-nelma-i a cu Itienjo huon-nu. 22 Nel daama ka ka hi Diilon-dun-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Ban nuoma, baa saan Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyosi-i-na. 23 Barnabasin kaa ka hi da Diilon un cie baa-ba cemma man, kuɔ gbuu funun dalnu-yuɔ. Wuɔ dii sirenja bei, wuɔ ba baa hel Itienjo huon-nu. 24 Barnabasi waa nelviinjo, *Diilon-Yalle naa yu u huonga-i baa Yesu maama-i, a ce dumaano-na, nuamba bai baa huya Itienjo maama-i.

25 Ku huongu-na, Barnabasi ji ta ka Tarse duɔ ka taara Sol-i. 26 Un kaa da-yo, wuɔ ce ba bir ka Antiyosi-i-na ka tlena ce benfillle baa Diilon-dun-baamba-i. Ba haalaaya nuamba bai Diilon-humelle-i terienju-na. Ba duon Antiyosi yaa nuɔ-i ta ba bi Diilon-dun-baamba-i «Kertibaa-ba-i».

27 Huongu fanju-na, *Diilopopuorbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a ka Antiyosi-i-na. 28 Ba taa ba bi unano-i Agabusi. Diilon-Yal die sire-yuɔ a ce u tuo piye wuɔ nyulabalammu ka suur nileina-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juɔ suur *Orome ba *jamatigi man ba nan bin-yon Kulodi-i u baangu-na.)

29 Un piye dumaano-na, Diilon-dun-baamba-i Antiyosi-i-na, baa saa-ma wuɔ uman duɔ saanu kuman, u jo baa-ku ba saan-ku ha tobimba man *Yude-i-na ba kay-a ba fere. 30 Ban saanu baa kuman hiere, baa janu-kuɔ a puor Barnabasi baa Sol ba ka ha yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Pier kaso

1 Huongu bi fanju-na, jamatigi man waa *Yude-i-na, wuɔ bel Diilon-dun-baamba namba-i tuo ce-ba sulma. Ba taa ba bi-yo *Erɔdi*. 2 U tiyaa kufangu-na ji ce ba ko Nsaɔ molɔ-i Sake-i†. 3 Un cie mafamma-i, wuɔ ne da ku dolaanu *Yuifubaa-ba-i, wuɔ tiraa ce ba bel Pier. Ban bilaa Pier yibienja man nuɔ-i, *ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i, ba taa ba ce u ponsaangu-i yinni fanni yaa nuɔ-i. 4 Wuɔ ce ba ka ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa cncieluo niediei ba ta ba niya-yuɔ ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuɔ *korsinni timman-ponsaang da ku cor, u bi nuamba-i ji ce u andaangu-i. 5 Pier wuɔ tle ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilon-dun-baamba gbuu faya ba fere ta ba cara Diilonjo-i ba ha-yo.

6 Andaangu naa saaya ku ce nya bisin ku temma, isuangu-na, sorosibaa-ba hai jo ji yiera Pier yudoro-i-na u tuo duofun aa banamba waa dumelle yaanga-na. Baa naa vaa-yo baa jalgobaa-ba hai. 7 Itienjo *darpopuorbilono nanjo hiire jo. Piern waa dunju man nuɔ-i, kuɔ pan ce da cerre. Wuɔ ka ka muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuɔ sire. Jalgobaa-ba fir u nammu-na hiere. 8 Darpopuorbilono cira: «Migāan η vaa η kpankpaangu-i aa η vaa naatenni comienja-i.» Pier wuɔ migāan vaa u kpankpaangu-i aa naa bi vaa u naatenni comienja-i. Darpopuorbilon wuɔ cira: «Dii η jongoro-i i ta.» 9 Pier wuɔ dii u jongoro-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa nya dānsaangu. 10 Ba

* 11:19 Nicn 8.1,4. † 12:1 Ba gbɛ *Erɔdi man ba nan bin-yon Agirpa-dielano-i. † 12:2 Ba gbɛ Sebede bamba man waa Yesu *popuorbiemba yaa-i. Yesu popuorbiemba-na, ba kaan ko Sake yaa Yesu maama-na.

kā ka cor munniyadielāmmu-i, aa sire ka cor hāalɪŋ-muumu-i. Baŋ kaa hi dumebuɔ-i, wuɔ puur u fere ba hel. Dumelle fande waa kolluŋ-diele. Baŋ hilaa a wuɔ maa cɛlle, Pier wuɔ u ne naa dɔrɔpuɔrbilɔŋo-i, u taa. ¹¹ Uŋ taa huɔŋgu-na, Pier wuɔ suɔ suɔ wuɔ dānsāŋgu sɪ. Wuɔ cira: «Fiefie-i-na, mi suyaa mie Itienjo yaa puɔraa dɔrɔpuɔrbilɔŋo ji hūu-mi Erɔdi nyisēnni-na. Yuifubaa-baŋ taa ba jɔguɔŋ-mi baa maman, Diilɔŋo saa hūu-ma.»

¹² Pierŋ juɔ suɔ u fereŋ maa-na dumaanjo-na, wuɔ ta kā Nsāa maŋ ba nan bɪŋ-yoŋ Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bɪ nyuŋo-i Maari. Nuɔmba bɔi waa terienju-na ta ba cārā Diilɔŋo-i. ¹³ Uŋ kaa ka hi tuɔ muo dumelle-i, maacembilɔŋo[†] nanjo waa, ba taa ba bɪ-yo Ɔrɔdi, wuɔ kā duɔ ka hɪl-de. ¹⁴ Uŋ kaa na Pier yalle-i, u huɔŋga pāŋ fɛ a ce dumelle hɪlma maama karaanu-yuɔ. Wuɔ bir gūnuu baa gbarunju ka tūnu-bei wuɔ Pier juɔ. ¹⁵ Nuɔŋ baa cira: «Ŋ yunju si dii wei?» Maacembilɔŋ wuɔ cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sɪ, ku ka waa u jufoinjo.» ¹⁶ Pier wuɔ bi faya u fere tuɔ muo dumelle-i. Ba ji naa ba kā ka hɪl-de a da-yo; kuɔ ce-ba gberɛ. ¹⁷ Pier wuɔ ce u nanja-i ce ba budii aa naa suur ma yaanja-na piiye tūnu-bei Itier uŋ hiela-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juɔ piiye tɪ, wuɔ cira: «Kāaŋ na ka tūnu Sake-i[§] baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuɔ kā yanja nanja.

¹⁸ Cuɔŋ juɔ kaal, sorosibaa-ba saa suɔ Pierŋ curaa kusuɔŋ-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «U curaa hie?» ¹⁹ Jāmatigi wuɔ ce ba wuɔra taara-yuɔ ba saa da-yo. Wuɔ ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba baŋ ciɛ dumaa u ji tuɔ kor, aa naa ko-ba. Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ta kā Sesare ka da yinni cɛlle.

Erɔdiŋ kuu dumaa

²⁰ *Erɔdi waa berruŋ baa Tiirtaamba-i baa Sidɔtaamba-i. A ne da niuwuoni hel *Erɔdi jāmalā yaa nuɔ-i ni kā ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cārā-yuɔ. Uman taa u ce maacemma-i Erɔdi ducɔŋgu-na, ba taa ba bɪ-yo Bilatusi; baa cārā u yaa duɔ ta ba yaan-na. ²¹ Baŋ diyaa yiŋgu maŋ kuŋ juɔ hi, Erɔdi wuɔ dii u nellentesɪnniŋ-jɔŋgoruo-i ka tɛna u fɔŋgɔsɪnniŋ-teterre-na tuɔ gbu u piiye baa nuɔmba-i. ²² Duɔ piiye, nuɔŋ ba'a: «Diilɔŋo'i piiyen daayo-i, nelbilɔŋo sɪ.» ²³ Terduɔŋgu faŋgu-na, Itienjo *dɔrɔpuɔrbilɔŋo pāŋ nan Erɔdi-i baa jarma, wuɔ u ciɛ niɛ hūu Diilɔŋo yerre-i ce-de u diele? U naan-yo baa jɪaŋ-jarma. Jɪamba wuo-yo ko-yo.

²⁴ Diilɔŋ-nelma taa ma muonu terni-na hierɛ ma kā. ²⁵ Barnabasi-i baa Sol baŋ kaa baa congoruonju* maŋ *Yerusalemu-i-na, baŋ kaa hūu-ku, baa gūnuu kā Antiyosi-i-na. Ba kamma-na, baa kā baa Nsāa maŋ ba nan bɪŋ-yoŋ Marke-i[†].

13

Diilɔŋo puɔraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diilɔpuɔrbiemba namba waa Antiyosi Diilɔŋ-dūŋ-baamba-na, baa Dilonelpigāataamba namba. Ba hɔlma-na Barnabasi waa a naara Siminyo. Siminyo faŋo-i, ba taa ba bɪ-yo Uubilɔŋo. Lusiwusi maŋ taa u hel Sirɛni-i-na, u waa. Manahai maŋ ciɛ niɛŋgu-i baa *Erɔdi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. ² Yiŋgu nanju-na, ba ji dii sūŋgu aa tigiŋ ba-naa ta ba cārā Itienjo-i. *Diilɔŋ-Yalle gbɛ-ba wuɔ: «Miŋ hāa Barnabasi-i baa Sol maacemma maŋ, yaan-baŋ ba fereŋ nuɔ ba ce-ma.» ³ Baŋ juɔ bāl sūŋgu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba

[†] 12:13 Maacembilɔŋ daayo waa ciɛŋo. § 12:17 Ba gbɛ Yesu hāaŋo yaa-i. * 12:25 Nierŋ 11.30.

[†] 12:25 Barnabasi horonjo-i Nsāa faŋo-i. Nierŋ Kol. 4.10.

nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cārā Diilonjo-i hā-ba, aa hā-ba hūmelle-i ba ta.

Barnabasibaa-ba kaa Sipire

⁴ *Diilon-ɣallenj cie Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaano-na, baa kā Selusi ka bie baatonjo-i ta ba kā Sipire. ⁵ Baŋ kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba waŋ Diilon-nelma-i *Yuifu ba *Diilonelhāalādūnni-na. Baŋ bīŋ Nsāa maŋ Marke-i, u waa baa-ba tuɔ kāyā-bei. ⁶ Baa karnu Salamine huɔŋga-i hierē ka hi Pafosi. Baŋ kaa Pafosi-i-na, ba da hironjo naŋo-i, ba bī-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyienjo. U taa u wuɔra u taal nuɔmba-i wuɔ fuɔ Diiloppuɔrbilonjo. ⁷ U waa Serju-Polusi dumellenj. Serju-Polusi yaa waa fāamaano-i nelle fande-na. U taa u cē ŋaa jumellenj. Barnabasibaa-baŋ kaa, wuɔ ce ba bī-ba wuɔ ba ka waŋ Diilon-nelma-i baa-yo, kere ma nyulmu dii-yuɔ. Baa kā ku'i nuɔ-i ka ta ba piye. ⁸ Hironj daayo-i Girekibaa-ba taa ba bī-yo Elimasi, ku yungu yaa wuɔ hironjo. Wuɔ sire wuɔ hī, wuɔ Serju-Polusi baa hūu ba nelma-i, kere ba taal-o. ⁹ Sol yerre nande yaa wuɔ Pol, Diilon-ɣalle naa yu u huɔŋga-i. Wuɔ dīŋ hironjo-na tuɔ ne, ¹⁰ aa ji gbē-yo wuɔ: «Huhurmantienj nuɔni maŋ daani-i, ŋ balaan cor. Nuɔŋo-i Sitānitienj nuɔ. Ŋ sa taara ŋ da ānfamma-i baa ŋ yufelle. Ŋ sa yaŋ Itienjo maacemma bīenammas-i dumaa wei? ¹¹ Ne! Diilonjo ka gāŋ baa-ni, u ka ce ŋ yir suur dūŋ-nu a da huɔŋgu cēle.» Terduɔŋgu faŋgu-na, hironj daa u yufienja pāŋ dīŋ aa yaŋ-yo. Wuɔ da terienju-i hierē da kullu. Wuɔ tuɔ wuɔra u tafurrā u taara molo duɔ bel u naŋ-na. ¹² Serju-Polusinj daa mafamma-i, Itienjo nelma pāŋ ce-yo gberē; wuɔ pāŋ hūu-ma.

Polbaa-ba kaa Pisidi

¹³ Ku huɔŋgu-na, Pol baa u wuɔrataamba sire Pafosi-i-na a bie baatonjo-i kā Perge, dii Pānfilī mara nuɔ. Baŋ kaa Perge-i-na, Nsāa wuɔ ka bir kā *Yerusalemu aa yaŋ-ba. ¹⁴ Pol baa Barnabasi baa cor kā Antiyosi, dii Pisidi mara nuɔ. *Yitienanŋuŋ juɔ hi, baa kā *Diilonelhāalādūŋgu-na ka suur tīena. ¹⁵ Baŋ juɔ kalaŋ *āŋŋnamma sebe-i tī, baa *Diiloppuɔrbiemba baamba-i, Diilonelhāalādūŋgu yuntaamba puɔr ba waŋ baa Polbaa-ba-i wuɔ da kuɔ nelma dii ba da ba piye dii sireinja nuɔmba-na, kere ba gbāa sire piye.

¹⁶ Pol wuɔ sire yiera aa naa ce nuɔmba budii baa u naŋga. Baŋ budii, wuɔ cira: «*Isirahel-baanj namaa, baa *nieraanj namaa namanj suurii *Yuifu ba Diilon-hūmelle-na, karaanj na tūnni-i na nu mi nelma-i. ¹⁷ Isirahel-baanj mie inj wuɔ Diilonjo maŋ hūmelle-i, Diilonjo faŋo yufelle hīlaa mie bīncuamba yaa nuɔ-i u hā-ba huɔŋgu bōi baŋ ŋa naa waa juɔma-na huɔŋgu-na dii Esipi-i-na. Uŋ cie mafamma-i, u kāyā-bei ba hel terienju faŋgu-na, ¹⁸ aa fie-ba bienj komuɔŋa hāi temma *hīekuraanŋu-na. ¹⁹ Mafammanj curaa, u ko siyaabaa niehāi *Kanaa jāmalā-i-na aa hā Isirahel-baamba-i baa ba terienju-i*^{*}. ²⁰ Nel daama-i hierē ma cie bienj nuɔsiba hāi komuɔŋa hāi baa cīnciel temmanj hōlma-na. Ku huɔŋgu-na, u hā-ba yuntaamba. Yuntaan daaba tīyāa baa-ba a ji hi *Samiel† bāanŋu.

²¹ «Kufanŋu huɔŋgu-na, i bīncuamba ji cira ba taara jāmatigi. Diilonjo hā-ba Sawul. Ba taa ba bī u to-i Kisi. *Bensaamie dūŋ-baamba'i waa. Sawul cie bienj komuɔŋa hāi jāmatigisīnni-na. ²² Ku huɔŋgu-na, Diilonjo halan-yo aa haa *Davidi. Uŋ haa Davidi-i, u cira: «Mīŋ taa mi taara uman, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese bienjo-i. U'i ka tuɔ ce mi huɔŋga-i.»

* **13:19** Nieŋ Anjŋnamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya *Samiel yerre-na wuɔ *Diiloppuɔrbilonjo.

²³ «Diilonjo cie Davidi hāayēlho nanjo yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i nja aŋ nja nan pāa ma nuŋgu-i dumaa. ²⁴ Aa Yesu suɔ duɔ doŋ u maacemma-i, Nsāa waan Diilon-nelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa jo u ji *batiŋeŋ-ba.

²⁵ «Nsāa maacemman juɔ piɛ tɪmma, wuɔ tuɔ piye wuɔ: «Umanj saaya u jo, uu dii huon-nu. Baa na ta na ne wuɔ sɪ muɔmɛi; muɔ sɪ. Naacolho fanjo-i mɛi saa piɛra u natāanġu-i.»

²⁶ «Tobin namaa, nelma manj kuraan-yeŋ, Diilonjo saan-ma hā miɛmɛi baa-ma. U saan-ma hā *Abiram u hāyēlmba-i aa bi saan-ma hā namaa namanj surii Yuifu ba Diilon-hūmelle-na. ²⁷ Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu sɪnni-i, ba hel-o ko-yo. Banj wanj mamanj yiŋŋenni-na hiere *Diilopəpuərbiemba sebebbaa-ba-na, ba cie ma yaa-i.

²⁸ «Banj bilaa-yo a fiɛ ka da u saa cāl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. ²⁹ Maama nyegāan Yesu kŋngu-na, manj juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daangu-na ka fuure-yuɔ. ³⁰ Diilonjo yan-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na. ³¹ Bamanj cuu u huon-nu a hel *Galile-i-na a kā Yerusalemu-i-na, uŋ siire, u caraaya ba yaa-i yinni bɔi-na. Nyunġo ku bāanġu-na, ba yaa dii ta ba wanj u maama-i baa Isirahel-baamba-i. ³² Miɛ fɛɛɛ-i, i juɔ die ji wanj *Neldɔdɔlma famma yaa baa-na wuɔ Diilonj uŋ pāa nuŋgu manj baa i bɪncuɔmba-i, ³³ u cie-ku hā ba huon-baanj miɛmɛi: U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na nja manj nyegāan dumaa Gbeliemanj-nalāanġu manj hāalɪŋ-kŋngu-na wuɔ:

«Mi biɛho yaa nuho-i.

Muɔmɛi huon-ni nyunġo-i-na.»†

³⁴ Diilonjo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, u saa yanj u hɔr. Uu naa hi wanj-ma wuɔ:

«Minj pāa nufafaanġu manj baa Davidi-i,

nuharunġu si dii, mi ka ce-ku ha-na.»§

³⁵ Ku'i cie na da ma waanj terienġu nanġu-na wuɔ:

*«Nj siɛ siɛ yanj n nolho hɔr hɛma-na.»**

³⁶ A ne da Davidi manj waanj mafamma-i, u siire ce Diilonjo huonġa-i ji ku. Uŋ kuu, ba fuuriye-yuɔ baa u bɪncuɔmba-i aa u hɔraa. ³⁷ Nġa Diilonjo siire Yesu yaa hiel-o hɛma-na, u saa da hɔr. ³⁸ Tobin namaa, terienġu fanġu-na, na saaya na suɔ wuɔ fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i inj juɔ ji tiɛ wanj āmbabalma hurmanj-maama-i baa-na. *Moisi ānġinamma saa gbāa hur na āmbabalma-i. ³⁹ Nġa bamanj hūyāa fuɔ maama-i, ba āmbabalma hurii aa yanj-ba ba fɛɛɛŋ nuɔ. ⁴⁰ Terienġu fanġu-na, bilaanġu na fɛɛɛ, baa na yanj Diilopəpuərbiembanj waanj mamanj, ma ji wuo-na. ⁴¹ Ba ciɛra wuɔ: «Diilonjo ciɛra:

«Bombolmantaanġu namaa, niɛŋ!

Mi ka ce nelma namma na bāanġu-na.

Nelma famma-i molo duɔ wanj-ma baa-na na siɛ hūu-ma.

Ma ka ce-na gbɛɛɛ aa na ka ku halanġu.»†»

⁴² Banj juɔ hel Diilonelhāalādunġu-na, nuɔmba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuɔ yiŋŋanġu manj juonj, ba tiraa ba tir nelduonj daama-i.

⁴³ Nuombanġu juɔ bɔrɔ, Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba manj suurii Yuifusɪnni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon-nu ta ba piye baa-ba ba dii sireinġa bei wuɔ ba ne Diilonjo ānfamma-i aa ba nyaar-yuɔ. Ba maama saa waa dei baa yuliinġu-i.

† 13:33 Gbeliemanj-nalāanġu (Psaume) 2.7 § 13:34 Isayi (Ésaïe) 55.3 * 13:35 Gbeliemanj-nalāanġu (Psaume) 16.10 † 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5

44 Yitlenanɔŋɔ juɔ hi, nuɔmba-i hiere nelle-na baa tigiin ba-naa da ba nu Itienɔ nelma-i. 45 Yuifubaa-ban juɔ da nelpɔn daaku temman hilaa, ba bir yan aa ce-ku nenemungu. Pol duɔ wan manan, ba'a coima aa ta ba tuora-yuɔ. 46 Polbaa-ba don holle wan baa-ba wuɔ: «Diilon-nelma naa vii Yuifubaa namei igɛna. Nga nan juɔ ta na cina-mei wuɔ na sa taara na da cicɛlma man sa tɛn dede-i, i ka yan-na aa ka wan-ma baa nieraamba. 47 Itienɔ wan ma yaa baa-ye wuɔ:

«Mi cie-ni nilɛɛna-i hiere a fitnuɔ nu

ɲ da ɲ gbɔa hi terni-i hiere baa konkor-nelma-i.»

48 Nieraamban juɔ nu nel daama-i, kuɔ gbuu dɔlnu-bei. Baa pɔn ta ba kaal Itienɔ nelma-i wuɔ ma faa. Baman naa waa da ba da kor, baa huu-ma. 49 Itienɔ nelma donj ta ma gbuo nilɛɛna fanja-i hiere. 50 Yuifubaa-ba bir yan aa taal caamba man waa binjuntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilon-humelle-na, baa nellen-bincuamba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. 51 Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terienɔ-na, aa ta ka Ikoniyomu. 52 Ban fie donya-bei, baman naa cu Yesu huonɔna, baa cor baa ba hofelle-i. *Diilon-Yalle naa bi yu ba hommu-i.

14

Polbaa-ban cie kuman Ikoniyomu-i-na

1 Pol baa Barnabasi-i ban ka Ikoniyomu-i-na, baa tiraa ka *Yuifu ba *Diilonelhɔalɔdunɔna ka ta ba wan Diilon-nelma-i. Ban wan-man dumaa, Yuifubaa-ba saa gbɔa da ba yagar-ma baa *nieraamba-i. Ba boi baa huyaa-ma. 2 Yuifubaa-ba man saa huu-ma, baa yan aa ka ka gbo nieraamba-i baa Diilon-dun-baamba-i. 3 Ban fie gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa tɛna da huonɔna Ikoniyomu-i-na. Baa naa haa ba nanga Itienɔ-na aa ta ba piye. U ta u kayɔ-bei ba ta ba ce nelma boi baa gberɛ-weima boi a pigaan wuɔ ban wan u anfafamma man, coima si. 4 Kun cie dumaanɔ-na, nuɔmba saa gbɔa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. 5 Yuifubaa-ba-i baa nieraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa nan-ba baa tɔmpɛɛɛna ko-ba. 6-7 Polbaa-ba nu-ma. Ban nuɔ-ma, baa gbar ka Likawoni ka ta ba wan *Neldɔdɔlma-i. Ba wan-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa nilɛɛna man kotɔnni-na hiere.

Maman cie Lisire-i-na

8 Naacolɔ nanɔ waa Lisire-i-na, u saa gbɔa tuɔ sire u yiera. Un siire, u saa gbɔa tɛtɛn u gboluonɔna dede. 9 Yingu nanɔna, wuɔ tɛna tuɔ nu Pol tuɔ piye. Pol wuɔ ji din-yuɔ tuɔ ne, a ji da u suyaa wuɔ Diilonɔ gbɔa sire-yuɔ u jarma-na. 10 Wuɔ piye baa-yo da gbagaga wuɔ: «Sire ɲ yiera ɲ gbeinin!» Naacolɔ wuɔ tie sire pɔn tuɔ wuɔ. 11 Lisiretaamban daa mafamma-i, baa ta ba piye likawonimma-na wuɔ: «I tɛni cɛn nelbillemba a hiire* jo ji tɛna baa-ye.» 12 Kun cie dumaanɔ-na, baa ta ba bi Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuɔn-nu Pol yaa piyen, a ce dumaanɔ-na baa ta ba bi ufanɔ-i Hermesi.†

13 Yewusi jigantien wuɔ ka ba nunu ba-naa baa nuɔmba-i aa wuɔ bel balmba namba a tuɔlnu-bei jo baa-ba u tɛnin-dunɔna duɔ ji ko-ba tɛnni-na

‡ 13:47 Isayi (Ésaie) 49.6 * 14:11 Bafamba wulaa tɛnni waa tanun-nu. † 14:12 Girekibaa-ba wulaa, tɛnni waa boi. Ba tɛnni yuntienɔ yaa ban taa ba bi-yo Yewusi-i, aa u pɔpuɔrbielonɔ-i Hermesi.

hã Pol baa Barnabasi-i. U tñninj-dũngju waa nelle munsuurmu-na[†]. ¹⁴ Polbaa-ba saa suɔ ku yungu. Ban juɔ suɔ, ba hɔmmu pãnj guɔla; baa taalnu ba jonjorbaa-ba-i aa gbar kã ba wulaa ka ta ba wanj baa-ba wuo: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumandɛ-i-na? Caamba'i bi huɔnj miɛŋo-i namaa temma-i. I juɔ baa *Neldɔdɔlma'i die ji tũnu-nei, wuo na nanna ãnsɔsɔŋ daama-i aa na cu Cicɛlmantienjo huɔnj-nu. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hɛma-i baa dãmmanj-nuoraanju-i baa ni huɔya-niini-i hiere. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaanj nuɔmba-i ba fɛrɛŋ nuɔ ba sire wuo ba hũmieŋa. ¹⁷ Nanj fiɛ waa na fɛrɛŋ nuɔ, u saa yanj u ãnfafamma ce wuma-i: U dãa u hã-na dii, u ce na ðimma ta ma ce fafamma, u hã na ta na yea aa tiraa tuo fɛ na hɔmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-banj fiɛ piye dumaanjo-na, nuɔmba saa ta ba ne da ba yanj niinj daaba komma-i da ba hã-ba.

¹⁹ Ku huɔngju-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; banamba hilaa Ikoniyɔmu, banamba hel Antiyɔsi manj Pisidi mara-i-na. Ban juɔ, baa gbo nuɔmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba nanj Pol baa tãmpɛɛɛŋja wuo ba ko-yo. Huɔngju nanju juɔ hi, ba da nie sɪ u kuu, baa bũul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰ Diilonj-dũnj-baamba kã ka tigiinj u caanju-na, wuo sire ba bir suur nellenj-huɔnjga-na.

Polbaa-ba birii ta ba kã Antiyɔsi manj Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuo ta baa Barnabasi-i ta ba kã Dɛrɔbu. ²¹ Banj kaa hi, baa wanj *Neldɔdɔlma-i baa Dɛrɔbutaamba-i. Nuɔmba fɔnjgũɔ baa hũu-ma. Banj siire Dɛrɔbu-i-na, baa bir kã Lisire-i-na ka cor kã Ikoniyɔmu. Banj hilaa Ikoniyɔmu-i-na, baa kã Antiyɔsi manj Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba cor terienju terienju, ba ta ba piye ba dii sireinja Diilonj-dũnj-baamba-na wuo ba bel Yesu maama-i nammu hãi. Aa bi ta ba piye baa-ba wuo: «I saaya i mulɛŋ da dei aa suɔ die suur *Diilonj-nelle-na.» ²³ Diilonj-dũnj-baamba manj waa hiere nileinja fanja-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sũngju, aa cãrã Itienjo-i hã-ba, ba haa ba nanja-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Banj ciɛ mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kã Pãnfili mara nuɔ. ²⁵ Banj kãa Pãnfili-i-na, baa wanj Diilonj-nelma-i Perge-i-na, aa cor kã Atali ²⁶ ka biɛ baatonjo-i ta ba kã Antiyɔsi manj Siiri-i-na. Ba wuo saanju duɔnj kusuoŋ-nu'i. Banj wuo raaya ce mamanj daama-i hiere, ba cãrã Diilonjo-i hã-ba kusuoŋ-nu'i aa ba suɔ ta. ²⁷ Diilonj uŋ kãayã-bei ba ce mamanj hiere, banj kãa ka hi, baa tigiinj Diilonj-dũnj-baamba-i hiere tũnu-bei baa-ma, aa uŋ bi kãayã *nieraamba-i dumaa ba hũu Yesu maama-i, baa tiraa wanj mafamma-i baa-ba. ²⁸ Banj ciɛ mafamma-i, baa tɛna ce huɔngju baa-ba cellɛ.

15

Nieraamba saaya ba jã wei?

¹ Nuɔmba nanj baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyɔsi-i-na ji ta ba piye baa *nieraamba manj hũyãa Yesu maama-i wuo: «Da na saa *jã ŋaa *Moisi *ãnjnammanj waan-*ma* dumaa, na sie gbãa kor.» ² Pol baa Barnabasi-i ba saa hũu-ma baa-ba. Kuɔ sire bel vaa.

Diilonj-dũnj-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terienju fangu taamba namba, wuo ba kã *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiinj ba hũmelle-i hã-ba; ba sire ta. Ba kãmma-na, ba curaa baa Fenisi, a kã ka hel *Samari. Nieraambanj hũyãa Itienjo maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tũnu Diilonj-dũnj-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba wanj-ma baa bamanj, ku gbuu fũnunj dɔlnu kutaamba-i.

[†] 14:13 Nelle munsuurmu: Nieŋ 9.24 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

4 Baŋ kaa hi Yerusalemu-i, Diilonɔ-dɔŋ-baamba jārā-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pɔpuɔrbiemba-i. Diilonɔ un káayá Polbaa-ba ce mamarɔ hiere, baa tūnu-bei baa-ma.

5 Baŋ juɔ piye tɪ, *Fariṣeɓbaa-ba marɔ hūyāa Yesu maama-i ba hɔlma-na, banamba sire wuɔ niɛraamba marɔ hūyāa Yesu maama-i, ba saaya ba ja aa ta ba wuɔ Moisi aŋjɪnamma hūmelle-i.

Nelma ka da yaanɔa

6 Baŋ piye dumaanɔ-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku aŋdaanɔ-na. 7 Andaanɔ daaku waa panna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiera aa naa cira: «Tobin namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilonɔ un hielaa-mi na hɔlma-na wuɔ mi ka warɔ *Neldɔdɔlma-i baa *niɛraamba-i ba nu-ma aa hūu-ma. 8 Fuɔ marɔ suyaanɔ nuɔmba kusɔnni-i, da na da u haa-ba u *Yalle-i ŋaa un haa miɛŋo-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigaanɔ wuɔ u hūyāa-ma ba da ba piɛ-yo. 9 Diilonɔ kāŋ-ye kuuduɔŋgu hiere baa-ba. Ba hūyāa u maama-i ku'i ciɛ u hur ba aŋbabalma-i aa yan-ba welewele waanɔ daama temma-i. 10 Congorɔŋgu marɔ i bɪncuɔmba saa gbāa tūu-ku, miɛ fɛrɛ-i i saa gbāa tūu-ku, bige-i ciɛ na'a i haa-ku hā niɛraamba-i baa-ku? Baa na fɛŋ Diilonɔ-i. 11 I hūyāa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbāŋgbāŋ, kuuduɔŋgu yaa baa bafamba-i.»

12 Piarɔ piye dumaanɔ-na, tierienɔ ce da sensenɛŋ ŋaa molo si dii. Diilonɔ un káayá Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma marɔ hiere niɛraamba hɔlma-na, ka hel baa gbɛrɛ-weima-i, bafanɔ baa suur ma yaanɔa-na ta ba warɔ-ma. 13 Baŋ juɔ piye tɪ, Sake* wuɔ cira: «Tobin namaa, niɛŋ, 14 dii ku domma-na, Diilonɔ un curaa corma marɔ duɔ hiel niɛraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simo† waanɔ ma yaanɔa-i hiere baa-ye. 15 Kurɔ curaa corma marɔ, ku juɔ ji ce kuuduɔŋgu baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i. Diilopɔpuɔrbiemba nyɛgāanɔ wuɔ:

16 Itienɔ ciera: «*Yiŋgu dii baa yiŋgu, mi ka bir jo.*

*Da mi jo, *Davidi dɔŋgu marɔ cii,*

mi ka sire-kuɔ.

Mi ka migāanɔ-ku ma-ku

ku yiera ku gbɛiniŋ.

17 *Mafanɔ da ma ce, nuɔmba marɔ saa hi suɔ-mi yogo,*

ba ka taara-miɛ suɔ-mi.

Miŋ blɛ bamarɔ niɛiŋa-na hiere da mi ce-ba mi baamba,

ba ka ta ba taara ba Tienɔ-i.

Muɔmɛi waanɔ-ma dumaa.

Da mi warɔ mamarɔ, mi ce-ma.

18 *Aa miŋ waanɔ-ma ku bāanɔgu cuɔ.»‡*

19 Sake wuɔ suonu u aŋdaanɔ-i wuɔ: «Ku'i ciɛ na da niɛraamba marɔ cuu Itienɔ huonɔ-nu, mɛi sa taara i mullɛŋ-ba. 20 Ŋga mamarɔ dii cemɔ, i nyɛgɛŋ seɓɛ a warɔ baa-ba wuɔ ba yanɔ culɛŋ-kūɔma wuoma-i, baa bɪmbaamba marɔ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tām-ma-i hiere. Aa ba hiel ba nanɔa bɪŋwosɪnni-na. 21 Na saa da, a donɔ dii i bɪncuɔŋ-bāanɔ-nu, *Moisi *aŋjɪnamma marɔ niɛiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitɛnanɔgu baa ma kalamma-i *Diilonɔhāalādūnni-na.»

22 Sakerɔ juɔ piye dumaanɔ-na, Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuɔmba

* 15:13 Ba gbɛ Yesu hāanɔ yaa-i. Niɛŋ 12.17 baa 21.18. † 15:14 Ba gbɛ Pier yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simo-i. ‡ 15:18 Amosi (Amos) 9.11-12

ba hɔlma-na a puɔr-ba baa Polbaa-ba-i Antiyɔsi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba h̄ai; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

²³ Baŋ hiellaa-ba, baa nyeḡeŋ sebe-i h̄a-ba. Sebe huɔya-maama yaa daa-ma: «I natobij namaa naman niɛraaŋ namaaŋo-i Antiyɔsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pɔpuɔrbien miɛŋo-i a naara *Yerusalemu Diilon-d̄uŋ-baamba yaataamba-i, miɛmei nyeḡaaŋ sebe daayo-i die h̄a-na.

²⁴ I nuɔ wuɔ i nellen-baamba namba k̄aa na terienɔu-na ka piiye cu na hɔmmu-i. Baa na tie holle, miɛ saa puɔr-ba. ²⁵ Iŋ nuɔ-ma, i daa i-naa aa hiel nuɔmba die puɔr-ba na wulaa. Kutaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. ²⁶ Ba yaa i j̄naamba. Ba siyaa kuliŋgu-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na. ²⁷ I hiellaa Yuda baa Silasi ba da ba ka waŋ iŋ nyeḡaaŋ maman sebe-i-na h̄a-na baa ba ferɛŋ nunni. ²⁸ *Diilon-Yalle-i baa miɛ ferɛ-i i sa taara i haa congoruɔŋgu naŋ temma h̄a-na, ŋga maman sie gb̄aa ciel kɔtuɔŋgu ma yaa daa-ma: ²⁹ Na hiel na nanɔa cufiɛŋ-k̄uɔma wuoma-na, baa b̄imbaamba maŋ ba saa c̄aa ba nonni-i, baa t̄amma-i. Aa na ne b̄iŋwos̄inni-i aa na yaŋ-ni. Da na ce-ma ŋaa iŋ waan-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilon-yiŋgu.»

³⁰ Ba taa baa sebe-i ku yaa nuɔ-i, k̄a ka hi Antiyɔsi-i; ba tigiŋ Diilon-d̄uŋ-baamba-i hiere a h̄a-ba baa-yo. ³¹ Diilon-d̄uŋ-baamba h̄uu-yo kalaŋ-yo. Baŋ kalaŋ-yo, u huɔya-maama gbuu silaa d̄alnu-bei hiere ŋaa bige-i! Ba k̄uɔma p̄aŋ firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba, baa piiye nelma b̄oi baa Diilon-d̄uŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei ba miḡaaŋ bel Yesu maama-i nammu h̄ai. ³³ Ba daa huɔŋgu celle baa-ba aa suɔ da ba bir k̄uŋ. Baŋ'a ba ta yiŋgu-na, Diilon-d̄uŋ-baamba gbuu jaal-ba da dei aa h̄a-ba h̄umelle-i. ³⁴ [Baŋ h̄aa-ba h̄umelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa t̄ena Antiyɔsi ta ba waŋ Itienɔ maama-i. Nuɔmba b̄oi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buɔra

³⁶ Huɔŋgu nanɔu juɔ hi, Pol wuɔ gb̄e Barnabasi-i wuɔ: «Iŋ curaa waŋ Itienɔ maama-i nileiŋa maŋ nuɔ-i hiere, yaŋ i bir i k̄a-yei i ka ne baman h̄uȳaa-ma baŋ yɛŋ maman nuɔ-i.» ³⁷ Barnabasi wuɔ tuɔ taara ba k̄a baa Ns̄aa maŋ ba naŋ b̄iŋ-yoŋ Marke-i. ³⁸ Pol saa h̄uu-ma, wuɔ uu naa k̄a baa-ba aa ka bir aa yaŋ-ba dii P̄anfilu. ³⁹ Kuɔ sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba b̄oɔ. Barnabasi wuɔ biɛ Marke-i ba k̄a ka biɛ baatoŋo ta ba k̄a Sipire. ⁴⁰ Diilon-d̄uŋ-baamba c̄ar̄a Diilonɔ-i h̄a Pol aa u biɛ Silasi-i ba ta. ⁴¹ Ba wuɔraaya b̄iŋ Siiri nileiŋa-na hiere baa Silisi waanɔ-i ta ba dii sireiŋa Diilon-d̄uŋ-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huɔŋ-nu

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa dumaanɔ-na, ba k̄a ka hel D̄erbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuɔŋo naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba b̄i-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyiɛŋo aa h̄uu Yesu maama-i aa u to-i Girekiyiɛŋo. ² Tobimba maŋ waa Lisire-i-na baa Ikoniɔmu-i-na, ba taa ba b̄i Timote yefafalle. ³ Pol wuɔ tuɔ taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba maŋ waa terienɔu-na, baa suyaa wuɔ Timote to-i Girekiyiɛŋo. Pol wuɔ naa u *j̄a-yo aa ba suɔ ta. ⁴ Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa *Yerusalemu Diilon-d̄uŋ-baamba yaataambaŋ yiɛraaya

nelma* man nuo-i, Polbaa da ba cor terienḡu terienḡu, ba waḡ ma yaa-i baa Diilonḡ-dūḡ-baamba-i; aa cira ba wuḡ ma hūmelle-i ḡaa baḡ waanḡ-ma dumaa. ⁵ Yinnij taa ni cor dumaa, Diilonḡ-dūḡ-baamba taa ba naḡ kaasinni Diilonḡ-hūmelle-na dumei, aa bi ta ba ciinu ba kā.

Pol dānsaḡ Torasi-i-na

⁶ Ku huonḡu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka waḡ Diilonḡ-nelma-i *Asi nileiḡa-na. *Diilonḡ-Yalle saa hūu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor baa Galasi wuonḡo-i. ⁷ Baḡ kaa piē Misi-i, baa ta ba taara ba kā Bitini. Yesu Yalle saa hūu-ma. ⁸ Ba naa ba karnu Misi-i cor, a kā ka hi Torasi. ⁹ Isuonḡu naḡu-na, Pol wuḡ dānsā da Maseduoniyieḡo naḡo juḡ ji yiera tuḡ cārā-yuḡ wuḡ u kā ka kāyā-bei dii Maseduoni-i-na. ¹⁰ Yie† paḡ suḡ yie Diilonḡo taara i ka waḡ *Neldōdōlma-i baa Maseduonitaamba-i. I saa tiraa tēna, yie paḡ sire tie tigiij i hūmelle-i.

¹¹ In juḡ'a i ta yiinḡu man nuo-i Torasi-i-na, yie bie baatonḡo-i paḡ kar vii Samotirase, ka hiire. In hii yiinḡu man nuo-i, ku cuo kaala-i-na, yie cor kā Neyapolisi. ¹² In sire terienḡu-na, yie kā Filipu ka tēna da yinni terienḡu faḡu-na. Filipu yaa waa nebuḡo-i Maseduoni-i-na. *Oromēbaa-ba'i waa tēna terienḡu-na.

Lidi hūyaa Itieḡo maama-i

¹³ In kāa Filipu-i-na, *yitēnaḡuḡ juḡ hi, yie hel nellenḡ-huonḡa-na a kā kaanḡu naḡu nuḡu-na. Ii naa suḡ wuḡ Diilojaalterienḡu ka waa terienḡu-na. In kāa, yie da caamba namba; yie tēna piie baa-ba. ¹⁴ Unanḡo waa ba hōlma-na, ba taa ba bi-yo Lidi. U taa u hel Tiyaḡire. U taa u suor nelbōmbōḡ ba kompammu aa u taa u kuye Diilonḡ-kūḡu-i. In kāa ka tie piie dumaanḡo-na, wuḡ kar u tūḡu-i tuḡ nu in waḡ mamanḡ. Polḡ waanḡ mamanḡ hiere, Itieḡ wuḡ kāyā-yuḡ ma suur u tūnni-na dei. ¹⁵ Maḡ suurii u tūnni-na dei dumaanḡo-na, wuḡ ce ba *batisenḡo-yo baa u dumellenḡ-baamba-i hiere aa naa gbē-ye wuḡ: «Da kuḡ na hūyāa-ma wuḡ mi hūyāa Itieḡo maama-i kelkel, juḡ na ji har mei terienḡ-nu.» Aa naa gbāḡ baa-ye i ji hūu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yiinḡu naḡu-na, i taa i kā Diilojaalterienḡu-na a suu baa maacembilonḡoḡ naḡo. Maacembilonḡ daayo-i, *jina waa u yunḡu-na a ce u tuḡ suḡ mamanḡ juḡu u waḡ-ma. U taa u da gbeija bōi kufanḡu-na u hā bamanḡ biyaa-yo maacemma-na. ¹⁷ Maacembilonḡ daa wuḡ cu i huonḡ-nu tuḡ piie da gbagaga wuḡ: «Balaḡ daaba cāa Dōrwuonḡo. Ba pigāḡan-na koḡkor-hūmelle yaa-i.» ¹⁸ U cie kufanḡu-i da yinni bōi i huonḡu-na. Pol huonḡa ji guḡa baa-yo. Wuḡ waḡ baa u jina-i wuḡ: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor ḡ hel cieḡo-na!» Terduonḡu faḡu-na, jina wuḡ paḡ yan cieḡo-i.

¹⁹ U taambaḡ juḡ da u sa tiraa u da biḡkūḡu u hā-ba, baa bel Pol baa Silasi-i kā baa-ba āndacetaamba wulaa dii gēḡerterienḡu-na[§] ²⁰ ka hā *Oromē ba fāmaamba-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juḡ ji ta ba guḡ nelle-i ba hā-ye. ²¹ Ba juḡ baa hūmefelēnde. A ne da hūmelle fande nyaa Oromēbaa miēḡo-i: I sie gbāa sie-de, i sie bi gbāa wuḡ-de.»

²² Baḡ piie dumaanḡo-na, nuamba manḡ waa hiere, baa sire wuḡ ba sie yaḡ Polbaa-ba-i. Fāmaamba-ba-ce ba col ba jonḡorbaa-ba-i aa hā-ba hūmelle-i

* **16:4** Nelma famma yaa piie cor 15.29. † **16:10** Like naa bi tuḡ wuḡra baa Pol hōnni nanni.

‡ **16:16** Maacembilonḡ daayo waa cieḡo. § **16:19** Bafambaḡ ger āndenni-i kusuonḡ-nu ba bi nyonḡ sanḡa-i kusuonḡ-nu'i. Terienḡu faḡu dii yuḡyū hōnni-na hiere.

wuɔ ba muo-ba. ²³ Baa fūnuŋ muo-ba da dei aa kā ka dii-ba kaso. Baŋ diyaa-ba, baa waŋ baa umaŋ niyaŋ kasobiemba-i wuɔ u tuɔ ne-ba dei. ²⁴ Naacolŋ uŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ kā baa Polbaa-ba-i dubilonŋo maŋ dii tuogbuole-na ka sɔgɔlnu ba gbeini-i daanŋu naŋ-nu.

²⁵ Isuɔhollen juɔ hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cārā Diilonŋo-i aa ta ba hāl neini ba tuɔlnu-yuɔ. Kasobiemba namba waa dii ba dūnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba ju'a ba suɔ, da hiema sagalaaya hɔduɔŋgu, ka hel baa kasodūŋgu-i hiere! Dūnfenni pāŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jɔlgɔbaa-ba maŋ, ba fir hiere. ²⁷ Umaŋ taa u niya kasobiemba-i u taa u duɔfūŋ; wuɔ cē. Wuɔ u ne da dūnfenni puurii hiere. Wuɔ fa u taacerŋo-i hiel-o duɔ ko u fere wuɔ si kasobiemba gbara hie. ²⁸ Pol wuɔ kaasŋ wuɔ: «Baa ce ŋ fere gbomma, molo saa kā terienŋu!»

²⁹ Naacolŋo kūma nyerŋ dumaa ma fereŋ nuɔ. Wuɔ ce ba hā-yo dāamu; u gbar kā ka dūuna Polbaa-ba caanŋu-na ³⁰ aa cira ba hel gɔŋgūŋ-nu. Baŋ hilaa, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Mi jēnaaŋ namaa, muɔmi saaya mi ce bige-i a gbāa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hūu Itienŋo-i Yesu maama-i, ku yaa gbāa kor-ni baa ŋ dumellenŋ-baamba-i hiere.» ³² Aa naa doŋ ta ba waŋ Itienŋo maama-i baa-yo baa u dumellenŋ-baamba-i hiere.

³³ Isuɔduɔŋgu fangu-na, wuɔ kā baa-ba ka saar ba pānni-i aa naa pāŋ ce ba *batiŋ-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juɔ batiŋ-ba tī, wuɔ kā baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niwuoni. Uŋ hūyāa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hāmmu gbuu pāŋ fē da yogogo.

³⁵ Cuon juɔ kaal, fāamaambaa-ba puɔr sorosibaa-ba ka waŋ baa kaso-biemba niyatienŋo-i wuɔ u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolŋ wuɔ kā ka cira: «Pol, fāamaambaa-ba puɔraa ba jo wuɔ mi nanna-nei. Hilaanŋ na kā na nuŋkāmnu.» ³⁷ Pol wuɔ yagar aa naa gbē sorosibaa-ba-i wuɔ: «Ku cie niē ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuɔmba-na ŋ siē suɔ wuɔ Oromɛbaa miē*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiēfiē-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yiē! Ma siē gbāa wuɔ dumaanŋo-na! Kāaŋ na ka waŋ baa-ba wuɔ ba jo ba fere ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fāamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromɛbaa. Sorosibaa-baŋ kāa ka hi-ba baa nelma-i, ba kūma pāŋ ta ma nyerŋ. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cārā-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hilaa, baa cārā-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta kā Lidi terienŋ-nu; kā ka da Diilonŋ-dūŋ-baamba-i. Baa piye dii sireŋa bei aa naa cārā hūmelle-i ta.

17

Mamaŋ daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i baŋ taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kā ka hel Apoloni a suɔ ta ba kā Tesalonike-i-na. *Diilonelhāalādūŋgu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelhāalādūŋgu aa cor-ku. Wuɔ kā ka suur a tuɔ firnu Diilonŋ-nelma-i baa-ba. U cie mafamma-i *yitlenanni siēi. ³ U tagaaya pigāaŋ-ba wuɔ *Konŋkortienŋo naa saaya u mulŋer aa ku. Aa duɔ ku, Diilonŋo sire-yuɔ. Aa Konŋkortienŋo faŋo yaa Yesu maŋ uŋ waŋ u maama-i baa-ba.

⁴ Polŋ piye dumaanŋo-na, Yuifubaa-ba namba hūu-ma cu ba huonŋ-nu fuɔ baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba maŋ taa ba kuye Diilonŋ-kūŋgu-i ba boi

* **16:37** *Yuifubaa boi saa naa gbāa da *Orome ba sinni-i, ŋga Pol naa da-ni (nieŋ) Popuɔr. 22:25-29; 23:27). Da ŋ waa Oromeyien nuɔŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daanŋu, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyanŋbāanŋu.

bi cuu ba huon-nu, baa caamba bɔi. Caamba famba waa nelbɔmbɔmbaa. ⁵ Ku saa dɔlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemungu aa wuɔra taara nanjalbaa a tigiin nuamba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kɔɔ ba-naa kɔ Yasɔ dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka hɔ faamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuɔn-nu'i. ⁶ Ba kaa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasɔ yaa-i baa Diilon-dɔn-baamba namba kɔ baa-ba fɔngɔtaamba wulaa ka ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Balɔn daaba wuɔraaya du nilɛn-a-i hiere, ba hii bande yaa fiɛi-e-na. ⁷ Yasɔ yaa haraa-ba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jamatigi nungu-i aa ta ba piye wuɔ jamatigi nanjo dii, kɛɛ ba bi-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dɔlnu nuamba-i baa fɔngɔtaamba-i hiere. ⁹ Yasɔbaa-ba juɔ pɔ gbeibuɔ hɔ-ba aa ba suɔ nanna-bɛi.

Polbaa-ba kaa Bere

¹⁰ Ku isuɔngu-na, Diilon-dɔn-baamba ce Polbaa-ba ta kɔ Bere. Baɔn hii, baa kɔ *Yuifu ba *Diilonelhaalɔdɔngu-na ka ta ba waɔ Diilon-nelma-i. ¹¹ Yuifubaa-ba maɔn waa Bere-i-na baa naa fa waɔn bamaɔn waa Tesalonike-i-na. Diilon-nelma numma taa ma dɔlnu bafamba-i ɔaa bige-i! Yinni maɔn joɔn ba kalaɔn-ma ba ne da kuɔ Polɔn waɔn mamaɔn baa-ba ma yaanɔa yaa-i. ¹² Nuamba bɔi baa hɔyɔa Yesu maama-i ba hɔlma-na. Aa Girekibaa-ba maɔn bi waa, ba fɔngɔtaamba hɔyɔa-ma. Caamba waa-bɛi. Caamba famba waa nelbɔmbɔmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maɔn waa Tesalonike-i-na baɔn juɔ nu wuɔ Pol kaa Bere-i-na ka tiraa tuɔ waɔn Diilon-nelma-i, baa sire nyaa u huon-nu wuɔ ba ka du teriengu-i aa gbo nuamba-i yuɔ. ¹⁴ Diilon-dɔn-baambaɔn daa-ma dumaanɔ-na, baa kɔ baa Pol dɔmaman-nuoraanɔngu-na ka biɛ baatonɔ ta, aa waɔn Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saan Pol ka hi Atenɔi aa bir. Baɔn'la ba bir, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba ka waɔn baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduu.

Polɔn waan mamaɔn baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polɔn tɛnaana Atenɔi-na tuɔ cie Silasi-i baa Timote-i, duɔ cor kusuɔn-nu, u da cufɛllu, a cor kusuɔn-nu, u da tinni; kuɔ gbuu funun ta ku kukul-o. ¹⁷ A ce duɔ kɔ *Diilonelhaalɔdɔngu-na, u waɔn ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba maɔn taa ba kuye Diilon-kɔngu-i. Aa yiingu yiingu, duɔ kɔ nellen-huɔnɔga-na ka da bamaɔn, u bi piye baa-ba.

¹⁸ Bamaɔn naa cie Epikure ba kalaɔn-i baa Sitoyisi ba kalaɔn-i kɔ yaan-na, yiingu nanɔngu-na, banamba jo ji ta ba piye baa Pol. Banamba ta ba yuu banna wuɔ: «Andapirrentien daa u waɔn wuɔ niɛ?» Bamaɔn naa nuɔ Polɔn piiyen Yesu maama-i baa kuomba siremmaɔn-kɔngu-i, baa cira: «Ku biyaa ɔaa u piye Diilohumefelenden-maama.»

¹⁹ Baɔn piye dumaanɔ-na, baa bel Pol kɔ baa-yo gɛngertaamba* wulaa ka cira: «Niɔn juɔ ji ta ɔn piye humefelende maɔn maama-i, i taara i suɔnu kuanɔngu die. ²⁰ Niɔn waɔn mamaɔn, ma cie nerma miɛnɔ-na, i taara i suɔ ma yaanɔa-i.» ²¹ A ne da nelfeemma numma-i baa ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba maɔn waa ba hɔlma-na ɔaa bige-i! ²² Pol wuɔ sire yiɛra gɛngertaamba yaanɔa-na aa naa cira: «Atenitaan namaa, ma miɔn daa-na damma maɔn, ku biyaa ɔaa cufɛllu sa cor-na. ²³ Na saa da, mi wuoramman-na, mi daa na cufɛllu-i hiere nellen-huɔnɔga-na. Aa mi daa ba nyegaaɔn dunandu-na wuɔ: «Cufɛnerienɔ.» Naɔn buol cufɛnerienɔ maɔn aa na sa suɔ-yo, muɔmi juɔ da mi ji pigaaɔn-na u yaa-i. ²⁴ U yaa Diilonɔ-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. U

* **17:19** Ba taa ba bl gɛngertaan daaba beliengu-i Aropasi.

yaa dərɔ-i baa hɛma-i ni Tienjo-i. Molo sie gbāa ma dūngu a hā u suur. ²⁵ U yaa hāaŋ-yeŋ fafalmu-i i tie fiisa. Bɪŋkūngu bɪŋkūngu, u yaa hāaŋ nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaŋo-na, u sa taara moloŋ naparren-bɪŋkūngu. ²⁶ U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduŋo diei nuɔ ba tɛna gbuo hɛma-i hiere. U huɔnu huɔngu-i hā-ba belle-na aa dii yumma ba niliŋa-na. ²⁷ U taara nelbiliemba taara-yuɔ, ku'i ciɛ u ce-ma dumaŋo-na. Da ku fie balan nie nie, ŋ gbāa tafūrā da-yo. Coima saa fa, Diilongo saa maa baa-ye. ²⁸ Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i in yeŋ hɛma-na tie gbā i ce i weimambaa-ba-i. Na fānaamba namba waan ma yaa-i wuɔ: «Diilongo bisālmba namba'i miɛŋo-i.» ²⁹ In yeŋ Diilon bisālŋ miɛ, bige-i ciɛ da na ce na kul sɛne jɪna wuɔ Diilongo yaa dumaŋo-na? Bige-i ciɛ da na ce na kul wargɛ? Bige-i ciɛ da na ce na sisin tãmpɛlle jɪna? Diilongo-i nelie sie gbāa suɔ-yo kul-o. ³⁰ Maman ciɛ cor ku huɔngu-na, Diilongo sa ne-ma, wuɔ nuɔmba saa ta ba suɔ kuyunŋu. Fiefie-i-na, u taara nelieŋo nelieŋo, duɔ fie waa hie, u nanna u cilɔbabalaŋo-i. ³¹ Bige-i ciɛ wuɔ ma ce dumaŋo-na? U diyaa yiingu duɔ ce nuɔmba-i hiere ba āndaanŋu-i ku cemma-i. U hielaa molo duɔ ji ce-ma. U siire kutienjo-i hiel-o kuomba hɔlma-na a pigāan wuɔ u yaa hielaa-yo.»

³² Polŋ juɔ cira Diilongo siire moloŋo hiel-o kuomba hɔlma-na, bananŋ baa bir yanŋ aa ta ba nyɛ-yo, bananŋ baa cira: «Cie yiingu nanŋu ŋ ji wanŋ mafamma-i baa-ye.» ³³ Pol wuɔ ta aa naa yanŋ-ba.

³⁴ Kuŋ fie ce dumaŋo-na, banamba yagar hūu Yesu maama-i a cu u huon-nu. Ba hɔlma-na, gɛŋgertienjo nanjo waa, ba taa ba bɪ-yo Deni, aa ciɛŋo nanjo bi waa, ba taa ba bɪ-yo Damarisi, a naara nuɔmba namba.

18

Pol kaa Korɛnti

¹ Ku huonŋu-na, Pol wuɔ ji ta Ateni-i-na kã Korɛnti. ² Belle fande-na, *jãmatigi manŋ waa *Ɔromu-i-na, wuɔ ciera *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔromu-i-na. Ba taa ba bɪ-yo Kulodi. A ne da Yuifuyienjo nanjo waa, ba taa ba bɪ-yo Akilasi, u taa u hel Põ. Ba taa ba bɪ u ciɛŋo-i Pirsili. Bafamba waa tɛna *Itali. Banŋ juɔ cira ba sire, baa sire kã Korɛnti-i-na. Banŋ kãa, ku saa da huonŋu Pol wuɔ kã ka da-ba; wuɔ bel jɛru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduɔma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Polŋ wuɔ har ba yaa nuɔ-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yitɛnanŋu-i, u kã *Diilonelhãalãdūngu-na ka tuo gbāŋ baa Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i banŋ juɔ hel Maseduɔni-na jo, Pol wuɔ yanŋ u maacemma-i aa fulnu Diilon-nelma wamma yaa yonŋ. U taa u piiye u pigāan Yuifubaa-ba-i wuɔ Yesu yaa *Konkortienjo-i. ⁶ Baa bir yanŋ aa bigāan-yo aa ta ba tuora-yuɔ. Pol wuɔ muora u jonŋorbaa-ba-i* aa gbɛ-ba wuɔ: «Mamanŋ da ma ji da-na, namaa yunŋ-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kã nieraanŋ wulaa.»

⁷ Unŋ taa terienŋu-na, wuɔ kã nieryienjo nanjo ciŋgu-na, ba taa ba bɪ-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilon-kūngu-i. U ciŋgu naa kuo Diilonelhãalãdūngu-na. ⁸ Umanŋ waa Diilonelhãalãdūngu yunŋu-na, ba taa ba bɪ-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ hūu Itienjo maama-i baa u dumellenŋ-baamba-i hiere. Korɛntitaamba bɔi taa ba hūu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batisenŋ-ba.

⁹ Isuonŋu nanŋu-na, Itienjo ji piiye baa Pol dānsaanŋ-nu wuɔ: «Baa kãalã, cor ŋ ta ŋ piiye. ¹⁰ Mi dii baa-ni, molo sie gbāa ce-ni bɪŋkūngu. Mi baamba dii bɔi

* 18:6 Pol ciɛ kufanŋu-i a pigāan wuɔ u sie tiraa dii u nunŋu-i ba weima-na.

nel daade-na, ta η piye.» ¹¹ Pol wuɔ tɛna Korɛnti-i-na tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i. U tɛnaana ce belle diei baa boluonɔgu.

¹² Yiingu nanɔgu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kɔ baa-yo fɔamaanɔ ba terienɔ-nu. Umanɔ waa ku huonɔgu-na Akayi† yunɔgu-na, ba taa ba bi-yo Galinyɔ. ¹³ Ban kɔa baa-yo, baa gbɛ-yo wuɔ: «Naacolɔ daa u juɔ baa u den Diilojaale, a ne da di sa kɔ hɔmeduɔle baa *anɔnɔmma-i.» ¹⁴ Pol wuɔ u puur u nunɔgu-i duɔ piye, Galinyɔ wuɔ sɛnɔ-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuɔ uu naa ce kuubabalaanɔgu nanɔ temma-i, mii naa ce anɔnaanɔgu-i ku cemma-i.

¹⁵ Nga nanɔ ceɔ na-naa na Diilonɔ-hɔmellenɔ-kunɔ-nu, baa yireinɔ-kunɔ-nu, baa na anɔnɔnɔmanɔ-kunɔ-nu, namei saaya na fiɛlnu-kuɔ na-naa nuɔ; meɔ nunɔgu sɛl.»

¹⁶ Aa naa hiel-ba gɛnɔgerdunɔgu-na.

¹⁷ Ban hilaa, ba hieronɔ-i baa bel Diilonelhaaladunɔgu yuntienɔ-i ta ba muoyo gɛnɔgerdunɔgu yaanɔga-na. Ba taa ba bi naacolɔ-i Sositeni. Galinyɔ wuɔ gbuu fiinaanɔ ce nɔaa u saa da-ba.

Pol birma-i duɔ ka Antiyɔsi-i-na

¹⁸ Ijienɔ daanɔnɔ cie cor, Pol wuɔ tiraa tɛna da huonɔgu Korɛnti-i-na. Ku huonɔgu-na, wuɔ ji cɔrɔ hɔmelle-i tobimba wulaa duɔ kɔ Siiri mara nuɔ; fuɔ baa Akilasi-i baa u cieɔnɔ-i Pirsili-i hiere. Wuɔ pɔa nunɔgu baa Diilonɔ-i, a ce dumaanɔ-na ban kaa hi Sɔnɔkire-i, wuɔ ce ba cir u yunɔgu-i aa ba suɔ da ba suur baatonɔ-na.

¹⁹ Ban kaa hi Efesi-i, baa bɔrɔ. Pol wuɔ kɔ *Diilonelhaaladunɔgu-na ka tuo piye baa *Yuifubaa-ba-i. ²⁰ Unɔ juɔ'a u ta, baa cɔrɔ-yuɔ wuɔ u yanɔ aa tɛna ce yinni celle baa-ba. ²¹ Wuɔ cira: «Yaanɔ mi ta. Diilonɔ duɔ sɛ, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka bie baatonɔ-i ka hiere Sesare.

²² Unɔ hiiriye Sesare-i-na, wuɔ kɔ *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilonɔ-dunɔ-baamba-i aa suɔ tuo kɔ Antiyɔsi-i-na.

²³ Polɔ kɔa Antiyɔsi-i-na, wuɔ tɛna da huonɔgu celle aa naa tiraa sire bie Galasi nileinɔ-i a yunɔ-nu baa Firgi waanɔ-i tuo wuɔra u dii sireinɔ bamanɔ cuu Yesu huonɔ-nu hiere.

Apolɔsi maama

²⁴ Polɔ taa u wuɔra u dii sireinɔ-i Diilonɔ-dunɔ-baamba-na huonɔgu manɔ nuɔ-i, *Yuifuyienɔ nanɔ wuɔ jo Efesi-i-na, ba taa ba bi-yo Apolɔsi. U taa u hel Alesandiri. Naacolɔ daa u taa u suɔ u piye aa tiraa tuo suɔ Diilonɔ-nelma-i nɔaa bige-i! ²⁵ U taa u suɔ Yesu hɔmelle-i aa u taa u hinu pɔama baa u nelma wamma-i. Aa duɔ u wanɔ-ma, ma sa ciɛl; η sɛ suɔ wuɔ u taa u suɔ Nsɔa *batemu yaa yonɔ.

²⁶ Yiingu nanɔgu-na, wuɔ gbuu fɛ u huonɔga-i baa nelma-i *Diilonelhaaladunɔgu-na. Akilasi waa baa u cieɔnɔ-i. Ban juɔ hel, baa bi-yo ka migaanɔ kaala Diilonɔ-hɔmelle-i baa-yo. ²⁷ Akayi kɔmanɔ-maama waa-yuɔ, Diilonɔ-dunɔ-baamba dii sireinɔ yuɔ aa naa nyegɛnɔ sebe hɔ Akayi Diilonɔ-dunɔ-baamba-i wuɔ duɔ kɔ, ba bel-o dei.

Unɔ kɔa, Diilonɔ unɔ cie baa bamanɔ ba hɔu Yesu maama-i, ku kɔayɔ-bei bɔi. ²⁸ U waa duɔ ce u bie Diilonɔ-nelma-i a tagaaya pigaanɔ Yuifubaa-ba-i nuɔmba-na, wuɔ ba suuri hɛnɔ-nu, kere Diilonɔ unɔ pɔa nunɔgu-i wuɔ u ka saanɔ *Konɔkortienɔ manɔ, u yaa juɔ Yesu-i.

¹ Apolosiŋ waa Korēnti-i-na huonŋu maŋ nuɔ-i, Pol wuɔ karnu tānni-i kā ka hi Efesi-i. Uŋ kāa, wuɔ da Diilonŋ-dūŋ-baamba namba-i, ² wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naŋ hūyāa Yesu maama-i, na daa *Diilonŋ-Yalle-i wēi?»

Baa cira: «Ba bī bige-i Diilonŋ-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Nsāa batemu.»

⁴ Pol wuɔ cira: «Bamaŋ naana ba cilɔbabalaŋo-i Nsāa taa u hā ba yaa-i u batemu-i aa tuɔ piiye baa nuɔmba-i wuɔ umaŋ ka jo fuɔ huonŋu-na, ba haa ba nanŋa yuɔ. U taa u gbē Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piiye baa-ba dumaanŋo-na, baa ce ba *batisen-ba Itienŋo-i Yesu yerre-na. ⁶ Baŋ baatisen-ba, wuɔ haa u nammu-i bei aa cārā Diilonŋo saanŋ u *Yalle-i hā-ba. Baŋ juɔ da Diilonŋ-Yalle-i, baa doŋ ta ba piiye nelfelemma-na. Diilonŋ uŋ diyaa mamaŋ ba nunni-na, baa ta ba waŋ-ma baa nuɔmba-i. ⁷ Bamaŋ naa cieŋ mafamma-i, ba gbāa yu nuɔmba cīncieluo baa ba hāi temma.

⁸ Pol saa tuɔ naa *Diilonelhaalādūŋgu-na. Duɔ kā, u bie *Diilonŋ-bāanŋu maama-i a piiye ma yaanŋa-i baa nuɔmba-i ba da ba hūu-ma. U nuŋgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U cie mafamma-i caamba siei. ⁹ Nga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nyē Itienŋo hūmelle-i nuɔmba-na. Polŋ juɔ da ba ce dumaanŋo-na, wuɔ kā baa bamaŋ hūyāa-ma Tiranusi nakoleŋ-cīŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilonŋ-nelma-i baa-ba kusuŋ-nu'i yinni maŋ joŋ. ¹⁰ U cie mafamma-i bieŋa hāi. A ce dumaanŋo-na, *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere *Asi-i-na baa *niēraamba-i, baa nu Itienŋo maama-i.

¹¹ Diilonŋo naa hā Pol himma naŋ temma u tuɔ ce gberē-weima-i. ¹² A ce nyarkpātāanŋu maŋ da ku yiēya Pol kūma-i aa ba haa-ku jeinŋo maŋ nuɔ-i, u sire. Jaamba bōi siire dumaanŋo-na, aa *jīnabaa-ba bi hilaa nuɔmba bōi-na dumaanŋo-na.

Sikeva bepuɔmba maama

¹³ *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuɔra ba donya *jīnabaa-ba-i ba hiel-ba nuɔmba-na. Yiinŋu nanŋu-na, baa ji sire wuɔ bafamba cīŋ Yesu-i-na aa donya-bei ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Polŋ piyenŋ Yesu maŋ maama-i, fuɔ yerre-na curaanŋ na hel naacolŋ daayo-na!» ¹⁴ Diiloljigāntaamba yuntienŋo maŋ ba naŋ bīŋ-yonŋ Sikeva-i, fuɔ bepuɔmba'i naa cie maacemma famma-i. Ba waa nuɔmba niehāi.

¹⁵ Baŋ piiye dumaanŋo-na, jīna bir gbē-ba wuɔ: «Mi suɔ Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuɔ, namaa hilaa hie?» ¹⁶ Uŋ waa naacolŋo maŋ nuɔ-i wuɔ pāŋ diire-bei baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbara hel tāmporni naacolŋo cīŋgu-na, baa tāmma-i nyēlēlē ba kūma-na. ¹⁷ Korma pāŋ ta ma da Yuifubaa-ba maŋ waa Efesi-i-na hiere baa *niēraamba-i, a ce ba sa sie bī Yesu yerre-i ānsɔsamma-na.

¹⁸ Bamaŋ naa hūyāa Yesu maama-i, baŋ cie guɔyɔ maŋ cor hiere, ba fōŋgūɔ baa ta ba jo ba yiera nuɔmba-na ba waŋ-ma a pigāanŋ wuɔ ba sie tira ce ma temma. ¹⁹ Bamaŋ naa bi waa hiriemba-i, ba fōŋgūɔ baa jo baa ba himmaŋ-sebebaa-ba-i ji tigiinŋ-ba caa-ba nuɔmba yufelle-na. Baa tagaaya sebebaa daaba sully-i, a da ba yuu bafamba neifenŋ-komorre baa a ndii* temma. ²⁰ Itienŋo barguɔ-i-na, Diilonŋ-nel maa da fōŋgūɔ ta ma gbuo terni-i hiere ma kā.

Efesi siire yiera u gbeiniŋ

* **19:19** Huonŋu fanŋu-na, ku waa ba gbāa pā maacembienŋ komuonŋ-niehāi baa cīncieluo baa gbeinŋ daaya-i belle diei-i-na.

²¹ Ku huonḡu-na, Pol wuɔ ji cira u ka cor kā *Yerusalemu. Nḡa aa suɔ duɔ kā Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduɔni igēna baa Akayi. U taa u bi piye wuɔ duɔ hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kā *Ɔrɔmu. ²² Uḡ puu mafamma-i dumaanjo-na, wuɔ saan kakāyātaamba hāi Maseduɔni-i-na: Timote baa Erati; aa fuɔ wuɔ tlena *Asi-i-na a ce yinni cellɛ. ²³ Kufanḡu yinni-na, Itienjo hūmelle kūḡ kuɔ ce nelle sire du. ²⁴ Fānaḡo nanjo waa tuɔ kul niikulni, ba taa ba bī-yo Demetursi. Uu naa biɛ maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tīḡḡu nanḡu waa Efesi-i-na, ba taa ba bī-ku Artemisi. Tīḡḡu fanḡu dūḡḡu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbɛ ba suor. Ba taa ba kūl gbeinḡa-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶ Polḡ kāa ka tuɔ wan Yesu maama-i, Demetursi wuɔ da u gbuonu bafamba sangɔ. Wuɔ bī u maacenciraamba-i baa u nafānaamba-i hiere a ji tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Naacolḡo man juɔ ji tuɔ wuɔra u piye daayo-i, wuɔ ba bī-yo Pol; uḡ wuɔraḡ u wan maman na saa bi yan-ma numma. Wuɔ iḡ kul tīnni man, yunḡu si dii-niɛ. A ne da miɛ i wuo ma'i nuɔ-i. Nuɔmba cuu u huon-nu wuɔ u wan ninsoḡo. U saa bāl-ku Efesi bande yon; u yii duɔ gbuo Asi nilɛinḡa-i hiere baa nel daama-i. ²⁷ Maman jan muɔ, ku saa ce ḡaa u yii duɔ biɛna hā miɛ yon, ḡa u ka ce Artemisi dūḡḡu nuonḡu hel nuɔmba-na, a ce ba sie tiraa ta ba kān Artemisi fuɔ ferɛ-i, a ne da Asitaamba-i baa nuɔmba-i hiere miwaanjo-na ba buol u yaa-i.»

²⁸ Demetursin piye dumaanjo-na, nuɔmba hɔmmu gbuu pāḡ guɔla; baa sire ta ba kaasḡ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii!» ²⁹ Ijen daa niɛ ce nelle-i hiere di sire yiɛra di gbeiniḡ. A ne da Maseduɔnitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hāi. Ba taa ba bī unanjo-i Gawusi aa bī unanjo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kā baa-ba ponsanatigerre-na. ³⁰ Pol wuɔ cira u kā. Diilon-dūḡ-baamba cie-yo wuɔ u baa kā. ³¹ U jēnaamba namba bi waa nelbōmbōmbaa Asi-i-na, bafamba puɔr ba ji wan baa-yo wuɔ u baa kā. ³² Ijieni saa waa dei ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fḡḡu waa da ḡ yuu-ba, ba sie suɔ kuman cie nuɔmba tigiin ba-naa.

³³ *Yuifuyienjo nanjo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bī-yo Alesāndiri. Baa wan ma yaanḡa-i baa-yo aa naa titire-yuɔ dii-yo nuɔmba hɔlma-na wuɔ u piye baa-ba. Wuɔ sire u nanḡa-i wuɔ nuɔmba budii. ³⁴ Nuɔmba saa naa suɔ wuɔ Yuifuyienjo. Ban juɔ suɔ, baa cor ta ba kaasḡ wuɔ: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba cie lɛrbaa-ba hāi temma kaasḡḡu-na.

³⁵ Kombiyienjo man waa ba nelle-na, u yaa juɔ gbāḡ baa nuɔmba-i ba budii. Ban budii, wuɔ cira: «Efesitaan namaa, hai moloḡo-i dii aa u saa suɔ wuɔ Artemisi dūḡḡu-i baa ku nobinjo man hilaa dɔrɔ-i-na diire, miɛ niini?» ³⁶ Kutienjo si dii. Terienḡu fanḡu-na, na saaya na budii. Aa da na'a na ce kuman, na jɔḡuḡ na ne aa na suɔ na ce-ku. ³⁷ Nan siire bel balan daaba-i ta na jo baa-ba, ba saa bi guɔla bīḡkūḡḡu Artemisi dūḡḡu-na, ba saa bi bī u yebabalande, na'a i ce-ba niɛ? ³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bī uman, ḡḡḡḡtaamba dii, ba bī kutienjo-i kusuḡ-nu'i; ba jlena yinni ta ba ce āndenni-i. ³⁹ Da ku bi waa nelma namma dii na wulaa, die ji tigiin i-naa hiere, na jo, i ka fiɛnu-mɛi. ⁴⁰ Ni ma'i sl, dumande-i-na, fḡḡḡtaan da ba bī-ye yuu-ye wuɔ: «Bige-i dii nyunḡo-i-na aa na tigiin na-naa?» I da hama-i wan-ma aa ba hūu-ma? I ka ce ba da niɛ sl i taara i hel ba huon-nu, a ne da ma'i sl.» ⁴¹ Uḡ waan mafamma-i, wuɔ ce nuɔmba bɔrɔ kūḡ ba cīnniḡ.

20

Pol taa Efesi-i na

¹ Ijien daanin juo bāl, Pol wuɔ tigiin Diilon-dün-baamba-i a dii sireinɔa bei, aa cārā hümelle-i ba wulaa a ta tuɔ kā Maseduɔni. ² Uŋ kaa hi, wuɔ tuɔ wan Diilon-nelma-i baa tobimba-i u dii sireinɔa bei u kā, ka hi Giresi. ³ Uŋ hii Giresi-i wuɔ tlena ce caamba siei. Ku huonɔu-na, u ji tuɔ taara u biɛ baatonɔ-i kā Siiri. Baa gbuɔa-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-ba taara-yuɔ baa weima. Wuɔ yan baatonɔ-i aa naa bir hel Maseduɔni yanɔa. ⁴ Baman taa ba wuɔra baa-yo, ba yireinɔa yaa daaya: Sopater waa. Sopater to-i ba taa ba bi-yo Pirusi, ba taa ba hel Bere. Aritarke waa, baa Sekōndusi. Bafamba taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuɔ taa u hel Derbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵ Yiɛ ce ba ta yaanɔa ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶ *Ban' a ba sa dii siini-i *buruo man nuɔ-i, u ponsanɔu naa pie tɪ, kuŋ juɔ ce cor tɪ, yie biɛ baatonɔ-i Filipu-i-na a nyaa ba huon-nu Torasi-i-na. I cie yinni ndii hümelle-na aa suɔ die hi.

Pol siire naacombilonɔ nanɔ

In kaa Torasi-i-na, yie ce yinni niehāi terienɔu-na. ⁷ Sāmadi-dānambaangu-na, yie tigiin i-naa baa Diilon-dün-baamba-i die wuo Itienɔ niwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaanɔ-na u nelma sa tɪ. U piye ji tuɔ hi isuɔholle. ⁸ Ti naa waa sänkānso dɔrɔ. In waa dūngu man nuɔ-i, fitimbaa-ba waa bəi kuɔ. ⁹ Naacombilonɔ nanɔ waa baa-ye tlena fēnetiri-i-na tuɔ nu Pol tuɔ piye; ba bi-yo Elike. Nelman juɔ'a ma sa tɪ ma tɪ dumaanɔ-na, naacombilonɔ daa wuɔ kor duɔfūŋ. In juɔ'a i suɔ, u hilaa dii sänkānso dɔrɔ-i-na a cor dūnni siei jo ji diire hɛma-na. I kaa ka sire-yuɔ ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. ¹⁰ Pol wuɔ hiire pān jo ji tūu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicɛlma!» ¹¹ In birii nyugūn kufanɔu-i, wuɔ calnu Itienɔ niwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piye dumei ji kaal cuo-i aa suɔ ta. ¹² Uŋ siire naacombilonɔ-i, kuɔ fūnuŋ dɔlnu nuɔmba-i nɔaa bige-i! Baa saan-yo kūn baa-yo.

Pol curaa kā Miletī

¹³ In siire Torasi-i-na, yie kā Asosi. In' a i ta, Pol wuɔ fuɔ ka wuɔ kā. Mie yie suur baaton-na ta yaanɔa ka tie cie-yo. ¹⁴ Uŋ juɔ jo, wuɔ suur baa-ye yie cor kā Mitileni. ¹⁵ In siire Mitileni-i-na yiinɔu man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yie kā ka tie hi Kiyosi. In siire Kiyosi-i-na, cuo kaal yie kā ka tie hi Samosi. Sielin-yiinɔu-i, i suɔ tie suur Miletī-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pāntekoti-i kusuɔn-nu'i, a ce dumaanɔ-na, wuɔ bella Efesi-i cor; wuɔ duɔ haar ba kaa bella-yuɔ.

¹⁷ In hii Miletī-i, wuɔ puɔr ba ka bi Diilon-dün-baamba yaataamba yaa Efesi-i-na ba jo. ¹⁸ Ban juɔ, wuɔ cira: «Min waa waama man na hɔlma-na ji ta mi ta, na suɔ-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itienɔ maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kunie mi ji ta mi hiel nyinyɔlma. *Yuifubaa-ban haa kuman miɛ, Diilonɔ'i suyaan-kun. ²⁰ Maman gbāa fa na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waan-ma baa-na puonɔa-na aa tiraa wan-ma baa-na na dumienɔa-na. ²¹ Mi muyaa mi natiɛna Yuifubaa-ba-na baa *nieraamba-i hiere wuɔ ba nanna ba cilɔbalaanɔ-i a gbāa cu Diilonɔ huon-nu, aa hūu Itienɔ-i Yesu maama-i. ²² Dumandɛ-i, *Diilonɔ-Yalle cie mi ta mi kā Yerusalemu; mi saa suɔ maman ciyaan-min terienɔu-na. ²³ Min suyaan maman, da mi kā terienɔu terienɔu, Diilonɔ-Yalle gbuɔa-miɛ wuɔ ba kaa huol mi yaan-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fie ku, mei wulaa weima sɪ. Kuman gbāan, min biyaa mi gboluonɔu-i maman

nuo-i, mi ce-ma ma cemma-i. Diilonj uŋ ciε baa nelbilibemba-i cemma maŋ, aa Itienj wuɔ mi wuɔra waŋ-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a waŋ *Diilonj-bāaŋgu maama-i baa-na, ŋga fiεfiε-i-na, mi suyaa miε na siε tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i ciε mi ta mi kuola-mei baa-na nyuŋgo-i-na miε nuoni maŋ da ŋ hūu mi nelma-i nanna, mei yuŋ-maama sɩ. ²⁷ Diilonj uŋ taaraŋ kumaŋ, mi waarj-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nei. ²⁸ Bilaarj na fεre fafamma, aa na bi bel Diilonj-Yalleŋ hāa-na bamaŋ. Taa na ne Diilonj-dūŋ-baamba-i fafamma. Diilonjo pāa fuɔ fεreŋ Biεŋo yaa duɔ gbāa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miε da mi bir mi huonŋu-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na hɔlma-na a guɔla-nei. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fεre-i na hɔlma-na, banamba ka sire baa coima-i a taa Diilonj-dūŋ-baamba cu ba huonj-nu. ³¹ Terienŋu fanŋu-na, suyaaŋ na fεreŋ belma, aa na baa yaŋ ma karaanu-nei wuɔ mi ciε bienja siεi baa-na ta mi dii nelma-i na tūnni-na bāaŋgu-i baa isuonŋu-i, kunie mi ji ta mi kaal baa-ma yeεε.

³² «Fiεfiε-i-na, mi diyaa-na Diilonjo naŋ-na aa tiraa dii-na u hujarreŋ-nelma naŋ-na. U yaa gbāa ce na naŋ kaasɩnni u hūmelle-na aa hā-na ciilunŋu maŋ jɩna ta ku cie u baamba-i. ³³ Miŋ waa baa-na, mi saa ji nenu moloŋ warbelle dede, mi saa bi nenu moloŋ nyarkpātāaŋgu dede. ³⁴ Niεŋ mi nammu-i, mi ciε maacemma-i baa mu yaa-i a yiεra baa i yuŋ-maama-i muɔ baa mi nabaamba-i hiere; namaa fεre-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigāaŋ-na wuɔ na saaya na siεya na napuɔŋa-i dumei a gbāa da na da kāyā sūntaamba-i aa yaŋ Itienjo-i Yesu nelma ta ma tɩenu-nei wuɔ: «Yudɔdalle dii hāmma-na yaŋ hūuma-na.»

³⁶ Polj juɔ piiye tɩ, baa dūuna hiere cārā Diilonjo-i. ³⁷ Baŋ juɔ ta ba jaalo aa u duɔ ta, baa naŋ yuŋgu hiere ta ba kaal. ³⁸ Uŋ ciεra ba siε tiraa da u yufelle, ku yaa migāaŋ ce ba ta ba kaal. Baŋ juɔ jaal-o tɩ, baa saarj-yo u ka suur baatonjo-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ Inj buɔra baa Efesi Diilonj-dūŋ-baamba yaataamba-i, miε yiε ta baa baatonjo-i tiε kā Kɔsi. Ku cuo kaala-i-na, yiε sire Kosi-i-na a kā Ɔrɔdi. Inj siire Ɔrɔdi-i-na, yiε kā Patara. ² Inj kaa Patara-i-na, yiε da baatonjo naŋo kā Fenisi; yiε suur ufaŋo-na a ta. ³ Inj kaa pie Sipire-i, yiε yaŋ-yo i nanyuɔŋ-nu aa naa bella cor tie kā Tiir; dii Siiri mara nuɔ. Congorni maŋ waa baatonjo-na, nii naa saaya ni hiire kusuɔŋ-nu'i. ⁴ Inj hii terienŋu-i, yiε da Diilonj-dūŋ-baamba namba, yiε tɩna ce yinni niehāi baa-ba. Bafaŋ baa ta ba piiye baa Pol wuɔ u baa kā *Yerusalemu-i-na. *Diilonj-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunni-na. ⁵ Inj juɔ'a i ta yiŋŋu maŋ nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisālm̄ba-i a saarj-ye kā baa-ye dāmmanj-nuoraanŋu-na. Inj kaa hi nuoraanŋu nuŋgu-i, yiε dūuna cārā Diilonjo-i ⁶ aa sire jaal-i-naa. Inj jaalaa i-naa, miε yiε suur baatonjo-na aa bafaŋ baa gūunu ta ba kūŋ.

⁷ Inj siire terienŋu-na, yiε kā Pitolemayisi. Inj hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonj-na. Inj hiiriye, yiε kā ka jaal tobimba maŋ dii terienŋu-na aa tɩna ce yiŋŋu diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yiε sire cor kā Sesare. Inj hii, yiε har Filipu terienj-nu. Filipu faŋo waa Diilonelwaraŋo. Ba naŋ hielaa nuɔmba niehāi maŋ Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kāyā Yesu *pəpuərbiemba-i, u waa ba hɔlma-na.* ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi soŋ yogo. Ba waa *Diilopəpuərbiemba hiere.

* 21:8 Niεŋ 6.5.

10 Yiingu nanngu-na, *Diilopəpuərbielonə nan wuə hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bl-yo Agabusi. 11 Uŋ juə ji da-ye, wuə biε Pol kpaŋkpaanngu-i a vaa fuə fεrεŋ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilon-Ŷalle ciera wuə kpaŋkpaan daaku tien duə kă Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandε yaa nuə-i a hă *niεraamba-i baa-yo.» 12 Uŋ piye dumaanə-na, miε fεrε-i yiε gbuu cārā Pol baa terienngu fanju taamba-i wuə u baa kă Yerusalemu-i-na. 13 Wuə bir gbε-ye wuə: «Bige-i ciε na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, weiima sī. Da ba fiε ka ko-mi, weiima sī. Mi hūyāa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienə-i Yesu maama-na.» 14 Uŋ yagaraa miε nunngu-i, i saa ce-ku ku hāi; yiε yan-jo aa naa cira: «Ma ce ŋaa Itien uŋ taaran-meī dumaa.»

15 Ku huonngu-na, yiε tigiin ta tie kă Yerusalemu-i-na. 16 Diilon-dūŋ-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huon-nu. In kaa hi, baa ce i kă ka har naacolŋo nanə-na, ba bl-yo Minasō. U taa u hel Sipire. U huonngu cuə Yesu hūmelle-na.

Pol kaa Sake dumellen

17 In kaa *Yerusalemu-i-na, kuə fūnun dōlnu tobimba man waa terienngu-na! 18 Ku cuo kaala-i-na, Pol wuə kă baa-ye Sake† dumelle-na. Yiε kă ka da Diilon-dūŋ-baamba yaataamba-i hiere terienngu-na. 19 Pol wuə jaal-ba, aa Diilon uŋ kăayā-yuə u ce maman hiere *niεraamba hōlma-na, wuə suur ma yaanga-na a wan-ma baa-ba.

20 Uŋ juə piye tī, baa gbeliεŋ Diilonə-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba man cuu Yesu huon-nu aa yagar nyaar *Moisi *anjinamma-na ba ciinu cor. 21 Ba nuə ŋ maama-i. Ba gbile-ba wuə nan wuəra ŋ piye baa Yuifubaa-ba man dii juəma-na wuə ba nanna Moisi anjinamma-i. Wuə nan ciera ba baa tiraa ba ta ba *jā ba bisāmba-i aa ba nanna ba bincuoŋ-maama-i. 22 De-i-na, nuharunngu si dii-meī, ba ka suə wuə ŋ juə. Terienngu fanju-na, i ka ce-ma niε?» 23 Aa naa cira: «Ne, maman dii cemma, nuəmba naa dii bande-i-na, ba paa nungu baa Diilonə-i, 24 ne-ba na ka migāan na yunnin-maama-i aa ŋ yiera baa niman dii pamma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ŋ ce mafamma-i, nuəmba ka ne da nan fεrε-i ŋ wuə Moisi anjinamma hūmelle-i. Ba ka suə terienngu fanju-na wuə ban wan maman ŋ kūngu-na hiere coima. 25 Aa niεraamba man cuu Yesu huon-nu, in yieraaya maman‡, i nyεgāan-ma hā-ba, wuə ba yan cuffiεŋ-kūma wuoma-i, baa blmbaamba man ba saa cāa ba nonni-i, baa tamma famma fεrε-i aa ba hiel ba nanja blŋwosinni-na.»

26 Ban piye dumaanə-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuə gbonu baa balan daaba-i ka don tuə migāan u yun-maama-i. Ban hilaa migāman-terienngu-na, wuə kă *Diilodubuə-i-na ka tūnu *Diilojigāntaamba-i kun saaya ku bāl yiingu man nuə-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuə-i-na

27 Polbaa-ba yunnin-maama migāama naa saaya ma ce yinni niehāi. Yin daanin juə ta ni kă bālma-i, *Yuifubaa-ba nan baa da Pol *Diilodubuə-i-na, baa gbo nuəmba-i yuə ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. 28 Ba siire ta ba kaasŋ wuə: «*Isirahel-baan namaa, kuraan-kun! Naacolŋo man wuəraayan u blēna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuəra u piye wuə Isirahel-baan miε i saa fa, nuəŋ miε sī. Aa tiraa cira *Moisi *anjinamma saa fa baa Diilodubuə-i hiere. U yaa tiraa sire biε *niεraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuə-i-na a guəla-yuə hā-ye.» 29 Kuman ciε ba ta ba piye wuə u juə baa niεraamba Diilodubuə-i-na, ba daa-yo baa Efesiyeŋo nanə neller-huonnga-na,

† 21:18 Sake yaa waa Diilon-dūŋ-baamba yun-nu Yerusalemu-i-na. Nien Gal. 1.19. ‡ 21:25 Nien 15.1-29.

ba da niε sɪ u juɔ baa-yo Diilodubuɔ-i-na. Efesiyeŋo faŋo-i, ba taa ba bɪ-yo Turofimu.

³⁰ Ijien daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuɔmba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuɔ-i-na^S aa pāŋ bɪŋ dūnfenni-i. ³¹ Baŋ hiela-a-yo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kā ka hɪ *Oromε ba sorosi ba yuntienjo-i, wuɔ *Yerusalεmu huolaa. ³² Sorosi ba yuntienjo pāŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kā. Nuɔmbaŋ juɔ'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiεra ta ba ne.

³³ Baŋ juɔ ji hi, sorosi ba yuntienjo bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jəlgəbaa-ba hāi. Baŋ vaa-yo, wuɔ yuu u sɪnni-i aa naa yuu uŋ ciε kumaŋ. ³⁴ Nga, nuɔmbaŋ yuu dumaŋo-na, ba piye ba da-ba-den hiere; a ce sorosi ba yuntienjo saa ji suɔ baŋ waŋ mamaŋ. Wuɔ naa wuɔ cira ba kā baa-yo sorosi ba cɪŋ-nu. ³⁵⁻³⁶ Baa biε-yo ta. Nuɔmba-i hiere baa cu ba huon-nu ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Kuon-yon! Kuon-yon!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuɔ. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waŋ mamaŋ baa Yerusalεmutaamba-i

³⁷ Baŋ suur baa Pol sorosi ba cɪŋgu-na, wuɔ yuu sorosi ba yuntienjo-i girekimma-na wuɔ: «Mi gbāa piye baa-ni wei?»

Sorosi ba yuntienjo cira: «Naŋ daa girekimma-i hie ta ŋ nu-ma? ³⁸ Esipiyeŋo maŋ siire pu aa nuɔmba neifienja hāi cu u huon-nu hɛŋgu-na, mεi na'a sɪ u yaa nuonjo-i.»

³⁹ Pol wuɔ cira: «Muonjo-i, *Yuifuyieŋ muɔ, mi huon Tarse, dii Silisi mara nuɔ; mi hel nebuɔ-na; nelgbāngbālāŋ muɔ sɪ. Jande mi cārā-niε, yaŋ mi piye cellε baa nuɔmba-i.» ⁴⁰ Sorosi ba yuntienjo hā-yo hūmelle-i. Pol wuɔ yiεra munyugūmmu-na aa naa ce u naŋga-i wuɔ nuɔmba budii. Baa bi budii. Wuɔ biε nelma-i ebiremma-na wuɔ:

22

¹ «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaŋ mi waŋ nelma yaŋga-i baa-na.» ² Polŋ duon tuɔ piye ebiremma-na, baa gbuo budii da tententen ŋaa molo si dii. Wuɔ cira: ³ «Muonjo-i *Yuifuyieŋ muɔ. Mi huon Tarse, dii Silisi mara nuɔ; ŋga mi vāa bande yaa nuɔ-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hāalāayā-miε bɪncuon-hūmelle-i hiere. Mi Diilon-kūngu waa kpelle ŋaa kūŋ yeŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyunjo-i-na. ⁴ Bamaŋ naa suur Itienjo hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciε ba bel caamba namba baa bεmba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi taal-na, na yuu *Diilojigāntaamba yuntienjo-i baa nelle bɪncuɔmba-i, ba ka waŋ-ma baa-na.»

(Pəpuər: 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyegāaŋ seɛbeaa hā-mi wuɔ mi ka hā i nellen-tobimba maŋ dii Damasi-na, wuɔ ba hā-mi hūmelle-i mi bel bamaŋ cuu Yesu huon-nu terienjo-na jo baa-ba *Yerusalεmu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi pie Damasi-i, bāaŋgu naa hi yuhuonja-i tɪ. Mi juɔ'a mi suɔ da cecerma naŋ temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-mi huonja. ⁷ Mi pāŋ cii. Miŋ cii dumaŋo-na, mi nu molo piye baa-mi wuɔ: «Sol, bige-i ciε ŋ ta ŋ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu miε: «Hai moloŋo-i piyen?»
Kutienjo gbε-mi wuɔ: «Muɔ Nasaretitaŋ Yesu, muɔmεi piyen. Ŋ ce karaaŋgu-i baa muɔmεi.» ⁹ Bamaŋ waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga moloŋ

^S 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kaa baa-yo nieraŋ-gōŋgōŋgu'i nuɔ-i.

daa uŋ waan mamaŋ ba saa nu-ma. ¹⁰Uŋ piye dumaanŋo-na, mi yuu miε: «Mei Tie, mi saaya mi ce niε?»

U gbē-mi wuɔ: «Diilon uŋ taaran ŋ ce mamaŋ, sire ŋ kā Damasi-i-na ba ka pigāan-ni baa-ma.» ¹¹Cecerŋ daama pāŋ yir muɔ gbula. Baa bel mi nan-ŋa kā baa-mi Damasi-i-na.

¹²«A ne da naacolŋo nanŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bī-yo Ananiyasi. U taa u wuɔ *āŋjīnamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba bī u yefafalle. ¹³Wuɔ jo ji da-mi. Wuɔ piε mi caan-nu aa naa cira: «Sol, puur ŋ yufieŋa-i!» Mi yufieŋa bi pāŋ puur terduŋgu fangu-na mi ta mi da. ¹⁴Wuɔ gbē-mi wuɔ: «I bincuwambaŋ siire cu Diilonŋo maŋ huon-nu'i, u hielaa-ni duɔ pigāan-ni u huŋga-i aa duɔ ce ŋ da ŋ da Nelviinŋo-i baa ŋ yufelle, aa tiraa ce u piye baa-ni baa fuɔ ferεŋ nuŋgu. ¹⁵U taara niŋ daa mamaŋ aa nu mamaŋ, ŋ wuɔra ŋ waŋ-ma baa nuamba-i hiere. ¹⁶Baa sεrε, sire ŋ ce ba *batiŋ-ni aa ŋ gbuuse-yuɔ u hur ŋ āmbabalma-i hiere niε.»

¹⁷«Miŋ juɔ bir kā Yerusalemu-i-na, yiŋgu nanŋu-na, mi kā *Diilodubuɔ-i-na ka ta mi carā Diilonŋo-i. Itieŋ wuɔ carra-miε. ¹⁸Miε mi ne da-yo. U gbē-mi wuɔ: «Pol, da ŋ fiε waŋ wuɔ niε mi maama-na, Yerusalemutaamba siε hūu-ma. Sire ŋ hel ba nelle-na donduo, baa tēna!»

¹⁹«Miε cira miε: «Itie, ba suyaa wuɔ bamaŋ cuu ŋ huon-nu muɔmei taa mi wuɔra *Diilonelhaalādūnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. ²⁰Aa mi waa baŋ taa ba ko Etieni maŋ taa u waŋ ŋ maama-i. U kuliŋgu dalaanu-miε. Bamaŋ kuɔ-yo, muɔmei taa mi niya ba jonŋorbaa-ba-i.»*

²¹Miŋ waan mafamma-i, Itieŋo gbē-mi wuɔ: «Sire ŋ kā, mi taara mi puɔr-ni termaan-nu *niεraamba wulaa.»

²²Nuamba naa kar ba tūnni-i ta ba nu Pol tuɔ piye. Uŋ juɔ cira wuɔ Diilon wuɔ u ka saan u yaa-i niεraamba wulaa, baa pāŋ doŋ ta ba kaasŋ wuɔ: «Kuɔŋ naacolŋ daayo-i, baa na yaŋ-yo!» ²³Ba taa ba kakarra aa hiel ba jonŋorbaa-ba-i ta ba nan-ba dεrɔ aa ta ba bi kūl hīema-i ba nan dεrɔ-i-na. ²⁴Maŋ juɔ waa dumaanŋo-na, sorosi ba yuntieŋ wuɔ cira ba suur baa Pol ba cīŋgu-na ka muo-yo, ku yaa u ka waŋ ninsoŋo-i. ²⁵Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa da ba muo-yo. Wuɔ yuu sorosi ba yuntieŋo maŋ waa u caanŋu-na wuɔ: «Hai hāa-na hūmelle-i wuɔ da na bel *Oromeyiεŋo maŋ, na gbāa muo-yo a ne da na saa ce u āndaanŋu-i yogo?»

²⁶Uŋ piye dumaanŋo-na, yuntieŋ daayo kā ka gbē ba yuntieŋo maŋ naa cira ba muo-yo wuɔ: «Yuntie, i taa i yii diε cāl dε! Naacolŋ daayo-i Oromeyiεŋo.»

²⁷Sorosi ba yuntieŋ wuɔ sire jo ji yuu Pol wuɔ: «Nuŋo-i Oromeyiεŋ nuɔ wεi?»

Pol wuɔ cira: «Ūu.»

²⁸Sorosi ba yuntieŋo cira: «Muɔmi hielaa gbeibuɔ da mi gbāa da Oromesīnni-i.»

Pol wuɔ cira: «Muɔ fuɔ, mi huon baa-ni.» ²⁹Uŋ piye dumaanŋo-na, bamaŋ naa saaya ba muo-yo, baa pāŋ forra u caanŋu-na. Sorosi ba yuntieŋ uŋ ciε ba vaa-yo, kor maa pāŋ ta ma da-yo.

Ba juɔ baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

³⁰Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntieŋo ce ba bī *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duɔ ji suɔ baŋ cāl Pol mamaŋ nuɔ-i jebi. Baŋ juɔ, wuɔ ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

* 22:20 Niεŋ 7.58; 8.1.

23

1 Pol wuɔ tuɔ ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobin namaa, mi suyaa miɛ ji hi baa nyungo, mi wuɔyaa Diilon-ɥumelle-i baa huɔŋga diei; teriŋgu fanɔu-na, mi sa cāl mi fɛɛ baa weima.» 2 *Diilojigāntaamba yuntienjo-i ba ta a ba bl-yo Ananiyasi; wuɔ gbɛ bamaŋ waa Pol caŋgu-na wuɔ: «Muyaaj na nungu-i na hā-yo!»

3 Pol wuɔ cira: «ŋ ciera ba muo muɔmei wei? Diilonjo ka bi muo nuɔŋo-i. Huhurmantien nuɔni maŋ daani-i; ma sɪ ŋ juɔ da ŋ ji ce āndaanɔu-i a saanu baa *anjɪnamma yaa kɛ? Ma ce niɛ ŋ bir ciɛl-ma jɪna aa cira ba muo-mi?»

4 Nuɔŋ baa cira: «ŋ tuora Diilojigāntaamba yuntienjo yaa wei?»

5 Pol wuɔ cira: «Aoo! Tobin namaa, mi saa naa suɔ wuɔ u yaa-i Diilojigāntaamba yuntienjo-i, mi cālāa. Diilon-nelma ciera wuɔ: *«Baa piye babalaa ŋ hā nellentienjo-i.»*»

6 Pol wuɔ suyaa wuɔ nellentaamba namba waa *Sadusɛbaa aa baa namba *Farisɛbaa, wuɔ cira: «Tobin namaa, muɔŋo-i Farisɛyien muɔ, mi bɪncuamba-i Farisɛbaa. Da na da na ce meɪ āndaanɔu-i nyungo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hɪŋ taalungu-i kuomba siremma-na, ku'i juɔ baa mafamma-i.» 7 Uŋ piye dumaanjo-na, Sadusɛbaa-ba-i baa Farisɛbaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu sɔmma hāi. 8 Kumaŋ ciɛ ku ce ijieni-i, Sadusɛbaa-ba cira bafamba saa hūu-ma wuɔ kuomba ka sire, ba saa bi hūu-ma wuɔ *dɔrɔpuɔrbiemba dii baa Diilonjo-i, ba saa bi tiraa hūu-ma wuɔ jɪnabaa-ba dii. Farisɛbaa ba'a bafamba hūyāa-ma wuɔ daani-i hiere nii dii; ku'i juɔ baa ijieni-i.

9 *Anjɪnamma pigāntaamba namba waa ba hɔlma-na, ba waa Farisɛbaa; bafamba sire muo jāŋ wuɔ bafamba saa da Polŋ cālāa kusuɔŋ-nu, kɛɛ jɪna'i ka carra-yuɔ dii; da ma'i sɪ dɔrɔpuɔrbilono. 10 Kuɔ sire bel vaa. Korma don ta ma da sorosi ba yuntienjo-i wuɔ sɪ ba ka hɔnu Pol. Wuɔ ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hɔlma-na a kā baa-yo ba ciŋgu-na.

11 Ku isuɔŋgu-na, Itien wuɔ carra Pol a waŋ baa-yo wuɔ: «Vaa ŋ fɛɛ! Niŋ waŋ mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kā, ŋ waŋ-ma dumɛi *Ōɔmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

12 Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu ba-naa cucuuyungu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuɔ da ba saa ko-yo, juuru sa wuo, hūmma sa nyɔŋ.

13 Bamaŋ naa ciɛ mafamma-i baa curaa nuɔmba komuɔŋa hāi-i. 14 Baa sire kā ka ne *Diilojigāntaamba yuntaamba-i, baa nelle bɪncuamba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «I daa i-naa, aa i waasaŋ wuɔ die saa ko Pol, molo sa dii bɪŋkɔŋgu u nungu-na. 15 Fieɛie-i-na, namaa da na sie baa *nellentaamba-i, na kā sorosi ba yuntienjo wulaa, wuɔ u ce ba jo baa-yo na ji migāŋ ce u āndaanɔu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, miɛ i ka gbāŋ kpelle ko-yo hūmelle-na.»

16 Pol hāsɪŋo naŋo waa nu-ma. Wuɔ kā ka tūnu Pol baa-ma dii sorosi ba ciŋgu-na. 17 Pol wuɔ bɪ sorosi ba yuntienjo naŋo-i a ji waŋ baa-yo wuɔ: «Kā baa naacombilon daayo-i na yuntienjo wulaa, nelma dii u duɔ waŋ-ma baa-yo.» 18 Sorosiyien wuɔ kā baa naacombilonjo-i ba yuntienjo wulaa ka cira: «Pol yaa blɛ-mi hā-mi naacombilon daayo-i wuɔ mi jo baa-yo ŋ wulaa, kɛɛ ŋ pɔpuɔrŋgu dii u wulaa.» 19 Ba yuntien wuɔ bel naacombilonjo naŋ-na ba kā ba den ka yuu-yo wuɔ: «Ku faa wei?»

* 23:5 Helmaŋ-sɛbe (Exode) 22.27

²⁰ Naacombilon wuɔ cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuɔ ba ka jo ji wan̄ baa-ni ŋ kã baa Pol bišnuɔ-i-na ba ka migãan̄ ce u andaanḡu-i. ²¹ Da ba jo, ŋ baa hũu-ma. Bamaŋ taaraayan̄-yuɔ baa komma-i ba curaa nuɔmba komuɔŋa hãi-i. Ba waasaan̄ wuɔ da ba saa ko-yo, molo sa dii bɪŋkũŋgu u nuŋgu-na. Bafamba tigiin̄ tɪ, ba cie nuɔnei.» ²² Sorosi ba yuntien̄ wuɔ cira: «Mi nuɔ, ŋga ma diei dii: Baa yan̄ molo suɔ wuɔ ŋ tũnu-mie.» Aa naa ce u bir kũŋ.

Ba saan̄ Pol ha fãamaan̄o-i baa-yo

²³ Naacombilon uŋ taa, sorosi ba yuntien̄o bi bamaŋ cuu ufaŋo-i ba hãi, a ji gbẽ-ba wuɔ: «Hielaan̄ sorosibaa nuɔsũɔ na tigiin̄-ba, baa sũŋgbartaamba komuɔŋa siei baa cɪncieluo, a naara puolnintaamba nuɔsũɔ. Die wuɔ isuɔniwuoni-i tɪ, na ka kã Sesare. ²⁴ Nieŋ sũnaamba namba na ji kã baa Pol. Mi taara u hi fãamaan̄o terien̄gu-i u yun̄gu baa jan̄-yo.» Fãamaan̄o faŋo-i ba taa ba bi-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegẽŋ sebe daayo-i hã-ba wuɔ ba ka hã-yo. U nyegãan̄ wuɔ:

²⁶ «Fãamaa, mi pãa-ni jaalun̄gu.

Muɔ Kulodi-Lisiyasi, muɔmei nyegãan̄ sebe daayo-i da mi hã-ni. ²⁷ Ban̄ kãa baa naacolŋo maŋ, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Min̄ juɔ suɔ mie *Oromeyien̄o, mi kã baa sorosibaa-ba-i ka hũu-yo ba wulaa ²⁸ kã baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suɔ ban̄ cãl-oŋ mamaŋ nuɔ-i jebi. ²⁹ Mi kãa ku yaa nuɔ-i, ka da ba cãl-o ba hũmellen̄-kũŋ-nu. U saa ce mamaŋ hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumandẽ-i-na, mi nuɔ ba'a ba joguŋ-yo baa komma, ku'i cie mi saan̄-yo hã-ni. Mi waan̄-ma baa-ba mie da kuɔ weima dii, ba kã nan̄ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi bie Pol isuɔŋgu fan̄gu-na a kã ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, bamaŋ waa baa ba gbeini-i, baa gũunu aa naa yan̄ bamaŋ waa baa sũnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Ban̄ kaa hi Sesare-i, baa dii sebe-i fãamaan̄o nan̄-na baa Pol hierẽ.

³⁴ Fãamaan̄ wuɔ kalaŋ sebe-i aa naa yuu Pol uŋ hel yasɪnni maŋ nuɔ-i. Pol wuɔ cira u hel Silisi mara nuɔ. ³⁵ Fãamaan̄ wuɔ cira: «Bamaŋ cãlaan̄-nin̄ da ba jo, nelma maŋ dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kã baa-yo ka jɪna-yuɔ *Erɔdi cɪŋ-nu.

24

Fãamaan̄o tɪenaana Pol andaanḡu-na

¹ Ban̄ juɔ baa Pol ji hã fãamaan̄o-i, yinni naa cor, diilun̄-yiin̄gu-na, *Diilõgãntaamba yuntien̄o-i Ananiyasi wuɔ sire baa nelle bɪncuɔmba namba-i a jo baa andaanḡu-i fãamaan̄o wulaa. Baa naa bi jo baa naacolŋo nan̄o u duɔ ji piye cu ba huon̄-nu. Ba bi naacolŋo-i Tertulusi. ² Ban̄ juɔ, fãamaan̄ wuɔ ce ba bi Pol jo. Uŋ juɔ, Tertulusi wuɔ don̄ tuɔ piye wuɔ: «Yuntie, in̄ yen̄ fiisaan̄gu maŋ nuɔ-i daaku-i nuon̄ei juɔ baa-ku. Ŋ migãan̄ weima boi hã-ye. ³ I sie gbuu gbãa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-nie jɪna ku'i cie mi ta mi cãrã-nie mie ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tũŋgu-i i piye cẽlle yon̄ baa-ni. ⁵ Naacolŋ daayo-i nelien̄o sɪ; i daa u wuɔra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa terni-na hierẽ. Nasaretaan̄ Diilon̄-hũmelle yuntien̄o nan̄o'i. ⁶ U taa u yii duɔ bi bɪena *Diilodubuo-i hã-ye, ku'i cie i bel-o. [Ii naa cira i ce andaanḡu-i mie cemma, ⁷ Lisiyasi* yan̄ aa kã ka

* 24:7 Sorosi ba yuntien̄o maŋ bilaa Pol ba bi u yaa dumaŋo-na. Nieŋ 23.26.

hūu-yo i wulaa fəŋgūo⁸ aa cira mamarŋ da ma waa i jo narŋ wulaa.] Miŋ warŋ mamarŋ, da kuo coima, u yaa-i ŋ yuu-yo.»⁹ Yuifubaa baa cira ma yaanŋa yaa-i, keɛɛ ma ciɛ dumɛi.

¹⁰ Fāamaarŋ wuo hā Pol baa āndaanŋu-i. Pol wuo cira: «Yuntie, mi suyaa miɛ nyunŋo saa jina-niɛ āndacelle-na miɛ jāmālā-i-na. Terienŋu fanŋu-na, mi holle sa tie baa weima. ¹¹ Mi kaa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilonŋo. Miŋ kaa, ku saa cor yinni cīncieluo ni hāi yogo. Da ŋ'a mi tāal-ni yuu-ba ŋ ne. ¹² Aa ŋ yuu-ba da kuo ba daa mi ciɛ āndapirre baa moloŋo Diilodubuo-i-na, siɔ *Diilonelhaalādūnni-na, da ma'i bi sī yanga narŋa, ba warŋ-ma. Da kuo ba bi daa mi wuəra mi gbo nuəmba-i, ba bi tiraa ba warŋ mafamma-i.

¹³ «Barŋ warŋ mamarŋ hiere daama-i āngbāngbālamma. ¹⁴ Mi gbāa warŋ mamarŋ baa-ni, ma yaa daama: Hūmelle marŋ bafamba ciɛra di saa fa, wuo mi suurii di yaa nuo-i ta mi cāa i bīncuəmbaŋ siire cu Diilonŋo marŋ huonŋ-nu'i. Mamarŋ nyegāarŋ *āŋjnamma-na baa *Diilopəpuərbiemba seɛɛbaa-ba-na, mi hūyāa-ma wuo ninsoŋo. ¹⁵ Mi hūyāa-ma miɛ nelfafaamba marŋ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiinŋu dii baa yiinŋu, Diilonŋo ka sire-bɛi. Bafamba fɛɛ marŋ daaba-i ba bi hūyāa-ma mɛi temma-i. ¹⁶ Terienŋu fanŋu-na, ku'i ciɛ mi ta mi gbāŋ kpelle, mi baa cāl Diilonŋo-i, mi baa bi cāl moloŋo.

¹⁷ «Miŋ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāanŋu cuo. Miŋ kaa wuəra, mi da gbeinŋa celle bel mi narŋ-na da mi ji kāyā mi nellenŋ-baamba-i aa bi da hā Diilonŋo-i. ¹⁸ Da ŋ da ba daa-mi Diilodubuo-i-na, kuu dii ŋaa mii naa kā baa ma yaa-i: Mi kaa ka migāarŋ mi yunŋ-maama. Nuəmba boi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹ Da ku waa weima, Yuifubaa-ba marŋ hilaarŋ *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuo mii naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyunŋo-i-na a pigāarŋ-ni miŋ cālāa terienŋu marŋ nuo-i. ²⁰ Barŋ kaa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuo hayo-i haa-miɛ? ²¹ Inŋ kaa, aa mi sire yiera warŋ nelma marŋ miɛ: «Mi suyaa miɛ da ŋ da ba ce mɛi āndaanŋu-i nyunŋo-i-na, kuu dii ŋaa miŋ hīŋ taalunŋu-i kuomba siremma-na ku'i juo baa mafamma-i, ba ka ta ba nii-miɛ ma yaa nuo-i, ni ma'i sī, ba nuo wuo mi guoalaaya bige-i?»

²² Fāamaanŋo-i ba taa ba bī-yo Felisi, wuo suyaa Yesu hūmelle-i konnu-die. Polŋ juo piye tī, u saa kar āndaanŋu-i yiinŋu fanŋu-na, wuo gbɛ-ba wuo: «Lisiyasi duo ji jo, mamarŋ da ma waa, mi ka tūnu-nei baa-ma.» ²³ Aa naa warŋ baa sorosi ba yuntienŋo narŋo-i wuo u dii Pol kaso jina. Duo dii-yo, u yarŋ u waa u fɛɛŋ nuo u jēnaamba ta ba gbā ba kā ba ne-yo aa ta ba ce u pəpuərni-i.

²⁴ Ku saa da yinni, wuo jo baa u ciɛŋo-i aa naa puor ba ka bī Pol wuo u ji piye Yesu-Kirsa hūmellenŋ-kūŋgu-i pigāarŋ-ba. U ciɛŋo-i, ba taa ba bī-yo Durusil, u waa Yuifuyienŋo. ²⁵ Pol wuo jo ji tuo piye baa-ba nelienŋ nuo niŋ saaya ŋ ce Diilonŋo huonŋa-i dumaa, baa niŋ saaya ŋ bel ŋ fɛɛɛ dumaa, baa Diilonŋ unŋ kaa yuu-ye dumaa. Unŋ piyenŋ, Felisi hol die donŋ ta di tie, wuo cira: «Yiera dumaa nyunŋo-i-na; da mi ji da mi fɛɛɛ yiinŋu marŋ nuo-i, mi ka tiraa ce ba bī-ni ŋ jo.»

²⁶ U taa u bi ne wuo sī Pol ka hā-yo gbeinŋa. A ce dumaanŋo-na, wuo tuo puor ba ta ba bī-yo kpɛkpɛ ba hā-yo. ²⁷ U ciɛ dumei suu! Naacolŋo narŋo ji jo ji hor-o fāamaansīnni-na. A ne da bienŋa hāi naa cor tī. Naacolŋo fanŋo-i ba taa ba bī-yo Pərkusi-Fetusi. Felisinŋ taa u taara Yuifubaa-ba dəl-o dumaanŋo-na, wuo yarŋ Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fetusi tēnaana Pol āndaanŋu-na

¹ Fetusinŋ juo ji hor Felisi-i, wuo ce yinni siei aa naa sire kā *Yerusalemu-i-na. ² Unŋ kaa, *Diilolijāntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kā

baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u āndaangu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hūmelle-na. ⁴ Fətusi wuɔ wan̄ baa-ba wuɔ Pol siɛ gb̄aa jo, uu dii kaso. Aa cira fuɔ fɛrɛ-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cālāa, duɔ u ta, ba hiel nuɔmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaangu-i.

⁶ Fətusiŋ ciɛ yinni maŋ Yerusalemu-i-na aa bir k̄a Sesare-i-na, ni saa cor yinni cinciɛluo-i. Uŋ k̄aa yiingu maŋ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ k̄a gēŋgerterien̄gu-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Baŋ juɔ baa-yo, *Yuifubaa-ba maŋ hilaa Yerusalemu-i-na k̄a, baa sire ciil̄a-yuɔ hiere ta ba gbu ba kar coik̄an̄karɛiŋa ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cāl manamma Yuifu ba Diilon̄-hūmelle-na, mi saa bi cāl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa cāl *Oromɛ ba *jāmatigi-i, na hiire-miɛ hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fətusiŋ taa u taara Yuifubaa-ba d̄al-o dumaan̄go-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «ŋ taara mi k̄a baa āndaan̄ daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wei?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mei āndaanguŋ hii fāmaan̄ gu ba terien̄gu-i ku kar kusuɔŋ-nu'i, ku siɛ gb̄aa bir k̄a terien̄gu naŋ-nu. Naŋ fɛrɛ-i ŋ suyaa kerre wuɔ mi saa cāl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cālāa ninsoŋo, aa miŋ ciɛ mamaŋ ma hii ba ko-mi, mi siɛ cīina kuliingu-i. Nga baŋ haa mamaŋ miɛ, da kuɔ mi saa ce-ma, molo siɛ gb̄aa h̄a-ba baa-mi. Kuŋ hii terien̄gu maŋ daaku-i, yaan̄ āndaangu-i na h̄a Oromɛ ba jāmatigi-i baa-ku.» ¹² Fətusi wuɔ piye baa u caantaamba-i aa naa wan̄ baa Pol wuɔ: «Niŋ'a i yan̄ āndaangu-i h̄a jāmatigi-i, ŋ ka k̄a u wulaa.»

Fetusibaa-ba saa Pol āndaangu maama

¹³ A ne da nellentien̄go naŋo waa ba taa ba bi-yo Agirpa*. Agirpa tūɔ naŋo waa, ba taa ba bi-yo Berenisi. Fətusiŋ ciɛ Pol āndaangu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tūɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fətusi-i. ¹⁴ Baŋ juɔ ji ta ba da yinni dumaan̄go-na, yiingu nangu-na, Fətusi wuɔ biɛ Pol kūŋgu-i tuɔ piye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacol̄go naŋo-i jīna dii kaso-i-na. ¹⁵ Miŋ k̄aa *Yerusalemu-i-na, *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bīncuɔmba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yan̄-yo. ¹⁶ Mi gb̄ɛ-ba miɛ *Oromɛbaa miɛ diɛ bel moloŋo-i aa i saa ce u āndaangu-i i siɛ gb̄aa ko-yo. ¹⁷ Ba sire jo baa-mi. In̄ juɔ mi saa sɛrɛ; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diɛ ji ce u āndaangu-i. ¹⁸ Mei na'a sī u ciɛ kuubabalaangu naŋ temma-i, a ji da ma'i sī. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diilon̄-hūmellen̄-kūŋ-nu, baa naacol̄go naŋ kūŋ-nu. Naacol̄go faŋo-i wuɔ ba bi-yo Yesu. U kuu, Pol fuɔ wuɔ u kuu aa sire. ²⁰ Mei ne nel daama cu mi huɔŋga-i; mi saa suɔ miŋ ka ce kumaŋ. Mi naa mi yuu Pol da kuɔ u taara āndaan̄ daaku k̄a Yerusalemu. ²¹ Pol wuɔ fuɔ āndaangu sa k̄a terien̄gu, kɛrɛ kuŋ hii terien̄gu maŋ nuɔ-i, i yan̄-ku i h̄a *jāmatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo jīna miɛ da mi da yiingu, mi saan̄-yo h̄a jāmatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuɔ cira: «Naacol̄g daayo-i mei taara mi da-yo baa mi yufelle u piye mi nu.»

Fətusi wuɔ cira: «Weiima sī, bisīnuɔ ŋ ka da-yo.»

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saan̄ Agirpa-i baa niimarni u jo ji suur gēŋgerdūŋgu-na baa u tūɔ-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbōmbōmbaa-ba maŋ waa nelle-na. Baŋ juɔ, Fətusi wuɔ ce ba jo baa Pol. ²⁴ Baŋ juɔ baa-yo, Fətusi wuɔ cira: «Nellentien̄go-i baa namaa namaŋ dii bande-i-na hiere, na daa naacol̄g daayo-i kɛ? Miŋ k̄aa Yerusalemu-i-na,

* **25:13** Ba gb̄ɛ Erōdi-Agirpa maŋ h̄aalŋ-wuon̄go yaa-i. Niɛŋ *Erōdi sīnni-na dii āfirnumma-na.

Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miɛ jo bande-i-na, wuɔ naacolŋ daa u saa baa kuliingu. ²⁵ Muɔ da mi ne, mi siɛ da uŋ ciɛ kumaŋ aa ba'a ba ko-yo. Nŋa uŋ ciɛra i yanŋ andaangu-i hã jãmatigi-i baa-ku, mi ka saan-yo hã-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u kũngu-na da mi nyegɛŋ saan hã jãmatigi-i, ku'i ciɛ na da mi ciɛ ba jo baa-yo nyunŋo-i-na i die ji yuu-yo Agirpa nanŋ fere-i ŋ yufelle-na, ku nie sɪ mi ka gbãa da manamma nyegɛŋ. ²⁷ Mei nie da, da na bel moloŋo-i da na saan-yo terienŋu nanŋ-nu, uŋ ciɛ kumaŋ na bel-o, na saaya na nyegɛŋ-ku hã terienŋu fanŋu taamba-i bafamba bi suɔ.»

26

Polŋ waanŋ mamanŋ baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuɔ cira: «Pol, andaangu-i dii nuɔnei wulaa-i; piiye mamanŋ dii nanŋ wulaa.» Pol wuɔ fara u nanŋa-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-banŋ haa mamanŋ miɛ hiere, niŋ hãa-mi hũmelle-i mi da mi wanŋ manŋ bilaa dumaa tũnu-niɛ nyunŋo-i-na, ku dɔlaanu-miɛ cor. ³ Na niŋ yerŋ terienŋu manŋ nuɔ-i, molo siɛ gbãa pigãan-ni Yuifu ba bĩncuɔŋ-maama-i, aa ŋ suɔ banŋ fanuŋ banna nelma manŋ nuɔ-i hiere. Terienŋu fanŋu-na, jande, fɛ ŋ huɔŋga-i aa ŋ nu mi nelma-i.

⁴ «Ma miŋ siire ce kumaŋ *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyunŋo saa jĩna-yiɛ baa i-naa. Ba suyaa wuɔ *Farisleyierŋ muɔ, aa tiraa suɔ wuɔ i Diilonŋ-hũmellenŋ-kũngu kuolaaya yanŋ Yuifubaa-ba namba-i. Da ŋ yuu-ba, da ba'a ba ka wanŋ ninsoŋo-i baa-ni, ba ka wanŋ-ma baa-ni. ⁶ Aa da ŋ da ba ce mei andaangu-i nyunŋo-i-na, kuu dii ŋaa Diilonŋ uŋ pãa nuŋŋu manŋ baa i tobaa-ba-i, miŋ hĩŋ ku taalunŋu-i, ku'i juɔ baa mafamma-i. ⁷ *Isirahel-baamba-i hiere ba kũngu-na ba hĩŋ ku taalunŋu-i, ku'i ciɛ ba ta ba cãrã Diilonŋo-i bãangu-i baa isuɔŋu-i.

«Nellentie, muɔ miŋ bi hĩŋ taaluduɔŋgu fanŋu-i, Yuifubaa-ba gãŋ baa-mi ma yaa nuɔ-i. ⁸ Namaa niɛ-ma niɛ, Yuifubaa namaanŋo-i, aa cira Diilonŋo siɛ gbãa sire kuomba-i? ⁹ Mei fereŋ manŋ daami-i, mi naa da niɛ sɪ mi saaya mi gbãŋ kpelle a hiel Nasaretitaanŋ Yesu yerre-i nuɔmba nunni-na. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Bamanŋ naa cu Yesu huonŋ-nu, *Diilojigãntaamba yuntaamba naa hã-mi hũmelle-i mi bel ba fõŋgũɔ dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuɔra *Diilonelhaalãdũnni-na hiere mi ce ba gboomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hũmelle-na. Mi huɔŋganŋ ŋa naa gbuu du baa-ba dumaanŋo-na, da mi ce mi hel nyaa ba huonŋ-nu niɛŋŋa nanŋa-na.»

(Pɔpuɔr. 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Miŋ waa ta mi ce karaanŋu fanŋu-i, yiingu nanŋu-na, Diilojigãntaamba yuntaamba ji hã-mi hũmelle-i mi ta mi kã Damasi. ¹³ Mi waa baa nuɔmba namba. Nellentie, muɔmei tũ-ninŋ, bãanguŋ juɔ hi yuhuɔŋga-i, miɛ mi ne da cecerna nanŋ temma hilaa dɔɔ-i-na jo ji dii-ye huɔŋga. Cecerŋ daama taa ma carra ma yanŋ bãangu-i. ¹⁴ Yiɛ pãŋ cii hiere, mei nu molo piiye baa-mi ebiremna-na wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaanŋ daaku temma-i baa-mi? N saa suɔ wuɔ ŋ ce gbãngbãŋ wei?»

¹⁵ «Miɛ yuu miɛ: «Hai moloŋo-i piiyen?»

«Kutienŋo gbɛ-mi wuɔ: «Muɔ Yesu, muɔmei piiyen, ŋ ce karaanŋu-i baa muɔmei. ¹⁶ Sire ŋ yiera. Mi caraaya-niɛ da mi ce-ni mi cãaranŋ nuɔ, aa niŋ daa mamanŋ daama-i nyunŋo-i-na, ŋ ce ma watienŋ nuɔ baa miŋ ka ta mi pigãan-ni mamanŋ hiere. ¹⁷ Mi ka puɔr-ni ŋ nellenŋ-baamba wulaa baa *niɛraamba bi

wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siɛ gbāa ce-ni bɪŋkūngu. ¹⁸ Kā ŋ ka hiel-ba kukulma-na ŋ dii-ba cecerma-na. Kā ŋ ka hūu-ba *Sitāni wulaa ŋ hā Diilonjo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nuŋgu ka waa baa Diilonj-baamba-i.)

¹⁹ «Nellentie, Itien ŋj caraaya-miɛ a waŋ mamaŋ baa-mi mi siɛ gbāa yagarma. ²⁰ Mi duɔŋ Damasi yaa nuɔ-i igēna ta mi waŋ u maama-i, aa hel terienŋu-na kā *Yerusalemu. Miŋ siire Yerusalemu-i-na, mi wuɔra gbuo *Yude nilɛiŋa-i hiere ka cor baa niɛraamba-i. Mi taa mi piiye baa-ba miɛ: «Naanaŋ na cilɔbabaŋo-i aa na suur Diilonj-hūmelle-na. Yaan na ciluɔ tuɔ fa ku yaa pigāan wuɔ na naana na cilɔbabaŋo-i ninsoŋo.» ²¹ Da ŋ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuɔ-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yuŋgu yaa kufanŋu-i. ²² Nga Diilonjo saa hūu-ma. Ji hi baa nyungo, muɛmɛi daami ta mi waŋ u maama-i baa nuɔmba-i hiere, mi sa bɔ moloŋo baa-ma. *Diilopɔpuɔrbiembanj siire waŋ mamaŋ a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma mɛi. ²³ Ba waan-ma wuɔ: «Diilonj ŋj ka saan *Konkortienjo manj, u ka mulɛŋ. Aa duɔ ku, u yaa ka sire igēna kuomba hɔlma-na. Duɔ sire, u ka pigāan i baamba-i konkor-hūmelle-i baa niɛraamba-i hiere.»»

²⁴ Polŋ juɔ piiye hi terienj daaku-i, Fɛtusi wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: «Pol, nuɔ ŋ siɛ waa dii ŋ fɛrɛ nuɔ! Sebɛ siire ŋ yuŋgu-i!»

²⁵ Pol wuɔ cira: «Fɛtusi, mi saa piel. Miŋ waŋ-manj dumaa ma ciɛ dumɛi.

²⁶ Manj ciɛ terienŋu manj nuɔ-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i ciɛ mi da holle yiɛra u yaanŋa-na ta mi waŋ-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopɔpuɔrbiembanj waan mamaŋ, ŋ hūyāa-ma wɛi? Mi suyaa miɛ ŋ hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuɔ cira: «Pol, ŋ taara ŋ ce-mi Kirsra wuonj muɔ hoi dumandɛ-i-na wɛi?»

²⁹ Pol wuɔ cira: «Da ku fiɛ waa fiɛfiɛ sɪ, weima sɪ. Aa nanj diei sɪ, miŋ piiyenj baa namaa namanj hiere nyungo-i-na, mi cārā Diilonjo-i miɛ u ce-na mɛi temma-i; nga mamaŋ daa-mi daama-i u baa yarj ma yaa da-na.»

³⁰ Polŋ juɔ piiye tɪ, Agirpa-i baa Fɛtusi-i a naara Berenisi-i baa bamanj waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Umanj duɔ puur duɔ piiye, wuɔ: «Mɛi saa suɔ kumanj ciɛ ba bel naacolj daayo-i aa migāan ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa wuɔ tuɔ piiye baa Fɛtusi-i wuɔ: «Kuɔ u saa naa cira na yarj āndaanŋu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandɛ-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kaa baa Pol jāmatigi wulaa

¹ I tammanj juɔ hel yiŋgu-na die kā *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonjo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienjo nanjo nanj-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bɪ sorosi ba yuntienjo faŋo-i Yulusi. U waa *jāmatigi sorosibaa-ba yaa nuɔ-i. ² Inj taa baa baatonjo manj, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuɔ kā *Asi-i-na. Naacoljo nanjo waa baa-ye, ba taa ba bɪ-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduɔni mara nuɔ. ³ Inj taa yiŋgu manj nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiɛ kā ka hi Sidɔ. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. Inj hii Sidɔ-i, wuɔ hā-yo hūmelle-i u suur nellenj-huɔŋga-na ka taara u yufienj-niini-i u jēnaamba wulaa bir jo.

⁴ Inj siire Sidɔ-i-na die cor, fafal muɔ ta mu jārā-yiɛ. Yiɛ naa yiɛ cɪl ka bella Sipire kɔtuɔŋgu-i tie kā, ⁵ kā ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfli-i kā ka hi Mira, dii Lisi mara nuɔ. ⁶ Inj hii Mira-i, sorosi ba yuntienj wuɔ da baatonjo nanjo hilaa Alesāndiri tuɔ kā Itali-i-na, wuɔ ce i hel suur u yaa nuɔ-i.

7 Inj biyaa hūmelle-i, i saa gbāa tiε gbar fafamma; i ciε sūlma-i dumei die ka hi Kinide-i. Kuŋ ciε dumaanjo-na, i daa yinni hūmelle-na. Inj juo ne da fafalumu sa hūu-ma, yiε karnu hel Salmone, a cɔlil Kireti kotuonju nanju-na. 8 Inj fiε kã terienju-na, i ciε sūlma-i dumei aa die hi baatonj ba munyierammu manj banj bɔɔn-muŋ «Munyierafafammu-i»; dii Lase caanju-na.

9 I bāanju cuo hūmelle-na cor, a ce *YuiFu ba sūnju manj banj dii-kuŋ dikara-huonju-na, ku ji cor. Kuo migāan ta ku balan-yiε baatonjo gbarmana ku kã. Polj daa-ku dumaanjo-na, wuo gboya bamanj waa baatonjo-na wuo: 10 «Mi jēnaan namaa, die suuye i yufienja-i aa cor, i siε ka hi. Baatonjo siε hi, congorini siε hi! Aa miε fere-i die saa gbān, i ka tle-manj.» 11 Baatonjo yuntienjo-i baa u tienjo-i baa yagar Pol nunju-i. Sorosi ba yuntienj wuo bi cu ba huonju. 12 Inj ŋa naa yiεra munyierammu manj nuo-i, mu saa fa waan-huonju-i. Munyierammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kireti bāsuuruŋju-na. Inj waa baa bamanj, ba fōngūo baa cira i gbān kpelle a hi terienju fanju-i, keε ba taara ba ka tlena kusuoŋ-nu'i aa waanju cor. 13 Fafalumu manj taa mu jo huonju fanju-na, mu saa waa baa fōngūo dumaa. Muo hilaa cicaaryannga ta mu kã doryannga. Baa da niε sɔ ma ka dol-ba. Baa ce yiε sire bella Kireti kotuonju-i tie kã.

14 I saa maa, fafalumu nanj tenj muo sire i doryannga-na a jo ji suuye-yiε; ba bɔ fafalumu fammu-i «Erakilō». 15 Baatonj wuo tuo kã kotuonju; i saa gbāa die yiεra-yuo, yiε naa yiε yanj muo ta mu kã baa-ye mu munjāmmu. 16 Yiε kã ka cor terienju nanju kotuonju-na aa yanj-ku i nadien-na. Ba bɔ terienju-i Koda. Kuo cɔnnu-yiε celle fafalumu-na. Bejo nanjo waa baa-ye tuo kāyā-yiε. Inj cɔnu dumaanjo-na, yiε gbān baa ufanjo-i haa-yo baatonjo-na. 17 Inj haa-yo, maacenciraamba manj dii baatonjo-na, baa ce iyiemba a pērã baatonjo-i wuo u baa ji biεna. Yiε kãalã yiε sɔ fafalumu ka kã baa baatonjo-i Libi jāmala yannga u ka nyugūŋ hɛmugāanju-na yiεra i wulaa; a ce dumaanjo-na, yiε hiire baatonjo kompanja-i aa naa yanj i fere hã fafalumu ta mu kã baa-ye mu munjāmmu.

18 Ku cuo kaala-i-na, fafalumu yagar ce hūmma ta ma sagalla-yiε bōmbōŋ ma naara. Yiε naa yiε parra congorini-i nanna hūmma-na. 19 Yiinju fanju curonjo-na, bamanj ciεŋ maacemma-i baatonjo-na, baa biε baatonj-bimbɔnni-i baa ba fereŋ nammu a nanna-niε.

20 I ciε yinni bɔi molo sa da bāanju yufelle baa mɔŋja-i hiere. Fafal muo bi tle mu temma-i kunanju sa parra-muo. I saa tiraa tie hɔŋ taalunju i fereŋ nuo. 21 I daa yinni i saa wuo kuuwuonju. Pol wuo sire yiεra i hɔlma-na aa cira: «Mi jēnaan namaa, kuo naa naa nu mi nunju-i aa i tlena dii Kireti-i-na, mamanj juo ta ma da-ye daama-i a ji ce i tie nanna congorini-i, maa naa saa da-ye. 22 Mamanj dii fiεfiε-i-na, fiεŋ na hōmmu-i, molo siε ku, baatonjo yaa ka tle-manj yonj. 23 Miŋ cuu Diilonjo manj huonju-nu'i ta mi cāo-yo, u puɔraa *dɔrɔpɔrbielonjo nanjo-i mi wulaa isuonju-na u ji wanj baa-mi 24 wuo mi baa kãalã, keε ba ku fiε ce niε niε, mi ka hi jāmātigi-i u ce mi andaanju-i. A ce dumaanjo-na, bamanj dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u siε yanj ba ku. 25 Terienju fanju-na, fiεŋ na hōmmu-i, mi haa mi nanja-i Diilonjo-na. Uŋ waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumei. 26 Mi suyaa miε fafalumu ka kã baa-ye ka nanna bomborma nammanj.»

27 Fafalumu bɔŋ baa-ye da suu hūmma-na a ce yinni cɔncieluo ni siεi. Cɔncieluo ni naa yiinju isuonju-na, isuohollenj juo ta di hi, bamanj ciεŋ maacemma-i baatonjo-na, baa suo wuo i piε bomborma namma. 28 Baa fi hūmma pupurma-i a da ma yuu mɛtiribaa komorre baa cɔncieluo niehã. Yiε

cor. In kaa maa cəlle, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu mətiribaa komorre baa niisi. ²⁹ Baa ta ba kəalə wuə sɪ baatonjo ka kə ka jɪn tɛmpɛɲa hɪmma-na. Baa ful baatonjo fagammu naa huon-yanɲa-na aa tɛna ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huonɲu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire beɲo maɲ waa baa-ye baatonjo-na aa gbɛ-ye dumaa wuə ba taara ba hiire gbu baatonjo fagammu nammu yaanɲa-na a bella-yuə u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuə gbɛ sorosibaa-ba-i baa ba yuntienjo-i wuə: «Da ɲ da na yaanɲ balaɲ daaba hel, na ka tɛ-maɲ.» ³² Baa naa hiel beɲo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuə. Polɲ juə piiye dumaanjo-na, sorosibaa baa kar iyienɲ daaba-i aa naa yanɲ beɲo ta.

³³ In tɛnaana tɛ cie cuo kaalma-i, Pol wuə cira: «I cie yinni cɪncieluo baa ni naa yaa dɛi hɔculle-na, aa molo saa dii kuuwuonɲu u nuɲɲu-na. ³⁴ Jande, wuyaaɲ! Ku yaa fɔɲɲuə ka da-nei na hel-mei. Baa na tie holle, i ka hi hɪnni hiere unanɲ yunɲu sɛɛ jan-yo.» ³⁵ Uɲ piiye dumaanjo-na, *buruo nanjo waa, wuə biɛ-yo aa jaal Diilonjo-i ba yaanɲa-na hiere aa bɪl-on a donɲ tuə wuə. ³⁶ Sireɲa suə da-ba hiere baa kə ba ta ba wuə. ³⁷ Miɛ maɲ waa baatonjo-na, i waa nuəɲ miɛ nuəsuə komuəɲa sɛɛ baa cɪncieluo nuəɲ miɛ niediei.

³⁸ Baatonɲ daa wuə tɪyaa dɪmma yaa bɔi. Banɲ juə wuə tɪ, baa huɔl-ma kɪnna hɪmma-na a parra conɲorni-i aa baatonjo duə ce fɛfɛ.

³⁹ Cuonɲ juə kaal, maacenciraanɲ baa fara da terienɲu nanɲu-i ba saa suə-ku, aa da hɪmma wuyaa terienɲu fanɲu yienɲu nanɲu-i. Baa cira ba ka gbɛɲ kpelle hi terienɲu fanɲu-i. ⁴⁰ Baa fir baatonjo-i aa yanɲ fagammu-i dii hɪmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Banɲ cie mafamma-i, baa vaa baatonjo kompanɲa-i yaanɲa-na fafalmu da mu kə baa-ye terienɲ daaku-na.

⁴¹ In taa ka hi hɔlma namma-i, hɛmugaaɲ kuə yiera baatonjo-i u saa gbɛa duə cor. U yaanɲa suuri hiere hɛmugaaɲu-na. Hɪnɲ maa ta ma jo ma nanɲ u tuole-i ma kara-dɛ. ⁴² Sorosibaa-banɲ daa-ma dumaanjo-na, baa cira ba ko kasobiemba maɲ waa baa-ye hiere wuə sɪ da ba sɔ hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntienɲ wuə cie-ba. U saa tuə taara ba ko Pol ku'i cie wuə cie-ba aa naa cira: «Bamaɲ suyaanɲ sɔmma, ba ta yaanɲa ba ta ba sɔ ba kə bomborma-na, ⁴⁴ banamba ka nyugɪnɲ baatonɲ-yilanni-na cu ba huonɲ-nu.» Ba cie dumei a gbɛa huɔl hiere; molo saa tɛ-maɲ.

28

Polbaa-ba huɔlaa kə Malti

¹ Inɲ namaləayə huɔl hɪmma-na tɪ huonɲu maɲ nuə-i, yie yuu, baa cira terienɲu fanɲu-i ba bɪ-ku Malti. * ² A ne da diilo taa u dāa, waanɲu'i daaku. Terienɲu fanɲu taamba silaa ce baa-ye, a dii dānɲgbɔɲuonɲu nanɲ temma aa bɪ-ye i ka tɛ yiraanɲ. ³ Pol wuə kaal daamienɲa nanɲa duə dii dāamu-na, a ne da gbeina waa galla-yɛi, Pol saa da-yo. Dāamuɲ wuri bel-o, wuə donɲ Pol nanɲa-i a pān nyaar. ⁴ Terienɲu fanɲu taambanɲ daa mafamma-i, ba tɪnɲu nanɲu waa ba taa ba bɪ-ku «Ninsontienjo», baa ta ba piiye baa ba-naa wuə: «Naacolɲ daayo sɛɛ waa dii nelfɛɛɲo, u ka waa nelkoronjo. Na saa da, uɲ fɛ kor hɪmma-na, Ninsontienjo saa yanɲ-yo.» ⁵ Pol wuə misɪrrə ɲɛnjo-i dii-yo dii dāamu-na aa yiera tuə ne; bɪnɲkɪnɲu saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuə sɪ u ka pān nyurə terduonɲu fanɲu-na, sɪsɔ u ka pān ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bɪnɲkɪnɲu cie. Baa bir yanɲ aa ta ba piiye wuə: «Naacolɲ daa u sɛɛ waa dii gbānɲgbānɲ.»

* **28:1** Hɪmma-i diyaa Malti-i huonɲa.

7 Inj waa terienju manj nuɔ-i, ba fāamaanjo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bī-yo Pubilusi. Wuɔ gbuu bel-e ŋaa u jēnaan miɛ aa ce i ce yinni siei baa-yo u dumelle-na. 8 U to wuɔ waa galla; wuɔ sa waa hīnni, tɔgɔtɔgɔnɔŋo'i waa-yuɔ aa u kūma tiraa huol da pāmpāmpān. Pol wuɔ suur ka haa u nammu-i yuɔ aa cārā Diilonjo-i hā-yo; wuɔ pān sire.

9 Polj siire bīncɔiŋo-i, jaamba manj waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. 10 Uŋ siire jaamba-i dumaanjo-na, baa migāan bel-e fafamma naara. Inj juɔ'a i ta, bīmbīnni manj maama-i waa-yiɛ hiere, baa hā-ye baa-ni wuɔ i bel i nanj-na tie kā.

Polbaa-ba curaa Ɔrɔmu

11 I cie caamba siei Malti-i-na aa suɔ die cor. Inj'a i ta, yiɛ suur baatonjo nanjo-na, ba bī-yo «Diyosikuur» ku yunju yaa wuɔ p̄lebaa.† Baatonjo fanj wuɔ hilaa Alesāndiri a jo ji yiera cie waan-huonju cor. 12 Inj taa dumaanjo-na, yiɛ kā ka hi Sirakuse; yiɛ ce yinni siei kusuonju-na aa cor. 13 Inj curaa, yiɛ bella konkondaanju-i kā ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu nanj muɔ sire i huon-yannga-na ta mu tiŋ-ye; a ce dumaanjo-na, yiɛ ce yinni hāi yonj aa hi Pusoli-i. 14 Inj hii nelle fande-i, yiɛ da Diilon-dūŋ-baamba namba. Baa cira i t̄ena ce yinni niehāi baa-ba. Yiɛ t̄ena ce yinni fanni-i aa suɔ cor tie kā *Ɔrɔmu-i-na. 15 Diilon-dūŋ-baamba manj Ɔrɔmu-i-na banj juɔ nu wuɔ i jo dii, baa sire jārā jo nelle nande-na, ba bī-de «Ducōnni siei». Banan baa cor jo Apiyusi sannga-na da ba ji jārā-yiɛ. Polj juɔ'a u ne da-ba, wuɔ jaal Diilonjo-i aa naa migāan dii sireiŋa u fereŋ nuɔ. 16 Inj kaa hi Ɔrɔmu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kā ka biɛ dūngu u denj, aa j̄ina sorosiyiɛ tuɔ niya-yuɔ.

Polj cie kumanj Ɔrɔmu-i-na

17 Polbaa-ban hii *Ɔrɔmu-i, wuɔ ce yinni hāi, sieliŋ-yiingu-i, wuɔ bī *Yuifu ba bīncuamba manj waa terienju-na ba jo u wulaa. Banj juɔ, wuɔ gb̄e-ba wuɔ: «Tobin namaa, nanj daa mi bīe-na de-i, ku saa balan. Mi saa cāl miɛ nellenj-baamba-i, mi saa bi guola manamma i bīncuonj-hūmelle-na, ŋga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hā *Oromɛbaa-ba-i baa-mi. 18 Oromɛbaa-ba yuu-mi, mi biɛ piye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliingu. Ba'a ba nanna-miɛ, 19 ŋga i nellenj-baamba yagar wuɔ ma sie gb̄aa ce. Ku yaa nuɔ-i mi naa miɛ ba yanj mi āndaanju-i hā *Oromɛ ba *j̄amatigi ka ce-ku. Na baa ji da nie s̄i mi taara da mi dii mi nellenj-baamba yunni-i weima-na? Ma'i s̄i. 20 Ku'i cie mi bī-na da mi ji wanj ma yaannga-i baa-na. *Isirahel-baamban h̄iŋ kumanj taalungu-i, ba bilaa muonjo-i kufangu maama'i nuɔ-i dumande-i-na.» 21 Bīncuonj baa cira: «F̄E ŋ huonja-i; i saa da sebe hilaa *Yude-i-na jo wuɔ ŋ cie weima, i saa bi da i natobiŋo nanjo juɔ wuɔ ŋ guolaaya b̄iŋkūngu. 22 I suyaa yiɛ ninj suurii Diilon-hūmelle manj nuɔ-i, nuomba ciina-die terni-na hiere, ŋga miɛ taara nanj fere-i ŋ wanj di maama baa-ye.» 23 Banj piye dumaanjo-na, baa dii yiingu baa ba-naa.

Yiingu fanjun juɔ hi, baa jo maar yid̄elangu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuɔ biɛ *Diilon-bāangu maama-i tuɔ piye baa-ba, a donj cucuuyungu-na ji tuɔ hi dānambāanju. Duɔ tuɔ piye u kā, u ka biɛ *Moisi *an̄jnamma-i piye baa-ba, kuniɛ u biɛ *Diilopapuorbiemba maama-i a piye baa-ba. U taa u ce mafamma-i ba da ba suɔ wuɔ uŋ wanj mamarj Yesu kūngu-na coima s̄i. 24 Banan baa hūu-ma, banamba saa hūu-ma. 25 Kunj cie dumaanjo-na, baa hel

† 28:11 P̄lebaa daaba-i, ba taa ba bī unanjo-i Kasitor aa bī unanjo-i Polusi. Gireki ba t̄ingu-i waa. Baatonj-maacenciraan baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei.

ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuɔ cira: «Ma dɔlaa *Diilon-Ŷalle puɔr *Isayi-i i bɪncuɔmba wulaa. Diilon-Ŷalle gbɪɛ-yo wuɔ:

²⁶ *Ƙa ŋ ka waŋ baa Isirahɛl-baamba-i wuɔ ba nu nelma-i ŋga ba sa suɔ ma yaanŋa-i; ba ne colcol ŋga ba sa da bɪŋkūŋgu.*

²⁷ *Ba nyaayɔ ba fɛɛɛ.*

Ba suuye ba tūnni-i ba sa taara ba nu baa-ni, aa suuye ba yufiŋa-i ba sa taara ba da baa-ya.

Ba sa taara ba suɔ mi nelma yaanŋa-i aa jo mi ji kor-ba.»‡

²⁸ Pol wuɔ cira: «Terienŋu fanŋu-na, na saaya na suɔ wuɔ fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ birii saan koŋkor-nelma-i hã *niɛraamba baa-ma. Bafamba fuɔ, ba ka nu-ma.»

[²⁹ Polŋ piye dumaanɔ-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na ba kūŋ.]

³⁰ Pol wuɔ biyaa u yerren dūŋgu Ɔɔmu-i-na. U cie biena hãi dūŋgu fanŋu-na. Nuɔmba taa ba kã u wulaa. U saa tuɔ donya moloŋo u fɛɛɛŋ nuɔ. ³¹ U taa u waŋ Diilon-baanŋu maama-i baa nuɔmba-i aa tuɔ kalan-ba baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa u waa u fɛɛɛŋ nuɔ.

‡ 28:27 Isayi (Ésaïe) 6.9-10

Polɔ nyegãan seɓe maɗ hã Ɔrɔmɔtaamba-i Nelmuoyamma

Ɔrɔmɔtaamba nuɔ Diilonɔ-nelma-i nuɔmba naɗ wulaa aa hũu-ma. Polɔ nuɔ ba maama-i dumaanɔ-na, uɗ juɔ'a u kã, u nyegɛɗ seɓe daayo-i duɔ tũnu-bei wuɔ u ka kã ba terienɗu-na ka jaal-ba.

Pol firiinu *Neldɔdɔlma-i baa-ba seɓe daayo-na. U nelma-i hiere ma kãa ka jũɗ nelma diei nuɔ; wuɔ *Yuifuyienɗ nuɔ o, Yuifuyienɗ nuɔ sɩ o, da ɗ haa ɗ nanɗa-i Yesu-i-na yonɗ, Diilonɔ tuɔ kãɗ-ni nelviin nuɔ aa u *Yalle ta di kãyã-nie ɗ wuɔsaanɗu-na (sap. 1-8).

U piye Yuifubaa-ba maɗ clinaana Yesu-i ba kũɗu-i: Wuɔ baɗ clinaana Yesu-i, Diilonɔ firiinu u huɗɗa-i baa *nieraaamba maɗ hũyãa u maama-i a kor-ba. U cie kufanɗu-i a pigãan wuɔ nuɔmba-i hiere ba maama dɔlɗu-yuɔ, u sa ce ciɗuɔ. A ce dumaanɔ-na u saa bi nanna Yuifubaa-ba-i. Yiinɗu dii baa yiinɗu ba ka hũu Yesu maama-i aa Diilonɔ kor-ba (sap. 9-11).

U bi tagaaya pigãan Diilonɔ-dũɗ-baambaɗ saaya ba waa dumaa ba-naa nuɔ, baa baɗ bi saaya ba bel banamba-i dumaa tlenamma-na (sap. 12-15). U perienɗ u seɓe-i baa jaalupãlle, aa cira ba ta ba cãrã Diilonɔ-i ba hã-yo u wuɔsaanɗu-na, aa duɔ hi ba terienɗu-i ba kãyã-yuɔ u cor baa u hũmelle-i (sap. 15-16).

Jaalɗuɗu

1 Muɔ Pol, muɔmei nyegãan seɓe daayo-i. Yesu-Kirsa cãaranɗ muɔ. Diilonɔ cie-mi Yesu *pɔpuɔrbilonɗ muɔ aa bɔ-mi mi denɗ mi ta mi wuɔra mi waɗ u *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. 2 Nelma famma-i Diilonɗ uɗ pãa ma nuɗɗu-i ku bãanɗu cuɔ. Wuɔ cie u *pɔpuɔrbiemba yaa nyegɛɗ-ma u seɓe-i-na. 3 Ma vii u Biɛɗo yaa-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i. A saa baa u nelbilosinni-i, u waa jãmatigi *Davidi hãayɛlɗo. 4 Nɗa uɗ kuu aa sire, *Diilonɗ-Yalle pigãan wuɔ Diilonɗ-Biɛɗo kelkel. 5 Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i Diilonɗ uɗ cie baa-mi a ce-mi u pɔpuɔrbilonɗ muɔ u yerre fafaanɗu maama-na, nuɔmba-i nileiɗa-na hiere ba da ba haa ba nanɗa yuɔ aa ta ba nu u nuɗɗu-i. 6 Diilonɗ uɗ blɛ namaa namanɗ a hã Yesu-Kirsa-i, na nuɗɗu bi dii nuɗɗu daaba-na.

7 Diilonɗ uɗ dolaa namaa namanɗ Ɔrɔmu-i-na hiere aa bl-na ce-na u baanɗ namaa, mi nyegɛɗ seɓe daayo-i da mi hã namei.

I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i ba kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Pol taara u ce horre baa Ɔrɔmɔtaamba-i

8 Mi ka jaal Diilonɔ yaa igɛna na maama-na, Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. Hama-i nuɔ-i? Ku yunɗu yaa daaku: Nileiɗa-na hiere ba waɗ na Diilonɗ-hũmellenɗ-kũɗu-i. 9 Yinni maɗ jonɗ na maama sa karaanu-mie mi Diilocãrãlle-na; Diilonɔ yaa mi siɛra. Mi waɗ u Biɛɗo *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i, kuu dii ɗaa mi cãa Diilonɔ-i baa huɗɗa diei yonɗ. 10 Mi bi cãrã-yuɔ bãanɗu-i baa isuɗɗu-i, wuɔ duɔ siɛ, u yaɗ mi da kã na wulaa. 11 Mi gbu mi taara mi da na yufelle a cal Diilonɔ sãmma-i baa-na ku yaa fɔɗɗuɔ ka da-nei. 12 Mi taara mi cira: Da mi kã i ka da i-naa, i ka gbãa dii sireiɗa i-naa nuɔ i Diilonɗ-hũmelle wuɔsaanɗu-na.

13 Tobinɗ namaa, mi taara na suɔ wuɔ miɗ duɗɗu ta mi dii yinni-i wuɔ mi kã na terienɗu-na ku yuu niele, ɗga ji hi baa nyunɗo, mi saa hi da mi fɛɛ yogo. Mi

taara mi maacemma da belle na hɔlma-na ɲaa manɗ daa belle dumaa yammu nammu-na. ¹⁴ Mi saaya mi hi nuɔmba-i hiere baa Neldɔdɔlma-i: baman yufienja-i puurii baa baman yufienja-i saa puur, ka cor baa baman suyaan yiɛŋgu-i baa baman sa suyaan yiɛŋgu-i hiere. ¹⁵ Ku'i ciɛ mi ta mi taara mi ka wanɗ-ma baa namaa namanɗ bi dii tɛna Ɔromu-i-na.

Fɔŋgɔo dii Neldɔdɔlma-na

¹⁶ Senserre sa da-mi baa *Neldɔdɔlma wamma-i. Ma yaa Diilonjo fɔŋgɔo-i. U ce ma yaa-i u kor baman huyaa-ma hiere, a doŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *nieraa-ba-i hiere. ¹⁷ Neldɔdɔl daama pigaan Diilonɗ unɗ kaŋ nuɔmba-i dumaa nelviimba. Viisinni da Yesu yaa nuɔ-i yonɗ; da ɲ haa ɲ nanɗa-i yuɔ, Diilonɗ tuɔ kaŋ-ni nelviinɗ nuɔ ɲaa manɗ nyegaan dumaa u nelma-na wuɔ: «*Umarɗ duɔ haa u nanɗa-i Diilonɗ-na, nelviinɗ; u ka kor.*»*

Nelbiliemba cal ba cor

¹⁸ Diilonjo tɛyaa dii dɔrɔ-i-na aa tuɔ pigaan nelbiliemba-i wuɔ u huɔŋga duu baa-ba, keɗe ba sa kaŋ-yo aa ba sa bi tiraa ce u huɔŋga-i. Ba ce ba maacembaballamma-i ba tɛna ninsoŋo-i. ¹⁹ Ɔ siɛ suɔ wuɔ kuman gbaa suɔ Diilonɗ-kunɗu-na, ku saa fuo-bei. Diilo fuɔ fere yaa pigaan-ba baa-ku. ²⁰ U pigaan-ba baa-ku niɛ niɛ? Molon yufelle saa haa Diilonjo-na dede, ɲga die ne unɗ hielaa miwaanjo-i dumaa dii ku huɔŋgu-na ji hi baa nyunɗo, i da u sinni-i baa u himma-i u maacemma-na. A ce dumaanjo-na nelbiliemba siɛ da antaalamma. ²¹ Ba suya Diilonjo-i aa yagar ba sa dii u nunɗu-i ku diima, ba sa jaal-o ku jaalunɗu. Ba yunni kuu aa yan-ba, ba anjoguɔma pira-bei dii-ba kukulma-na. ²² Ba daa niɛ si ba cɛ a ne da ba milaan. ²³ Ba birii yanɗ Cagaan-Diilonjo manɗ sa ji kaanɗ terienɗu aa sisinɗ nelbiliemba baa bimbaamba-i ta ba buol. Huriimba-i dii, baabuulaamba bi dii. A ne da tammanɗ-binɗkunɗu sa co. ²⁴ Diilonjo daa-ma dumei u yan-ba ba fereɗ nuɔ ba kakarkuon-maacemma-na ba ta ba ce kumanɗ dalaanunɗ-bei. Ba tɛyaa ku yaa nuɔ-i ta ba ce sensenda-weima-i ba-naa nuɔ. ²⁵ Ba yaan Diilonjo ninsoŋo-i aa cu coimanɗ huon-nu. Diilonɗ unɗ hielaa bimbinni manɗ, ba buol ni yaa-i aa ta ba pa niipanni ba ha-ni aa bir yanɗ umanɗ hielaa-ni. A ne da u yaa saaya gbeliema honni manɗ jonɗ. Ma ciɛ! ²⁶ Diilonjo daa-ma dumei u yan-ba ba fereɗ nuɔ ba ta ba ce ba sensenda-weima-i. Ba caamba birii yanɗ bamba-i aa ta ba galla baa ba nacaamba. ²⁷ Bemba-i maaduɔma, ba yaan caamba-i aa ta ba ku ba-naa maana. Ba naanɗ binɗosinninɗ; ba galla baa ba nabemba. A ce dumaanjo-na, banɗ taaranɗ kumanɗ ba da-ku. ²⁸ Banɗ juɔ'a Diilon-maama saa hi-ba, Diilonjo naa u yan-ba baa ba anjogɔbaballamma-i ba ta ba ce kumanɗ saa saaya cemma. ²⁹ Balaanɗu-i hiere ku gbuɔra ku-naa bei. Ba sa fununɗ suɔ banɗ binɗ kumanɗ anfafamma-i gbula: cancaaya'i daayo, hɔbbalanga'i daaka, nenemungu'i daaku, nelkoll'e'i daade, berru'i daadu, huhurma'i daama, balaanɗu'i daaku. Ba yaa sikuontaamba, ³⁰ yebɛnataamba. Ba bigaan Diilonjo-i, bubɔlaamba, bombolmantaamba, fofortaamba, ba hinu kuubabalaanɗu cemma'i ɲaa bige-i, ba sa nu ba bincoinɗ nunɗu. ³¹ Ba yunni kuu aa yan-ba, ba sa ka yaduɔŋga, hɔduraamba, ba sa ce hujarre nelienɗ-na. ³² A ne da ba suya wuɔ Diilonjo wulaa, bamanɗ ciɛnɗ kumanɗ daaku temma-i, ba saa baa kuliinɗu! Ɔga ba suye ba yufienja-i ta ba ce-ku, aa tiraa ta ba dii sununɗu ba ha bamanɗ ciɛnɗ-kuɗ.

* 1:17 Abakuke (Habaquq) 2.4

2

Diilonɔŋ unɔ ɔer duma

¹ Nuɔni maŋ daaŋ nelma ɔ cāl banamba-i, da ɔ fie waa niɛ niɛ, ɔ sie kor. Da ɔ ta ɔ cāl banamba-i, kuu dii ɔaa ɔ cāl ɔ ferɛ. Hama-i nuɔ-i? Naa dii kuuduɔŋgu yaa hiere. ² I suyaa wuɔ bamaŋ ciɛŋ maacembabalaŋ daama temma-i, Diilonɔŋ unɔ haa kumaŋ bei, u ninsoŋo. ³ Nuɔ da ɔ ta ɔ cāl banamba-i, aa bi ta ɔ ce ba temma-i, ɔ yuu wuɔ ɔ ka kor Diilonɔŋ wulaa wei? ⁴ Siso Diilonɔŋ unɔ gbuu fununɔ fa aa waa hɔhɔnantienɔ, nanɔ daa kufanɔ-i ɔnsɔsɔmma wei? N ɔaa suɔ wuɔ u fafaanɔ saaya ku ce ɔ bir ɔ ciluɔ-i wei? ⁵ Nɔa niŋ'a ɔ sa nu baa ɔ tɔnni-i, aa yagar wuɔ ɔ sie bir ɔ ciluɔ-i, nanɔ ferɛ'i taaraayanɔ yaahuolbabalaŋo-i ɔ hɔ ɔ ferɛ Diilonɔŋ unɔ ka pigāan nuɔmba-i u jɔyamma-i yiiŋgu maŋ nuɔ-i. U suɔ u pɔ. ⁶ U ka pɔ nelienɔ nelienɔ baa u maacemma sulu-i. ⁷ Bamaŋ vaa ba ferɛ baa ɔnfaanɔ-i Diilonɔŋ duɔ gbɛlienɔ-ba aa da ba da ciɛlma maŋ sa tɛŋ dede-i, ma ka dɔl-ba. ⁸ Nɔa bamaŋ puu bubuɔsɔnni baa-yo, bamaŋ ciɛnaana ninsoŋo-i aa faya ba ferɛ baa ɔmbabalma cemma-i, u ka pigāan-ba u jɔyamma-i. ⁹ Bamaŋ ciɛŋ ɔmbabalma-i, ba ka da yaahuolo-i baa mulɛma yar-ba. A doŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɛraamba-i hiere. ¹⁰⁻¹¹ A ne da umaŋ ciɛŋ ɔnfafamma-i, duɔ fie tuɔ hel hie, Diilonɔŋ sa ce ciɛluɔ; u ka gbɛlienɔ kutienɔ-i aa ce-yo bɔi aa fɛ u huɔŋa-i. A doŋ Yuifubaa-ba-na ka cor baa niɛraamba-i hiere.

¹² Bamaŋ saa suɔ *Moisi ɔnɔjɔnɔmma-i aa ta ba wuɔ ba cāl, Diilonɔŋ ka caa-ba; ɔga u sa ka ne ɔnɔjɔnɔmma aa caa-ba. A ne da bamaŋ suyaa-ma hiere aa suye ba yufienɔ-i ta ba wuɔ ba cāl-ma, u ka yuu-ba saa baa ma yaa-i aa caa-ba. ¹³ Baa na ta na ne wuɔ sɔ bamaŋ nuɔŋ ɔnɔjɔnɔmma-i yonɔ ba yaa nelviimba-i Diilonɔŋ wulaa; ba'i sɔ. Bamaŋ wuɔyaanɔ ma hɔmelle-i di kɔŋgu-na hiere, ba yaa nelviimba-i. ¹⁴ Na saa da, ɔnɔjɔnɔmma si dii baa niɛraamba-i, ɔga ba suɔ-ma ba karnu ba wuɔ ma hɔmelle-i. Maŋ fie'a maa si dii baa-ba ba nammu-na, maa dii ba hɔmmu-na. ¹⁵ Dumaanɔ-na, ba ciluɔ pigāan wuɔ ɔnɔjɔnɔmmaŋ taaranɔ nuɔmba ta ba ce kumaŋ, kuu dii ba hɔmmu-na. A naara kufanɔ-i, baŋ suɔ ɔnfafamma-i bɔ-ma ɔmbabalma-na, ba hɔmmu sa hɔu-ma ba ce mananɔ temma, ku bi pigāan wuɔ ɔnɔjɔnɔmma dii ba hɔmmu-na. ¹⁶ Gɛŋgeryiiŋgu-na, mafamma-i hiere ma ka suɔ. A saanu baa miŋ waŋ *Neldɔdɔlma maŋ, yiiŋgu fanɔgu-na, Diilonɔŋ ka ce Yesu-Kirsa ɔer nuɔmba yun-maama-i. Mamaŋ fuyaa hiere, ma ka hel bomborma-na.

Yuifubaa-ba-i baa ɔnɔjɔnɔmma-i

¹⁷ Nuɔni maŋ wuɔ nuɔ *Yuifuyienɔ nuɔ, wuɔ nanɔ suɔ *Moisi ɔnɔjɔnɔmma-i, ɔ kaal ɔ ferɛ wuɔ Diilonɔŋo-i namaa wuɔŋo, ¹⁸ ɔ suɔ Diilonɔŋo kusunɔŋu-i, aa ɔnɔjɔnɔmma ciɛ ɔ ta ɔ suɔ kumaŋ faa cemma. ¹⁹ Nuɔni maŋ wuɔ nuɔnei diyaanɔ nuɔmba-i hɔmelle-na, wuɔ nuɔnei puuriinɔ nuɔmba yufienɔ-a-i, ²⁰ wuɔ nuɔnei pigāan bamaŋ sa suyaanɔ kuyunɔ, wuɔ nuɔnei kalaanɔ bamaŋ sa suyaanɔ yienɔ, wuɔ ɔnɔjɔnɔmma ciɛ nanɔ suɔ nelma-i hiere baa ninsoŋo-i hiere. ²¹ Nuɔni maŋ hɔalɔayanɔ banamba-i, bige-i ciɛ ɔ sa hɔalɔ ɔ ferɛ? Nuɔni maŋ wuɔ cuoyunɔ saa fa, bige-i ciɛ nanɔ ta ɔ cuo? ²² Nuɔni maŋ wuɔ *fuocesɔnni saa fa, bige-i ciɛ nanɔ ta ɔ ce-ni? Nuɔni maŋ sa taaraayanɔ ɔ da tɔnni-i baa ɔ yufelle, bige-i ciɛ ɔ ta ɔ biɛ bɔmbɔnni-i tɔnnin-dɔnni-na? ²³ Nuɔni maŋ kaalaanɔ ɔ ferɛ wuɔ ɔnɔjɔnɔmma dii baa-ni, bige-i ciɛ ɔ ta ɔ cāl ma wuɔsaanɔ-i ɔ bɛna

Diilonoj yerre-i. ²⁴ Diilonoj-nelma gbaraa-ma wuɔ: «Namei cie *nieraamba sa kanj Diilonoj-i.»*

²⁵ Da η ta η wuɔ anjɔnamma-i, yunju dii η *jamma-na. Nga da η'a η sa wuɔ anjɔnamma-i, yunju si dii η jamma-na. ²⁶ Naa umanj duɔ saa *jā aa tuɔ wuɔ anjɔnamma-i fafamma, ku ce Diilonoj ka clina-yuɔ wuɔ u saa jā wei? ²⁷ Terienju fangu-na, nuɔni man jāa aa anjɔnamma sebe waa baani aa η sa wuɔ ma hūmelle-i, fuɔ manj saa jā aa tuɔ wuɔ-de u ka cira η cālāa cemma. ²⁸ Da η nu wuɔ Yuifuyienjo-i, yufien-nemma si; aa *sinjāangu-i padorre si. ²⁹ Nga da η nu wuɔ Yuifuyienjo-i, ba suɔ-yo u huɔη-na. Aa da η bi nu wuɔ sinjāangu-i ba da-ku η huɔη-na. *Diilonoj-Yallenj-sinjāangu yaa kufangu-i, anjɔnammanj-sinjāangu si. Yuifuyien fuɔ temma-i nuɔmba sa gbelienjo-yo, nga Diilonoj'i gbelaanjoj.

3

¹ Terienju fangu-na, yun haku-i dii Yuifusinni-na? Yunju dii sinjāangu-na wei? ² Yunju dii Yuifusinni-na bambaale. Dielā-kunju yaa daaku: Diilonoj diyaa u nelma-i *Yuifubaa-ba nammu yaa nuɔ-i. ³ Banj fie'a ba hiero saa ji yiera-mei, ku ce Diilonoj ka bir baa huɔη-āndaangu wuɔ ba saa ji yiera-mei wei? ⁴ U sie bir baa huɔη-āndaangu. Nelbilienj da ba fie waa hukurmantamba hiero, Diilonoj sie gbāa ce hukurmantienjo dede, naa manj nyegāan dumaa u nelma-na wuɔ:

«Ninsoj ka waa baa-ni η nelma-na hiero.

*Umanj duɔ cal-ni, u calāa-ni gbāngbāj.»**

⁵ Nelbiliemba gbāa bi cira wuɔ die tie ce āmbabalma-i ku saa balan, kere ku faa. Ku faa yunju man nuɔ-i ku yaa daaku: Die ne mie āncemma-i baa Diilonoj-maama-i, i suɔ ku'i nuɔ-i wuɔ Diilonoj faa. Wuɔ da kuɔ mie āmbabalma ce i tie da Diilonoj fafaangu-i, ma bilaa nie u tuɔ gāj baa-ye? ⁶ Diilonoj duɔ tuɔ gāj baa-ye, u ninsoj! Kuɔ u saa naa fa, uu naa ce nie tuɔ suɔ nuɔmba pamma baa ba maacemma sullu-i? ⁷ Nga da kuɔ minj kar coima manj, ma kaala Diilonoj sinni-i ninsoj aa ta ma ce Diilonoj-i bɔi, ma da nie u dii-mi baa āmbabalmanciraamba tuɔ gāj baa-mi? ⁸ Da kuɔ mie āmbabalma yaa cienj i tie da Diilonoj fafaangu-i, i gbāa cira ku saaya i tie ce āmbabalma-i Diilonoj tuɔ pigāan u fafaangu-i ke? Yebienataamba gbie-ku dumaa wuɔ mei wuɔra mi wanj ma yaa-i. Kutaamba-i Diilonoj ka gāj baa-ba; aa ba yaa taaraaya-mei.

Molo saa vii

⁹ Mi gbāa wanj wuɔ nie? *Yuifubaa mie i bɔyaa banamba-na wei? I saa buɔ-bei! Mi tagaaya pigāan-na cor mie Yuifubaa-ba-i baa *nieraamba-i hiero āmbabalma nyugāan-bei hiero ka saa. ¹⁰ Ma nyegāan Diilonoj-nelma-na wuɔ:

«Nelviij si dii aa bi cira u yaa daayo.

¹¹ Molo sa nu nelma, molo si dii umanj taaraayanj Diilonoj-i.

¹² Ba naana hūmelle-i hiero, ba cie nelsɔɔyaamba.

Anfafammancero si dii aa bi cira u yaa daayo.†

¹³ Ba nuj-āndenni balaanj naa kuudalanju.

Ba nunni yii baa hukurma yaa yonj.

Ba nuj-āndenni dii naa tmma.‡

¹⁴ Ba haa ba nubabalaangu yaa nuɔmba-na ka nanj baangu-i.

* 2:24 Isayi (Ésaïe) 52.5

* 3:4 Gbeliemanj-nalāangu (Psaume) 51.6

† 3:12 Gbeliemanj-neini

(Psaumes) 14.1-3; 53.2-4

‡ 3:13 Gbeliemanj-nalāangu (Psaume) 140.4

Ba nunni yuu baa ɔndababalanni. §

15 *Aa ba nammu dii fieƒie nelkolle-na.*

16 *Da ba cor kusuɔŋ-nu, ba guɔla-kuɔ aa kɔsuɔŋ nuɔmba-i aa cor baa ba ƒere.*

17 *Ba sa suɔ ban bɪŋ kuman yaafelle-i.**

18 *Ba sa kaala Diilonɔ-i halle cekɔ.* †

19 A ne da i suyaa wuɔ *ɔnjɪnamman ɔwan manan hiere, ma vii baman dii ɔnjɪnamma yaa nuɔ-i. Mafamma cie molo baa gbɔa duɔ da ɔntaalamma aa nuɔmba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ ba calaa Diilonɔ-i. 20 Na saa da, molo sie gbɔa wuɔ ɔnjɪnamma-i ma kɔŋgu-na hiere a vii Diilonɔ wulaa. ɔnjɪnamma ce nelieŋ nuɔ ŋ suɔ wuɔ ɔmbabalmanceron nuɔ.

Viistnni da nie?

21 Nɔa fieƒie-i-na, Diilonɔ pigaaŋ-ye uŋ kɔŋ-yeŋ nelviin mie dumaa aa u sa ne *Moisi *ɔnjɪnamma-i, ŋaa man nyegaaŋ dumaa ɔnjɪnamman-sebe-i-na baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebebbaa-ba-na. 22 Diilonɔ ne nelbilibemban haa ba nanɔa Yesu-Kirsa-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kɔŋ-ba nelviimba. Nuɔni man da ŋ hɔu *Kirsa maama-i, u tuɔ kɔŋ-ni nelviin nuɔ. Na saa da, nuɔmba-i hiere baa dii kuuduɔŋgu, 23 ba calaa Diilonɔ-i; a ce dumaanɔ-na molo sa gbɔa pie Diilonɔ-i. 24 Nɔa Diilonɔ-i baa u fafaanɔ-u u ce-ba nelviimba ba ta ba gbɔ ba pie-yo. U ce mafamma-i gbɔngban u sa hɔu bɪŋkɔŋgu ba wulaa. U cie Yesu-Kirsa yaa hɔu-ba ɔmbabalma nammu-na ce-ba nelviimba. 25 Diilonɔ cie u yaa-i tamman-kɔŋgu a pir ɔmbabalma-i baman haa ba nanɔa yuɔ ba yunni-na. ɔmbabalma man cie yiinaa-i-na, uu naa suuye u yufienɔa mei, u saa yuu ma cemelle; nɔa u pigaaŋ baa tamman-kɔŋ daaku-i wuɔ u wuɔ humelle. 26 Tamman-kɔŋ daaku bi pigaaŋ Diilonɔ viistnni-i nyunɔo ku ban daaku-na. Ku pigaaŋ wuɔ Diilonɔ-i nelviinɔ dii yiinaa, aa u bi kɔŋ baman haa ba nanɔa-i Yesu-i-na nelviimba.

27 Da ma waa dumaanɔ-na, molo gbɔa kaal u ƒere wuɔ fuɔ nelviinɔ wei? Molo sie gbɔa kaal u ƒere. Hama-i nuɔ-i? Diilonɔ sa kɔŋ-ye nelviin mie wuɔ i wuɔ ɔnjɪnamma, nɔa in haa i nanɔa Yesu-Kirsa-i-na, ku'i cie u tuɔ kɔŋ-ye nelviin mie. 28 I gbɔa wan manan ma yaa daama: Diilonɔ kɔŋ nelieŋ nuɔŋ-i nelviin nuɔ wuɔ ŋ haa ŋ nanɔa-i Yesu-Kirsa-i-na, u sa kɔŋ-ni wuɔ ŋ wuɔyaa ɔnjɪnamma. 29 Mi saa yagar-ma da kuɔ Diilonɔ cie *Yuifu ba wuonɔ yon. Diilonɔ bi si dii baa banamba-i wei? Uu dii baa-ba. 30 Diilonɔ dii u diei yon, unanɔ si dii yanɔa nanɔa. Yuifubaa-ba man haa ba nanɔa Yesu-i-na u ka tuɔ kɔŋ-ba nelviimba, aa *nieraamba man bi haa ba nanɔa Yesu-i-na u ka bi tuɔ kɔŋ bafamba-i nelviimba. 31 Die cira wuɔ Diilonɔ ne nelieŋ nuɔ nin haa ŋ nanɔa Yesu-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kɔŋ-ni nelviin nuɔ, ku pigaaŋ wuɔ yunɔo si dii ɔnjɪnamma-na wei? Ku'i si; nɔa ku ce i migaaŋ suɔ ɔnjɪnamma munyierammu-i Diilon-humelle-na.

4

Abiramu nahaale maama

1 Nieŋ i bɪncɔŋo-i *Abiramu kɔŋgu-i. I gbɔa wan wuɔ nie u maama-na? Uŋ siire u daa bige-i? 2 Uŋ cie kuman, kuɔ Diilonɔ naa ne ku yaa-i aa cira nelviinɔ, uu naa gbɔa tuɔ kaal u ƒere. Nɔa u sie gbɔa kaal u ƒere Diilonɔ yaanɔa-na. 3 Diilon-nelma wan wuɔ nie u kɔŋgu-na? Ma ciera wuɔ: «*Abiramu haa u*

§ 3:14 Gbelieman-nalaanɔ (Psaume) 10.7 * 3:17 Isayi (Esaie) 59.7-8 † 3:18 Gbelieman-nalaanɔ (Psaume) 36.2

*nannga Diilono-na, Diilono ne u nahaale-i aa cira nelviino.»*⁴ * 4 Nelieŋ nuɔ da ŋ ta ŋ taara biŋkūŋgu, ŋ ce maacemma-i a gbāa da ku biŋkūŋgu-i. Dumaano-na, ŋ saa da-ku gbāngbāŋ; ŋ cufalaa aa da-ku. ⁵ Kuuduŋgu sī baa viislnni-i. Ŋ sie gbāa ce maacemma da viislnni-i; ŋga da ŋ haa ŋ nannga-i Diilono-na yon, wuɔ u yaa cieŋ nelbabaŋo-i nelviino, Diilono ne niŋ haa ŋ nannga-i yuɔ dumaa aa tuɔ kāŋ-ni nelviin nuɔ. ⁶ Diilon un' a u saa ne uman ciluɔ-i aa suɔ tuɔ kāŋ-yo nelviino, *Davidi hālāa kutieŋo yudɔdallen-nalāangu yaa wuɔ:

7 «Diilon un cie jande baman calmuɔ nuɔ-i, un hurii baman ambabalma-i, kutaamba yunni dɔlaa.

8 Itieŋ un' a u sa kāŋ uman ambabalma-i, kutieŋo yunŋu dɔlaa.»[†]

⁹ Yudɔdalle fande vii baman *jāa yon wei? Baman saa jā, ba nuŋgu bi si dii-die wei? I waan ma yaa cor yie: «Diilono nie Abiramun haa u nannga-i yuɔ dumaa yaa aa cira nelviino.» ¹⁰ Mafamma cie yaku-i? Abiramu naa jā tī siso u saa naa hi jā yogo? U saa naa hi jā yogo. ¹¹ Aa Abiramu suɔ duɔ jā, uu naa haa u nannga Diilono-na, a ce dumaano-na Diilono naa tuɔ kāŋ-yo nelviino. Ku huonŋu yaa nuɔ-i Diilono cie u suɔ jā a duɔ pigāan wuɔ fuɔ viislnni dānyuɔ yaa *jamma-i. A ce dumaano-na, baman saa jā hiere aa haa ba nannga-i Diilono-na, Abiramu cie ba to. Diilono bi kāŋ bafamba-i nelviimba. ¹² Baman jāa, u yaa bi cie ba to-i. Mi sa gbē baman jāa yon de; ŋga mi gbē baman jāa aa tiraa haa ba nannga-i Diilono-na ŋaa fuon ŋa naa haa-ka yuɔ dumaa aa suɔ duɔ jā.

Diilon-nupalle vii baman haa ba nannga yuɔ

¹³ Ku saa ce ŋaa Diilono nie *Abiramun wuɔyaa *anjɪnamma-i dumaa aa pā nuŋgu-i baa-yo de! Ŋga un haa u nannga-i Diilono-na dumaa, Diilono nie ku yaa-i aa pā nuŋgu-i baa-yo. Diilono kāan-yo nelviino aa pā nuŋgu-i baa-yo wuɔ u ka hā fuɔ baa u huonŋu-i hēma-i. ¹⁴ Diilon un pāa nuŋgu man, ku baman taa ba wuɔ anjɪnamma-i ba yaa naa saaya ba da-ku yon, yunŋu naa saa waa nahaale-na, aa Diilono nupalle naa waa āndagbāŋgbālāangu. ¹⁵ Die i ne, anjɪnamma jo baa Diilon-beŋru; a ne da anjɪnamma da ma'a maa si dii kusuon-nu, calmuɔ si dii.

¹⁶ Ku' i cie ŋ da Diilono pāa u ciilunŋu nuŋgu-i baa baman haa ba nannga yuɔ, ku da ku ce gbāngbāŋ-kūŋgu a vii Abiramu hāayɪlmba-i hiere. Ku saa ce ŋaa baman wuɔyaan anjɪnamma-i bafamba da-ba-diei kūŋgu-i; Abiramun yer i to hiere, baman haa ba nannga-i Diilono-na fuɔ temma-i, ba nuŋgu bi dii-kuɔ.

¹⁷ Ma nyegāŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Mi ka ce-ni siyaabaa boi bincōiŋ nuɔ.*»^{*} Diilono man siireŋ bikuomba-i, uman hielaan bimbɪnni man saa hi hel yogo baa u nuŋ-āndaangu, Abiramu haa u nannga-i Diilono faŋo yaa nuɔ-i. Diilono faŋo wulaa Abiramu yaa i to-i.

¹⁸ Nelma man nelie sie gbāa hūu-ma, Abiramu hūyāa ma yaa-i. U haa u nannga-i Diilono-na ma yaa nuɔ-i aa tēna tuɔ cie. U cie dumei a ce siyaabaa boi bincōiŋo ŋaa Diilon un' a naa waŋ-ma dumaa baa-yo wuɔ: «*Ŋ huonŋu ka ciinu.*»[†]

¹⁹ U biena taa a kā bien komuɔŋa ndii-i-na; duɔ ne, u da fuɔ kuu tī aa u cieŋo-i Sara naa cor bilodalle-i aa u nannga saa kā u huon-nu dede; ŋga Abiramu saa kar Diilono-na. ²⁰ Uu naa tēna baa-ma wuɔ Diilon un pāa nuŋgu man, u ka

* **4:3** Miwaano jɪnamman-sebe (Genèse) 15.6 † **4:8** Gbeliemān-nalāangu (Psaume) 32.1-2 ‡ **4:11** Nieŋ Miwaano jɪnamman-sebe-i-na (Genèse) 17.9-14 § **4:13** Nieŋ Miwaano jɪnamman-sebe-i-na 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18. * **4:17** Miwaano jɪnamman-sebe (Genèse) 17.5 † **4:18** Miwaano jɪnamman-sebe (Genèse) 15.5

ce-ku. U saa naa ce u hõmmu-i mu hãi. Uñ haa u nanɗa-i Diilonɗo-na, ku diyaa sireiñɗa yuɔ a ce u gbeliɗ Diilonɗo-i. ²¹ Uu naa fununɗ suɔ wuɔ Diilonɗ uñ waanɗ mamanɗ, ku fõngiɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. ²² Ku'i cie *Diilonɗo ne uñ haa u nanɗa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjɗo*. ²³ «*Diilonɗo nie uñ haa u nanɗa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjɗo*»: Nelma famma saa nyegɛñ vii fuɔ da-u-diei. ²⁴ Ma bi vii mie manɗ haa i nanɗa-i Diilonɗo-na. U yaa siire Itienɗo-i Yesu-i hiel-o kuomba hõlma-na. U ji ne inɗ haa i nanɗa-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjɗo mie. ²⁵ U siyaa ba ko Yesu-i i ɓambalma maama-na aa sire-yuɔ ce-ye nelviinjɗo mie.

5

I suuriinu i-naa baa Diilonɗo-i

¹ Inɗ haa i nanɗa Diilonɗo-na a ce nelviinjɗo mie u wulaa, Itienɗo-i Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuɔ baa-yo fiefie-i-na. ² Inɗ haa i nanɗa Diilonɗo-na, fuɔ yaa cie i tie da u hujarre-i. Hujar daade dii baa-ye ɓaangu-i baa isuɗɗu-i. Aa inɗ tɛnaana baa-ma wuɔ i ka ce i ɓaangu-i baa Diilonɗo-i, ku'i gbu ku fẽ i hõmmu-i. ³ Aa ku'i sɓ yonɗ, die fie waa yaahuolo-na, i hõmmu fẽ. I suyaa wuɔ yaahuolo yaa cieñ i dolumu-mei. ⁴ Aa die dolumu-mei ku ce i nyaar-mei. Aa die nyaar-mei ku ce i tie hin ma taalunɗu. ⁵ Inɗ hin taalunɗu manɗ, ku sie gbãa taal-e. Hama-i nuɔ-i? Diilonɗo silaa ce baa-ye cor; uñ hãa-ye u *Yalle manɗ di cie i tie suɔ uñ kuñ i maama-na dumaa.

⁶ Coima saa fa, kuñ ña naa gbuu binɗ dɗɗu yie huɗɗu manɗ nuɔ-i, Diilonɗ uñ ña naa dii huɗɗu manɗ, kuñ juɔ hi, *Kirsa kuu ɓambalmanciraanɗ mie i maama-na. ⁷ A hũu-ma ku nelviinjɗo maama-na kuu dii kpelle! Molo gbãa ji da sireiñɗa a ku nelfefeiñ maa-na. ⁸ A ne da mie inɗ ña naa gbuu suur ɓambalma-na ɓãl i nuhɗeñ-na, Kirsa kuu i maama-na. Diilonɗo cie ku yaa-i a pigãan-ye uñ dɔlãa-ye ka hi kusuɗɗu-nu. ⁹ Fiefie-i-na, Yesunɗ cie u fere tãmanɗ-kungu a ce-ye nelviinjɗo mie Diilonɗo yaangu-na, u ce nie aa u sie kor-e u berru-na? ¹⁰ Ii naa waa bigãaranɗ baa Diilonɗo-i, u sie u Biɗɗo ku a dii-ye i-naa nuɔ baa-yo. Inɗ suuri i-naa nuɔ tɓ, fiefie-i-na u Biɗɗonɗ siire, u ce nie aa u sie kor-e? ¹¹ A naara kufanɗu-i, Itienɗo-i Yesu-Kirsa cie i hõmmu gbuu fẽ baa Diilonɗo-i. U yaa diyaa-ye i-naa nuɔ fiefie-i-na baa Diilonɗo-i.

Adãmanɗ guɔlaaya kumanɗ Yesu migãan-ku

¹² Adãma yaa diyaa ɓambalma-i hiema-na. Kuu dii ñaa nelduɗonɗo'i diyaa ɓambalma-i hiema-na aa kuliñgu nyaanu ɓambalma-i jo. A ce dumaanɗo-na nuɓmba-i hiere ɓanɗ cie ɓambalma-i, kuliñgu naa cure-bei hiere. ¹³ Aa Diilonɗo suɔ duɔ hã *Moisi-i *anɗɗinamma-i, ɓambalma naa suur tɓ hiema-na, ñga anɗɗinamanɗ ña na'a ma saa waa dumaanɗo-na, Diilonɗo saa tuɔ kãñ ɓambalma-i. ¹⁴ A ne da a donɗ Adãma ɓaangu-na, a ji hi Moisi kungu-i, kuliñgu cie ku ɓaangu-i, halle bamanɗ saa cãl Adãma temma-i a yagar Diilonɗo nunɗu-i, ku taa ku wuo-ba.

Adãma-i baa *Konɗkortienɗo manɗ naa saaya u jo, ba maacemma nyaanu manaa. Adãma guɔlaaya nelbiliemba-i, Konɗkortienɗo jo ji migãan-ba. ¹⁵ Adãma cãlmuɔ sie gbãa fi baa Diilonɗ-sãmma-i. Nelduɗonɗ cãlmuɔ maama-na kuliñgu wuyaa nuɓmba ɓei ninsonɗo, ñga Diilonɗo hujarre temma si dii. Aa uñ cie sãmma manɗ nelduɗonɗ maama-na, Yesu-Kirsa maama-na, ma maaraa kufanɗu-i aa ma bi hii nuɓmba ɓei. ¹⁶ Aa Diilonɗ-sãmmanɗ juɔ baa kumanɗ, kuuduɗɗu sɓ baa nelduɗonɗ cãlmuɗonɗ juɔ baa kumanɗ. ɓambalma dieinj

juo baa gēngēruo maŋ, gēngēro faŋo juo baa Diilōŋ-berru, a ne da iŋ cie āmbabalpepetieŋo maŋ, Diilōŋo cie hujarre yiε u saa cāl-e. ¹⁷ Da kuɔ cālmuɔtieŋo diei maama-na kuliinŋu cie ku bāaŋgu-i ninsoŋo, bamaŋ siyaa Diilōŋo sāmma-i aa u ce-ba nelviimba u saa hūu bīŋkūŋgu ba wulaa, Yesu-Kirsa da-u-diei cie ba da ba ce ba bāaŋgu-i ka hi hie?

¹⁸ Terieŋgu faŋgu-na, nelduɔŋ āmbabalma cie Diilōŋo gāŋ baa nelbiliemba-i hiere dumaa, nelduɔŋ āncenviimaa bi kuraa nelbiliemba-i hiere dumei aa hiel-ba kuliinŋu-na. ¹⁹ Nelduɔŋo diei uŋ yagaraa Diilōŋo nuŋgu-i dumaa a ce nuumba boi ce āmbabalmanciraamba, nelduɔŋo diei bi siyaa Diilōŋo nuŋgu-i dumei a ce nuumba boi ce nelviimba Diilōŋo wulaa.

²⁰ Kumaŋ ŋaa *āŋjīnamma-i, Diilōŋo hāa-ye baa-ma i die suɔ wuɔ i āmbabalma maaraaya cor. Ŋga i āmbabalma-i baa ma maaramma-i hiere Diilōŋ-hujarre maaraa-ma aa bir jārā. ²¹ Diilōŋo cie hujarre yiε aa ce-ye nelviinŋ miε i die da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i Itieŋo-i Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. A ce dumaanŋo-na āmbabalmaŋ cie ma bāaŋgu-i baa nelkolle-i dumaa, Diilōŋ-hujarre ce di bāaŋgu-i baa koŋkoro-i dumei.

6

I karaanu i-naa nuɔ baa āmbabalma-i

¹ Kufaŋgu terieŋgu-na i gbāa cira niε? I saaya i cor baa āmbabalma-i Diilōŋo duɔ ce hujarre yiε boi wei? ² Ma'i sī! Ii dii ŋaa i kuu a karnu i-naa nuɔ baa āmbabalma-i, i ce niε gbāa tiraa cor baa-ma?

³ Na saa suɔ wuɔ miε maŋ *baatiseŋ hiere a suur Yesu-Kirsa horre-na, kuu dii ŋaa i kuu baa-yo'i wei? ⁴ Iŋ daa *batemu-i, kuu dii ŋaa i kuu baa *Kirsa-i aa ba fuure-yiε baa-yo i To-i Diilōŋo duɔ sire-yiε ŋaa uŋ siire fuɔ-i dumaa baa u himma-i i die waa bāfelieŋ-nu. ⁵ Na saa da, da kuɔ i kuu kulduɔŋgu baa Kirsa-i, i ka bi sire sireduɔma baa-yo. ⁶⁻⁷ Umanŋ duɔ ku, u kuraa āmbabalma nammu-na. Terieŋgu faŋgu-na na saaya na suɔ wuɔ ba gbuu i cicuɔŋgu-i baa Kirsa-i a ko i balaanŋu-i a hūu-ye āmbabalma nammu-na. ⁸ Da kuɔ i kuu baa Kirsa-i, i suyaa wuɔ i ka sire waa baa-yo. ⁹ I suyaa kerre wuɔ Kirsaŋ siire hel kuumba holma-na, u siε tiraa ku; kuliinŋu siε tiraa gbāa ce bīŋkūŋgu yuɔ. ¹⁰ Kirsa kuu i diei a kure āmbabalma-i gbula. Uŋ siire fiεfiε-i-na, u cāa Diilōŋo. ¹¹ Kuuduɔŋgu yaa baa namaa bi fere-i: Na gbīε na dii-ma na hōmmu-na wuɔ na kuu a karnu na-naa nuɔ baa āmbabalma-i aa sire waa Yesu-Kirsa horre-na ta na cāa Diilōŋo.

¹² Terieŋgu faŋgu-na, āmbabalma saa saaya ma tiraa ta yaanŋa nei a ce na ta na ce kumaŋ dolaanunŋ-nei. ¹³ Baa na tiraa na nanna na fere na hā āmbabalma-i ma ce-na kōraanŋ namaa ta ma ce kuubabalaanŋu baa-na. Ŋga naŋ kuu aa sire waa cicēlma fiεfiε-i-na, yaanŋ aa na hā Diilōŋo-i baa na fere u ce-na ānfafammanciraanŋ namaa, tuɔ ce ānfafamma baa-na. ¹⁴ Naŋ yaanŋ ānjīnamma-i aa cu Hujarrentieŋo huonŋ-nu, āmbabalma siε tiraa gbāa ce bīŋkūŋgu nei.

¹⁵ Ŋga iŋ yaanŋ ānjīnamma-i aa cu Hujarrentieŋo huonŋ-nu, i ka cor tie ce āmbabalma-i wuɔ ānjīnamma sa tiraa ma ye dii i yunŋ-nu wei? Ma'i sī! ¹⁶ Na saa suɔ wuɔ da ŋ nanna ŋ fere hā nelieŋo ŋaa kōrieŋ nuɔ, a ta ŋ nu u nuŋgu-i, ŋ cie kutieŋo kōrieŋ nuɔ ninsoŋo wei? Ku gbāa waa ŋ naana ŋ fere hā āmbabalma, mafamma kā baa-ni kuliinŋ-nu. Ku gbāa bi waa ŋ naana ŋ fere hā Diilōŋo ta ŋ nu u nuŋgu-i; kufaŋgu kā baa-ni viisinninŋ. ¹⁷ Ŋga yaanŋ i tie jaal Diilōŋo-i: Namaa namaŋ āmbabalma naa ce-na kōraanŋ namaa,

na yaan fiefie-i-na aa ta na nu Diilonjo nunɔgu-i baa huɔnga diei, aa sie ban waan maman baa-na. ¹⁸ Na hilaa ambabalma kɔrsinni-na a suur viisinni-kɔrsinni. Kuu dii ɔaa na hielaa na nanɔga ambabalma cemman-na, na suurii kuuviin-nu fiefie-i-na. ¹⁹ Na nelnulle gbɛ baa-na ku'i cie mi bie nel daama-i da mi tagaaya pigaaɔn-na. Dieluo-i-na, nan ɔa naa nanna na ferɛ dumaa ɔaa kɔraan namaa a hã ambabalma-i ta na ce kakarkuonjo-i, a ji ce na pu baa Diilonjo-i, naanan ɔa ferɛ dumei fiefie-i-na na hã Diilonjo-i, na ta na ce kuuviingu a waa nelfafaan namaa.

²⁰ Ambabalman ɔa naa ta na yaan-na huɔngu-na, na saa ta na yuure viisinni-maama. ²¹ Nan taa na ce kuman ku huɔngu-na, na daa bige-i kuɔ? Ma si nyunɔ-i-na ku da-na senserre ke? Maacemma famma temma kã baa nelieɔo kuliin-nu.

²² Ɖga fiefie-i-na, na kuraa ambabalma nammu-na ta na caa Diilonjo. Nan daa kuman kuɔ, ku yaa daaku: Na ciluo faa a saanu baa Diilon un taaran-yuo dumaa, aa na ka da cicɛlma man sa tɛn dede-i. ²³ Na saa da, ambabalma pa ma tienjo-i baa kuliingu, a ne da da ɔ waa Itienjo-i Yesu-Kirsa horre-na, Diilonjo ha-ni baa cicɛlma man sa tɛn dede-i gbãngbãɔ.

7

I karaanu i-naa nuɔ baa anjɔnamma-i

¹ Tobin namaa, mi suyaa mie na suɔ kun wuo dumaa i holma-na. Na suyaa wuo nelieɔ nuɔ da ɔ waa cicɛlma yaa-i ɔ saaya ɔ ta ɔ wuo humienja-i an saaya a wuo dumaa. ² Terieɔgu fanɔgu-na, casoɔno boɔ duɔ waa cicɛlma, u sie gbãa hel ansorre-na. Ɖga boɔ duɔ ku, binɔkɔngu sie gbãa bella-yuo ba ansorre-na. ³ Duɔ yan u boɔ-i cicɛlma aa kã ka soɔ bibieɔo nan-na, u calaa; u cie *fuocesinni. Ɖga u boɔ duɔ ku, nelma sie gbãa yuu-yo; u gbãa soɔ bibieɔo nan-na aa u sie cal. ⁴ Tobin namaa, kuuduɔngu yaa baa namaanjo-i; nan kuu baa *Kirsa-i, kuu dii ɔaa na karaanu na-naa nuɔ baa *Moisi *anjɔnamma-i. Na cie unan baan namaa. Uman siire kuomba holma-na, i cie fuɔ baan miemei die gbãa tie ce kuman dɔlaanan Diilonjo-i. ⁵ In waa tie ce kuman dɔlaanan-yie, anjɔnamma taa ma pigaaɔn kuman saa fa cemman. Da ma cira kuman saa fa, i tie taara i ce ku yaa-i, a ne da ku yaa kaan baa-ye kuliingu-na. ⁶ Ɖga fiefie-i-na, in kuu baa Kirsa-i, kuu dii ɔaa i karaanu i-naa nuɔ baa anjɔnamma-i. Iyonjo man waa i gbeini-na, u karaa aa yan-ye i ferɛn nuɔ; i gbãa caa Diilonjo-i caafelemman. I yan caacɔlomma-i, Moisin nyegaaɔn manan, aa i tie nu *Diilon-Yalle yaa wulaa-i.

Anjɔnamma stɔnni-i

⁷ Terieɔgu fanɔgu-na, i gbãa cira nie? Anjɔnamma balaan ambabalma temman-i wei? Ma'i si! Anjɔnamma yaa cie mi suɔ ambabalma-i. Ku anjɔnamma saa naa cira: «Baa ce nenemungu-i»*, mii naa saa su wuo nene-mungu balaan. ⁸ Ambabalma dɛraa anjɔnamma yaa nuɔ-i a ce muɔno-i nen-emuntien muɔ. Anjinan da ma'a maa si dii, ambabalma kure. ⁹ Dieluo-i-na, anjɔnamman ɔa na'a ma saa waa, mi taa mi ce mi baangu-i; ɔga anjɔnamman juo jo, ambabalma yaa cieɔ ma baangu-i ¹⁰ aa muɔmi cer kure. Anjɔnamma man naa saaya ma kayã-yie i tie ce i baangu-i, ma birii yan aa kɔsuɔɔn muɔno-i. ¹¹ Ambabalma dɛraa anjɔnamma yaa nuɔ-i a taal-mi kɔsuɔɔn-mi.

¹² Anjɔnamma famma ferɛ-i Diilon-maama, ma humienja-i Diilon-waanja. A vii aa tiraa fa. ¹³ Binɔkufafaangu gbãa jo baa mei kɔsuɔma-i wei? Ku sie gbãa!

* 7:7 Helman-sebe (Exode) 20.17; Anjɔnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.17

Ambabalma yaa juo baa-ma. Ma cīeḅ bīḅkūfafaanḅu yaa nuo-i a kōsuōḅ-mi da ma pigāan ma balaanḅu-i baa ma hōdorre-i.

Ambabalma taa yaanḅa nelbilōḅo-na

14 I suyaa wuō *ānjīnamma hīlaa Diilonḅ wulaa, a ne da muōḅo-i nelbilōḅbāḅgālān muō, aa āmbabalma tiraa ta yaanḅa miē. 15 Mi sa suō miḅ ceḅ kumaḅ: Miḅ taaraḅ kumaḅ mi sa ce kufaḅḅu, kumaḅ sa dōlaa-miḅ mi bir mi ce ku yaa-i. 16 Mi suyaa wuō miḅ ceḅ kumaḅ ku saa fa. Teriēḅu faḅḅu-na mi suyaa wuō ānjīnamma faa. 17 A ce dumaanḅo-na ku pigāan wuō mei maacemma sī mafamma-i; āmbabalma maḅ mi huōḅḅa-na, mafamma maacemma'i. 18 Kumaḅ ciē mi waḅ-ma dumaanḅo-na, mi suyaa wuō ānfafamma si dii mi kusūḅḅu-na. Mi niē da ānfafamma cemmaḅ-nuōḅḅu dii-miē, ḅḅa ma cemmaḅ-fḅḅḅuō yaa hie? 19 Miḅ taaraḅ ānfafamma maḅ, mi sa ce mafamma; miḅ'a mi sa taara āmbabalma maḅ, mi ce ma yaa-i. 20 Da mi ta mi ce kumaḅ mi sa taara-kuō, mei maacemma sī mafamma-i; āmbabalma maḅ mi huōḅḅa-na, mafamma maacemma'i.

21 Fiēfiē-i-na, mi suyaa kumaḅ dii-miē: Da mi ta mi taara mi ce ānfafamma-i, āmbabalma yaa bir ta yaanḅa. 22 Mi huōḅḅa-na, Diilonḅ-ānjīnamma dōlnu-miē. 23 Nga mi niē da nelma namma'i dii ta ma ḅāḅ baa mamar dōlaa-miḅ mi huōḅḅa-na. Ma ciē āmbabalma ta yaanḅa miē, a ce mi ta mi hel mi ce ma yaa-i. 24 Mei sūḅḅ daama fuō! Ma kā baa muōmei daami da ma ka kōsuōḅ-mi, hai ka hūu-mi? 25 Mi jaal Diilonḅ yaa Itienḅo-i Yesu-Kirsa maama-na, u yaa hūyāa-mi.

Mi ḅbāa cira: Muō fuō, mi siyaa Diilonḅ ānjīnamma-i, ma dōlnu-miē, ḅḅa mi kusūḅḅ-maama ce mi ta mi cu āmbabalmaḅ-huōḅḅu.

8

Iyunni dii Diilonḅ-Yalle nammu-na

1 Fiēfiē-i-na fuō! Bamaḅ suuriḅ Yesu-Kirsa horre-na, Diilonḅ siē ka ḅāḅ baa-ba. 2 Bige-i ciē mi waḅ-ma dumaanḅo-na? *Diilonḅ-Yalle fḅḅḅuō maḅ hāanḅ-yeḅ ninsoḅ-cicēḅma-i Yesu-Kirsa horre-na, u kuraa-ye āmbabalma nammu-na baa kuliḅḅu bi nammu-na. 3 *Moisi *ānjīnamma saa waa ma ḅbāa ce mafamma-i. Nelbiliemba nayusīnni yaa naa ce ku ta ku yar ānjīnamma-i. Kumaḅ yaraa ānjīnamma-i, Diilonḅ ciē u Biēḅo ce-ku: U saanḅ-yo u jo āmbabalmanciraanḅ miē temma, a ji bāl baa āmbabalma-i nelbilieḅ miē i halma-na. U ciē dumei a kure-mēi. 4 Miē maḅ yaanḅ i kusūḅḅ-maama-i aa tiē ce Diilonḅ-Yalle kusūḅḅu, Diilonḅ ciē mafamma-i i diē ḅbāa tiē wuō ānjīnamma-i maḅ saaya ma wuō dumaa. 5 Bamaḅ ciēḅ ba ferēḅ kusūḅḅ-maama-i, ba yii baa kumaḅ dōlaanḅ-bei. A ne da bamaḅ ciēḅ Diilonḅ-Yalle kusūḅḅu-i, ba yii baa kumaḅ dōlaanḅu Diilonḅ-Yalle. 6 Da ḅ ta ḅ yii baa naḅ kusūḅḅ-maama yōḅ, ma kā baa-ni kōsuōḅ-na; ḅḅa da ḅ ta ḅ yii baa kumaḅ dōlaanḅu Diilonḅ-Yalle-i, ku kā baa-ni cicēḅma-na baa hōfēḅḅeḅ. 7 Bamaḅ hōmmu-i yuu baa bafamba ferēḅ kusūḅḅ-maama yōḅ, kutaamba-i Diilonḅ-bigāarāamba; ba sa siē Diilonḅ wulaa aa ba siē ḅbāa siē u wulaa. 8 Bamaḅ yaanḅ ba kusūḅḅ-maama ta yaanḅa bei, ba siē ḅbāa ce bīḅkūḅḅu hel Diilonḅ yufelleḅ. 9 Nga namaanḅo-i, Diilonḅ-Yalleḅ yeḅ na hōmmu-na, na sa ce na kusūḅḅ-maama. Diilonḅ-Yalleḅ taaraḅ kumaḅ, na ce ku yaa-i. *Kirsa Yal da diē di sī umanḅ nuō-i, kutieḅo-i Kirsa wuōḅo sī. 10 A ne da da kuō Kirsa dii na hōmmu-na, Diilonḅ ciē-na nelviḅḅ namaa, a ce dumaanḅo-na u Yalle hāa-na cicēḅma maḅ sa tiēḅ dede-i. Ambabalma ka ce na ku banamba

temma-i, ¹¹ nga uman̄ siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na, u Yallen̄ yen̄ baa-na, u ka bi sire namaan̄o-i baa-de.

¹² Terien̄gu fan̄gu-na tobin̄ namaa, cɛmelle dii-yiɛ. Nga cɛmelle man̄ dii-yiɛ di yaa daade: I yan̄ i kusun̄-maama-i aa i tie ce kuman̄ dɔlaanun̄ Diilon̄-Yalle yaa-i. ¹³ Na saa da, da na ta na ce kuman̄ dɔlaanun̄-nei, na ka kɔsuw̄ na fere. Nga da na yan̄ Diilon̄-Yalle kãyã-nei na hiel na gboluon̄gu kuubabalaan̄gu cemna-na, na ka da cicɛlma man̄ sa fɛn̄ dede-i.

Diilon̄-Yalle ce-ye Diilon̄-bisãl̄n̄ miɛ

¹⁴ Baman̄ yaan̄ *Diilon̄-Yalle ta ba yaan̄-na hiere, Diilon̄-bisãl̄mba. ¹⁵ Kuman̄ ciɛ mi wan̄-ma dumaan̄o-na, nan̄ daa Diilon̄-Yalle man̄, di sa ce-na kɔraan̄ namaa, a ce na ta na kãalã; nga di ce-na Diilon̄-bisãl̄n̄ namaa, a ce i tie gbã i bɛ Diilon̄o-i «Baba!» ¹⁶ Diilon̄-Yalle fande fere yaa fɛn̄ i hɔmmu-i a pigãan̄-ye wuɔ Diilon̄-bisãl̄n̄ miɛ. ¹⁷ Aa in̄ yen̄ Diilon̄-bisãl̄n̄ miɛ, u ciilun̄gu vii miɛmei; i ka wuɔ-ku baa i-naa baa *Kirsa-i. In̄ mulɛn̄ baa-yo, i ka bi ce i bãan̄gu-i baa-yo u yuntesɛnni-na.

¹⁸ Mi suyaa miɛ in̄ cen̄ mulɛma man̄ nyun̄go-i-na, ma siɛ gbãa fi baa in̄ ka ce i bãan̄gu-i dumaa bisɛnuɔ-i-na. ¹⁹ Na saa da, Diilon̄-bisãl̄mba sɛnnin̄ ka suɔ yiin̄gu man̄ nuɔ-i, hɛman̄-niini-i hiere ni niya yiin̄gu fan̄gu himma-i. ²⁰ Hɛman̄-niini-i hiere ni naa yun̄gu, aa ni nagãn̄-na sɛ, Diilon̄o yaa ciɛ-ni dumaan̄o-na. Mafamman̄ fiɛ ce, kuu dii n̄aa ku cii nga ku saa kũna. ²¹ Yiin̄gu dii baa yiin̄gu, Diilon̄o ka hũu-ni guɔyuɔ nammu-na ni waa ni fereɛn̄ nuɔ Diilon̄-bisãl̄n̄ temma, ta ni ce ni bãan̄gu-i. ²² I suyaa kerre wuɔ ji hi baa nyun̄go, hɛman̄-niini-i hiere ni gbu ni biren̄ aa ta ni cufal n̄aa kusun̄gu bilaa ciɛn̄o. ²³ Aa ni'i sɛ yon̄, Diilon̄-bisãl̄n̄ miɛ i bi biren̄ dii cicaara. Diilon̄o hãa-ye u Yalle-i i diɛ suɔ wuɔ un̄ pãa nun̄gu man̄, u ka ce-ku. I ciɛ Diilon̄o duɔ hã-ye Diilon̄-bisãl̄mba munyierammu-i a kor-e mulɛma-na hiere gbula. ²⁴ I kuraa, nga i hɛn̄ konkoro fan̄o taalun̄gu yon̄. Nin̄ hɛn̄ kuman̄ taalun̄gu-i, da n̄ da-ku, n̄ siɛ gbãa tiraa ta n̄ hɛn̄ ku taalun̄gu-i. Hai moloŋo'i daa bɛnkun̄gu dede aa tiraa cor tuɔ hɛn̄ ku taalun̄gu-i? ²⁵ Nga nin̄ hɛn̄ kuman̄ taalun̄gu-i, da n̄'a n̄ sa da ku yufelle, n̄ da n̄ fiɛ n̄ huɔnga-i ta n̄ ciɛ-ku.

²⁶ A naara kufan̄gu-i, kun̄ nuɔl-en̄ dumaan̄o-na, Diilon̄-Yalle bi kãyã-yiɛ. Na saa da, i sa suɔ kuman̄ saaya cãrãmma Diilon̄o wulaa. Nga Diilon̄-Yalle fande fere yaa gbuu di biren̄ di cãrã Diilon̄o-i di hã-ye. Din̄ biren̄ baa maman̄, ma siɛ gbãa hel nelien̄ nun̄-nu. ²⁷ Diilon̄ un̄ suɔ nuɔmba kusun̄-maama-i dumaan̄o-na, u suɔ u Yallen̄ cãrãn̄ kuman̄ u wulaa. Diilon̄ un̄ taaran̄ kuman̄, u Yalle cãrã ku yaa-i u wulaa di hã u baamba-i. ²⁸ I suyaa wuɔ Diilon̄o maaman̄ dɔlnun̄ baman̄, un̄ bɛ baman̄ a saanu baa un̄ yieraaya-meɛ dumaa, wɛima-i hiere ma fa ba maama. ²⁹ Kuman̄ ciɛ mi wan̄-ma dumaan̄o-na, Diilon̄o yufellen̄ hilaa baman̄ nuɔ-i dii ku domma-na, u ciɛ ba yaa da ba ce u Biɛn̄o nabieraamba a ce u Biɛn̄o duɔ da hãmba bɔi. ³⁰ U yufellen̄ hilaa baman̄ nuɔ-i dii ku domma-na, u bɛ ba yaa-i piɛ-ba u caan̄-nu. Aa un̄ bɛ baman̄, u ciɛ ba yaa-i nelviimba. Aa un̄ ciɛ baman̄ nelviimba-i, u ciɛ ba yaa da ba ce ba bãan̄gu-i baa u Biɛn̄o-i.

Diilon̄-nelnyulmu temma si dii

³¹ I gbãa tiraa naara hama-i? Diilon̄ duɔ gbãn̄ waa baa-ye tɛ, hai gbãa biɛna i maama-i? ³² U saa nyaayã fuɔ fereɛn̄ Biɛn̄o-i; u hãa-ba baa-yo ba ko-yo i maama-na hiere. U ce nie aa u siɛ hã-ye bɛmbɛnni-i hiere a naara u Biɛn̄o-i? ³³ Diilon̄o yufellen̄ hilaa baman̄ nuɔ-i, hai moloŋo'i gbãa cãl-ba? Diilon̄o fuɔ fere wuɔ ba saa cãl, ³⁴ hai gbãa cira ba cãlãa? Yesu-Kirsa yaa kuu i solaan̄gu-i, aa ku'i sɛ yon̄; u siire ka waa Diilon̄o caan̄gu-na tuɔ cãrã Diilon̄o-i u hã-ye.

Terienጅu fanጅu-na molo sie gbāa cāl-e. ³⁵ I maamanጅ dálnuጅ *Kirs-a-i duma-a, bige-i gbāa bōrō-yie baa-yo? Mullema sie gbāa, sūlma sie gbāa, yaahuolo sie gbāa, nyulmu sie gbāa, naaluō sie gbāa, bāani sie gbāa, kuliጅጅu sie bi gbāa.

³⁶ Naa manጅ nyegānጅ duma-a Diilonጅ-nelma-na wuō:

«Itie, nanጅ maama-na, cuo duō kaal, kuliጅጅu hūጅ ku cu-ye duma-a ka nanጅ bāanጅu-i.

Ba hōmmu doጅ baa-ye mu cor:

*Ba ce-ye ጅaa banጅ kāጅ baa tūlmba manጅ da ba ka ko-ba banጅ ceጅ-banጅ duma-a.»**

Mie ii bi dii dumei i muntleenammu-na.

³⁷ Nጅa mafammanጅ fiē ma ce, i maamanጅ dálnuጅ umanጅ, u ce ma ta ma tle mie maama'i nuō-i. ³⁸ Coima saa fa, mi suyaa mie Diilonጅ unጅ dōlaa-ye duma-a, bīጅkūጅጅu sie gbāa bōrō-yie baa-yo. Kuliጅጅu sie gbāa, cicēlma sie bi gbāa, *dōrጅpōuōrbiemba sie gbāa, *jīnabaa-ba sie bi gbāa, isuōtaamba sie gbāa, nyunጅo ku weima sie gbāa, biጅlጅ ku weima sie bi gbāa, himma sie gbāa, ³⁹ dōr-niini sie gbāa, hlemanጅ-niini sie bi gbāa. Diilonጅ unጅ pigāanጅ-ye unጅ dōlaa-ye duma-a Itienጅo-i Yesu-Kirs-a jomma-na, ku bīጅkūጅጅu si dii kumanጅ gbāa bōrō-yie baa-yo.

9

Diilonጅ unጅ hielaa u yufelle bamanጅ nuō-i

¹ Muōጅo-i *Kirs-a wuōጅ muō, a ce dumaanጅo-na miጅ ka wanጅ mamanጅ coima sī; ninsonጅo yaa-i. *Diilonጅ-Yalle ce mi ta mi suō-ma mi huōጅጅa-na wuō mi wanጅ ninsonጅo. ² Miጅ taaranጅ mi wanጅ mamanጅ ma yaa daama: Mi huōጅጅa si dii huōጅጅa, ma gbu ma kukul-mi. ³ Kuō Diilonጅo naa gāጅ baa muōmei aa hiel mi nunጅu-i Kirs-a horre-na aa cer yanጅ mi nellenጅ-tobimba-i, kuu naa dálnu-mie yanጅ. ⁴ Ba yaa haba-i? Ba yaa *Isirahel-baamba-i. Diilonጅo cie ba yaa-i u bisālmba, u caraaya ba yaa-i, u bilaa *tobisīnni-i baa ba yaa-i, u hāa ba yaa u *āጅjīnamma-i, u pigāanጅ ba yaa ba ta ba buol-o, u pāa nunጅu-i baa ba yaa-i. ⁵ Bafamba bīncuōmba yaa Abiramubaa-ba-i. Aa nelsīnni-na, Kirs-a manጅ bīmbīnni-i hiere ni yunጅu-na, u bīncuōmba yaa bafamba-i. Kirs-a-i Diilonጅo, u gbē baa gbēliēma hōnni manጅ jonጅ. Ma cie!

⁶ Nጅa banጅ'a ba saa hūu Kirs-a maama-i, ku pigāanጅ wuō Diilonጅ-nupālle cie gbāጅጅbāጅ wei? Ku'i sī! Na saa da, Isirahel-baamba-i hiere, ba hieronጅo sī Isirahel-baamba Diilonጅo wulaa; ⁷ aa *Abiramu bisālmba-i hiere, ba hieronጅo sī Abiramu bisālmba-kireiጅa. Hama-i nuō-i? Diilonጅo gbē Abiramu-i wuō: «*Miጅ pāa nunጅu manጅ baa-ni wuō mi ka hā-ni huōጅጅu, *Isaki yaa ka hā-ni baa huōጅጅu fanጅu-i.*»* ⁸ U taara u cira wuō Abiramuጅ huōጅ bisālmba manጅ hiere fuō homma-i, Diilonጅo sa kāጅ-ba Abiramu bisālmba. Nጅa unጅ pāa nunጅu-i aa hā-yo bamanጅ, u kāጅ ba yaa-i Abiramu bisālmba-i. ⁹ Diilonጅo pāa nunጅu-i baa-yo wuō: «*Mi ka bir jo belle manጅ juōጅ fiēfiē ku temma-i, huōጅጅu fanጅu-na, Sara ka da bepōlጅo.*»†

¹⁰ Aa u'i sī yonጅ. Erebeke bi daa pēbaa baa i bīncōiጅo-i Isaki-i. ¹¹ Bisālጅ daaba saa naa hi honጅ yogo, ba saa naa ce kuufafaanጅu dede, ba saa naa bi ce kuubabalaanጅu dede. Nጅa Diilonጅo hiel nuōmba-i fuō hielma. ¹² Wuō gbē Erebeke-i wuō: «*Bepōmōlጅo ka tuō cāa hāanጅo-i.*»‡ U cie mafamma-i duō

* **8:36** Gbēliēmanጅ-nalāanጅu (Psaume) 44.23 * **9:7** Miwaanጅo jīnammanጅ-sebe (Genēse) 21.12 † **9:9** Miwaanጅo jīnammanጅ-sebe (Genēse) 18.10 ‡ **9:12** Miwaanጅo jīnammanጅ-sebe (Genēse) 25.23

Ɖigāan wuɔ u sa ne moloŋo āncemma aa hiel-o, ŋga u nyaanu fuɔ fereŋ nuŋ-āndaanŋu. ¹³ Ma bi nyegāan dumei wuɔ: «*Yakɔbu-i baa Esawu-i, mi yufelle hilaa Yakɔbu yaa nuɔ-i.»[§]

Diilonŋo yufelle bi hilaa banamba-na

¹⁴ Terienŋu faŋgu-na, i gbāa cira nie? Diilonŋo maacemma saa fa we-i? Ku'i si!
¹⁵ U gbaraa-ma baa *Moisi-i wuɔ: «*Da mi ta mi taara mi ce hujarre uman nuɔ-i, mi ce-yuɔ. Da mi ta mi bi taara mi ce baa uman, mi bi ce baa-yo.*»^{*} ¹⁶ Diilonŋo sa ne ŋ huŋga, u sa bi ne ŋ āncemma. U ne u hujarre yon. ¹⁷ Diilon-nelmaŋ-sebe-i-na, Diilonŋo gbɛ Esipi jāmatigi-i wuɔ: «*Mi cie-ni jāmatigi nuɔ da mi Ɖigāan-ni mi fŋŋgūɔ-i, ku yaa mi yerre ka du terni-na hiere ka saa.*»[†] ¹⁸ Terienŋu faŋgu-na, Diilonŋ duɔ tuɔ taara u ce hujarre uman nuɔ-i, u ce. Duɔ bi tuɔ taara u naara kuanŋu ānyagarma maŋ nuɔ-i, u bi naara.

¹⁹ Unaa ka gbɛ-mi wuɔ: «Bige-i cie Diilonŋo tiraa tuɔ cāl-e? Hai moloŋo-i gbāa cie Diilonŋo-i u huɔya-maama cemma-na?» ²⁰ Nan hilaa hie, nuɔni maŋ nelbilonŋ nuɔ, aa ta ŋ fanu baa Diilonŋo-i? Bireŋga gbāa gbɛ ka matienŋo-i wuɔ: «Bige-i cie ŋ ma-mi dumandɛ-i?» ²¹ Kumaŋ da ku dɔlnu bitomarāŋo-i u ma ku yaa-i baa u yemaanŋu-i. Da ku dɔlnu-yuɔ u ma sukpekpellun-bituonŋu, da ku bi dɔlnu-yuɔ u ma sudɔdɔllun-bituonŋu baa yemaduonŋu faŋgu-i.

²² Bamaŋ duu Diilonŋo huŋga-i, bamaŋ gbɛ kɔsuɔma-i, Diilonŋ duɔ tiera ba nuonŋu-i duɔ ji Ɖigāan-ba u jayamma-i baa u fŋŋgūɔ-i yiiŋgu nanŋu, nanŋ'a nie?
²³ Aa un cie hujarre-i bamaŋ nuɔ-i, un tigiin bamaŋ dii ku domma-na ba da ba ta ba ce ba bāanŋu-i baa-yo, duɔ ce baa-ba ceŋ daama temma-i, a Ɖigāan wuɔ hujantienŋo, nanŋ'a nie? ²⁴ Un bɛ mie maŋ *Yuifubaa-ba hɔlma-na baa *nieraaamba bi hɔlma-na hiere, u cie baa miemei, u saa ce baa Yuifubaa yon.
²⁵ U waan ma yaa-i Ose sebe-i-na wuɔ:

*«Bamaŋ saa waa mi baamba,
 mi ka ce-ba mi baamba.*

*Bamaŋ maama-i saa ta ma dɔl-min,
 mi ka ta mi ku ba maama-na ŋaa nelienŋo baa u dɔrŋo.*

²⁶ *Aa ban ŋa naa gbɛ nuɔmba-i terni maŋ nuɔ-i wuɔ mei baamba si,
 kufanŋu terni-na, ba ka ta ba bi-ba Cicɛlmantienŋo bisalmba.»[‡]*

²⁷ *Isayi bi waan *Isirahel-baamba maama wuɔ: «*Halle da ku fi'a Isirahel-baamba ka ciinu nie nie, ba da-ba-die-i ka kor-bei yon;* ²⁸ *kerɛ Itien un waan mamaŋ nelbiliemba kŋŋgu-na, u ka ce-ma hiere aa u ka tiraa ce-ma pampañ.»[§]*

²⁹ Isayi duɔŋo faŋo naa bi wuɔya wan-ma wuɔ:
*«Kuɔ Dombuɔ saa naa yan huonŋu ha-ye,
 ii naa gbuo hiere ŋaa Sodɔmutaambaŋ gbuyaa dumaa.*

Mamaŋ daa Gomɔrtaamba-i maa naa bi da-ye.»^{}*

Viisŋni da Diilon-na, ni sa da anŋnamma-na

³⁰ In taaran i wan mamaŋ ma yaa daama: *Nieraamba maŋ saa ta ba wuɔ *anŋnamma-i da ba da viisŋni-i, ba daa-ni. Ba daa-ni dan hama-i temma-i? Ban haa ba nanŋa-i *Kirsai-na ku'i cie ba da-ni. ³¹ A ne da *Isirahel-baamba famba maŋ taa ba wuɔ anŋnamma-i da ba da-ni, ba saa gbāa da-ni. ³² Bige-i

[§] 9:13 Malaki (Malachie) 1.2-3 ^{*} 9:15 Helmaŋ-sebe (Exode) 33.19 [†] 9:17 Helmaŋ-sebe (Exode) 9.16 [‡] 9:26 Ose (Osée) 2.1,25 [§] 9:28 Isayi (Ésaïe) 10.22-23 ^{*} 9:29 Isayi (Ésaïe) 1.9. Mamaŋ daa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i ku da Miwaanŋo jŋnamman-sebe-i-na (Genèse) 19.23-28.

ciε ba saa gbāa da-ni? Ba saa haa ba nanḡa Kirsa-na taara-niε, ba taaraaya-niε baa ba ciluω, ku'i ciε ba saa gbāa da-ni. Ba kāa ka tistḡ ba fεrε tāmpēlle† maḡ malāaḡ nuōmba-i. ³³ Diilonḡ uḡ waanḡ dimaḡ maama-i u sebe-i-na wuō:

«Mi ka jḡna tāmpēlle *Sinyo-i-na,
nuōmba ka ta ba tistḡ ba fεrε diε.

Di ka ta di mal nuōmba-i.

Nḡa umaḡ duω haa u nanḡa diε, u yaanḡa siε ture.»‡

10

¹ Tobinḡ namaa, mamaḡ yuu mi huōḡga-i, mi taara *Yuifubaa-ba kor. Mi gbu mi carā ku yaa Diilonḡo wulaa mi hā-ba. ² Coima saa fa: Ba hinu pāama baa Diilonḡ-kūḡgu-i, ḡga ba saa suō hūmefafalle-i. ³ Nelieḡ nuō ninḡ saaya ḡ ce kumaḡ Diilonḡo tuō kāḡ-ni nelviinḡ nuō, ba saa suō-ku aa ta ba taara ba ce nelviimba bafamba fεreḡ cemma. A ce dumaḡḡo-na, Diilonḡ uḡ ciε kumaḡ duō gbāa ce-ye nelviinḡ miε, ba saa siε-ku. ⁴ A ne da *Kirsa yaa juō ji baal *Moisi *anḡnamma-i. U ciε mafamma-i kumaḡ ka ce bamaḡ da ba haa ba nanḡa-i yuō Diilonḡo tuō kāḡ-ni nelviimba.

⁵ Na saa da, umaḡ taaraayanḡ viisinni-i anḡnamma barguō-i-na, Moisiḡ waanḡ mamaḡ ku kūḡgu-na, ma yaa daama wuō: «Umaḡ duō gbāa wuō anḡnamma hūmieḡa-i hiere, a ka kor-o.»* ⁶ Nḡa umaḡ hūyāa Diilonḡ-maama-i duō taara viisinni-i, mamaḡ waanḡ baa-yo ma yaa daama wuō: «Baa cira: *Hai ka nyugūḡ dōrō-i-na ka bi Kirsa-i?*» ⁷ Baa bi tiraa ḡ cira: *Hai ka suur hēma-na ka sire Kirsa-i?*» ⁸ Ma nyegāaḡ wuō: «Diilonḡ-nelma dii ḡ caanḡu-na; maa dii ḡ nunḡu-na, maa dii ḡ huōḡga-na.»† Ma ciera wuō na hūu Diilonḡ-maama-i. I wuōra i waḡ ma yaa-i baa nuōmba-i. ⁹ Na saa da, da ḡ puur ḡ nunḡu-i a waḡ-ma nuōmba yufelle-na wuō Yesu yaa Itieḡo-i, aa hūu-ma hḡḡ wuō Diilonḡo siire-yuō hiel-o kuomba hōlma-na, ḡ ka kor. ¹⁰ Da ḡ hūu-ma hḡḡ, Diilonḡo tuō kāḡ-ni nelviinḡ nuō. Da ḡ puur ḡ nunḡu-i a waḡ-ma, Diilonḡo kor-ni. ¹¹ Na saa da, Diilonḡ-nelma ciera wuō: «Umaḡ duō haa u nanḡa yuō, kutieḡo yaanḡa siε ture.»‡ ¹² A ce dumaḡḡo-na Yuifubaa-ba-i baa *niεraamba-i kuuduōḡgu yaa-i; biḡkūḡgu saa bōrō-bei. Yunteduōḡo'i yiεḡ ba yuḡ-nu hiere tuō ce anḡfamma-i bamaḡ muyaḡḡ ba natiεḡa yuō. ¹³ Naa maḡ nyegāaḡ dumaḡ Diilonḡ-nelma-na wuō: «Umaḡ duō muo u natiεḡa Itieḡo-na, u ka kor-o.»§ ¹⁴ Nḡa da ba saa haa ba nanḡa yuō, ba ka ce niε gbāa muo ba natiεḡa yuō? Aa da ba saa nu u maama-i, ba ka ce niε gbāa haa ba nanḡa yuō? Aa moloḡ duō uu si dii duō tuō waḡ u nelma-i, ba ka ce niε gbāa nu-ma? ¹⁵ Aa moloḡ duō saa puor ma yerreḡ, ma ka ce niε gbāa waḡ? Ma waanḡ Diilonḡ-nelma-na wuō: «Bamaḡ juōḡ baa neldōdōlma-i, ba jomma sa suō aa fē huōḡga.»* ¹⁶ Nḡa nuōmba-i hiere ba saa siε *Neldōdōlma-i. *Isayi waanḡ-ma wuō: «*Itie, iḡ waḡ nelma maḡ, ḡ daa hai hūyāa-ma?*»† ¹⁷ Terieḡgu faḡḡu-na, Kirsa nelma numma yaa juōḡ baa ma hūuma-i.

¹⁸ Yaanḡ mi yuu-na: Nuōmba saa nu nelma famma-i wεi? Ba nuō-ma! Diilonḡ-nelma ciera wuō:

«Ba nelma gbuḡyaa hēma-i hiere.

† 9:32 Tāmpēlle maḡ malāaḡ nuōmba-i: Ba gbē Yesu yaa-i. Niεḡ Pier dē. 2.4,8. ‡ 9:33 Niεḡ 10.11;

Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 8.14; 28.16; Pier dē. 2.6-8. * 10:5 Buolmaḡ-sebe (Lévitique) 18.5; Gal. 3.12

† 10:8 Anḡnamma tiyemḡaḡ-sebe (Deutéronome) 30.12-14 ‡ 10:11 Isayi (Ésaïe) 28.16 § 10:13

Yowel (Joël) 3.5 * 10:15 Isayi (Ésaïe) 52.7 † 10:16 Isayi (Ésaïe) 53.1

Nuwɔmba nuɔ ba nelma-i nilɛiŋa-na hiere ka saa.»‡

¹⁹ Mi ka tiraa yuu ne: *Isirahel-baambaŋ nuɔ-ma, ba saa naa suɔ ma yaanŋa-i wɛi? Ma yaanŋa suyaa! Moisi yaa waan-ma dɛlɛlɔ wuɔ: «Diilonɔ ciera:

ƆNan'a na sa kɔŋ bamaŋ wuɔ niɛraamba, mi ka ce na ta na ce yelma bei.

Mi ka ce na hɔmmu du baa bamaŋ sa suyaaŋ bɛŋkɔŋgu.»§

²⁰ Aa Isayi daa holle cira: «Diilonɔ ciera:

ƆBamaŋ saa ta ba taara-miɛ, ba daa-mi.

*Bamaŋ saa ta ba yuu-mi baa wɛima, mi caraaya ba yaa-i.»**

²¹ Nŋa kumaŋ ŋaa Isirahel-baamba kɔŋgu-i, Diilonɔ ciera:

«Baaŋgu-i baa isuŋgu-i mi bl mi baamba-i, ŋga ba sa siɛ-mi.

Ba sa nu mi nuŋgu-i aa tiraa pu bubuɔstni baa-mi.»†

11

Diilonɔ saa cɛina Isirahel-baamba-i

¹ Terienŋu fanŋu-na, yaan mi yuu-na: Diilonɔ cɛinaana u baamba-i *Isirahel-baamba-i wɛi? U saa cɛina-bei. Mei fɛrɛ-i Isirahel nellen-wuonɔ nuɔ,

*Abiramu haaŋyɛlɛn muɔ aa *Bensaamiɛ dɔŋ-wuonɔ muɔ. ² Diilon u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, u siɛ gbɔaa cɛina-bei. *Eliŋ muyaa u natienŋa Diilonɔ-na Isirahel-baamba maama-na kusuɔŋ-nu Diilon-nelma-na,

ma sl na suɔ ku terienŋu-i kɛ? ³ U ciera wuɔ: «*Itie, ba kuɔ ŋ *pɔpuɔrbiemba-i aa muonu mumbuolmuŋ-terni-i. Muɔmɛi tɛyaa mi diei ŋ huonŋgu-na, ŋga baa dii ta ba taara-miɛ baa komma.»**

⁴ Uŋ waan mafamma-i Diilonɔ siyaa-yo baa hama-i? U ciera wuɔ: «*ŋ saa tɛ ŋ diei! Nuɔmba neifienŋa sisi nuosiba ndii dii baami mi jɛnamma-na, kutaamba saa pigerɛ dede Baal[†]yaanŋa-na.»‡*

⁵ Kuubiduɔŋ daaku yaa nyunŋo ku baaŋgu-na: Diilon uŋ fiɛlaa cɛllɛ-baamba maŋ Isirahel-baamba-na, baa dii yogo. ⁶ U cɛ baa-ba aa fiɛl-ba, u saa ne ba maacemma. Kuɔ uu naa ne ba maacemma, baa naa saa cira u cɛ baa-ba.

⁷ Ku yunŋu yaa daaku wuɔ Isirahel-baambaŋ taa ba taara kumaŋ, ba saa da-ku; Diilon uŋ fiɛlaa bamaŋ bei, ba'i daa-ku yon. Ba boluonŋu cɛ aŋyagarmantaamba ⁸ ŋaa maŋ nyɛgaaŋ dumaa Diilon-nelma-na wuɔ: «*ji hi baa nyunŋo Diilonɔ cɛ ba hɔmmu ku aa yan-ba, aa cu ba yammu-i, aa suuye ba tɔnni-i ba sa nu baa-ni.»§*

⁹ *Davidi bi ciera wuɔ: «*Barɔ wuɔ niidɔdɔlni maŋ, mi taara Diilonɔ ce-ni ŋaa kɔllu a bel-ba,*

u ce-ni ŋaa juonɔ a cure-bei, u ce ni yaa u sagɔlnu ba gbeini-i a suu ba ambabalma solanŋu-i.

¹⁰ *Mi taara u yir-ba, ba baa tiraa ta ba da baa ba yufienŋa-i.*

*Aa u haa yaahuolo-i bei, ba baa gbɔaa ciir wuɔ baa-yo.»**

¹¹ Yaan mi yuu-na: Isirahel-baambaŋ tisaaŋ ba fɛrɛ a cii, ba ka pɔŋ tɛ dii hɛma-na wɛi? Ba siɛ pɔŋ tɛ dii. Ba cɛlmuɔ birii yan aa kɔyɔ *niɛraamba kor. A ce dumaanɔ-na, Isirahel-baamba ka ta ba ce yelma bei. ¹² Da kuɔ ba

‡ **10:18** Gbeliemaŋ-nalaaŋgu (Psaume) 19.5 § **10:19** Anjɛnamma tiyemman-sɛbe (Deuteronome)

32.21 * **10:20** Isayi (Esaie) 65.1 † **10:21** Isayi (Esaie) 65.2 * **11:3** Jamatigi ba sɛbedɛlɛŋo (1 Rois) 19.10,14 † **11:4** Baal: Tɛŋgu nan yerre-i dumaanɔ-na. ‡ **11:4** Jamatigi ba sɛbedɛlɛŋo (1

Rois) 19.18 § **11:8** Anjɛnamma tiyemman-sɛbe (Deuteronome) 29.3; Isayi (Esaie) 6.10; 29.10 * **11:10** Gbeliemaŋ-nalaaŋgu (Psaume) 69.23-24

cälmuo cie änfafamma nelbiliemba-na, da kuo ba ciima käayä niëraamba-i, da ba sire, ku ka käyā nelbiliemba-i ka hi hie?

Nieraamba korman-kūngu-i

13 Fieñe-i mi nelma vii *niëraan namei. Namaa naman *Isirahel-baan namaa si, Diilonjo puwraa-mi namaa hólma yaa nuo-i. Mi maacemma sa suo aa dólnu-mie. 14 Mi bi ce kufanngu-i da mi ce mi nellen-tobimba-i yelmantaamba a gbäa da mi kor banamba bei. 15 Na saa da, Diilonj un ciëlaa-ba kotuonngu, ku cie fuo baa niëraamba-i ba suurnu ba-naa. Duo ji sie ba pie-yo, kufanngu ka waa nie nie? Ku ka waa ñaa ba kuu aa sire.

16 Na saa da, da ñ pá diddelamma-i hä Diilonjo-i, ñ dímma-i hiere ma cie Diilonj-maama. Da ñ pá tibikaalmba-i hä Diilonjo-i, tibinegemmu-i hiere mu cie Diilonj-muumu. 17 Isirahel-baamba dii ñaa cñj-tibiinggu aa niëraan namaanjo-i na waa ñaa hñj-tibiinggu. Diilonjo karaa cñj-tibiinggu negemmu nammu nanna, aa bie hñj-tibiinggu negemmu gbo mu fonni-na. Cñj-tibiinggu negemmuñ danj tibiyoomma man, namaa na bi da maaduoma famma yaa-i, aa ma hel hiere kaasiduon daani yaa nuo-i. 18 Kufanngu terienngu-na, baa na nyë banj karaa negemmu man. Na ce nie aa nyë-mu? Negennga sa tüu kaaslnni, ñga kaaslnni'i tüyään negennga! 19 Unaa gbäa bi cira: «Diilonjo karaa negemmu fammu-i aa dii muomei mu fuonngu-na.» 20 U waan ninsonjo, ñga kumanj cie Diilonj kar-mu, ku yaa daaku: Mu saa haa mu nanja yuo ku'i cie u kar-mu halan-mu. Nuoninj haa ñ nanja-i yuo ku'i cie u dii-ni mu fuonngu-na. Yanj aa ñ nanna bombolma-i aa ñ ta ñ kälä Diilonjo-i. 21 Diilonj duo kar cñj-tibiinggu negemmu-i nanna, bige-i gbäa cie-yo hñj-tibiinggu muumu karma-na? 22 Ñ saa da, Diilonjo pigaanj u fafaanngu-i baa u hodorre-i pigaanj daama temma yaa-i: U huonnga donj baa bamanj naana u hümelle-i aa fa baa nuoni man nyaaräa-yuo. Da ñ bi nanna-yuo, u bi kar-ni nanna cñj-negemmu temma. 23 Aa Isirahel-baanj da ba nanna ba anyagarma-i, Diilonjo ka bir dii-ba ba fonni-na. Ku fonguo dii-yuo u duo ce-ma. 24 Nuonjo-i, nanj waa hñj-tibiing-nu, ba kar-ni jo ji gbo-ni cñj-tibiing-nu; mafanj da ma saa yar Diilonjo-i, cñj-tibiinggu ferenj negemmu gbonna ce nie gbäa yar-o?

Isirahel-baamba korman-kūngu-i

25 Tobinj namaa, mi taara na suo Diilonjo kusungu-i, ku yaa na ka suo wuo na nelnulle gbie baa-na. *Isirahel-baamba namba nyaayä ba fere. A ce dumaanjo-na Diilonjo yaan-ba tuo cie *niëraamba man dii da ba kor hiere, ba kor aa u suo kor-ba. 26 Isirahel-baamba ka kor hiere dumei ñaa man nyegaan dumaa wuo:

«Konjortienjo ka hel *Sinyo;

u ka hiel *Yakabu haayelmba-i anyagarma-na.

27 Mi ka hur ba ambabalma-i halan-ma bei aa bel *tobistnni baa-ba.»†

28 Isirahel-baambanj'a ba saa sie *Neldodolma-i, die i ne-ku, ba cie Diilonj-bigääräamba, ñga ku kuraa niëraan namaanjo-i. A ne da die ne Diilonj u yufellen hilaa-bei dumaa, i ne da ba maama dólnu-yuo yogo ba bincuamba maa-na. 29 Na saa da, Diilonj duo hä-ni, u hää-ni. U yufel da di hel-nie, di hilaa-nie; u sa bir baa huonj-ändaangu. 30 Yiinaa-i-na, namaa na saa ta na nu Diilonjo nunngu-i, Isirahel-baambanj juo cñina u nunngu-i huonngu man nuo-i, u suo ce hujarre namaanjo-na. 31 Ba yagaraa Diilonjo nunngu-i fieñe-i-na a ce u ce hujarre namaanjo-na, aa bafamba da ba bi da u hujarre-i. 32 Kumanj cie mi

warj-ma dumaanjo-na, Diilonjo yaan Isirahel-baamba-i baa nierraamba-i hiere ba ferɛn nuɔ ba suur ʔmbabalma-na bʔl ba nuhɔɛn-na aa suɔ duɔ ce hujarre bei hiere.

³³ Coima saa fa, Diilonjo fafaanngu temma si dii! U nu nelma-i ma numma-i aa tuɔ suɔ weima-i hiere. Molo sie gbʔaa suɔ u huaya-maama-i ti-ma, molo sie bi gbʔaa konnu u kusunju-i ³⁴ ʔaa man nycgʔan dumaa u nelma-na wuo:

«Hai gbʔaa suɔ Itienjo kusunju-maama-i?

Hai gbʔaa dii nelma u tun-nu?»

³⁵ Hai diyaa cemelle yuo dede aa u duɔ ji suu-de huon-nu?»

³⁶ Bimbinni-i hiere u yaa hielaa-ni, nii dii fuɔ nagʔn-na aa ni tyʔaa fuɔ tɛma. Yaan j tie gbelien j yaa-i honni man jon! Ma cie.

12

Diilon-bilon-wuosaanngu

¹ Tobin namaa, Diilonj unj cie hujar daade temma-i yiɛ, jande, mi carʔ-nei, haan-yonj baa na ferɛ ʔaa ban han-yonj tamman-kunju dumaa. Yaan na ciluo tuɔ fa. Taa na ce kumanj dolaanun-yuo. Ba buol Diilonjo-i dumei ninsoj-buolma-i. ² Baa na ta na nyaanu nelbiliemba kuucenju-i, yaan Diilonjo birna u birma a ha-na ʔnjogofelemma, ku yaa na ka ta na suɔ Diilonjo huonga-i: Kumanj faa, kumanj dolaanun-yuo baa kumanj vii, na ka ta na suɔ-ku.

³ Diilonj unj firiinu u huonga-i aa ce baa-mi, mi ka dii nelma na tunni-na hiere: Yaan bombolma-i aa nelienjo nelienjo u jina u ferɛ u fuonju-na. Nanj haa na nanja-i Diilonjo-na aa u ha-na fʔngɔbaa-ba man, taa na ce na weimambaa-ba-i na saanu baa ba yaa-i. ⁴ Nelbilonj unj yerj dumaa baa terni bɔi u kuɔmana, terienju terienju baa ku maacemma, ⁵ mie inj fie ciinu, j suuriinu i-naa dumei. Ii dii ʔaa i gbuonu ce nelduɔnjo *Kirsaa horre-na, nelienjo nelienjo baa u munyerammu. ⁶ Diilonjo firiinu u huonga-i a ha-ye i de-i-dej fʔngɔbaa. Duɔ ha nuɔni man j pɔpuɔrunju cemman-fʔngɔ-i, baa haar baa-yo u humelle-na. ⁷ Kayʔmman-fʔngɔ duɔ waa baa umanj, u tuɔ kayʔ. U nelma pigʔaman-fʔngɔ duɔ waa baa umanj, u tuɔ warj-ma u pigʔan. ⁸ Sireinj-fʔngɔ duɔ waa baa umanj, u tuɔ dii sireinja-i banamba-na. Umanj duɔ da u nagʔn-na, kutienjo yan j nanja ta ka fara baa huonga diei. Umanj duɔ da yaannga-i, u ce u yaatesinni-i baa pʔama. Duɔ ha umanj fʔngɔ-i wuo u tuɔ kayʔ suntaamba-i, kutienjo tuo ce-ma baa hofelle.

⁹ Na nelnyulmu saaya mu konj, huhurma saa saaya ma waa-muo. Gbuu na bigʔan ʔmbabalma-i aa na vaa na ferɛ baa ʔnafamma yaa-i. ¹⁰ Taa na dɔl na-naa ʔaa ceduɔn-bienj namaa. Taa na jina na ferɛ banamba huonnu. ¹¹ Taa na hinu pʔama-i, baa na ce yentaanj namaa. Vaanj na ferɛ baa Itienjo maacemma-i, baa na fe baa-ma. ¹² Nanj hinj kumanj taalungu-i, yaanj ku ta ku fe na hommu-i. Weinj da ma da-na, na doloonu-mei. Taa na hinu Diilocaralle-i. ¹³ Taa na kayʔ Diilon-dun-baamba manj naaluɔ unj suurii-bei. Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma. ¹⁴ Taa na carʔ Diilonjo-i na ha bamanj cien-nanj kpʔncɔlgɔ-i. Taa na carʔ kuufafaanngu na ha-ba; baa na haa na nubabalaanngu bei. ¹⁵ Taa na nye baa bamanj nyienj, aa na ta na kaal baa bamanj kaalaan. ¹⁶ Taa na nunu na-naa. Baa na ta na tetɛn na ferɛ; yaanj aa na ta na sie maacemma manj solsol-maama-i*. Baa na da nie si na suɔ weima-i

† 11:34 Isayi (Esaie) 40.13 § 11:35 Yɔbu (Job) 41.3 * 12:16 Yaanj aa na ta na sie maacemma manj solsol-maama-i: Girekimma-na teriej daaku gbʔaa bi nu nunj daama-i: «Yaanj aa na ta na sie na pic nawalaamba-i.»

hiere.

¹⁷ Baa na ta na suu ambabalma solaangu-i baa ambabalma. Gbāan na ta na ce kumaŋ faa na hā nuamba-i hiere. ¹⁸ Gbāan na ta na gbo baa nuamba-i hiere; baa na yaŋ na hella namaa. ¹⁹ Mi jēnaaŋ namaa, baa na ta na suu solaangu-i na fere, yaaŋ Diiloŋo yaa tuo suu-ku. Na saa da, ma nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na wuo: Itieŋo ciɛra wuo: «*Yaaŋ solaangu-i na hā muo. Muomei ka pa nelieŋo nelieŋo baa kumaŋ saaya baa-yo.*»[†] ²⁰ Nga kumaŋ namaa kūŋgu-i, ku yaa daaku: «*Nyul da mu ta mu ko ŋ bigaarāŋo-i, hā u wuo. Hūŋkuoŋŋ da ni bel-o, hā u nyoŋ. Da ŋ ce mafamma-i kuu dii ŋaa ŋ gbālāa dancieŋa'i kūnna u yuŋgu-na.*»[‡] ²¹ Baa na yaŋ ambabalma da yuŋgu nei, ciɛŋ ānfafamma-i na hiel ambabalma-i na hōlma-na.

13

Taa na sie fōŋgōtaamba wulaa

¹ Nelieŋo nelieŋo u saaya u tuo sie fōŋgōtaamba wulaa. Kumaŋ ciɛ mi waŋma dumaanjo-na, fōŋgōteslɛnni-i hiere ni hel Diiloŋ-na, u yaa jēna fōŋgūo-i hiere. ² A ce dumaanjo-na umaŋ duo tuo gāŋ baa fōŋgōtaamba-i, u gāŋ baa Diiloŋo. Bamaŋ cinaanaŋ fōŋgōtaamba nuŋ-āndaangu-i, baŋ taaraŋ kumaŋ ba ka da-ku. ³ Da ŋ ta ŋ ce kuuviingu, korma sa da-ni baa fōŋgōtaamba-i. Korma da ambabalmanciraamba'i baa-ba. Terieŋgu faŋgu-na, da ŋ'a ŋ sa taara korma ta ma da-ni baa-ba, yaŋ aa ŋ ta ŋ ce kuuviingu, ku yaa bafamba fere-i ba ka ta ba gbelieŋ-ni. ⁴ Fōŋgōtaamba ce Diiloŋ-maacemma'i dumaanjo-na da ba dii-ye hūmefafalle-na. Nga da ŋ bir yaŋ aa ta ŋ ce kuubabalaangu, ŋ saaya ŋ kālā-bei. Diiloŋ uŋ hāa-ba comelle maŋ, u saa hā-ba baa-de gbāŋgāŋ, ba ce fuo maacemma'i baa-de. Umaŋ duo cāl, baŋ haa kumaŋ yuo, ku piŋaŋ Diiloŋ-berru. ⁵ Ku'i ciɛ i gbɛ i tie sie fōŋgōtaamba wulaa. I baa ne muoru yon aa tie sie, i ne i hōmmu, i suyaa wuo ku faa.

⁶ Ku'i bi ciɛ ŋ da na saaya na ta na pā na nampobaa-ba-i. Bamaŋ hūyāaŋ nampo-i, Diiloŋo'i bi hāa bafamba-i maacemma famma-i. ⁷ Niŋ saaya ŋ pā kumaŋ, pā-ku ŋ hā kuŋ vii umaŋ. Taa na pā nampobaa-ba-i na hā ba faamba-i, umaŋ duo saaya baa kamma, na kāŋ-yo. Umaŋ duo saaya baa bōbōima, na ce-yo bōi.

Anjɛnamma tuole-i

⁸ Da ma hel nelnyulmu-na, baa na yaŋ bɛŋkūŋ cēmelle waa unaŋ nuo-na. Na saa da, umaŋ duo yaŋ banamba maama ta ma dōlɛnu-yuo, kuu dii ŋaa kutieŋo tɛ baa *Moisi *anjɛnamma-i ma kūŋgu-na hiere. ⁹ Kumaŋ ciɛ mi waŋma dumaanjo-na, mamaŋ nyegāaŋ anjɛnamma-na wuo: «*Baa ce *fuocesinni, baa ko nelieŋo, baa cuo, baa nenu nelieŋo*»^{*} ka cor baa manamma-i hiere, ma juo ji gbura ma-naa nelma diei maŋ daama yaa nuo-i wuo: «*ŋ saaya ŋ dōl ŋ nanoljo-i ŋaa niŋ dōl ŋ fere duma.*»[†] ¹⁰ Da ŋ ta ŋ dōl ŋ nanoljo-i, ŋ sa jōguoŋ-yo baa kuubabalaangu. Terieŋgu faŋgu-na, nelnyulmu da mu waa-nie, kuu dii ŋaa ŋ tɛ baa anjɛnamma-i hiere ma kūŋgu-na.

Ku piɛ ku jo dii

¹¹ Baa na hūu nel daama-i na nanna. In yey huoŋgu maŋ nuo-i daaku-i, namaa fere-i na suo-ku. Baa na duofūŋ, siireŋ, ku hii! Koŋkoro piyaa-ye

[†] 12:19 Anjɛnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 32.35 [‡] 12:20 Bɛncuaŋ-nelmaŋ-sebe (Proverbes)

25.21-22 ^{*} 13:9 Helmaŋ-sebe (Exode) 20.13-17; Anjɛnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 5.17-21

[†] 13:9 Buolmaŋ-sebe (Lévitique) 19.18

fieƒie-i-na a yaŋ in̄ ɲa naa hũu Diilon̄-maama-i ƒeƒemma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i. ¹² Isuɔŋgu niinu tɪ, cuo piyaa kaalma. Yaŋ i nanna kukulman̄-maacemma-i aa i tie ce b̄aantɪmma. ¹³ Yaŋ i tie ce kuuviingu, b̄aantaamba ce dumei. I yaŋ niwuonin̄-gbuolaan̄gu-i, baa kolman̄-gbuolaan̄gu-i, baa biŋwosinni-i ni sinni-na hiere. I yaŋ berkarre-i baa nenemuŋgu-i. ¹⁴ Yaŋ i bie Itien̄o-i Yesu-Kirsa maama aa i ne i kusɔnnin̄-maama-i aa i yaŋ-ma.

14

Baa cāl ɲ nawuon̄o-i

¹ Baa na ta na tɪel uman̄ saa nan̄ kaasɪnni dɛi yogo Diilon̄-hũmelle-na; taa na piɛ-yo na caan̄-nu. Baa na ta na fanu na-naa baa-yo u an̄joguɔma-na. ² Ɖaa unan̄o d̄ii u suyaa wuɔ niwuoni-i hiere ni gb̄aa wuo. A ne da uman̄ saa nan̄ kaasɪnni dɛi yogo Diilon̄-hũmelle-na u sa d̄ii kũɔma u nun̄gu-na, u wuo d̄ɪmma yon̄. ³ Uman̄ wuyaŋ niwuoni-i hiere, u baa nyɛ uman̄ wuɔ ninanni nyaa-yo, aa uman̄ sa wuyaŋ niwuoni-i hiere u baa cāl uman̄ wuyaŋ-nin̄. Diilon̄ un̄ siyaa d̄ii-yo u horre-na, yun̄gu si d̄ii u cālma-na. ⁴ Nan̄ hilaa hie aa da manamma ta ɲ cāl unan̄ c̄aar̄ɲo-i? Ku nuɔlaa-yo wa, ku saa nuɔ-o wa! Ma h̄ii nuɔ baa bige-i? Aa ku sie gb̄aa nuɔ-o; Itien̄o d̄ii tuɔ k̄aȳa-yuɔ. Ku ƒɔŋgũ d̄ii-yuɔ u tuɔ k̄aȳa-yuɔ.

⁵ Banan̄ wulaa, yinni-i hiere ni sa saa; ni maar ni-naa. Banan̄ ba'a yinni-i hiere nii d̄ii niiduɔni. Neliɛŋo neliɛŋo, u yaŋ maman̄ d̄ii u huɔŋga-na ma ye-yo.

⁶ Uman̄ buaran̄ yinni-i, u b̄ɔɔ-niɛ Itien̄o maa-na. Uman̄ wuyaŋ b̄imb̄inni-i hiere, u bi wuo-ni Itien̄o maa-na. Kuman̄ c̄ie mi wan̄-ma dumaan̄o-na, kutien̄o jaal Diilon̄o-i ni maama-na. Aa uman̄ wuɔ niwuoni nanni nyaa-yo, u bi cema Itien̄o maa-na. Fuɔ bi jaal Diilon̄o-i. ⁷ Na saa da, i h̄ɔlma-na, molo si d̄ii tɪɛna u ƒɛɛŋ maa-na, molo sa bi ku k̄a u ƒɛɛŋ maa-na. ⁸ Da ɲ hon̄ Diilon̄-horre-na, ɲ huɔŋ Itien̄o maa-na, aa da ɲ bi ku, ɲ kuu Itien̄o maa-na. A ce dumaan̄o-na ii d̄ii cicɛlma wa, i kuu wa, i tien̄o yaa Yesu-Kirsa-i. ⁹ Bige-i c̄ie mi wan̄-ma dumaan̄o-na? U kuu aa sire jo ji waa bikuomba-i baa cicɛlmantaamba-i hiere ba yun̄-nu. ¹⁰ Ɖga ma bilaa niɛ nan̄ da manamma ta ɲ cāl ɲ nawuon̄o-i? Ma bilaa niɛ nan̄ ta ɲ nyɛ ɲ nawuon̄o-i sũlma? I ka cor hiere Diilon̄-fuore-na u yuu-ye i de-i-diei. ¹¹ Na saa da, ma nyɛḡaan̄ Diilon̄-nelma-na wuo:

«Muɔ Cicɛlmantien̄ muɔ,

mi sie kar ku coima,

nuɔmba-i hiere ba ka jo ji duuna mi yaan̄ga-na.

*Aa neliɛŋo neliɛŋo u ka puur u nun̄gu-i wan̄-ma wuɔ muɔmei Diilon̄o-i kelkel.»**

¹² Terien̄gu fangu-na, neliɛŋo neliɛŋo un̄ c̄ie kuman̄, u ka yiera Diilon̄o yaan̄ga-na a wan̄-ku.

Baa guɔl ɲ nawuon̄o gbeini-i

¹³ A ce dumaan̄o-na, yaŋ i yaŋ i-naa cālma. Yaŋ aa na bel na ƒɛɛ unan̄ nuɔ ɲ baa ji guɔl unan̄ gbeini-i a pira-yuɔ Diilon̄-hũmelle-na. ¹⁴ Itien̄o-i Yesu c̄ie meɪ suɔ, aa tiraa tir suɔ wuɔ kuuwuon̄gu saa nyaa neliɛŋo. Ɖga uman̄ d̄uɔ tuɔ jɔguɔŋ wuɔ kuuwuon̄ daaku nyaa-yo, ɲ bi da ku nyaa-yo. ¹⁵ Da ɲ ta ɲ ce kuujan̄gu ɲ natobin̄o-na baa nin̄ wuo kuman̄, ɲ naana nelnyulmun̄-hũmelle-i. *Kirsan̄ kuu uman̄ maa-na-i, ɲ ka k̄ɔsuɔŋ-yo kuuwuon̄ maa-na yon̄ wɛi? ¹⁶ Kuman̄ faa nan̄ yufelle-na, da ɲ suɔ wuɔ ku cemma gb̄aa b̄ɛna Diilon̄-hũmelle yerre-i, ne-ku aa ɲ yaŋ-ku. ¹⁷ Na saa da, *Diilon̄-nellen̄-kun̄gu-i niwuonin̄-kun̄gu sɪ, niinyɔnnin̄-kun̄gu bi sɪ. Diilon̄-nellen̄-kun̄gu yaa viisɪnni,

* 14:11 Isayi (Ésaie) 45.23

baa yaafille baa hofille, ni da *Diilonj-Yalle yaa wulaa-i. ¹⁸ Umanj duɔ tuɔ cāa Kirsai-cāama famma temma-i, u kūngju dɔlnu Diilonjo-i aa nuɔmba bi bī u yefafalle.

¹⁹ Terienju fanju-na, kumanj juɔn baa yaafille-i muntienammu-na aa ta ku ce i hieronjo-i i tie nanj kaasinni Diilonj-hūmelle-na, yaan i vaa i fere baa kufanju cemma yaa-i. ²⁰ Baa na guɔla Diilonj-maacemma-i baa niwuoni. Niwuoni-i hiere ni faa ninsonjo, nga kuuwuonju manj ka guɔl η natobiŋjo gbeini-i Diilonj-hūmelle-na, ku wuoma saa fa. ²¹ Bīnkūngju bīnkūngju, kumanj gbāa guɔl η natobiŋjo gbeini-i Diilonj-hūmelle-na, ne-ku aa η yan-ku. Da kuɔ nanj kūwuoole-i sisɔ η konyalle ka guɔl u gbeini-i, ne-ku aa η yan-ku. ²² Ninj suɔ kumanj η huɔngga-na kufanju bīnkūngju yannga-na, yan ku tie nuɔ baa Diilonjo na hɔlma-na. Umanj sa cieŋ u weima-i baa hɔmmu hāi, kutienjo yungu dɔlaa. ²³ Nga umanj duɔ tuɔ wuo bīnkūngju aa u huɔngga saa hūu-ma baa-ku a kā u Diilonj-hūmelle yannga-na, Diilonjo ka yuu-yo. U ka yuu-yo niε niε? U āncemma-i baa u Diilonj-hūmelle sa kā yanduɔngga. A ne da kumanj sa kāan yanduɔngga baa η Diilonj-hūmelle-i kuubabalaanju.

15

Biyaan Yesu-Kirsa maama

¹ Mīe manj yieraaya donj Diilonj-hūmelle-na, ku saaya i tie kāyā bamanj saa yiera donj miε temma-i. I saa saaya i tie ce kumanj dolaanuj miε yon. ² Nelienjo nelienjo i hɔlma-na, u saaya u vaa u fere baa kumanj dolaanuj banamba-i a kāyā-ɓei ba nanj kaasinni Diilonj-hūmelle-na. ³ Na saa da, *Kirsa saa tuɔ ce kumanj dolaanuj fuɔ. Ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuo: «*Diilo, bamanj taa ba tuora-nie, ba tuostinni birii haa muɔmei nuɔ-i.*»*

⁴ Mamanj nyegāan Diilonj-nelma-na hiere dii ku bienja-na, ma nyegāan da ma pigāan-ye nelma. Ma ce-ye hɔhɔnantaan miε aa ta ma dii sireiŋa yiε i die gbāa die tie hīn Diilonj-ciilunju taalunju. ⁵ Diilo fuɔ manj hɔhɔnammu tienjo-i baa sireiŋa tienjo-i, u kāyā-nei na ta na nunu na-naa ŋaa Yesu-Kirsanj waan- ma dumaa. ⁶ Ku yaa na ka gbonu hiere ce nodunju ta na gbeliŋ Diilonjo-i Itienjo-i Yesu-Kirsa To-i.

⁷ Terienju fanju-na, taa na sie na-naa Diilonjo yerre fafaanju maama-na, ŋaa Kirsanj siyaa namaanjo-i dumaa. ⁸ Yaan mi tūnu-nei, Kirsa juɔ duɔ ji kāyā *Yuifubaa-ba-i. Diilonj unj ŋa naa pā nunju manj baa ba bīncuɔmba-i, Yesu juɔ ji ce ku yaa-i a pigāan wuo Diilonj duɔ wanj mamanj, u ce-ma. ⁹ U bi juɔ *niεraamba da ba gbāa gbeliŋ Diilonjo-i u ānfafamma maama-na ŋaa manj nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuo:

«*Ku'i cie mi ka ta mi gbeliŋ-ni niεraamba hɔlma-na, aa ta mi hal nei ni mi tuɔlnu-nie.*»†

¹⁰ Ma bi nyegāan wuo:

«*Nieraan namaa, yaan na hɔmmu fē Itienjo baamba muumu temma-i.*»‡

¹¹ Ma bi tiraa nyegēŋ wuo:

«*Nieraan namaanjo-i hiere, taa na gbeliŋ Itienjo-i!*

Nelbilien namaanjo-i hiere nileiŋa-na, taa na hal nei ni mi tuɔlnu-yuɔ.»§

¹² Aa bi tiraa nyegēŋ *Isayi seɓe-i-na wuo:

* 15:3 Gbeliemanj-nalāanju (Psaume) 69.10 † 15:9 Gbeliemanj-nalāanju (Psaume) 18.50 ‡ 15:10 Anjlnamma tiyemmanj-seɓe (Deutéronome) 32.43 § 15:11 Gbeliemanj-nalāanju (Psaume) 117.1

«Yese *háayēlɔ naŋo ka jo.

U ka sire waa nieraamba yuŋ-nu.

Nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba ka haa ba naŋga-i u yaa nuɔ-i.»†

13 Naŋ haa na naŋga Diilonɔ-na, fuɔ maŋ i ciuɔngu tienɔ-i, u fē na hɔmmu-i da hɔnni, aa gbuu dii yaafelle na muntɛnammu-na, ku yaa *Diilonɔ-Yalle ka ce na ta na hɔn u ciilunɔgu taalunɔgu bɔi.

Mamaŋ yuu Pol huɔŋga-i

14 Tobinɔ namaa, meɪ fere-i mi suyaa-ma wuɔ na hɔmmu yuu baa ɔnfafamma, na suɔ weɪma-i hiere, aa na gbɔaa dii nelfafamma na-naa tɔnninɔ.

15 Nɔga mi suuye mi yufienɔ-i aa waŋ manamma cor sebe daayo terni bɔi-na, da mi ce nelma namma tɛnu-nei. Diilonɔ firiinu u huɔŋga-i baa-mi ku'i cie mi ce-ma dumaɔna-na. 16 U cie-mi Yesu-Kirsa caaraŋ muɔ *nieraamba hɔlma-na. U diyaa u *Neldɔɔlma-i mi nammu-na mi ta mi waŋ-ma baa-ba kumaŋ ka ce *Diilonɔ-Yalle bɔ-ba ba deŋ, a migaaŋ-ba ba pɔ ba fere há Diilonɔ-i.

17 Terienɔgu fanɔgu-na, Diilo baa Yesu-Kirsa-i, mi gbɔaa gbelenɔ mi fere Diilonɔ-maacemma-na. 18 Mi gbɔaa cira *Kirsa yaa káayá-miɛ mi bir nieraamba yammu-i Diilonɔ-na ba ta ba nu u nuŋgu-i. U cie-ma baa mi nuŋ-ɔndaanɔgu a naara mi ɔncemma. 19 U cie-ma baa himma baa gbere. U cie-ma baa Diilonɔ-Yalle fɔŋgɔ yaa-i. Ku cie dumɛi mi gbuo terni-i hiere baa Kirsa Neldɔɔlma-i, a doŋ dii *Yerusalemu, jo ji hel baa Iliri nileiŋa-i hiere. 20 Mamaŋ naa yu mi huɔŋga-i, mi taa mi taara mi fulnu nileiŋa maŋ saa nu Kirsa maama-i dede, a waŋ Neldɔɔlma-i baa-ba. Mi saa ta mi taara mi haaya unanɔ dɔnɔgu ku'i cie mi fulnu nileiŋa maŋ saa nu u maama-i dede. 21 Mi cie-ma ŋaa maŋ nyegaaŋ dumaa Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

*«Baŋ ŋa na'a ba saa waŋ u maama baa bamaŋ dede,
ba ka da-yo,
aa bamaŋ saa naa nu u maama da,
ba ka suɔ ma yaanɔga-i.»‡*

Wuɔsaanɔgu maŋ dii Pol gbeini-na

22 Maaceŋ daama yaa taa ma bella-miɛ a ce mi saa gbɔaa ká ka ne-na. 23 Fieɛi-i-na ma tɛ terienɔ daaku-na. Miŋ duɔŋ ta mi taara da mi ká ka ne-na ku daa bienɔ bɔi. 24 Mi ka ká Esipanyi. Mi kámma-na, mi ka yiera na terienɔgu-na a ce yinni celle baa-na aa suɔ cor, ku yaa mi huɔŋga ka fē. Aa mi hil mi ne na kakáyanɔgu yaa-i da mi gbɔaa ka cor baa mi hɔmelle-i. 25 Dumande-i-na, mi ká *Yerusalemu da mi ka há Diilonɔ-dɔnɔ-baamba-i papuɔrunɔgu. 26 Diilonɔ-dɔnɔ-baamba maŋ Maseduɔni-i-na, baa bamaŋ dii Akayi-i-na, ba naanɔ gbeinɔ da ba káayá Diilonɔ-dɔnɔ-baamba maŋ nawalaamba-i Yerusalemu-i-na. Mi ká baa conɔgoruɔnɔgu fanɔgu yaa-i. 27 Ku dɔlaanu ba yaa-i ba ce-ma. Aa ma cemma faa, baa naa saaya ba ce-ma. Baa naa saaya ba ce-ma yuŋ haku-i nuɔ-i? *Yuifubaa-ba maŋ hɔyáa Yesu maama-i, ba calaa ba Diilonɔ-hɔmelle-i baa *nieraamba-i; nieraamba saaya ba bi cal ba nagāŋ-niini-i baa bafamba-i ke! 28 Da mi ji bál baa mafamma-i, da mi gbāŋ ká ka há-ba conɔgoruɔnɔgu fanɔgu-i, mi pāŋ biɛ Esipanyi hɔmelle a ka yiera na terienɔgu-na aa suɔ cor. 29 Mi suyaa miɛ da mi hi na terienɔgu-i, *Kirsa ka silaa ce baa-ye cor.

30 Tobinɔ namaa, miŋ ka taara kumaŋ na wulaa, ku yaa daaku: Niɛŋ Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i baa *Diilonɔ-Yallenɔ diyaa nelnyulmu maŋ i hɔmmu-na, aa na ta

* 15:12 Yese: Davidi to yaa-i. Niɛŋ u sinni-i Samiel sebedelɛnɔna (1 Samuel) 16.5-13. U bi waa Yesu haayienɔ. Niɛŋ Matie sebe-i na 1.6. † 15:12 Isayi (Ésaie) 11.10 ‡ 15:21 Isayi (Ésaie) 52.15

na cārā Diilonjo-i na hā-mi, a kāyā-miē mi malunḡu-na. ³¹ Cāarāḡ Diilonjo-i u kor-mi *Yude ānyagarmantaamba nammu-na, aa miḡ kāḡ baa p̄puurunḡu maḡ Yerusalemu-i-na, Diilonḡ-dūḡ-baamba ka hūu-ku mi wulaa. ³² Mafanḡ da ma ce, mi ka hi na terienḡu-i baa hōfelle, aa Diilonḡ duō siē, mi kaa bi da fiisa celle. ³³ Diilonjo-i Hōfēllentienjo waa baa-na hiere. Ma ce dumaa.

16

Jaalupalle

¹ Mi ka dii i tūo-i Febe-i na naḡ-na, u ce Diilonḡ-maacemma-i u kāyā Diilonḡ-dūḡ-baamba maḡ Saḡkire-i-na*. ² Duō kā, na ne Itienjo-i aa na bel-o fafamma ḡaa maḡ saaya ma ce dumaa Diilonḡ-dūḡ-baanḡ miē i hōlma-na. Kumaḡ maama-i da ma waa-yuō, na kāyā-yuō baa ku biḡkūḡu-i. U kāyā nuōmba bōi, halle mei fere maḡ daami-i.

³ Mi jaalaa Pirsika-i† baa Akilasi-i, ba yaa mi namaacenciraamba Yesu-Kirsa suonḡu-na. ⁴ Ba hīerā kuliḡu-i da ba gbāa hūu muōḡo-i kuō. Mi jaal-ba. Aa mei da-mi-die-i sī yonḡ. Diilonḡ-dūḡ-baamba maḡ *niēraanḡ-niēḡa-na hiere, ba jaalaa-ba.

⁵ Mi jaalaa Diilonḡ-dūḡ-baamba maḡ tigiinḡ ba cārā Diilonjo-i Akilasi ba dumelle-na.

Mi jaalaa mi ḡienjo-i Epayineti-i. U yaa hūyāa *Kirsa maama-i igēna *Asi-i-na.

⁶ Mi jaalaa Maari-i, u vaa u fere baa na maama-i.

⁷ Mi jaalaa Andorkusi-i baa Yuniya-i. Bafamba-i mei nellenḡ-tobimba. I waa kaso-i-na baa i-naa. Yesu *p̄puurbiemba namba-i bafamba-i, ba kūḡu dōlnu nuōmba-i. Bafamba daa yuḡ-bīncōsīnni muō-na Kirsa horre-na.

⁸ Mi jaalaa Ampilatusi-i, u maama dii kpelle mi huōḡa-na Itienjo horre-na.

⁹ Mi jaalaa Urbē-i, u yaa i namaacenceronjo Kirsa suonḡu-na. Aa bi jaal Sitakisi-i; fuō maama bi dii kpelle mi huōḡa-na.

¹⁰ Mi jaalaa Apelesi-i, u pigāan wuō u nyaarāa Kirsa-i-na.

Mi jaalaa Aritobul dumellenḡ-baamba-i.

¹¹ Mi jaalaa mi nellenḡ-tobinjo-i Erodiyō-i. Aa jaal Narsisi dumellenḡ-baamba maḡ hūyāa Itienjo maama-i.

¹² Mi jaalaa Tirfeni-i baa Tirfosi-i. Caanḡ daaba-i ba hāi-i-na, ba vaa ba fere baa Itienjo maacemma-i. Aa bi jaal Perside-i, fuō maama bi dii kpelle mi huōḡa-na, aa u bi vaa u fere baa Itienjo maama-i.

¹³ Mi jaalaa Urufusi-i, Itienjo yufellenḡ-nolḡo-i. Aa bi jaal u nyu-i, uu dii ḡaa mei fere-i mi bi nyu.

¹⁴ Mi bi jaalaa Asēḡkiri-i, baa Fileḡō-i, baa Ermesi-i, baa Paturobasi-i, baa Ermasi-i baa tobimba maḡ dii baa-ba hiere.

¹⁵ Mi jaalaa Filologi-i baa Yulusi-i, aa jaal Nerienjo-i baa tōncienjo-i, aa bi jaal Olēmpasi-i baa Diilonḡ-dūḡ-baamba maḡ dii baa-ba hiere.

¹⁶ Taa na jaal na-naa fafamma ḡaa ceduōḡ-bienḡ namaa.

Bamaḡ dii Kirsa horre-na hiere ba pāa-na jaalunḡu.

¹⁷ Tobinḡ namaa, jande mi cārā-nei, Diilonḡ-hūmelle maḡ maama-i waan baa-na, bamaḡ miēlāa-ma, bilaanḡ na fere kutaamba-na; ba jo baa bōrōmma, aa ba pira nuōmba-i Diilonḡ-hūmelle-na. Baa na ta na piē kutaamba-i. ¹⁸ Ba sa cāa Itienjo-i *Kirsa-i, ḡaa ba cāa ba kusūnni. Ba tāal bamaḡ sa suyaan

* 16:1 Saḡkire: Niēḡ Popuūr. 18.18. † 16:3 Pirsika yerre nande yaa wuō Pirsili. Niēḡ Popuūr. 18.2.

ku yaan̄ga-i baa ba nudɔɔlle-i. ¹⁹ Namaan̄o-i, nuɔmba-i hiere ba suyaa wuo na nu Itien̄o nun̄gu-i. Terien̄gu fan̄gu-na, ku dɔlnu-mie baa-na. Nga mi taara na ta na suɔ ɔn̄fafamma-i na ce-ma aa na baa yan̄ ɔmbabalma ji kpatalla-nei. ²⁰ Diilon̄o-i Hɔfɛllentien̄o-i, a saa baa cellɛ, u ka mal *Sitāni-i hā na ce na bāan̄gu-i yuɔ.

Itien̄o-i Yesu u kāyā-nei.

²¹ Mi nabentien̄o-i Timote jaalaa-na, a naara mi nellen̄-tobimba-i Lusiwusi-i baa Yasō-i baa Sosipater hiere.

²² Muɔ Tertusi, mi bi jaalaa-na. Ii dii baa i-naa Itien̄o horre-na. Muɔmei nyegāan̄ Pol sebe daayo-i hā-yo.

²³ Gawusi bi pāa na jaalun̄gu. Muɔ Pol, mi haraa u yaa nuɔ-i. Diilon̄-dūn̄-baamba-i hiere ba tigiin̄ fuɔ terien̄-nu'i ba jaal Diilon̄o-i. Nelle gbeitieratien̄o-i Erati jaalaa-na baa i natobin̄o-i Kartusi-i.

[²⁴ Itien̄o-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere. Ma ce dumaa.]

Jaaluperien̄gu

²⁵ Yaan̄ i tie jaal Diilon̄o-i! Min̄ wan̄ *Neldɔɔlma man̄ baa-na Yesu-Kirsa maama-na, u yaa gbāa ce na yiera don̄ u hūmelle-na a saa baa nelma famma-i. Diilon̄o kusūngu man̄ naa fuo dii ku domma-na, ku puuriye fiefie-i na Neldɔɔl daama yaa nuɔ-i. ²⁶ Diilon̄o man̄ si dii duɔ ji kā terien̄gu, u cie u *pɔpuɔrbiemba wan̄ u kusūngu-i ba sebebba-ba-na nuɔmba-i hiere nilēin̄a-na ba da ba suɔ-ma aa hūu-ma aa ce-ma.

²⁷ Diilon̄o yaa u diei yon̄ nelnurān̄o-i. Yaan̄ i tie jaal-o hōnnin̄ jon̄ Yesu-Kirsa barguɔ-i-na! Ma cie!

Polŋ nyegāan sebedielāno maŋ hā Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Pol cie belle diei baa boluonŋu Korēnti-i-na. Korēntitaamba nuō Yesu maama-i u yaa wulaa-i igēna. Huonŋu fanŋu-na, gbeinŋa saa waa dei Korēnti-i-na, baa bŋwosinni-i ka hel baa sitāni-maacemma-i ma sinni-na hierē. A ce dumaanŋo-na Diilonŋ-hūmelle wuosaanŋu waa kpelte Diilonŋ-dūŋ-baamba wulaa.

Huonŋu nanŋu juo hi, Pol wu nu wuō ba sa tiraa ba nunu ba-naa. Bafamba fere-i baa bi nyegāan sebe hā Pol a yuu-yo baa nelma boi. Pol wuō nyegēŋ sebe daayo-i duō dii nelma ba tūnni-na; wuō ba yan berru-i aa ba bel ba-naa fafamma ku yaa faa Diilonŋ-dūŋ-baamba hōlma-na (sap. 1-4). Aa cira ba hiel ba nanŋa bŋwosinni-na, aa weinŋ da ma suur ba hōlma-na, ba fienu-mei ba fere; ba baa kā nelgbāngbālān wulaa wuō u ka fienu-mei hā-ba (sap. 5-6). U nunŋu hii ānsorrenŋ-maama-i (sap. 7), baa cufierŋ-kūōma wuomanŋ-kūŋu-i (sap. 8-10), baa Itienŋo niiwuoniŋ-kūŋu-i (sap. 11). *Diilonŋ-Yallenŋ hāŋ nuōmba-i fŋŋōbaa-ba maŋ, u nunŋu hii ba kūŋu-i (sap. 12-14). U nunŋu bi hii kuomba siremmaŋ-kūŋu-i (sap. 15).

Aa suō duō pā-ba jaaluperienŋu-i, u diyaa sireinŋa bei wuō ba nanŋ gbeinŋa ba hā *Yerusalemu Diilonŋ-dūŋ-baamba-i (sap. 16).

Sebe daayo-na, Pol yuu nyōlma baa nelnyulmunŋ-kūŋu-i: Wuō Diilonŋ-dūŋ-wuonŋ duō tuō ce bŋnkūŋu bŋnkūŋu, u saaya u ce-ku baa nelnyulmu (sap. 13).

Jaaluŋgu

¹ Muō Pol, Diilonŋo bŋe-mi ce-mi Yesu-Kirsa *pəpəurbilon muō ŋaa un'a ma ce dumaa. Muō baa i natobiŋo-i Sositeni-i ² miemei nyegāan sebe daayo-i die hā Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa namanŋ dii Korēnti-i-na. I nyegāan-yo die hā Diilonŋ unŋ buō namaa namanŋ na denŋ a ce-na fuō baanŋ namaa Yesu-Kirsa horre-na. I bi nyegāan-yo die hā bamanŋ bŋeŋ Itienŋo yerre-i terni-na hierē. Bafamba Yuntienŋo miē bi Yuntienŋo.

³ I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol pa Diilonŋo-i jaaluŋgu

⁴ Diilonŋo niē na horre-i baa Yesu-Kirsa-i aa ce baa-na. Terienŋu fanŋu-na, mi jaal-o yinni maŋ jon mafamma-na. ⁵ Coima saa fa, nanŋ hūyāa *Kirsa maama-i Diilonŋo cie-na bŋnkūntaanŋ namaa weima-na hierē: Na nu nelma-i ma numma-i aa tiraa ta na suō yienŋu. ⁶ Kumanŋ cie ma ce dumaanŋo-na, Kirsa nelma daa muntŋenafafammu na hōlma-na ku'i cie. ⁷ A ce namaa namanŋ niēyanŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa jommanŋ-yiinŋu himma-i, Diilonŋ unŋ hāŋ nuōmba-i fŋŋōbaa-ba maŋ, u diei saa naa-nei. ⁸ Diilo fuō fere yaa ka kāyā-nei na nyaar u nelma-na a ji hi yiinŋu fanŋu-i; ku yaa cālmuo sie ji da haa-nei. ⁹ U yaa bŋe-na wuō na ce horre baa u Biēŋo-i Yesu-Kirsa-i; u sa wanŋ weima aa ji bir baa huonŋ-āndaanŋu.

Korēnti Diilonŋ-dūŋ-baamba sa nunu ba-naa

¹⁰ Tobinŋ namaa, jande mi cārā-nei, niēŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa na bel na-naa. Baa na bir na honni-i na-naa nuō. Bilaanŋ na-naa fafamma na ce noduonŋu aa na waa baa ānŋogōduōma. ¹¹ Tobinŋ namaa, kumanŋ cie mi ta

mi waŋ mafamma-i Kiloe dumellenj-baamba tūonu-miē wuō na sa nunu na-naa. ¹² Wuō na hōlma-na, banamba ciēra wuō ba cuu mei huonj-nu, banan ba'a bafamba cuu Apolosi huonj-nu, banan ba'a bafamba dii Pier* huonj-nu, banan ba'a bafamba dii *Kirsa huonj-nu. ¹³ Namaa wulaa, Kirsa calaanu wei? Ba gbuu muōmei *daanġu-na ko-mi na maama-na wei? Na daa *batemu-i mei yerre yaa nuō-i wei? ¹⁴ Da ma hel Kiripusi-i-na baa Gawusi-i-na, mi jaal Diilonj-i min'ja mi saa *batiseŋ moloŋo na hōlma-na. ¹⁵ Ku yaa molo sie gbāa cira na baatiseŋ mei yerreŋ. ¹⁶ Ninsoŋo! Muōmei baatiseŋ Sitefanasi dumellenj-baamba-i, mafamma naa karaanu-miē. Da ma hel bafamba-na, mi saa hūu-ma miē mi baatiseŋ moloŋo na hōlma-na. ¹⁷ Kirsa saa puōr-mi wuō mi ji batiseŋ nuōmba, ŋa u puōraa-mi wuō mi wuōra waŋ *Neldōdōlma yaa-ia mi baa ce-ma baa nelbilenj-cēcēmunġu ku yaa Kirsa kuliinġu ka waa baa yunġu daanġu-na.

¹⁸ Na saa da, da ba ta ba waŋ Kirsa kuliinġu maama-i daanġu-na, bamanj piera, ba da-ku miminsinni. Ŋga miē manj biyaa korjkor-hūmelle-i, i suyaa wuō Diilonj hii. ¹⁹ Na saa da, ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuō:

*«Mi ka blēna nelnuraamba nelnulle-i
aa blēna cēcēmuntaamba cēcēmunġu-ī.»†*

²⁰ Terienġu faŋġu-na, nelnurāamba gbāa da hama-i waŋ? Bamanj suyaan yiēnġu-i, ba gbāa da hama-i? Bamanj wuō ba suō ba piiye, ba gbāa da hama-i? Ma si Diilonj birii nelbiliemba cēcēmunġu-i miminsinni ke?

²¹ Na saa da, Diilonj cīe u cēcēmunġu-i kusuōj-nu, nelbiliemba-i baa ba cēcēmunġu-i hiere ba saa suō-yo. Ku'i cīe Diilonj cira wuō nelbiliembanj neŋ kumanj wuō miminsinni, u ka ce ku yaa-i kor bamanj hūyāa u maama-i. ²² *Yuifubaa-ba taara ba da gberē-wēima-i baa ba yufelle aa suō hūu-ma, Girekibaa ba'a bafamba taara cēcēmunġu. ²³ Ŋga miē fuō, banj gbuu Kirsa manj daanġu-na ko-yo, miē waŋ fuō maama yaa-i. Yuifubaa da ba nu-ma, ku gbuu janj-ba wuō i tuora Diilonj-i. Girekibaa ba'a i ce miminsinni. ²⁴ Ŋga Diilonj uŋ blē bamanj kor-ba hiere, Yuifubaa o, Girekibaa o, inj waŋ Kirsa manj maama-i daayo-i, ba suyaa wuō u yaa pigāan Diilonj himma-i baa u nelnulle-i. ²⁵ Nelbiliembanj neŋ Diilonj maacemma manj wuō miminsinni, ma bōyaa bafamba cēcēmunġu-na, aa banj neŋ kumanj wuō nayusinni Diilonj wulaa, ku bōyaa bafamba fōŋgōtesinni-na.

²⁶ Tobinj namaa, niēŋ na hōlma-na na ne. Diilonj blē namaa namanj, nelbiliemba ne wuō nelnurāamba si dii bōi nei, fōŋgōtaamba si dii bōi, nelbōmbōmbaa-ba bi si dii-nei dumaa. ²⁷ Ŋga nelbiliembanj neŋ bamanj wuō mimiēlmba, Diilonj hielaa ba yaa-i a ture nelnurāamba yammu-i. Aa banj neŋ bamanj wuō yunġu si-bei, u hielaa ba yaa-i a dii senserre-i fōŋgōtaambana. ²⁸ Nelbiliembanj'a ba sa kāŋ bamanj, banj neŋ bamanj wuō nelsōsōyaamba, Diilonj hielaa ba yaa-i duō pigāan wuō banj neŋ kumanj hiēma-na wuō biŋkūbuō, fuō wulaa yunġu si dii-kuō. ²⁹ U cīe mafamma-i molo baa gbāa duō kaal u ferē u yaanġa-na. ³⁰ U yaa cīe na ce Yesu-Kirsa baanj namaa, aa Yesu-Kirsa yaa cīe u hā-ye u cēcēmunġu-i: Na saa da, Yesu-Kirsa yaa cīe Diilonj ce-ye nelviin miē, aa ce-ye fuō baanj miē aa tiraa hūu-ye *Sitāni nammu-na. ³¹ Terienġu faŋġu-na, ŋaa manj nyegāan dumaa Diilonj-nelma-na wuō: *«Umanj duō tuō taara u kaal u ferē, u saaya u cira: «Diilo baa Itieŋo yaa-ī.»‡*

* **1:12** Pier yerre nande yaa Sefasi. Nieŋ Nsāa 1.42. † **1:19** Isayi (Ésaie) 29.14 ‡ **1:31** Seremi (Jérémie) 9.23

2

1 Tobin namaa, muo min bi kãa na terienɟu-na da mi ka wan Diilon-kusunɟu-i baa-na, mi saa ka piiye pigãan wuo muomei suyaan mi piiye mi yan nuomba-i hiere, mi saa bi ka piiye pigãan wuo muomei suyaan yiɛnɟu mi yan-ba. 2 Mii naa wan-ma aa yiera-mei wuo ban gbuu Yesu-Kirsa man *daanɟu-na ko-yo, mi kã ka wan fuo maama yaa yon baa-na, mi sie haa manamma mei. 3 Min taa mi kã na terienɟu-na, fɔnɟuɔ saa waa-mie aa korma naa ce mi kũoma ta ma nyenɟ. 4 Min kãa, mi saa ka puur-na baa neldodolma na da na cu mi huon-nu ɲaa nuomban puur ba-naa dumaa, ɲga *Diilon-Yalle himma yaa cie na sie mi nelma-i. 5 A ce dumaanɟo-na, nan hũyãa Yesu maama-i ku saa ce ɲaa nelbilien-cẽcẽmunɟu'i cie na hũu-ma, ɲga Diilon-himma yaa cie na hũu-ma.

Diilonɟo nu nelma

6 Baman nan kaasinni Diilon-humelle-na i haalã-bei nelnulle. Nga nel-nulle fande-i diiduɔle sɩ baa nelbiliemba diele-i, diiduɔle bi sɩ baa miwaan daayo yuntaamba diele-i. Bafamba yuntesinni sa co. 7 I pigãan nuomba-i Diilon-nelnulle. Diilonɟo kusunɟu man fuyaa nelbiliemba-na, i haalã nuomba-i ku yaa-i. Aa miwaanɟo suɔ duɔ don, Diilonɟo naa yiera-mei duɔ pigãan-ye u kusunɟu-i i die ji tie ce i baanɟu-i baa-yo. 8 Diilonɟo kusunɟ daaku-i miwaanɟo yuntaamba sa suɔ-ku. Ku ba taa ba suɔ-ku, baa naa saa gbu yuntaamba Yuntienɟo-i *daanɟu-na ko-yo. 9 Nga ma cie ɲaa man nyegãan dumaa Diilon-nelma-na wuo:

«Molon yufellen'a di saa haa kuman nuɔ-i dede,

kuman maama-i saa suur nelienɟ tun-nu dede,*

kuman molo saa jɔɟuɟ ku maama dede,

Diilonɟo tigiin ku yaa-i a hã u maaman dɔlnun baman.»

10 Binɟunɟu fangu-i, Diilonɟo cie u *Yalle pigãan miemei baa-ku. *Diilon-Yalle suɔ nelma-i hiere; halle di suɔ Diilonɟo huɔya-maama-i. 11 Hai moloɟo-i gbãa suɔ u nanolɟo kusunɟ-maama-i ji cor kutien fuo fere-i? Ku yaa ɲaa Diilonɟo kunɟu-i: Da ma hel u Yalle-na, molo sie gbãa suɔ u kusunɟu-i. 12 A ne da mie in daa Yalle man, nelbilien diele sɩ, Diilon diele. U hãa-ye baa-de i die suɔ un cie anfafamma man yie hiere. 13 Anfafan daama-i, die i wan ma maama-i, i sa wan-ma baa mie cẽcẽmunɟu, i wan-ma baa nelma man Diilon-Yallen haalãayã-yie baa-ma. A ce dumaanɟo-na, i wan Diilon-Yalle maama-i baa Diilon-Yallen yen baman nuɔ-i. 14 Nelbilon nuonɟo-i ɲ yundaanɟu-i, ɲ sie gbãa hũu Diilon-Yalle maama-i. Diilon-Yallen'a di si dii ɲ huonɟa-na, ma maaraa-ni ɲ suɔ ma yaanɟa-i. Da ɲ nu-ma, ɲ da-ma miminsinni. 15 Diilon-Yal da di waa uman nuɔ-i, u gbãa suɔ nelma-i hiere ma yaanɟa-i, a ne da fuonɟ ceɲ man, nelgbãngbãlanɟ sie gbãa suɔ ma yaanɟa-i. 16 Na saa da, ma nyegãan Diilon-nelma-na wuo:

«Hai suyaan Itienɟo kusunɟu-i?

Hai gbãa pigãan-yo nelma?»†

Nga mienɟo-i i suɔ *Kirsa kusunɟu-i.

3

I hieronɟo-i Diilon-maacenciraan mie

1 Tobin namaa, coima saa fa, *Diilon-Yallen yen baman nuɔ-i, ban piyen baa-ba dumaa, mi saa gbãa piiye baa-na dumaanɟo-na. Mi piiye baa-na ɲaa

* 2:9 Isayi (Êsaie) 64.3 † 2:16 Isayi (Êsaie) 40.13

nuomba manj ciēŋ ba fereŋ kusūŋ-maama, aa tiraa piiye baa-na ŋaa tontobaa namaa *Kirsa horre-na. ² Mi hāa-na nyolma'i dumaanjo-na na mōsūŋ. Kuō miī naa hā-na juuru, naa naa saa gbāa wuo-du. Halle ji hi baa fiēfiē, na sie gbāa wuo bīŋkūŋgu. ³ Kumanj ciē mi waŋ-ma dumaanjo-na, ku yaa daaku: Naa dii ta na ce na kusūniŋ-maama-i yogo. Nenemunju manj dii na hōlma-na, baa berru manj bi dii, ni yaa pigāaŋ wuo na ce na kusūniŋ-maama, na saa nanna nelbiliemba cilu-i yogo. ⁴ Da na ta na piiye wuo: «Mei dii baa Pol», «Mei dii baa Apolōsi*», bamanj na suyaan Diilonjo-i ba'i sa piiyenj dumaanjo-na wei?

⁵ Ma diei ma hāi, hai moloŋo-i Apolōsi-i? Aa hai moloŋo-i Pol? Ma si Diilonj-maacembienj mie yonj ke? Kunaŋgu si dii ji cor kufangu-i. Mie waan Yesu maama-i baa-na yonj aa na bi sie-ma. Itienj unj calaanu maacemma manj hā-ye, i ciē ma yaa-i. ⁶ Kuu dii ŋaa, mei sūō tibinni-i aa Apolōsi kūnna hūmma-i niē, ŋga Diilonjo yaa ciē ni cē. ⁷ Umanj sūō, baa umanj kūōna hūmma-i, i sa kāŋ bafamba-i. Umanj ciē ni cē, i ne u yaa-i. U yaa Diilonjo-i. ⁸ Umanj sūōŋ baa umanj kūōnanj hūmma-i ba saa hiere, unaa saa maar unajo; nelieŋo nelieŋo u ka da u maacemma sullu-i. ⁹ Kumanj ciē mi waŋ-ma dumaanjo-na, i ce maacemma-i baa Diilonjo aa namei u suonju-i.

Mi gbāa saa-na baa dūŋgu manj Diilonj unj yēŋ tuō ma-ku. ¹⁰ Diilonjo ciē baa-mi a hā-mi baa-ku mi fu ku tuole-i. Mi fuu-ku fafamma ŋaa dumarāfefeŋ muō. Fiēfiē-i-na, banamba dii ta ba haaya-kuō. Ŋga nelieŋo nelieŋo, unj manj dumaa, u tuō ne-ku torro. ¹¹ Dūŋgu tuole jēna ti; Yesu-Kirsa yaa ku tuole-i, molo sie gbāa tiraa jina dūŋgu nanj tuole. ¹² Banamba ka jo baa sēŋe ji ma, banamba wargbe, banamba tāmpēfefeŋja, banamba jo baa dēnni ji ma, banamba hēŋgu, banamba tireŋja. ¹³ Ŋga maacenfafamma-i baa maacembabalamma-i ma ka sūō gēŋgeriyiŋgu yaa nuō-i. Yiŋgu fanju kaa waa dāamuŋ-yiŋgu. Aa dāamu fammu yaa kaa pigāaŋ nelieŋo nelieŋo u maacemma sīnni-i. ¹⁴ Umanj duō ma baa kumanj aa dāamu sie gbāa caa-ku, kutienjo ka da u maacemma sullu-i. ¹⁵ Ŋga umanj maacemma-i da ma caa, kutienjo cii. Fuō fuō, u ka kor, ŋga u ka waa ŋaa nelieŋo manj u dūŋgu bilaa ta ku caa aa u gbāŋ gbar hel.

¹⁶ Na saa sūō wuo namei Diilonjo dūŋgu-i aa u *Yalle waa na hōmmu-na wei? ¹⁷ Umanj duō bēna Diilonj-dūŋgu-i, Diilonjo ka kōsuōŋ kutienjo-i. Kumanj ciē mi waŋ-ma dumaanjo-na, Diilonjo ciē dūŋgu fanju-i fuō da-u-diei kūŋgu aa namei dūŋgu fanju-i.

¹⁸ Molo baa tāal u fere na hōlma-na! Umanj duō fer nelbiliemba-i a tuō ne u fere wuo nelnurāŋo, kutienj duō tuō taara Diilonj-nelnullē-i, u saaya u ce u fere mimilāno. ¹⁹ Bige-i ciē mi waŋ-ma dumaanjo-na? Nelbilienj banj bīŋ kumanj nelnullē-i, Diilonjo daa-ku miminsīnni. Na saa da, Diilonj-nelma ciēra wuo: «Diilonjo bel cēcēmuntaamba-i baa bafamba fereŋ cēcēmunju yaa-i.»[†] ²⁰ Ma tiraa nyegēŋ wuo: «Itienjo suō nelnuraamba anjaguōma-i. U suyaa wuo yunju si dii-mēi.»[‡] ²¹ Terienju fanju-na, molo baa kaal u fere wuo fuō dii baa meljo. Na saa da, bīmīnni-i hiere namaa niini-i. ²² Muō baa Apolōsi-i baa Pier, namaa baan mie. Miwaanjo-i baa cicēlma-i a naara kuliŋgu-i, namaa niini-i. Nyunjo-i baa bislno-i, namaa niini-i. ²³ Ŋga namaanjo-i Kirsa baan namaa, aa Kirsa-i Diilonj-wuoŋo.

* 3:4 Nieŋ Pəpuōr. 18.24-28. † 3:19 Yōbu (Job) 5.13 ‡ 3:20 Gbelieman-nalāaŋgu (Psaume) 94.11

4

Kirsa pəpuərbiemba maama

¹ Kumaŋ ŋaa miē kūŋgu-i, muə baa Apolōsi-i, na saaya na ta na kāŋ-ye *Kirsa maacembienj miē. Diilonj-kusūŋgu maŋ naa fuo, u hāa-ye baa-ku i diē puure-kuə pigāaŋ nuomba-i baa-ku. ² A ne da da ba dii wēima nelieŋ nuə ŋ nan-na, ba taara ŋ ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa.

³ Mēi wulaa, da na fiē ta na waŋ wuə niē, sisə nelbilienj da ba fiē ta ba waŋ wuə niē, maasūmplē. Mēi fere-i, mi sa ji cira mi maacemma faa, mi sa ji cira ma balaan. ⁴ Mi saa da mi cālmuo terienju-i, ŋga miŋ fiē'a mi saa da cālmuo mi fereŋ nuə, kufanju sa pigāaŋ wuə mi vii dē. Itienjo yaa gbāa cira mi maacemma faa sisə ma balaan. ⁵ Terienju fanju-na, baa na wuəya na ta na cāl nuomba-i a ne da ba cālmanj-huəŋgu saa hi. Yaan Itienjo jo. Duə jo, mamaŋ ciē kukulma-na hiere, u ka puure-mēi aa bi puure nuomba kusūnniŋ-maama-i. Mafan da ma ce, nelieŋo nelieŋo Diilono ka pā-yo baa jaalunju maŋ saaya baa-yo.

⁶ Tobin namaa, nelieŋ nuə ŋ saa saaya ŋ ce ji cor kumaŋ nyegāaŋ. A ce dumaano-na, mi biyaa nelma bəi muə baa Apolōsi-i i kūŋgu-na a tagaaya pigāaŋ-na na da na suə nelma famma yaanŋa-i. Mi sa taara na hōlma-na, unaa tuə wuəra u hōgōrra u fere wuə fuə dii baa meljo aa ciina unano-i. Ku'i ciē mi biē miē maama-i tagaaya pigāaŋ-na. ⁷ Da ŋ ta ŋ wuəra ŋ hōgōrra ŋ fere dumaano-na, hai moloŋo-i juə ce-ni bəlbəl banamba-na? Bige-i dii baa-ni nan yerren-kūŋgu-i? Nimaŋ dii baa-ni hiere, Diilono'i saa hā-ni baa-ni wēi? Da kuə Diilono'i hāa-ni baa-ni, ma bilaa niē ŋ ta ŋ wuəra ŋ hōgōrra ŋ fere ŋaa nan niidanni?

⁸ Tobin namaa, na daa niē sī na yiē. Namaa wulaa na ciē bŋkūntaan namaa. Na duəŋ yaanŋa miēŋo-na ta na ce na yuntesinni-i. Kuə naa naa ce ninsoŋ-yuntaan namaa, kuu naa saa gbuu suə aa dōlnu-miē. Ii naa kā ka tiē ce i bāanju-i baa-na. ⁹ Mēi huəŋ-na Yesu *pəpuərbiēŋ miēŋo-i, Diilono jēna miēmiē huonju-na ŋaa kasobiemba maŋ ban jēna-bei ba deŋ da ba ka ko-ba. A ce dumaano-na, nelbiliemba-i baa *dərəpuərbiemba-i hiere ba ta ba hel ba nyē-ye. ¹⁰ Miēmiē birii ce mimiēl miē Kirsa maama-na, aa namaa na ce nelnurāaŋ namaa Kirsa horre-na! Miē i naa yunju aa fōŋgūə cer waa namaano-na! Nuomba sa kāŋ miēŋo-i, aa ta ba kāŋ namaano-i! ¹¹ A ji hi baa nyunjo, ii dii nyulmu-na baa hūŋkuəsinni-na. Niidiini sī baa-ye, ba siē yanj i muoma-i, i siē bi da tuolen-muntienammu: Diē cor dei, i cor dei. ¹² I ce maacemma-i ŋaa i ka ku diē gbāa diē da i nun-juuru-i. Umanj duə tuora-yiē, i cārā Diilono-i hā kutienjo-i. Umanj duə ce-ye kpāncōlgūə, i hīrā i kūōma-i. ¹³ Umanj duə tuə bēna i yireiŋa-i, i suə nuonju baa kutienjo-i. A ji hi baa nyunjo, nelbiliemba ne-ye nelsosaan miē, ba ne-ye ŋaa juoraan miē.

¹⁴ Ku saa ce ŋaa mi nyegēŋ nel daama-i da mi ture na yammu-i de! Ku'i sī. Kuu dii ŋaa nan yenj mi bisālŋ namaa, aa na maama tira ta ma dōlnu-miē, ku'i ciē mi ta mi nyegēŋ-ma da mi tigāaŋ-na nelma. ¹⁵ Na saa da, halle da na fiē da nuomba neifienj ndii ba ta ba kalaŋ-na Kirsa maama-i, na to dii u diei yonj; u yaa muə. Bige-i ciē miē na to yaa muəŋo-i? Muəmiē waan *Neldōdōlma-i baa-na na hūu-ma a ce Yesu-Kirsa baan namaa. ¹⁶ Terienju fanju-na, jande, mi cārā-nēi, taa na ce mei temma-i. ¹⁷ Mi puu ma yaa-i mi saan mi biēŋo-i* Timote-i na wulaa. Timote maama sa suə aa dōlnu-miē, u vii Diilonj-hūmelle-na. Miŋ wuə wuəsaanju maŋ Yesu-Kirsa hūmelle-na, mi saan-jo u duə ka tir

* 4:17 Timote-i, Pol fereŋ biēŋo sī, ŋga u taa u kāŋ-yo u biēŋo Diilonj-hūmelle-na. Nienj Pəpuər. 16.1.

kufanġu maama yaa baa-na ŋaa miŋ wuōraŋ mi waŋ-ma dumaa baa Diilonġ-dūŋ-baamba-i terni-na hiere.

¹⁸ Na hōlma-na, banamba daa nie sī mi sie bir kā, ba doŋ ta ba hōgōrra ba fere. ¹⁹ Ŋga Diilonġ duō sie, ku sie vaaya mi ka kā na wulaa. Da mi kā, bombolmantaamba famba-i, mi ka ne da kuō banġ waŋ mamaŋ ba gbā ba ce-ma. ²⁰ Da ŋ sie Diilonġ nunġu-i, ku sa bāl nun-āndaan-nu yoŋ, ku saaya ku da ŋ ciluō-i-na. ²¹ Na taara da mi ta mi kā, mi bel nyanġbāanġu mi nanġa-na ta mi kā, sisō na taara mi ta mi kā baa hēhēŋo? Nieŋ na par.

5

Korēntitaambaŋ ceŋ bġwosīnni maŋ

¹ I wuōra i nu-ma terni-na hiere wuō bġwosīnni nanni cie na hōlma-na. Bġwosīŋ daani-i, halle bamaŋ sa suyaanġ Diilonġo-i ba sa sie ce-ni: Ba'a na hōlma-na unaa gulla baa u to cieŋo. ² Mafammaŋ fie ce, na cor ta na kaal na fere. Ma sī kuu naa saaya ku jaŋ-na, aa umaŋ cie maacembabalamma famma-i na donya-yuō hiel-o na hōlma-na. ³ Muō fuō, mii si dii baa-na terienġu-na, ŋga mi huōŋga dii. Kumaŋ saaya ku ce kutienġo-na, mi yieraaya-kuō tī ŋaa mii dii baa-na terienġu-na. ⁴ Terienġu fanġu-na, tigiinġ na-naa Itienġo Yesu yerre-na. Da na tigiinġ na-naa, u ka kāyā-nei aa muōmi ka ta mi bi jōġuōŋ na maama. ⁵ Da na tigiinġ, na nyaa-yo na hiel-o na hōlma-na na hā *Sitāni-i baa-yo. Mi taara u nanna u cilōbabalaŋo-i aa Diilonġo kor-o Itienġo jommaŋ-yiinġu-i ku'i cie mie na donya-yuō hiel-o na hōlma-na.*

⁶ Na kaal na fere gbāŋgbāŋ! Na saa suō wuō siini-i baa ni yornumma-i ni gbāa sire burjūmmu bōi wei? ⁷ Ambabalma dii ŋaa siini. Hielaanġ-maŋ na hōlma-na, ku yaa na ka koŋ hiere, na ka waa ŋaa burjūmmu maŋ siini saa dii muō. Aa na kuōŋ tī. Yesu-Kirsa cie u fere tāmmanġ-kūŋġu a migāaŋ na hōmmu-i. U yaa *kōrsīnni tīmmanġ-ponsaanġu tūmbiloŋo-i†. ⁸ Terienġu fanġu-na, yaanġ i nanna i cilōbabalaŋo-i baa bġwosīnni-i, nii dii ŋaa siini; aa i ce ponsaanġu-i baa huōŋga diei, ku yaa ŋaa burjūmmu maŋ siini saa dii muō.

⁹ Miŋ nyegāaŋ sebe‡ maŋ hā-na cor, mi waanġ-ma yuō mie baa na ta na pie kakarkuontaamba-i. ¹⁰ Da mi cira na baa pie kakarkuontaamba-i, mi sa gbē kakarkuontaamba-i hiere miwaanġo-na, mi sa bi gbē bamaŋ cieŋ cāncaaya-i hiere miwaanġo-na, mi sa gbē bamaŋ cieŋ dudubūole-i hiere miwaanġo-na, mi sa bi gbē cufēbuoltaamba-i hiere miwaanġo-na. Da ŋ'a ŋ sa taara ŋ pie bafamba-i hiere daaba-i, ŋ ka naa ŋ hel miwaanġo-na. ¹¹ Da mi cira na baa pie kakarkuontaamba-i, mi gbē bamaŋ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce kakarkuonġo-i. Mi gbē bamaŋ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba ce cāncaaya-i. Mi gbē bamaŋ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba buol cufieŋa-i. Mi gbē bamaŋ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba biēna nuōmba yirēiŋa-i. Mi gbē bamaŋ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa yaŋ kolma ta yaanġa bei. Mi gbē bamaŋ wuō ba hūyāa Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba du nuōmba-i. Halle na saa saaya na wuo niwuoni baa kufanġu taamba-i.

¹² Bamaŋ saa hūu Yesu maama-i, mei sie gbāa waŋ bafamba yuŋ-maama-i. Bamaŋ dii hūmeduole-na baa namaa, na saaya na ta na waŋ bafamba yuŋ-maama yaa-i ¹³ aa na yaŋ puoŋ-nuōmba-i na hā Diilonġo baa-ba, u'i ka suō uŋ

* **5:5** Nieŋ Kor. hāa. 2.6-11: Terienġu-na, ŋ gbāa da wuō u donyamma-i Diilonġ-dūŋġu-na ku kāyā-yuō bōi. Ku cie u nanna u cilōbabalaŋo. † **5:7** Kōrsīnni tīmmanġ-ponsaanġu tūmbiloŋo-i: Nieŋ ku nelma-i Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 12.3-21. ‡ **5:9** Sebe fanġo nunġu saa dii Diilonġ-nelmaŋ-sebebaa-ba-na.

ka ce-ba dumaa. Terienju fanju-na, «*duonyar nelbabalaño-i na hiel-o na hólma-na*»[§], ñaa man nyegãan dumaa Diilonj-nelma-na.

6

Taa na fielnu na nelma-i na ferε

¹ Bige-i ciε nel da ma suur Diilonj-dũj-baan namaa na hólma-na, na sa fielnu-mei na-naa nuo, na sire bi na-naa baman sa suyaan Diilonjo-i ba wulaa wuo ba ka fielnu-mei? ² Namaa saa suo wuo Diilonj-dũj-baamba yaa kaa ger nuomba-i hiere hlema-na ba yun-maama-i wei? Da na waa da na ji ger nuomba-i hiere ba yun-maama-i, nelyilemma gbãa yar-na germa wei? ³ Na saa suo wuo i ka bi ger *dorpɔpuorbiemba yun-maama-i wei? Aa ji da baa miwaan daayo nelma! ⁴ Da na da weima-i baa na-naa, na bir yar aa kã ka ne uman si dii baa-na na Diilonj-hũmelle-na u duo fielnu-mei hã-na! ⁵ Senserre sa da-na wei? Ku ce namaa hólma-na nelnurã si dii uman gbãa fielnu na nelma-i wei? ⁶ Ma ce nie Diilonj-dũj-baan namaano-i na-naa nuo, na ji ta na bi na-naa? Aa tiraa bi na-naa nelgbãngbãlaan wulaa?

⁷ Da na gbãnj bi na-naa ti, ku'i pigãan wuo na naana Diilonj-hũmelle-i. Bige-i ciε molon duo ce-na kuujanju, namaa sa tiil-ku namanj temma? Bige-i ciε na sa siε ba cuo-na? ⁸ Namaa sa siε ba ce kuujanju nei, aa namaa cer ta na ce kuujanju banamba-na. Na sa siε ba du-na, aa namaa ta na du banamba-i. N siε suo wuo na wuo Diilonj-hũmeduole yaa-i hiere. ⁹ Ma si na suyaan wuo baman ciεj kuubabalaanju-i ba siε ka da munsuurmu *Diilonj-nelle-na ke? Baa na taal na ferε: Baman ciεj kakarkuono-i, baa cuffebuoltaamba-i, baa baman ciεj fuocesinni-i, baa bemba man ciεj ba-naa, ¹⁰ baa cuobaa-ba-i, baa cãncayataamba-i, baa konyorãamba-i, baa yebienataamba-i, baa baman ciεj dudubũle-i, ba siε da suor Diilonj-nelle-na. ¹¹ Na hólma-na banamba waa daama yaa nuo-i. Nga fiεfiε-i-na, nanj suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Diilonj-Yalle ciε Diilonjo hur na ambabalma-i, aa bo-na na den a ce-na fuo baan namaa, aa ce-na nelviinj namaa.

¹² Da na ce na ta na piye wuo: «*Bĩnkũngu saa nyaa-mi*», ninsonjo, nga bĩmbĩnni hieronjo saa fa baa-ni. Mi gbãa cira: «*Bĩnkũngu saa nyaa-mi*.» Nga bĩnkũnj maama sa ji ta yaanja mie dede. ¹³ Da na ce na bi ta na piye wuo: «*Niiwuoni ciε kusũnj maa-na aa kusũngu bi ce niiwuonij maa-na*.» Mafamma-i ninsonjo, nga yiĩngu dii baa yiĩngu Diilonjo ka dũj-ni ni hã-i-na hiere. I kũoma saa ce da ma ta ma ce kakarkuono, ma ciε i die tie cãa Itienjo yaa baa-ma; ma tienjo yaa ufaño-i. ¹⁴ Na saa da, Diilonjonj siire Itienjo-i kuomba hólma-na baa kumanj, u ka bi sire miεjo-i baa kuuduonju fanju yaa-i.

¹⁵ Ma si na suyaan wuo na kũoma-i *Kirsa kũoma ke? Terienju fanju-na, mi gbãa bie Kirsa kũoma-i ka ce-ma saasoriej maama wei? Ma nu dei wei? ¹⁶ Na saa suo wuo da ñ galla baa saasoro-i ñ ciε kuuduonju baa-yo wei? Ma nyegãan Diilonj-nelma-na wuo: «*Ba hã-i-na ba gbonu ce kuuduonju*.»^{*} ¹⁷ Nga uman duo waa horre-na baa Itienjo-i, Diilonj-Yalle ce-yo kuuduonju baa-yo.

¹⁸ Hielaan na nanga-i figlij-kakarkuono-na. Nuumbanj cerj ambabalma manj, ma sa kpatalla ba kũoma-na, nga uman duo ce figlij-kakarkuono-i, kuu dii ñaa u ciε gbomma fuo ferεj kũoma yaa nuo-i. ¹⁹ Na saa suo wuo na kũoma yaa Diilonj-Yalle dũjgu-i wei? Diilonj-Yalle fande-i Diilonjo'i hãa-na baa-de; dii dii

§ 5:13 Anjlnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 17.7 * 6:16 Miwaanjo jlnamanj-sebe (Genèse) 2.24

na hōmmu-na. Na saa suō wuō na kūōma-i namaa maama si wēi? ²⁰ Diilonjo sāa-na sukpepellun. Terienḡu fanḡu-na, taa na ce-yo bōi baa na kūōma-i.

7

Pol piye cejallen-kūngu

¹ Nan nyegān sebe man hā-mi, i ka wan fuō maama yaa fiefie-i-na. Na ciera wuō bibien nuō da η saa bie cienjo ku faa. ² Ma miḡ ka wan maman, ma yaa daama: Da na ta na taara na hiel na nanḡa-i kakarkuonjo-na, bibien nuō η saaya η bie η yerren cienjo, aa cienjo bi son u yerren bōlo nuō. ³ Bibienon saaya u tuō ce kuman u hā u cienjo-i u tuō ce-ku, aa cienjon bi saaya u tuō ce kuman u hā u bōlo-i u bi tuō ce-ku. ⁴ Ansorre-na, cienjo sie gbāa ce kuman dōlaanu-yuō baa fuō ferēn kūōma-i; u bōlo maama. Aa bōljo sie bi gbāa ce kuman dōlaanu-yuō baa fuō bi maama-i, u cien maama. ⁵ Unaa baa yagar unajo munḡallammu-na. Mi saa yagar-ma da na'a na saa-ma wuō na ka bel na ferē a da huonḡu celle a gbāa da na cārā Diilonjo-i fafamma aa suō cor baa na ānsorre-i di temma-i. Ni ma'i sī da na yan ku vaaya, na sie ji gbāa bel na ferē, a ce dumaanjo-na, *Sitāni ka hi-na guō na gbeini-i. ⁶ Mi waan nelma'i, ku saa ce ḡaa mi guor-na na da na ce-ma de!

⁷ Coima saa fa, kuō nuōmba-i hiere baa naa waa siraamba mei temma-i, ku yaa naa dōlnu muō. Nga Diilonjo saa ce-ye kuuduonḡu hiere: U hāa unajo daaku aa hā unajo daaku. ⁸ Maman dii mi da mi wan-ma baa siraamba-i baa bikulcaamba-i, ma yaa daama: Da na tē dei ḡaa muōmin tīyāa dumaa mi saa bie cienjo, ku faa. ⁹ Nga nuōni man da η suō wuō η sie gbāa bel η ferē, bie cienjo. Da η bie cienjo-i ku bōyaa η tēna η diei aa ce-maama ta ma ko-ni. Da ku bi waa cien nuō, η son. Da η son bibien-na ku bōyaa η tē η diei aa be-maama ta ma ko-ni.

¹⁰ Baman dii ānsorre-na aa waa Diilon-dūn-baamba hiere, bafamba maama yaa daama; mei saa wan-ma, Itienjo'i waan-ma. Wuō cienjo saa saaya u hel u bōlo wulaa. ¹¹ Duō hel, u saa saaya u bie bōljo nanjo. Da kuō bibien maama dii-yuō, u bir u kā ba ka nunu ba-naa baa u bōlo-i. Aa bibien nuō η saa bi saaya η nanna η cienjo-i.*

¹² Mei ferē-i, miḡ ka wan maman baa banamba-i ma yaa daama: Da η hūu Diilon-maama-i, aa η cienjo saa hūu-ma, aa hūu-ma duō tēna baa-ni, η saa saaya η nanna-yuō wuō u saa hūu Diilon-maama-i. ¹³ Kuuduonḡu yaa baa caamba-i; nuō da η hūu Diilon-maama-i, aa η bōlo saa hūu-ma, aa hūu-ma η da η tēna baa-yo, η saa saaya η hel u wulaa. ¹⁴ Bōljo fanjo temma-i, un hūyāa-ma kertfēcie son-yuō, u piyaa Diilonjo-i. Aa cienjo man saa hūu Diilon-maama-i aa hūu-ma son kertfeyienjo-na, u piyaa Diilonjo-i. Kuō ma saa naa waa dumaa, baa naa cira ba bisāmba-i sie gbāa pie Diilonjo-i a ne da ba piyaa-yo. ¹⁵ Nga uman duō u saa hūu Diilon-maama-i, aa u tēnatiēno hūu Diilon-maama-i, aa wuō fuō si dii u tēnatiēno maama-na, ba baa cie-yo; ba yan u kā. Kufanḡu terienḡu-na, u tēnatiēno man hūyāa Diilon-maama-i, u yaa bōljo-i wa, u yaa cienjo-i wa, uu dii u ferēn nuō. Diilonjo bīe-na wuō na waa yaafellen. ¹⁶ Da η yagar aa nyaar, nan ka gbāa kor η tēnatiēno-i wēi? N sie gbāa ce Diilon nuō suō mafamma-i.

Tīyāan na temma-i

* 7:11 Niēn Matie sebe-i na 5.32.

17 Da ma hel daama-na, nanj ña naa waa dumaa aa Diilonjo bí-na, na tle dumei; Diilonjo yaa wuó ma ce dumaa. Mi wuóra mi wanj ma yaa-i terni-na hierie baa Diilonj-dünj-baamba-i.

18 Diilonjonj taa u bí-na huonju manj nuó-i, da kuó unanj nuó ñ naa *já, baa yanj sengerre ta di da-ni baa ñ *jámma-i. Da kuó ñ saa naa bi já, baa yanj sengerre ta di da-ni wuó ñ saa já, tle dumaa, baa cira ñ já. 19 Ñ jáa o, ñ saa já o, yunju si dii-kuó. Kumanj gbáañ, ñ baa yagar Diilonjo nunju-i. 20 Nanj ña naa waa waama manj aa Diilonjo suó duó bí-na, na hieronjo-i hierie na saaya na tle dumei. 21 Diilonjonj taa u bí-ni, da kuó nii naa waa kóriey nuó, baa yanj ma janj-ni. Nga da ba há-ni hümelle-i ñ da ñ hel kóršinni-na, hel-nie. 22 Na saa da, Itienjo-i Yesu-Kirsa duó bí kórieyo manj, u jo ji ce nebiño u wulaa, aa umanj duó waa nebiño aa u bí-yo, u jo ji ce u kórieyo. 23 Diilonjo sáa-na sukpepellun, baa na bir na ce nelbiliemba koraanj namaa. 24 Tobinj namaa, mi sie kar ku coima, nanj waa dumaa aa Diilonjo bí-na, waanj waama famma yaa-i u hümelle-na.

Bamanj saa hi suur ansorre-na

25 Kumanj ñaa bamanj saa hi suur ansorre-na ba künju-i, mi ka piye celle kuó. Minj ka wanj mamanj, ma saa hel Itienjo nunj-nu, meí huóya-maama. Diilonjo faa baa-mi, a ce huhurma si dii mi nelma-na.

26 Mullémanj maaraaya fiefie-i-na, meí wulaa ku bóyaa nuómba tle ba temma-i ba baa suur ansorre-na. 27 Da kuó ceyo dii baa-ni tle, baa nanna-yuó. Da kuó cie sí baa-ni, baa dii ñ yunju-i cakünju-na. 28 Ku saa ce ñaa da ñ bie ceyo-i ku balaanj de! Ku saa bi ce ñaa ceyj duó sonj ku balaanj de! Nga bamanj suurii ansorre-na ba ka mulléyanj siraamba-i ku'i cie mie na baa suur-die.

29 Tobinj namaa, minj taaranj mi wanj mamanj ma yaa daama: Huonju saa tiraa tle bóí. Terienju fanju-na, a donj fiefie-i-na, caantaamba saaya ba waa ñaa ba saa dii caamba. 30 Bamanj kaalaanj ba ce ñaa weima saa da-ba. Bamanj nyeyj ba ce ñaa ba hómumu saa fe. Bamanj sáa bímbínni-i, ba baa haa ba nanja nie. 31 Bamanj daanj miwaanjo tóno-i, ba baa haa ba nanja yuó. Miwaanj daa unj yeyj waama manj, u sie tiraa có.

32 Mi sa taara anjoguóma yu na hómumu-i. Na saa da, umanj duó saa dii ceyo, ñ da u yii baa Itienjo maacemma yaa yonj; u taara u ce kumanj dolaanunj Itienjo-i. 33 Nga umanj duó dii ceyo, u yii baa miwaanj daayo maama; u taara u ce kumanj dolaanunj u ceyo. 34 A ce dumaanjo-na uu dii sómma háí. Kuuduonju yaa baa caamba-i, umanj duó saa sonj, ñ da u gbu u yii baa Itienjo maacemma yaa yonj. U weima-i hierie ma káa ka jünj Diilonjo yaa nuó-i. Nga ceyo manj duó sonj, u yii baa miwaanj daayo maama; u taara u ce kumanj dolaanunj u bólo.

35 Da na da mi piye dumandé-i-na, mi taara namaa fafaangu'i. Na baa da nie sí mi taara mi cie-na, ma'i sí. Mi taara na nyaar Itienjo'i nuó-i baa huonja diei aa na ta na ce kumanj faa cemma.

36 Fiefie-i-na, umanj duó ne da u dórño maama yuu u huonja-i, aa ne da fuó duó saa bie-yo ku ka ce kpelle u wulaa, u gbáa bie-yo, báaniño sí. 37 Nga umanj duó yiera-meí wuó u sa taara u dii ceyo, aa ne da da ba bóro baa u dórño-i ku sie ce báaniño, aa u gbáa bel u feré cakünju-na, da kuó ma hilaa fuó feréñ huonj-na, ku faa. 38 Terienju fanju-na, umanj duó já u dórño-i ku faa, umanj duó hiel u nanja u dórño maama-na, kufanju tiraa fa yanj.

39 Casoinj nuonjo-i, ñ bólo duó waa cicélma, ñ sie gbáa ká ka sonj yanja nanja. Nga duó ku, nii dii ñ feréñ nuó, ñ gbáa sonj bibienjo manj dolaanu-nie. Kumanj

gbāan, bibiēno fanjo saaya u hūu Yesu maama-i. ⁴⁰ Nga mei wulaa duō tīe u saa sonj, ku ka buō-yuō yanj duō kā ka sonj bibiēno nan-na. Mafamma-i mei huōya-maama, aa mi suyaa miē *Diilonj-Yalle bi dii baa muonjo-i.

8

Cufiēn-kūōma maama-i

¹ Fiēfiē-i-na, i ka ne cufiēn-kūōma kūngu-i. I hieronjo-i i suō weima bōi fuō ninsonjo ŋaa nanj waan-ma dumaa, ŋga na saaya na suō wuō sōsuōmungu jo baa bōlbōlsinni, a ne da nelnyulmu ce i nanj kaasinni Diilonj-hūmelle-na. ² Umanj duō tuō ne wuō fuō suō bīnj kūngu, u saa hi tuō suō ŋaa unj saaya u suō dumaa.

³ Nga umanj duō yanj Diilonjo maama ta ma dōlnu-yuō, Diilonjo suō u yaa-i.

⁴ Teriēngu fanju-na, cufiēn-kūōma-i i gbāa tiē wuo-ma wēi? I suyaa wuo cufellu-i bīnj kūngu sī, aa tiraa suō wuō Diilonjo dii u diei yonj! ⁵ Banamba daa ninanni ta ba buol-ni dōrō-i-na baa hīēma-na hiere wuō bafamba diiliemba yaa-i. Bafamba wulaa diiliemba dii bōi aa yuntaamba bi dii bōi. ⁶ A ne da miē fuō miē wulaa, Diilonjo dii u diei yonj. U yaa i To-i. U'i hielaa bīmbīnni-i hiere aa i tīēnaana fuō maa-na'i. Aa Itiēno bi dii u diei, u yaa Yesu-Kirsa-i. Diilonjo ciē u yaa hiel bīmbīnni-i hiere aa fuō barguo yaa nuō-i inj yēn cīcēlma dumandē-i-na. ⁷ Nga i hieronjo saa suō wuō cufellu-i bīnj kūngu sī. Banamba miēn cufiēn-a i a ce ji hi baa nyungo, da ba ta ba wuo cufiēn-kūōma-i ba ta ba jōguōn cufiēn-a maama, aa da ŋaa ba guōla ba Diilonj-hūmelle-i. Ba saa hi nanj kaasinni yogo ku'i juōn baa ānjōguōma famma-i. ⁸ A ne da ku saa ce ŋaa niuwuoni yaa gbāa piē-ye Diilonjo-na. Diē saa wuo, kunangu sa hel-yiē, diē bi wuo, kunangu sa suur-yiē.

⁹ Nanj yēn na fēreŋ nuō dumaa ta na ce kumanj dōlaanun-ŋei, gbāan bamanj saa hi nanj kaasinni yogo Diilonj-hūmelle-na, na baa ji bīēna ba Diilonj-hūmellen-kūngu-i. ¹⁰ Naa bamanj saa hi nanj kaasinni-i yogo, unaa kā ka da nuōni manj suyaan yiēngu ŋ tīēnaana tīnniŋ-dūn-nu ta ŋ wuo kūōma; fuō u siē bi kā na ta na wuo wēi? ¹¹ Duō wuo aa u huōŋga saa ji hūu-ma, nanj sōsuōmungu'i saa jo baa mafamma-i wēi? Nuōnēi ciē u kōsuōn u fēē. A ne da *Kirsa kuu fuō bi maama-na. ¹² Da na ta na ce gbomma famma-i Diilonj-dūn-baamba manj saa hi nanj kaasinni-i yogo na guōl ba gbeini-i Diilonj-hūmelle-na, na saaya na suō wuō na ce-ma Kirsa fuō fēē yaa nuō-i. ¹³ Ku'i ciē na da muo da mi suō wuō da mi wuo daaku-i, mi ka guōl mēlŋo gbeini-i Diilonj-hūmelle-na, mi ne ku bīnj kūngu-i aa yanj-ku; mi siē tiraa dii-ku mi nunju-na.

9

Kumanj saaya baa Yesu pōpuōrbilēmba-i

¹ Muō mi siē gbāa ce kumanj dōlaanu-miē wēi? Yesu *pōpuōrbilōn muō sī wēi? Mi saa da Itiēno-i Yesu-i baa mi yufelle-i wēi? Miŋ ciē maacemma manj hā Itiēno-i, ma'i sī namaano-i wēi? ² Bananj da ba fi'a ba saa hūu-ma wuō Yesu pōpuōrbilōn muō, namaa fuō na saaya na hūu-ma. Nanj hūyāa Itiēno maama-i mi wulaa, ku yaa pigāan wuō Yesu pōpuōrbilōn muō.

³ Bamanj ciēra mi maacemma saa fa, miŋ ka wanj mamanj baa-ba ma yaa daama: ⁴ Yesu pōpuōrbilēn miēno-i i sa wuo wēi? I sa nyōn wēi? ⁵ Mi saa saaya mi jā ciēno Diilonj-dūn-baamba-na u tuō wuōra baa-mi ŋaa Yesu pōpuōrbilēmban cēn-manj dumaa baa Itiēno hāmba-i a naara Pier wēi? ⁶ Sisō muō baa Barnabasi-i yonj, miēmei saaya i ce maacemma-i a taara i nunjuuru-i? ⁷ Nanj siire, na nuō wuō molo kāa sorosimma-na aa tuō pā u fēē wēi?

Sisō melņ daayo sūo tibinni-i aa u sa wuo ni biena-i? Da ma'i bi sī ānclinar daayo sa nyōņ u muōru nōnō-i? Na nuō-ma dede wei?

⁸ Miņ waņ nelma maņ daama-i, nelbiliemba'i jōgaņ dumaņo-na yoņ wei? Ma sī maaduōma famma yaa bi nyegāņ *Moisi *āņjlnamma-na kē? ⁹ Ma nyegāņ āņjlnamma-na ninsoņo wuo: «Niņ duō tuō muo dīmma-i ņ saa saaya ņ vaa u nuņgu-i.»* Ku ce namaa na'a Diiloņo kaalaaya niimba yaa aa waņ mafamma-i wei? ¹⁰ Ma sī nel daama waņ a vii miemei kē? Coima saa fa, ma fuliinu miemei. Ma sī umaņ duō tuō kū, u suyaa wuo u ka da bīņkūņgu ku'i cie u tuō kū kē? Nuō da ņ suō wuo naņ dīmma cie dēdiēni hiere, ņ waa hie kā wuo naņ ka muo-ma? Da ņ da umaņ muyaņ u dīmma-i, u suyaa kerre wuo u ka da belle-mei ku'i cie. ¹¹ Iņ cie Diiloņ-maacemba-i na hōlma-na, kuu dii ņaa i duu dīmma. Da ņ duu dīmma-i, ņ saa saaya ņ kar-ma wei? ¹² Bamaņ wuyaņ na nagāņ-niini-i wuo ni vii-ba, ni vii miēņo-i yaņ bafamba-i. ņga i fiinaņ aa bel i mulēma-i nammu hāi. I sa taara *Kirsa *Neldōdōlma bir baa ma huonģu ku'i cie i hīrā i mulēma-i.

¹³ Ma sī na suyaa kerre wuo bamaņ cieņ maacemba-i *Diilodubuō-i-na, ba niwuoni hel Diilodubuō yaa nuō-i kē? Aa suō wuo *Diilojigāntaamba niini bi hel ba maacemba'i nuō-i kē? ¹⁴ Kuuduņģu yaa baa bamaņ waņ Neldōdōlma-i. Itieņ wuo ba ta ba wuo ma'i nuō-i.†

¹⁵ Na nagāņ-niini vii-mi, ņga mi niē-ni aa yaņ-ni. Baa na da niē sī mei taara na ta na hā-mi bīņkūņgu ku'i cie mi ta mi waņ nel daama-i de! Ma'i sī. Aa mi da mi cārā na wulaa, bōlbōl mi ku. Miņ waņ Diiloņ-nelma-i gbāņģbāņ mi sa hūu bīņkūņgu, ku fē mi huōņga-i. Aa molo siē gbāa ce mi yaņ kufaņgu-i. ¹⁶ Mi siē gbāa gbeliņ mi fere wuo mi waņ Neldōdōlma. Maacemba nama-i, ku dōlaanu-miē o, ku saa dōlnu-miē o, mi ka ce-ma. Aa da mi saa ce-ma, sūlma haraa-miē. ¹⁷ Kuō muōmei naa sire mi fereņ nuō ta mi ce-ma, mii naa saaya baa pāmma, ņga mei saa sire mi fereņ siremma, Diiloņo'ci ciera mi ce-ma. ¹⁸ Terieņģu faņģu-na, mei maacemba sullu yaa hadu-i? Du yaa a waņ Diiloņ-nelma-i gbāņģbāņ, mi baa hūu bīņkūņgu a ne da mii naa saaya mi hūu.

¹⁹ Mii dii mi fereņ nuō, ņga mi cie mi fere na hieroņo-i na korieņ muō da mi gbāņ da nuōmba bōi hā Kirsa-i. ²⁰ Da mi waa baa *Yuifubaa-ba-i, mi ce mi fere Yuifuyieņ muō da mi gbāņ da-ba. Na saa da, Moisi āņjlnamma siē gbāa yuū-mi baa weima, ņga da mi waa baa bamaņ wuoyaņ-maņ, mi ta mi wuo-ma da mi gbāņ da-ba. ²¹ Kuuduņģu yaa baa bamaņ sa suyaņ Moisi āņjlnamma-i, da mi bi waa bafamba hōlma-na, mi ce mi fere ba temma-i da mi gbāņ da-ba. Ku saa ce ņaa mi taara mi cira mi clinaana Diiloņo āņjlnamma-i de! Ma'i sī. Mi wuo ma yaa-i Kirsa wuošanaģu-na. ²² Da mi waa baa bamaņ saa naņ kaaslnni yogo Diiloņ-hūmelle-na, mi ce mi fere ņaa mei fere-i mi saa hi naņ kaaslnni yogo, da mi gbāņ da-ba. Da mi suur terieņģu terieņģu, mi ce mi fere terieņģu faņģu taamba temma, da mi gbāņ da banamba kor-bei. ²³ Mi ce daama-i hiere Neldōdōlma da ma gbāa hi terni-i hiere aa muōmi bi da mi kūņģu-i.

²⁴ Na suyaa wuo gbaruntaamba gbar hiere, ņga umaņ duō ta yaņ bannamba-i u yaa yaraa; aa ba pā u yaa-i. Terieņģu faņģu-na, gbāņ ba baa ta aa yaņ-na. ²⁵ Bamaņ taaraayan ba ka finu gbaraņģu-na, ba hīrā mulēma-i ku tigiima-na. Ba ce mulēma famma-i da ba ka da kumaņ ku sa gbāņ bīenamma. A ne da miē iņ donyaņ kumaņ, ku sa bīēna da. ²⁶ Ku'i cie na da muō miņ gbar mi kā, mi sa gbar mi yuņ-nu. Mi saa baa ciekūrāņo maņ sa

* **9:9** Anjlnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 25:4; Tim. dlē. 5.17-18 † **9:14** Nieņ Like sebe-i-na 10.7.

jafaan u yuṅ-nu. ²⁷ Mi ce mi kūṃma-i kpāncālgūṃ aa mi suṃ mi fereṅ belma. Mi sa taara da mi ji wan Diilonṅ-nelma-i tī baa banamba-i muṃmi hel hōntōbilōṅo.

10

Yaay cufleṅa buolma-i

¹ Tobij namaa, mamanṅ daa i bīncuṃba-i *Moisi bāanṅu-na, mi taara na suṃma hiere. Duherru nandu naa cīnnu-bei a saanṅ-ba ba kā ka karnu dāmmanṅ-nuoraanṅu-i. ² Ku cie ṅaa ba *baatiseṅ duherru-na baa dāmmanṅ-nuoraanṅu-na a ce kuuduṃṅu baa Moisi-i. ³ Ba hieroṅo-i ba wuyaa Diilonṅ-nīiwuoduṃni, ⁴ aa nyōṅ Diilonṅ-hūnduṃma. Hūmma famma taa ma hel tāmpellen, aa tāmpelle fande yaa waa *Kirs-a-i. U waa baa-ba terni-na hiere. ⁵ Mafammanṅ fiē ce, ba fāṅgūṃ saa ta ba ce Diilonṅ huōṅga-i, ku'i cie ba wuṃra ku dii *hlekuraanṅu-na.

⁶ Nel daama cie da ma pigāanṅ-ye wuṃ i saa saaya i yanṅ āmbabalma cemmanṅ-maama ta ma dōlnu-yiē ṅaa manṅ taa ma dōlnu i bīncuṃba-i dumaa. ⁷ Baa na ta na buol cufleṅa-i ṅaa i bīncuṃbanṅ taa ba ce dumaa. Diilonṅ-nelma waanṅ-ma wuṃ: «*Ba tleṅaana wuo niiwuoni-i aa nyōṅ kolma-i. Banṅ juṃ wuo tī, ba sire ce ba bāanṅu-i.*» ⁸ Baa na yanṅ i tiē ce figiṅ-kakarkuōṅo-i ṅaa i bīncuṃba nanṅ ceṅ dumaa. Ba cie ku yaa-i nuṃba neifeṅ-cīncieluo baa di diei nuṃba nuṃsiba ndii kuu-bei yinduṃṅu-na.† ⁹ Baa na yanṅ i feṅ Kirs-a-i ṅaa i bīncuṃba nanṅ fiēṅ-yo dumaa a ce jēnaamba doṅ-ba ko-ba.‡ ¹⁰ Baa na ta na waana ṅaa i bīncuṃba nanṅ waananṅ dumaa, a ce *dōrpōpuṃbilōṅo manṅ kuṃṅ nuṃba-i u jo ji ko-ba.§

¹¹ Nel daama cie nuṃba da ba gbāa suṃ ba fereṅ belma. Ba nyegāanṅ-ma da ba gboya miē manṅ piyaa miwaanṅo tīmma-i. ¹² Terienṅu fanṅu-na, umanṅ duṃ tuṃ ne wuṃ sī fuṃ yieraaya u gbeiniṅ, u gbān u baa ji cii. ¹³ Mamanṅ guṃlaanṅ nelbiliba gbeini-i Diilonṅ-hūmelle-na, ma yaa bi guṃlaanṅ namaa niini-i. Nga Diilonṅo-i nunni hāi tienṅo sī; u sie yanṅ ma jīnya-nei. Kumanṅ da ku ta ku guṃl na gbeini-i, u ka kāyā-nei aa pigāanṅ-na nanṅ ka ce dumaa hel-kuṃ.

¹⁴ Mi jēnaanṅ namaa, terienṅu fanṅu-na, jande, niēṅ cufleṅa buolma-i aa na yanṅ-ma. ¹⁵ Mi suyaa miē na suṃ kuyunṅu ku'i cie mi ta mi piye baa-na dumandē-i. Miṅ wanṅ mamanṅ, namaa fere-i niēṅ-manṅ na ne, coima wei? ¹⁶ Die tiē wuo Itienṅo niiwuoni-i, inṅ jaal Diilonṅo-i ciinṅa manṅ maa-na-i, ka sa pigāanṅ wuṃ Kirs-a-i tamma yaa cie i waa u horre-na wei? Inṅ bi calnunṅ *buruo manṅ baa i-naa, u'i sa pigāanṅ wuṃ Kirs-a-i kūṃma yaa cie i waa u horre-na wei? ¹⁷ Buruo diei dii; inṅ fiē ciinu, i wuo burduṃṅo fanṅo yaa-i. Ku yaa pigāanṅ wuṃ ii dii horduṃlenṅ.

¹⁸ Niēṅ *Isirahel-baamba-i, ba mumbuolmunṅ-terienṅu-i Diilonṅ-kūṅgu, a ce dumaaṅo-na, bamanṅ wuyaanṅ bīmbaamba manṅ banṅ koṅ-banṅ terienṅu-na, kutaamba dii Diilonṅo horre-na. ¹⁹ Ku saa ce ṅaa mi taara mi cira cufellu-i baa du kūṃma-i nii dii baa yunṅu waama namma, ²⁰ ma'i sī. Nga mi taara mi cira banṅ koṅ bīmbaamba manṅ cufleṅa-na, ba sa ko-ba ba hā Diilonṅo, ba ko-ba ba hā *jīnabaa. A ne da mi sa taara weiṃa waa na hōlma-na baa jīnabaa-ba-i.

²¹ Na sie gbāa nyōṅ baa Itienṅo ciinṅa-i aa miēl nyōṅ baa jīna ba kaanṅa-i. Na sie gbāa wuo Itienṅo niiwuoni-i aa tiraa miēl wuo jīna ba niini-i. ²² Die vaaya kufanṅu-i, Itienṅo huōṅga ka du baa-ye; a ne da i sie gbāa fi baa-yo.

* **10:7** Helmanṅ-scebe (Exode) 32.6 † **10:8** Niēṅ Kāmmanṅ-scebe-i-na (Nombres) 25.1-9. ‡ **10:9** Niēṅ Kāmmanṅ-scebe-i-na (Nombres) 21.4-7. § **10:10** Niēṅ Kāmmanṅ-scebe-i-na (Nombres) 17.6-14.

Yaari i tie käyā i-naa Diilon-ḥümelle-na

²³ Na ciera bñkūngu saa nyaa-ye. Ninsoṅo, bñkūngu saa nyaa-ye, nga bñmbñnni hieroṅo saa fa baa-ye. Bñkūngu saa nyaa-ye, nga bñmbñnni hieroṅo sa ce i naṅ kaasñnni Diilon-ḥümelle-na. ²⁴ Neliṅo neliṅo, u saaya u tuṵ taara banamba fafaanṅu, u baa tuṵ ne fuṵ kūngu-i.

²⁵⁻²⁶ Ma nyegāan Diilon-nelma-na wuo: «*Miwaanṅo-i baa u huṵya-niini-i hiere Itie fuṵ niini-i*»*, a ce dumaanṅo-na, da na da kūṵma maṅ sanṅa-na, na baa cira na yuu ma sñnni-i, na sāa na wuo; na baa jaana na ḥōmmu-i.

²⁷ Molon duṵ bñ-ni wuo ṅ kā na ka wuo niuwuoni, da kuṵ kutienṅo saa ḥūu Yesu maama-i, da ṅ kā, da ba ḥā-ni kumaṅ, ṅ baa jaana ṅ huṵṅga-i, ṅ ḥūu ṅ wuo fiṅya aa ṅ baa yuu moloṅo baa wēima. ²⁸ Nga molon duṵ da tūnu-niṅ wuo kūṵṅ daama-i cufēllun-kūṵma, ne kutienṅo-i aa ṅ yaṅ; baa wuo. Da ṅ wuo, ṅ ka ḥā kutienṅo-i ānjōḡobabalamma. ²⁹ Mi saa ne namaa ānjōḡuṵma aa piye, mi niṅ uman ḡbuṵya-nei fuṵ maama'i aa piye.

Unaa ḡbāa cira: «Da kuṵ bñkūngu saa nyaa-mi, ma da niṅ na'a mi saa saaya mi wuo daaku-i, wuo da mi wuo-ku mi ka ḥā unanṅo ānjōḡobabalamma? ³⁰ Da mi da kuuwuonṅu-i aa jaal Diilonṅo-i aa suṵ da mi wuo-ku, ma ce niṅ unaa jo ji tuṵ ḡāṅ baa-mi wuo mi cie niṅ wuo-ku?» ³¹ Mi ḡbāa waṅ mamaṅ, ma yaa daama: Na wuo wa! Na nyon wa! Siṵo da na ta na ce bñkūngu bñkūngu, na saaya na ta na ce-ku Diilon-yerre fafaan-nu. ³² Baa na yaṅ na ciluṵ tuṵ ḡul banamba ḡbeini-i; u baa ḡul *Yuifu ba niini-i, u baa ḡul *niṅeraamba niini-i, u baa bi ḡul Diilon-dūṅ-baamba niini-i. ³³ Taa na ce meṅ temma: Muṵmi vaa mi fere wēima-na hiere ta mi ce kumaṅ kāayāṅ nuumba-i. Mi sa taara meṅ fafaanṅu, mi taara nuumba-i hiere ba fafaanṅu Diilonṅo duṵ kor-ba.

11

¹ Muṵmiṅ biyaa *Kirsā maama-i dumaa, namaanṅo-i biyaan meṅ bi maama-i dumai.

Cieṅo saaya u suuye u yunṅu-i Diilocaralle-na

² Kasi saa da-na: Miṅ waan nelma maṅ baa-na, na wuo ma ḥümelle-i. Wēima-na hiere mi nelma sa karaanu-nei. ³ Nga mi taara na suṵ wuo *Kirsā yaa nuṵmba-i hiere ba yunṅu-i. Bibienṅo yaa cieṅo yunṅu-i aa Diilonṅo yaa Kirsā yunṅu-i. ⁴ Bibienṅ nuṵ da ṅ yaṅ ṅ cucūṅgu-i ṅ yunṅu-na aa ta ṅ cārā Diilonṅo-i, siṵo ta ṅ waṅ Diilopṵpuṵruṅgu-i, kuu dii ṅaa ṅ saa kāṅ Kirsā yaa-i. ⁵ Aa cieṅ duṵ yaṅ u yunṅu-i ḡbāṅḡbāṅ aa tuṵ cārā Diilonṅo-i siṵo duṵ yaṅ-ku aa tuṵ waṅ Diilopṵpuṵruṅgu-i, kuu dii ṅaa u saa kāṅ u bṵṵ yaa-i, a ne da u yaa u yunṅu-i. Cieṅo faṅṅo temma dii ṅaa cieṅo maṅ cirii u yunṅu-i. ⁶ Cieṅo maṅ duṵ u sa taara u vaa bñkūngu u yunṅu-na, u sa ḥāyā-kuṵ bṵṵbṵṵ wēi? Nga i suyaa wuo cieṅ duṵ cir u yunṅu-i, siṵo duṵ ḥāyā-kuṵ, ku da-yo senserre, terienṅu fangu-na bṵṵbṵṵ u tuṵ suuye-kuṵ. ⁷ Bibienṅo yaa Diilonṅo nabieranṅo-i, u yaa piḡāan Diilonṅo fafaanṅu-i, a ce dumaanṅo-na, duṵ tuṵ cārā Diilonṅo-i, u saa saaya u suuye u yunṅu-i. Aa cieṅo piḡāan bibienṅo fafaanṅu. ⁸ Na saa da, Diilonṅo saa hiel bibienṅo-i cieṅ-na, u hielaa cieṅo yaa bibienṅo-na. ⁹ Aa ku saa ce ṅaa ba maa bibienṅo yaa a ḥā cieṅo-i de! Ba maa cieṅo yaa a ḥā bibienṅo-i. ¹⁰ Terienṅu fanṅu-na, cieṅo saaya u ne *dṵṵpṵpuṵrbiemba-i aa tuṵ suuye u yunṅu-i a piḡāan u munyeramma-i. ¹¹ Nga na saaya na suṵ wuo Itienṅo wulaa, bibienṅo siṅ ḡbāa muo sāntorma baa cieṅo-i, aa cieṅo siṅ bi ḡbāa muo sāntorma baa bibienṅo-i.

* 10:25-26 ḡbelieman-nalāanṅu (Psaume) 24.1

¹² Mi taara mi cira, ciēno hilaa bibiēn-na aa bibiēno hel ciēn-na, aa ba hāi-i-na hiere ba hilaa Diilonj-na.

¹³ Namaa fere-i niēn-kunj na ne! Ciēn duō yanj u yunḡu-i u saa suuye-kuo aa tuō cārā Diilonjo-i, ku biyaa wei? ¹⁴ Ma si na daa bibiēno yukuōsɩŋ da ni tu cor ku ta ku da-yo senserre ke? ¹⁵ A ne da ku'i saaya caamba-i. Diilonjo hāa bafamba-i yukuōsɩnni-i ni da ni ta ni suuye ba yunni-i. ¹⁶ Umanj duō u dii nuharunḡu nel daama-na, kutienjo saaya u suō wuō Diilonj-dūnj-baamba-i terni-na hiere a naara miē fere-i i ce-ma dumēi.

Itienjo niuwuoni maama-i

¹⁷ Miŋ ka dii mi nuḡu-i mamanj nuō-i fiēfiē-i-na, mi siē gbēliēn-na. Na tigiima sa kāyā-nei Diilonj-hūmelle-na, ma guōla-nei. ¹⁸ Mi nuō ba'a da na tigiinj na-naa, banamba bō ba denj, aa mi suyaa miē ma gbāa ce. ¹⁹ Mi suyaa miē na saaya na bōrō ku yaa bamanj nyaarāa Diilonjo-na ba ka suō. ²⁰ Da na jānu na-naa da na wuo Itienjo niuwuoni-i, na sa wuo-ni niŋ saaya ni wuo dumaa. ²¹ Niiwuonj da ni hi wuoma, na kā ka biē na juurumbaa. A ce dumaanjo-na, bananj da ba ce ba tē baa nyulmu-i aa banamba wuo ye aa nyōnj ye ta ba ce konhiliingu. ²² Da na da na sa taara na cal baa moloŋo, bige-i ciē na sa wuo dii na cɩnninj aa ta na jo? Sisō na taara na biēna Diilonj-dūnj-baamba yerre yaa wei? Bige-i ciē na ta na ture sūntaamba yammu-i? Na'a mi wanj wuo niē baa-na? Na taara mi gbēliēn-na wei? Mi siē siē aa gbēliēn-na.

²³ Miŋ daa mamanj Itienjo wulaa aa wanj-ma baa-na ma yaa daama: Banj ŋa naa saaya ba bel Itienjo-i Yesu-i isuōḡu manj nuō-i, wuō biē *buruo ²⁴ aa jaal Diilonjo-i, aa būlnu-yuō aa cira: «Mi kūōma yaa daama-i miŋ hānj-nanj baa-ma, taa na ce miŋ ciē kumanj daaku-i mi maama ta ma tēnu-nēi.» ²⁵ Banj juō wuo niuwuoni-i tɩ, wuō biē duvēŋo ciinj-na hā-ba aa cira: «Ba ka bel-mi ko-mi. Mi tāmma manj ka kūnna, kuu dii ŋaa ma yaa daama-i ciingga-na. Diilonjo ka bel u *tobisifelenni-i baa ma yaa-i. Da na ta na nyōnj-yo huōḡu huōḡu, na ce miŋ ciē kumanj daaku-i mi maama tēnu-nēi.» ²⁶ Na saa da, aa Itienjo suō duō bir jo, huōḡu huōḡu, da na wuo buruo-i wuonj daama temma-i aa nyōnj duvēŋo-i, na wanj u kuliingu maama yaa dumaanjo-na. ²⁷ Ku'i ciē na da umanj duō waa waama namma aa wuo Itienjo buruo-i, sisō aa nyonj Itienjo duvēŋo-i, kutienjo saa kānj Itienjo kūōma-i baa u tāmma-i hiere; a ce dumaanjo-na, Diilonjo ka yuu-yo. ²⁸ Terienḡu fanḡu-na, nelienjo nelienjo, u saaya u ne u fere igēna aa suō duō wuo buruo daayo-i aa nyōnj duvēŋ daayo-i. ²⁹ Umanj duō saa kānj buruo daayo-i baa duvēŋ daayo-i wuō Itienjo kūōma*, aa suuye u yufienja-i a wuoni, Diilonjo ka gānj baa-yo. ³⁰ Ku'i ciē na da jaamba-i baa jēliimba maaraaya na hōlma-na baa kuliingu-i hiere. ³¹ Kuō i taa i ne i fere igēna aa suō tiē wuo, Diilonjo naa waa hie tuō gānj baa-ye? ³² Nga Diilonjo sa taara i ka caa baa banamba-i ku'i ciē u tuō gānj baa-ye u dii-ye hūmelle-na.

³³ Tobinj namaa, terienḡu fanḡu-na, da na jānu na-naa da na wuo Itienjo niuwuoni-i, ciyaanj na-naa. ³⁴ Nyul da mu waa umanj nuō-i, u wuo dii u cɩnj-nu aa u tuō jo, ku yaa da na ji jānu na-naa u siē cāl Diilonjo ji tuō gānj baa-yo.

Nelma manj tɩyāa, da mi kā mi ka fiēlnu-mēi.

12

Diilonj-Yallen hānj nuōmba-i fɩŋḡōbaa-ba manj

* **11:29** Verse daayo gbāa bi nu nuj daama-i: «Umanj duō saa kānj Itienjo horre-i aa suuye u yufienja-i wuo buruo daayo-i aa nyōnj duvēŋ daayo-i, Diilonjo ka gānj baa-yo.»

¹ Tobin namaa, mi nunḡu ka hi *Diilonḡ-Yalle maacemma yaa fiēfiē-i-na; mi taara ma kaala na wulaa. ² Na suyaa wuḡ nanḡ na na'a na saa hi hūu Itienḡo maama-i na taa na gbar na nyaanu tinni, a ne da nunnī sī baa-ni ni ta ni piiye. ³ Ku'i ciē mi ta mi taara mi wanḡ-ma baa-na miē Diilonḡ-Yalle siē gbāa waa moloḡ-na aa kutienḡo wuḡ Yesu dāḡḡānḡ! Ma siē gbāa ce. Aa molo siē bi gbāa cira Yesu yaa Itienḡo-i, da Diilonḡ-Yalle saa dii-ma u nuḡ-nu.

⁴ Diilonḡ-Yallenḡ hānḡ nuḡmba-i fōḡḡbāa-ba manḡ ba ta ba ce Diilonḡ-maacemma-i baa dii sīnni bōi, ḡḡa Diilonḡ-Yalduḡl daade yaa hāanḡ-banḡ baa-ba. ⁵ Maacemma sīnni dii bōi, ḡḡa ma ce hā Yunteduḡḡo yaa-i. ⁶ Ancemma dii bōi, ḡḡa Diiloduḡḡo fanḡo yaa hāanḡ i hieroḡo-i ku fōḡḡḡo-i i tiē ce-ma. ⁷ Diilonḡo hāa-ye fōḡḡbāa i yunḡ-ninḡ i tiē fa i-naa maama. Fōḡḡbāa-ba famba yaa pigāanḡ Diilonḡ-Yalle maacemma-i. ⁸ Diilonḡ-Yalle ce unanḡo nelnurāḡo, aa ce unanḡo ānsuḡmantienḡo. ⁹ Diilonḡ-Yalduḡl daade hā unanḡo fōḡḡḡo-i u haa u nanḡa-i Diilonḡo-na ninsoḡ-haama, aa hā unanḡo fōḡḡḡo-i u tuḡ sire jaamba. ¹⁰ Di hā unanḡo fōḡḡḡo-i u tuḡ gbā u ce himma, aa hā unanḡo u tuḡ ce Diilopḡpuḡrni, aa hā unanḡo u tuḡ suḡ Diilonḡ-maacemma-i u bōro-mēi baa *ḡina ba maama-i. Di hā unanḡo fōḡḡḡo-i u tuḡ gbā u piiye nelfelemma, aa hā unanḡo u tuḡ gbā u hielnu-mēi. ¹¹ Diilonḡ-Yal daade yaa ciēḡ mafamma-i di diei yonḡ. Fōḡḡḡo manḡ duḡ dōlnu-die di hā-ni baa u yaa-i.

Diilonḡ-dūrḡ-baamba dii ḡaa nelfiḡḡo

¹² Terni bōi dii nelieḡ nuḡ ḡ kūḡma-na. ḡḡa ni gbuḡnu hiere ce kūḡduḡma. Terḡ daani-i baa ni ciinumma-i ni gbuḡnu ce nelduḡḡo. Bamanḡ hūyāa *Kirsa maama-i baa dii dumēi. ¹³ I hieroḡo-i hiere i daa batemu-i Diilonḡ-Yalduḡl daade'i nuḡ-i a gbonu ce ḡaa nelduḡḡo; *Yuifubaa o, *nieraamba o, kōraamba o, nebimba o, Diilonḡ-Yalduḡl daade yaa dii i hōmmu-na. ¹⁴ Nelbilonḡ kūḡma-i terienḡu diei sī, terni bōi gbuḡnu ce-ma. ¹⁵ Gboluonḡ da ku cira: «Muḡ sī nanḡa-i, mi nunḡu si dii kūḡma-na», gbāḡḡbānḡ sī wei? Kufanḡu gbāa bō ku denḡ wei? ¹⁶ Tūḡ da ku cira: «Muḡ sī yufelle-i, mi nunḡu si dii kūḡma-na», ku saa kar coima wei? ¹⁷ Kuḡ nelbilonḡ kūḡma-i hiere maa naa waa yufelle yonḡ, ii naa tiē nu niē? Aa kuḡ maa naa waa hiere tūḡḡu, ii naa tiē nu hūlāanḡu-i niē? ¹⁸ Na saa da, Diilonḡo saa ma-ye u yunḡ-nu. U maa-ye kuḡ dōlaanu-yuḡ duma; a sōḡlnu i terni-i unḡ taaranḡ ni waa kusuoḡ-nu. ¹⁹ Kuḡ terienḡu diei waa nelbilonḡo-na, baa naa saa ta ba bī u kūḡma-i wuḡ kūḡma. ²⁰ Terni bōi dii nelbilonḡo kūḡma-na, ḡḡa ni gbuḡnu ce kūḡma diei.

²¹ Yufelle siē gbāa gbē nanḡa-i wuḡ: «Mi sa taara-niē.» Yunḡu siē bi gbāa gbē gboluonḡu-i wuḡ: «Mi sa taara-niē.» ²² Inḡ neḡ terni manḡ i kūḡma-na wuḡ yunḡu si dii-niē, ni yaa faanḡ i maama-i ni yanḡ. ²³ Inḡ'a i sa kānḡ terni manḡ, i bel ni yaa-i fafamma. Inḡ fuo nimanḡ aa i sa siē wanḡ ni maama, i ne ni yaa-i fafamma ²⁴ a ne da terni manḡ niifuoni sī i sa ne-ni dumaanḡo-na. Inḡ'a i sa kānḡ terni manḡ i kūḡma-na, Diilonḡo maa-ye aa ce terni fanni waa baa yunḡu. ²⁵ U saa tuḡ taara i kūḡma terni muḡ sāntorma baa ni-naa; u taa u taara ni ta ni jōḡuoḡ ni-naa maama aa ta ni fa ni-naa maama. ²⁶ Terienḡu diei da ku ta ku janḡ, terni nanni ce kuuduḡḡu baa-ku hiere. Da ba ce terienḡu diei bōi, ninanni hōmmu bi fē hiere. ²⁷ A ne da namei Kirsa kūḡma-i. Na hieroḡo-i hiere naa dii baa na terni u kūḡma-na. ²⁸ Ku'i ciē na da Diilonḡo hāa nuḡmba-i ba da-ba-denḡ maacemma u dūḡḡu-na. U duḡḡ ce banamba Yesu *pḡpuḡrbiemba iḡēna, aa ce banamba ta ba ce u pḡpuḡrunḡu, aa ce banamba Diilonḡelpigāataamba, banamba ta ba ce gberē-weima, banamba ta ba sire jaamba, banamba ta ba kāyā nuḡmba, banamba yaataamba,

banamba bi ta ba piiye nelfelemma. ²⁹ Ba hieroŋo-i Yesu pɔpuɔrbiemba wei? *Diilopɔpuɔrbiemba wei? Ba hieroŋo-i nelpigāataamba wei? Ba ce gbere-weima wei? ³⁰ Ba hieroŋo-i ba sire jaamba wei? Ba gbā ba piiye nelfelemma-i wei? Ba gbā ba hielnu-mei wei? ³¹ *Diilon-ŷaller hāŋ nuomba-i fɔŋgɔbaa-ba maŋ, gbāaŋ na da bamaŋ faa yaŋ bei. Gbāaŋ na da bamaŋ kāyaŋ nuomba-i ba yaŋ. Mi ka pigāaŋ-na kumaŋ yuŋgu yaŋ hiere; ku yaa ŋaa nelnyulmu-i.

13

Nelnyulmu

¹ Halle da ŋ fie ta ŋ nu nelma-i hiere hiema-na ka cor baa *dɔrpɔpuɔrbiemba maama-i, da kuɔ nelnyulmu si dii-nie, ŋ ce gbāngbāŋ. Dumaanjo-na nii dii ŋaa joloŋo maŋ baŋ mar-oŋ ba yuŋ-nu, sisɔ kpoŋo maŋ baŋ mar-oŋ ba yuŋ-nu; u tuɔ du u ce ijieni nuomba tūnni-na yoŋ. ² Da ŋ fie ta ŋ gbāŋ ŋ ce Diilopɔpuɔrni-i; aa ta ŋ suɔ weima-i hiere, aa bi ta ŋ suɔ Diilonjo kusūŋgu-i, da ŋ fie haa ŋ naŋga-i Yesu-i-na fuɔ a gbāa ta ŋ ce tānni ta ni forra, nelnyul da muɔ muu si dii-nie, ŋ ce gbāngbāŋ. ³ Da ŋ fie cal ŋ nagāŋ-niini-i hiere hā sūntaamba, da ŋ fie sie ba dii-ni dāamu-na Diilonjo-hūmelle maama-na, nelnyul da muɔ muu si dii-nie, ŋ ce gbāngbāŋ.

⁴ Nelnyulmuŋ yey uman nuɔ-i, u huɔŋga sa huol, u faa, u sa nenu, u sa tetey u fere, bombolma sa dɔlnu-yuɔ. ⁵ Nelnyulmuŋ yey uman nuɔ-i, u sa ce senda-weima, u sa taara u fereŋ fafaanjo, u huɔŋga sa guola, u sa tiera nelma u huɔŋ-na. ⁶ Nelnyulmuŋ yey uman nuɔ-i, āmbabalma sa dɔlnu-yuɔ, ninsoŋo yaa dɔlaanuj-yuɔ. ⁷ Nelnyulmuŋ yey uman nuɔ-i, u tiil weima-i hiere nammanj temma, u hūu weima-i hiere, u haa u naŋga-i Diilonjo-na weima-na hiere aa tira a tuɔ hīrā u kūɔma-i.

⁸ Nelnyulmu sa ji tī dede, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu Diilopɔpuɔrunjo cemma ka bāl, nelfelemma wamma ka bāl, mel suɔ yiŋgu, ku sie ji waa. ⁹ Na saa da, mie sɔsuɔmunjo saa hi ku fuonjo-i aa in ceŋ Diilopɔpuɔrunjo maŋ, i sie gbāa ce-ku hi ku fuonjo-i. ¹⁰ Ŋga Diilonjo duɔ ji hā-ye kumaŋ hii ku fuonjo-i, kumaŋ saa hi ku fuonjo-i ku ka gbuo.

¹¹ Na saa da, in ŋa naa waa bisālŋ mieŋo-i, i taa i piiye bisānsīnni aa tie jɔguŋ bisānsīnni aa bi tie ce bisānsīnni. I yammun juɔ cē huɔŋgu-na, i saa nanna bisānsīnni-i wei? ¹² Kuuduŋgu yaa baa daaku-i; in dan mamaŋ nyuŋgo-i-na ma saa kaala i wulaa, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, ma ka kaala i wulaa hiere da gbāa! I sa suɔ Diilonjo-i fafamma fiefie-i-na, ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu i ka suɔ-yo ŋaa fuɔ fere uŋ suɔ-yey dumaa.

¹³ In yey terienjo maŋ nuɔ-i nyuŋgo-i-na, bīmbīnni siei dii: āŋhūuma, baa nahaale, baa nelnyulmu. Ŋga ni siei-i-na, nelnyulmu yaa yuŋgu.

14

Nelfelemma kŋŋu-i baa Diilopɔpuɔrni kŋŋu-i

¹ Gbāaŋ kpelle nelnyulmu waa-nei. *Diilon-ŷaller hāŋ nuomba-i fɔŋgɔbaa-ba maŋ, taa na kuye ba maama. Ku huraa baŋ ceŋ Diilopɔpuɔrni-i baa uman. ² Uman duɔ tuɔ piiye nelfelemma-na, molo sa nu u nelma-i, u sa piiye baa nelbiliemba, u piiye baa Diilonjo. Nelma maŋ fuyaa nelbiliemba-na, Diilonjo-ŷalle diyaa ma yaa kutienjo nuŋgu-na u tuɔ waŋ-ma. ³ Ŋga uman cieŋ Diilopɔpuɔrunjo-i, u kāyā banamba-i ba ta ba naŋ kaasīnni Diilonjo-hūmelle-na, u dii sireiŋa bei, aa bi dii holle bei. ⁴ Uman piyen nelfelemma-na, ku kāyā

fuɔ da-u-diei yon. A ne da uman cɛŋ Diilopɔpuorni-i, ku kāyā Diilon-dūŋ-baamba-i hiere ba kūŋgu-na.

⁵ Mi taara na hieronjo-i na ta na piye nelfeemma-na, ŋga maman yuu mi huŋga-i yan, ma yaa ŋaa na ta na gbā na ce Diilopɔpuorni-i. Uman cɛŋ Diilopɔpuorni-i u fa weima u yan uman piyen nelfeemma-na. Mi saa yagar-ma duɔ tuɔ piye aa tuɔ hielnu-mei u hā Diilon-dūŋ-baamba-i.

⁶ Tobin namaa, ŋaa muɔ da mi gbuu kā na terienŋu-na hāa, aa Diilo saa carra-mie baa nelma mi da mi ka piye tūnu-nei, mi saa kā baa sɔsɔumufelɛŋgu da mi ka pigāan-na, mi saa kā baa Diilopɔpuorungu da mi ka wan baa-na, mi saa bi kā da mi ka hāalā-nei bɛŋkūŋgu, aa kā ka ta mi piye nelfeemma-na, ku gbāa kāyā-nei bige-i nuɔ-i? ⁷ Kuuduŋgu yaa baa niimarni-i, da ba ta ba mar-ni ba yuŋ-nu, nan gbāa ce nie suɔ banj mar nalāanŋu man? ⁸ Aa uman buuŋ yerre-i, duɔ saa bu-de fafamma, hai ka suɔ wuɔ ku duu aa hel kā beru-na? ⁹ Kuuduŋgu yaa baa namaŋo-i; da na ta na piye nelma man nuɔmba sa nu-ma, ba ka ce nie suɔ nan wan man? Kuu dii ŋaa na hiel na nuŋ-fafalmu yon. ¹⁰ Nelma bɔi dii hɛma-na, aa yuŋgu dii ma hieronjo-na hiere. ¹¹ Ŋga moloŋ duɔ tuɔ piye baa-mi aa uŋ piyen baa-mi nelma man nuɔ-i mi sa nu-ma, kutienjo waa nerienjo muɔmi wulaa aa mei fɛɛ-i mi bi waa nerien muɔ fuɔ u wulaa. ¹² Terienŋu fanŋu-na, Diilon-Yallen hāŋ nuɔmba-i fɛŋgɔbaa-ba man, nan kun ba huon-nu, gbāan na da baman kāayāŋ Diilon-dūŋ-baamba kā yaan-na.

¹³ A ce dumaŋo-na, uman piyen nelfeemma-na, u saaya u cārā Diilonjo hā-yo ku fɛŋgūɔ-i u tuɔ hielnu uŋ wan man. ¹⁴ Da mi ta mi cārā Diilonjo-i nelfeemma-na, mi huŋga cārā ninsoŋo, ŋga mi sa suɔ miŋ wan man. ¹⁵ Terienŋu fanŋu-na, mi ka ce bige-i? Mi ka cārā Diilonjo-i nelfeemma-na, mi ka bi cārā-yuɔ mi nelma-na. Mi ka hāl neini-i a tuɔlnu Diilonjo-i nelfeemma-na, mi ka bi hāl-ni tuɔlnu-yuɔ mi nelma-na. ¹⁶ Ni ma'i sɛ, da ŋ jaal Diilonjo-i nelfeemma-na yon, nin yen baa baman ba ka ce nie suɔ wuɔ ŋ pāa Diilonjo-i jaaluŋgu aa da ba sie wuɔ: «Ma cɛ?» ¹⁷ Ŋ jaaluŋ da ku fie fa nie nie, ku sie gbāa kāyā moloŋo Diilon-hūmelle-na.

¹⁸ Muɔ miŋ yar-nan hiere nelfeemma wamma-na, mi jaal Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁹ Ŋga Diilon-dūŋ-baan mie die tigiŋ, mei sa piye nelfeemma-na agaga aa nuɔmba sie da manamma kūŋ. Mei taara mi piye da ku fie waa nelma hāi yon, ma suur nuɔmba tūnni-na ba sire baa-ma.

²⁰ Tobin namaa, baa na ta na joguŋ ŋaa bisāŋ namaa, taa na ce bɛncɔmma. Ŋga da ku kuubabalaan cemma-i, cɛŋ na fɛɛ bisāmbien namaa. Bafamba sa suɔ kuubabalaanŋu cemma-i. ²¹ Ma nyegāan *anjinamma-na wuɔ: Itienjo cɛra:

*«Miŋ taaran mi wan man baa *Isirahel-baamba-i,*

mi ka ce nieraamba yaa wan-ma baa-ba.

Mi ka piye niertimma baa-ba.

*Mafan da ma fie ce, ba sie nu mi nuŋgu-i.»**

²² Terienŋu fanŋu-na, ku pigāan wuɔ nelfeemma saa ce Diilon-dūŋ-baan maa-na, ma cɛ baman saa hūu Yesu maama-i ba maa-na; aa Diilopɔpuorungu saa ce baman saa hūu Yesu maama-i ba maa-na, ŋga ku cɛ Diilon-dūŋ-baan maa-na.

²³ Ŋaa Diilon-dūŋ-baan da ba tigiŋ hiere aa don ta ba piye nelfeemma-na ba hieronjo-na hiere, nelgbāŋgbālāŋ duɔ jo ji suur na hɔlma-na, sisɔ uman saa

* **14:21** Isayi (Ésaie) 28.11-12

hi hūu Itienjo maama-i, a da na ce dumaano-na, u sie cira na piela wēi? ²⁴ Nga da na waa hiere ta na ce Diilopopuorni, aa umanj saa hi hūu Itienjo maama-i u jo ji suur nu na piye, u ka suw terienju-na wuw u maacemma saa fa. Nan wan manj hiere u kungu-na u sie gbāa ju-ma. ²⁵ Kufanju huonju-na, u maama manj naa fuo, ma ka hel bomborma-na hiere. Mafanj da ma ce, u ka dūuna jaal Diilonjo-i aa cira: «Coima saa fa, Diilonjo dii baa-na kelkel!»

Diilojaalej saaya di ce dumaa

²⁶ Tobinj namaa, nanj saaya na ta na ce dumaa ku yaa daaku: Da na tigiinj na-naa, umanj duw da nalāangu, u hāl. Umanj duw da nelma duw piye pigāanj banamba-i, u gbāa piye-mēi. Diilonj duw carra umanj baa nelma, u gbāa wan-ma. Umanj duw waa duw piye nelfelemma-na, u piye. Umanj duw waa duw hielnu nelfeļeļ daama-i ba nelma-na, u hielnu-mēi. Mamanj daama-i hiere ma saaya ma ta ma kāyā Diilonj-dūnj-baamba-i Diilonj-hūmelle wuwsaanju-na. ²⁷ Bamanj piyen nelfelemma-na, ba saa saaya ba cor nuomba hāi sisw ba siei. Aa da ba'a ba piye, ba ta ba piye ba hā ba-naa; aa molo saaya u waa tuw hielnu-mēi. ²⁸ Da kuw molo saa da duw hielnu-mēi, ba yan aa ba ta ba piye ba huon-na baa Diilonjo. ²⁹ Diilonj un puw bamanj baa u nelma-i, ba hāi sisw ba siei da ba piye, banamba ne da kuw banj waanj mananj ninsonjo. ³⁰ Nga Diilonj duw carra molojo na hōlma-na baa nelma, umanj duonj tuw piye, u saaya u budii aa Diilonj un caraaya umanj, u piye u maama-i. ³¹ Diilonj duw puw-na hiere baa nelma, na gbāa wan-ma, nga na saaya na ta na piye na da-na-diei, ku yaa ma ka suur nuomba tūnni-na aa sirēinja ka da-ba. ³²⁻³³ Diilonjo sa taara nuomba ta ba ce weima-i ba yun-nu, u taara ma ta ma ce manj saaya ma ce dumaa. A ce dumaano-na, bamanj ciēj u pōpuorni-i, ku fōngūw dii-bēi ba ta ba gbā ba bel ba fere.

Naa manj cej dumaa Diilonj-dūnni-na hiere, ³⁴ Diilonj-dūnj-baanj da ba tigiinj ba-naa, caamba saaya ba suuye ba nunni-i; ba saa saaya ba ta ba piye. Naa manj bi nyegāanj dumaa *anjnamma-na wuw ba saaya ba ta ba hiire ba fere. ³⁵ Ciējo manj duw tuw taara u yuu nelma namma suw, u cie da ba kūnj ciingju-na u ka yuu u bōlō-i. Ciējo saa saaya u piye Diilonj-dūnj-baamba hōlma-na, ku saa fa.

³⁶ Na daa nie sl Diilonj-nelma hilaa namaa terienju-nu'i wēi? Sisw na daa nie sl namei nuw-ma na da-na-diei yonj wēi? ³⁷ Umanj duw cira fuw ce Diilopopuonju, sisw *Diilonj-Yalle hāa fuw fōngūw, kutienjo saaya u suw wuw minj nyegāanj mananj hā-na daama-i ma hilaa Itienjo nuj-nu. ³⁸ Umanj duw ciina nel daama-i, Diilonjo ka bi ciina kutienjo-i.

³⁹ Tobinj namaa, terienju fangu-na, taa na taara Diilopopuorni cemmaņ-fōngūw yaa-i, nga baa na cie molojo wuw u baa piye nelfelemma-na. ⁴⁰ Kumanj gbāanj, da na'a na ce mananj, ma saaya ma ce fafamma, ijieni saa saaya ni waa ma cemma-na.

15

Kirsa siremman-kūngu-i

¹ Tobinj namaa, minj waanj *Neldōdōlma manj baa-na na hūu-ma aa bel-ma nammu hāi, mi taara mi tir ma yaa baa-na fiēfiē-i-na. ² Minj waanj-ma baa-na dumaa, da na saa bibirre-mēi, aa gbāa bel-ma nammu hāi, ma ka kor-na, da ma'i sl na ce gbāngbānj. ³ Nelma manj suurii mēi fere-i mi tūnni-na, mi bi diyaa ma yaa-i na tūnni-na. Maa dii baa yunju. Ma yaa daama wuw: *Kirsa kuu i āmbabalma maama-na nga manj waanj dumaa Diilonj-nelma-na.

⁴ Uŋ kuu ba fuure-yuɔ, sieliŋ-yiingu-i u sire hel cīncorre-na ŋaa Diilon-nelman waan-ma dumaa. ⁵ Uŋ hilaa, u caraaya Pier aa sire carra u *hāalābiemba maŋ waa cīncieluo ba hāi baamba-i. ⁶ Ku huonŋu-na, tobimba maŋ daa-yo, ba curaa nuɔmba nuɔsiba hāi komuɔŋa ndii-i. Ba waa hiere terduon-nu aa da-yo. Banamba kuu-bei, ŋa ba boi dii yogo. ⁷ Kufanŋu huonŋu-na, u carra Sake-i, aa carra u *pɔpuɔrbiemba-i hiere.

⁸ Kufanŋu huonŋu-na fiefie-i-na, u suɔ carra muɔŋo-i. Mi waa ŋaa bilonŋo maŋ saa vāa aa ba hon-yo. ⁹ Na saa da, Yesu pɔpuɔrbiemba-i hiere ba bɔyaa muɔmei nuɔ-i. Mi cie karaanŋu baa Diilon-dūŋ-baamba-i cor, ba saa naa saaya ba ta ba bī-mi Yesu pɔpuɔrbilon muɔ. ¹⁰ Ŋga miŋ yerŋ dumaa nyungo-i-na, mi saaya mi ta mi jaal Diilonŋo yaa-i. Diilonŋo uŋ cie baa-mi aa hā-mi fɔŋgūɔ maŋ, mi saa hūu-yo nanna, mi cie maacemma-i baa-yo a yanŋ Yesu pɔpuɔrbiemba namba-i hiere. Mi suyaa mie mi saa ce-ma baa mie fereŋ fɔŋgūɔ, mi cie-ma baa Diilon-fɔŋgūɔ. ¹¹ Terierŋu fanŋu-na, bafamba o, muɔ o, i wanŋ Neldɔdɔlduɔŋ daama yaa-i baa nuɔmba-i. Namaa na bi hūyāa ma yaa-i.

Kuomba siremmaŋ-kūŋgu-i

¹² Bige-i cie die tie piie ye *Kirsa siire hel kuomba hɔlma-na, banamba ta ba piie na hɔlma-na wuɔ kuomba sie gbāa sire? ¹³ Da kuɔ kuomba sie gbāa sire ninsoŋo, suɔ Kirsa saa sire ke! ¹⁴ Aa da kuɔ Kirsa saa sire, inŋ wanŋ mamanŋ nelgbāŋgbālamma, aa na haa na nanŋa-i yuɔ gbāŋgbāŋ. ¹⁵ A naara kufanŋu-i, mie inŋ wuɔraŋ i wanŋ mamanŋ, da kuɔ kuomba sie gbāa sire, ma sī kuu dii ŋaa i wuɔra i kar coima i haa Diilonŋo-na wuɔ u siire Kirsa-i hiel-o kuomba hɔlma-na. ¹⁶ Da kuɔ kuomba sie gbāa sire, suɔ Kirsa saa sire. ¹⁷ Aa da kuɔ Kirsa saa sire, na haa na nanŋa-i yuɔ gbāŋgbāŋ aa na āmbabalma dii ma yunŋu. ¹⁸ Dumaanŋo-na, ku bi pigāaŋ wuɔ Diilon-dūŋ-baamba maŋ kuu ba sie ka da Diilonŋo-i. ¹⁹ Da kuɔ inŋ haa i nanŋa-i Kirsa-i-na ku kāyā-yie hīema-na bande yon, nuɔmba-i hiere ba bɔyaa miemei nuɔ-i.

²⁰ Ŋga Diilon wuɔ i wanŋ ninsoŋo-i, Kirsa siire hel kuomba hɔlma-na. Diilonŋo siire u yaa igēna duɔ pigāaŋ wuɔ kuomba ka sire fuɔ temma-i. ²¹ Na saa da, nelduɔŋo diei uŋ diyaa kuliŋgu-i dumaa hīema-na, nelduɔŋo diei ka ce kuomba sire dumei. ²² Adāma huonŋ-baambaŋ kuŋ hiere dumaa Adāma maama-na, Yesu huonŋ-baamba ka bi sire hiere dumei Yesu barguɔ-i-na. ²³ Baŋ ka sire cu ba-naa dumaa ku yaa daaku: Kirsa fuɔ siire tī, u yaa siire dīelū. Duɔ ji jo, bamanŋ cuu u huon-nu, ba ka suɔ sire. ²⁴ Mafanŋ da ma ce, miwaanŋo tīmma yaa hii: Kirsa ka hūu fɔŋgūɔ-i baa yuntesīnni-i a naara himma-i ni taamba wulaa, aa hā i To-i Diilonŋo-i baa nelle-i. ²⁵ Dumandē-i-na, Kirsa ka tīe yuntesīnni-na, Diilonŋo duɔ ji mal u bigāaraamba-i huonŋu maŋ nuɔ-i, u suɔ bir nelle-i hā Diilonŋo-i. ²⁶ Uŋ ka kɔsuɔŋ u bigāaraŋo maŋ tuogbuole-na u yaa kuliŋgu-i. ²⁷ Ma nyegāaŋ Diilon-nelma-na wuɔ: «*Diilonŋo diyaa weima-i hiere u nan-na.*» * Ŋga da ba cira Diilonŋo diyaa weima-i hiere u nan-na, ku saa ce ŋaa fuɔ fere u dii u nan-na de! Ku'i sl. ²⁸ Diilonŋo duɔ ji dii weima-i hiere Bepolŋo nan-na, Bepolŋo ka bir dii u fere Diilonŋo nan-na. A ce dumaanŋo-na, Diilonŋo yaa ka waa weima-i hiere ma yunŋu-na.

²⁹ Kuɔ bikuomba saa naa waa da ba sire, bamanŋ baatisenŋ ba sɔlaanŋu-i, baa naa waa hie ta ba batisenŋ? Da kuɔ kutienŋo sie sire, ŋ ce ba batisenŋ-ni u maama-na yunŋ haku-i nuɔ-i? ³⁰ Aa mie fere-i, kuɔ ba saa naa waa da ba sire, ii naa waa hie tie sāa kuliŋgu-i hōnni maŋ jonŋ? ³¹ Coima saa fa, muɔ baa

* 15:27 Gbelieman-nalāanŋu (Psaume) 8.7

kuliŋgu-i i huul i-naa yinni maŋ jon. Ma sī na suyaa wuɔ naŋ hūyāa Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i mi huonŋa fīe baa-na ke? Terienŋu fanŋu-na na saaya na bi suɔ wuɔ kuliŋgu hūŋ ku cu-mi yinni maŋ jon. ³² Efesi-i-na bande-i-na, mi bigaarāamba dii mi huonŋu-na ŋaa jarbaa. Miŋ malāa baa-ba dumaa, da kuɔ mi malāa baa-ba da mi da bīŋkūŋgu hīema-na bande yon, yuŋ haku-i dii-kuɔ? Da kuɔ kuomba sa sire, baŋ waŋ-manŋ dumaa: «*Juon i tie ce i baanŋu-i, kuliŋgu saa maa.*»[†]

³³ Baa na tāal na-naa: Nelfefeiŋ duɔ cu nelbabalan huon-nu, ku bīena u fafaanŋu-i. ³⁴ Na piera boi, yaan aa na bir na jo hūmefafalle-na aa na ne kuubabalaanŋu cem-ma-i aa na yaŋ-ku. Mi suyaa miē na hōlma-na banamba saa hi suɔ Diilonjo-i yogo, ku'i ciē mi ta mi waŋ-ma senserre da di da-na.

Kuomban ka sire waa dumaa

³⁵ Unaa gbāa tuɔ jōguon wuɔ: «Kuomba ka sire niē? Aa da ba sire, ba ka waa niē?» ³⁶ Mimilā, ma sī da ŋ duu dīmma-i ma pa aa dībelle hōr ke? ³⁷ Niŋ duu kuman, dībelle yaa yon fielu si dii. Ku gbāa waa jījabelle, ku gbāa bi waa kunanŋu. ³⁸ Da ŋ duu-de, Diilonjo ce di sire pa a hiel fielu-i kuŋ dōlanu fuɔ dumaa. Dīmma dii baa ma fielu ma fielu. ³⁹ Tāmmaŋ-niini-i hiere niŋ bi dii dumei: Nelbiliemba kūɔma dii ma deŋ, bīmbaamba maama-i ma deŋ, huriimba maama-i ma deŋ, titiraamba maama-i ma bi deŋ. ⁴⁰ Bīmbīni bi dii dōrɔ-i-na baa hīema-na hiere. Dōr-niini dii ni deŋ baa hīemaŋ-niini-i. ⁴¹ Bāanŋu carramma dii ma deŋ, ceinjo maama-i ma deŋ, mōeŋa maama-i ma bi deŋ. Halle mōeŋa-i a-naa nuɔ, a sa carra carraduɔma.

⁴² Kuomba siremmaŋ-kūŋgu ka waa dumei. Da ba dii kulonjo-i hīema-na u hōr ŋaa dībellen hōr dumaa. Duɔ ji sire, u sa tiraa suɔ baŋ bīŋ kuman kuliŋgu-i. ⁴³ Uman duɔ tuɔ suur hīema-na, u ko hujarre aa fōŋgūɔ sa waa-yuɔ. Duɔ ji sire hel, u maama sa fa baa fafaanŋu-i aa fōŋgūɔ tiraa waa-yuɔ. ⁴⁴ Da ba ta ba fuure, ba fuure kūɔsōsōmma, ŋga bamaŋ ka sire, ba ka sire baa dōr-kūɔma. In yēŋ hīema-na baa kūɔma-i dumaa, *Diilon-Ŷalle ka bi hāye kūɔfēmma dumei dōrɔ-i-na. ⁴⁵ Na saa da, Diilon-nelma ciēra wuɔ: «*Diilon uŋ maa nelbilonjo maŋ dīelūɔ-i-na, u diyaa cicēlma-i yuɔ*»[‡]; ba taa ba bī u yaa Adāma-i. Ŋga Adāma^S maŋ juɔ jo huonŋu-na, u yaa hāaŋ nuɔmba-i cicēlma-i. ⁴⁶ Kūɔsōsōmma yaa juon dīelūɔ aa suɔ hā dōr-maama-i. ⁴⁷ Ba maa Adāma maŋ dīelā-wuonjo-i baa hīema, aa hāalīŋ-wuonjo hel dōrɔ jo. ⁴⁸ Hīemaŋ-baamba dii ŋaa baŋ maa uman baa hīema-i uŋ yēŋ dumaa, aa dōr-baamba waa ŋaa uman hīlāa dōrɔ-i-na jo uŋ yēŋ dumaa. ⁴⁹ In yēŋ hīemaŋ-wuonjo temma-i dumaa, i ka bi waa Dōr-wuonjo temma dumei.

⁵⁰ Tobin namaa, miŋ taaran mi waŋ mamaŋ baa-na, ma yaa daama: In yēŋ baa i kūɔma maŋ daama-i, i siē gbāa suur *Diilon-nelle-na baa-ma. I kūon daama-i kūɔsōsōmma, ma hōr, i ce niē gbāa fīe baa-ma aa da cicēlma maŋ sa fīeŋ dede-i?

⁵¹ Mi ka puure Diilonjo kusūŋgu-i pigāaŋ Diilon-dūŋ-baan namaaŋo-i: Na saa da, i siē ku hiere ŋga i hieronjo-i hiere i kūɔma ka bir. ⁵² Miwaanjo tīmmaŋ-yiŋgu-i, yerre ka bu. Yer da diē ji bu, i kūɔma ka pāŋ bir hōduonŋu aa kuomba ka sire baa kūɔfēmma a waa gbula ba siē gbāa ku. ⁵³ I kūon daama-i kuliŋgu yar-ma, aa ma hōr, a ce dumaanjo-na, ma saaya ma bir kuliŋgu baa ta ku yar-ma, aa ma baa ta ma bi hōr. ⁵⁴ In kuŋ aa tie hōr, i kūon da ma ji bir a ce i

[†] 15:32 Isayi (Ésaie) 22.13 [‡] 15:45 Miwaanjo jīnammaŋ-sebe (Genèse) 2.7 ^S 15:45 Adāma maŋ juo huonŋu-na u yaa *Kirsa-i.

sa tiraa i ku aa i sa tiraa i hór, mamarj nyegáan Diilonj-nelma-na, ma'i saa ce mafamma-i wei? Ma nyegáan Diilonj-nelma-na wuo:

«Kuliinggu gbaraa fuo, ba yaraa-ku!»*

⁵⁵ Kuliinj nuo, η fñngũo curaa hie?

Y naana η puolurjgu-i hie?»†

⁵⁶ Kuliinggu puolurjgu yaa ámbabalma-i aa ámbabalma fñngũo hel *anjnamma yaa nuo-i. ⁵⁷ Nga yaan i tie jaal Diilongo-i. U yaa cie ku sa yar-e Itienjo-i Yesu-Kirsa barguo-i-na.

⁵⁸ Terienjgu fanjgu-na, mi jénaanj namaa, yieraayan na donj, molo baa ji gbáa halanj-na na munyierammu-na. Taa na gbu na ká yamma baa Itienjo maacemma-i. Na saaya na suo wuo nanj cej mullema manj Itienjo maacemma-na, na sa ce-ma gbánjbánj.

16

Korëntitaamba kakayangju-i

¹ Kumanj njaa gbeinalle kungu-i da na káyá *Yerusalemu Diilonj-dünj-baamba-i, miñ waanj mamarj baa Galasi Diilonj-dünj-baamba-i, cieñ maaduoma famma yaa-i. ² Jumaansi jumaansi, nelienjo nelienjo, uñ saanu baa kumanj, u hiel-ku u tiera-kuo u ferenj nuo u jina. Baa na cira na cie-muo aa suo da na donj gbeinj namma-i. ³ Da mi ji ká, na ka hiel nuomba, mi puor-ba baa nanj daa kumarj Yerusalemu-i-na, aa nyegēñ sebe haa-kuo ba ka há-ba. ⁴ Da kuo meñ ferē-i mi saaya mi ká, i ka ká hierē.

Polj saaya u cor terni manj nuo-i

⁵ Mi ka ká Maseduoni aa suo cor ká na wulaa. ⁶ Da mi ká, mi taara mi da huonjgu celle baa-na, halle mi joguonj da mi ce waanj-huonjgu-i hierē kusuonj-nu'i, ku yaa da mi ji'a mi cor ká kusuonj-nu, na ka káyá-mie mi cor. ⁷ Mi sa taara mi ka yiera mi gbeinj aa cor. Mi taara Diilonj duo sie, mi da yinni baa-na celle. ⁸ Nga mi taara mi ce *Pántekoti-i Efesi bande aa suo ta mi ká. ⁹ Diilongo tigiinj terfaanjanu há-mi mi da mi ce mi maacemma-i, η sie suo wuo mi bigáaráamba ciinu.

¹⁰ Timote duo ká, na bel-o fafamma u kúoma baa senj. Fuo baa muonjo-i i ce maacenduoma yaa-i Itienjo suonjgu-na. ¹¹ Molo baa bēñ-yo. Duo ji hi tamma, na káyá-yuo u jo ji hi-mi baa hófelle. Mi cie-yo bande-i-na baa Diilonj-dünj-baamba-i.

¹² Mi diyaa sirēnja Apolosi-i-na ji gbē; miē u gbonu baa tobimba-i ká na terienjgu-na, u saa hūu-ma duo ká fiefie. Duo ji da huonjgu manj u ka ká.

Nelperiema

¹³ Baa na duofünj, yieraayan na donj Diilonj-hümelle-na. Baa na yanj na kúoma senj, vaanj na ferē. ¹⁴ Nanj ceñ mamarj hierē, ma saaya ma ta ma pigáan na nelnyulmu nolaanjgu-i.

¹⁵ Ma sí na suo Sitefanasi-i baa u dumellenj-baamba-i ke? Ma sí na suyaa wuo Akayi-i-na hierē ba yaa hüyáa Yesu maama-i igēna, aa ba yaa bi vaa ba ferē baa Diilonj-maacemma-i Diilonj-dünj-baamba hólma-na ke? Terienjgu fanjgu-na, tobij namaa, jande, mi cārā-nei, ¹⁶ taa na nu bafamba temma-i ba wulaa baa bamarj nyaaráa ta ba ce maacemma-i baa-ba.

¹⁷ Sitefanasi-i, baa Förtunatusi-i, a naara Akayikusi-i ba jomma dolaanumie cor. Miñ daa bafamba-i, ku cie njaa mi daa namei. ¹⁸ Banj juo, ba fie mi

* 15:54 Isayi (Ésaie) 25.8 † 15:55 Ose (Osée) 13.14

huoņga-i ņaa baņ bi fēņ namaa muumu-i dumaa. Bafamba temma-i na gblē na ta na gbeliē-*ba*, nelfafaamba.

¹⁹ *Asi Diilon-dūņ-baamba-i hiere ba jaalaa-na. Akilasi-i baa Pirsika-i* a naara Diilon-dūņ-baamba maņ tigiņ ba terieņgu-na, ba pāa-na Itieņo horre jaaluņgu. ²⁰ Diilon-dūņ-baamba maņ dii hiere bande-i-na, ba jaalaa-na.

Taa na jaal na-naa fafamma ņaa cēduoņ-bieņ namaa.

²¹ Muo Pol, mi pāa na jaaluņgu; muo mei nyegāaņ terieņ daaku-i baa mi ferēņ naņga.

²² Umaņ duo cira Itieņo maama sa dōlnu-yuo, kutieņo dāņgāaņ! «Maranata!»[†]
— Itie, jo!

²³ Itieņo-i Yesu-i u kāyā-nei.

²⁴ Na maama dōlnu-mie hiere Yesu-Kirsa horre-na.

* **16:19** Pirsika yerre nande yaa wuo Pirsili. Nieņ Popuor. 18.2. † **16:22** Maranata: Ku yuņgu yaa wuo: Itieņ nuo, jo! Nieņ Amp. 22.20.

Polŋ nyegáaŋ sebeháallŋo maŋ há Korēntitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ nyegáaŋ sebedieláŋo-i há Korēntitaamba-i, ku huonŋu-na, nuomba namba ji ta ba piye wuɔ Yesu *pɔpuɔrbilɔŋo sɪ. Ku saa dɔlnu-yuɔ. Uŋ juɔ'a u bir duɔ kā ba wulaa, u nyegēŋ sebe daayo-i duɔ kaala nelma namba baa-ba.

Nelma diei yuu u huonŋa-i: U taara terni-na hiere nuomba suɔ i To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ka saa. U maacemma mulɓema ciinu cor. Nŋa u fɛ u huonŋa-i baa-ma (sap. 1-7).

U piye kpɔkpuɔla naŋ maama; wuɔ Korēntitaamba firnu ba nammu-i a gbāa da kāyá *Yerusalemu Diilonŋ-dūŋ-baamba-i fafamma (sap. 8-9).

U nuŋgu hii bamaŋ yaan fuɔ nelma-i aa jo baa ba deŋ maama ji ta ba waŋ baa Korēntitaamba-i. Wuɔ kutaamba cie ba fere Yesu pɔpuɔrbiemba yun-taamba a ne da Yesu pɔpuɔrbiemba sɪ. Bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei. Wuɔ Yesu pɔpuɔrbilɔŋ-maacemma sɪ mafamma-i. Fuɔ fere-i Yesu pɔpuɔrbilɔŋo, ŋga u cie u fere cekũɔ duɔ gbāa ce banamba da yuŋgu. U sa taara yerre, u sa bi taara gbeina. U waan Diilonŋ-nelma-i baa Korēntitaamba-i gbāŋgbāŋ; u saa ji hũu warbelle moloŋ wulaa. U pigáaŋ wuɔ Diilonŋo ce u nelnyulmu-i gbāŋgbāŋ (sap. 10-13).

Jaaluŋgu

¹Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilɔŋo muɔ ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miemei nyegáaŋ sebe daayo-i die há Diilonŋ-dūŋ-baan namaa naman dii Korēnti-i-na a naara bamaŋ bi dii Akayi* huonŋa-na hiere. ²I To-i Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i ba kāyá-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

³Yaan i tie tuɔlnu Diilonŋo-i Itienŋo-i Yesu-Kirsa To-i. U yaa hujarre tienŋo-i. U yaa Diilonŋo maŋ diyaan sireina-i yie weima-na hiere. ⁴U dii sireina yie i mulɓemaŋ-hɔnni-na hiere i die gbāa tie bi dii sireina bamaŋ cieŋ mulɓema-i ma sɪnni-na hiere ŋaa fuɔ uŋ dii-yie dumaa. ⁵Na saa da, iŋ siire bie *Kirsa mulɓema-i bāmbāale dumaa, Diilonŋo bi dii sireina yie bāmbāale dumei Kirsa barguɔ-i-na. ⁶Die tie mulɓeŋ, i sa mulɓeŋ gbāŋgbāŋ, ku ce sireina ta a da-na aa ta ku bi kor-na. Aa Diilonŋ duɔ tuɔ dii sireina yie, u taara i bi tie dii namaaŋo-na na ta na hɪrā mulɓema-i mie temma-i. ⁷Teriŋgu faŋgu-na, i huleina sa tie baa na maama-i. I suyaa wuɔ naŋ siyaa ta na mulɓeŋ mie temma-i, na ka bi da sireina-i mie bi temma-i.

⁸Tobiŋ namaa, i taara na suɔ mamaŋ daa-ye *Asi-i-na. Mulɓema naa silaa jɪnya-yie cor, i taa i taara i yunni, i saa naa hũu-ma wuɔ i ka hel-mei. ⁹Ii naa tɛna baa-ma wuɔ i kuliin-belle hii. Nŋa mafamma cie pigáaŋ-ye wuɔ i baa haa i naŋga-i mie ferēŋ fɔŋgũɔ-i-na. I haa-ka Diilonŋ-na, wuɔ u yaa gbāa sire kuomba-i. ¹⁰U yaa kuraa-ye kuliin daaku-na aa u ka tiraa kor-e ku temma-na. Coima saa fa, i haa i naŋga yuɔ haama famma-i wuɔ u ka tiraa kor-e. ¹¹Aa namaa bi fere-i na kāyá-yie baa na Diilocārálle-i u kor-e. A ce dumaanŋo-na duɔ nu nuomba boi cacarāŋgu aa ce baa-ye, ku ka bi ce nuomba boi da nelma jaal-o i maama-na.

* 1:1 Korēnti dii Akayi huonŋa-na.

Pol buraana u kamma-i Korēnti-i-na

¹² In bilaa i fere dumaa terni nanni-na ku huraa namaa terienġu-na, ku yaa gbu ku fē i hōmmu-i. I suyaa wuō i cie maacenfafamma. I sa kā moloġ terienġu-na baa hōmmu hāi; i kā baa huōġga diei. Diiloġ-āncemma, nelbilienġ-maama sī. Diiloġo kāyā-yie i firnu i hōmmu-i baa-na weima-na hiere. ¹³ Aa in nyegēġ nelma maġ i hā-na, ma yungu saa fuo. Da na kalaġ da mamaġ, ma yaa-i. Mi huōġ-na ma ka kaala na wulaa. ¹⁴ Dumandē-i-na ku saa kaala na wulaa wuō Itienġo-i Yesu jommaġ-yiġgu-i, na hōmmu ka fē baa-ye aa miē muumu bi fē baa namaaġo-i.

¹⁵⁻¹⁶ Miġ ŋa naa haa mi nanġa-i nei dumaanġo-na wuō na hōmmu fiē baa-ye, mi cira mi ka kā namaa terienġu yaa nuō-i igēna aa suō cor kā Maseduōni-na. Aa da mi ka hel Maseduōni-i-na, mi tiraa bir jo na wulaa ku ce i hāi a naara kunaġgu na hōfelle-na. Aa da mi ji ta mi cor da mi kā *Yude-i-na, na kāyā-miē mi hi. ¹⁷ Ŋga mi kammaġ'a ma saa ji hel, ku ce ŋaa ku pigāġ wuō mii naa bel-ma baa mi nanyuōġgu wei? Sisō huhurmantienġ muō; da mi waġ mamaġ, cuo siē kaal, mi bir baa mi huōġgu. ¹⁸ In waġ nelma maġ baa-na, huhurma diei maa si dii mei; Ninsontienġo yaa mi siēra. ¹⁹ Mei fere-i baa Silasi-i a naara Timote-i in waan Diiloġ-Bienġo maġ maama-i baa-na, in waan Yesu-Kirsa maġ maama-i baa-na, huhurma diei maa si dii-yuō. U weima-i hiere maa naa koġ. ²⁰ Na saa da, Diiloġ uġ pāa nunni maġ hiere, fuō yaa ka ce-ni. Ku'i cie fuō yerre-na i tie jaal Diiloġo-i wuō «Ma cie!» a tie ce-yo bōi. ²¹ Aa Diilo fuō fere yaa kāyāġ miēġo-i baa namaaġo-i hiere *Kirsa huōġgu-na. U yaa hielaa u yufelle yie ²² aa haa u dānyuō-i yie a ce-ye fuō baanġ miē. U bi hāa-ye u *Yalle-i i die suō wuō i ka da uġ jēna ciilunġu maġ tuō cie-ye.

²³ Na saa da, kumaġ cie mi saa tiraa bir kā Korēnti-i-na na wulaa, mi saa ta mi taara mi ce kuuġaġgu nei ku'i cie. Diiloġo yaa mi siēra; da kuō mi kar coima u baa yaġ-mi. ²⁴ I sa taara i guor-na baa Diiloġ-hūmellenġ-kūġgu-i. Na bilaa-de nammu hāi tī, ŋga i taara i kāyā-nei na hōmmu fē baa di wuōsaanġu-i.

2

¹ A ce dumaanġo-na miē mi siē bir kā na wulaa ka tiraa du na hōmmu-i. ² Namei fiēġ mi huōġga-i, da mi kā ka du na hōmmu-i, hai ka da fē mei kaanġa-i? ³ Bamaġ saaya ba fē mi huōġga-i, mi sa taara mi kā ba ka du-ka, ku'i cie mi naa mi bir aa nyegēġ sebe* hā-na. Mi suyaa miē mi huōġ da ka fē, ku bi dōlnu namaaġo-i hiere. ⁴ Coima saa fa, miġ taa mi nyegēġ sebe faġo-i mi huōġga saa naa waa huōġga, mi nyegāġ-yo baa nyinyōlma. Mi saa nyegēġ-yo da mi ce-na kuuġaġgu, ŋga mi nyegāġ-yo na da na suō wuō mi kuye na kūġgu-i.

Ba sa muo cālmustienġo cīlā cīġgu

⁵ Umanġ cie kuuġaġgu-i miē na halma-na, kutienġo saa ce-ku muō-na, ŋga u cie-ku na hieroġo'i nuō-i. Da miē mi siē dii gbuoya-kuō, mi gbāa cira u cie-ku na fōġgūō nuō. ⁶ Naġ nuolaaya kutienġo-i dumaa, ku ka gbē baa-yo. ⁷ Fiefiē-i-na, yaan aa na ce jande yuō aa na dii sireiġa yuō, ku yaa hōdulle siē cōruōnu-yo a seġ u kūōma-i. ⁸ Jande, mi cārā-nei, bilaanġ-yoġ fafamma u suō wuō u maama dōlnu-nei. ⁹ Na saa da, miġ nyegāġ sebe-i† hā-na yunġu maġ nuō-i ku yaa daaku: Mi taa mi taara mi ce-na ne da kuō na nu mi nunġu-i weima-na hiere. ¹⁰ Da na ce jande umanġ nuō-i, mei bi ce jande kutienġo-na. Na saa da, da kuō

* 2:3 Sebe faġo saa dii Diiloġ-nelma sebe-i-na; nyunġo ku bāanġu-na molo sa suō uġ yey kusuōġ-nu.

† 2:9 U waan sebe faġo maama yaa-i verse 3-i-na.

naacolŋ daayo cālāa-mi, mi cie jande wuɔ, aa mi nie namei aa ce jande faŋo-i. *Kirsaa yaa mi siera. ¹¹ Mi sa taara i yanŋ ma dɔl *Sitāni-i ku'i cie mi ta mi ce-ma dumaanŋo-na. I saa bi yanŋ u kusurŋ-maama-i suɔma.

Pol saa yiɛra Torasi-i-na

¹² Miŋ kaa Torasi-i-na da mi ka wanŋ *Kirsaa *Neldɔdɔlma-i, Itierŋo naa gbuu tigiŋ terienŋu-i hā-mi mi da mi wanŋ-ma. ¹³ Nga miŋ kaa, mi saa ka da mi natobiŋo-i Tite-i, mi huɔŋga saa gbāa tēna terduɔŋ-nu. Mi naa mi cārā hūmelle-i Torasitaamba wulaa a nyaanu-yuɔ jo Maseduɔni-i-na.

Kirsaa hūlaanŋu dii-yie

¹⁴ I sie gbuu gbāa jaal Diilonŋo-i! Inŋ yerŋ horre-na baa *Kirsaa-i, Diilonŋo taa i yaanŋ-na. A ce die cor terienŋu terienŋu, nuɔmba suɔ wuɔ Kirsaa yaraa bigaarāŋo-i. U cie die cor terienŋu terienŋu, ba ta ba nu Kirsaa hūlaanŋu-i yie. ¹⁵⁻¹⁶ Na saa da, Diilonŋo wulaa, ii dii ŋaa Kirsaa natikolo nuɔmba hɔlma-na. Bamaŋ biyaa hūmebabalalle-i, bafamba wulaa kuliŋŋ-hūlaanŋu'i dii-yie ta ku jo baa kuliŋŋu. Bamaŋ biyaa koŋkor-hūmelle-i, cicēlmanŋ-hūlaanŋu'i dii-yie ta ku jo baa cicēlma. Hai gbāa ce maaceŋ daama temma-i? ¹⁷ Nga miŋo-i Diilonŋo'i hāa-ye baa-ma wuɔ i ce-ma. Nuɔmba boi cie Diilonŋ-nelma-i ta ba taara gbeiŋa baa-ma. Mie ii si dii kufanŋu taamba temma-i. Mie inŋ yerŋ Kirsaa horre-na, i sa wanŋ Diilonŋ-nelma-i baa hɔmmu hāi; i wanŋ-ma baa huɔŋga diei Diilonŋo yufelle-na.

3

Tobisifelenni maaraa anŋnamma-i

¹ Namaa wulaa, miŋ waanŋ mamaŋ daama-i, na ka tiraa cira i kaal i fere wei? Sisɔ na taara die i ká na terienŋu-na, i ká baa sebe ka pigāan wuɔ nelfafaanŋ mie ŋaa banambaŋ ceŋ-manŋ dumaa wei? Mi sie sie aa ce-ma. Mi sa bi taara namaa sebe-i da mi gbāa ká yanŋa nanŋa. ² Mie sebe yaa namaa fere-i. Sebe faŋo nyegāanŋ i hɔmmu-na. Nuɔmba-i hiere ba gbāa da-yo aa kalaŋ-yo. ³ Sebe faŋo-i *Kirsaa yaa nyegāanŋ-yo. Ku da-nei wuɔ u yaa nyegāanŋ-yo aa puɔr mie fuɔ baa-yo. U saa nyegēŋ-yo baa nyegēdiele, u nyegāanŋ-yo baa Cicēlmantienŋo *Yalle. U saa bi nyegēŋ-yo tãmpellenŋ, u nyegāanŋ-yo nelbilienŋ-hɔmmu-na.*

⁴ Kirsaa cie i haa i nanŋa Diilonŋo-na, ku'i cie i tie wanŋ mafamma-i. ⁵ I suyaa wuɔ ma maaraa-ye i die gbāa ce maaceŋ daama-i baa mie fereŋ fɔŋgūɔ-i. I fɔŋgūɔ hel hiere Diilonŋ-na. ⁶ U yaa hāa-ye baa ku fɔŋgūɔ-i i tie wanŋ *tobisifelenni maama-i baa nuɔmba-i. Tobisifelenni fanni saa nyegēŋ tãmpellenŋ ŋaa *Moisi *anŋnammanŋ nyegāanŋ tãmpelle-na dumaa. Nga ni hilaā *Diilonŋ-Yalle-na. Anŋnamma jo baa kuliŋŋu a ne da Diilonŋ-Yalle jo baa cicēlma.

⁷ Anŋnammanŋ taa ma nyegēŋ huɔŋgu manŋ nuɔ-i tãmpienŋa-na, Diilonŋo naa carra Moisi-i baa cecerma nanŋ temma, a ce *Isirahel-baamba saa gbāa da ba ne u yaanŋa-i.† Anŋnamma manŋ juɔŋ baa kuliŋŋu, ma jomma da ma fa fafaanŋ daaku temma-i a ne da ma sa cɔ, ⁸ Diilonŋ-Yalle maacemma ka fa ka hi hie? ⁹ Anŋnamma manŋ cālāanŋ nuɔmba-i, ma maacemma da ma fa fafaanŋ daaku temma-i, Diilonŋ-Yalle manŋ cienŋ nuɔmba-i nelviimba, difande maama

* **3:3** Tãmpellenŋ: Pol piye *Moisi *anŋnamma maama yaa bande-i-na. Maa naa nyegēŋ tãmpellenŋ. Nieŋ Helmanŋ-sebe-i-na (Exode) 24.12. Nelbilienŋ-hɔmmu-na: *Seremi ciera wuɔ anŋnafelenna ka nyegēŋ nelbiliimba hɔmmu-na. Nieŋ Seremi sebe-i-na (Jérémie) 31.33. † **3:7** Nieŋ Helmanŋ-sebe-i-na (Exode) 34.27-35.

ka fa ka hi hie? ¹⁰ Halle i gbāa cira fafaanŋu maŋ waa añjɪnamma huɔŋgu-na, ku siɛ gbāa fi baa fiefie ku kũŋgu-i. ¹¹ Bɪŋkũŋgu maŋ saa waa da ku cɔ, Diilonŋ duɔ migāan-ku migāan daama temma-i, kumaŋ cuɔŋ u ka migāan-ku ka hi hie? ¹² I haa i nanŋa-i ku yaa nuɔ-i ku'i cie i nunni sa ce yelma baa nelma-i. ¹³ I sa ce ŋaa Moisiŋ taa u ce dumaa. Fuɔ taa u suuye u yaanŋa-i baa kompanŋa[‡] wuɔ *Isirahel-baamba baa da u yaanŋan dɪŋ ka ká dumaa. ¹⁴ Ŋga kuu naa gbuu bɪŋ dũŋgu Isirahel-baamba-na a ce ba saa ta ba suɔ u nelma tuole-i. Halle ji hi baa nyunŋo, da ba ta ba kalaŋ *Tobisicɔlonniŋ-sebe-i, kompanŋa cɛnu-bei yogo, ba sa da ma tuole-i. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Kirsaa yaa nuɔ-i, kompanŋa halaŋ ŋ yaanŋa-na. ¹⁵ Ji hi baa nyunŋo, Isirahel-baan da ba ta ba kalaŋ Moisi sebebāa-ba-i, ku ce ŋaa kompanŋa cɛnu-bei ba sa da ma tuole-i dei. ¹⁶ Ŋga ŋaa maŋ nyegāan dumaa: «*Umaŋ duɔ bir jo Itienŋo wulaa, kompanŋa halaŋ u yaanŋa-na.*»[§] ¹⁷ Baŋ gbɛŋ Itienŋo maŋ bande-i, Diilonŋ-Yalle yaa-i. A ne da Itienŋo Yal da di waa kusuɔŋ-nu, kutaamba waa ba fereŋ nuɔ. ¹⁸ Mie maŋ kompanŋa halaŋ i yammu-na hiere, Itienŋo fafaanŋu da-yie. I duɔŋ tie bibirre i ká die ka fa Itienŋo temma. Itienŋo Yalle maacemma yaa mafamma-i.

4

Pol kũma saa seŋ baa Diilonŋ-maacemma-i

¹ Diilonŋo yaa cie baa-ye aa hā-ye maacenfaŋan daama-i ku'i cie i kũma sa seŋ baa-ma. ² I cɪnaana kukulmaŋ-maacemma-i baa senda-weima-i hiere. I sa taa nelienŋo, i sa bi wan Diilonŋ-nelma-i baa huhurma. I wan ninsoŋ-belle yaa-i i kaala-die baa nuɔmba-i Diilonŋo yufelle-na. I ce mafamma-i nelienŋo nelienŋo u duɔ suɔ wuɔ huhurmantaan mie sl. ³ Inŋ wan *Neldɔɔɔlma maŋ, da kuɔ ma cɛnu, da kuɔ ma sa kaala, kuu dii ŋaa ma saa kaala bamaŋ biyaa hũmebabalalle-i ba yaa wulaa-i. ⁴ Kufanŋu taamba cɪnaana Neldɔɔɔlma-i. *Sitani cuu ba yammu-i hiere. U yaa miwaan daayo tienŋo-i. U cie ba sa da cecerma maŋ dii Neldɔɔɔlma-na ta ma pigāan *Kirsaa fafaanŋu-i. A ne da da ŋ da Kirsaa-i ŋ daa Diilonŋo yaa-i. ⁵ I sa wan mie fereŋ-maama baa nuɔmba-i; i wan Yesu-Kirsaa maama'i baa-ba, wuɔ u yaa Itienŋo-i. Mie fuɔ, i gbāa wan kumaŋ i kũŋgu-na, i gbāa cira i cāa namei Yesu fuɔ maama-na. ⁶ Diilonŋo maŋ naa ciera: «Cecerma saaya ma hel a karnu kukulma-i», uduɔŋo faŋo yaa bi diyaa cecerma-i i hɔmmu-na i tie da u fafaanŋu-i Kirsaa yaanŋa-na i suɔ-ku.

⁷ Na saa da, i sa gbān muonumma ŋaa yerruŋ-bitonni, ŋga Diilonŋo hāa miɛŋo-i nelfaŋan daama temma-i i die hi nelbiliemba-i baa-ma. Mafamma cie nuɔmba da ba suɔ wuɔ hiŋ daama temma hilaa Diilonŋ-na, mie maacemma sl. ⁸ I ce sũlma-i ma sinni-na hiere, ŋga ku saa nuɔl-e dede. I hɔmmu calaanu, ŋga i kũma saa seŋ. ⁹ Ba huol i yammu-i, ŋga Diilonŋo saa nanna-yie dede. Ba se-ye ba nanna, ŋga i saa tie-maŋ. ¹⁰ Yinni maŋ jonŋ Yesu mulɛma temma haa-yie, i nal u kuliŋgu-i i ne. Diilonŋo ce mafamma-i Yesu-Kirsaa himma da ma ta ma bi da-yie. ¹¹ Mie maŋ dii cicɛlma-i, yinni maŋ jonŋ kuliŋgu hũŋ ku cu-ye Yesu maama-na. Mafamma ce u himma da ma ta ma da tãmmaŋ-nuɔŋ miɛŋo-na. ¹² Terienŋu fanŋu-na, mie i mal baa kuliŋgu-i namaa na da na gbāa da cicɛlma maŋ sa tieŋ dede-i.

¹³ Ma nyegāan Diilonŋ-nelma-na wuɔ: «*Mi hũyaa-ma ku'i cie mi wan-ma.*»^{*} Mie i bi hũyaa Yesu maama-i dumei ku'i cie i tie wan-ma. ¹⁴ I suyaa wuɔ umaŋ siire

[‡] 3:13 Nien Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 34.33-35.
Gbeliemaŋ-nalaanŋu (Psaume) 116.10

[§] 3:16 Helmaŋ-sebe (Exode) 34.34

^{*} 4:13

Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hōlma-na, u ka bi sire miēŋo-i u temma-i, aa kā baa-ye ka jīna u caaŋ-nu baa namaaŋo-i hiere. ¹⁵ Kumaŋ haan-yiē daaku-i hiere, ku haa-yiē namaa maa-na. Ku haa-yiē Diilon-ŋujarje da di ta di hi nuomba-i hiere di kā. A ce dumaanjo-na, jaalunġu maŋ ka ta ku hā Diilonjo-i, ku ka ciinu, aa nuōmba ka ta ba bi u yefafalle.

¹⁶ Ku'i ciē na da i kūōma sa seŋ da. I kūōŋ da ma fiē ta ma pōtōr, kuanġu'i naaraayan i huleiŋa-na yinni maŋ joŋ. ¹⁷ Mullēma maŋ haan-yiē fiēfiē-i-na, ma ka tī. Aa i gbāa cira mullēma sī. Ma tigiin fafaanġu'i ma cie-ye, aa fafaanġu faŋġu temma si dii, aa ku sa ji tī dede. ¹⁸ Baŋ'a ba sa da kumaŋ baa ba yufelle, miē i fara i ne ku yaa-i. Baŋ dan kumaŋ baa ba yufelle-i ku sa cō, ŋga baŋ'a ba sa da kumaŋ baa ba yufelle, ku sa ji kā terienġu.

5

¹ Na saa da, hīēma-na bande-i-na, i kūōma dii ŋaa gbuganni, ma sa cō. Ŋga i suyaa wuō diē ku, Diilonjo ka hā-ye kūōfēlemma dōrō-i-na. Kūōfēlemma famma ka waa ŋaa kolluŋ-dūnni a ce i siē tiraa gbāa ku. ² In yer terienġu maŋ nuō-i fiēfiē-i-na, i gbu i niya kūōma famma damma-i a ce i tiē waana. * ³ Ŋga i suyaa wuō diē hel gbugaŋ daani-na, i siē tiē bebelle. ⁴ I sa taara i ku aa suō da kūōŋ daama-i, i taara i da-ma cicēlma ku'i ciē i tiē niya aa tiē waana. ⁵ Diilo fuō fēfē yaa tigiin i cicuōŋġu-i dumaanjo-na tuō cie-ye, aa hā-ye u *Yalle-i i diē suō wuō uŋ tigiin kumaŋ hiere i ka da-ku. ⁶ A ce dumaanjo-na sireiŋa da-ye yinni maŋ joŋ, aa i suyaa wuō diē waa baa i kūōŋ daama-i, i maa baa Itienjo nelle-i. ⁷ Kumaŋ ciē mi waŋ-ma dumaanjo-na, i ne in haa i naŋga-i kumaŋ nuō-i aa tiē wuō, i sa ne in dan kumaŋ baa i yufiēŋa. ⁸ Sireiŋa dii-yiē ninsoŋo, ŋga i taara i yaŋ i kūōŋ daama-i aa kā ka waa Itienjo caaŋ-nu. ⁹ Ŋga kumaŋ yuŋġu, i taara i fē Itienjo huōŋga-i. Ii dii baa i kūōŋ daama-i wa, ii si dii baa-ma wa, i taara i fē u huōŋga-i. ¹⁰ Na saa da, i ka cor hiere *Kirsa wulaa u yuu-ye. Neliēŋo neliēŋo, uŋ ciē kumaŋ hīēma-na bande-i-na, ku faa wa, ku balaan wa, u ka da u maacemma sullu-i.

Koŋkor-maacemma

¹¹ Baŋ bīŋ kumaŋ a kāŋ Itienjo-i i suō-ku, ku'i ciē i tiē gbāŋ baa nuōmba da ba siē-ku. Diilonjo suō i kusūnni-i hiere fafamma. Aa namaa fēfē-i mi suyaa wuō na bi suō-ye fafamma. ¹² I sa taara i tiraa kaal i fēfē baa-na, ŋga i taara na hōmmu fē baa-ye. Ku yaa bamaŋ yaan hōmmu-i aa ta ba ne bomborma, na ka ta na suō ba siēma. ¹³ Aa miēŋo-i, diē pepiēna kusuōŋ-nu, i pepiēnaana Diilon-maa-na; diē bi waa welewele kusuōŋ-nu, i ciē welewele namaa maa-na. ¹⁴ Na saa da, *Kirsa nelnyulmu taa yaanġa yiē i āncemma-na hiere. Miē maŋ hūyāa-ma wuō nelduōŋo diei'i kuu nuōmba-i hiere ba maama-na, miē maŋ hūyāa-ma wuō i kuu baa kutienjo-i, Kirsa nelnyulmu taa yaanġa yiē i āncemma-na hiere. ¹⁵ Kumaŋ ciē u ku nuōmba-i hiere ba maama-na, u taa u taara bamaŋ dii cicēlma-i hiere, ba baa tiraa tiē bafamba fēfēŋ maa-na, ba tiē fuō maa-na. Fuō maŋ kuu ba solaanġu-i aa sire.

¹⁶ Terienġu faŋġu-na, i sa tiraa i ne moloŋo munyierammu aa kāŋ-yo. Diēlūō-i-na, i taa i ne Kirsa-i nelbilogbāŋgbālāŋo, ŋga fiēfiē-i-na, i sa tiraa i ne-yo dumaa. ¹⁷ Da ŋ gbāŋ suur Kirsa horre-na, ŋ ciē nelfelēŋ nuō: Ancōlomma curaa, ānfēlemma'i duōŋ. ¹⁸ Kufanġu-i daaku-i hiere Diilon-maacemma. U yaa ciē Kirsa dii-ye i-naa nuō baa-yo aa dii koŋkor-maacemma-i i naŋ-na. ¹⁹ Na saa

* 5:2 Niēŋ Ɔrōm. 8.2.

da, Diilonŋo puōraa Kirsaa ji dii nelbiliemba-i ba-naa nuō baa-yo, u saa fer ba cālmuo-i. Aa u hāa miemei baa koŋkor-āndaangu-i.

²⁰ Terienŋu fanŋu-na, i cie Kirsaa pōpuorbien mie. Kuu dii ŋaa Diilonŋo muo u natiēŋa nei. Jande, niēŋ Kirsaa-i aa na sie Diilonŋ-korŋoro-i na suur na-naa nuō baa-yo. ²¹ Kirsaa saa naa ce halle āmbabalma diei, ŋaa Diilonŋo haa i āmbabalma-i hā u yaa-i duō gbāa duō ce-ye nelviin mie fuō barguo-i-na.

6

¹ Terienŋu fanŋu-na, inŋ ceŋ maacemma-i baa Diilonŋo-i, jande, i cārā-nei, Diilonŋ uŋ cie baa-na cemma maŋ, baa na bel-ku baa na nanyuōŋgu. ² Na saa da, Diilonŋo ciera wuo:

«*Niŋ caara kumaŋ, ku huōŋ da ku hi, mi ka ce-ku ha-ni.*

Koŋkor-yiitŋ da ku hi, mi ka kor-ni.»*

Mi tūnu-nei, koŋkor-yiingu yaa daaku-i. Diilonŋo taara u kor-na huōŋ daaku yaa nuō-i.

³ I sa taara i guōl unanŋ gbeini a ce nuōmba ji da muncālmuo i maacemma-na. ⁴ I yaanŋ aa tie ce weima-i hiere i pigāan wuo Diilonŋ-cāaraan mie kelkel. Mullēma-i baa sūlma-i a naara korma sa ce-ye bīŋkūŋgu, i caa-ni hūmmaŋ-temma. ⁵ Ba muyaa-ye babalaa, aa dii-ye kaso-i-na, aa tūu nuōmba-i kūnna-ye. Kuniē maacemma maaramma ce i sa da duōfūŋ, i sa bi da wuo niuwuoni. ⁶ I pigāanŋ wuo Diilonŋ-cāaraan mie i viisīnni-na, baa i Diilonŋ-hūmelle suōma-na, baa i hohīnanŋa-na, baa i fafaanŋu-na, baa *Diilonŋ-Yalle maacemma-na, baa i nelnyufafamma-na, ⁷ baa i ninsoŋo wamma-na, baa Diilonŋ-fōŋgūō bi barguo-i-na. I cie viisīnni yaa-i i bercebīmbīnni-i tie muo baa-ni aa tie cēnya i ferē baa-ni. ⁸ Yiingu nangu ba ce i ce bōi, yiingu nangu ba ture i yammui. Ba waŋ i yebabalande-i dii, ba waŋ i yefafalle-i dii. Ba ne-ye wuo coikartaanŋ mie, a ne da i waŋ ninsoŋo yaa-i. ⁹ Ba ne-ye ŋaa ba sa suō-ye, a ne da ba suō-ye fafamma. Ba ne-ye wuo bikuoŋ mie, a ne da miemei daaye i gbeini-na. Ba huol i yammui ŋaa ba saa gbāa ko-ye. ¹⁰ Ba ce kuujanŋu yiē, i hōmmu bir yanŋ aa ta mu fē. Ba ne-ye wuo nawalaanŋ mie, a ne da miemei cieŋ nuōmba bōi waamba. Ba ne-ye wuo bīŋkūŋgu si baa-ye, ba saa suō wuo miemei bīŋkūntaanŋ mieŋo-i kelkel.

¹¹ Mi jēnaanŋ namaa, Korēntitaanŋ namaa, i fūnuŋ firnu i hōmmu-i a piye baa-na. ¹² I saa fuo i kusūnni-i nei, ŋaa namei fuyaa na kusūnni-i mie-na. ¹³ A ce dumaanŋo-na mi ka piye baa-na ŋaa mi piye baa mi bisāimba: Firiinuŋ na bi hōmmu-i baa-ye fafamma!

Cecerma-i baa kukulma-i ni sie gbāa gbonu

¹⁴ Bamaŋ saa hūu Kirsaa-maama-i, baa na dii na nuŋgu baa-ba ba āncemma-na. Kuufafaanŋu-i baa kuubabalaanŋu gbāa ce nie kā hūmeduōle? Cecerma gbāa nunu ma-naa baa kukulma-i nunuŋ hama-i temma-i? ¹⁵ *Kirsaa-i baa *Sitāni-i, ba gbāa suurnu ba-naa nie nie? Sisō umanŋ Kirsaa horre-na, u gbāa gbonu ce hama-i baa umanŋ si dii-die? ¹⁶ Diilonŋ-dūŋgu-i baa tīnni-i ni piyaa ni-naa bige-i nuō-i? Miemei Cicēlmantienŋo dūŋgu-i ŋaa fuō ferēŋ waanŋ-ma dumaa wuo:

«*Mi ka tēna ce mi baanŋu-i baa-ba.*

Mi ka waa ba Diilonŋ muō

aa ba waa mi baamba.»†

* 6:2 Isayi (Ésaïe) 49.8 † 6:16 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 26.12; Esekicil (Ézéchiel) 37.27

17 Terienġu fanġu-na, Itienġo nel daama vii namei wuɔ:

«Hilaanġ ba hɔlma-na, biriinj ba huon-nu.

Ban bñġ kumanġ bñġkubabalaanġu-i, baa na yiya-kuɔ,
ku yaa mi ka yanġ na piɛ-mi.‡

18 Mi ka waa na To muɔ

aa na waa mi bepuonġ namaa baa mi bieñ namaa.»S
Itienġo-i Wɛimantienġo āndaanġu yaa-i.

7

1 Mi jēnaanġ namaa, nuñ daaku temmanġ pāa baa-ye, yaanġ i migāanġ i kũma-i baa i hõmmu-i i halanġ dugaanġu manġ dii-nie hiere aa i vaa i fere i tie kãñ Diilonġo-i a ce nelfaanġ miɛ kelkel.

Pol huonġa fle

2 Baa na fuo na kusũnni yie! I saa ce kuujanġu molo-na, i saa kɔsuonġ molonġo, i saa bi du molonġo. 3 Na baa da nie sɪ mi piye de-i-na da mi cãl-na, ma' i sɪ. Mi waanġ-ma baa-na cor tɪ miɛ: I kuye na maama-i bāanġu-i baa isuonġu-i, halle kuliinjġu sie gbāa hiel na maama-i i hõmmu-na. 4 Mi haa mi nanġa-i nei cor. Mi huonġa fle baa-na cor. Ku' i cie inġ fie i mulɛnġ, mi kũma saa kara yinduonġu, aa mi huonġa fle da yogogo.

5 Na saa da, inġ juɔ Maseduoni-i-na* i saa da tuolenġ-muntienammu. I cie mulɛma-i ma sɪnni-na hiere: I bigāarāamba sie yanġ-ye, korma sie tiraa yanġ-ye. 6 Nġa Diilo fuɔ manġ diyaanġ sirenġa-i nuɔmba-na, u cie Tite jomma dii sirenġa yie. 7 Aa Tite jomma yaa saa dii sirenġa-i yie yonġ, nanġ diyaa sirenġa-i yuɔ baa nelma manġ, u juɔ ji hi-ye baa-ma a fe i hõmmu-i. U ciera wuɔ mi kũma gbuu bel-na, wuɔ mamanġ cie cor ma saa dɔlnu-nei, wuɔ na vaa na fere ta na ce na kãyã-mie. Ku' i cie mi huonġa tiraa fe naara.

8 Na saa da, minġ saanġ sebe manġ hã-na cor, uu naa guɔla na hõmmu-i. Minġ nuɔ-ma, maa naa janġ-mi, aa kuu naa ce-mi bñġkũnġu. 9 Nġa fiefie-i-na, u maama sa janġ-mi. Mi huonġa fle. Ku saa ce nġaa na hõmmunġ nġaa naa guɔla ku' i fle mi huonġa-i de, nġa hõguɔla daayonġ juɔ baa kumanġ, ku' i fle-ka. U cie na bir na ciluɔ-i. Na hõguɔla fanġo naa jo Diilonġ-jomma, a ce dumaanġo-na i saa ce kuujanġu nei. 10 Bige-i cie mi wanġ-ma dumaanġo-na? Hõguɔla manġ duɔ jo Diilonġ-jomma-i, u jo baa bibirremma a ce nġ bie konkor-hũmelle. Hõguɔla fanġo temma-i u maama sa janġ-ni. A ne da hõguɔla manġ juonġ nelbilienġ-jomma-i, u jo baa nelienġ-kɔsuɔma. 11 Namaa wuononġ juɔ Diilonġ-jomma, nieñ u ānfaanġo-i na hɔlma-na: U cie na sire yiera na gbeinġ, u cie na gbāa piye kor na fere, u cie mamanġ cie cor ma janġ-na, u cie na ta na kãalã Diilonġo-i, u cie mi kũma bel-na, u cie Diilonġ-maama yu na hõmmu-i, u cie na cãl āmbabalma cetienġo-i. Na ciluɔ pigāanġ wuɔ namaa nunġu saa waa nel daama-na.

12 Terienġu fanġu-na, da na da mi nyegāanġ sebe-i hã-na, mi saa nyegēnġ-yo umanġ cãlãa cemma-i fuɔ maa-na, unġ cãlãa umanġ†, mi saa bi nyegēnġ-yo fuɔ maa-na; nġa nanġ vaa na fere baa i maama-i dumaa, mi nyegāanġ-yo na da na suɔ ma yaa-i Diilonġo yufelle-na.

13 Ku' i cie nġ da sirenġa daa-ye. A naara kufanġu-i, na hieronġo-i nanġ bilaa Tite-i fafamma dumaa a fe u huonġa-i, kufanġu juɔ ji tiraa naara kunanġu i hõfelle-na boi. 14 Minġ wanġ ninsonġo-i baa namaanġo-i dumaa yinni manġ jonġ,

‡ 6:17 Isayi (Ésaïe) 52.11; Esekiel (Ézéchiel) 20.34 S 6:18 Samiel sebchäällŋo (2 Samuel) 7.14; Isayi (Ésaïe) 43.6 * 7:5 Inġ juɔ Maseduoni-i-na: Nieñ 2.13. † 7:12 Ku biyaa nġaa kutienġo cãlãa Pol fuɔ fere yaa-i. Saa-ku baa 2.5.

mi bi wan-yo baa Tite-i dumēi. Miŋ kaalaa na kūŋgu-i baa-yo dumaa, u bi kaa da-ku dumēi, a ce dumaanjo-na, na saa ture mi yaanġa-i. ¹⁵ Duo ne na hieroŋo-i nan taa na nu u nunġu-i dumaa, nan taa na khaalā-yuo dumaa, baa nan bilaa-yo fafamma dumaa, na maama migāan ta ma dōlnu-yuo ma naara. ¹⁶ Terienġu fanġu-na mi huonġa fie, mi gbāa haa mi nanġa-i nei weima-na hiere.

8

Yaan na nammu ta mu fara

¹ Tobinġ namaa, Diilonġ unġ cie baa Maseduani Diilonġ-dūŋ-baamba-i dumaa, i taara i pigāan-na ku yaa-i na suō-ku. ² Weima bōi daa-ba. Nġa banġ ŋa naa fie waa mullema-na, ba hōmmu naa gbuu fē da yogogo a ce ba firnu ba nammu-i, ŋ sie suō wuo nawalkireiŋa. ³ Mi daa-ma nuō! Ba muoraaya ba fere. Mi gbāa cira ba muoraaya ba fere cor yere, a ne da molo saa guor-ba. ⁴ Ba fūnuġ nyaar wuo i ce jande aa i yanġ bafamba bi da saanġ ba kakāyāŋġu-i a hā Diilonġ-baamba manġ *Yerusalemu-i-na. ⁵ Inġ taa i jōġuonġ kumanġ, ba cie cor kufanġu-i: Ba siyaa Itienġo wulaa, aa tiraa sire sie mie i wulaa ŋaa Diilonġ unġ taaranġ-kuo dumaa.

⁶ Manġ cie dumaanjo-na, i dii sireiŋa Tite-i-na wuo unġ cie namaa na doŋ kpōkpuōla manġ da na kāyā sūntaamba-i, u gbānġ u ka perienġ-yo. ⁷ Namaanjo-i Diilonġo firiinu u huonġa-i baa-na weima-na hiere. Na wuo u hūmelle-i diŋ saaya di wuo dumaa, na suō u nelma wamma-i, na suō ma belle-i, na hinu pāama-i aa inġ hāalāyā-nei nelnyulmu* manġ, na bilaa-mu nammu hāi. Terienġu fanġu-na gbāanġ na firnu na nammu-i kpōkpuōla daayo-na.

⁸ Ku saa ce ŋaa mi guor-na na da na ce-ma. Nġa mi piye da mi tūnu-nei yonġ na da na suō banambanġ yuu nyōlma baa-ma dumaa aa ce ba temma, ku yaa mi ka suō na nelnyulmu nolaanġu-i. ⁹ Itienġo-i Yesu-Kirsanġ cie baa-ye dumaa, na saa bi yanġ-ku suōma: U waa muorēŋo dōrō-i-na, ŋa u nie u muorētesinni-i aa yanġ-ni duo gbāa duo ji kāyā nawalaanġ mieŋo-i. U cie ku yaa-i a ce-ye muorāanġ mie.

¹⁰ Mi piye mi kusūŋ-maama yaa baa-na, aa ma yaa faa cemma na wulaa. Na saa da, belle manġ curaa, namei siyaa kpōkpuōla daayo kūŋgu-i igēna, aa namei tiraa sire baa-ku igēna. ¹¹ Nanġ ŋa naa sire yiera baa-ma dumaa, cieŋ-manġ dumēi bende-i-na a saanu baa kumanġ dii na nammu-na. ¹² Da ŋ firnu ŋ huonġa-i baa Diilonġo-i, ŋ da u siyaa ninġ daa kumanġ da ŋ hā-yo; u sie cira ŋ ka cuo ji hā-yo.

¹³ Ba saa cira na muora na fere a hā banamba-i wuo na kāyā-bēi. Nġa ba taara na waa kuuduonġu hiere a ta na saa. ¹⁴ Dumandē-i-na, ku haaya baa namaanjo-i, na gbāa kāyā bamanġ dii naaluō-i-na. Ku yaa yiinġu nanġu namaa da na ji waa naaluō-i-na aa ku haaya baa bafamba-i ba ka ne na yaan-na. Na ka ce dumēi gbāa ce kuuduonġu ¹⁵ ŋaa manġ nyegāanġ dumaa Diilonġ-nelma-na wuo:

*«Ku waa umanġ duo fie biera *mani-i bōi, u sa haaya u wulaa,
aa umanġ duo fie biera-yuo cekūō, u sa yor-yuo.»†*

Titebaa-ba ka ka Korēnti-i-na

¹⁶ I sie gbuu gbāa jaal Diilonġo-i, u cie na maama waa kpelle Tite huonġa-na ŋaa manġ yenġ kpelle mie hōmmu-na dumaa. ¹⁷ Inġ ciera u bir kā na wulaa, u saa dure. U ciera na terienġu kāmmanġ-maama waa u huonġa-na dii yiinaa.

* **8:7** Inġ hāalāyā-nei nelnyulmu manġ: Nieŋ Kor. dē. 13. † **8:15** Helmanġ-sebe (Exode) 16.18.

18 I natobiŋo naŋo dii, Diilon-*dün*-baamba kaal-o terni-na hiere *Neldodolma wamma-na; i ka ce u saan-*yo* ba *kā*. 19 Diilon-*dün*-baamba hielaa u yaa-i u duo *kā* baa-ye *Yerusalemu-i-na ka *hā*-ba congoruon daaku-i. I ce kufanġu-i Itienjo duo da yefafalle nuomba nunni-na, aa ba bi suō wuō i jōguon kuufafaanġu baa-ba. 20 I sa taara nuomba ji blēna i yerre-i congorbuō daayo maama-na. 21 I taara i tie ce kuman faa Itienjo yaanġa-na halle baa nelbiliemba bi yaanġa-na.

22 I natobiŋo naŋo bi dii, i daa u hinu pāama. Dumandē-i-na, u fūnuj haa u naŋa nei a ce kunanġu migāan naara u pāama-na. I ka ce u *kā* baa-ba. 23 Terienġu fanġu-na, kumanġ naa Tite künġu-i, u yaa mi wuōratienjo, u yaa mi namaacenceronjo. Aa tobimba hāi baamba man ka saan-*yo*, bafamba-i Diilon-*dün*-baamba pōpuōrbiemba; ba āncemma ce nuomba ta ba bl *Kirsā yefafalle. 24 Da ba ka hi, na bel-ba ku belma. Cieŋ ba suō wuō ba maama dōlnu-nei kelkel, ku yaa Diilon-*dün*-baamba-i terni-na hiere ba ka suō wuō na sa dōl-ba na nuŋ-nu yon, aa ba ka suō wuō i sa kaal-na gbāŋġbāŋ.

9

Kakāyāŋġu

1 Kakāyāŋġu man saaya ku *kā* *Yerusalemu Diilon-*dün*-baamba wulaa, manamma si dii mi da mi naara ku künġu-na. 2 Mi suyaa miē na taara na ce blnkünġu. Mi gbelaan-na Maseduōnitaamba yaanġa-na miē: «Akayī* Diilon-*dün*-baamba tigiin tī dii bendiala da ba *kāyā* Yerusalemu Diilon-*dün*-baamba-i.» Man yerj kpelle na hōmmu-na dumaa, ku diyaa sireiŋa ba bōi-na. 3 Mi sa taara mi ce coikartien muō ku'i cie mi wuōya puōr tobij daaba-i na wulaa. Gbāan da mi ji ta mi *kā*, mi *kā* ka da na tigiin ninsonjo naa miŋ waan-*ma* baa-ba dumaa. 4 Ni ma'i sī, miŋ waan baa Maseduōnitaamba-i miē i haa i naŋa nei, die *kā* baa-ba ka da na saa tigiin tī, senserre ka da-mi baa-ba; mi sie gbāa wan namaa diele maama. 5 Ku'i cie nan pāa kakāyāŋġu man nuŋġu-i, mi cārā tobij daaba-i miē ba ta yaanġa miē ka tigiin-ku cie-mi. Da mi *kā* ka da-ku mi yaan-na, ku yaa ka pigāan wuō ku dōlaanu namei na ce; molo saa guor-na.

Niŋ duu kumanġ kar ku yaa-i

6 Na saa da, da ŋ duu cēkūō, ŋ ka kar cēkūō. Da ŋ bi duu bōi, ŋ ka kar bōi. 7 Neliējo neliējo, u fara u naŋa-i naa man yerj dumaa u huōŋġa-na, u baa ce u hōmmu-i mu hāi u baa bi guor u fere. Bige-i cie mi wan-*ma* dumaanjo-na? Ku yunġu yaa daaku: Uman faaran u naŋa-i baa hōfafanġa, fuō maama yaa dōlaanuj Diilonjo-i. 8 Aa Diilonjo yaa gbāa haaya blmbinni-i ni slnni-na hiere hā-na, a ce-na blnkūntaan namaa, na ta na par na ce sāmma-i ma slnni-na hiere 9 naa man nyēgāan dumaa Diilon-nelma-na wuō:

«U firinu u naŋa baa sūntaamba-i.

U sāmma sa ji ku dede!»†

10 Uman hāan ġonġuonano-i diduuma-i, aa tuō hā-*yo* u nuŋ-juuru-i, u ka bi firnu u huōŋġa-i hā namaanjo-i na diduuma-i aa ce na sāmma da belle. 11 Na ka ce ninson-waan namaa, ta na gbā na ce na sāmma-i hōnni-na hiere. A ce dumaanjo-na die hi baman baa na kakāyāŋġu-i, ba ka gbuu jaal Diilonjo-i ku maama-na. 12 Na saa da, nan ceŋ kakāyāŋġu man daaku-i, ku sa *kāyā* Diilon-*dün*-baamba yon, ŋa ku ka ce nuomba bōi ta ba ce Diilonjo-i kasi saa da-*yo*. 13 Kakāyāŋ daaku ka pigāan nan yuu nyōlma baa Diilon-maama-i dumaa. Nan

* 9:2 Korēnti dii Akayī huōŋ-na. Niēŋ 1.1. † 9:9 Gbelieman-nalāanġu (Psaume) 112.9

siyaa *Kirsa *Neldōdōlma-i ta na wuō baa-ma dumaa, ku ka ce Diilonj-dūŋ-baamba famba ta ba gbēliēŋ Diilonjo-i. Nanj firiinu na hōmmu-i a cal na nagāŋ-niini-i baa bafamba-i dumaa, ka cor baa banamba-i hiere, ba ka gbēliēŋ-yo ku maama-na. ¹⁴ Diilonj uŋ ciē baa-na cemmanj, ku ka ce ba ta ba cārā Diilonjo-i ba hā-na a pigāan wuō na kūŋgu dōlnu-bēi. ¹⁵ Yaan j tie jaal Diilonjo-i! Uŋ ciē sāmmanj manj yiē ma siē gbāa wanj.

10

Pol pigaan u fŋŋōtestni-i

¹⁻² Muō Pol, mi taara nelma diei na wulaa. Nuōmba gbē-ku dumaa wuō da mi waa na hōlma-na mi waa hīnni, aa da mi hel na hōlma-na mi ta mi ce. Jande, mei fere'i cāarāŋ-nei baa *Kirsa hōhīnanŋa temma. Baa na yanj da mi ji kā na wulaa mi kā baa bubuōsīnni. Banamba gbē-ku dumaa wuō nelgbāŋgbālāŋ muō, kere fŋŋgūō si dii-miē Diilonj-hūmelle-na. Mi ka pigāan kutaamba-i mi jāyamma-i. ³ Nelgbāŋgbālāŋ miē ninsoŋo, ŋga i sa mal nelgbāŋgbālāŋ-maluŋgu. ⁴ Iŋ kuoraaya i fere baa nimanj maluj daaku-na, nelgbāŋgbālāŋ-niini sī; Diilonj-niikuoranni. Ni yaa kāayāŋ-yiē i tie muonu Diilonj-bigāarāamban ciēŋ terni manj nuō-i. I suuye coikartaamba nunni-i baa ni yaa-i. ⁵ Bombolmantaamba manj ciyaan nuōmba-i Diilonjo suōma-na, i yar-ba baa ni yaa-i. Bamanj sa hūyāŋ āŋhūma-i, i gbāŋ baa-ba ba ta ba nu Kirsa nuŋgu-i baa ni yaa-i. ⁶ Aa da na ji ta na nu i nuŋgu-i fafamma huōŋgu manj nuō-i, i ka pigāan ānyagarmantaamba-i i jāyamma-i.

⁷ Na ne nelma-i dōrō yonj aa ta na piye. Umanj duō suō wuō Kirsa wuonjo, kutienjo saaya u bi suō wuō miēŋo-i Kirsa banj miē fuō temma-i. ⁸ Itienjoŋ hāye fŋŋgūō manj, da ku fiē waa mi ciē bombolma baa-yo cēlle, senserse siē gbāa da-mi. U hāa-ye baa-yo i die kāyā-nei na nanj kaasīnni Diilonj-hūmelle-na, u saa hā-ye baa-yo wuō i kōsuōŋ-na. ⁹ A ce dumaanjo-na, mi sa taara na ta na joguŋ wuō mi du-na baa mi sebbēbaa-ba-i. ¹⁰ Banamba ciēra wuō mi ce mi cor mi sebbēbaa-ba-na a ne da da mi waa na hōlma-na, mi waa ŋaa ciēŋ muō aa da mi ta mi piye, mi nelma sa sire kūōma. ¹¹ Bamanj waan mafamma-i, ba saaya ba suō wuō iŋ maa aa tie nyēgēŋ mananj i hā-na, die kā i ka bi ce-ma.

¹² Na saa da, bamanj kaalaanj ba fere, miē i siē siē saa i fere baa-ba, i siē bi gbāa fi baa-ba. Bafamba saa ba fere baa bafamba fere yonj. Ba fi ba fere baa-na nuō. Miminsīnni nanni maaraa nifanni-i wei? ¹³ A ne da miēŋo-i i siē siē kaal i fere ji cor ku terienju-i. Diilonj uŋ hāa-ye maacemmanj, i bāl ma yaa nuō-i. Ma yaa kāa baa-ye i ka hi namaa terienju-i. ¹⁴ Diilonj uŋ'a i kā terni manj nuō-i hiere, namaa terienjuŋ nuŋgu bi dii. A ce dumaanjo-na, iŋ kāa ka hi-na baa Kirsa *Neldōdōlma-i, i saa cor ku terienju-i. ¹⁵ Terienju fanju-na, i sa kaal i fere bananj maacemman-na. Ŋga i taara na yiēra donj Diilonj-hūmelle-na i maacemman ta ma da belle ma kā na hōlma-na a saanu baa Diilonj uŋ huōnu suonju-i dumaa. ¹⁶ Mafanj da ma ce, i ka bi gbāa tie wanj Neldōdōlma-i niēiŋa manj na kōtōnni-na, ku yaa i siē tie kaal i fere bananj maacemman-na ba terni-na.

¹⁷ Diilonj-nelma ciēra wuō: «*Umanj duō tuō taara u kaal u fere, u saaya u cira: Diilo baa Itienjo yaa-i.*»† ¹⁸ Terienju fanju-na, ku saa ce ŋaa umanj kaalaanj u fere u yaa faa dē! Ŋga Itienj uŋ kaal umanj u yaa faa.

* **10:15** Nicj Orōm. 15.17-21. † **10:17** Seremi (Jérémie) 9.23; Kor. dle. 1.31

11

Baa na ta na siē nelma-i hiere

¹ Mi ka ce mi miminsinni-i baa-na cellē, jande, tieraaayan mi nuonŋu-i. ² Na saa da, na maama dōl-minŋ a ce mi ta mi ce yeŋma nei. Aa yeŋma famma hilaa Diilonŋ-na. Kuu dii ŋaa mi fi-na hiere dōrru a hā bibiēŋo diei baa-na. Bibiēŋo faŋo yaa *Kirsa-i. Mi taara na tŋe fafamma dumandē-i-na a ji hi na nyemuy-yiŋgu-i mi hā-yo baa-na. ³ Mi suyaa miē fuō da-u-diei maama yaa yuu na hōmmu-i. Mi khaalā miē na baa ji yanŋ ba taaŋ-na bir-na u huonŋ-nu ŋaa Awanŋ yaanŋ jŋeŋo taaŋ-o dumaa baa u nudōdōŋgu-i.* ⁴ Mi niē da umanŋ duō jo baa mamanŋ, na tieru u nuonŋu-i: Ba juō baa Yesu nanŋ maama o, na siē-ma. Ba juō baa *Diilonŋ-yalle nanŋ maama o, na siē-ma. Ba juō baa neldōdōŋma nanŋ maama o, na hūu-ma.

⁵ Nanŋ kaal bamanŋ wuō Yesu *pōpuōrbienŋ-kireiŋa, mei wulaa, ba saa buō muō-na. ⁶ Nelma dii yonduo mi nuŋgu-na ninsoŋo, ŋga weima sa yar-mi suōma. Namaa ferē-i na suō-mi nyunŋo sŋ.

⁷ Mi waanŋ Diilonŋ-*Neldōdōŋma-i baa-na gbāŋgbāŋ mi saa hūu bŋŋkūŋgu na wulaa. Mi ciē mi ferē cekūō a gbāa da mi ce na ce boi. Minŋ ciē kufanŋgu-i, ku ce mi cālāa cemma wei? ⁸ Minŋ waa na terienŋgu-na, yammu nanŋ Diilonŋ-dūŋ-baamba'i taa ba kāyā-miē. Kuu dii ŋaa mi hūyāa bafamba nagāŋ-niini yaa a fa namaa maama. ⁹ Ku saa ce ŋaa bŋŋkūŋ-maama saa waa-miē na terienŋgu-na de! Ŋga mi saa ji kā yinduonŋgu unanŋ nuō ŋ wulaa wuō ŋ hā-mi daaku baa daaku. Nimanŋ maama-i waa-miē hiere, tobimba manŋ naa hel Maseduōni-na kā, ba kāa baa-ni ka hā-mi.† Weima-na hiere mi bilaa mi ferē, kumanŋ ka ce mi baa ji ce conŋoruonŋgu na wulaa, aa mi ka cor ta mi bel mi ferē dumēi. ¹⁰ Mi huōŋga fiē baa mafamma-i. Aa Akayi huōŋga-na hiere, molo siē gbāa ce mi nanna nelma famma-i. Minŋ wanŋ mamanŋ coima sŋ. Kirsa yaa mi siēra; u hāalāyā-miē u ninsoŋo wamma-i. ¹¹ Ku ce na maama sa dōl-minŋ ku'i ciē mi sa siē na nagāŋ-niini-i wei? Ma'i sŋ. Diilo fuō ferē suyaa wuō na maama dōlnu-miē. ¹² Ŋga mi siē hūu warbelle na wulaa ku yaa bamanŋ taaraayanŋ da ba saa ba ferē baa-ye ba siē gbāa. ¹³ Kufanŋgu taamba-i Kirsa pōpuōrbiemba sŋ; huhurmantaamba. Ba ciē ba ferē Kirsa pōpuōrbiemba. ¹⁴ Baa na yanŋ ku ce-na gbere: *Sitāni fuō ferē sa ce u ferē dōrpōpuōrbilōŋo dii wei? ¹⁵ U cāarāanŋ da ba ce ba ferē ānfafammanciraamba, ku ce niē aa ce-na gbere? Ŋga banŋ ciē maacembabalamma manŋ, Diilonŋo ka pā-ba baa ma sullu-i.

Polŋ daa sūlma manŋ

¹⁶ Mi ka tiraŋ tir-ma baa-na: Molo baa tuō ne-muō mimilāŋ muō. Da na yagar ta na ne-mi mimilāŋ muō, dumaaŋo-na yaanŋ mi bi kaal mi ferē baa-na cellē a ce mi miminsinni-i. ¹⁷ Minŋ ka wanŋ mamanŋ fiēfiē-i-na, Itienŋo kusūŋ-maama sŋ. Mi ka kaal mi ferē ŋaa mimilāŋ muō. ¹⁸ Nuōmba boi kaal ba ferē a saanu baa banŋ yerŋ dumaa; muōmi ka bi kaal mi ferē. ¹⁹ Namaa namanŋ wuō na nu nelma, namei tieraaayanŋ mimiēlmba nonni-i, dumaa sŋ wei? ²⁰ Na siē ba ta ba ce-na ŋaa kōraanŋ namaa. Na siē ba ta ba du-na. Na siē ba ta ba hūu na nagāŋ-niini-i. Na siē ba ta ba fiēna-nei. Na siē ba ta ba ture na yammu-i aa na sa wanŋ weima. ²¹ Miē i saa da holle ce kufanŋgu temma-i nei; jande, baa na gāŋ baa-ye!

* **11:3** Awanŋ yaanŋ jŋeŋo taaŋo dumaa: Niēŋ Miwaanŋo jŋnammanŋ-sebe-i-na (Genèse) 3.1-6,13. † **11:9** Niēŋ Filip. 4.15-18.

Mi ka tiraa cor baa mi mimins'nni-āndenni-i. Banamanj sie ba kaal ba fere mamanj nuo-i, muomi ka bi sie kaal mi fere mei. ²² Kutaamba-i *Ebirebaa ninsoŋo. Mei fere-i Ebireyiej nuo. *Isirahel-baamba. Mei fere-i Isirahel-wuonj nuo. *Abiramu hāayēlmba. Mei fere-i unarŋo'i muoŋo-i. ²³ Ba cie mi da mi piye ŋaa mi yunju siire. Ba'a bafamba *Kirsa cāarāamba; ŋaa mei curaa bafamba-i. Mi mulāan ku maacemma-na yan-ba. Ban diyaa-mi kaso-i-na dumaa, ku maaraa bafamba künju-i. Ban muyaa-mi dumaa, ku maaraa bafamba künju-i. Minj yuraaya kuliŋju-i dumaa, ku maaraa bafamba künju-i. ²⁴ *Yuifubaa-ba muyaa-mi i ndii. Muoru da-du diei-na hiere, ba muyaa-mi comeyufiej komorre baa cincielluo nennaa‡. ²⁵ *Oromēbaa-ba muyaa-mi i siei aa mi bigāarāamba nanj-mi baa tāmpēlējŋa-i da ba ko-mi i diei. § Baatonjo ciinu baa-mi i siei, aa mi cie isuoyiŋju diei baa bāan-yyiŋju diei hūmma-na i diei. ²⁶ Mi wuoramma-na nilēŋa-na, hōnni bōi dii hūmma wuyaa-mi naa, cuobaa-ba bilaa-mi naa, mi nellenj-tobimba-i Yuifubaa-ba bilaa-mi naa, *niēraamba bilaa-mi naa. Mi curaa nilēbabalēŋa-na aa cor terbabalanni-na hēhuleŋa-na. Dāmmaŋ-nuoraanju wuyaa-mi naa, coikartaamba manj wuo bafamba Kirsa-baamba, ba cie-ye sūlma.

²⁷ Mi cie maacenjkepelma bōi, mi mulāan cor. Hōnni bōi dii, mi taa mi co mi yufiej-na; nyulmu'i daamu, hūkuos'nni'i daani! Hōnni bōi dii, da mi ce mi naa mi co nyulmu. Waanju mulāan-mi aa niidiini saa bi tiraa waa baa-mi. ²⁸ Mi ka fiinanj ma boluonju-na. A naara mafamma-i hiere, yinni manj jonj mi jōguŋ Diilonj-dūŋ-baamba-i hiere ba maama. ²⁹ Umanj duō saa nanj kaas'nni dei Diilonj-hūmelle-na, mi da ŋaa muōmei saa nanj kaas'nni. Molonj duō nanna Diilonj-hūmelle-i, ku sa suō aa janj-mi.

³⁰ Da kuō mi saaya mi kaal mi fere, mi ka kaal mi fere mi nayus'nni yaa nuo-i. ³¹ Diilonjo-i Itienjo-i Yesu To-i, banj gbeliej umanj hōnninj jonj, u suyaa wuo mi sa kar coima. ³² Minj waa Damasi-i-na, fāamaanjo manj waa terienju-na Aretasi bāanju-na, wuo jēna nuōmba nelle dumieŋa yammu-na hiere wuo da miē mi hel, ba bel-mi. ³³ Ŋga ba yaan-ba aa dii-mi sām̄baga nuō a hiel-mi baa fontālma koko-i-na a jina-miē bomborma-na mi ta. Ku cie dumēi mi gbāa kor u nammu-na.*

12

Diilonjo caraaya Pol

¹ Na saa da, a kaal ŋ fere yunju si dii-kuō, ŋga mi sie gbāa budii; fuō mi kaal mi fere. Minj ka kaal mi fere mamanj nuo-i gboluonj daaku-na, Itiej unj caraaya-miē a pigāan-mi mamanj, mi ka dii mi nunju-i ma yaa nuo-i. ² Mi suō Diilonj-dūŋ-wuonjo nanjo-i*, Diilonjo biyaa-yo kā baa-yo dii u terienju-na dii fēnfēlle-na aa bir jo baa-yo; ku bienj cincielluo a naa yaa de-i. U kāa baa fuō fere yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mei sa suō kunanju ji cor Diilo fuō fere-i. ³⁻⁴ Minj suyaa ma diei maama manj, Diilonjo kāa baa naacolj daayo-i u nelle-na. U kāa baa fuō fere yaa wa, u kāa baa u yalle wa, mi sa suō kunanju ji cor Diilonjo-i. Unj kāa terienju-na ka nu nelma manj, ma sie gbāa wanj; aa molo saa saaya u hiel-ma u nunju-na. ⁵ Mi gbāa kaal fuō temma yaa-i a yanj mei fere-i.

‡ **11:24** A saa baa ba *Moisi *anjnamma-i ba saa saaya ba muo nelieŋo-i ku cor comeyufiej komuonja hāi. Ku'i cie ba ta ba muo nuōmba-i ba yiera comeyufiej komorre baa cincielluo nennaa. Nieŋ Anjnamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 25.3. § **11:25** Nieŋ Pōpuar. 16.22; 14.19. * **11:33** Nieŋ Pōpuar. 9.23-25. * **12:2** Pol gbē fuō fere yaa dumaanjo-na. Nieŋ verse 7-i-na.

Muɔmi kaal mi fere mi nayusinnij yonj. ⁶ Da ku dɔl-minj, mi gbāa kaal mi fere aa mi sie kar mi huɔyasaŋga ŋaa mimilāŋ muɔ. Ŋga mi sie kaal mi fere. Mi sa taara ba haa-mi dɔrɔ ji cor. Mi taara ban nuj mamaŋ mi nuŋgu-na baa ban daa mi ciluɔ-i dumaa ba kāŋ-mi saa baa ni yaa-i.

⁷ Na saa da, Diilonj uŋ biyaa-mi ka pigāaŋ-mi nelma maŋ u nelle-na ma waa nelbuɔ cor. U sa taara mi ce bombolmantienj muɔ ku'i cie u yanj mi ta mi mullej mi kūma-na. Ku cie ŋaa u hāa *Sitāni-i hūmelle-i u tuɔ gāŋ baa-mi mi baa gbāa ce bombolmantienj muɔ. ⁸ Mi cāarā Itieŋo-i i siei wuɔ u hiel-mi mullej daama-na. ⁹ Minj cāarā-yuɔ dumaanjo-na, u gbē-mi wuɔ: «Minj ceŋ baa-ni dumaa ku ka gbē baa-ni. Mi fōŋgūɔ da nayusinnij-huɔŋgu'i nuɔ-i fafamma.» Uŋ juɔ piiye dumaanjo-na, mi naa mi yanj aa ta mi kaal mi fere mi nayusinni'i nuɔ-i. Ku yaa *Kirsā fōŋgūɔ ka hiel-mi. ¹⁰ Ku'i cie na da mi huɔŋga fie baa mi nayusinni-i, baa mi tuosinni-i, baa mi yaahuolo-i, baa mi sūlma-i, baa mi mullema-i Kirsā maama-na. Muɔ da mi naa yunju huɔŋgu maŋ nuɔ-i, huɔŋgu faŋgu'i nuɔ-i fōŋgūɔ da-mie.

Pol huɔŋga cuu baa Korēntitaamba-i

¹¹ Na cie mi ta mi piiye ŋaa mi yunju siire, a ne da namei naa saaya na ta na kaal-mi. Mi sie gbāa cii muonu canga ninsoŋo, ŋga nanj kaal bamaŋ bafamba-i wuɔ Yesu *pɔpuɔrbienj-kireiŋa, ba saa buɔ muɔ-na halle cekūɔ. ¹² Kumaŋ pigāaŋ wuɔ Yesu pɔpuɔrbilonj muɔ, ku cie na hɔlma-na: Mi fie mi huɔŋga-i baa weima-i hiere, Diilonjo kāayā-mie mi ce gberɛ-weima bɔi baa nelma bɔi na hɔlma-na. ¹³ Mi cie bige-i hā Diilonj-dūŋ-baamba namba-i aa mi saa ce-ku hā namaanjo-i? Mi saa yagar-ma minj'a mi saa ce na yiera baa mi yunj-maama-i. Da kuɔ minj cie mafamma-i mi cālāa cemma, cieŋ-minj jande.

¹⁴ Muɔmei daami mi tigiŋj tɪ da mi kā na wulaa sieŋj-kāmma-i, aa namaa nunju sie waa mi yunj-maama-na. Mi taara namei, mi sa taara na nagāŋ-niini. Na saa da, bisāimba sa fie ba bɪncuɔmba, bɪncuɔmba'i fiyaan ba bisāimba. ¹⁵ Mi ka hiel mi nanja-i mi fere aa tiraa sieya mi kūma-i na maama-na. Ku ce na maamaŋ fūnuj ma dɔlnu-mie dumandɛ-i-na, mi maama ka ta ma balannu namaanjo-i wei? ¹⁶ Na suyaa wuɔ mi saa har mi yunj-maama-i haa hā-na. Ŋga banamba ka cira huhurmantienj muɔ; kerɛ mi yaan-na aa cure-nei. ¹⁷ Minj saan bamaŋ ba kā na wulaa hiere, mi cie u diei ka tāal-na hūu bɪŋkūŋgu na wulaa dede wei? ¹⁸ Mi nanj cāarā Tite kā na wulaa baa tobiŋjo maŋ minj waan u maama-i baa-na; Tite kaa tāal-na hūu bɪŋkūŋgu na wulaa wei? Tite-i baa muɔŋo-i i saa ce maacenduoma yaa wei? I saa wuɔ hūmeduɔle yaa wei?

¹⁹ Dii yiinaa na jɔguɔŋ wuɔ sɪ i piiye die kor i fere. Ma'i sɪ. Inj yenj *Kirsā horre-na, ku'i cie i tie piiye dumaanjo-na; Diilonjo yaa i siera. Mi jēnaaŋ namaa, i taara na nanj kaasinni Diilonj-hūmelle-na ku'i cie i tie wan daama-i hiere baa-na. ²⁰ Mi holle tie baa kāmma-i na terienju-na wuɔ sɪ mi sie ka da-na minj taaranj mi ka da-na dumaa. Da mi saa bi ka da-na dumaanjo-na, namaa na ka bi piel mi maa-na. Berru-i, baa yelma-i, baa hɔdulle-i, baa nenemuŋgu-i, baa yebɪenande-i, baa dondorre-i, baa bombolma-i, baa aŋguolma-i, mi sa taara mi ka da-ni na terienju-na. ²¹ Mi holle tie wuɔ sɪ da mi kā na terienju-na Diilonjo ka tiraa ture mi yaanja-i na hɔlma-na. Mi holle tie wuɔ sɪ mi ka kā ka da nuumba bɔi saa nanna ba maacembabalamma-i yogo. Wuɔ sɪ mi ka kā ka da ba curaa baa ba *fuocesinni-i baa ba bɪŋwosinnij-maacemma-i. Kufanju ka ce mi kaal ba yunj-nu.

13

Nelperiema

1 Mi kām̄ma i siei yaa de-i na wulaa. Ma nyegāan̄ Diilon̄-nelma-na wuō: «*Siertaamba hāi sisō ba siei da ba da nelma man̄ nuō-i hiere, ma ka fiēnu.*»*

2 Min̄ ŋa naa kā hāallŋ-kām̄ma-i mii naa hi gboya āmbabalmanciraamba-i. Dumandē-i-na, min̄ yeȳ yargaa yogo, mi ka tir-ma baa-na na hieron̄o-i hiere: Da mi kā ka da uman̄ sa wuōyaan̄ hūmelle-i, mi sie yan̄-yo. 3 Ma sl̄ na taara na suō da kuō min̄ wan̄ maman̄ *Kirs̄a nuŋ-āndaan̄gu ke? Na ka suō-ma. Kirs̄a-i nayusinn̄ntien̄o sl̄, u ka ce bibes̄inni na hōlma-na. 4 Ban̄ taa ba gbu-yo huōŋgu man̄ nuō-i, u waa nayusinn̄ntien̄o ninson̄o, ŋga uŋ kuu aa sire, Diilon̄-fōŋgūō dii-yuō. Miē ferē-i maaduōma, in̄ yeȳ horre-na baa-yo, i naa yun̄gu, ŋga Diilon̄-fōŋgūō cie i ka da fōŋgūō. Diē kā, i ka pigāan̄-na baa-yo i ciluō-i-na.

5 Niēŋ na hōmmu-i aa na yuu na ferē na ne da kuō na wuō Diilon̄-hūmelle-i fafamma. Niēŋ na hōmmu-i na ne, Yesu-Kirs̄a si dii-muō wēi? Mi saa yagar-ma da kuō na saa hūu u maama-i. 6 Ŋga mi suyaa miē da na ne miē ciluō-i, na ka suō wuō i wuō Diilon̄-hūmelle-i fafamma. 7 In̄ cārāŋ kuman̄ Diilon̄o wulaa, ku yaa daaku: Na hiel na nan̄ga āmbabalma cemma-na. Ku saa ce ŋaa i taara i pigāan̄ wuō miē i faa de! Ma'i sl̄. Ŋga i taara na vaa na ferē baa ānfafamma cemma yaa-i, halle nuōŋ da ba fiē cira miē i sa wuō Diilon̄-hūmelle-i fafamma, wēima sl̄. 8 Na saa da, miē i gbāa cu ninson̄o huon̄-nu yon̄, ŋga i sie gbāa cie-yo u maacemma-na. 9 Namaa da na da fōŋgūō Diilon̄-hūmelle-na, aa ba fiē ta ba piye wuō miē i naa yun̄gu, wēima sl̄. In̄ cārāŋ kuman̄ Diilon̄o wulaa i hā-na, i taara u kāyā-nei na bir jo hūmefafalle-na a ji hi na fuon̄gu-i Diilon̄-hūmelle-na.

10 Mi sa taara da mi kā, mi ka ta mi nuola-nei ku'i cie mi waa yargaa aa nyegēŋ sebe daayo-i hā-na. Na saa da, Itien̄ uŋ hāa-mi fōŋgūō man̄, u hāa-mi baa-yo wuō mi kāyā-nei na nan̄ kaas̄inni u hūmelle-na, u saa hā-mi baa-yo wuō mi kōsuōŋ-na.

11 Tobin̄ namaa, maman̄ tīyāa ma yaa daama: Taa na nye! Gbāan̄ na hi na fuon̄gu-i Diilon̄-hūmelle-na. Taa na dii sirēiŋa na-naa nuō. Taa na nunu na-naa. Bilaan̄ na-naa fafamma. Mafan̄ da ma ce, Diilon̄o-i nelnyulmuntien̄o-i baa yaafēllentien̄o-i u ka waa baa-na.

12 Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa cēduōŋ-bien̄ namaa.

Diilon̄-dūŋ-baamba-i hiere ba pāa na jaaluŋgu.

13 Itien̄o-i Yesu-Kirs̄a kāyā-nei. Diilon̄o pigāan̄-na uŋ dōl-nan̄ dumaa aa u *Yalle waa baa-na hiere.

* 13:1 Anjlnamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 19.15

Polŋ nyegāaŋ sebe maŋ hā Galasitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyegāaŋ sebe daayo-i hā Galasi Diilonŋ-dūŋ-baamba. *Yuifubaa-ba waa-bei, *nieraamba bi waa. Ba nuō Yesu-Kirsa maama-i Pol yaa wulaa-i aa hūu-ma. Nga huōŋgu naŋgu juō hi, nuōmba namba kā ka ta ba guōl ba gbeini-i. Kutaamba taa ba piye wuō Pol fuō feŋe-i Yesu *pəpuərbiŋon-kerre sī, aa uŋ waŋ Diilonŋ-nelma-i dumaa, ma yaanŋa'i sī. Ba taa ba bi piye wuō nieraamba maŋ hūyāa Yesu maama-i ba saaya ba *jā a saa baa Yuifu ba *aŋŋinamma-i.

Baŋ piyeŋ dumaanŋo-na, ma kā ka hi Pol. Pol wuō nyegēŋ sebe daayo-i a tagaaya pigāaŋ-ba ba da ba suō wuō fuō-i Yesu pəpuərbiŋonŋo-i kelkel (sap. 1-2). U biyaa *Tobisīcōlōnniŋ-sebe maama-i tagaaya pigāaŋ-ba wuō molo sie gbāa wuō Yuifu ba aŋŋinamma-i a ce nelviinŋo Diilonŋo yufelle-na; keŋe da ŋ hūu Yesu maama-i ku yaa gbāa ce-ni nelviinŋ nuō (sap. 3-4). Wuō Yesu-Kirsa hūyāa Diilonŋ-dūŋ-baamba-i aŋŋinamma nyisēnni-na a ce ba waa ba feŋeŋ nuō; keŋe ba yaŋ ba hōmmu fē gbarnu. Nga wuō baŋ yeŋ ba feŋeŋ nuō, ba baa naŋ hālmaanŋ-nu baa kufaŋgu-i a ta ba ce kumaŋ dōlaanunŋ-bei. Ba yaŋ *Diilonŋ-Yalle ta di ta ba yaanŋ-na ba āncemma-na hiere (sap. 5-6).

Jaaluŋgu

¹ Muō Pol, Yesu-Kirsa *pəpuərbiŋon muō. Pəpuərbiŋosŋni fanni-i mi saa da-ni nuōŋ nammu-na, mi saa bi da-ni nelieŋ bargo-na, nga Yesu-Kirsa-i baa i To-i Diilonŋo maŋ siire-yuō hiel-o kuomba hōlma-na, ba yaa hāa-mi baa-ni.

² Muō baa tobimba maŋ dii bande-i-na hiere, i jaalaa Diilonŋ-dūŋ-baanŋ namaa namaŋ dii Galasi-i-na. ³ I To-i Diilonŋo-i, baa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

⁴ Yesu-Kirsa cie u feŋe tāmmanŋ-kūŋgu a pir i āmbabalma-i i yunni-na a duō hūu-ye miwababalaŋ daayo nammu-na ŋaa i To-i Diilonŋ uŋ taaranŋ-kuō dumaa. ⁵ Terieŋgu faŋgu-na, yaanŋ bōbōima ta ma haa Diilonŋo-na hōnni maŋ jonŋ! Ma ce dumaa.

Neldōdōlma dii ma diei yonŋ

⁶ Naŋ duōŋ ta na cīna Diilonŋo-i donduo dumaanŋo maŋ nuō-i, ku cuu mi huōŋga-i; ŋ sie suō wuō u yaa cie baa-na aa bī-na *Kirsa barguō-i-na duō ce-na u baanŋ namaa; na bir yaŋ ufaŋo-i aa ta na gbar na nyaanu neldōdōlma namma. ⁷ A ne da neldōdōlma namma si dii ji fa yii baa Kirsa maama-i. Ba tāal-na. Ba taara ba cure Kirsa *Neldōdōlma-i. ⁸ Inŋ waanŋ Neldōdōlma maŋ baa-na, umanŋ duō kā ka waŋ u deŋ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutieŋo-i. Halle da ku fie'a miemei, Diilo baa yaŋ-ye. Da ku fie'a *dərəpəpuərbiŋonŋo, Diilo baa yaŋ-yo. ⁹ I gbuōya-nei baa-ma cor, mi tiraa mi tir ma yaa baa-na daama-i: Naŋ hūyāa Neldōdōlma maŋ, umanŋ duō kā ka waŋ u deŋ maama baa-na, Diilo baa yaŋ kutieŋo-i. ¹⁰ Namaa wulaa, dumandē-i-na mi taara nelbilibemba'i dōl-mi waa mi taara Diilonŋo'i dōl-mi? Mi taara mi ce kumaŋ dōlaanunŋ nelbilibemba wei? Kuō mi taa mi taara nelbilibemba dōl-mi, mii naa saa gbāa waa Kirsa cāaranŋ muō.

Polŋ daa Yesu pəpuərbiŋosŋni-i dumaa

¹¹ Tobin namaa, yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Minj waan *Neldɔdɔlma man baa-na, nelbilon huɔyasanga sɪ. ¹² Mi saa nu-ma nelieŋ nuŋ-nu, mi saa bi haa-lá-mei moloŋ wulaa; Yesu-Kirsa fuɔ fere yaa tigaaŋ-mi baa-ma.

¹³ Minj ŋa naa ta mi wuɔ *Yuifu ba Diilon-ɥumelle-i dumaa, na saa bi yan-ma numma. Mi taa mi ce Diilonɔ dɔŋ-baamba-i kpáncɔlgɔ mi cor. Mi taa mi taara mi muonu Diilonɔ dɔŋgu-i. ¹⁴ Mii naa silaa vaa mi fere cor baa Yuifu ba Diilon-ɥumelle wuɔsaangui; a ce dumaanɔ-na, mi nabaamba-na, nuɔmba bɔi saa ta ba fi baa-mi. ¹⁵ Ŋga ku huɔngun juɔ hi, uman hielaa u yufelle mie dii mi nyu kusungu-na, u cie baa-mi aa bi-mi ce-mi u wuon muɔ, ¹⁶ aa pigaaŋ-mi u Biɛŋo-i mi da mi wan u maama-i baa *niɛraamba-i. Mafamman cie, mi saa pie moloŋ caan-nu wuɔ mi ka yuu-yo baa nelma. ¹⁷ Mi saa bi ká *Yerusalemu-i na ka ne baman taa yaanga muɔ-na Yesu pɔpuɔrbilontesiinni-na. Mi yaan aa sire ká Arabi*. Ku huongu-na, mi suɔ bir jo Damasi-i-na. ¹⁸ Mi cie bienja siei aa suɔ da mi ká Yerusalemu-i-na da mi ka taara Pier† suɔ-yo. Minj kaa da-yo, mi cie yinni cɪncieluo baa ni ndii yon baa ufaŋo-i. ¹⁹ Minj káa terienɔgu-na, da ma hel fuɔ baa Itienɔ haaŋo-i Sake-i-na, mi yufelle saa haa Yesu *pɔpuɔrbilono nan-na. ²⁰ Minj wan manan daama-i coima sɪ; Diilonɔ yaa mi siɛra.

²¹ Minj hilaa terienɔgu-na, mi ká Siiri mara nuɔ, aa sire terienɔgu-na a ká Silisi mara nuɔ. ²² Baman cuu Kirsa huon-nu *Yude-i-na, ba saa naa hi da mi yufelle yogo. ²³ Ba taa ba nu nuɔmba piiye yon wuɔ: «Uman taa u ce ye kpáncɔlgɔ-i, u yaan fiefie-i-na aa tuɔ wan Yesu maama baa nuɔmba-i; ŋ sie suɔ wuɔ uu naa gbuu cɔ-ma.» ²⁴ Kun cie dumaanɔ-na, baa ta ba gbɛlieŋ Diilonɔ-i mi maama-na.

2

Yesu pɔpuɔrbiamba daa ba-naa Yerusalemu-i-na

¹ Bien cɪncieluo baa a naa ku huongu-na, mi tiraan bir ká *Yerusalemu-i-na baa Barnabasi. Mii naa bi ce Tite ká baa-mi. ² Mi káa Diilon-kamma. Minj káa, yiŋgu nanɔgu-na, yiɛ da i-naa baa Diilon-dɔŋ-baamba yaataamba-i ba kula. Minj wan *Neldɔdɔlma-i dumaa baa *niɛraamba-i, mie suur ma yaanga-na a piiye tɔnu-bei. Mi saa ta mi taara mi maacemma ce maacengbáŋbálamma ku i cie mie suur ma yaanga-na a piiye tɔnu-bei. ³ Halle mi nawuonɔ-i Tite waa niɛryienɔ, ŋga molo saa ji guor-o yinduɔŋgu wuɔ u *já. ⁴ Ŋ sie suɔ wuɔ huhurmantaamba namba waa guɔl baa Diilon-dɔŋ-baan miɛŋo-i. Bafamba taa ba taara u já. Ba yagalaa suur baa-ye da ba ne in yon i fereŋ nuɔ dumaa Yesu-Kirsa horre-na aa da ba bir ce ku yaa sɔgɔlɔnu *Moisi *anɔŋnamma-i i gbɛini-na. ⁵ I saa huu aa há-ba halle cekúɔ. I cie mafamma-i ninsoŋo man dii Neldɔdɔlma-na u duɔ gbáa tie u temma-i na da na suɔ-yo.

⁶ Minj piiye tɔnu yaataamba-i, ba saa da manamma naara. A ne da ba kán ba yaa-i nelbɔmbɔmbaa-ba-i Diilon-dɔŋgu-na, ŋga ban nie kuman aa ta ba kán-ba, mei sa ne kufanɔgu-i. Diilonɔ sa ce cieluo. ⁷ Ba saa da manamma haa. Ŋga ba daa Diilon un puɔraa Pier dumaa wuɔ u wan Neldɔdɔlma-i baa *Yuifubaa-ba-i, u bi puɔraa muɔŋo-i dumɛi wuɔ mi wan-ma baa niɛraamba-i. ⁸ Un puɔraa Pier dumaa Yuifubaa-ba wulaa, u bi puɔraa muɔŋo-i dumɛi banamba wulaa. ⁹ Sake-i baa Pier a naara Nsáa-i ba taa ba kán ba yaa-i

* **1:17** Arabi: Nelle nan yerre-i dumaanɔ-na. † **1:18** Pier yerre nande yaa wuɔ Sefasi. Nieŋ Nsáa 1.42.

Diilonj-dünj-baamba yuntaanj-kireinja-i. Bafambanj juo suo wuo Diilonjo'i cie baa-mi aa hä-mi maacej daama-i, baa dii hümma wuo baa Barnabasi-i i nammuna a pigaañ wuo ba hüyaa-ma. Terienju fanju-na, yie saa-ma baa i-naa; mie yie i ka kã niëraamba hõlma-na ka tie wanj Yesu maama-i, bafanj ba'a ba ka kã Yuifu ba wulaa. ¹⁰ Ba taaraaya nelma diei yonj i wulaa: wuo i baa yanj ba sãntaamba maama karaanu-yie Yerusalemu-i-na. Mi bi cie-ma ma cemma-na.

Pol calaa Pier nuamba-na

¹¹ Ku huonju-na, Pier wuo ji jo Antiyosi-i-na i wulaa. Unj juo, mi saa yanjo; uu naa silaa cãl cor. ¹² Unj juo, u taa u gbonu u wuo niuwuoni-i baa tobimba manj *niëraamba-i. Huonju nanju juo hi, Sake wuo saanj nuamba jo. Bafamba taa ba kuye *jãmmañ-kũngu-i. Banj juo, Pier wuo kãalã, u sa tiraa wuo niuwuoni-i baa niëraamba-i. ¹³ *Yuifubaa-ba namba waa baa-yo, bafamba-i hiere baa bi suuye ba yufienja-i aa cu Pier huonju-nu. Halle Barnabasi fuo fere yaanj ba tãal-o dii-yo ba daworuo-i-na. ¹⁴ Minj juo da ba ciluo sa kã hümeduaj baa ninsonjo manj dii *Neldadõlma-na, mie fulnu Pier nuamba-na mie: «Nuoni manj Yuifuyienj nuo, nuo da ñ yanj Yuifusinni-i aa ce ñ fere nieryienj nuo, ma da nie ñ ta ñ taara ñ guor niëraamba-i ce-ba Yuifubaa?

¹⁵ «Mie fuo, mie huonj baa Yuifusinni-i; niëraanj mie sí, ba kãñ ba yaa-i ambabalmanciraamba-i wuo ba sa wuo *Moisi *ãnjnamma-i. ¹⁶ Nga i suyaa wuo nelie sie gbãa wuo ãnjnamma-i a ce nelviinjo Diilonjo yufelle-na. Da ñ hüu Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa Diilonjo tuo kãñ-ni nelviinj nuo. Ku'i cie mie i bi hüu Yesu-Kirsa maama-i die gbãa ce nelviinj mie Diilonjo yufelle-na. Ku saa ce ñaa ãnjnamma wuosaanju yaa ka ce-ye nelviinj mie Diilonjo yufelle-na de! Inj hüyaa Yesu-Kirsa maama-i, ku yaa ka ce-ye nelviinj mie, ni ma'i sí ãnjnamma wuosaanju sie gbãa ce moloño nelviinjo. ¹⁷ Mie manj Yuifubaa mie, da kuo inj hüyaa Yesu maama-i die vii Diilonjo yaanja-na, i cie ambabalmanciraanj mie baa niëraamba-i hiere kuuduonju, ku yunju yaa wuo *Kirsa yaa diyaanj nuamba-i ambabalma cemma-na ke! A ne da ma'i sí. ¹⁸ Minj naana hümellemanj, da mi tiraa bir jo-die, ku pigaañ wuo mi calãa cemma. ¹⁹ Na saa da, ãnjnamma cie mei hiel mi nanja ma wuosaanju-na da mi ta mi ce baa Diilonjo. Kuu dii ñaa ba gbuu-mi baa Kirsa-i ko-mi. A ce dumaanjo-na ãnjnamma sie gbãa yuu-mi baa weima. ²⁰ Kuu dii ñaa mi kuu, mi yalle taa aa Kirsa diele yaa cer waa-mie. Minj yenj terienju manj nuo-i nyunjo-i-na, mi haa mi nanja-i Diilonj-Bienjo yaa nuo-i. U yaa dolaa-mi aa hü-ma ku mi maama-na. ²¹ Mi sie cina Diilonjo hujarre-i. Kuo ãnjnamma yaa taa ma ce-ye nelviinj mie Diilonjo yufelle-na, dumaanjo-na Kirsa kuliinju naa ce gbãngbãñ.»

3

Anjnamma sa ce nelienjo nelviinjo

¹ Galasitaanj namaanjo-i daana-i, na yunni kuu aa yan-na. Hai moloño-i biënaana na yunni-i biënanj daama temma-i? Nj sie suo wuo Yesu-Kirsanj kuu yunju manj nuo-i *daanju-na, ma waanj kaala baa namaanjo-i.

² Mi ka yuu-na baa nelma diei yonj: Diilonjo hãa-na u *Yalle-i wuo na wuoyaa *Moisi *ãnjnamma yaa fafamma sisõ u hãa-na baa-de wuo na yieraaya nu *Neldadõlma-i aa hü-ma? ³ Bige-i cie na yunni ku aa yan-na dumaanjo-na? Bige-i cie nanj duonj mamanj baa *Diilonj-Yalle-i na ta na taara na perien-ma fiefie-i-na baa namaa ferenj fõngõ? ⁴ Na daa nelma boi. Na yuu ba'a Diilonjo pigaañ-na baa-ma gbãngbãñ wei? U saa pigaañ-na baa-ma gbãngbãñ! ⁵ Diilonj

duɔ hã-na u Yalle-i aa tuɔ ce gberɛ-weima-i na hɔlma-na, u ce kufanɔ-ɔ i wuɔ na wuɔ ɔnjɔnamma sisɔ u ce-ku wuɔ na nuɔ Neldɔdɔlma-i aa hũu-ma?

⁶ Na saa da, Diilonɔ-nelma ciera wuɔ: «*Abiramu hũyaa Diilonɔ-nelma-i aa haa u nanɔga yuɔ ku'i cie Diilonɔ tuɔ kan-yo nelviĩɔ.»* ⁷ Terienɔ fanganu-na, na saaya na suɔ wuɔ baman hũyaa Diilonɔ-nelma-i Abiramu temma-i, ba yaa Abiramu bisãlɔ-kireiɔa-i. ⁸ A saanu baa manan nyegãan Diilonɔ-nelma-na, Diilonɔ taara *niɛraamba man da ba hũu u maama-i u dii-ba baa nelviimba, ku'i cie u wuɔya wan neldɔdɔl daama-i baa Abiramu-i wuɔ: «*Mi ka ta mi cor baa nuɔnei mi ce baa dũnni-i hiere hĩema-na.*»† ⁹ A ce dumaanɔ-na, Abiramun haa u nanɔga-i Diilonɔ-na u ce baa-yo dumaa, uman duɔ bi haa u nanɔga-i yuɔ u ka bi ce baa-yo Abiramu temma-i.

¹⁰ A ne da baman haa ba nanɔga ɔnjɔnamma wuɔsaangu-na, Diilonɔ waasaan-ba. Bige-i cie mi wan-ma dumaanɔ-na? Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Baman sa wuɔyaan ɔnjɔnamma-i hiere ma kũngu-na, Diilonɔ ka waasa-bei.*»‡ ¹¹ Aa bi tiraa nyegẽɔn wuɔ: «*Uman duɔ haa u nanɔga Diilonɔ-na, nelviĩɔ; u ka kor.*»§ Terienɔ fanganu-na, ku kaalaaya wuɔ molo sie gbãa wuɔ ɔnjɔnamma-i a ce nelviĩɔ Diilonɔ yufelle-na. ¹² Nga ma bi tiraa nyegẽɔn wuɔ: «*Uman duɔ gbãa wuɔ ɔnjɔnamma hũmieɔa-i hiere, a ka kor-o.*»* Terienɔ fanganu-na, ku pigãan wuɔ a haa ɔ nanɔga-i Diilonɔ-na baa a haa ɔ nanɔga-i ɔnjɔnamma wuɔsaangu-na, nelduɔma sɩ.

¹³ Nga molo saa gbãa wuɔ ɔnjɔnamma-i ma kũngu-na hiere. A ce dumaanɔ-na Diilonɔ naa waasa-yie. Nga Yesu-Kirsan kuu *daangu-na, ku pigãan wuɔ u hũyaa miɛ waasamma-i ce-ma u maama. Kumana cie mi wan-ma dumaanɔ-na, ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Da ba nun uman daan-nu, ku pigãan wuɔ Diilonɔ waasaan kutienɔ-i.*»† ¹⁴ Ku cie dumei Diilonɔ un ɔa naa pã nunɔga man baa Abiramu-i wuɔ u ka ce baa-yo, Yesu-Kirsa ce ku jo ji bure bi hi niɛraamba-i. Aa Diilonɔ un pãa u Yalle man nunɔga-i, i hieronɔ-i in hũyaa u maama-i ku'i cie i tie da-de.

¹⁵ Tobin namaa, mi ka wan nelma diei a pigãan-na a saa baa kun ceɔ dumaa i tie da-ku: Molon duɔ pã nunɔga baa u nanolɔ aa nyegẽɔn sebɛ aa haa u niele, u sie gbãa ka bir jo baa huon-ãndaangu. ¹⁶ A ne da Diilonɔ pãa u nunɔga-i baa Abiramu-i baa u huonɔ-i. Ba saa cira: «U huon-baamba». Ku ka ce ɔaa baa dii boi. Ba ciera: «U huonɔ». A pigãan wuɔ uu dii u diei; aa u yaa *Kirsa-i. ¹⁷ Min taaran mi wan manan ma yaa daama: Diilonɔ un pãa nunɔga man baa Abiramu-i, Moisi ɔnjɔnamma sie gbãa jo bien nuosiba hã baa bien komorre baa cɔncieluo ku huonɔ-na ji boruona-kuɔ. Ma sie gbãa ce. ¹⁸ Da ku Diilonɔ un pãa nunɔga man, ku da ɔnjɔnamma wuɔsaangu'i nuɔ-i, ba sa tiraa bi kufanɔ-ɔ nupãlle. A ne da Diilonɔ un cie baa Abiramu-i uu naa pã nunɔga-i baa-yo aa ce-ma.

Anɔnamma yunɔga yaa haku-i?

¹⁹ Terienɔ fanganu-na, Diilonɔ hãa-ye *ɔnjɔnamma-i yun haku-i nuɔ-i? U naaraaya-mei u nupãlle-na i die tie da i maacembabalamma-i. U cie ku yaa-i a tuɔ cie *Abiramu hãayẽlɔ jomma-i; nupãlle vii u yaa-i. Anɔnamma famma-i *dɔrɔpɔurbiemba'i hãa *Moisi-i baa-ma u jo baa-ma ji hã-ye. ²⁰ A ne da Diilonɔ un pãa nunɔga man baa Abiramu-i, molo saa waa ba hɔlma-na, Diilo

* 3:6 Miwaanɔ ɔnjɔnamman-sebɛ (Genèse) 15.6 † 3:8 Miwaanɔ ɔnjɔnamman-sebɛ (Genèse) 12.3 ‡ 3:10

Anɔnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 27.26 § 3:11 Abakuke (Habaquq) 2.4 * 3:12

Buolman-sebɛ (Lévitique) 18.5; ɔrɔm. 10.5 † 3:13 Anɔnamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 21.23

fuɔ fεɛ yaa piiye baa Abiramu-i. ²¹ Terienḡu fanḡu-na, ānjɪnamman̄ waan mamanan̄, ma hilaa ma den̄ baa Diilon̄-nupalle-i wei? Ma saa hel ma den̄! Kuɔ ānjɪnamma namma waa ta ma gbā ma kor nuumba-i, maa naa gbāa ta ma ce nelien̄o-i nelviin̄o Diilon̄o yufelle-na. ²² Nḡa Diilon̄-nelma karaa āndaanḡu-i wuɔ āmbabalma cuure nuumba-i hierē, a ce dumaan̄o-na baman̄ da ba hūu Yesu-Kirsa maama-i, Diilon̄ uḡ pāa nuḡu man̄, u ka ce-ku hā-ba.

²³ Aa *Kirsa maama suɔ da ma jo, ānjɪnamma naa ce-ye ḡaa kasobien̄ mie fuɔ Diilon̄o ji pigāan̄-ye Kirsa maama-i i diē hūu-ma. ²⁴ A ce dumaan̄o-na, ānjɪnamma naa waa i yuḡ-nu ta ma dii-ye hūmelle-na ma cie Kirsa duɔ jo i diē hūu u maama-i a ce nelviin̄ mie Diilon̄o yufelle-na. ²⁵ Kirsan̄ juɔ aa i hūu u maama-i, ānjɪnamma sa tiraa ma ye i yuḡu-na.

²⁶ Fiefiē-i-na, nan̄ hūyāa Yesu-Kirsa maama-i, na cie Diilon̄-bisālḡ namaa hierē. ²⁷ Namaa naman̄ *baatisen̄ hierē a suur Kirsa horre-na, na biyaa Kirsa maama. ²⁸ *Yuifuyien̄ nuɔ o, Yuifuyien̄ nuɔ sɪ o, kɔriēn̄ nuɔ o, kɔriēn̄ nuɔ sɪ o, bibien̄ nuɔ o, cicien̄ nuɔ o, yuḡu si dii-kuɔ. Na cie baaduḡ namaa Yesu-Kirsa horre-na. ²⁹ Aa da na waa Kirsa baan̄ namaa, na cie Abiramu huon̄-baan̄ namaa, a ce dumaan̄o-na, Diilon̄ uḡ pāa nuḡu man̄ baa Abiramu-i na nuḡu dii-kuɔ.

4

¹ Min̄ taaran̄ mi wan̄ mamanan̄ baa-na ma yaa daama: Kuu dii ḡaa bisālāan̄o man̄ saaya u sire wuo u bɪncɔin̄-ciilunḡu. Ciilunḡu vii u yaa-i, ḡa u yaanḡan̄'a ka saa hi kaala yogo, uu dii ḡaa kɔriēn̄o: U sie gbāa ce kuman̄ dɔlaanu-yuɔ baa ciilunḡ daaku-i. ² Nuumba'i dii ta ba ne fuɔ fεɛ-i aa bi ta ba ne u weiima-i ba cie u bɪncɔin̄ uḡ diyaa huonḡu man̄ ku da ku hi.* ³ Ku yaa naa waa ḡaa mie kūḡu-i. I waa ḡaa bisālḡ mie. Bɪncuon̄-hūmelle naa guor i tiē wuɔ-de ḡaa kɔraan̄ mie. ⁴ Nḡa Diilon̄ uḡ ḡa naa dii huonḡu man̄, kuḡ juɔ hi, u saan̄ u Biēn̄o jo. U juɔ ciēn̄o'i ji hon̄-yo *ānjɪnamma bāanḡu-na ⁵ duɔ gbāa sāa i yunni-i, mie man̄ waa ānjɪnamma nyisenni-na. U cie mafamma-i i diē gbāa diē ce Diilon̄-bisālḡ mie.

⁶ Nan̄ yen̄ Diilon̄-bisālḡ namaa, ku'i cie Diilon̄o saan̄ u Biēn̄o *Yalle-i† na hammu-na. Di yaa ciēn̄ i tiē bɪ Diilon̄o-i «Baba». ⁷ Terienḡu fanḡu-na, na sa tiraa na ye kɔraan̄ namaa, naa dii bepɔon̄ namaa. Nan̄ yen̄ u bepɔon̄ namaa, u ka hā-na ciilunḡu man̄ uḡ jɪna-kuɔ duɔ hā u bisālmba-i baa-ku.

Galasitaamba maama yuu Pol huonḡa-i

⁸ Diēlūo-i-na, na saa ta na suɔ ninson̄-Diilon̄o-i, a ce dumaan̄o-na naa naa ta na ko na fεɛ na hā diiliesɔsyaamba. ⁹ Nḡa fiefiē-i-na, na suɔ ninson̄-Diilon̄o-i, mi gbāa cira Diilon̄o yaa suyaan̄-nan̄ fiefiē-i-na, ma da nie na ta na taara na bir dii na yunni-i ānsɔsamma-na? Na taara na bir jo kɔrsinni-na wei? ¹⁰ Na fiēlaa yinni nanni, baa caamba namba, baa bierḡa nan̄a ta na ce ponsanni aa ta na tiē maraama wuɔ na ce Diilon̄-huonḡa. ¹¹ Na ce korma ta ma da-mi baa-na. Ku ce min̄ cie mulēma man̄ baa-na, mi cie-ma gbāḡbāḡ wei?

¹² Tobin̄ namaa, muɔ min̄ cie mi fεɛ namaa temma-i dumaa, jande, mi cārā-nei, ciēn̄ na fεɛ mei bi temma-i dumei. Na saa ce kuujanḡu diei mie. ¹³ Na suyaa wuɔ min̄ waan̄ *Neldɔdɔlma-i baa-na diēlā-wamma-i, jarma'i cie mi wan̄-ma baa-na. ¹⁴ Min̄ waa jarma-na, naa naa gbāa cina-miē, naa naa

* **4:2** Pol ba bāanḡu-na, Girekibaa-ba wulaa, tuonḡo yaa pigāan̄ u bepɔon̄ hii bibien̄o huonḡu man̄ nuɔ-i. Huonḡu fanḡu'i nuɔ-i tuon̄ duɔ uu si dii, bepɔon̄o gbāa wuo u ciilunḡu-i. † **4:6** Diilon̄-Yalle-i baa u Biēn̄o Yalle-i Yaduole yaa-i.

gbāa bi ta na ce nyenyelma miε, nga mafamma saa ce. Na yaar aa bel-mi ɲaa *dɔrɔpɔurbilonɔ muɔ, na bilaa-mi ɲaa muɔmei Yesu-Kirsa-i. ¹⁵ Mi suyaa miε kuɔ naa na'a na ka gbāa, naa naa hiel na yufienja-i hā-mi. Na hɔmmu naa gbuu fε huɔngu fanɲu-na da yogogo. Bige-i juɔ ce? Hɔfelle falle curaa hie? ¹⁶ Minɲ waar ninsoɲo-i baa-na ku'i ciε na da niε sɪ mi bigāan-ɲa wɛi?

¹⁷ Bamaɲ gbaraarɲ ba nyaanu-nei, barɲ jɔguɔɲ mamaɲ baa-na, ma saa fa. Ba taara ba kar-na muɔɲo-na na waa baa ba yaa-i ta na gbar na nyaanu-bei. ¹⁸ Da ɲ ta ɲ kuye ānfafamma-i hɔnni maɲ jɔɲ, ku faa; ku saa saaya ku waa meɪ yufellenɲ yɔɲ. ¹⁹ Mi bisālɲ namaa, na maama gbu ma ko-mi, ma jaɲ-mi ɲaa ciεɲo kusɔɲ da ku bel-o kuɲ jaɲ-yɔɲ dumaa. Da mi ji suɔ wuɔ na ciε baaduɔɲ namaa baa *Kirsa-i, ku yaa jaɲ daama ka ciire-miε. ²⁰ Mi huɔnga cuu baa-na, a ce dumaarɲo-na mi gbuu ta mi taara dumandε-i-na mi waa na hɔlma-na a suɔ minɲ ka waɲ mamaɲ baa-na.

Abiramu horre maama

²¹ Namaa namaɲ taaraayanɲ na bir kā *Moisi *āɲɲnamma-na, na'a niε? Na saa nu mamaɲ waar āɲɲnammaɲ-sebe-i-na wɛi? ²² Ma nyegāan wuɔ: *Abiramu daa bepolɲo diei baa kɔrciεɲo-i, aa u bi diei baa nebiciεɲo-i.† Kɔrciεɲo-i ba taa ba bɪ-yo Agaar aa bɪ nebiciεɲo-i Sara. ²³ Kɔrciεɲo biεɲo huɔɲ nelbilienɲ homma, a ne da nebiciεɲo biεɲo-i Diilonɲo'i pāa nunɲu baa-yo aa hā-yo baa-yo.

²⁴ Nelma famma gbāa bi pigāan-ye bige-i? I gbāa saa caarɲ daaba-i ba hāi-i-na baa *tobisɪnni hāi. Diεlā-tobisɪnni yaa nimaɲ ciε Sinayi tānɲngu-na.‡ Ni yaa juɔ baa kɔrsɪnni-i. I gbāa saa ni yaa baa Agaar. ²⁵ Agaar yerre yaa haa Sinayi tānɲngu-na dii Arabi-i-na. Agaar bi dii ɲaa niɲ daa *Yerusalemu-i dumaa nyungo-i-na, bamaɲ dii-yuɔ, ba yaa u bisālmba-i; āɲɲnamma ciε-ba kɔraamba. ²⁶ Nga Yerusalemu maɲ dɔrɔ-i-na, u yaa dii ɲaa nebiciεɲo-i, uu dii u fεrɛɲ nuɔ; u yaa miε nyu-i. ²⁷ Na saa da, Diilonɲ-nelma ciεra wuɔ: «*Cεparɲo bisālmba ka ciɪnu yan ceniεruɔ baamba-i.*

Terienɲu fanɲu-na, ciεɲ nuɔni maɲ ɲ nanɲa saa kɔ ɲ huɔɲ-nu dede, fε ɲ huɔɲga-i.

*Ta ɲ nyε ɲ tataala, nuɔni maɲ saa da ku jamma-i dede.»**

²⁸ Tobinɲ namaa, *Isakinɲ yɛɲ nupālɛɲ-bilonɲo dumaa, namaa naa bi dii nupālɛɲ-bisālɲ namaa dumɛi. ²⁹ Nga naacombilonɲo maɲ huɔɲ nelbilienɲ homma-i, uɲ taa u ce umaɲ huɔɲ *Diilonɲ-Yalle homma-i kpāncɔlgūɔ-i dumaa, kuu bi dii dumɛi nyungo-i-na. ³⁰ Nga Diilonɲ-nelma waar wuɔ niε kufanɲu kɔɲgu-na? Ma ciεra wuɔ: «*Kɔrciεɲo biεɲo siε gbāa wuo tuɔɲo ciɪlungu-i kuduɔɲɲu baa nebiciεɲo biεɲo-i. A ce dumaarɲo-na, donya kɔrciεɲo-i baa u biεɲo-i.»†*

³¹ Tobinɲ namaa, terienɲu fanɲu-na, miε ii si dii kɔrciεɲo bisālɲ miε, nga ii dii nebiciεɲo bisālɲ miε; ii dii i fεrɛɲ nuɔ.

5

Ii dii i fεrɛɲ nuɔ

¹ *Kirsa hūyāa-ye i die waa i fεrɛɲ nuɔ kelkel. Terienɲu fanɲu-na, gbāanɲ ba baa ji tiraa dii-na kɔrsɪnni-na!

² Niεɲ, muɔ Pol, minɲ ka waɲ mamaɲ baa-na ma yaa daama: Da na ce ba *jā-na, Kirsa maama siε tiraa waa baa yungu na wulaa. ³ Yaar mi tiraa tir-ma baa-na: Umaɲ duɔ ce ba jā-yo, kutienɲo saaya u wuɔ *Moisi

‡ **4:22** Niεɲ Miwaanɲo jɲnammaɲ-sebe-i-na (Genèse) 15-21. § **4:24** Niεɲ Helmaɲ-sebe-i-na (Exode) 19-24. * **4:27** Isayi (Ésaïe) 54.1 † **4:30** Miwaanɲo jɲnammaɲ-sebe (Genèse) 21.9-10

*anjnamma-i ma kūngu-na hiere kpāṅkpaani. ⁴ Namaa namaṅ vaa na fere baa anjnamma-i wuɔ na taara na vii Diilonjo yaanga-na, na buɔra baa Kirsai; Diilonjo anfafamma kuraaya-nei.

⁵ Mie fuɔ, in hūyāa Kirsaa maama-i, i suyaa wuɔ Diilonjo ka tuɔ kāṅ-ye nelviin mie. *Diilon-Yalle cie i tlena kufanḡu tlenamma yaa-i. ⁶ Da ḡ waa Yesu-Kirsaa horre-na, ḡ *jāa o, ḡ saa jā o, yunḡu si dii-kuɔ. Kumaṅ yunḡu, ku yaa i hūu u maama-i a tie dɔl baa i-naa.

⁷ Naa naa biɛ hūmefafalle. Hai moloṅo-i juɔ ce na nanna-die? Hai juɔ ce na cina ninsoṅo-i? ⁸ Na saaya na suɔ wuɔ umaṅ biɛ-na ce-na u baan namaa, fuɔ maacemma si mafamma-i. ⁹ Siini-i baa ni yornumma-i niṅ siren burjūmmu-i dumaa, nelduṅo diei gbāa guɔla Diilon-dūṅ-baamba-i hiere dumɛi. ¹⁰ Muɔ fuɔ, Itienjo cie mi holle sa tie baa na maama-i. Mi suyaa wuɔ na sie jɔguɔṅ na deṅ maama baa muɔmin jɔguɔṅ mamaṅ. Nḡa umaṅ guɔlaṅ na gbeini-i, duɔ fie waa nie nie, Diilonjo ka yuu-yo.

¹¹ Tobin namaa, mamaṅ ḡaa mei maama-i, kuɔ mi Diilon-nelma wamma-na, mii naa cor ta mi piiye baa nuɔmba-i wuɔ da ḡ ta ḡ taara ḡ vii Diilonjo yaanga-na fuɔ ḡ jā, baa naa waa hie ta ba huol mi yaan-na? Aa Kirsan kuu *daanguna, baa naa waa hie ta ba cina ku nelma-i? ¹² Bamaṅ huolaṅ na yammu-i baa *jammaṅ-kūngu-i, ba yaan bafamba fereṅ canni-i ta ba cie bige-i? Ba sa funuṅ kar-ni nanna bɔlbɔl wei? Ku yaa i ka suɔ wuɔ jammaṅ-maama dii kpelle ba wulaa.

I baa fer i kusūṅ-maama-i

¹³ Tobin namaa, namaaṅo-i Diilonjo biɛ-na ce-na u baan namaa, na da na waa na fereṅ nuɔ. Nḡa baa na ce kufanḡu-i gboruonḡu a ta na ce kumaṅ dɔlaanu-nei. Yaan aa na yaṅ na maama ta ma dɔlnu na-naa na ta na kāyā na-naa. ¹⁴ Na saa da, *Moisi *anjnamma-i hiere ma juɔ ji gbura ma-naa nelma diei maṅ daama yaa nuɔ-i wuɔ: «*Ta ḡ dɔl ḡ nanolḡo-i ḡaa niṅ dɔl ḡ fere dumaa.*»*

¹⁵ Nḡa da na bir yaṅ aa ta na hel na gāṅ baa na-naa, na bigāṅ na-naa ḡaa bɔmbaan namaa; da na saa gbāṅ, na ka kɔsuɔṅ na-naa.

¹⁶ Minḡ ka waṅ mamaṅ baa-na ma yaa daama: Yaan *Diilon-Yalle ta di ta na yaan-na, ku yaa na ka ne na kusūnniṅ-maama-i aa yaṅ-ma. ¹⁷ Nelbilonjo kusūṅ-maama-i baa Diilon-Yalle kusūṅ-maama-i maaduɔma si. Diilon-Yalle kusūṅ-maama-i baa nelbilonjo kusūṅ-maama-i ma sa kā hūmeduɔle. Ma hāi-i-na, ma sa gbo baa ma-naa; ku' i cie na sa gbā na ce kumaṅ dɔlaanuṅ-nei. ¹⁸ Da na yaṅ Diilon-Yalle ta na yaan-na, anjnamma sie tiraa gbāa yuu-na baa weima.

¹⁹ Kumaṅ daṅ nelbiliema hɔlma-na ku sa puul. Ku yaa daaku: saasorsinni, tɔlāsinni, biḡwosinni, ²⁰ cufɛbuole, isomma, bigāaru, berru, nahuɔṅga, hɔdulle, yelma, bɔrɔmma, nuharunḡu, ²¹ nenemuṅu, konjhiliṅgu, gbuolaṅḡu, ni yaa kāaṅ dumaanjo-na. Minḡ waan mamaṅ baa-na cor, mi ka tiraa tir-ma baa-na: Bamaṅ cieṅ kufanḡu-i, ba sie da munsuurmu *Diilon-nelle-na.

²² Nḡa Diilon-Yallenḡ dii kumaṅ nelieṅ nuɔ ḡ huɔṅga-na, ku yaa daaku: nelnyulmu, hɔfɛlle, yaafɛlle, hɔhɔnanga, hujarre, fafaanḡu, viisinni, ²³ hieḡieṅo, gbāṅbamuṅgu. Anjnamma sa cina nifanni-i daani-i. ²⁴ Bamaṅ hūyāa *Kirsaa maama-i, ba gbuu ba kusūnniṅ-maama-i baa ba hɔbabalammu-i *daanḡu-na ko-ni hiere. ²⁵ Da kuɔ ii dii tlena Diilon-Yalle tlenamma, i saaya i tie ce diṅ taaranḡ i tie ce kumaṅ. ²⁶ Yaan i nanna bombolma-i baa āntaaramma-i baa nenemuṅgu-i i hɔlma-na.

* 5:14 Buolman-sebe (Lévitique) 19:18

6

Yaay i tie kɔyɔ i-naa

¹ Tobin namaa, *Diilon-Ƴallen yey baa namaa naman, da na da molo ce kuubabalaangu, na bel-o da hɛhɛ na dii-yo hɔmefafalle-na. Aa na bel na fɛɛ unan nuɔ ɲ baa ji suur fuɔ nallu-na. ² Taa na kɔyɔ na-naa. *Kirsa taara ku yaa na wulaa. ³ Uman duɔ tuɔ ne wuɔ sɪ u temma si dii, a ne da u sie gbɔa cii muonu canɔa, kutienɔ tɔal u fɛɛ. ⁴ Neliɛnɔ neliɛnɔ, u ne fuɔ fɛɛɲ ciluɔ-i u ne. Duɔ da u faa, u gbɔa tuɔ muo u pɔmpɔnanga-i a saa baa fuɔ fɛɛɲ ciluɔ-i; ɲga u baa muo-ka wuɔ fuɔ bɔyaa mɛl-na. ⁵ Neliɛnɔ neliɛnɔ baa u yun-maama.

⁶ Uman duɔ tuɔ hel u wan Diilon-nelma-i baa-ni, kutienɔ saaya u da kunanɔ ɲ nagɔn-niini-na.

⁷ Baa na tɔal na fɛɛ: Molo sie gbɔa biɲ Diilonɔ yaanɔa-i. Da ɲ duu kuman, ɲ ji kar ku yaa-i. ⁸ Uman duɔ vaa u fɛɛ baa kuman dɔlaanun fuɔ fɛɛ, ma ka wuɔ-yo; ɲga uman duɔ vaa u fɛɛ baa kuman dɔlaanun Diilon-Ƴalle-i, di ka pɔ-yo baa cicɛlma man sa tɛɲ dede. ⁹ Baa na yan i kɔɔma seɲ baa ɔnfafamma cemba-i. I kɔɔɲ da ma saa kara, i ka da i maacemma sullu-i dun saaya du da huɔnɔ man nuɔ-i. ¹⁰ Terienɔ fanɔgu-na, die da i fɛɛ huɔnɔ huɔnɔ, i saaya i tie ce ɔnfafamma-i nuɔmba-na hiere, ku huraa baman dii Diilon-dun-baamba horre-na.

Andaperienɔ

¹¹ Muɔmɛi hɔyɔa ta mi nyɛgɛɲ ficɛ-i-na baa mi fɛɛɲ nanɔa, na saa da mɛi nyɛgɛmma dii wagaga. ¹² Baman guoraɲ-nan wuɔ na *jɔ, ba sa taara nel-biliɛmba bigɔan-ba *Kirsa kuliinɔ maama-na *daanɔ-na, ku'i cie. Ba taara yerre yon. ¹³ Baman kuuyen *jɔman-kunɔ-i daaba-i wuɔ *ɔnɔnɔmma, bafamba fɛɛ-i ba sa wuɔ ɔnɔnɔmma-i. Nga ba guor-na da na jɔ aa ba da ba gbɛliɲ ba fɛɛ. ¹⁴ Muɔ fuɔ, mi sa gbɛliɲ mi fɛɛ, ɲga mi gbɛliɲ Itienɔ-i Yesu-Kirsa yaa u diei yon. U yaa siyaa ba ko-yo i sɔlaanɔ-na. Fuɔ kuliinɔ yaa cie miwaanɔ bɔmbɔnni nuonɔ hel muɔ-na; ni sa tiraa gbɔa yuu-mi baa wɛima. ¹⁵ Terienɔ fanɔgu-na, ɲ *jɔa o, ɲ saa jɔ o, yunɔ si dii-kuɔ. Kuman yunɔ, ku yaa ɲ ce nelfɛɛɲ nuɔ. ¹⁶ Baman wuɔyaan hɔmel daade-i hiere, Diilonɔ fɛ ba hɔmmu-i aa kɔyɔ-bɛi, ba yaa Diilon-baamba-i kelkel.

¹⁷ Pɔduɔnɔ man mi kɔɔma-na, a pigɔan wuɔ Yesu nolɲ muɔ, molo baa tiraa u mullɛn-mi.

¹⁸ Tobin namaa, Itienɔ-i Yesu-Kirsa u kɔyɔ-nɛi hiere. Ma ce dumaa.

Polŋ nyegāaŋ sebe maŋ hā Efesitaamba-i Nelmuoyamma

Polŋ taa u nyegēŋ sebe daayo-i u waa kaso. U nyegāaŋ-yo hā Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ waa Efesi. Ba hōlma-na, *Yuifubaa-ba waa, *niēraamba bi waa. Pol taa u taara ba hieroŋo-i ba suō Diilonŋo kusūŋgu-i ku yaa ku ka gbāa kāyā-bei ba fīenamman-a.

Diilonŋ uŋ taa u taara mamaŋ aa miwaaŋo suō duō donŋ, u waaŋ ma yaa pigāaŋ-ba sebe domma-na; wuō Diilonŋo ciēra *Kirsā yaa ka waa bīmbīnni-i hiere ni yuŋgu-na baa nuōmba-i hiere ba bi yuŋgu-na; a ce dumaanŋo-na, bamaŋ hūyāa Yesu-Kirsā maama-i, Yuifubaa-ba-i baa niēraamba-i hiere, ba ciē baaduōmba fiefiē-i-na (sap. 1-3).

Diilonŋ-dūŋ-baambaŋ saaya ba bel ba-naa dumaa, u nuŋgu hii kufanŋu-i; wuō ba yaŋ ba maama ta ma dōlnu ma-naa, ba ta ba kāŋ ba-naa aa bi ta ba kāŋ Diilonŋo-i (sap. 4-6).

Jaaluŋgu

¹ Muō Pol, Yesu-Kirsā *pōpuōrbilonŋ muō ŋaa Diilonŋ uŋ^a ma ce dumaa. Muōmei nyegāaŋ sebe daayo-i da mi hā namaa namaŋ hūyāa Yesu-Kirsā maama-i Efesi-i-na a ce Diilonŋ-dūŋ-baaŋ namaa. ² I To-i Diilonŋo-i, baa Itienŋo-i Yesu-Kirsā-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Diilonŋ uŋ ciē baa-ye dumaa Yesu-Kirsā barguō-i-na

³ Yaanŋ i tie tuōlnu Diilonŋo-i, Itienŋo-i Yesu-Kirsā To-i. Inŋ yēŋ horre-na baa *Kirsā-i, u ciē baa-ye aa hā-ye dōrciilunŋu-i ku sīnni-na hiere dōrō-i-na. ⁴ Aa Diilonŋo suō duō jīna miwaaŋo-i, u yufelle naa hel-yiē i diē waa fuō baaŋ miē Kirsā barguō-i-na. U ciē mafamma-i i diē waa welewele u yaanŋa-na cālmuo baa waa-yiē. ⁵ I maama dōlaanu-yuō, a ce dii ku domma-na, u taa u taara u ce-ye u bisālŋ miē Yesu-Kirsā barguō-i-na. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tie jaal Diilonŋo-i wuō u firiiŋu u huōŋga-i baa-ye cor a hā-ye u Beduōla-i. ⁷ U yaa ciē tāmmaŋ-kūŋgu a sāa i yunni-i aa pir i āmbabalma-i. Diilonŋo pigāaŋ-ye u fafaanŋu-i dumei ku sīnni-na hiere. ⁸ U firiiŋu u huōŋga-i baa-ye a ce-ye nelnurāaŋ miē baa cēcēmuntaanŋ miē. ⁹ U pigāaŋ-ye u kusūŋgu-i. Infaamma maŋ waa u huōŋga-na dii ku domma-na, u pigāaŋ-ye baa-ma. ¹⁰ Ma cemmanŋ-huōŋ da ku hi, u ka ce-ma: U ka tigiinŋ dōrbīmbīnni-i hiere baa hīēmanŋ-niini-i aa haa Kirsā-i ni yuŋ-nu.

¹¹ Diilonŋo hielaa u yufelle yiē dii ku domma-na a saanu baa fuōŋ taaranŋ ku ce dumaa. Diilonŋo ce wēima-i hiere kuŋ dōlaanu fuō dumaa. Terienŋu fanŋu-na inŋ yēŋ Kirsā horre-na, uŋ pāa nuŋgu maŋ baa-ye, u hāa-ye baa-ku. ¹² A ce dumaanŋo-na, miē maŋ haa i nanŋa-i Kirsā-i-na igēna, yaanŋ i tie gbēliēŋ Dombuō-i.

¹³ Namaa fere-i nanŋ bi nuō ninsoŋo-i, nanŋ nuō koŋkor-*Neldōdōlma-i, na hūyāa Kirsā maama-i. Nanŋ hūyāa-ma dumaanŋo-na, Diilonŋo dāanya-nei baa u *Yalle-i uŋ ŋa naa pā dimaŋ nuŋgu-i baa-na. ¹⁴ Di yaa fīēŋ i hōmmu-i wuō Diilonŋ duō ji kor-e gbula i ka da i niēluō-i. Terienŋu fanŋu-na, yaanŋ i tie jaal Dombuō-i.

Pol caara Diilonŋo-i ha Efesitaamba-i

15 Tobin namaa, ku'i ciɛ min juo nu wuo na haa na nanɗa Itienjo-i Yesu-i-na aa ta na dɔl Diilonɗ-dɔŋ-baamba-i hiere, 16 mi sa nanna yiingu baa Diilonjo jaalma-i na maama-na. Na maama sa karaanu-miɛ. 17 Aa mi carā Itienjo-i Yesu-Kirsa Diilonjo-i, i To manɗafaanɗu tienjo-i, wuo u hā-na u *Yalle-i di ce-na nelnurāan namaa a pigāan-na baa-yo na suɔ-yo deɪ. 18 U puur na yufienja-i na suɔ uɗ bɛ-na mamaɗ nuɔ-i, aa uɗ jɛna ciilufafaanɗu manɗu tɔ ciɛ u baamba-i na bi suɔ ku sɪnni-i, 19 aa bi tiraa suɔ uɗ ceɗ maacemma-i baa himma manɗ temma-i u hā miɛ manɗ hūyāa u maama-i. 20 U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na baa hiduɔma famma yaa-i a jɪna-yuɔ u caanɗu-na dii dɔɔ-i-na. 21 Yuntessɪnni-i hiere, baa fɔŋgatesɪnni-i hiere, baa nellentesɪnni-i hiere ka hel baa himma-i hiere, *Kirsa dii ni dɔɔ. Nelbɔmbɔmbaa-ba manɗ dii nyungo-i-na baa bamanɗ juonɗ bisnuɔ-i-na hiere, Kirsa dii ba yuɗ-nu. 22 Diilonjo haa-yo bɪmbɪnni-i hiere ni yuɗ-nu, aa bi haa-yo fuɔ dɔŋ-baamba bi yuɗ-nu. 23 Diilonɗ-dɔŋ-baamba yaa Kirsa borre-i; ba weima-i hiere ma kaa ka jɪn u yaa nuɔ-i. U yaa weima-i hiere miwaanjo-na.

2

Diilonjo kuraa-ye gbāngbān

1 Diɛlɔ-i-na, na āmbabalma-i baa na cālmuɔ naa ce-na ŋaa bikuonɗ namaa Diilonjo wulaa. 2 Na taa na wuo nelbilienɗ temma; naa naa cu *jɪna ba yuntienjo huonɗ-nu. Bamanɗ cɪnaana Diilonjo nunɗu-i u yaa diyaa-ba kuɔ. 3 Miɛ fɛɛ-i ii naa bi waa dumei; i taa i ce kumanɗ dɔlaanu-yiɛ, i taa i ce i yufien-maama. A ce dumaanjo-na, Diilonjo naa ka gān baa-ye ŋaa uɗ kaa gān baa bafamba-i dumaa.

4 Ŋga Diilonjo hujarre temma si dii, i maama silaa dɔlnu-yuɔ cor, 5 a ce i āmbabalmanɗ ŋa naa fiɛ ce-ye bikuonɗ miɛ, u siire-yiɛ baa *Kirsa-i. Diilonjo ciɛ baa-na ku'i ciɛ na kor. 6 In suuriɗ Kirsa horre-na, Diilonjo siire-yiɛ baa-yo a hiel-e kuomba hɔlma-na i ka tiɛ ce i bāanɗu-i baa-yo dɔɔ-i-na. 7 U ciɛ mafamma-i duɔ pigāan bamanɗ juonɗ miɛ huonɗu-na hiere wuo Yesu-Kirsa horre ciɛ u fa baa-ye cor. 8 Nanɗ hūyāa Kirsa maama-i ku'i ciɛ Hujarrentienjo kor-na gbāngbān. Namaa cufaluɗu sɪ; Diilonɗ-maacemma. 9 U saa ne na ānfafamma aa kor-na, ku yaa molo siɛ gbāa gbelenɗ u fɛɛ. 10 Na saa da, Diilonjo yaa maa-ye aa ce-ye nuofelaanɗ miɛ Yesu-Kirsa horre-na i diɛ tiɛ ce ānfafamma. Anfafamma famma-i u tigiinɗ-ma dii ku domma-na i diɛ tiɛ ce-ma.

Kirsa horre ciɛ Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba ce baaduɔmba

11 Ma sɪ na suyaa wuo diɛlɔ-i-na na waa *niɛraanɗ namaa? *Yuifubaa-ba taa ba bɪ-na wuo na saa *jā, aa ta ba gbɛ ba fɛɛ wuo ba jāa a saa baa pāduɔna manɗ ba kɔma-na. 12 Huonɗu fanɗu-na, naa naa maa *Kirsa-i-na; na waa niɛraanɗ namaa, na nunɗu saa waa baa *Isirahel-baamba-i; na nunɗu saa waa Diilonɗ-nupānɗu-na, na saa ta na hɪn bɪnɗkɪn taaluɗu, aa na saa ta na suɔ Diilonjo-i. 13 Ŋga fiefie-i-na, namaa namanɗ naa gbuu maa Diilonjo-na, nanɗ suuriɗ Yesu-Kirsa horre-na, u tamma piyaa-na yuɔ. 14 Yesu-Kirsa yaa juo baa yaafɛlle-i. U ciɛ Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba ce baaduɔmba. Bigāaru manɗ waa ba hɔlma-na ŋaa dɔŋkɔruonɗu ta ku karnu-bei, u kuu naara-kuɔ. 15 U buraana Yuifu ba *ānɗnamma-i baa ma hūmienja-i hiere, aa gbonu niɛraamba-i baa Yuifubaa-ba-i ce-ba baaduɔmba u horre-na. U juo baa yaafɛlle-i jomma famma yaa-i. 16 Kirsa kuu *daanɗu-na a tigiinɗ

nieraamba-i baa Yuifubaa-ba-i hiere ce-ba baaduɔmba, aa dii-ba ba-naa nuɔ baa Diilonɔ-i. U kuu a hiel bigaaruu-i ba hɔlma-na.

¹⁷ Terienɔ fanggu-na, namaa namaŋ naa maa, baa namaa namaŋ naa piɛ hiere, Kirsa juɔ baa yaafellen-nelma ji waŋ baa-na. ¹⁸ Na saa da, Kirsa ciɛ i hieronɔ-i hiere i gbɔa tiɛ piɛ Diilonɔ-i *Diilonɔ-Yalle barguu-i-na.

¹⁹ A ce dumaanɔ-na, na sa tiraa na ye nieraanɔ namaa Diilonɔ-baamba hɔlma-na; na ciɛ Diilonɔ-dunɔ-baanɔ namaa, gbulgbulgbul. ²⁰ Naa dii ŋaa kpɔŋkparabaa namaa aa Diilonɔ ce-na tuɔ ma dubuɔ baa-na. Dubuɔ faŋɔ-i Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa ku tuole-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i, aa Kirsa yaa tintŋgbo-i. ²¹ Fuɔ yaa bilaaya-kuɔ ku yiɛra ku gbeini-na ta ku yuure ku kɔ da ku ce Diilonɔ-dunɔ. ²² Namaa naŋ bi yeŋ Kirsa horre-na, na nunɔgu dii dunɔ daaku-na. Diilonɔ-Yalle dunɔgu yaa ka waa dunɔgu fangu-i.

3

Polɔ saaya u ce maacemma maŋ

¹ Ku'i ciɛ muɔ Pol, baŋ diyaa muɔmi maŋ kaso-i-na wuɔ mi waan Yesu-Kirsa maama-i baa *nieraanɔ namaanɔ-i, mi ta mi cɔrɔ Diilonɔ-i mi hɔ-na. ² Diilonɔ unɔ ciɛ baa-mi a hɔ-mi maacemma maŋ, wuɔ mi ce-ma a kɔyɔ-nei, na saa bi yanɔ nelma famma-i numma. ³ Diilonɔ pigaanɔ-mi u kusunɔgu-i. Mi hii dii mi nunɔgu-i cɛllɛ nelma famma-na baa-na cor. ⁴ Da na kalaŋ mi sebe-i, na ka da miŋ suyaa Diilonɔ kusunɔgu-i dumaa a kɔ *Kirsa maama-na. ⁵ Nelma famma-i, Diilonɔ saa naa pigaanɔ yiinataamba-i baa-ma. Ŋga fiɛfiɛ-i-na, u *Yalle pigaanɔ Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa fuɔ fɛɛɛŋ baamba-i baa-ma hiere. ⁶ Nelma famma yaa daama wuɔ: Nieraanɔ namaanɔ-i naŋ suurii Yesu-Kirsa horre-na, *Neldɔɔlma ciɛ na da na wuɔ ciiluduɔŋgu baa *Yuifubaa-ba-i, na ciɛ baaduɔŋ namaa baa Yuifubaa-ba-i; Diilonɔ unɔ pɔa nunɔgu maŋ, na nunɔgu dii-kuɔ.

⁷ Diilonɔ-i bibienɔ! U ciɛ baa-mi a ce-mi Neldɔɔl daama watienɔ muɔ. ⁸ Ŋ sie suɔ wuɔ Diilonɔ-dunɔ-baamba-i hiere ba bɔyaa muɔmei nuɔ-i, ŋga Diilonɔ ciɛ baa-mi aa hiel-mi mi da mi ka waŋ Kirsa anfafamma maŋ maatiɔmma sɪ baa nieraamba-i. ⁹ Aa Diilonɔ unɔ ceŋ u kusunɔgu-i dumaa, mi kaala-kuɔ baa nuumba-i. U yaa hielaa bɪmbɪnni-i hiere. Dii ku domma-na u yaanɔ nel daama-i u huɔŋ-na. ¹⁰ U ciɛ-ma dumɛi duɔ ce Diilonɔ-dunɔ-baamba da ba pigaanɔ yuntaamba-i baa fɔŋgɔtaamba maŋ dii dɔrɔ-i-na u cɛcɛmunɔgu-i ku sɪnni-na hiere. ¹¹ Mafamma-i daama-i hiere ma waa u huɔŋga-na dii ku domma-na. U ciɛ Itienɔ-i Yesu-Kirsa ce ma yaa daama-i. ¹² Inɔ yeŋ baa Yesu-Kirsa-i aa tiraa haa i nanɔga yuɔ, i ka da holle piɛ Diilonɔ-i. ¹³ Terienɔ fanggu-na, jande, miŋ ceŋ sɪlma maŋ na maama-na, baa na yanɔ ma seŋ na kɔɔma-i. Sɪlɔ daama yaa ka ce na ce bɔi.

Polɔ cɔranɔ kumaŋ Diilonɔ wulaa

¹⁴ Ku'i ciɛ mi ta mi dɔuna i To-i Diilonɔ yaanɔga-na aa ta mi cɔrɔ-yuɔ. ¹⁵ Tonaamba-i hiere dɔrɔ-i-na baa hɛma-na ba tosiɔnni hilaa u yaa nuɔ-i. ¹⁶ Wuɔ unɔ yeŋ nelbuɔ, u ce u *Yalle dii holle nei. ¹⁷ Aa naŋ haa na nanɔga-i *Kirsa-i-na, u ce u maama yu na hɔmmu-i. U kɔyɔ-nei na naŋ kaasiɔnni u hɔmelle-na aa nɛlnyulmu da muntienammu na hɔmmu-na, ¹⁸ ku yaa Diilonɔ-dunɔ-baanɔ namaanɔ-i hiere na kɔŋgu-na, na ka gbɔa suɔ Kirsa nɛlnyulmu nolaanɔgu-i. ¹⁹ Kirsa nɛlnyulmu maŋ cuu nelbiliemba hɔmmu-i, mi cɔrɔ Diilonɔ-i wuɔ u kɔyɔ namaanɔ-i na suɔ mu yaanɔga-i, ku yaa na hɔmmu ka gbuu yu baa Diilonɔ maama-i.

²⁰ Umanj gbãa hã-ye cor inj cãarã kumanj baa inj jøguoŋ-ma dumaa a saanu baa u fõŋgũo manj ciẽŋ maacemma-i i hõmmu-na, ²¹ jaalunju gbiẽ baa u yaa-i Diilonj-dũŋgu-na yinni manj jonj Yesu-Kirsa barguo-i-na! Ma ciẽ.

4

Diilonj-dũŋ-baamba dii baaduõmba

¹ Jande, terienju fangu-na, banj diyaa muõmi manj kaso-i-na wuo mi cãa Itienjo-i, mi cãrã-nei, yaan na wuõsaanju saa baa Diilonj unj taaranj-kuõ dumaa.

² Taa na hiire na ferẽ aa na waa hĩehĩe baa na-naa. Baa na yanj na hõmmu ta mu huol. Taa na dõl baa na-naa aa umanj duõ ce umanj kumanj, kutienjo tiil-ku nammanj-temma. ³ *Diilonj-Yallej ciẽ na ce kuuduõŋgu dumaa, gbãan yaafille ce na tĩe dumei. ⁴ *Kirsa borre dii di diei yonj, Diilonj-Yalle-i di bi diei ŋaa Diilonj unj ciẽ na haa na nanja-i nelduõma diei nuõ dumaa. ⁵ Itienjo dii u diei pe, aa na hũyãa nelduõma diei, aa *batemu duõŋo yaa nanj daa-yo. ⁶ Diilonjo bi dii u diei, aa u yaa i hieronjo-i hiere i To-i. U yaa i yunj-nu hiere. U bie i hieronjo-i hiere u ce u maacemma-i, aa waa i hieronjo-i i hõmmu-na.

⁷ Ŋga i hieronjo-i hiere, Kirsa ciẽ baa-ye a hã-ye i de-i-denj maacemma a saanu baa unj taaranj-kuõ dumaa. ⁸ Ba nyegãan fuõ maama'i Diilonj-nelma-na wuo:

«Unj nyugãanj kã dõrõ-i-na,

u kãa baa kasobiemba

*aa u calaa bĩmbĩnni hã nelbiliemba-i.»**

⁹ A ne da da ba cira: «U nyugãanj kã dõrõ-i-na» ku pigãan wuo u hiiriye igẽna hĩema-na. ¹⁰ Umanj hiiriye, uuduõŋo fanjo yaa tiraa bir nyugũŋ kã dõrõ-i-na duõ gbãa duõ gbuo terni-i hiere. ¹¹ U yaa hãa nuõmba-i ba da-ba-denj maacemma: U ciẽ banamba Yesu *põpuõrbiemba, aa ce banamba ta ba ce u põpuõrunju, banamba *Neldõdõlma waraamba aa banamba tayaanaabaa sisõ Diilonelpigãataamba. ¹² U ciẽ ma yaa-i a ce Diilonj-baamba ta ba gbã ba ce u maacemma-i ba kãyã ba-naa ba nanj kaasĩnni Diilonj-hũmelle-na. ¹³ Mafan da ma ce, i ka suõ Diilonj-Bienjo-i hiere kuuduõŋgu aa hũu u maama-i. I ka ce babĩncuoŋ miẽ Diilonj-hũmelle-na a tĩe suõ wẽima-i hiere Kirsa temma-i. ¹⁴ I sie tiraa waa ŋaa bisãlŋ miẽ nuõmba ta ba tãal-e ba pira-yiẽ Diilonj-hũmelle-na ŋaa fafalmunj wuõranj mu bĩŋ baa benjo dumaa hũmmanj dõrõ. Nuõmba sie tiraa ta ba gbã ba guõl i gbeini-i. ¹⁵ Ŋga yaanj nelnyulmu waa i ninõŋo wamma-na, ku yaa i ka bie Kirsa maama-i hiere. U yaa i yunju-i aa miẽ i waa u borre-i. ¹⁶ Fuõ yaa ciẽ i bel i-naa fafamma bel daama temma-i tĩe kãyã i-naa; nelienjo nelienjo baa u maacemma. Die tĩe ce i maacemmambaa-ba-i manj saaya ma ce dumaa, ŋ da kunaanju naara-yiẽ aa ŋ da i nanj kaasĩnni fafamma nelnyulmu-na.

Anfelenjo

¹⁷ Miŋ gbu mi cãrã kumanj na wulaa Itienjo yerre-na ku yaa daaku: Jande, baa na tiraa na ta na ce ŋaa bamanj sa suyaanj Diilonjo-i banj ceŋ dumaa. Yunju si dii ba añjõguõma-na. ¹⁸ Ba nyaayã ba ferẽ aa ba sa bi tiraa suõ bĩŋkũŋgu; a ce dumaanjo-na ba nunju si dii Diilonj-horre-na. Ba añjõguõma cuure aa yanj-ba. ¹⁹ Ba sa suõ banj bĩŋ kumanj senserre-i; a ce dumaanjo-na ba maacemma yaa tĩlãĩnni-i; ba naa ma yaa-i ba wuo juuru-i. ²⁰ Na suyaa *Kirsa-i baa ma yaa wẽi? ²¹ Mi suyaa miẽ na nuõ u maama-i aa ba hãalãayã-nei baa ninõŋo manj dii u hũmelle-na ²² wuo na nanna na añcõlõmma-i. Nanj taa na ce mamanj

* 4:8 Gbelicmanj-nalãanju (Psaume) 68.19

díelúo-i-na, na hiel na gboluon̄gu mei. Ambabalma cemma taa ma dólnu-nei ɲaa bige-i! Ma yaa taa ma dii-na hūmebabalalle-na. ²³ Aa bi hāalā-nei wuɔ na yan̄ *Diilon̄-Yalle bir na an̄joguɔma-i. ²⁴ Wuɔ na biɛ Diilon̄-huɔnga a ce nuɔfelaan̄ namaa aa ninsoŋo ce na waa nelviin̄ namaa baa nuɔfafaan̄ namaa.

²⁵ Terien̄gu fan̄gu-na, hielaan̄ na nan̄ga coima-na. I ciɛ duduɔŋ-baan̄ miɛ, a ce dumaan̄o-na na hieroŋo-i hiere na saaya na ta na wan̄ ninsoŋo-i baa na-naa. ²⁶ Uman̄ u huɔŋ da ka guɔla, u bel u fɛɛ u baa ji ce cáI. Aa u gbāŋ u hiire u huɔnga-i aa bāan̄-yufelle suɔ da di suur. ²⁷ Baa na yan̄ *Sitāni da mumbelmu nei. ²⁸ Uman̄ duɔ tuɔ cuo, u yan̄ cuoyun̄gu-i aa u sieya u napuɔŋa-i a taara u yerren̄-kūŋgu aa bi da kāyā sun̄taamba-i. ²⁹ Baa na yan̄ āndababalaan̄gu diei hel na nunni-na. Nelma man̄ gbāa kāyā tobimba-i aa dii sireiŋa-bɛi, na ta na wan̄ ma yaa-i. ³⁰ Baa na guɔla Diilon̄-Yalle huɔnga-i, Diilon̄o dáanya-nei baa di yaa-i tuɔ cie kon̄kor-yiin̄gu-i. ³¹ Baa na ta na nyɔ na nonni-i baa na-naa. Yaan̄ yaváale-i baa hɔdulle-i. Yaan̄ ijieni-i baa tuosinni-i. Nieŋ āmbabalma-i ma sínni-na hiere aa na yan̄-ma. ³² Taa na ce ānfafamma na-naa nuɔ aa na ta na ce hujarre na-naa nuɔ. Taa na ce jande na-naa nuɔ ɲaa Diilon̄ uŋ ciɛ jande nei dumaa Kirsa barguɔ-i-na.

5

Na weima-i hiere ma saaya ma waa cecerma-na

¹ Namei Diilon̄-bisālŋ namaan̄o-i, na maama sa suɔ aa dólnu-yuɔ. Terien̄gu fan̄gu-na, gbāan̄ na ta na ce u temma. ² Nelnyulmu saaya mu ta na weima-i hiere ma yaan̄-na *Kirsa temma-i. Kirsa dɔlaa-ye fuɔ a ji hūu-ma ku i maama-na. U pāa u fɛɛ, a ce u fɛɛ tāmman̄-kūŋgu man̄ dɔlaan̄uŋ Diilon̄o-i.

³ Namaan̄o-i Diilon̄-baan̄ namaa, a ce dumaan̄o-na bīŋwosinni-i baa pɔpɔrsinni-i ni sínni-na hiere ka hel baa cāncaaya-i mi sa taara mi nu ni maama na hɔlma-na. ⁴ Tllásinniŋ-āndaan̄gu saa bi saaya ku hel na nunni-na, baa miminsinniŋ-āndenni-i ka hel baa āndasɔsɔnni-i hiere. Yaan̄ aa na ta na jaal Diilon̄o yaa. ⁵ Na saa da, da ŋ ta ŋ ce cāncaaya-i, kuu dii ɲaa ŋ yaan̄ Diilon̄o-i aa ta ŋ kuye ŋ yufien̄-niini, a ce dumaan̄o-na baman̄ ciɛŋ cāncaaya-i, baa bīŋwosinni-i, baa pɔpɔrsinni-i, ba siɛ da munsuurmu Kirsa-i baa Diilon̄o-i ba nelle-na.

⁶ Baa na yan̄ ba tāal-na baa nelsɔsɔmma pira-nei. Daaku temma yaa ciɛŋ Diilon̄o tuɔ gāŋ baa ānyagarmantaamba-i. ⁷ Terien̄gu fan̄gu-na, baa na cu ba huon̄-nu. ⁸ Díelúo-i-na, naa naa waa kukulma-na; fiɛfiɛ-i-na, nan̄ yerŋ Itien̄o horre-na, naa dii cecerma-na. A ce dumaan̄o-na, taa na wuɔ ɲaa cecerman̄-bieman̄ wuɔ dumaa; ba hɔmmu kuɔŋ. ⁹ Cecerman̄-bisālmba āncemma yaa ānfafamma, baa viisinni, baa ninsowalle. ¹⁰ Gbāan̄ na ta na suɔ kuman̄ dɔlaan̄uŋ Itien̄o-i. ¹¹ Baa na dii na gboluon̄gu kukulman̄-maacemma-na; belle si dii-meŋ. Yaan̄ aa na ta na firre baman̄ ciɛŋ-man̄. ¹² Ban̄ fuo ba ce maman̄; senda-weima; ma siɛ gbāa wan̄. ¹³ Na saa da, da ŋ firre moloŋo-i, uŋ ceŋ maman̄ ŋ da ma hilaa hiere bomborma-na. ¹⁴ A ne da weŋŋ da ma hel bomborma-na, ma kaala nuɔmba-i hiere ba wulaa. Ku'i ciɛ ba'a:

«Duɔfūmmuntie, sire!

Sire ŋ hel kuomba hɔlma-na

Kirsa ka pa bāan̄gu niɛ.»

¹⁵ Terien̄gu fan̄gu-na, niɛŋ na wuɔsaan̄gu-i torro. Baa na ta na ce bisānsinni, taa na ce bīncɔmma. ¹⁶ In̄ yerŋ yinni man̄ nuɔ-i daani-i, yifafanni sí. A ce dumaan̄o-na, vaan̄ na fɛɛ baa kuufafaan̄gu cemma-i. Baa na gonya

ānsəwomma. ¹⁷ Baa na ce bisānsīnni, yaan̄ aa na taara Itieŋo huəŋga-i na suə-ka.

¹⁸ Baa na ta na nyəŋ kolma-i na ye. Koŋgbuolaan̄gu biēna neliēŋo. Yaan̄ *Diilon̄-Yalle yaa ta di yu na həmmu-i hənni maŋ joŋ. ¹⁹ Diilon̄-Yallen̄ diyaa nēni maŋ na nunni-na, taa na hāl-ni na dii sireŋa na-naa nuə. Taa na hāl gbeliemaŋ-neini-i na tuolnu Itieŋo-i baa huəŋga diei. ²⁰ Taa na jaal i To-i Diilon̄o-i hənni-na hiere baa weima-na hiere Itieŋo-i Yesu-Kirsa maama-na.

Diilon̄-dūŋ-baan̄ ānsorre

²¹ Nieŋ *Kirsa-i aa na ta na siē na-naa wulaa. ²² Caan̄ namaa, taa na siē na bəbbaa-ba wulaa ŋaa naŋ siē Itieŋo wulaa dumaa. ²³ Na saa da, bibiēŋo yaa ciēŋo yun̄gu-na ŋaa Kirsan̄ yeȳ Diilon̄-dūŋ-baamba yun̄gu-na dumaa. Diilon̄-dūŋ-baamba yaa fuə borre-i aa fuə u ce ba koŋkortieŋo. ²⁴ A ce dumaan̄o-na, ciēŋo saaya u tuə siē u bələ wulaa weima-na hiere ŋaa Diilon̄-dūŋ-baambaŋ siē Kirsa wulaa dumaa.

²⁵ Bəlaan̄ namaa, taa na dəl na caamba-i ŋaa Kirsan̄ dəlaa Diilon̄-dūŋ-baamba-i dumaa aa hūu-ma ku ba maama-na ²⁶ a bə-ba ba deŋ hā Diilon̄o-i baa-ba. U ciē u nelma-i baa hūmma a caya-bei da welewele ²⁷ ba da ba ta ba ne fafamma u yaan̄ga-na; dugaan̄gu baa waa molo-na, unan̄ kūəma baa yii iyiemba, aa cālmə baa bi waa molo-na. ²⁸ Bibiēŋo saaya u yaŋ u ciēŋo maama ta ma dəlnu-yuə dumei ŋaa fuə fereŋ kūəma maaman̄ dəlnuŋ-yuə dumaa. Uman̄ duə tuə dəl u ciēŋo-i, kuu dii ŋaa u dəl u fere. ²⁹ Na saa da, ŋ siē gbāa bigāan̄ ŋ fere, ŋga ŋ taara niiwuoni ŋ hā ŋ fere aa ta ŋ ne ŋ fere fafamma ŋaa Kirsan̄ neŋ Diilon̄-dūŋ-baamba-i dumaa. ³⁰ Ba yaa miēŋo-i aa miēmei Kirsa kūəma-i. ³¹ Ma nyegāan̄ Diilon̄-nelma-na wuə: «*Ku'i ciē bibiēŋo ka yaŋ u to-i baa u nyu-i aa waa baa u ciēŋo ba gbonu ce kuuduəŋgu.*»* ³² Nel daama tuole dii purru. Muə fuə, mei ciēra ma vii Kirsa yaa-i baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i. ³³ Ŋga ma bi vii namaan̄o-i: Bibiēŋo bibiēŋo, u saaya u tuə dəl u ciēŋo ŋaa un̄ dəl u fere dumaa; aa ciēŋo ciēŋo, u tuə siē u bələ wulaa.

6

Bīncuəmba-i baa ba bisālm̄ba-i ban̄ saaya ba waa dumaa

¹ Bisālŋ namaa, taa na nu na bīncuəmba nunni-i ŋaa Itieŋ un̄ taaran̄-kuə dumaa, ku'i faa. Namaa maama yaa mafamma-i. ²⁻³ «*Ta ŋ kan̄ ŋ to-i baa ŋ nyu-i ku yaa ŋ huəŋga ka fē aa ŋ ka da yinni hēma-na.*»* Nelma famma yaa Diilon̄-āŋŋinadīlēm̄ma maŋ baa nupālle-i. ⁴ Bientobaa namaa, baa na ta na du na bisālm̄ba həmmu-i, yaan̄ aa na nuola-bei fafamma, na dii nelfafamma ba tūnni-na ŋaa Itieŋ un̄ taaran̄-kuə dumaa.

Kəraamba-i baa ba yuntaamba-i ban̄ saaya ba waa dumaa

⁵ Kəraan̄ namaa, taa na nu na yuntaamba nunni-i, aa na firnu na həmmu-i baa-ba na ta na kāŋ-ba ŋaa naŋ ceŋ dumaa baa *Kirsa-i. ⁶ Baa na ta na ce ba yufellen̄ yon̄ ba da ba dəl-na. Naŋ yeȳ Kirsa kəraan̄ namaa, firiinun̄ na həmmu-i na ta na ce Diilon̄ un̄ taaran̄ kuman̄. ⁷ Fieŋ na həmmu-i baa ba maacem̄ma-i. Baa na ta na ne-ma ŋaa neliēŋ-maama, taa na ne-ma ŋaa Itieŋo maama. ⁸ Na saaya na suə wuə kəriēŋ nuə o, kəriēŋ nuə sī o, niŋ ciē ānfafamma maŋ, Itieŋo ka pā-ni baa-ma.

* 5:31 Miwaan̄o ŋinamman̄-scbe (Genèse) 2.24

* 6:2-3 Helman̄-scbe (Exode) 20.12; Anŋinamma

tiyemman̄-scbe (Deutéronome) 5.16

⁹ Yuntaan namaanjo-i, taa na bi ce maaduoma yaa-i baa na koraamba-i. Baa na ta na nuola-bei. Na saaya na suɔ wuɔ namaa baa bafamba-i hiere Yunteduɔŋo'i dii-nei doro-i-na. Aa Yuntienjo faŋo sa ce cieluɔ.

Diilon ɔŋ haa-ye bercebimbinni man

¹⁰ Maman tɔyaa ma yaa daama: Itienjo fɔŋgɔo temma si, a ce dumaanjo-na yaan na fɔŋgɔo tuɔ hel u yaa nuɔ-i. ¹¹ Diilon ɔŋ haa-na bercebimbinni man, biyaan-nin na teren na yiera, ku yaa *Sitani sie gbãa yii baa-na. ¹² Na saa da, i sa gãŋ baa nelbiliemba, i gãŋ baa jnabaa, baa kartaamba, baa hiriemba, baa isuɔtaamba. ¹³ Terienjo faŋgu-na, Diilon ɔŋ haa-na bercebimbinni man hiere, biyaan-nin; baa na yan ku diei! Ku yaa Sitani duɔ diire-nei yiŋgu yiŋgu, na yiera ku diei nuɔ. Ma ka dɔl-na. ¹⁴ Siiren na teren na yiera: Na ce ninsoŋo-i ŋaa kpaŋkpaanjo na pɛyɛ na nageinja-i, aa na ce viisinni-i ŋaa kollunjonjoruo na dii. ¹⁵ Na ce *Neldɔdɔlma wamma-i ŋaa naatenni na dii na gbeini-na; yaafelle da ma yaa nuɔ-i. ¹⁶ Nan hũyaa Yesu-Kirsa maama-i baa huɔŋga man, taa na cinu na fere baa huɔŋga faŋga yaa-i hɔnni-na hiere *Bigaarãŋo heinja baa ji hi-na. ¹⁷ Cien Diilon-konkoro-i ŋaa kollun-cucunjo na dii na yunni-na, aa na bie *Diilon-Yalle jigãŋga-i, ka yaa Diilon-nelma-i.

¹⁸ Diilon-Yalle barguɔ-i-na, taa na gbu na carã Diilonjo-i weima-na hiere. Vaan na fere baa Diilocaralle-i aa na ta na carã na hã Diilon-dun-baamba-i hiere. ¹⁹ Taa na bi carã na hã muɔŋo-i, wuɔ u kãyã-mie, da mi puur mi nuŋgu-i da mi wan Neldɔdɔlma-i huɔŋgu huɔŋgu, mi kũma baa nyen, aa u pigãan-mi min saaya mi wan maman. ²⁰ Min fen mi ye kaso-i-na, ba puɔraa muɔmei baa nel daama-i. Terienjo faŋgu-na, man gbɛ ma wan dumaa, taa na carã Diilonjo-i wuɔ u kãyã-mie mi kũma baa nyen baa ma wamma-i.

Jaaluperienjo

²¹ Maman dii bande-i-na, i natobinjo-i Tisike duɔ kã, u ka wan-ma baa-na na suɔ min yen maman nuɔ-i. Tisike maama dii kpelle mi huɔŋga-na, u vaa u fere baa Itienjo maacemma-i. ²² Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i mie u ka wan ma yaanjo-i baa-na a fe na hommu-i.

²³ I To-i Diilonjo-i, baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, ba fe tobimba hommu-i aa ce-ba nelnyulmuntaamba baa anhuumantaamba. ²⁴ Baman gbu ba kuye Itienjo-i Yesu-Kirsa maama-i baanjo-i baa isuŋgu-i, Diilo kãyã-bei hiere.

Polɔ̄ nyɛḡaɔ̄n sebɛ maŋ hã Filiputaamba-i Neluoyamma

Pol yaa waɔŋ Diilonɔ̄-nelma-i baa Filiputaamba-i ba nu-ma aa hũu-ma (Pɔ̄pɔ̄ɔ̄: 16.11-40). Ku huɔŋgu-na, baa bel-o dii-yo kaso Yesu maama-na. Filiputaanɔ̄ baa hiel moloŋo ba hɔ̄lma-na baa congoruɔŋgu u kã ka hã Pol dui kaso-i-na. Ba bɪ naacolɔ̄-o-i Epafuroditi. Kufanɔ̄gu maama yaa nuɔ̄-i Pol nyɛḡɛŋ sebɛ daayo-i duɔ̄ jaal-ba.

U duɔ̄ŋ a dii sireiŋa bei wuɔ̄ ba nyaar *Neldɔ̄dɔ̄lma-na aa ba muonu-mɛi terni-na hiere. Wuɔ̄ ba ta ba hiire ba fɛɛɛ ŋaa Yesuŋ taa u hiire u fɛɛɛ dumaa (sap. 1-2). U gbuɔ̄ya-bɛi wuɔ̄ ba bel ba fɛɛɛ coikartaamba-na, wuɔ̄ da ŋ haa ŋ nanɔ̄ga-i Yesu-i-na, ku yaa gbãa ce-ni nelviin nuɔ̄ Diilonɔ̄ yufelle-na, Yuifu ba Diilonɔ̄-hũmelle wuɔ̄saanɔ̄gu sɪ (sap. 3). U bi piye baa-ba wuɔ̄ ba yarɔ̄ aa ba nunu ba-naa ba ce Itienɔ̄ maacemma-i (sap. 4).

U sebɛ huɔŋga-na hiere, u diyaa sireiŋa Diilonɔ̄-dũŋ-baamba-na wuɔ̄ ban yerɔ̄ Itienɔ̄ horre-na, ba ta ba nyɛ. Wuɔ̄ Yesuŋ hãa-ye kumanɔ̄, ku maaraa bɪmbɪnni-i hiere, a ce dumaaŋo-na umanɔ̄ duɔ̄ haa u nanɔ̄ga-i yuɔ̄ weima-na hiere, kutienɔ̄ huɔŋga gbãa fɛ.

Jaaluŋgu

¹ Muɔ̄ Pol, muɔ̄ baa Timote, miɛmɛi nyɛḡaɔ̄n sebɛ daayo-i. Yesu-Kirsa cãaraŋ miɛ. I nyɛḡaɔ̄n-yo die hã namaa namanɔ̄ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilonɔ̄-dũŋ-baan namaa Filipu-i-na, baa na yaataamba-i, baa bamanɔ̄ kãayãŋ-bɛi ba maacemma-na Diilonɔ̄-dũŋgu-na. ² I To-i Diilonɔ̄-o-i, baa Itienɔ̄-o-i Yesu-Kirsa-i, ba kãyã-nei bɔi aa fɛ na hɔ̄mmu-i.

Polɔ̄ cãraŋ kumanɔ̄ u ha Filiputaamba-i

³ Da mi jɔ̄guɔ̄ŋ na maama huɔŋgu huɔŋgu, mi jaal Diilonɔ̄-o-i ma yerrenɔ̄. ⁴ Da mi ta mi cãrã Diilonɔ̄-o-i mi hã-na huɔŋgu huɔŋgu, mi huɔŋga fɛ da yogogo. ⁵ Nanɔ̄ diyaa na nanɔ̄ga-i baa-mi *Neldɔ̄dɔ̄lma wamma-na, a donɔ̄ dii yidiɛlãŋgu maŋ nanɔ̄ nuɔ̄ Diilonɔ̄-nelma-i, ji hi baa nyunɔ̄go, ku'i flɛŋ mi huɔŋga-i. ⁶ Mi suyaa kerre miɛ Diilonɔ̄ uŋ duɔ̄ŋ maacɛnfafamma maŋ na hɔ̄mmu-na, u sɛɛ yarɔ̄-ma boluonɔ̄gu. U ka ce-ma ka bãl-ma Yesu-Kirsa jommanɔ̄-yiinɔ̄gu-na. ⁷ Na maama dii kpelle mi huɔŋga-na cor, a ce da mi ta mi jɔ̄guɔ̄ŋ na kũŋgu-i jɔ̄guɔ̄ŋ daama temma-i, mi ninsonɔ̄. Diilonɔ̄ uŋ ciɛ baa-mi aa hã-mi maacemma maŋ, na kãayã-miɛ mi ce-ma. Na kãayã-miɛ kaso-i-na bande-i-na. Miŋ ŋa naa bi waa mi fɛɛɛŋ nuɔ̄ huɔŋgu-na ta mi warɔ̄ Neldɔ̄dɔ̄lma-i mi pigãan nuɔ̄mba-i, ba da ba hũu-ma wuɔ̄ ninsonɔ̄, na kãayã-miɛ. ⁸ Yesu-Kirsanɔ̄ dɔ̄l-en dumaa, muɔ̄mi bi diɔ̄-na dumei, Diilonɔ̄o yaa mi siɛra.

⁹ Miŋ cãraŋ mananɔ̄ Diilonɔ̄o wulaa mi hã-na, ma yaa daama: Mi taara nanɔ̄ dɔ̄l na-naa dumaa, u yarɔ̄ kunanɔ̄gu ta ku suur-kuɔ̄ ku naara a ce na ta na suɔ̄ ninsonɔ̄-o-i aa ta na nu nelma-i ma numma-i. ¹⁰ Ku yaa na ka ta na suɔ̄ kumanɔ̄ faa cemma. Mafanɔ̄ da ma ce, molo sɛɛ da cãl-na, na ka waa nelviin namaa ta na ciɛ *Kirsa jommanɔ̄-yiinɔ̄gu-i. ¹¹ Yesu-Kirsa ka ce na ãncemma-i hiere ma fa. Ku yaa ka ce nuɔ̄mba ta ba gbɛliɛŋ Diilonɔ̄-o-i aa ta ba tuɔ̄lɛnu-yuɔ̄.

Pol weima-i hiere ma kãa ka juŋ Kirsa yaa nuɔ̄-i

¹² Tobin̄ namaa, mi taara na suɔ wuɔ maman̄ daa-mi daama-i, ma birii yan̄ aa ce *Neldɔdɔlma ká yaan̄-na. ¹³ A ce dumaan̄o-na, sorosibaa-ba man̄ niɛyan̄ *jamatigi-i a naara nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ ba diyaa-mi kaso-i-na *Kirsa maama yaa nuɔ-i. ¹⁴ Ban̄ bilaa-mi, ku káayá Diilon̄-dūn̄-baamba bɔi ba da holle Itien̄o hūmelle-na. Ba wuɔra ba wan̄ Neldɔdɔlma-i halle ba sa káalá neliɛn̄o baa ma wamma-i. ¹⁵ Mi suyaa miɛ ba hɔlma-na, banamba wan̄ Kirsa maama-i baa nenemun̄gu, banamba ta ba wan̄-ma baa yelma; n̄ga banamba bi dii ta ba wan̄-ma baa hɔfafan̄ga. ¹⁶ Kufan̄gu taamba-i mi maama dɔlnu-bei. Ba suyaa wuɔ Diilon̄o ciɛ mi jo Neldɔdɔlma maama yaa nuɔ-i da mi ji kaala-mɛi baa nuɔmba-i. ¹⁷ Aa yan̄ baman̄ waan̄-man̄ baa yelma-i, ba huɔya-maama saa fa, ba taara kunan̄gu naara mi mulɛma-i kaso-i-na. ¹⁸ N̄ga ba waan̄-ma baa yelma o, ba waan̄-ma baa hɔfafan̄ga o, weima sl. Kuman̄ gbáan̄, Kirsa maama yaa waan̄. Mi huɔn̄ga flɛ baa ku yaa-i aa mi siɛ yan̄ ka guɔla. ¹⁹ Mi suyaa miɛ mafamma-i daama-i hiere, na Diilocárálle-i a naara Yesu-Kirsa *Yalle ka ce ma dɔl-mi. ²⁰ Mi t̄naana baa mafamma cemman̄-maama-i mi huɔn̄ga-na aa mi yaan̄ga siɛ ture gbula. Mi suyaa miɛ mi cicɛlma o, mi kuliin̄gu o, mi ka ta mi ce Kirsa yerre ta di du. ²¹ Mɛi wulaa, da mi waa cicɛlma-i, mi weima-i hiere ma káa ka jūn̄ Kirsa yaa nuɔ-i. Da mi bi tiraa ku, mi saa cii. ²² N̄ga da kuɔ da mi t̄ɛ cicɛlma-i mi ka gbáa fa weima, terien̄gu fan̄gu-na da ba yuu-mi, mi sa suɔ min̄ ka par maman̄. ²³ Da ba cira mi par, mi huɔn̄ga dii sɔmma hái: Kanan̄ga'a mi ku, kanan̄ga'a mi t̄ɛ cicɛlma. A ku ka waa baa Kirsa-i, mi taara ku yaa-i. Ku yaa faa yan̄. ²⁴ N̄ga namaa maama-na, da mi t̄ɛ cicɛlma, ku ka buɔ-nɛi. ²⁵ Min̄ suyaa mafamma-i, mi suyaa miɛ mi ka tiraa da huɔn̄gu baa-na, a káayá-nɛi Diilon̄-hūmelle-na aa bi flɛ na hɔmmu-i diɛ. ²⁶ Terien̄gu fan̄gu-na, da mi ji gbáa hel kaso-i-na bir ká na wulaa, ku ka flɛ na hɔmmu-i Kirsa horre-na aa naara kunan̄gu u jaalun̄gu-na.

Vaan̄ na fɛrɛ baa Diilon̄-maama-i

²⁷ Kuman̄ gbáan̄, na ta na wuɔ na saanu baa *Kirsa *Neldɔdɔlma-i. A ce dumaan̄o-na, mi juɔ gbáa ká wa, mi saa ji gbáa ká wa, da mi jaal yuu, mi nu ba'a na bilaa Diilon̄-maama-i nammu hái, aa bel na-naa fafamma aa ce kuuduɔn̄gu aa vaa na fɛrɛ baa maacemma-i nuɔmba bɔi da ba nu Neldɔdɔlma-i. ²⁸ Baa na ta na káalá na bigáaráamba-i, ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba ká dáamu-na aa namaa na ta na ká Diilon̄-nellɛn̄. Diilon̄o'i ciɛ mafamma-i hiere. ²⁹ Kuman̄ ciɛ mi ta mi wan̄ mafamma-i, Diilon̄o saa ce baa-ye wuɔ i hūu Kirsa maama yon̄, u bi ciɛ baa-ye wuɔ i mulɛn̄ u maama-na. ³⁰ Nan̄ n̄a naa da-mi malun̄gu man̄ nuɔ-i, mii dii-kuɔ yogo, na saa bi yan̄-ma suɔma; namaa na suurii ku yaa nuɔ-i dumandɛ-i-na.

2

Biyaan̄ Yesu-Kirsa gboluon̄gu-i

¹ Nan̄ dii sirein̄a na-naa nuɔ *Kirsa horre-na, aa u nelnyulmu ta mu flɛ na hɔmmu-i, nan̄ yɛn̄ kuuduɔn̄gu baa *Diilon̄-Yalle-i, nan̄ dɔl baa na-naa aa ta na ce hujarre na-naa nuɔ, ² da na ta na taara mi huɔn̄ga flɛ gbarnu, taa na nunu na-naa. Terien̄gu fan̄gu-na, na saaya na ta na dɔl na-naa aa ce na hɔmmu-i kuuduɔn̄gu baa na ánjɔguɔma-i hiere. ³ Da na'a na ce kuman̄, baa na ce-ku baa yelma, baa na bi ce-ku baa bombolma. Yaan̄ aa na ta na hiire na fere. Taa na j̄ina na fɛrɛ banamba huon̄-nu. ⁴ Baa na ta na jɔguɔn̄ namaa maama yon̄; taa na bi jɔguɔn̄ banamba maama. ⁵ Biyaan̄ Yesu-Kirsa gboluon̄gu-i: ⁶ Uu dii kuuduɔn̄gu baa Diilon̄o-i dii ku domma-na,

nga u saa ne kufanɔŋu-i.

⁷ U yaan aa ce u fere ɲaa koriɛŋo.

U cie u fere kuuduɔŋgu baa nelbiliemba-i.

U cie u fere nelbilonɔ nelbiliemba hɔlma-na.

⁸ U siyaa hiire u fere a nu Diilonɔ nunɔŋu-i aa hɔu-ma ku kulbabalaanɔŋu-i *daanɔŋu-na.

⁹ Ku'i cie Diilonɔ haa-yo dɔɔ

aa hɔ-yo yuntesinni man maaraa yuntesinni-i hiere.

¹⁰ U taara baman dii dɔɔ-i-na baa hɛma-na baa baman suurii hɛma-na, ba ta ba dɔuna ba jaal-o.

¹¹ U taara nuɔmba-i hiere ba suɔ-ma aa wan-ma wuɔ:

«Yesu-Kirsa yaa Itienɔ-i!» a ce i To-i Diilonɔ yerre ce bɔi.

Diilonɔ-dɔŋ-baaman saaya ba waa dumaa

¹² Terienɔ fanɔŋu-na, mi jɛnaan namaa, min ɲa naa waa baa-na, na taa na nu mi nunɔŋu-i. Nyunɔ-i-na, min fie'a mii si dii, diyaan kunanɔŋu na naara-kuɔ. Vaan na fere baa na konkoro kunɔŋu-i aa na ta na kɔalɔ Diilonɔ-i. ¹³ Na saa da, Diilonɔ un taaran kumanɔ, u yaa diyaan ku ceman-maama-i na hɔmmu-na aa hɔ-na ku fɔŋgɔ-i na ta na ce-ku.

¹⁴ Da na ta na ce maman, molo baa waana, molo baa bi ce andapirre; ¹⁵ ku yaa na ka waa nelfaan namaa, na hɔmmu ka waa welewele. Na ka waa Diilonɔ-bisɔlɔ namaa. Cɔlmuɔ sie waa nei hukurmantaamba hɔlma-na baa nelbabalaamba hɔlma-na miwaan daayo-na. Na ka waa ɲaa fitnuɔ ba hɔlma-na ¹⁶ ta na wan cicɛlman-nelma-i baa-ba. Ku yaa *Kirsa jomman-yiinɔŋu-i mi huɔŋga ka fɛ baa-na da yogogo. Dumaanɔ-na, mi maacemma ka waa baa yunɔŋu, mi mulɛma sie ce gbɔŋgbɔŋ. ¹⁷ Nan hɔyaa Yesu maama-i aa ce maman hiere hɔ Diilonɔ-i, kuu dii ɲaa na hielaa na fere sɔrguɔ; a ce dumaanɔ-na, da ba fie ko-mi, ku ka perien yuliiye na sɔrguɔ-i. Mafan da ma ce, mi huɔŋga ka fɛ; aa mi huɔŋ da ka fɛ, namaa muumu ka bi fɛ mei kaanɔa temma-i. ¹⁸ Namaa fere-i, na hɔmmu saaya mu fɛ aa mei kaanɔa bi fɛ namaa muumu temma-i.

Pol taara u puɔr Timote-i baa Epafuroditi-i

¹⁹ Itienɔ-i Yesu-Kirsa duɔ sie, ku sie vaaya, mi ka puɔr Timote ka ne-na aa jo ji tɔnu-mie mi huɔŋga fɛ. ²⁰ Fuɔ yaa dii tuɔ hel u jɔguɔŋ na maama-i kelkel mei temma-i. U yaa u da-u-diei yon. ²¹ Banamba-i hiere ba yaan Yesu-Kirsa maama-i aa ta ba yii baa ba fereŋ-maama. ²² Namaa fere-i na daa Timoten cie maacemma-i cemma man: U vaa u fere ce Diilonɔ-maacemma-i baa-mi ɲaa bisɔlɔan un vaa u fere ce maacemma-i baa u blncɔŋo dumaa. ²³ Mi yun-maan da ka gbɔŋ kaala, mi ka puɔr u yaa na wulaa. ²⁴ Aa mi suyaa mie Itienɔ sie yan ku da huɔŋgu u ka ce mei fere-i mi da mi fere kɔ na wulaa.

²⁵ Mi nie da ku saaya mi ce mi natobinɔ-i Epafuroditi bir kɔ na wulaa. U yaa mi nabentienɔ maacen daama-na, u yaa kɔayɔŋ-mie malun daaku-na. Na puɔraa u yaa baa na kakayɔŋgu-i u ji hɔ-mi. ²⁶ Na kɔɔma gbuu bel-o. U nuɔ wuɔ na nuɔ u jarma kunɔŋu-i, a ce dumaanɔ-na u huɔŋga saa tɛna terduɔŋ-nu. ²⁷ Coima saa fa, u jaan. U jaan fuɔ tuɔ yii duɔ ku; ɲga Diilonɔ cie hujarre-yuɔ aa sire-yuɔ. Aa fuɔ da-u-diei nuɔ sɛ yon, u bi cie hujarre wuɔŋu-na ni ma'i sɛ kunanɔŋu naa naara mi sulma-i. ²⁸ Mi ka gbɔŋ hɔ-yo humɛle-i donduo u kɔ na ka da-yo si na hɔmmu ka fɛ. Mafan da ma bi ce, kunanɔŋu ka bi parra mei anjɔguɔma-na. ²⁹ Duɔ hi, na bel-o fafamma. Namaa wuɔŋo-i Kirsa horrena. Nuɔmba famba temma saaya na ta na kɔŋ-ba. ³⁰ Bige-i cie mi wan-ma

dumaŋo-na? U taa u yii duɔ ku *Kirsaa maacemma maama-na. Nanj saanjo-yo u duɔ ji ce maacemma manj hã-mi na fuonngu-na, u cie-ma fuɔ tuɔ yii duɔ tle-manj.

3

Yesu maama yaa yungu

¹Tobin namaa, mamanj tɔyãa ma yaa daama: Nanj yerj Itienjo horre-na, taa na gbu na nye. Minj waanj mamanj baa-na cor, da mi fie bir jo-mei, mei wulaa weima sl. Aa ku yaa faa baa namaano-i. ²Bilaan na fere nelbabalaambana. Juoraan daaba temma-i, ba yii baa *jamman-kungu yaa yonj. ³Da nj nu wuɔ ninsoŋ-*sinjãanngu-i, ku yaa mie kungu-i. Hama-i nuɔ-i? *Diilonj-Yalle fande fere yaa kãayãnj-yie i tie cãa Diilonjo-i, aa i sa ne *Kirsaa-i ye. A naara kufanngu-i i saa haa i nannga-i nelbilienj-ancemmanj. ⁴A ne da mei naa gbãa bi haa mi nannga-i nelbilienj-ancemman-na a yanj nuɔmba-i hiera. Mii naa gbãa haa-ka yanj-ba nie nie? ⁵Muɔŋo-i *Ebireyienj muɔ, mi bɩncuɔmba-i Ebirebaa. *Isirahel hãayɛlɛl muɔ aa *Bensaamie dũŋ-wuonj muɔ. Minj huonj, yinni niehã cor, niisie i yinngu-na ba jã-mi. Mi waa *Farisɛyienj muɔ, mi wuɔyaa *Yuifu ba Diilonj-hũmelle-i Farisɛbaa-banj wuɔ-denj dumaa. ⁶Mii naa vaa mi fere baa di kungu-i fuɔ ta mi wuɔra mi ce Diilonj-dũŋ-baamba-i sũlma. Mi wuɔyaa-de dinj saaya di wuɔ dumaa, molo saa naa waa u gbãa cãl-mi di wuɔsaanngu-na. ⁷Daama-i hiera mii naa da ŋaa ma gbãa kãyã-mie, ŋga nyunngo-i-na, minj suyaa Yesu-Kirsaa-i, mi daa yungu si dii-mei. ⁸Coima saa fa, minj juɔ gbãa suɔ Itienjo-i Yesu-Kirsaa-i, mi daa ku temma si dii aa da daama-i hiera ansosomma. Fuɔ maama'i nuɔ-i minj siyaa hiel mi nannga-i weima-na hiera. Mi daa daama-i hiera ŋaa hũini. Mi cie mafamma-i da mi gbãa da mi da Kirsaa-i ⁹a waa baa u yaa-i. Ku saa ce ŋaa minj wuɔyaa Yuifu ba Diilonj-hũmelle-i ku'i cie-mi nelviinj muɔ de! Ku'i sl. Minj hũyãa Kirsaa maama-i, ku'i cie-mi nelviinj muɔ. Viisinni fanni-i, da nj hũu Kirsaa maama-i, Diilonjo jãrã-nie baa-ni.

¹⁰Minj taraanj kumanj, mi taara mi suɔ Kirsaa-i baa himma manj cie u sire hel kuomba hõlma-na. Mi taara mi mulɛnj fuɔ temma-i aa ku fuɔ kuliŋgu temma-i ¹¹a gbãa da mi bi sire kuomba hõlma-na.

Minj donyanj kumanj mi donya ku yaa-i

¹²Ku saa ce ŋaa minj donyanj kumanj mi hii-ku de! Mi saa hi-ku. Yesu-Kirsanj hii muɔŋo-i bel-mi, ku'i cie mi vaa mi fere da mi bi hi minj donyanj kumanj.

¹³Tobin namaa, mei huonj-na, minj donyanj kumanj mi saa hi-ku yogo, ŋga mi cie nelma diei: Mamanj cie cor hiera, mi hielaa-ma mi huonnga-na aa vaa mi fere baa mamanj juonj. ¹⁴Terienngu fanngu-na, Diilonj unj cie Yesu-Kirsaa bi-ye duɔ ka pã-ye baa kumanj dɔrɔ-i-na, mi donya ku yaa-i.

¹⁵Mie manj naanj kaasinni Diilonj-hũmelle-na hiera, nel daama yaa saaya ma waa i hõmmu-na. Ŋga da kuɔ na hõmmu calaanu terienngu nanj-nu, Diilonjo ka kaala ku terienngu-i baa-na. ¹⁶Da ku fie ce nie nie, inj wuɔyaa hũmelle manj ji hi baa nyunngo, yaanj i cor baa-de.

¹⁷Tobin namaa, taa na ce ŋaa muɔ minj cie dumaa. Bamanj suurii mie nalluna, taa na ne ba yaa-i aa na ta na ce. ¹⁸Mi waanj-ma titirre-mei cor baa-na mie *Kirsanj kuu yunngu manj nuɔ-i *daanngu-na, nuɔmba bai sa kãŋ-ku, a ce dumaano-na kutaamba cie Yesu bigãarãamba. Mi tiraa mi tir ma yaa baa-na aa ta mi kaal. ¹⁹Kufanngu taamba yaanj Diilonjo-i aa ta ba cãa ba kusũni. Kumanj saaya ku da-ba senserre, ba gbeliɛnj ba fere ku yaa nuɔ-i. Ba sa jɔguonj

manamma miwaanjo huonɔŋu-na. Ba kã da ba ka kɔsuɔŋ ba fɛɛɛ. ²⁰ A ne da miɛŋo-i, Diilonɔŋ-nelle taamba yaa miɛŋo-i. Itienjo-i Yesu-Kirsa ka hel kusuɔŋ-nu'i ji kor-e. I ne fuɔ hũmelle yaa-i dɛ-i-na. ²¹ Duɔ jo, u ka bir i kũɔsɔsɔŋ daama-i ce-ma ma waa baa fɔŋgũɔ ŋaa fuɔ maamanɔ yɛŋ dumaa. Uŋ cɛŋ wɛima hiere baa himma manɔ, u ka ce-ma baa ma yaa-i.

4

Andaperienɔŋu

¹ Tobinɔŋ namaa, na maama dɔlnu-miɛ, na kũɔma gbuu fununɔŋ bel-mi! Namei fienɔŋ mi huonɔŋa-i aa namei mi mullɛma sullu-i! Nanɔ saaya na bel Itienjo nelma-i kpelle dumaa, mi waanɔ ma yaa baa-na daama-i.

² Evodi, nuɔ baa Sɛntisi-i, jande mi gbu mi cãrã-nei, nanɔ yɛŋ Itienjo horre-na baa na-naa, yaanɔ aa na ta na nunu na-naa. ³ Mi nahãal, nanɔ fɛɛɛ-i, jande, mi haa mi nanɔŋa-i nuɔnei nuɔ-i, kãyã caanɔ daaba-i ba suur ba-naa nuɔ. Ba yaa mulãanɔ baa-mi baa Kilema-i a naara mi nabaamba namba-i *Neldɔdɔlma wamma-na. Diilonɔŋ nyɛgãanɔ bafamba yireinɔŋa-i tĩ cicɛlmanɔŋ-sebe-i-na.

⁴ Nanɔ yɛŋ Itienjo horre-na, taa na nyɛ yinni manɔ jɔŋ. Mi tiraa tir-ma: Taa na nyɛ! ⁵ Bilaanɔ nuɔmba-i hiere da hĩhĩɛ. Itienjo jomma piyaa. ⁶ Baa na tie holle baa bĩŋkũŋgu, kumanɔ maama-i da ma waa-nei na cãrã-kuɔ Diilonɔŋ wulaa aa na ta na bi jaal-o. ⁷ Mafanɔ da ma ce, Diilonɔŋ-hɔfɛlle manɔ maaraa nelbiliemba anɔjɔguɔma-i hiere, di ka ce Yesu-Kirsa maama tĩɛ na hɔmmu-na baa na anɔjɔguɔma-na.

⁸ Tobinɔŋ namaa, minɔ ka perienɔŋ baa mananɔ ma yaa daama: Nelma manɔ ninsoŋo-i hiere, baa mananɔ sa bĩɛnaananɔ nelienɔŋ yerre, mananɔ vii, mananɔ kuɔŋ, mananɔ huhurma si dii-mei, nelma manɔ faa hiere, mi taara na ta na yii baa ma yaa-i. ⁹ Minɔ hãalãayã-nei baa nelma manɔ, nanɔ nuɔ mananɔ mi nunɔŋu-na baa nanɔ daa minɔ cĩɛ mananɔ, taa na ce ma yaa-i. Mafanɔ da ma ce, Diilonɔŋo-i Hɔfɛllentienɔŋ ka waa baa-na.

Pol jaalaa Filiputaamba-i

¹⁰ Na gbãanɔ tiraa pigãanɔ-mi wuɔ na saa nanna-miɛ. Maa naa waa na hɔmmu-na dii yiinaa, ŋa na saa naa da na fɛɛɛ da na ce-ma. A ce dumaanɔ-na, mi huonɔŋa gbuu fɛ da yogogo baa Itienjo hũmelle wuɔsaanɔŋu-i. ¹¹ Ku saa ce ŋaa mei naaluɔ-i cĩɛ mi ta mi piye daama-i dɛ! Ma'i sĩ. Mei sa jaana bĩŋkũŋgu; ku miɛŋ-mi. ¹² Mi suɔ mi fɛɛɛŋ belma naaluɔ-huonɔŋu-na, aa bi suɔ mi fɛɛɛŋ belma kunɔ yɛŋ baa-mi huonɔŋu-na. Hɔnni-na hiere baa wɛima-na hiere mei dii mi fɛɛɛŋ nuɔ. Mi wuyaa ye o, mi saa wuɔ ye o, mii dii mi fɛɛɛŋ nuɔ. Mi daa bĩŋkũŋgu o, mi saa da bĩŋkũŋgu o, mii dii mi fɛɛɛŋ nuɔ. ¹³ *Kirsa cĩɛ mi ta mi gbã mi hĩrã ku makpãanɔ-i. U yaa diyaanɔ ku fɔŋgũɔ-i miɛ. ¹⁴ Ŋga nanɔ suyaa-ma kãyã-miɛ mi sũlma-na, ku faa.

¹⁵ Filipu Diilonɔŋ-dũŋ-baanɔ namaanɔ-i, na saa bi yan-ma suɔma, minɔ duɔŋ *Neldɔdɔlma wamma-i huonɔŋu manɔ nuɔ-i aa hel Maseduɔni-i-na, Diilonɔŋ-dũŋ-baamba-na hiere, namei kãayã-miɛ yonɔ baa na nagãŋ-niini-i. ¹⁶ Minɔ ŋa naa fie waa Tesalonike-i-na, na kãayã-miɛ ku yuu niele. ¹⁷ Ku saa ce ŋaa mi taara na ta na hel na kãyã muɔ yinni manɔ jɔŋ, ŋa mi taara kunanɔŋu naara na anɔfamma sullu-i. ¹⁸ Nanɔ saanɔ nimanɔ miɛ hiere, mi daa-ni; Epafuroditi juɔ ji hã-mi baa-ni. Na cĩɛ mi ce bĩŋkũntienɔŋ muɔ. Mi sa tiraa taara bĩŋkũŋgu. Na kakãyanɔŋu dii ŋaa tãmmanɔ-kũŋgu. Tãmmanɔ-kũŋgu manɔ ku hulãanɔŋu dɔlaanu

Diilonjo-i u sie-ku. ¹⁹ Minj cuu Diilonjo man huon-nu'i, binjūngu saa naa baa-yo. Nan taaran nimanj hiere u ka hā-na baa-ni Yesu-Kirsa horre-na. ²⁰ Yaanj i tie gbeliej i To-i Diilonjo-i hanni man jon. Ma cie.

Jaaluperiengu

²¹ Jaalaanj na nellenj-baamba man hūyāa Yesu-Kirsa maama-i a ce Diilon-dūj-baamba. I baamba man dii baa-mi bande-i-na, ba jaalaa-na.

²² Diilon-dūj-baamba man dii bande-i-na hiere, ba jaalaa-na. I baamba man bi ciej *jamatigi maacemma-i ba gbuu pā na jaalunju. ²³ Itierjo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polɛ nyɛgãaŋ sebɛ maŋ hã Kolõsitaamba-i Nelmuoyamma

Pol nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i hã Diilonɔ-dũŋ-baamba maŋ waa Kolõsi. Ku biyaa ŋaa Pol fuɔ fɛrɛ saa hi nelle falle-i dede, u wuɔratienjo naŋo-i kãa ka waŋ Diilonɔ-nelma-i baa-ba ba hũu-ma. U wuɔratienjo faŋo-i ba taa ba bĩ-yo Epafirasi. Fuɔ taa u bi hel Kolõsi yaa nuɔ-i.

Huonɔgu naŋgu juɔ hi, baa dii Pol kaso. Huhurmantaamba namba kã ka ta ba guɔl Kolõsitaamba gbeini-i wuɔ da ŋ ta ŋ taara ŋ ka da Diilonɔ-i ŋ saaya ŋ ta ŋ buol *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i aa ŋ saaya ŋ *jã. N saaya ŋ bi ne niwuoni nanni baa niinyɔnni nanni aa yaŋ-ni, baa ma temma boi. Epafirasi wuɔ kã ka hi Pol baa-ma.

Pol wuɔ nyɛgɛŋ sebɛ daayo-i a gbuya Diilonɔ-dũŋ-baamba-i wuɔ Diilonɔ uŋ ciɛ Yesu-Kirsa kor-ba dumaa, ku gbɛ; kuanɔgu si dii da ku ce naara-kuɔ. Nelbilienj ancemma siɛ gbãa ce nelienj nuɔ ŋ ka da Diilonɔ-i. Da ŋ haa ŋ naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na yon, ŋ kuraa nyunɔ, ŋ kuraa bisĩnuɔ (sap. 1-2).

Ku huonɔgu-na, u dii u nungu-i a piye pigãaŋ-ba banj saaya ba ta ba wuɔ hũmefɛlɛŋ daade-i dumaa ku ta ku dɔlnu *Kirsa-i (sap. 3.1-4.1-6). U piraanɔ u sebɛ-i baa jaalupãlle (sap. 4.7-18).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, Yesu-Kirsa *pɔpɔuɔrbilon muɔ ŋaa Diilonɔ uŋ'a ma ce dumaa. Muɔ baa mi natobiŋo-i Timote-i, miɛmɛi nyɛgãaŋ sebɛ daayo-i ² die hã namaa namaŋ hũyãa Yesu-Kirsa maama-i Kolõsi-i-na a ce Diilonɔ-dũŋ-baanj namaa. I natobimba yaa namaanjo-i Yesu-Kirsa horre-na.

I To-i Diilonɔ kãyã-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Polɛ cãraŋ Diilonɔ baa maman

³ Hɔnni maŋ jonɔ i cãrã Itienjo-i Yesu-Kirsa To-i i hã-na, aa tie jaal-o na maama-na. ⁴ Ku yunɔgu yaa daaku wuɔ: Naŋ haa na naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa naŋ dɔl Diilonɔ-dũŋ-baamba-i hiere dumaa, i nuɔ-ku. ⁵ *Neldɔdɔlma yaa ninson kerre-i, maŋ hii-na, ma pigãaŋ-na Diilonɔ uŋ tigiin kumanɔ tuɔ cie-na dɔrɔ-i-na. Naŋ haa na naŋga-i kufanɔgu bĩŋkũŋu-na, ku'i cie na hũu Yesu maama-i aa ta na dɔl na-naa dumande-i-na. ⁶ Neldɔdɔlma gbuo terni-i hiere ma kã, aa ta ma bi ce ma maacemma-i ŋaa maŋ ceŋ dumaa namaa na hɔlma-na. Dii yiingu maŋ nuɔ-i naŋ nuɔ-ma, maa dii ta ma ce maacemma-i na hɔlma-na. Naŋ nuɔ-ma, na suyaa wuɔ ninsonjo aa tiraa suɔ wuɔ Diilonɔ-i hujarrentienjo. ⁷ Epafirasi yaa ciɛ kufanɔgu maacemma-i baana, u yaa i jlenjo, u yaa i nabentienjo. Maacembilofɛŋiŋo'i *Kirsa suonɔgu-na na hɔlma-na. ⁸ *Diilonɔ-yallenj diyaa nelnyulmu maŋ na hɔmmu-na, u waan mu maama baa-ye. ⁹ Ku'i cie dii inɔ nuɔ na maama-i, i faya i fɛrɛ tie cãrã Diilonɔ-i i hã-na. I cãrã-yuɔ wuɔ u yaŋ u *Yalle ce-na nelnurãaŋ namaa baa cɛcɛmuntaanj namaa, ku yaa na ka suɔ u huonɔga-i fafamma. ¹⁰ Ku yaa na ka gbãa ta na ce kumanj dɔlaanunɔ-yuɔ wɛima-na hiere. Na ka ta na ce anfaamma-i na sɔnni-na hiere, aa na ka migãaŋ ta na suɔ Diilonɔ-i na kã. ¹¹ I cãrã-yuɔ, fuɔ maŋ u fɔŋgũɔ temma si dii, wuɔ u hã-na ku fɔŋgũɔ-i na gbãa ta na yiera baa wɛima-i hiere na hɔmmu baa ta mu huol. ¹² I Tonj jlenã ciilufafaanɔgu maŋ dii gbagbaaman-nelle-na tuɔ cie u baamba-i, u cie

namaaŋo-i ku wuotaan namaa; a ce dumaanjo-na yaan na hommu fe na ta na jaal-o. ¹³ U huyaa-ye kukulma nyiseni-na a ka baa-ye u Biɛŋo nelle-na. U Biɛŋo maama sa suɔ aa dolnu-yuɔ. ¹⁴ Fuɔ yaa cie i kor aa i ambabalma hur halan.

Da η da Yesu-i η daa Diilonjo yaa-i

¹⁵ Molon yufelle sie gbāa haa Diilonjo-na, nga un yey duma, ku da u Biɛŋo yaa nuɔ-i. Diilonj un maa bimbinni man hiere, uu dii ni yaan-na. ¹⁶ Bige-i cie mi wan-ma dumaanjo-na? Diilonjo cie u yaa hiel bimbinni-i hiere dɔɔ-i-na baa hɛma-na. In dan niman baa in'a i sa da niman hiere; himma-i baa nellentesinni-i baa fɔngotesinni-i ka hel baa yuntesinni-i hiere, fuɔ yaa hielaa-ni a vii u fere baa-ni. ¹⁷ U yaa taa yaanga bimbinni-na hiere, aa bimbinni-i hiere fuɔ yaa cie ni te. ¹⁸ U yaa Diilonj-dun-baamba yungu-i aa bafamba waa u borre. U yaa mundommu-i. U yaa siire igena kuomba holma-na a duɔ gbāa waa yaanga hiere. ¹⁹ Ku dalaanu Diilonjo-i u dii u sinni-i hiere u Biɛŋo-na. ²⁰ U cie u yaa dii fuɔ fere-i baa nelbiliba-i ba-naa nuɔ. U Biɛŋ un kuu konna u tamma man *daangu-na, ma yaa diyaa yaafelle-i hɛma-na baa dɔɔ-i-na hiere. ²¹ Namaa fere-i, deluɔ-i-na, naa naa maa Diilonjo-na. Nan taa na ce ambabalma man, a naara anjogobabalamma man waa na kusinni-na, maa naa ce na bigaan Diilonjo-i. ²² Nga fiɛfiɛ-i-na, u cie u Biɛŋo jo ji ku nelbilon temma a dii-na na-naa nuɔ baa-yo, na da na waa nelfafaan namaa u caangu-na calmuɔ baa waa-nei. ²³ Nga na saaya na ce Yesu maama-i naa gboruonjo a yiye-mei yiera; na baa yan molo taal-na halan-na na munyerammu-na. Nan nuɔ *Neldodalma-i aa haa na nanja-i Diilonjo ciilungu-na, baa na yan molo pira-nei. Nelma famma-i ba wan ma yaa-i terni-na hiere baa nuomba-i aa muɔ Pol mi ce ma watien muɔ.

Pol maacemma-i

²⁴ Minj cej mulɛma man daama-i fiɛfiɛ-i-na na maama-na, ma dolnu-mie mi ta mi nye baa-ma. *Kirsan mulɛn mulɛma man Diilonj-dun-baamba* maama-na, muomi suyaanu mulɛma famma yaa-i dumandɛ-i-na. ²⁵ Mi cie Diilonj-dun-baamba famba caaran muɔ. Diilonjo haami maacemma famma yaa-i na holma-na wuɔ mi wan u nelma-i hiere baa-na. ²⁶ Nelma famma naa fuo yinataamba-na, nga fiɛfiɛ-i-na u pigaan u dun-baamba-i baa-ma. ²⁷ U taara ba suɔ nel daama gbāa kayā nuomba-i nileina-na hiere kayamma man. Nelma famma yaa daama: Kirsan dii na hommu-na, u yaa fiɛn na hommu-i wuɔ na ka da Diilonjo-i. ²⁸ I wan Kirsan fanjo maama yaa-i baa nuomba-i hiere; die da uman, i dii bincuanj-nelma u tunni-na a tigiin-yo fafamma Kirsan horre-na a ha Diilonjo-i baa-yo. ²⁹ Ku'i cie na da mi ce maacen daama-i aa Kirsan haami fonguɔ man, mi vaa mi fere baa u yaa-i. U yaa kayan-mie.

2

¹ Namaanjo-i baa Lawodisetaamba-i, ka hel baa baman bi nuɔ mi maama-i namaa temma-i aa ba sa suɔ-mi, mi taara na suɔ minj vaa mi fere duma na maama-na. ² Mi vaa mi fere vaama famma-i da mi dii sireina nei aa nelnyulmu da mu ce na bel na-naa fafamma, aa Diilonjo duɔ ha-na cecemuŋgu-i ku sinni-na hiere. Ku yaa na ka suɔ u kusungu-i, ku yaa na ka suɔ *Kirsan-i. ³ Nelnulle-i hiere baa cecemuŋgu-i hiere nii dii baa u yaa-i.

* **1:24** Diilonj-dun-baamba: Ma nyegaan girekimma-na wuɔ: «Kirsan mulɛn mulɛma man u borre maama-na...» Ba gbɛ Diilonj-dun-baamba yaa dumaanjo-na. Niɛn Kol. 2.19.

⁴ Mi sa taara nudɔdɔltie naa taal-na, ku'i ciɛ mi ta mi waŋ mafamma-i. ⁵ Miŋ fiɛ'a mii si dii na caaŋ-nu, mi huɔŋga dii. Aa da mi da naŋ ceŋ na weima-i fafamma dumaa, baa naŋ bilaa Kirsaa maama-i kpelle dumaa, ku sa gbuu suo aa dɔlnu-miɛ.

Kirsaa yaa weima-i hiere

⁶ Naŋ hũyaa Itienɔ-i Yesu-Kirsaa maama-i dumaa, taa na wuɔ na saanu baa-ma dumɛi. ⁷ Naaŋ kaasinni u horre-na aa na yaŋ na weimambaa-ba-i hiere na hã u yaa-i. Nyaaraaŋ-yuɔ ŋaa maŋ waŋ baa-na dumaa aa na gbu na ta na ce Diilonɔ-i kasi saa da-yo.

⁸ Baa na yaŋ molo ji kar u huɔyasaŋga cure-nei biɛna-nei. Baŋ waŋ mamaŋ baa-na, ba bɛncuɔŋ-maama. Ma hilaa nelbilien ŋɔŋɔɔma-na hɛma-na bande, *Kirsaa maama sɩ. ⁹ Bige-i ciɛ mi waŋ-ma dumaanɔ-na? Ku yuŋgu yaa daaku wuɔ: Sinni maŋ dii Diilonɔ-na hiere, ni yaa bi dii Kirsaa-i-na. ¹⁰ Aa u yaa ciɛ namaa na da Diilonɔ-bimbɛnni-i hiere ni kũŋgu-na. U yaa fɔŋɔtesinni-i hiere baa yuntesinni-i hiere ni yuŋgu-na. ¹¹ Fuɔ maama yaa nuɔ-i namaa na *jã, aa *jãmma famma-i nelbilien-maama sɩ, Kirsaa maama. Ku yaa hielaŋ ŋɔŋɔɔbabalamma-i i hɔmmu-na. ¹² Naŋ daa *batɛmu-i kuu dii ŋaa ba fuuriye-nei baa Kirsaa-i aa na sire baa-yo. Diilonɔ himma maŋ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, naŋ haa na naŋga-i mei ku'i ciɛ na sire baa-yo.

¹³ Diɛlũɔ-i-na, na ãmbabalma-i baa naŋ ŋa na'a na saa jã, kuu naa ce-na ŋaa bikuɔŋ namaa Diilonɔ yaaŋga-na. Ŋga fiɛfiɛ-i-na, u siire-nei baa Kirsaa-i. U hurii i ãmbabalma-i hiere. ¹⁴ I cãlmuɔ ŋa naa nyegɛŋ sebɛ maŋ nuɔ-i, Kirsaa kuliŋgu ciɛ u taalnu-yuɔ. ¹⁵ U Biɛŋɔ kuliŋgu bi ciɛ u yar u bigãaraamba-i aa hũu fɔŋɔtesinni-i baa yuntesinni-i ba wulaa, aa bel-ba vaa-ba hel baa-ba nuɔmba-i hiere ba da ba suo wuɔ u yaraa-ba.

¹⁶ Terienɔ faŋgu-na, nuɔmbaŋ cãl-naŋ dumaa na niwuonin-kũŋgu-na baa na niinyɔnnin-kũŋgu-na, baa na ta na kãŋ-ku. Baŋ bi cãl-naŋ dumaa ponsanni kũŋgu-na, baa ceifeɛŋo kũŋgu-na a naara *yitɛnaŋgu kũŋgu-na, baa na bi ta na kãŋ kufaŋgu-i. ¹⁷ Baŋ nyaaraa mamaŋ nuɔ-i daama-i hiere, ma waa ŋaa nelma maŋ juɔŋ ma foguŋga, a ne da Kirsaa yaa ma belle-i. ¹⁸ Bamaŋ wuɔ bafamba sa ce bombolma aa ta ba buol *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i, baa na yaŋ ba taal-na hiel-na hɔntɔbilonɔ. Baŋ waŋ mamaŋ hiere, ba ciɛra wuɔ Diilonɔ'i caraaya-bei baa-ma. Bafamba ferɛŋ ŋɔŋɔɔma ce ba ta ba hɔgorra. ¹⁹ Ba saa bel Kirsaa maama-i nammu hãi, a ne da u yaa i yuŋgu-i aa miɛ i waa u borre-i. Fuɔ yaa ciɛ i bel i-naa fafamma bel daama-i temma-i tiɛ kayã i-naa aa kunaŋgu ta ku suur-yiɛ ku naara ŋaa Diilonɔ uŋ taaraŋ-kuɔ dumaa.

²⁰ Naŋ kuu baa Kirsaa-i, nelbiliemba nunni siɛ tiraa gbãa bel-na. Ma daa niɛ na ta na nu ba nunni-i ŋaa naa dii baa-ba? Da ba ce ba'a: ²¹ «Daaku saa saaya ŋ yiɛya-kuɔ, daaku saa saaya ŋ wuo-ku, daaku saa saaya ŋ biɛ-ku.» ²² Nimaŋ nifanni-i daani-i hiere ni cor ni kã baa ni yaanɔga. Ancemma famma-i daama-i nelbiliemba'i juɔ baa-ma. ²³ Da ŋ ta ŋ ne-ma, ma biyaa ŋaa ma faa; ma guor-ni ŋ cãrã Diilonɔ-i, aa ce ŋ hiire ŋ ferɛ, aa tiraa ce ŋ ce ŋ kũɔma-i kpãncɔlgũɔ. Ŋga yuŋgu si dii-mei, ma sa ce nelien nuɔ ŋ suo ŋ ferɛŋ belma kelkel.

3

¹ Naŋ siire baa *Kirsaa-i kuliŋgu-na, vaan ŋa ferɛ baa dɔr-niini taaramma yaa-i. Kirsaa dii kusuɔŋ-nu'i tiɛna Diilonɔ caaŋgu-na. ² Yaan hɛmaŋ-niini-i aa na vaa na ferɛ baa dɔr-niini yaa-i. ³ Na saa da, naa dii ŋaa na kuu aa na yaleiŋa

kā ka cɪŋ baa Kirs-a-i Diiloŋo-na. ⁴ Na yaleiŋa tienjo yaa Kirs-a-i. Duo jo yiiŋgu maŋ nuo-i, na ka bi waa baa-yo ta na ce na bāaŋgu-i.

Ancɔlɔmma baa ānfɛlɛmma

⁵ Terienju fanju-na, hielaan ānjɔgɔbabalamma-i na hɔmmu-na; ma yaa diyaan-naŋ biŋwosinni-na, baa tɪlāsinni-na hiere, baa figiŋ-hālmaanŋu-na, baa cāncaaya-i-na. Na saa da, da ŋ ta ŋ ce cāncaaya-i, kuu dii ŋaa ŋ yaan Diiloŋo-i aa ta ŋ kuye ŋ yufien-niini. ⁶ Mafamma temma yaa juoŋ baa Diiloŋo-berru-i. ⁷ Namaa nan ŋa na'a na saa hi suɔ *Kirs-a-i, na taa na ce ku yaa-i. ⁸ Ŋga fiefiɛ-i-na, hɔdulle-i, baa hɔguɔla-i, baa hɔbabalaŋga-i, baa tuosinni-i, baa tɪlāsinni-āndenni-i, nieŋ-niŋ hiere aa na yaŋ-ni. ⁹⁻¹⁰ Nan naana na āncɔlɔmma-i aa suur ānfɛlɛmma-na, hielaan na nanŋa coima-na. Yinni maŋ jon Diiloŋo ce-na nelfelaan namaa na da na waa fuɔ temma a ta na suɔ-yo fafamma. ¹¹ Terienju fanju-na, *Yuifuyien nuɔ o! Yuifuyien nuɔ sɪ o! Ŋ *jāa o! Ŋ saa jā o! Ŋ suɔ sebe o! Ŋ sa suɔ sebe o! Perruntiyien nuɔ o! Kɔrien nuɔ o! Nebiŋ nuɔ o! Na cie hiere kuuduŋgu, unaa saa buɔ unan-na. Ŋga kumaŋ yunŋu, ku yaa Kirs-a-i. U yaa weima-i hiere na hieroŋo-i hiere na wulaa.

¹² Diiloŋo yufellen hilaa-nei u ce-na u baan namaa aa tuɔ dɔl-na, namaa na bi saaya na waa hujantaan namaa, aa na ta na kāyā na-naa. Na saaya na waa hiehiɛ, aa na ta na hiire na fere. Baa na bi yaŋ na hɔmmu ta mu huol. ¹³ Uman duo ce uman kuujanŋu, kutienjo tiil-ku namman-temma. Aa weiŋ da ma waa bamaŋ hɔlma nuɔ-i, ba yaŋ ma tɪ ŋaa Itien uŋ yaan namaa maama tɪ dumaa u huŋga-na. ¹⁴ Ŋga kumaŋ yunŋu hiere, ku yaa ŋaa nelnyulmu-i. Nelnyul da mu waa-nei, ku yaa na ka gbāa bel na-naa fafamma. ¹⁵ Kirsan juɔ baa yaafelle maŋ, Diilo yaŋ na ta na kuye di maama. Na saa da, Diiloŋo jɔguŋ difande maama yaa-i baa-na na da na gbāa ce baaduŋ namaa. Taa na gbɔ na ce-yo kasi saa da-yo. ¹⁶ Yaan Kirs-a-i nelma da muntienafammu na hɔmmu-na. Taa na hāalā na-naa baa-ma aa na ta na dii nelma na-naa tūnniŋ. Na ta na ce-ma bincɔmma. Taa na jaal Diiloŋo-i baa *Diiloŋ-Yallen dii neini maŋ na nunni-na. Taa na hāl-ni na tuɔlnu-yuɔ aa hāl-ni gbɛliɛŋ-yo baa na hɔmmu-i hiere. ¹⁷ Nan waŋ mamaŋ hiere, baa nan ceŋ mamaŋ hiere, taa na ce-ma ŋaa Kirsan taaran-kuɔ dumaa. Aa fuɔ barguɔ-i-na, taa na ce i To-i Diiloŋo-i kasi saa da-yo.

Diiloŋ-dūŋ-baambaŋ saaya ba waa dumaa ba dūnniŋ-hɔmmu-na

¹⁸ Caan namaa, taa na sie na bɔlbaa-ba wulaa ŋaa Itien uŋ taaran-kuɔ dumaa. ¹⁹ Bɔlaan namaa, yaan na caamba maama ta ma dɔlnu-nei; baa na ta na vaa na yammu-i baa-ba.

²⁰ Bisālŋ namaa, da ku fie ce nie nie, taa na nu na bincɔmba nunni-i, ku yaa dalaanuj Itienjo-i. ²¹ Bientobaa namaa, baa na ta na ce kuujanŋu na bisālm̄ba-na, ku gbāa seŋ ba kūɔma-i.

²² Kɔraan namaa, da ku fie ce nie nie, taa na nu na yuntaamba nunni-i. Baa na ta na ce ba yufellen jon ba da ba dɔl-na. Da ba hā-na maacemma-i, nieŋ Itienjo-i aa na ce-ma baa huŋga diei. ²³ Ŋ maacemma da ma fie waa hama-i temma-i, firnu ŋ huŋga-i ŋ ce-ma. Baa ta ŋ ne-ma wuɔ nelien maama, ta ŋ ne-ma ŋaa Kirs-a-i maama. ²⁴ Na saaya na suɔ wuɔ Itienjo ka pā-na. Uŋ jɛna ciilunŋu maŋ tuɔ cie u baamba-i, na ka da-ku. Itienjo yaa Kirs-a-i aa na cāa u yaa-i. ²⁵ Diiloŋo sa ce ciɛluɔ; a ce dumaanjo-na, uman duo ce maacembabalamma-i ma ka wuo-yo.

4

¹ Yuntaanj namaa, bilaanj na kɔraamba-i fafamma banj bel nelienjo dumaa. Na saaya na suɔ wuɔ unanjo dii dɔɔ-i-na namaa bi yunɔn-gu-na.

Amperiem

² Vaanj na ferɛ na ta na cārā Diilonjo-i hɔnni manj jonj. Taa na ce-yo kasi saa da-yo. ³ Aa na bi ta na cārā-yuɔ na hā miɛnjo-i; wuɔ u tigiinj terienɔn-gu-i u hā-ye i gbānj wanj *Kirsaa maama-i baa nuɔmba-i. Diɛlūɔ-i-na maa na fuo, ŋga fiefiɛ-i-na Diilonjo pigāanj-ye baa-ma. Mii dii kaso-i-na mafamma maama yaa nuɔ-i.

⁴ Miŋ saaya mi wanj-ma kaala-mɛi dumaa nuɔmba suɔ-ma, cāarānj-yuɔ u hā-mi ku fɔŋgūɔ-i. ⁵ Taa na suɔ na ferɛnj bel-ma bamanj saa hi hūu Yesu maama-i ba hɔlma-na. Baa na gonya ānsɔsɔmma aa na yanj kuufafaanɔn-gu cemma-i. ⁶ Na saaya na ta na suɔ nuonɔn-gu baa nuɔmba-i aa na yanj belle waa na nelma-na, ku yaa umanj duɔ yuu-na baa nelma na ka suɔ u siɛma.

Jaaluperienɔn-gu

⁷ Mamanj dii-miɛ bande-i-na, Tisike duɔ kā, u ka wanj-ma baa-na. Mi kuye u maama-i. U yaa mi natobinjo, u yaa mi wuɔratienjo, u ce pāama baa-mi Itienjo maacemma-na. ⁸ Mi siire-yuɔ baa ma yaa-i miɛ u ka wanj ma yaanɔn-gu-i baa-na a fɛ na hɔmmu-i. ⁹ Ba ka ce hūmelle-i kuuduɔnɔn-gu baa na nellenj-wuonjo-i Onesimu-i. I natobinjo nanjo'i ufaɔnjo-i *Kirsaa horre-na, u wuɔ Kirsaa hūmelle-i fafamma. Mi bi kuye fuɔ maama-i. Da ba kā, mamanj dii bande-i hiere, ba ka wanj-ma baa-na.

¹⁰ Aritarke manj dii baa-mi kaso-i-na, u jaalaa-na. Marke manj Barnabasi ba horonjo bi pāa na jaalunɔn-gu. Kumanj ŋaa Marke kūnɔn-gu-i, mi waanj-ma baa-na tɛ; duɔ kā yiinɔn-gu manj nuɔ-i na terienɔn-gu-na, na bel-o fafamma. ¹¹ Banj binj Yesu manj Yutusi-i u bi jaalaa-na. Na saa da, *Yuifubaa-ba manj hūyāa Kirsaa maama-i, ba siɛi baanj daaba yaa dii baa-mi i tiɛ wanj *Diilonj-bāanɔn-gu maama-i. Ba kāyā-miɛ boi.

¹² Epafirasi* bi pāa na jaalunɔn-gu. Uŋ yɛnj Kirsaa cāarānjo, u vaa u ferɛ tuɔ cārā Diilonjo-i u hā-na honni manj jonj na da na bel Diilonj-hūmelle-i nammu hāi aa nanj kaasɔnni diɛ a gbāa ta na ce Diilonjo huɔnɔn-gu-i weima-na hiere. ¹³ Mi ka gbɛliɛnjo-yo u huonj-nu: U vaa u ferɛ na maama-na baa Lawodisetaamba maama-na ka hel baa Irapolisitaamba-i hiere. ¹⁴ I jɛnjo-i Like-i daatoryiɛnjo-i a naara Demasi-i ba bi pāa-na jaalunɔn-gu.

¹⁵ Jaalaanj i natobimba manj dii Lawodise-i-na, baa Ninfa-i baa Diilonj-dūn-baamba manj tigiinj ba cārā Diilonjo-i u dumelle-na. ¹⁶ Da na kalaŋ sebɛ daayo-i tɛ, na saanjo-yo na hā Diilonj-dūn-baamba manj dii Lawodise-i-na bafamba bi ka kalaŋ-yo. Mi nyɛgāanj unanjo bi hā bafamba-i, da ba kalaŋ-yo ba ka saanjo-yo bi hā namaa na kalaŋ. ¹⁷ Waanj baa Arsipe-i wuɔ mɛi ciɛra Itienj uŋ hāa-yo maacemma manj, u gbānj u ce-ma fafamma.

¹⁸ Mi pāa-na jaalunɔn-gu boi. Muɔ Pol, muɔmɛi nyɛgāanj terienj daaku-i baa mi ferɛnj nanɔn-ga. Yaanj ma ta ma tɛnu-nei wuɔ mii dii kaso.

Diilo kāyā-nei.

* **4:12** Ma nyɛgāanj girekimma-na wuɔ: Na nellenj-wuonjo-i Epafirasi bi pāa na jaalunɔn-gu. Saa-ku baa 1.7.

Polñ nyegáañ sebedeláño man há Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Polñ hilaa háalñ-helma-i tuó wuóra u wanj Diilonj-nelma-i, u hii Tesalonike nelle-i ku yaa nuó-i. Uñ hii wanj-ma, nuomba namba hũu-ma. Nga *Yuifubaa-ba manj waa terienju-na, banamba saa hũu-ma baa-yo, a ce u saa da huonju, wuó ta ká Bere (Papuɔr. 17.1-10). Ku huonju-na, u wuóratienjo-i Timote wuó ji nyaanu-yuó ka da-yo dii Korɛnti.

Uñ birii u huonju-i aa kumanj ce Tesalonike-i-na, Timote wuó suur ku yaanǵa-na a tũnu-yuó. Kuó gbuu silaa dɔlnu-yuó. Wuó nyegɛñ sebe daayo-i a saañ-yo há Tesaloniketaamba-i.

U duonj baa Diilojaale; wuó u nuó wuó ba nyaaráa Yesu maama-na aa ba maama tiraa ta ma dɔlnu ma-naa (sap. 1). Ku huonju-na, u dii u nuonju-i uñ cie maacemma-i dumaa ba hɔlma-na Tesalonike-i-na (sap. 2-3). U diyaa sireinǵa bei wuó ba ta ba ce kumanj dɔlaanuj Diilonjo-i. Kumanj saa bi kaalaa ba wulaa kuomba siremmanj-kũngu-na, baa *Kirsa jommanj-kũngu-na, u kaalaaya-kuó baa-ba wuó Itienjo ka jo, aa bamanj hũyáa u maama-i ba ka waa baa-yo (sap. 4-5).

Jaalunju

1 Muó Pol, muó baa Silvɛ* a naara Timote, miemei nyegáañ sebe daayo-i a die há Diilonj-dũñ-baanj namaa namanj cuu Itienjo-i Yesu-Kirsa huonj-nu dii Tesalonike-i-na. Diilonjo káyá-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Tesaloniketaambanj wuó Diilonj-hũmelle-i dumaa

2 Yinni manj jonj i jaal Diilonjo-i na maama-na hiere, aa die tie cárã-yuó huonju huonju, na maama sa karaanu-yie. 3 Ninsie ninsie, nanj haa na nanǵa-i Itienjo-i Yesu-Kirsa-i-na dumaa, baa nelnyulmunj yenj kpelle dumaa na hɔmmu-na, a naara nanj gbu na niya u jomma-i dumaa, die tie jaal i To-i Diilonjo-i, mafamma sie gbáa karaanu-yie. 4 Tobinj namaa, i suyaa wuó Diilonjo dɔlaa-na aa fiɛl-na ce-na u baanj namaa. 5 Inj waanj *Neldɔdɔlma manj baa-na, ma saa waa nelgbãñgbálamma yonj, *Diilonj-Yalle himma waa-mei aa ninsoñ-kerre yaa-i. I suyaa i fereñ belma na hɔlma-na die káyá namei na da na fa. 6 Na cie ñaa mie baa Itienjo-i inj cie dumaa: a hũu Diilonj-nelma-i ba ta ba gbu ba mulɛñ-na ma maama-na. Nga, banj fiɛ ba mulɛñ-na, Diilonj-Yalle fiɛ na hɔmmu-i. 7 Nanj cie mafamma-i, bamanj hũyáa Diilonj-nelma-i Maseduɔni-i-na, baa Akayi-i-na hiere, na pigáañ-ba hũmefafalle yaa-i. 8 Itienjo maama hilaa na terienju-na a bure ka hi Maseduɔni-i-na baa Akayi-i hiere; aa ba'i sí yonj, nanj haa na nanǵa-i Diilonjo-na dumaa, nuomba nuó-ma terni-na hiere ka saa. A ce ii sí dii die mulɛñ i fere wanj manamma mei. 9 Inj káa na terienju-na aa na ka bel-e fafamma dumaa, ba wanj-ma terni-na hiere, aa tiraa ta ba wanj wuó na naana na cuffeña-i aa cu ninsoñ-Diilonj huonj-nu ta na cáa-yo. U yaa Cicełmantienjo-i. 10 De-i-na, na cie u Biɛño-i Yesu jomma yaa-i a hel dɔrɔ-i-na. U plɛñ u yaa-i sire-yuó kuomba hɔlma-na. U yaa ka kor Diilonjo-i há-ye.

* 1:1 Silvɛ yerre nande yaa wuó Silasi.

2

Polj cie maacemma manj Tsalonike-i-na

¹ Tobin namaa, namaa fere-i na suyaa wuo i saa ka na nelle-na gbangban. ² Ban tuoraaya-yie dumaa aa ce-ye kpancoguo-i Filipu-i-na aa i suo die ka na terienju-na, na saa yan-ku suoma. Aa in kaa, i bigaaramba fie ka cira ba sie yan-ye, Diilonjo haa-ye holle i gbaj wan *Neldodalma-i baa-na. ³ In wan manan baa-na, ninsoj-kerre yaa-i, i sa joguon-na baa kuubabalaangu, i sa bi taara i taal molojo. ⁴ Diilonjo nie da i hommu faa, ku'i cie u ha-ye baa Neldodalma-i wuo i wan-ma baa nuomba-i. Uj ciara i wan manan, i wan ma yaa-i. Ku saa ce nja i piye nuomba da ba dol-e, nga i piye Diilonjo'i duo dol-e. U yaa suyaan i hommu-i hiera. ⁵ Na suyaa kerre wuo i saa tie piye daworuo, i saa bi tie piye na da na ha-ye binkungu; Diilonjo yaa i siera. ⁶ I saa taara yerre na terienju-na, ka fey ji bi terni nanni-na. ⁷ A ne da in yey Yesu-Kirsa *pupurbien mie, ii naa gbaa haa i fonguo-i nei. Nga mafamma saa ce; i yaan aa bel-na da hiehe nja ban bel bisalaano dumaa. ⁸ Na maama dolnu-yie ma cor, a ce in ja naa ka die ka wan Neldodalma-i baa-na, ku kuliingu na fie jo, ii naa hu-ma ku na maama-na. Coima saa fa, na maama dii kpelle i hommu-na cor.

⁹ Tobin namaa, in cie mullema manj na holma-na, ma maama tyaanu-nei ke? I cie maacemma-i baangu-i baa isuonju-i a taara i nun-juuru-i i fere. I waa mafamma-na aa bi tie wan Neldodalma-i baa-na. ¹⁰ In cie kumanj na daa-ku, Diilo fuo fere bi daa-ku. I ciluo naa fa aa vii baa-na na holma-na. I saa cal molojo. ¹¹ Na suyaa kerre wuo ii naa bel Diilon-dun-baan namaano-i hiera nja i bisaln namaa ¹² a dii nelma-i na tunni-na, aa dii sirein nei, aa wan-ma kuola-mei baa-na wuo na ta na ce Diilonjo huanga. U yaa blet-nan wuo na ka ce na baangu-i baa-yo u nelle-na.

¹³ In waan Diilon-nelma-i baa-na, na suo-ma wuo Diilon-nelma, kere nelien-nelma si, aa hu-ma; i bi jaal Diilonjo-i yinni manj jon mafamma-na. Ninsie ninsie, Diilon-nelma. Ma kayā ma huutaan namaano-i na hommu-na.

¹⁴ Tobin namaa, Diilon-dun-baamba manj dii *Yude-i-na, *Yuifubaa-ban haa yaahuolo manj bei, namaa nellen-baamba bi haa yaahuolo fanj temma yaa nei. Manan daa bafamba-i, ma'i bi daa namaano-i. ¹⁵ Yuifuduon daaba'i ku Itienjo-i Yesu-i baa *Diilopupurbienba-i, aa tiraa haa yaahuolo-i mienjo-na. Ba bigaan nuomba-i hiera; ba maacemma sa dolnu Diilonjo-i. ¹⁶ Ba sa taara i piye pigaan *nieramba suo ban ka kor dumaa. A ce dumaano-na, ba migaan ba naara kuanju ba ambabalma-na. Ma saa ji fa Diilonjo juo yagar gan baa-ba.

Tsaloniketaamba kuoma bilaa Pol

¹⁷ Tobin namaa, in fie ta hel na holma-na, i hommu dii kuson-nu'i. In taa, ku saa da yinni na kuoma funun bel-e, a ce i gbuu vaa i fere die gbaj bir ka ka ne-na. ¹⁸ In duon tie wan-ma wuo i ka ka ne-na, ku yuu niele. Muo Pol, muo fuo mei suyaa mi maama-i. Nga honni manj jon *Sitani tuo boruona i humelle-i. ¹⁹ Haba-i cien i tie hin Diilon-papamungu taalungu-i? Haba-i fien i hommu? Namei si wei? Itienjo-i Yesu duo ji jo, namei ka ce i ce bai. ²⁰ Coima saa fa, namei ka ce i ce bai, namei ka fe i hommu-i.

3

¹ Ku'i cie na da in buora i-naa nuo aa i sa tiraa nunu-nei, ma saa ji fa, i naa i tlena i kula Aten-i-na ² aa puor i natobino-i Timote-i na wulaa. Timote ce

Diilonj-maacemmas; u wuōra u waņ *Neldōdōlma-i baa nuōmba-i. I puōraa u duō ka dii sireiņa nei na Diilonj-hūmellen-kūņgu-na³ kumaņ ka ce yaahuolo maņ haan-yie daayo-i u baa ji ce unañ nuō ņ nanna hūmelle-i. Namaa fere-i na suyaa wuō mie maņ hūyāa Kirsa-maama-i kuu dii ņaa i bi hūyāa-ma die mulleņ yaa-i.⁴ Inj waa na hōlma-na, ii naa gbuya-nei wuō mie maņ hūyāa Diilonj-maama-i, ba ka ce-ye kpāncōlgūō. Ninsie ninsie, ma bi cie; na saa yaņ-ma damma.⁵ Ku'i cie na da min'a mi sa nunu-nei, mi da mi sie gbāa ņeņa da mi cie, mi naa mi puōr Timote-i u duō ka ne Diilonj-maamaņ yeņ dumaa na hōmmu-na aa ji tūnu-mie. Mi holle naa ta di tie wuō sī *Sitāni daa munsuurmu na hōlma-na a ce i maacemmas ce maaceņgbāļamma.⁶ ņga Timoteņ kāa aa jo, u juō baa nelfafamma ji tūnu-yie. U ciera wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na yogo, aa na dōl na-naa. Aa tiraa cira na gbu na kuye i maama; wuō na kūōmaņ bilaa mieņo-i dumaa, mie maama bi bilaa namaaņo-i dumei.⁷ Tobiņ namaa, inj fie i ye yaahuolo-na baa mullema-na, inj juō nu wuō Diilonj-maama dii kpelle na hōmmu-na, sireiņa daa-ye.⁸ Naņ nyaarāa Itieņo maama-na, i kūōma firiiņu fiefie-i-na.⁹ Naņ fēņ i hōmmu-i dumaa Diilonj-hūmelle-na, i sie gbuu gbāa jaal Diilonj-o-i!¹⁰ Bāaņgu-i baa isuōņgu-i, i gbu i cārā-yuō wuō u kāyā-yie i bir kā na wulaa ka da-na baa i yufelle, aa nelma maņ saa kaala na wulaa Diilonj-hūmelle-na, i kaala-mei baa-na.

¹¹ I To-i Diilonj fuō fere-i, baa Itieņo-i Yesu-i, ba hā-ye hūmelle-i i gbāņ bir kā na wulaa.¹² Aa naņ dōl na-naa dumaa, aa bi ta na dōl nuōmba-i hiere, Itieņo tuō dii kuaņgu u naara-kuō, a ce na ta na dōl na-naa ņaa mie inj dōl-naņ dumaa.¹³ U migāaņ na hōmmu-i a ce-na nelfafaņ namaa a ce Itieņo-i Yesu duō ji jo baa u baamba-i, i To-i Diilonj baa da cālmuo nei.

4

Wuōsaanġu maņ dōlaanġu Diilonj-o

¹ Tobiņ namaa, mamaņ ņyāa i die waņ-ma baa-na, ma yaa daama: Naņ saaya na ta na wuō wuōsaanġu maņ ku ta ku dōlņu Diilonj-o-i, i pigāaņ-na baa-ku. Ninsie ninsie, na bi wuō wuōsaanġu faņġu yaa-i. ņga fiefie-i-na, i gbu i cārā-nei, nieņ Itieņo-i Yesu-i aa na dii kuaņġu na naara-kuō.² Itieņo-i Yesuņ'a i tie wuō wuōsaanġu maņ, na saa bi yaņ-ku suōma; i waan-ku baa-na cor.³ Diilonj uņ taaraņ kumaņ, u taara na ciluō fa; u sa taara na ta na ce bļņwosīnni.⁴ U taara na hieroņo-i na vii baa na caamba-i fafamma, na baa yaņ nelbiliemba da na yireiņa mumbļenammu,⁵ na baa yaņ cakūņġu ta yaaņġa nei ņaa bamaņ sa kāalāyāņ Diilonj-o-i kuņ taa yaaņġa bei dumaa.⁶ Cakūņ daaku-i, molo baa ce gbomma famma-i u nanolņ-na. I waan-ma baa-na ņi kuola-mei wuō, bamaņ cieņ gbomma famma temma-i, Diilonj ka suu ma sōlaaņġu-i hiere bei.⁷ Na saa da, Diilonjō saa cira i tie wuōra i ce pōpōrīnni, ņga wuō i yaņ i ciluō fa.⁸ Terieņġu faņġu-na, umaņ duō cīina nel daama-i, u baa da nie sī u cīinaana nelbilieņ-nelma, ņga Diilonjō maņ hāa-na u *Yalle-i, kutieņo cīinaana u yaa-i.

⁹ Tobiņ namaa, naņ saaya na ta na dōl na-naa dumaa, Diilo fuō fere pigāaņ-na baa-ku ņi. A ce dumaanġo-na, molo sie tiraa mulleņ u fere wuō u nyegēņ-ku hā-na.¹⁰ Diilonj uņ taaraņ na ta na dōl na natobimba-i dumaa, ninsie ninsie na bi dōl na-naa dumei Maseduōni-i-na hiere. ņga tobiņ namaa, jande, i cārā-nei, diyaan kuaņġu na naara-kuō.¹¹ Taa na kuye yaafēlleņ-kūņġu-i na muntļenammu-na, baa na ta na dii na nunni-i nelma maņ saa hi-na, taa na

bi taara na nuŋ-juuru-i na fere ŋaa inŋ waanŋ-ma baa-na dumaa. ¹² Mafanŋ da ma ce, puonŋ-nuamba ka ta ba kán-na, aa na ka gbáa ta na fa na yunninŋ-maama-i na fere.

Itienŋo jommanŋ-kúnŋu-i

¹³ Tobinŋ namaa, i taara na suɔ ninsoŋo-i bamanŋ suurii híema-na tí ba kúnŋu-na, ku yaa ku sie ta ku janŋ-na ŋaa bamanŋ sa híenŋ taalunŋu Yesu jomma-na kunŋ janŋ-banŋ dumaa. ¹⁴ Inŋ húyáa-ma wuɔ Yesu kuu aa sire, kuu dii ŋaa i bi húyáa-ma wuɔ bamanŋ húyáa u maama-i aa ku, yiinŋu dii baa yiinŋu, Diilonŋo ka sire-bei ba ka waa baa Yesu-i.

¹⁵ I gbáa wanŋ mamanŋ baa-na a saa baa Itienŋo nuŋ-ándaanŋu-i ma yaa daama: wuɔ duɔ ji tuɔ jo yiinŋu manŋ nuɔ-i, mie manŋ kaa waa cicélma-i, i sie ta yaanŋa bamanŋ suurii híema-na. ¹⁶ Yiinŋu fanŋu-na, Diilonŋo ka ce ku donŋ. I ka nu *dɔrɔpuɔrbiemba yuntienŋo piye da gbagaga, aa Diilonŋ-yeerre bu. Die i ne, i da Itienŋo híire u jo. Bamanŋ húyáa u maama-i aa ku, ba yaa ka sire igéna. ¹⁷ Bafanŋ da ba sire, mie manŋ kaa waa cicélma-i huonŋu fanŋu-na, u gbonu-yie baa-ba a tetenŋ-ye ká baa-ye dii nyaasinni-na i ka járá Itienŋo-i dii dɔrɔ-i-na aa pánŋ tle baa-yo gbula. ¹⁸ Tobinŋ namaa, taa na wanŋ nel daama-i na dii sireinŋa na-naa nuɔ.

5

¹ Tobinŋ namaa, Itienŋo jommanŋ-belle-i baa u jommanŋ-yiinŋu-i ku kaalaaya na wulaa. ² Namaa fere-i na suyaa wuɔ u jommanŋ-yiinŋu ka tugol nuamba-i ŋaa cuoyuo unŋ tugol dumaa isuonŋu-na. ³ Huonŋu manŋ nuɔ-i nuamba da ba ji ta ba cira: «Fiefie-i-na, terienŋu fie, i huleinŋa sa tie baa weima»; kufanŋu huonŋu'i nuɔ-i yaahuolbalaŋo ka tugol-ba ŋaa cakusúntienŋ u kusúŋunŋ tugol-o dumaa. Molo ceraa u kor yaahuolo daayo-na. ⁴ Nŋa namaanŋo-i, mi natobinŋ namaa, naa si dii kukulma-na yiinŋ daaku da ku gbáa tugol-na ŋaa cuoyuo unŋ tugol dumaa. ⁵ Na hieronŋo-na hiere, cecermanŋ-bisálŋ namaa, na ce na weima-i gbagbaama-na. Kukulmanŋ-nuonŋ mie sí, isutaanŋ mie sí. ⁶ Terienŋu fanŋu-na, baa na yanŋ i gonya duɔfúmmu banamba temma-i, ku saaya i tle i yufienŋ-na, aa i suɔ i ferenŋ belma. ⁷ Nuamba hinu ba duɔfúnŋ isuonŋu'i nuɔ-i, aa ba bi hinu ba nyonŋ ba kure isuonŋu'i nuɔ-i. ⁸ Nŋa mie inŋ yey cecermanŋ-bisálŋ mie, ku saaya i suɔ i ferenŋ belma. Inŋ húyáa Yesu maama-i baa huonŋa manŋ, i ce huonŋa fanŋa-i baa i nelnyulmu-i i tie cinnu i fere *Bigáaranŋo heinŋa baa ji hi ye. Aa inŋ híŋ konkoro taalunŋu-i, kuu dii ŋaa i diyaa kollunŋ-cucúnni-i tlena. ⁹ Diilonŋo saa fiele duɔ ji gánŋ baa-ye, u fiela-ye Itienŋo-i Yesu-Kirsa duɔ kore. ¹⁰ U kuu mie maama yaa nuɔ-i, wuɔ duɔ ji bir jo, i kuu tí wa, ii dii cicélma yogo wa, i waa baa-yo. ¹¹ Terienŋu fanŋu-na, na saaya na cor ta na dii sireinŋa na-naa nuɔ aa ta na káyá na-naa Diilonŋ-húmelle-na.

Pol diyaa nelma Tsaloniketaamba túnni-na

¹² Tobinŋ namaa, bamanŋ cienŋ Diilonŋ-maacemmanŋ-i na hólma-na, Itienŋ unŋ haa bamanŋ na yunŋu-na ba da ba ta ba pigáanŋ-na húmelle-i, jande, i cárá-nei, taa na kán-ba. ¹³ Taa na kán-ba fafamma, aa na ta na dól-ba ba maacemma maama-na. Taa na nunu na-naa fafamma.

¹⁴ Tobinŋ namaa, bamanŋ yagaraa maacemmanŋ-i, jande, i cárá-nei, diyaa nelma ba túnni-na aa na ta na dii holle kortaamba-na. Taa na káyá bamanŋ saa nanŋ kaasinni Diilonŋ-húmelle-na yogo. Baa na yanŋ na hómumu ta mu huol baa molonŋo. ¹⁵ Bilaanŋ na fere unanŋ nuɔ ŋ baa ji ce ŋ nanolŋo kuubabalaanŋu wuɔ ŋ suu solaanŋu. Yaanŋ aa na ta na kuye kuufafaanŋu maama yaa-i

bāanḡu-i baa isuḡu-i, namaanḡo-i na-naa nuḡ a ka cor baa nieraamba-i hiere.

¹⁶ Yaan na hōmmu ta mu fē yinni maḡ jon. ¹⁷ Taa na cārā Diilonḡo-i hōnni maḡ jon. ¹⁸ Taa na jaal Diilonḡo-i weiima-na hiere. Naḡ hūyāa-ma cu Yesu-Kirsa huon-nu, Diilonḡo taara na ta na ce ku yaa-i.

¹⁹ Baa na ta na cie *Diilonḡo Yalle-i di maacemma-na. ²⁰ Da ba warḡ nelma maḡ baa-na aa cira Diilopḡpuḡruḡu, baa na biε-ma nelsḡsḡmma. ²¹ Nḡa taa na ne nelma-i hiere torro; da na da mamaḡ faa, na ce ma yaa-i. ²² Niεḡ āmbabalma-i ma sīnni-na hiere aa na yarḡ-ma.

Jaaluperiḡu

²³ Diilonḡo-i Hōfēllentienḡo bir-na fuḡ birma aa u tuḡ niya-nei fafamma. Ku yunḡu yaa daaku: U tuḡ niya na yaleiḡa-i baa na hōmmu-i baa na kūma-i; cālmḡ baa ji da-nei Itienḡo-i Yesu-Kirsa jommaḡ-yiḡu-i. ²⁴ Diilonḡo maḡ biε-na, u pāa nuḡu wuḡ u ka ce-ma, u ka bi ce-ma. U sa warḡ weiima aa ji bir baa huon-āndaanḡu.

²⁵ Tobinḡ namaa, taa na bi cārā Diilonḡo-i na hā miεḡo-i.

²⁶ Taa na jaal tobimba-i hiere fafamma ḡaa cēduḡ-bieḡ namaa.

²⁷ Mi ḡbu mi cārā-nei, jande, niεḡ Itienḡo-i aa na kalanḡ sebe daayo-i na pigāan Diilonḡ-dūḡ-baamba-i hiere.

²⁸ Itienḡo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegáan sebháallŋo maŋ há Tesaloniketaamba-i Nelmuoyamma

Tesaloniketaamba saa naa da tuoleŋ-muntienammu baa Yesu-Kirsa jom-
maŋ-künŋu-i. Ba hólma-na, banamba naa cira wuɔ *Kirsa juɔ tɪ, banamba
yagar maacencelle wuɔ miwaanjo tɛ tɪ aa nuɔmba namba'i bir yiera baa
ba yuŋ-maama-i. Polŋ daa-ma dumaanjo-na, u nyegēŋ sebe daayo-i duɔ kaala
nelma yaanŋa-i baa-ba. U jaalaa Diilonjo yaa igēna ba maama-na aa cārā-yuɔ
wuɔ u káyá-bei ba ta ba wuɔ u hümelle-i fafamma (sap. 1).

Ku huonŋu-na, u suɔ dii u nuŋŋu-i Yesu jommaŋ-künŋu-na, wuɔ «Nelba-
balaŋ» yaa saaya u jo igēna. U ka jo ji ce u fere wuɔ u yaa Diilonjo-i, a taal
nuɔmba bigaan Diilonjo-i.

Polŋ suyaa mafamma-i dumaanjo-na, u donj tuɔ dii nelma Diilonj-dünj-
baamba túnni-na, wuɔ mulleŋ da ma fie'a ma ka ko-ba, ba nyaar Diilonj-
hümelle-na (sap. 2). U bi taaraaya-kuɔ Tesaloniketaamba wulaa wuɔ ba ta ba
cārā Diilonjo-i ba há fuɔ fere-i, aa yentaamba ta ba ce maacemma ba taara ba
nuŋ-juuru-i yinni maŋ jonj fuɔ temma-i, aa ba baa bi yanj ánfafamma cemma-i
(sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔ baa Silvé* a naara Timote, miemei nyegáan sebe daayo-i
die há Diilonj-dünj-baanj namaa namanj cuu Itienjo-i Yesu-Kirsa huonj-nu dii
Tesalonike-i-na. ² I To-i Diilonjo-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i, ba káyá-nei aa fē
na hõmmu-i.

Pol dii sireŋja Tesaloniketaamba-na

³ Tobij namaa, Diilonj-hümellenj-künŋuŋ yuŋ na hõmmu-i ku ká dumaa, a
naara nanj dól na-naa na bi ká dumaa, i sie gbáa yanj Diilonjo jaalma-i; aa ku
yaanŋa yaa dumaanjo-na. ⁴ Nanj ceŋ súlma maŋ nuɔmba nammu-na, a naara
nanj mulleŋ mullema maŋ, aa na yagar nyaar Yesu maama-na, ku sa gbuu fē
i hõmmu-i puona. A ce dumaanjo-na die ká terienŋu terienŋu, i bie na künŋu-i
a piiye pigáan Diilonj-dünj-baamba maŋ dii terienŋu-na.

⁵ Tobij namaa, nanj mulleŋ *Diilonj-nelle maŋ maa-na-i, kumanj haan-
nei daaku-i, ku'i ka ce di saaya-nei. Ku yaa pigáan wuɔ Diilonjo suɔ pámma.
Neliŋ nuɔ ninj saaya baa kumanj, Diilonjo bi pá-ni baa ku yaa-i. ⁶ Na saa da,
bamanj cieŋ-nanj súlma-i, Diilonjo daa ku saaya u bi ce kutaamba-i súlma
a suu ku sálaanŋu-i. ⁷ Aa banj ceŋ namaa namanj súlma-i, u ka hiel-na súlma-
na baa mienjo-i hiere Itienjo jommaŋ-yiinŋu-i. I ka da u jo dõrõ-i-na baa u
*dõrõpuõrbiemba-i; ba hii hiere. ⁸ Dáncaamu ka dii-yo huonŋa u tuɔ jo.
Duɔ jo, bamanj ciinaana Diilonjo-i aa bi ciina Itienjo *Neldõdõlma-i, u ka gbo
kakálle-i ba yunni-na. ⁹ Kumanj ka haa-bei ku yaa daaku: Diilonjo ka kõsuõŋ-
ba gbula, ba sie da pie Itienjo-i, ba sie da uŋ ceŋ u bāanŋu-i dumaa. ¹⁰ Nŋa
bamanj hüyáa u maama-i, yiinj daaku-na, ba ka ta ba tuõlnu-yuɔ aa gbuu ta
ba ne-yo ŋaa ba ka wuo-yo. Inj waan u maama-i baa-na na hũu-ma, namaa
na kaa bi waa ba hólma-na.

¹¹ Ku'i cie na da i cārā Diilonjo-i yinni maŋ jonj i há-na, wuɔ uŋ blē-na
mamanj nuɔ-i, u há-na ku fõŋgũõ-i na gbáa ce-ma. Aa ánfafamma maŋ yuu

* 1:1 Silvé yerre nande yaa wuɔ Silasi.

na hõmmu-i, u hã-na ma cemman-fõngũ-i, aa ce na yu nyɔlma baa Diilon-
hümellen-kũngu-i. ¹² Da ma ce dumaanjo-na, na ka ce Itienjo-i Yesu ce bɔi aa fuɔ
ka bi ce na ce bɔi. Diilonjo-i baa Itienjo-i Yesu-Kirsa-i ban yen hujantaamba,
ba yaa wuɔ ma ce dumaanjo-na.

2

Itienjo jomman-kũngu-i

¹ Tobin namaa, kuman ŋaa Itienjo jomman-kũngu-i baa i tigiima-i u caangu-
na ku kũngu-i, ² jande, i cãrã-nei, da na nu ba'a Itienjo juɔ, baa na yan na
hõmmu cu donduo duma, baa na bi yan na huleiŋa caar. Uman duɔ cira
Itienjo jomma hii, baa na hũu-ma. Halle da ba fiɛ cira wuɔ Diilopɔpuɔrungu,
baa na hũu-ma. Ba gbãa bi cira miɛmɛi waan-ma sisɔ miɛmɛi nyegãan-ma,
ba taal-na. ³ Baa na yan molo da nelma taal-na. Halle da ba fiɛ hel baa ku
nelma-i hie, baa na hũu-ma. Na saa da, aa Itienjo jomman-yiingu suɔ da ku hi,
nuamba ka ciina Diilonjo-i aa Nelbalaŋo man kãan dãamu-na u ka carra
ba da-yo. ⁴ Nuɔmban buol niman hierɛ, ka hel baa Diilo fuɔ fɛrɛ-i, u ka sire
wuɔ fuɔ sa taara-niɛ, kɛrɛ fuɔ maaraa-ni hierɛ. Aa u ka bel diilonjo-i kã ka
suur tɛna *Diilodubuɔ-i-na wuɔ fuɔ yaa Diilonjo-i. ⁵ Ma sɪ ma tɪyãanu-nei
wuɔ miŋ waa na terienju-na, mi taa mi wan-ma baa-na kɛ? ⁶ Fiefiɛ-i-na, na
suyaa kuman bilaaya-yuɔ ta ku cie u yiingu da ku hi u duɔ jo. ⁷ Na saa da,
Nelbalaŋo duɔŋ u maacemma-i tɪ dii cicaara, ku tɪyãa uman bilaaya-yuɔ
u halan u yaanga-na. ⁸ Duɔ halan u yaanga-na, i ka da-yo. Kufangu huɔngu
yaa nuɔ-i Itienjo ka bãl-o baa u nufafalmu, aa un juɔ baa bibesinni man, ku
ka kɔsuɔŋ-yo. ⁹ Nelbalaŋ daa u ka jo baa *Sitãni himma a ji ce gbere-
weima-i ma sinni-na hierɛ duɔ gbãa duɔ taal nuamba-i cure-bei. ¹⁰ U ka jo ji ce
kuubabalaanngu-i ku sinni-na hierɛ a cure baman kãan dãamu-na. Ninsoŋo
man naa waa u gbãa kor-ba, u saa dɔlnu-bei ba ciina-yuɔ. ¹¹ Ku cie dumei
Diilonjo hã-ba piraman-hõmmu a ce ba ta ba hũu coima-i wuɔ ninsoŋo.
¹² Terienju fanngu-na, baman saa hũu ninsoŋo-i aa kuubabalaanngu cemma ta
ma dɔlnu-bei, Diilonjo ka pigãan-ba u jãyãmma-i.

Diilonjo fiɛlaa-na duɔ kor-na

¹³ Tobin namaa, na maama dii kpelle Itienjo huɔnga-na. Diilonjo fiɛlaa namei
dii ku domma-na* duɔ kor-na u *Yalle man ciɛŋ-nan nelfafaan namaa di
barguɔ-i-na, baa ninsoŋo man nan siyaa-yo u bi barguɔ-i-na. A ce dumaanjo-
na, miɛ i siɛ gbãa yan u jaalunngu-i na maama-na. ¹⁴ In waan *Neldɔdɔlma man
baa-na, u blɛ-na baa ma yaa-i duɔ kor-na na da na ta na ce na bãanngu-i baa
Itienjo-i Yesu-Kirsa-i.

¹⁵ Tobin namaa, terienju fanngu-na, bilaan Diilonjo-maama-i kpelle, aa in waan
maman baa-na i nunni-na, baa in nyegãan mamam hã-na hierɛ, baa na yan
ma karaanu-nei. ¹⁶ Itienjo-i Yesu-Kirsa fuɔ fɛrɛ-i, baa i To-i Diilonjo man dɔlaa-
ye aa ce hujarre yiɛ tuɔ dii sireiŋa yiɛ, aa ce i haa i nannga-i bɪŋkũfafaan-nu,
¹⁷ ba hã-na holle aa ta ba dii sireiŋa nei, a ce na maacemma-i baa na ãndenni
ta ni fa hierɛ.

3

Taa na cãrã Diilonjo-i na hã-ye

* **2:13** Girekimma-na terien daaku gbãa bi nu nun daama-i: «U fiɛlaa namei igɛna...»

¹ Tobij namaa, mamarŋ tŷáa ma yaa daama: Taa na cārā Diilonjo-i na hā-ye; wuō u yan Itienjo nelma gbuo terni-i hiere donduo donduo, aa ma da fŋgūō ŋaa marŋ daa fŋgūō dumaa namaa terienju-na. ² Nuōmba hiero saa hūu-ma, a ce dumaanjo-na, taa na bi cārā Diilonjo-i wuō u hūu-ye nelbabal-aamba nyisenni-na. ³ Itienjo sa bir baa huon-āndaanju; u ka dii holle nei aa bi tuō niya-nei na baa ji suur *Bigāarānjo nammu-na. ⁴ Itienjo cie i suō wuō die wan mamarŋ baa-na na ce-ma aa na ka cor ta na ce-ma.

⁵ Itienjo-i Yesu-Kirsa ce na ta na dōl Diilonjo-i aa ce na ta na hīrā mulŷema-i fuō temma-i.

Na saaya na suur miē nallu yaa nuō-i

⁶ Tobij namaa, na hōlma-na, bamarŋ bilaa yelma-i tŷena aa ba sa ce inŋ waan mamarŋ baa-na, niēŋ Itienjo-i Yesu-Kirsa-i aa na kar-bei hiere.

⁷ Namaa fere-i na suyaa nanŋ saaya na ta na ce kumarŋ a biē miē maama-i. Inŋ kāa na terienju-na, na daa i cie i fere yentaanŋ miē wei? ⁸ I saa hūu moloŋ kuuwuonju dede wuo-ku gbāŋgbāŋ. I cie maacemma-i bāanju-i baa isuonju-i ŋaa i ka ko i fere tie da i nuŋ-juuru-i i fere ⁹ a ne da namei naa saaya na yiera baa i yun-maama-i. Ŋga i cie mafamma-i die pigāan-na nelma. ¹⁰ Inŋ waa na terienju-na, i saa fuo-ma nei; i taa i wan-ma baa-na yie: «Umarŋ duō u sa taara u ce maacemma-i u bi ne niwuoni-i aa u yan-ni.» ¹¹ Da na da i wan mafamma-i, i nuō wuō na hōlma-na banamba bilaa diilonjo-i yanŋ ba maacemma-i aa ta ba wuōra ba dii ba nunni-i mamarŋ saa hi-ba. ¹² Inŋ taaranŋ kumarŋ kutaamba wulaa ku yaa daaku: Ba ne Itienjo-i Yesu-Kirsa-i aa ba belnu maacemma-i ba ta ba ce-ma marŋ saaya ma ce dumaa a yiera baa ba yun-maama-i ba fere.

¹³ Tobij namaa, namaa fuō, baa na yan kuufafaanju cemma-i. ¹⁴ Inŋ waan mamarŋ sebe daayo-na, umarŋ duō saa ce-ma, na ne kutienjo-i aa na yan-yo; baa na tiraa na gbonu na ce weima baa-yo, ku yaa senserre ka da-yo. ¹⁵ Mi saa cira na pāŋ bigāanŋ kutienjo-i, ŋga na dii nelma u tūŋ-nu; namaa wuonjo'i.

¹⁶ Hōfŷellentienŋ fuō fere u tuō fē na hōmmu-i weima-na hiere baa hōnni-na hiere. Itienjo waa baa-na hiere.

¹⁷ Muō Pol, mi pāa-na jaalunju. Muōmei nyegāan jaalun-terien daaku-i baa mi fereŋ nanŋa. Mi haa mi niele-i dumei koko mi sebbaa-ba-na. ¹⁸ Itienjo-i Yesu-Kirsa u kāyā-nei hiere.

Polṅ nyegāaṅ sebēdēlāṅo maṅ hā Timote-i Nelmuoyamma

Timote to waa Girekiyiēṅo, aa u nyu-i Yuifuciēṅo. Nyuṅo naa hūu Yesu maama-i. Timote-i baa Pol ba kaanṅ da ba-naa Lisire (Pōpuar. 16.1-3). Ku huonṅu yaa nuō-i Timoteṅ juō ce Pol namaacenceroṅo tuō wuōra baa-yo nilēiṅa-na. Huonṅu nanṅu juō hi, Pol wuō kar-o jina Efesi u duō kāyā Diilonṅ-dūṅ-baamba-i ba suō tigiima (1.3). U nyegāaṅ sebēbaa-ba hāi hā-yo a dii sireiṅa yuō ku maacemma-na.

Dēlā-wuonṅo yaa daayo-i. U gbuōya-yuō wuō nuōmba namba dii ta ba guol Diilonṅ-dūṅ-baamba gbeini-i wuō miwaanṅ daayo bimbinni saa fa, wuō cadiiile saa bi fa, aa niwuoni nanni saa bi tiraa fa wuoma-i. Pol yanṅ aa tagaaya pigāaṅ Timote-i wuō Diilonṅ uṅ hielaa nimanṅ hiere ni faa (sap. 1 baa 4).

U bi tagaaya pigāaṅ-yo Diilonṅ-dūṅ-baambaṅ gbē ba ta ba cārā Diilonṅ-o-i dumaa, aa yaataamba-i baa ba huonṅ-baambaṅ gbē ba waa dumaa (sap. 2-3).

Timoteṅ saaya u bel nuōmba-i dumaa Diilonṅ-dūṅgu-na a saanu baa ba sinni-i, Pol waanṅ ku yaa-i perienṅ aa dii nelma u tūnni-na (sap. 5-6).

Jaaluṅgu

¹ Muō Pol, muōmei nyegāaṅ sebē daayo-i. Yesu-Kirsa *pōpuarbilonṅ muō ṅaa i koṅkortienṅ-o-i Diilonṅ uṅ'a ma ce dumaa baa inṅ haa i nanṅa-i Yesu-Kirsa maṅ nuō-i. ² Mi nyegāaṅ-yo da mi hā Timote nuōni. Diilonṅ-hūmelle-na, nii dii mei fereṅ bienṅ nuō. I To-i Diilonṅ-o-i, baa Itienṅ-o-i Yesu-Kirsa-i, ba ce hujarre niē aa kāyā-niē aa fē ṅ huonṅa-i.

Nelpirataamba kūṅgu-i

³ Mi tamma-na da mi kā Maseduōni-i-na, mii naa hi dii sireiṅa niē wuō ṅ fēna Efesi-i-na ṅ yiēra bamanṅ waanṅ Diilonṅ-nelma-i baa coima-i. ⁴ Wanṅ baa-ba wuō ba hiel ba nanṅa bincuoṅ-nelsōsōmma-na baa huolonṅ-maama-i, ma jo baa ijiesōsonni. Ma sa kāyā nelie suō Diilonṅ-huonṅa-i. Da ṅ haa ṅ nanṅa-i Diilonṅ-na, ku yaa ṅ ta ṅ suō u huonṅa-i. ⁵ Kumanṅ ciē miē ṅ ce-ma dumaanṅo-na, mi taara Diilonṅ-dūṅ-baamba-i hiere ba ta ba dōl nuōmba-i baa huonṅa diei, ba waa nelfafaamba, aa ba haa ba nanṅa Diilonṅ-na ku haama. ⁶ Banamba yaanṅ daama-i hiere aa biē nelsōsōmma ta ba wanṅ. Ba haaraa hūmelle-na. ⁷ Ba ciē ba fere *ānjnamma pigāataamba, a ne da banṅ nyaarāa mamanṅ nuō-i ta ba wanṅ-ma, bafamba fere-i ba sa suō ma yunṅu-i.

Anjnamma ānfaanṅ-o-i

⁸ I suyaa wuō da ṅ wuō *ānjnamma-i maṅ saaya ma wuō dumaa, ma faa. ⁹ Aa i saaya i suō wuō Diilonṅ saa jina ānjnamma-i nelviinṅ maa-na, u jēna-mei nelbabalaanṅ maa-na. Ba yaa haba-i? Ba yaa bubōlaamba-i, baa yaagbārāamba-i, baa āmbabalmanciraamba-i, baa bamanṅ sa kāanṅ Diilonṅ-o-i, baa bamanṅ biēnaanṅ u yerre-i, baa bamanṅ kuōṅ ba tobaa-ba-i sisō ba nyubaa-ba-i, baa nelkuraamba namba-i, ¹⁰ baa bamanṅ ciēṅ bīṅwosinni-i, baa bema maṅ ciēṅ ba-naa, baa bamanṅ suoranṅ portōbaa-ba-i, baa coikartaamba-i, baa bamanṅ hielaanṅ ba nienṅa-i Diilonṅ-na coima-na. Bamanṅ sa wuōyaanṅ ba saanu baa ninsonṅ-o-i hiere, ānjnamma jēna bafamba maama yaa nuō-i. ¹¹ Banṅ hāa-mi *Neldōdōlma maṅ wuō mi wanṅ-ma, ninsonṅ daayo da

ma yaa nuò-i. Neldòdòl daama piiye Diilonjo yunteslinnij-maama baa u fafaan-maama.

Pol pá Kirs-a-jaalungu

¹² Mi jaal Itienjo-i Yesu-Kirs-a-i, u haa u nanja mié aa hiel-mi káyā-mié mi ta mi cāa-yo, ¹³ η sié suò wuò ðelúo-i-na mi taa mi bíena u yerre-i aa ta mi ce karaanjo baa u baamba-i. Mi huɔŋga taa ka donj ka cor. Nga u yaan aa ce hujarre mié wuò min^a mi saa hūu Yesu maama-i, mi sa suò ku yungu. ¹⁴ Itienjo Yesu-Kirs-a cié baa-mi cor. U cié mi haa mi nanja yuò aa tiraa ce mi ta mi dól-o. ¹⁵ Nel daama-i nuharungu si dii-méi: Yesu-Kirs-a juò híema-na duò ji kor ámbabalmanciraamba. A ne da muòmei ba yuntien muòŋo-i. ¹⁶ Nga u cié hujarre ámbabalmanceron muò mi temma-na duò pigáan u hòhínanja-i. U cié kufangu-i duò dii siréinja nuòmba-na ba da ba hūu u maama-i a da cicéima manj sa tšej dede-i. ¹⁷ Yaan j tié gbéliej Diilonjo-i aa i tié tuòlnu-yuò. Uu dii gbula, u sa ji ká terienju. Molonj yufelle sié gbāa haa-yuò. U yaa u diei-i Diilonjo-i. Ma cié.

¹⁸⁻¹⁹ Mi bié, mi ka há-ni maacemma a saa baa Diilonj unj ηa naa ce ba wanj mamanj η kúnju-na cor. Banj waanj mamanj, da ma tšenu-nié, η ka tšé Diilon-hümelle-na aa gbāa ce maacenfafamma baa huɔŋga diei. Banamba suyaa kumanj sa dolaanuj Diilonjo-i aa cor ta ba ce-ku. A ce dumaanjo-na ba Diilonj-hümlen-j-kúnju kúona. ²⁰ Imene nunju dii kutaamba-na baa Alesándire-i hiere. Mi nyaa-ba há *Sitáni baa-ba, ku yaa ba ka yanj Diilonjo yerre bíenamman-i.

2

Diilocaralle faa

¹ Minj taaranj kumanj ðelá-kúnju-i Diilonj-dün-baanj mié i wulaa, mi taara i tié jaal Diilonjo-i aa tié cārā-yuò i há nuòmba-i hiere. ² Na ta na cārā-yuò na há fɔŋgòtaamba-i baa yuntaamba-i hiere, kumanj ka ce i kúoma fē, i waa i ferej nuò tié cāa Diilonjo-i aa tié ce kuuviinju. ³ Da na ta na jaal-o aa ta na cārā-yuò na há nuòmba-i hiere, ku yaa faa aa tiraa ta ku dólnu i konkortienjo-i Diilonjo-i. ⁴ Diilonjo taara nelbiliemba-i hiere ba kor aa suò ninsoŋo-i. ⁵ Na saa da! Diilonjo dii u diei yonj, aa konkortienjo diei dii nelbiliemba hólman-baa-yo. Konkortienjo fanjo-i nelbilonjo. U yaa Yesu-Kirs-a-i. ⁶ Diilonj unj ηa naa dii huɔŋgu manj duò kor nelbiliemba-i ba ámbabalma-na kunj juò hi, u yaa páa u fere a sáa ba yunni-i. U cié ku yaa-i a pigáan wuò Diilonjo taara u kor nelbiliemba-i hiere. ⁷ Ku'i cié na da Diilonjo cié-mi u nelwaranj muò, aa bi ce-mi Yesu *pəpuərbilonj muò, mi ta mi wanj Yesu maama-i *niəraamba hólma-na, ba da ba nu ninsoŋo-i aa hūu-yo. Mi sa kar mi huòyasanga, mi wanj ninsoŋo yaa-i.

⁸ Terienju fanju-na, mi taara bibemba ta ba cārā Diilonjo-i terni-na hiere. Aa da ba'a ba cārā-yuò, ba cārā-yuò baa hófafanja; ba baa cārā-yuò baa hòdulle, ba baa bi cārā-yuò baa berru ba hòmmu-na.

⁹ Mi bi taara caamba ta ba suò ba ferej diiyamma. Ba baa yanj bislinni ta yaanja bei; ba yanj ni gbē baa-ba. Ba baa ta ba dii gbeibuò ba yukuòslinni migámma-na, baa nibilenni-na, baa kompammu-na. ¹⁰ Ba yanj aa ba ta ba kuye ánafamma cemba yaa-i. Ciéŋo manj wuò fuò kálá Diilonjo-i u saaya u tuò ce ku yaa-i. ¹¹ Aa da ba ta ba wanj Diilonj-nelma-i baa-ba, ba saaya ba flinanj aa hiire ba fere ta ba nu. ¹² Mi sa taara ciéŋo sire yiera wuò u wanj Diilonj-nelma, u saa bi saaya u waa bibiéŋo yun-^{nu}, u par flinamma yonj. ¹³ Yunj haku-i nuò-i

mi ta mi waņ mafamma-i? Mi niē da Diilonjo maa bibieņo yaa igēna aa suō ji ma cieņo-i. ¹⁴ Aa *Sitāni saa gbāa tāal bibieņo-i, u tāalāa cieņo yaa-i u cāl Diilonjo-i. ¹⁵ Nga cieņo maņ duō hūu Yesu maama-i, aa wuō Diilonj-hūmelle-i fafamma, aa nelnyulmu waa-yuō, u horre ka kor-o.

3

Yaatesinnij saaya ni da dumaa Diilonj-dūngu-na

¹ Uman duō tuō taara yaatesinni-i Diilonj-dūngu-na, kutieņo taara maacena-fafamma; nuharungu si dii-mei. ² Diilonj-dūņ-baamba yaatieņo-i, cālmuō saa saaya u da-yuō, u saaya u waa cieņo diei tieņo, u saaya u tuō suō u ferēj belma, u saaya u waa nelnurāņo, u saaya u waa nelfefieņo aa tuō sie u har niraamba-i. U saaya u gbāa tuō kalaņ nuōmba-i Diilonj-nelma-i. ³ U saa saaya u waa konyōrōņo, u saa saaya u waa hōdoroņo, u saa bi saaya u waa berkartieņo, ņga u saaya u waa hēhēntieņo, u saa saaya u yaņ gbeiņ-maama ta yaanġa yuō. ⁴ U saaya u suō fuō ferēj dumellenj-baamba nuolamma a ce u bisālmba ta ba nu u nuņġu-i aa ta ba kāņ-yo weima-na hiere. ⁵ Nēlieņo maņ sie gbāa nuola u dumellenj-baamba-i fafamma u ce niē gbāa bel Diilonj-dūņ-baamba-i fafamma? ⁶ Yaatieņo saa saaya u waa nelfeļeņo Diilonj-hūmelle-na. Duō waa nelfeļeņo, bombolma gbāa cōruōnu-yuō. A ce dumaanjo-na, mamanġ daa *Sitāni-i ma ka da-yo. ⁷ Ku bi saaya u yefafalle waa puoņ-nuōmba nunnina, ku yaa ba sie ji dii ba yaanġa-i yuō a ce Sitāni da mumbelmu yuō.

Diilonj-dūngu maacenciraamba maama

⁸ Kuuduōņġu yaa baa Diilonj-dūņġu maacenciraamba-i, ba ciluō saaya u vii aa ba baa waa huhurmantaamba. Ba saa saaya ba yaņ kolma ta yaanġa bei, aa ba baa taara huhurmanġ-gbeiņa-i. ⁹ Diilonj uņ pigāan-ye ninsoņo maņ u hūmelle-na, ba sie-yo aa ba bel-o baa huōņġa diei. ¹⁰ Da na'a na hā umanġ Diilonj-dūņġu maacemma-i, na saaya na ne kutieņo ciluō-i igēna. Da na da u faa, na suō na hā-yo baa-ma. ¹¹ Caamba* maņ cieņ maacenduōma famma-i ba saaya ba bi vii, ba saa saaya ba waa yebēnataamba. Ba saaya ba ta ba suō ba ferēj belma aa yaņ huhurma-i weima-na hiere.

¹² Diilonj-dūņġu maacenceroņo saaya u waa cieņo diei tieņo. U saaya u tuō suō u dumellenj-baamba nuolamma. ¹³ Diilonj-dūņġu maacenceroņo maņ cieņ u maacemma-i fafamma, nuōmba bi u yefafalle aa u da holle u piiye uņ haa u nanġa-i Yesu-Kirsa-i-na mamanġ nuō-i.

Diilonj uņ puuriīye nelma maņ pigāan-ye

¹⁴ Timote, Diilonj duō sie, ku sie da huōņġu mi ka kā ka ne-ni. Nga mi nyegēņ sebē daayo-i da mi hā-ni, ¹⁵ wuō da ņ saa ji ta ņ da-mi, u kāyā-niē ņ suō ņ ferēj belma Diilonj-dūņ-baamba hōlma-na, ņ suō ņ ferēj belma Cicēlmantieņo baamba hōlma-na. Ba yaa ninsoņo tuole-i ¹⁶ Coima saa fa, Diilonj uņ pigāan-ye nelma maņ Yesu-Kirsa kūņġu-na ma temma si dii.

Wuō *Kirsa juō nelbiloņ temma i ji da-yo.

*Diilonj-Yalle cie i suō wuō nelviīno.

*Dōrpōpuōrbiemba daa-yo.

Ba waaņ u maama-i baa niēraamba-i nileiņa-na hiere.

Ba hūyāa u maama-i terni-na hiere.

Aa Diilonjo biyaa-yo ka jīna u caaņ-nu.

* 3:11 Girekimma-na terieņ daaku gbāa bi nu nuņġ daama-i: «Ba caamba ciluō saaya u vii...»

4

Bilaaj na ferε coikartaamba-na

¹ *Diilonj-Yalle waanj-ma gbar-ma wuɔ miwaanjo timmanj-huɔŋgu-na, ba-namba ka cina Yesu-i aa cu coikartaanj huonj-nu ta ba nu Sitāni-nelma. ² Ba ka yanj huhurmantaamba famba taal-ba pira-bei. ³ Ba wuɔra ba piye wuɔ ānsorre saa saaya di ce, aa cira niwuoni nanni dii ni saa saaya wuoma. Nga η saaya η suɔ wuɔ niwuoni fanni-i Diilonjo hielaa-ni hā bamanj hūyāa u maama-i aa ta ba suɔ ninsoŋo-i wuɔ ba ta ba jaal-o aa ta ba wuo-ni. ⁴ Diilonj unj hielaa nimanj hiere ni faa. I saa saaya i cina kuuwuongu nanju wuɔ ku saa fa. Nga da η'a η wuo kumanj, η saaya η jaal Diilonjo-i ku maama-na. ⁵ Ku yunju yaa daaku: Diilonj-nelma-i baa u cāramma yaa migāanj niwuoni-i hiere.

⁶ Da η ta η piye nel daama-i η pigāanj tobimba-i, η ka ce maacembilofeɛin nuɔ Yesu-Kirsa suonju-na. Ku yaa ka pigāanj wuɔ η flāa Diilonj-hūmelle-na aa η kalaanj hūmefafalle-i hi η fuonju-i. ⁷ Nelma manj sa kāanj hūmeduɔle baa miε Diilonj-hūmelle-i, baa yanj ma ta ma suur η tūnni-na. Ta η kuye Diilonj-kūŋgu yaa-i. ⁸ Da η ta η kuye ponsaangju manj firiinunj η kūɔma-i, ku faa, nga ku sa fa weima bɔi. A ne da da η ta η kuye Diilonj-kūŋgu-i ku fa nyunjo ku maama-i aa tiraa fa biɛnj ku maama-i hā-ni. ⁹ Nel daama-i nuharunju si dii-meɪ, nuɔmba-i hiere ba saaya ba hūu-ma. ¹⁰ Inj haa i nanja Cicēlmantienjo-na, ku'i cie i tie ce maacemma-i aa vaa i ferε vaanj daama temma-i. U yaa nelbiliemba-i hiere ba konkortienjo-i, ku huraa bamanj hūyāa u maama-i. ¹¹ Ninj saaya η ta η wanj mamanj baa-ba ma yaa mafamma-i.

¹² Baa yanj molo dii u yaanja-i niε wuɔ bisālāanj nuɔ. Diilonj-dūŋ-baamba saaya ba ta ba ne nuɔnei aa ta ba ce. A ce dumaanjo-na, η nunj-āndaanju saaya ku ta ku fa baa η ciluɔ-i hiere. Nj saaya η ta η dɔl nuɔmba-i hiere aa η haa η nanja-i Diilonjo-na ku haama. Cālmuɔ saa saaya u da-niε. ¹³ Vaa η ferε η ta η kalaŋ Diilonj-nelma-i baa nuɔmba-i aa η ta η firnu-meɪ η cie mi jomma-i. ¹⁴ Diilonj unj puɔraa ba wanj mamanj η kūŋgu-na aa yaataamba haa ba nammu-i niε aa cārā Diilonjo hā-ni fōŋgūɔ manj, baa hūu-yo η nanna. ¹⁵ Minj waanj mamanj baa-ni hiere, bel-ma nammu hai aa η ta η ce-ma manj saaya ma ce dumaa, ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ Diilonj-maacemma wuɔ η wulaa. ¹⁶ Suɔ η ferεŋ belma, aa ninj wanj Diilonj-nelma manj, η ta η ne-ma torro. Vaa η ferε baa ma cemma-i, ku yaa η ka kor η ferε aa bi kor bamanj ka nu-ma η wulaa.

5

Timotenj saaya u bel Diilonj-dūŋ-baamba-i dumaa

¹ Bincɔinjo manj duɔ cāl, piye baa-yo da yambaa ŋaa η tohoiŋo η dii-yo hūmelle-na. Da ku waa nacaloloŋo, piye baa-yo ŋaa ceɔduɔŋ-bienj namaa. ² Da ku waa cabincɔinjo, η piye baa-yo ŋaa η nyu, aa da ku waa cabisālāanjo, η piye baa-yo ŋaa η tūɔ; baa huɔŋga diei.

Bikulcaambanj saaya ba bel dumaa

³ Bikulcaamba manj taamba sɪ-bei koikoi, bel-ba fafamma. ⁴ Nga bisālŋ da ba waa baa umanj, sisɔ u hāayēlmba, ba yaa saaya ba yiera baa ba dūŋ-maama-i a pigāanj wuɔ ba kālā Diilonjo-i ninsoŋo. Da ba yiera baa-ma dumaanjo-na, ba bincuɔmbanj cie kumanj hā-ba, ba suu ku sɔlaangju yaa dumaanjo-na. Diilonjo taara ku yaa-i.

⁵ Da η nu wuɔ bikulcieŋo-i, u yaa umarj tieŋo sɪ-yuɔ. Fuɔ temma-i u haa u nanga-i Diilonjo yaa nuɔ-i, u cārā u yaa-i bāangū-i baa isuŋgu-i wuɔ u kāyā-yuɔ. ⁶ A ne da bikulcieŋo marj cieŋ u bāangū-i, u ne colcol ŋga u kuu, u Diilonj-hūmellenj-huɔŋga kuu aa yarj-yo. ⁷ Ŋ saaya η ta η titirre nel daama yaa baa-ba, ku yaa ba sie ji ce cāl.

⁸ Umarj duɔ u sa ne u huramba-i fafamma, ku huraa fuɔ ferēŋ dūŋ-baamba-na, kutieŋo hilaa Diilonj-hūmelle huonj-nu. Bamarj sa suyaarj Diilonjo-i ba boyya-yuɔ.

⁹ Bikulcaamba marj naa vii baa ba bɔlbaa-ba-i aa ba bieŋa yu bieŋ komuɔŋa sa-a-siei, na saaya na bie bafamba yireiŋa yaa-i ta na kāyā-bei. ¹⁰ Da na'a na kāyā umarj, u yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na, u saaya u suɔ u bisālmba nuolamma, u saaya u tuɔ ce niraamba nersinni-i fafamma, u saaya u tuɔ saara Diilonj-dūŋ-baamba gbeini-i*, u saaya u tuɔ kāyā sūntaamba-i aa bi tuɔ ce ānfafamma-i ma sinni-na hiere.

¹¹ Bikulcaamba marj saa vāa yogo, baa dii ba nuŋgu-i kāyamma-na. Da η dii-ku, bekūŋ da ku ji muonu ba yunni-i, ba ka cieɪ *Kirsā maama-i jɪna kɔtuŋgu aa ta ba taara ba soŋ. ¹² A ce dumaarj-na barj pāa nuddelelangu marj baa Kirsā-i, ba ka guɔla-kuɔ a taara wɛima hā ba ferɛ. ¹³ A naara kufanġu-i, da na bie-ba ta na kāyā-bei, ba ka ce yentaamba ta ba wuɔra ba bɪŋ nuɔŋ-dumieŋ-na, ba nunni ka ta ni ko-ba, ba ka ta ba dii ba nunni-i nelma marj saa hi-ba. ¹⁴ Terieŋgu fanġu-na, mei taara bikulcabisālmba bir soŋ a hoŋ bisālmba aa yiera terduɔŋ-nu ta ba ce ba dūŋ-huɔya-maacemma-i, ku yaa i bigāarāamba sie da nuŋgu yie. ¹⁵ Kumarj cieɪ mi ta mi warj mafamma-i, bikulcaamba namba naana hūmelle-i tɪ aa cu *Sitāni huonj-nu.

¹⁶ Cieŋo marj duɔ hūu Yesu maama-i aa bikulcaamba waa u dūŋ-baamba-na, u'i saaya u tuɔ kāyā-bei aa yarj Diilonj-dūŋ-baamba ta ba kāyā bamarj taamba sɪ-bei.

Diilonj-dūŋ-baamba yaataambarj saaya ba bel dumaa

¹⁷⁻¹⁸ Diilonj-nelma cieɪra wuɔ: «Niij duɔ tuɔ muo dɪmma-i, η saa saaya η vaa u nuŋgu-i» aa tiraa cira: «Maacembiloŋo saaya baa u maacemma sullu-i».† Terieŋgu fanġu-na, Diilonj-dūŋ-baamba yaataamba marj cieŋ ba maacemma-i fafamma, na saaya na ta na bi ne ba yarj-na fafamma; ku huraa bamarj vaa ba ferɛ baa Diilonj-nelma wamma-i.

¹⁹ Da ba ta ba cāl yaatieŋo-i baa mamarj, aa siertaamba saa yu ba hāi sisɔ ba siei, baa hūu-ma. ²⁰ Umarj duɔ cāl, warj baa-yo banamba yufelle-na, ku yaa bafamba ka kālā.

²¹ Jande, ne Diilonjo-i baa Yesu-Kirsā-i baa *dɔrɔpɔuɔrbiemba-i aa η ce nel daama-i ŋaa miŋ waarj-ma baa-ni dumaa. Baa ta η ce cieɪuɔ. ²² Da η'a η sa suɔ umarj ku kaala, baa tugol η haa η nammu-i u yunġu-na η cārā Diilonjo-i η hā-yo wuɔ u tuɔ ce maacemma Diilonj-dūŋgu-na. Baa yarj banamba ji celieŋ-ni baa ba balaanġu-i. Baa yarj cālmuɔ da-nie.

²³ Ŋ kusūŋguŋ η'a ku sa dɔl-ni, baa ta η nyɔŋ hūŋkolŋo-i yonj, ta η nyɔŋ duvɛŋo-i tɛntɛŋ.

²⁴ Nuɔmba narj cālmuɔ dii u sa fuo; a ne da banamba dii ba tɛna ba āndaanġu-na aa suɔ da ba cālmuɔ-i. ²⁵ Anfafamma sa bi fuo dumɛi. Halle da ku fie vaaya nie nie, ma ji hel.

* **5:10** *Yuifubaa-ba jarā ba niraamba-i dumɛi. Nieŋ Like 7.44. † **5:17-18** Nieŋ Anjɪnamma tiyemmanj-sɛbe-i-na (Deutéronome) 25.4 baa Kor. dɛ. 9.9; Matie 10.10; Like 10.7.

6

Kōraambaŋ saaya ba ta ba kāŋ ba yuntaamba-i

¹ Kōraamba saaya ba ta ba kāŋ ba yuntaamba-i fafamma, ku yaa molo sie da blēna Diilonŋo yerre-i aa bi blēna i hūmelle diele-i. ² Kōraamba maŋ ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i, ba baa yagar ba nunni-i wuō ba natobimba. Ba saaya ba suō wuō ba yuntaamba hūyāa Yesu maama-i aa ba maama bi dōlnu Diilonŋo-i. Terienŋu faŋgu-na, ba saaya ba firnu ba hōmmu-i ta ba ce maacemma-i fafamma ba hā-ba. Niŋ saaya ŋ ta ŋ waŋ mamaŋ baa nuōmba-i ma yaa mafamma-i.

Pol diyaa nelma Timote tūnni-na

³ Umanŋ duō yaŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa nelmanŋ-kerre-i aa tuō waŋ u denŋ maama baa nuōmba-i, umanŋ duō haar Diilonŋ-hūmelle-na, ⁴ kutienŋo ce bombolma. U sa suō kuyunŋu, aa nuharunŋu'i dolaanunŋ-yuō baa āndapirre aa tiraa tuō ce berru nelsōsōmma-na. Ku yaa juōŋ baa nenemunŋu-i, baa cōcōgōluō-i, baa tuosīnni-i, baa ānŋōgōbābalamma-i, ⁵ baa āndapirre-i bamaŋ sa jōgaanŋ kā yaanŋ-na ba hōlma-na. Ba cīnaana ninsoŋo-i aa bir ta ba ne wuō sī Diilonŋ-hūmelle-i gbeitaara-hūmelle.

⁶ Coima saa fa, da ŋ haa ŋ nanŋa-i Diilonŋo-na, weiśīnni nanni saa maar nifanni-i, ŋga ŋ saaya ŋ waa nelienŋ nuōni maŋ sa niēnunŋ moloŋ blīŋkūŋgu. ⁷ ŋ saa da, i juō miwaaŋo-na baa i nienŋa ndii, i ka bi bir baa i nienŋa ndii. ⁸ Kumanŋ gbāanŋ, die tie da i nunŋ-juuru-i baa kompammu-i i hī, nifanni ka saanu baa-ye.

⁹ Bamaŋ kuunŋ gbeinŋa huonŋ-nu, *Sitāni hi ba yaa-i u dii-ba u juōŋo-na. U gbu-ba baa bafamba ferēŋ yufienŋ-niini yaa-i u bel-ba. A ne da yunŋu si dii-nie, ni kōsuōŋ-ba yonŋ. ¹⁰ ŋ saa da, gbeinŋ da a ta a dōlnu-nie a cor, ku yaa diyaaŋ-niŋ āmbabalma sīnni-na hierē. Gbeinŋ-maama taa yaanŋa banamba-na a ce ba nanna Diilonŋ-hūmelle-i, a ce dumaanŋo-na mulīema si dii bei dei. ¹¹ ŋga nuō niŋ yerŋ Diilonŋ-wuonŋ nuō, baa dii ŋ gboluonŋu maacembabalanŋ daama-na. Ta ŋ kuye viisīnniŋ-kūŋgu-i, baa nelnyulmunŋ-kūŋgu-i aa ŋ haa ŋ nanŋa-i Diilonŋo-na. Ta ŋ hīrā ŋ kōōma-i aa ŋ ta ŋ ce nuōmba-i hīehīe. ¹² Vaa ŋ ferē Diilonŋ-hūmelle-na. Baa yaŋ Diilonŋ-nelle korra-nie. Diilonŋo jōguōŋ-ni baa difande maama yaa-i ku'i cie u bi-ni ce-ni u wuonŋ-nuō. ŋ waanŋ difande maama yaa-i fafamma nuōmba yufelle-na ku belle-na.

¹³ Fiefie-i-na, mi ka piye baa-ni Diilonŋo maŋ hāanŋ nelbiliemba-i baa blīmbaamba-i cicēlma-i u nu, aa Yesu-Kirsa maŋ waanŋ ninsoŋo-i baa *Pōse-Pilati-i u bi nu. ¹⁴ Niŋ nuō nelma maŋ, ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa, baa yaŋ cālmuō da-nie, baa yaŋ ba da āntāalamma haa-nie a ji hi Itienŋo-i Yesu-Kirsa jomma-i. ¹⁵ Diilo fuō ferē yaa diyaa yiinŋu faŋgu-i.

U yaa u diei Itienŋo-i;

ānfafamma-i hierē ma tienŋo-i.

U yaa jāmatigibaa-ba-i hierē ba Jāmatigi-i,
aa bi waa yuntaamba-i hierē ba Yuntienŋo-i.

¹⁶ Fuō yaa sa kuunŋ u diei yonŋ.

Cecerma maŋ dii u terienŋu-na

molo sie gbāa piē ma caanŋ-nu.

Molo saa da u yufelle dede

aa molo sie bi gbāa da u yufelle.

Yuntesīnni-i baa fōŋgōtesīnni gbīe baa u yaa-i kudei.

Ma cie.

Blīkūntaamba maama

¹⁷ Waŋ baa bamaŋ biŋkūntaamba-i wuɔ ba yaŋ bombolma-i, aa ba baa haa ba naŋga ba nagāŋ-niini-na; ni gbāa biēna aa yaŋ-ba. Ba yaŋ aa ba haa ba naŋga-i Diilon-ŋa. Biŋkūŋgu biŋkūŋgu, u yaa firinu u huɔŋga-i hā-ye baa-ku bāmbāale i tiē ce i bāaŋgu-i. ¹⁸ Waŋ baa-ba wuɔ ba ta ba ce kuufafaŋgu. Ba yaŋ ba ānfafamma maara. Ba ta ba ce sām̄ma aa ba yaŋ ba nammu ta mu fara fiēfiē. ¹⁹ Da ba ta ba ce mafamma-i, kuu dii ŋaa ba tiera munterfafama-na ba jīna da ba gbāa ji da cicēlma maŋ sa tēŋ dede-i.

Andaperieŋgu

²⁰ Timote, Diilon ŋ hāa-ni nelma maŋ, bel-ma nammu hāi. Andasɔsɔnni maŋ sa kāaŋ hūmeduɔle baa miē Diilon-hūmelle-i, hiel ŋ naŋga niē. Bamaŋ karaaŋ coima-i wuɔ bafamba suɔ yiēŋgu, baŋ fanuŋ ba-naa nelma maŋ nuɔ-i, baa dii ŋ nuŋgu-i mei. ²¹ Ba daa niē sī ba suɔ yiēŋgu, a ce dumaaŋo-na, ba naana Diilon-hūmelle-i.
Diilo kāyā-nei.

Polŋ nyegáan sebeháallŋo maŋ há Timote-i Nelmuoyamma

Pol waa kaso aa nyegēŋ sebe daayo-i a há Timote-i. Huoŋgu fangu-na, u taa u muŋeŋ aa nuamba naa nanna-yuó. Uŋ juó suó wuó u yinni tŋe tŋ, mamaŋ waa u huoŋga-na, wuó nyegēŋ-ma duó há Timote-i baa-ma. Pol nyegáan sebe daayo yaa perieŋ Diilonŋ-nelma-na.

U duóŋ u sebe-i baa jaaluŋgu. U jaalaa Diilonŋo-i Timote maama-na aa suó gboya Timote-i wuó u tuó ce fuó temma; u vaa u ferε baa Diilonŋ-maacemma-i kerε bamaŋ cieŋ-maŋ ba yammu huol baa ma cemma-i (sap. 1-2).

Wuó nuamba bir baa ba huoŋgu aa ta ba waŋ Diilonŋ-nelma-i baa coima, ŋga Timote u yan aa u bel Diilonŋ-maama-i nammu hái, aa uŋ háaláyá mamaŋ, u nyaar-meŋ fafamma (sap. 3).

Sebe periema-na, Pol kaalaa u sŋlma-i, ŋga wuó yinduóŋgu u saa ji hel Diilonŋo huonŋ-nu dede. Diilonŋ uŋ káyá-yuó dumaa, u nuŋgu bi tiraa hi mafamma-i (sap. 4).

Jaaluŋgu

¹ Muó Pol, muómeŋ nyegáan sebe daayo-i. Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muó ŋaa Diilonŋ uŋ'a ma ce dumaa. Diilonŋ uŋ páa nuŋgu-i wuó uman duó suur Yesu-Kirsa horre-na uŋ ka da cicēlma maŋ, wuó mi wuóra waŋ mafamma maama yaa-i.

² Timote, mi bieŋ nuó, mi nyegēŋ sebe daayo-i da mi há nuónei. I To-i Diilonŋo-i baa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i ba ce hujarre nie aa káyá-nie aa fε ŋ huoŋga-i.

Pol dii sireŋŋa Timote-i-na

³ Mi jaal Diilonŋo-i. Mi cáa u yaa-i baa huoŋga diei ŋaa mi bŋncuambaŋ siire ce-ma dumaa. Da mi ta mi cárá-yuó huoŋgu huoŋgu, ŋ maama sa karaanu-mie. ⁴ Niŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ*, ku maama saa karaanu-mie; a ce dumaanŋo-na, ŋ kúoma gbuu bel-mi. Mi taara mi da ŋ yufelle ku yaa mi huoŋga ka fε.

⁵ Niŋ hŋyáa Yesu maama-i baa huoŋga diei dumaa, mafamma saa bi karaanu-mie. Ku duóŋ baa ŋ nyubŋncoiŋo-i Losi yaa igēna, ŋ nyu-i Enisi sire bie-ku, mi suyaa mie nuó ŋ bi siire bie kuuduóŋgu fanŋu yaa-i.

⁶ Terieŋgu fanŋu-na, mi ka tir nel daama-i baa-ni: Miŋ haa mi nammu-i nie aa cárá Diilonŋo-i u há-ni fŋŋgúo maŋ, baa yanŋ u kusirre ŋ wulaa. ⁷ Baa tie holle; Diilonŋ uŋ háa-ye u *Yalle maŋ, di sa ce-ye kortaanŋ mie, di dii holle yie aa ta di ce i tie dól i-naa aa tie suó i ferεŋ belma.

⁸ Terieŋgu fanŋu-na, baa ce senserre baa Itieŋo nelma wamma-i. Aa baŋ diyaa muóŋo-i kaso-i-na fuó maama-na, baa bi ce senserre aa ŋ hel mi huonŋ-nu. Diilonŋ uŋ háa-ye fŋŋgúo maŋ, yanŋ i ce u yaa gboruonŋu aa i hírá muŋeŋma-i *Neldɔdɔlma maama-na. ⁹ Diilonŋo yaa kuraa-ye aa ce-ye u baanŋ mie. U saa ne i fafaanŋu aa ce-ma! U ta u taara u cor baa Yesu-Kirsa-i ce-ye dei ku'i cie. Ma waa u huoŋga-na aa miwaanŋo suó duó jŋna. ¹⁰ Fieŋe yaa nuó-i i Koŋkortieŋo-i Yesu-Kirsa jomma cie i da cedeŋ daayo-i. U yaa juó ji yiera kuliŋgu-i ku

* 1:4 Ku gbáa waa uŋ kaalaa kaaluŋgu maŋ Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sebe-i-na 20.37.

maacemma-na aa pigāan wuɔ diɛ hūu Neldɔdɔlma-i i ka da cicēlma man sa tŋɛ dede-i.

¹¹ Diilonŋo ciɛ-mi Yesu *pɔpuɔrbilonŋ muɔ mi ta mi wuɔra mi wan Neldɔdɔl daama yaa-i mi pigāan nuɔmba-i baa-ma. ¹² Ku'i ciɛ ŋ da mi ce sūlŋ daama temma-i. Ŋga senserre sa da-mi baa-ma. Mi suɔ min haa mi nanŋa-i uman nuɔ-i aa mi suyaa miɛ un hāa-mi maman, ku fŋŋuɔ dii-yuɔ u duɔ gbāa ce mi bella-mɛi ji hi gɛŋgeryiingu-i.

¹³ Min wanŋ ninsonŋ-nelma man baa-ni, ta ŋ wuɔ ma hūmelle-i. Nelnyulmu man dii-yiɛ baa Diilonŋ-hūmelle huɔŋga man dii-yiɛ Yesu-Kirsa horre-na, bel ni fafamma. ¹⁴ *Diilonŋ-Yallen yɛŋ ŋ huɔŋga-na, bel nel daama-i fafamma.

¹⁵ Ŋ saa bi yan-ma suɔma, Diilonŋ-dūŋ-baamba man *Asi-i-na ba naana-miɛ hiere, halle baa Fiɛɛl baa Ermosɛni-i hiere ba naana-miɛ. ¹⁶ Ŋga Diilo kāyā Onesifɔr dumellenŋ-baamba-i. Min fiɛ mi ye kaso-i-na, senserre sa da-yo baa nuɔmba-i; u juɔ u dii sireiŋa miɛ. ¹⁷ Un diyaa u gboluonŋu-i *Ɔɔɔmu-i-na, u taaraaya-miɛ fuɔ ji da-mi. ¹⁸ Gɛŋgeryiingu-na, Itienŋo kāyā-yuɔ a ce Diilonŋo ce hujarre yuɔ. Un ciɛ kuman hā-mi Efesi-i-na, nan fɛɛ-i ŋ suɔ-ku ŋ yan nuɔmba-i hiere.

2

Ŋ saaya ŋ hīrā ŋ kūɔma-i Yesu-Kirsa maama-na

¹ Mi biɛ, nuɔ fuɔ, Yesu-Kirsaŋ ciɛ baa-ye cemma man, yan ku ta ku dii sireiŋa niɛ. ² Min wanŋ nelma man baa-ni nuɔmba bɔi yufelle-na, ne nuɔmba namba ŋ dii-ma ba nammu-na. Kutaamba saaya ba vii, aa ba saaya ba gbāa ta ba hāalā banamba baa-ma.

³ Ta ŋ hīrā ŋ kūɔma-i ŋaa sorosiyienŋ nuɔ Yesu-Kirsa huonŋu-na. ⁴ Sorosiyienŋo man duɔ tuɔ taara u ce u yuntienŋo huɔŋga-i, u sa dii u nanŋa-i weiima namma-na, u tuɔ yii baa sorosisinni yaa yon. ⁵ Aa da ba'a na finu gbarun-nu aa nanŋ sa gbar ban'a na gbar dumaa, nanŋ ka ce niɛ gbāa yar? ⁶ Suontienŋ un mulāanŋ baa u suonŋu-i, fuɔ yufelle yaa saaya di hel igēna u dīmna-na. ⁷ Min wanŋ nelma man baa-ni, ne-ma torro aa Itienŋo ka ce ŋ suɔ ma yaanŋa-i hiere.

⁸ Yanŋ Yesu-Kirsa maama ta ma tŋenu-niɛ, *Davidi hāayēlŋo, u kuu aa sire ŋaa man wanŋ dumaa *Neldɔdɔlma-na. Mi wuɔra mi wan Neldɔdɔlma famma yaa-i. ⁹ Mi mulŋenŋ nelma famma maama yaa nuɔ-i. Ba bilaa-mi vaa-mi ŋaa nelbabalanŋ muɔ. Ŋga banŋ fiɛ vaa-mi, ba saa gbāa vaa Diilonŋ-nelma-i. ¹⁰ Ku'i ciɛ ŋ da mi niɛ Diilonŋo yufellenŋ hilaa bamanŋ nuɔ-i aa hīerā mulŋenŋ daama-i hiere. Mi ciɛ mafamma-i Yesu-Kirsa duɔ bi kor bafamba-i ba da suur Diilonŋ-nelle-na. ¹¹ Nel daama-i coima sɪ:
Da kuɔ i hūyāa-ma a ku baa Yesu-Kirsa-i,
i ka bi sire a waa baa-yo.

¹² Aa diɛ hīrā mulŋema-i fuɔ maama-na,
i ka ce i bāanŋu-i baa-yo.
Diɛ cīina-yuɔ,
fuɔ ka bi cīina-yiɛ.

¹³ Da kuɔ huhurmantaanŋ miɛ,
fuɔ-i huhurmantienŋo sɪ;
u siɛ gbāa yagar fuɔ fɛɛŋ nun-āndaanŋu-i.

Timoteŋ saaya u bel u fɛɛ dumaa

¹⁴ Diilonŋo yufelle-na, ta ŋ wanŋ nel daama ta ma tŋenu nuɔmba-i, wuɔ ba baa gāŋ baa moloŋo nelmanŋ-yun-nu. Ijieni fanni sa fa weiima. Uman duɔ

waa nu-ni, ku bíena u Diilon-ŋúmellen-kǔngu-i. ¹⁵ Gbáŋ waa nelfefeiŋ nuó Diilonjo yufelle-na. N maacemma saa saaya ma ta ma da-ni senserre. Waŋ Diilon-nelma-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. ¹⁶ Hiel ŋ nanŋa ándasosónni-na baa ándenni maŋ sa káaŋ húmeduóle baa mié Diilon-ŋúmelle-i. Bamaŋ waan nifanni temma-i, ba maa Diilonjo-na ba ká. ¹⁷ Ba nelma dii ŋaa pácɔɔ ta ma guóla nuómba yunni-i ma ká. Unajo yaa Imene-i aa unajo yaa Filéti-i. ¹⁸ Ba yaan ninsoŋo-i aa ta ba pira nuómba-i Diilon-ŋúmelle-na wuó kuomba siire cor tí. ¹⁹ Nŋa Diilon ŋ jíena dúntuole maŋ, dii dii di temma-i. Ma nyegáan dúntuole fande-na wuó: «Itieŋo suó u baamba-i.» Aa tiraa nyegéŋ wuó: «Umaŋ duó cira fuó dii baa Itieŋo-i, kutieŋo saaya u hiel u nanŋa kuubabalaanŋu-na.»

²⁰ Da ŋ suur wein dǔngu-na, ma sí ŋ da jukalni-i ni sínni-na hiere ké? Da ku waa yibuó, u hiel sukpekpellun-niini yaa-i, aa da ku waa yigbáŋgbáalaanŋu-i u hiel sudóllun-niini. ²¹ Kuu bi dii dumei baa miéŋo-i. Miŋ tagaaya ámbabalma sínni maŋ pigáan-ni daani-i, umaŋ duó bel u feré nie, kutieŋo ka waa ŋaa jukalni maŋ baŋ tieraaaya-nié jína ta ba hiel-ni yibómbómbaa-ba-na. Ni ka waa ta ni fa ni tieŋo maama-i u tuó bíe-ni u ce maacenfafamma-i ma sínni-na hiere.

²² Timote, naaciemaŋ kuyeŋ niibabalanni maŋ, ne-ni aa ŋ yaŋ-ni. Ta ŋ kuye viísinni, baa Yesu maama, baa nelnyulmu. Taa na nunu na-naa fafamma baa bamaŋ cáaraŋ Itieŋo-i baa huóŋga diei. ²³ Baa dii ŋ nuŋgu-i miminsínnin-ándenni-na baa nelsósomma-na, ni jo baa beru. ²⁴ A ne da Itieŋo cáaraŋo saa saaya u ce beru. U saaya u fa baa nuómba-i hiere aa tuó suó ba háalámma baa Diilon-nelma-i, aa waa hóhŋantieŋo. ²⁵ U saaya u tuó tagaaya Diilon-nelma-i da yambaa u pigáan ányagarmantaamba-i, ku nie sí Diilonjo ka káya-bei ba nanna ba cílabalaŋo-i aa síe ninsoŋo-i. ²⁶ *Sitáni bilaa-ba ce-ba u kóraamba; mafan da ma ce, ku yaa ba ka gbáa húu ba feré u kórsínni-na aa waa ba feréŋ nuó.

3

Balaanŋu maŋ ka waa miwaanjo tímma-na

¹ N saaya ŋ suó wuó miwaanjo tímma-na yinni nanni ka huol. ² Nuómba ka ta ba ce nahuóŋga, gbeiŋ-maama ka ta yaanŋa bei, bombolma ka ce ba ta ba kaal ba feré. Ba ka ta ba tuora Diilonjo-i. Ba síe ji ta ba nu ba bíncuómba nunni-i. Ba síe ji ta ba suó ánfafamma-i. Ba síe ji ta ba káŋ Diilon-biŋkǔngu. ³ Ba ka waa hoduraamba, yebíenataamba, kakarkuontaamba, bubólaamba, ba síe ji ta ba suó baŋ bíŋ kumaŋ ánfafamma-i. ⁴ Ba ka ta ba hel ba naa honninŋ aa waa hóhuoltaamba. Bombolma ka cɔruónu-bei. Ba yufieŋ-maama ka ta yaanŋa bei a yaŋ Diilon-maama-i. ⁵ Ba ka ta ba cu nuómba yammu-i wuó ba wuó Diilon-ŋúmelle, a ne da ba hómmu-na ba cínaana u fǔŋgúó-i. Baa ta ŋ pié kufanŋu taamba-i. ⁶ Ba hóлма-na, banamba wuóra dumieŋa-na ba táal cakarkuontaamba-i ba dii-ba ba kuocuaŋgu-na. Caamba famba saa nanŋ kaasínni Diilon-ŋúmelle-na, ba yufieŋ-maama taa yaanŋa bei. ⁷ Báanŋu-i baa isuaŋgu-i ba taara ba suó yieŋgu, ŋga ninsoŋo yaraa-ba suóma. ⁸ Sanési-i baa Sámбириси-i* baŋ cínaana *Moisi-i dumaa, daaba bi cínaana ninsoŋo-i dumei. Baŋ jǔguóŋ mamaŋ ma saa fa. Ba Diilon-kǔngu saa jáal kaanŋu. ⁹ Nŋa

* 3:8 Sanési-i baa Sámбириси-i: *Yuifu ba bíncuamba taa ba bí Espitaan hiriema-i dumei. Nieŋ ba maacemma-i Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 7.11-12.

ku sie vaaya nuamba ka suw wuw daaba sa warj ninsoŋo ŋaa barj suyaa baa Sanesibaa-ba-i† dumaa.

¹⁰ Nuw fuw, ŋ daa miŋ hāalāayā nuamba-i kumaŋ. Ŋ daa mi ciluw-i. Ŋ suw miŋ donyaŋ kumaŋ. Ŋ suw mi Diilon-ŋümellen-künŋu-i. Ŋ daa miŋ koŋ mi huŋŋa-i dumaa. Ŋ suw mi nelnyulmuŋ-künŋu-i aa ŋ suw miŋ nyaarāa Diilon-maama-na dumaa. ¹¹ Kumaŋ haa-mie Antiyosi-i-na, baa Ikoniyomu-i-na, a naara Lisire-i-na, ŋ suw-ku. Miŋ cie sülma maŋ, ŋ suw-ma. Mullerj hama-i mi saa ce-ma? Ŋga Itienjo hielaa mi yuŋgu-i meŋ hiere. ¹² Ku yaanŋa yaa dumaanjo-na; bamaŋ da ba ta ba taara ba wuw Diilon-ŋümelle-i diŋ saaya di wuw dumaa Yesu-Kirsa horre-na, ba ka mulleŋ. ¹³ Ŋga nelbabalaamba-i baa huhurmantaamba ka cor baa ba balaanŋu-i. Ba ka pira banamba-i aa bi pira ba fere.

¹⁴ Nuw fuw, niŋ hāalāayā kumaŋ aa sie-ku wuw ninsoŋo, bel-ku nammu hāi. Ŋ suyaa niŋ hāalāayā-kuw umaŋ wulaa-i. ¹⁵ Ŋ suyaa Diilon-nelma-i dii ŋ bisānsinnij. Da ŋ haa ŋ nanŋa-i Yesu-Kirsa-i-na, ma yaa gbāa ce-ni nelnurāŋ nuw ŋ kor. ¹⁶ Mamaŋ nyegāaŋ Diilon-nelma-na hiere, ma hilaa Diilon nuŋ-nu. Ma kāyā nelie suw ninsoŋo-i, ma hiel coima molon nuŋ-nu, ma dii nelieŋo hūmefafallen aa ce-ni nelviin nuw. ¹⁷ Diilon-nelma tigiin Diilon-noljo-i fafamma u hi u fuonŋu-i tuw gbā u ce ānfafamma-i ma sinni-na hiere.

4

Waŋ Diilon-nelma-i

¹ Yesu-Kirsa jomma maama-na duw ji ger cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i, baa u *nellentesinni bi maama-na, mi ka warj nel daama-i kuola-meŋ baa-ni Diilonjo yufelle-na baa Yesu-Kirsa fuw fere bi yufelle-na: ² Ta ŋ warj Diilon-nelma-i baa nuamba-i. Ku balaan o, ku faa o, ta ŋ warj-ma. Dii nuamba-i hūmefafalle-na. Umaŋ duw cāl, warj-ma baa-yo wuw u cālāa, aa ŋ ta ŋ bi dii sireiŋa bei. Mafamma-i daama-i hiere, ta ŋ ce-ma baa hōhnanŋa. ³ Ŋ saa da, yiinŋu dii baa yiinŋu, nuamba ka ta ba gbar ninsoŋo-na ba nyaanu ba yufieŋ-maama. Ba ka hiel ba yufellen-nuamba da bāmbāale ba ta ba piieye kumaŋ suuriinun-bei. ⁴ Ba ka ciina ninsoŋo-i aa ta ba nu nelsasomma. ⁵ Ŋga nuw-i, ta ŋ suw ŋ fereŋ belma weima-na hiere, ta ŋ hira ŋ kūoma-i, ta ŋ kuye *Neldadlma wamma-i. Diilon un hāa-ni mamaŋ hiere, ce-ma maŋ saaya ma ce dumaa.

Polyinni tle ti

⁶ Muw fuw, mi yinni tle ti. Mi ka ce ŋaa tammaŋ-künŋu hā Diilonjo-i. ⁷ Mi kūw ciefafaanŋu. Miŋ taa mi donya kumaŋ mi hii-ku. Mi saa nanna Diilon-ŋümelle-i. ⁸ Fieŋie-i-na, mi viisinnij-nyantuoluo dii tuw cie-mi. Itien un suw u ger, u ka hā-mi baa-yo gēŋgeryiinŋu-na. Aa muw sl mi diei yon, u jommaŋ ka dālnu bamaŋ hiere, bamaŋ niyan u jomma-i, u ka hā kutaamba-i baa ba bi baamba-i.

⁹ Gbaŋ ŋ jo donduo mi wulaa. ¹⁰ Demasi nanna-mie aa tuw yii baa miwaan daayo huoya-niini. Dumande-i-na, u taa kā Tesalonike. Kiresā fuw kā Galasi aa Tite kā Dalmasi. ¹¹ Like yaa tiyāa baa-mi u diei yon. Ta ŋ jo baa Marke-i, u maacemma dii mi wulaa bōi. ¹² Mi puwraa Tisike-i Efesi. ¹³ Da ŋ ta ŋ jo, ŋ bie mi waan-joŋgoruo-i Karpusi wulaa dii Torasi-i-na ŋ ji hā-mi, baa sebēbaa-ba-i. Cāaniŋ-sebēbaa-ba* künŋu yaa dii kpelle yan.

† 3:9 Sanesibaa: Ku birii a saanu baa cerma Girekimma-na ma nyegāaŋ wuw «Sanesi baa Sambiresi». Nien 3.8. * 4:13 Cāaniŋ-sebēbaa-ba: Bafamba taa ba ce cāani yaa ŋaa sebēbaa ba nyegēŋ.

¹⁴ Alésándire maŋ fánaŋo-i, u ciε karaaŋgu baa-mi cor; Itieŋo ka pá-yo ku sólaaŋgu. ¹⁵ Inŋ waanŋ Diilonŋ-nelma maŋ, u cínaana-meí hiere, a ce dumaanŋo-na bel ŋ fere yuo.

¹⁶ Baŋ'a ba ce mi ándaanŋu-i yidieláŋgu-na, molo saa cu mi huonŋ-nu, ba naana-miε hiere. Diilo baa yuu-ba ku cémelle. ¹⁷ Baŋ fiε nanna miε, Itieŋo saa nanna-miε; u háa-mi holle mi waŋ u maama-i maŋ saaya ma waŋ dumaa. *Nieraamba-i niléiŋa-na hiere ba nuo-ma ka saa. Aa u tiraa hũu-mi kuliŋgu nammu-na†. ¹⁸ Itieŋo ka cor tuo hiel mi yunŋu-i weima-na hiere; u ka kor-mi aa ce mi suur u nelle-na. Boboima gbε baa u yaa-i hõnni maŋ jonŋ. Ma ciε.

Jaaluperienŋu

¹⁹ Jaal Pirsika-i‡ baa Akilasi-i a naara Onesifor dumellenŋ-baamba-i ŋ há-mi. ²⁰ Erati tiyáa dii Korēnti. Turofimu saa da hõnni mi yaŋ-yo dii Milēti. ²¹ Gbáŋ ŋ jo aa waanŋgu suo da ku tá.

Ebulusi páa ŋ jaaluŋgu, baa Pudēnsi-i, baa Linusi-i, baa Kulodiya-i a naara Diilonŋ-dūŋ-baamba namba-i hiere.

²² Itieŋo tε baa-ni. U káyā-nei hiere.

† **4:17** Kuliŋgu nammu-na: Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyegáanŋ girekimma-na wuo: Aa tiraa hũu-mi jara nuŋgu-na. ‡ **4:19** Pirsika yerre nande yaa Pirsili. Nieŋ Põpuor. 18.2.

Polŋ nyegáan sɛbe man há Tite-i Nelmuoyamma

Tite waa Pol wuɔratienjo nanjo. Nga u saa waa *Yuifuyienjo; u waa *nieryienjo aa hũu Yesu maama-i (Gal. 2.1-3). U káayá Pol ɓoi u maacemma-na. Polŋ nyegáan sɛbe daayo-i há-yo huonŋu man nuɔ-i, u waa Kireti. Pol naa ce u tlena terienŋu-na duɔ káyá Diilonŋ-dũŋ-baamba-i ba suɔ ba maacemma belma Diilonŋ-dũŋgu-na.

Pol piiye Diilonŋ-dũŋ-baamba yaataamban gbiɛ ba waa dumaa, aa cira baman mieláan Diilonŋ-nelma-i ba pira nuɔmba-i, ba ta ba nuola-bei (sap. 1). U pigáan Tite-i un saaya u wan maman baa Diilonŋ-dũŋ-baamba-i: Bĩncuɔmba-i, cicɔraamba-i, naaciamba-i baa kɔraamba-i, nelienjo nelienjo baa u nelma (sap. 2). Ku huonŋu-na, u dii u nunŋu-i Diilonŋ-dũŋ-baamban saaya ba ta ba wuɔ gboluonŋu man, aa da na ta na nunu na-naa tlenamma-na kun faa dumaa (sap. 3).

Jaaluŋgu

¹ Muɔ Pol, muɔmei nyegáan sɛbe daayo-i. Mi cãa Diilonjo aa tiraa waa Yesu-Kirsa *pɔpuɔrbilon muɔ. Diilonjo yufellen hilaa baman nuɔ-i, u puɔraa-mi wuɔ mi káyá-bei ba hũu u maama-i aa pigáan-ba ninsoŋo-i ba da ba ta ba wuɔ u hũmelle-i fafamma. ² Mafamma da ma ce, Diilonjo-i Ninsontien un pãa cicɛlma man nunŋu-i aa suɔ duɔ jina miwaanjo-i, ba ka ta ba hiŋ ma taalunŋu. ³ Diilonjo-i i konkortien un ŋa naa dii huonŋu man duɔ kor nelbiliamba-i, kun juɔ hi, u puɔr-mi baa u nelma-i mi ta mi wuɔra mi wan-ma baa nuɔmba-i ba da ba suɔ-ma.

⁴ Tite, mi nyegɛŋ sɛbe daayo-i da mi há nuɔnei baa-yo. Mei ferɛŋ bierŋo'i nuɔŋo-i i Diilonŋ-hũmelle-na. I To-i Diilonjo-i baa i Konkortienjo-i Yesu-Kirsa-i ba káyá-niɛ aa fɛ ŋ huonŋa-i.

Diilonŋ-dũŋ-baamba yaatienjo stnni-i

⁵ Tite, mi yaan-ni Kireti-i-na ŋ da ŋ perien maacemma man tɛyãa cemma terienŋu-na aa ŋ da ŋ wuɔra fiɛl yaataamba há Diilonŋ-dũŋ-baamba-i nilɛiŋa-na hierɛ ŋaa min waan-ma baa-ni dumaa. ⁶ Da ŋ'a ŋ fiɛl uman, cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ aa u saaya u waa ciɛŋo diei tienjo. U bisãlmba saaya ba hũu Yesu maama-i, ba ciluɔ saaya u vii aa ba saaya ba ta ba nu ba bĩncuɔmba nunni-i. ⁷ Diilonŋ-dũŋ-baamba yaatienjo ce Diilonŋ-maacemma, a ce dumaanjo-na cãlmuɔ saa saaya u da-yuɔ. U saa saaya u waa bombolmantienjo, u huonŋa saa saaya ka maar-o, u saa saaya u tuɔ ce konjhiliŋgu, u saa saaya u waa berkartienjo, u saa bi saaya u tuɔ wuɔ huhurma-na. ⁸ Ku saaya u tuɔ suɔ niraamba belma aa waa ãnfafammanceronjo. Ku saaya u waa nelnurãŋo, aa waa nelviinjo, aa tiraa waa Diilonŋ-nolŋo. Ku saaya u tuɔ suɔ u ferɛŋ belma. ⁹ Kutienjo saaya u nyaar Diilonŋ-nelma-na a wuɔ ma hũmelle-i ŋaa un hãalãayã-mei dumaa, ku yaa u ka gbãa wan-ma fafamma a dii sireiŋa nuɔmba-na aa da nunŋu nuharuntaamba-na.

Bel ŋ ferɛ coikartaamba-na

¹⁰ Na saa da, yaagbãraamba maaraaya; ba nunni sa suɔ aa dɔl. *Yuifubaa-ba man suuri Yesu horre-na, ba yaa ɓoi. Da ba ce ba ta ba piiye ba tãal banamba-i. ¹¹ Maman saa saaya wamma, ba wan ma yaa-i da ba da nallã

ba nienja-i. Baa yan ba cor baa-ku, ba guɔla dumienja bɔi dumaanjo-na. ¹² Ba nellen-tobiŋo nanjo waa tuɔ suɔ yienɔgu, u saa fuo-ma, u waan-ma wuɔ: «Kiretitaamba sa wan ninsoŋo gbula. Ba balaan ŋaa kelɔamba aa tiraa waa yentaamba. Ba yii baa ba kusunni yon.» ¹³ Uŋ waan mamaj, u saa kar coima. Terienɔgu fangu-na, fulnu-bei ŋ wan ninsoŋo-i baa-ba ku yaa ba ka vii Diilon- hūmelle-na. ¹⁴ Wan baa-ba wuɔ ba baa fer Yuifu ba yinatimma-i, ninsoŋo sɪ; aa nuɔmba man cɪnaana ninsoŋo-i, ba baa cu ba nelma huon-nu. ¹⁵ Nelien nuɔ ŋ huɔŋ da ka waa welewele, ŋ weima-i hiere ma bi waa welewele dumei. Nga baman guɔlaaya ba fere aa cɪna Diilonjo-i, fafaangu diei kuu si dii-bei. Ba balaan baa ba hɔmmu-i hiere. ¹⁶ Ba wura ba piiye wuɔ bafamba suɔ Diilonjo-i, a ne da ban ceŋ kuman ku pigaan wuɔ ba sa suɔ-yo. Ba balaan cor, ba sa nu nelien andaangu, anfafamma yaraa-ba cemma ma kungu-na hiere.

2

Babɪncuɔmban saaya ba waa dumaa

¹ Tite, Diilon-hūmellen taaran kuman, nuɔ ta ŋ hāalā nuɔmba-i ku yaa-i. ² Wan ba babɪncuɔmba-i wuɔ ba ta ba suɔ ba fereŋ belma, ba waa bɪncɔfafaamba, ba waa nelnurāamba aa ba nyaar Diilon-maama-na, ba yan nelnyulmu waa-bei, aa ba waa hɔhɪnantaamba.

³ Aa ŋ bi wan baa cicɔraamba-i wuɔ ba ta ba ce Diilon-bisālŋ temma. Ba yan sikuɔŋa-i, ba baa bi yan kolma ta yaanga bei. Ba ta ba dii nelfafamma nuɔmba tunni-na. ⁴ Ku yaa cabisālmba ka ta ba suɔ ba dɔl ba bɔlbaa-ba-i baa ba bisālmba-i. ⁵ Ba ka ce nelnurāamba, baa cafafaamba. Ba ka yiera terduɔŋ-nu aa vii aa ta ba sɪe ba bɔlbaa-ba wulaa. Mafan da ma ce, molo sɪe da bɪna Diilon-hūmelle yerre-i.

Titeŋ saaya u ce kuman ha naaciemba-i

⁶ Dii nelma naaciemba tunni-na wuɔ ba yan bisānsɪnni-i. ⁷ Nan fere-i, ŋ saaya ŋ yan ŋ ciluɔ fa weima-na hiere; ba ta ba ne u yaa-i aa ta ba ce. Ta ŋ wan Diilon-nelma-i baa-ba man yer dumaa; baa ta ŋ puona baa-ma. ⁸ ŋ nelma saaya ma koŋ, huhurma saa saaya ma waa-mei, ku yaa ŋ bigaarāamba sɪe da cāl-e. Mafan da ma ce, ba yammu ka ture.

Kɔraamban saaya ba waa dumaa

⁹ Kɔraamba saaya ba ta ba sɪe weima-i hiere ba nebimba wulaa. Ba ta ba ce ba hɔmmu-i. Ba baa ta ba fanu baa-ba. ¹⁰ Ba baa bi ta ba cuo ba nagāŋ-niini-i. Ba yan aa ba firnu ba hɔmmu-i baa-ba, ku yaa nuɔmba ka sɪe Diilon-nelma-i, u yaa i koŋkortienjo-i.

Diilonjo hujarre yaa kuraa-ye

¹¹ Na saa da, Diilonjo pigaan-ye u hujarre-i a ce nelbiliemba-i hiere ba da ba gbāa kor. ¹² Diilonjo un cie hujarre-i yie, ku cie i hiel i nanɔa kuubabalaangu cemma-na, aa ce i sa gbar nyaanu i yufien-niini-i banamba temma-i. U cie kufangu-i i die gbāa bel i fere fafamma nyungo ku baan daaku-na, aa vii aa tie ce Diilonjo huɔŋga-i ¹³ i cie yibuɔ man in hɪŋ u taalungu-i. Yienɔgu fangu-na, i ka da Dombuɔ bɔbɔima-i, i ka da i koŋkortienjo-i Yesu-Kirsa bɔbɔima-i. ¹⁴ U yaa hāa-ba u fere ba ko-yo i solaangu-i duɔ hiel i yunni-i āmbalma-na aa migāŋ i hɔmmu-i da welewele ce-ye fuɔ baan mie i die gbāa tie kuye anfafamma cemma-i.

¹⁵ Niŋ saaya ŋ ta ŋ waŋ mamaŋ ma yaa mafamma-i. Nuɔnei yaatien nuɔŋo-i, ta ŋ dii sirɛiŋa bei aa ŋ bi ta ŋ nuola-bei. Baa yanj molo ce yaadolle baa-ni.

3

Diilon ŋ taaran wuɔsaŋgu maŋ

¹ Ta ŋ titirre-mɛi baa Diilon-dūŋ-baamba-i wuɔ ba saaya ba ta ba sie fāamaambaa-ba wulaa baa yuntaamba bi wulaa. Ba ta ba nu ba nunni-i aa ta ba kuye kuufafaŋgu cemma-i. ² Ba baa waŋ āndaparaŋgu a hā moloŋo, ba baa ce berru baa moloŋo. Ba suɔ ba fɛrɛŋ belma aa ba bi bel nuɔmba-i hiere da hiehiɛ. ³ Na saa da, miɛ fɛrɛ-i i waa dumei, i saa tiɛ suɔ kuyunŋu. I saa tiɛ hūu āŋhūuma. Ii naa pira, i taa i ce kumaŋ dɔlaanun-yei yon, aa i yufien-maama naa ta yaanŋa yiɛ. I maacemma saa naa fa, nenemunŋu waa-yiɛ. I waa pɔpɔraan miɛ aa i taa i bigāan i-naa. ⁴ Nga Diilonŋo-i i koŋkortien ŋ juɔ'a u ka pigāan nuɔmba-i u fafaŋgu-i baa u nelnyulmu-i yiinŋu maŋ nuɔ-i kun juɔ hi, ⁵ u kuraa-ye. Inj hii ce ānfafamma maŋ, u saa ne mafamma aa kor-e de! Nga i hujarre'i kuɔ-yo u kor-e. U hāa-ye u *Yalle yaa a kor-e. U Yalle caya-yiɛ hūmmaŋ temma a hur i āmbabalma-i a ce-ye nelfelaan miɛ i doŋ tiɛ ce ānfɛleŋo. ⁶ U puɔraa i koŋkortienŋo-i Yesu-Kirsa yaa jo baa-de sām̄baga yufelle ji hā-ye. ⁷ U ciɛ mafamma-i wuɔ ŋ dɔlaa-ye aa ce-ye nelviin miɛ, inj hīŋ cicɛlma maŋ taalunŋu-i, i ce ma taan miɛ.

Bel ŋ fɛrɛ terbiɛnataamba-na

⁸ Nel daama-i nuharunŋu si dii-mɛi, mi taara ŋ waŋ-ma kuola-mɛi, ku yaa bamaŋ haa ba nanŋa Diilonŋo-na ba ka ta ba kuye ānfafamma cemma-i. Ku faa aa ku kāyā nuɔmba-i hiere. ⁹ Baa nyiɛsɪŋ nelma maŋ yunŋu si dii-mɛi, bɪncuɔŋ-yirɛiŋa-i, cɔcɔgɔluɔ-i, āndapirre-i *ānjɪnamma-na, hiel ŋ nanŋa nie. Mamaŋ mafamma-i daama-i hiere yunŋu si dii ma diei nuɔ, ma sa kāyā nelieŋo. ¹⁰ Da kuɔ nelboronŋo dii na hɔlma-na, da ŋ gboya-yuɔ ku yu i hāi aa u saa nanna, hiel-o na hɔlma-na. ¹¹ Nj suyaa kerre wuɔ fuɔ temma-i u naana Diilon-hūmelle-i. Aa ŋ yagaraa cor tuɔ ce kuubabalaŋgu-i, u kɔsuɔŋ u fɛrɛ'i dumaŋo-na.

Andaperienŋu

¹² Artemasi-i baa Tisike-i mi ka saan unaa kā na wulaa. Duɔ kā, ŋ gbāŋ ŋ jā-mi Nikopolisi-i-na; mi taara mi ka ce waan-huɔŋgu-i kusuɔŋ-nu'i. ¹³ Senasi maŋ piiyen ŋ kāyā nuɔmba-i gɛŋgerbaa-ba-na, gbāŋ ŋ kāyā-yuɔ baa Apolosi-i, da ba biɛ hūmelle-i bɪŋkūŋgu baa naa ba wulaa. ¹⁴ I natobimba saa saaya ba waa yon nelbiliemba; ba saaya ba hāalā ānfafamma cemma-i ta ba gbā ba kāyā sūntaamba-i.

¹⁵ Bamaŋ dii baa-mi hiere bande-i-na ba pāa ŋ jaalunŋu. Inj daa jēnaamba maŋ Yesu horre-na, jaal-ba ŋ hā-ye.
Diilo kāyā-nei hiere.

Polŋ nyegāaŋ sebē maŋ hā Filemō-i Nelmuoyamma

Filemō waa nelbuō. U nuō Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i aa hūu-ma. U waa tēna Kolōsi. Kōraamba waa baa-yo. U kōriēŋo naŋo-i ba taa ba bī-yo Onesimu. Onesimu ji gbar aa naa yaŋ-yo. Uŋ gbaraā dumaanō-na, yīiŋgu naŋgu-na u kā ka da Pol dii kaso-i-na. Pol wuō piye Yesu maama-i baa-yo fuō wuō bi hūu-ma.

Huōŋgu naŋgu juō hi, Pol wuō saan-yo hā u yuntieŋo-i baa-yo. Ku waa kōriēŋo maŋ duō gbar aa ba hi-yo bel-o, ba sa puona baa u kūōma huolma-i. Sebē daayo nyegēmman-yunŋu yaa kufanŋu-i duō cārā Filemō-i wuō u ce jande aa u yaŋ Onesimu bir suur u dumelle-na, u baa gāŋ baa-yo, u yaŋ aa u bel-o fafamma kēre ba ciē baaduōmba *Kirsā horre-na.

Pol hiiriye u yalle-i baa u jleŋo-i u sebē-i-na. U sa guor-o, u sa kpakpaa-yo, u saa bi cie-yo wuō u baa ce kumaŋ saaya cemma Onesimu-i-na. Nga Kirsā nelnyulmuŋ migāaŋ tēnamma-i dumaa, u piye ma yaa da ma tēnu u jleŋo-i baa bamaŋ ka kalaŋ sebē daayo-i hiere.

Jaaluŋgu

¹ Muō Pol, ba bilaa-mi dii-mi kaso-i-na Yesu-Kirsā maama-na. Muō baa mi natobiŋo-i Timote-i, miemei nyegāaŋ sebē daayo-i diē hā-ni Filemō. Nuōnei i jleŋ nuō, nuōnei i nabentieŋ nuō maacemman-hūmelle-na. ² I bi nyegāaŋ-yo diē hā Diilonŋ-dūŋ-baamba maŋ tigiŋ ŋ dumelle-na baa i tūō-i Apiya-i a naara Arsipe-i fuo maŋ vaa u fere tuō ce Diilonŋ-maacemma-i baa-ye. ³ I To-i Diilonŋo-i, baa Itieno-i Yesu-Kirsā-i, ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i.

Pol nuō Filemō maama-i

⁴⁻⁵ Filemō, niŋ dōl Diilonŋ-dūŋ-baamba-i dumaa, baa niŋ haa ŋ naŋga-i Itieno-i Yesu-i-na dumaa, mi nuō-ma hiere. A ce dumaanō-na, da mi ta mi cārā Diilonŋo-i huōŋgu huōŋgu, mi ta mi jaal-o ŋ maama-na. ⁶ Mi cārā Diilonŋo-i wuō niŋ hūyāa u maama-i i waa horre maŋ nuō-i daade-i, u yaŋ di ta di kā baa di yaanŋa, ku yaa *Kirsāŋ ciē ānfafamma maŋ yiē, nuōmba ka suō-ma. ⁷ Kpōr, niŋ dōl Diilonŋ-dūŋ-baamba-i dumaa, ku fē ba hōmmu-i, a ce dumaanō-na ku dōlaanu-miē cor aa tiraa dii sireiŋa miē.

Pol cārā Filemō-i a hā Onesimu

⁸ Filemō, *Kirsā yerre-na mi gbāa guor-ni ŋ ce kumaŋ saaya cemma. ⁹ Nga mi niē da ku boyaa mi ne niŋ dōl nuōmba-i dumaa, aa cārā-niē ku yaa faa. Muō Pol, mi yaanŋa cāa, a naara kufanŋu-i ba diyaa-mi kaso Yesu-Kirsā maama-na. ¹⁰ Mi cārā-niē da mi hā Onesimu *yaa-i. U nuō Kirsā maama-i mi nuŋgu-na kaso-i-na bande-i-na aa hūu-ma, a ce dumaanō-na u ciē mi biēŋo. ¹¹ Diēlūō-i-na, u saa tuō fa weima u hā-ni, ŋga fiēfiē-i-na, u ka fa a hā nuōŋo-i aa bi fa hā muōŋo-i.

¹² Mi saan-yo da mi hā-ni, uu dii ŋaa mei fereŋ tāmman-wuōŋo ¹³ Miŋ yeŋ kaso-i-na bande-i-na *Neldōdōlma maama-na, mi taa mi taara mi jina-yuō mi caaŋ-nu u tuō ce mi maacemma-i naŋ fuonŋu-na. ¹⁴ Nga mi sa taara mi ce

* **1:10** Onesimu yunŋu yaa wuō «fa weima».

kumanj sa dolaanuj-nie. Mi sa taara mi guor-ni η ce ānfafamma hā-mi. Mi taara da η'a η ce kumanj hā-mi ku hel nanj fereη huōη-na.

¹⁵ Ku gbāa ce Onesimu furaaya η caaηgu-na da huōηgu cεlle aa duō bir kā ka waa baa-ni gbula hai gbāa suō? ¹⁶ Gboluonj daaku-na, baa bel-o ηaa koriegbāηgbālāηo, bel-o ηaa η nelkpekpelηo. U maama dii kpelle mi huōηga-na; ηga uη kāη na da na ka tlena baa na-naa, a naara nanj tiraa na ye Itienjo baaη namaa na hāi-i-na, u maama saaya ma waa kpelle nanj huōηga-na a yan muōηo-i. ¹⁷ Da η ta η kāη-mi η jleη muō, bel-o ηaa ninj bilaa muōηo-i dumaa. ¹⁸ Da kuō u cālāa-ni baa weima, sisō η cēmelle dii-yuō, muōmei ka pā-de hā-ni. ¹⁹ Muō Pol, muōmei nyegāaη nel daama-i baa mi fereη nanja wuō mi ka suu u cēmelle-i. Nga η saaya η suō wuō mei bi cēmelle dii nuōηo-na: η saaya η pā η fere a hā-mi.† ²⁰ Mi natobinj nuō, jande, ne Itienjo-i aa η ce-ma ηaa minj waan-ma dumaa; ne Kirsa-i aa η fē mi huōηga-i.

²¹ Minj yenj terienju manj nuō-i, mi suyaa wuō minj waanj mamanj baa-ni daama-i η ka ce-ma, aa tiraa suō wuō η ka ce cor kufanju-i.

²² Nanj cārāη Diilonjo-i, mi suyaa mie mi ka da hūmelle-i kā na wulaa, terienju fanju-na, ta η tigiin mi muncōmmu-i η cie-mi.

Jaaluperienju

²³ Epafirasi pāa η jaaluηgu. Uu bi dii baa-mi kaso-i-na Yesu-Kirsa maama'i nuō-i. ²⁴ Marke-i baa Aritarke-i baa Demasi-i a naara Like-i, bafamba dii baa-mi i tie ce Diilonj-maacemma-i, ba bi pāa η jaaluηgu. ²⁵ Itienjo-i Yesu-Kirsa kāyā-nei.

† 1:19 Filemó hūyāa Yesu maama-i Pol yaa wulaa-i ku'i cie Pol wuō u cēmelle dii-yuō.

Sɛbe maŋ nyɛgāaŋ há Ebirebaa-ba-i Nelmuoyamma

Uman nyɛgāaŋ Ebire ba sɛbe-i, kutienjo nyɛgāaŋ-yo a vii *Yuifubaa-ba maŋ hũyāa Yesu maama-i aa ba ta ba muliɛŋ-ba ma maama-na. U diyaa sireiŋa bei Yesu hũmelle wuɔsaŋgu-na; wuɔ da ba fie ta ba muliɛŋ-ba di maama-na, ba baa yaŋ ba kũɔma seŋ.

U tagaaya pigāaŋ-ba wuɔ Yesu-i ponsaŋ-wuonjo sɪ: U yaa Diilon-Beiŋo-i. Diilonjo ciɛ u yaa-i *jigāntaamba yuntienjo-i. Yesu jigāntesɪnni deŋ baa Yuifu ba niini-i. Bafamba taa ba kor Diilonjo-i baa tāmman-ŋiini, ŋga ba niikonni saa ta ni gbā ni pir nelieŋ āmbabalma. A ne da Yesu yaa ciɛ u fere tāmman-kũngu a pā u fere há Diilonjo-i. U ciɛ ku yaa-i a pir i āmbabalma-i a dii-ye i-naa nuɔ baa Diilonjo-i. Dumandɛ-i-na, u taa yaanɔa yiɛ ka tɛna Diilonjo caaŋ-nu tuɔ cārā-yuɔ u há-ye (sap. 1-9).

Sebetienjo diyaa sireiŋa boi Diilon-dũŋ-baamba-na. Sɛbe periema-na, u tiraa dii sireiŋa bei wuɔ ba baa bir baa ba huonɔu Diilon-hũmelle-na. Ba ne yiinataambaŋ wuɔyaa-de dumaa aa ba ta ba ce ba temma. Ba ta ba ne Yesu yaa u diei yonɔ. Ba hírá muliɛma-i aa ba sieya ba kũɔma-i fuɔ ku bálma (sap. 10-13).

Diilonjo puɔraa u Beiŋo-i baa u nuŋ-āndaanɔu-i

¹ Yiinaa-i-na, Diilonjo taa u ce u *pɔpuɔrbiemba yaa ta ba piye baa i bɪncuɔmba-i. Baŋ piye baa-ba ku yuu niele, aa ba piye baa-ba sɪnni boi-na. ² Ŋga fiefie-i-na, yiperieŋ daani-na, u ciɛ u Beiŋo yaa piye baa-ye. Diilonjo curaa baa u yaa-i a hiel miwaanjo-i, aa bir bɪmbɪnni-i hiere dii u naŋ-na. ³ Diilonjo bɔbɔima da u yaa nuɔ-i, u fũnuŋ ko Tuonjo-i. U nuŋ-āndaanɔu dii baa fɔŋgũɔ. U bilaaya bɪmbɪnni-i hiere baa ku yaa-i. U piri nelbiliemba āmbabalma-i aa nyugũŋ ka tɛna Diilonjo-i Wɛimantienjo caaŋ-nu dii dɔrɔ-i-na. ⁴ Diilon-Beiŋonjo maaraa *dɔrpɔpuɔrbiemba-i dumaa, u yerre bi maaraa ba yireiŋa-i dumɛi.

Diilon-Beiŋo maaraa dɔrpɔpuɔrbiemba-i

⁵ Na daa Diilonjo gbɛ *dɔrpɔpuɔrbilon hayo-i dede wuɔ:
«Mi Beiŋo yaa nuɔŋo-i.

*Muɔmɛi huɔŋ-ni nyunɔgo-i-na.»**

Sisɔ u piye dɔrpɔpuɔrbilon hayo-i maama-i dede wuɔ:

«Mi ka ce u To muɔ, u ka waa mi beiŋo.»[†]

Na nuɔ-ma dede wei? ⁶ Ŋga un'a u saŋ u Bɛpoldielāŋo-i híɛma-na, u ciɛra wuɔ:

«Dɔrpɔpuɔrbiemba-i hiere ba ta ba dũuna ba jaal-o.»[‡]

⁷ Un waan mamaŋ dɔrpɔpuɔrbiemba kũngu-na, u ciɛra wuɔ:

«Mi gbāa ce mi dɔrpɔpuɔrbiemba bir fafalmu,

mi gbāa ce mi maacembiemba bir daamu.»[§]

⁸ Ŋga u Beiŋo kũngu-na, u ciɛra:

«Nuɔŋo-i Diilon nuɔ, ŋ yuntestɪnni dii gbula.

* 1:5 Gbelieman-nalāanɔu (Psaume) 2.7 † 1:5 Samiel sebháallɔ (2 Samuel) 7.14 ‡ 1:6 Gbelieman-nalāanɔu (Psaume) 97.7 § 1:7 Gbelieman-nalāanɔu (Psaume) 104.4

Ny sa ce η fāamaanstnni-i baa huhurma.

⁹ *Kumaη vii, ku yaa dɔlaanun-ɲie, η bigaay ambabalma fuɔ. Diilo, ku'i cie η Diilonjo hiel nuɔnei η nabaamba hɔlma-na a hure namma-i nie a ce-ni nelbuɔ nuɔ a fɛ η huɔŋga-i.»**

¹⁰ *U bi tiraa cira:*

«Itie, nuɔnei hielaa hɛma-i dii ku domma-na, naη fɛɛη nammu yaa maa dɔɔ-i.

¹¹ *Nifanni-i daani-i hiere ni ka gbuo, ηga nuɔ fuɔ η sa ji gbuo dede.*

Ni ka vaa hiere ηaa kompammu.

¹² *Ny ka pumannu-nie ηaa barη pumannunη jongoruo dumaa jina kɔtuɔŋgu.*

Ny ka hor-ni ηaa barη hor niidiini dumaa.

ηga nuɔ nii dii η temma-i η sa ji ka terienŋu.»†

¹³ *Diilonjo gbɛ dɔɔpɔpuɔrbilonη hayo-i dede wuɔ:*

«Jo η ji tɛna mi caay-nu;

aa η yan mi mal η bigaaraamba-i ha η ce η baaygu-i bɛi.»‡

¹⁴ *Dɔɔpɔpuɔrbiemba dii yon ta ba ce Diilonjo maacemma; molo sa da ba yufelle. Diilonjo puɔr-ba ba ta ba jo ba kɔyɔ unη ka kor bamaη.*

2

Bilaay Diilonη-nelma-i nammu hai

¹ *Maη juɔ waa dumaanjo-na, inη nuɔ Diilonη-nelma maη, i saaya i gbuu bel-ma nammu hai, ku yaa i sie ji nanna hɔmelle-i.* ² *Na saa da, *dɔɔpɔpuɔrbiemba maη dɔɔpɔpuɔrbiemba, ba nelma waa baa fɔŋgɔ. Umaη duɔ yagar ba nuŋgu-i unη taaraη kumaη u da-ku.* ³ *Ŋga koŋkoro daayo temma nelma-i, die bel-ma baa i nanyuɔŋgu, i ka ce nie gbɔa kor yaahuolo-na? Itie fuɔ fɛɛ yaa juɔ baa nel daama-i dɛlɔ, ku huɔŋgu-na, bamaη nuɔ-ma Itienjo nuŋgu-na, ba tiraa tir-ma wuɔ ninsoηo.* ⁴ *Ma tirma-na, Diilonjo taa u ce gbɛɛ-weima bɔi, baa nelma bɔi, duɔ hiel coima-i ba nunni-na, aa bi tuɔ cal u *Yalle papamunŋu-i a saa baa kun dɔlaanu fuɔ fɛɛ-i dumaa.*

Yesu juɔ baa koŋkoro

⁵ *Inη waη miwaanfeleηo maη maama-i wuɔ u jo dii, Diilonjo saa ha *dɔɔpɔpuɔrbiemba baa u tesinni-i.* ⁶ *Ma nyegaaη Diilonη-nelma-na terienŋu nangun-na wuɔ:*

«Diilo, yunη haku-i dii nelieηo-na

aa η bel-o fafamma belη daama temma-i?

Yunη haku-i dii nelbilonjo-na

aa η vaa η fɛɛ baa u kɔŋgu-i vaay daama temma-i?

⁷ *Ny birii-yo dɔɔpɔpuɔrbiemba huon-nu cɛllɛ. Ny cie u ce bɔi.*

⁸ *Ny haay-o bimbinni-i hiere ni yun-nu.»**

Da kuɔ Diilonjo haa nelieηo-i bimbinni-i hiere ni yun-nu, ku yunŋu yaa daaku wuɔ bɔŋkɔŋgu si dii kumaη tɔyaa nelieηo si dii ku yun-nu. A ne da i sa da nelieηo yuntasinni-i bimbinni-na hiere fiɛfiɛ-i-na yogo. ⁹ *Ŋga Diilonη unη birii Yesu maη dɔɔpɔpuɔrbiemba huonŋu-na cɛllɛ, i daa u cie u ce bɔi. Unη kuu kuliŋgu maη, Diilonjo nie ku yaa-i aa ce u ce bɔi. Terienŋu fangu-na, Diilonjo hujarre yaa cie u nal kuliŋgu-i ne nelbilieemba-i hiere ba maama-na.*

* **1:9** Gbeliemaη-nalaaŋgu (Psaume) 45.7-8 † **1:12** Gbeliemaη-nalaaŋgu (Psaume) 102.26-28 ‡ **1:13**

Gbeliemaη-nalaaŋgu (Psaume) 110.1 * **2:8** Gbeliemaη-nalaaŋgu (Psaume) 8.5-7

¹⁰ Diilonjo man hielaa bimbinni-i hiere, aa bimbinni-i hiere ni tyāa fuo tɛma, u taa u taara nuamba bɔi suur u nelle-na ta ba ce ba baangu-i baayo. A ce dumaano-na uu naa saaya u yan Yesu mulɛɛ a perien u jommaɲ-yungu-i duɔ gb̄aa duɔ puur hūmelle-i h̄a-ba. ¹¹ Yesu yaa piriin nelbiliba ambabalma-i. Fuo fere-i baa un piriin baman ambabalma-i, Toduoɲ bisalmba. Ku'i cie senserre sa da-yo u duɔ bi-ba u h̄amba. ¹² U ciera wuɔ:

«Diilo, mi ka wan η maama baa mi h̄amba-i,
mi ka gbelien-ni η baamba h̄olma-na.»[†]

¹³ U tiraa cira wuɔ:

«Muɔmi ka haa mi nanɲa-i Diilonjo yaa nuɔ-i.»[‡]

Aa tiraa cira:

«Muɔmi daami baa Diilonjo h̄aa-mi bisalmba man.»[§]

¹⁴ Un gb̄en bisalmba man, baa dii tammaɲ-niɛmba hiere. Ku'i cie fuo bi ce u fere tammaɲ-nolɔ ba temma, a ku kosuɔɲ *Sitani; u yaa diyaan kuliingu-i nuɔɲ dumiɛɲa-na. ¹⁵ Yesu cie ku yaa-i a kor kuliinguɲ taa ku dii korma baman nuɔ-i. Kuu naa ce-ba ηaa koraamba. ¹⁶ Ku saa ce ηaa u juɔ duɔ ji k̄aȳa dɔrɔpuɔrbiɛmba de, u juɔ duɔ ji k̄aȳa *Abiram h̄aayɛlmba. ¹⁷ Ku'i cie uu naa saaya u ce u fere u h̄amba nabieranjo weima-na hiere a jo ji ce *Diilojigantaamba yuntienjo man hujantienjo aa vii baa Diilon-jiganga-i duɔ pir nuamba ambabalma-i halan-ma ba yunni-na. ¹⁸ Fuo fere un mulaaɲ ban taa ba taara ba guɔl u gbeini-i huɔɲgu man nuɔ-i, u suyaa ku yaanga-i, a ce dumaano-na u gb̄aa k̄aȳa baman gbeini-i guɔlaan.

3

Yesu maaraa Moisi-i

¹ Tobin namaa, ku'i cie Diilonjo un b̄ɛ namaa naman hiere ce-na u baan namaa, na saaya na ta na ne Yesu yaa-i. Diilonjo puɔraa u yaa-i. In wan Diilon-hūmelle man maama-i, u yaa di *jigantaamba yuntienjo-i. ² Diilonjo yaa h̄aa-yo baa maacemma famma-i. U cie u maacemma-i Diilonjo yaanga-na man saaya ma ce dumaa ηaa *Moisin cie u maama-i Diilonjo-dunɲu-na dumaa. ³ Yesu maaraa Moisi-i. U maaraa-yo nie nie? Ba sie gb̄aa gbelien dunɲu-i ji cor ku matienjo-i. ⁴ D̄unni-i hiere nuamba'i maa-ni ninsoɲo, ηga na saaya na suɔ wuɔ bimbinni-i hiere Diilonjo'i maa-ni. ⁵ Moisi fuo waa maacembiɔɲo yon. U cie u maacemma-i man saaya ma ce dumaa Diilonjo-dun-baamba h̄olma-na. Diilonjo naa saaya u ji ce maman, Moisi naa wuɔya tuɔ suɔr ma yaa-i. ⁶ Nga *Kirsu fuo fere yaa Beɔpolɔ-i. U bi cie u maacemma-i man saaya ma ce dumaa. U yaa Diilonjo-dun-baamba yungu-na. In haa i nanɲa-i kuman nuɔ-i aa tie gbelien i fere, ku maama da ma saa hel i h̄ommu-na, miɛm̄ɛi u d̄un-baan mienjo-i.

Diilonjo tigiin fisaan-terienɲu tuɔ cie u baamba-i

⁷ *Diilonjo-Yalle daa ma yaa di cira wuɔ:

«Da na nu Diilonjo nelma-i nyunɲo-i-na, ⁸ baa na ctina-m̄ɛi
ηaa na b̄incuamba nan puu baa-yo dumaa
yiunɲu man ba nan fien-yo dii *h̄ɛkuraanɲu-na.»

⁹ Diilonjo ciera wuɔ:

«Na b̄incuamba daa min cie kuman bien komuɔɲa h̄ai h̄olma-na,
ηga ba bilaa diilonjo-i a fen-mi da ba ce-mi ne

¹⁰ ku'i cie mi cira:

[†] 2:12 Gbeliemɲan-lalaanɲu (Psaume) 22.23

[‡] 2:13 Samiel sebh̄aalɲo (2 Samuel) 22.3

§ 2:13

Isayi (Ésaïe) 8.18

«Ba sa gbāŋ haarma,
miŋ taaraŋ ba ce kumaŋ ba yaan-ku.»
Mi huŋga duu baa-ba cor:

11 Kaŋ duu baa-ba dumaanjo-na mi waasa mie:

«Miŋ tigiin fiisaan-terienju maŋ, ba cɛraa ba da suur-ku.»*

12 Tobin namaa, terienju fanju-na, bilaan na feɛɛ, na hɔlma-na unaa baa ji ce anyagarmantienjo a ji tuɔ ctina Cicɛlmantienjo-i. 13 Nyunjo ku bāan daaku-na, Diilonjo tiraa u taara u piye baa-ye. A ce dumaanjo-na taa na dii sirɛiŋa na-naa nuɔ yinni maŋ jon; ku yaa bɪŋkūŋgu sie gbāa taaŋ unan nuɔ dii-ni ambabalma cemman-a ce-ni anyagarmantien nuɔ. 14 Ii dii *Kirsu kuoyataan mie nyunjo-i-na. Nga die tie taara i tɛɛ u kuoyataan mie, in haa i nanja-i kumaŋ nuɔ-i dii ku domma-na, i saaya i haa i nanja kuɔ. 15 Ma waan wuɔ: «Da na nu Diilonjo nelma-i nyunjo-i, baa na ctina-mei ŋaa na bɪncuɔmba nanj puu baa-yo aa ctina-mei dumaa.»†

16 A ne da na bɪncuɔŋ haba-i nuɔ Diilonjo nelma-i aa pu baa-yo? *Moisin hielaan bamaŋ hiere Esipi-i-na ba'i sɪ wei? 17 Aa Diilonjo huŋga duu baa haba-i bien komuɔŋa hāi hɔlma-na? Baaduɔŋ daaba'i sɪ wei? Ba yaa cālāa aa kā ka ku dii hɛkuraanju-na. 18 Diilonjo waasaan wuɔ haba-i sie da suur u fiisaan-terienju-na? Baaduɔŋ daaba'i sɪ wei? Ba yaa naa yagaraa wuɔ ba sie nu Diilonjo nunju-i. 19 Terienju fanju-na, kumaŋ cie i bɪncuɔmba saa gbāa suur fiisaan-terienju-na, ku yunju yaa daaku: Ba yagaraa wuɔ ba sie haa ba nanja Diilonjo-na ku'i cie.

4

1 Diilon un pāa nunju maŋ wuɔ i gbāa suur u fiisaan-terienju-na, u saa bir-ku yogo. Terienju fanju-na, bilaan na feɛɛ, na hɔlma-na unaa baa ji hel hɔntɔbilonjo. 2 Na saa da, mie in nuɔ *Neldɔdɔlma-i dumaa, i bɪncuɔmba bi nuɔ-ma dumɛi. Nga ban nuɔ mamaŋ, ba saa hūu-ma hɪŋ, a ce dumaanjo-na ma saa gbāa fa weima hā-ba. 3 Mie maŋ haa i nanja Diilonjo-āndaanju-na, i ka suur fiisaan-terien daaku-na. Miŋ gbēŋ fiisaan-terienju maŋ, Diilonjo waan kufanju maama yaa u nelma-na wuɔ:

«Ku'i cie mi huŋgan duu baa-ba mi waasa mie:

«Miŋ tigiin fiisaan-terienju maŋ, ba cɛraa ba da suur-ku.»*

Diilonjo yaa piye dumaa, a ne da u bālāa u maacemma-i dii miwaanjo jɪnamman-huɔŋ-nu. 4 Diilonjo-nelma piye *yitlenanju maama terienju nanju-na wuɔ: «Diilon un balāa u maacemma-i, wuɔ fiisa niehāi yiinju-na.»†

5 Ma bi waan bande-i-na wuɔ:

«Miŋ tigiin fiisaan-terienju maŋ ba cɛraa ba da suur-ku.»‡

6 Bamaŋ nuɔ Neldɔdɔlma-i dɛɛlɔ, ba yagaraa Diilonjo nunju-i, a ce ba saa da suur fiisaan-terienju-na, a ne da nuɔmba saaya ba suur-kuɔ. 7 Ku'i cie Diilonjo tiraa dii nyunjo ku yiinju-i a hā-ye. Ban yagaraa Diilonjo nunju-i, biena bɔi ku huonju-na, u juɔ ce *Davidi wan ku maama u gbɛlieman-ɛini-na. Mi nunju hii nelma famma-i cor tɪ wuɔ:

«Da na nu Diilonjo nelma-i nyunjo-i-na, baa na ctina-mei.»§

* 3:11 Gbɛlieman-nalāanju (Psaume) 95.7-11 † 3:15 Gbɛlieman-nalāanju (Psaume) 95.7-8 * 4:3 Gbɛlieman-nalāanju (Psaume) 95.11 ‡ 4:4 Miwaanjo jɪnamman-sebe (Genèse) 2.2 † 4:5 Gbɛlieman-nalāanju (Psaume) 95.11 § 4:7 Gbɛlieman-nalāanju (Psaume) 95.7

⁸ Yosuwɛŋ kãa baa *Isirahel-baamba-i kusuɔŋ-nu, kuɔ fiisaanɔŋu waa, Diilonɔ naa waa hie tuɔ piiye fiisaanɔŋu naŋ maama? ⁹ Terienɔŋu faŋgu-na, Diilonɔ unɔ cie u maacemma-i bãl aa fiisa fiisaanɔŋu maŋ niehãi yiiŋgu-na, ku temma dii ta ku cie u baamba-i. ¹⁰ Umanɔ duɔ da fiisaanɔ daaku-i, u ka fiisa ŋaa Diilonɔ unɔ cie u maacemma tãl aa fiisa dumaa. ¹¹ Terienɔŋu faŋgu-na, yaanɔ i gbãŋ i da fiisaanɔŋu faŋgu-i. Yaanɔ i vaa i fere unaa baa ji yagar Diilonɔŋu nuŋgu-i a ji hel hõntɔbilonɔŋu ŋaa i bĩncuɔmbanɔ cie dumaa. ¹² Diilonɔ-nelma-i nelkulemma sãl, maa dii baa fõŋgũɔ. Ma dɔl ma yanɔ nunni hãi jigãŋga-i. Da ŋ nu-ma, ma suur ŋ huɔŋga-na a fiɛlnu ŋ kusũŋ-maama-i baa ŋ ãŋjɔguɔma-i. Ma hõnu ŋ kusũŋ-maama-i ŋaa banɔ hõnnunɔ bĩŋwuonɔ dumaa baa jigãdãdɔŋga. ¹³ Diilonɔ unɔ hielaa bĩmbinni maŋ hiere, ku diei saa fuo-yuɔ, u yufelle dii-nie hiere, u da-ni hiere. U yaa kaa yuu-ye baa inɔ cie mamaŋ cor hiere.

Yesu yaa Diilojigantaamba yuntebuɔ-i

¹⁴ *Diilojigãntienɔ dii baa-ye. Diilojigãntienɔ faŋo yaa Diilojigãntaamba yuntebuɔ-i. U yaa Yesu-i Diilonɔ-Bieŋo-i. U yaa nyugãan kã Diilonɔ wulaa dii dɔrɔ-i-na. Terienɔŋu faŋgu-na, unɔ pigãan-ye hũmelle maŋ, yaanɔ i bel-de nammu hãi. ¹⁵ Mie *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i hujantienɔ, da ku ta ku nuɔl-e, u tuɔ kaal u kãyã-yie. Ba cie weima-i hiere da ba guɔl u gbeini-i ŋaa banɔ guɔl mie niini-i dumaa, ŋga yinduɔŋgu u saa ji cãl Diilonɔ-i. ¹⁶ Terienɔŋu faŋgu-na, baa na kãalã, yaanɔ i piɛ Diilonɔ-i hujarrentienɔ-i. Die piɛ-yo, u ka ce hujarre yie aa firnu u huɔŋga-i baa-ye aa weinɔ da ma da-ye u kãyã-yie.

5

¹ *Diilojigãntaamba yuntienɔ maŋ duɔ hel nelbiliemba hõlma-na, u maacemma yaa a fiɛna tuɔ fa ba maama-i Diilonɔ-hũmelle-na. U yaa buolaan Diilonɔ-i aa tuɔ pã niipãnni-i u hã-yo ãmbabalma maama-na. ² Fuɔ fere-i ku bi nuɔl-o Diilonɔ-hũmelle-na, a ce dumaanɔ-na bamanɔ sa suyaanɔ kuyunɔŋu aa ta ba pira, u suɔ ba belma. ³ Aa kunɔ nuɔl-onɔ dumaanɔ-na, u saaya u kor Diilonɔ-i baa tãmmaŋ-kũŋgu a ce, aa bi kor-o hã banamba-i. ⁴ Molo sie gbãa bi sire u fereŋ nuɔ dumaa wuɔ fuɔ Diilojigãntaamba yuntienɔ; Diilonɔ'i hãa-ninɔ kufanɔŋu munyierammu-i ŋaa unɔ hãa *Aarɔ-i baa-mu dumaa. ⁵ Kuuduɔŋgu yaa baa *Kirsã-i, fuɔ fere saa jĩna u fere munyierammu fammu-na, Diilonɔ'i jĩna-yuɔ. U gblɛ-yo wuɔ:

«Mi Bieŋo yaa nuɔŋo-i,

*muɔmɛi huɔŋ-ni nyunɔŋo-i-na.»**

⁶ Terienɔŋu nanɔŋu-na, u tiraa cira:

«Ŋ cie jigãntienɔ nuɔ a waa ku maacemma-na hõnninɔ jɔŋ Melkisedeki temma.»†

⁷ Yesu naa suɔ wuɔ Diilonɔ gbãa hũu-yo kuliinɔŋu-na, a ce dumaanɔ-na, unɔ waa hĩɛma-na, u cãarã-yuɔ, gbuu cãrã-yuɔ baa kaasɔŋgu baa nyinyɔlma. Unɔ hiiriye u fere dumaanɔ-na Diilonɔ yaanɔŋa-na, Diilonɔ sie u cãrãmma-i‡. ⁸ Unɔ ŋa naa fiɛ waa Diilonɔ-Bieŋo, u hũyãa-ma ce sũlma-i a nu Diilonɔŋu nuŋgu-i. ⁹ Unɔ cie u maacemma-i ka hi u fuonɔŋu-i, ku'i cie bamanɔ nuɔŋ u nuŋgu-i hiere, u cie ba Konkortienɔ a kor-ba gbula. ¹⁰ A ce dumaanɔ-na Diilonɔ cie-yo jigãntaamba yuntienɔ Melkisedeki temma.

Bĩncuɔŋ-niiwuoni

* 5:5 Gbelieman-nalãanɔŋu (Psaume) 2.7
Like scbe-i-na 22.42-43.

† 5:6 Gbelieman-nalãanɔŋu (Psaume) 110.4

‡ 5:7 Nierɔ

¹¹ Terieŋ daaku-na, nelma boi dii i die waŋ-ma, ŋga na tūnni sa tiraa ni ye fiefie, a ce dumaŋo-na ma wamma dii kpelle. ¹² Na huonŋu cuo hūmel daadenna. Naa naa saaya na suɔ yiɛŋgu ta na hāalā banamba-i, ŋga namei daana yogo ba saaya ba tiraa hāalā-nei Diilonŋ-hūmelle-i ŋaa na suurii-die felemma. Na birii jo nyolma-na, a ne da naa naa saaya na ta na wuo bincuoŋ-niiwuoni. ¹³ Umanɔ duɔ tuɔ mɔsūŋ yogo, tonto; u sa suɔ kumanɔ vii baa kumanɔ saa vii. ¹⁴ A ne da niiwuoni yaa bincuoŋ-niini-i. Ni wuoma miɛŋ-ba, a ce dumaŋo-na ba suɔ kuufafaŋgu-i bo-ku kuubabalaŋgu-na.

6

¹ Terieŋgu faŋgu-na, i ka cor Kirsa hūmelle dommaŋ-kalaŋo-i a tie kā ku yuŋ-terieŋ-nu. Kuu dii ŋaa dūŋgu tuole jlena ti, i saaya i haaya-kuo. I sie gbāa tie titirre nelduoŋ daama-i yinni maŋ jon wuo na nanna na cilɔbabalaŋo-i aa na haa na nanŋa-i Diilonŋo-na. Mafamma waanɔ cor ti baa-na. ² *Batemu ba kūŋgu-i baa a haa ŋ nanŋa-i nuɔmba yunni-na aa cārā Diilonŋo-i, ku waanɔ ti baa-na. Kuomba siremmaŋ-kūŋgu-i baa Diilonŋ uŋ ka ger nuɔmba yuŋ-maama-i dumaa, ku bi waanɔ ti baa-na. ³ I ka yanɔ mafamma-i dumaa aa Diilonɔ duɔ sie i kā yamma.

⁴ Nuɔmba maŋ daa Diilonŋo gbagbaama-i, bamaŋ nalāa Dɔrwuonŋo papāmungu-i ne, bamaŋ daa *Diilonŋ-Yalle-i, ⁵ bamaŋ daa Diilonŋ-nelma fafaŋgu-i, bamaŋ nalāa bāaŋgu maŋ juoŋ ku fōŋgūo-i ne ⁶ aa tiraa bir bie ba āncɔlomma-i cor baa-ma, molo cɛraa u gbāa tiraa hiel-ba kuɔ bir dii-ba hūmefafalle-na. Baŋ yaanɔ Diilonŋo-i aa bir suur ba cilɔbabalaŋo-na, kuu dii ŋaa ba birii gbu Diilonŋ-Bieŋo-i *daaŋgu-na a hā nuɔmba ta ba nyɛ-yo.

⁷ Na saa da, diilonŋ duɔ tuɔ dāa fafamma, suonŋu maŋ da ku ta ku ce dīmma-i fafamma ku hā ku taamba-i, ŋ da Diilonŋo friinu u huonŋa-i baa suonŋu faŋgu-i. ⁸ Ŋga da ku yanɔ aa ta ku pa huoni baa jukɛŋo u kula, ku pigāan wuo sofafaŋgu si, ku sie vaaya Diilonŋo ka waasa-kuo aa dāamu'i ka caa-ku.

⁹ Mi jēnaaŋ namaa, inɔ feŋ i piye dumandɛ-i, i suyaa wuo namaaŋo-i na biyaa hūmefafalle yaa-i da na ka kor. ¹⁰ Diilonŋo saa balaŋ. Naŋ cie maacemma maŋ hā-yo, ma sie gbāa karaanu-yuo. Naŋ kāyāŋ u baamba-i dumaa, ku pigāan wuo u maama dɔlɔnu-nei. ¹¹ I taara na hieronŋo-i na vaa na fɛrɛ dumei fuɔ ku bālma; ku yaa naŋ hīŋ kumanɔ taalunŋu-i, na ka da-ku ku temma-i. ¹² Terieŋgu faŋgu-na, baa na dii yelma na fɛrɛŋ nuɔ. Diilonŋ uŋ pāa nunŋu maŋ, bamaŋ haa ba nanŋa yuo aa fɛ ba hōmmu-i ta ba cie-ku, taa na ce ba temma.

Diilonŋ-nupālle

¹³ Diilonŋ u naŋ pāa nunŋu-i baa *Abiramu-i wuo hielaa u niele u fɛrɛŋ nuɔ wuo u ka ce-ma. Biŋkūŋu si dii kumanɔ maaraa Diilonŋo-i u duɔ hiel u niele-i kuɔ, ku'i cie wuo hiel u niele-i u fɛrɛŋ nuɔ ¹⁴ aa naa cira: «Coima saa fa, mi ka silaa ce baa-ni aa hā-ni huonŋu boi.»* ¹⁵ Abiramu wuo bi fɛ u huonŋa-i tɛna. Uŋ fie u huonŋa-i tɛna tuɔ cie dumaŋo-na, Diilonŋ uŋ pāa nunŋu maŋ baa-yo, wuo bi ce-ku hā-yo.

¹⁶ Molonɔ duɔ waŋ nelma aa tuɔ taara na suɔ wuo ninsonŋo, ŋ da u hielaa u niele-i biŋkūŋu maŋ maaraa fuɔ fɛrɛ-i. ¹⁷ Diilonŋ uŋ pāa nunŋu-i baa bamaŋ, uŋ taaraŋ ba suɔ wuo ninsonŋo, kɛrɛ u sie ji bir baa huonŋ-āndaanŋu, ku'i cie u hiel u niele-i u fɛrɛŋ nuɔ a haa nupālle-na. ¹⁸ Nelma hāi maan

* 6:14 Miwaanŋo jlnammanŋ-sebc (Genèse) 22.16-17

daama-na, Diilonjo sie gbãa bir baa huon-ãndaanngu. Un pãa nunngu-i aa hiel u niele-i u feren nuo, u sie gbãa ni u saa ce-ma. Terienngu fanngu-na, mie man gbaraa ji cin Diilonjo-na, un'a u ka ha-ye kuman, nel daama dii sireinja yie bambãale i tie hin ku taalunngu-i. ¹⁹ In hin kuman taalunngu-i, ku yaa mie kollun-gboruonngu-i. I bilaaya ku yaa yiera Diilon-humelle-na. Ku yaa cie i suo wuõ i ka ciel kompanja-i suur Diilodubilonjo-na†. ²⁰ Yesu taa yaanga yie suur kusun- nu'i baa i yunnin-maama-i. U yaa cie *Diilojigãntaamba yuntienjo-i a waa ku maacemma-na honnin jon Melkisedeki temma.

7

Melkisedeki stni-i

¹ Melkisedeki* waa Salemu jãmatigi, aa tiraa waa Dorwuonjo jigãntienjo. *Abiramun kãa ka ce beru-i baa jãmatigibaa-ba-i a yar-ba aa bir tuo jo, Melkisedeki wuõ sire ka jãra-yuõ a cãrã Diilonjo-i ha-yo. ² Abiramun daa bimbinni man beru-na, wuõ ha-yo cnciel calnumma da-ma-diei nie hiere. Melkisedeki yerre yunngu yaa wuõ: «jãmatigiviijo». A naara kufanngu-i u waa Salemu jãmatigi, ku yunngu yaa wuõ Yaafellen-jãmatigi. ³ Molo sa suo u to, molo sa suo u nyu, molo sa suo u bincainjo nanjo. U homman-maama saa wan terienngu, u kullin-maama saa bi wan terienngu. A ce dumaanjo-na uu dii nãa nin daa Diilon-Bienjo-i dumaa: U cie *jigãntienjo a waa ku maacemma-na honnin jon.

⁴ Nelbuõ kelkel! Na saa da Abiramu fuõ man i bincainjo, un kaa da niman hiere beru-na, u birii ni cnciel calnumma da-ma-diei ha-yo wei? ⁵ A ne da *Levi baamba man jigãntaamba, a saa baa *Moisi *ãnjnamma-i, ba yaa saaya ba ta ba huõ *Isirahel-baamba nagãn-niini cnciel calnumma da-ma-diei-i, n sie suo wuõ bafamba fer-e Abiramu haayelmba namba'i. ⁶ Melkisedeki saa waa ba horre-na, nga Abiramu ha-yo u bimbinni cnciel calnumma da-ma-diei-i aa u cãrã Diilonjo-i ha-yo; fuõ man Diilonjo naa pã nunngu-i baa-yo. ⁷ A ne da i suyaa wuõ uman maara u'i cãarã Diilonjo-i ha uman cekuõ. ⁸ Isirahel-baamba man pãn ba cnciel calnumma-i ba ha Levi baamba man, bafamba ku, a ne da Abiramun pãa a ha uman, uu dii u saa ku nãa man waan dumaa Diilon-nelma-na. ⁹ Terienngu fanngu-na, i gbãa cira Isirahel-baamba man pãn ba cnciel calnumma-i ba ha Levi man, Abiramun pãa u maama-i a ha Melkisedeki-i Levi fanjo saa naa hi hor yogo nga u pãa. ¹⁰ U pãa nie nie? Tuonjo-i baa Melkisedeki-i ban daa ba-naa huonngu-na, u waa humellen tuo jo, a ce dumaanjo-na tuonjon pãa kuman, u nunngu dii-kuõ.

Kirsa cie jigãntienjo Melkisedeki temma

¹¹ Diilon un haã *Isirahel-baamba-i *ãnjnamma man, ma yunngu waa *Levi baamba jigãntesinni yaa nuõ-i. Kuõ ba jigãntesinni naa hi ni funngu-i, Diilonjo naa waa hie yan bafamba-i aa hiel *jigãntienjo nanjo Melkisedeki temma? Bafamba man *Aarõ baamba. ¹² A ne da jigãntesin da ni hor, fuõ ãnjnamma bi hor. ¹³ In wan uman maama-i, jigãntesin daani vii u yaa-i, u bincun-niini sl. U bincainjo nanjo saa sire cãa jigãnga-i dede. ¹⁴ I suyaa-ma hiere wuõ Itienjo tobaa-ba haayienjo yaa *Yuda-i, *Moisi saa wan ba jigãntesinnin-maama dede.

¹⁵ Ku migãan tiraa kaala dei, jigãntie daa Melkisedeki temma, uuduõnjo sl baa Levi baamba-i. ¹⁶ U saa ce jigãntienjo a bie u bincun-maama nãa man cen

† 6:19 Nicn Matie scbe-i-na 27.51 baa Ebire ba scbe-i-na 10.20.
jnamman-scbe-i-na (Genèse) 14.18-20.

* 7:1 Nicn Miwaanjo

dumaa ʼanjɪnamma-na, ŋga unj yerj u siɛ gbāa ku, ku yaa ciɛ-yo jigāntienjo-i.
 17 Diilonj-nelma gbaraa-ma wuɔ:

«Ŋ ciɛ jigāntienj nuɔ a waa ku maacemma-na hɔnninj jonj Melkisedɛki temma.»†

18 Terienju fanɟu-na, Diilonjo gbuyaanu nelma namma ʼanjɪnamma-na wuɔ yunɟu si dii-mɛi; ma siɛ gbāa kāyā nɛliɛŋo. 19 Na saa da, ʼanjɪnamma saa gbāa migāanj weima ma hi ma fuonɟu-i Diilonjo yufelle-na. Ŋga fiɛfiɛ-i-na, Diilonjo diyaa-ye hūmelle manj faa yanj. I haa i nanɟa-i di yaa nuɔ-i aa tɛna. Di yaa ciɛ i gbāa piɛ Diilonjo-i.

20 A naara kufanɟu-i, Diilonjo pāa nunɟu aa ce Yesu-i jigāntienjo. Ma temma saa ce banamba jigāntesɪnni damma-na. 21 Ŋga ma ciɛ Yesu niini damma-na. Diilonj-nelma gbaraa-ma wuɔ:

«Itienjo hiɛlaa u niele u fɛrɛŋ nuɔ aa u sa ji bir u nunɟu-i dede.

U ciɛra wuɔ: «Ŋ ciɛ jigāntienj nuɔ a waa ku maacemma-na hɔnninj jonj.»»

22 Terienju fanɟu-na, Diilonj unj bilaa *tobisɪfɛlenni manj baa nelbiliemba-i, Yesu yaa yieraaya baa ni maama-i. 23 A naara kufanɟu-i Levi bisāɪmba huraa ba-naa boi cor jigāntesɪnni-na; umanj duɔ nyugūŋ duɔ saa ji waa, unaa horo. Ku ciɛ dumɛi ba ciinu. 24 Ŋga Yesu fuɔ dii gbula aa molo sa ji horo u jigāntesɪnni-na 25 ku'i bi tiraa ce bamanj piyaan Diilonjo-i fuɔ barguɔ-i-na, u gbāa tuɔ kor-ba fafamma. Unj yerj u siɛ gbāa ku, u cārā Diilonjo-i u hāba. 26 Terienju fanɟu-na, Yesu yaa *Diilojigāntaamba yuntienjo manj gbɛ baa-ye. U huɔŋga kuɔŋ, u saa cāl, u saa ce ʼambabalma. Diilonjo biyaa-yo ka jɪna u caan-nu a maa-yo ʼambabalmanciraamba-na. 27 Uu si dii ŋaa *Diilojigāntaamba yuntaamba namba-i: Bafamba kor Diilonjo-i yinni manj jonj baa tāmmanj-niini bafamba fɛrɛŋ ʼambabalma maama-na aa tiraa sire kor-o ba nellenj-baamba bi maama-na. A ne da fuɔ pāa fuɔ fɛrɛŋ kerre yaa-i a kor Diilonjo-i i diei yonj gbula. 28 Anjɪnammanj ciɛ bamanj Diilojigāntaamba yuntaamba-i, ku nuɔɔ-ba Diilonj-hūmelle-na. Ŋga Diilonj unj hiɛlaa u niele-i u fɛrɛŋ nuɔ aa ce umanj Diilojigāntaamba yuntienjo-i ʼanjɪnamma huonɟu-na, fuɔ fɛrɛŋ Biɛŋo yaa-i. U jigāntesɪnni hii ni fuonɟu-i aa mumbāɪmu si-niɛ.

8

Tobisɪfɛlenninj-maama

1 Inj wanj mamanj, mamanj yunɟu mɛi, ma yaa daama: Inj waanj *Diilojigāntaamba yuntienjo manj maama-i baa-na, u yaa dii baa-ye. Uu dii tɛna Diilonjo-i Weimantienjo caan-nu dii dɔrɔ-i-na 2 tuɔ ce u maacemma-i Diilonj-dūŋj-kerre-na. Dūŋgu fanɟu-i, Itie fuɔ fɛrɛ yaa maa-ku; nelbiliemba si.

3 Diilojigāntaamba yuntienjo maacemma yaa a tuɔ buol Diilonjo-i aa tuɔ pā niipānni-i u hā-yo. Terienju fanɟu-na, fuɔ miɛ wuonjo bi da kunanɟu a hā Diilonjo-i kɛ. 4 Kuɔ uu naa waa hɛma-na, uu naa saa gbāa ce halle *jigāntienjo. Hama-i nuɔ-i? Jigāntaamba dii tɪ ta ba pā niipānni-i ba hā Diilonjo-i a saa baa *ʼanjɪnamma-i. 5 Bamanj dii hɛma-na bande-i-na, banj ceŋ ba maacemma-i dūŋgu manj nuɔ-i, ku kerre yaa dɔrɔ-i-na. Diilonjo pigāan *Moisi-i kufanɟu cemma yaa-i. U gbuɔya-yuɔ wuɔ: «Ne, ce-ku fafamma ŋaa minj pigāan-ni ku cemma-i dumaa tɔnunɟu-na.»* 6 Ŋga fiɛfiɛ-i-na, Diilonj unj pāa nufɛliɛŋgu manj *tobisɪfɛlenni-na, ku bɔyaa dɛɛlā-kūŋgu-na. Yesu yaa dii i hɔɪma-na baa Diilonjo-i tobisɪnni fanni cemma-na. Terienju fanɟu-na, Diilonjo

† 7:17 Gbelicmanj-nalāanɟu (Psaume) 110.4

* 8:5 Helmanj-sɛbe (Exode) 25.40

hãa miɛ jigãntienjo-i maacemma manj maaraa hɛmanj-jigãntaamba maama-i titirre.

⁷ Kuo tobisdɛlãnni naa fa, Diilonjo naa waa hie tuɔ bel ninanni? ⁸ Nga i daa Itienjo taa u cãl u baamba-i unj piiye terienngu manj nuɔ-i wuɔ:

«Yiiṅgu dii baa yiiṅgu mi ka bel tobisfɛlɛnni baa *Isirahel-baamba-i a naara *Yuda-baamba-i.

⁹ Ni siɛ waa niiduɔni baa mi nanj bilaa ba tobaa-ba nammu-i hiel-ba Esipi-i-naa naa bel nimanj baa-ba.

Ba blɛnaana tobistnni fanni-i ku'i ciɛ mɛi bi ne-ba aa yanj-ba.

¹⁰ Minj ka bel tobistnni manj baa Isirahel-baamba-i bienja manj juɔṅ, mi ka dii mi anjtnamma-i ba kusunni-na, mi ka nyɛgɛṅ-ma ba hɔmmu-na.

Mi ka waa ba Diilonj muɔ aa ba waa mi baamba.

¹¹ Yunṅu si dii unaa duɔ ji cira u pigãan unanjo baa mi stnni-i.

Ba ka suɔ-mi hiere ka saa; a doṅ bisalmba-na ka hel baa bɛncuɔmba-i hiere ba ka suɔ-mi.

¹² Banj calãa-mi baa mamanj,

mi ka yanj ma tɛ, mi ka hiel ba ambabalma-i mi huṅga-na.»[†]

¹³ Diilonj unj blɛ tobisɛṅ daani-i niifɛlɛnni, kuu dii ṅaa u ciɛ dɛlã-niini-i niicɔlɔnni. A ne da bɛṅkũṅgu manj vaa, ku kã gbuoma-na.

9

Jigantie buɔra jigantien-na

¹ Dɛlã-*tobisɛnni waa baa ni buolmanj-hũmienja baa ni buolmanj-terienngu hɛma-na bande-i-na. ² Baa naa ce kompadũṅgu aa karnu ku huṅga-i sɔmma hãi. Ninj suur gbuja kumanj, ba taa ba bi-ku Diilonj-dũṅgu. Fitɛmbaa-ba waa kusuɔṅ-nu'i baa Diilonj-buruonj waa taabale manj nuɔ-i hiere. ³ Hãalɛṅ-kũṅgu-i, ba taa ba bi-ku Diilodubilonjo. ⁴ Wusunanj-igãnga nanga waa terienngu-na, ka waa sɛnɛ-kaanṅa, a naara *tobisɛnni-kporuo-i; baa naa tɛṅ-yo baa sɛnɛ. Kporuo huṅga-na, sɛnɛ-birenṅa nanṅa waa baa *mani ka huṅga-na. *Aarɔ gboruonṅu manj naa puu pũlma-i* kuu naa bi waa a naara tobisɛnni-nelmanj nyɛgãanj tãmpɛṅja manj nuɔ-i. ⁵ Ba taa ba kũnna tãmma-i kporuo daayo suuluo yaa nuɔ-i ba kor Diilonjo-i ambabalma maama-na. Baa naa kul Seribɛbaa-ba[†] namba jɛna suuluo dɔrɔ-i-na ba ta ba pigãan wuɔ Diilonjo dii. Seribɛbaa daaba naa paarnu ba bũncɛmmu-i kporuo yudɔrɔ-i-na a cɛnnu-yuɔ. Mii si dii da mi biɛ bɛmbɛṅ daani-i ni yunniṅ da mi wanj ni maama; ma wammanj-huṅgu sɛ fiɛfi-i.

⁶ Kompadũṅgu waa waanṅ daama temma yaa-i aa *Diilojigãntaamba ta ba suur dudɛlãṅgu-na yinni manj jonj ba ce ba maacemma-i. ⁷ Hãalɛṅ-kũṅgu-na, ba yuntienjo yaa taa u suur u diei yonj. Aa u taa u suur i diei belle-na. Fuɔ fɛɛ-i, baa nuɔmba-i, banj calãa Diilonjo-i baa mamanj hiere, duɔ u suur, u suur baa bɛṅwuɔṅ-tãmma, ka kor-o.

⁸ Terienngu fanṅu-na, *Diilonj-Yalle pigãan-ye wuɔ mamanj taa ma ce kompadudɛlãṅgu-na, manj taa ma ce huṅgu-na, Diilodubilonjo dumɛlle saa naa hi puure yogo. ⁹ Kompadũṅ daaku pigãan-ye nelma nyunṅo ku bãanṅu-na. Ku

[†] 8:12 Seremi (Jérémie) 31.31-34

* 9:4 Nienj Kãmmanj-sɛbe-i-na (Nombres) 17.16-25.

[†] 9:5

Seribɛbaa-ba: Ba bi *dɔrɔpopuɔrbiemba namba'i dumaanjo-na.

pigāaŋ-ye wuɔ ban pāŋ niipānni maŋ ba hā Diilonŋo-i a naara niikonni-i hiere a saanu baa mamaŋ nyegāaŋ, ni sie gbāa fē ni pātaamba hōmmu-i gbarnu. ¹⁰ Mamaŋ nyegāaŋ, ma pigāaŋ niwuoniŋ-kūŋgu yoŋ baa niinyōnniŋ-kūŋgu a naara nelieŋ nuɔ niŋ saaya ŋ migāaŋ ŋ kūma-i dumaa Diilonŋo yufelle-na. Nifanni-i daani-i hiere nelbilieŋ-āncemma. Ba taa ba ce-ma ba cie Diilonŋo duɔ bibirre-mēi.

¹¹ Fiēfiē-i-na, *Kirsā juɔ ji ce *Diilōjigāntaamba yuntieŋo, i die da biŋŋ ku fafaanŋu-i. Uŋ ceŋ u jigāntesinni-i kompadūŋgu maŋ nuɔ-i, ku maaraa hīemaŋ-kūŋgu-i aa tiraa fa yaŋ-ku. Kompadūŋgu fanŋu-i nelbiliemba saa ce-ku, ku yuŋgu yaa wuɔ hīemaŋ-kūŋgu sī. ¹² Kirsā suurii-kuɔ i diei yoŋ. U saa suur ka buol baa kaagbuoŋ-tām̄ma, u saa bi suur ka buol baa balyuŋ-tām̄ma. Nga u suurii ka buol baa fuɔ fereŋ tām̄ma a kor-e gbula. ¹³ Bamaŋ guɔlaaya ba fere, ba migāaŋ-ba baa kaagbuoŋ-tām̄ma, sisɔ balaan-tām̄ma, da ma'i bi sī naanōnōŋ-cuoŋgu. ¹⁴ Bimbaan-tām̄ma da ma gbāa migāaŋ nelieŋo-i migāaŋ daama temma-i, mie iŋ cie guɔyuɔ maŋ, Yesu fuɔ maŋ saa ce kuubalaanŋu da, aa pā u fere hā Diilonŋo-i Diilonŋ-yalle barguɔ-i-na, fuɔ tām̄ma ka hur i balaanŋu-i ka hi hie a migāaŋ i hōmmu-i i tie cāa Diilonŋo-i Cicēlmantieŋo-i?

¹⁵ Ku cie dumei u jo ji waa i halma-na baa Diilonŋo-i tobisifeenni-na. Cālm̄uɔ maŋ cie tobisicolōnni-na, Yesu kuu a kor nuamba-i cālm̄uɔ fanŋo-na. A ce dumaanŋo-na, Diilonŋ uŋ bīe bamaŋ duɔ ji hā-ba u ciilunŋu maŋ sa tīeŋ dede, ba ka gbāa da-ku ŋaa uŋ pāa nuŋgu-i baa-ba dumaa.

¹⁶ Da ŋ nyegēŋ sebe a pigāaŋ ŋ ciilunŋu calnumma-i, da ŋ saa ku, ku sie gbāa cal. ¹⁷ Da ŋ waa cicēlma yogo, sebe huɔya-maama sie gbāa ce. Da ŋ ku, ku yaa ma suɔ gbāa ce. ¹⁸ Kuuduonŋu yaa-i baa Diilonŋ-tobisinni-i. Halle dīelā-niini bilaa baa tām̄maŋ-kūŋgu. ¹⁹ Kuŋ cie dumaa ku yaa daaku: Diilonŋ uŋ'a ba ta ba wuɔ hūmieŋa maŋ, *Moisi kalaan-ya baa-ba hiere igēna ŋaa aŋ nyegāaŋ dumaa *aŋŋnamma-na. Uŋ cie mafamma-i, baa naa ko nambiemba namba baa kaagbolaamba namba, wuɔ bīe ba tām̄ma-i a guɔl baa hūmma, aa ce kumitedāama a vaa *isopefielu a dii misīrrā aŋŋnammaŋ-sebe-i-na aa bi dii misīrrā nuamba-na hiere ²⁰ aa cira: «*Diilonŋ uŋ bilaa tobisinni-i baa-na baa tām̄maŋ-niini maŋ, ni tām̄ma yaa-i.*»[‡] ²¹ Aa naa bi misīrrā kompadūŋgu-na baa ku bīmbīnni-na hiere. ²² A saa baa aŋŋnamma-i, ba migāaŋ bīmbīnni bōi baa tām̄ma-i. Aa āmbabalma sie gbāa pir ni tām̄maŋ-kūŋgu saa ko.

²³ Hīemaŋ-bīmbīnni migāaŋ migāaŋ daama temma yaa-i baa bīmbaan-tām̄ma, ŋga dōr-niini yaa kireiŋa-i, nifanni migāaŋ baa tām̄ma maŋ bōyaa bīmbaan-tām̄ma-na. ²⁴ Bīge-i cie mi waŋ-ma dumaanŋo-na? Ku yuŋgu yaa daaku, nelbiliemaŋ ma Diilonŋ-dūŋgu maŋ, Kirsā saa suur kufanŋu-na, u suurii Diilonŋ-dūŋ-kerre yaa nuɔ-i dōrɔ-i-na, ka waa u caan-nu tuɔ waŋ i yuŋ-maama-i baa-yo. ²⁵ Aa tobisicolōnni-na, belle belle, Diilōjigāntaamba yuntieŋo suur Diilodubilonŋo-na baa bīŋwuonŋ-tām̄ma ka kor Diilonŋo-i. Nga Kirsā suurii a ka pā fuɔ fereŋ kerre yaa-i i diei yoŋ a hā Diilonŋo-i. ²⁶ Die i ne miwaanŋu duonŋ dii huonŋu-na ji hi baa nyuŋgo, kuɔ uu naa u pā u fere ku yu niele, uŋ naa mulieŋ bōi dē! Nga u juɔ i diei yoŋ gbula miwaanŋo tām̄maŋ-huonŋ daaku-na, a ji ce u fere tām̄maŋ-kūŋgu duɔ gbuonu āmbabalma-i.

²⁷ Nelieŋ nuɔ ŋ ku i diei yoŋ a kā Diilonŋo ka yuu-ni. ²⁸ Kuuduonŋu yaa baa Kirsā-i, u cie u fere tām̄maŋ-kūŋgu a hā Diilonŋo-i i diei yoŋ a pir nuamba āmbabalma-i. U ka bir jo. Duɔ jo gboluonŋu fanŋu-na, u sa ji pir āmbabalma, u ji kor bamaŋ ciyaanŋ u duɔ ji kor-ba.

[‡] 9:20 Helmaŋ-sebe (Exode) 24.3-8

10

1 *Anjɪnamma ciɛ ta ma pigāan̄ biɪɪŋ ku fafaan̄gu yalle yaa yon̄; n̄ga ma'i sɪ fafaan̄gu fan̄gu fɛɛ-i. A ce dumaan̄o-na, baman̄ kuraan̄ Diilon̄o-i baa tāmman̄-niini-i bien̄an̄ jon̄, tāmman̄-niini fanni cɛraa ni gbāa migāan̄-ba ba hi ba fuon̄gu-i Diilon̄o yufelle-na. 2 Kuɔ nii na'a ni ka gbāa, nii naa pir ba cālmuɔ-i bɛi i diei gbula aa ba sɛ tiraa nunu-yuɔ. A ce dumaan̄o-na dii yiinaa baa naa hiel ba nangan̄ buolma-na. 3 Na saa da, belle belle, buoln̄ daama ce nuɔmba āmbabalma maama ta ma tɛnu-bɛi. 4 Hama-i nuɔ-i? Baln̄-tāmman̄-i baa kaagbolaan̄-tāmman̄ sɛ gbāa pir neliɛn̄o āmbabalma-i halan̄-ma u yun̄gu-na. 5 Ku'i ciɛ Kirsan̄ taa u jo hɛma-na, u gbɛ Diilon̄o-i wuɔ:

«Ŋ ciera ŋ sa taara tāmman̄-kūn̄gu baa bɪŋkūpān̄gu.

N̄ga ŋ hāa-mi kūɔma mi da mi bir-ma ha-ni.

6 Ban̄ kon̄ tāmman̄-niini man̄ aa kukul-ni, ni maama sa dɔlnu-niɛ,
ambabalman̄-tāmman̄-kūn̄gu-i maaduɔma.

7 Ku'i ciɛ mi cira:

Diilo, muɔmɛi daami!

Mi juɔ da mi ji ce niŋ taaran̄ kuman̄,

*ŋaa man̄ nyɛgāan̄ dumaa mi kūn̄gu-na Diilon̄-nelma-na.»**

8 Uŋ puurii u nun̄gu-i, neldiɛlāmman̄ man̄ juɔ, ma yaa daama: «Ŋ ciera ŋ sa taara tāmman̄-kūn̄gu baa bɪŋkūpān̄gu, ŋ sa taara ban̄ kon̄ tāmman̄-niini man̄ aa kukul-ni, ŋ sa bi taara āmbabalman̄-niini-i, kɛɛɛ ni sa dɔlnu-niɛ.» A ne da ānjɪnamma yaa juɔ baa niipān̄ daani-i hiere.

9 Aa tiraa cira: «Muɔmɛi daami, mi juɔ da mi ji ce niŋ taaran̄ kuman̄.»

Ku pigāan̄ wuɔ u huraa āncencɔlāmman̄-i baa maafɛlɛmma. 10 Diilon̄ uŋ taa u taara kuman̄, Yesu-Kirsa ciɛ ku yaa-i. U pāa u fɛɛ i diei yon̄ gbula tāmman̄-kūn̄ temma, a pir i āmbabalma-i.

11 Yinni man̄ jon̄ Diilojigāntaamba kā ba ce ba maacemma-i. Ba hinu ba kor Diilon̄o-i korduon̄ daama yaa-i baa tāmman̄-niini, a ne da tāmman̄-niini cɛraa ni gbāa pir neliɛn̄ āmbabalma. 12 N̄ga *Kirsa pāa u fɛɛ i diei yon̄ a pir nuɔmba āmbabalma-i aa kā ka tɛna Diilon̄o caan̄-nu gbula 13 tuɔ ciɛ Diilon̄o duɔ mal u bigāarāamba-i hā u ce u bāan̄gu-i bɛi. 14 A ce dumaan̄o-na, uŋ pirii baman̄ āmbabalma-i, u pāa u fɛɛ-i diei yon̄ a migāan̄-ba ba hi ba fuon̄gu-i gbula. 15 *Diilon̄-Yalle bi waan̄ ma yaa-i wuɔ:

16 «Itiɛn̄o ciera:

*Min̄ ka bel *tobistn̄ni man̄ baa-ba bien̄a man̄ juɔŋ,*

mi ka dii mi ānjɪnamma-i ba hāmmu-na,

mi ka nyɛgɛŋ-ma ba kusūnni-na.»

17 Aa tiraa cira:

«Mi ka hiel ba āmbabalma-i mi huɔŋga-na

baa ba cālmuɔ-i hiere.»†

18 Da kuɔ Diilon̄o hielaa i āmbabalma-i u huɔn̄ga-na, yun̄ haku-i dii ŋ ka tiraa pā kupān̄gu da ŋ hur-ma?

Yaari i piɛ Diilon̄o-i baa huɔn̄ga diei

19 Tɛriɛn̄gu fan̄gu-na, tobin̄ namaa, Yesu tāmman̄ ciɛ i suɔ wuɔ i ka gbāa tɛ suur Diilodubilon̄o-na. 20 U pāa u fɛɛ tāmman̄-kūn̄ temma, a taalnu kompan̄ga man̄ waa Diilodubilon̄o dumɛlle yaan̄ga-na a puure hūmefɛlɛnde

* 10:7 Gbelieman̄-nalāan̄gu (Psaume) 40.7-9 † 10:17 Seremi (Jérémie) 31.33-34

hã-ye. Hümelle fande yaa cicɛlman-hümelle-i. ²¹ A ce dumaanjo-na, *Diilo-jigantaamba yuntienjo manj dii baa-ye Diilon-dungu yungu-na, u temma si dii. ²² Terienju fanju-na, i ambabalma anjɔguɔmanj hila a i hɔmmu-na aa i ce kon, yaan i piɛ Diilonjo-i baa huɔnɔga diei aa i gbu i haa i nanɔa yuɔ ku haama. ²³ U sa pã nunju aa ji bir baa huon-ãndaanju, a ce dumaanjo-na, inj faranj i ne kumanj aa tie wanj ku maama, yaan i nyaar-kuɔ kpelle. ²⁴ Yaan i tie kãya i-naa i dii sirɛnja i-naa nuɔ nelyulmu cemma-na baa ãnfafamma bi cemma-na. ²⁵ Baa na yanj i tie bir i tigiimambaa-ba-na nja banamanj miɛn-kuɔ dumaa. Aa ji tiraa da nanj daa Itienjo jomma piɛ ma jo de-i-na, yaan aa i tie dii sirɛnja i-naa nuɔ.

²⁶ Na saa da, inj suyaa ninsoŋo-i, die suuye i yufienja-i aa cor tie ce kuuba-balaanju-i, tãmmaŋ-kũnju nanju si dii kumanj gbãa pir i ambabalma-i. ²⁷ Die suuye i yufienja-i, kumanj tɔyãa ku yaa daaku: I tɛna baa hotiele-i i tie cie gɛngeryiɔnju-i baa ãngbɔguɔnju manj ka wuo Diilonjo bigãarãamba-i.

²⁸ Umanj duɔ cãl *Moisi *ãnjɔnamma-i, aa nuɔmba hãi sisɔ ba siei da-yo aa wanj-ma, hujarre si dii-kuɔ; ba ko kutienjo-i. ²⁹ Terienju fanju-na, umanj duɔ saa dii Diilon-Bienjo nunju-i, umanj duɔ saa kãnj *tobisinninj-tãmma manj piri i ambabalma-i, umanj duɔ tuɔ blɛna *Diilon-Yalle yerre-i, nj sie suɔ wuo di yaa pigãan-yeŋ Diilonjo hujarre-i, fuɔ kũnju ka waa nie? Ku sie balan yanj umanj cãlãa ãnjɔnamma-i wei? ³⁰ Umanj ciera:

«Muɔmei ka suu sɔlaanju-i;

muɔmei ka pã nelienjo nelienjo baa uŋ cie kumanj.»

Ma sl i suɔ kutienjo-i ke? U yaa Diilonjo-i. U tiraa cira wuo:

«Itienjo ka ce u baamba ãndaanju-i.»[‡]

³¹ Diilonjo-i Cicɛlmantienjo-i, u nel da ma bel-ni, hotiele dii-kuɔ de!

³² Yaan aa na ne kumanj curaa: Nanj hila kukulma-na, ku domma-na mulɛnj hama-i saa haa-nei? Nja ma saa gbãa jɔnya-nei. ³³ Na hɔlma-na, ba taa ba tuora banamba aa ce-ba kpãncɔlgũɔ nuɔmba-na. Bamanj naa tie, ba saa nanna banj ceŋ bamanj kpãncɔlgũɔ-i; ba taa ba kãya-bei. ³⁴ Na siyaa mulɛnj baa kasobiemba-i aa na bi siyaa ba hũu na nagãnj-niini-i ni maama saa jan-na, aa suɔ kerre wuo bimɔlɔfanni nanni dii baa-na a yanj banj hũyã nimanj aa ni sa ji kã terienju.

³⁵ Terienju fanju-na, nanj daa holle manj dii ku domma-na, baa na yanj di korra-nei, ku yaa Diilonjo ka pã-na bɔi. ³⁶ Vaan na ferɛ na ta na ce Diilon uŋ taaranj kumanj a gbãa da na da uŋ pãa nunju manj. ³⁷ Na saa da, ma nyegãan Diilon-nelma-na wuo:

«Ku saa maa, ku tɔyãa cɛlle

aa umanj saaya u jo, u jo.

U sie vaaya.

³⁸ Umanj vii mi hümelle-na, uŋ haa u nanɔa-i miɛ, u ka kor;

nja duɔ nanna hümelle-i, ku sie ðɔlnu-miɛ baa-yo.»[§]

³⁹ Bamanj naana hümelle-i aa ta ba kã da ba ka balla, miɛ ii si dii baa-ba. Nja bamanj hũyãa-ma da ba ka kor, ii dii baa ba yaa-i.

11

Nagãhaaleŋ-maama

[‡] 10:30 Anjɔnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 32.35-36

[§] 10:38 Abakuke (Habaquq) 2.3,4

¹ A haa η nanŋa-i Diilonŋo-na ku yunŋu yaa wuɔ nin hɪŋ kuman taaluŋgu-i, η suyaa wuɔ η ka da-ku, ku bi pigāan wuɔ nin^a a η sa da kuman baa η yufelle, η suyaa wuɔ kuu dii. ² Yiinataamba naa haa ba nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ Diilonŋo gbɛliɛŋ-ba.

³ I haa i nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ i suɔ wuɔ Diilonŋo hiɛlaa miwaanŋo-i baa u nun-āndaanŋu yon, a ce dumaanŋo-na inŋ dan niman hiere baa i yufienŋa-i ni hilaa in^a a i sa da kuman baa i yufienŋa yaa nuɔ-i.

⁴ Abel naa haa u nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ u pā bɪŋkūfafaanŋu hā Diilonŋo-i a yan Kayine-i^{*}. Uη ηa naa haa u nanŋa Diilonŋo-na, kuⁱ ciɛ Diilonŋo gbɛliɛŋ-yo wuɔ u vii aa cira u niipānni dolaanu-yuɔ. Abelŋ haa u nanŋa-i Diilonŋo-na, uη fiɛ ku, u nelma dii-ye hūmefafalle-na yogo.

⁵ Enoki naa haa u nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ Diilonŋo biɛ-yo ka jɪna u caan-nu u saa yan u ku[†]. Ba juɔ^a ba ne naa-yo; molon yufelle saa ji tiraa haa-yuɔ. Aa u saa duɔ ta, Diilonŋo naa wan-ma wuɔ u kūŋgu dolaanu-yuɔ. ⁶ Da η saa haa η nanŋa-i Diilonŋo-na, ku siɛ gbāa dɔlnu-yuɔ baa-ni. Uman piyaan Diilonŋo-i, u saaya u hūu-ma wuɔ Diilonŋo dii, aa u pā baman taaraayan-yuɔ.

⁷ *Nowe naa haa u nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ Diilonŋ uη gbuɔya-yuɔ baa maman, u hūu-ma a ne da ma saa naa hi ce yogo. U nuɔ Diilonŋo nunŋu-i aa ce begubuɔ-i a suur baa u dumellen-baamba-i hiere hūmma saa da wuo-ba. Uη ciɛ mafamma-i u pigāan wuɔ maman daa banamba-i baⁱ taaraaya-mɛi. Aa uη haa u nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ u ce nelviinŋo Diilonŋo wulaa.[‡]

⁸ *Abiramu naa haa u nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ u nu u nunŋu-i aa hūu-ma hel ba nelle-na ta tuɔ kā Diilonŋ uη pāa nunŋu-i baa-yo wuɔ u ka hā-yo nelle man; a ne da u saa tuɔ suɔ di saanŋu. ⁹ Uu naa haa u nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ uη pāa nunŋu-i wuɔ u ka hā-yo nelle man u kā ka tɛna-diɛ ηaa nerienŋo tuɔ cɔ kompadūŋ-nu. *Isaki-i baa *Yakɔbu-i, ba bi waa kompadūnni yaa nuɔ-i aa nuduŋgu yaa bi pāa baa bafamba-i. ¹⁰ Diilonŋ uη fuu nelle man aa ma-de u ferɛ, dūnni yieraaya dei, Abiramu yufelle waa di yaa nuɔ-i.

¹¹ Sara waa cɛnyɛiŋo, ηga uu naa bi haa u nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ u gbāa duɔ da bilonŋo; η siɛ suɔ wuɔ uu naa cor bilodalle-i gbuu maa. Uu naa suɔ wuɔ uman pāa nunŋu-i baa-yo wuɔ u ka da bilonŋo u siɛ gbāa tāal-o, kuⁱ ciɛ ma bi dɔl-o. ¹² Ku ciɛ dumei bibienŋo diei hon a dii hɛma yu a ne da uu naa tuɔ yii baa u yunŋu. U huonŋu ciinu ηaa nin daa mɛŋŋa-i dumaa dɔrɔ-i-na; molo siɛ gbāa kāŋ-ku. §

¹³ Baman bafamba-i daaba-i hiere, ba haa ba nanŋa Diilonŋo-na ji ku. Diilonŋ uη pāa nunŋu man, ba saa hi-ku; ηga ba faara da-ku yaa-i a ce ba hɔmmu gbuu fɛ baa-ku. Bafamba ferɛ waan-ma wuɔ bafamba-i hūncortaamba, bafamba muntɛnammu sɪ hɛma-i. ¹⁴ Baman piyen dumaanŋo-na, ku pigāan wuɔ ba taara ba nelle. ¹⁵ Ban hilaa diman nuɔ-i, kuɔ di kūma naa bel-ba, baa naa gbāa bir kā-diɛ. ¹⁶ Ŋga ba taa ba taara diman faa yan difande-i. Ba taa ba taara dɔrnelle. Kuⁱ ciɛ Diilonŋo siɛ ba ta ba hɪ-yo ba Diilonŋo. Na saa da, u migāan terienŋu hā-ba u nelle-na.

¹⁷ Abiramu naa haa u nanŋa Diilonŋo-na kuⁱ ciɛ Diilonŋ uη fiɛ ce-yo ne wuɔ u pā Isaki-i hā-yo, u saa yagar. U siyaa duɔ pā u bɛduɔla-i hā Diilonŋo-i. ¹⁸ A ne da Diilonŋo naa pā nunŋu baa-yo wuɔ: «Isaki yaa ka hā-ni huonŋu.»^{*} ¹⁹ Abiramu

* **11:4** Nierŋ Miwaanŋo jɪnamman-scbe-i-na (Genèse) 4.3-10. † **11:5** Nierŋ Miwaanŋo jɪnamman-scbe-i-na (Genèse) 5.21-24. ‡ **11:7** Nierŋ Miwaanŋo jɪnamman-scbe-i-na (Genèse) 6-9.

§ **11:12** Nierŋ Miwaanŋo jɪnamman-scbe-i-na (Genèse) 22.17. * **11:18** Miwaanŋo jɪnamman-scbe (Genèse) 21.12

naa suɔ wuɔ Isaki duɔ fie ku, Diilonjo ka gbãa sire-yuɔ, ku'i cie Diilonjo bir u bieŋo-i hã-yo. Nel daama cie antigãama.

²⁰ Isaki naa bi haa u nanɔa Diilonjo-na ku'i cie u cãrã-yuɔ hã Yakɔbu-i baa Esawu-i ba bisɩnuɔ maama-na.† ²¹ Yakɔbu naa haa u nanɔa Diilonjo-na ku'i cie uŋ juɔ tuɔ yii duɔ ku u cãrã-yuɔ hã Yosefu bepuɔmba-i ba yunnin aa yiye u buɔle-i a dũuna jaal Diilonjo-i.‡

²² Yosefu naa haa u nanɔa Diilonjo-na ku'i cie uŋ juɔ pie kuliinɔu huɔŋgu maŋ nuɔ-i, u waŋ-ma wuɔ *Isirahel-baamba ka hel Esipi-i-na aa pigãan ban saaya ba ce kumaŋ baa u kogonni-i.§

²³ *Moisi bɩncuɔmba naa haa ba nanɔa Diilonjo-na ku'i cie ban huɔŋ-yo ba fuo-yo u ce caamba siei. Baa naa da u faa cor a ce ba saa kãŋ jãmatigi andaanɔu-i.*

²⁴ Moisi naa haa u nanɔa Diilonjo-na ku'i cie u yaanɔan juɔ cã u yagar wuɔ ba baa bi-yo jãmatigi hãayɛlɔ. ²⁵ U nie fiisaanɔu-i aa yaŋ-ku; wuɔ fiisaanɔu maŋ ban ceŋ-kun ãmbabalma hɔlma-na ku sa cɔ; aa hɩrã u kũma-i ka mulɛŋ baa Diilonjo-baamba-i. ²⁶ Uu naa ne da da ŋ hɩrã tuosɩnni-i *Korɔkortienjo maŋ ka jo u temma-i, kuu dii baa yunɔu a yaŋ weisɩnni-i hiere Esipi-i-na. U taa u fara u ne Diilonjo uŋ ka pã-yo baa kumaŋ.

²⁷ Moisi naa haa u nanɔa Diilonjo-na ku'i cie u hel Esipi-i-na u saa kãŋ jãmatigi hɔdulle-i. U nyaarã ŋaa u da Diilonjo-i baa u yufelle. ²⁸ Uu naa haa u nanɔa Diilonjo-na ku'i cie u ce *kɔrsɩnni timmaŋ-ponsaanɔu-i. U cie Isirahel-baamba hure tãmma ba dumieŋ-yammu-na wuɔ *dɔrɔpɔurbilɔŋ maŋ kuɔŋ nuɔmba-i duɔ ji tuɔ cor; u baa ko Isirahel-baamba bepuɔmba-i.†

²⁹ Isirahel-baamba naa haa ba nanɔa Diilonjo-na ku'i cie hũmma taal sɔmma hãi dãmman-nuoradãama-i-na‡ aa ba wuɔ cor terkuraŋ-nu. Esipitaan ba'a ba niya-bei ce ba temma-i hũmma wuɔ-ba.

³⁰ Isirahel-baamba naa haa ba nanɔa Diilonjo-na ku'i cie ba nu u nunɔu-i aa wuɔ cilã Yeriko-i yinni niediei. Niehãi yiinɔu-na nelle-koko wuɔ cii.

³¹ Araabu maŋ waa saasorcienjo-i uu naa haa u nanɔa Diilonjo-na ku'i cie u har Isirahel-baamba maŋ naa juɔ da ba ji cuo ne nelle-i, a ce dumaanjo-na ba saa ko-yo baa bamaŋ saa ta ba nu Diilonjo nunɔu-i.§

³² Mi tiraa waŋ wuɔ nie? Mi sie da mi feŕe a piye Sedeɔ maama-i, baa Baraku maama-i, baa Samusɔ maama-i, baa Yefite maama-i, baa *Davidi maama-i, baa *Samiel maama-i a naara *Diilopɔurbilɔŋ bi maama-i.*

³³ Ban haa ba nanɔa Diilonjo-na, ba cie beŕru-i a hũu jãmalãbaa bɔi. Ba wuɔyaa hũmelle aa Diilonjo uŋ pãa nunɔu maŋ baa-ba, ba daa-ku. Ba suuye jarbaa-ba

† 11:20 Nieŋ Miwaanjo jɩnamman-sebe-i-na (Genèse) 27.28-29,39-40. ‡ 11:21 Nieŋ Miwaanjo

jɩnamman-sebe-i-na (Genèse) 48.1-20; 47.31. § 11:22 Nieŋ Miwaanjo jɩnamman-sebe-i-na (Genèse)

50.24-25 baa Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 13.19. * 11:23 Ba gbɛ Esipi jãmatigi maŋ naa ciera ba ko

bisãlmba-i. Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 1.8-22. † 11:28 Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 12.1-30.

‡ 11:29 Nieŋ Helmaŋ-sebe-i-na (Exode) 14.21-31 baa Pɔpuɔr. 7.36. § 11:31 Nieŋ Yosuwe sebe-i-na

(Josué) 2. * 11:32 Sedeɔ: Nieŋ u kũŋgu-i Gɛŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 6-8. Baraku: Nieŋ u kũŋgu-i

Gɛŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 4.6-16. Samusɔ: Nieŋ u kũŋgu-i Gɛŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 14-16.

Yefite: Nieŋ u kũŋgu-i Gɛŋgertaamba sebe-i-na (Juges) 11. *Davidi: Nieŋ u kũŋgu-i Samiel sebedɛlãŋo-na

(1 Samuel) 17.23-51. *Samiel: Nieŋ u kũŋgu-i Samiel sebedɛlãŋo-na (1 Samuel) 7.9-11.

nunni-i. ³⁴ Ba diyaa-ba dāamu-na nga bl̥nkūŋgu saa ce-ba. Ba kuraa jigāŋga-na. Fōŋgūo saa waa-bei, nga Diilonjo diyaa fōŋgūo bei. Ba cie nan̄karbabaa berru-na. Ba duōnya nileiŋa boi sorosibaa ba gbar. ³⁵ Caamba namba naa haa ba nan̄ga Diilonjo-na ku'i cie u sire ba kuomba-i hā-ba.

Ba muyaa nuomba namba ko-ba wuō ba cie nie ta ba wuō Diilonj-hūmelle-i. Kuō baa naa clina-diē baa naa gbāa yan̄-ba, nga ba yagaraa kufangu-i wuō da ba ku, Diilonjo ka sire-bei ba ta ba ce ba bāan̄gu-i baa-yo. ³⁶ Ba bi nyie banamba sūlma aa muo-ba aa vaa banamba dii-ba kaso. ³⁷ Ba naan̄ banamba baa tāmp̄leŋa ko-ba. Ba karaanu banamba sōmma hāi, aa fō banamba baa jigāmmu ko-ba. Muncōmmu saa waa baa banamba. Kutaamba taa ba wuōra ba bl̥ŋ. Ba taa ba hī cāni. Bl̥nkūŋgu saa waa baa-ba. Nuomba mulāan̄-ba aa ce-ba sūlma. ³⁸ Miwaan̄jo saa naa saaya baa-ba. Ba taa ba wuōra ba bl̥ŋ hīeŋ-nu, tānni-na aa ta ba cō fonniŋ.

³⁹ Baman̄ bafamba-i daaba-i hiere, Diilonjo gbelaan̄-ba wuō ba haa ba nan̄ga yuō, a ne da un̄ pāa nun̄gu man̄, ba saa da-ku. ⁴⁰ Bige-i cie ba saa da-ku? Diilonjo nie da mie die hi i fuon̄gu-i baa bafamba-i hiere kuuduōŋgu aa da-ku, ku yaa bōyaa. U saa tuō taara bafamba da-ku mie i yaan̄-na ku'i cie.

12

Yaan̄ i hīrā i kūōma-i

¹ Terien̄gu fan̄gu-na, nelpūŋgu man̄ siire wuō Diilonj-hūmelle-i daaku-i, ku taa i yaan̄-na ta ku pigāan̄-ye hūmelle-i. A ce dumaan̄o-na, kuman̄ bilaayan̄-yie i sa gbā i kā yamma Diilonj-hūmelle-na, yaan̄ i hiel i nan̄ga kuō. Ambabalma man̄ sōgolaan̄uŋ i gbeini-na fēu, yaan̄ i yan̄-ma aa i vaa i fere baa gbarun̄gu man̄ dii i gbeini-na. ² Yaan̄ i tie ne Yesu yaa-i. U yaa cie i haa i nan̄ga-i yuō aa u yaa ka ce i haa-ka hi i fuon̄gu-i. U hīerā kuliŋgu-i *daan̄gu-na, u saa ne ku senserre-i. Hafēlle man̄ taa di cie-yo, u taa u fara u ne di yaa-i. Fiefie-i-na, uu dii tēna Diilonjo caan̄-nu.

³ Nieŋ un̄ hīerā nelbabalaamba bigāaru-i dumaa, ku yaa kūōkaralle sie ta di mulēŋ-na. ⁴ Nan̄ yen̄ malun̄gu man̄ nuō-i baa āmbabalma-i, unaa saa tēmaŋ yogo do! ⁵ Aa Diilonj un̄ dii sireiŋa man̄ nei wuō u bisālŋ namaa, sireiŋa fan̄ja maama karaanu-nei wei? Ma nyegāan̄ wuō:

«Mi bie, Itien̄ duō kaya ŋ yun̄gu-i mamān̄ nuō-i, baa bie-ma ānsōsōmma. Duō nuola-nie, baa yan̄ ŋ kūōma kara.»

⁶ *Uman̄ maama-i dolaan̄uŋ Itien̄o-i, u dii u yaa-i hūmefafalle-na.*

*Un̄ bl̥ŋ uman̄ u bisēŋo, u muo u yaa-i.»**

⁷ Taa na hīrā mulēma-i, Diilonjo dii-na hūmefafalle-na baa ma yaa-i. U ce dumēi baa u bisālmba-i. Namaa daa bisālāan̄ hayo-i dii aa u to sa nuola-yuō?

⁸ Diilonjo nuola u bisālmba-i hiere. Duō yan̄ namaan̄o-i u sa nuola-nei, na saaya na suō wuō u bisālŋ-kireiŋ namaa si; na to dii u deŋ.

⁹ Tonaamba dii baa-ye hīema-na bande-i-na ta ba nuola-yie aa i tie kāŋ-ba. Ku ce nie i sie nu i To man̄ dōrō-i-na u nun̄gu-i aa da cicēlma man̄ sa tēŋ dede-i?

¹⁰ I tobaa-ba nuolaaya-yie a saanu baa kun̄ dolaanu bafamba dumaa, aa ba nuolamma bālāa hīema-na bande yon̄. A ne da Diilonjo ne mie fafaan̄gu'i aa tuō nuola-yie i die bir fuō birma.

¹¹ Da ba ta ba nuola-nie, ban̄ nuolan̄-nie huōŋgu man̄ nuō-i ku sa dōlnu-nie, ku bir yan̄ aa ta ku jan̄-ni. Nga da ŋ sie ba nuola-nie, ku huōŋgu jo baa viisīnni baa yaafēlle.

* 12:6 Bincuoŋ-nelmaŋ-scbe (Proverbes) 3.11-12

¹² Terienḡu fanḡu-na, baa na yaḡ na kūōma kara. ¹³ Biyaanḡ hūmefafalle ku yaa bamanḡ gbeini-i nuyāanu ku ka ta ku buō-bei ku kā, ku sie hor-bei.†

Anḡbuyamma

¹⁴ Gbāanḡ kpelle na ta na dōl nuōmba-i hiere aa na yaḡ Diilonḡo bir-na u birma. Umanḡ duō saa yaḡ Diilonḡo bir-o, u sie gbāa da Itienḡo yufelle. ¹⁵ Bilaanḡ na ferē unanḡ nuō ḡ baa ji cīina Diilonḡo hujarre-i. Baa na yaḡ ceinḡ-purru da unanḡ-na na hōlma-na a ji tuō celienḡ banamba-i baa u balaanḡu-i. ¹⁶ Molo baa ji dii u nanḡa bīḡwosīnni-na, molo baa bi bel Diilonḡ-bīḡkūḡu nanḡu baa u nanyuōḡu Esawu temma-i: Esawu huraa u bepolsīnni-i baa jukalaanḡu. ¹⁷ Na suyaa wuō ku huōḡu-na u juō tuō taara tuōḡo cārā Diilonḡo-i hā-yo bepuōmba namba temma, ḡga tuōḡo saa hūu-ma. Uḡ fie kaal cārā-yuō ma saa dōl-o.‡

¹⁸ Namaanḡo-i nanḡ piyaa Diilonḡo-i dumaa, kuuduōḡu sī baa *Isirahēl-baamba-i. Bafamba kāa tānuḡ-nu. Ba daa dāamu-i, baa fafalmu-i a naara kukulberre nanḡ temma tānuḡu-na. ¹⁹ Ba nuō yerre buu, aa bi nu molo piye da gbagaga. Ba cārā kutienḡo-i wuō u baa tiraa u piye baa-ba. ²⁰ Uḡ waanḡ mamanḡ, ma saa ta ma du dei ba tūnni-na ku'i cie. U gbīe-ba wuō: «*Umanḡ duō yīya tanuḡ daaku-i, halle da ku fie waa bīḡwuōḡo, na nanḡ kutienḡo-i baa tāmpīḡa na ko-yo.*»§ ²¹ Nelma manḡ cie tānuḡu-na*, maa naa silaa ta ma nyēḡ kūōma ma cor, a ce *Moisi fuō ferē u cira: «Korma cie mi kūōma gbuu ta ma nyēḡ!»†

²² ḡga kuuduōḡu sī baa namaanḡo-i. Namaa na kāa *Sinyō-tānuḡ-nu, na kāa Cīcēlmantienḡo nelle yaa nuō-i; *Yerusalemu manḡ dōrō-i-na, na kāa u yaa nuō-i. *Dōrḡpōrbiemba dii u yufelle ta ba ce ba bāanḡu-i. ²³ Namaanḡo-i, na suurii Diilonḡ-bepuōmba-na. Ba yīreina nyēgāan dōrō-i-na. Na piyaa Diilonḡo-i, u yaa nelbiliemba-i hiere ba gēḡgertienḡo-i. Na suurii nelviimba-na. Ba yaa hii ba fuōḡu-i Diilonḡ-terienḡu-na. ²⁴ Namaanḡo-i, na piyaa Yesu manḡ *tobisīfelenni yaanḡa-na. U yaa kuu kūnna u tāmma-i. U tāmma kāayā-yīe a yaḡ Abel maama-i.‡ ²⁵ Terienḡu fanḡu-na, bilaanḡ na fiere! Baa na yagar wuō na sie nu umanḡ piyenḡ baa-na u nelma-i. Umanḡ taa u piye baa Isirahēl-baamba-i hīema-na bande-i-na, bamanḡ naa yagar wuō ba sie nu u nelma-i, ba saa gbāa kor yaahuolo-na. Umanḡ piyenḡ baa miēḡo-i, uḡ yerḡ dōrō, diē saa nu u nuḡu-i, i ka ce niē gbāa kor-yuō? ²⁶ U piye dede fuō hīema sagalla§; ḡga fiefiē-i-na, u pāa nuḡu baa-ye wuō: «*Mi ka tiraa sagalla hīema-i i dei baa dōrō-i naara.*»* ²⁷ Uḡ waanḡ mafamma-i, ku pigāan wuō ku yiinḡu-na, uḡ hiela bīmbīnni manḡ hiere, ni ka blēna halanḡ aa yaḡ nimanḡ sie gbāa blēna.

²⁸ Inḡ ka ce i bāanḡu-i nelle manḡ nuō-i, di sie gbāa blēna. Terienḡu fanḡu-na, yaanḡ i tie ce Diilonḡo-i kasi saa da-yo. I tie cāa-yo aa i tie jaal-o kunḡ dōlaanu-yuō dumaa. I tie dii u nuḡu-i aa i tie kāalā-yuō. ²⁹ Ni ma'i sī u ce ḡaa dāamu.†

13

Kumanḡ dōlaanḡ Diilonḡo-i

† **12:13** Isayi (Ésaïe) 35.3 ‡ **12:17** Nienḡ Miwaanḡo ḡnammanḡ-sebe-i-na (Genèse) 25.29-34; 27.30-40.

§ **12:20** Helmanḡ-sebe (Exode) 19.12-13 * **12:21** Nienḡ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 19-20 baa Anḡnamma tiyemmanḡ-sebe-i-na (Deutéronome) 4-5. † **12:21** Nienḡ Anḡnamma tiyemmanḡ-sebe-i-na (Deutéronome) 9.19. ‡ **12:24** Yesu kuliinḡu cie i suō hujarre-i a ne da Abel kūḡu taa ku taara solaanḡu.

§ **12:26** Nienḡ Helmanḡ-sebe-i-na (Exode) 19.18. * **12:26** Ase (Aggée) 2.6 † **12:29** Anḡnamma tiyemmanḡ-sebe (Deutéronome) 4.24

1 Namaaŋo-i, yaan na maama cor ta ma dolnu ma-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa. 2 Baa na yagar niraamba harma na dumienɔa-na. Na saa da, banamba tɔyaa niraamba harma-na, a ji har *dɔrpɔpuɔrbiemba aa ba saa suɔ. 3 Yaan bamaŋ dii kaso-i-na ba maama ta ma tɛnu-nɛi; ku waa ŋaa naa dii baa-ba kaso-i-na. Aa nan yɛŋ tɛmman-nuɔŋ namaa, baa na yan ban cɛŋ bamaŋ sɔlma-i ba maama karaanu-nɛi.

4 Neliɛŋo neliɛŋo, u saaya u tuɔ kɔŋ ɔnsorre-i aa bamaŋ dii ɔnsorre-na ba vii baa ba-naa, ni ma'i sɩ, bamaŋ ciɛŋ saasorsɩnni-i baa *fuocesɩnni-i Diiloŋo ka gɔŋ baa-ba.

5 Gbein-nyulmu saa saaya mu ta yaanɔa nɛi. Yaan na nagɔŋ-niini ta ni ye-na. Na saa da, Diilo fuɔ fɛrɛ ciɛra wuɔ:

«Mi siɛ yaŋ-ni ŋ diei,

*Mi siɛ nanna-niɛ gbula.»**

6 Terienɔu faŋgu-na, neliɛŋo neliɛŋo, u gbɔa da holle cira:

«Itienɔ yaa kaayan muɔ;

mi siɛ kaala bɩŋkɩŋgu

Nelbilo fuɔ gbɔa ce bige-i miɛ?»†

7 Na yaataamba man siire waŋ Diiloŋ-nelma-i baa-na, baa na yan ba maama karaanu-nɛi. Niɛŋ ban siire haa ba nanɔa-i Diiloŋo-na dumaa ji ta ba ku, aa na ce ba temma.

8 Yesu-Kirsan waa dumaa cicuɔŋgu-na, uu dii dumɛi nyuŋgo-i-na, aa u ka bi tɛ dumɛi yinni man jon. 9 Baa na yan ba hel baa nelma yanga nanɔa a ji pira-nɛi miɛ hɔmelle-na. Baa na yan ba cu na yammu-i baa niwuoniŋ-maama. Na saa da, ku saaya Diiloŋ-hujarre yaa ce neliɛŋ nuɔ ŋ huɔŋga tɛna terduɔŋ-nu, niwuoniŋ-maama sɩ. Bamaŋ firaa niwuoniŋ-maama-i, ma saa kɔyɔ-bɛi dede gbula.

10 Yesu ciɛ u fɛrɛ tɛmman-kɩŋgu a pir i ɔmbabalma-i. *Diilojigantaamba man curaa baa bɩncuɔŋ-jigɔŋga-i kompadɩŋgu-na, ba nuŋgu si dii baa-ye.

11 Da ba ko bɩmbaamba-i dumandɛ-i-na, *Diilojigantaamba yuntienɔ suur baa tɛmma yaa Diilodubiloŋo-na ka kor Diiloŋo-i ɔmbabalma maama-na, aa bɩmbaamba famba fɛrɛ-i ba hel baa-ba gborsanniŋ ka caa-ba. 12 Ku'i ciɛ na bi da Yesu kuu gborsanniŋ duɔ pir nuɔmba ɔmbabalma-i baa fuɔ fɛrɛŋ tɛmma-i.

13 Terienɔu faŋgu-na, yaan i hɩrɔ tuosɩnni-i fuɔ temma-i aa i hel i nyaanu-yuɔ dii gborsanni-na. 14 Na saa da, ninsoŋ-nelle si dii baa-ye hɩɛma-na bande-i-na diman cuɔŋ, i taara bisɩŋ ku diele yaa-i. 15 Yaan i tɛ pɔ jaaluŋgu-i hɔnni man jon i hɩ Diiloŋo-i Yesu maama-na. Miɛ tɛmman-kɩŋgu yaa kufanɔu-i. I tɛ ce-yo boi baa i nuŋ-ɔndenni-i. 16 Baa na yan ɔnafamma cemma maama karaanu-nɛi, aa na bi ta na kɔyɔ na-naa ŋaa cɛduɔŋ-bien namaa, kufanɔu temma saa baa tɛmman-kɩŋgu man dɔlaanuŋ Diiloŋo-i.

17 Taa na nu na yaataamba nunni-i, taa na siɛ ba wulaa. Ba yaa kaayan-nɛi Diiloŋ-hɔmelle-na. Ba suyaa wuɔ yɩŋgu dii baa yɩŋgu, Diiloŋo ka yuu-ba ban ciɛ kumaŋ na hɔlma-na. Gbɔan ba ta ba ce ba maacemma-i baa hɔfɛlle. Da na du ba hɔmmu-i ku siɛ fa weima hɩ-na.

18 Taa na cɔrɔ Diiloŋo-i na hɩ-ye. I suyaa wuɔ i hɔmmu kuɔŋ; i taara i tɛ ce kumaŋ faa hɔnni-na hiere. 19 Jande mi gbu mi cɔrɔ-nɛi: Cɔarɔŋ Diiloŋo-i u yan jɩ bir donduo kɔ na wulaa.

Jaaluperienɔu

* 13:5 Anjɩnamma tiyemman-sɛbe (Deuteronome) 31.6,8; Yosuwe (Josué) 1.5
Gbelieman-nalaanɔu (Psaume) 118.6,7

† 13:6

²⁰⁻²¹ Diilonjo yaa hɔfɛlle tienjo-i, u siire Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlmana. U kɔyɔ-nei na ta na gbɔ na ce ɔnfafamma-i ma sɔnni-na hiere a gbɔa ta na ce u huɔŋga-i. U ce Yesu-Kirsa bir-e uŋ taaraŋ i waa dumaa. Yesu-Kirsa yaa i ninsoŋ-tayaana-i[‡]. U yaa ciɛ u fɛrɛ tɔmmaŋ-kɔŋgu a bel Diilonjo *tobisɔnni-i baa-ye. Tobisɔnni fanni sa ji boruona dede. Jaaluŋgu gbɛ baa u yaa-i hɔnni maŋ joŋ! Ma ciɛ!

²² Tobin namaa, mi diyaa nelma'i na tɔnni-na. Mi saa nyɛgɛŋ-ma bɔi. Jande fiɛŋ na hɔmmu-i baa ma numma-i. ²³ Yaaraŋ mi tɔnu-nei, ba naana i natobinjo-i Timote-i. Duo jo donduo, mi ka kɔ baa-yo i ka ne-na.

²⁴ Mi jaalaa yaataamba-i baa Diilonj-dɔŋ-baaraŋ namaaŋo-i hiere. *Itali-taamba pɔa-na jaaluŋgu.

²⁵ Diilo kɔyɔ-nei hiere.

[‡] **13:20-21** Girekimma-na ba blɛ Yesu-i «ɔnɔlɔnaŋo» bande-i-na. Ba taara ba pigaaŋ wuo u yaa i yaaraŋ-na Diilonj-hɔmelle-na tuo kɔyɔ-yiɛ. Fuo fere yaa blɛ u fere dumaŋo-na. Nien Nsɔa sebe-i-na 10.11.

Saken nyegāan sebɛ man Nelmuoyamma

Sake man nyegāan sebɛ daayo-i u waa yaatienjo Diilon-ɗunḡu-na *Yerusalemu-i-na (Gal. 2.9). U nyegāan-yo a hā Diilon-ɗun-ɓaamba man dii hɛnḡu-na hiere, a duɔ pigāan-ba ban saaya ba ta ba hel ba ce duma yinni man jon.

Sake nunḡu hii nelma ɓɔi: U waan gbeintesinni maama, baa nawalsinni maama. Aa wein da ma da-ni nin saaya η nyaar duma Diilon-hümelle-na u waan-ku (sap. 1). Wuɔ ciɛluɔ saa fa tɛnamma-na aa bi tiraa cira Diilon-nelma sa hūu yon nun-nu, da η hūu-ma, ma saaya ma ta ma da η ciluɔ-i-na, ni ma'i sɪ η ce gbānḡbān (sap. 2). Wuɔ i bel i fɛɛ i nunni-na, aa tagaaya pigāan Diilon un bɪn kuman nelnulle-i (sap. 3). Wuɔ Diilon-ɗun-ɓaamba yan berru-i baa ba-naa cālma aa ba hiel ba nanḡa bombolma-na (sap. 4).

Sebɛ periena-na, u gbuɔya waamba-i aa dii sirɛinḡa Diilon-ɗun-ɓaamba-na wuɔ ba fɛ ba hɔmmu-i ba ta ba cie Itienjo jomma-i aa ba ta ba cārā Diilonjo-i weima-na hiere (sap. 5).

Jaaluḡu

¹ Diilon-ɗun-ɓaan* namaa naman dii hɛnḡu-na hiere, mi jaalaa-na! Muɔ Sake, mi cāa Diilonjo baa Itienjo-i Yesu-Kirsa, muɔmei nyegāan sebɛ daayo-i da mi hā-na.

Taa na nyɛ baa na sūlma-i

² Tobin namaa, weima weima da ma da-ni, ta η gbu η nyɛ baa-ma. ³ Na saa da, wein da ma da-ni aa η nyaar Diilonjo-na, ku yaa ciɛn η nan kaasinni fafamma Diilon-hümelle-na. ⁴ Nḡa na saaya na gbān, na kaasinni suur kā yaan-na, ku yaa na ka da fɔnḡuɔ yiera fafamma aa bɪnkunḡu sɛ naa-nei.

⁵ Nelnulle da di yor uman nuɔ-i, u cārā-die Diilonjo wulaa, u ka hā-yo baade. Diilonjo firinu u huɔnḡa-i baa nuɔmba-i hiere. ⁶ Nḡa ma diei dii, da η'a η cārā bɪnkunḡu bɪnkunḡu Diilonjo wulaa, baa ce η hɔmmu-i mu hāi, haa η nanḡa-i yuɔ wuɔ u ka hā-ni nin cārān kuman. Uman ciɛn u hɔmmu-i mu hāi, uu dii ηaa hūmma, fafalmu ta mu wuɔra mu pira-mɛi. ⁷⁻⁸ Fuɔ temma-i un'a u sa kā yaduɔnḡa u weima-na hiere dumaanjo-na, u baa tuɔ hɪn taalunḡu wuɔ sɪ u ka da bɪnkunḡu Itienjo nammu-na.

⁹ Diilon-ɗun-ɓaamba man nawalaamba-i, ba ta ba nyɛ; Diilonjo ka ce-ba nelbɔmbɔmbaa u hümelle-na. ¹⁰ Aa waamba ta ba bi nyɛ; Diilonjo ka hiire-bei. Baa dii ηaa pūlma; ba sa cɔ. ¹¹ Da ma ce ma pu ta ma ne da fafamma, ɓaan da ku huol, ma pɔtɔr hūl diire hiere, η sa tiraa da ma fafaanḡu-i. Waamba dii dumɛi, da ba ce ba tɛ ba maacemma-na ji kanu aa yan-ma.

¹² Wein da ma da uman aa u nyaar Diilonjo-na, kutienjo yunḡu dɔlaa. Un nyaarāa Diilonjo-na, Diilonjo ka pā-yo baa cicɛlma man sa tɛn dede. U maaman dɔlnun baman, u pāa cicɛlma famma nunḡu yaa baa-ba.

* **1:1** Ma nyegāan girekimma-na wuɔ: «*Isirahel dūnni cɪncieluo baa ni hāi baamba.» Ba bɛ Diilon-ɓaamba yaa dumaanjo-na.

¹³ Anjɔgɔbabalamma da ma waa umarɔ huɔŋ-na'i, u baa cira Diilonɔ'i diyaa-ma u huɔŋga-na. Molo siɛ gb̃aa t̃aal Diilonɔ-i dii-yo kuubabalaangu cemma-na, aa fuɔ fɛrɛ sa bi t̃aal nelieŋɔ dii-yo kuubabalaangu cemma-na. ¹⁴ Nelieŋ nuɔ ŋ kusurɔ-maama yaa k̃aarɔ baa-ni ka t̃aal-ni dii-ni kuubabalaangu cemma-na. ¹⁵ Da ŋ siɛ ŋ kusurɔ-maama-i, ku'i juɔŋ baa ɔmbabalma-i. A ne da ɔmbabalɔ da ma gbuu ṽaa, ma jo baa kuliingu.

¹⁶ Terieŋgu faŋgu-na, mi j̃ɛnaarɔ namaa, baa na t̃aal na fɛrɛ! ¹⁷ Anfafamma-i hiere, baa b̃imb̃ifafanni-i hiere ni hel d̃ɔrɔ; Diilonɔ yaa h̃aarɔ-yɛŋ baa-ni. B̃aangu-i baa ceiŋɔ-i a naara m̃ɔŋɔ-i hiere, fuɔ yaa hielaana-ni. U hielaana-ni ni ta ni pa aa ta ni suur cuobaa-barɔ kaal dumaa, ŋga fuɔ fɛrɛ-i u sa t̃i b̃aarɔ temma aa yarɔ-yɛ kukulma-na. ¹⁸ U waarɔ ninsoŋ-nelma-i baa-ye a ce i hoŋ die gb̃aa waa yaarɔga b̃imb̃inni marɔ urɔ hielaana-ni hiere. Ku dolaanu u yaa-i u ce-ma dumaarɔ-na.

A nu nelma-i aa ce-ma

¹⁹ Mi j̃ɛnaarɔ namaa, baa na yarɔ nel daama karaanu-nei: Yarɔ na t̃unni waa fiefie. Baa na yarɔ na nunni ta ni d̃ɔl. Baa na bi yarɔ na h̃ommu ta mu du fiefie. ²⁰ Na saa da, nelieŋ nuɔ ŋ huɔŋ da ka du, ŋ sa ce ɔnviima Diilonɔ yufelle-na. ²¹ Terieŋgu faŋgu-na, nelma marɔ balaarɔ hiere, hielaarɔ na gboluonɔgu m̃ei; aa na bi ne h̃ɔbabalarɔga-i aa na yarɔ-ka. Yarɔ bombolma-i aa Diilonɔ urɔ diyaa nelma marɔ na h̃ommu-na, na bel-ma nammu h̃ai; ma yaa ka gb̃aa kor-na.

²² Baa na gonyaa Diilonɔ-nelma numma yorɔ aa na sa ce-ma. U marɔ duɔ dii mafamma-i u huɔŋga-na u t̃aal u fɛrɛ. ²³ Na saa da, umarɔ nuɔŋ Diilonɔ-nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa umarɔ niɛ u fɛrɛ duɔlerɔ-na ²⁴ aa hel ta. U saa maa u maama karaanu u fɛrɛ. ²⁵ Ŋga ɔnjinafafamma marɔ cie i waa i fɛrɛŋ nuɔ, umarɔ duɔ tuɔ ne-ma torro, aa bel-ma nammu h̃ai, umarɔ duɔ yarɔ ma t̃ɛnu-yuɔ, aa tuɔ wuɔ ma h̃umelle-i, fuɔ temma-i duɔ dii u narɔga-i mamarɔ nuɔ-i ma fa u wulaa.

²⁶ U marɔ duɔ cira wuɔ fuɔ wuɔ Diilonɔ-h̃umelle-i, aa u nuŋgu ta yaarɔga yuɔ, kutieŋɔ t̃aal u fɛrɛ; yuŋgu si dii u Diilonɔ-h̃umelle wuɔsaangu-na. ²⁷ Diilonɔ urɔ b̃irɔ kumarɔ Diiloh̃umefafalle-i, ku yaa daaku: A ta ŋ k̃aỹ yomb̃imba-i baa bikulcaamba-i aa ŋ baa yarɔ nelbiliemba celieŋ-ni baa ba balaangu-i. Diilonɔ taara ku yaa-i.

2

Baa na ta na ce cieluo

¹ Tobirɔ namaa, Itieŋɔ-i Yesu-Kirsarɔ yɛŋ nelbuɔ aa na haa na narɔga-i yuɔ, baa na ta na ce cieluo. ² Ŋaa nuɔm̃ba h̃ai da ba jo ji suur na h̃ɔlma-na, unarɔ-i weiŋɔ, unarɔ-i nawalɔ. Weiŋɔ gbuu diiya u fɛrɛ da fafamma aa dii s̃ɛne-naafonterre, aa nawalɔ dii nyarkp̃at̃anni k̃a ka hel. ³ Na sire jaal weiŋɔ-i aa gb̃ɛ-yo wuɔ: «Jo ŋ ji t̃ɛna yaarɔ-na bande.» Aa bir gb̃ɛ nawalɔ-i dumaa wuɔ: «H̃ai daayo-i, yiera dii terieŋgu-na! Sisɔ jo ŋ ji t̃ɛna h̃ɛma-na bande!» ⁴ Da na ta na ce kufarɔgu-i, ba sa b̃i ku yaa-i cieluo-i wei? Anjɔgɔbabalamma'i saa dii-na mafamma-na wei?

⁵ Mi j̃ɛnaarɔ namaa, na saa da! Nelbiliemarɔ nerɔ bamarɔ wuɔ nawalaamba, Diilonɔ yufelle hilaa ba yaa-i nuɔ-i u ce-ba waamba u h̃umelle-na aa ba da ba suur u *nelle-na ŋaa urɔ p̃aa ma nuŋgu-i dumaa baa u maamarɔ d̃ɔlnu bamarɔ. ⁶ A ne da namaa birii yarɔ nawalɔ-i aa ta na k̃arɔ weiŋɔ yaa-i! Ma s̃i waamba yaa cieŋ-narɔ s̃ulma-i aa ta ba b̃i-na f̃amaarɔ ba terni-na k̃ɛ? ⁷ Barɔ haa yefafalle marɔ nei, ba yaa sa b̃ɛnaarɔ-die wei?

8 Nelma manj maaraa *anjnamma-na hiere, da na wuo-ma nja manj nyegaanj duma Diilonj-nelma-na, ku faa. Ma nyegaanj wuo: «*ŋ saaya ŋ dol ŋ nanolŋo-i nja ninj dol ŋ ferɛ duma.*»* 9 Nja namaa da na ta na ce ciluɔ, kuu dii nja na calaa anjnamma-i, na cie ambabalma'i dumaanjo-na. Anjnamma ka bel-na. 10 Da ŋ ta ŋ wuo anjnamma-i hiere aa ma diei yar-ni wuosaanjo, kuu dii nja ŋ calaa-ma hiere ma kungu-na. 11 Hama-i nuɔ-i? Umanj ciɛra: «*Baa ce *fuocesinni*»†, uuduɔŋo faŋo yaa bi ciɛra: «*Baa ko nelieŋo.*»‡ Da ŋ fie'a ŋ saa ce fuocesinni-i aa sire ka ka ko moloŋo, ŋ saa cal anjnamma-i wei?

12 Terienjo faŋgu-na, nanj suyaa wuo Diilonjo kaa yuu-na a saa baa anjnamma manj ciɛŋ i waa i ferɛŋ nuɔ, taa na piye aa na ta na ce na weima-i na saa baa ma yaa-i. 13 Na saa da, umanj duɔ u sa ce hujarre, gɛngeryiingu-na, Diilonjo sie bi ji ce hujarre kutienjo-na. Nja hujarrentienjo baa tie holle baa yiingu faŋgu maama-i.

Ba suɔ Yesu nolŋo-i u ancemma'i nuɔ-i

14 Tobin namaa, umanj duɔ tuɔ piye wuo fuɔ haa u nanja Diilonjo-na, aa ba sa da-ku u ciluɔ-i-na, yun haku-i dii-kuɔ? Unj haa u nanja-i duma Diilonjo-na, ku gbaa ce u ka da Diilonjo-i wei?

15 Nja na holma-na, niidiini si dii baa unajo, niwuoni bi si baa-yo u tuo wuo. 16 Nan'a na bɔrɔ, na bir gbɛ-yo wuo: «*I ka waa! Baa yan waangu ko-ni, baa bi yan nyulmu ko-ni.*» Kumanj maama-i dii-yuɔ da na saa ha-yo baa-ku, yun haku-i dii na nelma famma-na? 17 A haa ŋ nanja-i Diilonjo-na kuu dii dumɛi, da kuɔ ku sa da ŋ ciluɔ-i-na, yunjo si dii-kuɔ.

18 Unaa bi gbaa cira: «*Banamba haa ba nanja Diilonjo-na, aa banamba ta ba ce anfafamma.*» Mi ka gbɛ kutienjo-i mie: «*Nuɔ da ŋ saa ce binjkungu, nanj ka pigaanj-mi nie mi suɔ wuo nanj haa ŋ nanja-i Diilonjo-na? Muɔ fuɔ, mei ka pigaanj-ni mi nahaale-i mi ancemma-na.*» 19 Ma si ŋ huyaa-ma wuo Diilonjo dii u diei yonj ke? Ku faa. Nja ŋ saaya ŋ suɔ wuo *jnabaa-ba bi huyaa-ma nanj temma-i wuo Diilonjo dii u diei aa ba kuɔma nyɛŋ baa-yo yɛɛ. 20 Nj sa gbuu jɔguɔŋ ka yaan-na! Nj taara mi pigaanj-ni wuo da ŋ haa ŋ nanja-i Diilonjo-na aa ku sa da ŋ ciluɔ-i-na ŋ ce gbangbanj wei? 21 Bige-i naa cie Diilonj wuo tuɔ kanj i bincoŋo-i *Abiramu-i nelviŋo? U ciluɔ'i si wei? Unj cie u bepoloŋo-i *Isaki-i tammanj-kungu duɔ pa-yo ha Diilonjo-i, ku'i cie Diilonjo tuo kanj-yo nelviŋo.‡ 22 Nj saa da, unj haa u nanja-i Diilonjo-na duma, ku ka baa u ciluɔ-i. U ancemma pigaanj wuo u haa u nanja-i Diilonjo-na ninsoŋ-haama. 23 Mamanj nyegaanj Diilonj-nelma-na wuo: «*Abiramu haa u nanja Diilonjo-na, Diilonjo ne u nahaale-i aa cira nelviŋo*»*, nelma famma'i saa ce daama-i wei? Kunj cie dumaanjo-na, Diilonjo tuo bi-yo u jienjo. 24 Terienjo faŋgu-na, na saa da, Diilonjo ne nelieŋo ancemma yaa-i aa dii-yo baa nelviimba-i, u sa ne unj haa u nanja-i fuɔ-na duma yonj.

25 Kuuduɔŋgu yaa baa Araabu manj waa saasorcienjo-i. U ciluɔ yaa naa cie Diilonj wuo tuɔ kanj-yo nelviŋo. U haraa *Isirahel-baamba papuɔrbiemba-i. Ban juɔ'a ba ta, u pigaanj-ba ban saaya ba bie humelle manj ka suur hinni. 26 Na saa da, nelieŋ nuɔ ŋ yal da die hel aa yan-ni, ba gbaa tiraa bi-ni nelieŋ nuɔ wei? Kuuduɔŋgu yaa baa daaku-i: Anfafan da ma'a maa si dii ŋ Diilonj-humelle wuosaanjo-na, ŋ ce gbangbanj.

* 2:8 Buolmanj-scbe (Lévitique) 19.18 † 2:11 Helmanj-scbe (Exode) 20.14 ‡ 2:11 Helmanj-scbe (Exode) 20.13 § 2:21 Nicj Miwaanjo jnammannj-scbe-i-na (Genèse) 22. * 2:23 Miwaanjo jnammannj-scbe (Genèse) 15.6

3

Taa na suɔ nuonɔɔ

¹ Tobin namaa, na suyaa wuɔ Diilonɔɔ uɔ ka ɔer u nelpigāataaɔ mienɔ-i dumaa ku ka kuola yaɔ banamba kɔnɔɔ-i. Terienɔɔ faɔnɔɔ-na, namaa namaɔ taaraayaɔ na ce Diilonelpigāataaɔ namaa, baa na ciinu. ² I hieronɔɔ-na hierie i cāl. Umanɔ sa cālāaɔ u piyuo-i-na, fuɔ fuɔ u faa. Mi gbāa cira, u faa hi u fuonɔɔ-i. U gbāa bel u fere u āncemma-na hierie. ³ Ba dii iyonɔɔ-i sūɔ nuonɔɔ-na wuɔ u tuɔ ce nin taaraɔ u ce kumaɔ: Da ɔ bir-o de, u bir, da ɔ bi bir-o de, u bir. ⁴ Kunaɔnɔɔ yaa baatonɔɔ-i. Baatonɔɔ-i baa u bɔbɔima-i hierie, fafal da muɔ fie maara nie nie, u gbartienɔɔ miel-o baa yilenɔɔ yonɔ.

⁵ Kuuduonɔɔ yaa-i baa nelienɔ nuɔ ɔ jumelle-i: Di yuraanu, ɔga di ce nelkɔnkarɛina aa ta di kaal di fere.

Na saa da, dāncoinɔ diei gbāa caa nelle-i hierie! ⁶ Jumelle dii ɔaa dāamu. Bɔnkɔbabalaanɔɔ nanɔɔ-i i kɔma-na dumaanɔ-na. Di celienɔ nelienɔ nuonɔ-i baa di balaanɔɔ-i. Di balaanɔɔ hilaa *Sitāni wulaa. Di kɔsuonɔ-ni baa balaanɔ daaku-i fuɔ ɔ kuliingu.

⁷ Nelbilonɔ gbāa nuola bɔmbaamba-i hierie ba bir fuɔ birma a ta ba nu u nuonɔɔ-i: Huriimba-i baa niibulni-i a naara titiraamba-i, u birii banamba u birma. ⁸ ɔga jumelle-i, molo sie gbāa nuola-die. Di balaanɔ cor aa di sa bi tiraa yiera terduonɔ-nu. Di yuu baa timma. ⁹ I tuɔlnu i To-i Diilonɔɔ-i baa di yaa-i, aa bi tie waasa nuamba-i baa di yaa-i. A ne da Diilonɔɔ'i hielaa-ba aa ce-ba fuɔ nabieraamba. ¹⁰ Nuonɔɔ manɔ tuɔlaanɔɔ Diilonɔɔ-i, ku'i bi waasaanɔ nuamba-i. Tobin namaa, yaanɔ i hiel i nanɔga kufanɔɔ-na. ¹¹ Namaa daa hūnfafamma-i baa hūmbabalamma gbāa ta ma hel hūnfoeduole-na wei? ¹² Tobin namaa, *yensāanɔɔ gbāa manɔ musienɔ wei? Sisɔ hālāanɔɔ gbāa manɔ *yensābienɔ wei? Terienɔɔ faɔnɔɔ-na, hūnfafamma sie gbāa da hūnfoebabalande-na.

Diilonɔɔ uɔ bɔn kumaɔ nelnulle-i

¹³ Na hɔlma-na, umanɔ duɔ fuɔ nu nelma aa tuɔ cē, kutienɔɔ pigāanɔ-ku u ciluɔ-i-na i ne. Die da u āncemma faa aa u sa ce bombolma, i ka suɔ suɔ wuɔ u nu nelma-i aa tiraa tuɔ cē. ¹⁴ ɔga da na ta na ce nenemunɔɔ-i baa yelma-i, baa na ta na kaal na fere wuɔ namaa nu nelma. Na kar coima. ¹⁵ Nelnulle fande temma sa hel dɔrɔ; di hel hɛma-na, nelbilienɔ-diele; *Sitāni'i juɔ baa-de. ¹⁶ Ku yunɔɔ yaa daaku: Nenemunɔɔ-i baa yelmanɔ yen kusuonɔ-nu, berru-i baa āmbabalma-i ma sɔnni-na hierie nii dii kusuonɔ-nu'i. ¹⁷ ɔga umanɔ u nelnulle hilaa dɔrɔ, kutienɔɔ huonɔga dii welewele igēna, ijieni sa dɔlnu-yuo, uu dii hɛhɛ, u kɔnɔɔ si dii kpelle, u ce hujarre aa u āncemma-i hierie ma faa, u sa ce cieluɔ aa hukuramtienɔ sl. ¹⁸ Berrunɔ'a du sa dɔlnu bamanɔ, ba fɛ ba muntɛnammu-i. Ba maacemma sullu yaa viisinni.

4

Baa na yaɔ na yufienɔ-niini ta yaanɔga-nei

¹ Bige-i juonɔ baa ijieni-i na hɔlma-na? Bige-i juonɔ baa berru-i? Na kusūniɔ-maama'i si wei? ² Bɔnkūnɔ-maama dii-nie, da ɔ saa da ku bɔnkūnɔ-i, ɔ sire ta ɔ taara ɔ ko molonɔ mafamma-na. ɔ yufelle hilaa bɔnkūnɔ-nu aa ɔ saa gbāa da ɔ da ku bɔnkūnɔ-i, ɔ sire ta ɔ kar berru. Nanɔ taaranɔ nimanɔ, na sa cārā-nie Diilonɔɔ wulaa ku'i cie na sa da-ni. ³ Aa na ānɔɔɔoma balaanɔ ku'i cie da na fie cārā kumaɔ Diilonɔɔ sa hā-na baa-ku. Na cārā na yufienɔ-niini yonɔ, da na ta na ce na bāanɔ. ⁴ Naa dii ɔaa saasorbaa namaa. Na saa suɔ wuɔ

umaj gbaraaj u nyaanu miwaan daayo bimbinni-i kutienjo bigaaj Diilonjo-i wei? Umaj duo tuo kuye miwaan daayo bimbinni-i, ku pigaaaj wuo u bigaaj Diilonjo-i. ⁵ Maman nyegaaj Diilon-nelma-na wuo: «*Diilonj uj diyaa u *Yalle manj i hommu-na, u sa gbuu sieya-die; u ce yelma di maama-na*»; na yuu ba'a nelsosomma wei? ⁶ Nga Diilonjo ce baa-ye u cor, nja man nyegaaj duma Diilon-nelma-na wuo: «*Diilonjo sa gbo baa bombolmantaamba-i, nja u faa baa baman hiiriijen ba fere.*»* ⁷ Terienju fangu-na, taa na nu Diilonjo nungu-i, aa na baa huu-ma baa *Sitani-i, ku yaa u ka yan na da fiisa. ⁸ Piyaaj Diilonjo-i, na ka bi da u piyaa-na. Ambabalmanciraaj namaa daana, hielaaj na nanja ambabalma-na. Hommu ha-mu-hai taaj namaa temma-i daana-i, hielaaj anjogababalamma-i na hommu-na. ⁹ Na saaya na suo wuo na maacemma saa fa. Haaj na nammu-i na yuj-nij na ta na kaal kuliinj-kaalunju. Yaaj nyembinni-i aa na ta na kaal. Yaaj ponsaanju-i aa na haa na nammu-i na yuj-nij. ¹⁰ Hiiriijen na fere na ha Itienjo-i ku yaa u ka teten-na doro.

Yaaj na-naa calma

¹¹ Tobinj namaa, baa na ta na biena na-naa yireinja. Umaj duo tuo biena u nabentaamba yireinja-i, sisoo duo tuo cal-ba, kuu dii nja u biena Diilonj-anjinamma yerre yaa dumaajon-na aa tuo bi cal-ma. A ne da u na saaya u tuo wuo ma humelle'i, u bir yan aa tuo cal-ma. ¹² Diilonjo yaa *anjinnamma tienjo-i, u yaa gengertienjo-i u diei yoj. U yaa gbaa kor nelbiliamba-i, u yaa gbaa kosuon-ba. Terienju fangu-na, nan hilaa hie aa da manamma ta n cal banamba-i?

Yaaj bombolma-i

¹³ Niinj, da na ce na ta na piye wuo: «*Bisinu mi ka ka nel daade-na ka ce torguonju belle diei a taara gbeinja.*» ¹⁴ Namaa namaaj piyen dumaajon-na, na suo Diilonjo kusunju-i wei? Na suo cuo uj ka kaal baa mama wei? Yuj haku-i dii namaajon-na? Ma si naa dii nja finfirunju. Cuo duo kaal, da n daku, celle da n'a n ne, n naa-ku. ¹⁵ Da na'a na piye, na gbe na cira: «*Diilonj duo sie, i ka ce daama baa daama baa daama.*» ¹⁶ Nga na sa ce mafamma-i; na yii baa bombolman-andenni yaa yoj. Bombolma famma temma saa fa. ¹⁷ Terienju fangu-na, umaj duo suo anfafamma-i aa yagar ma cemma, kutienjo cie ambabalma'i dumaajon-na.

5

Waamba cilobabalaajo-i

¹ Fiefie-i-na, waaj namaa niinj, sulma man ka har-nei, duon na ta na kaal higo higo! ² Na nagaj-niini hooaa, nyei wuyaa na bimbinni-i hiere. ³ Gbellu bilaa na sene-i baa na gbeinja-i hiere. Gbellu daayo yaa ka pigaaaj-na na balaanju-i. U ka kosuon-na nja daamu kosuon daanju duma. Miwaanjo tie ti, aa namaa migaaaj ta na kuol gbeinja-i na jina kotunju. ⁴ Maacenciraamba man cie maacemma-i na sonni-na aa na yagar na saa pa-ba, ba kaal baa na yireinja-i. Ban kaal baa-ya Dombuo nu. ⁵ Hiema-na bande-i-na, na cie na baanju-i. Kuman dolaanu-nei, na cie ku yaa-i. Na wuyaa niidodolni-i cel da kpenkpenie nja bimbaaj namaa ta na cie na kuliinj-yiinjgu-i. ⁶ Na karaa coima-i haa nuomba-na aa bel-ba ko-ba, a ne da ba saa ce weima. Kutaamba saa gbaa huu ba fere na nyisenni-na.

Flej na hommu-i

* 4:6 Bincuanj-nelmaaj-scbe (Proverbs) 3.34

⁷Tobiŋ namaa, fieŋ na hõmmu-i na ta na cie Itieŋo jommaŋ-yiinggu-i. Na saa da kũrãamba-i wei? Da ba duu ðimma-i ifelle domma-na, ba fe ba hõmmu-i ta ba cie ði ðimma aa da ba suõ kar-ma. ⁸Namaa na bi saaya na fe na hõmmu-i dumei aa na dii sireiŋa na fererŋ nuõ; Itieŋo jomma piyaa.

⁹Tobiŋ namaa, da na ta na waana baa na-naa, Diiloŋo ka yuu-na. Umanŋ ji geraaŋ nuõmba yuŋ-maama-i u jomma piyaa. ¹⁰*Diiloŋo puõrbiembaŋ hieŋã mullema-i hirãmma maŋ, ma sɪ ma tiyãanu-nei ke? Hieŋãŋ mullema-i bafamba temma-i. ¹¹Na saa da, bamaŋ nyaarãa tie Diiloŋo-hümelle-na, i ciera wuõ ba yunni ðõlaa. Yõbuŋ hieŋã mullema-i hirãmma maŋ, ma sɪ na nuõ ma maama ke? Aa ma sɪ na daa Itieŋoŋ juõ pã-yo baa kumaŋ ke? Coima saa fa, Itieŋo faa baa nelbiliba-i aa tiraa waa hujantieŋo.

¹²Tobiŋ namaa, mamaŋ gbãaŋ, nuõni maŋ da ŋ'a ŋ sa taara Diiloŋo ka yuuni, da ŋ'a ŋ piye, ŋ baa cira «muõ baa Diiloŋo», ŋ baa bi cira «muõ baa hieŋa», ŋ baa gbuj bi biŋkũŋ yerre. Mamaŋ da ma ce, ŋ cira ma cie, mamaŋ da ma saa ce, ŋ cira ma saa ce; gere.

Fõŋgũõ dii Diilocãrãlle-na

¹³Na hõlma-na umaŋ duõ tuõ mulleŋ, u tuõ cãrã Diiloŋo-i. Umaŋ huõŋga-i da ka fe, u tuõ hãl neiini u tuõlnu Diiloŋo-i. ¹⁴Umaŋ duõ tuõ jaŋ, u bi Diiloŋo-dũŋ-baamba yaataamba-i ba ji hure namma u yaaŋga-na Itieŋo yerre-na aa cãrã Diiloŋo-i hã-yo. ¹⁵Da ba haa ba naŋga Itieŋo-na aa cãrã-yuõ cãrãmma famma temma-i, jeiŋo ka sire. Itieŋo ka sire-yuõ aa da kuõ u cie ãmbabalma, u ka bi hur-ma. ¹⁶Terieŋgu faŋgu-na, da na ce ãmbabalma maŋ, na tũnu na-naa baa-ma aa na cãrã Diiloŋo-i na hã na-naa ku yaa na ka sire na jarma-na. Fõŋgũõ maŋ dii nelviŋo Diilocãrãlle-na ponsaŋ-wuõŋo sɪ. ¹⁷Na saa da, *Eli waa nelbiloŋo mie temma yaa-i; ŋga u cãrã Diiloŋo-i, cãrã-yuõ, cãrã-yuõ wuõ u baa ðãa; Diiloŋo ce bieŋa siei baa caamba niediei u saa ðãa. ¹⁸Ku huõŋgu-na, u tiraa cãrã-yuõ, u doŋ tuõ ðãa goŋgorre gbãa da di ta di ce.*

¹⁹Tobiŋ namaa, na hõlma-na, umaŋ duõ pira Diiloŋo-hümelle-na, umaŋ duõ maaya ninsoŋo-i aa unaŋ nuõ ŋ dii-yo hümelle-na, ŋ cie maacenfafamma. ²⁰Na saaya na suõ wuõ moloŋ duõ pira aa ŋ gbãŋ baa-yo dii-yo hümefafalle-na, ŋ kura-a-yo kuliŋgu-na aa uŋ cie ãmbabalma maŋ cor hiere, Diiloŋo ka hur-ma.

* 5:18 Nieŋ Jãmatigi ba sebedelãŋo-na (1 Rois) 17-18.

Pierñ nyegãañ sebedfelaño man Nelmuoyamma

Pier nyegãañ sebe daayo-i a hã Diilon-dün-baamba manñ dii *Asi huõnga-na. Banñ yerñ Yesu horre-na, nuõmba sa dõl-ba. Pierñ daa-ku dumaanjo-na, u nyegẽñ sebe daayo-i duõ dii sireiña bei. U tagaaya pigãañ-ba Diilon-dün-wuõññ saaya u waa dumaa bamanñ ciinaana Diilonjo-i ba hõlma-na. U tirii-ma baa-ba wuõ Yesu fuõ fere bi mulãañ fuõ ku ji ta ku ce kulliñgu. Nga Diilonjo siire-yuõ aa ce u ce bõi. Aa u pãa nunñgu wuõ umañ duõ hũu Yesu maama-i u ka ce kutienjo-i Yesu temma-i. Wuõ nupãlle fande yaa diyaanñ sireiña-i Diilon-dün-baamba-na, halle da ba fie ta ba ce-ba sũlma-i, ba kũõma sa senñ. U diyaa nelma ba tũnni-na; wuõ bamanñ dii Yesu horre-na, ba bie Yesu maama-i.

Jaalungu

¹ Muõ Pier, Yesu-Kirsa *põpuõrbilon muõ. Muõmẽi nyegãañ sebe daayo-i da mi hã Diilonjo yufellenñ hilaa namaa namanñ nuõ-i aa na waa hiññgu-na. Banamba dii Põ, banamba Galasi, banamba Kapadõsi, banamba *Asi aa banamba Bitini. ² I To-i Diilonjo yufelle hilaa-nei ñaa manñ waa u huõnga-na dumaa u ce u *Yalle hõ-na na denñ a ce-na fuõ baanñ namaa na da na ta na nu Yesu-Kirsa nunñgu-i aa u tãmma da ma mislrrã-nei a migãañ-na hã-yo.

Diilonjo firnu u huõnga-i u tuõ kãyã-nei aa u tuõ fẽ na hõmmu-i.

Nahaale pa neliño

³ Yaanñ i tie tuõlnu Diilonjo-i, Itienjo-i Yesu-Kirsa To-i. U cie hujarre yie aa ce-ye nelfelaanñ mie Yesu-Kirsa siremma barguõ-i-na a ce i migãañ haa i nanña-i yuõ. ⁴ Aa uñ jlenã ciilunñgu manñ duõ hã u baamba-i, i bi hiññ ku taalunñgu. Ciilunñgu fanñgu sa kusirre, ku sa blẽna, ku sa bi pitelle. Diilonjo jlenã-kuõ tuõ cie-na dõrõ-i-na. ⁵ Nanñ haa na nanña-i yuõ, u niya-nei fafamma duõ ji kor-na miwaañõ tũmmanñ-yiññgu-i. Nuõmba-i hierẽ ba ka da uñ kuraa-na dumaa. ⁶ Terienñgu fanñgu-na, taa na nyẽ. Mi suyaa mie na yammu huolaa fiefie-i-na, ñga ku sie kã yaanñ-na. Taa na nyẽ. ⁷ Sẽne manñ sẽne, yiññgu dii baa yiññgu u ka gbuo; ñga ba dii-yo dãamu-na a ne da kuõ u faa. Namaa nahaale saa buõ sẽne-i-na wẽi? Ba ce nie ba sie ne-de si di faa? Ba ne nahaale-i baa yaahuolo yaa-i. Yaahuolo duõ saa gbãã kara na kũõma-i Diilon-hũmelle-na, Yesu-Kirsa duõ ji bir jo yiññgu manñ nuõ-i, Diilonjo ka tuõlnu-nei aa gbelienñ-na aa ce na ce bõi. ⁸ Na yufelle saa haa Yesu-Kirsa-i-na dede, ñga u maama dõlaanu-nei. Na saa hi da-yo yogo, ñga na haa na nanña-i yuõ aa na hõmmu gbuu fẽ da yogogo. Na hõmmunñ fie dumaa, ma sie gbãã wanñ. ⁹ Diilonjoñ duonñ tuõ kor-na, kufanñgu hõfelle yaa dumaanjo-na. Nanñ haa na nanña-i Diilonjo-na da na da konkoro manñ, na duonñ ta na da-yo.

¹⁰ *Diiloppõpuõrbiemba siire taara konkoro daayo yaanña-i aa tũnu-nei Diilon uñ ka firnu u huõnga-i baa-na dumaa. ¹¹ *Kirsa *Yalle waa ba hõmmu-na; dii naa tũnu-bei wuõ Kirsa ka mulienñ, aa ku huõñgu-na u ka ce bõi. A ce dumaanjo-na ba gbuu vaa ba fere da ba suõ ma cemmanñ-huõñgu-i baa manñ ka ce dumaa. ¹² Diilonjo yanñ aa wanñ baa-ba wuõ uñ puõraa-ba baa nelma manñ, ma sie ce bafamba bãañ-nu, kerẽ ma ka ce namaa bãañ-nu. Nelma famma yaa banñ wanñ-manñ baa-na nyunñgo-i-na. Bamanñ wanñ *Neldõdõlma-i

ba yaa waan-manj baa-na. Diilonjo yaa saanj u Yalle-i di ji dii-ma ba nunni-na. *Dərpəuərbiemba famba fere-i ba taara ba suə ma yaanga-i.

Viistnni yaa dolaanuj Diilonjo-i

¹³ Terienju fanju-na, tigiin na fere, baa na dii na yunni-i. Haan na nanġa-i Diilonjo-na ku haama wuə u ka ce hujarre nei Yesu-Kirsa jomman-yiinju-na.

¹⁴ Taa na nu Diilonjo nunju-i ŋaa bisānfefein un nuj u to nunju dumaa. Nan ŋa na'a na saa ta na suə kuyunju huəŋju-na, kumanj taa ku dōlnu-nei cemma, baa na bir na suur-kuə. ¹⁵ Yaanj na weima-i hiere ma fa ŋaa Diilonjo maamanj faa dumaa. U yaa buə-na na deŋ a ce-na u baan namaa. ¹⁶ Na saa da, ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuə: «*Muəminj yej nelfeēin muə dumaa, na saaya na waa nelfafaan namaa dumei.*»*

¹⁷ Da na ta na cārā Diilonjo-i na ta na bī-yo «Baba», na ninsoŋo. U yaa pāan nuumba-i a saanu baa banj cie kumanj; u sa ce cieluə. Terienju fanju-na, yinni manj tīyāa na wulaa hīema-na, gbāan na ciluə tuə pigāan wuə na kāalā-yuə.

¹⁸ Nanj siire biē ānsəsmma manj na bīncuəmba wulaa, na suyaa banj sāa na yunni-i baa kumanj a hiel-ni mēi. Ba saa sāa-ni baa gbeinja, ba saa bi sāa-ni baa sēne, nifanni sa gbān ciima. ¹⁹ Ŋga ba sāa na yunni-i baa tāmma. Aa tān hama-i? *Kirsa tāmma. Ba cie-yo ŋaa *tūmbilonjo manj faa buolma; jarma sī-yuə, pādorre sī-yuə. A ko-yo sāa na yunni-i. ²⁰ Diilonjo naa par ma yaa hā-yo aa miwaanjo suə duə doŋ. U cie ma yaa daama hōperienj daaku-na duə kor-na. ²¹ Fuə yaa cie na haa na nanġa Diilonjo-na. Diilonjo siire-yuə hiel-o kuomba halma-na aa ce u ce bōi ku'i cie na haa na nanġa Diilonjo-na aa ta na hil na ne-yo.

²² Nanj siyaa ninsoŋo-i, kuu dii ŋaa na migāan na hōmmu-i da na gbāa ta na dōl na-naa fafamma ŋaa cēduəŋ-biej namaa. Terienju fanju-na, yaanj na maama gbuu ta ma dōlnu ma-naa. ²³ Na saa da, na cie nelfelaan namaa, na huəŋ felemma. Gboluoŋ daaku-na nelbilo saa hoŋ-na, Diilonjo'i huəŋ-na. Nelbilonjo ku, ŋga Diilonjo sa ku. U huəŋ-na baa u nuj-āndaanġu yaa-i. Ku sa ji gbuo dede. ²⁴ Na saa da, ma nyegāan Diilonj-nelma-na wuə:

«*Nelbiliemba-i hiere baa dii ŋaa hteŋgu.*

Ba fafaanġu dii ŋaa pūlma.

Hteŋ da ku kuol, ku pūlma hul.

²⁵ *Ŋga Itienjo nelma dii gbula, ma sa ji gbuo dede.*†

Itienjo nelma yaa hama-i? Ma yaa *Neldōdōlma manj banj wanj-manj baa-na.

2

Piyaan Cicēlmantienjo-i

¹ Nanj cie nelfelaan namaa, hielaan na nanġa balaanġu-i ku sinni-na hiere, baa nuomba tāalma-na, baa huhurma-na, baa nenemunġu-na, baa yebīlanande-na. ² Tonto mōsūŋ nyōlma yaa a vāa. Nyōlmanj dōlnuŋ-yuə dumaa, yaanj Diilonj-nelma ta ma dōlnu namaanjo-i dumei, ku yaa na ka nanj kaasinni a kor. ³ *Na daa Itienj unj faa dumaa ke**?

⁴ Piyaan-yonj, u yaa cicēlmantienjo-i, uu dii ŋaa tāmpēlle manj nuəmbarj cīnaana-diē ŋga di yaa hilaa Diilonjo yufelle-na u hiel-de. ⁵ Namaa fere-i naa dii cicēlma aa naa bi dii ŋaa tāmpēlēinja. Da na pie-yo, Diilonjo ka ce-na ma u *Yalle dūnġu-i baa-na. Na ka waa jigāntaanj namaa ta na pā niipānni-i na hā

* **1:16** Buolmanj-sebe (Lévitique) 19.2

† **1:25** Isayi (Ésaïe) 40.6-8

* **2:3** Gbeliemanj-nalāanġu (Psaume) 34.9

Diilonjo-i a saa baa u Yallej taaran-kuo dumaa. Yesu maama-na, u ka tuo sie na niipänni-i fafamma. ⁶ Diilonj-nelma waanj-ma wuo:

«Niej, mi hielaa támpëfafalle,
mi ka jtna-die dũngu tuole-na *Sinyo-i-na.

Uman duo haa u nanjga die, u yaannga sie ture.»[†]

⁷ Namaa namanj haa na nanjga-i támpël daade-na, Diilonjo cie na ce bai. Nga bamanj saa haa ba nanjga die, ma nyegãanj ba kũngu-na wuo:

«Dãmarãambanj cinaana támpëlle manj,
di yaa juo bella dũngu-i.»[‡]

⁸ Ma tiraa nyegënj terienjgu nangu-na wuo:

«Nuamba tistj ba fere támpël daade-na.

Di mal nuamba-i.»[§]

Banj'a ba saa nu Diilonjo nunju-i ku'i cie ba ta ba tistj ba fere die. Ma yaa naa saaya ma da-ba. ⁹ A ne da Diilonjo yufellenj-nuamba yaa namaajo-i. Namei Itienjo jigãntaanj namaajo-i. Namei Diilonjo baanj namaajo-i. Namei Diilonjo naporrenj-nuonj namaajo-i. U bie-na hiel-na kukulma-na a jo baa-na u gbagbaama-na na da na ji ta na waj u maacenfafamma maama-i baa nuamba-i.* ¹⁰ Dielũo-i-na, na saa naa waa Diilonj-baanj namaa; fiefie-i-na, na cie Diilonj-baanj namaa. Dielũo-i-na, u saa tuo ce hujarre nei; nga fiefie-i-na, u ce hujarre nei.[†]

Taa na kãnj na yuntaamba-i

¹¹ Mi jënaanj namaa, naa dii hũncortaanj namaa hiema-na bande-i-na. Terienjgu fangu-na, mi cãrã-nei, nanj kuyenj ãmbabalma manj, hielaanj na nanjga mei; ma kũsuonj nelienjo. ¹² Nanj yerj *niëraamba hõlma-na, yaanj na ciluo vii ku yaa da ba fie ta ba biëna na yireinja-i wuo nelbabalaanj namaa, ba ka da na maacenfafamma-i aa ba ka gbelienj Diilonjo-i u jommanj-yiingju-i.

¹³ Nienj Itienjo-i aa na ta na sie fõngõtaamba wulaa. Na ta na sie *jãmatigi wulaa, u yaa nuamba-i hiere ba yunju-na. ¹⁴ Na ta na sie fãamaambaa-ba wulaa; jãmatigi jëna ba yaa-i nileinja-na ba ta ba nuola ãmbabalmanciraamba-i aa ta ba gbelienj ãnfafammanciraamba-i. ¹⁵ Na saa da, Diilonjo taara na ta na ce ãnfafamma ku yaa mimiëlmba manj sa suyaanj kuyunju aa ta ba biëna na yireinja-i ba nunni ka suuye. ¹⁶ Naa dii na ferej nuonsonjo, nga baa na pãnj na ce kufanjgu-i gboruonju na ta na ce kuubabalaangu-i. Na saaya na waa nga Diilonj-cãraanj namaa. ¹⁷ Taa na dii nuamba-i hiere ba nunju-i. Nanj yerj baa bamanj Yesu horre-na, yaanj ba maama ta ma dõlnu-nei. Taa na kãlã Diilonjo-i. Taa na dii jãmatigi nunju-i.

Biyaanj Kirsa maama

¹⁸ Maacembienj namaa, taa na sie na yuntaamba wulaa aa na ta na kãnj-ba fafamma. U balaanj baa-ni wa, u faa baa-ni wa, ta nj sie u wulaa. ¹⁹ Na saa da, muliëma manj nanj maama sã, da ba haa-ma hã-ni aa nj sie-ma Diilonjo maama-na, ku faa. ²⁰ Da nj cãl aa sie muoru-i, yer hade-i dii-kuo? Nga da ba ta ba huol nj yaannga-i nj ãnfafamma maama-na aa nj sie yaahuolo fanjo-i, yerre dii ku yaa nuo-i aa ku faa Diilonjo wulaa. ²¹ Diilonjo taara ku yaa na wulaa. *Kirsa fuo fere mulãanj namaa maama-na. U pigãanj-na nelma'i dumaanjo-na na da na ta

[†] 2:6 Isayi (Ésaïe) 28.16 [‡] 2:7 Gbeliemanj-nalãangu (Psaume) 118.22 [§] 2:8 Isayi (Ésaïe) 8.14

* 2:9 Nienj Helmanj-sebe-i-na (Exode) 19.5-6; AnjInamma tiyemmanj-sebe-i-na (Deutéronome) 4.20, 7.6; Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 9.1; 43.20-21. [†] 2:10 Nienj Ose sebe-i-na (Osée) 1.6,9; 2.1,23,25.

na ce u temma-i.²² «Fuo manj saa cal, aa huhurma diei saa hel u nunngu-na dede»²³ ba tuoraaya-yuɔ, u saa ji sie moloŋo. Ba cie-yo sülma-i, u saa ji wur moloŋo. U yaan aa yaŋ-ma hä Diiloŋo wuɔ u yaa suyaan u pä.²⁴ U biyaa i ämbabalma-i tüu-ma fuɔ fereŋ yungu-na a kä baa-ma *daaŋgu-na. U cie ku yaa-i a ce i hiel i nanğa ämbabalma cemma-na a ce-ye nelviin mie i tie ce kumaŋ dolaanun Diiloŋo-i. Fuɔ mullëma yaa cie na waa na fereŋ nuɔ dumandë-i-na.²⁵ Naa naa waa ta na wuɔra na yun-nu ŋaa tülmba manj baala; ŋga fiefie-i-na na birii jo na tienjo wulaa, u yaa nieyaŋ-nei.

3

Ansorrej-tienamma

¹ Kuuduŋgu yaa baa caaŋ namaaŋo-i; taa na sie na bəlbəba-ba wulaa, ku yaa bamaŋ saa hü Diiloŋ-maama-i ba həlma-na, na ciluɔ ka ce ba hü-ma. Ku sie hi na puur na nunni-i wuɔ na piye baa-ba.² Da ba da na ciluɔ faa, aa ne da na kəŋ-ba, ba ka hü Diiloŋ-maama-i.³ Baa na ta na kuye bombormanj-fafaanġu-i: Baa na gonya yumigāale, baa sēne ba diima, baa kompafammun-vaama.⁴ Yaan aa na ta na taara huɔya-fafaanġu: Na ta na taara həfafammu baa həlhinammu; nifanni sa vāa dede. Aa ni yaa dii baa yungu Diiloŋo wulaa.⁵ Yiinaticamba manj naa hüyāa Diiloŋ-maama-i aa haa ba nanğa-i yuɔ, ba taa ba diyaa ba fere baa ni yaa-i ba sie ba bəlbəba-ba wulaa.⁶ Unanjo yaa Sara-i. Sara taa u nu *Abiramun nungu-i, a ce dumaanjo-na u taa u bi-yo «Baba». Da na da holle ta na ce ānfafamma-i, namei Sara bien namaanjo-i kelkel.

⁷ Kuuduŋgu yaa baa bəlaaŋ namaaŋo-i; bilaaŋ na caamba-i fafamma na tienamma-na, aa na saaya na suɔ wuɔ na fəŋgəbaa-ba sa saa. Diiloŋ unj cie baa-na aa cira u ka hä-na cicēlma manj, ba nunġu bi dii-meī. Terienġu fanġu-na, taa na kəŋ-ba ku yaa na cacārāŋgu sie gbāa sonj yanġa nanġa.

Hira mullëma-i ŋ ānfafamma cemma-na

⁸ Miŋ ka perienġa baa mamaŋ ma yaa daama: Yaan nelduɔma yaa yu na həmmu-i hiere. Bilaaŋ na-naa kpelle. Taa na dəl baa na-naa ŋaa cəduɔŋ-bien namaa. Bilaaŋ na-naa hlehle, baa na ta na teterŋ na fere.⁹ Baa na ta na suu ämbabalma səlaanġu-i baa ämbabalma. Baa na bi ta na suu tuosinni səlaanġu-i baa tuosinni. Yaan aa na ta na haa na nufafaanġu kutaamba-na. Diiloŋo taara ku yaa na wulaa. Da na haa na nufafaanġu bəi, Diiloŋo ka bi haa u nufafaanġu namaanjo-na.¹⁰ Na saa da, ma nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na wuɔ:

«Umanj duɔ tuɔ taara u ce u baaŋgu-i,

umanj duɔ tuɔ taara u huɔŋga fē,

kutienjo saaya u hiel u nanġa noparaaŋ-āndenni-na baa coima-na.

¹¹ U saaya u nanna kuubabalaanġu-i aa tuɔ ce kuufafaanġu.

U vaa u fere weima baa ji suur u həlma-na baa moloŋo.

¹² Na saa da, Itienjo saa nanna nelviimba-i.

U tūŋgu dii ba cacārāŋgu-na.

Ŋga u sa gbo baa bamaŋ cieŋ kuubabalaanġu-i.»*

¹³ Da na vaa na fere baa ānfafamma cemma-i hai ka ce kuubabalaanġu nei?

¹⁴ Halle da ba fie ce-na sülma na ānfafamma maama-na, na yunni dōlaa. Baa na ta na kālā nuɔmba-i, baa na bi yaŋ na həmmu ta mu cu baa-ba.¹⁵ Na saaya na suɔ wuɔ *Kirsaa yaa u diei Itienjo-i. Taa na dii u nunġu-i fafamma.

Tigiin na ta na cie, umañ duo yuu-na wuo bige-i cie na haa na nanğa Kirsa-i-na, na wan ma yaanğa-i baa-yo. ¹⁶ Na fē na hōmmu-i baa ma wamma-i aa na baa bi tlel moloño. Nan suyaa kuman faa, taa na ce ku yaa-i. Ku yaa baman blēnaanar na yirēinğa-i Kirsa huonğu-na ba yammu ka ture. ¹⁷ Diilon duo cira η mulleñ, da η mulleñ ānfafamma cemma-na, ku bōyaa η mulleñ āmbabalma cemma-na.

¹⁸ Na saa da, Kirsa fuo fere bi mulāar aa ku nelbiliemba āmbabalma maama-na. U cie-ma i diei gbula. Fuo man waa nelviino, u siyaa ku nelbalaamba sōlaanğu-na, duo dii-na na-naa nuo baa Diilonjo-i. Ba kuō-yo, ηga *Diilonj-Yalle siire-yuo. ¹⁹ Diilonj-Yalle yaa bi cie u kā ka piye Diilonj-nelma-i baa baman dii kuliingu nyisēnni-na. ²⁰ *Nowe bāanğu-na, ba yaa naa puu bubuōsinni baa Diilonjo-i. Ba η puu bubuōsinni baa-yo dumaanjo-na, Diilonj wuo fē u huonğa-i aa yan Nowe ce beño-i. Nuamba bōi saa suur beño faño-na; nuamba niisēi suurii yon a kor hūmma-na. ²¹ I gbāa saa hūmma famma-i baa *batemu hūmma. Nuamba bi kor dumei nyunگو-i-na batemu hūmma-na. Batemu hūmma-i maacemma sī η kōma-na, ηga ma yunگو yaa wuo η hā Diilonjo-i η fere baa huonğa diei. Yesu-Kirsa siremma yaa cie batemu tuo kor-e. ²² U siire nyugūñ kā dōrō-i-na ka tēna Diilonjo caan-nu, a waa *dōrpōpuarbiemba yun-nu baa fōngōtaamba-i hiere.

4

Taa na ce kuman dōlaanuj Diilonjo-i

¹ *Kirsar mulāar u kōma-na dumaa, namaa fere-i na saaya na tēna baa-ma wuo na ka mulleñ fuo bi temma-i. Na saa da, umañ duo mulleñ u kōma-na, η da u hielaa u nanğa āmbabalma cemma-na. ² U ce mafamma-i duo gbāa nanna nelbiliemba kuucenğu-i aa tuo ce Diilonj-huonğa u yinni boluonğu man tlyāa hēma-na. ³ Na cie na bāanğu-i dei baa *nieraamba-i ba kuucenğu-na: Na cie na bāanğu-i tlāsinni-na, baa bñwosinni-na, baa konhiliingu-na, baa wuolalle-na, baa nyolle-na. Aa na duu Diilonjo huonğa-i baa na tinni-i. ⁴ Fiefie-i-na, nieraamban daa na sa tiraa na ce kakarkuonjo faño-i baa-ba, ku bir yan aa cu ba hōmmu-i ba bigāan-na. ⁵ Nga ban cen kuman hiere, Diilonjo ka gāñ baa-ba. U tigiin tī duo yuu cicēlmantaamba-i baa bikuomba-i hiere. ⁶ Ku'i cie na da *Neldōdōlma bi waan halle baa kuomba-i. A ce dumaanjo-na, ban waa hēma-na aa mamar fiē da-ba a saanu baa ba āncemma-i, fiefie-i-na *Diilonj-Yalle ka gbāa ce ba sire waa baa Diilonjo-i.

Taa na suō Diilonj-caluo belma

⁷ Weima-i hiere ma piyaa tīmma. Terienğu fanğu-na, baa na dii na yunni-i, aa na saaya na suō na fereñ belma ta na gbā na cārā Diilonjo-i. ⁸ Kuman gbāan, yaan na maama ta ma gbu ma dōlnu ma-naa. Na saa da, *nelnyulmu sa kāñ ambabalma bōi**. ⁹ Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma, baa na ta na waana baa-ba. ¹⁰ Diilonjo hāa-na na da-na-den fōngōba hiere. Neliēno neliēno u saaya u suō u wuonjo belma a gbāa duo tuo kāyā banamba-i baa-yo. ¹¹ Diilonj duo hā umañ jumefafalle-i, kutienjo saaya u ce-de tuo wan Diilonj-nelma baa-de. Duo hā umañ kakāyāmmar-fōngūō-i, u tuo kāyā nuamba-i baa u yaa-i. Yesu-Kirsa maama-na, ku saaya na āncemma-i hiere ma ta ma ce nuamba ta ba bī Diilonjo yefafalle. Yefafalle-i baa fōngūō-i ni vii u yaa-i hōnni man jon. Ma cie.

* **4:8** Nien Bincuan-nelmar-sce-i-na (Proverbs) 10.12.

Taa na hira mullema-i Yesu-Kirsa maama-na

¹² Mi jënaañ namaa, yaahuolo mañ haañ-nei daayo-i, baa na yañ na hammu cu baa-yo; u sagalla-nei duo ne. Baa na da nie si ba fier-na baa-yo. ¹³ Yaañ aa ku ta ku dolnu-nei wuo na nalaa *Kirsa mullema temma ne. Terienğu fanğu-na, duo ji jo u fongotesinnij-jomma-i, na hammu ka fe gbarnu. ¹⁴ Da ba tuora-nei Kirsa maama-na, na yunni dolaa. *Diilonj-Yalle dii baa-na aa Diilonj bobaima da di yaa nuo-i. ¹⁵ Molo baa yañ ba ji bel-o ta ba huol u yaanga-i wuo u kuo nelieño, sisu u cuyaa, sisu u cie kuubabalaangu nañ temma, da ma'i bi si u diyaa u nuñgu-i nelma mañ saa hi-yo. ¹⁶ Nga da ba ta ba huol ñ yaanga-i wuo Kirsa wuon nuo, baa yañ senserre da-ni. Niñ yey Kirsa horrena, yañ aa ñ ta ñ jaal Diilonj-i mafamma-na. ¹⁷ Geñgeriyiingu hii. Diilonj duon tuo gan baa u dñj-baan miemei igëna. A ne da duo don tuo gan baa miño-i, geñgero perieka ka waa nie baa baman clinana Diilonj-*Neldodolma-i? ¹⁸ A saa baa Diilonj-nelmañ waañ-ma dumaa:

«Da ku nelviiño korma dii kpelle,

ambabalmanciraamba kũngu ka waa nie?»†

¹⁹ Terienğu fanğu-na, Diilonj duo nuoni mañ mulleñ, baa yañ ñ kũoma kara; cor ñ ta ce añfafamma-i aa ñ dii ñ fere Weimantienjo nañ-na. U yaa maa-ni. U sa wañ weima aa ji bir baa huon-ãdaangu.

5

Bilaan Diilonj-dñj-baamba-i dei

¹ Fiefie-i-na, mi ka fulnu Diilonj-dñj-baamba yaataamba yaa-i. Mei fere-i yaatien wuo; mi daa *Kirsa mullema-i nuo baa mi yufelle. Duo ji bir jo duo ji ce u yutesinni-i, mi ka ce mi baangu-i baa-yo. Miñ ka wañ mamañ baa yaataañ namaaño-i ma yaa daama: ² Diilonj uñ hãa-na nuomba mañ, bilaan-bañ dei ñaa añclinañ uñ bel u muoru-i dumaa. Baa na bel-ba ñaa ba guoraa-na, bilaan-bañ baa hafafanga ñaa Diilonj uñ taarañ-kuo dumaa. Baa na bi ce-ku gbeitaara-humelle; yaañ aa na ta na ce-ku baa pãama. ³ Diilonj uñ diyaa bamañ na nammu-na, baa na ta na haa na fongũo-i bei; yaañ ba ta ba da namaa cilofaño yaa aa ta ba ce. ⁴ Ku yaa añclinaamba yuntien* duo ji jo, na ka da nyantuoluo mañ sa cuuraayan dede.

⁵ Kuuduangu yaa baa naacien namaaño-i, taa na sie yaataamba wulaa. Aa na hieroño-i na saaya na nanna bombolma-i. Na saa da, Diilonj-nelma ciera wuo:

«Diilonj sa gbo baa bombolmantaamba-i,

ñga u friinu u huñga-i baa bamañ hiiriyey ba fere.»†

⁶ Terienğu fanğu-na, taa na hiire na fere Weimantienjo yaanga-na ku yaa na tetemman-yiin da ku hi, u ka teten-na. ⁷ U yaa yieraaya baa na yunniñ-maama-i, haraan-mañ hiere na hã-yo.

⁸ Baa na dii na yunni-i! Siiren na yiera! Na bigaarãño-i *Sitani dii tuo wuora u bin aa tuo bure ñaa nyulmu bilaa jara. U taara moloño duo wuo. ⁹ Bilaan Diilonj-maama-i nammu hã na bigaarãño baa ji yar-na. Na saaya na suo wuo terni-na hiere yaahuolo faño temma yaa daañ Diilonj-dñj-baamba-i. ¹⁰ Na ka mulleñ celle yogo, nga Diilo fuo mañ añfafamma-i hiere ma tienjo-i, u ka bir dii-na na fonni-na. U ka dii sireinja nei aa ce na yiera don u humelle-na. U yaa

† 4:18 Bincuañ-nelmañ-sbe (Proverbs) 11.31 * 5:4 Anclinaamba yuntienjo-i: Ba gbë Yesu fuo fere yaa. Nieñ Nsãa sbe-i-na 10.11. † 5:5 Bincuañ-nelmañ-sbe (Proverbs) 3.34

bīe-na na da na ta na ce na bāaŋgu-i baa-yo Kirsa horre-na hōnni maŋ joŋ.
 11 Fōŋgūo dii baa u yaa-i hōnni maŋ joŋ! Ma cie.

Jaaluperieŋgu

12 Mi nyegāaŋ sebeyel daade-i da mi dii sireiŋa nei aa waŋ baa-na wuo naŋ vaa na fere baa Diiloŋo maŋ maama-i, u yaa ninsoŋ-Diiloŋo-i. Mi waŋ fuo hujarre maama yaa baa-na. U hujarre temma si dii. Silasi yaa kāayā-mie mi nyegēŋ sebeyel daade-i. U nyaarāa Yesu huoŋgu-na.

13 Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ *Babilōni-i-na bande-i-na, Diiloŋo yufellen hilaa bamaŋ nuo-i namaa bi temma-i, ba pāa-na jaaluŋgu. Mi biēŋo-i‡ Marke bi jaalaa-na.

14 Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa ceduoŋ-bieŋ namaa.
 Namaa namaŋ dii *Kirsa horre-na Diilo kāyā-nei.

‡ 5:13 Nieŋ Tim. dē. 1.2; Tite sebe-i-na 1.4.

Pierŋ nyegáan sebháallŋo man Nelmuoyamma

Pierŋ taa u nyegēŋ sebe daayo-i huŋgu man nuŋ-i, uu naa suŋ wuŋ u yinni saa tiraa tŋe bŋi. U taa u taara halle duŋ fie'a u saa ji waa, uŋ waanŋ mamanŋ baa Diilonŋ-dŋŋ-baamba-i Yesu kŋŋgu-na, ma baa hel ba hŋmmu-na.

U duŋŋ piye pigáanŋ-ba wuŋ ba saaya ba waa ŋaa Diilonŋ uŋ taaranŋ ba waa dumaa, aa Yesu *pŋpŋurbiembanŋ pigáanŋ-ba ninsoŋo manŋ, ba nyaar-yuŋ nammu hŋi, ba baa yaŋ u ji korra-bei (sap. 1).

U gbŋya-bei wuŋ ba bel ba ferē coikartaamba manŋ wuŋ bafamba hŋalŋ nuŋmba-i baa Diilonŋ-nelma aa cakŋŋgu cer muonu ba yunni-i (sap. 2). Sapitiŋi daayo nyaanu u-naa baa Yuda sebe-i.

U piraanŋ u sebe-i baa Yesu jommanŋ-maama. Banamba ciŋra wuŋ Yesu sa tiraa u ye dii jomma-na. Pier wuŋ kutaamba kar coima. Wuŋ da ŋ da Yesu hii yinŋ daani-i u sa jo u jo, kuu dii ŋaa u fŋe u huŋga-i baa nuŋmba-i ba da ba suŋ-yo hiere aa bir ba hŋmmu-i (sap. 3).

Jaalunŋu

¹ Muŋ Simŋ-Pier, Yesu-Kirsa cŋarŋŋ muŋ aa tiraa waa u *pŋpŋurbilonŋ muŋ. Muŋmei nyegáanŋ sebe daayo-i da mi hŋ Yesu-Kirsa fafaanŋuŋ ciŋ namaa namanŋ haa na nanŋa-i yuŋ mie temma-i. U yaa i Diilonŋo, u yaa i Koŋkortienŋo.

² Nanŋ suyaa Diilonŋo-i baa Itienŋo-i Yesu-i, Diilonŋo firnu u huŋga-i u tuŋ kŋyŋ-nei aa tuŋ fŋe na hŋmmu-i.

Kertŋstnni fafaanŋu-i

³ Na saa da, Diilonŋo himma pigáanŋ-ye kumanŋ gbŋa fa i maama-i hiere i diŋe gbŋa tŋe wuŋ Diilonŋ-hŋmelle-i diŋŋ saaya di wuŋ dumaa. Inŋ suŋ-yo, ku'i ciŋe u ce kufanŋu-i hŋ-ye. U yaa bŋe-ye duŋ ji pigáanŋ-ye u bŋbŋoima-i baa u fafaanŋu-i. ⁴ Ku ciŋe dumei uŋ ŋa naa pŋ nufafaanŋu manŋ baa-ye, uŋ ŋa naa pŋ nubŋmbŋale manŋ baa-ye, u ce-ku hŋ-ye. U ciŋe-ku hŋ-ye i diŋe gbŋa hiel i nanŋa nelbiliemba kusŋŋ-maama-na, ma kŋsuŋŋ nelienŋo; aa bie fuŋ kusŋŋ-maama. ⁵ Terienŋu fanŋu-na, gbŋanŋ kpelle na naara ŋnfafamma-i na ŋnhŋuma-na, aa na taara Diilonŋo huŋga-i na suŋ-ka na naara na ŋnfafamma-i. ⁶ Na ta na suŋ na ferēŋ belma a naara Diilonŋo huŋga suŋma-i. Na naara pŋama-i na bel-ŋ-ferēstnni-na, aa na naara Diilonŋ-hŋmelle wuŋsafafaanŋu-i na pŋama-na. ⁷ Na ta na ce horre-i a naara na Diilonŋ-hŋmelle wuŋsafafaanŋu-i, aa na naara nelnyulmuŋ-i na horre cemman-na. ⁸ Mamanŋ daama-i hiere, da ma waa-nei aa na firnu na hŋmmu-i baa ma cemman-i, ku yaa pigáanŋ wuŋ na suŋ Itienŋo-i Yesu-Kirsa-i aa yunŋu dii u suŋma-na. ⁹ ŋga da ma'a maa si dii umanŋ nuŋ-i, kutienŋo dii ŋaa yironŋo; u sa da dei. Kuu dii ŋaa u yaanŋ ma karaanu-yuŋ wuŋ Diilonŋo hurii u ŋmbabalma-i cor.

¹⁰ Terienŋu fanŋu-na, tobinŋ namaa, Diilonŋ u yufellenŋ hilaa-nei u bŋ-na, gbŋanŋ kpelle na baa ji bir u bablmuŋ-i-na. Da na siŋe u bablmuŋ-i, na sa ji gbŋa cii u hŋmelle-na gbula. ¹¹ Mafanŋ da ma ce, Yesu-Kirsa nellenŋ-hŋmelle ka puure da gbŋa a hŋ-na. U yaa Itienŋo-i, u yaa i koŋkortienŋo-i aa u nelle sa ji muonu dede.

Bilaanŋ ninsoŋo-i nammu hŋi

12 Nan fej na suo nel daama-i, mi sie budii mi nunju-na. Mi suyaa mie na nyaarãa ninsoŋ-belle-na, nga mi ka cor ta mi titirre-mei baa-na ma ta ma tŋenu-nei. 13 Da mi waa yogo mi saa ku, mei wulaa ku saaya mi ta mi hãlma nalãanju baa-na, ku yaa ma sie karaanu-nei. 14 Mi suyaa mie ku sie da huonju Diilon-babimuo ka hi-mi. Itienjo-i Yesu-Kirsa gbuoya-mie ti baa-ma. 15 Terienju fanju-na, mi ka gbãŋ kpelle, da mi saa ji waa, nel daama baa karaanu-nei.

16 Na saa da, inŋ waan Itienjo-i Yesu-Kirsa jommaŋ-maama-i baa u fõŋgũo maama man baa-na, ku saa ce ŋaa i karaa i huoyasanga de! I saa kar i huoyasanga, mie fere-i i daa u bõbõima-i nuo baa i yufelle. 17 I To-i Diilonjo yaa hãa-yo bõbõima famma-i. U tlyãa dii u yunteslnni-na doro-i-na aa fara cira: «Mi Bieŋo yaa daayo-i, u maama sa suo aa dõlnu-mie. U yaa fieŋ mi huõnga-i.* » 18 Unŋ taa u piye mafamma-i, mie fere-i i waa u tãnunju-na baa Yesu-i a nu un piyer. 19 Ku'i cie i funun haa i nanga-i *Diilopõuõrbiemba nelma-na. Maa dii ŋaa fitnuo ta ma ce cecerma kukulman yerj terni man nuo-i. Ma ce kufanju-i ta ma cie cicãnjãale-i. Huõngu fanju yaa nuo-i cuomõele† ka hel a kaala weima-i hiere na hõmmu-na. Terienju fanju-na, taa na ne-ma torro. 20 Maman yungu, na saaya na suo wuo nelieŋ nuõjo-i ŋ yundaangu-i, ŋ sie gbãa hielnu Diilopõuõrbiemban nyegãan man Diilon-nelma-na.‡ 21 Na saa da, Diilopõuõrunju nanju saa jo nelbilõn-jomma-i dede, *Diilon-Yalle'i diyaa-kunŋ ba nunni-na.

2

Sulma haraa bamanj cie ba fere Diilopõuõrbiemba (Yuda 4-13)

1 Nuõmba nanj cie ba fere *Diilopõuõrbiemba dumaa *Isirahel-baamba hõlma-na, ma temma ka bi ce namaa hõlma-na. Ba ka jo baa coima nanj temma ji ta ba taal-na. Kutaamba ka ciina Itienjo-i, ŋ sie suu wuo u yaa sãa ba yunni-i. A ce dumaanjo-na ba sie gbãŋ aa kõsuõŋ ba fere. 2 Nuõmba bõi ka cu ba huõn-nu ba biŋwosinni-na. Ba ka ce ninsoŋ-humelle yerre biẽna. 3 Gbeinnyulmu ka ce coikartaan daaba kar ba huoyasammu baa-na a hũu na nagãnniini-i. Nga kumanj ka haa-bei, ku suyaa ti jina; ba kõsuõmanj-yinni saa maa.

4 Na saa da, halle *dõrõpõuõrbiemba man naa cãlãa ku huõngu-na, Diilonjo saa yan-ba; u vaa-ba dii-ba fobabalaangu-na dii kukulma-na a jina tuo cie gẽŋgeryiingu-i. 5 U saa bi yan yiinataamba-i, baa naa silaa balan baa-yo cor. U dãa hũmma wuo-ba hiere aa ji yan *Nowe yaa yon baa nuõmba niehãi baa-yo*. Nowe taa u hel u wan viisinnin-maama-i baa-ba, nga molo saa ji hũu-ma. 6 Diilonjo bi pãa Sodõmutaamba-i baa Gomõrtaamba-i ba ambabalma sullu-i; u kukulii nilein daaya-i a pigãan bubõlaamba-i manan ka da-ba.† 7 Nga u kuraa Lõti-i. Fuo waa nelfefeinjo ba hõlma-na. Baa naa silaa mulieŋ-yo baa ba biŋwosinnin-maacemma-i.‡ 8 Unŋ waa nelfefeinjo dumaanjo-na aa waa ba hõlma-na tuo da ba ciluo-i aa tuo nu ba piyuõ-i yinni man jon, ku taa ku jan-yo ku cor.

* 1:17 Nieŋ Matie sebe-i na 17.1-5; Marke sebe-i na 9.2-7; Like sebe-i na 9.28-35. † 1:19 Cuomõele-i: Ba gbẽ Yesu yaa-i. Nieŋ Amp. 22.16. ‡ 1:20 Girekimma-na terienj daaku gbãa bi nu nunj daama-i: «Diilopõuõrbiemban nyegãan manan hiere, nelieŋ huoyasanga sl.» * 2:5 Nowe: Nieŋ u kũngu-i Miwaanjo jnamman-sebe-i na (Genèse) 6.1-7.24. † 2:6 Nieŋ Miwaanjo jnamman-sebe-i na (Genèse) 19.24. ‡ 2:7 Nieŋ Miwaanjo jnamman-sebe-i na (Genèse) 19.1-16.

⁹ Na saa da, Itieŋo suɔ unŋ ka hiel nelviimba-i dumaa mullema-na aa fɛ nelbabalaamba-i jina tuɔ cie gɛŋgeryiŋgu duɔ ji pigáan-ba u jáyamma-i. ¹⁰ Kakarkuonŋ-maacemmanŋ dɔlnuŋ bamanŋ ba ta ba ce-ma aa ba sa kanŋ Itieŋo-i, u ka gbo kakálle-i bafamba yunni-na.

Coikartaamba manŋ wuɔ bafamba háalá nuɔmba-i Diilonŋ-nelma, bombolma sa suɔ aa dɔlnu-bei, aa ba yammu sa suɔ aa gbán; ba tuora dɔrniemba-i halle ba sa káalá. ¹¹ A ne da dɔrpɔpuɔrbiemba manŋ dɔrpɔpuɔrbiemba, ba fɔŋgɔ jienya coikartaanŋ daaba wuonŋo-i, aa ba tiraa hi yanŋ-ba; ŋga ba sa wanŋ dɔrniemba yebabalalle baa Diilonŋo-i. ¹² Ŋga coikartaanŋ daaba sa cɛ, ba ce ba wɛima-i ba yunŋ-nu ŋaa bɛmbaamba. Banŋ'a ba sa suɔ mamanŋ, ba diyaa lunŋu ma yaa nuɔ-i. Ba ka ko-ba ŋaa banŋ konŋ bɛmbaamba dumaa. Na suyaa wuɔ bɛmbaamba gbɛ baa komma yaa yonŋ. ¹³ Banŋ cie ámbabalma manŋ, ma sɔlaanŋu ka suu-bei. Tilásinnŋ-maacemma sa suɔ aa dɔlnu-bei, halle báhulaanŋu-na ba ce-ma. Da ba waa baa-na na ponsanni-na, coikarre dɔlnu-bei ŋaa bige-i! A ce dumaanŋo-na ku bɛna na yerre-i aa ta ku ce-na senserre. ¹⁴ Ba sa da cieŋo baa ba yufelle aa cor-o, aa ba sa ye ámbabalma cemma-na. Bamanŋ saa nanŋ kaasinni Diilonŋ-húmelle-na ba hi ba yaa-i ba taal-ba. Gbeinŋ-maama yuu ba hɔmmu-i cor. Diilonŋo waasaanŋ-ba. ¹⁵ Ba naana húmefafalle-i aa cu Bosɔr bieŋo-i Balamu huonŋ-nu. Balamu naa ce u ferɛ Diilopɔpuɔrbilonŋo. Huhurmanŋ-gbeinŋa damma taa ma dɔlnu-yuɔ ŋaa bige-i! ¹⁶ Ŋga unŋ'a naa yagar Diilonŋo nunŋu-i aa tuɔ taara kumanŋ, u daa-ku: Kakúmuɔ'i piye baa-yo pán ce u nanna u miminsinni-i.Š

¹⁷ Coikartaanŋ daaba dii ŋaa húnfonni manŋ kuolaa; baa dii ŋaa diilonŋo manŋ biilli aa cor baa fafalumu. Diilonŋo tigiinŋ kukulberre nande'i tuɔ cie-ba ba da ba ka tɛna. ¹⁸ Bombolmanŋ-ándenni sa suɔ aa dɔlnu-bei, a ne da yunŋu bi si dii ba nelma-na. Ba ce ma yaa-i ba taal bamanŋ naana húmɛbabalalle-i fɛlemma-i wuɔ ba ta ba ce bɛnŋwosinni bafamba temma-i. ¹⁹ Ba waanŋ-ma kuola-mɛi baa-ba wuɔ da ba siɛ ba nunŋu-i ba ka waa ba ferɛŋ nuɔ; a ne da bafamba ferɛ-i baa si dii ba ferɛŋ nuɔ. Ba kusunŋ-maama cie-ba ŋaa kɔraamba. Ma ka wuo-ba. Na saa da, nelieŋo nelieŋo, duɔ yanŋ bɛnkúnŋ-maama ta yaanŋa yuu, ku bɛnkúnŋu ce-yo ŋaa ku kɔrieŋo! ²⁰ Bamanŋ suyaa Itieŋo-i Yesu-Kirsa-i, bamanŋ suyaa konŋkortieŋo-i a kor nelbiliemba ámbabalma cemma-na, da ba ji tiraa yanŋ ma ta yaanŋa bɛi, ku migáanŋ balanŋ-bei a yanŋ dɛlɛ-kúnŋu-i. ²¹ Kuɔ ba saa naa suɔ húmefafalle-i, kuu naa buɔ-bei yanŋ banŋ suyaa-de aa yagar Diilonŋo nunŋ-ándaanŋu-i. ²² Bɛncuɔmba ciɛra wuɔ: «Juoro sa ta yanŋ u wuosaanŋu», aa «Pɛrieŋ duɔ tuɔ hel húncelle-na u tuɔ suur kpɔkpɔtuɔnŋu-na.» Ku yaa ŋaa bafamba kúnŋu-i.

3

Itieŋo ka bir jo

¹ Mi jɛnaanŋ namaa, mi nyegáanŋ sebe nanŋo há-na cor tɛ, háallŋ-wuonŋo yaa daayo-i. Ba hái-i-na hiere, mi tirii nelma boi baa-na da mi káya-nei na ta na joguonŋ ánjogɔfafamma. ² *Diilopɔpuɔrbiembanŋ waanŋ mamanŋ cor yiinaa-i-na, yaanŋ ma ta ma tɛnu-nei a naara Itieŋo nunŋ-ándaanŋu-i. U yaa konŋkortieŋo-i. U *pɔpuɔrbiemba yaa hii-na baa u nunŋ-ándaanŋu-i. ³ Kumanŋ yunŋu, na saaya na suɔ wuɔ yiperieni-na, nuɔmba namba ka sire ta ba ce ba kuudɔlnunŋu yonŋ. Ba ka ta ba nyɛ-na ⁴ aa ta ba piye wuɔ: «Na Yesu páa nunŋu wuɔ u ka bir jo, u cie bige-i aa duɔ jo? I bɛncuɔmbanŋ kuu ji hi baa nyunŋo,

wɛima dii ma temma-i ŋaa maŋ waa dumaa dii ku domma-na; ma saa bibirre.» ⁵ Bamaŋ piiyenj dumaanjo-na, ba yaan ma karaanu-bei wuɔ Diilonjo cie u nuŋ-āndaanjo yonj a hiel dɔɔ-i baa hɛma-i. Ba yaan ma karaanu-bei wuɔ u hielaa hɛma-i hūmma yaa nuɔ-i aa tigiinj-ma terduonj-nu hūmma huɔŋga-na* . ⁶ U bi cie hūnduonj daama yaa-i a kɔsuonj yiinataamba-i *Nowe bāanjo-na†. ⁷ A inj danj hɛma maŋ daama-i baa dɔɔ maŋ daayo-i, Diilonj nuŋ-āndaduonj daaku yaa bilaaya-nie jina ta ku cie dāamu-i gɛŋgeryiingju-na. Yiingju fanju-na, bamaŋ sa káaláayāŋ Diilonjo-i, u ka kɔsuonj-ba.

⁸ Ŋga mi jēnaanj namaa, nelma diei dii na saa saaya na yanj ma karaanu-nei: Na saaya na suɔ wuɔ Itienjo wulaa, yiingju diei dii ŋaa bienj nuɔsiba ndii, aa bienj nuɔsiba ndii dii ŋaa yiingju diei‡. ⁹ Itienjo sa fɛɛɛ baa u nupalle cemma-i ŋaa banambaŋ jɔguonj-ma dumaa. Ŋga namaa maama yaa cie u kūnna u huɔŋga-i; u sa taara molo ji kɔsuonj u fere; u taara nelienjo nelienjo u ne u cilɔbalaŋjo-i aa yanj-yo.

¹⁰ Na saa da, Itienjo jommanj-yiingju ka tugol nuɔmba-i ŋaa cuoyuo unj tugol dumaa. Yiingju fanj da ku ji hi, ijiebabalanni nanj temma ka ce aa dɔɔ pāŋ balla. Dāamu ka hāl ceinjo-i baa bāanjo-i baa mɔɛŋa-i hiere, aa hɛma-i baa bimbinni maŋ dii ma dɔɔ-i-na hiere, ni ka caa. ¹¹ Nimaŋ daani-i hiere ninj yenj da ni caa, namaa ciluɔ saaya u waa nie? U saaya u fa ŋaa Diilonj unj taaranj u fa dumaa aa na vaa na fere baa Diilonj-maama-i ¹² na ta na cie Diilonj unj diyaa yiingju maŋ, aa na gbāŋ ku hi donduo. Yiingju fanju-na, dɔɔ ka bel dāamu caa, aa ceinjo ka hāl baa bāanjo-i baa mɔɛŋa-i hiere! ¹³ Ŋga miɛŋo-i, Diilonj unj pāa nuŋgu-i baa-ye wuɔ u ka hiel dɔɔfɛleŋjo baa hɛfɛlemma hā-ye; i cie ni yaa-i. Balaanjo sie waa terienjo-na.

¹⁴ Terienjo fanju-na, mi jēnaanj namaa, inj yenj tie cie yiingju fanju-i, gbāanjpelle Diilonjo baa ji da balaanjo nei, u baa ji da cálmuo nei, ku yaa na huleinja sie ta a tie baa-yo. ¹⁵ Na saaya na suɔ wuɔ Itienjo vaayamma kor nuɔmba ŋaa i jleŋo-i Polŋ bi nyegāan-ma dumaa hā-na. Diilonjo yaa diyaa-ma u nuŋgu-na. ¹⁶ Pol waan nel daama-i u sebbebaa-ba-na hiere. Nelma namaa dii u sebbebaa-ba-na ma suɔma dii kpelle. A ce dumaanjo-na, bamaŋ sa suyaan Diilonj-nelma-i kā yaan-na aa ba saa tiraa nanj kaasinni u hūmelle-na, ba miel-ma. Kutaamba bi miel Diilonj-nelma-i hiere ma kūŋgu-na dumɛi. Ba kɔsuonj ba fere i dumaanjo-na.

¹⁷ Mi jēnaanj namaa, namaa fuɔ mi gbuɔya-nei ti baa nel daama-i. Bilaan na fere nelbalaanjo daaba baa ji pira-nei a ce nanj daa munyerafafammu maŋ, mu korra-nei. ¹⁸ Itienjo-i Yesu-Kirsa cie hujarre yie, yaan aa na ta na nanj kaasinni u huonjo-na, aa na ta na bi hāalá na su-yo na kā. U yaa konjortienjo-i, jaalunjo gbiɛ baa u yaa-i fiefie-i-na baa hōnni-na hiere. Ma cie.

* 3:5 Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 1.6-9. † 3:6 Nienj Miwaanjo jnammanj-sebe-i-na (Genèse) 7.11. ‡ 3:8 Nienj Gbelimanj-nalāanjo-na (Psaume) 90.4.

Nsáan nyegáan sebedieláño man Nelmuoyamma

Nuamba namba naa ji sire ta ba guol Diilon-dün-baamba gbeini-i wuol Diilon-Bienjo sie gbáa jo ji honj nelbilonj temma; aa tiraa cira Diilonj unj páa nunju-i wuol u ka saanj *Konjortienjo manj, u'i sí Yesu-i, aa cor ta ba ce kuubabalaanju-i ba ká. Nsáan daa-ma dumaanjo-na, u nyegēj sebe daayo-i há Diilon-dün-baamba-i wuol ba bel ba ferē kutaamba-na. U waan-ma kaala-meí u sebe-i-na wuol Yesu yaa Diilon-Bienjo-i aa u juol ji honj nelbilonj temma. U waan-ma baa-ye wuol: Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i. Aa cira Diilonjo dii ŋaa gbagbaama hiere; kukulbelle diei dii si dii-yuol. A ce dumaanjo-na inj yenj Diilon-bisálj mie, ku saaya i hiel i nanja ámbabalma-na aa ku saaya i tie dol banamba-i a pigáan wuol i dol Diilonjo-i.

Cicēlman-nelma

1 Umanj* waa dii ku domma-na, i daa-yo baa i yufienja-i aa ne-yo aa nu u nelma-i baa i túnni-i aa yieya-yuol baa i nammu-i. Kufanju tienjo yaa cicēlman-nelma-i. I wanj fuol maama yaa baa-na. 2 Cicēlmantienjo caraaya i da-yo aa tie wanj u maama. U waa baa Diilonjo, fiefie-i-na u caraaya i da-yo. I cie cicēlma manj sa tiej dede-i ma wataanj mie a tie wanj-ma baa-na. 3 Inj daa mamanj aa nu mamanj, i bi wanj-ma baa namaanjo-i i die gbáa ce baaduonj mie i To-i Diilonjo horre-na. Inj yenj horre manj nuol-i baa Diilonjo-i, ii dii di yaa nuol-i baa u Bienjo-i Yesu-Kirsa-i. 4 Da na da i nyegēj nel daama-i die há-na, i taara i hieronjo-i i hōmmu fē gbarnu.

Diilonjo yaa gbagbaama-i

5 Inj nuol mamanj Yesu-Kirsa nunju-na aa tie wanj-ma baa-na, ma yaa daama: Diilonjo dii ŋaa gbagbaama; kukulbelle diei dii si dii-yuol. 6 Die cira ii dii u horre-na, aa tie ce kukulmanj-maacemma-i, i cie coikartaanj mie, i saa cu ninsonjo huonj-nu. 7 Ŋga die tie ce i weima-i hiere gbagbaama-na ŋaa Diilo fuol ferē unj kuonj dumaa, i ka waa horre-na baa i-naa aa u Bienjo-i Yesu támma ka ta ma pir i ámbabalma-i hiere ma halanj-ma yie.

8 Die cira ámbabalmanciraanj mie sí, i taal i ferē; aa i naana ninsonjo hūmelle-i. 9 Ŋga die sie i cálmuol-i Diilonjo yaanjan-na u ka ce jande yie aa pir i ámbabalma-i hiere halanj-ma yie. U faa, u sa wanj nelma aa ji bir baa huonj-ándaanju. 10 Diilonj wuol nuamba-i hiere ba caláa; die cira i saa cal, kuu dii ŋaa i cie Diilonjo-i coikartienjo, ku pigáan wuol u nelma si dii i hōmmu-na.

2

1 Mi bisálj namaa, mi sa taara na ta na ce kuubabalaanju-i ku'i cie na da mi nyegēj nel daama-i da mi há-na. Ŋga umanj duol pira ce kuubabalaanju-i, kakáyátienjo dii baa-ye i To caanju-na; u yaa Yesu-Kirsa-i, u yaa Nelviinjo-i, u saa cal dede. 2 U yaa páa u ferē támmanj-kūnj temma a pir i ámbabalma-i halanj-ma i yunni-na. Aa mie sí yonj; u páa u ferē duol bi pir nelbiliemba-i hiere ba ámbabalma-i.

3 Die tie nu Diilonjo nunj-ándaanju-i, ku yaa i gbáa cira i suol-yo. 4 Umanj duol puur u nunju-i cira: «Mi suol Diilonjo-i» aa kutienjo sa nu u nunj-ándaanju-i, u

* 1:1 U gbē Yesu-Kirsa yaa-i.

kar coima, u sa suɔ Diilonjo-i aa u naana ninsoño hümelle-i. ⁵ Nga umañ nuɔñ Diilonjo nungu-i, Diilonj-nelnyulmu hii mu fuonju-i fuɔ huɔnga yaa nuɔ-i kelkel. Die tie nu Diilonjo nungu-i, ku yaa i gbáa cira ii dii u horre-na. ⁶ Umanj duɔ cira fuɔ dii Diilonjo horre-na, kutienjo saaya u bie Yesu maama-i.

Dɔdɔluɔ-maama

⁷ Mi jēnaañ namaa, mij nyegēñ nelma manj da mi hā-na daama-i, maafelɛmma sí; maacɔlɔmma. Na nuɔ-ma dii ku domma-na. Nel daama-i na nuɔ-ma cor tí wuɔ na saaya na ta na dɔl na-naa.* ⁸ Mi gbáa bi cira maafelɛmma. Ma da *Kirsá wuɔsaañgu-na aa bi da namaa wuɔsaañgu-na. Na saa da! Kukulma duɔñ ta ma ta aa terienju ta ku kaala baa gbagbaamanj-kerre-i.

⁹ Umanj duɔ cira fuɔ dii gbagbaama-na aa tuɔ bigáañ u natobinjo-i, kutienjo dii kukulma-na yogo. ¹⁰ Umanj u natobinjo maama dɔlnu-yuɔ, u yaa dii gbagbaama-na. Uñ yerj gbagbaama-na dumaanjo-na, u sie gbáa pira. ¹¹ Nga umañ duɔ bigáañ u natobinjo-i, uu dii kukulma-na. Kukulma yirii-yo a ce u tuɔ wuɔ u sa suɔ uñ kãñ kusuɔñ-nu.

¹² Mi bisálj namaa, Yesu-Kirsá maama-na na ámbabalma hurii halanj, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. ¹³ Bĩncuɔñ namaa, nanj suyaa umañ waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Naacienj namaa, nanj yaraa *Bigáarãño-i, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. ¹⁴ Bisálj namaa, nanj suyaa i To-i, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Bĩncuɔñ namaa, nanj suyaa umañ waa dii ku domma-na, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Naacienj namaa, na gbãñ, ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na. Diilonj-nelma dii na hɔmmu-na aa na yaraa Bigáarãño-i.

¹⁵ Terienju fanju-na, baa na fer miwaanjo-i baa u balaanju-i. Da na fer-o, i To maama sie gbáa ta ma dɔlnu-nei. ¹⁶ Na saa da, kumanj balaan miwaan daayo-na: Nuɔmba gbar ba nyaanu ba kusũñ-maama, ba ce cãncaya aa tiraa ta ba ce bombolma baa ba nagãñ-niini-i. Mafamma-i daama-i hiere Diilonj-maama sí, nelbilienj-huɔya-maama. ¹⁷ Miwaanjo tí u kã baa u balaanju-i hiere, njaa umañ cienj Diilonjo huɔnga-i, kutienjo dii gbula; u sa ji kã terienju.

Kirsá bigáaraamba maama

¹⁸ Mi bisálj namaa, miwaanjo tímmanj-huɔngu hii tí. Ma sí ma waan baa-na nuɔ *Kirsá bigáarãño ka jo kɛ? Ku yaa daaku fiefie-i-na nuɔmba bɔi bigáañ Kirsá-i i holma-na. Ku pígáañ wuɔ miwaanjo tímmanj-huɔngu hii tí. ¹⁹ Kutaamba waa baa miemei aa ji bir i huɔñ-nu. Kuɔ baa naa waa mie baamba kelkel, baa naa saa bir. Nga mafamma cie i die suɔ wuɔ ba hieronjo-na, molo saa waa mie wuonjo.

²⁰ Kirsá hãa namaanjo-i *Diilonj-Yalle-i, a ce dumaanjo-na na hieronjo-i, na suɔ ninsoño-i. ²¹ Ku saa ce njaa na sa suɔ ninsoño-i ku'i cie mi ta mi nyegēñ sebe daayo-i da mi hā-na de! Na suɔ-yo ku'i cie mi ta mi nyegēñ-yo; aa na bi suyaa wuɔ coima-i baa ninsoño-i ni sa gbo.

²² Umanj duɔ cira: «Diilonj uñ pãa nungu-i wuɔ u ka saañ *Konkortienjo manj u'i sí Yesu-i» ba bí kufanju tienjo yaa coikartienjo-i. U yaa Kirsá bigáarãño-i. U cĩnaana i To-i Diilonjo-i baa u Bieñjo-i Yesu-i hiere. ²³ Umanj duɔ cĩna Bepolño-i, kuu dii njaa u cĩnaana Tuonjo yaa-i; aa umañ duɔ sie Bepolño-i, kuu dii njaa u bi siyaa Tuonjo yaa-i.

* 2:7 Nienj Nsáa sebe-i na 13.34.

²⁴ Terienḡu fanḡu-na, ban̄ waan̄ mamanan̄ baa-na dii ku domma-na, yaan̄ ma t̄e na h̄ommu-na. Nan̄ nūo mamanan̄ ku domma-na, da na yan̄ ma t̄e na h̄ommu-na, na ka t̄e i To horre-na baa u Biẽño-i hiere. ²⁵ Uñ p̄aa nunḡu man̄ baa-ye, ku yaa daaku: Wūo u ka h̄a-ye cic̄elma man̄ sa t̄er̄ dede-i.

²⁶ Baman̄ taaraayan̄ ba pira-nei, ba yaa ciẽ mi ji ta mi nyeḡẽ nel daama-i da mi h̄a-na. ²⁷ Namaa fūo, Kirsa h̄aa-na Diilon̄-Yalle-i, dii dii na h̄ommu-na. Di piḡaan̄-na w̄eima-i hiere. Aa diñ piḡaan̄-na mamanan̄ coima sí; ninsoño yaa-i. Terienḡu fanḡu-na, na taara piḡaatien̄o nan̄o da na ce bige-i baa-yo? Nyaaraan̄ Kirsa-i-na ñaa Diilon̄-Yallen̄ waan̄-ma baa-na dumaa.

²⁸ Mi bisálñ namaa, nyaaraan̄ Kirsa-i-na, ku yaa dūo ji tūo jo yiinḡu man̄ nūo-i korma siẽ da-ye baa-yo, aa i yammu siẽ bi ture u yaanḡa-na. ²⁹ Na suyaa wūo Kirsa-i nelviin̄o. Terienḡu fanḡu-na, na saaya na bi sūo wūo uman̄ dūo tūo ce an̄viima-i Diilon̄-bilon̄o.

3

Ba sūo Diilon̄-bisálmba-i nie?

¹ Nieñ i To-i Diilon̄ uñ d̄olaa-ye dumaa! Ku ciẽ u tūo bi-ye u bisálñ mie! Ninsie ninsie, u bisálñ mie. Nga nelbiliemban̄'a ba saa sūo Diilon̄o-i, ba saa sūo wūo u bisálmba'i mien̄o-i. ² Mi j̄enaan̄ namaa, nyunḡo-i-na, ii dii Diilon̄-bisálñ mie, nga in̄ ka waa dumaa jebi bis̄nūo-i-na, i saa sūo ku yaa yogo. In̄ suyaa ma diei maama man̄, ma yaa daama: *Kirsa dūo ji jo, uñ yen̄ dumaa, i ka bi da-yo dum̄ei; aa uñ yen̄ dumaa, i ka bi waa dum̄ei. ³ Baman̄ haa ba nanḡa ambabalma-na da ba gb̄añ ce nelfafaamba Kirsa temma-i.

⁴ Ambabalma yaa a maar Diilon̄o nunḡu-i. Terienḡu fanḡu-na, uman̄ dūo tūo ce ambabalma-i, kutien̄o maar Diilon̄o nunḡu yaa dumaan̄o-na. ⁵ Na suyaa wūo Yesu-Kirsa jūo h̄lema-na dūo ji pir̄ ambabalma. Fūo-i ambabalman̄-hūonḡa si dii-yūo. ⁶ A ce dumaan̄o-na, uman̄ dūo nyaar-yūo, ñ da kutien̄o yaan̄ ambabalma-i. Nga uman̄ dūo cor tūo ce ambabalma-i, ñ sūo kerre kutien̄o sa sūo-yo aa u saa da-yo dede.

⁷ Mi bisálñ namaa, baa na yan̄ ba pira-nei baa viis̄inn̄i-kunḡu-i. Uman̄ ciẽñ kuuviinḡu-i u yaa nelviin̄o-i a biẽ Yesu-Kirsa maama-i. ⁸ Nga uman̄ dūo tūo ce ambabalma-i, kutien̄o dii baa *Sit̄ani. Na saa da, Sit̄ani dūon̄ baa ambabalma cemma-i dii ku domma-na. Diilon̄-Bien̄o jomman̄-yunḡu-i h̄lema-na, u jūo dūo ji b̄ena Sit̄ani maacemma.

⁹ Uman̄ dūo ce Diilon̄-bilon̄o, Diilon̄o t̄amma'i dii-yūo, a ce dumaan̄o-na ñ da u yaan̄ ambabalma cemma-i. Uñ ciẽ Diilon̄-bilon̄o, u ce nie gb̄aa cor tūo ce ambabalma-i? ¹⁰ Ban̄ sūo Diilon̄-bisálmba-i dumaa ba b̄o-ba Sit̄ani-baamba-na ku yaa daaku: Uman̄ sa ciẽñ kuuviinḡu-i baa uman̄ sa d̄olaan̄ u natobimba-i, ba h̄ai-i-na hiere Diilon̄-bisálmba sí, Sit̄ani-baamba.

Niñ saaya ñ d̄ol ñ natobin̄o-i dumaa

¹¹ Ma waan̄ baa-na dii ku domma-na wūo: «I saaya i t̄e d̄ol i-naa.»* ¹² Molo baa suur Kayine gbolunḡu-na; fūo waa *Sit̄ani-nolin̄o ku'i ciẽ u ko u h̄aan̄o-i. Kayine maacemma naa balan̄ aa u h̄aan̄o maama c̄er fa, ku'i ciẽ u biḡaan̄-yo aa ko-yo.†

* **3:11** Nieñ Nsáa sebe-i-na 13.34. † **3:12** Kayine: Nieñ u kunḡu-i Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na (Gen̄e) 4.1-8.

¹³ Tobin namaa, terienḡu faṅgu-na, nelbilien da ba bigāan-na, baa na yaṅ ku ce-na gbere. ¹⁴ Mie i suyaa wuɔ i hilaa kuliin-hūmelle-na a bie cicēlman-hūmelle. I natobimba maaman dɔlnun-yie, ku'i cie i suo mafamma-i. Uman sa taaraayan u da u natobinɔ-i baa u yufelle, kutienɔ dii kuliin-hūmelle-na yogo. ¹⁵ Uman duɔ bigāan u natobinɔ-i, kutienɔ saa baa nelkoronɔ. Aa ma si na suyaa wuɔ nelkoronɔ-i baa cicēlma man sa tlen dede-i ba maaya ba-naa ke? ¹⁶ Yesu-Kirsa juɔ ji ku i maama-na ku yaa cie i suo nelien nuɔ nin saaya ḡ dɔl ḡ natobinɔ-i dumaa. Mie fere-i i bi saaya i hūu-ma ku i natobimba maama-na. ¹⁷ Da ku waa baa nuɔ aa ḡ da ḡ natobinɔ-i mulɛma-na aa yagar wuɔ ḡ sie kāyā-yuɔ, nan ka bel-ma nie cira Diilonḡ-nelnyulmu temma dii nuɔ-na? ¹⁸ Mi bisālḡ namaa, baa na yaṅ i tie dɔl i-naa i nunnin yonḡ; yaan ku ta ku da i ciluɔ-i na wuɔ i dɔl i-naa kelkel.

¹⁹ Die tie dɔl i natobimba-i, ku yaa pigāan wuɔ i cuu ninsonḡ huon-nu aa i huleinḡa sie ta a tie baa Diilonḡ-i. ²⁰ Diilonḡ suɔ weima-i hiere; halle i hon da mu fie'a mu sa hūu-ma, baa na yaṅ ku ce-ye bḡnkūṅgu. Diilonḡ un suɔ mamanḡ, ma maaraa mie hommu-i. ²¹ Aa mi jēnaan namaa, da kuɔ i hommu hūyāa-ma, terienḡu faṅgu-na i gbāa da holle yiera Diilonḡ yaanḡa-na a cārā aa u hā-ye. ²² In nun u nun-āndaanḡu-i aa tie ce u huonḡa-i, ku'i cie die cārā kumanḡ u hā-ye baa-ku. ²³ U nun-āndaanḡu yaa daaku: Wuɔ i hūu u Biḡnɔ-i Yesu-Kirsa maama-i aa i tie dɔl i-naa ḡaa Kirsanḡ taaranḡ-kuɔ dumaa i wulaa.† ²⁴ Uman nuonḡ Diilonḡ nun-āndaanḡu-i, kutienɔ dii baa Diilonḡ-i aa Diilonḡ bi waa baa kutienɔ-i. Diilonḡ un hāa-ye u *Yalle manḡ, di yaa pigāan wuɔ uu dii baa-ye.

4

Ba suɔ Diilonḡ-Yalle maacemma-i nie?

¹ Mi jēnaan namaa, bilaan na fere. Na saa da, bamanḡ karaanḡ coima-i wuɔ bafamba *Diilonḡ-puorbiemba, ba gbuyaa terni-i hiere. A ce dumaanḡo-na uman duɔ cira fuɔ ce u weima-i baa *Diilonḡ-Yalle fḡṅgūɔ, baa na pān na cu kutienɔ huon-nu. Cienḡ-yonḡ na ne igēna, da kuɔ Diilonḡ-Yalle yaa kelkel, na ka suɔ. ² Na gbāa suɔ Diilonḡ-Yallentienɔ-i dumaa ku yaa daaku: Uman duɔ tuo piye wuɔ Yesu-Kirsa juɔ ji hon nelbilonḡ temma, kufanḡu tienḡo yaa Diilonḡ-Yalle dii-yuɔ. ³ Nḡa uman duɔ yagar mafamma-i, kutienɔ-i Diilonḡ-wuonḡo sɪ, *Kirsa bigāaranḡo. Na nuɔ fuɔ maama yaa wuɔ u ka jo, u juɔ fl.

⁴ Nḡa mi bisālḡ namaa, namaanḡo-i Diilonḡ-baanḡo namaa. Diilonḡ un hāa namaanḡo-i fḡṅgūɔ manḡ, u maaraa *Sitāninḡ hāa nelbiliemba-i fḡṅgūɔ manḡ, a ce dumaanḡo-na, na maama yaraa coikartaanḡ daaba-i. ⁵ Bafamba-i bande ku taamba; ba piye bande ku timma. Aa bande ku taamba'i nuonḡ ba nelma-i. ⁶ A ne da miēnɔ-i Diilonḡ-baanḡo mie. Uman duɔ tuo suɔ Diilonḡ-i ḡ da u nu i nelma-i. Nḡa uman duɔ Diilonḡ-wuonḡo sɪ, ḡ da kutienḡo sa nu i nelma-i. I suo ninsontienḡo-i dumei a bo-yo coikartienḡo-na.

Nelnyulmu tienḡo yaa Diilonḡ-i

⁷ Mi jēnaan namaa, nelnyulmu hel Diilonḡ-na, a ce dumaanḡo-na yaanḡ i tie dɔl i-naa. Uman duɔ tuo dɔl banamba-i, kutienḡo-i Diilonḡ-bilonḡ; ku yunḡu yaa wuɔ u suɔ Diilonḡ-i. ⁸ Nelnyulmu tienḡo yaa Diilonḡ-i. Uman duɔ u sa dɔl u nabaamba-i, kutienḡo sa suɔ Diilonḡ-i. ⁹ Diilonḡ un pigāan-ye u nelnyulmu-i dumaa ku yaa daaku: U saanḡ u Beɔuɔla jo hɛma-na a ji hā-ye baa ninsonḡ-cicēlma-i. ¹⁰ Nelnyul daamu-i, ku saa ce ḡaa miemei dɔlaa Diilonḡ-i de! Nḡa u

† 3:23 Nicḡ Nsāa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

yaa dɔlaa-ye aa saañ u Biɛño jo ji ce u fere tãmmaŋ-kũngu a pir i ãmbabalma-i halan-ma i yunni-na.

¹¹ Mi jënaañ namaa, da kuɔ Diilonjo dɔlaa-ye dɔl daama temma-i, miɛ fere-i i bi saaya i dɔl i-naa. ¹² Molonj yufelle saa haa Diilonjo-na dede, nga die tie dɔl i-naa, u ka waa baa-ye aa u nelnyulmu ka hi mu fuonngu-i i hõmmu-na.

¹³ Diilonjo hãa-ye u *Yalle-i ku'i cie i suɔ wuɔ uu dii baa-ye aa i bi waa baa-yo. ¹⁴ A naara kufanngu-i un saañ u Biɛño jo hɛma-na duɔ ji kor nelbiliemba-i, miɛ i daa-yo nuɔ baa i yufelle, ku'i cie i tie wan-na. ¹⁵ Umanj duɔ tuɔ piye wuɔ Yesu-i Diilon-Biɛño; kutienjo dii Diilonjo horre-na aa Diilonjo bi waa baa kutienjo-i. ¹⁶ Aa Diilonj unj dɔlaa-ye dumaa, i daa-ku aa i haa i nanŋa yuɔ. Nelnyulmu tienjo yaa Diilonjo-i. Nelnyul da mu waa umanj nuɔ-i, Diilonjo dii baa kutienjo-i aa kutienjo bi waa Diilonjo horre-na. ¹⁷ Nelnyul da mu hi mu fuonngu-i i hõmmu-na, i huleiŋa sie ta a tie baa geŋgeriyiingu maama-i. Inj biyaa Yesu maama-i hɛma-na bande-i-na, ku'i cie i huleiŋa sa tie baa-ma. ¹⁸ Nelnyul da mu waa-nie, ŋ holle sa tie baa weima. Nelnyul da mu hi mu fuonngu-i nie, korma ta hiere. Diilonj-berru yaa juɔŋ baa korma-i. Umanj duɔ suɔ wuɔ Diilonjo kaa gãŋ baa-yo, ŋ da kutienjo holle tie. Umanj duɔ tuɔ kãalã, ŋ suɔ kerre Diilonj-nelnyulmu saa hi mu fuonngu-i u huɔŋga-na. ¹⁹ Mienjo-i, da ŋ da i dɔl nuɔmba-i baa Diilonjo-i hiere, kuu dii ŋaa Diilonjo dɔlaa-ye deŋlũɔ ku'i cie. ²⁰ Umanj duɔ tuɔ bigãŋj u natobiŋo-i aa cira fuɔ dɔl Diilonjo-i, kutienjo kar coima. Ninj danj umanj baa ŋ yufelle, da ŋ saa gbãa dɔl ufanjo-i, ŋ ce nie gbãa dɔl Diilonjo manj ŋ sa da-yo? ²¹ *Kirsanj hãa-ye mamanj, ma yaa daama: Umanj duɔ tuɔ dɔl Diilonjo-i u saaya u bi tuɔ dɔl u natobiŋo-i.

5

Ba dɔl Diilonjo-i nie?

¹ Umanj duɔ hũu-ma wuɔ Diilonj unj saañ *Konjortienjo manj u yaa Yesu-i, kutienjo-i Diilon-bilonjo. Aa da ŋ ta ŋ dɔl Tuonjo-i ŋ sie gbãa ni ŋ sa dɔl u bisãlmba-i. ² Die tie dɔl Diilonjo-i aa tie nu u nuŋ-ãndaangu-i, ku yaa pigãan wuɔ i dɔl u bisãlmba-i. ³ A dɔl Diilonjo-i, ku yaa haku-i? Ku yaa a tie ce u nuŋ-ãndaangu-i. A ne da u nuŋ-ãndaangu saa kuola. ⁴ Ku saa kuola nie nie? Umanj duɔ ce Diilonj-bilonjo, ŋ da u maama yaraa nelbiliemba-i. Unj haa u nanŋa Yesu-i-na, u hielaa u nanŋa nelbiliemba balaangu-na. Ku'i cie u maama yarba. ⁵ Da ma hel bamanj hũyãa-ma wuɔ Yesu-i Diilon-Biɛño, hai molonjo-i gbãa hiel u nanŋa nelbiliemba balaangu-na?

⁶ Yesu-Kirsa yaa juɔ hɛma-na ji *batsenj hũmma-na aa ce u fere tãmmaŋ-kũngu. Ku saa ce ŋaa u juɔ ji batsenj yonj de! U juɔ ji batsenj aa tiraa ce u fere tãmmaŋ-kũngu. *Diilon-Yalle yaa ninsoŋo tienjo-i; di yaa pigãan Yesu-Kirsa sɪnni-i. ⁷ Bɪmbɪnni siei pigãan-yenj u sɪnni-i. Bɪmbɪnni siei niinj daani yaa daani: ⁸ Diilonj-Yalle, baa hũmma, a naara tãmma. Aa ni siei-i-na hiere ni pigãan ãnduuma.

⁹ Ma sɪ nelbilienj da ba da mamanj aa wanj-ma baa-ye, i hũu-ma wuɔ ninsoŋo ke? A ne da Diilonj-nelma dii baa yungu yanj nelbiliemba maama-i. Diilonj-nelma yaa hama-i? Ma yaa unj waanj mamanj a vii u Biɛño-i. ¹⁰ Terienngu fanŋuna, umanj duɔ hũu Diilon-Biɛño maama-i, Diilonj unj waanj mamanj u Biɛño kũngu-na, ma ka tie kutienjo huɔŋga-na. Nga umanj duɔ saa hũu-ma, kutienjo cie Diilonjo-i coikartienjo. U cie-yo coikartienjo nie nie? Diilonj unj waanj mamanj u ferenj Biɛño kũngu-na, kutienjo bilaa diilonjo-i cɪna-mei. ¹¹ Diilonjo waanj wuɔ nie u Biɛño kũngu-na? Wuɔ u hãa-ye cicɛlma manj, ma da u Biɛño yaa nuɔ-i.

Cicɛlma famma sa tɛ dede. ¹² Umanɔ duɔ sɛ Bɛpɔlɔnjo-i, cicɛlɔ daama dii baa kutienjo-i; nɔa umanɔ duɔ saa sɛ Bɛpɔlɔnjo-i, u sɛ gbáa da cicɛlɔ daama-i.

Diilonjo sa yagar u baamba wulaa

¹³ Namaa namanɔ hũyáa Diilon-Bienjo maama-i, mi nyegɛn nel daama-i da mi há namɛi, na da na suɔ wuɔ na daa cicɛlma manɔ sa tɛn dede-i tɛ. ¹⁴ Diɛ tie cãrã Diilonjo-i i huleinɔa sa tie baa-yo. I suyaa wuɔ diɛ cãrã kumanɔ dɔlaanunɔ-yuɔ, u sɛ yagar. ¹⁵ A ce dumaanjo-na, inɔ suyaa wuɔ u sa yagar i wulaa, i bi suyaa wuɔ diɛ cãrã kumanɔ u ka há-ye baa-ku.

¹⁶ Da nɔ da nɔ natobinjo ce ámbabalma, da kuɔ ámbabalma famma gbáa hur a hiel-o dáamunɔ-hümelle-na, cãrã Diilonjo-i nɔ há-yo; Diilonjo ka kor-o. Kufangu vii bamanɔ ba ámbabalma gbáa hur halanɔ-bɛi. Nɔa ámbabalma diei dii, ma sɛ gbáa hur aa ma kã baa ma cetienjo-i dáamu-na*, mi saa cira na cãrã Diilonjo-i mafamma-na. ¹⁷ Mamanɔ saa vii hiere, ámbabalma. Nɔa ámbabalma-i hiere ma sa kã baa ma cetienjo-i dáamu-na; manamma gbáa hur.

¹⁸ I suyaa wuɔ Diilon-bilonjo sa ce ámbabalma, Diilon-Bienjo dii tuɔ neya-yuɔ, a ce dumaanjo-na *Bigãarãnjo yufelle yuɔ. ¹⁹ I bi suyaa wuɔ mienjo-i Diilon-baanɔ miɛ, a ne da banamba-i hiere baa dii Bigãarãnjo nan-na. ²⁰ I bi tiraa suɔ wuɔ Diilon-Bienjo juɔ, u yaa Yesu-Kirsa-i. U juɔ ji ce i tie suɔ ninson-Diilonjo-i. Ii dii baa-yo ninson-Diilonjo horre-na. U yaa ninson-Diilonjo-i. U yaa cicɛlma manɔ sa tɛn dede-i ma tienjo-i.

²¹ Mi bisálnɔ namaa, bilaanɔ na fɛɛɛ cufienɔ-na.

* **5:16** Umanɔ duɔ tuora *Diilon-Yalle-i, jande cɛraa u ce-yuɔ híɛma-na bande-i-na baa dɔɔ-i-na hiere. Nɛnɔ Matie sɛbɛ-i-na 12.31.

Nsáan nyegáan sebháallŋo man Nelmuoyamma

Nsáa nyegáan sebe daayo-i há Diilon-dün-baamba namba. U bŋe ba yaa wuo cieŋo nanjo baa u bisálmba.

Nsáa kuye dádolun-maama'i baa-ba; wuo ba ta ba dól ba-naa; aa ba ta ba wuo ba saanu baa Diilon-nelma-i. U gbuoya-bei wuo bamanj clinaana Yesu-Kirsa-i, ba bel ba ferε kutaamba-na.

Jaalunġu

¹ Cieŋ nuó, Diilonjo yufellen hilaa nuóni man nuó-i, na yaatienjo nyegēŋ sebe daayo-i duó há nuóni baa ŋ bisálmba-i. Coima saa fa, na maama sa suó aa dólnu-miε. Aa na maama sa dólnu muó mi diei yon; bamanj siyaa ninsoŋo-i hiere, na maama bi dólnu-bei. ² Ninsoŋo manj dii i hómму-na, u yaa cie na maama ta ma dólnu-yiε. Ninsoŋ daayo dii i hómму-na u sa ji ká terienġu. ³ I To-i Diilonjo-i baa u Biŋjo-i Yesu-Kirsa-i, ba ka káyá-yiε aa ce hujarre yiε aa fē i hómму-i i die gbáa tŋe ninsoŋo hümelle-na aa tŋe dól i-naa.

A dól ŋ nanolŋo-i ku yaa yunġu

⁴ Mi nuó wuo ŋ bisálmba namba wuo ninsoŋo hümelle-i ŋaa i Tonj taaraaya-kuo dumaa i wulaa. Nel daama gbuu silaa fē mi huŋga-i cor. ⁵ Cieŋ nuó, miŋ taaranj kumanj ŋ wulaa fiεfiε-i-na, ku yaa daaku: Yaanj i tŋe dól i-naa. Ku saa ce ŋaa mi nyegēŋ nelfεlemma'i da mi há-ni; nelfεlemma sí. Inj nuó mamanj cor dii ku domma-na, ma yaa-i. ⁶ Die tŋe dól i-naa, kuu dii ŋaa i ce Diilonjo nuŋ-ándaanġu yaa-i. Aa Diilonjo nuŋ-ándaanġu yaa haku-i? Ku yaa nanj nuó nelma manj dii ku domma-na wuo na saaya na ta na dól na-naa.*

Bilaan na ferε Kirsa bigáaráamba-na

⁷ Na saa da, coikartaamba bói wuóra terni-na hiere ba táal nuómba-i. Kutaamba yagaraa-ma wuo Yesu-Kirsa juó ji hoŋ nelbilonj temma. Ba bŋ ba yaa-i táalnuómbaa-ba-i. Ba yaa *Kirsa bigáaráamba-i. ⁸ Terienġu fanġu-na, bilaan na ferε i maacemma baa ji ce maacengbāŋgbálamma na hólma-na. Gbáan na da ma sully-i du kúnġu-na hiere.

⁹ Umanj duó yanj Kirsa maama-i aa tuó ce u denj-maama, kutienjo nunġu si dii baa Diilonjo-i. Nga umanj duó bel-ma nammu hái, u nunġu dii baa Diilonjo-i baa u Biŋjo-i hiere. ¹⁰ Bamanj yaanj Kirsa maama-i aa ta ba wuóra ba wanj ba denj-maama, umanj duó ká na wulaa, baa na há-yo muntŋenammu. Halle baa na jaal-o ku jaalunġu. ¹¹ Umanj duó jaal-o, kutienjo nunġu dii baa-yo u maacembabalamma-na.

Nelperiema

¹² Nelma bói dii mi da mi wanj-ma baa-na, ŋga mi sa taara mi nyegēŋ-ma sebe nuó há-na. Diilonj duó siε, mi ka ká na wulaa. Da mi ká, mei ferεŋ nunġu yaa ka wanj-ma baa-na, ku yaa i hómму ka fē gbarnu.

¹³ Cieŋ nuó, Diilonjo yufellen hilaa ŋ móló manj nuó-i, u bisálmba pāa-ni jaalunġu.

* 1:6 Nicŋ Nsáa sebe-i-na 13.34; 15.12,17.

Nsáan nyegáan sebesielijo man Nelmuoyamma

Nsáa nyegáan sebe daayo-i há Diilon-dünj-baamba yaatienjo nanjo-i baa-yo; ba taa ba bí-yo Gawusi. Gawusi taa u káyá Diilon-dünj-baamba-i ku'i cie Nsáa nyegēn sebe daayo-i duó jaal-o aa duó gbuya-yuó wuó u bel u fere Diyotirefu-i na kere yaatesinni dólnu-yuó a ne da u maacemma saa fa.

Nsáa gbelaan Gawusi-i bói wuó u vii baa Diilonjo-i aa tiraa firnu u huŋga-i baa Diilon-dünj-baamba-i. U bi kaalaa Diilon-dünj-wuonjo nanjo-i, ba taa ba bí-yo Demetursi. Nuomba taa ba bí u yefafalle-i terni-na hiere.

Nsáa pigáan-ye u sebe daayo-na wuó i baa cu nelbabalaamba huon-nu, i yan aa i tie ce ánfafamma-i báanngu-i baa isuonngu-i, ku yaa pigáan Diilon-dünj-wuonjo sínni-i.

Gawusi wúsaangu-i

¹ Gawusi, yaatienjo nyegēn sebe daayo-i duó há nuónei. Kpór, coima saa fa, η maama sa suó aa dólnu-mie. ² Mi cárá Diilonjo-i da η dii η nannga-i maman nuó-i ma fa η wulaa, aa η kúoma waa ma fereη nuó ηaa ninj yerj η fereη nuó dumaa Diilon-hümelle-na.

³ Tobimba namba juó a hel na terienngu-na a jo ji túnu-mie wuó η bilaa ninsonjo-i nammu hái aa η wuó u hümelle-i. Nel daama gbuu silaa fē mi huŋga-i cor. ⁴ Da mi gbuu nu wuó mi bisálmba wuó ninsonjo hümelle-i diŋ saaya di wuó dumaa, ku yaa fleŋ mi huŋga-i ku yan weima-i hiere.

⁵ Kpór, ninj káyān tobimba-i dumaa, ku yaa pigáan wuó η wuó Diilon-hümelle-i fafamma. Halle ninj fie'a η sa suó bamanj, η káyā-bei. ⁶ Tobimba namba juó bande-i-na aa wanj-ma baa Diilon-dünj-baamba-i wuó η bilaa-ba fafamma. Ta η káyā-bei dumei ηaa Diilonj uŋ taaranj-kuó dumaa, ba ta ba cor baa ba hümelle-i. ⁷ Ba hilaa ba nilēija-na Itienjo maacemmma maama'i nuó-i, ba sa hūu bñkūngu bamanj si dii Yesu horre-na ba wulaa. ⁸ Tobimba famba temma-i, i saaya i dii i nannga baa-ba a káyā-bei ninsonjo wamma-na.

Diyotirefu maama baa Demetursi

⁹ Mi nyegáan sebeyunngu nanngu a há-na Diilon-dünngu-na. Nga yaatesinnin dólnuŋ Diyotirefu-i, die wanj mamanj u sa ce-ma. ¹⁰ Da mi ká, uŋ ceŋ kumanj, mi ka wanj-ku túnu-nei: U wuóra u bíena i yireija-i. Aa u saa bál mafamma-na, tobimba manj da ba ká da ba ka har-yuó, u yagar. Molonj duó hūu-ma ba da ba har-yuó wuó híi; aa donya kutienjo-i Diilon-dünngu-na.

¹¹ Kpór, baa dii η gboluonngu-i nelbabalaamba maacemmma-na, yan aa η cu nelfafaamba. Umanj cienj ánfafamma-i, Diilonj-wuonjo. Nga umanj cienj kuubabalaanngu-i, u sa suó Diilonjo-i.

¹² Kumanj ηaa Demetursi kūngu-i, nuomba-i hiere ba bí u yefafalle. Uŋ wuó ninsonjo hümelle-i dumaa, ku pigáan wuó nelfefeino. Mie fere-i i bi bí u yefafalle. Aa η suyaa wuó inj wanj mamanj u kūngu-na, ninsonjo yaa-i.

¹³ Nelma bói dii mi da mi wanj-ma baa-ni, nga mi sa taara mi nyegēn-ma sebe nuó há-ni. ¹⁴ Diilonj duó sie, ku sie vaaya, i ka da i-naa; die da i-naa, i ka saa-ma.

¹⁵ Diilo káyā-nie. N jēnaamba páa-ni jaalunngu. Jaal i jēnaamba manj dii terienngu-na hiere ba da-ba-diei η há-mi.

Yudaŋ nyɛg̃aŋ sebɛ maŋ Nelmuoyamma

Sebɛ daayo-i Yuda'i nyɛg̃aŋ-yo. U nyaanu u-naa baa Pier sebɛh̃aaliŋo-i (Pier h̃aa. 2). Yuda-i baa Pier ba sa gbo baa bamaŋ waŋ Diilon-ŋelma-i baa coima-i aa ba sie bi tiraa hiel ba nanɔa biŋwosinni-na.

Yuda piye duɔ t̃nu Diilon-d̃ŋ-baamba-i wuɔ baŋ nuɔ Diilon-ŋelma-i dumaa Yesu *ɔpɔuɔrbiemba wulaa, ba bel-ma dumei aa ba ta ba k̃yā ba-naa Diilon-h̃umelle-na.

Jaaluŋɔ

¹ Muɔ Yuda, Sake h̃aŋ muɔ, mi c̃aa Yesu-Kirsa. Muɔmei nyɛg̃aŋ sebɛ daayo-i da mi h̃a i To-i Diilon ŋɔ d̃laa bamaŋ aa fiɛ-ba j̃na tuɔ cie Yesu-Kirsa-i.

² Diilonɔ firnu u huɔŋga-i u tuɔ ce hujarre-nei aa u f̃ɛ na h̃ommu-i aa yu-mu baa nelnyulmu.

Nelbabalaamba ka da-ma (Pier h̃aa. 2.1-17)

³ Mi j̃naŋ namaa, Diilon ŋɔ kuraa-ye hiere dumaa, mi gbuu ta mi taara mi nyɛg̃ɛŋ ku yaa-i h̃a-na, ŋga sebɛ daayo k̃ŋgu cie mi naa mi yaŋ mafamma-i aa da mi nyɛg̃ɛŋ u yaa-i da mi dii sireiŋa nei, wuɔ na vaa na fere baa Diilon-maama-i ŋɔ h̃aa u baamba-i baa mamaŋ i diei gbula. ⁴ Na saa da, nelbabalaamba namba yagalaa suur na h̃olma-na; kutaamba sa k̃aal̃ Diilonɔ-i. Ba siire ta ba taal-na wuɔ Diilon ŋɔ faa, da ŋ fiɛ ta ŋ ce biŋwosinni-i u sie g̃aŋ baa-ni. Ba clinaana Yesu-Kirsa-i, a ne da u yaa i Yuntieŋo-i u diei yoŋ aa tiraa waa Itieŋo. Mamaŋ ka da-ba, ma waŋ Diilon-ŋelma-na ku b̃aŋɔ cuɔ.

⁵ Yaŋ mi tir nel daama-i baa-na: Ma s̃i Itieŋ ŋɔ kuraa *Isirahel-baamba-i dumaa Esipi-i-na ma t̃yāanu-nei ke? Aa ku huɔŋgu-na ŋɔ ku bamaŋ saa haa ba nanɔa-i yuɔ dumaa, ma diei saa fuo-nei. ⁶ Aa *ɔɔɔpɔuɔrbiemba maŋ clinaana ba munyerammu-i aa ta halan ba muntermu-na, Diilonɔ bilaa-ba suuye-bei kukulma-na j̃na tuɔ cie g̃ɛŋgeryiŋgu-i duɔ yuu-ba. Yaŋ mafamma ta ma bi t̃ɛnu-nei. ⁷ Kuuduŋgu yaa baa Sodɔmutaamba-i baa Gomɔrtaamba-i a naara nileiŋa maŋ a kot̃nni-na, ba taa ba galla baa ba-naa ba yuŋ-nu aa ba saa h̃al-ku nelbiliemba-na yoŋ.* Ku'i cie Diilonɔ dii bafamba-i d̃āmu-na ba ta ba ce s̃ulma-i. D̃āmu fammu sa d̃iŋ da. U diyaa-ba duɔ pig̃aŋ nuɔmba-i nelma.

⁸ Mafamaŋ fiɛ ce, nelbabalaan daaba siire ta ba ce maaduɔma yaa-i. Ba pepieŋgu cie ba ta ba guɔla ba fere, ku cie ba sa k̃aŋ yuntieŋo, aa tiraa ce ba ta ba tuora ɔɔɔpɔuɔrbiemba-i. ⁹ Ma s̃i na suɔ Misel maŋ ɔɔɔpɔuɔrbiemba yuntieŋo-i ke? Baŋ taa ba ce ba-naa baa *Sit̃ani-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i *Moisi fuuremmaŋ-k̃ŋgu-na, Misel saa sie piye babalaa h̃a-yo. Ŋɔ waŋ mamaŋ ma diei maama-i, u ciɛra: «Itieŋo baa yaŋ-ni.»

¹⁰ Ŋga nelbabalaan daaba-i, baŋ'a ba sa suɔ mamaŋ, ba diyaa luŋgu ma yaa nuɔ-i. Ba ce ba weima-i ba yuŋ-nu ŋaa b̃imbaamba. Ma ka wuo-ba.

* 1:7 Nicŋ Miwaanɔ j̃nammaŋ-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 19.1-29.

11 Sũlma haraa-bei! Ba suurii Kayine[†] nallu-na, aa gbein[‡]-maama cie ba nanna hũmelle-i Balamu[§] temma-i. Ba ãnyagarma ka kɔsuwɔŋ-ba ŋaa Kore[§] maaman[§] kɔsaan[§]-yo dumaa. 12 Da na tigiin na-naa da na wuo niwuoni-i, ba yaa bĩnaanaj na niwuoni wuoma-i. Senserre sa da-ba baa ba gbuolaan[§]-i. Ba yii baa ba kusũnni yon. Baa dii ŋaa diilonjo man biilii aa cor baa fafalmu. Baa dii ŋaa tibiin[§] man sa man bien[§]; da ba jũn kufan[§] temma-i kuu dii ŋaa ku kuu hĩn. 13 Ba hel baa ba senserren[§]-maacemma-i bomborma-na ŋaa dãmman[§]-nuoraan[§]gun hiel ku sãmpugaaru-i ku nanna bomborma-na dumaa. Baa dii ŋaa mɔɛŋa man wuɔraayan a bĩn. Diilonjo tigiin kukulberre^{*} nande'i tuɔ cie-ba ba da ba ka tĩ terien[§]-na gbula.

14 Enɔki man Adãma haayẽtiluo[†] waan bafamba maama yaa cor. U ciɛra wuɔ: «Nien, Itienjo ka jo baa u dɔrpɔwɔrbiemba-i nellen[§]-yufelle 15 a ji ger nelbilibiamba-i hiere ba ãndaan[§]-i. U ka cãl ãmbabalmanciraamba-i ba ãmbabalma-na hiere. Ban'a ba sa kãn[§]-yo, aa ba sa bi nu u nun[§]-i, ba sie bi tiraa wan ãndafafaan[§] hã-yo, u ka cãl-ba babalaa.»

16 Nelbabalaan daaba-i ba hõmmu sa fẽ da, ba hel ba waana yaa yinni man jon; kuman dɔlaa-ban ba gbar ba nyaanu ku yaa-i. Bombolman[§]-ãndenni sa suɔ aa dɔlnu-bei aa ta ba puur nuamba ta ba kãyã-bei.

Anjbuyamma

17 Nga mi jẽnaan namaa, namaanjo-i, Itienjo-i Yesu-Kirsa *pɔpɔwɔrbiemban waan man, yaan ma ta ma tĩnu-nei. 18 Ba waan[§]-ma baa-na wuɔ: «Miwaanjo tĩmman[§]-huɔŋ[§]-na, nuamba namba kaa ta ba nyɛ Diilonjo-i aa ta ba ce kuman dɔlaan[§]-bei.» 19 Baman buɔran nuamba-i ba-naa nuɔ, ba yaa bafamba-i. Ba ce ba wɛima-i ba yun[§]-nu; *Diilon[§]-Yalle sɪ ba hõmmu-na. 20 Nga mi jẽnaan namaa, namaanjo-i, taa na ce na wɛima-i na saanu baa na Diilon[§]-hũmellen[§]-kũn[§] yaa-i. Di maama saa fa baa fafaan[§]-i; aa na ta na cãrã Diilonjo-i baa Diilon[§]-Yalle-i yaa na hõmmu-na. 21 Baa na yan Diilonjo nelnyulmu maama karaan[§]-nei. Taa na ce-mu na cie Itienjo-i Yesu-Kirsa duɔ ce hujarre nei aa hã-na cicɛlma man sa tĩn dede-i. 22 Taa na ce hujarre baman[§] ciɛn ba hõmmu-i mu hã-mu-hã. 23 Kuraan[§]-ban dãamu-na. Banamba dii na saaya na ta na ce hujarre-bei, ŋga na saaya na bel na fɛɛ ba baa ji celien[§]-na baa ba kakarkuon[§]-maacemma-i. Halle ba niidiini gbãa celien[§]-na.

Diilon[§]-jaalun[§]

24 Taa na jaal Diilonjo-i, u yaa gbãa ce na sie cii u hũmelle-na aa ce-na welewele na yiera u yaanga-na baa hɔfelle. 25 Yaan i tie jaal-o, u yaa u diei Diilonjo-i. U cie Itienjo-i Yesu-Kirsa jo ji kor-e. Bɔbɔima-i baa yuntesĩnni-i, baa fõŋgõtesĩnni-i baa nellentesĩnni-i, nii dii baa u yaa dii ku domma-na ji hi baa fiefie aa ni sa ji tĩ dede! Ma cie.

[†] 1:11 Kayine: Nien u kũn[§]-i Miwaanjo jĩnamman[§]-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 4.3-8. [‡] 1:11 Balamu: Nien u kũn[§]-i Kãmma[§]-sebɛ-i-na (Nombres) 31.16. [§] 1:11 Kore: Nien u kũn[§]-i Kãmma[§]-sebɛ-i-na (Nombres) 16.1-35. ^{*} 1:13 Kukulma pigãan wuɔ ba sa ka da suur Diilon[§]-nelle-na; saa-ku baa Matie 22.13. [†] 1:14 Haayẽtiluo: Ku birii a saanu baa cerna. Ku kaalaaya girekimma-na wuɔ Enɔki naa waa Adãma haayẽlŋo haayẽlŋo haayẽlŋo. Adãma haayẽlman[§] cuu ba-naa dumaa, nien[§]-kun[§] Miwaanjo jĩnamman[§]-sebɛ-i-na (Genɛsɛ) 5.1-24.

Ampigáamanj-sebe Nelmuoyamma

Sebe daayo huoya-maama-i Yesu-Kirsa yaa caraaya Nsáa-i baa-ma aa ce u nyegēŋ-ma há Diilonj-dünj-baamba-i ba da ba suo-ma.

Huonju fanju-na, *Orome ba *jamatigi taa u ce Diilonj-dünj-baamba-i kpāncōlgūo wuɔ ba cie nie yan ufanjo-i aa ce Yesu-Kirsa yaa ba Yuntienjo-i ta ba jaal-o. Sebe daayo dii sireŋja Diilonj-dünj-baamba-na Diilonj-hümelle wuosaanju-na. Uu dii ŋaa gbānalāanju, bīmbaamba-i baa nelbiliemba-i baa *dōrpōpuərbiemba-i ba ce weima-i baa ba-naa. U gbuyaa baa antigāama: Bīmbīpielni dii, dadāa-niini dii, jūŋo dii, *Tūmbilonjo dii baa u dōrŋo, saasorcienjo dii; ba haa u yerre-i *Babiloni-i. Babiloni-i nelle nan yan yerre-i dumaanjo-na, ŋga di maacemma saa naa fa ku'i cie sebe daayo-na ba haa di yerre-i saasorcienjo-na. Bīmbīpielni pigāan fafaanju, dadāa-niini pigāan yaahuolo. Jūŋo pigāan *Sitāni-i. Tūmbilonjo-i baa u dōrŋo-i, Yesu yaa baa Diilonj-dünj-baamba-i. Bīmbīni boi dii, nii dii niehā-niehāi. Niehāi pigāan Diilonjo beyufienja yaa-i.

Sebe domma-na, Yesuŋ caraaya Nsáa-i a wanj manaj baa-yo *Asi Diilonj-dünj-baamba maama-na, ma yaa dii (sap. 1-3). Asi fanjo yaa, banj bīŋ-yonj Turki-i nyunjo-i-na.

Ku huonju-na, *Diilonj-Yallenj kaa baa-yo dōro-i-na u ka da manaj, u waan ma yaa-i (sap. 4-22). Wuɔ yinju dii baa yinju, Diilonjo ka kor bamanj haa ba nanga yuɔ hiere aa nyaar-yuɔ, aa kōsuonj Sitāni-i baa u huonj-baamba-i hiere. U ka hiel hīefelemma baa dōrfelenjo a tīena baa u baamba-i.

Domma

¹ Nelma manj naa fuo aa Diilonjo há Yesu-Kirsa-i baa-ma u duɔ puure-mei pigāan u cāarāamba-i, ma yaa dii sebe daayo-na. Nelma famma ka donj ta ma ce yibienj daaya-na. Yesu-Kirsa puɔraa u *dōrpōpuərbielonjo-i baa nelma famma-i u ka tūnu u cāarāŋo-i Nsáa-i baa-ma. ² Nsáa unj daa manaj, Yesu-Kirsanj puɔraa ba ji tūnu-yuɔ baa Diilonj-nelma manj, u waan ma yaa-i sebe daayo-na. ³ Nelma famma cemmanj-huonju hii tī, a ce dumaanjo-na, umanj duɔ kalanj sebe daayo-i, kutienjo yunju dōlaa. Bamanj da ba bi nu u huoya-maama-i aa bel-ma nammu hái, kutaamba yunni bi dōlaa.

Nsáa jaalunju-i

⁴ Muɔ Nsáa, muamei nyegāanj sebe daayo-i da mi há Diilonj-dünni niehāi manj dii *Asi-i-na. Diilonjo manj dii, u yaa waa, u yaa ka waa; fuɔ baa yaleŋja niehāi* manj u caanju-na ba kāyā-nei aa fē na hōmmu-i. ⁵ Yesu-Kirsa fuɔ manj sa cienj huhurma baa Diilonj-nelma-i, u bi kāyā-nei aa fē na hōmmu-i. U yaa siire igēna kuomba hōlma-na, aa u yaa yuntaamba-i hiere hīema-na ba yuntienjo-i.

I maama dōlnu *Kirsa-i. U siyaa ce u fere tāmmanj-kūŋgu a hūu-ye i āmbabalma nyisēnni-na. ⁶ U cie-ye u nelle taanj mie aa tiraa ce-ye jigāntaanj mie i die tie cāa u To-i Diilonjo-i. Bōboima-i baa fōŋgōtesīnni gbīe baa u yaa-i hannī-na hiere. Ma cie!

⁷ Nīenj u yaa juonj daayo duherru-na.†

* 1:4 Yalēŋj daaya pigāan *Diilonj-Yalle yaa-i. † 1:7 Nīenj Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.13 baa Marke sebe-i-na 14.62.

Nuomba-i hiere ba yufelle ka haa-yuo.

Halle baman̄ fúo-yo baa puɔlun̄gu-i ba ka da-yo.‡

Nuomba-i nileiŋa-na hiere ba ka haa ba nammu-i ba yunnin̄ ta ba kaal u maama-na.

Ninsoŋo! Ma ka ce.

⁸ Itien̄o-i Diilon̄o-i Weimantien̄o man̄ dii, u yaa waa, u yaa ka waa; u ciera wuo: «Muomei yaan̄ga-i, muomei huon̄gu-i.»

Yesu pigaan̄ Nsaa-i baa u fere

⁹ Muo Nsaa, muomei dii baa-na Yesu-Kirsa horre-na. Mull̄eduoma yaa haan̄-yie, Diilon̄-nellen̄-baan̄ miemei hiere, aa i nyaaraa Yesu-i-na nyaarduoma yaa hiere. Ba bilaa-mi ka baa-mi Patimasi, dii damman̄-nuoraan̄gu holle-na, wuo mi cie nie ta mi wan̄ Diilon̄-nelma-i baa nuomba-i mi pigaan̄-ba Yesu-Kirsan̄ juo baa ninsoŋo man̄. ¹⁰ Ban̄ naana yiin̄gu man̄ ta ba jaal Itien̄o-i kun̄ juo hi, *Diilon̄-Yal die sire-mie. Mie mi ne da molo piye mi huon̄-yan̄ga-na da gbagaga ŋaa ba bu yerre. ¹¹ Kutien̄o taa u piye wuo: «Nin̄ dan̄ maman̄, nyeḡen̄-ma sebe nuo ŋ saan̄-ma ŋ hã nileiŋa niehã waan̄ daaya Diilon̄-dün̄-baamba-i: Efesi, Simine, Pergamu, Tiyatire, Sardesi, Filadelfi a naara Lawodise.»

¹² Mi mielãa ku yaa da mi ne uman̄ piyen̄ baa-mi, a da sene-fitmbaa niehã. ¹³ Fitmbaa daaba hõlma-na, moloŋo nan̄o waa yiera ŋaa Moloŋ-Bier̄o, uu naa dii jon̄gorbuo aa p̄yẽ-yuo u pãmp̄nan̄ga-na baa sene-kpãŋkpaan̄gu. ¹⁴ U yun̄gu naa gbuu pu da cagaa aa u yufien̄a ta a caa ŋaa daamu. ¹⁵ U gbeini taa ni caa ŋaa da ba kul koveilun̄-biŋkũngu-i aa hu-ku kun̄ caa dumaa, aa u yalle waa ŋaa hũnjulamman̄ dun̄ dumaa. ¹⁶ Mõen̄a niehã waa u nadien̄ga-na aa jigãp̄ruon̄gu nan̄gu waa u nun̄gu-na, ku waa yammu hã aa ku maama saa naa fa baa dõdolma-i. U yaan̄ga taa ka carra ŋaa bãan̄ da ku hi yuhun̄ga-i kun̄ carran̄ dumaa. ¹⁷ Min̄ daa-yo, mi pãŋ cii nanyir u caan̄gu-na. U haa u nadien̄ga-i mie aa cira: «Baa yan̄ ŋ holle tie. Muomei dieũo-i, muomei tuogbuole-i, ¹⁸ muomei Cic̄lmantien̄o-i. Mii naa ku, ŋga fiefie-i-na mi siire waa cic̄lma, mi ka t̄e gbula. Kuliin̄gu-i baa kuon̄-nelle-i hiere nii dii mei nan̄-na. ¹⁹ Terien̄gu fan̄gu-na, nyeḡen̄ nin̄ daa maman̄: Maman̄ cien̄ fiefie-i-na baa maman̄ ka jo hiere, nyeḡen̄-ma. ²⁰ Aa nin̄ daa mõen̄a niehã man̄ mi nadien̄ga-na daaya-i, baa sene-fitmbaa niehã-baan̄ daaba-i, yan̄ mi wan̄ ni yun̄gu-i pigaan̄-ni: Mõen̄a niehã-waan̄ daaya yaa *dõrpõpuõrbiemba man̄ nieyan̄ Diilon̄-dün̄-baamba man̄ nileiŋa niehã-waan̄ daaya-na§, aa fitmbaa niehã-baan̄ daaba yaa Diilon̄-dün̄-baamba man̄ nileiŋa niehã-waan̄ daaya-na.»

2

Yalle man̄ kaa Efesi Diilon̄-dün̄-baamba wulaa

¹ «Nyeḡen̄ sebe ŋ wan̄ baa *dõrpõpuõrbilon̄o man̄ nieyan̄ Efesi Diilon̄-dün̄-baamba-i wuo: «Mõen̄a niehãin̄ yer̄ uman̄ nadien̄-na-i, aa u tuo wuõra sene-fitmbaa niehã-baamba hõlma-na, u nun̄-ãdaan̄gu yaa daaku: ² Mi suo na maacemma-i baa na mull̄ema-i baa na pãama-i hiere. Mi suyaa mie na sa gbãa ko na hõmmu-i baa nelbabalaamba-i. Baman̄ karaan̄ coima-i wuo mei *põpuõrbiemba, na firiiye-bei. ³ Na hinu pãama, na mulãan̄ mei maama-na aa na kũõma saa ji sen̄ yinduon̄gu. ⁴ Ŋga nelma diei dii ma sa

dɔlnu-miɛ baa-na: Mi maamanɔ taa ma dɔlnu-nei dumaa dɛlɛɔ-i-na, ma sa tiraa dɔlnu-nei dumaa fiɛfiɛ-i-na. ⁵ Jɔgaanɔ na ne kuɔŋ ŋa naa waa dumaa yiinaa-i-na baa fiɛfiɛ-i, ku saa piɛ ku-naa! Yaan aa na ta na ce nanɔ taa na ce dumaa dɛlɛɔ-i-na. Da na yagar, mi ka jo ji bie na fitɛnuɔ-i halanɔ-yo u terienɔ-gu-na. ⁶ Kumannɔ dɔlaan-miɔ baa-na ku yaa daaku: Nikola-baamba maacemmanɔ balannuɔ muɔŋo-i dumaa, ma bi balannu namaanɔ-i dumɛi.»

⁷ «*Diilonɔ-Yalleɔŋ wanɔŋ mamannɔ baa Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanɔ duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umannɔ, cicɛlmanɔ-tibiɔŋgu manɔ dii Diilonɔ-suonɔ-gu-na* , mi ka hã kutienɔ-i kufanɔgu bienɔ yaa u wuo.»

Yalle manɔ kaa Simine Diilonɔ-dɔŋ-baamba wulaa

⁸ «Nyegɛŋ sebe ŋ wanɔŋ baa *dɔrɔpɔuɔrbilonɔ manɔŋ nieyanɔ Simine Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i wuo: «Umanɔ dɛlɛɔ-i baa tuogbule-i, umannɔ naa ku aa sire, u ciɛra: ⁹ Mi suɔ na mulɛma-i baa na nawalsinni-i. Nɔga coima saa fa, nawalaanɔ namaa sɛ, waanɔ namaa. Banɔŋ bienannɔ na yirɛŋa-i bienamma manɔ, mi suyaa-ku. Bamanɔŋ ciɛnɔŋ kufanɔgu-i ba ciɛra bafamba *Yuifubaa, a ne da Yuifukirɛŋa sɛ; ba hieronɔŋ-i hierɛ Sitãnitaamba! ¹⁰ Banɔŋ ka haa mulɛma manɔŋ nei, baa na yanɔ ma tie na huleŋa-i. Na saa da, *Sitãni ka ce ba dii banamba na hɔlma-na kaso a sagalla-nei ne. Ba ka ce-na sɔlma-i yinni cɛncieluo. Da ba fiɛ'a ba ka ko-na, baa na cɛlɛna Diilonɔŋ hɔmelle-i. Mafannɔ da ma ce, mi ka pã-na baa cicɛlma manɔŋ sa tɛnɔ dede.»

¹¹ «*Diilonɔ-Yalleɔŋ wanɔŋ mamannɔ baa Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanɔ duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umannɔ, hãalɛŋ-kuliɔŋgu yufelle-yuo.»

Yalle manɔ kaa Pergamu Diilonɔ-dɔŋ-baamba wulaa

¹² «Nyegɛŋ sebe ŋ wanɔŋ baa *dɔrɔpɔuɔrbilonɔ manɔŋ nieyanɔ Pergamu Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i wuo: Jigãpɔruɔŋgu yɛnɔŋ baa umannɔ, u piye baa-na. U jigãŋga dii baa yammu hãi aa ku maama saa fa baa dɔdɔlma-i. U ciɛra wuo: ¹³ «Mi suɔ na nelle-i. Mi suyaa miɛ *Sitãni yaa di tienɔŋ-i. Nɔga na bilaa mi maama-i kpelle cor, a ce halle banɔŋ fiɛ ko Antipasi-i yibienɔ manɔŋ nuɔ-i na Sitãni-nelle-na, na saa cɛlɛna-miɛ. Antipasi saa tuɔ kar u huɔyasannɔŋ baa Diilonɔ-nelma-i. ¹⁴ Nɔga nelma diei dii ma sa dɔlnu-miɛ baa-na: Na hɔlma-na, nuɔmba namba cuu Balamu ãndaanɔŋ huonɔŋ-nu. A ne da u yaa pigãanɔ Balaki-i u tãal *Isirahɛl-baamba-i dii-ba cufɛŋ-kɔoma wuoma-na baa bliɔwosinni cemma-na.† ¹⁵ A naara kufanɔgu-i, nuɔmba namba bi cuu Nikola-baamba huonɔŋ-nu na hɔlma-na. ¹⁶ Terienɔŋŋ fanɔgu-na, da na saa bir na ciluɔ-i, ku sie vaaya, mi ka kã kutaamba huonɔŋ-nu baa jigãpɔruɔŋgu manɔŋ mi nuɔŋgu-na.»

¹⁷ «*Diilonɔ-Yalleɔŋ wanɔŋ mamannɔ baa Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanɔ duɔ u ka nu, u nu! Da ku saa yar umannɔ, mi ka hã-yo *mani manɔŋ fuyaa u tuɔ wuo aa bi hã-yo tãmpɛpilande. Yefɛlɛlle nyegãanɔŋ tãmpɛlle fande-na. Da ma hel fuɔ-i-na, molo sa suɔ yerre manɔŋ nyegãanɔŋ-die.»

Yalle manɔ kaa Tiyatire Diilonɔ-dɔŋ-baamba wulaa

¹⁸ «Nyegɛŋ sebe ŋ wanɔŋ baa *dɔrɔpɔuɔrbilonɔ manɔŋ nieyanɔ Tiyatire Diilonɔ-dɔŋ-baamba-i wuo: «Diilonɔ-Bienɔŋ-i, umannɔ u yufienɔŋ caa ŋaa dãamu aa u

* 2:7 Cicɛlmanɔ-tibiɔŋgu: Nieɔŋ ku kɔŋgu-i Miwaanɔŋ jɛnamannɔŋ-sebe-i-na 2.8-9 baa Ampigãamanɔŋ-sebe-i-na 22.2. † 2:14 Balamu-i baa Balaki-i: Nieɔŋ ba kɔŋgu-i Kãmmannɔŋ-sebe-i-na (Nombres) 25.1-2; 31.16.

gbeini ta ni caa ñaa kòvèllu, u ciëra wuò: ¹⁹ Mi suò na maacemma-i, aa suò na nelnyulmu-i, aa suò wuò na haa na nanja mié, aa tiraa suò na pàama-i. Mi daa nanj káyāñ banamba-i dumaa. Mi suyaa mié na vaa na fere fiefié-i a yanj ðielúò-i-na. ²⁰ Nğa nelma diei dii ma sa ðolnu-mié baa-na: Na tieria ciëñ daayo nuonju-i na cor. Mi gbè Sesabel yaa-i. Mi daa-yo sò wuò Diilonjo'i puuraa-yo. U kar coima. U tãal mi cãaraamba-i u dii-ba bñwosinni cemma-na baa cuffiëñ-kũoma wuoma-na. ²¹ Mi hãa-yo huonju wuò sí u ka nanna, nğa u sa taara u nanna u bñwosinni-i. ²² Mi ka ce u galla yaahuol-gallamma. Bamanj ciëñ bñwosinni-i baa-yo hiere, mi ka bi haa yaahuolo bei, mi saa yagar-ma da ba hiel ba gboluonju ciëñ daayo bñwosinni-na. ²³ Mi ka ko u huon-baamba-i ku yaa Diilon-dũñ-baamba-i nilëinja-na hiere ba ka suò wuò muòmei suyaanj nelbiliemba kusinni-i baa ba hòmmu-i. Mi ka pã-na hiere a saa baa nanj cié kumanj na da-na-diei-na hiere.†

²⁴ « (Aa yanj namaa namanj saa cu ciëñ daayo huon-nu Tiyatire-i-na, banj bñj kumanj wuò «Sitãni-kusunju» na saa taara na suò-ku, a ce dumaanjo-na mi sié yuu-na baa weima. ²⁵ Nğa ma diei dii: Nanj nuò mi nunju-i dumaa aa hũu-ku, bilaanj-kunj kelle duméi fuò mi jomma.

²⁶ «(Da ku saa yar bamanj, bamanj da ba gbãa ce mi huonja-i ji hi mi jommañ-yiinju-i, mi ka haa kutaamba-i nilëinja yun-nu.

²⁷ Ba ka ta ba ce ba fõngõtesinni-i baa kollun-bõëña;

umanj duò ce ba muonu-yuò ñaa ba muyaanu bituonju.§

²⁸ «(Fõngũo faño-i muòmi daa-yo mi To yaa wulaa-i; mi ka hã kutaamba-i baa-yo. Mi ka bi hã-ba cuomæle.)

²⁹ «*(Diilonj-Yallenj wanj mamanj baa Diilon-dũñ-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duò u ka nu, u nu!»

3

Yalle manj kaa Sardesi Diilon-dũñ-baamba wulaa

¹ «Nyegeñ sebe ñ wanj baa *dõrpõpuõrbilonjo manj niëyanj Sardesi Diilon-dũñ-baamba-i wuò: «Diilon-Yalëinja niehãï* yey baa umanj, baa mœña niehãï-i; u ciëra wuò: Mi suò na maacemma-i. Nuõmba daa nié sí naa dii cicëlma, a ne da na kuu. ² Bige-i cié mi wanj-ma dumaanjo-na? Mi nié da na weima sa hel Diilonj-yufellenj. Terienju fangu-na, siirenj! Aa kuufafaanju manj tlyãa cèle-kũngu-i na wulaa, na ne-ku ðei ku baa ji kusirre gbuo! ³ Nanj nuò Diilonj-nelma-i dumaa aa hũu-ma, yaan ma maama ta ma tlenu-nei na wuò ma hũmelle-i ðei aa na nanna na cilõbabalanjo-i. Da na saa sire yiëra na gbeiniñ, mi ka jo ji tugol-na ñaa cuoyuo muò. Aa ma maaraa-na na suò minj ka jo huonju manj nuò-i.† ⁴ Nğa banamba dii na hõlma-na Sardesi-i-na, ba saa guõla ba fere. Kufangu taamba yaa gbãa pié-mi. Ba ka dii jonjorpiemba i tie wuõra.

⁵ « (Terienju fangu-na, da ku saa yar umanj, kutienjo ka bi dii jonjorpilemanj bafamba temma-i, aa mi sa ji hur u yerre-i gbula cicëlmanj-sebe-i-na‡. Mi

‡ 2:23 Nienj Gbeliemanj-nalãanju-na (Psaume) 62.13 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. § 2:27

Gbeliemanj-nalãanju 2.8-9. * 3:1 Diilonj-Yalëinja niehãï: Da ba cira Diilonj-Yalëinja niehãï, ku saa ce ñaa Yalëinja niehãï dii baa Diilonjo-i, nğa ba taara ba pigãan wuò u *Yalle dii terni-na hiere aa ði suo weima-i hiere. † 3:3 Nienj Matie sebe-i-na 24.43-44; Like sebe-i-na 12.39-40; Tes. ðle. 5.2; Pier hãa. 3.10. ‡ 3:5 Cicëlmanj-sebe: Diilonj-dũñ-baamba yireinanj nyegãanj sebe manj nuò-i ba gbè u yaa-i. Ba yaa daa cicëlma manj sa tñej dede-i. Nienj Filip. 4.3.

ka bi sie-ma mi To yaanga-na baa u dɔrpɔpɔwɔrbiemba bi yaanga-na wuo kutienjo-i mei wuonjo. §

6 «*Diilonj-Yallen wanj mamanj baa Diilonj-dunj-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

Yalle manj kaa Filadelfi Diilonj-dunj-baamba wulaa

7 «Nyegeŋ sebe ŋ wanj baa *dɔrpɔpɔwɔrbilonjo manj nieyanj Filadelfi Diilonj-dunj-baamba-i wuo: «Diilonj-nolŋo manj calmuɔ si yuɔ, Ninsontienjo-i, *Davidi dielenj yenj baa umanj, umanj duɔ hɪl dɔŋgu-i molo sie gbãa bɪŋ-ku, aa duɔ bɪŋ-ku molo sie gbãa hɪl-ku, u ciera wuo: 8 Mi suɔ na maacemma-i. Mi suyaa mie fɔŋgũɔ si dii-nei, ŋga na nuɔ mi nunju-i aa na saa cɪina-mie. Terienju fanju-na, mi puurii dumelle hã-na, molo sie gbãa suu dumelle fande-i. 9 Nieŋ, Sitãnitaamba manj karaan coima-i wuo bafamba *Yuifubaa, minj ka ce kumanj bei ku yaa daaku: Mi ka guor-ba ba ta ba dũuna ba jaal-na. Ba ka suɔ ku yaa nuɔ-i wuo na maama dɔlnu-mie.* 10 Nanj nuɔ mi nunju-i aa vaa na fere, yaahuolo manj ka jo ji sagalla nuɔmba-i hiere miwaanjo-na, muɔ mi ka bi kãyã namaanjo-i yaahuolo daayo-na. 11 Mi jomma saa ma; a ce dumaanjo-na nanj hii fuonju manj, gbãan molo baa ji bir baa u huonju a ce unaa hũu u maacemma sullu-i.

12 « «Da ku saa yar umanj, mi ka ce-yo tibibuɔ Diilonjo dubuɔ-i-na, u waa kusuon-nu'i kudɛi. Mi ka nyegeŋ Diilonjo yerre-i baa mi yefɛlelle-i yuɔ. Aa bi nyegeŋ Diilonjo nelle yerre-i yuɔ. † Diilonjo nelle yaa Yerusalemufelɛnjo manj unj saan-jo u hel dɔwɔ-i-na tuɔ hiire u jo.»

13 «*Diilonj-Yallen wanj mamanj baa Diilonj-dunj-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

Yalle manj kaa Lawodise Diilonj-dunj-baamba wulaa

14 «Nyegeŋ sebe ŋ wanj baa *dɔrpɔpɔwɔrbilonjo manj nieyanj Lawodise Diilonj-dunj-baamba-i wuo: «Banj bɪŋ umanj «Ninsoŋo-i», umanj sa cieŋ huhurma baa Diilonj-nelma-i, Diilonj unj cie umanj hiel bɪmbɪnni-i hiere, u ciera wuo: 15 Mi suɔ na maacemma-i. Na saa huol, na saa bi fɛ. Naa naa gbɛ na par ma diei! 16 Nanj yenj hɔlma-na, na saa huol, na saa bi fɛ, mi ka ture-nei taaluj temma. 17 Da na ce na ta na piiye wuo namaa waanj namaa, wuo bɪmbɪnni-i hiere nii dii baa namaa. A nɛ da na saa suɔ wuo namei sũntaanj namaanjo-i, namei kuɔŋ hujarre, namei nawalaan namaanjo-i, namei yirii, namei tãmporni. 18 Terienju fanju-na, mi ka dii nelma na tũnni-na: Da na ta na taara na ce waanj namaa kelkel, juɔŋ na ji sãa sɛne kerre-i mi wulaa, baa bɪmbɪpielni, na ta na dii na cɪnnu na kũɔma-i, ku yaa senserre sie ta di da-na, aa na sãa yufienj-tiŋgu na ta na dii na yufienja-na a ka buɔ na ta na da baa-ya. 19 Muɔ minj dal bamanj hiere, umanj duɔ cal, mi nuola-yuɔ, mi dii-yo hũmelle-na. ‡ Terienju fanju-na, gbãan kpelle na nanna na cilɔbabalanjo-i. 20 Na saa da, muɔmei yiɛraaya daami dumelle yaanga-na ta mi bɪ, umanj duɔ nu aa sie mi suur, i ka wuo niwuoni-i baa i-naa.

21 « «Kunj'a ku saa yar muonjo-i aa mi kã ka tɛna baa mi To-i u fɔŋgũɔ-i-na dumaa, da ku saa yar umanj, mi ka ce kutienjo jo ji tɛna baa muonjo-i dumɛi mi fɔŋgũɔ-i-na.»

22 «*Diilonj-Yallen wanj mamanj baa Diilonj-dunj-baamba-i, ma yaa mafamma-i. Umanj duɔ u ka nu, u nu!»

§ 3:5 Nieŋ Matie sebe-i-na 10.32 baa Like sebe-i-na 12.8. * 3:9 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 49.23; 60.14. † 3:12 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 62.2. ‡ 3:19 Bɪncuonj-nelmanj-sebe (Proverbes) 3.12; Ehire 12.6.

4

Barj tuolnuj Diilonj-i dumaa dərə-i-na

¹ Kufanġu huonġu-na, miε mi tiraa ne a da dumelle nande puurii dərə-i-na. Miŋ ŋa naa nu moloŋo maŋ piije baa-mi, uman yalle-i waa ŋaa ba bu yerre, wuə gbē-mi wuə: «Nyugij ŋ jo bande mi ji pigāan-ni maman juŋ bisnuə-i-na.»

² Terduonġu fanġu-na, *Diilonj-Yalle sire-miε. Miε mi ne da mi fere dərə. Aa da fōŋgōtaanj-teterre nande-i baa moloŋo di dərə. ³ Kutienġo taa u caa ŋaa jape-tāmpēlle, u caa ŋaa sarduəni-tāmpēlle. Diilonj-pəruonġu naa cilā teter daade-i. Ku taa ku caa ŋaa emerodi-tāmpēlle*.

⁴ Titienġ† komorre baa a naa waa cilā fōŋgōtaanj-teter daade-i. Bincuəmba komorre baa ba naa-i waa tlena-yei aa dii bimbipiēlni baa sēne-nyantuolbaa ba yunni-na. ⁵ Teterre maŋ waa hōlma-na, di taa di nyiesiŋ aa ta di naar ŋaa diilonġo, di taa di bi ce ijieni. Fitmbaa niehāi naa celienġ jina di yaanġa-na. Fitmbaa daaba yaa Diilonj-Yaleiŋa niehāi-waanġa-i. ⁶ Fōŋgōtaanj-teterre yaanġa-na, ku waa ŋaa hūmma, da kilekilekile. Da ŋ yiera, ŋ ta ŋ da ŋ yalle-i. Bimuəmba namba naa dii-de huonġa. Ba waa ba naa. Yufienġa-i naa gbuo ba yammu-i baa ba honni-i hiere. ⁷ Dielā-wuonġo waa ŋaa jara, hāaliŋ-wuonġo waa ŋaa balyunġu, sieiŋ-wuonġo yaanġa waa ŋaa nelbilonj-yaanġa aa Naaliŋ-wuonġo waa ŋaa kuəcurə duə tuə yuul uŋ yerj dumaa.‡ ⁸ Bimuəmba daaba waa baa buncemmu niede-niediei. Ba kūəma naa gbuo hiere baa yufienġa ka hel baa ba buncemmu cicaara-i hiere. Bāanġu-i baa isuonġu-i ba bi hāl neini yaa-i. Ba taa ba hāl wuə:

«U faa, u faa, u faa,
Itienġo-i Diilonġo-i Wεimantienġo
maŋ naa waa, u yaa dii, u yaa ka waa;
u faa kelkel.»§

⁹ Da ba ta ba hāl ba tuolnu fōŋgōsinnij-teterre Tienġo-i, uman dii gbula u sa ji kā terienġu-i, da ba ta ba hāl ba tuolnu-yuə, ba ta ba gbelien-yo aa ta ba jaal-o. ¹⁰ Da ba ta ba ce kufanġu-i, bincuəmba komorre baa ba naa-baanġ daaba sire dūna jaal uman dii gbula aa u sa ji kā terienġu-i. Da ba'a ba ce mafamma-i, ba hiel ba nyantuolbaa-ba-i jina u yaanġa-na aa cira:

¹¹ «Diilonj nuə, Itienj nuə,
tuolnumma saaya-niε,
gbeliema saaya-niε,
jaalunġu saaya-niε,
himma saaya-niε
wuə nuənei hielaa bimbinni maŋ dii hiere.
Bimbinni maŋ dii hiere
ni hilaa nanj helma
aa tle nanj tlema.»

5

Hai ka gbaa puur sebe-i?

¹ Miε mi ne da uman tlenaana fōŋgōtaanj-teterre-na u bilaaya sebe nanġo u nadienġa-na. Sebe fanġo-i baa naa nyegēŋ u yaanġa-na baa u huonġu-na

* **4:3** Tāmpēlle nande-i barj bliŋ-deŋ dumaanġo-na, ba ce niibilenni baa-de. † **4:4** Titienġ daaya bi waa fōŋgōtaanj-titienġa; ku kaalaaya girekimma-na. ‡ **4:7** Nienġ Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 1.5-10,22; 10.14. § **4:8** Nienġ Isayi sebe-i-na (Ésaie) 6.2-3.

hiere aa pl̄n-yo ɲaa figl̄ngu aa nyaar-o s̄omma nieh̄ai aa d̄anya-mei. ² Aa da *d̄or̄p̄uor̄bilon̄o* nan̄o piie da gbagaga wuɔ: «Hai moloŋo-i ka gb̄aa yer d̄anyɔbaa daaba-i halan̄-ba aa puur seb̄e-i?» ³ Molo saa da! Molo saa da d̄or̄o-i-na, molo saa da h̄iema-na, molo saa bi da kuon̄-nelle-na duɔ puur seb̄e-i a ne u huɔya-maama-i. ⁴ Moloŋ un̄'a u saa da dumaan̄o-na, miɛ p̄an̄ ta mi kaal higoŋo! ⁵ B̄incuɔŋ daaba-i, unan̄o gb̄e-mi wuɔ: «Budii; baa kaal! Ne, jara man̄ hilaa *Yuda-baamba-na†, u yaraa u biḡaar̄aamba-i. *Davidi h̄aaȳl̄ŋo yaraa. U ka gb̄aa yer d̄anyɔbaa daaba-i aa puur seb̄e-i.»

⁶ Miɛ mi ne da *T̄umbilon̄o nan̄o yiɛraaya f̄ŋḡɔtaan̄-teterre caan̄gu-na bimuw̄mba naa-baan̄ daaba h̄olma-na, b̄incuɔmba yaan̄ga-na. U taa u ne ɲaa ba c̄aa u nuon̄-nu. U waa baa yiɛŋa nieh̄ai baa yufien̄a nieh̄ai. Yufien̄ daaya yaa Diilon̄-Yaleiŋa nieh̄ai-waan̄a-i‡. U saan̄ a yaa-i terni-na hiere h̄iema-na.

⁷ T̄umbilon̄ wuɔ pie uman̄ t̄enaana f̄ŋḡɔtaan̄-teterre-na a h̄uɔ seb̄e-i u nadien̄ga-na. ⁸ Bimuw̄mba naa-baan̄ daaba-i baa b̄incuɔmba komorre baa ba naa-baan̄ daa baa p̄an̄ sire d̄uuna T̄umbilon̄o yaan̄ga-na. Ba waa baa koncoyien̄a ba yunniŋ hiere baa s̄en̄e-biremmu. Biren̄ daamu naa yu baa wus̄unan̄o. Wus̄unan̄ daayo yaa piḡaan̄ Diilon̄-baamba cac̄ar̄an̄gu-i. ⁹ Ba taa ba h̄al nal̄af̄elien̄gu wuɔ:

«Ban̄ kuɔ-ni,
 ɲ ciɛ ɲ t̄amma-i a s̄aa nuɔmba yunni-i terni-na hiere,
 baa d̄unni-na hiere,
 baa nelmambaa-ba-na hiere,
 baa n̄ileiŋa-na hiere
 a h̄a Diilon̄o-i.
 Nuɔnei gb̄aa biɛ seb̄e-i a yer d̄anyɔbaa-ba-i aa puur-o.

¹⁰ Niŋ s̄aa baman̄,
 ɲ ciɛ-ba Diilon̄-nellen̄-baamba
 aa ce-ba jiḡantaamba
 ba ta ba c̄aa Diilon̄o.
 Ba ka waa h̄iema yun̄-nu.»

¹¹ Miɛ mi tiraa ne, a da d̄or̄p̄uor̄biemba-i ɲaa s̄lamba! Ba waa ɲaa nyɛiŋo; molo siɛ gb̄aa k̄an̄-ba. Ba waa kalla bimuw̄ŋ daaba-i baa b̄incuɔŋ daaba-i baa f̄ŋḡɔtaan̄-teter daade-i hiere. § ¹² Ba taa ba h̄al kabakaba wuɔ:

«Ban̄ c̄aa T̄umbilon̄o man̄ nuon̄-nu'i,
 himma saaya-yuɔ, w̄eisiŋni saaya-yuɔ,
 nelnulle saaya-yuɔ, f̄ŋḡuɔ saaya-yuɔ,
 b̄ob̄oima saaya-yuɔ, gb̄eliɛma saaya-yuɔ,
 tuɔlnumma saaya-yuɔ!»

¹³ Diilon̄ un̄ hielaa b̄imb̄inni man̄ hiere, niman̄ d̄or̄o-i-na, baa niman̄ h̄iema-na, baa niman̄ kuon̄-nelle-na a naara niman̄ h̄umma-na, b̄imb̄inni-i hiere miwaan̄o-na, miɛ nu ni h̄al wuɔ:

«Uman̄ t̄enaana f̄ŋḡɔtaan̄-teterre-na,
 fuɔ baa T̄umbilon̄o-i,
 tuɔlnumma saaya ba yaa-i,
 b̄ob̄oima saaya ba yaa-i, gb̄eliɛma saaya ba yaa-i,
 f̄ŋḡuɔ saaya ba yaa-i honni man̄ jon̄!»

* **5:2** Girekimma-na ba piḡaan̄ *d̄or̄p̄uor̄bilon̄ daayo s̄inni-i wuɔ u waa baa f̄ŋḡuɔ ɲaa man̄ waan̄ dumaa 10.1. † **5:5** Jara man̄ hilaa Yuda-baamba-na: Nien̄ Miwaan̄o ɲnamman̄-sebe-i-na (Genèse) 49.9. ‡ **5:6** Diilon̄-Yaleiŋa nieh̄ai: Nien̄ 3.1 baa naaruɔ-i cicaara-i-na. § **5:11** Nien̄ Daniel seb̄e-i-na (Daniel) 7.10.

14 Bimuɔmba naa-baan̄ daa baa sie wuɔ: «Ma cie.» Aa b̄ncuɔŋ daa baa d̄uuna jaal-ba.

6

Danyɔbaa-ba yerma-i

1 Ku huon̄gu-na, mi da *T̄umbilon̄o yiraa d̄anyɔd̄iel̄an̄o-i. Bimuɔmba naa-baan̄ daaba-i miɛ nu unan̄o piiye da gbagaga ŋaa diilon̄o-i naaraa wuɔ: «Jo bande!» 2 Miɛ mi ne da s̄umpilan̄o nan̄o hilaa. Uman̄ waa u d̄ɔɔ-i-na t̄aan̄gu waa u nan̄ga-na. Uŋ juɔ, baa h̄a-yo nyantuoluɔ wuɔ u yaraa cor; wuɔ ta duɔ ka tiraa yar u biḡaar̄amba-i.

3 T̄umbilon̄ uŋ juɔ yer h̄aal̄ŋ-d̄anyuɔ-i, miɛ nu h̄aal̄ŋ-bimolon̄o ciɛra wuɔ: «Jo bande!» 4 S̄uŋo nan̄o tiraa hel, fuɔ waa d̄aa ŋaa t̄amma. Uŋ juɔ, uman̄ waa u d̄ɔɔ-i-na, baa h̄a-yo ku f̄ŋḡuɔ-i u duɔ tuɔ dii berru terni-na hiere h̄lɛma-na, a ce nuɔmba ta ba hel ba ko ba-naa. Ba h̄aa ufan̄o-i jiḡap̄ɔruɔŋgu.

5 T̄umbilon̄ uŋ juɔ yer siel̄ŋ-d̄anyuɔ-i, miɛ nu siel̄ŋ-bimolon̄o ciɛra wuɔ: «Jo bande!» Miɛ mi ne da s̄uŋo nan̄o hilaa da kirkirkir. Uman̄ waa u d̄ɔɔ-i-na, kilo waa u nan̄ga-na.* 6 Miɛ nu ŋaa molo piiye bimuɔmba naa-baan̄ daaba h̄ɔlma-na wuɔ: «Yuure d̄imma sullu-i. N̄ ce yinduɔŋ-maacemman̄-sullu gb̄aa s̄aa mah̄ibien̄a-i kilo diei yon̄ aa da kuɔ jijaan̄a-i, kilobaa-ba siei. Namma-i baa d̄uv̄eŋo-i baa yuure nifanni sullu-i.»

7 T̄umbilon̄ uŋ juɔ yer naal̄ŋ-d̄anyuɔ-i, miɛ nu naal̄ŋ-bimolon̄o ciɛra wuɔ: «Jo bande!» 8 Miɛ mi ne da s̄uŋo nan̄o hilaa, u waa puguu. Uman̄ waa u d̄ɔɔ-i-na, ba taa ba b̄l-yo Kuliin̄gu, aa u saatien̄o-i ba taa ba b̄l-yo «Kuon̄-nelle». Ban̄ juɔ, baa h̄a-ba f̄ŋḡuɔ-i wuɔ ba ko nelbiliemba namba. Da ba calnu nelbiliemba-i s̄omma naa-i, ba h̄aa-ba f̄ŋḡuɔ-i s̄omma diei nuɔ wuɔ ba ce berru ko banamba, aa ce nyulmu ko banamba, aa ce jarma ko banamba, aa ce bimbabalm̄ba ko banamba.

9 T̄umbilon̄ uŋ juɔ yer diilun̄-d̄anyuɔ-i, ban̄ kuɔ baman̄ Diilon̄-nelma maama-na, miɛ da ba yalein̄a-i mumbuolmun̄-terien̄gu cicaara-i-na 10 a piiye da gbagaga wuɔ: «Yuntien̄ nuɔ, nuɔni man̄ faa aa tiraa ta ŋ wan̄ ninson̄o-i; baman̄ kuɔ miɛŋo-i, ŋ cie bige-i aa da ŋ yuu-ba? N̄ cie bige-i aa da ŋ suu ku solaan̄gu-i nelbiliemba-na?» 11 Baa h̄a-ba jon̄gorpielma hiere ba yunnin̄, ba dii. Aa naa wan̄ baa-ba wuɔ ba f̄ɛ ba h̄ommu-i c̄elle, k̄ɛɛ ban̄ taaran̄ nun̄gu man̄ ku saa yu yogo. Ban̄ taa aa yan̄ ba natobimba man̄, ban̄ taa aa yan̄ ba namaacembiemba man̄ Diilon̄-suon̄gu-na, ba ka bi ko-ba bafamba temma-i. Ba'i ka jo ji yuliye-b̄ɛi.

12 Ku huon̄gu-na, mi da T̄umbilon̄o yiraa d̄anyuɔ man̄ niediei-wuon̄o-i. Uŋ yiraa-yo terien̄gu man̄ nuɔ-i, h̄lɛma gbuu sagalla da dei! B̄aan̄-yufel die bir kau ŋaa kompabilen̄ga, c̄ein̄o bir ŋaa t̄amma da d̄aa! 13 M̄ɛŋa par diire hiere h̄lɛma-na ŋaa fafalmun̄ h̄ul̄ kpaani duma nanna. 14 D̄ɔɔ wuɔ p̄l̄ŋ halan̄ ŋaa ba p̄l̄ɛŋ fiḡl̄ŋgu. T̄anni-i baa d̄amman̄-nuoraan̄gun̄ c̄il̄l̄aȳã nil̄ein̄a man̄ hiere niɛ halan̄ ni terni-na hiere.† 15 Nuɔmba-i hiere baa gbar ka fuo t̄annin̄: Yuntaamba-i, nelb̄omb̄omb̄aa-ba-i, sorosi ba yuntaamba-i, waamba-i, f̄ŋḡɔtaamba-i, baa nuɔmba namba-i hiere, koraamba-i baa nebimba-i hiere, baa gbar ka fuo t̄anfonnin̄! 16 Aa naa ta ba wan̄ baa t̄anni-i wuɔ: «Ciin̄ na haa-yiɛ na fuo-ye, uman̄ t̄ɛnaana f̄ŋḡɔtaan̄-tetterre-na u baa

* 6:5 Nien̄ Sakari sebe-i-na (Zacharie) 1.8; 6.1-8. † 6:14 Nien̄ Isayi (Ésaïe) 13.10-13; 34.4; Esekiel (Ézéchiél) 32.7-8; Amosi (Amos) 8.9 baa Yowel (Joël) 2.10; 3.3-4.

da i yufelle aa Tumbilõño baa bi da-ye gāñ baa-ye.* 17 Bañ ka pigāañ ba jāyāmma-i yīingu mañ nuõ-i ku hii. Hai ka gbāa kor?»§

7

Dõrõpõuõrbilõño haa dānyuõ Diilõñ-cāaraamba-na

1 Kufañgu huõngu-na, miẽ da *dõrõpõuõrbiemba naa calaanu yiera hĩema-na a suu fafalmu-i terni-na hiere wuõ mu baa jo hĩema-na, mu baa sagalla hũmma-i, mu baa bi sagalla tibiingu diei. 2 Diilõño hāa ba yaa-i fõngũõ-i ba da ba guõla hĩema-i baa hũmma-i. Miẽ mi ne tiraa da dõrõpõuõrbilõño naño hĩlaa bāpāgũngu-na tuõ jo. Cicẽlmantienj uñ haa u dānyuõ-i baa kumañ, ku waa u nañga-na. Uñ juõ hi, wuõ piiye da gbagaga baa ba naa-baanj daaba-i wuõ: 3 «Baa na hi na guõla hĩema-i, baa hũmma-i, baa tibinni-i! Yaañ i haa dānyuõbaa Diilõñ-cāaraamba yammu-na igēna.»* 4 Bañ juõ haa-bei tĩ, baa bĩ ba nuõgu-i baa-mi: Ba waa nuõmba neifienj-komuõña siei baa cĩncieluo neifienja hāi *Isirahel-dũnni cĩncieluo baa ni hāi baamba-na hiere.

5 Ba hõlma-na, *Yuda baamba waa neifienj-niediei,

Urubẽ baamba-i neifienj-niediei,

Gadi baamba-i neifienj-niediei,

6 Aser baamba-i neifienj-niediei,

Nefutali baamba-i neifienj-niediei,

Manase baamba-i neifienj-niediei,

7 Siminyõ baamba-i neifienj-niediei,

*Levi baamba-i neifienj-niediei,

Isakaar baamba-i neifienj-niediei,

8 Sabulõ baamba-i neifienj-niediei,

Yosefu baamba-i neifienj-niediei,

*Bensaamiẽ baamba-i neifienj-niediei.

Nelpũngu mañ kuraa

9 Kufañgu huõngu-na, miẽ mi tiraa ne, a da nelpũngu nañ temma molo sie gbāa kãñ-ba. Baa naa hel terni-na hiere, dũnni-na hiere, nilẽiña-na hiere baa nelmambaa-ba-na hiere a jo ji yiera fõngõtaañ-teterre yaannga-na *Tumbilõño yaannga-na. Ba waa hiere baa jonjõrpiẽlmba baa nampurni† ba nammu-na. 10 Ba taa ba piiye da gbagaga wuõ:

«Umañ tĩnaana fõngõtaañ-teterre-na, Diilõño yaa-i.

Fuõ baa Tumbilõño-i ba'i kuraa-ye.»

11 *Dõrõpõuõrbiemba-i hiere baa dii fõngõtaañ-teterre-i huõnga baa bĩncuõmba-i a naara bimuõmba naa-baanj daaba-i. Bañ diyaa-ba huõnga dumaanjo-na, baa dũuna hiere teterre yaannga-na a jaal Diilõño-i. 12 Ba taa ba piiye wuõ:

«Nĩnsõño!

Tuõlnumma saaya Diilõño-i, gbẽliẽma saaya-yuõ,

nelnulle saaya-yuõ, jaalũngu saaya-yuõ, bõbõima saaya-yuõ,

himma saaya-yuõ, fõngũõ bi saaya-yuõ hõnni mañ jonj!

Ma ciẽ.»

‡ 6:16 Nienj Ose sebe-i-na (Osée) 10.8 baa Like sebe-i-na 23.30. § 6:17 Nienj Yowel sebe-i-na (Joël)

2.11 baa Sofoni sebe-i-na (Sophonie) 2.2-3. * 7:3 Nienj Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 9.4-6. † 7:9 Ba taa ba jarã yuntaamba-i baa nampurni yaa ba nammu-na. Nienj Nsāa sebe-i-na 12.13.

¹³ Bincuaṅ daaba-na, unaño yuu-mi wuo: «Bamaṅ diyaa joṅgorpielmba-i daaba-i, ṅ suyaa-ba wei? ṅ suyaa baṅ hilaa kusuṅ-nu wei?»

¹⁴ Mi gbē-yo miε: «Yuntie, mi daa-ba hie ta mi suo-ba? Jande ṅ sa pigāaṅ-mi ba sinni-i wei?»

Wuo cira: «Bamaṅ hilaa yaahuolbabalaṅ-na, ba yaa-i. Ba saaraa ba joṅgorbaa-ba-i Tumbiloṅo tamma-na ba pusūṅ. ¹⁵ Ku'i cie ṅ da ba yieraaya Diiloṅ-teterre yaanga-na aa ta ba jaal-o bāaṅgu-i baa isuṅgu-i u dubuo-i-na. Uman tīnaana teterre-na u ka tuo neya-bei. ¹⁶⁻¹⁷ Aa Tumbiloṅo-i fōṅgōtaañ-teterre-na, u'i ka waa ba āncīnaṅo-i. U ka ceṅ-ba kā baa-ba cicēlmaṅ-hūnfoeṅa-na.

Nyulmu sa ji tiraa bel-ba,
hūṅkuosinni sa ji tiraa ko-ba,
bāaṅgu sa ji tiraa ye-ba,
babāaṅgu sa ji tiraa muliṅ ba kūma-i.

Aa Diilo fuo fεε yaa ka hur ba nyinyolma-i hiere.»‡

8

Dānyuo maṅ niehāi-wuoṅo yerma-i

¹ *Tumbiloṅ uṅ juo yer dānyuo maṅ niehāi-wuoṅo-i, kuo ce da sensenseṅ doro-i-na ler boluoṅ temma. ² *Dōrpōpuorbiemba namba dii niehāi Diiloṅo caaṅgu-na u tuo puor. Miε mi ne da ba hāa-ba yieṅa niehāi ba yunnij.

³ Dōrpōpuorbiloṅo naṅo jo ji yiera mumbuolmuṅ-teriṅgu caaṅgu-na baa sēne-bitiele u naṅga-na. Bitiel daade-i ba cie-de ta ba dii wusūnaṅo die. Uṅ juo ji yiera dumaṅo-na, baa hā-yo wusūnaṅo-i da bāmbāale wuo u pā-yo mumbuolmuṅ-teriṅgu-na a hā Diiloṅo-i baa Diiloṅ-baamba cacārāṅgu-i fōṅgōtaañ-teterre yaanga-na. Mumbuolmuṅ-teriṅ daaku waa sēne-kūṅgu. ⁴ Baṅ hāa-yo wusūnaṅo-i, wuo dii-yo bitiele-na, wuo wur kā Diiloṅo-na baa Diiloṅ-baamba cacārāṅgu-i.

⁵ Ku huongu-na, dōrpōpuorbiloṅ wuo gbāl dāamu mumbuolmuṅ-teriṅgu-na a yu bitiele-i aa fara nanna-die hīema-na. Diiloṅ wuo pāṅ don tuo nyiesiṅ aa tuo naar, terni-i hiere ijieni aa hīema sagalla.

Yieṅa hii bumma

⁶ Hīemaṅ sagalaaya dumaṅo-na, *dōrpōpuorbiemba niehāi maṅ baṅ hāa-ba yieṅa-i, baa tigiṅ da ba bu-ya.

⁷ Dielā-wuoṅo bu u yerre-i. Uṅ buu-de teriṅgu maṅ nuo-i, diiloṅ-tālēiṅa naṅ aa kūnna hīema-na, aa guṅlaa baa dāamu baa tamma. Hīema yieṅgu diei kuō caa baa ku tibinni-i ka hel baa hīebīnaaṅgu-i hiere. Yieṅgu maṅ caa, da ba calnu hīema-i sōmma siei, kuu dii ṅaa sōmma diei caa.

⁸ Hāalij-wuoṅo bu u diele-i. Baa naṅ kulaṅgu naṅgu dii-ku dāmman- nuoraṅgu-na. Ku waa ṅaa tānuṅgu ta ku caa. Nuoraṅgu yieṅgu diei bir tamma hiere. Da ba calnu-kuō sōmma siei, kuu dii ṅaa sōmma diei birii tamma-i. ⁹ Ku bīmbaṅ baa ku hiere aa baatombaa-ba maṅ waa hōlma famma-na baa bi biēna hiere.

¹⁰ Sieliṅ-wuoṅo bu u yerre-i. Mōekāṅkarre nande hel doro-i-na ta di caa dāamu di jo; jo ji suur nuoranni-na baa hūnfonni-na. Da ba calnu-nie sōmma siei, kuu dii ṅaa di suurii sōmma diei nuō. ¹¹ Ba taa ba bī mōele falle-i «Gbagamma». Diṅ suurii hūmma maṅ nuō-i, maa bir hiere da gbagaga. Maṅ cie gbagaga dumaṅo-na, nuōmba maṅ nyuoṅ-ma ba fōṅgūo baa ku.

‡ **7:16-17** Nien Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 25:8; 49:10 baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 34.23.

¹² Naaliŋ-wuoŋo bu u diele-i. Baaŋ-yufelle yiŋgu diei kuɔ pāŋ ku, ceŋo-i maaduɔma, mɔŋa naŋ aa balla, a ce cecerma parra. Da ba calnu báanyufelle-i baa ceŋo-i sɔmma siei, kuu dii ŋaa sɔmma da-ma-diei naa kuu-nie. Aa calnu mɔŋa-i sɔmma bi siei, sɔmma diei naa baala-yei. A ce dumaanjo-na báanŋu saa ta ku ye dumaa aa ceŋo saa tuɔ muora dumaa.

¹³ Mie mi tiraa ne a da kuɔcuɔ naa biŋ dii fɛnfɛlle-na aa tuɔ kaasŋ wuɔ: «Gberɛ o gberɛ! Gberɛ o gberɛ! Dɔrpɔpuɔrbiemba maŋ tiyáa ba siei-baamba-i, da ba bu ba yiŋa-i súlma haraa nelbiliemba-na!»

9

¹ *Dɔrpɔpuɔrbiloŋo maŋ diilun-wuoŋo bu u yerre-i. Mie da mɔele nande diirriye hɛma-na. Diŋ diirriye dumaanjo-na, baa há-de fobabalaanŋu diele-i. ² Die puur fobabalaanŋu-i. Nyaasɪbabalanni naŋ temma ta ni hel da kirkirkir, a ce terienŋu pāŋ bir ce da kullu hierɛ. ³ Dũŋgbɛrmba naŋ temma hel nyaasŋ daani-na a gbuo hɛma-i hierɛ. Baa naa ce ba ta ba ce ŋaa namɛlmba. ⁴ Baa gbɛ-ba wuɔ ba baa yiɛya hɛŋgu-i, baa dɪmma-i, baa tibinni-i, ŋga Diilun-dányuɔ un'a u sɪ bamaŋ yammun, kɛrɛ ba ta ba yii baa ba yaa-i yon. ⁵ Ba saa cira ba ko-ba, ba'a ba huol ba yammu-i caamba ndii. Namieŋ duɔ don-ni kun jaŋ-niŋ dumaa, bafamba ka haa jamma famma temma yaa kutaamba-na. ⁶ Caamba ndii daayo-na, nuɔmba ka ta ba taara kuliŋgu-i ŋga ba sie da-ku. Ba ka mul dáamu taara-kuɔ, ŋga molon yufelle sie gbáa haa-kuɔ.

⁷ Dũŋgbɛrŋ daaba taa ba niya berru domma-i ŋaa bercesúnaamba. Ninanni nanni waa ba yunni-na ŋaa sɛnɛ-nyantuolbaa, aa ba yammu waa ŋaa nelbilien-yammu. ⁸ Ba yukuɔsɪnni waa pɔmpɔr ŋaa caan-niini aa ba nyieni-i ŋaa jar-nyieni. ⁹ Ba pampɪnammu waa ŋaa ba diyaa kollun-jonŋorbaa-ba'i muɔ, aa da ba ta ba yuul, ba búncɛmmu ta mu du ŋaa súŋ-wotorbaa-baŋ duŋ dumaa berrun-húmelle-na.* ¹⁰ Pɛlni waa baa-ba baa turɛiŋa ŋaa namɛlmba. Ba ka ce nuɔmba-i súlma baa turɛiŋa fanja yaa-i caamba ndii daayo hɔlma-na. ¹¹ Fobabalaanŋu dieleŋ yen baa dɔrpɔpuɔrbiloŋo† maŋ, u yaa dii ba yunŋu-na. Ba bí-yo ebiremma-na «Abadɔ», girɛkimma-na «Apolinyɔ» ku yunŋu yaa wuɔ Guɔyɔtɛŋo.

¹² Yaahuol-dɛlɛŋo curaa. Ba há tiyáa.

¹³ Dɔrpɔpuɔrbiloŋo maŋ niedie-i-wuoŋ wuɔ bu u yerre-i. Mie nu molo piye sɛnɛ-mumbuolmun-terienŋu kotɔnni naa-i-na, Diilono yaanŋa-na. ¹⁴ Kutienjo taa u piye baa dɔrpɔpuɔrbiloŋo maŋ niedie-i-wuoŋo yaa wuɔ: «Ba waa dɔrpɔpuɔrbiemba‡ namba jɪna Efurata§ caanŋu-na, baa dii ba naa. Fir-ba ŋ nanna.» ¹⁵ Wuɔ fir-ba nanna. Diilono naa dii bel daade yaa-i, baa ceŋ daayo yaa-i, baa yiŋ daaku yaa-i, baa huɔŋ daaku yaa-i, a há dɔrpɔpuɔrbien daaba-i ba da ba ko nelbiliemba-i parra-bei. Da ba calnu-bei sɔmma siei, baŋ ka ko bamaŋ, ba ka waa sɔmma diei. ¹⁶ Bercetaamba waa baa dɔrpɔpuɔrbien daaba-i. Ba waa baa súnaamba. Baa bí ba nunŋu-i baa-mi. Ba waa nuɔmba miŋnyɔmbaa nuɔsɔ. ¹⁷ Miŋ daa súnaamba-i damma maŋ baa ba gbartaamba-i ku yaa daaku: Ba kollun-jonŋorbaa-ba waa dádaa ŋaa dáamu, banamba kakau ŋaa bula-húmma, banamba bɔjúmму. Súnaamba yunni waa ŋaa jar ba yunni. Dáamu taa mu hel ba nunni-na, baa nyaasɪnni, baa naarjúmму. ¹⁸ Dáamu maŋ taa mu hel ba nunni-na baa nyaasɪnni-i a naara

* **9:9** Nieŋ Yowel sebe-i-na (Joël) 1.6; 2.4-5. † **9:11** Dɔrpɔpuɔrbiloŋ daayo-i, ba yaa dɪnaana ba munyerammu-i. Nieŋ Yuda sebe-i-na 6. ‡ **9:14** Dɔrpɔpuɔrbiemba daaba-i, ba yaa dɪnaana ba munyerammu-i. Nieŋ Yuda sebe-i-na 6. § **9:14** Efurata-i nuorabuɔ naŋ yerre-i dumaanjo-na, ku kaalaaya girɛkimma-na.

naarjümmu-i, guoyo-bimbinni. Nelbilibanjan calaanu samma siei-i, nie ko samma diei bei. ¹⁹ Sūnaanj daaba himma waa ba nunninj, baa ba pelninj. Na saa da! Ba pelni waa ŋaa jēnaamba. Yunni waa-nie, aa ba taa ba kəsuaŋ nelbilibamba-i baa ni yaa-i.

²⁰ Guoyo-bimbinni siei niinj daaninj'a ni saa ko bamanj, ba saa nanna ba cilobabalanjo-i; ba saa yanj ba cufleŋa buolma-i. Ba buol *jlnabaa-ba-i dii, ba buol tinni-i dii, a ne da ba yaa cie-ni ba ferε. Ba cie ninanni baa sēne, ninanni baa wargbe, ninanni baa kovellu, ninanni baa tampleŋa, ninanni baa daangu. Ni sa da, ni sa nu, ni sa bi wuo. ²¹ Ba saa nanna ba nelkolle-i, baa ba isomma-i, baa ba bijnwosinni-i, baa ba cuoyunju-i.

10

Nsaa wuyaa sebeyelle-i

¹ Ku huonju-na, mi tiraa da *dɔrpɔpuɔrbilonjo nanjo hilaa dɔrɔ-i-na tuo hiire u jo. U waa baa fɔŋgū. Duherru naa dii-yo huonja aa diilonj-pɔruonju waa u yudɔrɔ-i-na. U yaanja taa ka caa ŋaa bāanju, aa u gbeini-i ŋaa dāamu.

² Sebeyelle nande waa u nanja-na, sebeyel daade naa puur. Uŋ juɔ hi, wuo dii u nadięgboluonju-i dāmanj-nuoraanju-na aa jlna u nanyuo-kūŋju-i bomborma-na. ³ Aa naa kaasŋ da gbagaga ŋaa jara buure. Uŋ kaasānj, diilonj wuo naar da niehāi a sie-yo. ⁴ Uŋ siyaa-yo baa mamanj mie mi nyegēŋ-ma jlna, mie mi ne da molo nie piye baa-mi dɔrɔ-i-na wuo: «Diilonj uŋ naaraa wanj mamanj, baa yanj molo nu-ma; baa nyegēŋ-ma.»

⁵ Dɔrpɔpuɔrbilonj daa wuo sire u nadienanja-i dɔrɔ-i-na ⁶⁻⁷ aa naa cira: «Ku hii! Dɔrpɔpuɔrbilonj man tlyaa niehāi-wuonjo-i, dwo donj tuo bu u yerre-i Diilonj uŋ ŋa naa wanj u kusūŋju manj baa u cāaraamba-i, uŋ ŋa naa wanj u kusūŋju manj baa u *pɔpuɔrbiemba-i, u ka ce-ku. Diilonjo yaa mi siera. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hēma-i, aa hiel dāmanj-nuoraanju-i baa bimbinni-i hiere, uu dii gbula, u sa ji kā terienju.»

⁸ Umanj naa piye baa-mi dɔrɔ-i-na u tiraa gbε-mi wuo: «Kā dɔrpɔpuɔrbilonjo manj yieraaya a dii u gboluonju diei dāmanj-nuoraanju-na, aa jlna ku diei bomborma-na u wulaa, ŋ ka hūu sebeyelle manj puurii u nanja-na.» ⁹ Mi piyaa kā ku yaa-i ka gbε dɔrpɔpuɔrbilonjo-i mie u hā-mi sebe-i. U gbε-mi wuo mi hūu-yo mi wuo-yo. Da mi wuo-yo, u ka waa kpēnne mi nunju-na ŋaa sɔllu, ŋja u ka waa gbegege mi kusūŋju-na. ¹⁰ Mie hūu sebe-i u wulaa a wuo-yo. U waa ŋaa sɔllu mi nunju-na da kpēnne, ŋga minj juo hlnj-yo, u bir da gbegege mi kusūŋju-na.*

¹¹ Ku huonju-na, baa gbε-mi wuo: «Diilonjo taara u puɔr-ni baa nuamba bɔi maama, baa nileinja bɔi maama, baa fɔŋgōtaamba bɔi maama, ŋ gbε ŋ ka tiraa wanj-ma.»

11

Diilopɔpuɔrbiemba hāi maama

¹ Ku huonju-na, baa hā-mi gboruonju nanju, ba fi baa-ku; aa gbε-mi wuo: «Sire ŋ ka fi *Diilodubuɔ-i baa mumbuolmunj-terienju-i, aa ŋ kāŋ bamanj dii ta ba jaal Diilonjo-i Diilodubuɔ-i-na. ² Baa ji cira ŋ fi gōŋgūŋ-huonja-i, ba yaanj-ka hā *nieraamba baa-ka. Ba ka serε Diilonjo nelle-i* caamba komuonja hāi baa ba hāi. ³ Kuu dii ŋaa yinni nuosiba niediei komuonja siei. Mi ka puɔr

* **10:10** Nienj Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 2.8, 3.1-3. * **11:2** Diilonjo nelle-i bande-i, ba gbε *Yerusalemu yaa-i.

mi nuamba hãi baa mi nelma-i ba ka ta ba wan-ma yinni fanni-na hiere. Kutaamba ka dii balaan-jonjorbaa.»

⁴ Nuamba hãi baan daaba dii hlema Tienjo[†] caan-nu. Baa dii ñaa *Olivibinni, baa dii ñaa fitmbaa.[‡] ⁵ Uman duo tuo taara u ce-ba kuujanju, daamu nammu hel ba nunni-na a kəsuan kutienjo-i. Ba bigaarãamba ka ku kuliingu fanju temma yaa-i. ⁶ Ban ka ta ba wan Diilon-nelma-i bienja man nuo-i hiere, ba gbãa bella diilonjo-i u sie dãa bienja fanja-na. Ba gbãa bi ce hũmma bir tãmma hiere. Aa ambabalma man da ma dolnu-bei, ba gbãa dii-ma miwaanjo-na huonju man dolaanu-bei.

⁷ Nga da ba ji wan Diilon-nelma-i ti, binwobaljo man dii fobabalaanju-na, u ka hel kar berru-bei aa ko-ba. ⁸⁻⁹ Duo ko-ba, ba sie yan ba fuure-bei; ba ka nanna-bei nellen-huonja-na ponsanatigerre-na. Ba ka tie terienju-na a ce yinni siei baa boluonju nuamba ta ba jo ba ne-ba. Nuamba ka hel terni-na hiere, baa nileinja-na hiere, baa dũnni-na hiere, baa nelmambaa-ba-na hiere a ji ne-ba. Man ka ce nelle man nuo-i, nelle fande-i nebuo; ba gbuu Itienjo-i kusuan-ñu'i ko-yo. Ba gbãa bi nelle falle-i Sodomu[§]; ba gbãa bi bi-de Esipi di balaanju maama-na. ¹⁰ *Diilopopuorbiemba hãi-baan daaba kuliingu ka silaa dolnu nelbiiemba-i ji cor. Ba mulãan nuamba-i cor baa ba nelma-i; a ce dumaanjo-na, ba ka ce ponsaanju ma yerren aa hã ba-naa bimbinni ponsaan daaku-na.

¹¹ Nga yinni siei baa boluon daakun juo cor, Diilonjo hul fafalmu dii ba memmu-na, ba sire. Baman taa ba ne-ba, korma funun bel-ba. ¹² Diilopopuorbiej daaba nu molo piiye baa-ba da gbagaga dorõ-i-na wuo: «Nyugãan na jo bande!» Ba ta ta ba nyugun ku yaa nuo-i baa duherru, ba bigaarãamba ta ba ne ba ta ba kã. ¹³ Huonju fanju-na, hlema gbuu sagalla. Man sagalaaya dumaanjo-na, nelle muonu yienju diei. Da ba calnu-die somma cinciueluo-i, somma diei-i muyaanu. Nuamba neifienja siei nuosiba ndii tie-man. Baman tiyãa ba saa ku, ba kũoma ta ma nyen. Ba ta ba piiye wuo: «Diilonjo-i bibienjo».

¹⁴ Hãalin-yaahuolo curaa, nga ma saa ti; sielin-wuonjo jo dii.

Yerperiele buu

¹⁵ Ku huonju-na, *dorpupuorbilonjo man niehã-wuonjo bu u yerre-i. Nuamba namba ta ba piiye dorõ-i-na da gbagaga wuo:

«Miwaanjo yuntesinni-i fiefie-i-na ni cie Itienjo da-u-diei niini, fuo baa un saan

*Konkortienjo man.

Yuntesin daani ka tie baa ba yaa-i ni sa ji ti dede.»

¹⁶ Nuon daaban piiye dumaanjo-na, bincuamba komorre baa ba naa man tlenaana Diilonjo caanju-na, ba sire dutuna hiere a jaal Diilonjo-i ¹⁷ aa cira:

«Itien nuo, Diilon nuo, Weimantien nuo,

nii naa waa, aa nii dii.

Nin hũyãa nelle-i a pigãan ñ fõngõtesinni-i

i ce-ni kasi saa da-ni.

¹⁸ *Nieraamba taa ba gãn baa-ni.

Nga fiefie-i-na nuonei ka gãn baa-ba.

N ka pigãan-ba ñ jãgamma-i.

Bikuomba germa hii.

N caarãamba man waan ñ nelma-i, ba pamman-huonju hii,

[†] 11:4 Hlema Tienjo yaa Diilonjo-i. [‡] 11:4 Nien Sakari sebe-i-na (Zacharie) 4.3,11-14. [§] 11:8-9 Sodomu: Nien u kunju-i Miwaanjo jnmanjan-sebe-i-na (Genèse) 18-19.

ka hel baa ɲ baamba maŋ káaŋ-niŋ hiere,
nelbõmbõmbaa-ba-i baa nyuonyuõ-baamba-i hiere ba pãmmaŋ-huõngu hii.
Bamaŋ bi guɔlaayan hɛma-i, ba kɔsuõmaŋ-huõngu yaa hii daaku-i.»

¹⁹ Baŋ juõ piye tɪ, *Diilodubuõ maŋ dɔrɔ-i-na wuõ puur, *tobisɪnniŋ-kporuo wuõ carra dii u huõŋa-na, diilonŋ wuõ don tuõ nyiesɪŋ aa tuõ naar. Terni-i hiere ijieni. Hɛma sagalla, diilonŋo wuõ tuõ gbu u dãa baa tãmpɛɛɪŋa.

12

Gberɛ

¹ Ku huõngu-na, miɛ mi ne da gberɛ naŋ temma dɔrɔ-i-na: ciɛŋo naŋo. Uu naa dii bãanyufelle-i jonŋor temma, aa haa u gbeini-i ceɪŋo-na aa dii nyantuoluo baa mɛɛŋa cɪncieluo baa a hãi yuõ. ² Kusũngu waa-yuõ a hi homma. Kuŋ bilaa-yo ta ku jaŋ-yo, wuõ tuõ kaasɪŋ.

³ Miɛ mi ne tiraa da gberɛ naŋo dɔrɔ-i-na: Jũŋo naŋo da dãa baa yunni niehãi baa yiɛŋa cɪncieluo! Nyantuolbaa-ba waa u yunni-na hiere. ⁴ U pelienŋu pir mɛɛŋa-i yiɛŋu diei nanna hɛma-na. Da ba calnu mɛɛŋa-i sɔmma siɛi, u pirii sɔmma diei nanna. Wuõ jo ji yiera ciɛŋ daayo caaŋgu-na wuõ duõ bɔrɔ u hɪŋ bilonŋo-i. ⁵ Ciɛŋ wuõ bɔrɔ naacombilonŋo. Uŋ bi buõra, baa biɛ bilonŋo-i kã baa-yo ka jɪna-yuõ Diilonŋo caaŋgu-na. U waa tɛna u fõŋgõtaaŋ-teterre-na. Naacombilonŋ daayo yaa saaya u sire waa nileiŋa-i hiere a yuŋgu-na. U ka sire ce u fõŋgũõ-i baa kɔllun-bũõle. ⁶ Baŋ biyaa bilonŋo-i ta baa-yo, nyuŋ wuõ gbar suur hɛŋ-nu. Diilonŋo naa tigiŋ terienŋu naŋgu dii hɛŋgu-na duõ ka fiɛ-yo yinni nuõsiba niediei komuõŋa siɛi.

⁷ Huõngu faŋgu-na, berru nandu sire dɔrɔ-i-na. Misɛl-i* baa u napɔpuõrbiemba yaa kãa ka suuye jũŋ daayo-i baa u baamba-i. ⁸ Baŋ daa ba-naa dumaaŋo-na, baa yar jũŋo-i baa u baamba-i, a ce dumaaŋo-na ba saa gbãa da ba tɛna dɔrɔ-i-na. ⁹ Ba siɛ-yo nanna hɛma-na. U yaa jɛbɪnciõŋo-i. U yerre yaa *Sitãni, dinande yaa *Bigãarãŋo. U yaa tãalãaŋ nuõmba-i hɛma-na hiere. Ba siɛ-yo nanna baa u pɔpuõrbiemba-i hiere hɛma-na.†

¹⁰ Miɛ mi ne da molo piye dɔrɔ-i-na da gbagaga wuõ:

«Fieɛ fuo, i kuraa.

I Diilonŋo pigãaŋ u fõŋgõtesɪnni-i baa u nellentesɪnni-i.

Diilonŋ uŋ saaŋ *Kõŋkortienŋo maŋ,

fõŋgõtesɪnni dii u naŋ-na.

Umaŋ taa u cãl i baamba-i bãaŋgu-i baa isuõŋgu-i Diilonŋo yaaŋga-na,

ba duõnya-yuõ dɔrɔ-i-na.

¹¹ Tũmbilonŋo tãmma-i

baa Diilonŋ-nelma maŋ hilaa i baamba nunni-na,

ma yaa ciɛ ba yar-o.

Ba hɛrã kuliŋgu-i ɲaa ku sa jaŋ-ba.

¹² Terienŋu faŋgu-na, namaa namaŋ dii dɔrɔ-i-na hiere, taa na nye.

Ŋga namaa namaŋ dii hɛma-na, baa hũmma-na, sũlma haraa-nei!

Sitãni hiiriye kã na wulaa baa hɔdulle,

u suyaa wuõ u yinni saa tɛ bɔi.»

¹³ Jũŋonŋ juõ'a u ne da u fɛrɛ hɛma-na, wuõ sire cu cɛhuonaciɛŋ daayo huõŋ-nu. ¹⁴ Baa hã ciɛŋo-i kuõcurɔ bũncɛmmu hãi, u yuul ka diire dii *hɛŋgu-na baŋ

* 12:7 Misɛl yaa *dɔrɔpuõrbiemba yuntienŋo-i. Nierŋ Yuda scbe-i-na 9. † 12:9 Nierŋ Miwaanŋo jɪnammaŋ-scbe-i-na (Genèse) 3.1 baa Like scbe-i-na 10.18.

tigiin terienju man há-yo u duo ka tlena ce biena siei baa boluonju jlenjo baa da u yufelle. ¹⁵ Uñ yuulii ka diire dumaano-na, jlenjo wuosa hümma, kuo panj ce nuoraanju ta ku bunj da ku ka wuo cienjo-i. ¹⁶ Hlema yanj-yo aa naa yiernu hünj daama yaanja-na, maa bunj jo ji suur hiere. Hlema bir suuye. ¹⁷ Jünjo huonja fununj du baa cienjo-i. Bisálmba namba waa baa cienjo-i. Jünjo güunu ka tuo gänj baa ba yaa-i. Bisálhj daaba yaa baman nuonj Diilonjo nunju-i aa bel Yesu nelma-i nammu hái. ¹⁸ Ku huonju-na, jünjo jo ji yiera dämmanj-nuoraanju nunju-na tuo ne.

13

Bijnwobaljo nanjo hilaa hümma-na

¹ Ku huonju-na, mie mi ne da bijnwobaljo nanjo hilaa dämmanj-nuoraanju-na. U waa baa yunni niehai baa yienja cncieluo. Nyantuolbaa-ba waa yienj daaya-na hiere. Aa Diilonjo tuosinnij-yireinja naa nyegänj u yunni-na hiere. ² Bijnwobalj daayo waa njaa käljo, u gbeini waa njaa dänjkilaanj-gbeini aa u nunju waa njaa jara nunju.* Jünj wuo há-yo himma-i baa yuntesinni aa bi há-yo fönjgöbämbäale. ³ Baa naa posol bijnwuonj daa u yunju nanju-i babalaa, da nj ta nj ne-yo njaa u ka ku, njaa päänj daaku jo ji fe. Kuo ce nuomba-i hiere gberé, baa ta ba nyaanu-yuo ba ne-yo. ⁴ Jünj unj háa bijnwuonj daayo-i fönjgüo-i, nuonj baa donj ta ba düuna ba jaal jünjo-i. Ba taa ba bi düuna ba jaal bijnwuonjo-i aa ta ba piye wuo: «Hai gbäa saa u feré baa bijnwuonj daayo-i? Hai gbäa yii baa-yo?»

⁵ Baa há bijnwuonjo-i hümelle-i wuo u kaal u feré aa u tuora Diilonjo-i. Ba háa-yo hümelle-i wuo u ce u bäänju-i caamba komuonja hái baa ba hái. ⁶ Wuo donj tuo tuora Diilonjo-i, u bléna u yerre-i baa u dünju yerre-i ka cor baa bamanj dii u nelle-na hiere ba yireinja-i. ⁷ Baa bi háa-yo hümelle-i wuo u ce berru baa Diilonj-baamba-i. Keré duo ce berru-i baa-ba, u ka yar-ba. Ba háa-yo dünni-i hiere ni yun-nu, baa terni-i hiere ni yun-nu, baa nelma-i hiere ma yun-nu, baa niléinja-i hiere a yun-nu.† ⁸ Da ma hel bamanj yireinja-i nyegäänj cicelmanj-sebe-i-na dii miwaanjo jlnamma-na, nelbiliemba-i hiere ba ka ta ba düuna ba jaal-o. Cicelmanj-sebe daayo-i, banj kuo *Tümbilonjo manj, fuo wuonjo-i.

⁹ Umanj duo u ka nu, u nu! ¹⁰ Diilonj duo cira ba bel umanj, ba ka bel-o; duo cira ba cáa umanj nuon-nu-i, ba ka bi cáa-ku. Terienju fanju-na, Diilonj-baamba saaya ba hírá ba küoma-i aa haa ba nanja-i Diilonjo-na.

Bijnwobaljo nanjo hilaa hlema-na

¹¹ Mie mi ne tiraa da bijnwobaljo nanjo hel hlema-na u jo. Yienja hái waa u yunju-na. A waa njaa terbeyunj-waanja. U taa u piye njaa jünj daa unj piyenj dumaa. ¹² Bijnwobaljo manj hilaa hümma-na uu naa há-yo fönjgüo-i u duo tuo ce himma-i aa fuo tlena tuo ne u tuo ce. A ce dumaano-na, unj hilaa, u guor nelbiliemba ta ba düuna ba jaal bijnwobaljo manj hilaa hümma-na. Fuo yunju yaa naa posol babalaa aa fe. ¹³ Umanj hilaa hlema-na, u taa u ce himma böi. Halle u taa u ce dáamu ta mu hel dorö-i-na mu diire hlema-na nuomba-i hiere ba yufelle-na. ¹⁴ Unj daa fönjgüo manj tuo gbä u ce himma-i umanj hilaa hümma-na u yufelle-na, u taa u pira nelbiliemba-i. Uu naa wanj baa nuomba-i wuo banj posolaa bijnwobaljo manj baa jigápöruonju-i aa u saa ku, ba ce daangu ba sisänj-yo ba jlna ba ta ba düuna ba jaal-o. ¹⁵ Baa naa há bijnwobaljo manj hilaa hlema-na ku fönjgüo-i u ce banj sisänj umanj jlna u

* 13:2 Nienj Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.3-6. † 13:7 Nienj Daniel sebe-i-na (Daniel) 7.8,21,25.

tuɔ fiisa aa gbáa tuɔ piiye aa tuɔ bi ko baman sa dūnaanan̄ ba jaal-o hiere. ¹⁶ Mafamman̄ ciɛ, bɪŋwuoŋ daa wuɔ guor nuɔmba-i hiere, nelbɔmbɔmbaa-ba-i baa nyuɔnyuɔ-baamba-i, waamba-i baa nawalaamba-i, kɔraamba-i baa neimba-i wuɔ ba dānya ba fɛɛ ba nademmu-na sisɔ ba yaadamma-na. ¹⁷ Dānyuɔ duɔ uu si dii nuɔni man̄ nuɔ-i, ŋ siɛ gbáa sáa bɪŋkũngu, ŋ siɛ bi gbáa suor bɪŋkũngu. Bɪŋwobalŋo yerre yaa waa dānyuɔ fan̄o-i sisɔ niele man̄ saa baa u yerre-i.

¹⁸ Terien̄ daaku-i nelnuráan̄-terien̄gu. Niel daade yaa nuɔsiba siɛi komuɔŋa siɛi baa niediei (666). Di pigáan̄ moloŋo nan̄ sɪnni-i dumaan̄o-na. Uman̄ duɔ tuɔ cɛ u jɔguɔŋ u ne.

14

Baman̄ kuraa ba maama-i

¹ Miɛ mi tiraa ne da *Tũmbilonoŋ yieraaya *Sinyɔ-tānuŋgu-na baa nelpũŋgu nan̄ temma. Ba waa nuɔmba neifien̄-komuɔŋa siɛi baa cɪncieluo nuɔmba neifien̄a hái. Tũmbilonoŋ yerre-i baa u To diele naa nyɛgɛŋ ba yaadamma-na. ² Miɛ ta mi nu ba yaleiŋa-i dɔrɔ-i-na. A taa a du ŋaa hũn̄jullamma, a taa a du ŋaa diilon̄o'i naaraa. A taa a du ŋaa ba mar konconni. ³ Ba waa ta ba hál naláfeliɛŋgu fɔŋgɔtaan̄-tereteerɛ yaan̄ga-na, bimuwamba naa-baan̄ daaba yaan̄ga-na, bɪncuwamba bi yaan̄ga-na. Da ma hel bafamba-na, molo siɛ gbáa suɔ naláan̄ daaku-i hál-ku. Diilon̄o sáa bafamba yunni yaa híɛma-na. Baa dii nuɔmba neifien̄-komuɔŋa siɛi baa cɪncieluo neifien̄a hái. ⁴ Baa dii welewele, ba saa guɔla ba fɛɛ baa caamba. Ba yaan̄ aa ta ba cu *Tũmbilonoŋ huon̄-nu uŋ kán̄ terni man̄ nuɔ-i hiere. Diilon̄o yufelle hilaa ba yaa-i nuɔ-i igɛna nelbilibiamba hɔlma-na u sáa ba yunni-i ba da ba ce fuɔ baa Tũmbilonoŋ-i ba baamba. ⁵ Ba nunni saa puur baa coima-i dede. Cálmuɔ si dii-bei.

Dɔrɔpuɔrbiemba siɛi maama

⁶ Miɛ mi ne da *dɔrɔpuɔrbilonoŋ nan̄o yuul dii fɛnfɛlle-na u jo baa neldɔdɔlma namma. Nelma famma sa ji saara dede. U jo baa-ma duɔ ji wan̄-ma baa nelbilibiamba-i terni-na hiere, dũnni-na hiere, nelmambaa-ba-na hiere baa nilɛiŋa-na hiere. ⁷ U taa u piiye da gbagaga wuɔ: «Diilon̄ uŋ ka gɛr nuɔmba ándaan̄gu-i huɔŋgu man̄ nuɔ-i ku híi tí, a ce dumaan̄o-na, taa na kán̄-yo aa na ta na gbɛliɛŋ-yo. Taa na dūna na jaal uman̄ hiela dɔrɔ-i baa híɛma-i. Taa na jaal uman̄ hiela nuoranni-i baa hũnfonni-i!»

⁸ Dɔrɔpuɔrbilonoŋ nan̄o tiraa cu díelá-wuon̄o-i tuɔ piiye wuɔ: «U muyaanu! *Babilóni muyaanu! Nebuɔ man̄ cilaan̄ nilɛiŋa-i hiere baa u saasorsɪnni-i, u muyaanu!»

⁹ Unaa tiraa cu háalɪŋ-wuon̄o-i tuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Uman̄ duɔ tuɔ dūna bɪŋwobalŋo yaan̄ga-na, sisɔ u karkuuyo* yaan̄ga-na, aa dānya u nadien̄ga-na, sisɔ u yaadamma-na, ¹⁰ kutien̄o siɛ kor Diilon̄-berru-na. Diilon̄o ka pigáan̄-yo u jáyamma-i. U ka waa ŋaa ba guoraa moloŋo há-yo kombabalamma u nyɔŋ. Kufan̄gu taamba ka mulɪɛŋ dāngbɔguɔŋgu-na, dɔrɔpuɔrbiemba yaan̄ga-na, baa Tũmbilonoŋ yaan̄ga-na. ¹¹ Dáamu man̄ muláan̄-ban̄, mu sa ji dɪŋ dede. Mu nyaasɪnni sa ji yan̄ wurma-i dede. Baman̄ dūnaanan̄ bɪŋwobalŋo yaan̄ga-na, sisɔ u karkuuyo yaan̄ga-na, baman̄ dānya ba fɛɛ baa u yerre-i, ba cɛraa ba da fiisaan̄gu gbula.»

* **14:9** Karkuuyo: Ban̄ gbɛŋ karkuuyo man̄ bande-i-na, da ba sisɪŋ daan̄-bɪŋkũngu, ba bɪ-ku yaa karkuuyo-i. Ku gbáa waa nelien̄o, ku gbáa bi waa bɪŋwuoŋo'i ban̄ sisáan̄.

¹² Ku'i cie Diilonj-baamba-i, bamanj nuonj u nunjgu-i aa haa ba nanja-i Yesu-ina, ba saaya ba hira ba kuma-i.

¹³ Ku huonjgu-na, mi nu molo piye baa-mi doru-i-na wu: «Nyegeñ nel daama-i: «A dorj fiēfiē-i-na, bamanj kuunj baa Itienjo maama-i ba hummu-na, ba yunni dālaa. *Diilonj-Yalle waan-ma wu ninsonjo, keεε ba ka fiisa, ba silaa ce weima; ba ka da ba mullēma sullu-i.»

Dĩmma hii karma

¹⁴ Mie mi tiraa ne a da nyaasipilanni nanni doru-i-na, molojjo nanjo waa tēna ni doru-i-na, ŋaa Moloj-Biejo. Sēne-nyantuoluo waa u yunju-na baa jukordodoljgu u nanja-na. ¹⁵ *Dorpuorobilonjo nanjo hel *Diilodubuo-i-na a piye da gbagaga baa umanj waa tēna nyaasinni-na wu: «Dĩmma vāa hi karma hēma-na, biē ŋ jukoruonjgu-i ŋ donj!» ¹⁶ Umanj waa tēna nyaasinni-na wu biē u jukoruonjgu-i a kar dĩmma-i hiere hēma-na.

¹⁷ Dorpuorobilonjo nanjo tiraa hel Diilodubuo-i-na dii doru-i-na; jukordodoljgu bi waa baa fuo-i.

¹⁸ Dorpuorobilonjo nanjo tiraa hel numbuolmunj-terienjgu-na, u yaa waa dāamu tienjo-i. Wu piye da gbagaga baa jukoruontienjo-i wu: «Ne! *Ereē biē hēma-na, kā baa ŋ jukoruonjgu-i ŋ ka kar-o.» ¹⁹⁻²⁰ Wu ce u jukoruonjgu-i a kar ereē-i hiere hēma-na aa kūl-o kā baa-yo banj kāmaloj kusuoñ-nu. Ku waa gborsannij. Baa jāmalla ereē daayo-i kāmalo, tāmna bir yan aa ta ma hel-yuo, gbuu ta ma būñ ŋaa nuoraanjo. Ma būñ kilobaa nuosuo komuoñja ndii temma.† Ma pupurma waa sūñ duo suur, u bāl u nuonj-nu. Daaku-i hiere ku pigāan Diilonjo jāyamma yaa-i.

15

Dorpuorbiemba juo baa ambalma niehai

¹ Mie mi ne a tiraa da gberε nanj temma doru-i-na: *dorpuorbiemba niehai baa ambalma niehai ba nammu-na. Ambalperiema yaa-i. Diilonjo ka pigāan u jāyamma-i baa ma yaa-i a perienj.

² Aa da kulanjgu nangu ŋaa nuoraanjo, ku caa ŋaa duolenjo, baa dāamu ku huonja-na. Bamanj yaraa bñjwobaljo-i, bamanj saa hūu-ma ta ba dūuna u karkuuyo* yaanja-na, bamanj saa siē ba haa u dānyuo-i bei, ba waa yiera nuoraan daaku-na. Diilonjo naa hā-ba konconni ³ ba ta ba hāl *Tumbilonjo nalāanjo-i. Diilonj-cāarājo-i *Moisi hālāa-ku cor.

Ba taa ba hāl wu:

«Itienj nuo, Diilonj nuo, Weimantienj nuo.

Ŋ maacemma temma si dii fafaanjo-na.

Nileinja-i hiere a Itienj nuo.

Ŋ āncemma faa aa tiraa vii.

⁴ Itienj nuo, nuonei Diilonj nuonjo-i ŋ diei yonj.

Hai molojjo-i ka siē cira u siē kāalā-niē?

Hai molojjo-i ka siē cira u siē bñ ŋ yefafalle?

Nuomba-i nileinja-na hiere ba daa ninj pñj fafamma duma baa ba yufelle.

Ba ka jo ji dūuna jaal-ni hiere.»

⁵ Ku huonjgu-na, mie mi ne da *Diilodubuo-i doru-i-na u puurii, aa da *Tobisinnij-dūnjgu-i dii huonja-na. ⁶ Uñ puurii dumaanjo-na, dorpuorbiemba

† **14:19-20** Ma nyegāanj girekimma-na wu: «Ma būñ sitadibaa nuosiba niisiei.» A saanu baa mie niifinni-i, i gbāa saa-ba baa kilobaa nuosuo komuoñja ndii temma. * **15:2** Karkuuyo: Niēñ 14.9 baa naaru-i-na cicaara-i-na.

niehái man̄ naa bella ámbalma-i, baa hel. Baa naa dii jon̄gorpielmba aa p̄yē-bei baa sēne-kp̄an̄kp̄anni. Ba jon̄gorbaa-ba taa ba carra. ⁷Bimuamba naa-baan̄ daaba-na, unan̄jo h̄a *d̄orp̄opūorbien̄ niehái-baan̄ daaba-i sēne-cim̄mu niehái. Muu naa yu hierē baa Diilon̄-berru, fūo man̄ dii gbula. ⁸Diilon̄jo b̄ob̄oima-i baa u himma ce Diilodubūo wūo p̄an̄ yu baa nyaas̄inni a ce molo saa naa waa u gb̄aa suur-yūo, fūo d̄orp̄opūorbiemban̄ jūo baa ámbalma niehái man̄ ma cor igēna.

16

¹ Ku huon̄gu-na, miē nu molo piiye da gbagaga Diilodubūo-i-na baa d̄orp̄opūorbiemba niehái-baan̄ daaba-i wūo: «Diilon̄-berru man̄ cim̄mu niehái-muun̄ daamu-na, k̄aan̄ na ka k̄inna-dūo h̄l̄ema-na.»

² D̄orp̄opūorbilo-d̄iel̄an̄jo ta k̄a ka jier u kaan̄ga-i h̄l̄ekuole-na. P̄ababalanni nan̄ temma don̄ ta ni kar b̄l̄jwobal̄jo d̄anyūon̄ waa baman̄ nūo-i aa ba ta ba d̄uuna u karkuuyo* yaan̄ga-na. P̄an̄ daani maama saa naa fa baa jamma-i.

³ H̄aal̄in̄-wuon̄jo k̄a ka jul u kaan̄ga-i d̄amman̄-nuoraan̄gu-na. H̄um̄ma bir hierē ŋaa bikulon̄-t̄amma, a ce dumaan̄jo-na b̄imbaamba man̄ waa hierē h̄um̄ma-na baa ku.

⁴ Siel̄in̄-wuon̄jo k̄a ka jier u kaan̄ga-i nuoranni-na baa h̄un̄fonni-na, h̄um̄ma bir hierē t̄amma. ⁵ Miē nu d̄orp̄opūorbilon̄jo man̄ h̄um̄ma tien̄jo-i u ciēra wūo: «Diilo, nūoni man̄ dii, nūoni man̄ waa;

nūoni man̄ Diilon̄ nūo, ŋ fafaan̄gu temma si dii. Niŋ ciē nel daama-i dumaa, ma yaan̄ga yaa dumaan̄jo-na.

⁶ Ban̄ kūo ŋ baamba-i baa ŋ *p̄opūorbiemba-i, ku'i ciē ŋ h̄a-ba t̄amma wūo ba nyon̄. Ban̄ taa ba taara kuman̄ ba daa-ku.»

⁷ Ku huon̄gu-na, mi nu molo piiye mumbuolmun̄-terien̄gu-na wūo: «Nin̄soŋol Itien̄ nūo, Diilon̄ nūo, Weimantien̄ nūo, ŋ maacem̄ma-i hierē ma faa. Da ŋ p̄a uman̄ baa kuman̄, ku'i saaya baa-yo.»

⁸ Naal̄in̄-wuon̄jo k̄a ka jier u kaan̄ga-i b̄aanyufelle-na. Diē p̄an̄ bir ŋaa d̄amu gbuu ta ku ye nūomba-i. ⁹ B̄aan̄gun̄ fiē ku ye-ba, ba saa nanna ba cil̄obabalan̄jo-i a fē Diilon̄jo huon̄ga-i, ba bir yan̄ aa ta ba tuora-yūo, ŋ siē sūo wūo maman̄ daan̄-ban̄ daama-i ma tien̄jo yaa ufan̄jo-i.

¹⁰⁻¹¹ Diilun̄-wuon̄jo k̄a ka jier u ciin̄ga-i b̄l̄jwobal̄jo f̄on̄ḡōtan̄-teterre-na, u nil̄eiŋa-i hierē aa p̄an̄ bir da kullu. P̄annin̄ karaa nūomba-na ta ni mul̄l̄en̄-ba, baa gbuu ta ba wūo ba nyieni-i, ba saa nanna ba cil̄obabalan̄jo-i, ba bir yan̄ aa ta ba tuora D̄orwuon̄jo-i.

¹² Niedie-i-wuon̄jo k̄a ka jul u kaan̄ga-i nuorabūo nan̄jo-na, ba b̄l̄-yo Efurata. Nuoraan̄ daa kūo p̄an̄ kuol a ce j̄amatigibaa-ba man̄ hilaan̄ b̄apagun̄gu-na ba da ba da muncormu.

¹³ Ku huon̄gu-na, mi da *jinabaa-ba siēi. Unan̄jo taa u hel j̄un̄jo nun̄gu-na, unan̄jo-i b̄l̄jwobal̄jo nun̄gu-na, unan̄jo-i u p̄opūorbilon̄jo nun̄gu-na.† Jinabaa daaba waa ŋaa mamaalmba. ¹⁴ Ba yaa *Sit̄ani c̄aar̄amba-i ta ba ce himma-i. Ba ka wuora gbura j̄amatigibaa-ba-i hierē h̄l̄ema-na wūo ba ji ḡan̄ baa Diilon̄jo-i Weimantien̄jo-i un̄ ka piḡaan̄ u j̄aȳamma-i yiin̄gu man̄ nūo-i.

¹⁵ Itien̄jo waan̄-ma wūo: «Niēŋ, mi ka jo ŋaa cuoyuo mūo. Uman̄ dūo saa gonya dūofum̄mu aa tigiin̄ t̄ena baa u jon̄gorbaa-ba-i u nuon̄gu-na, u yun̄gu d̄ol̄aa. U siē hel bebelle, a ce dumaan̄jo-na senser̄re siē da-yo baa banamba-i.»

* **16:2** Karkuuyo: Niēŋ 14.9 baa naarūo-i-na cicaara-i-na. † **16:13** B̄l̄jwobal̄jo yaa b̄l̄jwuon̄jo man̄ hilaan̄ h̄um̄ma-na aa u p̄opūorbilon̄jo yaa uman̄ hilaan̄ h̄l̄ema-na. Niēŋ sapitiri-i-na 13.

16 Jnabaa baa tigiin j́amatigibaa-ba-i terienju nanju-na, ba b1-ku ebiremma-na «Armaged5».

17 D3rp3pu3rbil3n3 manj nieh3i-wuon3o fara jier u ciing3-a i gu3la fafalmu-i. Mi3 nu molo piy3e da gbagaga f3ng33ta3n-teterre-na Diilodubu3-i-na wu3: «Ma t3e!» 18 Hu3ngu fanju-na, diilonj wu3 donj tu3 nyies3n3 aa tu3 naar, terni-i hiere ijieni. H3ema gbuu sagalla baa f3ng3u3. Diilonj unj hiela3 nelbiliba-i ma temma saa sagalla dede! 19 Manj sagalaaya duma3n3-na, nebu3 manj banj b3n3-3onj *Babil3ni-i wu3 taalnu s3mma siei. U maacembabalamma saa karaanu Diilon3-o-i, wu3 pig333n3-3o u j3y3mma-i. U ci3-3o n3a ba h3a molo3n3 kombabalamma u ny3n3. Aa nil33n3 na3a-i j3mal3baa-ba-na hiere aa muonu. 20 T3nni gbuo hiere baa d3mmanj-nuoraan3un3 diyaa h33ma manj hu3ng3-a-i, molo saa su3 ni3 curaa kusu3n3-nu. 21 Diilonj wu3 tu3 d3a baa t3mp3k3n3karein3a u nanj nu3mba-i. T3lle diei gb3a yu kilobaa koma3n3a h3i. Kunj gbuu silaa balanj cor duma3n3o-na, nu3mba ta ba tuora Diilon3-o-i.

17

Babil3ni dii n3a saasorcien3o

1 Ku hu3ngu-na, *d3rp3pu3rbiemba nieh3i manj waa baa cimmu nieh3i, unan3 jo ji gb33-mi wu3: «3o mi ji pig333n3-ni kumanj ka haa saasorcien3o manj t33naana kanni holma-na. 2 J3matigibaa-ba-i h33ma-na hiere ba gaala baa-3o, u gu3laaya nu3mba yunni-i cor baa u saasors3nni-i nil33n3-na hiere.»

3 Unj waan mafamma-i, *Diilonj-3al diei sire-mi3. Mi da d3rp3pu3rbil3n3 daa u k3a baa-mi h33n3-nu. Mi3 mi ne da ci3n3 nan3o t33naana b3n3wod33ama nan3o-na, Diilonj tuos3nn3n3-yirein3a'i nyeg33n3 gbuo b3n3wu3n3 daayo-i hiere. U waa baa yunni nieh3i baa yie3n3 c3ncieluo. 4 Ci3n3 daayo naa gbuu diyaa u f3r3 baa kompafafan3a nan3a, ka waa d3a kaan3a. S3ne saa waa dei u nuon3u-na baa u nie3n3-na a naara u niibilenni-i. S3ne-ciing3a waa u nan3a-na, kaa naa yu baa kakarkuonj-bimb3nni, baa saasor-bimb3nni. 5 Yerre nande naa nyeg33n3 u yaad3mma-na. Di yun3u naa fuo. Ku yaa daaku wu3: «Babil3nibu3 yaa-i, saasorbaa-ba nyu yaa-i, kakarkuon3o manj ci3n3 hiere miwaan3o-na u nyu yaa-i.»

6 Mi ne da ci3n3 daayo nyu3n3 Diilonj-baamba t3mma-i a ye cor kolmanj temma. Banj ku3 bamanj Yesu maama-na, u nyu3n3 ba t3mma-i ye. Minj daa ci3n3 daayo-i danj damma-i, ku3 ce-mi gb3r3. 7 D3rp3pu3rbil3n3 wu3 gb33-mi wu3: «Baa yanj ku ce-ni gb3r3! Ci3n3 daayo-i baa b3n3wu3n3o manj t3y33a-3o, mi ka firre-bei pig333n3-ni. 8 Ninj daa b3n3wu3n3o manj daayo-i baa yunni nieh3i baa yie3n3 c3ncieluo-i, uu naa waa yiinaa-i-na, n3a fie33-i-na uu si dii, u kuu. N3a u ka sire hel fobabalaan3u-na. Du3 hel, u ka k3 baa u yaan3a ka k3su3n3 u f3r3. Nelbilibemba manj ba yirein3a si dii ci33lmanj-seb3-i-na dii miwaan3o j3namma-na, da ba ji da-3o, ku ka ce-ba gb3r3. Uu naa waa, fie33-i-na, uu si dii, n3a u ka bir jo.

9 «Terienj daaku-na fuo n3 waa c3c3muntienj nu3 baa nelnur3n3 nu3. B3n3wu3n3o yunni nieh3i pig333n3 t3nni nieh3i ci3n3 daayonj t33naana nimanj nu3-i. Ni bi pig333n3 j3matigibaa nieh3i. 10 J3matigibaa nieh3i-baanj daaba-na, ba ndii ci3 ba b3an3u-i cor t3, aa u diei dii tu3 ce u k3ngu-i; nieh3i-wuon3o saa hi nyug3n3 yogo. Du3 ji nyug3n3, u sie c3. 11 B3n3wu3n3o manj naa waa aa u saa ji waa, u nun3u dii j3matigibaa nieh3i-baanj daaba-na. U ka tiraa bir jo ji ce j3matigi, ba ce j3matigibaa niis3i. U ka k3 baa u yaan3a ka k3su3n3 u f3r3.

12 «Yie3n3a c3ncieluo manj ninj daa-ya b3n3wu3n3o-na daaya-i, j3matigibaa-ba'i duma3n3o-na, n3a ba saa donj ba b3an3u-i yogo. Ba ka h3-ba h3melle-i ba ce

ba bāanġu-i baa bl̥wuoŋo-i l̥er diei yon̥. ¹³ Nelma diei dii jāmatigibaa daaba h̥ommu-na hiere; ma yaa daama: a ce ba f̥ŋgū-i ta ba cāa bl̥wuoŋo-i baa-yo. ¹⁴ Ba ka sire ka kar berru *Tūmbilon̥-na, ŋga Tūmbilon̥ uŋ yen̥ yuntaamba-i hiere ba Yuntien̥o, aa tiraa waa jāmatigibaa-ba-i hiere ba Jāmatigi, u ka yar-ba. U baamba-i, uŋ bl̥e baman̥, u yufellen̥ h̥ilaa baman̥ nu̇o-i, baman̥ haa ba nan̥ga-i yuo ba ka bi yar jāmatigibaa daaba-i.»

¹⁵ D̥or̥p̥or̥p̥or̥bilon̥o tiraa gb̥ē-mi wuo: «Nin̥ daa kanni man̥ saasorcien̥ uŋ t̥ēnaana kusuoŋ-nu, ni pigāan̥ nu̇amba'i dumaan̥o-na, ni pigāan̥ nil̥eŋa'i dumaan̥o-na, ni pigāan̥ nelmambaa-ba'i dumaan̥o-na. ¹⁶ Nin̥ daa yieŋa c̥ncieluo man̥ daaya-i, mi waan̥-ma baa-ni mie jāmatigibaa-ba'i dumaan̥o-na; bafamba-i baa bl̥wuoŋo-i ba ka bigāan̥ saasorcien̥o-i. Ba ka h̥u u nagān̥-niini-i aa firre-yuo yan̥-yo bebelle. Ba ka wuo-yo aa caa u boini-i baa dāamu. ¹⁷ Diilon̥o yaa diyaa-ma ba h̥ommu-na wuo ba ce-ma dumaan̥o-na, k̥er̥e u taara-meī dumei. Ba ka ce kuuduŋgu a ce ba f̥ŋgū-i ta ba cāa bl̥wuoŋo-i baa-yo. Ba ka ta ba ce dumei ba cie Diilon̥o uŋ waan̥ man̥ hiere man̥ ka perien̥ ce yin̥ġu man̥ nu̇o-i.

¹⁸ «Aa nin̥ daa c̥ien̥o man̥ daayo-i, u yaa *Babilon̥i-i, u yaa nebu̇o-i, u yaa jāmatigibaa-ba-i h̥ēma-na hiere ba yun̥ġu-na.»

18

Babilon̥i muonumma h̥ii

¹ Ku huon̥ġu-na, mi da *d̥or̥p̥or̥p̥or̥bilon̥o nan̥o h̥ilaa d̥or̥o-i-na tu̇o hiire u jo. U waa nelbu̇o, u ta u caa ŋaa du̇leŋo, a ce h̥ēma-i hiere da cerre. ² U piye da gbagaga wuo:

«U muyaanu! Babilon̥ibu̇o muyaanu hiere.

Terien̥ġu cie *j̥ina ba terien̥ġu fiefie-i-na, ku cie j̥ina ba munc̥ommu.

Huribabalaamba man̥ molo sa taara u da ba yufelle, ba k̥aa ka t̥ē kusuoŋ-nu'.

³ Nu̇amba-i nil̥eŋa-na hiere ba diyaa ba gboluon̥ġu u saasors̥ibabalanni-na. Jāmatigibaa-ba-i h̥ēma-na hiere ba gaala baa-yo aa u bisinn̥in̥-h̥almaon̥ġu cie torgociraamba ce waamba h̥ēma-na hiere.»

⁴ Ku huon̥ġu-na, mi tiraa nu molo piye d̥or̥o-i-na wuo: «Mei baan̥ namaa, siiren̥ na hel *Babilon̥i huon̥ġa-na, ni ma'i s̥l, na nunn̥i ka waa u āmbabalma-na, aa kuman̥ ka haa-yuo, da na t̥ēna, ku ka bi haa-n̄ei. ⁵ U āmbabalma haaya ma-naa fu̇o ka ta ma yieya diilon̥o-i. Ma diei-maama saa karaan̥u Diilon̥o-i. ⁶ Uŋ haa kuman̥ banamba-na, suun̥ ku solaon̥ġu-i yuo. Uŋ cie karaan̥ġu man̥ baa nu̇amba-i, c̥ien̥ ku temma yuo na tir. Uŋ h̥aa nu̇amba-i kon̥gbaan̥o man̥ temma-i ba nyon̥, diyaan̥ man̥ bi̥e yan̥ mafamma-i tir na h̄a-yo. ⁷ Uŋ taaraaya yerre-i dumaa, aa ce u bāanġu-i dumaa baa gbein̄a-i, haan̥ mul̄ēma-i yuo dumei baa yaahuolo-i. Du̇o ce u tu̇o piye u huon̥-na wuo: «Mii dii ta mi ce mi bāanġu-i ŋaa jāmatigi mu̇o. Bikul̄cien̥ mu̇o s̥l, aa balaan̥ġu c̣eraa ku da-mi.» ⁸ Yinduon̥ġu yon̥ āmbabalma-i hiere ma ka cure-yuo: Jarma ka har-yuo, balaan̥ġu ka har-yuo, nyulmu ka bi har-yuo. Fu̇o f̣eṛe-i dāamu ka caa-yo. Ku pigāan̥ wuo Diilon̥-berru-i ponsaan̥-duulu ṣl.»†

⁹ Jāmatigibaa-ba-i h̥ēma-na hiere ban̥ gaala baa-yo aa ce ba bāanġu-i baa-yo, da ba ji da nyaaṣṇni-i tugugu u yuḍoṛo-i-na, ba ka p̄aṇ haa ba nammu-i ba yunṇiṇ ta ba kaal. ¹⁰ Korma ka da-ba ba yiera da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba piye wuo:

* 18:2 Nin̥ Isayi sebe-i-na (Ēsaie) 13.19-22. † 18:8 Nin̥ Isayi sebe-i-na (Ēsaie) 48.8-9.

«Gberɛ hayo-i temma-i daayo-!
Babiloni nanj sũlɔ daama!

Nuɔ baa ɲ fɔŋgũ-i baa ɲ bɔbɔima-i hiere ɲ guɔlamma saa gbuu boɲ baaŋgu.»‡

11 Torgociraamba-i hiere hɛma-na ba ka bi waa kuliɲ-kaaluɲ-nu wuɔ molo sie da sãa ba niisuorni-i. 12 Sɛnɛ dii baa-ba, baa wargbɛ, baa niibile-fafanni-i ni sɲni-na hiere, baa kompafafammu-i mu sɲni-na hiere, baa dɛnni manj hũɔɲ vãmmu, baa gbɛlɲ-nyienɲ-bĩmbĩnni-i ni sɲni-na hiere, baa daafafannɲ-bĩmbĩnni-i ni sɲni-na hiere, baa kɔvɛllunɲ-bĩmbĩnni-i ni sɲni-na hiere, baa kɔllunɲ-nobimba-i ba sɲni-na hiere, baa tãlɛfɛfɛɲa-i a sɲni-na hiere. 13 Baɲ ceɲ nantiilma-i baa fiɛlu manj, duu dii du sɲni-na hiere, baa natikolobaa-ba-i, baa *miir baa wusũnambaa-ba-i. Duvɛɲo dii, namma dii, jũmmu dii, dĩmma dii, niimba dii, tũlmba dii, sũnaamba dii, wotorobaa-ba dii, kɔraamba bi dii. § 14 Ba ka ta ba piye wuɔ: «Babiloni, niɲ taa ɲ kuye nimanj hiere ni taa nyaasɲniɲ, ɲ bĩmbĩfafanni taa aa yan-ɲi; ɲ cɛraa ɲ tiraa da-ni.»

15 Torgociraamba manj ciɛ bĩɲkũntaamba Babiloni-i-na, korma ka da-ba ba yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne aa ta ba kaal kuliɲ-kaaluɲgu* 16 aa ta ba piye wuɔ:

«Gberɛ hayo-i temma-i daayo-!

Nebuɔ manj taa u diyaa u fɛrɛ baa kompafafammu-i mu sɲni-na hiere,
baa niibilefafanni-i ni sɲni-na hiere, baa sɛnɛ-bĩmbĩnni-i ni sɲni-na hiere.

17 Bĩmbĩfafan daani biɛnamma saa gbuu boɲ baaŋgu.»

Bamanj taaraayan ba nuɲ-juuru-i dãmmanj-nuoraanɲgu-na: Baatonj-gbartaamba-i, hũncortaamba-i, baa bamanj ciɛɲ maacemma baatombaa-ba-na, da ba ji da nyaasɲni-i tugugu nelle yudɔrɔ-i-na, ba ka yiɛra da yargaa 18 ta ba fara ba ne aa ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Nel daade bɔbɔima temma saa waa!» 19 Ba ka kũl hɛma kũnna ba yunni-na aa haa ba nammu-i ba yunniɲ ta ba kaal aa ta ba piye wuɔ:

«Gberɛ hayo-i temma-i daayo-!

Nebuɔ manj ciɛ baatontaamba ce waamba hiere baa u bisɲniɲ-hãlmaanɲgu-i,
u biɛnamma saa gbuu boɲ baaŋgu.»†

20 Dɔrtaanj namaa, taa na nyɛ! Diilonj-baanj namaa, taa na nyɛ! Yesu *ɔpɔuɔrbienj namaa, taa na nyɛ! *Diilopɔpɔuɔrbienj namaa, taa na bi nyɛ! Nebuɔ daa unj ciɛ karaanɲgu manj baa-na, Diilonjo pãa-yo baa kufanɲgu sulu yaa-i.

21 Ku huonɲgu-na, mi da *dɔrɔpɔuɔrbilonjo nanjo-i, fɔŋgũ waa-yuɔ. U biyaa tãmpɛbuɔ nanjo-i, uu dii ɲaa namɛlle, a fara nanj-yo dii-yo dãmmanj-nuoraanɲgu-na aa cira: «Babiloni, nuɔ baa ɲ bɔbɔima-i hiere, ba ka fara nanna-niɛ dumandɛ'i nuɔ-i, molo sie tiraa da ɲ yufelle. 22 Fãnaa sie ji waa ɲ huonɲga-na, comnaraamba sie ji waa, tulahultaamba sie ji waa, gbamaraamba sie ji waa, nagãɲ-maacenciraamba sie ji waa. Molo cɛraa u tiraa nu buonj dumma ɲ huonɲga-na. 23 Fitɲ-cecɛrma ka gbuo gbula. Molo sa ji tiraa wanj cɛjãllenj-maama ɲ huonɲga-na. Kumanj ciɛ ku gbuo-niɛ dumaanjo-na, ɲ torgociraamba ciɛ ba fɛrɛ ba temma si dii hɛma-na hiere, aa ɲ piera nuumba-i nilɛɲa-na hiere baa ɲ isɔmma-i. 24 A naara kufanɲgu-i, ba kuɔ Diilopɔpɔuɔrbienj-ba-i baa Diilonj-baamba-i nanj huonɲga yaa nuɔ-i. Baɲ kuɔ bamanj hiere hɛma-na, ɲ nuɲgu dii ba kuliɲgu-na.»

‡ 18:10 Niɲ Esekil sebe-i-na (Ézéchiel) 26.16-17.

§ 18:13 Niɲ Esekil sebe-i-na (Ézéchiel)

27.12-13.22. * 18:15 Niɲ Esekil sebe-i-na (Ézéchiel) 27.31,36.

† 18:19 Niɲ Esekil sebe-i-na

(Ézéchiel) 27.29-34.

19

1 Ku huongu-na, mi nu ñaa nelpũngu'i piijen da gbagaga dɔrɔ-i-na wuɔ:

«Yaari i tie jaal Diilonjo-i!
Kɔŋkoro dii baa u yaa-i, bɔbɔima gbɛ baa u yaa-i,
himma dii baa u yaa-i.

2 U maacemma faa aa ma yaanga yaa dumaango-na.

U gaan baa saasorcɛnampãnto man taa u celien nuamba-i hɛma-na hiere
baa u kakarkuonjo-i.

Uŋ kuɔ Diilonj-cãarãamba man,
Diilonjo suu ku sɔlaangu-i yuɔ.

3 Nebuɔ daayo dãamu sa ji dɪŋ dede,
u nyaasɪnni sa ji yan wurma-i dede.»

Aa naa tiraa cira:

«Yaari i tie jaal Diilonjo-i!»

4 Bincumba komorre baa ba naa-baan daaba-i, a naara bimuamba naa-
baan daaba-i*, ba sire dũuna jaal Diilonjo-i fɔŋgɔtaan-teterre-na aa ta ba piye
wuɔ:

«Ninsonjo! Yaari i tie jaal Diilonjo-i!»

Tumbilonjo dɔrɔ ponsaangu-i

5 Mafaman cɛ, molo niɛ piye fɔŋgɔtaan-teterre yanga-na wuɔ:

«Yaari i tie jaal Diilonjo-i!
Namaa naman caan-yon, namaa naman kãan-yon,
nelbɔmbɔmbaa namaango-i, baa nyuonyu-baan namaango-i hiere,
taa na jaal Diilonjo-i.»

6 Ku huongu-na, mi da ñaa nelpũngu'i piijen. Ba piyuo taa u du ñaa
hũnjulamma. Ku waa ñaa diilon-naarma. Ba taa ba piye wuɔ:

«Yaari i tie jaal Diilonjo-i!

Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo yaa weima-i hiere ma yun-nu fiɛfiɛ-i.

7 Yaari i yan i hɔmmu fɛ i tie nyɛ

aa tie gbelien Diilonjo-i!

*Tumbilonjo dɔrɔ ponsaangu hii tɪ,

u dɔrɔ tigiin u fɛɛ tɪ.

8 Ba hãa dɔrcienjo-i jonɔrfelenjo u dii.

Ban nyie-yo baa kompanja man, ka caa da muimui!»

Koman daaka pigãan Diilonj-baamba maacenfamamma yaa-i.

9* Dɔrɔpɔurbilonjo gbɛ-mi wuɔ: «Nyegɛŋ nel daama-i wuɔ: «Ban bɛ baman

*Tumbilonjo kalle-na, ba yunni dɔlaa.» Aa tiraa cira: «Nel daama-i hiere ma
hilaa Diilo fuɔ fɛɛŋ nun-nu, huhurma sɪ mɛi.»

10 Mi dũuna u yaanga-na miɛ mi jaal-o, u gbɛ-mi wuɔ: «Baa ce dumaa! Muɔ
baa nuɔŋo-i baa baman wuɔyaan Yesu juɔ baa ninsonjo man u hũmelle-i,
ii dii kuuduɔngu yaa-i. Diilonj-cãarãan miɛ hiere, unaa saa maar unanjo.
Diilonjo'i gbɛ baa jaalun daaku temma-i.»

Yesu juɔ baa ninsonjo man, *Diilopɔurbimbanjan waan man hiere, ma
hilaa u yaa nuɔ-i.

Berru wuyaa bɪŋwobaljo-i

11 Ku huongu-na, mi da dɔrɔ puurii. Uŋ puurii dumaango-na, mi da naacoljo
nanjo nyugãan sũmpilan-na. Ba bɪ naacoljo-i Nelviinjo, u yerre nande yaa
Ninsontienjo. U suɔ gɛrma aa u ce berru-i u ninsonjo-na. 12 U yufienja taa a

* 19:4 Bincuan daaba-i baa bimuan daaba-i, niɛŋ 4.4.6.

caa ñaa dáamu, aa nyantuolbaa-ba waa boi u yunḡu-na. Yerre nande naa nyegēñ yuɔ, da ma hel fuɔ-i-na molo sa suɔ di yunḡu-i. ¹³ Jonḡoruo manḡ waa u nuonḡu-na, uu naa gbuo baa támma hiere. U yerre nande yaa waa wuɔ: Diilonḡ-nelma. ¹⁴ Dɔrsorosibaa-ba cu u huonḡ-nu baa sumpielmba aa naa dii bímbípielni, dugaanḡu saa waa ku diei nuɔ. ¹⁵ Jigápuɔonḡu waa u nuḡu-na, ku maama saa naa fa baa dɔdɔlma-i. U ka ce ku yaa-i a muo nuamba-i nileiḡa-na hiere. U yaa ka waa ba yunḡ-nu baa kəllun-biɔle. U yaa ka bi kámal-ba ñaa ban kámal *ereɛ dumaa a hiel u hümma-i, ku yaa ba ka suɔ Itienḡo-i Diilonḡo jáyamma-i. ¹⁶ U sinni nyegáanḡ u jonḡoruo-i-na baa u corre-na wuɔ: «Jámatigi ba Jámatigi, yuntaamba Yuntienḡo.»

¹⁷ Ku huonḡu-na, mi da *dɔrpɔpuɔrbilonḡo nanḡo yieraaya báanyufelle-na. Wuɔ piye da gbagaga baa dúnaamba-i baa kpaalbaa-ba-i dii fɛnfɛlle-na wuɔ: «Diilonḡo cie kálla, juonḡ na ji wuo niwuoni-i. ¹⁸ Juonḡ na ji wuo jámatigi ba kúɔma-i baa sorosi ba maama-i, baa ba yuntaamba bi maama-i. Juonḡ na ji wuo súnaamba-i baa ba taamba kúɔma-i. Nelbiliemba-i hiere ba kúɔma dii: Kɔraamba-i baa nebimba-i, ba kúɔma dii; nelbɔmbɔmbaa-ba-i baa nyuɔnyuɔ-baamba maama bi dii, juonḡ na ji wuo.»

¹⁹ Ku huonḡu-na, mi da bíḡwobalḡo-i baa jámatigibaa-ba-i híema-na hiere ba tigiinḡ baa ba sorosibaa-ba-i da ba ce berru baa sumpilantienḡo-i baa u bi sorosibaa-ba-i. ²⁰ Sumpilantienḡ wuɔ bel bíḡwobalḡo-i baa u pɔpuɔrbilonḡo-i†. Pɔpuɔrbilonḡo fanḡo yaa ta u ce gberɛ-weima-i u cu nuamba yammu-i ba ta ba cu bíḡwobalḡo huonḡ-nu. Bamanḡ naa haa bíḡwobalḡo dányuɔ-i ba fereḡ nuɔ aa ta ba dúuna u karkuuyo‡ yaanḡa-na, u cie gberɛ-weima famma yaa a pira-bei. Sumpilantienḡ unḡ bilaa-ba, wuɔ dii-ba cicelma dánḡbɔḡuonḡu nanḡ temma-na, ku maama saa fa baa húláanḡu-i. ²¹ Aa naa ko ba sorosibaa-ba-i hiere nanna baa jigápuɔonḡu manḡ waa u nuḡu-na. Dúnaamba-i hiere baa kpaalbaa-ba-i baa jo ji ta ba ce ba báanḡu-i.

20

Bien nuosiba ndii yuntesinni-i

¹ Ku huonḡu-na, miɛ mi ne da *dɔrpɔpuɔrbilonḡo nanḡo hiire u jo. Fobabalaanḡu diele waa u nanḡa-na baa jɔlḡɔbuɔ nanḡo. ² Unḡ juɔ ji hi, u bel jleblncɔinḡo-i. U yerre yaa *Sitáni, dinande yaa *Bigáaranḡo. U bilaa-yo vaa-yo baa jɔlḡɔ-i u duɔ ce bien nuosiba ndii. ³ Unḡ vaa-yo dumaanḡo-na, u se-yo dii-yo fobabalaanḡu-na aa gbonu-kuɔ baa diele-i aa tiɛlaa-kuɔ wuɔ u baa gbáa hel ka pira moloḡo bienḡ daaya hɔlma-na. Bienḡ daaya da a cor, ba ka suɔ hiel-o nanna u da yinni celle.

⁴ Kufanḡu huonḡu-na, mi da fɔḡḡɔtaanḡ-titienḡa. Bamanḡ waa tlena-yɛi ba háa-ba fɔḡḡɔ-i ba ta ba ger. Aa banḡ kuɔ bamanḡ wuɔ ba cuu Yesu ninsonḡo huonḡ-nu, banḡ kuɔ bamanḡ Diilonḡ-nelma maama-na, miɛ bi da bafamba yaleinḡa-i. Kufanḡu taamba saa ta ba dúuna bíḡwobalḡo yaanḡa-na baa u karkuuyo* bi yaanḡa-na. Ba saa naa bi haa u dányuɔ-i ba fereḡ nuɔ. Kunḡ cie dumaanḡo-na, baa sire kuonḡ-nelle-na a jo ji tlena fɔḡḡɔ-i-na baa *Kírsa-i da ba ce bien nuosiba ndii. ⁵ Kuomba siredíelámma yaa-i mafamma-i. Banamba ka cie bienḡ daaya ka tɛl aa ba suɔ sire. ⁶ Bamanḡ ka sire siredíelámma-na, ba yunni dɔlaa! Banḡ yɛḡ Diilonḡ-baamba, háalḡ-kuliinḡu yufelle bei. Ba ka ce

† 19:20 Bíḡwobalḡo yaa bíḡwuonḡo manḡo hílala hümma-na aa u pɔpuɔrbilonḡo yaa umanḡ hílala híema-na.

Nieḡ sapitiri 13 baa 16.13.

‡ 19:20 Karkuuyo: Nieḡ 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

* 20:4 Karkuuyo: Nieḡ 14.9 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

*Diilojigántaamba baa *Kirsa jigántaamba aa ba ka tlena fõngũo-i-na baa Kirsa-i bien nuosiba ndii daayo-na.

Ba yaraa Sitáni-i

⁷ Bien nuosiba ndii-waaj daaya da a cor, ba ka hiel *Sitáni-i u kaso-i-na. ⁸ Duò hel, u ka wuòra bñj nilèiña-na hiere a taal Gõgi-i baa Magõgi-i†. Ba bl nelbiliemba yaa dumaanjo-na. U ka wuòra gbura-bei wuò ba ji ce berru baa Diilonjo-i. Ba ka hel ñaa nyèiño. ⁹ Ba hilaa terni-na hiere a jo ji dii Diilonjo-baamba terienju-i huõnga, Diilonj uñ kuyen nelle man maama-i, ba juò ji dii-de huõnga. Nga dáamu hilaa dõro-i-na a jo ji kukul-ba hiere. ¹⁰ Sitáni man taa u taal-ba, ba bilaa ufanjo-i dii-yo dånjbõguõngu-na u kã ka yuò bñjwobaljo-i baa u põpuõrbilõjo-i‡. Ba ka ce sülma-i terienju-na bãangu-i baa isuõngu-i ba sa ji hel-mei dede.

Diilonj uñ ka ger dumaa

¹¹ Ku huõngu-na, mi da fõngõtaanj-tetembuò nanjo-i, u waa uupilarjo; baa u Tienjo-i u dõro. Dõro-i baa hìema-i ni gbar halanj kutienjo caanjo-na, molo saa ji tiraa da-ni. ¹² Ku huõngu-na, mi da nelbõmbõmbaa-ba man kuu baa nyuõnyuò-baamba-i hiere, ba yieraaya fõngõtaanj-teterre yaanga-na, aa da sebebbaa-ba namba puurii, aa bi da cicèlmanj-wuõjo puurii. Baa ger kuõj daaba-i hiere ba andaangu-i a saanu baa ban cie kumanj hìema-na, a saanu baa mamanj nyegãanj sebebbaa daaba-na. ¹³ Hùmmanj wuyaa nuõmba manj hiere, maa jo baa-ba. Kuliõngu-i baa kuõj-nellenj wuyaa bamanj hiere, niè jo baa-ba. Baa ger ba andaangu-i hiere a saanu baa ba maacemma-i. ¹⁴ Ban juò ger-ba tì, baa se kuliõngu-i baa kuõj-nelle-i dii-ni dånjbõguõngu-na. Hããlñj-kuliõngu yaa dånjbõguõj daaku-i. ¹⁵ Bamanj yireiña-i saa waa cicèlmanj-sebe-i-na hiere baa bi se bafamba-i dii-ba dånjbõguõngu-na.

21

Dõrfeljo baa hìefelemma

¹ Ku huõngu-na, mi da dõrfeljo baa hìefelemma*. Nimanj waa dielũo-i-na ni gbuyaa. Dãmmanj-nuoraanjo saa waa. ² Aa da Diilonjo nelle hilaa dõro-i-na ta di hiere di jo. Yerusalemufeljo yaa juõj dumaanjo-na. U maama saa fa baa fafaanjo-i. U gbuu migãanj u ferè ñaa slnjãrãnj uñ diijan u ferè dumaa duò ka puona baa u dõrjo-i. ³ Mie nu molo piye da gbagaga fõngõtaanj-teterre-na wuò: «Diilonj-muntienammu dii nelbiliemba hõlma-na fiefie-i-na! U ka tlena baa-ba, ba ka ce u baamba. Fuò ferè yaa ka waa baa-ba, u'i ka waa ba Diilonjo-i.† ⁴ U ka hur ba nyinyõlma-i hiere. Kuliõngu sie tiraa waa, balaanjo sie tiraa waa, kaalunjo sie tiraa waa, mullema sie tiraa waa. Ancõlmma gbuyaa hiere.‡»

⁵ Kufanjo huõngu-na, umanj tlenaana fõngõtaanj-teterre-na u cira: «Fiefie-i-na, mi bir bimbinni-i hiere niifelenni.» Aa gbè-mi wuò: «Nel daama-i hiere ninsojo, nyegẽñ-ma ñ jina. Huhurma si dii-mei.»

⁶ Aa tiraa cira: «Fiefie-i-na, mi cie mi maacemma-i tì! Muõmei yaanga-i, muõmei huõngu-i; muõmei mundõmmu-i, muõmei mumbãlmu-i.§ Hũñkuõslñj da ni bel umanj, mi ka hã-yo cicèlmanj-hünfoelenj-hùmma-i

† **20:8** Gõgi-i baa Magõgi-i: Ba bl Diilonj-bigäärãamba yaa dumaanjo-na bande-i-na. Nienj Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 38.2; 39.1. ‡ **20:10** Bñjwobaljo-i baa u põpuõrbilõjo-i, ne-ku 19.20 baa naaruò-i cicaara-i-na. * **21:1** Dõrfeljo baa hìefelemma: Nienj Isayi sebe-i-na (Ésaie) 65.17. † **21:3** Nienj Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 37.27. ‡ **21:4** Nienj Isayi sebe-i-na (Ésaie) 25.8; 35.10; 65.19. § **21:6** Nienj 1.8.

gbǎngbǎŋ u nyɔŋ.* ⁷ Da ku saa yar umaŋ, mi ka pǎ-yo pǎŋ daama yaa-i. Mi ka waa u Diilonŋ muɔ aa u waa mi bɛpolŋo. ⁸ Aa kortaamba-i baa bamaŋ naana mi hǔmelle-i, baa pɔpɔraamba-i, baa nelkuraamba-i, baa bamaŋ ciɛŋ bɪŋwosɪnni-i, baa isuɔtaamba-i, baa cufɛbuoltaamba-i ka hel baa coikartaamba-i ba ka dii bafamba-i dǎŋgbɔguɔŋgu naŋ temma-na, ku maama saa fa baa hǔlaaŋgu-i. Hǎalɪŋ-kuliŋgu yaa ka waa kufanŋu-i.»

Yerusalemufɛlɛŋ

⁹ *Dɔrpɔpuɔrbiemba niehǎi-baamba maŋ naa bella cimmu niehǎi-muumu-i baa ǎmbalperiema-i mu hɔmmu-na, unanjo jo ji gbɛ-mi wuo: «Jo mi ji pigǎaŋ-ni sɪŋjǎraŋo-i, jo ŋ ji da *Tǔmbilonjo dɔrŋo-i.»

¹⁰ *Diilon-Yal die sire-miɛ. Mi da dɔrpɔpuɔrbilonjo kǎa baa-mi tǎnujaataama naŋo dɔrɔ-i-na ka pigǎaŋ-mi Diilonjo nelle-i, ka pigǎaŋ-mi Yerusalemu maŋ hɪlaa dɔrɔ-i-na tuɔ hiire u jo. ¹¹ Diilonjo naa ce u tuɔ caa da kpoikpoi ŋaa fuɔ uŋ caa dumaa. U taa u caa ŋaa jape-tǎmpɛlle, da muimui ŋaa kamoeyilanni. ¹² Kokojaataama naŋo naa dii-yo huɔŋga, baa dumieŋa cɪncieluo a hǎi, baa dɔrpɔpuɔrbiemba cɪncieluo ba bi hǎi ba ta ba niya dumieŋ daaya-i. Baa naa nyɛgɛŋ *Isirahel dǎnni cɪncieluo ni hǎi niini yireiŋa-i dumieŋa yammuna, dǔŋgu dǔŋgu baa ku dumelle. ¹³ Dumieŋa sa-a-siei waa koko yammu naa-i-na hiere: a siei bǎpagũŋgu-na, a siei bǎsuuruŋgu-na, a siei dɔryaŋga-na, a bi siei cicaaryaŋga-na.† ¹⁴ Baa naa jɪna koko daayo tuole-i baa tǎmpɛlɛŋ cɪncieluo a hǎi. Baa naa bi nyɛgɛŋ Tǔmbilonjo *pɔpuɔrbiɛŋ cɪncieluo ba hǎi baamba yireiŋa-i tǎmpɛlɛŋ daaya-na.

¹⁵ Kuufiŋgu waa baa dɔrpɔpuɔrbilonjo maŋ taa u piye baa-mi. Ku waa sɛnɛ-gboruɔŋgu. Uu naa saaya u fi nelle-i baa di dumieŋ-yammu-i baa koko fuɔ fɛrɛ-i hiere. ¹⁶ Nelle naa waa pɔgɔnni naa, di pɔpɔrma taa ma saa baa di kpokpomumma-i. Dɔrpɔpuɔrbilonŋ wuo fi-de hiere baa u gboruɔŋgu-i a da yiŋgu diei yuu sitadibaa‡ neifien-niediei; ku saa baa kilobaa neifelle nuɔsɔ. Di pɔpɔrma-i baa di kpokpomumma waa kuuduɔŋgu, halle baa di jajaatamma-i hiere. ¹⁷ Wuɔ fi koko jajaatamma-i a da u yuu nelbilien miɛ nakɔrni§ komuɔŋ-niehǎi baa ni naa; ku saa baa metiribaa komuɔŋa siei baa ba ndii temma. ¹⁸ Koko daayo naa ma baa jape-tǎmpɛlle, aa nelle fande fɛrɛ-i di ma baa sɛnɛ kerre. Sɛnɛ daayo taa u ne u tǎnu jɔa kamoele. ¹⁹ Tǎmpɛfɛiŋa-i a sɪnni-na hiere a yaa naa ce tuɔlɔnu koko tuole-i:

Diɛlǎ-diele-i jape-tǎmpɛlle,
hǎalɪŋ-diele-i safir-tǎmpɛlle,
sielɪŋ-diele-i agate-tǎmpɛlle,
naalɪŋ-diele-i emerodi-tǎmpɛlle,
²⁰ diilun-diele-i onike-tǎmpɛlle,
niediei-diele-i sarduɔni-tǎmpɛlle,
niehǎi-diele-i kirsoliti-tǎmpɛlle,
niisiei-diele-i beril-tǎmpɛlle,
nennaa-diele-i topasi-tǎmpɛlle,
cɪnciel-diele-i kirsopasi-tǎmpɛlle,
cɪncieluo baa diɛlǎ-diele-i turkuɔsi-tǎmpɛlle
aa cɪncieluo baa hǎalɪŋ-diele-i ametisi-tǎmpɛlle.

* **21:6** Nien Isayi sɛbe-i-na (Ésaïe) 55.1. † **21:13** Nien Esekiel sɛbe-i-na (Ézéchiël) 48.30-35. ‡ **21:16** Sitadibaa: Gireki ba niifinni-i. Sitadi diei yuu metiribaa nuɔsɔ. Terienŋu fangu-na, sitadibaa neifien-niediei yuu kilobaa neifelle nuɔsɔ temma. § **21:17** Nakɔrni: Yiinataamba taa ba fi baa ba nakɔrni-i, a ce dumaŋo-na ba kuufiŋgu-i ba bi-ku nakɔruɔŋgu. Nakoruɔŋgu diei saa baa metiri boluon temma.

21 Baa naa sisŋj dumieŋa c̄ncieluo baa a h̄ai-waanj daaya d̄unfenni-i baa niibilennij-t̄ampŋeŋa. D̄unfiengu diei t̄amp̄ɛfifille diei. Baa naa ce s̄enɛ-kerre a haa ponsanatigerre-na hiere. U taa u ne u t̄anu ŋaa kamoole.*

22 Diilonj-d̄ungu saa waa nel daade-na. Itienjo-i Diilonjo-i Weimantienjo-i, baa *T̄umbilonjo-i, baŋ yeŋ ba feɛ, yungu si dii Diilonj-d̄ungu waama-na. 23 Diilonj uŋ ciɛ di ta di caa kpoikpoi dumaanjo-na, b̄aanj-maama saa waa bei, ceŋj-maama saa bi waa bei. T̄umbilonjo yaa waa ba fit̄nuo-i. 24 Nuomba-i nileiŋa-na hiere, ba ka ta ba ce ba b̄aanju-i nel daade cecerma-na. J̄amatigibaa-ba-i h̄iema-na hiere, ba ka jo baa ba naḡaŋ-niini-i kusuŋj-nu'i. 25 Ba sa suo isuŋgu nel daade-na, a ce dumaanjo-na di dumieŋa yammu sa b̄iŋ da. 26 Ba ka jo baa nileiŋa-i hiere a b̄imbifafanni-i baa a daluo-i kusuŋj-nu'i. 27 Ŋga b̄iŋk̄ubabalaanju sie gb̄aa suur-die, p̄p̄oraamba sie gb̄aa suur, coikartaamba sie bi gb̄aa suur. Baŋ nyeḡaŋ bamanj yireiŋa-i T̄umbilonjo cic̄elmaŋ-sebe-i-na, ba yaa ka suur yonj.†

22

1 *D̄orp̄puorbilonj wuɔ piḡaŋ-mi cic̄elmaŋ-nuoraanju-i. Ku gbuu ta ku ne da kilekilekile. Ku taa ku b̄uŋ ku hel Diilonjo-i baa T̄umbilonjo-i ba tetterre yaa nuo-i.* 2 ku suur nellenj-huŋga-na. Cic̄elmaŋ-tibiinḡu waa nuoraan daaku k̄ot̄onni h̄ai-i-na hiere. Ku taa ku manj c̄ncieluo i h̄ai benduole-na; ceŋjo ceŋjo ku manj. Ba taa ba ce p̄erru baa ku fielu-i nileiŋa-na hiere. 3 Diilonj uŋ haa u nubabalaanju-i kumanj nuo-i, ku sie gb̄aa da nel daade-na.

Diilonjo-i baa T̄umbilonjo-i ba tetterre ka waa nellenj-huŋga-na. Diilonjo c̄aar̄amba ka ta ba jo ba jaal-o die. 4 Ba ka ta ba da u yufelle, u yerre ka nyeḡeŋ ba yaad̄amma-na. 5 Itienjo-i Diilonjo ka ce terienju-i cerre h̄a-ba. A ce dumaanjo-na ba sie tiraa ta ba suo isuŋgu nel daade-na; fit̄j-maama sie tiraa waa-bei, b̄aanj-maama sie bi tiraa waa-bei. Ba ka t̄e f̄ŋḡio-i-na gbula, ba sa ji k̄a terienju.

Yesu jomma piyaa

6 Ku huongu-na, *d̄orp̄puorbilonjo gb̄e-mi wuɔ: «Nel daama-i hiere ninsoŋo, huhurma si dii-mei. Itienjo-i Diilonjo manj diyaan nelma-i u *p̄p̄uorbiemba nunni-na, u puɔraa u d̄orp̄puorbilonjo duɔ ji t̄unu u c̄aar̄amba-i mamanj ka ce yibienj daaya-na.»

7 Yesu waanj-ma wuɔ: «Nienj, mi ka jo yibienj daaya-na! Bamanj bilaa nelma manj nyeḡaŋ sebe daayo-na nammu h̄ai, kutaamba yunni d̄olaa.»

8 Nel daama-i hiere, muɔ Ns̄aa mi daa-ma nuɔ, aa tiraa nu-ma baa mi t̄unni-i. Miŋ daa-ma dumaanjo-na, d̄orp̄puorbilonjo manj piḡaŋ-mi baa-ma, mi d̄uuna u yaan̄ga-na da mi jaal-o. 9 U gb̄e-mi wuɔ: «Baa ce dumaa! Muɔ baa nuŋjo-i hiere Diilonj-c̄aar̄aŋ mie. Ii dii kuuduŋgu yaa baa ŋ natobimba-i *Diilop̄puorbiemba-i, baa bamanj bilaa sebe daayo nelma-i nammu h̄ai hiere; unaa saa maar unanjo. Diilonjo'i gb̄e baa jaalunj daaku temma-i!»

10 Aa naa cira: «Nel daama cemmanj-huŋgu hii t̄i, a ce dumaanjo-na baa fuo mamanj nyeḡaŋ sebe daayo-na. 11 Bamanj ciɛŋ kuubabalaanju-i, ba cor baa ba kuubabalaanju cemmanj-i. Bamanj guɔlaaya ba feɛ, ba cor ba ta ba guɔla ba feɛ ba k̄a. Bamanj ciɛŋ aŋfafamma-i, ba faya ba feɛ baa ma cemmanj-i. Bamanj biyaa Diilonj-maama-i, ba cor ba ta ba ce Diilonjo huŋga-i.»

* 21:21 Nienj Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 54.11-12. † 21:27 Nienj Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 60.3-5,11,19-20; 52.1

baa Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 44.9.

* 22:1 Cic̄elmaŋ-nuoraanju: Nienj Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 47.1 baa Sakari sebe-i-na (Zacharie) 14.8.

12 Yesu waan[†]-ma wuo: «Niet[†], mi ka jo yibien[†] daaya-na! Aa da mie mi jo, mi ka bel bñkūngu mi nan-na ji pā nelien[†] nelien[†] baa u maacemma sullu-i.[†]»

13 Muomei yaanga-i muomei huongu-i, muomei ðelúo muomei tuogbuole-i, muomei mundomu-i muomei mumbálmú-i.[‡]» 14 Baman saaraan ba jonjorbaa-ba-i ba yunni ðáaa. Ba ka da wuo cicēlman-tibiingu biena-i aa da munsuurmu Yerusalemufeleno-na. 15 Nga pəpəraamba-i, baa isuətaamba-i, baa kakarkuontaamba-i, baa nelkuraamba-i, baa cufēbuoltaamba-i, baa coiman muyaanu baman yunni-i hiere ba sie da munsuurmu.

16 «Muə Yesu, muomei puəraa mi ðəpəpuərbilon[†]-i baa nel daama-i u duə ji wan[†]-ma pigāan Diilon[†]-dūn[†]-baan namaan[†]-i hiere. Muomei *Davidi hāyēln muəno-i. Muomei cuoməele-i[§].»

17 *Diilon-Yalle-i baa Tūmbilon[†] ðəno-i^{*} ba cira: «Jo!»

Uman duə bi nu[†]-ma, u gbē u cira: «Jo!»

Hūnkuəsln da ni bel uman, kutien[†] jo. Uman duə tuə taara cicēlman-hūmma-i, u jo u ka da-ma gbāngbān.

Andaperien[†]

18 Muə Nsāa, mi ka gboya-nei baa nel daama-i: Nelma man waan sebe daayo-na, nuəni man da n nu[†]-ma aa dii kunangu mei naara, āmbalma man maama-i waan sebe huənga-na, Diilon[†] ka naara-mei n mulēma-na.

19 Uman duə bi hiel kunangu nel daama-na, Diilon[†] ka hiel kutien[†] nun[†]-i bñmbñfann[†] man maama-i waan sebe daayo-na: U sie da wuo cicēlman-tibiingu biena-i, u sie bi da suur Diilon[†] nelle-na.

20 Ninsowaran[†] yaa waan daama-i baa-mi hiere, u gbaraa-ma wuo: «Mi ka jo yibien[†] daaya-na ninson[†].»

Yesu, Itien[†] nuə, jo! Mi taara ku yaa-i.

21 Itien[†]-i Yesu u kāyā-nei hiere.

[†] 22:12 Nien Gbelieman-nalāang[†]-na (Psaume) 28.4 baa Seremi sebe-i-na (Jérémie) 17.10. [‡] 22:13 Nien 1.8. [§] 22:16 Nien 2.28; 5.5. * 22:17 *Tūmbilon[†] ðəno yaa Diilon[†]-dūn[†]-baamba-i. Nien 19.5-10.